36
25 D
16

D.I.N°.21

Alfonsi Buiorumtij Doc. ippin. 1547 25 July.

36.25 D16

PLVTARCHI
Chæronei, Philosophi & Histo-

RICI GRAVISSIMI, ETHICA, SEV MO-
ralia opuscula, quæ quidem in hunc usque diem è græco in
latinum conuersa extant, uniuersa:

Quorum catalogum proxima post indicem pagina monstrabit.

PARISIIS

Ex officina Michaëlis Vascosani, in uia quæ est ad diuum
Iacobum, sub Fontis insigni.

M. D. XLIIII.

Cum priuilegio.

PRIVILEGIVM IN HANC SENTENTIAM

à Proprætore Parisiensi impetratum.

CAVTVM *est edicto Proprætoris Parisiensis, ne cui Plutarchi Chæronei ethica seu moralia opuscula, quotquot erant ad hunc usque diem è græco in latinum conuersa, & aliquot insuper recèns latio donata, ac summa diligentia à Michaële Vascosano impressa, quadriennio proximo uel imprimere, uel alibi impressa uenalia exponere liceat, præterquam ipsi Vascosano. Qui secus fecerit, libri impressi aut inter promercales habiti publicabuntur, ac illi mulcta iudicis arbitrio irrogabitur. Datum* XV. *Cal. Maij, anno* M. D. XLIIII.

I. *Iacobus Memmius.*

AMPLISSIMO ET CLARISSIMO VIRO IOHANNI Tutino, insignis ecclesiæ Parisiensis Canonico, ac Bryæ Archidiacono, eiúsque Collegis, uiris omni doctrina & uirtute ornatissimis, Michaël Vascosanus S. P.

POSTEAQVAM multi à me cum politiorum literarum, tum historiarum rerumq; gestarum libri typis essent excusi, cumq; proximè Aristotelis Xenophontisq; Oeconomica, atque etiam ipsius Politica Aristotelis ex doctissima Strebæi uersione in lucem protulissem, eo profectò fui commotus, ut & Plutarchi, uiri inter Græcos sine cõtrouersia doctissimi, Politica excudere cuperem. Quæ cum perlegissem, motus magnitudine & copia doctrinæ quæ in cæteris libris erat, ita ut series rerum alia ex alia nexa, & ad cognitionem immensa uideretur, absoluere hoc corpus tam eruditũ ac tam fructuosum uolui. Quid enim est quod quisquam desiderare posset, quod non abundè in eo reperiatur? Nam siue regendæ reip. ratio siue priuatæ quæritur, aut hic eam tractat doctè ac sapienter, aut non uideo quis tractare possit. Illa uerò quæ ad mores pertinent, quanto artificio distinxit? Nec minus illa perspicuè tradidit, ex quibus historia & rerum gestarũ cognitio depromi potest. Iam uerò principia & causas rerum, uariasq; ac multiplices naturæ uias cum tractat & contemplatur, quis eo doctior? quis acutior? quis in rebus iudicandis prudentior? Huc accedunt de medicina lepidæ disputationes, & aliæ præterea quæ ad animam referuntur. Dies me citius quàm argumenta deficerent, si enumerare omnia quæ libris complectitur suis, contenderem. Est enim ueluti quædam infinitas rerum atq; naturæ, ad omnem uitæ & cognitionis partem utilissima. Huius uerò grauissimi authoris opuscula philosophica, quæ quidem à græco in latinum conuersa erant, & quæ uertenda ac imprimendá curauimus, sub amplitudine & dignitate tui nominis Tutine uir clarissime in lucem prodire uoluimus. Tantum enim tibi debeo, quantum hominem homini debere uix fas est. uerùm ingenui est animi, cui multũ debeas, ei plurimum uelle debere. Superest, ut quo animo erga nos semper fueris, in eo perstiteris, aliosq; collegas tuos nobis concilies, ut causam nostram tuendam suscipiant: quibus etiam, cum res tempusq; postulabit, hunc authorem offeres. Vestri enim fundi sunt hi fructus, uestræ sunt uindemiæ, uestra est ista messis. & certè quandiu ager uberes proferet fructus, nunquã, uti spero, adduci possetis ut colonũ exturbari sineretis: cũ præsertim ager non ad utilitatẽ solùm ualeat, uerumetiã existimationẽ. Equidẽ cum de uestro tam celebri collegio cogito, sic sentio, illud semper fuisse uiris doctissimis atq; eruditissimis refertũ. Fuit in eo Ruellius, uir acutus ingenio, & græcis literis ac latinis optimè instructus. Fuit Brixius, singulari quadam copia facultateq; dicẽdi. Fuit etiam Aemylius, homo plurimis & grauissimis artibus atq; uirtutibus instructus & ornatus: qui in scribẽdis monumẽtis rerum gestarũ, ac memoriæ mandandis, omnes facilè uicit. Cuius ego historiã, quã nuper typis exaraui, uobis, quos ille & necessitudinis iure, & collegii fœdere cõiũctos habebat, nũcupauissem: sed cum res Gallicas tractaret, neque aliud quicquam attingeret, Regi Gal-

lorum,ad quem honos rerum ipsarū pertinebat,consecraui. His uiris,ac multis aliis ornatum fuit uestrum collegium,ut eos præteream qui nunc uigent: quo rectius mihi facere uideor, cum authorē eruditissimū eruditissimo collegio nuncupo. Atque utinā omnia ex eo essent conuersa,ac latinis literis explicata. haberemus infinitam rerum copiam,cum ad uitæ institutionem,tum reip. moderandæ rationem: quibus adhuc latina lingua caret. Sed spero forè, ut propediem reliqua habeamus,cum & ingeniorum magnitudinem quæ sunt in nostris hominibus,& ad scribēdum ardorē prospicio. Quod superest, uos oro atque obsecro,ut hunc meum laborem æqui boniq; consulatis. Ego quidem profectò tātum efficiam, ut uester fundus,quod & dignitas uestra & uestra uoluntas postulat, à sterilitate uindicetur. Valete. Lutetiæ Parisiorum ex ædibus uestris pridie Calendas Iulii,M. D. XLIIII.

PLVTARCHI ELOGIVM EX SVIDA.

Plutarchus ex Cheronea Bœotiæ urbe, uixit Traiani Cæsaris temporibus, & etiam ante: cui cum ille Consulatus dignitatem tradidisset,mandauit ut nemo Illyricorum magistratuum præter huius sententiam quicquam perageret. Scripsit autem multa. Hæc ille.

Epistola Plutarchi ad Traianum imperatorē in nuncupatione Politicorum: quam epistolam Germani typographi omiserunt tam in græcis quàm latinis codicibus. Nos tamen eam cum pro grauitate sententiæ tum pro nostro candore dignam duximus quam uel uniuerso operi præponeremus.

PLVTARCHVS TRAIANO S.

MODESTIAM tuam noueram non appetere principatum: quem tamen semper morum elegantia mereri studuisti. quo quidem tanto dignior iudicaris,quanto à crimine ambitionis uideris esse remotior. Tuæ itaque uirtuti congratulor,& fortunæ meæ,si tamen rectè gesseris quem probè meruisti. alioqui & te periculis,& me detrahentium linguis subiectum iri non dubito: cum & ignauiam imperatorum Roma non ferat: & sermo publicus delicta discipulorū refundere soleat in præceptores. Sic Seneca Neronis sui culpa detrahentium linguis carpitur: adolescētum suorum temeritas in Quintilianum refunditur: & Socrates in pupillum suum clemētior fuisse culpatur. Tu uerò quidquid rectissimè geres,si non recesseris à te ipso. Si primùm te composueris,si omnia dispoſueris ad uirtutem,rectè tibi procedent uniuersa. Politicæ cōstitutionis morumq; uires tibi descripsi: cui si obtemperas, Plutarchum uiuendi habes authorem. alioqui præsentem epistolam testem inuoco, quòd in perniciem imperii non pergis authore Plutarcho.

IN PLVTARCHI CHERONEI OPERA MORALIA INDEX LOCUPLETISSIMUS.

Agere incipere. 192.G
Aborturiētes mulierculæ. 73.H
Abortum ſibi procurās Lacæna, dolores partus fortiſſime fert. 215.I
Abrou militarium Græciæ rerum quæſtor. 344.K
Abrou quidam Dexandri Corinthiorū ducis hoſpes. 325.A
Abrota Onchęſti filia. 147.I
Abſorpti à terra. 174.C.D.E.F
Abſtinętia à cibo nel præter neceſſitatem, melior quàm &c. 70.B
Abſtinentia animalium in repletione. 319.A.
Abſurdarum rerum laus. 25.A
Abuſus diuitiarum. 232.D.E
Abſurdè dicta apud poetas ut accipiēda ſint. 10.A.11.D.E.F.& dein.
Abſurdè dictorum correctiones, utiles. 18.E.
Ἄβυσσος. 187.B
Academia, agellus ter mille drachmis emptus. 294.K
Acca Larentia Romuli nutrix. 136.G
Accętus perperam facti ergò ciuitas uō tumultuatur. 203.K. eius momentum. 346.A.
Accipitres & aquilæ aues impuræ. 143.F
Acclamationes ad oratores. 25.I
Accuſatus ac reus, ſtultus, ſi cum fugere poſſit, ſe iudicio ſiſtat. 87.H
Acerbitas quando adhibenda obiurgationi amici. 39.A.40.K
Aceſtor Ephippi filius. 150.A
Acetum & ſalem modo coquis dabant Lacones. 70.D
Acetum in prædium adhibitum in adoleſcentibus ſtudioſis punitum. 39.F
Achantyllidum & ægithallorū odium. 297.G.
Acheron fluuius. 59.K
Achillis pædagogus Phœnix. 2.F
Achillem qualem deſcribat Homerus. 10.F.
Achillis prudętia in morbo Græcorum curando. 14.E. rurſum imprudentia. ibi.F.
Achillis adnerſus Priamum amarulentia de Hectore mortuo reddendo. 17.B. cōſolatio eiuſdem ad eundem. 59.C
Achillis coutinentia. 18.D
Achillis equi. 286.E. eius lyra. 242.D.F. 306.D.
Achilles difficilis. 37.F. iraſci prōptus. 206.K.
Achilles & Patroclus amicorum par. 52.G.
Achillis cum Tanagræis inimicitiæ. 150.A.
Achille animi magnitudine præſtātior Alexander. 248.F
Achilles iram muſica leniens. 306.C.D
Achilles & Helene ſeſe mutuo etiam nunquam alter ab altero uiſi adamabant. 350.F.G
Achilleum locus qui ſit. 150.A.B
Achradeς Apij. 151.I
Acipenſer unus piſcium ſecundo uatat fluctu ac uento. 321.F
Acredo appetētiam cibi excitat. 328.A
Acrotatæ mors matri nō ingrata. 115.B
Actęon Meliſſi filius diſcerptus. 325.B
Actio in oratione primas, ſecundas, & tertias tenet. 346.A
Actionis umbra, oratio. 5.F
Actiua uita. 4.F
Ad aras uſque commodandum amicis, an rectè dixerit Pericles. 227.F
Ada Cariæ regina. 84.E
Ἅδης, Orcus. 186.H
Adhortationes quādo adhibēdæ. 206.B
Adimanti dictum. 86.K
Adiutores quales nobis adſciſcamus. 285.C.D.
Admirāda nobis quæ uidentur & pulchra, imitari deberemus. 47.A
Admirāda aliis, Ageſilaus ne agnoſceret quidem. 101.D
Admiratio noſtra alienorum qualis eſſe debeat. 22.I. qualis item contēptus. ibi.K.
Admirationē tollit philoſophia. 24.H.
Admonitio amici qualis eſſe debeat. 37.E.F.G. 38.D. 41.A.B.C.
Admonitio Platonis. 74.A
Admonitores externi. 292.I. uide Obiurgatio.
Adoleſcens Socrati iniurius ſuffocatus. 5.H.
Adoleſcentes auro & argento abſtineant. 285.H
Adoleſcentes ſenibus reuerendi. 39.H
Adoleſcentes ad quæ inducendi. 6.H
Adoleſcentes qui erubeſcerent, Catoni magis placebant, quàm qui palleſcerent. 93.G. 216.A
Adoleſcentes quibus cum uerſentur. 106.H.
Adoleſcentum pernicies. 3.A
Adoleſcentum pudor honeſtus. 72.H
Adoleſcentibus iam pueris maior cura adhibenda. 6.F
Adoleſcētibus ſenes ne inuideāt. 268.H
Adoleſcētibus Lyſianicæ orationis ſtilus aptus. 23.I
Adoleſcentiæ peccata. 6.G. eius cura. ibi.H.
Adraſtia, neceſſitatis ac Iouis filia, ſceleratum uindex. 200.I
Adraſtus Tragicus. 19.I
Aduenæ ac peregrini Romæ reges creati. 235.H
Aduenarum nimis increſcentiū odium. 118.G.
Aduenarum percuſſor Buſiris ab Hercule cæſus. 179.E.F
Aduerſa æquanimiter ferenda. 38.B. 218.G.
Aduerſa quædā idcirco ſunt, quòd talia nobis uidentur. 225.G
Aduerſi caſus ut leuandi. 293.B
Aduerſis caſibus apud Græcos mulieres tondebantur, uiri comas alebant. 132.F.
Aduerſis in bonū nti debemus. 218.I.K
Aduerſitas hominem docet. 38.G
Aduerſitates amicorum fortunis lapſorum, leuandæ, non exacerbandæ. 38.I. K.& dein.
Aduerſitatibus afflicti, obiurgatiōibus non iritandi. 38.H
Aduerſo fluctu piſces oēs natant. 321.E
Adulatio difficilè ab amicitia ſeparatur. 29.A
Adulatio uonnunquam tacens laudat. 31.K.
Adulatoris & amici diſcrimē. 27.I.K. & dein. 36.F.
Adulator dijs omnibus, & maximè Apollini Pythio inuiſus. 28.A
Adulatorum qui maximè cauendi. 28.I.
Adulator uitia eleuat, & uirtutum nomine donat. 32.A.B
Adulatoris deprehendēdi ratio prior. 30.A. poſterior. ibi.C.
Adulator Chamæleonti ſimilis. 30.B
Adulatores, regum mores corrumpūt. 32.C.
Adulatores nec ſibi ipſis parcunt. 32.G
Adulatores ſe quidā Mithridati regi ut medico ſecandos & urendos dabant. 32.I.
Adulatoribus diuites omnia ſnut. 33.C
Adulatorum libertas qualis. 33.F
Adulatorum uitia. 33.H
Adulator ad quæ negocia adhibendus. 36.E.
Adulatores ſimijs ſimiles. 36.B
Adulatorū pernicies. 7.B. 34.I.K. 251.A.B.
Adultera mater à filijs cæſa. 179.D.E
Adulteri in turpi muliere deprehēſi irriſio. 112.G
Adulterorum ſtultitia. 220.B
Adulteros & curioſos in comœdijs puſtringi ſinebant Thurienſes, non alios cines. 214.F

Adulterium committere Alexãder refugit. 84.C
Adulterium uelut curioſitas quædam. 214.F.
Adulterij uxorij conſolatio. 219.B
Adulterij apud Cumeos pœna. 146.C
Adulteria nulla apud Spartiatas. 108. G.H.
Aduncus naſus apud Perſas honori eſt. 80.K.
Aduncis naſis, regij. 25.B
Aeacus iudex. 66.G. eius filius Phocus. 177.F.
Aedes alienæ non temere, nec niſi pulſatis foribus ingrediendæ. 213.B
Aedium alienarũ ſecreta non introſpicienda. 215.E
Aedificãtes tanquam immortales, obſouantes tanq; parum uicturi. 231.D
Aedilitas maior & minor. 95.D
Aegeſta Siciliæ oppidum. 179.G
Aegmenſium clades. 151.B
Aegipanes. 184.I
Aegithallorum & achantyllidum iuimicitiæ. 297.G
Aeglator Aretaphilæ pater. 124.G
Aegon ut rex ſit creatus. 247.B
Aegos flumina. 209.B
Aegrotantes implacidiſſima res. 218.D
Aegroti olim palam curabantur. 186. A.B.
Aegroti quas obiurgationes nõ admittant. 38.H.I
Aegrotorum faſtidium. 218.D
Aegrotatio, mortalitatis admonet. 85.F
Aegypti encomium. 8.E
Aegyptus qua re perdita. 32.B
Aegyptij omnes medici. 185.C
Aegyptiorum fabulamentũ de clamore Origis occidente Sirio. 319.B
Aegyptiorum regum lex optima. 81.G
Aegyptiorum ſubuerſio unde. 32.B
Aegyptiæ mulieres calceamentis non utebantur. 77.I
Aemulatio Diouyſii tyranni in poetica cum Philoxeno. 244.A
Aemulatio in uirtute honeſta. 47.A.B
Aemulatio inimicorum qualis eſſe debeat. 51.K.52.A
Aemulis regni multis exiſtentibus, magis elaborãdum ei qui id ambiat. 83.I
Aemylia domus frugaliſſima. 93.E
Aemylij, ſæua gerentes imperia. 179.G
Aemylius Cenſorinus tyrannus. ibidem.
Aemylij Scauri fortuna. 235.H
Aeneæ Troianorum mens à Græcis diſtus. 57.F
Aeneas uelãdi capitis ritum tradidit in re diuina facienda. 133.I.C.
Aenianarum commigrationes. 247.D
Aenitus ab Amulio patre in uenatione occiſus. 179.B
Aeolæ qui ſint. 150.C
Aeolia fidium lex. 299.D
Aeolia lex tibiarum. 307.K
Aeolus Tuſcorum rex. 177.G
Aequalitas Spartana rebus in omnibus. 107.G.K.
Aequinoctium. 142.G
Aer Anaximeni omnium rerum principium. 155,F.G
Aer cælo ſubiectus, deorum ac dæmonum plenus. 137.C
Aer nebuloſus, uentorum curſum inhibet. 312.G
Aeris aperti bonum. 212.E
Aerarium pnblicum cur in æde Saturni. 137.H.I
Aes alienum unde contrahatur. 230.H
Aes alienum in fraudem creditorũ contractum Athenis. 277.C
Aes optimum illud eſſe, ex qno tyrãnicidis ſtatuæ eſſent poſitæ. 38.B. 339.K
Aeſchyli pſychoſtaſia. 9.E. Eius grauitas in oratione. 44.B. dictum in Iſthmijs. 44.E.
Aeſchyli exilium. 295.H
Aeſchyli tragœdiæ. 335.B
Aeſchines Demoſthenem de re laudabili per Imperitiam arguens. 65.G.H
Aeſchines Dionyſio per Platonem cõciliatus. 37.K
Aeſchinis & Ariſtippi diſſidentiũ conciliatio. 211.C
Aeſchinis oratoris uita. 343.D. E. & dein.
Aeſchinis philoſophi dictum. 265.G
Aeſculapij ædes cur iuxta urbem poſitæ. 143.G
Aeſopi mors. 196.H
Aeſopicæ fabellæ. 9.A. 265.C
Aeſtimare ſe quiſq; ac ſua debet. 220.E
Aeſtus maris ut fiant. 165.I.K
Aeſtus ut febrem conciliet. 69.H
Aethe equa uaccationis militiæ præmiũ. 28.C. 283.D.
Aethiops à muliere græca editus. 200. A.
Aethiopas triceſimo anno feneſcere. 172.K.
circa Aetnam montem nenatio incommoda. 331.C.
Affabilitas. 5.F
Affectio ut uitium ſit, & item uirtus. 255.E. 258.A.
Affectiones animi de corpore indicãt. 70.I.
Affectiones corporis, & an illi condoleſcat anima. 169.E
Affectiones ſequuntur temperamenta. 311.I.
Affectionibus obnoxia animi pars, an rationis expers ſit. 254.H
Affectus maximè p auditus ſenſum moneri. 21.B
Affectus ut nincantur ne eis commouemur. 46.E. 213.E.F.
Affectus noſtros deus optimè nouit. 199.G.
Affectus omnes ea ſequuntur quæ per illos nidemur effugere, ſi nimio pudore teneamur. 218.B
Affectus quid. 254.D. 255.D
Affectus ſtirpitus euellendi non ſunt. 255.D. 259.E.C. & dein.
Affectus non in peculiari animi parte, ſed totius animi momenta ſunt. 257.A
Affectus mouere in Ariſtocratijs uetitũ. 257.E.
Affectus corpus mouens. 258.K
Affectus è carne tãquam radice pullulant. 258.K
Affectuum iumenta coercenda. 259.C
Affectibus miſerorũ ac querulorum magis tangimur. 9.G
Affectibus humanis inanimata conueniunt. 255.B
Affectibus etiam bruta laborant. 312.D
Africanus Pompeio refragante conſulatum conſequi nolebat. 276.C
Agamedis ac Trophonij mors. 60.K
Agamemnonis intemperantia uerborũ. 10. F. Eiuſdem ridicula ac regia. 14. G. ſordes. 18.C.
Agamẽuon Vlyſſi increpanti cedit, non Achilli. 37.F
Agamemnon pæderaſtes. 184.G
Agamemnoni graue erat quòd multis imperaret. 218.E
Agamemnon ad iraſcẽdũ lentus. 206.K
Agamemnone tẽperantior Alexander mag. 248.F.
Agamẽnonis & Caſſandræ cædes. 179. C.D.
Agauice, Hegetoris Theſſali filia, aſtronomiæ perita. 79.D
Agaſiclis Lacedæmoniorum regis apophthegmata. 99.A
Agatharchides Samius hiſtoricus. 172.g
Agathocles Siciliæ dominus figuli filius. 82.I. Eius amara reſponſa. 196.I. modeſtia in eõuicijs in ſe iactis. 209.A
Agatho pulcher puſio Euripidis. 83.A
Agathon tibias è conuiuio relegauit. 231.E.
Agathon Samius hiſtoricus. 179.B
Agathonis conuiuium apud Platonem. 334.B.
Agaues inſania. 233.G
Agendum eſſe aliquid. 217.H.I.K
agenor onium ſtudioſus. 151.I
agenoris lucus. ibi.
Ageſilai conſtantia. 29.K. temperantia. 248.E.

348.E.
Agesilaus à quibus laudari sustinebat. 31.F
Agesilaus suæ uirtutis testis ipse sibi fa-tis erat. 45.C
agesilai apophthegmata. 89.I.K.99.B
agesilai epistola ad Ephoros. 100.F
agesilaus in arundine cum pueris equi-tans deprehensus. 101.H
agesilaus culpatus quòd Thebanos bel-lare docuisset. 108.C
agesilaus Themistoclis frater. 173.F
agesilaus Pausaniæ pater illum inedia occidit. 175.C
agesilai prudens responsum ad patrem iniqua petentem. 229.D
agesilai senis encomiũ ex Xenophonte. 261.E.F.
agesilai ad honores promotio. 276.A.B
agesilaus amicorum supra modum stu-diosus. 277.D.278.B
agesipolis Cleõbroti apophthegmata. 102.E.
agesipolis Pausaniæ. 102.F
agidis Argui adulatoris dictũ ad Ale-xandrum. 33.K
agidis apophthegmata. 89.G
agidis iunioris apophthegmata. 90.C
agis iunior & ultimus. 103.A.B
Agidis Archidami apophthegmata. 102.F.
agidis præclara facta. 108.A.269.E
aglaia Gratia. 250.K
agricultura à Gelone rege cum suis tã-quam per expeditionẽ exercita. 82.A
agri terminus quousque protendatur. 133.G.
agricolæ inter hostes ì bello tuti. 148.A
agrigentini cæruleum colorem probi-buerunt. 286.I
agrionia festa. 150.C
aiacis fiducia. 16.F
aiax Telamonis filius. 175.B. Eius pe-tulantia. 196.K.
aij Locutij ædes. 236.B
ainautæ qui sint. 149.F
ἀναίσιμος λίχνη, id est statio salũtium circa Pyrsophium. 149.G
alcomenæ nnde dictæ. 151.A
alastor quid. 148.K
alba & mollia corpora, ferè bello inu-tilia. 99.G
album color, solus syncerus ac purus. 135.F.
albi ut laudentur. 25.B
albis uestibus cum terentur mulieres in luctu. 135.E
alcamenes Telecri. 103.C.114.G
alcander Lycurgo oculos baculo eruit. 108.A.
alceste uiri studiosa. 116.F
alcibiadis ingenium uarium. 29.K. Eius metus in dicendo. 44.I.
alcibiadis apophthegmata. 47.B.87.G
alcibiadis adulterium. 219.B
alcibiadis coturnix è sinu euolãs in con-cione apud Athenienses. 272.D
alcibiadis ingenium in rep. administrã-da. 272.K
alcibiades ut ad honores promotus. 275.E.
alcippa Oenomai filia. 179.H
alcippi filiæ à Damocrita matre occisæ. 326.E.F.
alcmæonis conuitium retortum. 19.I
alcmæon Themistoclẽ oppugnãs. 275.H
alcmæon Eumenides fugiens ubi habi-tarit. 294.F
alcman optimus modorum poeta. 301.B
Alcyones auiculæ ìdustria. 188.K.237. D. uide Halcyone.
aleæ comparata uita humana. 218.G
alexãdri Macedonis præsumptio de ui-ctoria. 6.B
alexander magnus unum habuit amicũ Callisthenem. 27.F
alexãdri facinora per adulatores cor-rupti. 36.I
alexander deum se non esse, duabus re-bus deprehendebat. 37.A
alexander Cletum quare occiderit. 39.I
alexandri dictum nobile in nuncio ue-lut rei lætæ accurrente. 47.G. eiusdẽ apophthegmata. 242.C.
alexandri sæuitia in Parmenionis ami-cos. 54.C
alexandri magni temperantia. 54.K. intemperantia. 68.C.
alexandri obsonatores. 69.H.84.B
alexandro maledicẽs miles, ab ipso du-ce suo hasta percussus. 81.G
alexãdri æmulatio aduersus patris suc-cessus. 84.C. Eius apophthegmata nõ pauca. ibi.
alexandri querela aduersus patrem de multitudine fratrum. 83.I
alexandri continẽtia ac abstinẽtia. 84. I. 216. A. crapula. 68. C. liberalitas. 118.D.
alexandri amici. 85.C
alexãdri cogitatio quid ageret subacto mundo. 97.I
alexander uirtutem muliebrem bono-rat. 117.H
alexandri filius patrem Dario prode-re nolens, à Dario occisus. 175.E
alexander à Megarensibus ciuitate do-natus. 181.B
alexander de Brãchidarum subuersio-ne non laudatus. 196.I
alexander bibẽdo committere nolebat ut Æsculapio opus haberet. 206.H
alexandri fletus q nondum uno mundo potitus esset, cum essent infiniti. 218.E
alexandri magni candor. 221.F
alexandri pernicitas in cursu. 221.F
alexãdri commẽdatio per Aristotelem. 222.A.
alexandri mors, in felicitate Romano-rum ponenda. 239.G
alexãder Molossus à Lucanis occisus, Alexandrum Macedonem in Italiam exciturus erat nisi mors anteuertis-set. 239.H
alexandri Macedonis ingens spiritus. 239.H. Eius seu uirtus seu fortuna pul chre enarrata. 239. I.K. & dein per dnos libros.
alexandri casus ac uulnera. 240.B
alexandri primum bellum suscipientis facultates. 240.E.F
alexander philosophus etiã erat. 240. H.I. & dein.
ab Alexandro subacti feliciores erant, quàm qui eum effugerent. 241.A
alexandri munificentia ac liberalitas in homines industrios. 243.G. & dein.
alexãder iuri cedere, cæteris rebus an-tecellere uolebat. 244.C
alexandri habitus corporis. 244.E
alexandri temulentia excusatur. 245.I
alexandri continentia erga mulieres. 246.B. conniuentia erga suos. 243.C. 246.F. 284.F.
alexandri prandiũ, cœna, luxus. 246.B
alexander existimationis suæ eleuatio-nem clancularium sibi indicatã quàm fortiter dissimulans celarit. 246.I
alexandro difficultates obiectæ. 247. C.D.
alexandri uulnera ac aduersi casus. 247.E.
alexandri molimen quod fuerit. ibi.K
alexandri uirtutes. 248.D
alexandri ingenium ex multis uirtuti-bus aptum coalitúmque. ibi.E
alexandri fulmineum factum. ibi.I.K
alexander quanti fecerit Diogenẽ. 252.I
alexandrũ deũ facere uolebant Athe-nienses. 275.A
alexandri conniuentia ad sororis pec-catum. 284.F
alexãder inuidos non habebat, sed osо-res. 298.B
alexander cantu ad arma capienda cõ-motus. 308.A
alexandri Bucephalus. 317.B
alexãder Pheræus tyrãnus. 91.B. quàm sit commotus tragœdo quodam spe-ctando. 242.I
alexandrinis cur pepercerit Augustus. 97.H. 281.I.
alexandridas Leotis. 103.D
alexis Amphiarai filia. 148.I

Alexini ſophiſtæ uanitas. 130.B
Alixis poetæ ſenis glorioſa mors. 261. H. eius dictum de noluptatibus. 11.I
Aliartus Bœotiæ oppidum. 324.H
ἀλίσκεσθαι, uita functi. 129.K
Aliena prudentia & cõſilio cur homo opus habeat. 38.G
Aliena reprehendere facillimum. 22.G
Aliena uitia inquirẽs, ipſe proprijs toetus ſcatens, reprehenſus. 39.D
Alienarũ ædium ſecreta rimari non decet. 215.E.F
Alienis mulieribus conſueſcere maritos ſuos mulieres probæ nolunt. 78.K
Alienis in malis perueſtigandi curioſitas. 212.F
Alijs corripiẽdis alij redarguẽdi nonnunquam. 39.E
Alimentum ſtellarum. 162.I
Aliterius quid. 148.K.216.G
Allegoriæ in poeſi. 10.I
Allienſis Romanorum cladeſ. 238.I
Aloſa piſcis cantibus mouetur. 312.E
Alternis tantum diebus cibum ſumentes in fame. 72.G
Althea Meleagrum ex Marte genit. 174.I.
Alum dura ut ſoluenda. 73.G
Alni ſubductiones. 73.D.E.F
ἀλόη, quid. 12.E
Alynomus ex olitore rex factus. 247. B.C.
Amantium cæcitas. 25.B
Amantium modeſtia. 207.A.B
Amantium inter ſe manes poſt obitum mutua conſuetudine fruentes. 350.F
Amare ex unguibus, pronerb. 2.A
Amare ut Pierium Phrygium amauit, prouerb. 123.G
Amaritudo aquæ marinæ. 327.F
Amaſis Aegyptiorum rex. 21.D. 128. C.E.
Amatores, teſtes non adhibẽt uoluptatibus ex amicis capiendis. 45.A
Amatorum cum amaſiis conuerſantium mira continentia apud Cios. 120.F
Amatoriæ narrationes. 324.H
Amatoriorum uituperatio. 76.B
Amazones Lycia depulſæ. 119.F
Amazones à Dionyſio occiſæ. 152.B
Ambitio, reip. pernicies. 285.G
Ambitio & ſumptus è ciuitate pellendæ. 287.C
Ambitioſi & cõtemptores, meritos ſua gloria fraudant. 24.H
Amemnones qui dicantur. 146.E
Amethyſtorum uis attractrix. 8.D
Amica & uxor differunt. 77.I
Amicæ ſuæ, non Pelopidæ, hominẽ quẽdam nequam Epaminondas dimittit. 90.H.
Amicæ creditæ ſtupratæ ultio quantas tragœdias excitarit. 289.B
amiæ piſces. 321.I
amicitia ſemper commoda. 28.E
amicitia rerum omnium delectabiliſſima. 29.A. animal minimè gregarium. 52.G.
amicitia tria requirit. 52.K
amicitia in multos diffuſa, moribus obeſt. 54.H
amicitia quibus in rebus ſita. 59.F
amicitia dormiens excitanda. 211.C
amicitia hominis duplex, ad ſeipſum, & ad alterum. 250.D
amicitia quare amplectenda. 250.F.H
amicitiæ omni renunciandũ ei non eſſe, qui magiſtratum ſuſcipiat. 276.H.I
amicitia non tantum ad aras uſque, ſed omnibus legibus ſeruanda. 277.F
amicitiæ laus. 28.E
amicitiæ fons. 29.D
amicitiæ fructus. 55.E
amicitiæ uetæ impedimenta. 52.F
amicitiæ finis in iuuando non ponẽdus. 53.K.
amicitiæ fraternæ commendatio. 350.F. G.H. & dein.
amicitiæ optimatium non refugiendæ. 250.I.
amicitiam ueram inter plures conſiſtere non poſſe. 53.F.G. & dein.
amicitiam priuatam Callicratidas cum alieno inire non uult. 104.K
amictum à matre traditum conſeruare, prouerb. 241.H
amicus, ſuauis res. 28.D
amicus magis quàm aqua aut ignis neceſſarius. 29.A
amicus, facinorum particeps non eſt. 30.D.
amicus nunc laudat, nunc obiurgat. 31. C.D.
amicus utilitati ſtudet amici, adulator noluptati. 31.C
Amicus ſic cõtriſtandus, ut proſis. 31.E
Amicus etiam dum neſcis prodeſt. 35. H.I.
Amicus in rebus iuſtis, nõ iniuſtis, amico adeſt. 36.C
Amicus ut ſit admonendus. 37.E
Amicus bene facere cupiens, etiã ſi non faciat impeditus, præmio tamen dignus eſt. 37.I.K
Amicus alter ipſe. 52.G
Amicus, unus inter plures. 52.H
Amicus conſtans, rara anis. 54.H
Amicus non fictus Zopyrus. 81.A
Amicus mutuum dat, inimicus repetit. 218.F.
Amicus ab amico in re turpi non palpandus. 278.H
Amicus optimus qui ſit. 291.H
Amici & adulatoris diſcrimen. 27.I.K. & dein. 35.B.
Amici mores ſimplices, adulatoris ſimulati. 35.B
Amici uix umbra cuiquam contingat. 52.E.
Amici qui cenſendi. 51.I.K
Amici futuri exploratio. 55.B
Amici amittendi ratio difficilior quàm admittendi. 53.C
Amico ſimul & adulatore eodem ntẽdum non eſſe. 56.C.86.I
Amico retinẽdo non multis eſt opus beneficijs, ſed parando. 263.A
Amici regum, computatorũ digitis ac calculis ſimiles. 81.G
Amici, laborum ſocij aſſumẽdi in rebus arduis. 277.G
Amicorum paria quinque celebriora. 52.G.251.F.
Amicorum gratia dura paſſi. 54.C
Amicorum beneuolus ſermo, medicina animi malè affecti. 57.K
Amicorum ex malis ſibi quiſque conſulat. 71.A
Amicorum mores conſiderandi. 205.H
Amicorum offenſæ ut excipiendæ. 211.I
Amicorum fraudulentorum pernicies. 277.C.D.
Amicorum delicta non omnia diſſimulanda. ibi. D.E.F.G
Amicis maximè indigent principes & fortunati. 27.E.58.F
Amicis ingenuis aut acribus inimicis opus eſſe ad incolumitatem ſeruandã. 42.F.50.D.
Amicis in uos uoſtris conſpirantibus, quæ ſpes reliqua nita? 82.K
Amicis an commodare præ inimicis deabeat magiſtratus. 276.I.K.278.A
Amicis quatenus commodandum. 277. G.H.I.
Amicos conuiuio excepturus, ebrietatẽ caueat. 67.H
Amicos irremuneratos ſibi uel morte præripi dolebat Philippus. 83.I
Amicos iuuandi occaſio iuſtiſſima. 99.I
Amicos aduerſa fortuna indicat. 109.G
Amicis bonor à nobis delatus, in nos redundat. 277.H
Amiſodarus, qui & Iſaras. 119.E
Ammonius Plutarchi præceptor. 39.F
Ammonis filius an fuerit Alexãder, dubitatum. 247.I
Amneſtia Athenienſium. 281.F
Amor nelut hedera. 25.B
Amor ſui. 27.I.221.E.277.H
Amor ſuiipſius & arroguntia abſcindenda. 36.I
Amor uehemens primum profectus indicium.

dicium. 42.K.
Amor cæcus, inimicitia & odium ocu-latum. 50.I.
Amor diſperſus minor eſt. 52.H.
Amor ac pudor ingales. 76.D.
Amor cõtẽptus ſe ipſe ulciſcitur. 177.C.
Amor præpoſterus in ſolis hominibus, non in feris. 184.H.I.
Amor ciuium firmiſsimus qui ſit. 286.I.
Amor crocodilorũ erga liberos, ex iudicio eſt, non ex affectu. 323.A.
Amor ex aſpectu naſcitur. 351.A.
Amor inter eos etiam qui ſeſe mutuò nunquam uiderunt, ex auditu conciliatur. 350.F.G.
Amoris germana medicamenta. 77.C.
Amoris uis. 118.G.H. 123.F. 124.I. 125. A. 127.B. 246.G.H.
Amoris cæcitas. 25.B. 50.I. 128.C.
Amoris nimij ac ſuſpicioſi exitus. 176. I.K.
Amoris parẽtum erga liberos conſideratio. 188.E.F. & dein.
Amoris Cupidinei triſtes exitꝰ. 324.H I. & dein.
Amoris ueſania ac uelut furor. 324.K.
Amori etiam hoſtis ignoſcitum. 127.A.
Amores ferarum mirabiles. 318.A.B.
Amores Athenienſiũ erga pueros. 6.F.
Amoribus alienis æquiſsimus Alexander Magnus. 84.I. 246.G.
in Amoribus militis ſui conniuet Fabius maximus. 92.B.
Amphiarai Archemori matrem conſolans. 61.H.
Amphiaraꝰ cũ curru abſorptus. 174.D
Amphictyon à Sthenelo in exiliũ pulſus. 325.K.
Amphictyones, primus Græciæ conſeſſus. 261.K.
Amphilochi oraculum 200.C.
Amphion Thebes cõditor. 251.C. citharæ inuentor. 299.A.
Amphiſſa Phocidos ciuitas. 120.G.
Amphiſſæ mulieres. ibi.
Amphoris ſimiles, qui palponibus ſeſe dant. 230.B.
Amphoterus & Hecaterus. 83.E.
Amphotides theeæ. 21.C.
Amulij tyrannis. 179.B.C.
Amygdalæ duræ, lapides. 111.C.
Anabus Libs. 125.F.
Anacharſidis de Græcis dictum. 43.K.
Anaxagoræ carcer. 47.E. 297.C.
Anaxagoræ conſtãtia in nuncio mortis filij ſui. 65.D. 223.B.C.
Anaxagoræ Clazomenij opinio de principijs. 155.G.
Anaxagoras Pericli familiaris. 250.B.
Anaxagoras obitus ſui diẽ feriatũ eſſe pueris diſciplinarum ſtudioſis uolebat pro honoribus ſibi publicè decretis. 286.A.
Anaxagoras fundo proprio ſe abdicãs. 292.B.
Anaxagoras in uinculis quadraturam circuli ſcripſit. 297.C.
Anaxander Eurycratis. 103.E.
Anaxarchus philoſophus centum talẽta ab Alexandro petens accipit. 84. D. eius dictum reprehenſum. 252.D.
Anaxarchus piſtillis ferreis cõtuſus & conciſus. 258.E.
Anaxilæ apophthegma. 103.F.
Anaximenes rhetor. 85.H.
Anaximenis Mileſij opinio de principijs. 155.F.
Anchurus Midæ regis filius ſe in uoraginem immittit. 174.C.
Ancus Martius primus Fortunæ templum ſubſtruxit. 235.K.
Anci Martij fortuna. 237.I.K
Ancillæ lacænæ pudicũ reſpõſum. 76.I.
Ancillæ cur Matutæ ædem ingredi non poſſint. 153.H.
Ancillarum Romanarum forte facinus. 177.K. earundem feſtum. 178.A.
Ancillarum Smyrnæarum egregium factum. 177.I.K.
Ancillis aut ſcortis colludere maritos ne ægre ferant uxores. 76.H.
Anclires. 219.E.
Andocidis oratoris uita. 340.E.F.
Andreas Corinthius muſicus. 301.K.
Androclidas Lacon claudus militans. 103.F.
Andron Sami cur Pedetes dicatur. 252. B.E.
Angelus. uide Genius.
Anguillæ cicures. 319.I.
Anima quid ſit. 166.D.E.
Anima an cõdoleſcat affectionibus corporis. 169.E.
Anima humana nihil precioſius. 174. C.D.
Anima poſt mortem præmiũ aut ſupplicium recipit. 198.I.
Anima Solei cuiuſdã in corpus reuerſa. 200.D.
Anima propter animã patitur. 198.D.
Anima unde ſenſibilis, quidq; eius principatus. 168.I.
Anima Neronis apud inferos. 202.F.
Animæ euocatio. 61.B.C.
Animæ partes. 166.G.
Animæ fabricatio in Timæo Platonis 302.C.
Animæ uehiculũ trabẽtia iumẽta. 256.E
Animam non eſſe mortalem. 195.I. 198. E.F. 224.C.
Animæ motus. 166.I.K.
Animæ principatus, & qua in parte. 166.H.
Animæ ne an corporis ſit ſomnus ac mors. 172.C.D.
Animæ uelut corpore liberatæ uiſa miranda. 200.D.
Animam Pauſaniæ placare iuſſi Spartani. 198.H.
Animam aut fatum quid poetæ appellẽt, diligenter expendẽdum poetas legentibus. 12.D.
Animæ piorum qualiter habeant apud inferos. 66.B.
Animæ ad ſecundam generationem redeuntes. 202.E.
Animæ inimicæ ſeſe mutuò complexæ ac uorantes. 202.B.C.
Animæ mortuorum umbram non faciunt. 150.F.
animæ q̃rũ ob ſcelera poſteri puniũtur, grauiſsima ſupplicia patiũtur. 220.D
Animarum conciliatores. 198.H.
Animarum damnatarũ ſupplicia apud inferos. 202.B.
Animæ defunctorum tanquã bullæ ardentes uiſæ. 200.E.
Animarum in uaria corpora tranſmigratio. 202.E.
Animarum expiatio. 195.I.
Animarum notæ ac cicatrices. 202.B.
Animal nullum tam exiguum quod non pro uita pugnet. 44.E. 89.E.
Animal, terreſtris planta. 327.D.
Animalia noſtrũ moribus formari poſſe 255.C.
Animalia cibi moderatu ſe curantia. 319.A.
Animalia cædi ad uictum noſtrum neceſſe non eſſe. 314.B.
Animalia ephemera. 62.A.
Animalia proles ſuas ardentiſsimè diligunt. 317.B.
Animalia in uſum ſuũ homines conuertunt, alij aliàs. 48.H.
Aliena medicinæ uſum docuerunt. 318.I.
Animalia quomodo genita & interitui obnoxia. 172.F.
Animalia quanto tempore in utero cõformentur. ibi.I.
Animalium inter ſe inſita odia. 322.G.
Animaliũ omniũ maximè noxia, tyrannus, & adulator. 34.F.
Animalium opera in uſum noſtrum omnia uertimus. 55.G.
Animalibus ueſci cur noluerit Pythagoras. 51.F. 311.F. 535.G.
Animans mundi nec ſimplex nec iucõpoſitus. 214.E.
Animantia omnia bruta natura ſua recte uti norunt. 55.E.
Animantiũ genera quot, & an ſenſu rationeq; prædita. 171.H.

Animantium generi ratiocinandi uis tributa, & numeri notitia indita. 319.B. 321.H.
Animantium nostro hospitio utentium duo, musca & birundo, cicurari non possunt. 356.B
Animatũ omne, rationis compos. 311.H.
Animatum quod sit, non interficiendum nec corrumpẽdum nisi noceat. 141.D.
Animus si à corpore in ius uocetur, non effugeret malæ administrationis crimẽ. 74.B.C.
Animus exul. 297.B.
Animus equus in degẽda uita optimus. 58.C.
Animus humanus natura duplex. 258.b
Animus humanus quasi tetrachordum. 307.C. tanquam ager incultus. 21.E.
Animi humani ortus. 297.B.
Animus immortalis. 195.I. 198.E.F. 224.C. 338.G. corporis inquilinus. 74.C.
Animus in reb⁹ aduersis infractus, profectus philosophici indicium. 46.B.
Animus ingens præmium corpori pro hospitio debet. 74.C.
Animus ne corpori nimium insit. 75.B.
Animus rationalis, & animus irrationalis. 255.C.D.
Animus remissione & labore cõseruatur. 5.C
Animus temperatus 256.I.
Animi etiam morbi aperiendi. 186.B.
Animi gaudiũ & hilaritas ut paretur. 57.A.
Animi mala, corporis malis periculosiora. 233.D
Animi male affecti medicus, sermo. 57.b
Animi mœror ut leuandus. 357.I.
Animi cupiditate corpus ad uoluptatẽ non concitandum. 68.H
Animi partes duæ. 34.G.
Animi partes brutæ, rationi subijciendæ. 46.D.E.
Animi humani pars altera rationis expers, alia particeps. 254.e.f.g. 256.b.
Animi perturbati nec satis compositi somnia. 46.F.G.
Animi rectæ constitutio quantum uitæ præsidium. 223.K
Animi tranquillitas ac firmitas, profectus circa uirtutem indicium. 43.F
Animo tria insunt, potẽtia, affectus, & habitus. 255.D.
Animo uirtus aut uitium inest. 19.F.
Animum, cum remittitur, rumpi: arcũ, ut duret, remitti solere. 366.E.
Animorum ægritudinibus sola philosophia medetur. 4.D
Anio fluui⁹ ab Anio rege dictus. 179.I.
Annibal ad concionandũ ineptus. 280.F
Annibal ut exhaustus. 238.H.
Annibalis dictum de Fabio. 91.B
Annibalis exulis parrhesia apud Antiochum. 296.E.
Anius Tuscorum rex raptæ filiæ indignatione se præcipitat. 179.I.
Annulus angustus non gestandus. 6.K.
Annulus sigillaris. 276.E
Annulus stupri indicium. 176.G.
Annulo suo Alexander os Parmenionis obsignat in arcanis commissis. 84.G. 243.C.
Annus Iouis esse cur dictus, mensis Iunonis. 141.F
Annus uertens. 163.F.
Anni principiũ quando optimè sumatur. 134.C
Anse philosophiæ, disciplinæ. 259.G
Auser puerum amans. 318.C
Anseres in Capitolio Ro. Gallos subeuntes produnt. 239.C
Anserum Cilicum industria 315.C
Anserum bonos apud Romanos. 144.A. 239.D.
Antagoras poeta. 85.H. pastor. 152.E.
Antalcidæ dictum. 89.C
Antalcidæ Laconis apophthegma. 90.F. 103.F.
Antalcidæ Spartiatæ urbanitas. 279.D
Antcas Scytharum rex. 81.K. 245.K
Antei urbs. 319.I.
Anthedon quæ sit 148.C
Anthes hymnorum inuentor. 299.A.
Anthiæ pisces se mutuo iuuant. 310.F.
Anthias, sacer piscis. 322.F
Anthippus poeta 301.C.
Anticlia Vlyssis mater 151.B.
Anticles auctor. 301.A
Anticyra insaniæ medetur si sola sit. 211.A.
Antigenidas tibicen. 91.D
Antigenis militis sui amori Alexander ignoscit, atque adeo medetur. 246.G.
Antigenis Pellenei uirtus. ibi.F.
Antigonæ captiuæ amore captus Philotas Parmenionis F. uir alioqui ferreus. 246.H.
Antigonus Macedonum rex unoculus irrisus, quàm grauiter se ultus sit. 6.B
Antigonus senex cõmentariũ de iustitia conscriptum recipere noluit. 242.A.
Antigonus senior à Biante uel inuitus talentum extortus. 227.H
Antigoni apophthegmata. 85.e.86.a.b
Antigoni cõstãtia in filij sui morte. 65.H
Antigoni regis mãsuetudo mira. 208.E.
Antimachi Lyde. 59.G
Antiochus & Philippus inuicem se in bellis impediebant. 238.H.
Antiochus accipiter appellari gaudebat. 318.D
Antiochus tertius cõtra leges imperãs audiri nolebat. 86.D.
Antiochi erga Iudæos sabbatizantes modestia. 86.H
Antiochi Ephori apophthegma. 90.E. 103.H.
Antiochi Pontici & Chariclis fratrum inter se odium. 351.A
Antiochi Hieracis erga fratrem bellum, ac mox pietas 86.D.
Antipater intus purpureus, foris albus. 84.I.
Antipater Casandri filius pudore fluxo subuersus. 226.K.
Antipatri liber de animalibus. 333.A
Antipatri in morte Parmenionis dictum 86.C.
Antipatri Tarsensis moribundi gratitudo erga deos. 220.B
Antipatri urbanum dictum de Demade sene. 23.E.F
Antiphates pulcher. 87.A
Antiphera serua. 152.H
Antiphontis imprudens loquẽdi libertas apud Dionysium tyrannum. 38.B.
Antiphontis oratoris uita. 339. E.F. & dein.
Antisthenes obsonium ipse & salsamentum per forum deferre non erubescebat. 279.F. Eius scitè dicta. 28.E. 50.D. 244.I.
Antistrophæ. 308.K
Antonius Romanorum mores subuertit. 32.B.
Antonij adulatores in amoribus Cleopatræ. 34.E.
Antonij & Augusti inimicitiæ. 97.G
Antonij genium uelut reformidabat Cæsaris genium 236.E
Antronis Coratij bos insignis magnitudinis. 132.B
Anus iam, Dionysij senioris mater, uiro tradi cupit. 82.E.
Anus importunitate audientiam à Philippo extorquens. 84.B
Aornus petra apud Indos. 85.B
Apellis urbanum dictum ad pictorem extemporarium. 3.K. ad Megabyzũ. 33.B.
Apellis ægroti paupertas ab Arcesilao amico subleuata. 35.H
Apelles & Lysippus Alexãdri æquales. 244.D
Aper Xanthijs infestus. 319.H.I.
Apes aculeo in mœchos seuiunt. 332.I. munditiam amant. ibi.H. fumo lædunt. 332.H.
Apum studiũ. 23.D.E. industria. 188.K. ferocia. 286.E. memoria. 312.F. 315.C.
Apum dux, qui optimus est. 281.A.
Apum pleriq; similes sumus. 293.K.
Apibus comparati pueri studiosi. 18.B.

Aphabroma quid. 147.I.
Apharetus Alcippam rapit. 179.H
Aphareus rhetor. 343.A.
Aphester. 146.E.
Aphobus Theripides Demosthenis tutor. 345.G.
Apologus pulcher. 75.A.
Apollo ad senectæ limen non peruenit. 61.K.
Apollo consultus an eadem sibi quæ patri uiderentur. 99.E
Apollo insularis deus. 323.G
Apollo musicæ citharæ & fidium inuentor. 300.K
Apollo Pheneates post mille annos ultus. 196.K.
Apollinis oraculum. 201.G.
Apollinis se filium Dionysius nominabat. 246.A
Apollodori somnia horrenda. 195.G.
Apollonis, Eumenis regis mater. 351.I.
Apollonius Herophili discipulus. 328.A
Apophthegmata quæ sint. 79. & 80. in præfatione Apophthegmatum.
Apophthegmata cur collegerit Plutarchus. 80.I.
Apophthegmata regum & imperatorum. 80.G.H. & per tot. Græcorum, 86.I.K. Romanorum, 91.H. Laconica, 99.A.B. Laconum ignobilium, 111.A.B. Lacænarum, 114.K.
Aposphendoneti qui sint. 146.K.
Apothetus, lex quædam tibiarũ. 299.C
Apparatus fugitantes Lacones. 112.I.
Appellatio à Philippo rege dormitante ad illum ipsum attentiorem. 83.K.
Appetẽtia stomachi pura & sana quidlibet etiam reddit suaue. 69.E.
Appetentiæ refrenandæ. 69.G.
Appetẽtiæ unde sint animalibus, & uoluptates. 172.G.
Appetitio uehemens formidinem secum habet. 223.B.
Appetitus, tẽperamẽta sequũtur. 331.I.
Appetituum differentiæ. 283.K.
Ap. Claudij senis præclarus in rẽp. animus. 267.H.
Appij & Scipionis Africani disceptatio. 278.I.
Applausus nimius uitiosus. 24.I.
Applausus non magnopere expetendus philosopho. 44.K.
Aprorum dentes. 314.K.
Aprorum lachryma dulcis, ceruorũ salsa. 330.H.
Aquà uino forti miscenda. 8.G. 265.H. post temulentiam bibenda. 71.A.
Aquá ne an ignis nitæ humanæ conducibilior. 139.G.H.I.
Aqua Thaleti rerũ omnium principiũ. 155.D.E.
Aqua marina cur arbores non nutriat. 327.D.E.
Aqua marina, crassa, grauis, siccãs. 327 E. eius usus. 48.K.
Aqua frigore grauior & corpulentior fit. 328.I.
Aqua putealis minus alit quàm cælestis aut fontana. 332.F.
Aquæ in superficie albæ, in fundo nigra. 333.B.
aquæ colorẽ à solo subiecto capiũt. 29.g
Aquæ usus. 72.D.E.F.
Aquæ potus lenis. 72.E.
Aquæ potor Demosthenes. 347.I.
Aquã dulcẽ ut de mari extrahas. 328.F
Aquã cur uino misceamus. 265.H.
Aquam alienam quatenus haurire permittat Plato. 290.A.B.
Aqua intercute laborans Heraclitus, medico præcepit ex imbre facere sictatem. 74.E.
Aquæ immotæ, putridæ. 130.K.
Aquæ frigidæ miraculo non sunt, sed calidæ. 332.A.
Aquarum calidarum usus. 130.P.
Aquarum discrimina. 327.H.
Aquatica terrestribus ignotiora nobis sunt. 328.F.
Aquilæ portẽtũ. 122.G. 178.I.K. 247.B.
Aquilæ septem reliquæ de exercitu Pompeij, à Cicerone irrisæ. 97.A.
Aquilarũ & draconũ inimicitiæ. 297.g
Aquilonares homines longæuiores. 172.K.
Ara cornea Deli, una ex septem mundi miraculis. 323.G.
Ara Herculi & musis cõmunis. 139.G.
Are Herculis duæ. 139.G.
Are duæ in Germania clangorem edentes uictoriæ tempore. 176.I
Æreni littus. 149.D
Arana agri Mologsi. 147.D.
Aranearum texturam imitatæ & matronæ in telis, & piscatores in sagenis 315.B.
Arationes Atheniẽsiũ sacræ tres. 78.H.
Aratri usus in cõdendis urbibus. 135.G.
Aratus Nicoclis tyranni percussor. 275.e
Arbitri delecti auctoritas quàm sanctè apud Persas culta. 351.D.
Arbor non omnis mansuescit. 48.I.
Arbores neglectæ degenerant. 1.H.
Arbores zephyro grauidescẽtes. 143.f
Arbores à siccantibus lædũtur. 327.E
Arbores & plantæ in mari unde alantur. 317.F.G.
Arca argenti, semper plena Simonidi, gratiarum autem arca uacua. 196.B
Arcades primi homines ex terra. 141. E. 143.D.
Arcadion Achinus maledicus in Philippum, ab ipso sibi muneribus conciliatus. 208.F.
Arcanum quod haberi uolebat ab Hephæstione, ut obsignarit Alexander. 243.C.
Arcani eruendi malum. 216.C. Eius detegendi periculum. 277.C.
Arcana etiam penetrant adulatores. 30.G.
Arcana regũ scire ne desideres. 86.C. 213.D.E.
Arcana naturæ indaganda. 213.F.G
Arcanorum nostrorum tam odimus auditores, quàm inuulgatores. 82.B.
Arcanis suis efferẽdis magis offendebatur Gelon, quàm loquendi libertate. 82.B.
Arcesilaus Batto scholam cur interdixerit. 31.E.
Arcesilaus Batti Eudæmonis filius tyrannus Cyrenensium. 137.I.K.
Archelaus Apollodori filius. 151.I.
Arcesilai in amicitia probitas. 35.H.
Arcesilai modestia in defectu panis in cõuiuio per seruos nõ apposiți. 210.G.
Archelai apophthegmata. 83.A. 227.g
Archelai auaritia ut reprehẽsa, & retorta. 243.I.
Archeptolemi damnatio. 340.D.
Archestrati poetæ inopia. 243.G.
Archias Actæonis amator, illi exitium attulit. 325.C.
Archias Phygadoterus. 346.K. 348.C
Archidamus Lacedæmoniorũ rex mulctatus quòd mulierem pusillo corpore uxorem duxisset. 2.D.
Archidamus Agesilai filius. 90.C.
Archidamus Zeuxidami. 104.A.B.
Archidamus Spartiatarũ rex. 273.K.
Archidami apophthegmata. 89.E. 104 C.D.
Archidamidæ apophthegma. 103.K.
Archimedis geometræ attẽtio in suo opere. 262.F.
Archileonis Brasidæ mater. 105.G.
archilochus poeta. 11.G. 18.D. 25.C. 114 D. 214.K. 299.F. 303.H.
Eiusdem inuenta. 303.H.
Architectorum duorũ Atheniẽsium inter se commissio non infacetæ. 273.I.
Archytas Amphyssæus scriptor. 147.I.
Archytæ Tarentini moderatio in ira. 51. I. 193.E.
Arculæ se includebat Clearchus dormiturus. 252.F.
Arcus cælesti3 ut fiat. 164.E.F. & dein.
Ardalus Trœzenius musicus. 296.F.
Ardeolæ industria. 315.E.
Area ut conflat. 166.A.
Areopagi dignitas. 267.E. à Pericle nihil imminuta. 280.D.

Aretades Cnidius historicus de insulanis. 175.B.E.
Aretaphilæ Cyrenææ uirtus. 124.G
Arethusa subulcica. 250.A.
Argeorum in Tyberim iaciendorũ mos unde manarit. 136.C.
Argileonidis Brasidæ matris pulchrum de patria dictum. 114.K.
Argillæ densitas. 290.A
Argnusæ. 104.K.
Argui omnes Græci dicti. 136.C.
Arguorum ridiculus sacrificandi mos. 118.B.
Arguorum ac Lacedæmoniorum bellum. 173.I.
Arguatũ mulierum sorte facinus. 105.D.117.I.
Argo nauis. 251.D.
Argonautis quãto dispendio fuerit Herculem reliquisse. 285.E.
Argumenta poetarũ qualia esse debeãt. 10.K.& dein.
Argumentationes brutorum. 316.C.D.
Argus centoculus. 52.E.
Arisylueſtris usus. 318.K
Ariamenis ac Xerxis fratrum insigne de regno paterno diuidẽdo exemplũ. 351.B.C.
Aridæi ignauia. 245.G.265.K.
Aries citharistriam quãdam Glauciam amans. 318.C.
Arietẽ esse uiri Megarensis quàm filiũ, præstare, Diogenis dicterium. 232.A
Arigei Laconis dictum. 103.H.I.
Ariobarzanes Alexandri filius, patris proditor, à Dario capite mulctatus. 175.D.E.
Arion à delphino amatus. 324.A.
Ariphon poeta. 10.B.
Aristagora, Hyperidis oratoris amica. 348.F.
Aristarchus nõ satis bono iudicio quædã ex Homero carmina sustulit. 14.H
Aristarchium Dianæ templum in Elide. 151.F.
Aristereõ nõ incõmodè pauimẽto symposij aspergatur. 334.G.
Aristides Milesius historicus. 173.F.
Aristides de rebus Italicis. 179.A.
Aristides non sæpe magistratum gessit. 269.D.
Aristidis flagitium. 42.D.exiliũ. 47.E. calamitas. 54.I.
Aristidis Iusti apophthegmata. 87.E.
Aristidis ad remp. euectio. 276.A
Aristinus quidã falso obisse nunciatus, quibus cerimonijs expiatus. 132.E.
Aristippus mille drachmas pro institutione pueri cuiusdam exigebat. 2.I.
Aristippi argutum dictum. 2.I.
Aristippi modestia. 44.I.211.C.cultus 242.I.
Aristo pernicios us ciuis. 278.F.
Aristodemus coqui filius. 85.G. Cumeorum tyrannus. 128.E.
Aristodemus Lacedæmonius Orẽses male tractans. 325.G
Aristodemus Bathetes Græciæ quæstor 343.K.
Aristodemi Argui metus. 252.G
Aristocleæ puellæ tristis exitium. 324.H
Aristocratis supplicium. 192.C.
Aristogiton improbus homo. 98.E. Idem Hyperidis & Demosthenis æmulus. 349.B.
Aristomenis Ptolemæi præceptoris imprudentia. 39.I.K.
Aristonis Laconis dictum. 103.K.
Aristonis Octæi ultio. 194.I.
Aristonici honor ab Alexãdro. 244.C
Aristophanes Euripidis rotunditatem imitatus. 16.I.
Aristophanis Nebulæ aduersus Socratem. 5.H.
Aristophanis grammatici in amoribus corrudalis elephas. 318.A.B
Aristophon delator Timothei. 296.B
Aristocles de rebus Italicis. 180.A.
Aristoteles quædam retractauit. 257.F
Aristoteles Philippo obnoxius, Diogenes liber. 295.F.
Aristoteles Platonicus. 302.G
Aristotelis balbuties. 14.D.30.D
Aristotelis Eudemus, seù de anima liber 65.I.
Aristotelis opinio de inambulatiõe post cœnam. 73.B.
Aristotelis de principijs rerum opinio. 156.G.
Aristotelis eõsilio non audiens Alexãder. 241.D.
Aristoteli operam dare Alexãdrum filium monet Philippus. 83.K
Aristoteli obiectũ quòd relicta academia apud Philippum & Alexãdrum degeret. 294.K.
Aristotimus tyrannus. 121.D.
Aristoxenus musicus. 301.D.309.B. G.H.
Aristylla. 79.B.
Arithmetica exerceri uult. 266.E.
Arithmeticè bruta norũt. 319.B.321.H.
Arius philosophus Alexandrinus quãti ab Augusto æstimatus. 97.H.
Arma rebellibus Babylonijs victis à Xerxe adempta. 81.C.
Arma hostibus detracta cur dijs nõ dedicent Spartiatæ. 106.K.
Armata ac munita ferè cætera omnia animalia, homo unus nudus nascitur. 55.F.
Armata cur sint apud Lacedæmonios omnia deorum simulachra. 109.B.
ἁρμαλιὰ, quid. 69.E
Arrianus de rebus Alexandri in Latinũ uersus. 309.A.
Ars quid sit. 55.K.
Ars nulla inter alias præcipuè eminet. 56.A.
Artis iactator magnũ in periculũ adductus. 85.A
Ars ueritatem contingere debet. 111.D.
Artis dimidiam partem, dimidia merce de discere uolentes ab Isocrate, repulsi. 342.B.
Artes consilio & prudentia non fortuna regi. 35.I.56.A.B.
Artes sordidæ nec discunt nec exercẽt Lacedæmonij. 101.K.114.F
Artes ubi maximè uigeant. 245.H.
Artes quidẽ omnes honorabat Alexander, sed non æmulabatur. 244.B.
Artium & scientiarum princeps philosophia. 4.D.
Artium honestarum quãta sit uoluptas. 262.F.
Arsinoes reginæ filium lugentis eõsolatio. 61.D.
Artabanus Darij frater. 351.C.
Artaxerxes Memor facillimum se adeuntibus præstabat. 81.F
Artaxerxes Cyri frater fortunatus. 240.A.247.D.
Artaxerxis regis gratitudo. 80.F.G.
Artaxerxis Longimani dictum. 81.D.
Artifices libẽtius ea faciunt quæ publico usui futura sunt, quàm quæ priuato 251.C.
Artifices suo se opere uelut pascentes. 262.F.
Artificum excellentiũ prouectus maximus Alexandri tempore cur fuerit. 243.G.& dein.
Arundo piscatoria qualis esse debeat. 320.B.
Aruns Porsenæ filius. 121.B
Aruntius hydropotes filiam propriam uiolans. 176.G.
Aruntius Paterculus equum æreum ad cruciãdos miseros cõmentus, ipse primus in eum detruditur. 179.G.H.
Aruspicinæ fraus militaris. 102.C. Vide Augurium.
Asarcon carmen. 335.E
Asceplius improbi patris filius. 194.H
Asia cõtrouersa inter Darium & Alexandrum. 84.F.
Asinus auro onustus quò nõ adeat &c. 85.F.
Asinus propter equũ honoratur. 238.E.
Asinus pro domino uerberatus. 210.C.
Asini dorso comparata insula Thasus. 295.E.

de Aſini umbra audire populus Athenienſis promptior quàm de rebus neceſſarijs. 347.G
Aſionis mirum ingenium. 312.E
Aſpectus amorem conciliat. 331.A
Aſperitas nimia ingrata in republica. 284.E.
Aſpharagne coronabatur ſpōſa apud Bœotios. 75.K
Aſpis Bocchoridis Aegyptij capiti circunuoluta. 216.G
Aſſentator, ſecundas ſemper partes ſequitur in bonis, in malis primas. 30. I.K.
Aſſentatoris deſcriptio. 30.H
Aſſentatores maxime diuitibus inſidiantur. 28.B.C
Aſſentatorum Demetrij uanitas. 287.K
Aſſentatoribus nihil deterius. 7.B
Aſſentatoribus aditum facit amor ſui. 27.I.
Aſſentatricula Cypria. 28.H
Aſſiduitatis uis. 1.G
Aſſuefcēdū optimæ uitæ rationi. 67.G
Aſſurgendi ſenioribus mos apud Spartiatas. 110.G
Aſter Olynthius Philippum eluſcat. 174.H.
Aſtrologiæ ad ſummū promotio. 134.I
Aſtrologiam etiam diſcant mulieres. 79.D.
Aſtropei imbres optimi. 328.C
Aſtyages Medorum rex. 118.B
Aſtycratidæ apophthegmata. 104.F
Atepomarus Gallorum rex. 177.K
Athenodorus Philoſophus. 97.I
Athenarum eleuatio. 106.F. 111.B. in ſe diuiſio. 275.K.
Athenis exulabat Theſeus. 296.I
Athenienſis cuiuſdam ignorātiam Lacedæmonio exprobrantis retaliatio. 203.G.
Athenienſis populi ingenium. 272.C.D
Athenienſes nunquam niſi pullati pacem decernebant. 69.E
Athenienſes uicti. 109.B
Athenienſes honeſta ſciunt, non faciūt. 112.F.
Athenienſes nemo impune pulſare poterat. 210.C
Athenienſes autochthones. 295.G
Athenienſium loquacitas. 44.A
Athenienſiū à Lacedæmonijs ſcommata. 103.G
Athenienſium turpia. 112.K
Athenienſium iuuenes ad ſe miſſos Minos non occidebat. 149.I
Athenienſium democratia. 281.D
Athenienſium comitas, qui ne Philippi quidē hoſtis ſui literas interceptas reſignare noluerunt. 272.E
Athletæ xyſtici gymnaſiorum colūnis ſimiles. 72.K
Athos monti per epiſtolā minatus Xerxes. 207.C
Atmæ Scythæ apophthegma. 266.D
Atomi, rerum principia ſecūdum quoſdam. 156.D.E
Atoſſa mulier Xerxi à Dario imperiū eblandita. 247.A
Atreus non in omnibus honeſtus filium Agamemnona erudituit. 18.H
Atreus & Thyeſtes Pelopis filij. 178.E
Atrometus Aeſchinis pater. 345.D
Attali Eumenis fratris ignauia. 266.C
Auaritia etiam mortuorum loculos effodit. 81.B
Auaritiæ Spartam perdidit. 114.G
Auaritia libidini coniuncta. 126.F
Auaritia lictoris ſalutem iugulādo aferens. 127.A
Auaritia, grauis acerbáque domina. 231.D.
Auaritia aſinina, ac formicarū uitæ ſimilis. 231.G
Auaritia ferina. 231.H
Auaritia ſenum. 262.E
Auaritiæ crimen exprobratum, urbanè retortum. 83.B
Auaritiæ malum. 127.F.G
Auaritiæ deteſtatio, eiúſque remedium. 250.E.F. & dein per tot.
Auaritiæ cæcitas. 177.D
Auarorum irridendorum ratio. 81.B
Auarorum pœna apud inferos. 202.C
Auarorum dogmata filijs. 231.A.B
Auarorum hominum miſeria. 338.E
Auctoritas unde cōcilietur. 250.G.280. E. uide authoritas.
Aucupum habitus. 241.H
Audacia Alexandri. 97.K
Audacia humana quæ ſit. 183.F
Audienda multa, pauca loquenda. 21.I
Audiēdi ſenſus ad affectus commouendos maximè idoneus. 21.B
Audiendi ratio prior quàm dicendi. ibi.D.
Auditio nulla ſuauior laude. 362.I
Auditor ìprouidus ipſe ſibi nocet. 22.B.
Auditor ſit gratus. 22.E.24.G
Auditor de quibus interrogare debeat. 25.K.
Auditus conſideratio. 168.B.C
Auditoris officium. 20.H.I. & dein per totum libellum.
Auditoris habitus in audiendo oratore & quouis alio. 25.D
Auditoris ſient eomniæ quædam officia. 25.F
Auditus à turpitudine cohibendus. 8.C
Auditus in muſica maximè tria aduertit. 305.B
Auditu etiam, non ſolum uiſu, amor conciliatur. 350.F.G.
Aues, deorum caduceatores. 318.D
Aues loqui & canere diſcentes. 318. D
Aues garrulæ. 335.I
Auerſio in præcipitio, à Lacone repreheńſa. 113.A
Augurium, diuinandi ars, ab auibus ſumpta. 318.C.D
Auguria ex piſcibus. 319.K
Augures & auſpices cur luminaria aperta haberent. 140.I
Augures ulceroſi inaugurādi cauſa ſedere non poterant. 141.A
Augurum præ ceteris ſacerdotibus priuilegia. 144.C. uide auſpicium.
Auguſtus qua ratione Alexandriæ pepercerit. 281.I
Auguſti Cæſaris apophthegmata. 97. G. & dein.
Auguſti fortuna. 236.B.D
Auguſti imperia non minus populariſ quàm regia. 261.D
Auguſti ſenis ad iuuentutē apophthegma. 261.D
Aulicus dici philoſophus metuere non debet. 250.H
Aulicorum luxus & oeium. 43.F
Aulicorum miſeria. 187.D
Aureæ alæ apud Euripidem. 262.H
Aurifices luxus fecit. 291.G
Auriſodina inexhauſti laboris. 129.B
Aures auribus iūgentes in oſculandis puellis. 21.D
Aures dicenti accommodandæ. 21.H
Aures cur geminæ, & lingua unica. 21.I.
Aures uenter non habet. 72.A
Aurium munimenta. 21.C
Aurium una eſt uia ad uirtutem perducendi iuuenes. 21.C
Auribus populum duci oportet. 274.B
Aurum Alexandri mille camelis circūlatum. 247.K
Auri contemptor M. Curius. 91.H. Fabricius. ibi.I.
Auro effodiendo ciuitas omnis intenta. 129.B.C.
Auro obruta patriæ proditrix puella. 175.K.
Auſpicandi tempus quod ſit. 137.A
Auſpicari poſt Sextilem menſem cur Metellus pontifex maximus probluerit. 156.K
Auſpiciorum proſpera quæ ſint, ſiniſtráne, an dextra. 141.G
Auium nominibus ſe quidam uiri illuſtres uocabant. 318.D
Autolecythi aſſentatores. 28.G
Authoritas ut cuiquam firmetur. 280.E
Authoritate ſua neminem peccare uo-

lebat Hippocrates. 46.A
Authorum lecto in usum traducenda. 19.A.B.
Axillarum titillatio molesta. 68.H

B

Babyloniorum mulcta à Xerxe ob defectionem. 81.C
Babylonis potitus Darius unius Zopyri fraude. 81.A
Bacchanalium uetus pompa. 232.F
Baccheus modus ab Olympo inuentus. 303.I.
Bacchus insaniēs nymphis seu lymphis temperandus. 8.G
Bacchus idem est & Liber & Lydius. 335.K.
Bacchi sacerdotes Thyades. 120.G
Bacchi in sacrificijs neglecti ultio. 176. F.G.
Bacchi uaria cognomina. 210.K. 353.K
Bacchum in mare mergēdum esse, quid sit. 329.C
Bacidis & Sibyllæ responsa. 116.D
Bagoas eunuchus. 245.H
Balenarum ductor piscículus quidam. 312.C.
Ballachrades. 251.I
Balneo multi extincti. 67.H
Balneo comparata oratio, quòd utrumque mundet. 23.G
Balneorum frigidorū usus ut adhibendus. 71.I
Balneorum calidorum usus. ibi.K
Balnearum & unctionū mollities. 237.F
Barbam & comam cur alerent Spartani. 109.G
Barbæ canæ longæ usus. 111.A
Barbarum nimis & inhumanum spectaculum. 121.I
Barbas militibus suis radi uolebat Alexander magnus. 84.F
Barbarissimi correcti merces ingēs. 86.a
Barbaros etiam humaniter habere uolebat Alexander Macedo. 242.D
Barbarorum luctus. 82.I
Batalus dictus Demosthenes. 347.E
Batrachus leno. 10.B
Battus Cyrenensium rex factus. 128.C
Battus cognomento felix. 128.E
Battus, id est mollis. 128.E.F
Battus Eudæmon. 127.I
Beatitudo in quo consistat. 3.F
Beatus apud poetas qui sit. 13.G.H
Beatorum insulæ. 66.D.G
Beatos homines cōtemplatus, contemplator item eorū miseros stipatores. 220.I.
Bebryciorum aduersus Phocēses dolus. 124.D.E.
Bellerophōtis pegasus qui fuerit. 119.E
Bellerophontis mala aduersus Lycios. ibi.F.G.
Bellerophontis integritas. 214.H
Bellare docendi hostes non sunt. 89.C
Bellum determinatis non pascitur. 89. E. 104.E.
Bellum, doctrinam nequit eripere. 3.E
Bellum Naxiorum ac Milesiorum propter Neæram quandam. 133.G
Bellum etiā optimè senum consilio administrari. 264.K
Bellum Titanum aduersus deos. 199.B
Belli orchestra, regio supina & patens. 91.C.
Belli dux non in fronte modò, sed & in tergo oculos habere debet. 264.B
In Bello bis uon peccari. 87.I
Bella omnia propter pecuniarum cupiditatem excitantur. 60.F
Bellorū faciendorum in regibus amentia. 39.D
Bellis exerciti Romani p annos CCCC LXXX. continentes. 257.H
Bellica Lycurgi præcepta. 108.K
Bellicarum rerum quies ignauos facit. 1.I.
Bellicis etiā commißionibus utilis musica. 303.D
Belluæ diuersi generis difficilè miscētur. 54.E.
Belona pisciculus marinus. 188.K
Bene aut male audire ut uolunt reges possunt. 83.D
Bene dicendi cura quanta fuerit Ciceroni. 97.A
Benefacere sibiipsis qui nolint, alijs cogi bona suppeditare. 80.K
Benefactori bouem immolare. 149.H
Beneficentia ut iucundior fiat. 36.A.B
Beneficētia & gratia superari Philippus non sustinebat. 83.G
Beneficentia, res iucundißima. 250.K
Beneficium exprobratū gratiam perdit. 36.A
Beneficium accipiens sæpe pudefit, nūquam dans. 251.A
Beneficiorū uicißitudo in amicitia necessaria. 55.I
Beneficia gratiora facit dantis hilaritas ac facilitas. 36.B
Beneficijs odium placatur. 198.C
Beneficus male audiens quid respondeat. 78.G
Beneuolentia Pompeij. 97.K
Beneuolentia ciuium quàm ualidū præsidium. 286.G
Beneuolentia quid. 297.E
Beneuolentiæ fraternæ commendatio. 550.F.G. & dein.
Benignus quàm dominus appellari malit Philippus. 83.C
Bessus patris percussor suo indicio detectus. 194.I.K
Bestiæ ualetudine mala laborantes, remedia propria sibi quærunt. 331.G
Bestiarū natura incorrupta, & non fucata. 288.F
Bestiarū uenus stata. ibi.I. uide Animalia & Bruta.
Bias Prieuensis. 148.D
Biantis senioris uictima lingua. 21.D
Biantis responsum reprehensum. 54.F
Biantis dictum forte. 105.F
Bibere parum cur assueuerint Spartiatæ. 106.I
Bibere qui uelint, esse etiam oportere. 111.B.
Bibendi certamen ingressurus quid obseruet. 67.I
Bibendi certamine mortui. 68.C
Bibendi certamine Alexander perijt. 68.C.
Bibendum nou esse quum satis biberis, etiam si ultro prouoceris. 227.B
Bilioso mel inutile. 57.B
Binarius unitati aduersatur. 139.B
Bionis philosophi pulchrum dictum de studio literarum. 4.C. item de gloriosis. 250.B
Bionis dictum reprehensum. 33.D
Bipennem cur teneat Labradeus Iupiter, non fulmen aut sceptrum. 151.C.D
Bis de eadem re puniri, iniustum. 196.G
Bis in bello non peccari. 87.I
Bis de eadem re nunquam consultauit Tiberius. 97.K
Bito & Cleobis Cræso feliciores. 33.B
Bocchoris Aegyptius natura sæuus. 226.G.
Bœotia fidium ac tibiarum lex. 299.D. 307.K.
Bœotij ocio dissoluti. 91.B
Bœotiam Agesilaus expugnat. 100.K
Bonum facere, occidere. 138.K
Bonum quo latius patet, eo gratius. 251.B.
Boni uiri, malorum contumelijs exposiți. 26.I
Bona duo humanæ naturæ præcipua, intellectus, & ratio. 3.D
Bona ac mala in poetis permista. 23.I
Bona amplianda, mala contrahenda. 62.C.
Bona dissecta sunt ac discissa. 64.B
Bona omnia nostra, deorū munera sunt. ibi.
Bona ualetudo, bonum diuinum. 69.D
Bona omnia i matrimonio uiri dici debent, etiam si uxor plus attulit. 77.B
Bona præsentia ut tueamur. 106.I
Bona dea, Flora. 134.D
Bona omnibus communia ctiā inter beneficia dei referenda. 210.C

Bona ſimul ac mala omni homini miſcentur. 222.I.K
Bona quæ diripi nõ poſſunt nec expugnatis urbibus. 223.H
Bona ciuitatibus optanda. 288.F
Bona fortuna, clypei Demoſthenis elogium. 346.E
Borborus fluuius. 294.K
Bonorum diuiſio. 3.C
Bonorum omnium exẽplar nobis deus, quod imitemur. 193.B
Bonorum ac proſperorum memoria in aduerſitate reuocanda. 338.B.C
Bouis magis inuidetur. 298.D
Bonis ex prauis ortis deus pœnam remittit. 199.I.K
Borcæ cum homine certamen de ueſte. 76.E.
Borealis pars dextra ac ſupior. 141.H
Bottiæi populus. 149.I
Bouis & cameli apologus. 75.A
Boui cornupetæ cur fœnum in cornu alligetur. 140.H.I
Bouum apud Suſa ingenium. 318.B
Bouino pede ad ſe uenire Dionyſiũ cur Eleorum mulieres optent. 149.K
Branchidarum urbs ab Alexandro euerſa. 196.I
Braſidas eadem haſta qua pcuſſus erat, percuſſorem occidit. 191.K
Braſidæ dictum de mure qui ſe morſu uindicauerat. 44.B.
Braſidæ apophthegmata. 89.E.F. 105. F.G.
Braſidæ fiducia. 248.E
Braſidæ laus. ibi.I
Braſidis animus meticuloſus. 42.D
Brennus Gallorum rex. 175.K
Breuitas enſium irriſa, retorta. 103.A
Breuitas pugionum Laconicorũ. 103.H
Breuis uita optima. 61.K
Briareus centimanus. 52.E. 53.I
Briſon quidam cum Alexãdro de pernicitate contendens, de celeritate ſua adulatorie minuens, Alexandro ingratus. 221.F
Briſeis Achillis amica. 18.D
Britannos centum & uiginti annis ſeneſcere. 172.K
Bruma & ſolſtitium. 162.G
Bruta diuerſi generis difficile miſcẽtur. 54.E.
Bruta animalia docilia. 255.B. 291.E. 312.D.E.
Bruta etiam demulceri & auribus & uiſu poſſe. 312.E
Bruta in multis hominẽ ſuperant. 313.B
Bruta terreſtria ſibi mutuò non auxiliantur. 310.G
Bruta alia alijs maiora ac inferiora. 313.A.
Bruta in mala ualetudine ſibi medẽtur. 331.G.
Bruti filij, patriæ proditores, à patre occiſi. 175.B
Brutorum mores aliquando in exemplum noſtrum tracti. 188.B
Brutorum in corpora, animæ quædam defunctorum immigrant. 201.D
Brutorum diſcipuli homines. 318.I
Brutorũ quorũdã inter ſe odia. 297.G
Brutis in animalibus crudelitatẽ exerceri nolebat Pythagoras. 51.F
Bucephali mira indoles. 317.B
Bucephalo ſeni Alexander parcebat. 267.B.
Bucoliæ. 147.G
Bugloſſa cõmodè potatoribus uino miſcetur. 334.G
Bulla quid. 139.A
Bullæ ex aqua, aere plenæ. 327.H
Bullis cur exornentur pueri. 144.D.E
Buris ſeu Bulis & Spertis Lacedæmoniorum uirtus. 112.H. amor in patriã. 282.H.
Buſiris ab Hercule cæſus. 179.E
Byſius menſis. 146.H
Byſaltia puella patrem amore hoſpitis prodẽs, ab illo deſerta, ſibi manus affert. 177.D

C

Caby a Locrus. 147.H
Cadauera hoſtium cur uetarit ſpoliari Lycurgus. 109.A
Cadauera mortuorum ab iniuria non immunia. 124.H
Cadmæa uictoria. 5.F
Caduceatorum uiolatorũ piaculũ. 112.H
Cæcias uentus ad ſe nubes trahit. 50.A. 287.I.
Cæcilij Metelli apophthegma. 95.C
Cæcilij Metelli Macedonici fortuna. 235.H.
Cæcitas eius nõ eſt quod uidere natum non ſit. 313.D
Cæcitatis exprobratæ ultio. 6.C
Cædis etiã inuoluntariæ expiatio. 150.B
Cæli conſideratio. 161.F.G
Cæleſtium corporum muſica. 307.A
Cæneus, ſubitò ex muliere mas. 42.B
Cænei Pindarici mirum. 180.B.C
Cæſaris Auguſti apophthegmata. 97. G. & dein.
Cæſaris & Craſſi inimicitia. 140.I
Caia Cæcilia. 136.A
Caius ſororis Auguſti filius. 97.K
Cæſaris uirtus in Pompeij ſtatuis reponendis. 51.D
C. Iulij Cæſaris apophthegmata. 97.B. & dein.
C. Cæſaris fortuna. 136.B.C.D
C. Cæſar nouis rebus ſtudens. 284.H
C. Domitij apophthegma atque adeo ſtratagema. 93.A
C. Fabricij apophthegmata. 91.I.K
C. Gracchi & Scipionis contẽtio. 95.B
C. Gracchi fiſtula qua uteretur in concionibus. 207.E.F
C. Graechus qualiter remp. R.o. adminiſtrarit. 271.I
C. Lælius Scipionis minoris amiciſſimus. 94.D.
C. Maius Læmargus. 174.A
C. Marij apophthegmata. 95.D
C. Pompilius iuris peritus an imperitus. 96.H.
C. Pontij Romani audacia ac uirtus. 239.A.B.
C. Popilij Rom. legati magnanimum ac præruptum aduerſus Antiochum regem facinus. 95.G
Calabria, Irene olim dicta. 148.C
Calamitatem nobis ipſi accerſere non debemus. 282.E
Calamitates quibuſdã utiles fuere. 49.A
Calamus non atramẽto, ſed fato illitus. 344.C.
Calceamẽtis cur non uterentur Aegyptiæ mulieres. 77.I
Calceus ubi premat, nemini notius q̃ ei qui calceatur. 77.C
Calendarum, Nonarũ, ac Iduum ratio. 134.H.I.
Caliditas in fundo maris maior quàm in ſumma parte. 329.G
Calidæ aquæ potus utilitas. 71.F
Calidum putrefactionẽ molitur. 332.D
Calidi longæuiores. 172.K
Callias Athenienſium locupletiſſimus. 232.E.
Calliæ adulatores. 251.A
Callicratidæ Laconis uirtus ac ſcitè dicta. 105.H
Callimachus occiſus ſtetit. 173.E
Callimachi dictum. 294.H
Callinici. 246.A
Calliope & Clio. 250.E
Calliope etiam regibus culta, non ſolus Mars. 173.G
Callipides tragœdiarum actor. 101.D
Callippus quo enſe Dionem occiderat, eodem ipſe occiſus. 194.I
Callirhoe Lyci filia. 177.D
Calliſthenes de metamorphoſibus. 174. C.
Calliſthenes de rebus Macedonicis. 174.H.
Calliſthenes Aliartius amore miſerè periens. 324.K
Calliſto Socratis filia. 346.A
Calliſtomache Lycophronis uxor. 344.K.
Calliſtratus Aphidnæus rhetor. 343.F

Calor ne an frigus extremarũ partium ad bonam ualetudinẽ plus conducat. 67.D.E.
Calor omnia conseruat. 130.I
Calor, niuificus. 151.B
Calor, concoctionis parens. 328.D
Calpurnia puella à patre Mario diis immolata. 176.I
Calpurnius Contruſci pater. 175.B
Calpurnius Craſſus Byſaltiam puellam à qua ſeruatus erat, ſpernit. 177.C.D
Caluia Nicocratis tyrãni mater. 125.A. B. uiua cremata. ibi. I.
Caluitio obnoxij ebrij. 332.D
Calũniæ etiã falſæ nõ negligendæ. 50.H
Calumniæ malum. 316.E.F
Calũniarũ morſus etiã cicatrices. 37.H
Calydonij apri inuidia. 174.K
Calydonium uinum. 247.K
Calypſo ueſtem Vlyſſi odoriferam donans. 292.A
Cameli & bouis apologus. 75.A
Camilli fortuna ac uirtus. 186.E. 256.A
Cammæ cuiuſdã inſignis uirtus. 125.K
Campi lanceæ. 281.C
Cancro ſimilis parаſitus. 30.H
Cancris fluuiatilibus dolorẽ capitis leuant ſues. 351.G
Candaules Lydorum rex. 151.C
Candidi, deorum filij. 32.A
Candidati cur in ueſte ſine toga ambirent. 159.E.F
Caudys apud Perſas regum capitis geſtamen. 241.D
Canis ligneus. 147.H
Canis cuiuſdam mimi uelut miraculum. 318.G.
Canis cur templis arceatur. 145.G.H
Canis Heſiodi ſapientis factum. 316.G
Canis in crucem ſublatus. 259.D
Canis in rogum ſe cum domino mortuo comburendo conijciens. 317.A
Canis in uenãdo mira induſtria. 316.E
Canis Lyſimachi. 286.E
Canis publicè ab Athenienſibus remuneratus. 316.I
Canis, qui & ſirius, ſeu Sotes, oriens à capris obſeruatur. 318.C
Canis cognomine Capparus tẽpli Aeſculapij cuſtos ſacrilegũ pdẽs. 316.G
Canis quidam eadauer heri occiſi tres dies ſeruans. ibi. F
Canis Pyrrhi priuati hominis ſe in rogũ heri mortui cõburẽdi iniecit. 317.A
Canis Indici qui aduerſus Alexandrum depugnarat, animi celſitudo. 317.C
Canis repentinæ morti illachrymãs Vlyſſes, uxori flẽti ſiccis aſſidebat oculis. 225.E
Canis ubi & quibus in ſacrificium oſferatur. 238.I
Cani à ſe ſeptem millibus drachmarum empto caudam cur reciderit Alcibiades. 87.H
Cani maximè infeſtus Hercules. 143.C
Canem cur immolẽt Luperci. 140.E.F
Canem cur ne appellaret quidẽ ſacerdos. 145.F
Cane cur faciant Genetæ Romani. 138.I
Cane & capella abſtinebat ſacerdos. 145.F.
Canes caſtigari poſſe. 312.B
Canes demittentibus ſe parcunt. 317.C
Canes etiam ſapere, quum inſanire poſſint. 313.E
Canes herba choleram eijciunt. 318.I. nauſeam leuant. 331.G.
Canes hominem defendunt. 55.F
Canes feroces. 317.H
Canes inertes. 27.A
Canes relicto homine cur lapidem inſectentur. 332.K
Canes clementis & excelſi animi præbent ſignificationem. 317.C.D
Canes ut citius concipiant. 328.C
Canum alluſio, uelut ſalutatio uõ repudianda. 286.D
Canũ indicia. 316.F.G. induſtria. 515.C.
Canum pellibus cur ueſtiantur Lares. 138.H.
Canibus paſtoritijs comparati Reges. 232.E.F.
Canicies, magiſtratus ſymbolum. 264.I
Canonici in muſicis qui ſint. 310.B
Cantare diſcentes aues. 328.C.D
Canthario Arcas. 150.F
Cantharis remedium in ſe habet. 195.A
Cantharidis uenenum. 12.B
Cantharolethron Olyuthi. 222.H
Canticorum modorum uis. 307.D.E
Canticorum genera tria apud ueteres. 308.H.
Cantilenarũ ueterum argumẽta. 307.G
Cantionum lubricarum malum. 45.E
Cantor de plebe, à Philippo rege ſuperari ſe non patiens. 38.A
Cantoris laus eleuata. 104. B. 105. G. 106. A. E.
Cantores in certamine diligentiores q̃ ſoli. 49.F
Cantores Dionyſiaci. ibi.
Cantus conuiuales. 355.B.C
Cantus Lydius & Phrygius adoleſcentibus adimendi. 287.B
Cantuum exceſſus & peccata. 46.I
Canulia Papyrij Tolucri filia à fratre uitiata, gladio ſe à patre miſſo ecnfecit. 177.H
Cani tibicinis oblectatio. 262.F
Caphenæ uirginis Cariæ amor. 118.g.h
Capillus Veneris pauimento ſympoſii aſpergendus. 334.G
Capilli ac barbæ infectoriè iudicium numero à Philippo ſubmotum. 83.K
Capitolium circa cur nemo patricius habitaret. 143.C
Capitolij Romani periclitatio ac ſeruatio. 259.C
Capparus canis quidam. 316.G
Capra una ut totum gregem ad ſe trahat. 197.G
Capram cur ne appellaret quidem ſacerdos. 145.F
Capram geſtare non potens, bouem ſua perimponit. 292.C
Capræ Creticæ dictami uſum monſtrarunt. 319.A
Capræ ut ſiſtantur. 250.A
Capreæ, Tiberij Cæſaris domicilium. 294.F.
Capri Mendeſij mirum. 185.I
Caprificus ruminalis. 236.I
Captæ urbi irati dij reliquendi. 92.D
Captiuæ Chiomaræ aduerſus tribunum Ro. mira uirtus. 126.G.H
Captiuarum Lacænarum reſpõſa pulcherrima. 125.I.K
Captini iamiam uendendi aſtutia apud Philippum regem. 83.G.H
Captiui nudi uenditi. 99.G
Captiuos uiros ſuos cõmutatis ueſtibus è carcere liberãt Tyrrbenæ mulieres. 119.A.
Captus bello ſe redimere fide ſua permiſſus. 148.A
Caput cur operiant qui deos ſalutant, aperiant uero qui homines dignitate præditos. 153.B
Caput hominis tãquam corporis totius radix. 292.G
Caput, mentis ſedes. 157.D
Caput ſtupratoris ſui à cadauere ſuis ipſius manibus defectũ Chiomara domum refert. 126.G
Capitis commiſſuræ ratio Hippocrati nou comperta. 46.A
Capitis in cauſa ue matri quidẽ ſe credidiſſet Alcibiades. 8.I
Capite aperto cur Saturno & Honori ſacrificent Romani. 135.D.E
Capitales cauſæ diutius diſcutiuntur. 103.E.
Capitones piſces mucore ſuo uiuentes. 314.G.
Carabus piſcis. 321.D
Carboni fides à Ro. populo nõ habita. 173.D.
Carcere ac uinculis diu cohibiti cum laxantur, ægrè incedunt. 3.I
in Carcere inimicũ tuiſſe, iucundũ. 86.E
Carneades aduerſorum caſuum in proſperis admonere ſolebat. 223. D. Eius dictum de filijs regum. 33.C.

Carminum & modulationũ uſus apud Lacedæmonios. 113.H
Carmentis unde dicta. 139.F. eius ædes. ibi.D.
Carneæ, feſtũ Apollinis apud Spartam. 308.H.
Caro ad ſolem cocta. 149.F
Caro emendicata quæ fuerit. 147.E.F
Carnis crudæ contactus cur ſacerdoti uetitus. 145.E
Carnes eſſe, luporũ ac leonum eſt. 72.C
Carnes non carnes, dulciores. 8.A
Carniũ eſu abſtinere ſatius eſſe. 72.B.C
Carniũ ex eſu cruditas maximè uitanda. ibi.B
Carniũ eſus homini indecorus. 185.A.B
Carnium & uini plenior uſus ingenium obfuſcat. 122.I
Carnium eſus unde cœperit. 312.D
Carnium eſu bona pars hominũ uicitant. 313.G
Carnibus humanis ueſcentes. 150.C
Carnibus ueſci eum noluerit Pythagoras. 311.F
Carthago à Scipione capta. 92.E
Carthaginis exciſæ malum Romanis. 49.F.
Carthaginem placentam qui prior Scipione diripuiſſet, equo priuatus à Scipione cenſore. 94.F
Carthaginenſes à Gelone debellati. 82. A.
Carthaginenſis populi mores. 272. C. D.E.
Carthaginẽſes mulieres comarum ſuarum tonſuras reipub. ad machinarum uſum obtulerunt. 290.E
Caſſandræ uaticinatio cur patriæ nihil profuerit. 286.F. Eius ædes. 179.C.
Caſſander tyrannus cur non ſtatim à diis punitus. 194.D.E. Eius ſtatua. 198.B.
Caſius filium fame enecans. 175.D
Caſij Bruti patriæ proditoris ultio à patre. 175.D
Caſtiguntis nox quomodo accipienda. 26.A.
Caſtoris & Pollucis amor fraternus. 352.A.
Caſtoriæ legis cantus. 308.A
Caſtorius modus in muſicis. 303.D
Caſtra cur frequenter mutarent Spartani. 108.I
Caſus aduerſi ut leuandi. 293.B
Caſus humani fortiter ferendi. 65.B
Caſus mirabiles & illuſtres ijdẽ penè ac ſimiles Græcorum & Romanorũ, in parallelis.
Caſus quorum ſit. 160.D
Catacaute. 148.E.F
Catapultæ perniciei. 90.C.104.B
Catella homicidium indicans. 325.F
Catbetus Anij regis filiam Saliam rapit. 179.I
Catilina perniciosus ciuis. 278.F. 284.H.
Catonis pueri in diſcendo curioſitas. 15.F.
Cato magis erubeſcentes quàm pallentes diligebat. 16.D
Catonis probitas. 52. G. cautio. 70.B. ſeueritas. 76.F. exercitatio uocis ac ſpiritus. 275.B.
Catonis ſenioris apophthegmata. 93. F.G.
Cato relicto exercitu ad Athenodorum philoſophum nauigauit. 250.B
Cato ſtatuam ſibi poni noluit. 285.I
Catonis de cæteris cura ac ſolicitudo, eum ſe uellet occidere. 252.F
Catonis de ſenio præceptum. 260.I
Cato ſenex reus cauſam dixit. 261.C
Cato non ſæpe magiſtratum geſſit. 269.D
Catonis ſenioris mordacitas. 274.F
Catonis ad remp. promotio. 276.A
Catonis erga patriam amor. 278.E
Catonis & Pompeij inimicitiæ. 278.K
Catonis prudentia in populi nauſea. 284.H.
Catuli Luctatij ſtratagema. 95.F
Catulus Cæſor à Catone repulſam paſſus. 229.C. 277.K
Catulorũ diuerſimode educatorũ exẽplo quid poſſit educatio, oſtendit Lycurgus. 2.K. 107.F
Catulorum expurgatio. 140.F
Caudinæ furcæ. 173.K
Cauilli Ciceronis. 96.I.K
Cauſa quid, & quotuplex. 158.K
Cauſæ ciuiles & controuerſiæ ſine cõuicijs & maledictis agendæ. 289.E
Cauſæ primæ. 159.A
Cauſæ rerum naturalium. 327.D.E.F. & dein.
Cauſas eſſe etiam eorum quæ nos ignoramus. 197.H
Cauſariorum ſuorũ fraudem quàm modeſtè tulerit Cæſar. 246.G.H
Cautos nos faciit inimici noſtra omnia explorantes. 49.C.D
Cecilij liber. 339.G
Cecrops qualis fuerit. 193.I
Celænon Phrygiæ oppidum. 174.C
Celeritatis momentum. 275.D
Celtæ barbarorum nobiliſſimi. 62.I
Celtarum inter ſe ſeditio mulierum interuentu ſopita. 218.E
Cenſor ut electus ſit Cato. 93.K
Cẽſores cur ſtatim inito magiſtratu anſerum alimenta locent. 244.A
Cenſorum altero mortuo, alter ſe magiſtratu abdicat. 138.H
Centauri nuſquam ſunt, nec Gorgones. 291.F.
Cepæ & allia in uicinia roſarũ ac uiolarum meliores illas faciunt. 51.K
Cephalus Lyſanius Lyſiæ oratoris pater. 340.K
Cephiſodotus Praxitelis filius. 345.D
Cepion fidium lex. 199.C.D
Cerami fabula. 324.D.E.F
Ceraunus ſpecus unde dictus. 324.D.E
Cerberus. 143.C
Cercaphi amor. 149.B
Cerdous deus lucris præſidens. 221.H
Cereris ſacerdos connubijs præerat. 75.H.
Cereos cur non pauciores nec plures quinque in nuptijs accendant. 251.K
Cereris in ſacrificijs neglectæ ultio. 175.A.
Certamina Spartanis permiſſa quæ fuerint. 108.I
Ceruus, embas. 150.F
Cerui, quanquam cornibus apprimè armati, timiditas. 244.I
Cerui tibijs mulcentur. 311.E
Ceruorum cornua in templis Dianæ. 132.B
Ceruorum exercitus duce leone formidabilior, q̃ leonum duce ceruo. 88.C
Ceruorum lachryma falſa, aprorũ dulcis. 330.H
Ceruipeta Diana. 314.H
Chabrias Phocionis præceptor. 276.A
Chabriæ apophthegmata. 88.B
Chærephanes poeta. 9.K
Chæronea. 83.D
Chæronenſis pugna. 104.C. 114.H. 127.B.
Chæroneæ ſitus. 221.B
Chalcidoniæ mulieres cur alterã tantũ gnam aperiant. 251.G
Chalcidẽſes Thebanis uectigales. 325.K
Chalciœca Minerua. 108.A
Chalcodon Eubœenſiũ rex ab Amphictyone cæſus. 325.K
Chamæleonti ſimilis adulator. 30.B
Chamæleõtis aſtutia, ac uariatio coloris. 322.C. 330.G
Chaos unde dictum. 129.H
Chares Athenienſis. 88.F
Charides & Antiochus fratres inuidi. 352.A.
Charijs euiuſdam ſcitum dictum. 19.E
Charila. 147.A.B
Charillus rex. 31.G. Eius apophthegmata. 89.D
Charillus à Lycurgo rex Spartæ renũciatus adhuc puer. 245.G
Charillus Phocionis gener, ab illo ſeaua ſua deſertus. 277.B

Charillus fratris Lycurgi filius. 297.I
Charinus Pericli adminiſtr. 280.D
Charitatis fraternæ commendatio. 350. F.G.H. & dein.
Charon Lampſacenus hiſtoricus. 124.C
Cheromacha ſodalitas. 149.F
Chiarum mulierum uirtus. 117.D.F
Chilonis prudens interrogatio. 48.G
Chilonis dictū ad quendam qui ſe nullum inimicum habere iactaret. 54.A
Chimarchus Zeliæ Lyciorum coloniæ præfectus. 119.E
Chimæra mons. 119.H
Chimæræ Ortiagōtis uxoris uirtus. 116. E.F.G.
Chiorum petulantia infamis. 111.C
Chirō, muſicæ & iuſtitiæ doctor. 306.E
Chirurgorum theatricorum uanitas. 39.G.
Chirurgeon eallent elephantes. 319.A
Chirurgorum iactantia & oſtentatio. 39.G.
Chius negociator ſordidus uappam bibens. 219.K
Chlamydis incompoſitæ componendæ conſultor apud Philippum gratiā init ne cum ceteris captiuis uendatur. 82. G.H.
Chloris homerica. 212.I
Χλωρὶς cur dicatur aper ab Homero. 331.B.
Chœnici non inſidendum. 6.I
Cholerici, medici contemptu pereūtes. 291.I.
Choragus factus Demoſthenes. 345.H
Chordas præter antiquū numerum citharis muſicorum ſuorū addi nō patiebantur Ephori. 113.H
Choreæ & tripudia in conuiuijs permiſſa. 334.I
Choreæ in comœdijs & tragœdijs duci ſolitæ. 308.K
Chori cantus inſtitutor Sacadas Argiuus. 300.A
Chori in ſolennitatibus Lacedæmoniorum. 113.I
Chorius Bacchus. 210.K
Chreſti apud Laconas qui. 246.F
Chriſtiano homine dignæ ſententiæ. 222. B.225.A.B.C.D.
Chroma antiquius harmonia. 302.I
Chryſantas à Cyro laudatus quòd hoſti pepercifſet, quem occidere potuiſſet. 237.B.
Chryſermus hiſtoricus. 173.I.175.C
Chryſippus in rebus ſerijs lubricus. 17.F.
Chryſippus Tantali filius illegitimus præ legitimis charus. 178.E
Chryſus piſcis. 320.H
Ciarum uirginum uirtus. 120.E
Cibus nō ex præſcripto & ſtato modo ſubtrahendus aut addendus. 73.H
Cibus priſcorū, lens, naſturtium, olea. 68.K.
Cibus quo nutrimur, multis prædius uiribus. 155.H
Cibus ſumēdus ut uinæ: non contrà uiuendum ut edas. 21.I
Cibi communicatio, amorem conciliat. 21.B.C.
Cibi paucitate corpora & ſaniora ſunt & pulchriora. 113.G
Cibum poſcenti Pytheo, omnia ex auro fabrefacta appoſita. 129.C.D
Cibo nobili ac raro appoſito qd agendum. 68.H
Cibi ægrotis exhibendi quales eſſe debeant. 67.E
Cibi lege uetiti. 56.H
Cibi multi nutrimenti cautim ſumendi. 72.A.
Cibi non famelicis famē excitantes, cauendi. 68.D
Cibi qui cauendi. 215.K
Cibi uiliores commodiſſimi. 69.A
Ciborum cauſa non iraſcendū. 210.F.G
Ciborum delicias non decere ingenuos homines, ſed mancipia. 100.B
Ciborum faſtidio laborātes ut excites. 331.H.
Ciborum ratio. 72.A
Cibis rarioribus gratis oblatis an ueſcendum etiam non famelico. 68.E
Cibos quiſque commodos ſibi noſſe debet. 74.H
Cicadæ muſis ſacræ. 336.A
Cicer inſculptum loco nominis Ciceronis. 96.G
Ciceronis cura de bene dicendo. 97.A
Cicero in adminiſtratione reip. à P. Nigidio adiutus. 269.G
Cicero mordax in ridiculis. 274.F
Cicero exul honoratior Clodio, à quo electus. 296.B
Ciceronis apophthegmata. 96.G. & dein.
Ciconiarum docilitas. 185.F
Ciconiarum & hippopotamorum diuerſitas ingenij. 312.K
Ciconiæ hoſpitalitas ac gratitudo. 336. A.
Cicutæ remedium, uinum. 34.F
Cimoni Athenienſi uinum exprobratum. 273.A
Cimonis honor apud Atheniēſes. 197.E
Cimon in reip. adminiſtratione à Pericle aſſumptus. 280.G
Cimonis cum Pericle lucta. 273.K
Cimarrhus pirata. 119.E
Cinarus, plantis non idonea. 294.E
Cineſias Dithyramborū cōditor. 308.K
Cineſias Atticus muſicus. 304.B
Cinna frumentarius Roſaxis obtutus. 178.B.
Cinyradarum gens. 247.B
Circe uenefica. 75.B.182.B
Circulus lactus. 163.H
Circuli terræ. 165.D
Circus Flaminius unde dictus. 140.D
Ciſſoeſſa fons. 324.I
citharā digitis pulſans mulctatus. 111.H
Citharæ inuētor Amphion. 299.A. eius forma. ibi. H.
Citharæ cātus legis à quo inuēte. 299.C
Citharā uetuſtior tragœdia. 302.I
Citharicæ legis partiū nomina. 307.K
Cithariſtria quædam Glaucia ab ariete adamata. 318.C
Citharœdus ſpe ſua à Dionyſio fruſtratus. 23.C
Citharœdi laus elenata. 104.A
Ciuis nemo odio habēdus niſi reip. hoſtis. 278.F
Ciuis boni munus. 281.B
Ciuis boni maximus honos fides illi habita: deinde benenolētia ciuū. 286.G
Ciuis ſeruator in prælio, cur coronā querna donabatur. 143.D
Ciues inducēdi ut abſentibus præfectis ab officio ne diſcedant. 277.C
Ciuilis adminiſtrationis exercitatio in quo conſiſtat. 266.E
Ciuilis dignitas haud facilè paratur: parta facilè incrementū capit. 263.A
Ciuilis inſtitutionis cōſideratio. 271. D. E. & dein per to.
Ciuilis uir qui uerè dici poſſit. 269.B.C
Ciuilis uiri aſſeclæ & miniſtri quales eſſe debeant. 277.B
Ciuili uiro philoſophia tamen amittēda non eſt. 4.G
Ciuilia munera qui bene adminiſtrarit. ibi.
Ciuilia munera ſenes decentia. 267.C
Ciuitas beata quæ ſit. 76.K
Ciuitas cur aliquādo uindictas prædeceſſorum ſuorum luat. 197.H
Ciuitas uirum docet. 261.B
Ciuitas uolens gloriari de maiorū meritis, affligitur de eorum peccatis. 198.A.
Ciuitate opus habentia uerba. 40.A
Ciuitate quempiā donare, olim magni honoris loco ducebatur. 181.B
Ciuitates hoſtibus finitimæ cautius agunt. 49.E
Ciuitates perinde atq; homines eaſdem manere, non quotidie mutari. 197.I.K
Ciuitatibus quæ bona optanda. 288.F
Clarorum uirorum liberi faſtuoſi. 1.C
Claudia & Cornelia Scipionis. 79.F
Claudo uicino cohabitans, ipſe claudicare

care diſcat. 2.E.
Claudorum in bello uſus. 100.D.
Claudus militans 103.F.
Claudus miles non fugat 112.B
Cleanthis doctrina. 17.P.
Cleanthis tarditas in principio diſcendi. 26.I.
Cleanthi factæ contumeliæ ultio. 31.E
Cleanthes molas uerſans uitæ ſuſtentandæ gratia 291.F
Cleanthes formicas admiratus. 315.F.
Clearchi uultus periclitantes animans. 38.G.
Clearchi Heracliæ tyranni ſuperbia. 245.K.& dein.
Clearchus ponti tyrannus arculæ incluſus dormire ſolitus 251.F
Cledamus uir inſignis 150.I.
Cleobis ac Bito adoleſcentes 60.I.
Cleobulina matrona 79.F.
Cleombrotus Acharnenſis Dinoeratis filius. 344.K
Cleombrotus Pauſaniæ 105.C
Cleomenis apophthegma 90.C.
Cleomenes Anaxandridæ 105.C
Cleomenes Argiuorum rex 117.I.
Cleomenes muſicus 308.K
Cleomenis regis exemplum 312.C.
Cleomenes Spartiatûm rex 117.K
Cleonis Athenienſis In coucione libertas. 272.D
Cleon homo facinoroſus populo inuiſus. 275.I.
Cleon ad copias ductandas ineptus. 280.F.
Cleon cupiditates ac peſtes in ciuitatẽ inuexit. 284.G
Cleonæi funditus collapſi. 194.G.
Cleonice à Pauſania ſtuprata. 195.H
Cleopatra ſcopulus Antonio pernicioſus, Ceſari felix 236.E
Clepſydræ tardius hyeme quàm eſtate aquam ſub ducunt 328.I.
Cleto cur infenſus fuerit Alexãder. 39.I
Cletum cur occiderit Alexander 39.I.
Clientes Romani,aſſeclæ 238.B.
Cliſthenes Alexãdrũ offendẽs. 206.H.
Cliſthenes Ariſtidis formator. 276.A
Clitophon homo facinoroſus populo inuiſus 275.I.
Cliti ſuperbia Neptunum ſe uocantis. 245.I.
Clodius adulterij reus 97.C
Clodius Pompeio aduerſatus. 275.H.
Cloelia uirginis Romanæ mira audacia ac fortitudo,Tyberim tranantis. 121.A.C.
Clonæ muſicæ leges tibiarũ tulit. 299.C.
Cluſia Tuſci regis filia è turri ſe deijciens,uento ſublata incolumis ad terram delata. 175.H.
Clyſterum uſus pharmacis potior. 73.G
Clyſterum uſum ibis docuit 318.K.
Clytæmneſtræ ſomnium 195.F.G.
Clitonymus de rebus Italicis 175.D
Coaxatio ranarum ſub pluuiam. 327.K
Cochleæ uitam uiuere. 231.G.293.C
Coclitis uirtus 235.E
Cocytus. 59.K
Codices antiquorum iuuenibus conquirendi. 4.G
Codrus ſe Thracibus neci offerens, uictoriam ſuis parit 176.E
Codri maiores 296.K
Cœlibum apud Spartanos ignominia. 108.E.
Cœli ſectio,ſubſtantia,& circuli. 161. F.G. Vide cælum.
Cœna Lacedæmoniorum tenuis. 113.G
Cœnæ condimentum Alexandro. 69.H
Cœnandũ cum inimicis non eſſe. 227.A
Cœnati ne cõtinuò dormitũ eant. 73.A
Cœnatorum exercitationes molliores. Ibidem.
Cœnula muſica ac tenuis apud Platonem. 69.H
Cœrulei coloris gratia. 157.D.eius uſus apud Agrigẽtinos prohibitus. 286.I.
cogitationis cib°,cũ ratione ſtudiũ. 7.A
Cogitationes ſceleratorum hominũ moleſtæ. 196.A
Cognatarum mulierũ matrimonia interdicta. 132.H.
Cognatos cur Romanæ mulieres oſcularentur. 132.G.
Coitus immodici mala. 71.C.177.K.
Coliadæ. 147.G
Collatio auditoris ad dicentem, utilis. 22.G.
Collegæ in honoribus ſeſe mutuò diligere debent. 283.B.
Collegium uirginum Dianæ Epheſinæ. 268.E.
Colophon luſus 232.C
Colloquia puerorum 5.F.
Colloquij inter hoſtes ſimulati fraus. 125.G.
Color mundi. 157.D
Color q̃ linea uehementius mouet. 8.K.
Color quid 159.D.
Coloris cærulei uſus apud Agrigentinos in odium Phalaridis tyrãni prohibitus 286.I.
Colores damnatorum uarij. 201.B.C.
Colorum medicamentũ, umbræ admixtio. 293.B
Colorum qui ſimplices, & qui tuncti. 135.F.
Coloribus quibuſdam efferantur animalia 78.K
Coloßis comparati principes ſtulti ac uani. 251.H.I.
Columba à Deucalione ex area in diluuio emiſſa 316.C
Columbarum ingenium. 312.K.
Columnis ſimiles quidam 72.K.
Coma cur haſtæ cuſpide diſcriminetur ijs qui uxores ducunt. 142.K
Comam cur nutrirent Spartani. 108.K.
Comam & barbam cur alerem Spartani. 109.G
Comam Lacædemonios nutrire inſtituit Lycurgus 86.C
Comas ſuas mulieres Carthagineſes in uſum machinarũ detonderunt. 290.E
Comarchins lex quedã tiblarũ. 299.C.
Comeſſationibus quatenus indulgendum. 333.K
Comicorum aduerſus ſpectatores petulantia. 38.C
Comitiali morbo obnoxia capra. 145.F
Comitiali morbo obnoxij frigore offenduntur. 253.B
Commentarij Syllæ. 262.I.
Commiſerationem philoſophi quidam excludunt. 219.F
Comœdiæ pecuniæ ſtudio ſcriptæ. 339.K
Commendari ut maxime quis poſſit. 102.G.
Commendatio hominis ut fieri debeat. 228.F.G.& dein.
Commentarij Sicyonij de poëtis. 300.B
Comminius nouercæ fraude ſublatus. 178.I.
Comœdias & tragœdias cur non ſpectarent Lacedæmonij. 114.D
Commutatio ſubita in poëtis affectus mouet. 13.K
Comparationes pulchræ. 16.I.17.E.18. C.19.I.21.A.F.G.H. 22.G.23. A.B.F. G.H.24.A.B.25.F. G.26. C. 31.A.B. C.34.H.42.I.69.I. Vide Similia.
Compotatio ebrioſa remenda, ſed urbane. 68.B.
Compotationes quum euitare non poſſis,quid agis. 68.A.B.
Computatorũ digitis comparati amici regum. 81.G
Concentus,mixtum quid. 308.C.
Concentus tres 310.A
Conceptaculum 159.G
Conceptus quomodo fiant. 169.K
Concio muſicæ par,in qua nihil diſſonat. 75.E.
Concoctio qui melius fiat. 73.C
Concoctio quid ſit. 327.I.
Concoctio,putrefactio quædam. 327.K
Concoctio à frigore prohibet 331.K
Concordiæ conciliandæ ſtudioſiſſimus Alexander. 241.F
Concubitus uiri & uxoris ne turbulentus ſit & amarulentus. 78.E.F.
Concupiſcentia animi 254.G

Concupiſcentiæ fons in iecore. 258.I.
Condonatus meretriculæ noxius, qui amico negatus erat. 277.I.
Confabulatio bonorum uirorum poſt conuiuium tibijs gratior. 232.E
Confeſſionem peccati ſui teterrimi facere iuſſus Lyſander, quid reſponderit. 109.D.
Confeſſionem peccati ſui grauiſſimi roguti Laconus reſponſum. 113.A.
Conformatio animalium in utero, quan to tempore fiat. 171.I.
Conipedes & Artyni qui ſint. 146.C.
Coniugibus recens iugatis contentiones ac diſcordiæ ſummopere nitãdæ. 76.A
Coniugũ omnia cõmunia. 77.A.78.B.
Coningum unitum congenitúmque ex amantibus conſtat. 78.A
Coniugiorum triplex ſpecies. 78.B.
Coniugis amantiſſima halcyone. 335.D.
Conniuendũ ad multa in familia. 216.B. 284.B.
Connubialia præcepta. 75.H.I. & per totum librum.
Conſcientia facinoroſa tanquam ulcus in corpore. 224.G.
Conſcientia purganda 106.C.
Conſcientia recta, ipſa ſibi ſatis eſt. 45. C.47.G.
Conſcientiæ flagitia ac tormenta. 195. A.B,E.F.224.G.
Conſcientiæ iudicium 31.H.
Conſilia de rebus immutabilibus nõ habentur. 255.F.
Conſilio maturo, nõ præcipitãter adeũda reſp. 272.A
Conſiliũ muliebre ſalubre. 117.F.119.A
Conſobrinã ſnã Andocides furatus, clã ad Cypri regem dono mittit. 340.G.
Cõſolatio de morte. 57. H.I. & dein per totum lib. & 336.H.I. & dein.
Conſortia malorum pueris uitãda. 6.I.
Conſpectu ſolo Xenocratis Polemon in hominem alterum mutatus. 40.A.
Conſtantiam animi ut in aduerſis retineas. 219.H
Conſualium feſtorum cerimonia. 138.E.
Conſuetndo, altera natura 72.B.
Conſuetudinis uis quanta ſit, exemplo declaratur. 3.K.72.B.216.E.311.F.
Conſules primi quando Romæ creati. 134.B.
Contemplatiua uita. 4.F.
Contemptus ac neglectus iram gignit. 210.A.
Contentio à reprehenſione abſit. 39.G.
Contentio & rixa philoſopho fugenda. 44.H
Contentione gloriæ uita amiſſa. 72.H
Contentus eſſe debet quiſque ſna ſorte. 221.K.222.A.
Contignatio ſuperba irriſa. 108.C.
continentia quid ſit. 55.A.256.B.C
continentia ferarum 183.H
continentiæ cauſa, ſapientia 17.K
continentiæ in Alexandro mirũ exemplum. 84.C.I.
continẽtiæ exemplum ſingulare. 86.D. 92.E.99.H.215.K.216.A.
continentiæ & temperantiæ diſcrimen. 256.I.
Controuerſia & diſceptatio ad quid utilis. 11.C
contumaciæ comes ſolitudo 39.B
Contumelia à reprehenſione amici abeſſe debet. 39.H
contumelia illata, æquo animo ferenda. 44.H.
Contumeliæ Cleanthi factæ ultio. 31.E.
Contumelijs paſcuntur aſſentatores. 7.C.D.
Conuicium conuicio redditum. 19.I.
conuicio ex alieno quæ utilitas capienda. 49.K.
conuitia magis timebat Plato quàm labores & pericula 16.D
conuicia lacturo, circunſpicienda. 49.I.
cõuicia amori patriæ poſthabita. 91.A
conuiciorum tolerãtia, uirtus maxima. 19. H.
Cõuerſaturi cum pueris quales eſſe debeant. 2.D
conuerſiones peccatorum 193.I.
conuictus amorem gignit 2.B
conuiuij inſidioſi exitus 227.A
conuiuij finis eſſe qui debeat. 355.B.
conuiuia publica à Lycurgo inſtituta. 107. I.
conuiuia Lacedæmoniorum publica, tenuia. 113.G
cõuiuia quos ſermones admittãt. 334.B
conuiuia ut exhilarentur 334.G
Conuiuiorum ſermones non efferendi. 113.B.355.E. qui eſſe uij debeãt. 354.F.
conuiuiorum libri tres à Plutarcho ſcripti. 333.G
conuiuijs obiurgationes non immiſcendæ. 38.E.
conuiuijs accommoda muſica 306.I.
conuiuæ munus 25.F
conuiuæ comparatus auditor. 25.F
conuiualis lex. 25.K
Copais palus 184.H
Copis falcatus gladius 249.B.
coqui digna in ſordibus reiectio. 85.G.
coquinaria ars 6.C.56.A
cor non edendum 6.K
cor Leonidæ piloſum 174.B
corda noſtra deus ſcrutatur. 199.G
corax Naxius 198.G
cordax ſaltatio comica 308.K
Corinna auctor 301.B.
Corinthus Peloponeſi uelut propugnaculum. 325.A
Corinthij, idoneos aliorum reprehenſores ſe nocabant 40.A
corinthiorum legati à Dionyſio munera capere nolunt 83.G
coriolanus ut à mœnibus Rom. retro actus. 256.A
Correctio & admonitio proximi qualis eſſe debeat. 37.B.C.38.A.B. & dei. 59.F.41.A.B.C.
correctio libens tolerata, proficus philoſophici indicium 45.G
Correctiones abſurde dictorum utiles. 18. E.
cornea ara mirabilis 325.G
Corneliæ magnanimitas 116.F
cornicum continẽtia ac uinacitas. 183.I.
cornicũ & noctuarũ inimicitiæ. 297.G.
cornu copiæ 235.G.
corona querna & eluica. 143.D.
coronam à luctu remouit Minos. 72.G
Coronis ſæpe donatus Demoſthenes. 346.E.F.
coronaria eadem elephanti & Ariſtophani grammatico adamata. 318.A
corpus duplici ſcientia curatur. 4.D
Corpus repletione & indigentia conſernatur. 5.C.
Corpus ab animo multa accipit mala. 74.C.
corpus nec nimis exercendum, nec torpeſcere ſinendum. 74.D
corpus nullis affectionibus obnoxium. 180.B.
Corpus ex corrupto prognatum corpore, diligenter curandum. 199.D
corpus humanum cum appetitibus affectatis conſentit 258.K
corpus noſtrum, animi ergaſtulum eſt. 338. I.
corporis robur propter incuriã eneruatur. 2.I.
corporis exercitatio in iuuenibus qualis eſſe debeat 4.H.
Corporis aut fortunæ bona, uirtuti poſthabenda. 19.F
corporis uoluptas in quo ſit 57.A
corpulẽtis infeſtus Epaminondas. 90.G
corporis impedimenta 60.E.F.
corporis torpor ac ſegnities, morbi nũcius. 69.K
corporis ſtatus ut mutandus 73.G
corporis cura ſimul & animi agenda. 75.B.
corporis conſideratio 159.A.B
corpori quæ permittendæ uoluptates. 68.G.
corpore pœnas ſcelerum ſuorum luere tium, ſupplicia apud inferos leuiora eſſe. 200.K.

Corpora gracilia & minimè obesa an salubriora 67.H
corpora pro debitis pignori obligari Solon uetuit. 290.G
corporum trifaria constitutio 78.A.
corporum sectio 159.B
corpuscula minima 159.C
corruptores principũ, delatores. 251.A
corsica insula 175.I.
corui crocitãtes pluuiæ augures. 70.H
corui rupes 250.A
corui loqui discunt 318.D
coruorum industria in siti 315.C
corydales omnes cristatæ 278.B
coticulæ se cõparabat Isocrates. 342.G
cotoneum malum delibare sponsa debebat prius quàm eum sponso concumberet. 75.K
coturnicis insignis comestor ganeo sene uere uindicatus. 97.H
coturnix è sinu Alcibiadis concionantis euolans 272.D
cotyos regis remuneratio pro pardali accepta. 81.I.
Crantor Academicus ad Hippoclẽ. 58.I
crantor musicus 111.G
crapulæ malum 113.K
crapulã crapula uincere conãtes. 70.B
craßities corporum incommoda. 113.H
crassus male de Vestali audiens 50.G
craßi oratoris facetia 279.D
crater in quem flumina exonerarentur. 201.G.
craterus maximè ab Alexandro honoratus. 85.C
crates philosophus 2.H
crates Cynicus Demetrium Phalereum exulem consolatus 38.K
crates Olympi discipulus 299.I.
crates Thebanus ut ad philosophiam se contulit. 292.B
cratetis æquanimitas 218.E
cratides Ephor⁹ Lacedæmonius. 109.F
creditoris suppositi crimen Alexander Tarriæ militi suo ignoscit 246.F
crementum In rebus ut fiat 252.B
creon stulto pudore subuersus. 226.I.
creta noxias bellua non habet. 48.G.
cretinæ Magnetis nirtus in suo ipsius animo uincendo pro patriæ salute. 278.C.
crinitæ stellæ, trabes &c. 163.K.
crithologus. 146.G.
critolaus de rebus Epiroticis. 174.F.
crista galeritis omnibus inest. 51.H
crexus poëta 300.H
crocodilus cum anu cubitans 319.I.
crocodilus quanta prouidentia ouа sua ponat 312.K
Crocodilus ut pullorum suorum ingenium exploret 313.A
Crocodili cum trochilo fœdus ac uelut societas. 312.B
crocodilorum docilitas 319.I.
croco fluens monumentum. 326.D
Cræsi Lydorũ regis amicus Solõ. 227.E.
Cræso feliciores Solonis iudicio. 33.B
Crommyonia sus 383.C
Creditoribus potius satisfaciendum, q̃ in ludos ac pompas dandum. 287.E.
croto uermis 31.G
crudelitatis immanißimæ exẽplũ. 121.I.
Crudelitatis nouæ inuentores, ipsi primum experiri coacti 179.G
cruditas stomachi, morbi nuncius. 69.K
cruditas quid. 317.I.
cruditatẽ stomachi bruta inedia leuant. 319.A.
cruma quid. 309.B.
cruor egithallorum & aebantyllidum etiã eorũ simul misceri nequit. 297.G
crucem proprio corpore ferens ultimo supplicio affligendus. 295.A
Cryassa in Caria urbs. 218.G.I.
Ctesibij liber de philosophia. 345.G
Cteficles reip. Athenienſium princeps. 345.E.
Ctesiphon quare Lacedæmone eiectus. 114.E.
Ctesiphon pancratiastes mulæ recalcitrans. 208.A
Cucurbitularum usus. 213.K. 219.K. 293.D.
cubiculũ sibi carcerẽ faxientes. 252.F.G
cubicularij regij apud Persas consuetudo. 252.A
culinæ amici. 52.K
culmi erectio ac conformatio 42.I.
Culpæ quam in amico redarguas, te nelut partiecipem ipse facias. 40.B
culpandum in alijs quod in amico non ausis. 39.E.
cumæorum ciuitas opera Xenocritæ liberata. 128.K
cupediæ obsoniorum operosas detestatur. 69.A.
cupiditatis diuitiarum detestatio. 230. E.F.& dein per totum.
cupressis similia uerba. 88.G.
cura corporis studiosis non negligenda. 75.A
curis antiquo nomine hasta. 142.A.
curationes morborum difficiles ut habendæ. 99.D
cnreticum cantus genus 308.F
curiositas quid sit. 212.F.214.A. Eius consideratio. ibi. & dein p tot libellũ.
curiositatis nitium ut dediscatur. 215.B.
curiositati detrahat qui iram minuere uelit. 211.K.
Curiosus omnia penetrat. 213.C
Curiosi meritò inuisi 214.C.G.
Curiosorum mulcta apud Locrenses & Thurienses. 214.E.F
curiosè inuestigari quæ possint. 213.F.G
curij prænomine M. frugalitas. 91.H
Curtius se in barathrum iniecit. 174.D.
Cnrulis lex tibiarum. 299.K.308.A
custodibus destitutus tyrannus Aristotimus necatur. 122.K.
Cyanaras cum filia sua Myrrha concumbens. 177.A.
Cyane puella à patre ebrio uiolata. 176.G.
cyanipp⁹ & eius filia Cyanippe. 176.F
Cyanippi & eius uxoris exitus infelix. 176.I.K.
cyclades à Minois & Codri ac Nelei filijs habitatæ 294.I.
Cyclici modi. 304.E
Cyclij chori 308.I.
cyclopas fugiens Nausithoum Hyperiã relinquit. 294.I.
cyclopi comparata potentia Alexandro mortuo destituta 245.C
Cyclopum terræ fertilitas 182.H.
cygnorum eantus. 318.D.
Cygnorum conserunm se Socrates uocabat. 318.D
Cylonis cuiusdam simulata cum Aristotimo tyranno amicitia 122.F.K
cynegrus Athenienſium dux. 173.E.
cynici petacis pulchra reiectio. 85.H
Cynisca Agesilai soror 101.A
cynosurei. 147.K
Cypriæ assentatriculæ graduli. 28.H.
Cyrenenses ut tyrannide liberati. 128.C
Cyrenenses à Platone leges petentes, nõ auditi. 251.F
cyrus iunior Lacedæmoniorum socius bibax. 104.H.I.
cyri continentia 17.D.215.K
cyri libertas ad Cyaxarem. 59.A.B
cyri Persarum regis dictum de beneficiendo. 80.K
Cyri iunioris gloriatio apud Lacedæmonios. 81.E.
Cyri solium qui tenuerint. 247.A
Cyri regis spiritus. 248.E
Cyri amor apnd Persas. 256.I.
Cyziceni cuiusdam impostura in uenatorum prædictione. 317.I.

D

Dactylicus rythmus 302.E
Dæmon suus cuiusque 61.C
Dæmonas quidam in aduersis incusant. 64.G.
Dæmonium Laconi uisum 113.A
Dæmones mali, scelerũ ultores. 138.H.I.
Dæmones cæliuagi. 291.G.
Dæmones infernales 201.G
Dæmonum sacrificia curans sacerdos. 146.G.

Daiphantus. 117.B.197.D.
Damasenor tyrannus Milesiorũ. 149.F
Damatriæ multeris facinus. 114.K
Damnatorum pœnæ. 187.B.200.I.
Damocritæ Alcippi Lacedæmonij uxoris facinus 326.E.F.
Damon Athenienſis muſicus 301.D
Damonidæ dictum 105.I.
Dandum non omnibus eſt qui petũt, ſed digniſ. 227.G.
Damidæ ſorte dictum 105.K
Daniſta uitandus 290.G.
Δάνειρ quid ſignificet 12.C
Dare quàm auferre, regalius 81.D
Darius quanti fecerit amicum ſyncerum. 27.E.
Darij dictum. 80.K. & dein.
Darij diuitiæ Alexãdro in amicos ſuos uix ſatis fuere 85.C
Darij probitas erga Alexandrũ. 175.E.
Darij clara ſententia 266.D.
Darius minor. 216.F
Darius ex ſeruo & Aſtande Perſarum rex. 240.A
Dario mortuo multis ſpiculis confoſſo Alexander chlamydem iniecit. 245.B
Darij uxoris uenuſtate nihil motus Alexander. 246.C.
Darij æquanimitas in Alexandri ſucceſſibus. 246.C.D
Darius quando maximè ab Alexandro uictus. 246.F.
Darius Hyſtaſpæ filius 247.A
Datis Perſarum præfectus 173.E
Datis & Artaphernes uincti à Dario Athenas miſſi. 290.H
Daulides. 335.K
Debitorem eſſe, primum delictum: mentiri, ſecundum 290.K
Debitum fatale eſt uita humana. 59.K.
Debitum compilantes 290.K
Debitorum radices ſeminantes uſurarij. 290.I.
Decelicum bellum. 87.I.
Decẽ millia peditũ cum mille equitibus, ſupra cẽtũ millia hoſtũ occidũt. 95.I.
December ultimus anni menſis. 154.A. Saturno ſacer. 136.F.
Decimæ Herculi offerendæ conſuetudo unde manarit 135.I.
Deciorum deuotio. 176.E.F. 187.I.
D. Brutus cur Decembri mortuus pareret. 136.E.
Decori obſeruantiſſimi poëtæ. 13.H.I.
Decorum ubique ſeruandum. 25.E.
Decimationis uſus in militia. 198.D
Decimeſtres infantes & ſeptimeſtres natales. 171.B.C
Decoctorum mos 200.C
Decreta uaria Athenienſium. 349.C. D. & dein.
Deducere Lunam quid ſit. 79.B
Deſluxiones ab omnibus rebus fieri. 330.F.
Defuncti beatiſſimi 63.I.
Defuncti cur induantur albis ueſtibus. 155.F.
Defunctorum expiationes ac uenerationes. 198.G.
Defunctorum animæ tãquam bullæ ardentes uiſæ 200.E
Defunctorum deſiderium ut ferendum ſit. 337.C.D.
Deimachus Herculis ſocius. 150.I.
Deiotari uxor Stratonica, mira prudẽtia mulier. 126.E
Delatores tyrannorum 216.F
Delectare debet oratio ut perſuadeat. 116.C.D.
Delectatio amici & aſſentatoris differens. 51.A
Delere hoſtes ſuos Argiuos ab ſe uictos Spartiatæ cur noluerint. 105.H.
Deli ara cornea mirabilis 323.G
Delo in inſula nec mulieres parere, nec mortuos ſepeliri. 109.H
Deliaca nauis apud Athenienſes. 262.K
Deliaca oratio Hyperidis. 548.H
Delicias ut Sparta ejecerit Lycurgus 107.I.K.
Delicijs affluere, ſenibus turpe. 262.C
Delicta ut exeuſanda ne quis iraſcatur. 210.A.B.
Deliquium ſolis. 162.I. lunæ. 165.D.
Delirium homini mente leſa accidit. 313.E.
Delphica oracula duo ad uitam maximè neceſſaria. 64.D
Delphicum oraculum, Noctis & Apollinis commune 201.H
Delphini reti capti aſtutia. 320.H.I.
Delphinus in perpetuo motu eſt. 321.G
Delphinius Apollo. 323.H
Delphinus piſcis philãthropos. 323.I.K
Delphini Apollini chari. 523.K
Delphinorũ mira gratitudo. 524.D.E.
Delphinũ in parma cur geſtaret Vlyſſes. 324.E
Demadis iam ſenioris ſcomma. 86.D
Demades Phocionis frugalitatem irridens. 231.E
Demades ſemper malus, etiam ſi mala non faceret. 251.I.
Demadis prudentia 284.I.
Demadis ſtatuæ deiectæ, & in uaſa eorum tumelioſa conflatæ. 286.C
Demaratus Corinthius. 59.C. 241.E. Eius apophthegmata. 59.C.D. 84.B. 106.A.
Demaratus de rebus Arcadicis. 176.B
Dementia, præcipuus animi morbus. 233.D.E.
Demetrius Antigoni filius 85.H
Demetrius Phalereus exul, à Cratete Cynico conſolatus. 38.I.K. Idem dona Athenienſibus mittit. 294.B
Demetrij Phalerei apophthegma. 89. B. Eiuſdẽ ſtatuæ trecẽtæ omnes eo uiuente ſubuerſæ. 286.C
Demetrij aſſentatores q̃ uani. 287.K
Demetrij Poliorcetæ dictum. 181.G
Demetrius de pictura Idyſi. 85.K
Democbares Demoſthenis nepos. 347.D.
Democratis inepta concio. 274.G.
Democratia Athenienſium. 181.D
Democritus oculos ſibi non eruit. 215.H
Demodica puella à fratre occiſa. 176.B
Demodocus Corcyrẽſis muſicus. 299.B
Demonidæ claudi uotum in crepidis amiſſis. 10.C
Demoſthenes ex tempore ferè nondiebat. 3.H. 274.K
Demoſthenes metieuloſus in dicendo. 44.I.
Demoſthenis conſtantia in morte unicæ filiæ. 65.G
Demoſthenis prudens dictum in ſtulto pudore Athenienſium. 227.D
Demoſthenis dicteriũ de Demade. 231.H
Demoſthenes lapſus eallidè à ſeue reſtitutus 268.D
Demoſthenis cuiuſdam apud Lacedæmonios improbi hominis ſententia ſalutaris, à probo uiro rurſum pronunciari iuſſa. 275.E
Demoſthenis oratio lucernam olens. 274.C.
Demoſthenis ſales. 274.F.G
Demoſthenes oratorum cæterorum uelut contemptor 274.I.
Demoſthenis & Aeſchinis ſimultas. 279.A. 343.F.G. Eiuſdem Demoſt. humanitas erga Aeſchinem. 346.D
Demoſthenes quãti inſtitutus ſit. 343.C
Demoſthenis uita. 345.E.F. & dein.
Demoſthenis cura diſcendi. 345.H.I.
Demoſthenis mors. 547.B. Eiuſdem honor. 549.C.
Denarius, numeri natura 155.K
Dentes urſi in imo poſiti 331.K
Dentium de cura maritimis non ſcribẽdum. 72.C.
Dentium ſuorũ alteri elephantes parcunt. 314.K
Depoſitarius pupillum ſuum necans. 177.D.E.
Deprehendi in furto, morte fœdius ducebant pueri Laconcs. 111.I.
Dercillidas Spartanus ad Pyrrhum legatus. 105.K
Dercillidæ imperatoris ignominia. 108.E.F.

Dercyllus de ædificijs. 176.D
Desiderium philosophiæ quantum esse debeat. 45.A
Desiderium sui populo facere nonnunquam debet homo ciuilis. 279.K
Destruere facilius est q̃ extruere. 22.I.
Detractores suos quàm patienter tulerit Alexander magnus. 246.I.
Deucalionis columba 316.C
Deus tacitè iuuat. 35.K
Deus nocumento non est. 64.G
Deus, maximus hominum amicus. 76.I.
Deus in ludum ab æditio prouocatus. 156.G.
Deus, mens mundi. 156.G
Deus unde dictus. 157.G. Vnde hominibus cognitus. ibi.C.
Deus cur malorum ultionem differat, non est hominis scire 192.H
Deus tanq̃ medicus malos punit. 199.H
Deus cordium scrutator ibi.
Deus magna curat, parua fortunæ relinquit curanda 221.K. 279.H
Deus solus nouit scelera rectè punire. 292.I.
Deus ut colendus 221.B
Deus eò felix, quòd princeps est uirtutis. 252.D
Deus ob peccata maiorum aliquando ciuitatem punit 297.H
Deus unus ac idem omnibus. 293.H.
Deus non tantopere curam hominis haberet, si nil diuini ei inesset. 298.E
Dei mansuetudo hominibus imitanda. 295.C.
Dei conniuentia ad mala. 258.E
Dei consilia hominibus occulta. 293.A.
Dei simulacrum in cælo 252.B.H
Dei rationem in terris gestat princeps. 252.C.
Dei sedes ubi sit 252.H
Deo nulli sacra occulta & abscondita à mulicre facta, grata sunt. 76.K
Deo maximè tum fruitur homo, dū eius opera imitatur 295.C
Deum se non esse, duabus rebus maximè deprehendebat Alexander Macedo. 37.A.
Deum Romæ præsidem nominare & quærere nefas 259.H
Deum nihil nisi rectè facere. 297.F
Dij non lugendi. 108.I.
Dij mente intelligibiles, & dij uisibiles 241.F.
Dij commodi & incommodi. 257.G
Dij alij alio numine contenti. 221.G.H
Deorum personas ut tractent poetæ. 9.D.E.21.E.
Deorum nomina à pœtis uariè usurpata. 22.D.G
Deorum & dearum simulachra omnia apud Lacedæmonios armata. 205.B. 214.C.
deorū diuisio ac discrimina. 257.F.G.H
deorū regis nomen Milichios, seu Meilictes. 208.H
deorum discipuli, reges. 250.A.
dijs attributa in poesi ut accipiēda. 9.B
dijs obloquentes redarguendi 22.A
dijs congreganti Lacon dare nolebat. 222.G.
dijs grata & accommodata ferè immo labant ueteres. 243.K.
deos efficere an homines possit. 200.b.c
Deos esse negantium supplicium apud Areopagitas. 257.K.
deos salutantes cur operiant caput: uiros autem honoratos salutantes, aperiant. 253.B
deos qui se nominarint. 245.I.K
deos uenerandos esse ut uulgus maximè credat. 287.B.
deos canere. 298.I.
de Dijs rectè & loquendum & sentiendum. 358.A.
deæ ornatum magnificum Pericles in belli usum distrahere non formidauit. 290.D.
dearum connubijs dignati. 237.C
dexander Corinthiorum dux. 325.A
dexicreontis Venus 251.K
dextera non cuiuis injicienda. 6.K. 54.A
dextræ & leuæ partes mundi. 261.B
dextræ partes an sinistræ auspicijs meliores. 241.H
dextræ usui pueros magis assuefacimus. 2.K
dextro femori læuum non imponebant Pythagorici. 228.A
diaboli circumeuntes 238.H
Διάχυσις digestio 230.D
diacrij. 275.K
dialectici Polyxeni argutia à Dionysio uiniore urbanè retorta. 82.H
diali sacerdoti cur non liceret sub dio ungi. 237.C. cur eidem iurare non liceat. 238.A
Dianæ obloquens Timotheus musicus redargutus. 22.A.
diana Orthia Lacedæmone. 214.E
dianæ sacra Elaphebolia 227.C
Diana Galatis religiosissimè colitur. 226.A.
Diana à parturientibus inuocabatur. 252.A.
dianæ ædes nariæ 252.A.B
dianæ simulacrum amissum. 229.C
dianæ Ephesinæ uirgines. 268.E
dianæ Ephesinæ templum, oberatorum asylum. 290.E
diana ceruipeta 314.H.
diapason consonantia. 302.E.I. 309.D.
Diapente. 302.I. 309.D.
diatessaron. 302.H
diatona & chromatica ut multiplicata. 300.E.
dicacitatis intempestiuæ ultio. 6.A
dicelictæ qui sint 101.D
dicendi peritum, tacendi quoque peritum esse. 104.A
dicendi ne ratio prior, an audiēdi. 22.F
dicendi studium, ocium requirit. 221.H.
dicentis ac docentis existimatio quanti sit momenti. 23.A
dicta ac responsa hominum, mentē eorum aperiunt. 80.H.
dicta imperatorum ac magnorum uirorū quare à Plutarcho collecta. 80.I.
dictami usum capræ docuerunt. 285.D. 318.A.
dictatoris potestas. 241.K
dicteria ut iaciēda, & à quo. 50.A.B.C
dicteria quæ gratiora. 274.F
dictu difficilius quàm factu. 97.D
dictynna diana. 313.H
dictys 59.F.
dies omnis bono uiro festus est. 225.A
diei ac solis contra naturam remoratio in Herculis genitura. 256.G
diei operosi cum die festo contentio. 255.C. 256.K.
diei principium cur à media nocte numeretur. 242.F
dies sacri ut transigendi. 222.B
dierum inducijs pactis an noctes etiam comprehensæ 205.C
diesis enharmonia 305.K
difficilia, cura & diligentia capessuntur. 1.G.
difficilia sunt quæ honesta sunt 3.G
difficilius didicita, melius etiam retinentur. 26.I.
difficultas initij patienter ferenda. 26.E
digestio ab humido est. 150.D
digestio ut optimè fiat 531.B.
Digito uno caput scalpens Pompeius. 50.G.
digitorum nomina ediscentes aduersus terrores. 47.G
diligentiæ uis 1.G.
dilutionis uini utilitas. 72.E
dimensio terræ. 165.D
dimidiam partem artis dimidia mercede discere uolentes, repulsi. 542.B
dinarchi oratoris uita. 348.I.K. & dēdino Tarentinus 251.A
diocles de semideis 250.I.
diodori rhetoris sepulchro coruus insculptus. 96.H
diogenis præceptum de meretricia domo perlustranda quàm nilis sit. 3.B.
diogenis prudens dictum. 22.K. 42.F.
diogenis tragœdia 22.B

Diogenis Sinopei exemplum memorabile. 43.D
Diogenes se regi comparabat. 43.H
Diogenes poculum è pera abijcit conspecto quodam qui è manu bibebat. 44.E.
Diogenis dictum ad iuuenem in popinam se abdentem. 45.K
Diogenis moribundi uerba 60.E
Diogenes canis à Lacoue irrisus æream statuam iu frigore complectens. 211.C.
Diogenes cognomento canis siue igne uiuebat. 130.A.
Diogenis animi fortitudo. 187.I.
Diogenes pædagogum nõ puerum perperam agentem percutiens. 204.A
Diogenes irrideri se non putabat. 210.B
Diogenis etiam uenalis libertas. 218.F
Diogeni philosophandi occasio exilium. 218.K.
Diogenis urbanissimum factum à statuis munera postulantis. 227.H
Diogenes Babylonius à Zenone ad philosophandum inductus. 240.I.
Diogenis existimatio apud Alexandrũ. 242.G.252.I.
Diogenis scomma in Dionysiũ. 260.G.
Diogenis Canis exulare iussi aduersus Sinopenses dicterium. 294.C
Diogenis parrhesia aduersus Philippũ 39.D.296.E.ad Alexandrum.296.A
Diogenis Cynici aduersus Demosthenẽ urbanitas. 347.F
Diognetus Erythræorum imperator. 123.H.
Diomedis prudentia 16.B.E.
Diomedes Callirhoen puellam suæ salutis authorem spernit 177.C
Diomedes cum dijs pugnans 248.F
Diomedis prudentia. 285.C
Diouis Siculi magnitudo. 39.B
Dionem intrepide monet Plato. ibi.
Dionis constantia in filij morte 65.F
Dion, Dionysii tyranni expulsor. 82.K.
Dion pudore nimio subuersus. 226.K.
Dionysiaci artifices cantores. 49.E
Dionysius Syracusanus citharœdũ spe sua frustrans. 23.C.243.H.Eius assentatores. 29.I.30.G. delatores. 216.F.
Dionysius Semelen ab inferis reduxit. 201.F.
Dionysii tyrannis ut alita. 32.B. eius odium apud suos. 286.H
Dionysius Aeschini per Platonem conciliatus. 37.I.K
Dionysii sæuitia in familiares Dionis. 54. C.
Diouysii senioris urbanitas. 82.C.D.E. superbia. 221.E.F.
Dionysii iunioris apophthegmata. 82.H.
Dionysius pater cur Liber dicatur. 144.K.
dionysius Bougeua 149.K
dionysius tyrannus cur non statim à numine punitus. 194.D. Eius corpus à Syracusanis effossum. 198.B.
dionysii tyranni ambitio uel in poëseos studio. 244.A
Dionysius Apollinis se filium faciens. 246.A.
dionysius ceu liber lituris egens. 251.E.
diouysius tyrannus senior nunquam otiosus 266.D
diouysius Iambus auctor. 301.C
diouysius Thebanus lyricus. 304.E
dionysius de aquæductibus. 329.A
diouysii sacris initiatorũ arcana. 338.G
dionysio id est Baccho sacrate mulieres sedecim. 121.K
diophanti Themistoclis filij fastus. 1.C
dioscuri stellæ. 162.B.
Dioxi Olympionicæ incontinentia. 215.F.
diphilus reus 345.C.
diphridas Spartiates. 100.I.
discenda uirtus est homini, ut & cæteræ omnes artes. 201.H.I. & dein.
disciplina absque natura, manca. 2.F.
disciplina generatio quædam est. 202.I.
disciplina Laconum. 113.D
disciplinæ ciuilis ĩstituti præcipua pars 285.E.
disciplinæ instrumentum quod sit 4.G
disciplinæ militaris mira seueritas. 175. F. G.
disciplinæ ocium requirunt. 221.H
disciplinæ primordia dura. 26.F.G
disciplinæ ratio 21.F
disciplinarum hostes, labores & somni. 4.I.
disciplinarum orbis 4.B
discipuli quales esse debeant, uide librũ de auditoris officio. 21.22. & c. p totũ.
discipuli iguaui 26.I.
discordia domestica laberans, de seditione aliena ne inquirat. 39.D
disputare de literis inter cœnam, an malum sit. 72.I.
Disputationis quotidianæ exercitatio quàm utilis 71.C.E
ditare q̃ ditescere, regũ magis. 85.E.
ditescendi spes nihil uegligit 47.K
dithyrambi, argumẽta heroica. 300.D.
dithyramborum conditores, corruptores Musarum. 308.K
Diuinatio. 169.F
diuinationis expers non esse aquaticum genus. 319.K
diuitem esse quid sit 230.F.
diuitẽ quẽ putes dũ colis, etiã quũ pauperẽ deprehẽderis, ne spernas. 109.F.
Diuites auari populo inuisi 287.A
diuites omnia sunt adulatoribus. 33.C
diuitiæ & nobilitas 3.C
diuitiæ, fortunæ possessio sunt. ibi. studios insanire faciunt. 56.D. instabiles sunt ac fluxæ. 58.H. cupiditatem sui non adimunt. 230. F.G. ostentationi sunt. 232.I.
diuitiæ antiquorum, greges & armenta. 137.H
diuitiæ cæcæ sunt 107.K
diuitiæ magnæ haud difficulter parantur, paruæ uerò maguis laboribus. 263.A.
diuitiarum contemptus apud Spartiatas. 107.K.114.F
diuitiarum contemptus, philosophandi tyrocinium. 321.I.
diuitiarũ felicitas in quo cõsistat. 232.H
diuitijs & mundo renunciantes quidã ad philosophiam se contulere. 292.B.
diuitijs bene uti qui nosset, à Dionysio seniore honoratus. 82.G
diuortia ut in coniugijs fiant 77.C.
dium, lex quædam tibiarum 299.C
Docere iuuentutem quæ dicat faciatq; non parua res est. 268.E.F
docilitas ferarum. 185.E.315.K. & dein.
doctrina ad uirtutem necessaria. 204. D. E.
doctrina ignauiam tollit. 1.G
doctrinæ fama illustres maximè, Pythagoras, Socrates, Plato 1.F
doctrinæ finis, gloria ac fama quibusdam. 250.F
doctrinæ merces ingens 342.G
doctrinæ utilitas q̃ latè pateat. 298.G.
doctrinã requiri in principe. 251.F.G.
dolia duo in limine Iouis. 13.C.59.D. 222.D.
doloris formido 42.D.
dolor, grauissima animi perturbatio. 57. K.
dolor naturalis. 58.A. mediocris. ibi.
doloris fructus lachrymæ. 59.F.
dolore alieno considerando, noster leuitur. 59.G
domini ut se gerant erga famulos in ira 209.C.
dominorũ mores, serui imitantur. 76.I.
dominos quales optent serui. 210.K
domitiani inuidia 216.D
domitij prænomine C. apophthegma. 93. A.
domus alienæ nõ tacitè & clam ingredieudæ. 213.C.
domus, dictio polysemos 12.D
domus commoda ut fiat 213.D
domus tribuuorũ semp apertæ. 142.B.
Domus uiri in rep. principis undiq; conspicua esse debet. 275.B.C.

Domus plura significat. 11.D
Domi ut se contineant mulieres. 77.I.
Domos in alienas oculos conijcere non debemus. 215.E
Donationes inter uirũ & uxorẽ prohibitæ. 78.B. & 132.I.
Dona regum, magnificentiæ regiæ, non tenuitati accipiẽtium respondere debent. 84.D
in Donis magis animus expendendus quàm res. 80.G
Dorica harmonia Platoni probata. 501.D
Doris harmonia. 308.C
Dorium modus. 310.E
Dormientis imperatoris nassa urbes capiens. 88.A
Doryxenus quis diceretur. 148.A
Doryxeni Megarensis agri diuisio. 147.K.
Dositheus de rebus Italicis. 178.G
Dotes uirginibus enubentibus dari uetabat Lycurgus 108.F.
Draco in Lamusio cultus 175.I.
Draco Athenienſis musicus. 301.E
Dracouis mirus erga Aetolam uirginẽ amor. 318.B
Draconẽ claui portæ circũuolutũ esse, nihil mirũ: sed contrà foret. 106.I.
Dromachetes Lysimachum capiens. 86.C
Drusi domus perspicua. 273.B
Dubitatio unde oriatur. 257.G
Dulces aquas cur sectentur marini pisces, maximè fœti. 322.B
Duo fatorum dolia apud Homerum. 293.D.E. uide Dolia.
Duo musico cuiq; necessaria. 305.C.
Dux maximè belli unus oppugnandus. 102.B.
Ducis boni in exercitu momentũ. 88.C.
Duce peregrino uti pudibundum putabant Spartani. 109.I.
Ducum delinquentiũ mulctæ apud Artaxerxem. 81.D
Ducum reuerẽtia quàm utilis in bello. 16.D.
Ducum reuerentia apud Spartiatas. 110.E.
Dyas. 156.B.158.E.
δὴ particula 215.K
Dysopia quid. 125.I.K.

E

Eadem est ciuitas, quæ nunc est, & anno centesimo antè fuit. 197.H.I.
Eamus Athenas, puellarum canticum. 149.I.
Ebrietas admonitionẽ non recipit. 38.E
Ebrietas fugienda ijs qui prolis gratia mulieres adeunt. 1.D
Ebrietas quibus maximè cauẽda. 67.H
Ebrietatis malum. 176.G.H.
Ebrietatis detestatio apud Lacedæmonios. 114.D.207.D
Ebrietatis remedia. 210.K.354.G
Ebrietati locus ut in corpore relinquendus. 67.K
Ebrio esse sacerdoti non licebat. 145.I.
Ebrij caluitio obuoxij. 332.D
Ebrijs parentibus nati, uinoleuti. 1.D.
Echemythia Pythagoricorum. 214.F.
Echini maritimi uenenum. 127.K.
Echo quomodo fiat. 168.G
Ede, bibe, Veneri indulge, Sardanapali monumento inscriptum. 245.A
Edendum ac bibẽdum ut uiuamus, non contra 11.I.
Educatio quantam uim habeat, exemplo declaratur. 1.K.107.F
Educatione congrua & debita nihil homini libero melius. 259.G
Effectus mirabiles, quorum ignoratur causa. 197.G.
Effigiẽ Alexandri Macedonis ex monte facere uolebat Stasierates. 244.F
Egenum amicũ ut locupletet magistratus. 278.A.B
Egeria uympha dryadum una. 237.C.
Ego facerem, si tu fuissem, & ego si tu &c. 84.F.104.H.
Elæus urbs à quo condita. 179.K
Elaphebolia sacra. 117.C
Ἐλαφηβόλοι unde dicti. 320.A
Elasii qui sint 148.I.
Elbiæ uirginis fulmine ictæ ignominia. 142.D.
Electra puella ancilla domino suo uice uxoris suppositа 126.F.
Elegi, lex tibiarum 299.C.
Elegia ad tibiã olim canebãtur. 300.A.
Elementa bis bina quintum ex se genuerunt mare. 130.F
Elementorum mixtio & temperatura. 159.E.
Eleorum iustitia, unius dici toto lustro. 102.H.
Elephanti stridor à Fabricio contemptus. 91.I.
Elephãtes alteri dentium suorum parcunt. 314.K.
Elephãtus homini parêre doctus. 55.G
Elephãti C L X. turres gestantes à Paulo Aemylio Romam missi. 174.F
Elephanti claras nostris oderunt. 78.K. 241.H.
Elephanti odium in aprum. 297.H
Elephantorum docilitas. 315.K
Elephantis mirum erga dominum obsequium. 317.A
Elephantorum astutia. 317.G.319.A
Elephantorum inter se societas ac commiseratio. 317.I.320.G.
Elephantes dijs chari 317.K
Elephantorum religio. 317.K.
Elephas corriualis Aristophanis grammatici. 318.A
Elephantes suem horrent 322.G
Eleuther & Lebadus Lycaonis filij. 150.E.
ad Eleutheras q mitti dicãtur. 150.E.F.
Elieusium miserа oppressio. 121.I.K
Eloquentiæ uis in reip. administratione. 173.E.
Eloquentiæ usus quò conferẽdus. 280.H
Embaterius rythmus. 308.A.
Embantis nomen. 150.F
Emendandi poëmatis alieni libertas q̃ seuerè uindicata. 244.A
Emendationes delictorum apud Persas. 201.A.
Emergendi rationes 291.B
Emerepis Ephori seueritas aduersus Phrynidem musicum. 106.C.
Emicantes stellæ. 163.K
Emmeles concentus. 310.A
Emmelia saltatio tragica. 308.K
Empedoclis carmina, poemata uõ sunt. 9.A.
Empedoclis opinio de principijs. 156.F.
Euali Aeolij mira seu fabula seu historia. 324.B
Encnisma quid. 148.I.
Endrome certamen. 305.E.308.H.
Endymatia per quos constituta. 300.B. 308.H.
Enharmonij generis inuentor Olympus. 300.E.
Euharmoniorum prima species. ibi.F.
Ensis acutior quàm calumnia. 110.G
Entelechia Aristotelis 156.G
Enyalius, bellico furori præsidẽs. 221.H
Epaminondas & Pelopidas amicorum par. 51.G
Epaminondas ad quadragesimum usq; annum latuit. 156.E
Epaminõdas imperiũ suum ultra præscriptum retinet. 284.C. Lacedæmonios male mulctat. 125.I.K
Epaminondæ iocus. 74.F. apophthegmata. 90.F.G. mira animi uirtus. 91.E. seueritas militaris aduersus filium. 175.F. sobrietas in comessatione cæterorum. 252.F. uoluptas maxima. 262.H. tolerãtia. 265.G.H. industria. 269.D. fiducia de populo suo. 272.F. liberalitas etiam de uõ suo. 278.B. facetia. 279.C.
Epaminondas plus tribuit meretriculæ oranti pro uincti liberatione, quàm Pelopidæ. 277.I.
Epaminondæ telearchi creati dictũ, nõ modò magistratu uirũ ostendi, sed etiã contrà magistratum uiro. 279.E.
Epæneti dictum. 106.C.

Ephemerum ſemen. 63.K.
Ephemerides fœneratorum. 290.K
Epheſii timidi. 99.P
Ephialtæ Athenienſis promotio. 275.I.
Ephialtes Periclis adiutor. 280.D
Ephialtes ac Otus uaſtiſſimi corporis 294.P.
Ephororũ ſeueritas erga Phrynnin muſicum. 46.K
Ephoris de bello reuocantibus Ageſilaum paret. 100.B
Ephori cur regibus nõ aſſurgerẽt. 103.P
Ephororũ curia peruomita ac percacata. 111.C.
Ephoris reges apud Spartanos cedebant. 283.G
Ephori ad querelas iuſtas ſurdi. 315.H.
Epibomium cantus genus. 308.F
Epicaſta Homerica. 212.I.
Epicharmi ſtultum dictum ad Hieronẽ tyrannum. 38.A
Epicharmus poeta comicus ab Hieronе tyranno mulctatus. 82.D
Epicharmi opinio 197.I.
Epicharecacia 214.B.
Epicuri Neoclis filij de rerum principijs opinio. 156.D.E
Epicurus etiam ſuos ocioſos eſſe non uult. 218.A.
Epicuri ſummum bonum. 250.K
Epicydes homo quæſtuoſus, ſed timidus. 86.K.
Epimenides Cretenſis adoleſcens dormire occipiens, ſenex excitatus. 260. K. & dein.
Epimenidis bonor de expurgata urbe. 286.A.
Epimetheus Heſiodi. 13.A
Epiſtola Ageſilai miræ breuitatis, & argutiæ. 90.A.99.I.
Epiſtolæ inſcriptio ſuperba, contempta. 101.E.
Epiſtola duobus uerbis cõplexa. 104.E
Epiſtola Xerxis ad Athonẽ. 207.C.
Epiſtolarũ reſignãdarũ religio. 214.H.
Epiſtolæ reſignandæ modus. 216.D.
Epiſtolam arcanam matris legens Alexander, Hephæſionem ſublegentem non remouit. 246.K
Epithalamia poemata 308.G.
Epitymbia Venus apud Delphos. 134.G.
Epodi. 308.K.
Epotare calices ingentes coacti multum diſtorquent. 229.I.
Epulum ſolenne celebraturi quid maximè cauere debeant. 67.H.
Equæ dono immunitas à militia acceptа. 18.D.99.F.283.D.287.D.
Equæ filia Epona ex Fuluio Stello. 177.I.
Equas cur finibus eductas Elei iniri faciant. 151.I.
Equus dexter victor in curſu equorum, cur Marti immoletur. 143.K
Equi oculo regis maximè pigneſcit. 5.D
Equus phaleris inſtratus, donum fortitudinis ergõ. 121.C
Equi adhinnientis omen. 247.A.
Equi & aſinus amicitia. 321.D.
Equi binnitus Anteæ Scytharum regis gratior q̃ Iſmeniæ tibia. 81.K.245.K
Equi ſenecta. 261.K
Equo currẽti ſimilis homo iratus. 17.E.
Equo uti ſacerdos Romanus non poterat. 137.D
Equi Achillis uelut Patroclum noſcitantes. 296.E
Equi & aſini cur coronis ornarentur Conſualibus. 138.B
Equi tibijs ac fiſtulis mulcentur. 312.E.
Equorum beneuolentiæ ſpecies. 286.D
Equorum docilitas. 76.C.312.E. leuitas. 55.F.
Equorum quàm equarum ex caudis pili aptiores ad funiculos piſcatorios. 330.B.
Equorum ſtudia apud Græcos. 101.A
Equos & uiros ut ſibi rex bello paret. 99.F.
Eqnitandi peritia, lyræ prælata. 82.A
Equitare rectè duntaxat bene diſcunt regum filij. 33.C
Equitare diſcentes, primum manſuetis & domitis equis utuntur. 268.C
Equites apud cenſores ſua ſtipẽdia recenſebant. 96.B
Equitum Thracum præfecti cuiuſdã libido & auaritia, dignuſq; exitus. 117.D.E.& deiu.
Ercyna fons. 324.H
Erechtheus filiã dijs immolat. 176.H
Erechtheus, Terræ filius. 345.D
Ergæ palladiũ Argis furripiẽs. 151.F.
Eridani accolæ Phaethontem lugẽtes. 197.A.
Erinaceorum aſtutia. 317.H
Erinaceorũ maritimorũ mirum. 321.E.
Erinnys Adraſtiæ miniſtra. 200.K
Erinnydes ac dæmonia. 208.H
Ἐμμανία quid ſit 205.H.
Ermonis Theſſali inopia publicè ſublenata. 287.F
Eros Ciceronis ſeruus ꝓpter nũciũ iudi eij i poſterũ diẽ dilati manumiſſus. 97.A
Erotis cuiuſdam mira gula, ſeuere ab Auguſto uindicata. 97.H
Errantium cuiuſque ſtellarum quantus ſit annus magnus. 163.P
Errantiũ ſyderum circũuagatio. 295.C.
Errata noſtra nobis expendenda, non aliena. 212.H
Erratis alienis etiam proficiunt induſtrij. 22.G
Errores ſuos agnoſcere nolentes, incurabiles. 45.K
Erubeſcentia nitioſa. 68.A.225.I.K Vide Verecundia uitioſa.
Erubeſcentia iuuenum magis quàm pallore delectabatur Cato ſenior. 16.D. 93.G.
Eruditionis paruuli precium Ariſtippo exactum. 2.I.
Eruditio liberorum, honeſta uitæ regula. 3.B.
Eryngitis ſeu Eryngij herbæ mirum. 297.G.250.A.
Erythrenſes, Ionum fortiſſimi 117.E.
Eryxone cuiuſdam Cyrenenſis inſigne in patria à tyrannide liberanda exemplum. 128.A
Eteoclis neceſſitudo pernicioſa. 351.A
Euandri mater 139.B
Euander ab Hercule literas doctus. 139.G.
Euboidæ apophthegma 106.C
Eubulus Spinthar. Proualluſius. 343.B
Eubuli Anaphlyſtij ſtudium. 280.G.
Euclidis erga fratrem iratum modeſtia. 211.B.
Euctus & Eulæus Perſæ amici rebus proſperis, in aduerſis obloquẽtes truncidantur. 39.B.C.
Eudæmonidæ apophthegma. 90.E.& 106.D.
Eudemus Ariſtotelis liber. 63.K
Euelpis fortuna 238.A
Euenus Martis & Steropes filius. 179.H.
Euergetæ. 246.A
Euerſio urbium facilior quàm conſtructio. 102.B
Eumenis & Attali pulchra hiſtoria. 86.E.
Eumolpis tragicus. 177.E
Eumolpi initia. 296.I.
Eunoſte nympha. 250.G.
Eunoſtus beros ibi.
Euocationes & neneficia deorum. 139.H.
Euphanes Plutarchi amicus unus ex Amphictyonibus. 267.E.
Euphorion uetularum amator. 221.K
Euphroſyne gratia. 250.K.
Eurycratidæ apophthegma. 106.G
Eurydices Illyricæ diligẽtia in inſtituendis liberis. 7.H
Eurydice uirgo à Plutarcho inſtituta. 79.E.F.
Euripides de obloquutoribus. 5.F. de morte. 60.B. de Hercule. 61.F. de indigenis. 295.F.G. de exilio. 296.C. de Venere. 72.C.

Euripides ſapiens 5.G
Euripidis Ixion. 10.I.
Euripidis loquacitas 25.C.
Euripidis reſponſum in indicio ſui earminis. 25.I.
Euripides pæderaſtes 83.A.
Euripidis de deo opinio 157.K
Euripidis conſilium Timotheo muſico exploſo 268.D
Euripidis ſententia, deum magna curare, fortunæ parua cõmittere. 279.H
Euripides Athenienſis in Macedonia apud Archelaum uitam egit. 295.G
Euripidis ſentẽtia. 64.F. 279.H. 281.K.
Euripidis ſententia reprehenſa. 53.K. 296.C.
Euthynous Eliſii Terinẽſis filius. 61.a.b
Eutropion magiſter coquorum Antigoni. 6.B.
Euxino in ponto plerique piſces pariunt. 322.E
Euxithei familiaris Ariſtoteli ſales. 174.F.
Ex nihilo nihil fit 290.K
Ex tempore dicere pueri non debent. 3.G.H.
Ex tempore dicere haud ferè uolebat Demoſthenes. 347.H.I.
Ex tempore res gerere non poterat Lycurgus. 344.G.
Exacta uitæ ratio inutilis. 70.F.
Exactiones quatenus populus ferre poſſit, indicium. 82.E.
Excellere in ciuitatibus cupientes quid agant. 282.B.C. & dein.
Excoriatio ouiũ quãdo facilior. 328.B.
Excubias nocturnas ſine enſe & lãces ſeruare iubebat Paulus Aemylius. 93.D
Excuſationes in delictis & reſponſiones ſeruis permittendæ. 209.F
Execrationis ergo inſtituti non ſunt ſacerdotes. 138.A.
Exemplum ac tanquam ſpeculum uirtutis filijs ſe præſtare debent parentes. 7.G
Exemplorum uarietas in oratione delectabilis. 116.C
Exercitatio quid requirat. 2.F
Exercitatio uocis quam utilis. 71.D.
Exerceri, nuſquam pudendum. 71.G
Exercitationes corporis inconſideratæ & inutiles. 74.B
Exercitatio ne nimia ſit, nec item remiſſio. 74.D.
Exercitus luxum caſtigatus. 94.I.K.
Exiſtimationis ſuæ eleuatorẽ quàm diu diſſimularit Alexander. 246.I.
Expeditionem ut impedias quam populus flagitat. 285.A
Expiatores 105.F
Expiationis ritus mirabilis. 347.C.
Expiatio homicidij in tertiam generationem extracta. 196.H.I.
Expiationes animarum 198.G.H
Explorator comprehenſus, crimen non diffitens. 39.D
Exploratores deprehenſi impune dimiſſi. 81.C
Exponendorum ac tollendorum infantum mos. 236.I.
Exilium quibuſdam in bonum uerſum. 49.A. 241.A.
Exilij conſolatio. 192.H.I.K. & dein per totum.
Exilij tædium ut leuetur. 195.E.
Exilium gloriam uirorum illuſtriũ non minuit. 196.A
Exilij mala. ibi.C
Exilia, bellorum ſemina. 241.D
Exulis argutum reſponſum cur non in patria manſiſſet. 110.A. 256.D
Exules clari 296.B
Exules multa egregia ſcripſiſſe. 295.K
Exules electoribus ſuis illuſtriores. 296.B.
Exulibus dicendi libertatem non adimi. 296.D.E
Exulares inſulæ 294.I.

F

Fabas cur abominentur Pythagorici, 143.H.
Fabis abſtinendum. 6.K
Fabius Fabricianus dolo ab uxore adultera ſublatus. 179.D
Fabij maximi apophthegmata. 92.A. Eius uirtus. 174.B
Fabellæ nutriciũ ne friuolæ ſint ac turpes. 2.D.
Fabellæ Aeſopicæ. 9.A. 334.K
Fabulæ Homericæ ut intelligendæ. 10.I.
Fabularũ cõmutatio apud poëtas gratiam habet. 13.K
Faciem in diuerſum quammaximè mutans morbus, grauiſſimus 207.D
Facilia, negligentes fugunt: difficilia, cura & diligentia capeſſuntur. 1.G
Factis etiam, non uerbis ſolis adulantes 31.H.I.
Factum infectum eſſe non poteſt. 63.H
Falcis ſymbolum 137.I.
Fames edendo non ceſſans, morbi indicium. 230.H.I.
Fames ut fallenda. 71.H.
Fami ferendæ ſe aſſuefaciebant Lacedæmonij 113.G.
Famem iritantes cibi fugiendi 68.D
Fame ſua auiculæ paruulos ſuos paſcunt. 189.C
Familiaris omnis res & ſubſtantia in coniugio, uiri dici debet. 77.B
Famuli duriter & aſpere non habendi. 310.E.
Farinam aut fermentum cur attingere prohibeatur flamen dialis. 145.D
Faſcinationis ſepulchrum. 124.A
Faſtidium ſui quidam populo in rep. propinantes. 279.I.K
Faſtus puerorum claris parentibus natorum. 1.C.
Faſtus abſit ab auditore, & liuor. 32.A
Fatum quid uocent poetæ, diligenter animaduertendum pœtas legentibus. 12.D.
Fatum nemo fugere poteſt. 65.A.
Fati conſideratio. 160.B.C
Faui apes odore trahunt. 331.G
Faunus ab Hercule cæſus. 179.F
Fauſtulus paſtor 179.C
Febris encomium. 25.A
Febris nuncij. 70.G
Febres quæ ſuſpectiores medicis. 77.C.
Febris ut fiat 172.G.H
Febris æſtus acrigor peius afficit quàm externus. 224.H
Febrium peſſimæ. 233.E
Febres inſitum noſtrum humorem in bilem conuertunt. 327.F
Februarius menſis 134.A. 140.E
Februario Romani mortuis inferias mittebant. 136.E
Fel à ſacrificio Iunonis nuptialis abeſt 77.F.
Feles olfactu odoramentorum inſaniũt. 78.I:
Felix apud poëtas quis. 13.G.H.
Felices ſimul & ſapientes pauci ſunt. 38.F.
Felicibus leges ſcribere difficile. 251.F.
Felicitas ſtultum inſanire facit. 56.D.
Felicitas etiam maxima ne extollat. 58.C.
Felicitas nemini ad uotũ ſemper reſpondet. 58.D.
Felicitatibus ingentibus fortuna inuidet. 59.C.
Felicitas ex funibus pendens, nauigorum diuitiæ. 112.B
Felicitatis magnitudo inuidiã ſæpe extinguit. 198.A
Feneſtella porta. 238.A.
Feræ ipſæ ſibi ſunt medicæ. 185.C. 331.I.
Feræ naturam ſuam protinus oſtendũt, homines celant. 190.F
Feræ poſt conceptionem uenere abſtinent. 184.G
Ferè truculentiſſimæ laboribus miteſcunt. 1.I.
Ferè uoluptates ac amores non niſi naturales ſequuntur. 183.I.
Ferarum cicuratio. 481.I. 211.D. docilitas. 185.E. fortitudo. 183.A. libertas. ibid.B.
Ferarum natura incorrupta. 188.F.

Feriæ puerîs ſtudioſis obitæ ſui die pmitti cupiebat Anaxagoras. 286.A.
Ferrea cauea Teleſphori. 296.D
Ferrei numi nſus à Lycurgo inductus. 107.H.
Ferrum refrigeratione ſolidatur. 41.A.
Fermentî nis 145.D
Fertilitatis indicia in terra 194.B
Feruor muſti à calore eſt. 331.K
Feſta uiro bono celebranda. 225.A.B.C
Feſtus eſt omnis dies bono uiro. ibi.
Feſti dici & operoſi contentio. 256.K.
Feſto die omnis triſtitia deponenda. 145.A.
Feſti dies ut agendi. 138.B.145.A
Feſtorum obſeruatiæ apnd Romanos. 155.D.140.G.
Feſtis diebus cur non nuberent uirgines. 145.A.
Fictilia eleganter elaborata, ſed fragilia, dono aceepta Cotys quare confregerit. 81.I.
Fictiones poetarum. 8.K.9.A.
Fieus Atticus in Perſida inuectus Xerxes eſſe nolebat, prius quàm Atticam ſubigeret. 81.C.
Fides mentium. 207.H.
Fidei canum exempla inſignia. 316.E.
Fides muſicæ leuiter & placidè tractãda. 274.C.
Fides cur lubrica ſæpe ſit. 286.F
Fidium leges à Terpandro promulgate. 299.D.
Fidibus olim non temere canebatur. 299.G.
Figulus figulum odit. 222.C.
Figuli nomen Agathocli oblectum. 82.I.
Filia mater ad ſalutem communem uſa. 225.D.
Filia à patre niolata, patrem grauiter ulta, ſe ſuper ipſum interficit. 176.G.
Filia impudica, patris honorẽ nõ obſcurans. 219.B.C
Filia rapta patri mortis cauſam affert. 179.H.I.
Filiæ ſuæ amatorem non auerſatus Piſiſtratus. 86.A.
Filiæ tyranni Ariſtotimi indigna morte pereuntes. 123.C.D
Filiam victoriæ adipiſcendæ cauſa pater diis immolat. 176.H
Filias cur niri plus uxoribus diligant, contrà uxores filios. 78.C.
Filius patris poteſtate ac tyrannide inſoleſcens. 82.D.
Filius Themiſtoclis Græcorum omnium potentiſſimus. 87.B
Filius patris proditor, ab hoſte patris ipſius graniter uindicatus. 175.D
Filius contra iuſſum patris præliũ eommittens, quanquam victor, capite trũcatus. 175.F.G
Filius conſpirationis aduerſus patrem ſuum initæ conſcius. 178.C.
Filius matri infenſus, domum eius incendit. 194.I.
Filij erga patrem pietas. 90,I.86.B.
Filij erga patrem reuerentia ac honor. 110.F.
Filium ignauum mater occidẽs. 114.K. 115.C.D. non agnoſcens. 115.G.
Filium ſuũ caſtigans præceptor, ut alios increparet. 39.F
Filium ex pluribus unum ſibi relinqui militiæ immunem Pytheus à Xerxe rogans, duriſſime tractatus. 129.E.
Filij quidam parentibus mature per mortem auferuntur, quia non expediat eis illos uiuere. 61.C
Filij maſculi Siluri regis octogenta. 81.K
Filij patrem aliam uxorem ſuperducere uolentem, moleſtè ferunt. 86.B.
Filij Xanthiorum à matribus non à patribus generis nomen ſortiũtur. 119.I.
Filij cur operto capite parẽtes efferãt, filiæ nudo, ac ſparſis crinibus. 155.E.
Filij pro hæreditate parentibus gratias non agunt. 190.I.
Filij quibuſdam ſolitudinis ac mœſtitiæ cauſa ſunt. 190.K.& dein.
Filij quum maiorum ſuorum poſſideant bona, meritò etiam illorum luunt ſcelera. 198.C
Filij, morituri gignuntur. 223.B.C
Filij auarorum quales 232.B.C.
Filij à patribus reges appellati. 247.B
Filiorum cura quãta eſſe patribus debeat. 2.A.B.& p tot. dein. Vide puer.
Filiorum cura, pecuniæ ſtudio præferenda. 2.H.
Filiorum inſtitutionis neglectum quid ſequatur. 2.K.
Filiorum delicta ut tractare debeant parentes. 7.E.
Filiorum morte dolere, naturale. 58.A.
Filiorum mortes qui fortiter tulerint. 65.C.D.& dein.
Filiorum ſuorũ Saturno immolandorũ mos apud Carthaginenſes, abolitus. 82.A.
Filiorum ſuorum inſtitutionẽ negligentis mulctæ. 114.B.
Filiorum edendorum inter ſe ſortẽ mittentes ſorores 150.C
Filiorum ſuorum maturitatem multi parentes non uident. 190.G
Filiorum punitionis ob delicta parentum, conſideratio. 146.F
Filiorum ſuorum inter ſe charitate mutua parentes maximè gaudent. 351.H
Filijs ſuis auari inuiſi ſunt diu uiuentes, idq; meritò. 232.B
Filijs moriger⁹ Piſiſtrat⁹ pater. 334.D
Filijs gignendis operam daturum lætũ eſſe decet. 199.E
Filios ut illuſtres procrees. 1.A.B.& dein per totum.
Filios maſculos cur matres plus diligant, filias niri. 78.C
Filios ſuos Saturno immolare uetantur Carthaginenſes. 195.K
Filijs præſentibus maritus & uxor eẽ tinentes eſſe debent. 76.F
Fines præſcripti nõ trãſeendẽdi. 281.D.
Firmus priuignus à Nouerca cæſus. 178.F.
Fiſtula tonarios C.Gracchi. 207.E.F
Flagellationis certamen Lacedæmone. 114.F.
Flagitioſorum parentum filij boni, deo non ingrati. 199.K
Flamen dialis cur mortua uxore ſe ſacerdotio abdicaret. 158.F. cur hederã non attingeret, nec farinam nec fermentum. 145.D.I.
Flamen unde dictus: 157.D
Flaminis uia, & flamin⁹ circ⁹. 140.D.
Flaminica Iunonis ſacerdos. 142.I.
Flauius diuinator Floræ maritus. 154.d
Fletus iniuſte morientibus non impendendus. 103.B
Flora, eadem bona dea. 154.D
Florentia Contruſci mater 175.B
Florum prati uiridis abnndantia facit ut puella lectura alios poſt alios ſtudiat. 51.F.
Floſculorum odoramenta ut efficacia ſint. 69.H.
Flumina ardentia apud inferos. 9.F.
Fluminum perpetuitas. 225.A
Fluuium eundem nemo facilè bis ingrediatur. 327.H
Fluuij nauigabilis bonum ciuitatibus. 157.G.
Fluuiorum aqua hyeme tenuior ac mollior. 328.I.
Fluuiorum & maris differentia quo ad hyemem & æſtatem. 328.I.K.
Fœcialium ſacerdotum maximus pater patratus. 139.K
Fœdus Celtarũ & Carthaginẽſiũ. 118.F
Fœderis uiolati ultio. 105.D.
Fœdera non uiolanda. 99.F
Fœminæ ſimulacrum fortunæ conſecrãtes. 236.A
Fœminæ an ſemen emittant. 169.I.
Fœminis cur citius nomina quàm maſculis imponerentur. 144.G
Fœnerandum non eſſe. 290.A.B.& dein per totum.
Fœneratorum nequitia. 290.G.H.I.
Fœnum cur alligetur cornibus bouis cornupetæ. 140.H.I.

Fœno cur noceant pluuiæ. 319.I.
Fœtor oris exprobratus Hieroni. 50. I. K.
Fœtus in utero an animans ſit. 170.K.
Folys ſyluæ comparanda hominum uita. 59.A.
Fons in Pangeo miraculoſus. 328.K
Fontana aqua qualis ſit. 327.I.
Foris ferè qui degunt, non domi ſuæ. 271.F.
Forma quid. 159.C
Formæ bonum, caducum. 3.C.
Formicarum ingenium admirabile. 315.E.F.G.
Formicarum eſu nauſeæ ſuæ medetur urſus. 318.K
Formido pœnæ, & ſpes honoris, duo elementa uirtutis. 6.H.
Formoſis ac uenuſtis mulieribus ſuperbum ſe præbuit Alexander. 246.C
Fornacalia ſacra 143.B
Fortis fortuna. 236.B.
Fortitudo non eadem omnium eſt. 116. F.
Fortitudo hominum qualis. 183.E
Fortitudo maximè in ira uincẽda exercetur. 208.D.
Fortitudo quid. 256.A.
Fortitudinis muliebris exẽpla inſignia. 115.G.H.
Fortitudini nihil opus ira. 208.K
Fortitudini locus non ſit ſine iuſtitia. 101. F.
Fortitudinẽ ſolam boſtibus abeſſe præcandum. 244.I.
Fortitudine nihil opus ſit, ſi omnes iuſti ſimus. 89.K
Fortuitorum inſtabilitas. 43.H
Fortuna mercede ſapere docens. 50.I.
Fortuna omnis uirtute iucundior ſit. 56. G.
Fortuna inconſiderata eſt. 58.K
Fortuna ingentibus felicitatibus inuidet. 59.C.
Fortuna Auguſti. 97.K.
fortuna manu plata implorãda. 114.D
Fortuna, rerum omniũ principium: natura caſu conſiſtit. 145.B.
Fortuna quid. 160.D.234.K
Fortuna improbis propitia. 188.C
Fortuna ad dextram ſe applicans, in ſiniſtra ſtatuitur. 218.I.
Fortuna aduerſa in bonum uertenda. 218. I.
Fortuna abeſt ratione non utentibus. 56.A.B.
Fortuna ſua nemo contentus eſt. 220. E.F.G.
Fortuna utraque æquo animo ferenda. 223.B.
Fortuna occupanda. 224.D.
Fortuna & ſapientia ſimillimarum rerum effectrices. 254.K
Fortuna ſedem ſibi Romæ fixit. 235.G.
Fortuna uirilis, & fortuna muliebris. 236.A.237.I.
Fortuna ſibi nihil in Alexandri geſtis uendicare poteſt. 245.B
Fortuna meticuloſos facit ibi.
Fortuna in Alexandro illuſtris, inuicta &c. 245.C.
Fortuna claros reges non facit, ſed uirtus. 245.B.E.F.
Fortuna ut imperia diſtribuat. 247.B.
Fortuna Alexãdro iimica. 249.A.B.C
Fortunæ bona, deorũ dona uocat Heſiodus. 15.A.
Fortunæ bona aut damna nec felicem nec infelicem faciunt. 19.I.
Fortunæ conſideratio. 54.I.K. & dein. per tot lib. & 235.F.
Fortunæ uis. 54.K. eam ut poſſis contemnere. 223.H.I.
Fortunæ caſus mirabilis 55.I.
Fortunæ paruæ ſeu breuis ædes. 141.B.
Fortunæ uaria cognomina ibi.B.
Fortunæ uiſcatæ templum 141.C
Fortunæ uires eleuantur 187.H
Fortunæ nihil committendum. 211.A.
Fortunæ parua committi, magna à deo adminiſtrari. 179.H
Fortunæ ne an uirtuti plus debeat Romanorum imperiũ. 234.I.K. & dein.
Fortunæ circumactio per diuerſa imperia. 235.F
Fortunæ delubra eximia. 235.K.238.A
Fortunæ thalamus. 136.I.
Fortunæ uariæ uaria templa. 238.A.
Fortunæ adſcribere quæ poſſit Alexander. 246.E.
Fortunam primigeniam cur Romani colant. 145.B
Fortunam ut quiſque ſuam felicem putet. 220.K
Fortunam erga, pacati non queruli eſſe debemus. 338.B
Fortunati maximè amicis opus habent qui eos libere moneant. 38.F
Forum inferis ſimile 290.H
Franciſcus Gaffurus muſicus. 307.E.
Frater ſororem occidens abſoluitur. 176.B.
Frater in fratrem tyrannum ab uxore animatur. 125.D.E
Frater fratrem in uenatione occidens. 177.F.
Frater & ſoror inuicem commiſti, miſſo ſibi à patre gladio ſe ambo conficiunt. 177.G
Frater fratrem tyrannũ tollens. 277.F
Fratris proditor Dionyſius. 246.A
Fratres, ſomnus & mors. 60.E
Fratres ex eodem patre, octoginta mares. 81.K.
Fratres cur homini à natura dati. 350.I
Fratres parum fraternè patriam hæreditatem diuidentes. 351.B
Fratres inter ſe de patrio regno diuidendo mire concordes. 351.B.C.
Fratres inter ſe de multitudine ſua gaudere debent. 351.K
Fratrum inter ſe concordia quàm fortis. 81.K
Fratrum contentiones, patres dirimere debent. 111.G.
Fratrum contemptor, parentes quoque contemnat. 351.I.K
Fratricidæ fœdus exitus. 125.I.
Fraternæ benenolentiæ cõmendatio & exempla. 350.F.G. & dein. 352.C.D.
Fraternum eandor in regno 81.B
Fraternũ odiũ, & mox pietas. 86.D.E.
Frictionis uſus 71.F
Frigidæ potus arteriam corrumpit. 33.I
Frigiditas extremarum partium an ſalubris 67.D
Frigus aquam grauem & corpulentã reddit. 328.I.
Frigus concoctioni inimicum. 331.K
frig" maximũ corporũ mortuorũ. 131.B
Frigus ut febrem conciliet. 69.H
Frugalitatis commendatio. 68.K.210.F.
Frugalitatis exemplum inſigne. 100.A
Frugi & moderati uiri laus. 287.G.H
Frugum uſus ex Græcia allatus. 130.G
Frumentarium ſaxis obrutum. 178.D.
Fuci rhetorum. 23.C
Fuga militũ ut ab imperatore cohonestata. 95.F
Fuga ut excuſata. 86.B
Fugientibus boſtibus tranſitus dandus. 102.I.108.K.
Fulguris ara. 176.G
Fullonaria. 56.A
Fulmẽ geſtabat Clearchus Heraclię tyrannus. 245.K
Fulminum imitatores odit deus. 252.C
Fulminis in morem Alexãder de muro ſe præcipitem in medios boſtes conjecit. 248.I.
Fulminifer pictus Alexander. 244.D
Fumus apibus inimicus 332.H
Funalibus per noctem non utuntur Lacones. 115.C.
Fundus maris calidior q̃ ſumma pars. 329.G.
Funebre carmen qui primus cecinerit. 301.C.
Funebres orationes etiam mulieribus defunctis Romæ dicebantur. 116.B.
Funebria in gratiã fœminarum ſcripſit Homerus. 9.D
Fungi italici 68.E.

Furius Camillus Ali Locutij ædem ſtruxit. 256.B.
Furius Camillus dictator 238.K
Fur à cane indicatus 316.G.H
Furari & latrocinari ubi & quibus permiſſum. 152.A
Furciferi unde dicti 140.H
Furti turpitudo, deprehenſio. 211.H.
Furta quæ Laconibus permiſſa. 111.H. 113.G.
Futurorũ ut ſecuri eſſe poßimus. 223.I.

G

G litera à Sp. Carbilio inuenta. 139.B.
galatæ Aſiani à Romanis ſubacti. 126.F
Galatarum Aſianorum mira fortuna. 126.I.K.
Galeorum piſcium erga fœtus ſuos cura. 312.H
Gallina magis ſcalpendo cibo delectatur, quàm appoſito. 213.A.B.
Gallinarũ erga pullos ſuos amor. 289.E
Gallus leoni formidabilis 322.G
Gallum gallinaceum Germanicus oderat. 297.F.
Gallorum qui potiores 90.C
Gallos gallinaceos qui pugnando uincant, non qui intercant pro victoria, optet Cleomenes 105.I.
Ganeæ & gulæ iritamenta à liberis hominibus abeſſe debere. 100.B
Garetium caſtellum 177.C.
Garrulitatis uitium curioſos ſequitur. 214.F.
Gaudio nimio mors allata. 124.A
Gelo & Hiero tyranni Siculi. 193.I.K
Gelonis Siciliæ tyranni præclarum factum. 82.A.
Gemelli infantes expoſiti, à lupa aliti. 179.B.
Gemellis, ſi naſcantur, natura prouidit. 2.B.
Gemini & trigemini quomodo naſcantur. 270.D.E.
Gener adſciſcendus non qui diuiſßimus, ſed qui probiſßimus. 87.B
Generi ac ſoceri donationes cur probibitæ. 131.K.
Generum ſuum Phocion in re turpi deſerit. 277.E.
Generatio animalium ut facta. 171.F.
Generatio quædam diſciplina. 202.I.
Geneta dea. 138.I.
Genitalis ſeminis ſubſtantia quæ ſit. 169.H.
Genitura an corpus. 169.I.
Genius Romanorum. 238.G
Genius cuique ſuus. 61.C. 133.C.
Genij bini cuique homini dati. 222.K
Genij & heroes. 158.H.
Genus à te incipere præſtat, quàm in te deſinere. 87.K
Geometrica exerceri uult. 266.E.
Γέρας, γηράσκω. 264.I.
Geryon quare tam multa crura, manus oculoſq; credatur habuiſſe. 283.E.
Gidicæ nouercæ fraude ſublatus Cõminius. 178.I.
Gladi⁹ uindex, & diſert⁹. 89.H. 109.C.
Glandium & quercuũ feraces quæ non ſint regiones, à lupis nõ infeſtari. 333.B
Glaucia Scamandri filia 150.I.
Glaucus Italus de poëtis & muſicis antiquis. 299.E
Gloria ſi affectanda ſit, ubi maximè affectari poſſit. 68.I.
Gloria maxima contẽnenda morte paratur. 100.E
Gloria, honeſtßimũ ſepulchrũ. 260.G.
Gloria aliena cui aſſueueris, moleſta nõ eſt. 265.D
Gloria repentè emicans, inuidiam non gignit. 275.D
Gloria uana, cito peritura. 288.B
Gloriæ bonum labile 3.C
Gloriæ appetens ne ſit ſapientiæ ſtudioſus. 45.A.B
Gloriæ cupiditatẽ etiam in alio, muneribus perſecutus Alexander. 85.A
Gloriæ ſtimulus malus non eſt. 103.D. 259.E.
Gloriæ ſtudiũ, ignominia ſequitur. 228.B
Gnathonis Siculi turpitudo. 185.I.
Gnoſiorum conſuetudo 151.K
Gobij piſces. 320.H.
Gobryæ factum. 28.K.
Gorgias reprehenſus 36.B
Gorgias alijs concordiam ſuadens, ipſe familiam minimam ſibi male conuenientem habebat. 78.I.
Gorgo Leonidæ uxor. 79.F. 107.B. Eius pulchrum dictum. 108.E.
Gorgonis Lacænæ apophthegmata. 115. A.
Gracilitas corporis ac membrorũ commodior. 113.H
Græcia quater ſeruiens. 342.C
Græciæ imbecillitas Plutarchi tempore. 288.H
Græci à Quintio ſeruitute liberati. 91.I
Græci aliquando ab exteris controuerſias ſuas terminari uoluerũt. 188.D.E.
Græci maximopere curabant ut adoleſcentes muſica inſtituerentur. 305.D
Græcorum diſciplina militaris. 16.D.
Græcorum nullus unus captus Troiano bello. 16.H.
Græcorum uirorum illuſtrium apophthegmata. 86.I.
Græcorum ſoli Lacedæmonij literarum parum ſtudioſi. 110.C.
Græcos conuiuia ſine mulieribus non inire. 218.H.
Græcorum ſeruitutis occaſio gymnaſia & paleſtra. 137.E.
Græcorum logi & argutiolæ in urbem irrepentes 237.I.
Gramine nauſcam leuant canes. 331.G
Grammatica ars. 298.H.
Grammatici indocti recriminatio ad-uerſus Ptolemæum regem. 208.G
Grammaticorum munus 17.F
Grammatophylacium. 215.A
Grandines ut fiant 164.D
Granicus flu. 175.D
Gratia ſponſæ quæ eſſe debeat. 75.K.
Gratiæ in quibus dandum nihil. 227.F. G.I.K. & dein.
ad Gratiam qui loquuntur, nocent, non qui cum odio. 106.A.
Gratiæ à Muſis abeſſe non debẽt. 116.D
Gratiarum nomina unde ducta. 250.K
Gratiarum ſingularũ inſtrumenta muſica. 301.A.
Gratijs maximè opus eſt pudicæ mulieri. 77.G.
Gratijs ſacrificare ibi.G.
Graue nihil eſt quod neceſſarium. 64.I.
Grauida mulier mortis rea ſeruãda donec pariat. 194.C.
Grauidæ partum ut ejiciant. 318.A
Grauidarum mulierum pica. 351.H
Grauiora Sambico pati, prouer. 151.E.
Grus uulpem conuiuio excipiẽs. 335.A.
Gruum induſtria 315.D.
Gryllus Xenophontis 65.E
Grylli porci ex homine facti dialogus. 282.E.F. & dein.
Gubernatoris munus. 223.K. 224.A
Gubernatores è libris non fiunt. 265.D
Gula ut moderanda. 68.E.
Gula inſolens ſeuerè uindicata. 97.H
Guſtatus ut fiat. 168.D.
Guttæ aquarum lapides cauant. 1.G
Gyges diuitiæ 220.F.
Gylippi Lacedæmonij furtum. 5.G.
Gymnopodiæ per quos conſtitutæ. 300. B. quid ſint. 308.H.
Gyrtiadis Lacænæ fortis animus. 115.B.

H

Habitatio etiam anguſtæ, inſulæ uiro forti non egrè ferenda. 294.H.
Habitus auditoris qualis eſſe debeat. 25.D.
Habitus quid ſit. 255.D. 263.I.
Hæc præcipua, prouerb. 151.A
Hæredum ergò, auaritiæ non inuigilandum. 231.K.
Hæredipetarũ immenſa copia. 190.H.I.
Hæreditatis diuiſio ſordida inter fratres. 351.B.
Halcyonum mira induſtria, earúmque commendatio. 323.C.D
Hamaxocyßiſtæ qui ſint. 152.G.

Hametia

Hametia C. Maximi uxor. 177.F
Hamiæ piſces. 321.I
Hamum ut ne prærodant piſces. 320.D
Hannonis Carthaginenſis exiliũ. 272.B
Hannonis de manibus extorta à mulie-re haſta. 120.B
Harma oppidum unde dictum. 174.E
Harmodius. 87.K
Harmonia, cæleſtis res. 302. G. quadri-partilis. ibi.
Harmonia uniuerſi. 307.A
Harmonia quid. 308.C
Harmoniæ à Platone reiectæ. 301.D
Harmoniæ principes tres. 302.D
Harmoniarũ apud ueteres nomina mul tiplicia. 308.C
Harmonica muſica. 304.I
Harmonici qui ſint. 310.B
Harmonicorum commentarij. 301.C
Harpalus fugiens. 346.F
Harpyis cõparati fœneratores. 291.C
Haſdrubal à Metello uictus. 173.E
Haſta fatalis, geneſim hominis habens. 175.A.
Haſta Iunoni ſacra. 145.A
Hoſta quò peruenias, agri terminũ eſſe. 135.G.
Haſta ſignũ Spartanis cõueniẽs. 200.A
Haſta, tunicæ loco: ſcutum, chlamydis. 117.F.
Haſtis rectis an inclinatis per regionem Bœotorum tranſeat, Lyſander illos rogat. 109.C
Hebius & Nuceria. 178.F
Hecateſium. 91.C
Hecataeus rhetor. 104.A
Hectoris ſuperbia & arrogantia. 10.H
Hecuba Polymeſtorem ulciſcitur. 177.D
Hederæ collatus amor. 25.B
Hederæ pernicies. 145.K. 146.A
Hederæ complexus. 276.A
Hederam cur non attingeret flamẽ dia-lis. 145.I
Hegeſias ſuaſionibus ſuis auditores ad mortem ſibi afferendam adigebat. 192.B.
Helena diuitiarum appetẽs erat, Paris uoluptatum. 77.B
Helenæ aris deſtinatæ liberatio. 178.K
Helenæ & Hecubæ contentio. 15.E
Heleues nepenthe. 334.H
pro Helena Græcis reddenda formoſas duas uxores Polys Thraciæ rex Alexandro offert. 81.H
Hellanici Elienſis ſortis animus aduerſus tyrannum. 121.A
Helepolis machina. 85.K
Helicon mathematicus. 211.G
Helico Cyzicenus ut à Platone Dionyſio commendatus. 228.F
Heliodorus de monumentis. 348.E
Helotes ſerui Lacedæmoniorum. 89.D. 114.F. 207.D.
Hephæſtion maximus Alexandri amicus. 85.C
Hephæſtioni omnia ſua arcana concre-dere ſolitus Alexander. 246.I
Heraclidarum præeminentia. 197.D
Heraclidarum familia. 147.A
Heraclitus aqua intereute laborans, ex imbre ſiccitatem fieri cupiebat. 74.E
Heraclius fluuius. 174.G. 198.A
Herei. 147.K
Hermiæ & Cretinæ inimicorũ inuicem, conciliatio pro ſalute patriæ. 278.C
Herba oratorum, bruamẽta uerborum. 25.E.
Herbæ quædam mirabilium effectuum. 197.G.
Hercules falſus. 35.F
Hercules Cercopibus delectabatur. 54. A.
Hercules cani maximè infeſtus, uulture delectabatur. 145.C.E
Hercules pæderaſtes. 184.H
Hercules Pythiæ tripodem auferens. 198.G.
Hercules Alexãdri ex Barſine filius ut ſublatus. 227.A
Hercules Antiſthenæus. 230.C
Hercules Omphalæ ſeruiens. 262.E
Hercules relictus quãto diſpendio fuerit Argonautis. 285.E
Hercules muſica uſus. 306.E
Herculis non ſucceſſoribus, ſed uirtutis imitatoribus regnum deferendum. 109.E
Herculis genus Spartani. 107.G
Herculis religio. 135.I
Herculis ac Muſis cur ara cõmunis ſtatuta. 139.G
Herculis ararum duarum religio differ-rens. 159.H
Herculis ſacrorum cerimoniæ. 143.B.C
Herculis cum Antagora luctæ. 152.E
Hercules in muliebri ueſte deliteſcens. 152.F.
Herculis indigna mors. 158.E
Herculis opera ac labores. 229.F. 247. I.K.
Herculis genitura miraculoſa. 236.G
Herculi offerendæ decimæ bonorũ con-ſuetudo unde manarit. 135.I
Herculi Iole nupta. 175.I
Herculi labores ut à Græcis cõpenſati. 197.D.
Herculi & Alexandro aduerſata for-tuna. 247.H
Herculem ſub tecto lurare non poterãt pueri. 155.H
Hermenia, interpretatio. 304.G
Hermione malarum mulierum cõmer-cio perdita. 78.F
Hermodotus poeta. 85.F
Herodicus Selimbrianus phthiſi labo-rans. 195.C
Herodotus reprehenſus. 76.D
Heroïs enneateris. 147.A.B
Heroum præſtantiſſimi quique mortem iuuenes oppetierunt. 61.K
Heſianax hiſtoricus. 177.D
Heſiodus Helotum poeta. 105.C
Heſiodus Homero poſterior. 59.D
Heſiodi canis, illius cæſores indicauit. 316.G.
Hidrieus Car. 99.I
Hierax cantus cuiuſdam inuẽtor. 303.E
Hieronis tyranni aduerſus familiares ſuos crudelitas. 58.A
Hieroni fœtor oris exprobratus. 50.I
Hiero tyrannus arcana ſua efferri no-lebat. 81.B
Hieroſolymorum ſæcris Antiochus ea obſidens deſert. 86.H
Himerij dictũ de diuite præparco. 34.B
Hinnitus equorum ad Heraclium flu-uium. 174.G
Hipparchi Eubœẽſis mors à Philippo cur grauiter lata. 85.I
Hipparchi Piſiſtrati filij ſomniũ. 195.b
Hippaſus laniandus ac comedendus à matre exhibitus. 150.C
Hippaſus Metapontinus philoſophus. 156.C.
Hippoclus rex ob nimiã ludendi licen-tiam occiſus. 117.D
Hippocratis cãdor in fatẽdaſua igno-rantia. 46.A
Hippocratis ſcitè dicta. 106.H
Hippodamia Pelopis uxor. 178.E
Hippodami Laconis forte dictum fa-ctumque. 106.G
Hippolyta Amazon. 178.G
Hippolytus ab equis diſcerptus. 178.H
Hippomachi aliptæ apophthegma. 250.E.
Hipponactis ætas. 299.H
Hippopotamorum & ciconiarũ diſpar natura. 312.K
Hippotarum uicus. 316.C
Hippothoros lex tibiarum. 75.H.
Hirci præpingues minus fœcũdi. 532.C
Hirundinum nidi deturbatio, parrici-dium ſecretum detegens. 194.K
Hirundinum natura in excrementis eji-ciendis. 312.A
Hirũdinum nidificatio quàm ingenioſa. 315.A. 518.I.
Hirundinem ſub tectum recipiendã non eſſe, quid ſit. 335.G. & dein.
Hirundinis feritas. 536.A
Hiſter ſcenæ artifex, unde hiſtriones. 145.C.

Hiſtoriæ ſeu rerum geſtarum memoriæ utilitas. 5.F
Hiſtriones, Diceliſtæ apud Lacedæmonios. 101.D
Hiſtriones unde dicti. 145.B
Hiſtriones ex ſe nonnihil ipſis fabulis adferunt. 281.C
Hiſtrionicæ affinis poeticæ. 15.H
Hodie mortuus, cras quoque & perendie mortuus erit. 209.G
Homerus optimè uitia deteſtatur. 10.B
Homerus Heſiodo prior. 59.D
Homerus etiam mortuus multa hominum millia paſcit. 81.C
Homerus ne an Achilles eſſe mallet Themiſtoclis rogati reſponſum. 86.K
Homerus Lacedæmoniorũ poeta. 105.C
Homerus Corinthius. 185.G
Homerus cuiũs ciuis ſit, incertũ. 295.H
Homerus muſicã commendat. 506.C.D
Homeri precium apud Alexandrum. 47.G.
Homeri funebria ut accipienda. 9.D
Homerici loci plurimi excuſi. 14. 15. 16. & dein.
Homeri præſtantia. 19.F
Homeri locus. 37.F
Homeri cura & electio uerborũ. 44.K
Homeri ſententia de hominis fragilitate. 58.K.59.A
Homeri uerſus acephalos & claudicãtes querentes præ integris. 538.E
Homero quædam carmina per Ariſtarchũ non ſatis bona ratione detracta. 14.H.
Homerica ſimilitudo. 44.G
Homicidium nõ niſi neceſſitate & lege permittente faciendum. 157.B
Homicidij ultio in tertiam uſque generationem extracta. 196.H.I
Homicidij ultio. 316.D
Homicidio deterior ira. 211.E
Homo effœminatus & iners ne eani quidem conferendus. 18.D
Homo cur tam nudus & imbellis natus ſit. 55.F
Homo infirmiſſimũ animal, res maximas adminiſtrat. 58.F
Homo, animantium omnium præſtantiſſimum. 157.I.189.H
Homo quando & quomodo incipiat perfici. 177.A
Homo ſic laudandus, tanquam animal natura inſtabile & mutabile. 211.G. 228.F.
Homo, animal natura facilè depraua bile. 223.C.275.F
Homo malis obnoxius naſcitur. 223.G
Homo quid in hoc mundo contemplari debeat. 225.A
Homo quiſque duplex ac cõpoſitus eſt. 254.D.
Homo homini mãſuetus & mitis ut red datur. 286.E
Homo, planta quædam cœleſtis, & ad cœlum inuerſa. 295.G
Homo in multis à brutis ſuperatur. 515.B.
Homo idem eſt & recens natus, & iam adoleſcens, ac ſenex. 197.K
Homo animantium omnium calamitoſiſſimus. 255.A
Hominis actiones uariæ ſunt. 259.A
Hominis fragilitas. 58.F.G. & dein.
Hominis ingluuies. 185.A
Hominis uita ĩ aperto eſſe debet. 286.A
Hominis natura uerſipellis. 188.G.H
Hominis recèns editi miſeria. 190.C
Hominis philoſophicè compoſiti tranquillitas. 250.D.E
Hominis irrationale cultu ac præceptore indigens. 259.B
Hominis mira deformatio. 296.E
Homini uaria eſſe uitæ genera propoſita. 222.C
Hominem neeãdum dare Callicratidas nullo precio induci poterat. 104.H
Hominem diligentia brutã, ſui commodi gratia diligunt. 324.A
Hominem, quia homo eſt, Delphinus diligit. 325.K.324.A
Homines pfecti, Plutarchi iudicio. 4.F.
Homines nos eſſe meminiſſe debemus. 59.B.
Homines primi Areades ex terra. 145.D
Homines penè omnia diſcere debent. 202.H.I.
Homines terræ etiam incultæ frugibus & aquæ potu uiuentes. 242.I
Homines omnes exules & inquilini. 297.A.
Homines polypi. 330.E
Hominum res omnes fluxæ & mortales. 58.G
Hominũ uitæ, regionibus ſimiles. 80.K
Hominum immolatores barbaros, Romani puniunt. 142.C.D
Hominibus ut quis maxime probetur. 101.G.
Hominibus ut gratus ſis. 101.G.103.G
Hominibus non ſacrificandum. 108.I
Hominibus ad coitum abuti nulla fera conatur. 184.K
Homœomeriæ partes Anaxagoræ. 155.b
Homophonus concentus. 310.A
Honeſtatis fons, legitima diſciplina. 2.G
Honorare quàm honorari glorioſius. 285.H.
Honor ut parari ex rep. pacata poſſit. 275.F.G.
Honor qualiter accipiendus. 286.D
Hones alit artes. 243.G.H.I.& dein.
Honos qualis à rep. expectandus pro re bene geſta. 286.A
Honos rei bene geſtæ qualiter accipi debeat. 286.B
Honoris ſpes, ac formido pœnæ, uirtutis elementa. 6.H
Honoris parentum participes poſteri, etiam ignominiæ conſortes fieri debent. 197.B
Honoris auſpicatio difficillima. 263.D
Honoris cuſtos firmiſſimus, modeſtia. 286.C.
Honori cur aperto capite ſacrificetur. 135.E.
Honores mediocres tempore augẽtur, nimij euaneſcunt. 110.K
Honores auerſantibus deferẽdi. 267.F
Honores omnes in rep. unus ne appetat. 280.D
Honores nimij inuidioſi. 286.C.D
Honores ciuiũ largitionibus parti, fragiles. 256.I
Hora dea quæ ſit. 158.C
Horatij Coclitis uirtus. 174.I
Hordeũ in tenui agro ſeri amat. 329.K
Hortæ ædes cur ſemper apertæ. 138.C
Hortator unde dictus. ibi.D
Hortulanus quidam rex creatus. 24.B
Hoſioter. 146.H
Hoſpitalitas peſſimè remunerata. 525.E
Hoſpitum interfector ab Hercule ſublatus. 179.E.F
Hoſpitij nomine ſaluandus quidam ceteris ciuibus perditibus conditionem reijcit. 282.I
Hoſtis an aliqua ratione utilis nobis eſſe poſſit. 48.F.G. & dein per totlib.
Hoſti ſuo Alexandro à militibus maledici non patitur Mennon Darij præfectus. 81.G
Hoſtes fallere, & honeſtum & iucundum. 99.F
Hoſtes pugnare non docendi. 103.G
Hoſtes an uel omni ratione lædendi. 105.D.
Hoſtes ſuos Arguos penitus delere cur noluerint Spartiatæ. 105.H
Hoſtes iiſdem non ſæpius bello appetendi. 108.C.D
Hoſtes cedentes ac fugientes non interimebant Græci. 108.K
Hoſtium non facta ſolum, ſed uoluntas etiam punienda. 37.I
Hoſtiũ numerũ Lacedæmonij non quærebant, ſed locum ubi eſſent. 102.G
Hoſtium incurſiones ut uitentur. 108.K
Hoſtibus læta omnia imprecanda præter fortitudinem. 244.I
Hiſtoriarum copiæ eorum. 215.H
Humana indagatione inueſtigari omnia poſſe. 55.C

Humana ãia nihil precioſius. 174.C.D
Humanæ naturæ bona duo præcipua, intellectus, & ratio. 3.D
Humanæ malitiæ diſſimulatio. 199.F
Humani ingenij procliuitas. 51.H
Humani animi duplicitas. 254.E.F.G
Humanitas Alexãdri Macedõn. 241.D
Humida omnia cũ agitantur frigeſcunt: mare caleſcit. 328.K. & dein.
Humidorum temperationes per omnes partes corporis. 78.B
Humilia etiam in rep. munera claris ciuibus non aſpernanda. 281.B
Humilibus nemo iraſcitur. 210.B
Humorũ in corporibus abũdãtia morbis obnoxia. 69.I
Hyenæ fel. 194.E
Hydgnis muſicus. 299.E
Hyampolis Phocenſium. 116.K.117.C
Hyanthia urbs. 147.H
Hyems & eſtas ut fiãt. 162. C.164.K
Hyeme non tam amarum eſt mare. 329.A.
Hyeme fontana aqua tepidior. 329.G
Hyle, id eſt materia. 251.H
Hymenæus Græcorum, Talaſius Latinorum eſt. 136.C
Hypates uſus apud antiquos. 301. H. 302.H.K.
Hypeeeauſtria. 146.E
Hyperea inſula. 148.C
Hyperidis oratoris uita. 347.K
Hyperochus Inaebienſium rex. 147.E
Hypolydius tonus à Polymneſto inuentus. 303.H
Hyporchema. 308.H
Hyporchematũ conditor Xenodamus. 300.C.D.
Hyrcani mortuos ſuos canibus ac uolucribus uorandos dant. 188.A
Hyrcani piſces. 247.K
Hyſteropotmorum cerimoniæ. 132.E

I

Iactarij piſces. 320.H
Iaculorum faſciculus uon rumpatur, ſed facilè ſingula iacula ſeorſum. 81.K
Idyſos, imago Liberi patris. 85.K
Iambeorum uſum Archilochus docuit. 303.H.
Ianus cur biſrons. 134.F.137.G
Ianus homines feros optimis legibus informauit. 137.G
Iani bonos apud Numam Pompilium. 134.B.
Iani portæ elauſæ. 137.G.H
Iani portæ annis aptæ CCCCLXXX 237.H.
Ianuarius cur anni principiũ apud Romanos. 133.K
Iapygia uxor Pithæ Myuntij. 123.B
Iaſon Theſſalorum princeps. 90.K
Iaſonis dictum reprehenſum. 74.C
Iaſonis Theſſalorum tyranni ſententia. 284.D.
Iaſſenſis puer quidam mirè à delphino dilectus. 324.B
Ibis auis conſuetudo. 265.G
Ibis quid homines docuerit. 318.K
Ibis Lycurgo adſcripta. 345.C
Ichneumon Crocodili hoſtis. 322.B. eius induſtria. 314.K
Idathyrſus Scytharum rex. 81.I
Idea quid. 158.K
Idem eſt homo iam magnus effectus, & qui infans naſcebatur. 197.K
Idia fortuna. 238.A
Idmo Samius. 196.H
Idus religioſæ. 134.H
Idus qui dies dicantur. 134.I
Iduum Sextilium cerimoniæ. 144.D
Iecur, concupiſcentiæ fons. 258.I
Ieiunum eſſe quenque decet à malitia. 212.B.
Ignis ferro non fodiendus. 6.K
Ignis, potiſſimum condimentum. 28.E. 69.D.
Ignisne an aqua utilior. 129. G. H. I. 130.H.
Ignis à Prometheo inuentus. 130.A
Ignis non ſine materia & impenſa eſt. 130.D.
Ignis uoracitas. ibi.E
Ignis artium omnium inſtrumentum & inuentor. 47.K.48.K.131.F.
Ignis Promethei diuiſio quid ſibi uelit. 55.K.
Ignis igni uon addendus. 67.I
Ignis animal. 241.D
Ignis principiũ rerum Heraclito. 156.C
Ignis contemptus. 187.I
Ignem à uicino petens, ne ibi ad focum deſideat. 27.B
Ignem & aquam cur tangat noua nupta. 131.H.I
Ignominiæ metus quàm efficax. 120.E
Ignominiæ fumum uitans, in ignem incidit. 228.B
Ignominioſa non eſſe quæ uulgo putentur, exulem eſſe, caluũ, puſillum, hoſpitem, inquilinum. 196.I
Ignorantia humana. 197.G
Ignorantiã propriam fateri non erubuit Hippocrates. 46.A
Ignoſcẽtia magis corrigũtur ſerui quidam, quàm aſſidua punitione. 209.E
Ignorantium pudibũdorum mos. 26.G
Ilias & Odyſſea Homeri, Alexandri uiatica. 240.F
Ilithyiæ canis apud Argiuos immolatur. 138.I
Ilus Palladium ex incendio eripiẽs, lumine priuatus. 176.D
Imaginatio & ſenſus mortales ſunt. 307.C.
Imaginem aut ſtatuam nullam ſibi fieri uoluit Ageſilaus. 90.B.101.E
Imagnum ſacrarũ uiolatores rei acti. 340.F.
Imbres à tonitru, optimi ad rigandum. 328.C.
Imbres ſeu pluuiæ aquæ magis rigant. 327.G.
Imbrium proprietas. ibi.I
Imitatio in poetis admiranda. 10.B
Imitatio laudabilis ac plauſibilis. 9.K
Imitatores mali. 14.D
Immaturæ mortis conſolatio. 61.G
Immatura morte præreptorum dolor apud barbaros. 62.K
Immortalitas animæ. 166.K.224.C
Impar numerus terminans & terminatus. 135.B
Imparem numerum pari præferebant Pythagorici. 228.A
Imperare ceteris in militia noſſe, præſtantius quàm uel ipſa militiæ munera obire. 88.A
Imperare uiris ſtolidis cupientes mulieres, ſtultæ. 76.C
Imperator peſſimus, qui ſibi imperare non poſſit. 93.G
Imperator uel certo ſuo periculo, ſed patriæ ſalute cum hoſtibus certamen non detrectans. 105.A
Imperatoris momentum in bellis. 110.A
Imperatori parere quàm hoſtem occidere, melius cenſebant Laeones. 113.B
Imperatores multi, milites pauci. 86.H
Imperatores optimi qui. 88.B
Imperatoriæ uirtutes. 101.G
Imperaturus, ipſe primũ ſeruiat. 276.H
Imperium non ſpatio locorum, ſed ſtabilitate metiendum. 251.G
Imperium patriæ non ſibi gerunt duces ac reges. 100.G
Imperij acerbitas inuidiã parit. 251.G
Imperij fructus maximus ſecundũ Dionyſium. 252.K
Imperij Romani cõſtitutio ut facta ſit. 235.A.B.
Imperia quibus cenſeantur. 248.A
Imperiorum inter ſe tumultuationes alternationéſque ad Romanum uſque. 235.C.D.
Importunitate pauperculæ anus uictus Philippus iudicium reddit. 84.B
Imprecationum Bellerophontis efficacia. 119.F.G
Improbi ſuapte affliguntur conſcientia. 195.I.
Improbis fortuna parcit. 188.C
Improbitas ipſa ſui carnifex. 187.F. 195.B.

Improuiſa & inopinata plus mouent. 223.E.
Impudentia. 26.A.B.226.A.B
Impudentiũ improbitas pari impudentia retundenda. 229.A
Impuniti ex hoc ſeculo qui euadunt, ut puniantur. 201.A
Inachus fluuius, Scamandrus poſtea dictus. 150.K
Inambulationis poſt cœnã uſus qui ſit. 73.C.
Inania in oratione. 23.A
Inanis conſideratio. 159.F
Inanime omne, rationis expers. 311.H
Incantatio ceſti Iunonij quid ſignificet. 10.K.& dein.
Inceſti fruſtrati tragœdia. 150.G.H
Inceſti horror. 255.A
Inclinatio terræ. 165.C
Incommoda uirtuti coniuncta, ab eius amore nos deterrere nõ debẽt. 47.E
Incontinentiæ & intemperantiæ diſcrimen. 256.D.E
Incrementum Nili nt deprehendatur. 313.A.
Increpatio amici corã pluribus faciẽda non eſt. 59.F
Inconſtantia faſtidit amicos. 51.F
Indago ferarum cur nerno tẽpore difficilior. 331.C.D.E
Indorum ſapientes uiui comburi ſuſtinent. 187.K
Indarnus Xerxis præfectus. 112.I
Indocti & inerudili ad dignitates ſublati, ſtatim eorrunnt. 255.C
Indolentia, res diuina. 46.G
Indolentia inhumana ac ferina illaudabilis. 58.A.B
Inducię nullæ ſunt homini cum nitijs. 42.H.
Indum reſoluere. 72.I
Inediæ malum. 72.F
Inediarum certarum obſeruationes inutiles. 73.H
Inedia quatridui conſumptus Iſocrates. 342.B.
Ineptæ etiam orationis auditæ fructus. 22.F.
Ineptiarum obliuio, ſapiens. 353.E
Ineptus, quod non norit, ne ſuſcipiat. 280.F.
Inertes & ignaui ut capiãtur ab adulatoribus. 52.F
Inertia culpa nacare nõ poteſt. 260.K
Inertiæ nihil creatum eſt. 75.K
Infans in utero an animans ſit. 170.I.K
Infans nondum editus matrem ſeruans. 194.C.
Infantis recẽs nati miſeria. 190.C
Infantes gemini expoſiti, à lupa aliti. 179.B.
Infantes in utero unde alantur. 171.A
Infantibus pueris mortuis ueteres non faciebant inferias. 338.I
Infelicibus nemo iraſcitur. 210.A
Infelicitas inuidos quidẽ compeſcit, ſed inimicitias non tollit. 298.B
Infelicitates ſi communicarentur, ſuas quiſque ſibi caperet. 59.G
Inferis dijs quãdo ſacrificaretur. 156.B
ab Inferis Semele reducta. 201.F
Inferorum fictiones apud poetas. 9.F
Inferorum pœnæ. 190.H
Inferni uelut quædã deſcriptio. 200.K
Infinitas naturæ, rerum omnium principium. 155.B
Infortunia & calamitates fortiter ferendæ. 58.B.C
Infortunia prauitatem non arguunt. 245.B.
Ingenium Alexandri ex uarijs uirtutibus coalitum. 248.E
Ingeniũ hominis ſocio marceſcit. 186.F
Ingenij humani ac telluris comparatio. 2.F.
Ingenij humani procliuitas. 51.H
Ingenio qui maximè polleat. 18.B
Ingenia magna nonnunquam diu fluctuant. 194.E.C
Ingenia obtuſa. 26.I
Ingenia tanquam materia ſunt. 27.B
Ingenui mali Iones, ſerui boni. 104.K
Ingluuiei cũ uoluptate cõſpiratio quid efficiat. 314.A
Ingratitudinis ultio. 119.F.G.H
Ingurgitatio quibns maximè canenda. 67.H.
Ingurgitãtes ſeſe apnd alios, domi eſurientes. 68.K
Inimicus omnia obſeruat. 49.B
Inimicus ſua laude non fraudãdus. 51.D
Inimici ultio optima. 11.K.49.G.H
Inimici ultio negligenda. 51.C
Inimico benefaciendum: ibi.
Inimicum nullum qui habeat, nix etiam amicum ullum habere. 54.A
Inimici noſtri mala noſtra prius nobis comperta habent. 49.C
Inimici non omnes exterminandi etiam ſi uincas. 51.I
Inimici magis conciliandi qnàm ledẽdi. 103.K
Inimici propter patriæ ſalutem conciliati. 278.C.D
Inimicorũ etiam habẽda cura uiro politico. 48.G
Inimicis etiam, in re honeſta uirum bonum adeſſe oportere. 278.H
Inimicis certare quo fine & qnibus in rebus debeamus. 51.K
Inimicos quàm amicos magis in peccãdo reueretur malitia. 49.F
Inimicos ut ſibi conciliarit Ageſilaus. 101.B.
cum Inimicis iuſte agere ac rectè ſolti, amicos non fallent. 51.H.
ex Inimicis ut capiatur utilitas. 22.F. 48.F.G.& dein per tot.lib.
Inimicitiæ priuatæ, patriæ cauſa deponendæ. 87.B
Inimicitiæ mortales eſſe debent. 156.K
Inimicitiæ inter priuatos homines non diu gliſcere ſinẽdæ à magiſtratu. 289. B.C.
Inimicitijs potentiorum quidam ad honores euecti. 275.H
Initiatorum recẽns, clamor. 45.E
Initij difficultas patienter ferẽda. 26.E
Iniuria à multis affectus, ab Ephoris cõdemnatus. 114.E
Iniuria omnibus periculoſa. 93.H
Iniuriæ remittendæ exemplum inſigne. 208.B.
Iniuriæ ſibi illatæ memoriam à filio deprecatur Phocion. 86.K
Iniuriæ ultionem nel minima animalia docent. 99.D
Iniuriã paſſi magis laudandi, quàm qui intulerint. 288.G
Iniuriam propulſare debẽt qui poſſunt. 93.G.
Iniuſta fieri ne ſe ipſis quidem ea imperãtibus uolebãt reges Aegyptij. 81.G
Iniuſtam rẽ, ut ne fieret, 30. millibus Dæricorum Artaxerxes redimit. 81.D
Iniuſti ſunt etiam qui licet iniuſte non operentur, occaſione tamen data operarentur. 199.G
Iniuſtitia ut Lacedæmõe expulſa. 107.H
Iniuſtitiæ genus extremũ, inſtum haberi qui non ſit. 28.I
Inopiæ amicorũ nt honeſtè cõſulat magiſtratus. 277.K
Inopiæ conſolatio. 219.B
Inopiam confiteri, nonnunqnam illiberale non eſt. 287.D.E.F
Inopinata attonitos reddnnt. 221.H. nec nolentes mouent. 223.F.
Inſatiabilitas fœnerandi. 291.A
Inſcitia detegenda ut diſcat. 24.D
Inſcitia non abſurdè magis celatur, q̃ turpiter proditur. 204.A
Inſcitiæ fœditas. 17.G
Inſcitiam ab Athenienſibus ſibi obiectã nt reijcerent Lacedæmonij. 110.C
Inſcitiã ab animo expulſurus, multa ferat neceſſe eſt. 26.I
Inſidians alteri, ipſe ſibi malum ponit. 195.A.
Inſidiantium tyrannis delatio ſimulata, quàm magnificè remunerata. 81.F
Inſidias qui metuat, inſidiatori ne ſe cõmittat. 226.K.& dein.

Insolationis usus. 71.K
Insomnia obseruanda in sanitatis cura. 70.H.I.
Insomnia horrenda. 195.G.H
Instrumentorum musicorum quæ præferenda. 281.E
Insulæ etiã paruæ habitatio non auersanda uiro quietis studioso. 294.G
in Insulam relegatus nihil est quòd moleste ferat. 295.B
Insulæ beatorum. 66.G
Insulæ exulares. 294.I
Insularum commendatio. 294.K. 295.A.B.
Insulas habitasse illustrissimos uiros. 295.A.
Integris moribus esse debet, qui alium reprehendat. 40.A
Intellectus & ratio dno humanæ naturæ peculiaria bona. 3.D
Intellectus humanus diuinus. 307.C
Intellectus imperium est, rationis obsequium. 3.D
Intellectus præstantia. 3.D.E
Intemperantiæ & incontinentiæ discrimen. 256.E.F
Inter pocula admonitioni locus non est. 38.D.
Intercute aqua laborans Heraclitus. 74.E.
Intercute aqua mortuorum filij nt à se paternum morbum arceant. 197.G
Intermissio in uirtutum progressu non interpouenda. 42.I
Interprete nti ad persarum regẽ Themistocles noluit, sed &c. 8.D
Interrogationes adolescentũ quales esse debeant. 24.B.C.D
Intuitu maximè concitatur amor. 350.F
Inuenta plura ab antiqnis. 303.G
Inuidere iustè nemo potest. 297.H
Inuidia omnis abesse debet nt à quoquã aliquid discas. 22.A
Inuidia ex animo tollenda. 51.E
Inuidia ociosa & iners. 52.A. curiosa. 212.F. potentiæ comes. 229.K. fumo similis. 263.D. uirtuti comes. 298.A.
Inuidia, dolor de alienis bonis. 214.B
Inuidia senes non petit. 265.C
Inuidia in senibus turpissima. 268.G.H
Inuidia, solius hominis est, & ergo hominem. 297.G
Inuidiæ fomes in auditore est ambitio. 22.B.C.
Inuidiæ uacuitas ut paretur. 57.D
Inuidiæ cæcitas. 87.E
Inuidiæ natura. 263.G
Inuidiæ & odij differentia. 297. D. E. & dein.
Inuidorum pœna apud inferos. 202.C
Inuitationes ad bibendũ cum fugere nõ possis, quid agas. 67.I.K
Inuitus peccans, inuitus castigetur. 111.B
Iuus zelotypia. 133.H. pœnitentia. 196. B.C.
Iocastes Silamonis. 10.B
Iolaus apud Euripidẽ ex decrepito & seue mox iuuenis ualidus. 180.D
Iole è muro se deijciens, uentis sublata illæsa descendit. 175.H
Ion poeta tragicus. 62.K. 234.K
Iones, frugi mancipia. 81.I. 104.K
Ionica secta à Thalete instituta. 155.D.I
Iphiclus Herculis frater. 143.C
Iphicratis apophthegmata. 56.B. 87.K. 204.C.
Iphicratis eloquentia ridicula ac uana. 280.H.
Iphigeniæ miraculum. 175.K
Iphiti bones. 194.H
Ira frenanda. 5.G
Ira ut fugienda, & compescenda. 17.B
Ira à connubio absit. 77.F
Ira leuissimis de causis excitatur. 206. G.
Ira principio opprimenda. 206.H.I
Ira etiam ad bruta & inanima se extendit. 207.C
Ira hominem mirum in modum permutat. 207.B
Ira quid. 208.C
Ira non bene se ulciscitur. 208.K. 209.A
Ira unde maximè gignatur. 208. A.C. 210.A.
Ira ubi abesse debeat maximè. 211.A
Ira semen quoddam ex omnibus animi perturbationibus. 211.E
Ira regum perniciosissima. 253.A
Ira, libido nindictæ. 254.G
Ira, nerui animi. 258.E
Iræ moderatio. 5.I. 50.K. 105.B. indecẽtia. 10.G. uis. 14.G.H. cautio. 81.I. frenum. 97.I.
Iræ ardor quàm uehemens. 206.C.
Iræ semel resistens, non parum promonerit. 206.F
Iræ malum. 207.I
Iræ in nobis causæ. 210.D
Iram ipsi in se punientes. 193.E
Iram nascentem sentiri posse. 206.I
Iram uincere, uictoria maxima. 208.D
Iracũdi etiã amicis intolerabiles. 210.K
Iracundia cohibenda ac nincenda. 5.H. 51.A.B. 205.G.H.
Iracundia ut mitescat. 205.I
Iracundia ut gignatur in animo. 206.E
Iracundiæ procliuitas. 70.I
Iracundiores qui fiut. 208.B
Iracundorum hominum indicia in uultibus famulorum. 211.F
Irascentia. 254.G
Irasci quibus non soleamus. 210.A.B
Iratus à furioso solum tempore distat. 93.I.
Irati mariti ut uxoribus tractãdi. 78.D
Irati uiri illustres, seruos castigare ipsi nolebant. 5.I
Irena uiri studiosa. 116.F
Irene Neptuni & Melãthiæ filia. 148.C
Irrationale animæ nostræ sæpe cũ ratione pugnans. 257.H
Isæi oratoris uita. 342.B
Ismenias tibicen. 81.K. 232.E. 243.K. 288.A.
Isocrates sophista inter potandum philosophari nolebat. 333.I
Isocratis uita. 341.G.H. & dein.
Ister auctor. 301.A
Istrus Alexandreus. 151.B
Italica secta. 156.H
Ithacæ sterilitas. 182.H
Ithacensium querela ad Agathoclem de pecorum suorum abactione, & illius responsum. 82.K. 196.I.K
Iubas historicus. 177.C
Iudæi Antiocho se dedunt. 86.I
Iudicis natura sæui asperitas nt mitigata. 226.G
Indices apud inferos. 66.G
Iudices suos Aegyptij reges nec à se ipsos iniustum quid committere patiebantur. 81.G
Iudicandi uis musicis necessaria. 305. A.B.
Iudiciũ ab irrationali nostro aliud est. 258.F.
Iudicium publicè exercendum. 85.G
Iudicium reddere populo suo qui uolit, regem esse non debere. 84.B
Iudiciũ iniquius à se latum, litis æstimationis solutione Philippus compensat. 83.K.
Iudicium ut sibi de suis operibus firmẽt pictores ac corrigant. 205.G
Iudicia dei iuscrutabilia super malorũ hominũ tolerãtia & pnnitione. 199.I
Iugurtha uinctus ad Bochum ductus. 276.F.
Iuliæ pisces. 320.H
Iul. Drusi Publicolæ domus undiq; conspicua. 275.B
Iumẽta uehiculũ animæ trahẽtia. 256.C
Iumenta affectuum. 259.C
Iunius meusis à iunioribus dictus. 142.I
Iuno nuptialis. 77.F.G. adulta. 132.A. eadem & Luna, & Lucina. 141.F.
Iuno, aer. 156.F
Iunonis ornatus & cestus quid. 10.K
Iuramentum, tormenti genus est homini libero. 138.A
Iurare sub tecto cur prohibeãtur pueri. 135.H
Iurare cur nõ liceat flamini diali. 138.A

Iupiter pro fato & fortuna nonnũquã sumitur. 12.I. & dein.
Iuputer adultus. 132.A
Iupiter, seruor & æther. 156.F
Iouis cognomen sibi usurpantes. 89.K. 245.D.
Iouis dona apud Hesiodum, quæ. 15.A
Iouis excellentia in quo sit. 17.H
Iouis Neptuui & Plutonis partitio imperij orbis. 66.D
Iouis filium non se aguoscebat Alexander. 84.H
Iouis Dodonæi oraculum. 99.B
Ius quod sit optimum. 74.K
Ius ignorare turpe esse populorũ principibus. 102.F
Ius nigrum Laconum. 115.C
Ius si uiolandum est, &c. 281.K
Iuris ciuilis peritiæ usus in reip. administratione. 275.B
Iurisiurandi religio apud ueteres. 155.I
Iureiurando uiros fallẽdos esse, pueros talis, Dionysii tyranni dictum. 109.B. 242.B.
Iusti cognomẽ inuisum in Aristide apud Athenienses. 87.E.F
Iustitia fortitudini anteferenda. 101.F
Iustitia non eadem omnium. 116.F
Iustitia, animæ medicina. 192.I
Iustitia, filia una Dionysii tyranni pessimi. 246.A
Iustitia in quo uersetur. 254.A.B
Iustitia, legis diuinæ desertorum ultrix. 295.H.
Iustitia an ulla sit nobis erga bruta. 313. F.G. & dein. 314.C. 316.I.K.
Iustitiæ laus. 252.D
Iustitiæ lux, dei simulacrum. 252.H
Iustitiæ commercij species quædam nobis cum brutis est. 316.I.K
Iustitiæ simulatio in homine iniusto, extrema peruersitas. 554.E
Iustorum loca apud inferos. 66.B.D
Iuuenis moritur, quem diligunt dij. 65.I
Iuuenis cælebs Socrates, senex cũ amica uersabatur. 342.I
Iuuenẽ Augustum senes audiebãt. 98.A
Iuuenes cur temerarij, senes cõtrà prudentiores. 258.I
Iuueues senibus adhærere debẽt. 265.F
Iuueues uiri tumultuosis ac seditiosis negocijs in rep. nou obijciendi. 268.I
Iuueũ peccata pleruuq; immensa sunt. 6.G.
Iuuenilis impetus coercendus. 6.G
Iuuentus prius audire assuescat, deinde loqui. 21.G
Iuuentutis exprobratæ defensio. 88.C
Iuuentutis gloriam opprimẽtes. 276.E
Iuuentutem cuncta decent. 367.D
Iuuentutem ineptam ad remp. gerẽdam esse. 265.C
Ixeutria fortuna. 238.A
Ixion Euripidis. 10.I
Ixiou Iunonem insequens, in nubem incidit. 250.F

K

K cum γ affinitas. 159.A
Καμμονία pugna quæ sit. 32.D
Κατιφὰ quid. 225.K
Κίρρος quid sit apud Græcos. 320.C
Κορωνὶς. 320.C
Κόρη, uox ambigua est. 226.A
Κυβὲρ quid sit. 320.C

L

Labor ut febrem conciliet. 69.H
Laboris & assiduitatis uis. 1.G
Laboris condimentum, ocium. 5.C
Laboris immensitas tempus non habet. 20.A.B.
Labores & somni, disciplinarũ hostes. 4.I.
Laborum intermissiones in studijs esse debent. 5.A
Laborandum impigrè. 71.B
Labradei Iouis simulacrum. 151.C
Labrax piscis. 320.B
Labris, bipennis est Lydis. 158.D
Lac cur animãtibus suppeditet natura. 2.B.
Lac graueđinem adducit. 72.C
Lactis officinæ descriptio elegãtissima. 189.K. & dein.
Lactis exuberãtia exonerari cupit. 237. A.
Lacti eãdido comparata amicitia. 55.F
Lacteus circulus. 265.H
Lacænæ ancillæ pudicũ respõsum. 76.I
Lacænæ uiris imperant. 108.E
Lacænarum apophthegmata. 114.I
Lacedæmõe senes clarissima munia obeunt. 268.F
Lacedæmonij etiam victi turpes conditiones accipere uolebant. 36.C
Lacedæmonij artes sordidas nec discũt nec exercent. 101.K
Lacedæmonij Græcorũ soli honesta cognoscebant. 112.F
Lacedæmonij uniuersæ Græciæ imperantes. 325.I
Lacedæmonij à Thebano Epaminonda male mulctati. ibi.
Lacedæmonij ad querelas iustas surdi. 325.H.I.
Lacedæmoniorum amores erga pueros. 6.F.
Lacedæmoniorum erga Smyrnæos beneficentia. 36.A
Lacedæmoniorum aduersus Thebanos uictoria. 102.B
Lacedæmoniorũ antiqua instituta. 115. B. Eorũ uirtus. 114.H. degeneratio. ibi.
Lacedæmoniorum politia, paucorũ potestas. 181.D
Lacedæmoniorum stulta. 192.K
Lachares & Aristonis posteri infames apud Athenienses. 197.E
Lachrymæ in dolore quid faciant. 59. F. 207.B.
Lachrymæ ut gignantur. 350.I
Laconica per quingentos annos nunquam deprædata. 91.B
Laconica apophthegmata. 99.A.B. & dein per tot.
Laconica exercitatio. 113.C
Laconicæ fines quò protendereutur. 100.C.
Laconum ignobilium uaria apophthegmata. 111.A
Lacus tres infernales, auri, plumbi, & ferri. 202.C
Lacydes Argiuorum rex mollis & effœminatus. 50.G
Lacydis facinus laudabile. 35.I
Ladæ solicitudo. 275.D
Lælius tãquam poeta, Scipio tanquam histrio. 269.G
Lelius Scipioni amicissimus. 551. E. 276.C.
Lætitiæ intẽperantia, tristitia castiganda. 90.K
Lætitiæ falsæ auctor indignationem populi ut sedarit. 272.F
Laertes Vlyssis pater. 152.B. Eius ignauia. 217.K. & 265.I
Læta quæcunque sibi in uita contigissent, cẽsebat Antipater moriẽs. 220.B
Læuum auspicium. 141.G
Laqueæ, amica Isocratis. 342.I
Lagus Hermioneusis musicus. 508.I.K
Lais meretrix. 68.F
Laius Thebanus Chrysippum Pelopis filium rapit. 178.E
Laius ab Oedipode interfectus. 216.B
Lamachus Niciæ adiutor. 285.E
Lamachus Terinæi filius. 546.B
Lamachi apophthegma uõ peccari bis in bello. 87.I. eius frugalitas. 287.E
Lamiæ fabula. 212.H
Lamiacum bellum. 348.G
Lampe Aegineta. 112.B
Lampidos uaucleri de comparãdis diuitijs dictum. 263.A
Lamprocles Athenẽsis musicus. 302.D
Lamprus lyricus. 304.E
Lampsace Mãdronis filiæ uirtus. 124. C.D. & dein.
Lampsacum unde dictum. ibi.F
Lancea cælum attingere sibi uisus Lysimachus. 245.K
Lances seu trutinæ Iouis. 9.E
Laniena unde cœperit. 312.D
Lanificium, quæsillum. 136.A

Lapis ad regulam componendus, non contra. 42.C
Lapis tanquam deus cultus. 147.F
Lapsi semel iuuenes animũ despondere non debent. 268.C
Lareutiã cur uenerentur Romani. 136. F.G.
Largitio ut facienda. 227.G.284.H
Largitio uulgo grata. 286.K
Laribus cur assistat canis. 158.H
Lassitudo per se oborta, morbi nũcium. 69.K.
Lasus Hermionensis musicus. 303. K. 308.I.
Lasthenes & Euthycrates Olynthum perdiderunt. 54.K
Latẽdum non esse uiris fortibus. 86.B. C. & dein.
Λάθε βιώσας, an rectè dictum. 185. I.K. & dein per tot.
Latonæ pro lupis preces ad Iouẽ. 353.B
Laudare quid significet. 12.F
Laudare se nos dicẽtibus quid respondeamus. 250.C
Laudari à quibus bonũ sit. 51.F. 250.A
Laudatio puerorũ immodica ne sit. 5.A
Laudatores inepti reprehẽdũtur. 25.G
Laudatoribus gratia nõ habẽda. 230.C
Laus quæ esse debeat dicentis philosophi. 24.F.G
Laus an fucata sit, ut cognoscatur. 51.b
Laus obiurgationi admiscenda. 40.D. E.F.
Laus eius frustrà est, quem nullus uituperat. 105.G
Laus non omnibus temere danda. 31.G. 227.E.F.
Laudis ac uituperij stimulus. 18.B. 41. B.259.F.
Laude, auditio nulla suauior. 262.I
Laudes ab improbis non agnoscendæ. 250.A.
Laudibus magis quàm uerberibus excitandi pueri. 5.A
Lautia, mũera legatis dari solita. 237.K
Lautitiæ ut sumendæ. 68.E
Leagrus. 151.I
Leander Nicocrates tyrãui frater. 125. D. culeo insutus ì mare abiectus. ibi. I
Learchus scelerũ administer Arcesilao tyranno. 127.I.K
Lebadenses pop. 150.E
Lecta, in usum traducenda. 19.A
Lectionis exercitium. 71.E
Lectus maritalis ue discordijs turbetur. 78.E.F
Lectuli breuitas somnum breuiorem faciat. 344.G.545.H
Lecti Laconum. 113.D
Legationem ut impedias quam populus flagitat. 285.A
Legationũ functiones obeundæ quæ attendenda. 275.F
Legatus unus ad unum. 102.K.111.G
Legati collocuturi uadũt, non colluctaturi. 112.K
Legati Corinthiorũ à Dionysio munera capere nolentes, ab illo facete reprehensi. 82.G
Legati cuiusdam Elei fœda irrisio. 110.I
Legati Polycratidæ pulcherrimum responsum de legatione sua publicáne esset, an priuata. 110.E
Legati Romã profecti cur primũ ædem Saturni adirent. 157.K
Legatorum uiolatorũ piaculum. 112.H
Leguminibus cur abstineant qui castimoniam colunt. 145.H
Lemnus & Imbrus insulæ. 118.K
Leno Menandricus adolescentibus infidians. 72.H
Leuociula orationis. 25.B.C
Lẽtitudo in rudimẽtis nou aspernanda. 26.I.
Leo pro pardali dono redditus. 81.I
Leo, socium animal. 318.A
Leonis odium in gallum. 297.H
Leonis pro sobole cura. 189.B.C
Leonis uestigiũ repertu difficile. 314.K
Leone ad utẽsilia sua conuectanda usus Hanno Carthaginensis in expeditione. 272.E
Leones seues in uenatũ à iunioribus ducuntur. 318.A
Leones inuolutis unguibus ambulant. 314.K.
Leonina pellis quò non perueniat, uulpinam assuendam. 109.B
Leonis Byzantij festiuitas. 50.B. 274.K
Leocrates Themistoclis accusator. 296. B.
Leocritus author legum Athenienſibus ferendarum. 542.A
Leogorus Andocidis pater. 340.E
Leonidæ Anaxãdridæ filij apophthegmata. 107.A.B. & dein.
Leonidas Lacedæmoniorũ dux aduersus Persas. 174.A
Leontis mulier. 116.B
Leontis Euryeratidæ scitè dicta. 106.K
Leontini Gorgiæ dictum de uirtute muliebri. 116.B
Leosthenes. 86.G.245.C
Leotychidæ argutè dicta. 106.I.108.C
Leprosi cur fiant qui per roscidas herbas nudi incedunt. 328.H
Lepus marinus homini exitialis à mullo necatur. 523.H
Leporis ex loco urbis obsessæ mœnibus uicino prodeuntis omẽ. 104.B.109.D
Leporum fœcunditas. 290.I. astus in catulorum suorum custodia. 317.F
Lepta Libyæ ciuitas. 78.B
Leptis Neptuni templum. 325.H
Lesbiorum gloria in fidibus. 299.H
Lethe fluuius. 187.B.201.F
Leuce Ponti insula. 350.G
Leucippus Pœmãdri filius ab ipso patre suo easu occisus. 150.B
Leuconia urbs. 117.C
Leucippidarum templum. 151.F
Leucius Tyrrhenus Moderati Pythagorici discipulus. 355.G
Leucothea non lugenda. 108.I
Leuctra, ominosa. 315.K
Leuctrica pugna. 90. I. 101. K. 252. E. 277.F.
Lex tum antiquissima tum exactissima deus est. 252.B
Lex, Regum domina. 252.K
Lex Cradias in tibiarum cantu. 299.K
Lex curulis in tibiarum cantu. ibi. I. 308.A.
Lex de adulteris ab Augusto lata. 97.K
Lex de grauida mortis rea seruãda donec pariat. 194.C
Lex de ocio apud Atheuienses. 106.G
Lex Lacedæmoniorum stulta. 152.K
Lex Locrẽsium aduersus nouarum rerum percontatores. 214.B
Lex Lycurgi de uirginibus indotatis elocandis. 108.F
Lex multiplex in tibiarum cãtu. 299.I
Lex musica quid. 307.I
Lex nou antè promulganda quàm lata sit. 341.C
Lex Palladis. 305.A
Lex, principis opus. 252.B
Lex Romanorum absurda. 192.K. & dein.
Lex Solouis de donationibus. 131.I
Lex Solonis de seditione ciuili. 193.A. 288.C.514.D.
Lex Solonis de corporibus pignori nõ obligandis. 290.G
Lex Thuriensium uetans in comœdijs taxari ciues alios quàm adulteros & curiosos. 214.F
Legis finis, iustitia. 252.B
Legis diuinæ desertores iustitia ulciscitur. 295.H
Legem inter armorũ strepitus Marius non exaudiebat. 95.B
Leges de fortitudine cur scriptas nõ habereut Lacedæmonij. 110.K
Leges fidium cur dicerentur. 299.G
Leges humanæ imperfectæ. 192.K
Leges Lycurgi. 89.D. 101.I. 105.A. 107. H.I.K. 114.G. 544.D.E.
Leges, maximũ in ciuitate bonũ. 137.F
Leges apud Spartam regibus potẽtiores. 106.B. eas mouere non licebat. 109.K.

Leges ſacerdotum Romæ. 137.D
Leges tibiarum. 75.H.307.H
Legum Athenienſibus ferendarum author. 342.A
Legum uelut ſilentium indictum ephemerum. 90.E.102.A
Legibus contrarium aliquid præcipiēti ſibi Antiochus tertius pareri nolebat. 86.D.nec reges Aegyptiorum.81.G.
Legibus ſcriptis cur non uteretur Lycurgus. 108.B
Legibus contradicētes neque ioco neq; ſerio audiebant Lacedæmonij. 114.D
Leguleorū nomina communia C. Seius, & L. Titius. 256.A
Liber unde dictus Dionyſius pater. 144.K.
Liberi non mercedis ſpe diligendi. 189.F.G.
Liberorum educatio & eruditio quantæ curæ eſſe patribus debeat.2.H.3.A
Liberorū gignendorū cura apud Spartanos. 108.E
Liberorum inſtitutionis cura Lycurgi. 344.G.
Liberos ut illuſtres procrees.1.A.B.& dein.ut inſtruas.56.A.
Liberos non deſore, ſi genitalia adſint, Aegyptiorum reſponſum. 294.A
Liberos ſuos Plutarchi uxor ipſa alebat ſua mamma. 337.F
Liberale feſtum. 177.K
Liberationis amici petendæ exemplum ſingulare. 277.E
Libertas loquendi, amicitiæ propria. 29.C.
Libertas adulatorum qualis. 33.F
Libertas ſtulta ſimulata. 34.A
Libertas admonendi & reprehendendi qualis eſſe debeat. 37.B.59.K.40.I
Libertas Solonis ad Crœſum, & Socratis ad Alcibiadem. 39.A
Libertas ut retineri poſſit. 99.K.103.A
Libertas mira Laconū.111.E.112.I.115.K
Liberalitas Alexādri Macedōis.242.F
Liberalitas quid. 256.B
Libertas fœneratoribus non oppignerāda. 290.F
Libertatis ſtimulus. 296.D
Libidini obnoxij cautio. 17.D
Libidines filiorum ut parentes frenare poſſint. 7.G
Libitina, eadem & Venus.134.G. cur in eius æde ea uenderentur quæ ad ſepulturam pertinent.ibi.
Libra carnis ſemiobolo uenalis. 91.B
Libro lituris egenti comparatus Dionyſius. 251.E
Libri antiquorum inuenibus conquirēdi: & q̄ls eorū uſus eſſe debeat.4.G.
Librorum ac literarum ſolamen. 72.H
Librorum lectio principibus in primis utilis. 86.B
è Libris non omnia diſcuntur. 265.D
Licentia ludēdi nimia ac immoderata, morte mulctata. 117.D
Licitis etiam quandoque abſtinendum. 216.A.B.
Lichas conuiuator. 288.A
Lictoris auaritia hominem iamiam iugulandum ſeruans. 127.A
Lictores unde dicti. 140.D
Ligneus canis apud Locros qui ſit. 147.H.
Lignei muri uaticinium. 290.F
Linces urinam ſuam condunt & interuertunt. 313.A
Lingua continenda.5.G.K. eius moderandæ uirtus.50.K.
Lingua eadem & optima & peſſima. 21.C.
Lingua febricitantium non ſecundū naturam affecta, malæ rei ſignum, non cauſa. 207.I
Lingua ſimplex ac leuis habēda. 207.I
Linguæ intemperantis mulcta. 6.A.& dein.
Linguæ indicium. 184.D
Linguæ iratæ uirus. 207.I.K
Linguam Perſicam Themiſtocles anno uno didicit. 87.D
Linguam ſibi ipſe in tormentis Hyperides amputat. 348.D
Linus Eubenſis muſicus. 299.A
Liſi ſcopulus mordax. 51.B
Literæ hoſtiles intercepte, nec reſignate. 96.F.272.B
Literæ, uirtutis & ſtudiorū monumenta. 7.I
Literæ 24. iratis prius recēſendæ quàm quid aut dicant aut faciant. 97.I
Literæ plūbeæ laminæ inſcriptæ, in plaeenta miſſæ. 123.I
Literæ ex Phœnicia allatæ. 150.G
Literæ quando mereede doceri cœperint. 159.G
Literarum uſus. 44.F
Literarum ſtudium ad negocia conferendum, non ad oſtentationem. ibi.F.
Literarum ſolamen. 72.H
Literarum ſtudioſi, corporis curā negligere nou debent. 75.A
Literarū ſors in legendis populi principibus. 82.C
Literarum etiam uelut tyrannidem ſibi uſurpans Dionyſius. 221.F
Literis etiam mulieres aſſueſcere conuenit. 79.D
Literas cur diſcerent Lacones. 113.D
Litium inſania. 233.I.K
Lixiuium ut fiat. 327.F
Locationes æquiſſimæ apud Lacedæmonios. 114.F
Lochagi dictum. 107.E
Loculamentum ſeu cōceptaculū. 159.G
Locrenſium lex aduerſus curioſos nouarum rerum percontatores. 214.E
Locrorum uirgines quando Troiā miti deſiere. 196.K
Locrus Phyſtij Amphictyonis filius. 147.H.
Locus quid. 159.G
Locus ut fiat honoratus. 99.D.105.I
Loca etiam ingloria à magnis uiris habitata. 294.F.G.& dein.
Loca ipſa ac monumenta nonnunquam dolorem renouant. 337.A
Loci communes ut parandi. 19.A.B
Loligo apparens, & Polypus, tempeſtatis indicium. 350.B
Longa homines ac longis manibus quare præſtent. 250.E
Loquacitatis uitium. 23.I.102.H.K
Loquaces libere amittendi. 227.C
Loquendi libertas aſſentatorum. 29.C
Loquendi libertas. 33.D
Loquentis ſermo non continuò interrumpendus. 21.K
Lubricarum cantionum malum. 45.E
Lucar quid ſit. 145.A
Lucerna noſtra, anima noſtra. 140.K
L. Cornelius Sylla felix, nemini ſe nocans. 235.I
L. Glauci uirtus. 173.F
L. Imbricus filij ſui mortē grauiter ulciſcitur. 177.E
L. Terētius Probus à Scipione de Carthaginenſibus redemptus. 92.G
L. Troſcius. 175.B
Lucretiæ Ro. uirtus. 120.I
Luculli mira felicitas aduerſus Tigranem Armenium. 95.H
Luculli luxus à Pompeio reprehenſus. 96.C.262.B.
Luculli ſocordia.266.C. Eius ad rempeuectio.276.A.
Lucrum non eaptandum ijs qui optimè regnum ſeruare uelint. 103.C
Luctus bonúsne an malus ſit. 62.C
Luctus dēmō quibus honoribus à Ioue honoratus. 62.D.337.G.H
Luctus antiquorum in morte ſuorum. 337.B.C.D.E.
Luctui nimio locus non dandus. 337.H
Luctum, muliebrem affectum eſſe.62.H
Luctus minuēdos eſſe, ac ratione eompeſcendos. 59.C.D
Luctus & lamētationes pro defunctis Lycurgus ſuſtulit. 214.A
Lugentibus ueſtis muliebris apud Lycios dabatur. 62.H
Luna ſemper ſolem inſequitur. 141.E
Luna cur terrea uideatur. 163.E

Luna cum plena eſt, coploſiorẽ rorem creat. 521.E
Lunæ ac mulieris comparatio reſpectu ſolis & uiri. 76.C
Lunæ mutationes tres ſingulis mẽſibus. 213.G.254.H.I.
Lunæ inſtabilitas. 142.E
Lunæ plenæ figura. 144.F
Lunæ ſubſtãtia. 162.K. magnitudo, forma, illuminatio. 165.A.B.C.
Lunæ à ſole intercapedo. 165.F
Lunam cælo deduci non poſſe. 79.D
Lunulæ in calceis quid denotent. 141.D
Lupa Remum & Romulum paruulos expoſitos & abiectos educans. 179.B.C.236.I.
Luperci cur canem immolent. 140.E
Lupæ omnes certo anni tẽpore pariũt. 333.A.B.
Lupicida Phœbus. 314.H
Lupum uerſari ubi crebrò picus appareat. 154.F
Lupi piſces. 320.H
Luſcinia depilata, nihil q̃ uox. 111.C
Luſcinia docilis. 185.F. 312.F. ſtridula. 355.K.
Luſciniæ imitator Ageſilao contẽptus. 101.D.
Luſciniarum cantus. 318.D.E
Luſius Marij ſororis filius à Trebonio milite occiſus. 95.D
Luto ex eodem omnes facti ſumus. 59.I
Lux noſtra, animus noſter. 140.K
Lux animi ſubſtantia ſecundum quoſdam. 186.I
Luxurioſi ut capiantur ab adulatoribus. 32.E
Luxus Ro. exercitus à Scipione caſtigatus. 94.I.K
Luxus, fœneratorum parens. 291.G
Luxũ uirorũ mulieres ſequuntur. 79.C
Luci qui ſint. 145.B
Lyæus Bacchus. 210.K
Lyceũ ingreſſi umbrã an faciãt. 150.F
Lycæa quæ ſint. 140.F
Lycaonis filij criminis paterni expertes. 151.E
Lycaſti & Parrhaſii geminorum fratrũ caſus mirabilis. 179.B
Lychnũ cur non extinguerent Romani, ſed per ſe deficere permitterẽt. 141.C
Lyciarum mulierum uirtus. 119.D.E
Lyciſci proditoris pœna grauiſſima, quanquam diu dilata. 192.C
Lycophones. 115.D
Lycophron, Lycurgi filius. 343.K
Lycorma fluuius. 179.I
Lyctum urbs. 119.D
Lycurgus ob leges ſuas male mulctatus. 108.A
Lycurgus Dryantis filius. 8.G
Lycurgi ſacrificia tenuiſſima. 80.G
Lycurgi apophthegmata. 86.C.89.C. 107.F.
Lycurgi cur paucæ ſint leges. 89.D. 105. A. quid Spartæ profuerint. 99.K
Lycurgi prudentia. 268.F
Lycurgi oratoris uita. 345.K
Lycurgi Butadæ Lycophronis filij honos. 350.B
Lycurgeum patrocinium. 344.D
Lycus rex hoſpites ſuos Martí immolare ſolitus. 177.C
Lyde Antimachi poetæ uxor. 59.G
Lydiades tyrannus. 193.K
Lydiam harmoniam Plato deteſtatur. 301.B.
Lydi ab initio Hetruſci. 159.A
Lydius currus. 56.G
Lydius deus, moleſtiarum funiculũ ſoluit. 58.E
Lydius ac Phrygius cantus adoleſcentibus adimendi. 287.B
Lydorum mos in fame & annonæ penuria. 72.G
Lygdamis tyrannus. 112.K
Lymphaticus furor. 169.F.G
Lyncei perſpicacitas. 49.B
de Lyra & tibia poſt cœnam aliquid audire leuius eſt, quàm ipſam audire ſonantem. 73.B
Lyra potantibus non adhibenda. 78.D
Lyra poſt cœnam canentibus cæteris, Gelon tyrannus in equum introductũ inſiliens ſe exercebat. 82.A
Lyra ſcire, nugatoriũ putabatur apud Lacones. 112.A
Lyrã Achillis, non Paridis, ſibi dari uolebat Alexander. 242.F
Lyræ nerui primùm ſeptẽ erant. 305.K
Lyſander ornatum filiabus ſuis miſſum non accepit. 77.E
Lyſander Ageſilai inimicus. 102.B. eiuſdem præceptor. 276.B.
Lyſander pecuniã multam Spartam inuexit. 114.G
Lyſandri apophthegmata. 40.A. 89.H
Lyſandri continentia. 109.A. ſimulatio ac fraus. 109.A.B. & dein. paupertas. ibi. F. eandor. 228.I.
Lyſiæ oratio prior & poſterior differentes. 22.H
Lyſiæ oratio q̃ placuerit Platoni. 25.C
Lyſiæ oratoris uita. 540.K
Lyſianicæ orationis humilitas adoleſcẽtibus apta. 25.I
Lyſimachus ſiti preſſus & ſe & exercitum in ſeruitutem tradit. 69.F. 86.C. 195.K.
Lyſimachi apophthegmata. 86.C
Lyſimachi ferocia. 245.K, crudelitas. 296.D.
Lyſimachi canis. 286.E. 316.K
Lyſimache Mineruæ ſacerdos. 229.B
Lyſippi ſtatuarij Alexander. 244.E
Lyſis auctor. 501.D
Λύσσα, rabies canum. 313.B

M

M litera in ſortibus & monarcham & morionem ſignificare poteſt. 82.C
Macareus Aeoli regis filius ſorori ſuæ commiſtus, ſe gladio tranſuerberat. 177.G.
Macedones ſuis nominibus res appellant. 83.F
Machætæ rei apud Philippum libertas. 83.K.
Macellum unde dictum. 159.A
Mæander Sami tyrannus. 105.H
Mæmactes deus rex. 208.H
Mænadum thyrſi. 554.B
Mænoles Bacchus. 210.K
Magæ regis manſuetudo erga Philemonem maledicum. 208.G.258.B
Magiſtratus non appetendus. 6.K
Magiſtratus neque pro iuſtis orandus neque pro iniuſtis. 93.H
Magiſtratus nõ ſemper ijdẽ legẽdi. 95.I
Magiſtratus negocioſi. 221.H
Magiſtratus mercaturã exercere, turpe. 262.A
Magiſtratus non perpetuò adminiſtrationi alligatus eſt. 263.B
Magiſtratus ſenilis, formator iuuentutis. 265.E
Magiſtratus ut honeſtè poſſit amicorũ inopiæ conſulere. 277.K. & dein.
Magiſtratus uirum oſtendit, & contrà uir magiſtratum. 279.E
Magiſtratus iniuria ut ulciſcenda. 283.I
Magiſtratus maledicta patienter ferẽda. ibi.
Magiſtratus ſeguitia uel fraus & improbitas arguenda. 283.K. & dein.
Magiſtratum deponere difficile. 265.G
Magiſtratum quid apud ſe perpendere deceat. 281.C
Magiſtratu functos, priuatos ocioſam uitam ducere, turpe. 261.K
Magiſtratuum cædes. 116.K
Magiſtratibus obediendũ etiam ſi opibus ac natalibus haud ita magnis ſint. 283.E.F.
Magiſtratibus honos delatus, in deferentem redundat. 283.H
Magnanimitas nõ eadem omniũ. 116.F
Magnus rex ſit, ſi iuſtitia præſtet. 43.H. 101.F.
Magnus cur dictus Alexander Macedo. 246.K
Magni cognomen quando primũ Pompeio datum. 96.A
Magni cognominis inuidia. 89.I

Magnitudo regum in quo ſit. 101.F
Magiſtratus claris ueſtibus utuntur. 135.E
Maiores pudori filijs eſſe non debere. 296.K.
Maiorum ac progenitorum acrochordones ac lenticulæ nonnũquam in nepotibus, non in filijs, apparẽt. 200.A
Maius menſis, metagetnion. 293.I
Maio mẽſe cur uxores non ducãt Romani. 142.I
Maledicentia retorta. 109.G
Maledicẽtia magiſtratus dedecet. 279. A.B.
Maledicẽtiæ ac conuicia, uirtutis ſtimuli. 83.D
Maledico poetæ à rege cui conuiciatus erat, tali & ſphæra tanquam puerulo miſſa. 208.G
Maledicere hoſti ſuo milites ſuos non paſſus Memnon Darij dux. 81.G
Maledicta ſeria & uinoſa non ſimiliter punienda. 81.F
Maledicta ſua audientis Antiochi regis modeſtia. 85.G.208.E
Maledictorum exprobrãdorum & retorquendorum ratio. 50.A.B.C
Maledicus delatus Philippo, ab ipſo muneribus cumulatur. 83.C.D
Maledici ſcomma. 110.C
Maledici ut excipiendi. 279.C
Maledicis quid reſpondendum. 109.E
Malitia omnem fortunam inamœnã facit. 56.G
Malitia ipſa ſe affligit. 195.A
Malitia hominũ maximè occulta. 199. F.G.
Malitia in poteſtate latere non poteſt. 253.B.
Malitiã ſtatim̃e puniri præſtet, an differri. 192.E.F
Malitiam hominum deus nonnunquam punit antequã perpetrata ſit. 199.H
Malus uir eſt, & qui malum laudat, & qui à bono uituperatur. 230.C
Mali nomine quid ueniat apud poetas. 13.G.
Mali ſuſpicio uel tenuiſſima de nobis tollenda. 45.K
Mali granati grana. 81.A
Mali natura, cum occaſio adeſt & opportunitas, tum ſeſe mouſtrant. 199.G
Mali nihil poſt mortem eſſe, quorũdam opinio. 338.G
Mali etiã & boni qui in ciuitate potẽtes ſunt, prĩcipibus amici habẽdi. 83.G
Mala etiam in uſum uertuntur. 49.A
Mala q̃dã ineterata bona uidẽtur. 51.E
Mala inuiſcerata difficilè purgantur. 56.H.
Mala omnia animo præcipienda uiro forti. 62.F.224.F.G
Mala, rotũda ſunt ac orbiculata. 64.B
Mala uobis diuina ſorte dantur. 64.F
Mala ac uitia nõ aliena eõſiderare debemus, ſed noſtra. 212.F.213.A
Mala libentius de proximo audimus q̃ bona. 213.I.K
Mala nobis in expectatione debẽt eſſe, bona in uotis. 223.A
Mala fortuna ſapiẽter ulciſcẽda. 293.C
Mala multa ideo ſunt, quòd talia à nobis putantur. 292.I.K
Malorum omnia plena. 59.E.63.H
Malorum punitio apud inferos qualis ſit. 187.B.201.K
Malorũ punitio cur à numine differatur. 191.I.K. & dein per tot.
Malorum uelut œconomia. 212.G
Malorum memoria abolenda. 222.H
Malarum rerum ſpecies duæ. 223.F.G
Malorum odium laudabile. 297.I
Malorũ punicorũ acidus ſapor. 328.E
Malis cur interdũ parcat deus. 194.E
Malis hominibus bene uti nouit deus. 194.E.
Malis cur nonnunq̃ ac ſceleratis committatur reip. adminiſtratio. 273.C.D
Malis cũ premimur, bonorũ etiã acceptorũ meminiſſe debemus. 293.D.E
Malis ſæpe pareit deus, à quibus bonos orituros præuouit. 194.G
Mamercus diis ſacrificans, Cererẽ negligit. 179.A
Mamertes orator. 109.G
Mamertinos ab ultione defectiõis unus Stheno ſeruat. 282.H
Mammæ cur mulieribus duplices. 2.B
Mammã ſibi incidi paſſa uxor Plutarchi. 337.G
Mammarum & lactis elegãtiſſima deſcriptio. 289.K
Mandragoræ prope uites naſcẽtis utilitas. 8.H
Mancipia frugi. 81.I
Mancipia ſe eſſe Lacones capti audire non poterant. 111.K
Manes amantium mutua conſuetudine poſt obitum fruentes. 350.F
Manium infenſorum expiatio. 195.I
Mandro Bebryciorum rex. 124.C
Manifeſti peccatores non tam duriter apud inferos affligũtur, quàm hypocritæ. 202.B
Manlij ignominia. 143.C
Manlij imperioſi mira aduerſus filium ſeueritas. 175.G
Manſuetudo ac tolerantia diuina imitanda. 193.F
Manſuetudo ut paretur. 210.D
Manſuetudo & placabilitas nulli commodior quàm ijs quibus ineſt. 212.C
Manſuetudo quid. 256.B
Mantous uaticinijs præſidens. 221.H
Manum comburi fortiter ferẽtes in facinore deprehenſi. 173.G.H
Manu prolata fortuna imploranda eſt. 114.D.
Manus comprimendæ. 5.G
Manus ſemper calere, ſalubrè ne ſit. 67.D.
Manibus laborare non erubeſcẽdũ inopi. 291.F
Marathon campus in Attica. 172.D
Marathrum ſerpentibus oculorum caliginem diſcutit. 318.I
Marcellinus è Põpeiano Cæſarianus factus. 96.E
M. Craſſus fœnum in cornu habere dictus. 140.I
M. Curij apophthegmata. 91.H
M. Fabij erga fratrẽ ſuũ amor. 351.E.F
M. Horatij Coclitis uirtus. 233.E
M. Liuij ſcomma. 91.D
Mardonium Xerxis ſtipator cæſus. 173.F
Mare, quintum elementum. 130.F. eius utilitas hominibus. ibi.
Mare animi gratia tentantes, nonnunquam tempeſtatibus inuiti auferũtur. 271.H.
Mare, impium & Titanicum elementũ. 318.E.
Mare tranquillum diebus Halcyoneis. 323.D.
Mare, pinguedinis nõnihil habet. 327.F
Mare dẽſaripptur calorẽ nõ põt. 328.K
Mare eum agitatur, calefcit. 328.K. & dein.
Mare nõ omnino dulcedinis expers eſt. 329.A.B.
Mare byeme minus amarum eſt. ibi.
Mare à Xerxe uapulans. 207.C
Mare natura calidum. 329.A
Maris calor. 131.D
Maris conſideratio, & quare amarulentum. 165.H
Marina aq̃ arbores non nutrit. 327. D
Marina aqua colata ſalſedinem exuit. 328.F.
Marinæ aquæ coquendæ ſalſugo auferetur. ibi.
Marinorum feritas. 316.K
Marinorum inter ſe coniunctio ac ſocietas. 322.D
Marius filiam Calpurniã, ut uictoriam obtineat, dijs immolat. 276.I
Marius pharmacum Romanis. 194.F
Marius à Sylla ad honores prouectus. 276. E. F. ab eodem opibus omnibus exutus. 276.F
Marij curioſitas in maſculo potorio. 210.b
Marij uirtus. 238.H
Marianum ciuile bellum. 276.F
Maritus cur ſponſæ ſuæ primùm non in luce

luce ſed in tenebris iungtur. 140.C
Mariti uitia uxore audiente non detegenda. 39.I
Mariti parentes uxor magis honoret quàm ſuos. 78.D
Maritum ſui amore de medio ſublatum multo fortiter ulciſcens. 126.C
Maritis cum ſeortis aut ancillis laſciuientibus uxores ſuccenſere non debent &c. 76.H
Marpiſſa Eueni filia ab amatore rapta, patri ſe in fluuium præcipitandi cauſa fuit. 179.H
Mars, bellum, & aſtrum. 12.H
Mars paſtoris forma Philonomiam impregnans. 179.A
Martis cum Venere adulterium. 10.H.I
Marti ſimulacrum conſecrant Argiuæ mulieres. 118.A
Marti patri hoſpites immolare ſolitus Lycus rex. 177.C
Marſyas Antigoni regis frater. 85.G
Marſyas, aliàs Maſſes. 299.K
Marſyæ muſici induſtria in tibiæ inflãdæ deformitate uitãda. 207.G.299.E
Mares quomodo ggnãtur, & quomodo fœminæ. 170.A
Mares & fœminæ in brutis pari robore præditæ. 183.D
Mares fœminis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus. 330.B
Martius menſis olim anni principium. 133.K. & dein. unde dictus. 134.B.
Maſeſylij equites. 120.A
Maſaniſſæ ſenis robur. 266.B
Maſcula fortuna. 238.A
Maſculi adoleſcentes cinedi in mulierũ modum comati & ornati. 128.G
Maſculas proles cur plus diligant matres, fœmineas uiri. 78.C.D
Maſſa ex eadem oẽs facti ſumus. 59.I.K
Mater iam grandæua literas diſcens ut liberos inſtitueret. 7.I
Mater filij morti fortiter obitæ nõ indoleſcens. 105.G
Mater filiũ ob ignauiam enecans. 114. K. 115.C.D.
Mater filios ex prælio fugientes duriter increpans. 115.D
Mater filiũ morti potius offerẽs, quàm ut tyranno ſeruiat. 122.E
Mater filij fatum aecclerans. 174. K. 175.A.
Materfamilias nothum à uiro ex alia muliere ſuſceptum, legitimis ex ſe natis præferri indigne ferens. 178.B
Mater adultera uirum dolo tollẽs, à filio poſtea cæſa. 179.D.E
Matris ſuæ amoribus obſecundans Piſiſtratus. 89.A
matris glia, liberi uirtute præditi. 115.B
matris admodum anus percuſſor Dionyſius maior. 246.A
matri uim afferre ſibi quidam uidentur in ſomnijs. 56.K
matres filios ſuos educare debent. 2.A. B. & dein.
matres ſuas ineunt hippopotami. 312.K
matrum non patrũ generis nomẽ apud Xanthios ſortiuntur filij. 119.I
matrum ſpes à liberis nulla. 190.F
maternus amor erga liberos. 337.G
materia prima maximè informis & nuda. 59.G
materia, infinitas. 155.F
materia ſine efficiente cauſa nihil poteſt. 155.G
materiæ conſideratio. 158.I
mathematici ſæpe in temporum ſupputatione falluntur. 134.I
matrimonij felicis & infelicis typus. 77.B.
matrimonio iungendi, quos deos inuocent. 132.A
matrimonia centũ uno ſub tentorio coacta per Alexandrum. 241.F
matutæ eadem cur nõ liceat ancillis ingredi &c. 133.H
mauſoli ad ſepulchrũ certamina. 342.D
medicina an à philoſophia diſiũgenda. 67.A..
medicinæ laus. ibi.C
medicinæ ars ut accreuerit. 186.B
medicinæ uſum bruta monſtrãtia. 318.I
medicus petax urbanè exceptus à Philippo. 83.E
medicus qui optimus. 110.A
medicus non uocatus ueniens, odioſus. 214.C.
medici uiri præſtantia. 67.A
medici proditoris ĩdicati gratia. 91.K
medici contemptus. 110.A
medico manum extendere, ſexagenario turpe non eſt. 267.F
medicorum præſcripto omnia agentes. 282.A.
medica ueſte ſpreta, Perſicam ſumpſit Alexander. 241.G
medietas triplex, arithmetica, harmonica, geometrica. 302.D
mediocritatis ſtudioſus Lycurgus. 108.C
meditationes à puſillis incipiẽdæ. 227.B
meditationes Lycurgi. 344.G
medius Alexandri adulator. 36.H
medius Philippes & Lyſandri filius. 345.A.
mediũ circa quod uerſetur uirtus. 255. K. & dein.
medullina puella à patre uiolata. 176. G.
medi ad Plateas uicti. 109.I
megabates Spithridatis filius ab Agaſilao amatus. 99.H
megabyzus Perſes ab Apelle irriſus & reprehenſus. 33.B. 221.G
megalos ſe uocantes. 246.B
megaræ à Demetrio ſolo æquatæ. 3.B
megarenſes. 147.K. Herculem & Alexandrum ciuitate donant. 181.B. Eorum auaritia. 232.A.
megiſtonæ Timoleõtis uxoris uirtus ac fortitudo aduerſus ferocientẽ tyrannum. 122.C. eius humanitas erga tyranni filias. 123.B.
melanippides muſicus. 301.C. 303.K
melanthius Alexandri Pheræi paraſitus. 28.G
melanthij cuiuſdam dictum de rhetoribus Athenienſium. 21.B
meleagri modeſtia. 14.I
meleagri fatum ac titio. 174.I.K
meliarum mulierum uirtus. 118.F
μιμήσεις. 268.E
meliores ſe multos eſſe gaudere debet q de delectu depulſus eſt. 90.D. 110.B
meliorem ut ſe quis factũ iudicare poſſit. 41.I.K
meliſſonda ſacra. 212.B
meliſſus, agri Corinthij uicus. 325.B
meliſſi Abronis filij triſtis exitus. 325.C
mediti iggratitudo. 42.D
mellei cognomen. 31.A
melos quid ſit. 308.B.D
Mẽnonis dictũ in militẽ maledicũ. 81.G
memoria, Muſarum mater. 5.D
memoria puerorum maximè exercẽda. 5.D.
memoratiuæ doctrinæ partis uſus. ibi.B
membrũ fœtus in utero quod primum abſoluatur. 171.B
menalippus Apollinis ſacerdos. 124.H
menandri dictum correctum. 273.E
menandri dictum, mori iuuenem quem dij diligunt. 65.I
menandri Thais. 10.E
menãdri Bactrorum regis defuncti bonos apud ſuos. 286.H.I
mendacium in rebus omnibus & ſerijs & ridiculis euendum. 212.B
mendacijs ne aſſuefiant pueri. 6.C
menoclides orator Epaminõdæ aduerſatus. 275.H
menecrates Iupiter. 89.K. 102.E
mẽdacia poetarũ q̃lia ſint. 8.K. & dein.
mendaces fœneratores. 291.A
menedemus Aſclepiadis amicus. 31.E
menelai protectrix Minerua. 247.G
mendici reiectio. 112.G
menippus Periclis adiutor. 280.D
Menon Socraticus. 51.D
Menoices Homericum. 73.B
Mens, monas. 156.B
Mens & deus efficiẽs & formalis cau-

ſa. 155.I.K
Meus omnia in nobis facit. 244.K
Mens ſola nidet. 312.B
Mẽtis in corpore humano præfectura. 55.D.
Mentis ſedes caput. 257.D
Mentis templum. 235.K.237.I
Mẽtis agitatio nihil habet commune cũ corpore. 259.A
Mente & ratione à brutis differimus. 55.E.
Mentiri, ſeruile uitium eſt. 6.C
Mentiri apud Perſas ſecundũ delictum: debitorem eſſe, prunum. 290.K
Menſa cur uacua non tolleretur olim. 140.B.
Menſa ſacra eſt. 140.C
Menſam euertens materfamilias inter conuiuandum. 221.B
Menſarum aſſeclæ aſſentatores. 28.G
Menſibus quot abſoluatnr in utero fœtus futurus uitalis. 171.B.C
Mẽſtruorũ fluxus in mulieribus. 189.K
Merces inſtitutionis puerorum perampla. 2.I
Mercedis ab auditoribus ſuis acceptæ puduit Iſocratem. 341.K
Mercede conductos milites aduerſus ſe militantes captos ut tractaret Alexander. 84.K
Mercenarijs non omnia credenda. 5.C
Mercurius negociator ut ſit factus. 250.E.
Mercurius Charidotas. 152.A
Mercurij ſtatua apud ſimulacra Gratiarum. 25.A. iuxta Venerem. 75.I.
Mercurij munus. 250.D
Mercurij ſtatuæ manibus ac pedibus truncatæ. 269.H
Meretriciæ domus uilitas. 3.B
Meretricinæ Phryues aurea effigies. 245.A.
Meretriculæ cõdonatus ſon', amico negatus. 277.I
Meretricis ingenium. 10.E
Merops tragicus. 217.F
Merope tragica. 35.E.61.G
Merum infantibus noxium. 139.F
Meryllus de geſtis Bœotijs. 175.K
Meſes uſus apud antiquos. 301.G
Meſe octo unitates continet. 302.H
Meſene triginta & ducentos annos ſeditionibus uexata. 91.B
Meſoromaſdes apud Perſas legislator. 252.A.
Meſſenij ſerò ulti. 192.C
Meſis aurea, reip. adminiſtratio quibuſdam dicta. 271.H
Metagetnia, feſta tranſuicinalia. 293.I
Metamorphoſcos Ouidij argumenta. 307.G.
Metella immolãda adducta, miraculoſe ſeruata. 175.I
Metellus agrigentinus muſicus. 301.C
Metellus Haſdrubalem uincens. 173.B
Metellus leuis & inconſtans. 96.H
Metellus palladium ex incendio eripiens, oculis captus. 176.D. uiſum recuperat ibi.
Metelli ſacrificiũ, Veſtæ ingratũ. 175.I
Metello ſibi obſtãti Cæſar mortem minatur. 97.D
Methona urbs. 147.A
Metius Suffetius diſcerptus. 174.G
Metiochus omnia Athenis adminiſtrãs uſque ad faſtidium. 279.K
Metrocles Cynicus. 219.C
Metroclis felicitas. 187.H
Metus regum ac tyrannorum diſcrimẽ. 252.G.
Metus repentè oboriens. 70.I
Menm & nou meum, à beatis ciuitatibus abeſſe. 76.K
Mezentius Hetruſcorum dux. 138.B. ab Aſcanio Aeneæ filio ſuperatus. 141.G
Miccæ uirginis mira in ſeruanda pudicitia conſtantia. 121.F
Midas rex. 274.C
Midias Anagyraſius à Demoſthene reus actus. 345.H
Mileſiarum uirginum mirum. 220.C
Mileſij Myuntijs per Pueriam quãdam conciliati. 123.F
Milichios & Mænactes dicti deorũ rex. 208.H
Militandum non eſſe ſæpius aduerſus eundem hoſtem. 101.I
Militaris diſciplina Scipionis. 94.I.K
Militaris concio ſenes conuocat. 261.C
Militaris inſolentia. 126.F
Militaribus certaminibus pueri exercendi. 4.I
Milites nou ut maledicant ijs aduerſus quos militant conducti ſunt, ſed ut pugnent. 81.G
Milites ſtrenui ac fortes, ducum ignauorum honoribus cumulati. 85.E
Milites ut quid fortiter agant, primus imperator id aggrediatur. 100.D
Milites ut uelut augurio optimè contineãtur. 102.C
Milites nou ſemper in acie conſiſtunt. 263.B.
Militum alacritas & impetus diſſolui non debet. 97.E
Militum ſuorum precium apud Ageſilaum. 100.H
Militum in ſpem uictoriæ adducendorum ratio. 102.D
Mille annis dilata ultio. 196.K
Miltiadis trophæa Themiſtoclem dormire non ſinebant. 47.A. 86.I
Miluus piſcis. 320.H
Minermus tibicen. 300.A
Minerua artibus præpoſita. 55.I
Minerua Vlyſſi corporis uitia abſtulit. 180.E.
Minerua cur tibiam abiecerit. 207.G
Minerua inuita nihil agendum. 221.I
Minerua Polias. 229.B. Itonia. 326.B. Deprecatrix. 544.H.
Minerua Menelaum protegens. 247.G
Mineruæ conſortiũ cui contingat. 17.A
Minitatione multa, maxima ultionis pars conſumitur. 110.D
Minos iudex apud inferos. 66.G
Minos Iouis filius. 192.K
Minos, dei oariſtes, hoc eſt familiaris. 250.A.
Minotauri unde. 184.I
Minutius à Fabio ſeruatus. 91.B
Miſeratio quibuſdam philoſophis improbata. 219.F
Miſereri ſimul & ſapere difficile. 89.K. 99.I.
Miſeria an animum deprimere debeat. 15.G.
Miſeri ſua improbitate, ærumnoſi apud poetas. 12.C
Miſeris nemo inuidet. 298.B
Mithridatis regis adulatores. 32.H
Mithridates auream meſſem demetens. 85.I.
Mithridatis in Galatas crudelitas. 126. I.K.
Mitij Argui percuſſor, ab enea ſtatua decidente oppreſſus. 194.I
Mixarchagnas. 148.I
Mixolydius eõcẽtus tragœdijs aptus. 301.C.
Mixta omnia auerſabatur Pythagoras. 309.K.
Mna Aegnetica. 307.I
Mnamon, conuiuiorũ præpoſitus apud Dores in Sicilia. 333.E
Muaſigton. 148.D
Mneſitheus medicus. 351.I
Moderatio animi. 19.H
Moderatio quid. 55.A
Modeſtia Auguſti. 98.A
Modeſtia, firmiſſimus honorum cuſtos. 286.C.
Modeſtia, optimum ad ſenectutem uiaticum. 4.H
Modeſtiæ inſigne exemplum. 83.B
Modulus ubi cernatur. 308.B
Modi muſici tres. 310.D
Mœchus in turpi muliere deprehenſus ut irriſus. 231.F
Mœchos maximè recèns à facto cur aspes aculeo pungat. 332.I
Mœrore de leuando liber. 340.A
μοῖρα, quid. 159.B

Molæ quæ dicantur. 79.E.
in Molares deorum incidere. 192.G
Molesti ac loquaces ut dimittendi. 227. D.E.
Mollia seu μέλανα piscium genera. 330.B.
Mollities Græcorum unde. 137.E.F.
Mollitiem, labores sequuntur. 228.B
Mollitudo animi 260.D
Molpus tibicen. 149.B
Monarchia, præstantissima. 181.G.
Monarchia. 181.D. Romanorum. 236. D.E.F.
Monarchiam cõstituere moliebatur Alexander 241.K
Monas. 156.B.
Monophagi qui sint Aegnæ. 151.B
Monstra qui fiant. 170.C
Montem Atho in Alexandri effigiem formare uolebat Stasicrates. 244.E.
in Monumento uitam Pytheus miserabiliter peregit. 129.F
Morbus, dei & expiationum admonet. 105.F.
Morbus is grauissimus est, qui faciem maximè in diuersum mutat. 207.D
Morbo etiam instante quidam uelut in futurã obsidionẽ se cibis onerãt. 70.A
Morbi animos, adulatores augẽt. 34.H
Morbi etiam ad aliquid utiles. 49.A
Morbi non taciti 69.K
Morbi uelut nuncij ac præsagia. ibi.
Morbi ut fiant. 172.I.K.
Morbi tam corporis quàm animi non celandi & occultandi. 186.B
Morbi animi grauiores quàm morbi corporis. 233.A.B.& dein.
Morbi corporis ut deprehendantur. 233.A.D.
Morbi corporum pernicioſiores sunt qui sensu sui uacant. 233.E.
Morborum duo mala præcipua, ociũ, & inertia. 73.K.
Morborum nostrorum causas quas falso criminemur. 69.E
Morborũ præsagia obseruanda. 70.H.
Morborum causas & materiam abstergentia. 224.A
Morborum qui pessimi. 233.G
Morbos etiã simulãt assentatores. 30.F.
Morbos quosdam secretos quidam medicis aperire erubescunt. 214.B
Morales uirtutes constituendæ. 255.D
Moralis philosophia. 154.fa.2.
Mores quid, & unde dicantur. 255.C
Mores eorum quos regere debeas, cognoscendi. 272.G
Mores magis quàm uerba dicentis, spectandi. 23.A.
Mores simul & uerba dicentis persuadent. 273.E.
Mores populi nõ statim mutãdi. 272.B
Mores puerorum diligentissimè formandi. 2.G.H
Mores regum ac principũ maximè ex uerbis illorum depromuntur. 242.A
Morum tractatio apud poetas ut accipienda. 15.G
Morum & studiorum similitudo, coniunctrix amicitiæ. 29.B.54.E
Morum magna apud ueteres cura. 305.I.
Morum peruersitas quasi plumbum. 41.I.
Morum facilitatis bonum. 211.B
Mores auorum nonnunquam nepotes repræsentant. 200.A.
Mores doceri debemus. 204.A.
Mores uiri uxor imitatur. 76.I.79.B
Morositas, irarum caput. 211.K
Morositas nostra iram in nobis excitat. 210.D.
Morosorum hominum indicia. 211.F
Mormurę pisces. 320.H
Mori quàm uiuere melius. 60.A
Mori præstabat apud Lacedæmonios, quàm arma abijcere. 114.D
Mori præclarius, quàm turpiter uiuere. 121.F
Mori cum ciuibus quàm solus superesse uir fortis maluit. 282.I.
Moritur iuuenis, quem dij diligũt. 65.I.
Moriendi ocium cuidam fuisse in maxima negociorum multitudine uelut miratus Epaminondas. 74.F.
Moriendi fluuius nunquã desinit. 59.K.
Mors quid sit. 131.A. quibus rebus similis. 60.C.
Mors æquaniniter ferenda. 7.A
Mors, medicus. 59.H
Mors homini ingenita. 59.I. omnibus imminet, & bonis, & malis. 60.B.
Mors homini omnium bonorum maximum. 60.H.I.K
Mors malum non est. 61.C.& dein.
Mors præcox à serotina nihil differt. 63. A.
Mors bonorum uirorum hymnis prosequenda. 63.E.
Mors, animi & corporis solutio. 66.G.
Mors cito transit. 82.D.
Mors inexpectata à Cæsare prælata. 97. F.
Mors clara cur obscuræ uitæ anteponatur. 107.D.
Mors malorum ex iudicio, non pœna, sed pœnæ finis ac cõsummatio. 195.C.
Mors saltem seruitute eripiat. 105.F.
Mors fortiter à filijs obita, matribus Lacænis grata. 115.B.E
Mors, æternus somnus 158.D
Mors unde fiat. 172.B. utrum sit, anima, an corporis. ibi.C
Mors, ultimum malorũ refugiũ. 224.B.
Mors cur mala quibusdam uideatur. 258.F.
Mortis terminus seu hora cur nobis incognita. 60.A
Mortis immaturæ consolatio. 61.G.
Mortis cuiusquam fama nimis citò innouandum nihil esse. 88.G.
Mortis mirus contemptus. 91.G.100.E.
Mortis contemptores nihil graue pati possunt. 105.K.
Mortis insana cupiditas uirginum Milesiarum, ut coërcita. 120.C.D.
Mortis contemptus in mulieribus fortissimis. 122.D.E.
Mortis contemptor Alexander Macedo. 249.G.
Morti pro patria se oblaturi longinquum iter ingressi. 112.H
Mortem non esse malum 59.H
Mortem cuiuscuius generis quidam incusant. 64.G.
è Morte ad uitam reuersus homo prius improbus, optimè uitã instituit. 200.D.
Mortuus qui sit hodie, cras quoq; mortuum fore. 86.G
Mortuus triduanus reuiuiscens. 200.C.
Mortui esse falso nunciati, cur cum redissent, à tẽplis arcerentur. 131.D.E
Mortui hominis corpus cur albis uestibus inuoluitur. 135.E
Mortui infantes non lugendi. 338.K
Mortuorum luctus quò referatur. 62.B
Mortuorum loculi non mouendi. 81.B
Mortuorum corporum frigus. 131.B
Mortuorum animæ umbram non faciunt. 150.F
Mortuorum uorationes apud Hyrcanos. 188.A
Mortuorum animæ quales sint. 200.E. F.G.H.
Mortuis quo mense parẽtarent Romani. 136. E.
Mortuos effodiendos non esse. 109.F.
Morsus Laconum, ut leonum. 87.G. 112.A.
Morsus lasciuientiũ mulierculariũ. 34.F
Morsus urbani uerorum philosophorũ non inutiles. 334.E
Motio terræ. 165.D
Motus quid. 159.I.
Motus, uocis genitor. 309.D.
Mugilis pisces astutia. 320.D
Mulæ cur steriles. 170.H.I.
Mulæ recalcitrans Ctesiphon. 208.A
Mulctata uestimẽta pro corporibus ab Artaxerxe longimano. 81.D
Mulier lunæ comparata, uiri soli. 76.D.
Mulier accedere ad uirum non debet, sed contrà. 76.I.

Mulier præſente uiro læta eſſe debet. 77.G.
Mulier pudica tanquam aliena lingua per maritum loquatur. 77.K
Mulier ſine uiri ſocietate infantem non parit. 79.E.
Mulier quæ cenſenda optima. 116.A.
Mulier frequentius Veneri indulgens cur non concipiat. 170.C.D
Mulier concluſa ac ſumptuoſa etiamſi deformis, à curioſis magis appetitur, quàm ſuæ ipſorum legitimæ. 214.I.
Mulier Xerxi à Dario regnum eblandita. 247.A.
Mulieris amici eſſe debent ij qui uiri amici ſunt. 76.I.
Mulieris pudicæ nec ſermo publicus eſſe debet. 77.I.
Mulieris de ſtupro appellatæ pudicum reſponſum. 115.I.
Mulieris non formam, ſed famam cognitam eſſe debere. 116.B
Mulieris opera bellum finitum, quod mulieris peruerſitate fuerat accenſum. 123.H
Mulierem neſtibus nudari, turpe. 20.I.
Mulierem improba, qui uir ſit, facilè caret. 56.H
Mulieres ægre ferre non debent ſi mariti ſui in uoluptatibus profuſiores cũ ſcortis aut ancillis aliquid delinquant. 76.H.
Mulieres iracundæ ne ſint, aut amare. 77.F.
Mulieres literis eſſe deditas conuenit. 79.D.
Mulieres probæ ac honeſtæ. 79.F
Mulieres cur uiris iracundiores. 208.B
Mulieres Lacænæ ſolæ uiris imperant. 108.E.
Mulieres uirili habitu ſacrificantes, uiri muliebri. 118.B
Mulieres etiam in conſilium adhibendæ, cum illarum res agitur. 117.B
Mulieres Celtarum conſultationibus publicis adhibentur. 118.E.F
Mulieres epheborum cultu ornatæ. 128.G.
Mulieres, inclementes ac furioſæ dominæ. 231.D.
Mulieres cur cognatos ore oſculentur. 132.F
Mulieres Romanæ nec molebant nec coquebant. 142.H.
Mulieres Chalcidoniæ genam alteram duntaxat in occurſu magiſtratibus nudantes. 151.G
Mulieres ſe in rogum maritorum inijcientes. 187.I.K
Mulieres curioſe non aſpiciendæ. 216.A
erga Mulieres ut ſe geſſerit Alexander Macedo. 246.C.
Mulierum delectus in liberis procreandis. 1.B.
Mulierum ornatus unde petẽdus. 77.F
Mulierum peccata magis latent, quàm quæ contra eas peccantur. 78.I.
Mulierum nullum in tenebris diſcrimẽ. 79.A.
Mulierum Argiuarum ſorte facinus. 105.D.
Mulierum fortium cum uiris fortibus collatio. 116.E
Mulierum ſuarum ac puerorum exurẽdorum conſilium apud Phocenſes in re deſperata. 117.B.
Mulierum execratio apud Tanagræos. 150.H.
Mulierum odio Fuluius Stellus ſe equæ commiſcens, ex ea filiã ſuſcipit. 177.I.
Mulierũ amor erga proles ſuas. 190.P.
Mulierum uita tranquilla an ſit. 217.I.
Mulierum Romanarum & Carthaginenſium liberalitas in rerum angu ſtia. 290.E
Mulierum amores pernicioſi. 314.H. I.K. & dein.
Mulieribus ſumptum & luxum ut detrahat. 76.E
Mulieribus aperto capite in publico eſſe, indecorum. 133.F
Mulieribus ubera in ſuperiori corporis parte collocata cur ſint. 190.D
Muliebris prudentia in ſtupratore ſuo ulciſcendo. 127.D.E
Muliebris dolor ſeſe ulciſcens. 178.E
Muliebris fortunæ templum Romæ. 237.K.
Muliebre conſilium, felix. 117.F
Muliebri de ingnio uerbum nullum ab extraneis faciendum. 106.C
Muliebri habitu urbem luſtrare cur liceat tibicinibus idibus Ianuar. 139.C.
Muliebria ueneficia. 11.A
Mulius ſeditioſus homo 237.F.
Mulus publico ſumptu ab Athenienſibus altus 316.I.
Muli prolifici non ſunt 312.G
Muli clitellarij mira aſtutia. 317.D
Mullus piſcis pro ſacro in Eleuſina cultus. 313.H.
Mulſum quid. 308.C.
Multitudinis fauor ut cõparetur. 83.F.
Multitudini qui placeat, ſapientibus diſplicere. 3.F.
Multis pugnet oportet, qui multis uult imperare. 102.G
Multos aut paucos eiuſdem generis milites eſſe ut agnoſcas. 101.K
Munditiam omnem, mulieres abijcere non debent, ſed ſuperfluum cultum. 77.G.
Munditiei cura in brutis. 313.A.
Mundus ut ſit coagmentatus & conſtitutus. 156.H.235.A.
Mundus an unus ſit. 157.A. an animãs. 160.I.
Mundus & natiuus & mortalis. 157.B.
Mundus uiſibilis, deus. 158.F
Mundus unde dictus 160.G
Mundus quare cernuus ſeu inclinatus. 162.D.
Mundus ad imaginem dei factus. 193.B
Mundus uelut fanum quoddam ſanctiſſimum, & deo dignum 225.A
Mundum ſuum Romanæ mulieres contulerunt ad craterem deo Pythio mittendum. 290.E
Mundus, patria cuique eſt. 293.H.
Mundi infiniti. 155.E.157.B
Mundi forma 160.H
Mundi fabricam à quo elemento adorſus deus. 161.A
Mundi ſtructura. ibi.C.
Mundi contemplatio ad quid conferat. 193.B.C.
Mundi harmonia uaria 221.H.I.
Mundi pulchritudo ac uita. 225.A.
Mundo ac diuitijs renunciantes philoſophi. 292.B.C
Munificentia in uulgum qualis eſſe debeat. 287.B.
Munera etiam exigua in rep. claris uiris obeunda. 279.E
Muneribus abſtinens Phocion. 86.F.I.
Muneribus corrumpi Spartiatæ metuebant. 105.H
Munychia capta. 349.A
Murænæ Craſſi oratoris. 279.D.315.I. 319.I.
Murænam polypus metuit. 321.D.
Murtia Venus, eadẽ & Myrtea. 134.E
Murus pulcher non ſit ſi fœminæ inhabitent. 89.E.101.C.102.G
Murus ligneus oraculo datus, de nauibus interpretatus. 290.F
Muri Spartæ, uiri armati. 100.D
Muri alti & muniti, mulierum habitacula. 102.G
Muri cur omnes ſancti, non item portæ. 135.G.
Mus etiam ſe uindicans 105.F
Mures, Perſarum Magis inuiſi. 297.F
Mures cur in marinis nauibus copioſiores quàm in fluuiatilibus 328.C
Muſarum mater, memoria 5.D
Muſarum fœtus 79.G.
Muſarum munera magis quàm Veneris cum amicitia ac beneuolentia coniuncta. 250.F.
Muſis cur ante pericula & pugnã ſacrificarẽt Lacedæmonij. 106.F.113.K. 209.A.

Muſæa antiquorum ab urbibus remota. 215.H
muſca cicurari non poteſt. 336.B
muſis & Herculi commnnis ara. 139.G
muſica ars. 56.A
muſica qnò potius adhibeatur. 78.D.
muſica bellicæ exercitationi à Lycurgo annexa 113.I.
muſicæ Lacedæmoniorum ſeuera. 113.K
muſicæ delectãtur delphini piſces. 323.k
muſica uiros faciens. 244.C
muſica hominem ſibi ipſi aufert. 255.B.
iram lenit. 306.C
muſicæ exerceri amat. 266.E.
muſica conuiuijs potiſſimum adhibenda. 306.I.
muſica cæleſtium corporum. 307.A.
muſica noſtri temporis complorata. 307.E.F.
muſica neterum qnalis fuerit. 307.F.
muſicæ concentus 54.E
muſices peritia regibus indecora. 84.A
muſicæ uis. 244.D.303.D.306.G.307. A.D.E.
muſicæ conſideratio. 298.F.G.& dein.
muſicæ inuentor Apollo. 300.K
muſicæ adulteratio 301.B.305.K.
muſicæ nſus etiam in bellis. 303.D.
muſicæ innouatores 303.K.
muſicæ querimonia. 304.a.b.c. & deſ.
muſicæ ueteris laus. 304.F.
muſicæ partes tres. 304.G. 305.E. 309.A.
muſicæ præuaricatores grauiter apud Argiuos mulctati. 305.I.
muſicæ à teneris didicitæ uſus. 306.F.
muſicæ eneruatæ malum 307.C
muſicæ utilitatis tria genera 310.C
muſicam ueterem deprauari nolebant Lacedæmonij. 106.C
muſicam aditurus, poëſeos eſſe gnarus debet. 304.G.
muſicantes reges, Apollines. 32.C.
muſico iudicium neceſſarium. 305.A.B.
muſicorum liuor. 307.E.
muſicorum factiones plures. 309.C
muſicos ueteres non ignorantia multis modis abſtinuiſſe, ſed iudicio & ſtudio. 301.F.G.K.302.A.
muſonius fœnerator 291.D.
muſtrli marini mirum 189.B.
muſtum frigori expoſitum, dius dulce permanet. 331.I.K
mutationem contra omnem aſſuefactus Ageſilaus. 100.A.
mutuum ut ne des qnibus non confidis. 226.I.227.G.
mutuum etiam amico dans, cautionem adhibe. 228.E.F
muſtela ſe ruta aduerſus ſerpentes armat. 318.I.
Mutij Scænolæ in exurenda mann ſua fortitudo. 173.H
Mycilli induſtria ĩ fame fugãda. 291.E
Myrrha patris ſui amore capta. 177.A
Myrrhine, amica Hyperidis oratoris. 348.F.
Myrmeciarum miri anfractus. 315.H.
Myronidis apophthegma. 87.D
Myrtis Anthedonia poetris. 150.H
Myrtus conuiualis. 335.C.D
Myrtus cur nõ inferatur in ædem Florę. 134.D.
Myſorum ac Phrygum fines, pronerb. 67.A.
Myus urbs. 113.E.

N

Nabis pernicioſus ciuis 178.F
Nares ſibi & aures pro regę ſuo amputans Zopyrus. 81.A.
Naſcendi fluuius nunquam deſinens, quemadmodum nec moriendi. 59.K
Naſicæ dictum de Carthagine exciſa. 49.F.
Naſi aduncí bonos. 32.A.80.K.286.I.
Naſi mucenm in cibos emungentes nt cæteri eo abſtineant 185.I.K
Natalitia haud facilè manu capiuntur. 320.A.
Natura ſine diſciplina cæca eſt. 1.F.
Natura infirma, exercitatione firmatur. 1.I.
Natura caſu conſiſtens. 145.B.
Natura quid ſit 155.A
Natura cuique ſua ſequenda. 121.I. nonſcenda.74.H.285.C.
Natura nihil temere facit. 311.I.K.
Natura, moleſta omnia refugit. 337.A
Naturæ defectus, doctrinæ exercitatione tollnntur. 1.G.
Naturæ uitia probro nulli danda. 19.G
Naturæ iura uiolari non poſſunt. 82.E.
Naturæ conſideratio. 160.E.
Naturæ excellentia, ac ſagacitas. 185.D.
Naturæ excellentis homines abſurda nonnunquam & praua producunt. 194.B.C.
Naturæ prudẽtia ĩ fabrica inſtrumẽtorũ ad generationẽ neceſſariorũ. 189.I.
Naturæ arcana indaganda. 213.F.G.H
Natura tam pauperes ſatisfaciunt q̃ diuites. 232.E.F
Naturalis philoſophia. 154.fa.1.
Naucleris auidis ſimiles qui pletboram ſibi in corpore accumulant. 69.I.
Nauis cur in altera facie nummi ueteris Romani impreſſa. 137.G
Nauis actuariæ & onerariæ compoſitio. 237.E
Nauis perpetuatio. 262.K
Naues Troianorũ Troades incendunt. 116.H.
Naues cur hyeme tardius in fluminibus agantur. 328.I.
Nauplij fuga. 149.G
Nauſea cur corripiantur qui mare nauigant. 319.D
Nauſea ut fiat. 329.D.E
Nauſicaa Vlyſſi amore capta. 14.K.
Nauſithons Cyclopas fugiens. 294.I.
Nautæ pigri 209.I.
Nautis eſſe, aut nauali prælio decertare Lacedæmonijs nõ licebat. 114.F.G
Naxiorum ac Milefiorum bellũ. 123.G.
Ne quid nimis, Delphicum oraculum. 64.E.
Neceſſario quæ eueniant, ægrè ferenda non eſſe. 61.I.64.I.
Neceſſitatis conſideratio. 159.K.160.A
Neceſſitas, acerba domina. 287.A
Neceſſitati cedendum. 64.F.
Nectabius Aegyptius 102.D
Neæra Hypſicreontis uxor. 123.G
Negocia philoſophiæ ſeruire cogenda, non contrà. 42.C
Nemeſin in dorſo portare 50.B
Nemæus quidam in mari demerſus, à Delphinis in littus expoſitus. 324.B
Neomeniæ & calendæ nefaſti dies per uſurarios facti. 190.C
Neoptolemus hiſtrio 345.I.
Nepenthes pharmacum quo uſa eſt Helena in uino. 334.H
Nepotes, ac dein, maiorum ſuorum mores repræſentant 200.A.
Nephalia Dionyſij ſacra. 72.G.212.B
Neptes uxores ducere pmiſſum. 132.H.
Neptunus equeſter. 138.E.
Neptunus immiſſo tauro equos iugales territans, Hippolytum & Comminiũ diſcerpit. 178.H.I.
Neptuni Stilboni in ſomnis apparentis mira erga illum benignitas. 46.F
Neptunũ ſe uocari paſſus Clitus quidã pro paucis hoſtium nauibus depreſſis. 145.I.
Neronis tragicus ornatus 32.C
Neronis ſæuitia in Plynti neceſſarios. 54.C.
Neronis anima apud ĩferos ignitis undique clauis transfixa uiſa. 202.F.
Neronis cãdidum de inimico iudicium. 178.H.
Neronem prudenter Seneca admonet. 210.I.
Nerui animi, ira 158.E
Neſcire quædam præſtat quàm ſcire. 216.C.D.
Neſtis, genitura & aqua. 156.G
Neſtor ſenex in expeditione Troiana quid ſibi uelit 263.H
Neſtori ſimiles decem conſiliarios rex Agamemnon optabat. 264.K.

Netes uſus apud antiquos. 301. G. 302. H. K.
Nicanor apud Philippum delatus tanquã maledicus, ab ipſo muneribus cumulatur. 83. C. D
Niceratus pomparum dux. 288. A
Nicias Malcotes hiſtoricus. 175. H
Nicias ab Ageſilao periculo ereptus. 277. E.
Niciæ pictoris uoluptas in ſuo opere. 262. F.
Niciæ Atheuienſis oratio languidior. 274. A.
Niciouis Macedonis mors. 86. H
Nicoeles Cypri rex, Euagoræ filius. 542. D.
Nicomedes Bithyniæ rex Romanorum libertum ſe profitens. 245. B
Nicopolis meretricula 253. I.
Nicocrates Cyrenæorum tyrannus. 124. H.
Nicoſtrati apophthegma. 90. E
Nicoſtrata, Carmenta 139. E
Nicoſtrata Phœdi Thebani filia. 326. d
Nicoſtrate Themiſtoclis uxor. 345. A
Nicocreontis aduerſus Anaxarchũ crudelitas. 258. D
Nicoſtrati Argui ingenuum reſponſum ad Archidamum 229. F
Nidificatio hirundinũ quàm induſtria. 315. A.
Nidus Alcyones mirabilis. 188. K. & dein. 323. D. E.
Nigidius Ciceronis in repub. adiutor. 269. G.
Niger Sophiſta Plutarchi familiaris. 71. H.
Nigrum omne tinctum. 135. F
Nigri ut laudentur 25. B. 32. A
Nihil graue quod neceſſarium. 64. I.
Nihil fortunæ committendum. 212. A
Nilei filij. 123. E. F
Nili exuperantia ut fiat. 166. B. C. ut cognoſcatur. 322. K.
Nimietas uitanda. 68. A. B. & dein.
Niobes inſania 64. D
Niſius rex 147. I.
Niſi Alexander eſſem, Diogenes forſan eſſem, ut intelligatur 242. G. H
Niuis deliciæ in Aegypto 68. F
Niues ut fiant. 164. D
Niues capilli, canities, ſeu ſenectus. 264. G.
Nobilitas, externum bonum eſt. 3. C.
Nobilitati gueris uirtus præferenda. 229. B.
Nobilis iniquum petens ut repellendus. 229. F.
Nobilium & illuſtrium uirorum delicta latere non poſſunt. 253. C
Noctua Xenophonti adſcripta. 345. C
Noctis ac lunæ uaticinium 201. G
Nocturnum uiſum amorem concilians. 350. G.
Nomades cærnium eſu uiuunt. 313. G
Nomen dei Romæ præſidu efferre nefas erat. 159. H.
Nomenclatoræ ſuperbæ. 245. K. 246. A
Nomina quoto die pueris impouerentur. 144. G
Nomina rebus conuenientia impoſita. 246. A. B.
Nominibus tribus uiri utuntur, fœminæ duobus. 144. H
Nominis materni filiab⁹ imponẽdi gratia. 336. K.
Nomphis de rebus Herculis 119. H
Non cuiuis dextra injicienda, Pythagoricum ſymbolum 54. A
Non naſci optimum, aut quamprimum emori. 63. K. 64. A
Non expectaram, in imperatore turpis uox. 87. K. id ut fiat ne dicas. 223. C. D.
Non omnia eundẽ hominẽ poſſe. 221. K.
Non ſyllabam quòd ſonare non poſſent Aſiani omnes, uni homini parebant. 228. C.
Nonæ qui dies dicantur. 134. I.
Nonæ Capratinæ 236. H
Noſſe quod melius eſt, & deterius ſequi, miſerrimum eſt. 28. I.
Noſce teipſum, Apollinis Pythij oraculum. 28. A. item Delphicum oraculum. 64. E.
Noſcendus ſibi quiſque. 221. I.
Nothi filij legitimis prælati inuidia apud matremfa. 178. E. F. G.
Noti uenti pernicies 212. E
Notionem dei unde habuerint homines 157. C. D. E.
Notum omnibus eſſe, quàm omnes noſſe, glorioſius 94. F.
Noua inquirunt curioſi 214. D. E
Noua nupta cur ipſa limen domus non pertranſeat. 135. K.
Nouæ nuptæ maritos auerſantes propter primos congreſſus, ſtultæ. 76. A.
Nouæ nuptæ ſponſus in tenebris primũ miſcebatur. 140. C
Nouæ nuptæ cerimoniæ uariæ. 131. H. I. & dein.
Nouæ nuptæ zelotypia infelicis exitus 176. I. K.
Nouarum tabularũ auctor Lycurgus. 107. H.
Nouarum rerum curioſi percontatores apud Locrenſes mulctabantur. 214. E.
Nouarum rerum authores, ipſi rerum difficultatibus implicandi, ut à cœpto deſiſtant. 285. B.
Nouas ſtatim leges afferre, periculoſum. 272. B
Nouare aliquid in rep. quando liceat. 284. C.
Nouercæ ſuperinductæ inuidiam ut apud filios leuarit Piſiſtratus. 351. K.
Nouenarius numerus primus tetragonus. 144. H.
Nouercalis amoris erga priuignos infelicia exempla. 178. F. G. H
Nouitatis ſtudium. 52. G
Nox, multarũ rerũ principiũ. 142. F. G
Nox iners. 186. F. K
Nox euphrone. 215. H
Noxium nihil eſt quod idem ſit honeſtum. 226. F
Noxijs obnoxij amici ac uincti quatenus petendi ut liberentur. 277. D. E. F. G. & dein.
Noxios homines uinctos ſcortis liberatos daudos, non imperatoribus. 90. H
Nubẽdi tempus uirginum uiduarumq; 144. K. & dein.
Nubes ut fiant 164. D
Nubes deorum Homericorum. 320. K
Nuceria Hebij uxor. 178. F
Nudari ſub dio, turpe. 137. C.
Nugari, cordatorum hominum non eſſe. 17. I.
Nugarum artifex non ineleguns Socrates. 9. A.
Numa Pompilius pacis & ocij ſtudioſus. 134. B. fortunæ beneficio Romæ regnum adeptus 255. H
Numæ Pompilij prudentia ac iuſtitia. 132. G. felicitas. 257. B. C. D.
Numantia à Scipione capta. 95. B.
Numen quid. 157. C. 252. D.
Numerus impar nuptijs aptior. 131. K
Numerus par, fœmina: impar, mas. 144. G.
Numeri principium numen. 135. B
Numeri, rerum principia. 155. I.
Numerorum muſicorum proportiones. 302. F.
Numiſmata Iano & naue ſignata. 137. G.
Numitor Amulij frater. 179. B
Numus oue & boue inſignitus. 137. G.
Numi ferrei uſum Lycurgus inſtituit. 107. H.
Numi ueteris apud Romanos ſigna. 137. F.
Nuncius rei lætæ quàm bene exceptus. 281. G.
Nundinæ unde dictæ. 137. I.
Nuptialis ſatio optima. 78. H.
Nuptiales faces, quinque. 131. K.
Nuptialia problemata. 151. H. I. & dein.
Nuptiæ fauſtæ, & nuptiæ deteſtandæ. 245. A.

Nuptiarum tempus à Lycurgo certum prefixum. 108.F.
Nuptias quãdo inirent Romani. 142.K
Nutrices quales esse debeant. 2.C.
Nutricum amor adscriptitius. 2.B
Nutricũ mos erga pueros lapsos. 38.I.
Nutrire filios suos matres debent. 2.A.
Nutu continere seruos posse, magis bestiale, quàm plagis & ucrberib⁹. 209.E
Nyctelia templa 150.B
Nymphæus adolescens pulcher. 118.F.
Nympharum sacra Protelea. 324.K.

O

Oarse ignauia. 245.B.H.
Obæratorum asylum Ephesiue Dianæ templum. 290.E.
Obæratos milites suos Alexander liberat. 246.F
Obesi, Epamiuondæ inuisi. 90.F.G
Obesitatis remediũ ros, & sal. 328.B.I. 332.F.
Obiurgatio amici quando acerbitatem admittat. 39.A
Obiurgatio amici coram pluribus fieri nou debet. 39.F. contemptum præ se ferre non debet. 40.D. frequens ue sit. 40.I.
Obiurgatio tui ipsius, culpæ quam reprehendas, admiscenda. 40.B.C
Obiurgationi laus admiscẽda. 40.D.E
Obiurgationes quãdo adhibẽdæ. 206.B
Obiurgationibus & laudibus alternatim utendum in pueris instituẽdis. 5.A.
Oblata dijs spolia cur pereant situ. 136.I.K.
Oblectatio de iniecta spe, loco præmij repositæ. 245.H
Obliuio uonnunquam bona. 216.D
Obliuio & ferula Baccho sacræ. 333.E.
in Oblocutionibus quid seruandũ puero. 5.G
Oblocutores à regib⁹ tolerati. 208.E.F
Obsequentis fortunæ templum. 238.A
Obseruationis pudor non paucos subuertit. 226.K
Obscœna corã pueris nõ dicenda. 21.C.
Obsides p populis reges, nõ cõtrà. 102.F
Obsidum occisio. 117.A
Obsidendorum cautio. 206.D
Obsonatores Alexandri 84.E
Obsonium sibi & salsamentum uel per forum ferre, indecorum uõ est. 179.F.
Obsonia utilissima quæ sint. 72.C
Obsoniorũ architecti pernicios. 69.A.
Obtrectatrices uitandæ. 78.G
Obtusa ingenia. 26.I.
ὀβριστὴς tyrannorum. 216.F
Occasio uirtutem obscurauit. 260.D
Occasiones ex tempore datæ in argumentum sumptæ, magnã uim ad persuadendum habent. 274.K
Occidere uolens, sanat 50.E
Occultatũ aliquid gestans, rogatus quid occultet, ut respondeat. 215.B
Occulta cordium nostrorum deus nouit. 199.G
Occupato moriendi ocium non esse, iocus. 74.F
Ochna puella. 150.G.
Ochus fortunatus 240.A
Ochus Xerxis filius fratribus insidias struens, patri mortis causa fuit. 352.I.
Ochi Persarum regis sordes 118.D
Ocium, laboris condimentum. 5.C.
Ocium à labore interponendum. 70.A.
Ocium studiosis rectè collocandum. 74.A.
Ocium moriendi in negociorum multitudine cuidam fuisse uelut miratus Epamiuoudas 74.F
Ocium Romæ increscentis. 237.F.G.
Ocij inertia. 81.H.
Ocij lex apud Athenas 106.G
Ocij abundantia apud Lacedæmonios. 114.F.
Ociosa uita optima non est. 74.A
Ocioso nunquam esse contigit Dionysio seniori. 82.G.
Ocridionis templum. 149.B
Ocrisia uirgo Coriolana, captiua, Seruij Tullij regis mater. 238.B.
Oestimestres infantes cur minimè uitales. 171.C.D.E
Octo fabulæ quatriduo à Paulo comico septuagenario conscriptæ. 263.I.
Octogenarij forte dictum ac factum. 106.G.H.
Octonarius primus cubus. 144.H.
Oculus Lycurgo baculo erutus. 108.B.
Oculus regis maxime pinguem facit equum. 5.D.
Oculi Lamiæ exemptiles 212.H
Oculi à mulieribus aspiciendis coutinendi. 216.A.
Oculi etiam, non tantum manus in potestate habendæ 342.I.
Oculorũ morbus contagio serpit. 30.D
Oculis ægri Laconis ad bellum properantis responsum. 112.H
Odatis Omartæ filia & Zariadres Hystaspis Mediæ regis frater, ex nocturna uisione sese inuicẽ amare cœperũt. 550. G.
Odium ut ab se tyrannus reijciat. 82.G
Odium ex opinione nascitur. 297.E
Odium inter bruta ibi.G
Odium ut dissoluatur. 298.C
Odij & inuidiæ differentia. 297.D.E. & dein per totum.
Odij mira uis. 298.A
Odia soluenda, non amicitiæ 53.K
Odisse malos, laudi datum. 297.I.
Odontismos. 307.H
Odorum superflua cura. 184.E.F
Odoramenta uxoribus grauia uiri ue ferant. 78.I.
Odorata, hyeme minus redolent. 551.F.
Odoratus ut fiat. 168.C
Oechalia ab Hercule direpta. 175.I.
Oedipodem curiositas malis multis inuoluit. 216.B.
Oedipus & Oresles Thebani. 91.A
Oedipi casus. 191.A
Oedipodi & Oresti parricidiũ exprobratum ut retortum. 279.C.
Oenoliæ. 150.C
Oenomaus equarũ studiosissimus. 151.I.
Oestrum tauris in aures insertum. 51.G.
Officium omne uno modo perficitur. 255.H.
ὀἰκονόμος apud pœtas quid. 12.D.E
Ollæ uestigum turbandum esse, quid sit. 336.C.
Oleum arboribus inimicum 327.B
Oleum in mare infusum cur illud translucidum & placatum faciat. 329.B
Olei uis in floscul orum odoramentis. 69.H.
Olfactum canum uenaticorum ut seruẽt uenatores. 215.D
Oliuæ primus sapor. 328.E.
Oligarchia Lacedæmoniorum. 181.D
Olitor quidam rex creatus 247.B
Olympus musicus. 299.E.I. Eius inuenta. 500.G. 503.I.
Olympi musici præstantia. 301.G
Olympiadis Philippi uxoris prudentia. 77. C. magnanimitas. 116.F.
Olympionicarum conditio. 120.H
Olynthus à Philippo facilius euersa q̃ alia eiusmodi constructa. 102.E.
Olynthi oppidi subuersi inuidia aduersus Philippum 208.I.
Omestes Bacchus. 210.K.
Omnes despicere, stulti & superbi est. 16.B.
Omnia cognoscẽs & reprehendẽs, intolerabilis. 40.K
non Omnia posse, turpe non est. 228.I.
Omnibus respondere, seruile. 16.B.
Onesicritus Diogenis Cynici discipulus. 242.G
Ouobatis quæ diceretur. 146.D.
Onoclus rex. 149.A
Onomademi prudens consilium in seditione populari. 51.H. 280.I.
Onoscelis filia Aristonis ex asina. 177.b
Onus ab amico non auferendum esse, quid sit. 336.C
Opes Gygis 210.F.
Opes magnæ, signum uelut facinorosis seruis & calumniatoribus. 3.C.
Opes, uitiũ & ingenij corruptela. 28.D.

Opes industria parantur. 56.B.
Opum usus cũ uirtute iucundior. 56.F.
Ophthalmiæ sanandæ uena inciditur. 198.D.
Opinio sæpe malo ipso maior. 292.K. 295.A.
Opportunitas & occasio in omni re obseruanda. 58.D
Opportuna opportuno loco dicenda. 103.D.107.A.
Opsonatores Alexandri. 84.E
Optata non omnia euenire, felicitatis est. 18.G.
Optanda imperatoribus. 97.K
Opticen pisces norunt. 321.G.H
Optiletis Minerua. 108.B
Optima, quæ iusta. 103.B.
Optimus & ciuilis uir natura multitudini præest. 281.A
Optione duorum data, utrunque accepium. 109.A.
Opera clarorum uirorum non passim abutendum. 279.G.H
Operibus ipsi finis oblectati artifices. 262.F.
Operosi dies non cõtinuò post dies festos subijciendi. 135.D.
Opulentiæ elenatio. 232.E
Oraculum super oraculum consultum. 99. E.
Oraculum Delphicum, seu noctis ac luuæ. 201.H
Oracula adeũtes, æra pulsari, & quàm maximũ strepitum fieri uolunt. 135.C.
Oracula nocata Demetrij responsa, adulatoriè. 245.K
Oraculorũ dubiorum interpretatio militaris. 90.H.I.
Orandi consuetudo laudabilis. 212.B.
Oratio, re maior esse non debet. 105.I.
Oratores qualiter audiendi. 22.I.K.
Orator seipsum nimium deprimere non debet. 274.G.H
Oratorem qualem uolebant Lacedæmonij. 114.B
Oratio consolatoria de morte. 57.H. & dein. 336.H.I.
Oratio adolescentũ nec theatralis sit & tragica, nec humilis & depressa. 5.K.
Oratio & mores persuadent. 273.E.
Oratio, actionis umbra. 5.F
Oratio uirtuti maximè cognata. 18.I.
Oratio maximè fauore & gratia alitur. 25.A.
Oratio pictis stragulis similis. 87.C.
Oratio, rerum omnium potentissima. 102.H.275.F.G.
Oratio placitura, Gratijs Musas coniungere debet. 116.C
Oratio ciuilis uiri qualis esse debeat. 274.C.D.E.
Orationis absolutæ & castæ fructus. 22.E.23.G.
Orationis inania & fuci. 25.A.B.
Orationes magnorum uirorum ut expendendæ. 22.H.I.
Orationibus scribendis Isocrates magnum quæstum faciebat. 342.C.D. Dinarchus item. 348.K.
Oratoribus & poëtis ferè singulis peculiare aliquid inesse propter quod placeant. 25.D
Orbis disciplinarũ adolescẽtibus complectendus. 4.B
Orbitas æquanimiter ferenda. 219.B
Orcus. 59.H.186.I.
Orestes cædis paternæ ultor. 179.D
Orestes & Pylades amicorũ par. 52.G.
Oreum oppidum 325.G
Orgilaus Phalidis filius 289.A
Origis mirum. 319.B
Orionis domicilium Thuria. 294.F.
Origano se munit Testudo aduersus Veneram. 351.G
Ornamentum quod sit. 77.F
Ornatus corporis sufficiens quis. 45.I.
Ornatus nimius mulieribus uitandus. 77. E.
Ornatus corporis artifices Sparta expulsi. 108.G
Ὀρθοβίωτος purgator Trallianis. 151.D
Orontis generi regis Artaxerxis dictũ festiuissimum. 81.G
Orpheus nullum imitatus. 299.B
Orpheus quoúsque perduxerit uxorem ab inferis. 201.G.
Orphei sacra. 106.K
Orphei hymni 307.F.
Orpheũ ut ulciscantur Thraces. 197.A
Orthia fidium lex. 299.D.307.K
Ortiagontis uxor Chiomara miræ prudentiæ mulier. 126.F.G
Orthiarum effectores. 300.B
Othryades Lacedæmoniorum imperator. 273.I.
Ortus & interitus. 259.I.K.
Ortus & occasus dici principium difficilè capitur. 242.H.
Ortus & interitus 259.I.K
Oris fœtor in uiro ab uxore non auersatur, nec indicatus. 50.I.
Oris fœtoris conuicium sibi illatum, Hieron ab uxore expostulat. 82.B
Oscula cur dent affinibus & cognatis salutantes Romanæ mulieres. 116.I.
Oscula oris cur mulieres cognatis præbere solerent. 132.F
Osculis etiam uxorum coram filijs temperandum. 76.F.
Ostentatio & rixa philosopho fugendæ. 44.H.
Ostrei clansi aperiẽdi industria à quo monstrata 315.D.
Quis, unius semper uocis: homo multas ac uarias perficit. 104.E
Quis graniore pedis sonitu lupum aduocat. 320.A.
Quium initus ad Agenoris lucum. 151.I.
Oues ut pingues faciat. 328.A
Quibus cur salem obijciant pastores. ibid.
Oua assa, solidus cibus 72.A
Oua piscium mares genitali semine conspergunt. 312.H
Ozolæ Locri. 147.H.

P

Pæanes, pœmatis genus 308.G
Pæanum effectores 300.B.C
Pædagogi quales esse debeant. 2.E. 5.D.
Pædagogorum utilitas. 204.B
Pædarastæ uim amatis afferentes. 325. C.H.
Pædareti apophthegmata. 90.D.110.B
Pæderastis an conuersari debeant pueri. 6.E. & dein.
Paguri pisces ad lucẽ accurrunt. 312.E
Palamnæus quid. 148.K.
Palati sensus acutior quibusdam quàm cordis. 8.B
Palintocia. 148.B
Palladis lex Orthia. 307.K
Palladium Argis surreptum. 151.F
Palladium ex incendio eripiens, luminibus priuatus 176.D
Pallidi, melleo colore 25.B.
Pallidi & macilenti magis quàm pingues & uncti Cæsari suspecti erant. 97. F.
Palpones non audiendi 250.A
Palustres stirpes sine pluuia squallent. 327.G.
Pammenes Epaminondæ præceptor. 276.B. eiusdem ad remp. subuectio. ibi.A.
Παράγη retis genus. 320.H
Panæma. 152.A.
Panætius Philosophus Scipionis minoris comes. 94.H. 250.C. patriæ suæ studiosus. 281.H.
Panetij liber de Geometriæ & musicæ rationibus. 309.E.
Panathenaicus Isocratis quando scriptus. 342.C.
Pancrates musicus. 301.K
Pandari fastus. 10.H.
Pandiei. 275.K.
Pandora Hesiodi 59.E.
Panegyricus Isocratis quando scriptus. 342.C.
Pangi fons miraculosus. 328.K.
Panicus terror. 90.F.
Pani amicus canis. 140.F

Panis ſiniſtra tenendus, cibus dextra. 56. A.
Pannychides. 213.C.
Panthiæ mulieris laebrymæ uirum attonitum reddnnt. 47.B
Panthiam mulierẽ formoſam Cyrus nidere noo ſuſtinuit. 17.D.215.K.
Panthœdæ ſcite dicta. 109.H
Papyrius Papyrij Tolucri filius ſorori commiſſus ſe ipſum interficit. 177.H
Par, indigens & imperfectum. 135.B
Paris & imparis numeri diſcrimẽ. 151.k
Paria amicorum qninque celebriora. 52.G.551.F.
Paralij. 275.K.
Paralos nauis ſacra apnd Athenas. 261.K.279.G.
Parameſe. 302.H.K
Paranetes uſus apud antiquos. 301.G.
Paraſiti aſſentatores 28.G.
Paraſitus cancro ſimilis. 30.H
Paraſitorum utilitas. 26.A
Parauæ qui ſint. 147.D
Pardalis dono accepta, leone compenſata. 81.L
Pardali & Tyrrheni inimicitiæ. 289.C
Pardi odor ad ſe feras trahit, maximè ſimiam. 310.A.
Parentes noſſe debẽt quid filij ſui à pædagogis & præceptoribus diſcãt. 5.C
Parentes ſine mercedis ſpe liberos educant. 190.F.G
Parentes, filiorum ſuorum inter ſe mutua charitate maximè lætãtur. 551.H.I
Parentum maculis filij notantur. 2.B.C.
Parentum quorũdam negligentia circa filiorum inſtitutionem. 2.H.I.
Parentum iræ adnerſus filios quales eſſe debent. 7.E.
Parentum laus filijs improbis obijciẽda. 40.F.G.278.I.
Parentum ac præceptorũ uiſis non terreatur iuuenis uirtutis ſtudioſus, ſed potius eos reuiuiſcere optet. 47.I.
Parentum & progenitorum ſimilitudines unde exiſtant in filijs. 170.E.F
Parentum peccata an filij luant. 196.F. G. & dein.
Parentum honos in filios deriuatus, arguit etiam ignominiam pariter deriuari debere. 197.E.
Parentum pars quædam in filios traducitur. 198.B.
Parẽtum clarorum memoria filijs peccantibus opponenda. 278.I.
Parentum erga proles amor. 188.D.E. & dein per tot.
Parentibus bonis procreatum eſſe, libertatis theſaurus. 1.C.
Parentibus improbis ſæpe parcit deus, ut boni ab ijs naſcantur filij. 194.G.
Pareuſius fluuius poſtea Anien dictus. 179.I.
Pariſus. 268.E.
Parietibus inſcriptæ literæ curioſe non inueſtigandæ. 215.D.
Paris de bello in lectum fugiens. 30.D
Paris, patriæ calamitoſus. 54.K
Paridis lyram oblatam auerſatur Alexander. 242.E.
Parius inſula. 124.C.
Parmenidis uerſus male compoſiti. 25.C
Parmeno ſuis imitator. 10.B.
Parmenio ab Alexandro cæſus. 86.C.
Parmenionis laus. 83.B
Parrhaſius Arcadiæ rex. 179.B
Parrhaſius pocta 9.K
Parrheſia amicitiæ propria. 29.C
Parricidã ſuo ipſius indicio detectus. 194.I.
Parricidarum receptatores. 279.C.
Pars dimidia capitis Demoſthenis nonnunquam raſa. 345.H
Partes homœomeriæ. 155.H
Partes corporis ſingulæ generales ex quibus elementis conſtent. 171.K
Parſimonia gulæ coniuncta, fœda. 68.I.
Parſimonia ſordida. 231.F.G.
Parthenius pocta 176.K
Parthenos fortuna. 238.A
Parta imperia difficilius gubernantur quàm aequirantur. 97.K
Partum ut ejiciant grauidæ 318.A
Partum iam editum gulei piſces rurſus in uterum recipiunt. 312.H.I.
Partu facilè leuantur mulieres plenilunio. 241.F
Paruſatidis Cyri matris dictum. 81.F.
Parua peccata non contemnenda, ſed diligenter omnia uitanda. 47.K
Parnæ ſeu breuis fortunæ ædes. 141.B
Paruæ res quædã non negligẽdæ. 141.C
Paruas res in ciuitatibus negligendas non eſſe. 289.A.B
Parnorum accumulatio aeeruum facit. 5.E.41.F.
Parnitas corporis irriſa, in argumentũ perſuaſionis concordiæ ſumpta. 174. K. & dein.
Pariulorum mortes ut ferendæ. 338.F
Paryſatis Diabagoæ ex tabellario rex factus. 247.A
Paſiadæ Byzantij facetum dictum adnerſus inſolentiam Lyſimachi. 245.K.
Paſiphaẽ an amore bouis capta. 76.C.
Patecion fur. 11.K.
Patecion honorem deferens. 92.D
Pater, filiorum contentiones non dirimens, mulctatus. 111.G.
Pater proditorem filium grauiter ulciſcens. 175.C.D.
Pater filiam inuitam ac neſciam uiolans, graues illi pœnas dat. 176.G
Pater à filia adamatur. 177.A
Paterpatratus qui dicatur. 139.K
Pater apud inferos Theſpeſio commonſtratus malis obſitus. 201.K. & dein.
Pater à filio diſcrimine iudicij ereptus 340.G.
Pater animi ſolicitudine moriens, & filij ſui alter alteri inſidias ſtruerẽt. 351.I.
Patre tyranno ſuperbiens inſolens filius. 82.D.
Patris turpitudine & ignominia bebeſcere an debeat filius. 15.G.
Patris uitia ante liberos non aperienda. 39.I.
Patris mortem & tyranno ulciſcentes adoleſcentes. 128.C
Patris interfectores à filio uindicati. 179.D.E.
Patres nimis aſperi ne ſint. 7.D
Patres filijs exemplar eſſe uirtutis debent. 7.G
Patres tanquam dij filijs colendi. 135.E
Patres Conſcripti unde dicti. 139.G
Patres dolore raptarũ filiarum ſe præcipitantes. 179.H.I.
Paterna ignominia filios deprimit. 1.C.
Paterni affectus uis. 101.H
Patientia malorum. 19.H.
Patientiæ definitio ſecundum Chryſippum. 258.E.
Pathanà Hippiæ rhetoris filia. 342.C.
Patratum quid dicatur. 139.K
Patria cuiq; orbis terrarum. 241.D
Patria quælibet ut cuiq; fiat. 294.B
Patriæ amor, propriæ uitæ prælatus, uel hoſti gratus. 95.K
Patriæ reuerentia. 100.E.F. charitas. 105.A.
Patriæ piaculum luiturorum Laconum fortis animus. 112.H
Patriæ officium negare non debemus. 266.G.
Patriæ proditores filij à patre occiſi. 175.E.
Patriæ charitate ſimultates priuatæ depoſitæ à magiſtratibus. 278.C.D
Patriæ charitas ac ſtudium quantũ eſſe debeat. 281.H.K.284.A.B.
Patriam Cretenſes à matre mutare uocant. 266.G.
Patriam in periculis uir bonus non deſerat. 282.F.G
Patriam multi philoſophi reliquerunt. 295.I.
Patriam natura nobis nullã tribuit, ſicut nec domum nec agrum &c. 295.F
Patricius cur non habitet circa capitolium. 143.I.
Patroclus Peliacam haſtam contingere non audens. 33.B

Patroclus Achillem redarguit. 37.G.
Paucissimi è sapientissimis & prudentibus uiris in sua ipsorum patria funerati. 295.F
Paulus clarus comœdiarũ in senio scriptor. 261.I.
Pauli Aemylij apophthegmata. 93.C. D.& dein. Eius de Epirotis uictoria. 174.E.F.fortitudo animi. 223.E. fortuna.235.H.
Pauor omnia excutit. 243.F
Pauper nemo est rerum naturæ necessariarum. 230.G.
Pauperes adolescentes uix rectè institui contingit. 4.K
Pauperes fastuosi magis egent. 46.A.
Pauperes, filios cur non educent. 191.C.
Paupertas apud Lycurgum commendabilis. 109.A
Paupertas, malorum extremum. 191.C.
Paupertas animi. 251.A.
Paupertas quàm magnum malum quibusdam uideatur. 258.B
Paupertas erumnosa, sed secura. 291.C.
Paupertas ut tolerari possit. 291.D.
Paupertatẽ fateri turpe non est, sed re ipsa non fugere. 228.B
Pausanias Lacedæmoniorum imperator.175.C.Eius fastus.59.B.
Pausaniæ uisa propter nefas à se perpetratum. 195.H.
Pausaniæ Cleombroti apophthegmata. 109.H.I.
Pausaniæ plistoanactis apophthegmata. 109. K.
Pax magna Plutarchi tempore. 288.F.
Pacis præsidis munus 140.A.
Peccans amicus aut ciuis modestè arguendus. 278.F.G
Peccatores manifesti ac publicè puniti, mitius apud inferos puniuntur.202.B
Peccatum nullum exiguum putandum, sed omnia solicitè uitanda. 47.I.
Peccatum suum grauissimum Antalcidas sacerdoti aperire non uult.103.F. 113. A.
Peccatum teterrimũ quod fecisset, à sacerdote fateri iussi Lysandri responsum. 109.D
Peccati reprehensio, secreta sit. 39.G
Peccati ultio in tertiam usque generationem extracta. 196.H.I.
Peccata adolescentum & iuuenum.6.G
Peccata quæ in alijs reprehendimus, nũ in nobis sint, excutere debemus. 22.G
Peccata nullas nobiscum inducias habent. 42.H
Peccata & augeri & minui. 42.E.
Peccata nostra omnia in futuro seculo omnibus manifesta erunt. 201.A.
Peccata populi, reges ferunt 102.F.
Peccata sua nec agnoscunt, qui iam consuetudinem in his fecerunt. 196.E
Peccata quisquis sua animaduertat, non aliena. 212.F.G.
Peccata ac uitia multi uirtutum nomine prætexunt. 235.P
Peccatorum castigatio apud Lacedæmonios. 113.E
Pectorũ memoria odiosissima. 196.A.B.
Peccatoribus deus pœnitendi spatium relinquit. 193.G
Peculiaria sunt omnia nostra, ac deorũ bona. 64.B
Pecunia in bello, uelut uenter in corpore. 95.A.
Pecuniæ depositæ cupiditas, depositarios in homicidia impellens.177.D.E
Pecuniæ cupidus, nunquam remp. bene administrabit. 285.F
Pecuniarum iactura, uiaticum ad philosophiam. 49.A
Pecuniarum exactor grauissimus Dionysius senior. 82.E.
Pecuniarum inopia facilè tollatur, animi uerò difficile. 231.B.
Pecunias tanquam redditurus à ciuibus suis Gelon tyrannus petebat. 82.A
Pecunias publicas cur non haberẽt Lacedæmonij. 103.E
Pecunias in Lacedæmonem inuehentes, morte mulctati. 114.G
Pecunias tã dare, q̃ non accipere datæ, eiusdẽ animi magnitudinis est.243.D
Pecora eadem, sed pastor mutatus, de Scipione dictũ & Ro. exercitu. 95.A
Pedetes cur dicatur Andrõ Sami.151.b.c
Pediculũ à quo inter sacrificandũ morderetur, Agesilaus rex in conspectu omnium necauit. 99.D
Pediculi à morientibus discedunt.28.C.
Pegasus Bellerophontis, nauis citissima. 119.E.
Pegasus Euripideus. 277.D
Pelamides pisces 321.I.
Pelei senis ignauia 263.I.
Pelopidæ Epaminondæ collegæ apophthegmata. 91.F.G
Pelopidæ & Timocliæ prudẽtia. 116.E
Pelops Tantali filius. 178.E
Pes bouinus, innoxius. 249.K
Pede in uno stantis irrisio. 112.D
Pedes breues ac longi unde dicti. 308.B
Penelopes cum procis sermones ut accipiendi. 15.A.B
Penelopes eleuatio. 182.C.183.E.H.I.
Penelopen assequi nequeuntes, ancillæ assectabantur. 4.C
Pennæ celestes Platonis 262.H
Pensationes ac sarturæ corporis naturæ non requirit. 74.E.
Pentathlis musica adhibita. 303.E.
Percontator, Vide Curiosus.
Percute, sed audi. 86.K
Perdicæ abstinentia in muneribus ab Alexandro accipiendis. 248.C.
Perdicum astutia. 185.E.189.D.312.K. 317.F.
Perditarum rerum consolatio. 220.B.
Peregre redeuntes uiri cur uxoribus aducẽtus sui nuncios præmittãt.233.A
Peregrinationi comparata mors. 60.E
Peregrinationes Lacedæmonijs prohibitæ. 114.A
Peregrini & hospites in hoc mundo omnes homines sumus. 297.C
Peregrinos non admittebant Lacones. 114.A.
Pergamenæ mulieris mirus amor.127.A
Periander medicus. 104.C
Periander diu à numine in tyrannide toleratus. 194.D
Pericles ex tẽpore non ferè dicebat.3.H
Pericles in sceleста domo natus.194.G.
Pericles arcem Athenarum exornauit. 248.I.deæ oruatum ad usum belli uendidit.290.D.
Periclis Olympij constantia in filiorum suorum morte. 65.D
Periclis apophthegmata 87.F
Periclis facundia, dicendi cautio, & in reip.administrandæ scientia.248.F. 272.I.273.K.274.A.I.
Periclis adolescentia. 265.B.
Periclis adiutores in rep.administranda. 280.D.G
Periclis seipsum uestientis meditatio.281.c
Pericletus musicus. 299.H.
Periculum sui primùm coram paucis faciendum philosopho. 44.I.
Pericula pro patria non reformidanda 283.F.G.
Periculorũ cõtẽptor Alexãder.243.e.f
Periculis in ipsis graue est sentire qui amici sint, qui non. 28.C.
Periculis & prælijs Darius prudentior fiebat. 80.K
Perieram, nisi periissem, Themistoclis uox. 87.D.
Perillus Alexandri amicus. 84.D
Perillus artifex suo sibi inuento ipse perit. 179.F.
Περιστοιχισμὸς. 240.F.
Persæ septem tiaram anteriore parte capitis gestantes 286.A
Persæ ut maleficos suos ac noxios plectant. 201.A
Persæ, aduncis nasis homines adamabant propter honorem Cyri. 286.I.
Persæ ad ebrietatem & tripudia scorta non coniuges admittunt. 531.H
Persarum regũ mos erga uxores.76.H.
Persarum monarchia. 181.D

Perſarum legatos Alexander iuuenis ut exceperit. 248.A
perſarum regnum quàm pacatè inter fratres diuiſum. 351.D
perſarũ reges cæteros omnes pro ſeruis habebant præter uxores ſuas. 251.K
perſarum qui magos occidiſſent, bonos. 286.B.
perſarum regum felicitas 295.E.
perſarum amor erga Cyrum. 286.I.
perſæ Macedonis victi humilitas. 223.D
perſis matrum connubia Alexãder interdixit. 240.I.
perſis ſecundum delictum, mentiri: debitorem eſſe, primum. 290.K
perſica cœna. 109.K
perſidum mulierum uirtus. 118.C
perſuaſio ut fiat. 273.B
peruerſitas animi ſuos proſpiciẽs. 56.k
peruerſitatis felicitas ſumma. 57.A
peruerſitas ipſa ſibi pœna eſt. 187.E
peſtilentia Lacedæmonis & Phalerioru ut ſedata. 178.K
peſtilentia montis obſtructione depulſa. 212.E
peſtilentia, muſicæ ui ſublata. 396.G
peſtilens morbus ſæpe amicos ſimul abſumit. 54.D
peſtis ex balena putreſcente orta. 322.D
peſtis mira tranſgreſſio. 197.G
petendi amici de alio forma breuiſſima. 99.I.
petra Hyampea. 196.H
petræ Leucadiæ præcipitium. 124.C.
petrium uinus crematur. 282.F
petronius Valentinus adulter à filijs adulterę cæſus 179.D.E
phæaces Homerici an laudandi. 15.B
phædimus Aretaphilæ maritus à Nicocrate tyranno dolo occiſus. 124.H.
phædræ Minois filiæ amor erga priuignum ſuum Hippolytum. 178.G.H.
phaethõtẽ lugẽtes Eridanicolæ. 197.A
phaethontis ambitio. 218.P
phaglus. 147.G.
phaleriorum peſtis ut ſedata. 178.K
phalaridis tyrannis ut alita. 32.B.
phalaridis flagitium. 42.D.
phalaridis tyranni Agrigentini factum unicum laudabile. 179.F
phalaridis tyrannis Acragantinos cæſtigabat. 194.F
phalaridis Agrigentini tyranni odium apud ſuos. 286.I.
phalium locus. 151.H
phantaſia & phantaſton quomodo differant. 167.F.G.H
pharmaci fragrantia. 31.A
pharmaca noxia corpus magis grauãt quàm leuent. 73.P
pharnabazus & Conon. 101.E.
Phedimus adoleſcens 125.G
Phemius Aenianum rex. 147.E
Phemius Ithacenſis muſicus. 299.B.
Pheneates milleſimo tandem anno ab Apolline uindicati. 196.K.
Pherææ Thebanæ uirtus. 124.I.
Pherecrates comicus 304.A
Phidiæ Venus apud Elienſes. 77.K
Phidonis cuiuſdã mira biſtoria. 324.K.
Philadelphus ſororem Arſinoẽn uxorẽ duxit. 6.A
Philammon muſicus. 299.G
Philanthropos muſica. 300.H
Philautia tollenda. 36.I.
Philautiæ malum. 210.D.E.221.E.
Philemon pro maledicentia ſua q̃ manſuetè à rege Maga reprehenſus. 208.G
Philemonis poetæ ſenis in ſcena uictoris mors. 261.H
Philetas tragœdiarum ſcriptor. 266.A
Philippus Antigoni filius. 85.P
Philippus Demetrij filius. 117.G
Philippus ut luſcus effectus. 174.H
Philippus Macedo de fidium ſcientia contendens, à fidicine modeſtè redargutus. 38.A.244.A
Philippi regis modeſtia erga reprehenſores ſuos. 39.D.84.A.B. 208.P. eius facilitas ac gratitudo. 83.H. Eiuſdem feſtiuum factum in hoſpite ſatagente. 67.K. in lætis nuncijs metus. 59.B. in iudicando æquitas. 83.K.
Philippi Macedonis apophthegmata. 78.G.83.B. 294. F. Eiuſdem uictoria Cheronenſis. 114.H.
Philippi Macedonis mira doloris patientia dũ hoſtem perſequitur. 246.G.
Philippi patris ad Alexandrum filium monita. 276.D
Philippides poeta comicus. 86.C.
Philippicæ Demoſthenis. 274.E.279.A.346.B.
Philippicæ Theopompi. 339.I.
Philiſcus poeta 341.E
Philo Thebanus Philippi amicus. 83.G.
Philolacon & philopolites. 110.I.
Philocolax qui ſit 27.K
Philocrates ut pecunia uſus. 54.K
Philodemus. 121.E
Philopœmen uentrem non habere curtum dictus. 93.A
Philopœmen ad nauale imperium ineptus. 280.P
Philopœmenis clariſſimũ facin°. 284.B.
Philoſophantes in morte, Socrates, & cæteri. 297.C
Philoſophia omnibus diſciplinis anteferenda. 4.C. perpetuo tenore amplectenda. 42.I.
Philoſophia admouenda poeticæ. 8.H. 19.K.
Philoſophia à uarijs uariè recipitur. 43.K.
Philoſophia etiã ad cõnubia ptinet. 75.I
Philoſophia qbus i reb° cõſiſtat. 240.G
in Philoſophia omnia ſunt. 243.B
Philoſophia quid. 333.I.
Philoſophiæ commendatio. 4.D
Philoſophiæ pars quæ magis grata iuuenibus. 8.B
Philoſophiæ ancilla poeſis. 20.E
Philoſophiæ præcepta à teneris imbibenda. 21.A
Philoſophiæ fructus ſecũdũ Pythagoræ. 24.H.82.H. is cui cedat. 44.G.
Philoſophiæ tyrones, ſtatim ſibi ſapientes uidentur, dein ſapientiæ amantes, mox rhetores, tandem idiotæ. 45.F.
Philoſophiæ quo plus accedit, eo plus decedit faſtus. ibi.G.
Philoſophiæ ſtudium iucundam effieit uitam. 57.D
Philoſophiæ quantum detulerit Auguſtus Cæſar. 97.H.I
Philoſophiæ diuiſio. 154.fa.2. Eius uirtutes tres. ibi.
Philoſophiæ munus eſt quòd bene uiuimus. 191.F.
Philoſophiæ nomẽ à Pythagora cœpit. 155. I.
Philoſophiæ uſus i ira coercitiõe. 206.D
Philoſophiæ bona ſemp manẽt. 232.H.I
Philoſophiæ ratio duplex. 250.C
Philoſophiæ in rege utilitas. 249.k.250.A.B.I.
Philoſophus unde æſtimandus. 240.H
Philoſophus qualẽ ſe gerere debeat inter aulicos. 250.I.
Philoſophi munus quod ſit. 268.K
Philoſophum fuiſſe Alexandrum Macedonem. 240.H.I.242.A.
Philoſophi non modò in ſcholis audiendi, ſed etiam priuatim 24.E
Philoſophi quidam notantur. 271.D
Philoſophi quatenus legendi. 44.B.
Philoſophi, ignobiliores ſe faciunt quĩ opulentos obſeruant. 77.K
Philoſophi placita mutantes. 257.P
Philoſophi quos maximè formare moribus debeant. 249.K
Philoſophi ſponte faciunt quæ cæteri inuiti. 256.k.
Philoſophi omnes penè extra patriam agebant. 295.I.
Philoſophi ut ſe habere debeant in indoctorum conuiuijs. 334.E
Philoſophorũ cõmunia nomina. 136.A.
Philoſophorum morſus riſu permixti, non inutiles. 334.E
Philoſophis nõ auerſanda poetica. 8.H.
Philoſophis etiam licere leuiora quædã tractare. 18.E. ut medicinam. 67.C.

Leges ſacerdotum Romæ. 137.D
Leges tibiarum. 75.H.307.H
Legum Athenienſibus ferendarum author. 342.A
Legum uelut ſilentium indictum ephemerum. 90.E.102.A
Legibus contrarium aliquid præcipiēti ſibi Antiochus tertius pareri nolebat. 86.D.nec reges Aegyptiorum.81.G.
Legibus ſcriptis cur non uteretur Lycurgus. 108.B
Legibus contradlcētes neque ioco neq; ſerio audiebant Lacedæmonij. 114.D
Leguleorū nomina communia C. Seius, & L.Titius. 136.A
Liber unde dictus Dionyſius pater. 144.K.
Liberi non mercedis ſpe diligendi. 189. F.G.
Liberorum educatio & eruditio quante curæ eſſe patribus debeat.2.H.3.A
Liberorū gignendorū cura apud Spartanos. 108.E
Liberorum inſtitutionis cura Lycurgi. 344.G.
Liberos ut illuſtres procrees.2.A.B.& dein.ut inſtruas.56.A.
Liberos non defore, ſi genitalia adſint, Aegyptiorum reſponſum. 294.A
Liberos ſuos Plutarchi uxor ipſa alebat ſua mamma. 357.F
Liberale feſtum. 177.K
Liberationis amici petendæ exemplum ſingulare. 177.E
Libertas loquendi, amicitiæ propria. 29.C.
Libertas adulatorum qualis. 33.F
Libertas ſtulta ſimulata. 34.A
Libertas admonendi & reprehendendi qualis eſſe debeat. 37.B.39.K.40.I
Libertas Solonis ad Crœſum, & Socratis ad Alcibiadem. 39.A
Libertas ut retineri poſſit. 99.k.103.d
Libertas mira Laconū.111.E.112.I.115.k
Liberalitas Alexādri Macedōis.242.F
Liberalitas quid. 256.B
Libertas fœneratoribus non oppignerāda. 290.F
Libertatis ſtimulus. 296.D
Libidini obnoxij cautio. 17.D
Libidines filiorum ut parentes frenare poſſint. 7.G
Libitina,eadem & Venus.134. G. cur in eius æde ea uenderentur quæ ad ſepulturam pertinent.ibi.
Libra carnis ſemiobolo uenalis. 91.B
Libro lituris egenti comparatus Dionyſius. 251.E
Libri antiquorum iuuenibus conquirēdi: & q̄us eorū uſus eſſe debeat.4.G.
Librorum ac literarum ſolamen. 72.H
Librorum lectio principibus in primis utilis. 86.B
è Libris non omnia diſcuntur. 265.D
Licentia ludēdi nimia ac immoderata, morte mulctata. 217.D
Licitis etiam quandoque abſtinendum. 216.A.B.
Lichas coniuator. 288.A
Lictoris auaritia hominem iamiam iugulandum ſeruans. 127.A
Lictores unde dicti. 140.D
Ligneus canis apud Locros qui ſit. 147.H.
Ligneus muri naticinium. 290.F
Linces urinam ſuam condunt & interuertunt. 313.A
Lingua continenda.5. G.K. eius moderandæ uirtus.50.K.
Lingua eadem & optima & peſſima. 21.C.
Lingua fœbricitantium non ſecundū naturam affecta, malæ rei ſignum, non cauſa. 207.I
Lingua ſimplex ac leuis habēda.207.I
Linguæ intemperantis mulcta. 6.A.& dein.
Linguæ iudicium. 284.D
Linguæ iratæ uirus. 207.I.K
Linguam Perſicam Themiſtocles anno uno didicit. 87.D
Linguam ſibi ipſe in tormentis Hyperides ampntat. 348.D
Linus Eubenſis muſicus. 299.A
Liſi ſcopulus mordax. 51.B
Literæ hoſtiles intercepte,nec reſignate. 96.F.272.E
Literæ,uirtutis & ſtudiorū monumenta. 7.I
Literæ 24.iratis prius recēſendæ quàm quid aut dicant aut faciant. 97.I
Literæ plūbeæ laminæ inſcriptæ, in placenta miſſæ. 123.I
Literæ ex Phœnicia allatæ. 130.G
Literæ quando mercede doceri cœperint. 139.G
Literarum uſus. 44.F
Literarum ſtudium ad negocia conferendum,non ad oſtentationem. ibi.F.
Literarum ſolamen. 72.H
Literarum ſtudioſi, corporis curā negligere non debent. 75.A
Literarū ſors in legendis populi principibus. 82.C
Literarum etiam uelut tyrannidem ſibi uſurpans Dionyſius. 221.F
Literis etiam mulieres aſſueſcere conuenit. 79.D
Literas cur diſcerent Lacones. 113.D
Litium inſania. 233.I.K
Lixiuium ut fiat. 327.F
Locationes æquiſſimæ apud Lacedæmonios. 114.F
Lochagi dictum. 107.E
Loculamentum ſeu cōceptaculū. 159.G
Locrenſium lex aduerſus curioſos nouarum rerum percontatores. 214.E
Locrorum uirgines quando Troiā miti deſiere. 196.K
Locrus Phyſtij Amphictyonis filius. 147.H.
Locus qnid. 159.G
Locus ut ſiat honoratus. 99.D.105.I
Loca etiam ingloria à magnis uiris habitata. 294.F.G.& dein.
Loca ipſa ac monumenta nonnunquam dolorem renouant. 337.A
Loci communes ut parandi. 19.A.B
Loligo apparens, & Polypus, tempeſtatis indicium. 330.B
Longi homines ac longis manibus quæ præſtant. 230.E
Loquacitatis uitium. 23.I.102.H.K
Loquaces libere amittendi. 227.C
Loquendi libertas aſſentatorum. 29.C
Loquendi libertas. 33.D
Loquentis ſermo non continuò interrumpendus. 21.K
Lubricarum cautionum malum. 45.E
Lucar quid ſit. 143.A
Lucerna noſtra,anima noſtra. 140.K
L.Cornelius Sylla felix,uenuſtū ſe uocans, 235.I
L.Glanci uirtus. 173.F
L.Imbricus filij ſui mortē grauiter ulciſcitur. 177.E
L.Terētius Probus à Scipione de Carthaginenſibus redemptus. 92.G
L.Troſcius. 175.B
Lucretiæ Ro.uirtus. 120.I
Luculli mira felicitas aduerſus Tigranem Armenium. 95.H
Luculli luxus à Pompeio reprehenſus. 96.C.262.B.
Luculli ſocordia.266.C. Eius ad rempeuectio.276.A.
Lucrum non captandum ijs qui optimè regnum ſeruare uelint. 203.C
Luctus bonúsne an malus ſit. 62.C
Luctus dæmō quibus honoribus à Ioue honoratus. 62.D.337.G.H
Luctus antiquorum in morte ſuorum. 337.B.C.D.E.
Luctui nimio locus non dandus. 337.H
Luctum,muliebrem affectum eſſe.62.H
Luctus minuēdos eſſe, ac ratione compeſcendos. 59.C.D
Luctus & lamētationes pro defunctis Lycurgus ſuſtulit. 114.A
Lugentibus ueſtis muliebris apud Lycios dabatur. 62.H
Luna ſemper ſolem inſequitur. 141.E
Luna cur terrea uideatur. 163.E

Luna cum plena eſt, coploſiorẽ rorem creat. 331.E
Lunæ ac mulieris comparatio reſpectu ſolis & uiri. 76.C
Lunæ mutationes tres ſingulis mẽſibus. 213.G.134.H.I.
Lunæ inſtabilitas. 141.E
Lunæ plenæ figura. 144.F
Lunæ ſubſtãtia. 162.K. magnitudo, forma, illuminatio. 163.A.B.C.
Lunæ à ſole intercapedo. 163.F
Lunam cælo deduci non poſſe. 79.D
Lunulæ in calceis quid denotent. 141.D
Lupa Remum & Romulum paruulos expoſitos & abiectos educans. 179.B.C.236.I.
Luperci cur canem immolent. 140.E
Lupæ omnes certo anni tẽpore pariũt. 333.A.B.
Lupicida Phœbus. 314.H
Lupum uerſari ubi crebrò picus appareat. 134.F
Lupi piſces. 320.H
Luſcinia depilata, nihil q̃ uox. 111.C
Luſcinia docilis. 185.F. 312.F. ſtridula. 335.K.
Luſciniæ imitator Ageſilao contẽptus. 101.D.
Luſciniarum cantus. 318.D.E
Luſius Marij ſororis filius à Trebonio milite occiſus. 95.D
Luto ex eodem omnes facti ſumus. 59.I
Lux noſtra, animus noſter. 140.K
Lux animi ſubſtantia ſecundum quoſdam. 186.I
Luxurioſi ut capiantur ab adulatoribus. 32.E
Luxus Ro. exercitus à Scipione caſtigatus. 94.I.K
Luxus, fœneratorum parens. 291.G
Luxũ uirorũ mulieres ſequuntur. 79.C
Luci qui ſint. 143.B
Lyæus Bacchus. 210.K
Lycæũ ingreſſi umbrã an faciãt. 150.F
Lycæa quæ ſint. 140.F
Lycaonis filij criminis paterni expertes. 151.E
Lycaſti & Farrhaſii geminorum fratrũ caſus mirabilis. 179.B
Lychnũ cur non extinguerent Romani, ſed per ſe deficere permitterẽt. 141.C
Lyciarum mulierum uirtus. 119.D.E
Lyciſci proditoris pœna grauiſſima, quanquam diu dilata. 192.C
Lycophones. 113.D
Lycophron, Lycurgi filius. 343.K
Lycorma fluuius. 179.I
Lyctum urbs. 119.D
Lycurgus ob leges ſuas male multatus. 108.A
Lycurgus Dryantis filius. 8.G
Lycurgi ſacrificia tenuiſſima. 80.G
Lycurgi apophthegmata. 86.C.89.C. 107.F.
Lycurgi cur paucæ ſint leges. 89.D. 105.A. quid Spartæ profuerint. 99.K
Lycurgi prudentia. 268.F
Lycurgi oratoris uita. 343.K
Lycurgi Butadæ Lycophronis filij honos. 350.B
Lycurgicum patrocinium. 344.D
Lycus rex hoſpites ſuos Marti immolare ſolitus. 177.C
Lyde Antimachi poetæ uxor. 59.G
Lydiades tyrannus. 193.K
Lydiam harmoniam Plato deteſtatur. 301.B.
Lydi ab initio Hetruſci. 139.A
Lydius currus. 36.G
Lydius deus, moleſtiarum funiculũ ſoluit. 38.E
Lydius ac Phrygius cantus adoleſcentibus adimendi. 287.B
Lydorum mos in fame & annonæ penuria. 72.G
Lygdamis tyrannus. 112.K
Lymphaticus furor. 169.F.G
Lyncei perſpicacitas. 49.B
de Lyra & tibia poſt cœnam aliquid audire leuius eſt, quàm ipſam audire ſonantem. 73.B
Lyra potantibus non adhibenda. 78.D
Lyra poſt cœnam canentibus cæteris, Gelon tyrannus in equum introductũ inſiliens ſe exercebat. 82.A
Lyra ſcire, nugatoriũ putabatur apud Lacones. 112.A
Lyrã Achillis, non Paridis, ſibi dari uolebat Alexander. 242.F
Lyræ nerui primùm ſeptẽ erant. 303.K
Lyſander ornatum filiabus ſuis miſſum non accepit. 77.E
Lyſander Ageſilai inimicus. 101.B. eiuſdem præceptor. 276.B.
Lyſander pecuniã multam Spartam inuexit. 214.G
Lyſandri apophthegmata. 40.A. 89.H
Lyſandri continentia. 109.A. ſimulatio ac fraus. 109.A.B. & dein. paupertas. ibi. F. candor. 228.I.
Lyſiæ oratio prior & poſterior differentes. 22.H
Lyſiæ oratio q̃ placuerit Platoni. 25.C
Lyſiæ oratoris uita. 340.K
Lyſianicæ orationis humilitas adoleſcẽtibus apta. 23.I
Lyſimachus ſiti preſſus & ſe & exercitum in ſeruitutem tradit. 69.F. 86.C. 195.K.
Lyſimachi apophthegmata. 86.C
Lyſimachi ferocia. 245.K, crudelitas. 296.D.
Lyſimachi canis. 286.E. 316.K
Lyſimachæ Mineruæ ſacerdos. 229.B
Lyſippi ſtatuarij Alexander. 244.E
Lyſis auctor. 301.D
Λύσσα, rabies canum. 313.B

M

M litera in ſortibus & monarcham & morionem ſignificare poteſt. 82.C
Macareus Aeoli regis filius ſorori ſuæ commiſtus, ſe gladio tranſuerberat. 177.G.
Macedones ſuis nominibus res appellant. 83.F
Machætæ rei apud Philippum libertas. 83.K.
Macellum unde dictum. 139.A
Mæander Sami tyrannus. 105.H
Mæmactes deus rex. 208.H
Mænadum thyrſi. 334.E
Mænoles Bacchus. 210.K
Magæ regis manſuetudo erga Philemonem maledicum. 208.G. 258.B
Magiſtratus non appetendus. 6.K
Magiſtratus neque pro iuſtis orandus neque pro iniuſtis. 93.H
Magiſtratus nõ ſemper ijdẽ legẽdi. 93.I
Magiſtratus negocioſi. 221.H
Magiſtratus mercaturã exercere, turpe. 262.A
Magiſtratus non perpetuò adminiſtrationi alligatus eſt. 263.B
Magiſtratus ſenilis, formator iuuentutis. 265.E
Magiſtratus ut honeſtè poſſit amicorũ inopiæ conſulere. 277.K. & dein.
Magiſtratus uirum oſtendit, & contrà uir magiſtratum. 279.B.
Magiſtratus iniuria ut ulciſcenda. 283.I
Magiſtratus maledicta patienter ferẽda. ibi.
Magiſtratus ſegnitia uel fraus & improbitas arguenda. 283.K. & dein.
Magiſtratum deponere difficile. 263.G
Magiſtratum quid apud ſe perpendere deceat. 281.C
Magiſtratu functos, priuatos ociоſam uitam ducere, turpe. 261.K
Magiſtratuum cædes. 116.K
Magiſtratibus obediendũ etiam ſi opibus ac natalibus haud ita magnis ſint. 283.E.F.
Magiſtratibus bonos delatus, in deſerentem redundat. 283.H
Magnanimitas nõ eadem omniũ. 116.F
Magnus rex ſit, ſi iuſtitia præſtet. 43.H. 101.F.
Magnus cur dictus Alexander Macedo. 246.K
Magni cognomen quando primũ Pompeio datum. 96.A
Magni cognominis inuidia. 89.I

Magnitudo regum in quo sit. 101.F
Magi cur claris uestibus utantur. 135.B
Maiores pudori filijs esse non debere. 296.K.
Maiorum ac progenitorum acrochordones ac lenticulæ nonnũquam in nepotibus, non in filijs, apparẽt. 200.A
Maius mensis, metagetnion. 293.I
Maio mẽse cur uxores non ducãt Romani. 142.I
Maledicentia retorta. 109.G
Maledicẽtia magistratus dedecet. 279.A.B.
Maledicẽtiæ ac conuicia, uirtutis stimuli. 83.D
Maledico poetæ à rege cui conuiciatus erat, tali & sphæra tanquam puerulo missa. 208.G
Maledicere hosti suo milites suos non passus Memnon Darij dux. 81.G
Maledicta seria & ninosa non similiter punienda. 81.F
Maledicta sua audientis Antiochi regis modestia. 85.G.208.E
Maledictorum exprobrãdorum & retorqueudorum ratio. 50.A.B.C
Maledicus delatus Philippo, ab ipso muneribus cumulatus. 83.C.D
Maledici somma. 110.C
Maledici nt excipiendi. 279.C
Maledicis quid respondendum. 109.E
Malitia omnem fortunam inamœnã facit. 56.G
Malitia ipsa se affligit. 195.A
Malitia hominũ maxime occulta. 199.F.G.
Malitia in potestate latere non potest. 253.B.
Malitiã statimne puniri præstet, an differri. 192.E.F
Malitiam hominum deus nonnunquam punit antequã perpetrata sit. 199.H
Malus uir est, & qui malum laudat, & qui à bono uituperatur. 230.C
Mali nomine quid ueniat apud poetas. 13.G.
Mali suspicio uel tenuissima de nobis tollenda. 45.K
Mali granati grana. 81.A
Mali natura, cum occasio adest & opportunitas, tum sese monstrant. 199.G
Mali nihil post mortem esse, quorũdam opinio. 338.G
Mali etiã & boni qui in ciuitate potẽtes sunt, principibus amici habẽdi. 83.G
Mala etiam in usum uertuntur. 49.A
Mala q̃d ãueterata bona uidẽtur. 51.E
Mala inuiscerata difficilè purgantur. 56.H.
Mala omnia animo præcipienda uiro forti. 62.F. 224.F.G
Mala, rotũda sunt ac orbiculata. 64.B
Mala nobis diuina sorte dantur. 64.F
Mala ac uitia nõ aliena cõsiderare debemus, sed nostra. 212.F. 213.A
Mala libentius de proximo audimus q̃ bona. 213.I.K
Mala nobis in expectatione debẽt esse, bona in uotis. 223.A
Mala fortuna sapiẽter ulciscẽda. 293.C
Mala multa ideo sunt, quòd talia à nobis putantur. 292.I.K
Malorum omnia plena. 59.E. 63.H
Malorum punitio apud inferos qualis sit. 187.B. 201.K
Malorũ punitio cur à numine differatur. 191.I.K. & dein per tot.
Malorum uelut œconomia. 212.G
Malorum memoria abolenda. 222.H
Malarum rerum species duæ. 223.F.G
Malorum odium laudabile. 297.I
Malorũ punicorũ acidus sapor. 328.E
Malis cur interdũ parcat deus. 194.E
Malis hominibus bene uti nouit deus. 194.E.
Malis cur nonnunq̃ ac sceleratis committatur resp. administratio. 273.C.D
Malis cũ præminur, bonorũ etiã acceptorũ meminisse debemus. 293.D.E
Malis sæpe parcit deus, à quibus bonos orituros prænouit. 194.G
Mamercus dijs sacrificans, Cererẽ negligit. 175.A
Mamertes orator. 109.G
Mamertinos ab ultione defectiõis unus Stheno seruat. 282.H
Mammæ cur mulieribus duplices. 2.B
Mammã sibi incidi passa uxor Plutarchi. 337.G
Mammarum & lactis elegãtissima descriptio. 189.K
Mandragoræ prope uites nascẽtis utilitas. 8.H
Mancipia frugi. 81.I
Mancipia se esse Lacones capti audire non poterant. 111.K
Manes amantium mutua consuetudine post obitum fruentes. 350.F
Manium infensorum expiatio. 195.I
Mandro Bebryciorum rex. 124.C
Manifesti peccatores non tam duriter apud inferos affligũtur, quàm hypocritæ. 202.B
Manlij ignominia. 143.C
Manlij imperiosi mira aduersus filium seueritas. 175.G
Mansuetudo ac tolerantia diuina imitanda. 193.F
Mansuetudo ut paretur. 210.D
Mansuetudo & placabilitas nulli commodior quàm ijs quibus inest. 212.C
Mansuetudo quid. 256.B
Mantous uaticinijs præsidens. 221.H
Manum comburi fortiter ferẽtes in facinore deprehensi. 173.G.H
Manu prolata fortuna imploranda est. 214.D.
Manus comprimendæ. 5.G
Manus semper calere, salubrè ne sit. 67.D.
Manibus laborare non erubescẽdũ inopi. 291.F
Marathon campus in Attica. 172.D
Marathrum serpentibus oculorum caliginem discutit. 318.I
Marcellinus è Pẽpeiano Cæsarianus factus. 96.E
M. Crassus sœnum in cornu habere dictus. 140.I
M. Curij apophthegmata. 91.H
M. Fabij erga fratrẽ suũ amor. 351.E.F
M. Horatij Coclitis uirtus. 235.B
M. Liuij scomma. 92.D
Mardonius Xerxis stipator cæsus. 173.f
Mare, quintum elementum. 130.F. eius utilitas hominibus. ibi.
Mare animi gratia tentantes, nonnunquam tempestatibus inuiti auferũtur. 271.H.
Mare, impium & Titanicum elementũ. 318.E.
Mare tranquillum diebus Halcyoneis. 323.D.
Mare, pinguedinis nõnihil habet. 327.F
Mare dẽsari ppter calorẽ nõ põt. 328.k
Mare cum agitatur, caleſcit. 328.K. & dein.
Mare nõ omnino dulcedinis expers est. 329.A.B.
Mare hyeme minus amarum est. ibi.
Mare à Xerxe uapulans. 207.C
Mare natura ealidum. 329.A
Maris calor. 131.D
Maris consideratio, & quare amarulentum. 165.H
Marina aq̃ arbores non nutrit. 327.D
Marina aqua colata salsedinem exuit. 328.F.
Marinæ aqnæ coquendæ salsugo auferetur. ibi.
Marinorum feritas. 316.K
Marinorum inter se coniunctio ac societas. 322.D
Marius filiam Calpurniã, ut uictoriam obtineat, dijs immolat. 176.I
Marius pharmacum Romanis. 194.F
Marius à Sylla ad honores prouectus. 276. E.F. ab eodem opibus omnibus exutus. 276.F
marij curiositas in uasculo potorio. 210.b
Marij uirtus. 238.H
Marianum ciuile bellum. 276.F
Maritus cur sponsæ suæ primùm non in luce

luce ſed in tenebris iungitur. 140.C
Mariti uitia uxore audiente non detegenda. 59.I
Mariti parentes uxor magis honoret quàm ſuos. 78.D
Maritum ſui amore de medio ſublatum multo fortiter ulciſcens. 126.C
Maritis cum ſcortis aut ancillis laſciuientibus uxores ſuccenſere non debent &c. 76.H
Marpiſſa Eueni filia ab amatore rapta, patri ſe in fluuium præcipitandi cauſa fuit. 179.H
Mars, bellum, & aſtrum. 12.H
Mars paſtoris forma Philonomiam impregnans. 179.A
Martis cum Venere adulterium. 10.H.I
Marti ſimulacrum conſecrant Argiuæ mulieres. 118.A
Marti patri boſpites immolare ſolitus Lycus rex. 177.C
Marſyas Antigoni regis frater. 85.G
Marſyas, aliàs Maſſes. 299.K
Marſyæ muſici induſtria in tibiæ inflãdæ deformitate uitãda. 207.G.299.B
Mares quomodo gignãtur, & quomodo fœminæ. 170.A
Mares & fœminæ in brutis pari robore præditæ. 185.D
Mares fœminis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus. 330.B
Martius menſis olim anni principium. 155.K. & dein. unde dictus. 154.B.
Maſcſylij equites. 120.A
Maſaniſſæ ſenis robur. 266.B
Maſcula fortuna. 258.A
Maſculi adoleſcentes cinedi in mulierũ modum comati & ornati. 128.G
Maſculæ proles cur plus diligant matres, fœminæ uiri. 78.C.D
Maſſa ex eadem oẽs facti ſumus. 59.I.K
Mater iam grandæua literas diſcens ut liberos inſtitueret. 7.I
Mater filij morti fortiter obitæ nõ indoleſcens. 105.G
Mater filiũ ob ignauiam enecans. 114.K. 115.C.D.
Mater filios ex prælio fugientes duriter increpans. 115.D
Mater filiũ morti potius offerẽs, quàm ut tyranno ſeruiat. 122.E
Mater filij fatum accelerans. 174.K. 175.A.
Materfamilias nothum à uiro ex alia muliere ſuſceptum, legitimis ex ſe natis præferri indigne ferens. 178.B
Mater adultera uirum dolo tollẽs, à filio poſtea cæſa. 179.D.E
Matris ſuæ amoribus obſecundans Piſiſtratus. 89.A
matris glis, liberi uirtute præditi. 115.E
matris admodum anus percuſſor Dionyſius maior. 246.A
matri uim afferre ſibi quidam uidentur in ſomnijs. 56.K
matres filios ſuos educare debent. 2.A.B. & dein.
matres ſuas ineunt hippopotami. 312.K
matrum non patrũ generis nomẽ apud Xanthios ſortiuntur filij. 119.I
matrum ſpes à liberis nulla. 190.F
maternus amor erga liberos. 557.G
materia prima maximè informis & nuda. 59.G
materia, infinitas. 155.F
materia ſine efficiente cauſa nihil poteſt. 155.G
materiæ conſideratio. 158.I
mathematici ſæpe in temporum ſupputatione falluntur. 134.I
matrimonij felicis & infelicis typus. 77.B.
matrimonio iungendi, quos deos inuocent. 132.A
matrimonia centũ uno ſub tentorio coacta per Alexandrum. 241.F
matutæ ædem cur nõ liceat ancillis ingredi &c. 155.H
mauſoli ad ſepulchrũ certamina. 542.D
medicina an à philoſophia diſiũgenda. 67.A..
medicinæ laus. ibi.C
medicinæ ars ut accreuerit. 186.B
medicinæ uſum bruta monſtrãtia. 318.I
medicus petax urbanè exceptus à Philippo. 85.E
medicus qui optimus. 210.A
medicus non uocatus ueniens, odioſus. 214.C.
medici uiri præſtantia. 67.A
medici proditoris iudicati gratia. 91.K
medici contemptus. 110.A
medico manum extendere, ſexagenario turpe non eſt. 267.F
medicorum præſcripto omnia agentes. 282.A.
mediea ueſte ſpreta, Perſicam ſumpſit Alexander. 241.G
medietas triplex, arithmetica, harmonica, geometrica. 302.D
mediocritatis ſtudioſus Lycurgus. 108.C
meditationes à puſillis incipiẽdæ. 227.B
meditationes Lycurgi. 544.G
medius Alexandri adulator. 56.H
medius Philippes & Lyſandri filius. 545.A.
mediũ circa quod uerſetur uirtus. 255.K. & dein.
medullina puella à patre uiolata. 176.G.
medi ad Plateas uicti. 109.I
megabates Spithridatis filius ab Agaſilao amatus. 99.H
megabyzus Perſes ab Apelle irriſus & reprehenſus. 55.B.221.G
megalos ſe uocantes. 246.B
megaræ à Demetrio ſolo æquatæ. 5.B
megarenſes. 147.K. Herculem & Alexandrum ciuitate donant. 181.B. Eorum auaritia. 232.A.
megiſtonæ Timoleõtis uxoris uirtus ac fortitudo aduerſus ferociẽtẽ tyrannum. 122.C. eius humanitas erga tyranni filias. 125.B.
melanippides muſicus. 301.C. 303.K
melanthius Alexandri Pheræi paraſitus. 28.G
melanthij cuiuſdam dictum de rhetoribus Athenienſium. 11.B
meleagri modeſtia. 14.I
meleagri fatum ac titio. 174.I.K
meliarum mulierum uirtus. 118.F
μελίπεμπτος. 268.B
meliores ſe multos eſſe gaudere debet q̃ de delectu depulſus eſt. 90.D. 110.B
meliorem ut ſe quis factũ iudicare poſſit. 41.I.K
meliſſonda ſacra. 212.B
meliſſus, agri Corinthij uicus. 325.B
meliſſi Abronis filij triſtis exitus. 325.C
meliti ingratitudo. 42.D
mellei cognomen. 32.A
melos quid ſit. 308.B.D
Mẽnonis dictũ in militẽ maledicũ. 81.G
memoria, Muſarum mater. 5.D
memoria puerorum maximè exercẽda. 5.D.
memoratiuæ doctrinæ partis uſus. ibi.E
membrũ fœtus in utero quod primum abſoluatur. 171.B
menalippus Apollinis ſacerdos. 124.H
menandri dictum correctum. 273.E
menandri dictum, mori iuuenem quem dij diligunt. 65.I
menandri Thais. 10.E
menãdri Bactrorum regis defuncti bonos apud ſuos. 286.H.I
mendacium in rebus omnibus & ſerijs & ridiculis cauendum. 212.B
mendacijs ne aſſueſcant pueri. 6.C
menoclides orator Epaminõdæ aduerſatus. 275.H
meneerates Iupiter. 89.K. 102.E
mẽdacia poetarũ q̃lia ſint. 8.K. & dein.
mendaces fœneratores. 291.A
menedemus Aſclepiadis amicus. 52.B
menelai protectrix Minerua. 247.G
mendici reiectio. 112.G
menippus Periclis adiutor. 280.D
Menon Socraticus. 5.D
Menoices Homericum. 75.B
Mens, monas. 156.B
Mens & deus efficiẽs & formalis eau-

ſa. 155.I.K
Mens omnia in nobis facit. 244.K
Mens ſola uidet. 312.B
Mētis in corpore humano præfectura. 55.D.
Mentis ſedes caput. 157.D
Mentis templum. 235.K.237.I
Mētis agitatio nihil habet commune cū corpore. 259.A
Mente & ratione à brutis differimus. 55.E.
Mentiri, ſeruile uitium eſt. 6.C
Mentiri apud Perſas ſecundū delictum: debitorem eſſe, primum. 290.K
Meuſa cur nuda non tolleretur olim. 140.B.
Menſa ſacra eſt. 140.C
Menſam euertens materfamilias inter conuiuandum. 221.B
Menſarum aſſeclæ aſſentatores. 28.G
Menſibus quot abſoluatur in utero fœtus futurus uitalis. 171.B.C
Mēſtruorū fluxus in mulieribus. 189.K
Merces inſtitutionis puerorum perampla. 2.I
Mercedis ab auditoribus ſuis acceptæ puduit Iſocratem. 341.K
Mercede conductos milites aduerſus ſe militantes captos ut tractaret, Alexāder. 84.K
Mercenarijs non omnia credenda. 5.C
Mercurius negociator ut ſit factus. 250.E.
Mercurius Charidotas. 152.A
Mercurij ſtatua apud ſimulacra Gratiarum. 25.A. iuxta Venerem. 75.I.
Mercurij munus. 250.D
Mercurij ſtatuæ manibus ac pedibus truncatæ. 269.H
Meretriciæ domus uilitas. 3.B
Meretriculæ Phrynes aurea effigies. 245.A.
Meretriculæ cōdonatus ſon', amico negatus. 277.I
Meretricis ingenium. 10.E
Merops tragicus. 217.F
Merope tragica. 35.E.61.G
Merum infantibus noxium. 139.F
Meryllus de geſtis Bœotijs. 175.K
Meſes uſus apud antiquos. 301.G
Meſe octo unitates continet. 302.H
Meſene trigenta & ducentos annos ſeditionibus uexata. 91.B
Meſoromaſdes apud Perſas legislator. 252.A.
Meſſenij ſerò ulti. 192.C
Meſſis aurea, reip. adminiſtratio quibuſdam dicta. 271.H
Metagenia, feſta tranſuicinalia. 293.I
Metamorphoſeos Ouidij argumenta. 307.G.
Metella immolāda adducta, miraculoſe ſeruata. 175.I
Metellus agrigentinus muſicus. 301.C
Metellus Haſdrubalem uincens. 173.B
Metellus leuis & inconſtans. 96.H
Metellus palladium ex incendio eripiens, oculis captus. 176.D. uiſum recuperat ibi.
Metelli ſacrificiū, Veſtæ ingratū. 175.I
Metello ſibi obſtāti Cæſar mortem minatur. 97.D
Methona urbs. 147.A
Metius Suffetius diſcerptus. 174.G
Metiochus omnia Athenis adminiſtrās uſque ad faſtidium. 279.K
Metrocles Cynicus. 219.C
Metroclis felicitas. 187.H
Metus regum ac tyrannorum diſcrimē. 252.G.
Metus repentè oboriens. 70.I
Meum & non meum, à beatis ciuitatibus abeſſe. 76.K
Mezentius Hetruſcorum dux. 138.B. ab Aſcanio Aeneæ filio ſuperatus. 141.G
Miccæ uirginis mira in ſeruanda pudicitia conſtantia. 121.F
Midas rex. 174.C
Midias Anagyraſius à Demoſthene reus actus. 345.H
Mileſiarum uirginum mirum. 120.C
Mileſij Myuntijs per Pieriam quādam conciliati. 123.F
Milichios & Mænactes dicti deorū rex. 208.H
Militandum non eſſe ſæpius aduerſus eundem hoſtem. 101.I
Militaris diſciplina Scipionis. 94.I.K
Militaris concio ſenes conuocat. 261.C
Militaris inſolentia. 126.F
Militaribus certaminibus pueri exercendi. 4.I
Milites non ut maledicant ijs aduerſus quos militant conducti ſunt, ſed ut pugnent. 81.G
Milites ſtrenui ac fortes, ducum ignauorum honoribus cumulati. 85.E
Milites ut quid fortiter agant, primus imperator id aggrediatur. 100.D
Milites ut uelut augurio optimè contineātur. 102.C
Milites non ſemper in acie conſiſtunt. 263.B.
Militum alacritas & impetus diſſolui non debet. 97.E
Militum ſuorum preeium apud Ageſilaum. 100.H
Militum in ſpem uictoriæ adducendorum ratio. 102.D
Mille annis dilata ultio. 196.K
Miltiadis trophæa Themiſtoclem dormire non ſinebant. 47.A.86.I
Miluus piſcis. 320.H
Minernus tibicen. 300.A
Minerua artibus præpoſita. 55.I
Minerua Vlyſſi corporis uitia abſtulit. 180.E.
Minerua cur tibiam abiecerit. 207.G
Minerua inuita nihil agendum. 221.I
Minerua Polias. 229.B. Itonia. 326.B. Deprecatrix. 344.H.
Minerua Menelaum protegens. 247.G
Minerue conſortiū cui contingat. 17.A
Minitatione multa, maxima ultionis pars conſumitur. 110.D
Minos iudex apud inferos. 66.G
Minos Iouis filius. 192.K
Minos, dei oariſtes, hoc eſt familiaris. 250.A.
Minotauri unde. 184.I
Minutius à Fabio ſeruatus. 91.B
Miſeratio quibuſdam philoſophis improbata. 219.F
Miſereri ſimul & ſapere difficile. 89.K. 99.I.
Miſeria an animum deprimere debeat. 15.G.
Miſeri ſuæ improbitate, ærumnoſi apud poetas. 12.C
Miſeris nemo inuidet. 298.B
Mithridatis regis adulatores. 32.H
Mithridates auream meſſem demetens. 85.I.
Mithridatis in Galatas crudelitas. 126.I.K.
Mitij Argui percuſſor, ab enea ſtatua decidente oppreſſus. 194.I
Mixarchagoras. 148.I
Mixolydius cōcētus tragœdijs aptus. 301.C.
Mixta omnia auerſabatur Pythagoras. 309.K.
Mna Aegnetica. 207.I
Mnamon, conuiniorū præpoſitus apud Dores in Sicilia. 333.E
Mnaſigeton. 148.D
Mneſitheus medicus. 331.I
Moderatio animi. 19.H
Moderatio quid. 55.A
Modeſtia Auguſti. 98.A
Modeſtia, firmiſſimus bonorum cuſtos. 286.C.
Modeſtia, optimum ad ſenectutem uiaticum. 4.H
Modeſtiæ inſigne exemplum. 83.B
Modulus ubi cernatur. 308.B
Modi muſici tres. 310.D
Mœchus in turpi muliere deprehenſus ut irriſus. 231.F
Mœchos maximè recens à facto cur apes aculeo pungant. 332.I
Mœrore de leuando liber. 340.A
μοῖρα, quid. 139.E

Molæ

Molæ quæ dicantur. 79.E.
in Molares deorum incidere. 192.G
Moleſti ac loquaces ut dimittendi. 227. D. E.
Mollia ſeu μάλακα piſcium genera. 330.B.
Mollities Græcorum unde. 137.E.F.
Mollitiem, labores ſequuntur. 228.B
Mollitudo animi 260.D
Molpus tibicen. 149.B
Monarchia, præſtantiſſima. 181.G.
Monarchia. 181. D. Romanorum. 236. D.E.F.
Monarchiam cõſtituere moliebatur Alexander 241.K
Monas. 156.B.
Monophagi qui ſint Aegnæ. 151.B
Monſtra qui fiant. 170.C
Montem Atho in Alexandri effigiem formare uolebat Staſicrates. 244.E.
in Monumento uitam Pytheus miſerabiliter peregit. 129.F
Morbus, dei & expiationum admonet. 105.F.
Morbus is grauiſſimus eſt, qui faciem maximè in diuerſum mutat. 207.D
Morbo etiam inſtante quidam uelut in futurã obſidionẽ ſe cibis onerãt. 70.A
Morbi animos, adulatores augẽt. 34.H
Morbi etiam ad aliquid utiles. 49.A
Morbi non taciti 69.K
Morbi uelut nuncij ac præſagia. ibi.
Morbi ut fiant. 172.I.K.
Morbi tam corporis quàm animi non celandi & occultandi. 186.B
Morbi animi graniores quàm morbi corporis. 253.A.B.& dein.
Morbi corporis ut deprehendantur. 253.A.D.
Morbi corporum perniciоſiores ſunt qui ſenſu ſui uacant. 233.E.
Morborum duo mala præcipua, ociũ, & inertia. 73.K.
Morborum noſtrorum cauſas quas falſo criminemur. 69.E
Morborũ præſagia obſeruanda. 70.H.
Morborum cauſas & materiam abſtergentia. 224.A
Morborum qui peſtimi. 233.G
Morbos etiã ſimulãt aſſentatores. 30.F.
Morbos quoſdam ſecretos quidam medicis aperire erubeſcunt. 214.B
Morales uirtutes conſtituendæ. 255.D
Moralis philoſophia. 254.fa.2.
Mores quid, & unde dicantur. 255.C
Mores eorum quos regere debeas, cognoſcendi. 272.G
Mores magis quàm uerba dicentis, ſpectandi. 23.A.
Mores ſimul & uerba dicentis perſuadent. 273.E.
Mores populi nõ ſtatim mutãdi. 272.B
Mores puerorum diligentiſſimè formandi. 2.G.H
Mores regum ac principũ maximè ex uerbis illorum depromuntur. 242.A
Morum tractatio apud poetas ut accipienda. 15.G
Morum & ſtudiorum ſimilitudo, conciliatrix amicitiæ. 29.B.54.E
Morum magna apud ueteres cura. 305.I.
Morum peruerſitas quaſi plumbum. 41.I.
Morum facilitatis bonum. 212.B
Mores auorum nonnunquam nepotes repræſentant. 200.A.
Mores doceri debemus. 204.A.
Mores uiri uxor imitatur. 76.I.79.B
Moroſitas, irarum caput. 211.K
Moroſitas noſtra iram in nobis excitat. 210.D.
Moroſorum hominum indicia. 211.F
Mormyræ piſces. 310.H
Mori quàm uiuere melius. 60.A
Mori præſtabat apud Lacedæmonios, quàm arma abijcere. 214.D
Mori præclarius, quàm turpiter uiuere. 121.F
Mori cum ciuibus quàm ſolus ſupereſſe uir fortis mault. 282.I.
Moritur iuuenis, quem dij diligũt. 65.I.
Moriendi ocium cuidam fuiſſe in maxima negociorum multitudine uelut miratus Epaminondas. 74.F.
Moriendi fluuius nunquã deſinit. 59.K.
Mors quid ſit. 231.A. quibus rebus ſimilis. 60.C.
Mors æquanimiter ferenda. 7.A
Mors, medicus. 59.H
Mors homini ingenita. 59.I. omnibus imminet, & bonis, & malis. 60.B.
Mors homini omnium bonorum maximum. 60.H.I.K
Mors malum non eſt. 61.C.& dein.
Mors præcox à ſerotina nihil differt. 65. A.
Mors bonorum uirorum hymnis proſequenda. 63.E.
Mors, animi & corporis ſolutio. 66.G.
Mors cito tranſit. 82.D.
Mors inexpectata à Cæſare prælata. 97. F.
Mors clara cur obſcuræ uitæ anteponatur. 107.D.
Mors malorum ex iudicio, non pœna, ſed pœnæ finis ac cõſummatio. 195.C.
Mors ſaltem ſeruitute eripiat. 105.F.
Mors fortiter à filijs obita, matribus Lacænis grata. 115.B.E
Mors, æternus ſomnus 158.D
Mors unde fiat. 172.B. utrum ſit, anime, an corporis. ibi.C
Mors, ultimum malorũ refugiũ. 224.B.
Mors cur mala quibuſdam uideatur. 258.F.
Mortis terminus ſeu hora cur nobis incognita. 60.A
Mortis immaturæ conſolatio. 61.G.
Mortis cuiuſpiam fama nimis citò innouandum nihil eſſe. 88.G.
Mortis mirus contemptus. 91.G.100.E.
Mortis contemptores nihil graue pati poſſunt. 105.K.
Mortus inſana cupiditas uirginum Mileſiarum, ut coërcita. 110.C.D.
Mortis contemptus in mulieribus fortiſſimis. 122.D.E.
Mortis contemptor Alexander Macedo. 249.G.
Morti pro patria ſe oblaturi longinquum iter ingreſſi. 112.H
Mortem non eſſe malum 59.H
Mortem cuiuscuius generis quidam incuſant. 64.G.
è Morte ad uitam reuerſus homo prius improbus, optimè uitã inſtituit. 200.D.
Mortuus qui ſit bodie, cras quoq; mortuus fore. 86.G
Mortuus triduanus reuiuiſcens. 200.C.
Mortui eſſe falſo nunciati, cur cum redirent, à tẽplis arcerentur. 132.D.E
Mortui hominis corpus cur albis neſtibus inuoluitur. 135.E
Mortui infantes non lugendi. 338.K
Mortuorum luctus quò refertur. 62.B
Mortuorum loculi non mouendi. 81.B
Mortuorum corporum frigus. 151.B
Mortuorum animæ umbram non faciunt. 150.F
Mortuorum uorationes apud Hyrcanos. 188.A
Mortuorum animæ quales ſint. 200.E. F.G.H.
Mortuis quo menſe parẽtarent Romani. 136. E.
Mortuos effodiendos non eſſe. 109.F.
Morſus Laconum, ut leonum. 87.G. 112.A.
Morſus laſciuientiũ mulierculariũ. 54.F
Morſus urbani uerorum philoſophorũ non inutiles. 354.E
Motio terræ. 165.D
Motus quid. 159.I.
Motus, uocis genitor. 309.D.
Mugilis piſcis aſtutia. 310.D
Mulæ cur ſteriles. 170.H.I.
Mulæ recalcitrans Cteſiphon. 108.A
Mulctata neſumẽta pro corporibus ab Artaxerxe longimano. 81.D
Mulier lunæ comparata, uir ſoli. 76.D.
Mulier accedere ad uirum non debet, ſed contrà. 76.I.

Mulier præſente uiro læta eſſe debet. 77.G.
Mulier pudica tanquam aliena lingua per maritum loquatur. 77.K
Mulier ſine uiri ſocietate infantem non parit. 79.E.
Mulier quæ cenſenda optima. 116.A.
Mulier frequentius Veneri indulgens cur non concipiat. 170.C.D
Mulier concluſa ac ſumptuoſa etiamſi deformis, à curioſis magis appetitur, quàm ſuæ ipſorum legitimæ. 214.I.
Mulier Xerxi à Dario regnum eblandita. 247.A.
Mulieris amici eſſe debent ij qui uiri amici ſunt. 76.I.
Mulieris pudicæ nec ſermo publicus eſſe debet. 77.I.
Mulieris de ſtupro appellatæ pudicum reſponſum. 115.I.
Mulieris non formam, ſed famam cognitam eſſe debere. 116.B
Mulieris opera bellum finitum, quod mulieris peruerſitate fuerat accenſum. 123.H
Mulierem ueſtibus nudari, turpe. 20.I.
Mulierem improbam, qui uir ſit, facilè ejiciat. 56.H
Mulieres ægre ferre non debent ſi mariti ſui in uoluptatibus profuſiores cũ ſcortis aut ancillis aliquid delinquant. 76.H.
Mulieres iracundæ ne ſint, aut amatæ. 77.F.
Mulieres literis eſſe deditas conuenit. 79.D.
Mulieres probæ ac honeſtæ. 79.F
Mulieres cur uiris iracundiores. 208.B
Mulieres Lacænæ ſolæ uiris imperant. 108.E.
Mulieres uirili habitu ſacrificantes, uiri muliebri. 118.B
Mulieres etiam in conſilium adhibendæ, cum illarum res agitur. 117.B
Mulieres Celtarum conſultationibus publicis adhibentur. 118.E.F
Mulieres ephebborum cultu ornatæ. 128.G.
Mulieres, inclementes ac furioſæ dominæ. 231.D.
Mulieres cur cognatos ore oſcularentur. 132.F
Mulieres Romanæ nec molebant nec coquebant. 142.H.
Mulieres Chalcidoniæ genam alteram duntaxat in occurſu magiſtratibus nudantes. 151.G
Mulieres ſe in rogum maritorum inijcientes. 187.I.K
Mulieres curioſe non aſpiciendæ. 216.A
erga Mulieres ut ſe geſſerit Alexander Macedo. 246.C.
Mulierum delectus in liberis procreandis. 1.B.
Mulierum ornatus unde petẽdus. 77.F
Mulierum peccata magis latent, quàm quæ contra eas peccantur. 78.I.
Mulierum nullum in tenebris diſcrimẽ. 79.A.
Mulierum Argiuarum ſorte facinus. 105.D.
Mulierum fortium cum uiris fortibus collatio. 116.E
Mulierum ſuarum ac puerorum exulẽdorum conſilium apud Phocenſes in re deſperata. 117.B.
Mulierum execratio apud Tanagræos. 150.H.
Mulierum odio Fuluius Stellus ſe equæ commiſcens, ex ea filiã ſuſcipit. 177.I.
Mulierũ amor erga proles ſuas. 190.F.
Mulierum uita tranquilla an ſit. 217.I.
Mulierum Romanarum & Carthaginenſium liberalitas in rerum angu ſtia. 290.E
Mulierum amores perniciosi. 314.H. I.K. & dein.
Mulieribus ſumptum & luxum ut detrahas. 76.E
Mulieribus aperto capite in publico eſſe, indecorum. 133.F
Mulieribus ubera in ſuperiori corporis parte collocata cur ſint. 190.D
Muliebris prudentia in ſtupratore ſuo ulciſcendo. 127.D.E
Muliebris dolor ſeſe ulciſcens. 178.E
Muliebris fortunæ templum Romæ. 237.K.
Muliebre conſilium, felix. 117.F
Muliebri de ingenio uerbum nullum ab extraneis faciendum. 106.C
Muliebri habitu urbem luſtrare cur liceat tibicinibus idibus Ianuar. 139.C.
Muliebria ueneficia. 11.A
Mulius ſeditioſus homo 237.F.
Mulus publico ſumptu ab Athenienſibus altus 316.I.
Muli prolifici non ſunt 312.G
Muli clitellarij mira aſtutia. 317.D
Mullus piſcis pro ſacro in Eleuſina cultus. 313.H.
Mulſum quid. 308.C.
Multitudinis fauor ut cõparetur. 83.F.
Multitudini qui placeat, ſapientibus diſplicere. 3.F.
Multis pugnet oportet, qui multis uult imperare. 102.G
Multos aut paucos eiuſdem generis milites eſſe ut agnoſcas. 101.K
Munditiam omnem, mulieres abijcere non debent, ſed ſuperfluum cultum. 77.G.
Munditiei cura in brutis. 313.A.
Mundus ut ſit coagmentatus & conſtitutus. 156.H.235.A.
Mundus an unus ſit. 157.A. an animãs. 160.I.
Mundus & natiuus & mortalis. 157.B.
Mundus uiſibilis, deus. 158.F
Mundus unde dictus 160.G
Mundus quare cernuus ſeu inclinatus. 162.D.
Mundus ad imaginem dei factus. 193.B
Mundus uelut fanum quoddam ſanctiſſimum, & deo dignum 225.A
Mundum ſuum Romanæ mulieres contulerunt ad eraterem deo Pythio mittendum. 290.E
Mundus, patria cuique eſt. 293.H.
Mundi infiniti. 155.E.157.B
Mundi forma 160.H
Mundi fabricam à quo elemento adoriſſe deum. 161.A
Mundi ſtructura. ibi.C.
Mundi contemplatio ad quid; conferat. 193.B.C.
Mundi harmonia uaria 221.H.I.
Mundi pulchritudo ac uita. 225.A.
Mundo ac diuitijs renunciantes philoſophi. 292.B.C
Munificentia in nullum quali eſſe debeat. 287.B.
Munera etiam exigua in rep. claris uiris obeunda. 279.E
Muneribus abſtinens Phocion. 86.F.I.
Muneribus corrumpi Spartiatæ metuebant. 105.H
Munychia capta. 349.A
Murænæ Craſſi oratoris. 279.D.315.I. 319.I.
Murænam polypus metuit. 321.D.
Murtia Venus, eadẽ & Myrtea. 134.E
Murus pulcher non ſit ſi fœminæ inhabitent. 89.E.101.C.102.G
Murus ligneus oraculo datus, de nauibus interpretatus. 290.F
Muri Spartæ, uiri armati. 100.D
Muri alti & muniti, mulierum habitacula. 102.G
Muri cur omnes ſancti, non item portæ. 135.G.
Mus etiam ſe uindicans 105.F
Mures, Perſarum Magis inuiſi. 297.F
Mures cur in marinis nauibus copioſiores quàm in fluuiatilibus 328.C
Muſarum mater, memoria 5.D
Muſarum fœtus 79.G.
Muſarum munera magis quàm Veneris cum amicitia ac beneuolentia coniuncta. 250.F.
Muſis cur ante pericula & pugnã ſacrificarẽt Lacedæmonij. 106.F.113.K. 209.A.

Muſeæ antiquorum ab urbibus remotæ. 215.H
muſca cicurari non poteſt. 336.B
muſis & Herculi communis ara. 139.G
muſica ars. 56.A
muſica quò potius adhibeatur. 78.D.
muſica bellicæ exercitationi à Lycurgo annexa 113.I.
muſica Lacedæmoniorum ſeuera. 113.K
muſicæ delectãtur delphini piſces. 323.k
muſica uiros faciens. 244.C
muſica hominem ſibi ipſi aufert. 255.B.
iram lenit. 306.C
muſica exerceri amat. 266.E.
muſica conuiuijs potiſſimum adhibenda. 306.I.
muſica cæleſtium corporum. 307.A.
muſica noſtri temporis complorata. 307.E.F.
muſica ueterum qualis fuerit. 307.F.
muſicæ concentus 54.E
muſices peritia regibus indecora. 84.A
muſicæ uis. 244.D.303.D.306.G.307. A.D.E.
muſicæ conſideratio. 298.F.G.& dein.
muſicæ inuentor Apollo. 300.K
muſicæ adulteratio 301.B.305.K.
muſicæ uſus etiam in bellis. 303.D.
muſicæ innouatores 303.K.
muſicæ querimonia. 304.a.b.c. & del.
muſicæ ueteris laus. 304.F.
muſicæ partes tres. 304.G. 305.E. 309.A.
muſicæ præuaricatores grauiter apud Argiuos mulctati. 305.I.
muſicæ à teneris didicitæ uſus. 306.F.
muſicæ eneruatæ malum 307.C
muſicæ utilitatis tria genera 310.C
muſicam ueterem deprauari nolebant Lacedæmonij. 106.C
muſicam aditurus, poëſeos eſſe gnarus debet. 304.G.
muſicantes reges, Apollines. 32.C.
muſico iudicium neceſſarium. 305.A.B.
muſicorum liuor. 307.E.
muſicorum factiones plures. 309.C
muſicos ueteres non ignorantia multis modis abſtinuiſſe, ſed iudicio & ſtudio. 301.F.G.K.302.A.
muſonius fœnerator 291.D.
muſteli marini mirum 189.B.
muſtum frigori expoſitum, diu dulce permanet. 331.I.K
mutationem contra omnem aſſuefactus Ageſilaus. 100.A.
mutuum ut ne des quibus non confidis. 226.I.227.G.
mutuum etiam amico dans, cautionem adhibe. 228.E.F
muſtelaſe ruta aduerſus ſerpentes armat. 318.I.
Mutij Scæuolæ in exurenda manu ſua fortitudo. 173.H
Myculli induſtria ĩ fame fugãda. 291.E
Myrrha patris ſui amore capta. 177.A
Myrrhine, amica Hyperidis oratoris. 348.F.
Myrmeciarum miri anfractus. 315.H.
Myronidis apophthegma. 87.D
Myrtis Anthedonia poetris. 150.H
Myrtus conuiualis. 335.C.D
Myrtus cur nõ infrætur in ædem Floræ. 134.D.
Myſorum ac Phrygum fines, prouerb. 67.A.
Myus urbs. 123.E.

N

Nabis pernicioſus ciuis 278.F
Nares ſibi & aures pro rege ſuo amputans Zopyrus. 81.A.
Naſcendi fluuius nunquam deſinens, quemadmodum nec moriendi. 59.K
Naſicæ dictum de Carthagine exciſa. 49.F.
Naſi adunci bonos. 32.A.80.K.286.I.
Naſi muccum in cibos emungentes ut cæteri eo abſtineant 185.I.K
Natalitia haud facilè manu capiuntur. 320.A.
Natura ſine diſciplina cæca eſt. 1.F.
Natura infirma, exercitatione firmatur. 1.I.
Natura eaſu conſiſtens. 145.B.
Natura quid ſit 155.A
Natura cuique ſua ſequenda. 221.I. noſcenda.74.H.285.C.
Natura nihil temere facit. 311.I.K.
Natura, moleſta omnia refugit. 337.A
Naturæ defectus, doctrinæ exercitatione tolluntur. 1.G.
Naturæ uitia probro nulli danda. 19.G
Naturæ iura uiolari non poſſunt. 82.E.
Naturæ conſideratio. 160.E.
Naturæ excellentia, ac ſagacitas. 185.D.
Naturæ excellentis homines abſurda nonnunquam & praua producunt. 194.B.C.
Naturæ prudẽtia ĩ fabrica inſtrumẽto rũ ad generationẽ neceſſariorũ. 289.I.
Naturæ arcana indaganda. 215.F.G.H
Naturæ tam pauperes ſatisfaciunt q̃ diuites. 232.E.F
Naturalis philoſophia. 154.fa.2.
Naucleris auidis ſimiles qui plethoram ſibi in corpore accumulant. 69.I.
Nauis cur in altera facie nummi ueteris Romani impreſſa. 137.G
Nauis actuariæ & onerariæ compoſitio. 237.E
Nauis perpetuatio. 262.K
Naues Troianorũ Troades incendunt. 216.H.
Naues cur hyeme tardius in fluminibus agantur. 318.I.
Nauplij fuga. 149.G
Nauſea cur corripiantur qui mare nauigant. 329.D
Nauſea ut fiat. 329.D.E
Nauſicaa Vlyſſis amore capta. 14.K.
Nauſithous Cyclopas fugiens. 294.I.
Nautæ pigri 209.I.
Nautis eſſe, aut nauali prælio decertare Lacedæmonijs nõ licebat. 114.F.G
Naxiorum ac Miletiorum bellũ. 123.G.
Ne quid nimis, Delphicum oraculum. 64.E.
Neceſſario quæ eueniant, ægrè ferenda non eſſe. 61.I.64.I.
Neceſſitatis conſideratio. 159.K.160.A
Neceſſitas, acerba domina. 287.A
Neceſſitati cedendum. 64.F.
Nectabius Aegyptius 102.D
Neæra Hypſicreontis uxor. 123.G
Negocia philoſophiæ ſeruire cogenda, non contrà. 42.C
Nemeſin in dorſo portare 50.B
Nemæus quidam in mari demerſus, à Delphinis in littus expoſitus. 324.B
Neomeniæ & calendæ nefaſti dies per uſurarios facti. 290.C
Neoptolemus hiſtrio 345.I.
Nepenthes pharmacum quo uſa eſt Helena in uino. 334.H
Nepotes, ac dein, maiorum ſuorum mores repræſentant 200.A.
Nephalia Dionyſij ſacra. 72.G.212.B
Neptes uxores ducere pmiſſum. 132.H.
Neptunus equeſter. 138.E.
Neptunus immiſſo tauro equos iugales territans, Hippolytum & Comminũ diſcerpit. 178.H.I.
Neptuni Stilboni in ſomnis apparentis mira erga illum benignitas. 46.F
Neptunũ ſe uocari paſſus Clitus quidã pro paucis hoſtium nauibus depreſſis. 245.I.
Neronis tragicus ornatus 32.C
Neronis ſæuitia in Plynti neceſſarios. 54.C.
Neronis anima apud ĩferos ignitis undique clauis tranſfixa uiſa. 202.F.
Neronis cãdidum de inimico iudicium. 278.H.
Neronem prudenter Seneca admonet. 210.I.
Nerui animi, ira 258.E
Neſcire quædam præſtat quàm ſcire. 216.C.D.
Neſtis, genitura & aqua. 156.G
Neſtor ſenex in expeditione Troiana quid ſibi uelit 263.H
Neſtori ſimiles decem conſiliarios rex Agamemnon optabat, 264.K.

Netes uſus apud antiquos. 301. G. 302.H.K.

Nicanor apud Philippum delatus tanquã maledicus, ab ipſo muneribus cumulatur. 83.C.D

Niceratus pomparum dux. 288.A

Nicias Maleotes hiſtoricus. 175.H

Nicias ab Ageſilao periculo ereptus. 277.E.

Niciæ pictoris uoluptas in ſuo opere. 262.F.

Niciæ Athenienſis oratio languidior. 274.A.

Nicionis Macedonis mors. 86.H

Nicocles Cypri rex, Euagoræ filius. 342.D.

Nicomedes Bithyniæ rex Romanorum libertum ſe profitens. 245.B

Nicopolis meretricula 235.I.

Nicocrates Cyrenæorum tyrannus. 124.H.

Nicoſtrati apophthegma. 90.E

Nicoſtrata, Carmenta 139.E

Nicoſtrata Phœdi Thebani filia. 326.d

Nicoſtrate Themiſtoclis uxor. 345.A

Nicocreontis aduerſus Anaxarchũ crudelitas. 258.D

Nicoſtrati Argui ingenuum reſponſum ad Archidamum 229.F

Nidificatio hirundinũ quàm induſtria. 315. A.

Nidus Alcyones mirabilis. 188.K. & dein. 313.D.E.

Nigidius Ciceronis in repub. adiutor. 269. G.

Niger Sophiſta Plutarchi familiaris. 71. H.

Nigrum omne tinctum. 135.F

Nigri ut laudentur 25.B.32.A

Nihil graue quod neceſſarium. 64.I.

Nihil fortunæ committendum. 212.A

Nilei filij. 123.E.F

Nili exuperantia ut fiat. 166.B.C. ut cognoſcatur.322.K.

Nimietas uitanda. 68.A.B.& dein.

Niobes inſania 64.D

Niſus rex 147.I.

Niſi Alexander eſſem, Diogenes forſan eſſem, ut intelligatur 242.G.H

Niuis delicię in Aegypto 68.F

Niues ut fiant. 164.D

Niues capilli, canities, ſeu ſenectus. 264.G.

Nobilitas, externum bonum eſt. 3.C.

Nobilitati generis uirtus præferenda. 229.B.

Nobilis iniquum petens ut repellendus. 229.F.

Nobilium & illuſtrium uirorum delicta latere non poſſunt. 253.C

Noctua Xenophonti adſcripta. 345.C

Noctis ac lunæ uaticinium 201.G

Nocturnum uiſum amorem concilians. 350. G.

Nomades carnium eſu uiuunt. 315.G

Nomen dei Romæ præſidis efferre nefas erat. 139.H.

Nomenclaturæ ſuperbæ. 245.K.246.A

Nomina quoto die pueris imponerentur. 144.G

Nomina rebus conuenientia impoſita. 246.A.B.

Nominibus tribus uiri utuntur, fœminæ duobus. 144.H

Nominis materni filiab⁹ imponẽdi gratia. 336.K.

Nomphis de rebus Herculis 119.H

Non cuiuis dextra injicienda, Pythagoricum ſymbolum 54.A

Non naſci optimum, aut quamprimum emori. 63.K.64.A

Non expectatam, in imperatore turpis uox. 87.K. id ut fiat ne dicas. 223. C. D.

Non omnia eundẽ hominẽ poſſe. 221.K.

Non ſyllabam quòd ſonare non poſſent Aſiani omnes, uni homini parebant. 228.C.

Nonæ qui dies dicantur. 134.I.

Nonæ Capratinæ 236.H

Noſſe quod melius eſt, & deterius ſequi, miſerrimum eſt. 18.I.

Noſce teipſum, Apollinis Pythij oraculum. 28.A. item Delphicum oraculum. 64.E.

Noſcendus ſibi quiſque. 221.I.

Nothi filij legitimis prælati inuidiæ apud matremfa. 178.E.F.G.

Noti uenti pernicies 212.E

Notionem dei unde habuerint homines 157.C.D.E.

Notum omnibus eſſe, quàm omnes noſſe, glorioſius 94.F.

Noua inquirunt curioſi. 214.D.E

Noua nupta cur ipſa limen domus non pertranſeat. 135.K.

Nouæ nuptæ maritos auerſantes propter primos congreſſus, ſtultæ. 76.A.

Nouæ nuptæ ſponſus in tenebris primũ miſcebatur. 140.C

Nouæ nuptæ cerimoniæ uariæ. 131.H.I. & dein.

Nouæ nuptæ zelotypia infelicis exitus 176.I.K.

Nouarum tabularũ auctor Lycurgus. 107.H.

Nouarum rerum curioſi pereontatores apud Locrenſes mulctabantur. 214.E.

Nouarum rerum authores, ipſi rerum difficultatibus implicandi, ut à cœpto deſiſtant. 285.B.

Nouas ſtatim leges afferre, periculoſum. 272.B

Nouare aliquid in rep. quando liceat. 284.C.

Nouercæ ſuperinductæ inuidiam ut apud filios leuarit Piſiſtratus. 551.K.

Nouenarius numerus primus tetragonus. 144.H.

Nouercalis amoris ergà priuignos infelicia exempla. 178.F.G.H

Nouitatis ſtudium. 52.G

Nox, multarũ rerũ principiũ. 142.F.G

Nox uers. 186.F.K

Nox euphrone. 215.H

Noxium nihil eſt quod idem ſit honeſtum. 216.F

Noxijs obnoxij amici ac uincti quatenus petendi ut liberentur. 277.D.E. F.G.& dein.

Noxios homines uinctos ſcortis liberatos dandos, non imperatoribus. 90.H

Nubẽdi tempus uirginum uiduarumq;. 144.K.& dein.

Nubes ut fiant 164.D

Nubes deorum Homericorum. 320.K

Nuceria Hebij uxor. 178.F

Nudari ſub dio, turpe. 137.C.

Nugari, cordatorum hominum non eſſe. 17.I.

Nugarum artifex non ineleguns Socrates. 9.A.

Numa Pompilius pacis & otij ſtudioſus. 134.B. fortunæ beneficio Romæ regnum adeptus 235.H

Numæ Pompilij prudentia ac iuſtitia. 133.G. felicitas. 237.B.C.D.

Numantia à Scipione capta. 95.B.

Numen quid. 157.C.252.D.

Numerus impar nuptijs aptior. 131.K

Numerus par, fœmina: impar, mas. 144.G.

Numeri principium numen. 135.B

Numeri, rerum principia. 153.I.

Numerorum muſicorum proportiones. 302. F.

Numiſmata Iano & naue ſignata. 137.G.

Numitor Amulij frater. 179.B

Numus oue & boue inſignitus. 137.G.

Numi ferrei uſum Lycurgus inſtituit. 107. H.

Numi ueteris apud Romanos ſigna. 137.F.

Nuncius rei lætæ quàm bene exceptus. 281.G.

Nundinæ unde dictæ. 137.I.

Nuptialis ſatio optima. 78.H.

Nuptiales faces, quinque. 131.K.

Nuptialia problemata. 131.H.I. & dei.

Nuptiæ fauſtæ, & nuptiæ deteſtandæ. 245.A.

Nuptiarum tempus à Lycurgo certum præfixum. 108.F.
Nuptiæ quãdo inirent Romani. 142.K
Nutrices quales esse debeant. 2.C.
Nutricum amor adscriptitius. 2.B
Nutricũ mos erga pueros lapsos. 38.I.
Nutrire filios suos matres debent. 2.A.
Nutu continere seruos posse, magis bene, quàm plagis & uerberib⁹. 209.E
Nyctelia templa 150.B
Nympbæus adolescens pulcher. 118.F.
Nympharum sacra Protelea. 324.K.

O

Oarsæ ignauia. 245.B.H.
Obæratorum asylum Ephesinæ Dianæ templum. 290.E.
Obæratos milites suos Alexander liberat. 246.F
Obesi, Epaminondæ inuisi. 90.F.G
Obesitatis remediũ ros, & sal. 328.B.I. 332.F.
Obiurgatio amici quando acerbitatem admittat. 39.A
Obiurgatio amici coram pluribus fieri non debet. 59.F. contemptum præ se ferre non debet. 40.D. frequens ne sit. 40.I.
Obiurgatio tui ipsius, culpæ quam reprehendas, admiscenda. 40.B.C
Obiurgationi laus admiscẽda. 40.D.E
Obiurgationes quãdo adhibẽdæ. 206.B
Obiurgationibus & laudibus alternatim utendum in pueris instituẽdis. 5.A.
Oblata dijs spolia cur pereant situ. 136.I.K.
Oblectatio de iectis spe, loco præmij repositæ. 243.H
Obliuio nonnunquam bona. 216.D
Obliuio & ferula Baccho sacræ. 335.E.
in Oblocutionibus quid seruandũ puero. 5.G
Oblocutores à regib⁹ tolerati. 208.E.F
Obsequentis fortunæ templum. 258.A
Obseruationis pudor non paucos subuertit. 226.K
Obscœna coràm pueris nõ dicenda. 21.C.
Obsides p populis reges, nõ extrá. 103.F
Obsidum occisio. 117.A
Obsidendorum cautio. 206.D
Obsonatores Alexandri 84.E
Obsonium sibi & salsamentum uel per forum ferre, indecorum nõ est. 279.F.
Obsonia utilissima quæ sint. 72.C
Obsoniorũ arebitecti pernicios. 69.A.
Obtrectatrices uitandæ. 78.G
Obtusa ingenia. 26.I.
Οἰκουροὶ tyrannorum. 216.F
Occasio uirtutem obscurauit. 260.D
Occasiones ex tempore datæ in argumentum sumptæ, magnã uim ad persuadendum habent. 274.K
Occidere uolens, sanat 50.E
Occultatũ aliquid gestiens, rogatus quid occultet, ut respondeat. 213.B
Occulta cordium nostrorum deus nouit. 199.G
Occupato moriendi ocium non esse, iocus. 74.F
Ochna puella. 250.G.
Ochus fortunatus 240.A
Ochus Xerxis filius fratribus insidias struens, patri mortis causa fuit. 351.I.
Ochi Persarum regis sordes 118.D
Ocium, laboris condimentum. 5.C.
Ocium à labore interponendum. 70.A.
Ocium studiosis rectè collocandum. 74.A.
Ocium moriendi in negociorum multitudine cuidam fuisse uelut miratus Epaminondas 74.F
Ocium Romæ inerescentis. 237.F.G.
Ocij inertia. 81.H.
Ocij lex apud Athenas 106.G
Ocij abundantia apud Lacedæmonios. 114.F.
Ociosa uita optima non est. 74.A
Ocioso nunquam esse contigit Dionysio seniori. 82.G.
Ocridionis templum. 249.B
Ocrisia uirgo Coriolana, captiua, Seruij Tullij regis mater. 238.B.
Octimestres infantes cur minimè uitales. 171.C.D.E
Octo fabulæ quatriduo à Paulo comico septuagenario conscriptæ. 261.I.
Octogenarij forte dictum de factum. 106.G.H.
Octonarius primus cubus. 144.H.
Oculus Lycurgo baculo erutus. 108.B.
Oculus regis maxime pinguem facit equum. 5.D.
Oculi Lamiæ exemptiles 212.H
Oculi à mulieribus aspiciendis continendi. 216.A.
Oculi etiam, non tantum manus in potestate habendæ 342.I.
Oculorũ morbus contagio serpit. 30.D
Oculis ægri Laconis ad bellum properantis responsum. 112.H
Odatis Omartæ filia & Zariadres Hystaspis Mediæ regis frater, ex nocturna uisione sese inuicẽ amare coperũt. 350.G.
Odium ut ab se tyrannus reijciat. 82.G
Odium ex opinione nascitur. 297.E
Odium inter bruta ibi.G
Odium ut dissoluatur. 298.C
Odij & inuidiæ differentia. 297.D.E. & dein per totum.
Odij mira uis. 298.A
Odia soluenda, non amicitiæ 55.K
Odisse malos, laudi datum. 297.I.
Odontismos. 307.H
Odorum superflua cura. 184.E.F
Odoramenta uxoribus grauia uiri ne ferant. 78.I.
Odorata, hyeme minus redolent. 331.F.
Odoratus ut fiat. 168.C
Oechalia ab Hercule direpta. 175.I.
Oedipodem curiositas malis multis inuoluit. 216.B.
Oedipus & Oresles Thebani. 91.A
Oedipi casus. 191.A
Oedipodi & Oresti parricidiũ exprobratum ut retortum. 279.C.
Oenoliæ. 150.C
Oenomaus equarũ studiosissimus. 151.I.
Oestrum tauris in aures insertum. 51.G.
Officium omne uno modo perficitur. 255.H.
Οἰκτος apud pœtas quid. 11.D.E
Ollæ uestigium turbandum esse, quid sit. 336.C.
Oleum arboribus inimicum 327.B
Oleum in mare infusum cur illud translucidum & pacatum faciat. 329.B
Olei uis in floseulorum odoramentis. 69.H.
Olfactum canum uenaticorum ut seruẽt uenatores. 215.D
Oliuæ primus sapor. 328.E.
Oligarchia Lacedæmoniorum. 181.D
Olitor quidam rex creatus 247.B
Olympus musicus. 299.E.I. Eius inuenta. 300.G. 303.I.
Olympi musici præstantia. 301.G
Olympiadis Philippi uxoris prudentia. 77.C. magnanimitas. 116.F.
Olympionicarum conditio. 220.H
Olynthus à Philippo facilius euersa q̃ alia ciusmodi constructa. 102.E.
Olynthi oppidi subuersi inuidia aduersus Philippum 208.I.
Omestes Bacchus. 210.K.
Omnes despicere, stulti & superbi est. 16.B.
Omnia cognoscẽs & reprehendẽs, intolerabilis. 40.K
non Omnia posse, turpe non est. 228.I.
Omnibus respondere, seruile. 16.B.
Onesicritus Diogenis Cynici discipulus. 242.G
Onobatis quæ diceretur. 146.D.
Onoclus rex. 149.A
Onomademi prudens consilium in seditione populari. 51.H. 280.I.
Onoscelis filia Aristonis ex asina. 177.b
Onus ab amico non auferendum esse, quid sit. 336.C
Opes Gygis 220.F.
Opes magnæ, signum uelut facinorosis seruis & calumniatoribus. 3.C.
Opes, uirtũ & ingenij corruptela. 18.D.

Opes industria parantur. 56.B.
Opum usus cũ uirtute iucundior. 56.F.
Ophthalmiæ sanandæ uena inciditur. 198.D.
Opinio sæpe malo ipso maior. 292.K. 293.A.
Opportunitas & occasio in omni re obseruanda. 38.D
Opportuna opportuno loco dicenda. 103.D.107.A.
Opsonatores Alexandri. 84.E
Optata non omnia euenire, felicitatis est. 18.G.
Optanda imperatoribus. 97.K
Opticen pisces norunt. 321.G.H
Optiletis Minerua. 108.B
Optima, quæ iusta. 103.B.
Optimus & ciuilis uir natura multitudini præest. 281.A
Optione duorum data, utrunque acceptum. 109.A.
Opera clarorum uirorum non passim abutendum. 279.G.H
Operibus ipsi suis oblectati artifices. 262.F.
Operosi dies non cõtinuò post dies festos subijciendi. 135.D.
Opulentiæ elenatio. 232.E
Oraculum super oraculum consultum. 99. E.
Oraculum Delphicum, seu noctis ac lunæ. 201.H
Oracula adeũtes, æra pulsari, & quàm maximũ strepitum fieri uolunt. 133.C.
Oracula uocata Demetrij responsa, adulatorie. 245.K
Oraculorũ dubiorum interpretatio militaris. 90.H.I.
Orandi consuetudo laudabilis. 212.B.
Oratio, re maior esse non debet. 105.I.
Oratores qualiter audiendi. 22.I.K.
Orator seipsum nimium deprimere non debet. 274.G.H
Oratorem qualem uolebant Lacedæmonij. 114.E
Oratio consolatoria de morte. 57.H. & dein. 336.H.I.
Oratio adolescentũ nec theatralis sit & tragica, nec humilis & depressa. 3.K.
Oratio & mores persuadent. 273.E.
Oratio, actionis umbra. 5.F
Oratio uirtuti maximè cognata. 18.I.
Oratio maximè fauore & gratia alitur. 25.A.
Oratio pictis stragulis similis. 87.C.
Oratio, rerum omnium potentissima. 102.H.273.F.G.
Oratio placitura, Gratijs Musas coniungere debet. 116.C
Oratio ciuilis uiri qualis esse debeat. 274.C.D.E.
Orationis absolutæ & castæ fructus. 22.E.23.G.
Orationis inania & sucl. 25.A.B.
Orationes magnorum uirorum ut expendendæ. 22.H.I.
Orationibus scribendis Isocrates magnum quæstum faciebat. 342.C.D. Dinarchus item. 348.K.
Oratoribus & poëtis ferè singulis peculiare aliquid ineſſe propter quod placeant. 25.D
Orbis disciplinarũ adolescẽtibus complectendus. 4.B
Orbitas æquanimiter ferenda. 219.B
Orcus. 59.H.286.I.
Oreſtes cædis paternæ ultor. 179.D
Oreſtes & Pylades amicorũ par. 52.G.
Oreum oppidum 325.G
Orgilaus Phalidis filius 289.A
Origis mirum. 319.B
Orionis domicilium Thuria. 294.F.
Origuno se munit Teſtudo aduersus Viperam. 331.G
Ornamentum quod sit. 77.F
Ornatus corporis sufficiens quis. 45.I.
Ornatus nimius mulieribus uitandus. 77. E.
Ornatus corporis artifices Sparta expulsi. 108.G
Ὀρθοπυργότωρ Trallianis. 151.D
Orontis generi regis Artaxerxis dictũ festiuissimum. 81.G
Orpheum nullum imitatus. 299.E
Orpheus quousque perduxerit uxorem ab inferis. 201.G.
Orphei sacra. 106.K
Orphei hymni 307.F.
Orpheũ ut ulciscantur Thraces. 197.A
Orthia fidium lex. 299.D.307.K
Ortiagontis uxor Chiomara miræ prudentiæ mulier. 126.F.G
Orthiarum effectores. 300.B
Othryades Lacedæmoniorum imperator. 173.I.
Ortus & interitus. 159.I.K.
Ortus & occasus diei principium difficile capitur. 142.H.
Ortus & interitus 159.I.K
Oris fœtor in uiro ab uxore non auersatur, nec indicatus. 50.I.
Oris fœtoris conuicium sibi illatum, Hieron ab uxore expostulat. 82.B
Oscula cur dent affinibus & cognatis salutantes Romanæ mulieres. 116.I.
Oscula oris cur mulieres cognatis præbere solerent. 131.F
Osculis etiam uxorum coram filijs temperandum. 76.F.
Ostentatio & rixa philosopho fugendæ. 44.H.
Ostrei clausi aperiẽdi industria à quo monstrata 315.D.
Ouis, unius semper uocis: homo multas ac varias perficit. 104.E
Ouis graniore pedis sonitu lupum aduocat. 320.A.
Ouium initus ad Agnonis lucum. 151.I.
Oues ut pingues facias. 328.A
Ouibus cur salem obijciant pastores. ibid.
Ouæ assa, solidus cibus 72.A
Ouæ piscium mares genitali semine conspergunt. 322.H
Ozolæ Locri. 247.H.

P

Pæanes, pœmatis genus 308.G
Pæanum effectores 300.B.C
Pædagogi quales esse debeant. 2.E. 5.D.
Pædagogorum utilitas. 304.B
Pædarastæ uim amatis afferentes. 325. C.H.
Pædareti apophthegmata. 90.D. 110.B
Pæderastis an conuersari debeant pueri. 6.E. & dein.
Paguri pisces ad lucẽ accurrunt. 312.E
Palamnæus quid. 148.K.
Palati sensus acutior quibusdam quàm cordis. 8.B
Palintocia. 148.B
Palladis lex Orthia. 307.K
Palladium Argis surreptum. 151.F
Palladium ex incendio eripiens, luminibus priuatus 176.D
Pallidi, melleo colore 25.B.
Pallidi & macilenti magis quàm pingues & uncti Cæsari suspecti erant. 97. F.
Palpones non audiendi 230.A
Palustres strpes sine pluuia squallent. 327.G.
Pammenes Epaminondæ præceptor. 276.B. eiusdem ad remp. subuectio. ibi.A.
Παναγὶς retis genus. 320.H
Panæma. 152.A.
Panætius Philosophus Scipionis minoris comes. 94.H. 250.C. patriæ suæ studiosus. 281.H.
Panætij liber de Geometriæ & musicæ rationibus. 309.E.
Panathenaicus Isocratis quando scriptus. 342.C.
Pancrates musicus. 301.K
Pandari fastus. 10.H.
Pandiei. 275.K.
Pandora Hesiodi 59.E.
Panegyricus Isocratis quando scriptus. 342.C.
Pangæi fons miraculosus. 328.K.
Panicus terror. 90.F.
Pani amicus canit. 140.F

Panis ſiniſtra tenendus, cibus dextra. 56.A.
Pannychides. 215.C.
Panthiæ mulieris lachrymæ uirum atonitum reddunt. 47.B
Panthiam mulierẽ formoſam Cyrus uidere non ſuſtinuit. 17.D.215.K.
Panthœdæ ſcite dicta. 109.H
Papyrius Papyrij Tolueri filius ſorori commiſtus ſe ipſum interficit. 177.H
Par, indigens & imperfectum. 139.B
Paris & imparis numeri diſcrimẽ. 151.K
Paria amicorum quinque celebriora. 52.G.552.F.
Paralij. 275.K.
Paralos nauis ſacra apud Athenas. 2a 61.K.279.G.
Parameſe. 302.H.K
Paranetes uſus apud antiquos. 301.G.
Paraſiti aſſentatores 28.G.
Paraſitus cancro ſimilis. 30.H
Paraſitorum uilitas. 26.A
Paruæ qui ſint. 147.D
Pardalis dono accepta, leone compenſata. 81.I.
Pardali & Tyrrheni inimicitiæ. 289.C
Pardi odor ad ſe feras trahit, maximè ſimiam. 320.A.
Parentes noſſe debẽt quid filij ſui à pædagogis & præceptoribus diſcãt. 5.C
Parentes ſine mercedis ſpe liberos educant. 190.F.G
Parentes, filiorum ſuorum inter ſe mutua charitate maximè lætãtur. 351.H.I
Parentum maculis filij notantur. 2.B.C.
Parentum quorũdam negligentia circa filiorum inſtitutionem. 2.H.I.
Parentum iræ aduerſus filios quales eſſe debent. 7.E.
Parentum laus filijs improbis obijciẽda. 40.F.G.278.I.
Parentum ac præceptorũ uiſis non terreatur iuuenis uirtutis ſtudioſus, ſed potius eos reuiuiſcere optet. 47.I.
Parentum & progenitorum ſimilitudines unde exiſtant in filijs. 170.E.F
Parentum peccata an filij luant. 196.F. G. & dein.
Parentum bonos in filios deriuatus, arguit etiam ignominiam pariter derivari debere. 197.E.
Parentum pars quædam in filios traducitur. 198.B.
Parẽtum clarorum memoria filijs peccantibus opponenda. 278.I.
Parentum erga proles amor. 288.D.E. & dein per tot.
Parentibus bonis procreatum eſſe, libertatis theſaurus. 1.C.
Parentibus improbis ſæpe parcit deus, ut boni ab ijs naſcantur filij. 194.G.
Pareuſius fluuius poſtea Anien dictus. 179.I.
Partus. 268.E.
Parietibus inſcriptæ literæ curioſe non inueſtigandæ. 215.D.
Paris de bello in lectum fugiens. 10.D
Paris, patriæ calamitoſus. 54.K
Paridis lyram oblatam auerſatur Alexander. 242.E.
Parius inſula. 124.C.
Parmenidis uerſus male compoſiti. 25.C
Parmeno ſuis imitator. 10.B.
Parmenio ab Alexandro cæſus. 86.C.
Parmenionis laus. 83.B
Parrhaſius Arcadiæ rex. 179.B
Parrhaſius poëta 9.K
Parrheſia amicitiæ propria. 29.C
Parricidã ſuo ipſius indicio detectus. 194.I.
Parricidarum receptatores. 279.C.
Pars dimidia capitis Demoſtheni nonnunquam raſa. 345.H
Partes homœomeriæ. 155.H
Partes corporis ſingulæ generales ex quibus elementis conſtent. 171.K
Parſimonia gulæ coniuncta, fœda. 68.I.
Parſimonia laudata. 231.F.G.
Parthenium poëta 176.K
Parthenos fortuna. 238.A
Parta imperia difficilius gubernantur quàm acquirantur. 97.K
Partum ut ejiciant grauidæ 318.A
Partum iam editum galei piſces rurſus in uterum recipiunt. 322.H.I.
Partu facilè leuantur mulieres plenilunio. 141.F
Paruſatidis Cyri matris dictum. 81.F.
Parua peccata non contemnenda, ſed diligenter omnia uitanda. 47.K
Paruæ ſeu breues fortunæ ædes. 141.B
Paruæ res quædã non negligẽdæ. 141.C
Paruas res in ciuitatibus negligendas non eſſe. 289.A.B
Paruorum accumulatio aceruum facit. 5.E.42.F.
Paruitas corporis irriſa, in argumentũ perſuaſionis concordiæ ſumpta. 274. K. & dein.
Parumlorum mortes ut ferendæ. 338.F
Paryſatis Diabagoæ ex tabellario rex factus. 247.A
Paſiadæ Byzantij facetum dictum aduerſus inſolentiam Lyſimachi. 245.K.
Paſiphaë an amore bouis capta. 76.C.
Patæcion fur. 11.K.
Pater filio honorem deferens. 92.D
Pater, filiorum contentiones non dirimens, mulctatus. 111.G.
Pater proditorem filium grauiter ulciſcens. 175.C.D.
Pater filiam inuitam ac neſciam uiolans, graues illi pœnas dat. 176.G
Pater à filia adamatus. 177.A
Paterpatratus qui dicatur. 139.K
Pater apud inferos Theſpeſio commonſtratus malis obſitus. 201.K. & dein.
Pater à filio diſcrimine iudicij ereptus 340.G.
Pater animi ſolicitudine moriens, à filij ſui alter alteri inſidias ſtruerẽt. 351.I.
Patre tyranno ſuperbiens inſolens filius. 82.D.
Patris turpitudine & ignominia hebeſcere an debeat filius. 15.G.
Patris ultia ante liberos non aperienda. 39.I.
Patris mortem de tyranno ulciſcentes adoleſcentes. 128.C
Patris interfectores à filio uindicati. 179.D.E.
Patres nimis aſperi ne ſint. 7.D
Patres filijs exemplar eſſe uirtutis debent. 7.G
Patres tanquam dij filijs colendi. 133.E
Patres Conſcripti unde dicti. 139.G
Patres dolore raptarũ filiarum ſe præcipitantes. 179.H.I.
Paterna ignominia filios deprimit. 1.C.
Paterni affectus uis. 101.H
Patientia malorum. 19.H.
Patientiæ definitio ſecundum Chryſippum. 258.E.
Pathanâ Hippiæ rhetoris filia. 342.C.
Patratum quid dicatur. 139.K
Patria cuiq; orbis terrarum. 241.D
Patria quælibet ut eniq; ſit. 294.B
Patriæ amor, proprie uite prælatus, uel hoſti gratus. 95.K
Patriæ reuerentia. 100.E.F. charitat. 105.A.
Patriæ placulum luiturorum Laconum fortis animus. 112.H
Patriæ officium negare non debemus. 266.G.
Patriæ proditores filij à patre occiſi. 175.E.
Patriæ charitate ſimultates priuatæ depoſitæ à magiſtratibus. 278.C.D
Patriæ charitas ac ſtudium quantũ eſſe debeat. 281.H.K.284.A.B.
Patriam Cretenſes à matre mutare uocant. 266.G.
Patriam in periculis uir bonus non deſerat. 282.F.G
Patriam multi philoſophi reliquerunt. 295.I.
Patriam natura nobis nullã tribuit, ſicut nec domum nec agrum &c. 295.F
Patricius cur non habitet circa capitolium. 143.I.
Patroclus Peliacam haſtam contingere non audens. 33.B

Patroclus Achillem redarguit. 37.G.
Paucissimi è sapientissimis & prudentibus uiris in sua ipsorum patria funerati. 295.F
Paulus clarus comœdiarũ in senio scriptor. 261.I.
Pauli Aemylij apophthegmata. 95.C. D.& dein. Eius de Epirotis uictoria. 174.E.F. fortitudo animi. 223.E. fortuna. 235.H.
Pauor omnia excutit. 243.F
Pauper uemo est rerum naturæ necessariarum. 230.G.
Pauperes adolescentes uix rectè institui contingit. 4.K
Pauperes fastuosi magis egent. 46.A.
Pauperes, filios cur non educent. 191.C.
Paupertas apud Lycurgum commendabilis. 109.A
Paupertas, malorum extremum. 191.C.
Paupertas animi. 231.A.
Paupertas quàm magnum malum quibusdam uideatur. 258.E
Paupertas erumnosa, sed secura. 291.C.
Paupertas ut tolerari possit. 291.D.
Paupertatẽ fateri turpe non est, sed re ipsa non fugere. 228.E
Pausanias Lacedæmoniorum imperator. 175.C. Eius fastus. 59.B.
Pausaniæ uisa propter nefas à se perpetratum. 195.H.
Pausaniæ Cleombroti apophthegmata. 109.H.I.
Pausaniæ plistanactis apophthegmata. 109. K.
Pax magna Plutarchi tempore. 288.F.
Pacis præsidia munus 140.A.
Peccans amicus aut ciuis modestè arguendus. 278.F.G
Peccatores manifesti ac publicè puniti, mitius apud inferos puniuntur. 202.B
Peccatum nullum exiguum putandum, sed omnia solicitè uitanda. 47.I.
Peccatum suum grauissimum Antalcidas sacerdoti aperire non uult. 103.F. 113. A.
Peccatum teterrimũ quod feciſſet, à sacerdote fateri iussi Lysandri responsum. 109.D
Peccati repreheusio, secreta sit. 39.G
Peccati ultio in tertiam usque generationem extracta. 196.H.I.
Peccata adolescentum & iuuenum. 6.G
Peccata quæ in alijs reprehendimus, nũ in uobis sint, excutere debemus. 22.G
Peccata nullas nobiscum inducias habent. 42.H
Peccata & augeri & minui. 42.E.
Peccata uostra omnia in futuro seculo omnibus manifesta erunt. 201.A.
Peccata populi, reges ferunt 102.F.
Peccata sua nec agnoscunt, qui iam consuetudinem in his fecerunt. 196.E
Peccata quisque sua animaduertat, non aliena. 212.F.G.
Peccata ac uitia multi uirtutum nomine prætexunt. 233.F
Peccatorum castigatio apud Lacedæmonios. 113.E
Pectorũ memoria odiosissima. 196.A.B.
Peccatoribus deus pœnitendi spatium relinquit. 193.G
Peculiaria sunt omnia nostra, ac deorũ bona. 64.B
Pecunia in bello, uelut uenter in corpore. 95.A.
Pecuniæ depositæ cupiditas, depositarios in homicidia impellens. 177.D.E
Pecuniæ cupidus, nunquam rempub. bene administrabit. 285.F
Pecuniarum iactura, uiaticum ad philosophiam. 49.A
Pecuniarum exactor grauissimus Dionysius senior. 82.E.
Pecuniarum inopia facilè tollatur, animi uerò difficile. 231.B.
Pecuniæ tanquam redditurus à ciuibus suis Gelou tyrannus petebat. 82.A
Pecunias publicas cur non haberẽt Lacedæmonij. 103.E
Pecunias in Lacedæmonem inuehentes, morte mulctati. 114.G
Pecunias tã dare, q̃ non accipere datas, eiusdẽ animi magnitudinis est. 243.D
Pecora eadem, sed pastor mutatus, de Scipione dictũ & Ro. exercitu. 95.A
Pedetes cur dicatur Andrõ Sami. 152.b.c
Pediculũ à quo inter sacrificandũ morderetur, Agesilaus rex in conspectu omnium necauit. 99.D
Pediculi à morientibus discedunt. 28.C.
Pegasus Bellerophontis, nauis citissima. 119.E.
Pegasus Euripideus. 277.D
Pelamides pisces 321.I.
Pelei senis ignauia 263.I.
Pelopidæ Epaminondæ collegæ apophthegmata. 91.F.G
Pelopidæ & Timoclæ prudẽtia. 116.E
Pelops Tantali filius. 178.E
Pes bouinus, innoxius. 149.K
Pede in uno stantis irrisio. 111.D
Pedes breues ac longi unde dicti. 308.E
Penelopes cum procis sermones ut accipiendi. 15.A.B
Penelopes eleuatio. 182.C.183.E.H.I.
Penelopen assequi nequeuntes, ancillas assectabantur. 4.C
Pennæ cælestes Platonis 262.H
Pensationes ac sarturas corporis natura non requirit. 74.E.
Pentathlis musica adhibita. 303.E.
Percontator, Vide Curiosus.
Percute, sed audi. 86.K
Perdiccæ abstinentia in muneribus ab Alexandro accipiendis. 248.C.
Perdicum astutia. 185.E. 189.D. 312.K. 317.F.
Perditarum rerum consolatio. 220.B.
Peregre redeuntes uiri cur uxoribus aducẽtus sui nuncios præmittãt. 133.A
Peregrinationi comparata mors. 60.E
Peregrinationes Lacedæmonijs prohibitæ. 114.A
Peregrini & hospites in hoc mundo omnes homines sumus. 297.C
Peregrinos non admittebant Lacones. 114.A.
Pergamenæ mulieris mirus amor. 127.A
Periander medicus. 104.C
Periander dis à numine in tyrannide toleratus. 194.D
Pericles ex tẽpore uou ferè dicebat. 3.H
Pericles in scelesta domo natus. 194.G.
Pericles arcem Athenarum exornauit. 248.I. deæ ornatum ad usum belli uendidit. 290.D.
Periclis Olympij constantia in filiorum suorum morte. 65.D
Periclis apophthegmata 87.F
Periclis facundia, dicendi cautio, & in reip. administrandæ scientia. 248.F. 272.I. 273.K. 274.A.I.
Periclis adolescentia. 265.B.
Periclis aduitores in rep. administranda. 280.D.G
Periclis seipsum uestigatis meditatio. 281.C
Pericletus musicus. 299.H.
Periculum sui primùm coram paucis faciendum philosopho. 44.I.
Pericula pro patria non reformidanda 282.F.G.
Periculorũ cõceptor Alexãder. 243.e.f
Periculis in ipsis graue est sentire qui amici sint, qui non. 28.C.
Periculis & prælijs Darius prudentior fiebat. 80.K
Perieram, nisi periissem, Themistoclis nox. 87.D.
Perillus Alexandri amicus. 84.D
Perillus artifex suo sibi inuento ipse perit. 179.F.
Περιστοιχισμός. 140.F.
Persæ septem tiaram anteriore parte capitis gestantes 286.A
Persæ ut maleficos suos ac noxios plectant. 201.A
Persæ, aduncis nasis homines adamabant propter honorem Cyri. 286.I.
Persæ ad ebrietatem & tripudia scorta non coniuges admittunt. 351.H
Persarum regũ mos erga uxores. 76.H.
Persarum monarchia. 181.D

Perſarum legatos Alexander iuuenis ut excéperit. 248.A
perſarum regnum quàm pacatè inter fratres diuſum. 351.D
perſarũ reges ceteros omnes proſeruis habebant præter uxores ſuas. 251.K
perſarum qui magos occidiſſent,honos. 286.B.
perſarum regum felicitas 295.E.
perſarum amor erga Cyrum. 286.I.
perſæ Macedonis uicti humilitas.223.D
perſis matrum connubia Alexãder interdixit. 240.I.
perſis ſecundum delictum, mentiri: debitorem eſſe,primum. 290.K
perſica cœna. 109.K
perſidum mulierum uirtus. 118.C
perſuaſio ut fiat. 273.B
peruerſitas animi ſuum proſpiciẽs.56.h
peruerſitatis felicitas ſumma. 57.A
peruerſitas ipſa ſibi pœna eſt. 187.E
peſtilentia Lacedæmonis & Phalerioru ut ſedata. 178.K
peſtilentia montis obſtructione depulſa. 212.E
peſtilentia,muſicæ ui ſublata. 396.G
peſtilens morbus ſæpe amicos ſimul abſumit. 54.D
peſtis ex balena putreſcente orta.312.D
peſtis mira tranſgreſſio. 197.G
petendi amici de alio forma breuiſſima. 99.I.
petra Hyampea. 196.H
petræ Leucadiæ præcipitium. 124.C.
petreium uium crematur. 282.F
petronius Valentinus adulter à filijs adulterę cæſus 179.D.E
phæaces Homerici an laudandi. 15.B
phædimus Aretaphilæ maritus à Nicocrate tyranno dolo occiſus. 124.H.
phædræ Minois filiæ amor erga priuignum ſuum Hippolytum. 178.G.H.
phaethõtẽ lugẽtes Eridanicolæ.197.A
phaethontis ambitio. 218.P
phaglus. 147.G.
phaleriorum peſtis ut ſedata. 178.K
phalaridis tyrannis ut alita. 32.B.
phalaridis flagitium. 42.D.
phalaridis tyranni Agrigentini factum unicum laudabile. 179.F
phalaridis tyrannis Acragantinos cæſtigabat. 194.F
phalaridis Agrigentini tyranni odium apud ſuos. 286.I.
phalium locus. 151.H
phantaſia & phantaſton quomodo differant. 167.F.G.H
pharmaci fragrantia. 31.A
pharmaca noxia corpus magis grauãt quàm leuent. 75.F
pharnabazus & Conon. 101.E.
Phedimus adoleſcens 125.G
Phemius Aenianum rex. 147.E
Phemius Ithacenſis muſicus. 299.B.
Pheneates milleſimo tandem anno ab Apolline uindicati. 196.K.
Phereæ Thebanæ uirtus. 124.I.
Pherecrates comicus 304.A
Phidiæ Venus apud Elienſes. 77.K
Phidonis cuiuſdã mira hiſtoria. 324.K.
Philadelphus ſororem Arſinoën uxorẽ duxit. 6.A
Philammon muſicus. 299.G
Philanthropos muſica. 500.H
Philautia tollenda. 36.I.
Philautiæ malum. 210.D.E.221.E.
Philemon pro maledicentia ſua q̃ manſuetè à rege Maga reprehenſus.208.G
Philemonis poetæ ſenis in ſcena uictoris mors. 261.H
Philetas tragœdiarum ſcriptor.266.A
Philippus Antigoni filius. 85.P
Philippus Demetrij filius. 117.G
Philippus ut luſcus effectus. 174.H
Philippus Macedo de fidium ſcientia contendens, à fidicine modeſtè redargutus. 38.A.244.A
Philippi regis modeſtia erga reprehenſores ſuos. 39.D.84.A.B.208.P. eius facilitas ac gratitudo.83.H. Eiuſdem feſtiuum factum in hoſpite ſatagente. 67.K.in lætis nuncijs metus. 59.B. in iudicando æquitas.83.K.
Philippi Macedonis apophthegmata. 78.G.85.B.294. P. Eiuſdem uictoria Cheronenſis.114.H.
Philippi Macedonis mira doloris patientia dũ hoſtem perſequitur. 246.G.
Philippi patris ad Alexandrum filium monita. 276.D
Philippides poeta comicus. 86.C.
Philippicæ Demoſthenis. 274.E.279.A.546.B.
Philippicæ Theopompi. 359.I.
Philiſcus poeta 541.E
Philo Thebanus Philippi amicus.83.G.
Philolacon & philopolites. 110.I.
Philocolax qui ſit 27.K
Philocrates ut pecunia uſus. 54.K
Philodemus. 121.E
Philopœmen uentrem non habere curtus. 91.A
Philopœmen ad naualem imperium ineptus. 280.P
Philopœmenis clariſſimũ facin°.284.B.
Philoſophantes in morte, Socrates,& cæteri. 297.C
Philoſophia omnibus diſciplinis anteferenda.4.C. perpetuo tenore amplectenda. 42.I.
Philoſophia admouenda poeticæ. 8.H. 19.K.
Philoſophia à uarijs uariè recipitur. 45.K.
Philoſophia etiã ad cõnubia ptinet.75.I
Philoſophia qbus i reb° cõſiſtat.240.G
In Philoſophia omnia ſunt. 245.B
Philoſophia quid. 333.I.
Philoſophiæ commendatio. 4.D
Philoſophiæ pars quæ magis grata iuuenibus. 8.B
Philoſophiæ ancilla poeſis. 20.E
Philoſophiæ præcepta à teneris imbibenda. 21.A
Philoſophiæ fructus ſecũdũ Pythagoram. 24.H.82.H.is cui eedat.44.G.
Philoſophiæ tyrones,ſtatim ſibi ſapientes uidentur,dein ſapientiæ amantes, mox rhetores,tandem idiotæ. 45.P.
Philoſophiæ quo plus accedit, eo plus decedit faſtus. ibi.G.
Philoſophiæ ſtudium iucundam effecit uitam. 57.D
Philoſophiæ quantum detulerit Auguſtus Cæſar. 97.H.I
Philoſophiæ diuiſio.154.fa.2.Eius uiratutes tres.ibi.
Philoſophiæ munus eſt quòd bene uiuimus. 191.F.
Philoſophiæ nomẽ à Pythagora cœpit. 155.I.
Philoſophiæ uſus i iræ coercitiõe.206.D
Philoſophiæ bona ſemp manẽt.252.H.I
Philoſophiæ ratio duplex. 250.C
Philoſophiæ in rege utilitas.249.k.250.A.B.I.
Philoſophus unde eſtimandus. 240.H
Philoſophus qualẽ ſe gerere debeat inter aulicos. 250.I.
Philoſophi munus quod ſit. 268.K
Philoſophum fuiſſe Alexandrum Macedonem. 240.H.I.242.A.
Philoſophi non modò in ſcholis audiendi,ſed etiam priuatim 24.B
Philoſophi quidam notantur. 271.D
Philoſophi quatenus legendi. 44.B.
Philoſophi,ignobiliores ſe faciunt quũ opulentos obſeruant. 77.K
Philoſophi placita mutantes. 257.P
Philoſophi quos maximè formare moribus debeant. 249.K
Philoſophi ſponte faciunt quæ cæteri inuiti. 256.k.
Philoſophi omnes penè extra patriam agebant. 295.I.
Philoſophi ut ſe habere debeant in indoctorum conuiuijs. 534.E
Philoſophorũ cõmunia nomina.156.A.
Philoſophorum morſus riſu permixti, non inutiles. 354.B
Philoſophis nõ auerſanda poetica. 8.H.
Philoſophis etiam licere leuiora quædã tractare.28.E.ut medicinam. 67.C.

Philosophos apud se cur plurimos aleret Dionysius inuior. 82.H
Philosophos maximè cum Principibus debere uersari. 249.H.I.& per to.
Philosophici profectus indicium primum. 42.k.
Philosophandũ ne sit inter pocula. 333. D.E.& dein.
Philosophãdi occasio multis extitit aduersitas. 218.k.& dein.
Philosophandi locus & tempus. 269.A
Philotas Parmenionis filius amore uelut insaniẽs. 246.H. eius uirt°. 246.F
Philotimus medicus 40.I.k.
Philotimi pulchrum uerbum. 24.B.
Φιλοτιμία quid 312.G.
Phlœus clamoribus Macedonum abruptus. 152.B.
Philotesium canticum. 241.F
Philoxenus & Gnatho gulæ proceres. 185.I.
Philoxenus poeta à Dionysio in latumias detrusus. 221.F.244.A
Philoxenus melopœus hæreditate opulenta se abdicat. 292.C
Philoxenus poeta. 300.H
Philoxeni Eryxidis filij turpitudo. 185.I
Philtiadarum apud Bœotios præstantia. 197.D
Phinei Harpyiæ. 292.C
Phintias & Damon, amicorũ par. 52.G
Phleos sine pluuia squalleat. 327.G
Phob° & Blepsus gemini fratres. 224.c
Phocæ coagulum. 194.E
Phocæ pisces in sicco pariunt. 323.A.
Phocensium mulierũ uirtus. 116.K.117. C. probitas. 120.G.
Phocionis condẽnatio. 47.E. Eius modestia iam morituri. 88.K.
Phocionis apophthegmata. 88.D.E.I. 228.D.E.
Phocionis frugalitas à Demade irrisa. 231.E.
Phocionis senectus uiridis. 266.A. Eius dicendi breuitas. 274.G. ad rẽp. subuectio. 276.A. integritas. 277.E. erga patriã amor. 278.E. modestia in maledico tolerando. 279.B. urbanitas. 279.D. prudentia in expeditione inconsulta. 285.A.
Phœus Aeaci filius. 177.F.
Phœus Bœotius à filiæ suæ amatoribus riualib° occisus. 326.A. eius ultio. ibi. d
Phocylidis parsimonia 25.C
Phœbus lupicida. 314.H
Phœbides reus ab Agesilao liberatus. 277.D.F.
Phœdus Thebanorum princeps. 326.C.
Phœnix, optimus Achillis pædagogus. 2.F.14.H.
Phœnicis Homerici prudentia in obiurgando ac monendo. 14.H.40.D
Phœnicis cerebrum, capitis dolorem parit. 72.K.
Phormionis apud Eliẽses ꝓmotio. 275.I
Φώς homo etiam dicitur. 186.I.
Phraates Parthorum rex. 96.C
Phrasis non sola orationis attendenda, sed eius uis. 23.H.
Phrygus Nilei filius. 123.F
Phrygia harmonia 308.C.
Phrygius modus. 310.E.
Phrygij musici. 301.H.
Phrynes meretricis lam anus de se dictum festiuum. 68.F
Phrynes meretriculæ aureæ effiges. 245.A.
Phryne impietatis rea, ut liberata sit. 348.F.
Phrynides musicus 106.C
Phrynichi poetæ mulcta. 281.F. Eius tragœdia. 335.B
Phrynnis musicus. 46.K.304.B.
Phthisicorum exercitatio mala. 195.C.
Phthisicorum mortuorum liberi cur sedere & pedes aquæ immergere iubentur donec mortuus cremetur. 197.G.
Phycarum de fœtibus suis cura. 322.H.
Phylactus magistratus. 146.D
Phyleus Augei filius. 135.I.
Physcius Amphyction. 147.H
Phyximelum quid. 146.I.
Piacula sustulit Lycurgus. 114.A
Piacula omnia sub dio faciebant Romani. 132.E
Pieæ cuiusdam mira docilitas. 318.E.
Pictura operosa. 35.K.
Pictura spumæ equi fortuna adiuuante expressa. 55.I.
Picturæ oblectatio unde sit. 9.K
Picturarum colores uehementius mouent quàm lineæ. 8.K
Pictor subito pingens, ab Apelle irrisus. 3.K.
Pictoris mali industria in imperitia sua tegenda. 36.G
Picturum consuetudo in operibus suis seponendis ad tempus. 205.G
Pici auis rostrum firmissimum. 134.F. eius honor apud Romanos. ibi. E.
Pici Martij mirum. 216.I.
Pieriæ cuiusdã insignis uirtus. 123.E.F.
Pierius pœmatũ de musis iuctor. 299.A
Pigritia. 217.H.I.
Pindarus. 60.B.K.300.A
Pindari dictæ pulcherrima de piorum manibus. 66.B.& dein.
Pindari dictum de primordijs operum. 275.C.
Pindari honor apud Thebas. 197.C.
Pingues & unctos nõ metuebat Cæsar. 97.F.
Pingues hirci minus salaces sunt. 332.C
Pinguedinis malæ sal castigat. 368.B.
Pinnotheræ pisces. 321.I.
Piorum animæ ut se habeant apud inferos ex poetarum sententia. 66.B
Pirei. 147.K.
Piratæ capti concisa & breuis malitia. 105.E. Pisæus mons. 178.C
Piscatoria arundo qualis esse debeat. 310.B.
Piscis delicias homini præstat. 55.F.
Piscis pluris quàm bos uenditus 93.F.
Pisces non pisces, dulciores. 8.A.
Pisces optimi non pingues. 72.B.
Pisces, stupidi homines & indocti uocali. 318.D.
Pisces sibi inuicem succurrunt, non terrestria. 320.F
Pisces marini in fluuios dulces subeuntes. 322.E.
Pisces pulchri, integri emuntur. 342.B.
Piscium eleuatio, & mox encomiũ. 318.E 319.H.I. 320.B.
à Piscibus nemo deorum nomen habet. 314.H.
Piscatio quæ medicamentis fit, uituperanda. 76.B
Piscationis studium Platoni damnatum. 314.G.H.
Piscator piscis 321.B
Pisistratus Orchomeniorum rex plebis studiosus, ab optimatibus discerptus. 178.C.
Pisistratus tyrannus. 193.I.
Pisistrati apophthegmata. 88.K. & dein.
Pisistrati prudens in re mala consilium. 334.D.
Pisistrati dictum de nouerca à se super grandiores natu filios inducta. 351.K
Pittaci sapientis uxor importuna. 221. A. Eius bonos. 286.B. Eiusdem egregium dictum. 351.E.
Pityoessa. 124.D
Placitorum philosophicorũ capita. 153. G.& dein.
Placẽtæ locum relinquendum esse, Philippi Macedonis apophthegma. 67. K. 83.H.
Platanis se cõparat Themistocles. 87.C.
Planetæ stationarij. 42.G.
Plantæ ut augescant, & an sint animãtes. 172.D.E
Plantæ salsedinẽ non admittunt. 328.G.
Plantarum quæ optimæ. 61.K.
Plato conuitia magis timebat quàm labores & pericula. 16.D
Plato ad quem finem legendus. 44.C.
Plato diuinus de animæ immortalitate. 66.C.
Plato & Socrates non tã insignes philosophi,

loſophi,nec tanta fruge,quanta Alexander Macedo. 240.H.K
Plato reip. ſuæ inſtitutionẽ nulli unquã populo perſuaſit. 240.K.
Plato in Siciliam ad Dionyſium nauigauit.251.E.eiuſdem apud eundem oratio candida & magnanimis. 37.I.
Plato Comicus. 273.D.
Plato muſicæ admodum ſtudioſus. 301.E.302.C.D.
Platonis laus. 1.F.
Platonis moderatio in ira. 5.I.193.E. conſtantia.30.A. ingratitudo.42.D.
Platonis humeri incurui.14.D. contracti.30.D.
Platonis diſciplina in poeſin traducenda. 20.A.
Platonis apud Dionem libertas. 39.B. 250.B.
Platonis ac Socratis contentio. 39.F
Platonis dogmata quæ iuuenes audiũt, uix ſenes animo percipiunt. 44.A.
Platonis in ſe examinando conſuetudo. 50.A.71.A.
Platonica cœna, modica ac frugalis. 69.H.
Platonis opinio de principijs rerũ. 156.g
Platoni philoſophandi occaſio. 219.A
Platonis eruditio. 254.E
Platonis conuiuium. 334.B.H.I.
Platyebæta. 146.G.
plebeia ſapientibus non captãda.3.F.G
plenilunium indagandis feris incommodum. 331.D.
plenilunio facilius pariunt mulieres. 142.F.
pliſtarchi Leonidæ apophthegma.110.c
pliſtonax Pauſaniæ filius. 110.C
ploutis ſodalitas. 149.F
plutarchus uirgnis Eurydices præceptor. 79.E.F.
plutarchus Romæ egit. 205.H.216.D
plutarchus quibus legendis oblectetur. 208.E
plutarchi dubitatio de pæderaſtis. 6.E.
plutarchi præceptor Ammonius. 39.F
plutarchi conſuetudo in caſtigandis famulis ſuis. 209.D
plutarchi mores. 211.C. ſanctimonia. 211.B.C.
plutarchi patria.212.e.habitatio.294.g
plutarchi laus.270.fa.2. candor erga collegam in legatione.285.C.amor erga uxorem.356.I.K.
Pluto,terra. 156.G
pluuia aqua ſpiritoſa. 327.H.
pluuiæ ut fiant 164.D
pluuiæ ſignum à formica. 315. G.ab arenarum coaxatione & ololyſmo. 313. B.327.K.
pluuiæ cur fœno nocent. 329.I.
Poculá ne inter, philoſophandum ſit. 353.D.E.& dein.
poculum argenteum hereditarium fratres duo per medium diuidunt. 551.B.
poëma laudabile quale eſſe debeat.19.k
poëma,perfectum quid. 305.H
poematum turpium pernicies. 10.K. Vide Poeta.
Pœmandrus & Pœmandria. 150.A.
pœna malorum hominum. 195.A.B.
pœnæ ac ultionis ratio ut iniri poſſit. 209.F.
pœnarum infernalium diſcrimina à noſtris. 201.B.
pœnarũ exactores apud iferos.190.H.
pœnitendi tẽpus quibus relinquat deus. 193.H.
ad Pœnitentiã nos deus expectat.193.G
pœnitentiæ malorum crux 224.G.
poeſeos quarus eſſe debet qui exactus muſicus eſſe uelit. 304.G
poeta publice regi conuitiatus,ut exceptus. 208.G
poetæ Archeſtrati inopia. 243.G.
poetam non eſſe,abſonum & inconcinnum qui canat. 276.K.
poetæ qualiter adoleſcentibus legendi. 8.A.& dein per to.
poetæ fato omnia fieri arbitrãtur.12.I.
poetæ etiã ſenes i theatris uicere.261.G
poetæ,muſici 309.A
poetarum utilitas ſub fabulis recondita. 15.I.
è Poetarum & hiſtoricorũ lectione quid referendum. 44.C
poetarum alij flores legunt, alij fructus,alij radices,alij ſemen &c. 16.I.
poetarum certaminibus oblectabatur Alexander. 244.C.
poetarum tragicorum honor. 344.D.
poetis quatenus credendum. 15.F.
poetis & oratoribus ferè omnibus aliqua ineſſe reprehenſibilia. 25.C
poetica niſi cum rectã inſtitutione doceatur,non parum perturbet. 8.E.
poetica utiliór ne an pernicioſior. 8.F. G.H.19.H.
poetica,omnis diſciplinæ initium. 8.I.
poetica,loquens pictura. 9.I.K.35.K.
poetica hiſtrionicæ affinis.15.H.morum ac uitæ hominum imitatrix. 14.C.
poetica facultas eadem in uiris ac mulieribus. 116.D
poetice adphũloſophiã præparat.20.d.e
poeticæ diſciplinæ precium. 117.I.
poeticæ ſtudioſus Dionyſius tyrannus. 244.A.
poetice ſine fabulis non eſt. 9.A.
polemon intuitu Xenocratis in alium hominem uerſus. 40.A.
Polenta Spartanorum 109.K
Poletes. 149.D
Poliagrus Homericus. 15.A
Politia tria ſignificat. 281.A.B.C.
Polis Tyrrhenorum dux. 148.P
Pollex in coxarũ uertebri dolore urendus. 198.C
Pollicitationes amici & adulatoris differunt. 35.C.
Pollis & Crataidas Lacedæmonij. 19.B.
Pollucis erga fratrem amor. 351.A.
Poltyos Thracũ regis feſtiuum reſponſum ad Legatos Græcorum & Trojanorum. 81.H
Polus biſtrio. 283.F.347.H.
Polyarchus Eryxonæ frater. 128.B.
Polybius Scipionis præceptor. 94.C. 126.H.patriæ ſuæ amans. 281.H
Polycratidæ apophthegma. 110.B
Polycritæ eiuſdem uirtus. 125.G. & dein.
Polydorus Alcamenis. 110.D.
Polydorus Priami filius à Polymeſtore occiſus. 177.D
Polyphilias,id eſt amicitiæ in multos diffuſe conſideratio.52.D.E.& dein per totum librum.
Polycritus architectus. 150.A
Polymneſtia quando reperta. 299.C
Polymeſtoris auaritia ſceleſta. 177.D.
Polymneſtus Colophonius muſicus. 299. C.300.B.
Polymneſtus poëta. 299.F
Polyperchontis nequitia. 226.K.228.G
Polypodis caput partim bonũ, partim noxium. 8.D
Polypus an ſe ipſum edat. 314.G.311. D.E.eius aſtutia. 321.B.
Polypus in terram recurrens,tempeſtatis indicium. 330.C
Polypus ut colorẽ mutet.59.P.330.c.d.
Polypi piſcis ſimilis adulator. 30.A
Polypum crudũ uorãs Diogenes.130.B.
Πολύφωτος. 146.I.
Polyxenus dialecticus Dionyſiũ inuiorem uerbis redarguebat, ipſe ab illo rebus redarguebatur. 82.H
Polyzeli Athenienſium ducis cæcitas à ſpectro. 173.E
Pompeia à Cæſare repudiata. 97.B
Πομπεῖον locus quid ã Athenis. 343.A.
Pompeius à Lucullo uituperatus.96.C. & cõtra Lucullus à Pompeio.262.B.
Pompeius Magnus hominis improbi ac populo inuiſi filius 94.E.194.G.
Pompeij mollities. 30.G. opprobria. 273.A.
Pompeij magni apophthegmata, & quædam etiam res præclarè. 95.I.K. & dein.
Pompeij cædes. 96.F

Pompeij imperitia ĩ re bellica. 97.D.E.
Pompeij beneuolentia. 97.K. Clemẽtia. 283.H.
Põpeij uictoriæ, & tãdẽ casus. 238.F.G.
Pompeij ad honores promotio. 275.E. 276.F.
Pomum libenter à paupere recipit Artaxerxes rex. 81.F.
Pondus peccati. 41.K
Ponderis uis. 156.E
Πανσόφιαν. 215.A
Popi qui sint. 12.D.
Populus, contrà quàm lupus, auribus ducendus. 274.B
Populus ut principibus ciuitatis fidem habere persuadeatur. 281.A.
Populi postulatis nonnunquam annuendum. 284.G.
Populorum aliorum alij mores. 272.C.
Popularis hominis typus. 287.G.H.
Popularitas quæ sit. 274.B.
Porciæ Bruti prudentia. 116.E.
Porci unde dicti. 157.H.
Porus ab Alexandro uictus propter prudentiam nõ paruis honoribus auctus. 85.D. ut idẽ ab illo tractari uoluerit. 208.H. 243.B.
Pori regis elephas mira indole. 317.A.
Porphyrij commentaria in harmonica Ptolemæi. 309.D.
Porsena Hetruscorum rex. 120.I. à Mutio Scæuola territus. 173.H.
Porta feneſtella Romæ. 238.A
Portæ urbium cur non sint sanctæ, sed muri. 135.G.
Portæ ciuitatum nefastæ. 213.K
Portentosa statim nauseam pariũt. 215.B
Posidonis Erechthei sacra. 345.B.D
Posteros, nõ minus ignominiæ maiorũ q̃ honoris participes esse debere. 197.E
Posteros nostros propter nos afflictũ rissime ferimus. 198.K
Posthumius Labienus historicus à Catone irrisus. 94.B
Posthumius Albinus Rom. imperator. 173.K.
Posthumiæ Vestalis infamia. 50.G
Postridie calẽdas, nonas, idus exire, cur ominosum. 134.K
Postriduanus dies festi cum festo litigãs. 135.C.
Potatorum mos & institutio. 23.H. 67.I.K.
Potentes in ciuitatibus & boni & mali principibus amici habendi. 83.G
Potentia animi quæ sit. 255.D
Potentiorũ mala non inquirenda. 213.D
Potus sitim iritãtes cauẽdi. 68.D. 215.K
Præceptor gratuitus inimicus. 50.H
Præceptores puerorum quales esse debeant. 2.F.G
Præceptorum amor ut augeatur. 257.I.
Præceptorum usus in puerit. 204.B
Præchmes Eubœæ rex ab Hercule disceptns. 174.F.G.
Prænestæ oppidum unde dictum. 180.A.
Prænetenses omnes à Sylla cæsi. 282.I.
Prænomina ut scriberẽt Latini. 144.I.
Prænotiones unde fiant. 167.E.
Præsagia ac prædictiones uentorum ex erinaceis. 317.I.
Præsentibus alijs non obiurgãdus amicus. 39.G.I.K.
Præsentibus filijs non deosculãdæ uxores. 76.F
Præsentibus fruendũ, non de futuris pendendum. 212.E.F.G. 296.F.
Præter spem accidentia, maiorem dolorem inferunt. 258.D
Præterita ut bono uiro sint habenda, præsentia item, & futura. 225.D
Prætura maximus Athenis magistratus. 281.B.
Prandere iussi milites tãquam apud inferos cænaturi. 107.D. 174.B.
Prandium opiparum in adolescentibus reprehensum. 39.F
Prandij condimentũ Alexandro. 69.H.
Prandio unius diei & sibi & iumentis detracto Lacedæmonij Smyrneis commeatum se suppeditasse dicebãt. 36.A
Prandiorum amici. 30.H.
Pratinas lyricus 304.E.
Prati uiridis flores alij super alios pnellam incertã reddunt quos eligat. 52.F.
Pratorum familia. 352.A.B
Prauitatis incremẽta esse & decrementa. 42.E.
Praxiteles in rep. dominans. 341.A
Preces Lacedæmoniorum. 114.C
Preces porrigere, barbarorũ est. 16.H.
Precum consuetudo laudabilis. 212.B
Primigeniam fortunam cur Romani colerent. 145.B. Eius templum. 238.A.
Primordia pulchra uisu esse iacienda inchoando operi. 275.C
Primus in ignobili pago maluisset esse Cæsar, quàm Romæ secundus. 97.C
Princeps, dei simulacrum. 252.C.
Princeps in rep. omni culpa uacare debet. 272.K. & dein.
Princeps qua re cæteris præstare debeat. 99.K.
Principis munus 252.A.
Principes amicis maximè indigẽt. 27.D
Principes doctos esse debere. 252.F.G. & dein per to.
Principes populo formidolosos se reddentes, stulti 252.C.
Principes quid maximè deo commendet. 252.C.D.
Principes reprehendi nolunt. 30.F.
Principes ridiculis quibusdã delectantur. 34.A.
Principũ correctio quæ palam fit, periculosa. 39.I.
Principum maximam esse curam debere. 249.K.
Principium in omnibus potißima pars. 237.B.
Principij & elementi differentia. 155.C.
Principia bona, ferè bono fine claudũtur. 8.I.
Principia artium difficilia. 26.E
Principiorum consideratio. 155.D.E
Priuatio nullius est, cuius non sit etiam habitus. 313.D.
Priuigni, fraudibus nouercarũ sublati. 178.F.G.H.
Probitatis opinio in reip. administratione quantum habeat momẽti. 273.E.
Probrum uel morte redimendum. 16.K.
Procli Aetij de Romulo figmentum. 178.D.
Proconsulum Romanorum potestas in Græcia. 288.I.
Proculeij Romani lam. 352.G
Proditionis Mileti templi ultio. 196.I.
Proditionis ultio. 175.C.
Proditionẽ amans Augustus, proditores non laudabat. 97.G
Proditoris indicati gratia apud hostẽ. 91.K.
Proditori fides nõ habẽda. 90.C. 102.G
Proditorum irrisio. 83.F
Profecisse se in uirtute ut quis sentire possit. 41.I.K. & dein per totum.
Profectus intermißio nulla. 42.G.
Profectus in uirtute, primum indicium. 42.K.
Profunditas, nigredinis mater. 333.B
Proles masculæ numerosißima. 82.K
Prolis amor iferis admirabilis. 289.b.c.
Prolixitas in oratione, fastidiosa. 105.I.
Prolixitas orationis legatorum irrisa. 111.A.
Promantis Pythia. 61.A.
Promedon Naxius. 223.G
Prometheus Hesiodi. 12.K.
Prometheus Thessalus ab hoste uulneratus, seruatus, & curatus. 50.E
Prometheus è cælis ignẽ afferẽs, quid. 55.E. Eius ignis diuisio quid sibi uelit. 55.K.
Promissa apud poetas ut expendenda. 16.E.
Promissa si licita sunt, agnoscenda, non aliâs. 99.C.
Prooemia, poematis genus. 308.H.
Propensi in nitia, fugãt ab initio. 17.C.
Propinquæ suæ amore petitus, nec consentiens, eius dolo interimitur. 150.G.
Propinquorum & cognatorum inter se coniugia

coniuga cur uetita. 145.C
Proportiones in numeris muſicis. 502.F
Propriarum uxorum etiam pulchrarum contemptus præ famoſis. 68.F
Proſeleni qui fuerint. 141.E
Proſerpinæ laus ut accipiatur. 11.F
Proſerpinæ Græci pro ijs qui domi naſcuntur, ſacrificant. 138.I
Proſerpina ubi à Plutone rapta. 551.C
Proſodiaci rhythmi inuẽtor Olympus. 303.I.
Proſodiacus cantus. 308.F
Proſodium, poematis genus. 308.G
Proſperis in rebus, aduerſorum caſuum meminiſſe oportet. 223.D
Protelea Nympharum ſacra. 314.K
Protogenis pictoris Ialyſos. 85.K
Prouerbium, Equi ſenecta. 262.K
Prouerbium, Canes in ignotos latrant. 263.C.
Prouerb. Marina non infundẽda flammis. 327.F
Prouidentiam diuinam aſſerens, animæ quoque immortalitatem aſſerat. 198. H.I.
Prouocatio à dormitante indice, ad ipſum uigilantem ac attentum. 83.K
Proximi noſtri imperfectiones magis attendimus quàm noſtras. 212.I.K
Prudẽs & bonus ciuis magis obſeruatur uulgo quàm ſumptuoſus & profuſus. 287.K.288.A
Prudentia circa bona quadrupliciter uerſatur. 58.D
Prudentia & conſilio alieno cur homines indigeant. 38.G
Prudentia, Græcorum eſt. 16.B
Prudentia, magnificentiæ & dignitatis parens. 18.A.102.C
Prudentia non eadem omnium. 216.F
Prudentia optimam uitam & ſuauiſſimam facit. 218.G
Prudentia quatenus hominem euehat. 55.G.
Prudentiæ & ſapientiæ diſcrimen. 255. F.G.
Pruina indagationem ferarum difficilẽ reddit. 332.E
Prytanes maximus Rhodi magiſtratus. 281.B.
Pſittaci eſus, turpis. 312.E
Pſittaci loqui diſcunt. 318.D
Pſychomanteion. 61.B
Pſychoſtaſia Aeſchyli. 9.B
Pſoloes qui ſint. 150.C
Ptolemæus Philadelphus fortunatus. 247.D.
Ptolemæus Philopator elephãtos quatuor immolãs, nocturno inſomnio reprehenſus. 317.K
Ptolemæi adulatores. 33.I
Ptolemæi Aegyptij muliebritas. 32.B.C
Ptolemæi præceptor Ariſtomenes imprudens. 39.I
Ptolemæi Lagi frugalitas. 85.D. Eius apophthegma ibi.
Ptolemæi regis manſuetudo. 208.H
Ptolemæi harmonica. 309.D. Muſica. 310.B.
Publica conuiuia ſua uolebant eſſe Lacedæmonij. 107.K.& dein.
Publicani infames. 290.K
Publico ut abſtinere coguris. 345.H
Publicola domum quam in Velia ædificabat, demoliri coactus. 145.D
Publicolæ Druſi domus omnibus conſpicua. 275.B
Pub. Decij deuotio aduerſus Albanos. 176.F.
Publij Romani ĩ honore ſibi delato mo deſtia. 286.B
Pudendis ſuis monſtrandis mulieres uiros coercent. 115.D.118.C.119.G
Pudicæ mulieris reſponſum in exprobratione mariti de fœtore oris nõ indicato. 82.B
Pudor duplex. 257.K
Pudor uirtutem aſſert. 18.A.26.C
Pudor, res maximè noxia mortalibus. 68.A.
Pudor amori coniunctus eſſe debet in mulieribus. 76.D
Pudor cum tunica non exuendus. ibi.
Pudor ingenuus ut tractãdus. 226.C.D
Pudor uitioſus & laudabilis uerecundia. 226.E
Pudor uitioſus ut reuellendus. 226.F. 227.G.I.K.
Pudor etiam ægrotos perdens. 227.I.K
Pudoris & metus in iuuentute quanta utilitas. 20.I
Pudoris immodici malum. 226.G.H.I
Pudoris ſtupidi conſideratio. 225.I.K. & dein.
Pudoris uitioſi peculiare malum. 228.H
Pudorem timor ſequitur, non contrà. 209.E.
Puella ſubmergenda data, caſu ſeruata. 175.B.
Puella plebeia Epheſia patriæ proditrix, proditionis precio auro obruta. 175.K.
Puella à uiralibus diſcerpta. 314.K
Puella fugiẽs ab agricolis in tritico occultata. 316.B
Puellæ oculus de illa indicat. 45.B
Puellæ immolandæ bucula ſuppoſita. 175.I.
Puellarum ſerta. 33.D
Puellarum ſororum fortis mors. 125.B
Puellarum incuſtoditarũ malum. 325.B
Puer delphinum inequitans. 324.D
Pueri Laconis mira animi magnitudo. 111.H.
Pueri cuiuſdam Laſſenſis mirum exemplum de delphini amore. 324.B
Pueri cur ſoli olim foris cœnarẽt. 136.d
Puerorum affectus. 257.A
Puerorũ mores à principio ſtatim formandi. 2.C
Puerorum amatoribus an permittendi pueri. 6.D
Puerorum amor qualis licitus ſit. 6.F
Puerorum amores unde. 137.B
Puerorum delicta parua. 6.G
Puerorum amor apud Lacedæmonios qualis eſſet. 115.D
Puerorum inter ſe certamina exitioſa apud Lacedæmonios. 114.E
ad Puerorum errata conniuetur nonnunquam. 284.F
Puerorum ſepulchrum. 148.G
Puerorum publica uox ac uota non negligenda homini politico. 280.A.B
Pueris aures muniendæ. 21.C
Pueris quæ diſcenda. 101.G.106.I
Pueris infantibus mortuis ueteres non faciebant inferias. 358.I
Pueros obſides dare Eteocles Ephorus cur recuſarit, & ſenes obtulerit duplo numero. 112.D
Puerilium morum ciuilitas. 204.B
Puerperarum amor erga partus ſuos. 190.F.
Pulcherrimũ apud Lacedæmonios quid ſit. 268.P.
Pulchritudo mundi. 157.C.D
Pulchritudinis muliebris uis. 348.F
Pulchrorum pulcher autumnus. 83.A
Pulchrum in quo ſitum. 10.B
Pulli Præchmæ. 174.G
Pulmonis ſitus ac figura. 169.A
Pulmonum motiones quatuor. 169.D
Pulſus cuique ſui noſcendi. 74.G
Punitio per iram non bene fiat. 209.C
Punicearum ueſtium uſus in bellis apud Lacedæmonios. 214.B
Purgationis finis, quum exempta labes eſt. 201.C
Purgatorij uelut cuiuſdam deſcriptio. 200.I.K.
Puritas animi omnibus præſtãda. 47.G
Purpura cur non uterentur tribuni. 141.K.
Purpurarum ſenſus. 321.A
Puſillæ uxoris ergô mulctatus à ſuis Archidamus rex. 1.D
Putealis aqua minus alit quàm cæleſtis aut fontana. 332.F
Pydna op. 39.B
Pyrander quæſtor urbanus Athenienſium ſaxis obrutus. 178.B
Pyrandrus de rebus Peloponneſiacis.

179.D.
Pyrrhias portitor. 149.H
Pyrrhiæ serui. 308.H
Pyrrhi regis Epirotarum apophthegmata. 86.F.G
Pyrrhi munera & conditiones speciosissimæ à C. Fabricio contemnuntur. 91.I.K.
Pyrrhus aquila appellari gaudebat. 318.D.
Pyrrhus animo in rebus aduersis infractus. 46.B
Pyrrho Liparæus historicus. 141.I
Pyrsophium locus. 149.G
Pythagoræ cur ab aucupio, & retium iactu emendo dehortaretur. 51.F
Pythagoras Samius Mnesarchi filius. 155.I. Italicæ sectæ author. 156. H. Italiæ primatibus familiaris. 150. B.
Pythagoras discipulis quinquennale silentium indicebat. 214.F
Pythagoræ, diuinus uir. 309.K
Pythagoræ laus. 1.F
Pythagoræ symbola. 6.I.K. 145.I
Pythagoræ redargutio adolescētem ad laqueum adigens. 39.G
Pythagoræ eruditio. 254.E
Pythagoræ censura de musica. 305. I. 309.C.
Pythagorica uox, admirationem, philosophiæ studio tolli. 24.H
Pythagorici parua magnarum rerum signa faciebant. 140.I.K
Pythagorici animatis abstinent. 335.G.
Pytharatus Laches Demochari F. princeps Athenienſium. 349.F
Pythæ oratoris facetum dictum. 88.C. 275.A.
Pythes Myuntius. 113.B
Pytheus auri fossor importunus quomodo coercitus. 129.B.C.D
Pythici certaminis argumētum. 307.H
Pythocles historicus. 175.K
Pythoclis Samij Georgica. 179.K
Pythoclides tibicen. 301.C
Pythonis cum Apolline pugna. 147.A
Pythonis Nisibenſis posteri hastæ nota in corpore insigniti. 200.A
Pythonis de Cotty interempto modestia. 283.D
Pythopolita fluuius. 119.F

Q

Quadratas trabes indignatus Agesilaus. 100.C.
Quadraturam circuli Anaxagoras in custodia scripsit. 297.C
Quærendum quod nesciat. 26.G
Quæstiones conuiuales iucundæ sint & faciles. 334.I.K
Quæstiones naturales, historicæ & poeticæ. 73.B
Quæstiones superfluæ discentibus inutiles. 26.K. 27.A
Quaternarij sanctitas. 156.A.C
Quaternario uis ineſt denarij. 155.K
Quercus, prima plantarum. 143.E
Quercuum & gladium steriles regiones, à lupis non infestantur. 353.B
Querimonia qualis sit. 37.B
Querna corona cur donaretur qui ciuem in prælio seruasset. 143.D
Qui se nō habet, Samum uult. prouerb. 111.P.
Quies & silentium iræ surgenti opponenda. 207.A
Quies & assiduitas studiosis commoda. 215.H.I
Quietē magis insulæ præstent. 295.B.C
Quies mira delphini in mari. 321.G
Quinque faces cur tantummodo in nuptijs accenderentur. 131.K
Quirinalia stultorum feriæ. 143.B

R

Rabidi canes qua parte læsi sint. 313.F
Radices ut egerit imperiū Rom. 237.D
Radicū capillamēta crassa sunt. 317.E
Ranæ cur sub pluuiam coaxent. 317.K
Ranarum ololysmus. 313.B
Rara, admirationi magis subiecta. 352.A.
Raris ac insignibus abstinendum in re familiari. 210.H.I
Ratio homini uice omnium armorum data diuinitus. 55.F. 258.I
Ratio & prudētia omnibus rebus humanis præsident. 56.C
Ratio deum non agnoscentibus attribuenda. 185.H
Ratio quum maximè uigeat. 258.K
Ratio natura datur, sed cura perficitur. 312.I
Ratio brutorum imbecilla & turbida. 315.C.
Rationis humanæ sagacitas. 55.C
Rationis bene compositæ officium. 57. A. 58.D.
Rationis habitus. 167.E
Rationis usu num prædita sint bruta. 131. E. 182. A.B. & dein per tot. & 313.C.
Rationis uires. 254.I
Rationi obtemperantes, uerè liberi. 20.K.
Ratione domanda ira. 206. F. affectus noxij. 57.A.
Rationes ut ne reddas, aliquādo magis considerandum esse. 87.H
Rationalis animi pars ut magis alatur. 72.C.
Rationalis philosophia. 154. fa. 2.
Reciprocationes & æstus maris ut fiāt. 165.I.K.
Rectè habere ut accipiatur. 12.F
Rectores cur nonnunquam respublica sceleratos admittat. 273.C.D
Regionibus mutatur hominum uita. 80.K.
Regio omnis, libra, regulis, & numeris utitur. 55.K
Regū est, quum bene fecerit, malè audire. 85.D
Regnū ut quis optimè tueri possit. 103. C. 110.I.
Regnum laboriosum & periculosum. 265.A.
de Regno & imperio libri principibus legendi. 86.B
Regula subditorum principes esse debent. 251.I
Relaxatio interdum admittēda. 74.D
Religio Lycurgi. 108.I
Religio sceleri prætexta. 125.G
Religiosi dies. 134.K. 135.A
Remissione leuandus labor. 5.C
Remi & Romuli ortus. 179.C
Renascentia uelut quædam superstitiosa. 132.B
Repletionis mala. 69.K. 184.K
Repletiōes corporis & inanitiones uicariæ. 73.E
Repletis & lassatis forte exercitiū non conuenit. 71.G
Reprehendendi libertas iactanda non est. 39.K
Reprehensi barbarissimi merces, quinq; millia modiorum frumenti. 86.A
Reprehensi, uerborū comitate leniendi. 41.C.
Reprehensio amici quando acris esse debeat. 39.A
Reprehēsio, initium bonæ frugis. 27.C
Reprehēsio peccati secreta esse debet. 39.G.
Reprehensionis acerbitate adolescens sibi laqueum nectens. 39.G
Reprehensionis importunæ malū. 37.B
Reprehensioni obnoxia. 38.H
Repudium, Domitiani tēporibus permissum. 138.G
Repudium primum Romæ. 139.G
Repudia cur illicita. 138.G
Respiratio ut fiat. 168.K
Respondere omnibus, seruile. 16.B
Responsa uirorum prudentum memoriæ mandanda aduersus eos qui nostro pudori uim faciunt. 228.D
Resp. nulla sine æmulatione & inuidia. 48.G. 278.C.
Respublica quæ optima. 105.B. 109.C
Resp. uirum arguit. 261.B
Reip. administratio non semper intentum magistratum desiderat. 263.C
Reip. administratio ut susципienda. 271. F.G.

F.G. & dein.
Reip. administratio inimicitias parit. 278.C.280.H.
Reip. administrationem tibi cõmissam, in alios dispartire. 280.E
Reip. administrator remissus sit in parus, ut in arduis nauus sit. 74.D
Reip. administratores ueteres à philosophia tamen non discedebant. 4.G
Reip. capessendæ ingressus duo. 275.C
Reip. contẽtiones, priuatam amicitiam separare nou debent. 278.F
Reip. ergò inimicitiæ an suscipiendæ. ibi.E.
Reip. genera tria summa. 281.C
Reip. moderator omnium oculis obseruatur. 273.C
Reip. pernicies, auaritia & ambitio. 285.F.G.
Remp. gerere quid sit. 265.H.I
Remp. gesturi optimos sibi uiros proponant quos imitentur. 47.F
Rerum aliæ absolutæ sunt, aliæ relatiuè dicuntur. 255.E
Rerum gestarum memoriæ usus. 5.F
Rerum præclare à nobis gestarum gloriam nõ nobis solis attribuere, sed socijs, fortunæ, & deo debemus. 283.D
Rebus in externis, uitæ dulcedo fita nõ est. 56.F
Retanæ ancillæ Romanæ prudens consilium. 278.A
Retia piscatorum cur hyeme magis q̃ æstate putrescant. 329.G
Retia colore tincta esse non debent. 329.H.
Retractatores dictorũ suorum, Aristoteles, Democritus, Chrysippus. 257.F
Reorum impune per potẽtiorum partes aut fauorem liberandorum pernicici exemplum. 277.D.E.F
Reuerendi cognominati reges. 252.E
Rex à popularibus pecunijs mulctatus ob uxorem pusillam ductam. 1.D
Rex Antiochus in uenatione à suis aberrans, ad casam rusticorum ignotus diuertens, uera multa ab illis de se discit. 86.H
Rex bonus quid facere debeat. 103.K
Rex equum ipse suum defricans. 81.K
Rex fugiens ac famens pane hordeaceo & siccis ficubus iucundissime uescitur. 81.F
Rex nimium in alienam sponsam lasciuiẽs, à popularibus suis occisus. 117.D
Rex nullus Romanorum filio regnum reliquit. 219.B
Rex præsens quàm multis unus opponendus. 86.B
Rex Pytheus regni cura uxori cõmissa, ipse in monumento reliquum uitæ exegit. 129.F
Rex quatenus mitis esse debeat. 105.F
Rex Sacrificulus. 140.A
Rex Spartæ Agesilaus Aegyptiorũ regi mercede militans. 102.C
Rex uoluptatis paruæ gratia seruum factus. 86.C
Regis Alexandri continentia erga captiuas etiã formosas mulieres. 243.B
Regis oculo maxime pingnescit equus. 5.D.
Regem nõ imperio solum, sed etiam religione & pietate præstare debere. 43.I.
Regum Philippũ de regno simul & uita bello in periculum citra necessitatem nẽturum, Diogenes liberè monet. 39.D.
Reges aduenæ & peregrini Romæ. 235.H.
Reges Aegyptij nolebant iniusta committi à iudicibus suis, ne se quidẽ imperantibus. 81.G
Reges an omnia præstare debeant quæ uel dixerint, uel annuerint. 99.C
Reges, deorum discipuli. 250.A
Reges ebrij, Bacchi ab adulatoribus uocantur. 31.C
Reges Ephoris apud Spartanos cedebant. 283.G
Reges Homerici, eloquentes etiam describuntur. 273.F.G
Reges importunè non agitandi reprehensionibus. 39.I.K
Reges multu opibus opus habent. 231.F
Reges olim & sacra maxima faciebãt, & sacerdotibus facientibus aderant. 240.A.
Reges peccata populi ferunt. 102.F
Reges Persarum coram uxoribus non lasciuiebant. 76.H
Reges plus timere debent ne quid mali faciant, quàm ne patiantur. 252.E
Reges quæ sibi indecora sunt, ne tentẽt. 244.A.
Reges quidam fortunæ beneficio præter spem facti. 247.A.B
Reges quibus uerbis conueniendi. 81.P
Reges reuerendi. 252.E
Reges tam dicta ferre debere, quàm iacere uelle. 208.H
Reges ut à largitione se excusent. 227.H
Reges ut tuti esse possint. 99.B
Regum ac tyrannorũ dicta ac facta libenter legebat Plutarchus. 208.E
Regum ac tyrannorum discrimẽ. 252.G
Regum amentia, qui in bellis una bora aleam iaciant de regno simul & uita. 39.D.
Regum amicitiæ negociosæ. 221.H
Regum cupiditas insatiabilis. 254.F
Regum & imperatorũ apophthegmata, uide toto lib. de apophthegmatis. 80.81. & dein.
Regum filij quæ discãt. 99.A. equitare solum bene discunt. 33.C.
Regum mores ut subuertantur. 32.C
Regũ res lætæ non celantur, sed aduersæ. 213.B
Regibus cur non assurgerent Ephori. 103.F.
in Regibus est ut aut bene aut male audiant. 83.D
Regibus non omnia & honesta sunt, & iusta. 85.G
Regibus non omnia licere. 252.D
Regia dignitas fraternæ charitati posthabita. 351.D
Regæ appellationis inuidia. 111.G
Regio more tractari, omnia in se continet. 85.D.243.B
Regio imperio apud Lacedæmonios optimatium ordo adiunctus. 264.I
Regulus Aesopicus ab Aquila uectus. 276.G.
Radamanthus iudex. 66.G
Rhetori ut promittendũ siquid iniquius petat. 229.E
Rhetores fucati. 23.C
Rhetorum Athenieusium turbulẽtæ seditiones. 11.B
Rhetorum uitia, aliorum alia. 25.C
Rhetorica suadendi opifex non est, sed adiutrix. 273.B
Rhetorices uis quæ sit. 342.H
Rhetræ Lacedæmoniorum leges. 101.I
Rhiglus pãcratiastes ex certamine bibendi mortuus. 68.C
Rhodiacus ludus ab Aeschine institutus. 343.G.
Rhodiensium luxuries. 231.D
Rhoma mulier nobilis ac prudẽs. 116.b
Rhoxanes amore captus Alexander. 243.B.
Rhymetalces Thracum rex. 97.G
Rhythmus, metri pater. 308.D
Rhythmorum inuẽtores & effectores. 300.G.
Rhythmorum ratio. 304.K
Rhythmorum uarietas apud antiquos. 302.B.
Ridens aut lachrymans nusquam uisus Phocion. 88.D
Ridicula qui semper dicat, ridiculũ fieri. 110.C
Ridiculorum studiosi in seriis dexterẽdi. 93.I.
Ridiculorũ usus in oratione qualis esse debeat. 274.E.F. & dein.
Ridiculis oblectati principes uiri. 34.A
Roma septicollis. 140.G
Romæ tutelare numẽ cur nominare re-

ligo ſit. 139.H
Romanum imperium utri plus debeat, fortunæ ne, an uirtuti. 234.I.K. & deï.
Romanum imperium nõ ui humana ſed deorum auſpicio ita accreuit. 238.B
Romana ſpectacula, maximè uaria. 313.C.
Romani dolo agere nolebant. 91.K
Romani duos uiros & duas mulieres uiuos aliquando obruerunt. 142.C
Romani imperij fortuna primordia iaciens. 236.G
Romani imperij incrementum. 237. D. E.F.
Romani beneficẽtiæ & benignitati nati. 281.H
Romanæ matronæ muliebrem mundum primitias deo in neceſsitate obtulerũt. 290.E.
Romanorum mores integri qua re ſublati. 32.B
Romanorum apophthegmata. 91. H. & dein.
Romanorũ luxus uel in caſtris. 94.I.K
Romanorũ religio in fide nel hoſti ſeruanda. 121.B
Romanorum ſtulta lex. 192.K
Romanorũ ac Samnitium bellũ. 173.K
Romanorũ regum nullus filio regnum reliquit. 219.B
Romanorum bella, páxque. 237.H
Romanorum felicitas in orbe ſibi ſubdendo. 138.F
Romanorum Genius. ibi.G
Romanorum priſca geſta, confuſa & obſcura. 239.G
Romanis blanditur. 288.F.I
Romulus & Remus expoſiti, à lupa & pico aliti. 134.E
Romulus cur fratrẽ interfecerit. 135.G
Romuli mors qualis. 178.D
Romuli ortus ac obitus portento inſignis. 236.G.H
Ros, attenuãtis uirtutis & exſiccantis. 328.H.
Ros rodendi uires habet. 328.H
Ros, obeſitatis remedium. ibi.I
Ros, Iouis & Lunæ filia. 331.E
Ros, pluuia quædam eſt. ibi.E
Roſæ ac uiolæ ut meliores fiant. 51.K
Roxane Alexandri uxor. 246.B
Rubigo ſemina nondum ſicca tentat. 328.H.
Rubo detentus fugiens Demoſthenes, hæc, inquit, niuum capere uult. 346.E
Rubor ex pudore in adoleſcẽtibus Catoni gratior erat quàm pallor. 226. A
Rubri maris plantæ & arbores fructũ non ferunt. 327.F
Rubricæ uſus in ſtatuis. 144.B
Rudimenta omnia difficilia. 26.E.F
Ruma, mamma. 139.F. 236.I
Rumiæ deæ ut ſacrificetur. 139.F
Ruminalis ficus unde dicta. 236.I
Ruſticitatis exprobrãdæ metu peccare, maximè ruſticanum. 68.A
Ruſtici cuiuſdam auditoris Plutarchi continẽtia ac grauitas. 216.D.E

S

Sacadas Argiuus poeta elegiacus. 300. A.B.
Sacer piſcis cur dicatur Anthias. 322.G
Sacerdos cur prohibeatur crudã carnem attingere. 145.E
Sacerdos Herculis apud Coos muliebri neſte indutus & mitra caput ornatus ſacra facit. 152.E
Sacerdos Iouis tanquam animata & ſacra quædam effigies. 145.G. tanquam aſylum. ibi.
Sacerdos omnino Alcibiadem execrari nolens. 138.A
Sacerdotis cuiuſdam Dianæ clarum facinus. 126.C
Sacerdotis pedibus prouoluti, eo die ab omnibus plagis tuti erant. 145.G
Sacerdotes animo trãquillo eſſe debere. 141.A.
Sacerdotes cur magiſtratus non gererent. 146.A.B
Sacerdotes Dionyſii. 121.K
Sacerdotes cur à populo honorentur. 251.B.
Sacerdotum leges Romæ. 137.D
Sacerdotibus reliquis reis cur ſtatũ alij ſubſtituuntur, præterquam auguribus 144.C.
Sacerdotij dignitas, regiæ maieſtati par apud Græcos. 146.B
Sacramento militari non obnoxijs hoſtem prælio laceſſere aut ferire cur nõ liceret. 137.B
Sacrificans Alexander largus in deos. 84.C.
Sacrificia Lycurgi tenuiſſima. 80.G
Sacrificia Spartanorũ cur tam tenuia. 108.H.
Sacrificulus Rex unde dictus. 140.A
Sacrificuli mendacium. 306.K
Sacrilegus à cane indicatus. 316.G
Sacrilegorum ultio. 194.E
Sacrum quid ſignificet. 322.F
Sacra linea. 260.D
Sacra occulta & abſcondita à muliere facta nulli deo grata ſunt. 76.K
Sacrum aurum in reip. neceſsitatẽ nertere Pericles non dubitauit. 290.D
Sacrum bellum. 120.G
Sacrorum initiatio ſola beatos non facit. 11.K
Sacrorum uiolatores rei acti. 340.F
Sacris recens initiatorum clamor. 45.E
Senitia immanis Dionyſii maioris tyranni. 146.A
Sagacitas canum quando minor. 331.C. D.E.F.
Sagenarum inuentio quando cœperit. 320.H.
Sagitta mori, indignum. 112.B
Sagittam ex oculo ſuo eximi non antè paſſus Philippus Macedo, quàm hoſtes fuſos cerneret. 246.G
Sagittarij nota ſignatus numus perſicus. 100.F
Sagantinorum mulierum uirtus. 119.K
Sal putredini obſiſtit. 327.E. pinguedinis mala caſtigat. 328.B. 332.F
Salem cur ouibus obijciant paſtores. 328.A.B.
Sal omnibus ſeminibus & plãtis ad alimoniam inutile. ibi.E
Sal quare condire dicatur. ibi.
Salacitatem ſal excitat. ibi.B
Salaminia nauis apud Athenæ. 279.G
Salia Anij Tuſcorũ regis filia ab amatore rapta, patri mortis cauſam aſſert. 279.I
Salſedo, ſpecies amaritudinis. 328.G
Salſum ſaporem in plãtis non eſſe. ibi.E
Saltantibus, maiore loco opus eſt. 71.G
Saltatio circa puteum, prouerb. 38.B
Saltatio, exercitatio Socratis. 68.E
Saltationes & choreæ in comœdijs & tragœdijs fieri ſolitæ. 308.K
Salubribus & utilibus uoluptas à natura addita eſt innoxia & perpetua. 74.K.
Salubritatis præcepta. 67.F. G. H. & dein.
Salutis author ſpreta, ſibi ipſi manus affert. 177.C.D
Sambico grauiora pati, prouerb. 151.E
Samia placenta. 68.E
Samiorum ac Prienenſium bellũ. 148.D
Sandalia & colus, pudicitiæ & induſtriæ monumenta. 136.A
Sandanus fluuius. 174.G
Sane urbs. 149.E
Sanguinis in lac conuerſio ut fiat. 190. A.B.
Sanis grati etiam uiles cibi, ægrotis ingrati uel lautiſſimi. 57.C
Sanitas quid. 171.I.K
Sanitatis bonum, permutationi obnoxium. 3.C
Sanitatis precium. 71.A. 258.F
Sanitatis initiũ, ægrotare ſe ſcire. 233.E
Sanitati conſeruandæ neceſſaria. 71.B
Sapere ſimul & miſereri, difficile. 89.K
Sapiẽs ex ſeſe uoluptatẽ capiens. 45.C
Sapiens Stoicus nelut lapis depictus, 180.C.D.
Sapientes omnia ſunt Stoicis. 33.C

cum

cum Sapientibus bene agi, ſi quietè ac concorditer uitam agere liceat. 288.H
Sapienter uitam inſtituiſſe dici qui poſſit. 222.I
Sapientia quid. 154.fa.2.
Sapientia, res inter cæteras maximè diuina. 17.G
Sapientia ad ſummum euecta, effluens. 52.D.
Sapientia & prudentia ut differant. 255.F.
Sapientiæ ſtudium iucundam efficit uitam. 57.D
Sapientiæ nulladum ædes ſacra Romæ. 235.K.237.I.
Sapor quid. 328.F
Sapor ſalſus in plantis non eſt. 328.E
Saporis expertia facilius commutãtur ac concoquuntur. 327.H
Sappho poetis. 79.F.301.C. Eius carmina cum Anacreontis uerſibus collata. 216.D.
Sardanapalus ex purpuræ carminatore rex factus. 240.A
Sardanapali ignauia. 244.K. & dein.
Sardeis Lydorum caput. 139.A
Sardi uenales cur pronunciẽtur in ſpectaculis quibuſdam Romæ. 138.K
Sardianorum & Smyrnæorum bellum. 177.I.
Sargi piſces. 320.H
Satibarzanes Artaxerxis cubicularius. 81.D.
Saturnalia Romanorum. 136.F
Saturnus cur ueritatis parens dictus. 133.D.
Saturni ædes cur ærarium publicæ pecuniæ. 137.H.I
Saturno filios ſuos immolare Gelon Siculus Carthaginenſibus ſubactis uetat. 82.A.193.K
Saturno cur faciãt aperto capite. 133.D
Satyri admiratio de igne recens inuento. 48.K
Saxis ac teſtis animalia quædam ueſcũntur. 49.B
Scamandrus fluuius unde dictus. 150.I
Scari piſcis ingenium. 320.F
Scaurus Domitij hoſtis ſerum in delatione illius qualiter exceperit. 51.G
Scedaſus & eius filiæ. 325.D. & dein.K
Sceleratorũ pœnam cur differat deus. 191.I.K. & dein per to.
Scelerũ ipſi ſibi auctores, grauius animo afficiuntur. 224.I
Sceleribus ad animũ multi ſunt aditus. 21.B.C.
Sceleroſæ audaciæ efferueſcẽtia, deinde refrigeſcentia. 195.F
Sceleſtorum duorũ iudex Philippus urbaniſſime alterum ex Macedonia fugere iuſſit, alterum inſequi. 83.E
Sceleſtorum hominum pœnæ. 195.D
Sceluntius ager habitatio Xenophontis. 294.I
Schœnion, lex quædam tibiarũ. 299.C
Scholæ & ſtudia rhetoribus relinquenda. 280.H
Scholam Batto Arceſilaus interdixit. 31.E.
Scholarum fructus expendendus auditoribus. 23.F
Scientia quæ dicatur. 156.C
Scientiæ acquirẽdæ corpus obeſt. 60.G
Scientijs non imputandum illarum abuſum. 306.E
Sciluri numeroſa proles. 80. mares filij. 81.K.
Scimbrates & Muthias fratres uterini. 175.A.
Scintillat nonnunquam mare. 327.F
Scipio uelut hiſtrio Lælij. 269.F.276.B
Scipio Panætium philoſophum accerſiuit. 250.C
Scipio ante legtimã ætatem conſul declaratus. 275.E.F
Scipionis continẽtia in Carthagine capta. 54.I
Scipionis è rep. ſeceſſio ad leuãdam inuidiam. 279.K
Scipionis maioris apophthegmata. 92. E.F. & dein.
Scipiõis minoris apophthegmata. 94.C
Scipionis odium aduerſus Mummiũ collegam ſuum. 283.A
Scipioni ſomnolẽtia exprobrata. 273.A
Scipionum fratrũ inter ſe amor. 351.E
Scolij modi. 303.G
Scolion melos. 308.H.I
Scolia cantica. 315.B.C
Scopæ Theſſali dictum de ſuperfluitate ſuarum rerum. 232.F
Scopi aſſecutio una eſt, error multiplex. 255.H
Scorpio piſcis. 320.H
Scorpius aculeum habet etiam cum nõ pungit. 299.G
Scorpij uorati quibuſdam animalibus non nocent. 49.B
Scorta maſcula in mulierum cultum comata, &c. 129.G
Scortis publicis contemptis, concluſas ſumptuoſas ac deformes adeuntes, inſani. 214.I
Scotos iuxta quercum. 148.D
Scrinium mercedum, & ſcrinium gratiarum. 214.I
Scripta uelut à dijs victoria militibus oſtenſa. 102.D
Scriptæ cur non eſſent leges de fortitudine. 210.K
Scriptis legibus cur nõ uteretur Lycurgus. 109.B
Scripto nihil mandarunt philoſophorũ quidam præſtantiſſimi. 240.G
Scrophæ multiparæ. 330.I
Scuti abiectio apud Lacedæmonios ignominioſa. 106.A
Scytha inter potandum ſubinde arcum coutrectat. 72.H
Scythæ cum fame & ſiti pugnare docti. 81.K
Sector ne geſticuloſus ſit. 38.A
Secubatio per iram non facienda. 78.B
Secreta regum ignoranda. 86.C
Secreta ſibi à rege cõmitti Philippides poeta comicus noluit. 86.C
Sectio corporum. 159.B
Secundis in rebus maximè deorum meminiſſe decet. 227.G
Securibus alligatæ prætorum Romanorũ cur præferantur. 142.C
Securæ mentis tranquillitas. 224.I.K
Sedecim mulieres Baccho ſacræ. 121.K
Seditio, ſplendida moleſtia. 208.C
Seditio ciuitates perdens. 288.B
Seditio ui muſicæ pacata. 306.G
Seditione populari concitata quid agat magiſtratus. 280.K
Seditiones & tyrannides è delicijs & luxu naſci. 69.K
Seditiones minimis quandoque principijs in ciuitatibus oriuntur. 288.K
Segetes ante meſſem pluuia iuuantur. 329.I.
Segnities fugenda. 227.H.I.K
Se ipſum obiurgandi ratio. 40.B.C
Se ipſum quiſque cõſiderare debet dum ab alio offenditur, num ipſe talis non ſit. 221.I
Semel iræ impetum uincens, non parum promouerit. 206.F
Seleuci apophthegma. 265.A
Senecæ ad Neronẽ prudens dictũ. 210.I
Semen, ſermo docentis. 27.B
Semen uitale conſeruandum. 71.B
Semen an emittant fœminæ. 169.I
Semen genitale unde ſuppetat. 330.K
Semen, alimenti redundantia. 332.C
Seminis genitalis ſubſtantia quæ ſit. 169.H.
Semina pluuijs aquis magis quàm alijs gaudere. 327.G
Semiramidis ſepulchri inſcriptio. 81. A.B.
Semiramidis ac Seſoſtris regis magnificentia. 216.B
Semiramidis reginæ uirtus. 244.K
Semitonia, toni duæ æquæ partes. 309. F.G.
Sermo perſonæ congruat. 206.D
Senatorum cur alij patres tantùm, alij patres conſcripti dicantur. 139.G

Senatus Romanus à senio dictus. 264.I
Senectus ut fiat. 172.i.K
Senectus imperare, iuuentus imperata facere debet. 264.H
Senectus propter quæ malè audire non debeat. 338.H
Senectutis bonæ fundamentũ, bona corporis habitudo in iuuene. 4.H
Senectutis confidẽtiæ insigne exemplũ. 267.K.
Senectutem non debere se imperio abdicare. 260.G.H
Senectutem incusandam non esse, sed potius morbos ætatis. 265.K
Senescere, apud Lacedæmonios pulcherrimum. 182.G.268.F
Senex uxorem ducens ridiculus. 264.D
Senis Augusti ad iuuentutem apophthegma. 261.D
Seni turpe est calculos ac suffragia ambire. 267.F
Senes ad conciones militares cõuocantur. 261.C
Senes adolescenteis reuereri debent, & contra. 59.H.79.B.236.E
Senes morientes cuperent iuuenes mortem oppetisse. 63.B.C
Senes an remp. administrare debeant. 260. D. E. & dein per tot. an adire remp. debeant. ibi. K.
Senes inuidia non laborant. 263.C
Senes inutiles. 263.H
Senes ex agro ad imperium postulati. 264.A.
Senes armis gerendis inepti. ibid.G
Senes iuuenum gratia magistratus gerere debent. 265.H
Senes ignauos taxat. 266.C
Senes curiosos & ambitiosos taxat. ibi. K. & 267.A.
Senes iuuenũ promotioni inuidere non debent. 267.G.H
Senes præstare tales se debent, ut à patria accersantur. ibi. F.K
Senum honor apud Lacedæmonios. 112. E.F.268.F.
Senum oblectamenta iucundissima, quæ è rep. capiuntur. 262.D
Senum exercitia. 266.I
Senũ institutio, ut se gerant in rep. 268. A.B. & dein.
Senum inuidia turpissima. 268.G.H
Senibus infensa Venus. 142.K
Seniorũ erga iuuenes auctoritas apud Lacedæmonios. 113.E.F
Senioribus cur omnibus assurgerent iuniores apud Spartiatas. 110.G
Senilis libido Isocratis. 343.I
Senij maturitas. 264.K
Sensibilia, Intelligibilium simulacra & incitamenta. 225.A
Sensus, & sensibilia. 167.A. uerine sint sensus, & quot sint. ibi.B.C
Sensus ut contineri debeat. 215.G
Sensus cælestes & diuini harmonia cẽsiunt. 303.C
Sensus simul & ratio in musicæ partibus iudicãdis cõcurrere debẽt. 305.E
Sensus particeps, idem & rationis est. 311.K.
Sensus sine mẽte ac iudicio nõ sit. 512.B
Sensuum ad uirtutem adipiscendã commodissimus auditus. 21.B.C
Sensum quod dicatur. 167.E
Sensuum ac mentis operationes diuersæ. 244.K
Sententia bona à flagitioso dicta, bono uiro dicẽda tradita. 23.a.111.g.273.c.
Sepia piscis astutia. 320.K
Septerium. 147.A
Septimestres infantes cur sint natales. 171.B.
Septimius Marcellus Tusculum occidit. 175.A.
Septimus dies pueris nuper editis ad umbilicum periculosus. 144.G
Septimontium festum Romæ. 140.G
Sepulchrum puerorum. 148.H
Sepulchra apud alienos, ignauiam non arguunt, sed fortitudinem. 111.E
Sepultura in foro quibus cõcessa. 141.I
Sepulchrorum spectra. 115.A
Sepulchrorũ superstitio à Lycurgo sublata. 411.A
Sepulchrorum inscriptiones nõ curiosæ inuestigandæ. 215.C
Sermo adolescentum qualis esse debeat. 4.A.
Sermo frugi, cibus mentis. 7.A
Sermo dicẽtis non interrũpendus. 21.K
Sermo dicẽtis gratia & fauore alitur. 25.A.
Sermo auditus, semen est. 27.A
Sermo, nitæ ac personæ congruere debet. 50.H.105.F
Sermo aptus maximè nuptijs congruit. 75.K.
Sermo, animi index. 77.I
Sermo optimus qui sit. 292.H
Sermonis conuiualis eadem sit quæ uini communio. 334.K
Sermoni grani laus ridicula non conuenit. 25.I
Sermones fœdi pueris non proponẽdi. 21.C.
Sermones animo male affecto medici sunt. 57.K
Sermones regum ac principum, mores illorum maximè depromunt. 242.A
Sermones conuiuales esse qui debeant. 334.F.I.
Seræ numinis uindictæ cõsideratio. 291. I.K. & dein per to.
Serpenti cũ uulpe cur conueniat. 322.D
Serpentum esus quibusdam animalibus innoxius. 49.A
Serpentũ amor erga pullos suos. 189.B
Serpentum astutia in oculorum caligine. 318.I.K
Serta puellarum. 23.D
Sertorij literas interceptas Pompeius omnes comburit. 96.C
Seruius Tullius Ro. rex fortunæ uim maximè extulit. 136.I. 141.B. 237.K. 238.B.
Seruus domini delator, ab illius hoste non admissus. 51.G
Serui dominis fideles. 117.H
Serui omnes ac seruæ cur idus Sextilis festas agant. 144.D
Serui potius peiores fieri finendi tolerantia, quàm ut tu te ira & amaritudine depraues. 209.D
Serui propter quæ maximè uapulent. 209.H.
Serui ad tibiam cædi soliti. 209.K
Serui p liberis se gerẽtes rei acti. 345.C
Seruorum offensæ ut excipiendæ. 211.I
Seruis de mensa aliquid relinquendum. 140.C.
cum Seruis ut se gerant domini in ira. 209.C.G.
Seruis dum uapulant, respondendi facultas permittenda. 209.F.G
Seruis carere præstat, quàm seruũ fieri. 291.K
Sestij Romani circa honores ac fasces fastidium. 43.C
Setis equinis masculis piscatores nõ fœmininis utuntur. 320.D
Seueritas nimia populo ingrata. 284.B
Seueritatis paternæ grauia exempla. 175.F.G.
Sexagenarium ridiculum esse qui manũ medico porrigat, Tiberij Cæs. dictum. 74.G.
Sextilis mensis, Angustus. 136.K
Sibyllæ uaticinium. 201.I
Sicilia ferax. 328.D
Siculi qua re subuersi. 32.A
Sicyonijs calamitas sua à deo prædicta. 194.F.
Signa quædam parentum ac progeniatorum in tertia & quarta generatione repræsentata. 200.A
Signa magis artifices suos cõmendant, quàm eos quorum signa sunt. 285.I
Silanio poeta. 10.B
Sileni uenatu capti de omnium maximè optabili bono rogati responsum. 63.K
Silenis delectabatur Bacchus. 34.A
Silentium tempestiuum, magnæ est sapientiæ. 5.K

Silentium ſapientibus reſponſi loco eſt. 228. E.
Silentij pœnitentiam non eſſe, ſæpe dicti. 51.A.68.I.
Silentij ratio. 106.B
Silētij merces Demoſthenis data. 547.H
Simi, amabiles. 25.B.32.A
Simia cur ludibria toleret. 36.E
Simia odore allecta ſponte ad Pardum accurrit. 320.A.
Similaritates Anaxagoræ Clazomenij. 155. G.
Similes ſimilibus gaudent. 29.D.
Similia pulchra. 4.G.H. 15.H. 25.D. 26.C.E.I. 27.A.B. 28.F.K. 29.C. 54. F. 55.G. 36.G. 38.A.H.I. 40.I. 41.A. B. G.K. 44.C. G. 45 C.D.F. 46.D. 47.K. 49.C. 50.A. 52.F. 55.C.H. 54. C. 57.B. 58.E. 69.I. 70. C.E. G. 75.F. 75.A. 76. A. B.E. 78.G. 79.E. 87.C. 181.C.D. 191.A. 194.B. 195.A.B. 197. B. 206.D.E. 209.G.I. 212.E. 213.D.E. 215. D.E. 217. H. 218. F.I. 219. H.K. 220.B. 221.D. 222.E. G.H. 224.B.H. 225.I. 226.C. 250.A.D. 257.D.E. 245. H. 245.F. 250.F. 252.A.B. 255.F. 256. G.I.K. 257.C. 261.A. 263.F. 265.E.G. 266.I. 267. C. 268. E. 271. D. G. H. 272.B. 276.A.D. 277.A. 279.C.G.H. 280.C.E. 282.A. 284.I. 285.K. 289. D. 293.F. 297.K. 298.B. 554.C. 558.C.E.
Similitudo amicitiam parit 54.D
Similitudinē fingentis deprehenſio. 29.F
Similitudines parentum & progenitorum unde exiſtant in liberis. 170.E.F.
Similius Maximi filius. 175.F.
Simmias Periclem oppugnans. 275.H.
Simplicia concoctu faciliora 317.I.
Simplicitatem adamabat Pythagoras. 309. K.
Simonides poēta. 87.B
Simonides tempus omne ad infinitū ſeculum comparatum, punctum temporis appellat. 62.A
Simonides poēta iniuſtum quid à Themiſtocle petens, urbanè repulſus. 229. D. 276. K.
Simonidis poētæ pulchrum dictum. 8.F. 59.B. 62.A.
Simonidis ſenis in theatro victoria. 261.G
Simonidis poetæ excuſatio & auaritia. 262. E.
Simonidis exilium. 295.H
Simulacrum dei, princeps. 252.B.
Simulacrum dei in ecclo. 252.C.H.
Simulacra ut parua appareāt, qui fiat. 245.F.
Simulacrorum cura Romanis in captis urbibus. 92.C
Simulator Lyſander multa dolo perpetrans. 109.B.
Simultatis mala. 51.E.
Simultates in bonum uerſæ. 49.B
Simultates ſuorum ut caſtigaret Alexander. 245.D
Simultates improborum ſuſcipiendæ potius, quàm meritò criminantiū. 229.K
Simultates priuatæ in magiſtratib⁹ deponendæ. 278.C.D
Sinatus & Synorix Galatæ. 125.K.
Siniſtra auſpicia an proſpera, & unde dicta. 141.G
Siniſtrarum partium plagæ ſenſum ad dextram referunt. 76.K
Siramnis Perſæ dictum de dictis ac factis ſuis non congruentibus. 80.H
Siſachthia Solonis. 248.H. 277.C
Siſyphus latro. 10.B
Siſyphi filius Vlyſſes ex Anticlia. 151.B.
Sitis bibendo non ceſſans, morbi indicium. 250.I.
Sitis leuandæ mercede Lyſimachus & ſe & ſuos perdit. 69.F. 86.C
Sitis pertolerata ingens præmiū. 110.F.
Sobrietatis ac frugalitatis commendatio. 68.K.
Sobrius liberè loqui qui nō audeat, turpe eſt ſi in menſa id faciat potus. 38.B
Sobrij eſſe debent qui prolis gratia concumbunt. 1.D.
Sobrijs ac ſanis uoluptates magis iucundæ ſunt. 70.E
Socer generum in repetundarum cauſa deferens. 277.B
Societas magiſtratuum, amicitiæ cauſa eſſe debet. 282.K. & dein.
Societas & cōmerciū elephātorū. 317.I.
Socordiæ malum. 1.G.
Socrates felicitatem uirtute metiebatur. 3.E.
Socrates à quodā adoleſcēte calce percuſſus. 5.H.
Socrates non inelegans quod ad perſuaſionē attinet nugarū artifex. 9.A.
Socrates ueritatēm quoad uixit impugnauit. 9.A.
Socrates à Platone reprehenſus, & contrà. 39.F.
Socrates etiam in ſe ignorantiam uelut damnabat. 40.C.
Socrates mortem uarijs rebus comparabat. 60.C
Socrates hiſtoricus. 176.E.
Socrates ubi & quādo philoſophabatur. 269.A. *etiam in ueneni hauſtu.* 297.C.
Socrates mūdanū ciuē ſe uocabat. 295.g
Socrates cygnorum cōſcrium ſe uocabat. 318.D
Socratis laus. 1.F
Socratis de Perſarum regis felicitate dictum. 3.E.
Socratis erga Alcibiadē libertas. 59.A
Socratis mos in redarguendis adoleſcentibus. 40.C
Socratis inopia. 47.E.
Socratis pulchrum dictum de communicandis infortunijs. 59.G.
Socratis rei de morte ſententia coram iudicibus. 60.H. *eius etiā uincti æquanimitas.* 218. F. *Eiuſdem rei mortis conſtantia.* 225.I.
Socratis apud Platonem ſententia de iudicibus hominū apud inferos. 66.E.
Socratis conſilium de cibis famem iritantibus. 68.D.
Socratis fortitudo in cicuta bibenda. 187.I.
Socratis iudicium de fabellis Aeſopicis. 9.A.
Socratis moderatio in ira. 206.K
Socratis patientia in uxoris Xantippæ conuitijs. 51.B. & *menſam ſubuertentis immodeſta.* 210.G.
Socratis meditationes. 211.K.
Socratis criminatores Anytus & Melitus. 225.I. *Eorum apud Athenienſes odium execrabile.* 298.A.
Socratis continentiæ, continentiam Alexandri opponit. 245.C
Socrate & Platone philoſophis plus etiam perſuadendo permouit Alexander Macedo. 240.H.I.K.
Socrus mores nouercales. 78.B
Sodales puerorum quales eſſe debeant. 2. D.
Sodalitates crimini obnoxiæ. 280.I.
Sœbidæ ſcitè dicta. 110.E.F
Sogdiani ab Alexandro Macedone in melius reformati. 240.I.
Sol Boream ſuperauit. 76.E.
Sol annum conficit, Luna menſes. 142.F
Sol Apollo. 186.H
Sol pulcherrimum dei ſimulacrū. 252.H
Sol quando tardiſſimus. 255.B
Sol quare nominetur Pythius ac Delius. 186.H.
Sol limites ſuos non tranſcendit. 295.D
Sol umbram extinguens. 298.B
Solis ſubſtantia. 162.D. E. *magnitudo, forma. ibi.* F.G.
Solis orbis excæcat intuentes. 215.E.
Solem orientem plures adorant, quàm occidentem. 96.A. 275.E.
ad Solem cocta caro. 149.F.
Solem adorant elephanti 317.K
Sole ſi careamus, perpetuam agimus noctem. 55.E.
Soles duos terram habere nō poſſe, nec Aſiam duos reges, Alexandri dictum ad Darium. 84.F.
Solei cuiuſdā mirabilis hiſtoria. 200.B. & dein.

Solicitudo maior nobis est de inimicis q̃ de amicis. 49.B.C.
Solonis aduersus Crœsum libertas. 33.B. 39.A.
Solonis sententia grauis de uirtute. 43.b
Solonis lex de donationibus 152.I.
Solonis absurda lex. 193.A
Solonis Sisachthia. 248.H. 277.C.
Solonis senis aduersus Pisistratum tyrannum audacia. 267.I.K.
Solonis ad honores electio. 275.K
Solonis lex in seditione. 288.C. de sponsis. 75.K. de corporibus pignori non obligandis. 290.G.
Solstitium & bruma. 162.G
Solstitium deprehendit thynnus. 321.F
Solum se esse ac unicum dicenti Philippo, parricidia sua exprobrata. 92.I.
Solutiorum hominum affectatores quæ simulent. 29.I.
Somnium umbræ, hominis uita. 58.I.
Somnij usum ac monitum felicem exitũ sortitum. 316.A.
Somnia animi perturbati. 46.F
Somnium Apollodori & Hipparchi. 195.G.H.
Somnia peruersorũ turbida. 56.I. 195.G
Somnia ut fiant. 169.G
Somniorum etiam potẽtem philosophũ esse posse. 46.C.E
Somniorum terriculamenta malis hominibus. 195.G.H.I.
Somnus Epimenidis Cretensis. 260.K
Somnus & insomnia consideranda in cura sanitatis. 70.H
Somnus, parua mortis mysteria. 60.D
Somnus, tanquam publicanus, dimidiũ uitæ nostræ ad se rapit. 131.F
Somnus unde fiat aut mors. 172.B
Somnus ut breuis fiat. 344.G
Somno & Veneris usu deum se non esse deprehendebat Alexander. 37.A.
Somno ut utendum. 99.K.
Somni & labores, disciplinarum bonæ. 4.I.
ex Somnis, profectus philosophici indicium capiendum. 46.C.
Sonitus uehemẽs animum maximè permouet. 21.B.
Soutes, amicitiæ magnatum non semper condonandi. 277.D.E.F.
Sophilus Antiphontis pater 339.E
Sophistarum intemperies. 24.F.
Sophocles tragicus poeta ab Isocrate de oculorum incontinentia reprehensus. 342.I.
Sophoclis tragœdiæ. 15.D.E.
Sophoclis inæqualis phrasis. 25.C.
Sophoclis pulchrum dictum de fuga mulierũ. 251.D. item de artificibus. 173.I. de morte. 60.B. de conuiciis. 208.K.
Sophoclis præstans senectus. 261.G.
Sordidorum etiam hominum liberi lasciui nascuntur. 251.K.
Soror à fratre occisa. 176.B
Sororis ad peccatum, conniuentia Alexandri. 284.F.
Sororem frater uxorem ducit. 6.A.
Sororum inter se duarum contẽtio utra prior moriatur. 123.C.
Sors literarum 82.C
Sors, fortunæ filia. 314.F
Sortem quisque suam deteriorem iudicat. 210.E.F
Sosius Senecion Plutarchi amicus. 41.I.
Sotadis dictum in Philadelphum. 6.A.
Soteras quidam se uocarunt. 246.B
Soterichus musicus. 300.H
Sparta cur sine muro esset. 100.D
Sparta ut superuacuis omnibus purgata. 107.H.I.
Sparta cur seruaretur. 110.I.
Sparta Græciæ principatu quãdiu potita. 124.H
Spartæ disciplina pulcherrima. 102.G
Spartæ muri, ac fines. 103.H
Spartam quam adeptus sis, ornes. 222.A. 294.D.
Spartiatæ cur felices 101.A
Spartiatæ cur se tam audacter periculis exponerent. 103.D. 110.E.
Spartiatæ quot sint. 103.K.
Spartiatarum calamitas. 90.K.
Spartiatarum tibiæ in bello. 100.E.
Spartiatarum in bellis fortitudo. 104.K
Species in speculis editæ. 167.K
Speciosæ nomenclaturæ. 246.A.B.
Speciosorum titulorum inanitas. 19.E
Spectacula curiosè non adeunda. 215.K
Spectacula celebria. 295.B
Spectrum mirum. 61.C. 113.A.
Speculũ non incommodè irati contueãtur. 207.E.
Speculi usus. 77.E.
Speculo similis adulator. 30.A
Speculo comparata mulier. 76.F.
Speculo se componebat ad dicendum Demosthenes. 345.I.
Speculator audire ut non formidarit Diogenes. 296.E.
Sperma quid secũdum Zenonem. 211.D
Spes non deficit. 59.E.
Spes senectutis altrix. 224.I.
Spes Alexandri. 248.D
Spei conceptio ac lætitia pro mercede citharœdo reddita. 23.C.
Speusippi apud Dionem libertas. 39.B.
Sphæræ cælestes, natura cohærẽtes, opinione secretæ 258.F
Spherica figura capacissima. 315.B.
Sphingẽ Verri Cicero exprobrat. 96.b
Sphinges. 104.I.
Sphingis ænigmata. 183.C.
Sphodrias reus per Agesilaum periculo ereptus. 277.E.F.
Spicæ graues ac nutãtes, delectãt agricolas, non rectæ & inanes. 45.C.
Spina piscis gutturi infixa mortem asferens. 71.H.
Spinthari laus de Epaminonda. 21.I.
Spiritus maximè ad uires facit. 71.D
Spiritus & aër idem. 155.F.
Spiritus Solei mortui in corpus suũ iterum reuersus. 200.D
Spiritus mundi. 158.G.
Spirituum denfitas ueruis adhærẽs noxia. 70.A. Splenis tumor. 209.K.
Spolia dijs oblata cur uetustate cõsumpta non resarciant Romani. 136.I.K.
Spoliare cadauera hostiũ uetabat Lycurgus. 109.A.
Spoliari nemo potest ijs quæ non habet. 338.G.
Spondeus, & spondiasmus 300.F
Spondeum cautus genus. 308.F.
Spoude, noxa præstò est. 226.I.
Spongia sensu & sanguine non caret. 311.K. & dein.
Spongiotheras piscis. 321.I.
Sponsa propter paupertatem non repudianda. 109.F.
Sponsa colum secum & fusum inferebat. 136.B
Sponsæ leges ergà sponsum. 75.K
Sponsæ asperitas ac difficultas prima sponsum abalienare non debet. 75.K
Sponsæ tenebris non luce primùm miscetur sponsus. 140.C
Sponsalia centum Perfidum, & totidem Macedonum ac Græcorum sub uno tecto. 241.F
Sponsi muliebri uestæ induti sponsas suscipientes. 252.F
Sporion uxoris pudendum. 144.I.
Sp. Carbilius primus Romanorum uxorem sterilitatis causa repudiauit. 133.G. Idem primus ludum literariũ aperuit. 139.G.
Spuriorum nomen unde ductum. 144.I.
Stadium Panathenaicum cõsummatum. 350.A.
Staficratis architecti mirum propositum. 244.E.F
Statera non transilienda. 6.I.
Statira Darij filia Alexandri uxor. 246.B.
Statuam sibi nullam poni uult Agesilaus. 90.b. 100.c. 102.c. nec Cato. 93.b
Statuarum bonos quàm fragilis. 286.D
Statuis uincula injiciunt Tyrij. 139.I.
Statuis ponendis magis artifex earum laudatur, q̃ ij quos repræsentãt. 285.H
Στάσιμον quod lignum sit, 140.H.

Stellæ piſcis aſtutia. 320.k
Stellarũ cõſideratio. 161.H.I.k. & deĩ.
Stellarum errantium quantus ſit annus magnus. 165.G
Stephanophoria. 197.D
Steriles ut fiant tum uiri, tum mulieres. 170.G.
Sterilitatis cauſa repudiata uxor. 153.G
Teſibrotus Epaminondæ filius, à patre, etiam hoſtium uictor, occiſus. 175.F
Teſichorus poeta. 195.F.
Teſichorum Olympus imitatus. 299.k.
Sthenij Mamertini uirtus. 95.k.
Sthenij ludi. 303.E
Sthenelais oratio apud Thucydidem. 274.E.
Stheno pro ciuibus ſuis Mamertinis ſe Pompeio irato fortiter ac liberè obiecit. 282.H
Stilpo Megarenſis inadulabilis. 230.B.
Stilponis Megarenſis philoſophi pulchrum dictum. 3.E
Stilponis philoſophi ſomnium. 46.E. *Eiuſdẽ æquanimitas in direptione oppidi ſui.* 223.H.
Stilponi filia impudica non obſtitit quominus lætam uitam ageret. 219.B.C
Stirpes ut augeſcant, & an ſint animãtes. 172.D.E
Stoicæ ſectæ fundamẽtorum iactor Zeno. 241.B
Stoicorum opinio de ſuo ſapiente. 33.B
Stoicorum abſurda. 180.B.C. & dein.
Stoicorum ſapiens irriſus. 221.G
Stoicos arguit peccata omnia paria eſſe ſtatuentes. 42.D.
Stomachi indomabiles. 49.B
Stomachi ſani pura ac ſyncera appetentia, cibos omnes ſuaues reddit. 69.E.
Stomachis nauſeantibus omnes cibi ingrati. ibi.
Strabo Pompeij pater à populo pedib⁹ conculcatus, & inſepultus abiectus. 194.G.
Stratagema militare circa clamorẽ & ſilentium. 78.D
Stratagema bellicum 102.B.C
Stratagematis ſacrificiũ, bos: uis aperta, gallus. 114.C.
Strata confundenda eſſe, quid ſit. 336.C
Strato phyſicus. 212.A
Strato Orchomen⁹ amator Ariſtocleæ. 324.H.
Stratocles & Dromoclides ad meſſem auream ſeſe mutuò inuitantes. 272.I.
Stratoclis ſcurrilitas. 272.F.
Stratonicæ Deiotari uxoris uirt⁹. 126.E
Stratonice Pœmandri mater. 150.A.
Stratonici dicterium. 294.C.
Strigles arundinei Lacedæmoniorum. 114.D.
Strobilus, ſaltationis ſpecies. 308.H.
Strophæ. ibi.K.
Struthias Bianti inſultans. 32.C.
Studium populi ac uotum ut aliò transferas. 284.I.K.
Studiorum fons adeundus. 27.A
Studioſi ut famis tædiũ fallant. 72.H.I.
Studioſorum aſſentatores quæ ſimulent. 29.H.
Studioſorum exercitationes ac diſputationes à cœna. 71.C.73.A
Studioſorum ſecundæ menſæ 75.B.
Studioſos nullam curã corporis habentes perſtringit. 75.A
Stultorum feriæ Quirinalia. 145.B
Stupri ultione ciuitas euerſa. 289.B
Stupri ac homicidij ultio. 325.K
de Stupro appellata mulier, maritum conſulturam ſe dicit. 115.I.
Stupratoris ultio 126.G.
Sturnorum docilitas. 318.D
Sub dio qui ſit, in conſpectu Iouis eſſe. 137.C.
Sub dio ungi cur non liceret 137.D
Subalaria negocia 36.B
Suberis modo corpus leue conſeruandum. 69.K
Subditis ſuis metuere debent Reges, ne ſe inſcijs lædantur. 252.B
Subuentanei fœtus. 21.G.
Succeſſionis ius quibus dandum. 109.E.
Succeſſuum multorũ inuidia apud Fortunam. 83.C.93.F.
Sudor ac labor uirtuti ꝓpoſitus. 43.B.
Suggeſtionibus prauis animi reclamare, profectus indicium. 45.D.
Sui ipſius notitia ad uirtutẽ utiliſſima. 36.H. *ea cuique utiliſſima.* 64.E.
Sui ipſius exploratio. 46.H.I.
Sui quiſque corporis peritiam habere debet. 74.H.
Se ipſum obiurgandi ratio. 40.B.C.
Se ipſum quiſque cõſiderare debet dum ab alio offenditur, num ipſe talis non ſit. 211.I.
Suilla caro uarie condita, multorũ ferculorum uice. 93.A
Sulpitia Romana pudicißima. 352.B.
Sumptus in ciuitate moderati eſſe debent. 287.C
Superfluis rebus diuites abundant. 232.F.
Superſtitio ut uitanda. 37.C
Superſtitiones omnes repellendæ. 76.I.
Supplicem eſſe, barbarorum eſt, non Græcorum. 16.H
Supplicio affecti apud Athenienſes, ſepeliri non prohibebantur. 348.B
Supplicia ſceleſtorum publicè propter exemplum exhibentur. 199.B.
Supplicia malorum poſt mortem. 198.I.
Suppliciorum expectatio quàm grauis 195.E.
Sura, uilla Lyciæ. 319.K.
Sus delicias homini ad luxum præſtat. 55.F.
Sus Crommyonia 183.C.
Sus elephanti formidabilis. 321.G
Sues uillaticæ ſæpe pariunt, ſylueſtres rarò. 330.I.
Suum agreſtium lachryma dulcis, ceruorum ſalſa. 330.H.
Suſpicio mali uel tenuiſſima de nobis tollenda. 45.K
Sybaris Italiæ oppidum. 176.K
Sybaritarum ultio. 196.K
Sycophantæ. 216.G
Syderum conſideratio. 161.H
Syellorum nomen unde. 137.H
Sylla ferox. 237.F
Sylla præ gaudio cõpoſitæ Italiæ profundè ſoporatus 262.I.
Sylla Pompeio deferens. 275.E
Sylla Luculli præceptor. 276.B
Sylla quæſtor Marij. ibi.E
Sylla Carthaginenſis Plutarchi æqualis. 335.G.
Syllæ felicitas. 235.I.
Syllæ commentarij. 262.I.
Syllæ amicitiæ Marium renuncians. 276.F.
Syllæ crudelitas. 282.I.
Syluanus, qui & Aegipan, cuius filius. 177.B.
Syluia Septimij Marcelli, à Marte compreſſa. 175.K
Syluia Amulij filia Iunoni dedicata, ex Marte gemellos parit. 179.C.
Symbolorũ Pythagoræ explicatio. 6.K. *Eorum notæ.* 335.E.F. & dein.
Symphonus concentus. 310.A.
Sympoſiis quatenus indulgendum. 555.k
Synorigis Galatæ amor ſceleſtus. 126.A *B. eius mors.* ibi.D.
Syracuſæ à quo conditæ. 325.D.
Syracuſanos ut in officio continuerit Gelon. 82.A.
Syſtema in muſicis. 300.B

T

Tabularium publicum in æde Saturni. 157.H.
Tacens plus reuereris quàm uerbis multa ferociens. 208.K
Taciturnitas mulierum Meliarum admiranda. 118.I.
Taciturnitatis cõmendatio. 5.K.296.C
Taciturnitatis præmiũ ſine periculo. 97.I.
Tænarus Lacedæmoniæ oppidũ. 346.g
Talaſii nomen cur in nuptijs crebrò iactetur. 156.A.
Talis ludere detrectare pudor non eſt. 227.C.

Tanagræis ſuſpectæ mulieres. 150.I.
Tanaquil mulier prudens. 116.E. 136.I. 238.B.
Tantali calamitas. 297.C
Tarde cur pingeret Zeuxis. 53.D
Tarditas ac lētitudo prīcipijs apta. 26.I
Tarditas cochleæ. 312.I.
Tarpeia uirgo proditionis ſuæ mercede obruta. 176.A
Tarquinius regno depulſus. 120.I.
Tarquinius priſcus fortunæ beneficio Ro. rex. 235.H
Tarquinij pueri uirtus. 144.E
Tarriæ Dinomenis filij uirtus. 246.F
Tartarus, ſupplicij carcer. 66.E.
Tauri punicearum ueſtium colore oſfenduntur. 78.K. 241.H
Tauri cornibus fidentes. 314.I.
Taurutius Aceæ Larētiæ maritus. 136.b
Taxiles Indorum rex. 85.A
Telamon Aeacei filius. 175.A
Telecli apophthegmata. 89.E. 110.F.
Telæ aranearum quàm ingenioſæ. 315.B
Telegonus Vlyßis & Circes filius. 180.a
Telemachus puer in mare delapſus, à Delphino ſeruatus. 324.E
Telemachus indignè ferens quòd unicus eſſet Vlyßis filius. 351.K
Telemachi modeſtia. 17.D
Telephanes Megarēſis muſicus. 302.A
Teleſphorus in ferrea cauea adſeruatus. 296.D
Telephus hoſtili lancea ſanatus. 50.D.
Telephus uim ſtupri ſibi illatam indicijs uindicat. 315.D
Teleſias Thebanus muſicus. 304.E
Teleſippe amaſia Antigenis militis. 246.G.
Teleßilidis Argiuæ uirtus. 117.I. 118.A.
Teleſterium cantus genus. 308.F.
Teleutiæ Pædareti matris ad illum epiſtola. 115.F.
Telles tibicen. 91.D
Tellus homo obſcurus Crœſo felicior à Solone indicatus 33.B
Telonæ inuiſi. 214.C
Telo perfoßi Alexandri ingens animus. 249.F.
Telygetus fœtus. 52.H
Temenus palladij Argis ſurripiendi author Ergæo. 151.F
Temeritas, barbarorum eſt. 16.E
Temonis mendicatio. 147.E.
Tēperamēta ſequūtur affectiones. 331.I.
Temperantia quid. 183.K. 254.A. 256.B. Cæius laus. 69.B.C.
Temperantia, filia una Dionyſi tyrānj peßimi. 246.A
Temperaturam quiſque ſuam uoſſe debet. 74.G.
Tēpeſtatis ſigna ut deprehēdas. 330.B.
Templum ubi mulieribus interdictum. 150.H.I.
Templum Dianæ Epheſinæ obæratorū aſylum. 290.E
Tempus omnia ad maturitatem perducit. 57.K
Tempus omne breue ad æternitatē collatum. 62.A.
Tempus, numerus quidam eſt. 135.B
Tempus quid. 159.H.
Tempus conſormationis animalium in utero. 171.I.
Tempus omne humanæ uitæ apud deū nihil eſt. 195.D
Tenebræ an uiſibiles. 168.A.
Tenebræ infernales æternæ. 200.K.
Tenebrarum terror. 186.I.K
Tenes ab Achille interfectus. 149.C
Tenis in ædem cur nō liceat tibicini intrare. 149.B.
Tenor non unus in uictu ſeruandus. 73.I.K.
Tenuitatis & inopiæ exempla in Phocione & Lamachо. 287.E.
Theognidis ſententiæ morales, poēma non ſunt. 9.A.
Terebra tantum ac ſecuri utendum in parietibus ac tectis faciēdis cur præceperit Lycurgus. 143.A
Teretis Sitalci patris dictum. 81.H.
Terei de familia hirundines. 335.K.
Tergemini Tegeatæ & Pheneatæ monomachia bellū terminātes. 176.A.B
Tergemini Horatij & Curiatij Romanorum & Albanorū bellum ſua monomachia terminantes. ibi.C
Teribazus. 101.E
Terminalia feſta. 133.G
Termino cur nihil animatum ſacrificetur. 133.G
Terpander ſcoliorum modorum inuentor. 303.G. ab Ephoris cur mulctatus. 113.K.
Terpandri muſici honor. 197.C. inuentum. 299.C.
Terpandria fidium lex. 299.D. 307.k
Terra ut fructum afferat. 1.F. 130.I.
Terra fœcunda neglecta ſterileſcit. 1.H.
Terra ciborum ſatis ſuppeditat. 72.B
Terra, omnium hominum communis. 139.I.
Terra uelut pūctum in ratione uniuerſi. 293.I.
Terræ ac ingenij humani cōparatio. 1.F
Terræ conſideratio. 165.A.B.C. & deī.
Terræ chaſma. 174.C
Terræ fertilis indicia. 194.B.
Terræ motus. 165.E
Terræ motus ingēs Lacedæmone ex ira deorum. 326.G
Terreſtriāne animalia an aquatilia pl⁹ rationis habeāt. 311.A.B. & deī p to.
Terreſtrium animalium præ aquatilibus laus. 314.F.G.H. & dein.
Terror Panicus. 90.F.
Tertia Pauli Aemylij filia. 93.C
Teſticulorum altero caret aper. 331.B.
Teſtimonium iniquū nullo pudore danadum. 228.K
Teſtudo, guſtata uipera, originum rodit. 185.C. 328.I. 331.G.
Teſtudinis exēplo monitū Achæi ne extra Peloponeſum caput efferrēt. 92.K
Teſtudinis erga liberos cura. 312.I.
Teſtudinem cur caleat Venus apud Elienſes. 77.K
Tetracædia fidium lex. 299.D
Tetras ſancta. 156.A.
Tettigi Cretenſis habitaculum. 198.H
Teuthides gladios habent, ſed cor non habent. 87.C
Texturam monſtrauit aranea. 318.I.
Thalamus maritalis, officina modeſtiæ. 79.B.
Thais Menandri. 10.E.
Thales Mileſius Ionicæ ſectæ auctor. 155.D.
Thales unde tam admirandus fuerit. 317.D.E.
Thaletas Gortynius muſicus. 300.B.
Thalia Gratia. 250.K
Thamyras Thrax muſicus. 299.B
Thaſiorum erga Ageſilaum obſeruantia. 100.A.B.
Thaſus inſula. 295.E
Theagenes tyrānus Megarenſiū. 148.B.
Theagenis Thebani mors. 127.C.G.
Theagenis ambitio. 279.H.
Theatra fugienda 215.I.K.
Theatra quando cœperint, & unde dicta. 303.F
Theatralis muſa uetuſtis temporibus ignota. ibi.
Theano matrona 79.F. Eius caſtum dictum. 77.I.
Thebe Alexandri Pheræi uxor. 91.G.
Thebæ ab Alexandro captæ. 127.C
Thebani à Lacedæmonijs bellare docti. 89.D. 101.H.
Thebani ab Ageſilao bellis exerciti, illum uulnerant. 103.H
Thebani ſemel ſuperantes Lacedæmonios, poſtea nunquam ab ijs ſuperati ſunt. 206.F
Thebanorum mores. 272.E.F
Thectamenis morti adiudicati riſus. 110.H.
Θεωρικά. 139.F.
Thematicos muſica. 300.H
Themis, eadem & Carmenta. 139.E
Themidis ſinus. 201.H
Themiſtæ uatis mira conſtantia. 110.H

Themiſtocles propter Pauſaniæ familiaritatẽ de proditione ſuſpect⁹. 50.H.
Themiſtocles urbanè Simonidem iniuſtum quid petentem repellit. 229.D
Themiſtocles tropheis Miltiadæ à ſomno prohibebatur. 47.A.51.K.272.I
Themiſtocles adoleſcens nihil præclari ab ſe geſtum inde collegit, quòd nullum haberet inuidum. 297.K
Themiſtocles Theophraſti ſucceſſor. 345.A.
Themiſtocles torquem auream ab hoſte ipſe detrahere noluit. 278.A
Themiſtoclis apud Athenienſes poteſtas. 1.D.
Themiſtoclis conuerſio. 194.A
Themiſtoclis dictum ad quendam ſe iactantem fore æquum omnibus in reip. adminiſtratione. 276.K.
Themiſtoclis apophthegmata. 86.I.K. & dein. Eiuſdem pulchra comparatio de die feſto & operoſo. 135.C.256.K.
Themiſtoclis exulis dictum, Perieram, niſi periſſem. 241.A.294.B
Themiſtoclis ſolertia 248.E
Themiſtoclis ſententia confutata. 276. H.I.K.
Themiſtoclis liberalitas. 278.A
Themiſtoclis magnificum de ſe iudiciũ. 279.G.
Theocriti philoſophi dicteria in Alexandrum Macedonem, Antigonum unoculum, & Eutropionem coquorũ magiſtrum. 6.A.B
Theocriti facetum reſponſum. 229.B.
Theocriti locus explicatus 331.K.
Theodori Metamorphoſes. 177.A.
Theodorus tragœdiarũ princeps. 285.F
Theodori athei pulchrũ dictum. 218.H
Theodori apud Lyſimachum regem libertas. 296.D
Theognis poeta. 12.A
Theognis Athenienſiũ princeps. 340.I.
Θοάνιδαι unde dicti. 157.G.
Theophilus de rebus Italicis. 175.I. de rebus Peloponneſiacis. 178.C
Theophraſti auditorium 43.I.
Theophraſtus Ariſtotelis in ludo ſucceſſor. 348.K
Theophraſti inter dicendum hæſitãtia. 274.K.
Theopompus Spartanorum dux. 251.G eius prudẽs de regno reſpõſum. 110.I.
Theopompi Lacedæmoniorũ regis modeſtia. 283.D
Θεωρῶν. 303.D
Theotimus de rebus Italicis. 174.I.
Theramenes rhetor. 341.H
Theramenis tyranni uox in exitatione communis ruinæ. 59.C.
Theramenis cothurnus. 288.E
Theriaca Nicandri, poema nõ eſt. 9.A
Therſandrus Arguorũ imperator. 173.I.
Therſites ridiculus. 10.B. Eius deformitas ac peruerſitas. 297.I.
Theryciones ſalſe dictum. 110.K
Theſeus & Pirithous amicorum par. 52.G.54.D.
Theſeus Neptuni filius. 178.G.
Theſeus Athenis exulans, quas ipſe condiderat. 296.I.
Theſei apud Euripidem prudentia. 62. F. Eiuſdem templum. 296.I.
Theſmothetæ apud Athenienſes ſortitò creantur. 247.A
Theſpeſius, hoc eſt diuinus. 200.H. & dein.
Theſpis poeta. 20.B.
Theſſalorum ruditas. 8.F
Theſſalorum ac Phocenſium diſſidium. 116.K. & dein.
Theon poeta. 9.K
Thetidis fœdum factum. 18.D
Thoas Mileſiorum tyrannus. 149.F.
Θοάξιν quid ſit. 12.E.
Thorus coniugalis diſſidijs non turbandus. 78.E.
Thraces ut Orpheũ ulciſcantur. 197.A
Thraſeæ & Neronis inimicitiæ. 278.H
Thraſyllus Cynicus 85.H
Thraſybulus Piſiſtrati gener. 86.A
Thraſyllus Phliaſius muſicus. 301.K.
Thucydides in exilio bellum Peloponneſiacum ſcripſit. 295.K
Thucydidis ſententia de ijs qui uitia uirtutum uocabulis prætexebant. 31.I.
Thucydidis locus. 40.A.
Thuriorum colonia. 340.K
Thyades Bacchi ſacerdotes. 110.G.
Thymotelis Cumæi conſpiratio aduerſus Ariſtodemum tyrannum. 128.K.
Thynnum præ hyacintho apes diligunt. 23.E.
Thynnus piſcis æquinoctia ſentit & ſolſtitia. 321.F. eius mirum. ibi.H.
Tibiam propter oris deformitatẽ auerſata Minerua. 207.F.G
Tibiæ ſacrificijs ferè adhibebãtur. 159. C. eas à ſacris Minos remouit. 72.G
Tibiæ è conuiuio relegatæ propter confabulationem. 231.E
Tibicrum legum nomina. 299.C
Tibiarum cantus conditor Clonas Tegeates. 299.F
Tibijs cur uterẽtur in bellis Spartiatæ. 100.E.209.A.
Tibicen quidam ſe plus quàm auditores oblectans. 262.I.
Tibicen Tenis dei ædem ingredi non poterat. 149.B.
Tibicines à poetis ſtipendium accipientes. 303.K
Tibicines defunctis efferendis adhiberi olim ſoliti. 318.F
Tibicines in quæſtu habuit Theodorus Iſocratis pater. 341.G
Tibicinũ bonos apud Romanos. 139.b.c
Tiberius Auguſti ſucceſſor. 97.K
Tiberij Cæſaris adulator quidam ridiculus. 34.A
Tiberij ſeuitia in Serani ſtudioſos. 54.C
Tiberij Cæſaris dictum de ſexagenario. 74. G.
Tigranis humiliatio. 245.B.
Tigridis cuiuſdam mirum. 319.A
Tigridum rabies ex tympanorum ſonitu. 78.K
Timagenis imprudentia 38.F.
Timarchus Praxitelis filius. 345.D
Timeſiæ oraculum. 54.B
Timeſiæ Clazomenij fortuna ac prudentia. 280.A.B
Timidis arma parum prodeſſe. 244.I.
Timidos etiam fortibus locis impoſitos captu faciles eſſe. 85.B.
Timoclæ Thebanæ uirtus. 127.D.E
Timoleo fratrem ſuum tyrannum tollenti bus auxilio eſt. 277.F
Timomachus poeta. 9.k.
Timoxena Plutarchi filia. 338.F
Timor, odij cauſa quibuſdam. 297.H
Timor aluum ſoluit. 329.E. colorem mutat. 330.E.F.
Timotheus muſicus ac poeta. 83.A.113. K.243.I.299.D.300.H.304.C. Eiuſdem turpe canticum de Diana. 12.A.
Timotheus Cononeus Iſocratis auditor. 341.k.
Timothei imperatoris apophthegmata. 88.A.264.B
Tinctores luxus inuenit 291.G.
Tingẽdi artẽ Lycurgus expulit. 108.G
Tipha ſine pluuia ſqualleat. 327.G.
Triſſaphernes. 99.E.F
Titillationes axillarum moleſtæ. 68.H.
Titus imperator balneo extinct⁹. 67.H
Titus Petronius 34.C
T. Quintij apophthegmata. 92.I.
Tleſimachi Piſiſtrati regis Orchomenioru filij prudentia. 178.C
Tolerantia etiam peruerſorum. 99.B
Tonitrus Clearchi Heraclia tyranni filius. 246.A
Tonitrui in bello facti interpretatio. 90.I.
Tonitru fulgure prius. 253.A
cum Tonitru demiſſæ pluuiæ rigandis feminibus commodiores 328.C
Tonitru cur frequentius uere & autumno fiat. 328.C.D
Tonitrua & fulgura. 164.B
Tonitruum imitatores odit deus. 252.C.
Tonus tria ſignifieat. 309.A.

Tonus in ſeſquioctaua conſonantia. 309.D.
Toni tres, Dorius, Phrygius, Lydius. 300.A.
Torebus poeta 301.C
Toredoracis Galatæ fortuna. 126.H.I. K.127.A.
Tormenti noui inuentor id ipſe primus ſubit. 179.F.G
Torpedinis piſcis mirum. 320.K.321.A.
Torpor fugiendus 217.I.
Torrida zona. 165.E.
Tortus Hyperides linguã ſibi ipſe amputat. 348.D.
Tracheliſmus luſus. 232.C
Tragicorum poetarum, Aeſchyli, Sophoclis, Euripidis, honor. 344.D
Tragœdi cuiuſdam uis in miſericordia cõmouenda Alexãdro phereo. 243.L
Tragœdia quædam Dionyſii tyranni à Philoxeno poeta tota una litura circunducta. 244.A
Tragœdia ex mixolydijs ac Dorijs modis commixta. 301.C
Tragœdiæ definitio per Gorgiam. 8.F.
Tragœdiæ ut legendæ. 15.D.E
Tragœdiarum biſtriones. 35.E
Trãſitio peſtis ex Aethiopia in Græciã mirabilis. 197.H
Tranſitus merces à Xerxe Troadibus data. 100.G.
Translationes maximè populũ in concionibus mouent. 274.D
Tranquilla uita quæ ſit. 217.H.I.
Trãquillitas maris in nidificatione Halcyones. 323.C.D.
Trapezitis ſimiles ſumus quo ad bona nobis à dijs collata. 64.C
Trecentos ciues ſe meliores eſſe, gauiſus Pædaretus. 110.B.
Treres Ioniam inuadens. 242.K
Tria minimùm in auditum qui de muſica iudicet, cadentia. 305.E
Trias. 156.C
Tribunal luris dicendi, uelut commune omnibus templum. 285.F
Tribunat⁹, popularis magiſtrat⁹. 142.A
Tribuni cur purpura non uterentur. 141.K.
Tribunorum domus noctu ac diu apertæ. 142.B
Triſtitiam ſibi accerſere, ſtultum acuanum. 292.I.
Tributa populo darius imminuit. 80.K.
Triduanus mortuus reuiuiſcens. 200.C.
Trimeles, lex quædam tibiarum. 299.C
Triplex uitæ genus. 4.F
Tripodis Apollini ſurrepti ultio. 196.k
Tripodiſcæi. 147.K
Triſimachus de ædificijs. 174.E
Triſtitia repentè oboriens. 70.I.
Triticum pingui agro, hordeum tenui gaudet. 329.K
Triumphantes, à conuiuio ſuo conſules abeſſe uolebant. 142.I.
Triumphus ut Pompeio primus decretus. 96.A.B
Triumphis potitorum ora in foro ſepeliri poterant. 142.I.
Triumphi ſpreti honor maior, quàm accepti. 352.F
Troades pop. 100.G.
Troadum mulierum facinus. 116.G.H
Trochæa fidium lex. 299.D. lex tibiarum. 307.K.
Trochæus cantus. 303.G. 307.A
Trochili cũ Crocodilo amicitia. 322.B
Troglodytæ carniuori. 313.G
Troiani rebus omnibus Græcis inferiores. 16.H
Troiani uicti ſupplices ibi.
Troianorum faſtus. 16.D
Trophæum Ageſilai 100.I.
Trophæum Ioui ex ſanguine inſcriptũ. 173.I.K.
Trophæorum ſtatuendorum authores non admodum laudandi. 116.K
Trophonij oraculum. 324.H
Tropicus hybernus 134.C
Tropus, & oratio. 18.I.
Trutina Iouis. 9.E
Tubarum uſus in bellis 303.E
Tubero, gener Pauli Aemylij. 93.E
Tullij Hoſtilij cum Metio Suffetio pugna. 174.G
Tumultum populi ut non expaueſcere didicerit Demoſthenes 345.I.
Tunica noſtra interior ſi arcanorũ noſtrorũ cõſcia eſſet, exurẽda foret. 95.C
Turbines & uortices in aere. 164.B.C
Turpia & aliena ac honeſta apud poëtas ut accipienda & exploranda. 14. B.C.D.15.I.K.
Turpia & iniuſta amicus amici cauſa non ſuſcipit. 36.C.D
Turpitudo uel morte uitanda 16.K.
Turpitudo ſimiæ. 312.I.
ex Turpitudine quod naſcitur, pulchrũ eſſe non poteſt 52.C
Turres oppugnari cur uetarit Lycurgus. 108.I.
Tuſciũ, primaria Tuſciæ ciuitas. 179.D
Tutelare Romæ numen cur nominare nefas eſſet. 139.H
Tutores ſuos reos egit Demoſthenes. 345.G.
Tyberij Cæſaris apophthegma. 267.F. Vide Tiberius.
Tyliphi paſtoris humanitas. 179.B.
Tynnichi Laconis conſtantia in funere filij. 111.C
Tyrannides hoc ſolũ boni habent, quod elarguntur. 82.G
Tyrannis ut acquiratur, ac deinde amittatur. 82.I.
Tyrannis ardens ſinenda ſola concremari. 103.I.
Tyrannidis mira ſeuitia uel in cadauera. 114.H
Tyrannidem quidam ad uirtutem uſurpantes. 193.I.K
Tyrannus Dionyſius quàm graniter lituram tragœdiæ ſuæ tulerit. 244.A. Eiuſdem immane facinus. 246.A.
Tyranni metus. 252.G
Tyranni immane facinus. 121.E.F.G. & dein.
Tyranni crudeliſſimi mors. 122.K.123.I.
Tyranni immanitas ciues ſuos in labore nullius frugis diuexantis. 128.I.
Tyranno ſolitudinem excuſanti parricidia exprobrata. 92.I.
Tyrannum fratrem frater tollens, ipſe tyrannidem inuadit. 125.E.
Tyranni à popularibus occiſi uxor & filiæ laqueo pereunt. 123.A
Tyranni ad uirtutem conuerſi. 193.I.K. & dein.
Tyranni propter aures ac delatores ſuos maximè inuiſi. 216.F
Tyrannorũ malitia deus ad caſtigationẽ malorum utitur. 194.E.
Tyrannis nulla fides danda. 286.F
Tyrannici animi inſomnia. 46.D
Tyronum philoſophiæ arrogantia primum, deinde reſipiſcentia. 45.F.
Tyrrheni, Athenienſium filias rapientes. 148.E
Tyrrheni pythagoricorum ſymbolorũ obſeruatores. 335.H
Tyrrhenorum bellum aduerſus Romanos pro Tarquinio. 128.F.
Tyrrhenarum mulierum uirtus. 118.K.
Tyrtæus poeta cur à Spartanis ciuitate donatus. 109.I.
Tyrteus Mantinenſis muſicus. 301.K.
Tyrtæus uates. 311.A.

V

Vacca ærea ad cruciãdos homines inuenta, artificem ſuum primum aeciſit. 179.F
Valere iubere quid ſit. 11.F
Valeria puella patris ſui Valerij amore capta. 177.B
Valeria Luperca peſtilentiam Phaleriorum tollit. 178.K.
Valeriæ Publicolæ Cos. filia uirtus. 120. K.121.B.
Valerius Torquatus ſacerdos à terra abſorptus. 174.F.
Valerij Sorani mors. 139.H
Valetudinarij etiam quidam res omnes obeunt. 69.C.

Valetudo bona ad quid curanda. 73.K
Valetudo aduersa prosperaq;. 172.I
Valetudinis bonæ conseruandæ præcepta. 68.K.& dein per tot.lib.
Vanitas & arrogãtia philosophis reijciendæ. 45.D
Vappam bibens negociator, bonum uinum uendens. 219.K
Varices Marij. 95.D.
Varietas ac diuersitas in poetis. 16.F.
Varietas adulatorum. 29.H.I.K.
Varietatis amœnitas. 4.B
Vasa pulsu tentantur, homines responsis. 36.D.
Vasculis quibuslibet assuescẽdũ. 210.H.
Vatinius perditus homo. 96.H
Vbera cur mulieribus bina sint. 2.b cur in superiore corporis parte sita. 190.D. ut lacte distendantur. ibi.B.
Vbi tu Caius, ego Caia &c. 135.K
Vegetatio & auctus. 172.F.G.
Vehiculis ubi prohibitarum mulierum indignatio. 139.E.
Vehiculis uti in Septimontio prohibitum. 140.G
Veientes ultimi à Romulo expugnati. 139.A.
Venantibus secum primus Artaxerxes longimanus permisit, siqui uellent, se priores in feras iaculari. 81.D.
Venaticorum canum ingenium. 317.D.
Venatio cur uerno tempore difficilior. 331.C.
Venationis studium nimiũ in Antiocho, à rustico reprehensum. 86.H
Venationis studium zelotypiã pariens. 176.I.K.
Venationis adornatæ dolus. 177.F.
Venationis prætextu occisus à patre filius. 179.B.
Venationis encomium. 312.C. uituperatio. ibi.D.
Venationis studium unde natũ. 314.G.
Venatrix Philonomia à Marte impregnata. 179.A.
Vẽdere sua præstat quàm fœnori se obstringere. 290.C
Venenum, cicutæ remedium. 34.F.
Venenum deprehẽsum in muliere, amatorium excusatum. 125.B.
Veneno se tollens mulier, ut mariti mortem, pudicitiam suã uindicet. 126.C.D.
Veneficia in amore maxima quæ sint. 77.C.
Veneficijs non capiendi uiri mulieribus ut iucundè cum ijs degant. 76.B.
Venenaria deprehẽsa à tyrãno. 124.K
Venia danda serui quidam magis corriguntur quàm ultione. 209.E.
Veni, uidi, uici. 97.F.
Venter aures non habet. 72.A. 93.F
Ventrosi, Epaminondæ inuisi. 90.G.
Venti & imbris indicia 70.H.
Venti quid sint. 164.I.K.
Venti aduersi à Vesta immissi ut sedati. 175.I.
Venti beneficio sublatæ, molliter ad terram ex alto demissæ puellæ. 175.H.
Ventorum præsagitor erinaceus. 317.I.
Venus in corpore affecto non tã iucunda. 70.F.
Venus Phidiæ apud Elienses testudinem calcans. 77.K.
Venus, optimus diffidij coniugalis medicus. 78.E.
Venus illicita, & cuius nullum uelimus esse fœtum, fugienda. 78.I
Venus apud Lacedæmonios armata. 114.C. 235.F.
Venus Murtia seu Myrtea. 134.B
Venus eadem uitæ & principium & finem in potestate habens. 134.G
Venus senibus infensa. 142.k. 262.D.
Venus Dexicreontis. 151.k
Venus uictoriosa. 179.D
Venus Laconica. 235.F.
Venus, satietatis comes, 330.k
Veneris cũ Marte adulterium, quid significet. 10.I
Veneris usu & somno deũ se nõ esse deprehendebat Alexander. 37.A
Veneris neglectus philosophos decet, 45.E.
Veneris finis, uoluptas. 69.D
Veneris cupiditas naturalis quidem, sed non necessaria. 184.A
Veneris sacra & ritus etiã mari instituti. 323.H.
Veneri bellicis rebus à Ioue interdictũ. 221.H.
Venerem legumina incitant. 143.H
ad Venerem ut accedendum sit. 199.E
Venere cessante pulchrum & eius cupiditatem cessare. 231.D
Veneralia festa. 138.B
Venerea senex iã Sophocles libenter ut furiosum dominũ relinquebat. 264.B
Venerei poetæ ablegandi. 10.k
Vepolitani Galatæ mira fortuna. 126. k.& dein.
Vera dicere assuescant pueri. 6.C.
Vera rarò audiunt reges. 86.H
Verberibus & plagis serui quidã peiores fiunt. 209.E
Verba ius olentia. 85.G
Verba cupressis similia. 88.G
Verba rebus non meliora habere se, Epaminondæ dictum. 91.F
Verba pecuniarum egentia. 102.I
Verba ac sermo personæ cõgruere debent. 105.F
Verba ciuitatis egentia. 109.C
Verba auditoribus dextra manu porrecta, siniſtra excepta. 218.H
Verborum turpitudo fugienda. 5.F
Verborum significatio apud poetas diligenter expendenda. 12.C.D
Verborũ ornamẽta & flores, tanquam oratorum herba. 23.B
Verbis byssinis & mollibus ad reges utendum. 81.F
Verbis conuincere philosophis facilius est, tyrannis rebus. 82.H
Verecundia ut adolescẽtibus inserẽda. 39.H.
Verecundia coniugalis. 79.B
Verecundia timiditati prætexta. 257.K
Verecundiæ uitiosæ consideratio. 225.I.
Verendis membris cur arrectis pingantur Mercurij statuæ, pedibus ac manibus truncatis. 269.H
Vereri se quenq; debere. 93.H
Veritas ut apud poetas uestiganda. 8.K. 9.H
Veritas, diuina res. 27.K
Veritatis oratio simplex. 35.A
Veritatis & mendacij dignitatem usu definiri. 109.B
Veritatis parens Saturnus. 133.D
Vernum tempus indagini ferarum minus aptum. 332.C.
Verni imbres utiliores. 328.D
Vescendum citra saturitatem. 71.B
Vespasiano Cesare Plutarchus Romæ agebat. 318.I
Vesta deorum mater. 52.G
Vesta consiliaria. 341.H
Vestæ in sacrificio neglectæ ultio. 175.I.
Vestales incesti reæ cur uiuæ defoderentur. 143.I.
Vestales tres stupri compertæ. 142.E
Vestalium uirginum promotio. 268.D
Vestis tenuitas in rege Agesilao à Persis contempta. 102.C
Vestis preciosa salutem afferens homini morti destinato. 127.A
Vestem unam in totum annum sumebãt Lacones. 113.D
Vestem hereditariã mediam conscindentes fratres. 351.B
Vestæ eadẽ quatuor anni temporibus ussus Agesilaus. 99.K. item Lycurgus. 344.F
Vestes calidæ aut frigidæ cur dicantur. 56.E.F.& dein.
Vestes preciosas à Dionysio tyrãno filiabus suis missas Lysander accipere recusat. 89.H. 109.A. idẽ fecit & Archidamus. 104.D
Vestes albæ in luctu. 135.E.F
Vestium raptoribus ac furibus Dionysius senior facilè ignoscebat. 82.B
Vestibus ab inferiore parte sublatis oc-

currẽtes mulieres. 115.D.118.C.119.G.
Veſtimenti loco haſta, chlamydis clypeus. 117.F
Veſtimenta pro corporibus flagellata. 81.D.201.A.
Veſtitus & habitus Ageſilai, ſimilis reliquis. 99.K
Veſtitus Alexãdri Macedonis. 241.G.H.I.
Veſtitus momentum in conciliandis ſibi hominum animis. 241.H.I.
Veſtitu muliebri elapſi de carcere capti ui. 119.A
Veteres reip. mores interpretandi nõ nunquam in concione. 281.E.F.G.
Veternus urſi. 317.G
Via flaminia. 140.D
Vicini boni commoditas. 8.C
Vicinorum malis conſiderandis, noſtra minora fiunt. 59.F.G.
Vicinorũ ſeruis & canibus & equis Lacedæmonij promiſcuè utebãtur. 114.B
Viciſſitudo beneficiorũ in amicitia neceſſaria. 53.I.
Viciſſitudines rerum. 5.C
Viciſſitudines rerum apud poetas. 13.K
Victoria confirmata, ſtatim retrocedebant Spartani. 108.K.
Victoria immolatione filiæ parta. 176. H.I.
Victoriæ auctores ſoli prudẽtes & fortes. 101.B
Victoriæ omen aſtutiſſimè propoſitũ militibus. 102.C
Victoriæ ſpem militibus ſuis Ageſilaus in extis victimæ oſtendit. ibi.C.D.
Victoriæ mẽtitæ ergò ſupplicationis decretæ indignatio ut auerſa. 272.F
Victus & cibi ſodalitiũ, beneuolentiam & amorem conciliat. 2.B
Victus tenuis ratio quando maximè placeat. 69.E
Victus frugalis modicúsque utiliſſimus. 73.F.G.
Victus uictori leges ponere uolẽs. 93.B
Victi uinctam habent linguam. 49.H.
Victos à ſe populos ut retineret Alexãder. 241.G.H
Viduarum pudorem imitatæ cõiugatæ. 151.H.
Viduis turpe eſt multis præſentibus nubere. 145.A.
Vilia etiam munera in rep. magiſtratus obire ne dedignentur. 279.E.F
Vincl ſcire, pulchrum nonnunquam. 5.F
Vincendi peruicacia in Philippo Macedone. 246.G
Vincti liberatio amico negata, meretriculæ donata. 277.C
Vinculis diuturnis compediti, ſi ſoluantur, ægrè incedunt. 31.I.
Vindemia compluta, muſtum minus fert. 331.K
Vindictæ malorum cito factæ utilitas. 192.B
Vindicta non ſtatim exercenda. 193.D
Vindicta numinis cur ſæpe tarda. 191. I. & dein.
Vindicta ſcelus excipiens. 194.H.I
Vindicta, iniuſtitiæ coætanea. 195.A
Vinum quãdo inutile. 72.E.F. ut habeandum ſit. 115.A. quid ſit. 327.K
Vinum optimè ſe ferre gloriatus Cyrus iunior. 81.E
Vinũ libantes mulieres Romanæ lac appellant. 134.D.
Vinum infantibus noxium. 139.F. fallax. 272.B
Vinum marina aqua dilutũ melius euadit. 329.C
Vinum conuiuale commune eſſe debet, nulla dignitatis habita ratiõe. 334.K
Vini cupidus quid agat. 17.C
Vini uſus moderatus eſſe debet. 72.C.D
Vini intemperantes mulieres Ro. cædebantur uirgis. 134.D
Vini effuſione dij magis gaudent quàm ingurgitatione. 138.B
Vini indulti mala. 210.K
Vini uim in cõuiuijs hauſti muſica mitigat. 306.K
Vini mercator uappã bibens, & bonum uinũ uẽdens, à ſeruo deſertus. 220.A
Vini & carnium plenior uſus animum imbecillum & frãgilem facit. 221.I.
Vino & ebrietate profuſa in ſe maledicta Dionyſius remittit, ſeriò ac ſobriè dicta caſtigat. 81.G
Vino rigata uitis cur areſcat. 331.D
Violente dictum. 89.H
Viola ac roſæ ut meliores fiant. 51.K
Viperæ ac cãtharides urſis ac leonibus deteſtabiliores. 231.H
Virgæ cur alligatæ prætorum ſecuribus 142.C.
Virgo Eurydice à Plutarcho inſtituta. 79.E.F.
Virgo generoſa immolanda, iuuẽca eſſe per aquilam uelut indicata. 178.K
Virginis à ſe ſtupratæ percuſſor, illius uiſis in ſomnis terretur. 195.H.I.
Virgines Spartanæ cur aperta facie, uxores uelata prodirent. 105.A
Virgines cur exerceri curſibus ac luctis &c. uoluerit Lycurgus. 108.D
Virgines in pompis nudari cur uoluerit Lycurgus. 108.E
Virgines cur indotatæ nuberent. 108.F
Virgines cur non nuberent publicis feſtis, ſed uiduæ. 144.K
Virgines Locrorum quãdo Troiã mitti deſierint. 196.K
Virginum & puerorum ſacra communia. 114.B
Virginalia cantica. 301.E.308.G
Virginitatis corruptor grauiter uindicatus. 176.G.H.
Virgula circũſcriptus à C. Popilio Antiochus, ut ad mãdata Romanorũ reſponderet. 95.G
Virgulæ in aere. 164.I.
Vir uxoris dolorẽ ſentire debet, & contrà. 77.A
Vir, mulieris tanquam pater, mater, ac frater debet eſſe. 79.D
Viri maximi per adulatores corrupti. 36.I.
Viri uitia in uxorem redundare. 76.I.
Viri & uxoris bona omnia communia eſſe debere. 76.K
Viri uxoribus ut præſint. 78.A
Viri cur plus filias diligant, mulieres filios. 78.C.D
Viri mulieribus ſimiles nõ laudandi, nec contrà. 110.B.
Viri ac mulieris pingendæ ars eadem. 116.D.
Viri cur Dianæ ædẽ quæ in Argiportu patricio eſt, ingredi nẽ poſſint. 132.A
Virum filiæ ſuæ qualem optaret Themiſtocles. 87.B
Virorum magnorũ imitatores nos præſtare oportet, non ſolum laudatores. 5.K.47.C.D.
Virorum ſuorum precium apud Ageſilaum. 100.H
Virûs ſuis orbatæ, libertis & externis nubentes mulieres. 151.H
Viris ſe conformant uxores. 79.B.C
Viros de carceribus liberãtes mulieres mutatis ueſtibus. 119.A
Virilis fortunæ templum Romæ. 237.I.
Virilia impudenter oſtendentes Aegyptij in liberis deſerẽdis. 294.A
Virium bonum, ſenectute aut egritudine contabeſcit. 3.D.
Viribus maiora non attentanda. 221.D
Virtus bello obnoxia non eſt. 3.E
Virtus quæ intelligatur apud Poetas. 13.D.E.F.
Virtus quæ ſit. 52.D.E.254.C
Virtus res omneis externas exhilarat. 56.G.
Virtus, non dos, in uxoris delectu ſpectanda. 108.F
Virtus una & eadem mulierũ ac uirorum. 116.C
Virtus bonum ſemper manens. 232.I.
Virtus, filia una Dionyſij tyrãni. 246.A
Virtus à materia ſemota. 253.K
Virtus una, pluribus nominibus utens. 253.K.254.A.
Virtus in ſenio perfecta. 264.K

Virtus parentum filijs peccantibus ad memoriam reuocanda. 278.I.
Virtus ĩlucẽ efferẽda. 186.B.C. & dein.
Virtus maxime obnoxia inuidiæ. 297.K
Virtutis elementa duo. 6.H
Virtutis rudimenta difficilia. 26.F
Virtutis progressum ut quis in se sentire possit. 421.h. & dein p tot. 46.H
Virtutis acceßionem fieri posse. 42.A.
Virtutis in itinere, nulla est quies. 42.G
Virtutis in philosophia profectus. 45. A.B. & dein.
Virtutis diuitiæ uilli rei conferẽdæ. 52. B.C.
Virtutis & uitij consideratio. 56.E
Virtutis profectus ut fiat. 212.B
Virtutis & fortunæ commissio. 235.D
Virtutis in præliũ adnersum fortunam euntis deductores. 235.E
Virtutis templum apud Numantinos. 255.K. apud Romanos. 237.I.
Virtutis & honoris templũ. 235.K.
Virtutis mediocritas. 255.I.
Virtutis semina homini innata. 285.H
Virtuti ad animũ indueẽdæ, una uia aurium. 21.B.C.
Virtuti nullum aurum eõparari potest. 52.B.
Virtutem ad parandam consuetudo maximam nim habet. 1.K.
Virtutem excipientia incommoda, nos ab ea deterrere non debent. 47.E
Virtutem ita cumulandam, ut auari diuitias cogunt. 47.K
Virtutem quærens senex philosophus quando ea ntatur? 40.E.106.D.
Virtutem docendã esse. 202.H.I. & dein per tot.
Virtutes mulierum uariæ. 116.A.B. & dein per tot. lib.
Virtutes Alexandri. 248.D
Virtutum nomina uitijs data, quæ mala sequantur. 31.I. 32.A.B.
Virtutũ aceruus nt accumuletur. 42.F.
Virtutum progressus intermißio nulla facienda. 42.I.
Virtutũ fundamẽtum quale esse debeat, & quàm diligẽter superstruẽdũ. 48.A
Virus humani ingenij in quos effunden dum. 51.I
Vis orationis expendẽda, nõ fucus. 23.H
Viseatrix fortuna. 238.A
Visu maximè concitatur amor. 350.F
Visio nocturna amorẽ eõcilians. 350.G
Visum in bello mirabile. 173.E.
Visum in somnis fœlicem exitum sortitum. 316.A
Visa animantibus etiam brutis accidũt, non etiam sensa. 167.F
Visa miranda. 195.G.H.
Visus inter reliquos sensus acutißimus. 131.G.
Visus ut fiat. 167.I.
Visus amißus cõspectu cuiusdam humana specie augustioris. 173.E
Visus perditus restitutus. 176.D
Vita omnis nostra in remißionẽ ac studium diuisa. 5.C.
Vita apud poetas quid. 12.E
Vita pane & aqua trãsigi potest. 20.F
Vita cum sermone nostro eõgruere debet. 25.A.
Vita ipsa inculpata etiam obiurgat. 40.A.
Vita hominis, umbræ somnium. 58.H.I.
Vita nostra, fatale debitum. 59.K.
Vita breuis cum uirtute cõiuncta, optima. 61.K
Vita optima non quamlongißima, sed uirtute prædita. 61.I.
Vita, pœna & labor est mortalibus. 63.H.65.K.
Vita malorum suorum ignara, optima. 64.A.
Vita nostra, deorum depositum. 64.C.
Vita etiã longißima brevis est. ibid.K.
Vita hominis ĩ aperto esse debet. 186.A
Vita sedentaria in ocio semota, marcorem conciliat. 186.F
Vita noua & inculpata instituenda. 196.C.
Vita præsens, militia est. 198.I. exilium meritò uocetur. 224.K.
Vita humana alee comparata. 218.G.
Vita optima eligenda, quam consuetudo dulcem faciat. 294.D
Vitæ institnẽdæ præcepta. 1.E. & dein.
Vitæ genus triplex. 4.F.
Vitæ inculpatæ esse debet qui alterum obiurgat. 40.B
Vitæ dulcedo In quo sit sita. 56.F.
Vitæ humanæ uicißitudines in bonis & malis. 58.E.
Vitæ humanæ fugacitas labor & dolor. 58.I.
Vitæ ratio exacta, inutilis. 70.F
Vitæ ratio ad omnia libera esse debet. 75.I.
in Vitæ cuiusq; genere & morbo & ualetudini locus est. 74.A.
Vitæ momentũ in sententiæ prolatione. 112.G.
Vitæ tædium cum metu mortis coniunctum, miserè Pytheũ quendam confecit. 129.F.
Vitæ principium & finis in eiusdẽ dcæ potestate. 154.G.
Vitæ totius humanæ spatiũ apud deum nihil est. 195.D.
Vitæ generis mutatio animum non tranquillat. 218.C.
Vitæ fons, ingenium & mores. 224.I.
Vitæ tutandæ consilia. 291.D.E.F.
Vitæ necessarijs contenti non fœnerantur. 291.F.
Vitæ decem oratorum. 339.E.F. & dein per tot.
Vitã cur suam quidam penitius introspicere nolint, sed ad alienas conuertantur. 213.A.
Vitis ante nernum æquinoctium nõ putanda. 137.D.
Vitis uino rigata exaresçat. 352.D
Vites propter multorum uinolentiã & ebrietatem non amputandæ. 8.G.
Vites ex India in Græciã allatæ. 130.G
Vites lasciuientes præ pinguedine terræ, exaresçunt. 132.C.
Vitium uirtute non uitio uitandũ. 57.C
Vitia quæ in alijs reprehẽdimus, an nobis quoque insint, expẽdere debemus 22.G.
Vitia mollit amor. 25.B.
Vitia, uirtutũ uocabulis obtegẽtes. 32.I
Vitia uirtutum nominibus laudata, quæ mala sequantur. 32.B.
Vitia contraria exprobrata. 34.B.
Vitia uiri in uxorem redundare. 76.I.
Vitia, humorum multitudini similia. 297.D.
Vitiorũ auctum esse & imminutionem. 42.E.
Vitijs ad animum multi aditus, uirtuti unicus. 21.B.C.
Vitijs quæ redarguas, obnoxium etiam te ipsum esse fingas. 40.C.
cum Vitijs nullæ sunt homini indnciæ. 42.H.
Vituperationis importunæ malũ. 37.B. ut moderanda sit. 278.K.
Viuæ cur dicantur aquæ. 150.K
Vlciscendi inimici ratio. 49.G
Vltio in millesimum annũ dilata. 196.K
Vltio nõ bene p iram exercetur. 209.B.C
Vltionẽ sni nel minima animalcula docent. 99.D.
Vltione quis rectè utatur. 209.I.K
Vlua sine pluuia squalleat. 327.G
Vlysses homo somnolentus quibusdam putatus. 15.C.
Vlysses à procis irrisus. 24.A
Vlysses quare à Circe dilectus. 76.B
Vlysses prudẽs, modestã Penelope. 77.B
Vlysses cuius filius. 151.B. improbi patris filius. 194.H.
Vlysis ædes Lacedæmone. 151.F
Vlysses Ithacensium rex. 180.H
Vlysis ad inferos descendentis prudentia. 212.I.
Vlysses è caprifico pendulus. 214.B
Vlysses à Calypso ueste preciosa donatus, illam in naufragio ut perniciosam abijcit. 292.A

Vlyſſes cur delphinum in parma geſta rit. 324.E
Vlyſſis prudentia.14.k.temperantia ab ira.17.D.E.odium.196.I.K
Vlyſſe charior ſuis fuit Alexander. 248.G.
Vmbra hominis propter res fortes non creſcit. 104.C
Vmbræ cõparatus adulator omnia imitans. 30.C
Vmbræ ſomnium,hominis uita. 58.H.I.
Vmbilicus tanquam anchora 190.A
Vnctionum uſus. 71.K.
Vnctionũ & balneatũ mollities.157.P.
Vnguentum Lycurgus expulit.108.G.
Vnguenti fragrantia. 31.A
Vnguenta hyeme minus redolẽt. 551.F.
Vnguentorum uſus. 358.C
Vnguentarios luxus inuenit. 291.G.
Vnguis leonini nota haud temere inueniatur. 514.K.
Vngularum debilitati ſumma boũ cornua perunctа proſunt. 198.C.
Vnicus fœtus feruentius diligitur.52.H
Vnitas,numeri principium. 155.B
Vniuerſum an unum. 157.A
Vnum ad bonum duobus detrimẽtis uerſcuntur mortales. 60.B
Vnum ſe pro omnibus ciuibus uir uerè ciuilis diſcrimini obijcit. 282.G
Vnum quid ſit. 157.A.332.D
Vno modo perficitur officiũ, pluribus ab eo diſceditur. 255.H.
Vnoculi irriſi ultio. 6.B
Vocabula rebus ſeruiant. 11.F.
Vocabulis abutũtur aſſentatores.31.I.k
Vocationẽ quiſq; ſuã ſequi debet.222.C
Vociferationes uitiæ fugendæ. 71.E.
Voconij filiæ deformi facie. 96.I.
Volatilia,ſubtilioris eibi. 72.B
Voluntas etiam,non ſolum factum hoſtis puniendum. 37.I.
Voluntas magis in donante expendenda,quàm donum. 80.G.
Voluntas regum celerrime effectũ conſequitur. 252.K & dein.
Voluptas ex animi uirtute comparãda. 56.F.
Voluptas oratiõis magis pſuadet. 116.d
Voluptas uenerea grauis acerbaq; domina. 251.D
Voluptatis breuis cauſa,magna depoſita fœlicitas. 69.F.86.C
Voluptatem ſequentibus,corporis ſanitas negligenda. 69.C
Voluptates abdicandæ philoſophiæ ſtudioſis. 45.D.E.
Voluptates ab animo in corpus ſcatentes,perniciоſiſſimæ. 68.G
Voluptates an omnes corpori permittendæ. ibi.
Voluptates maximas ſanis obtingere, non ægrotis. 70.D
Voluptates & appetẽtiæ unde ſint animalibus. 172.G
Voluptates maximæ è reip. adminiſtratione capiuntur. 262.E
Voluptates animi præſtantiores quàm corporis. ibi.
Voluptates honeſtiſſimæ ibi.F.G.H.
Voluptatum ſpecies tres belluinæ. 11.I.
Voluptatũ illecebras natura ſponte ſuggerit. 21.E.
Voluptatum amorem, dolores ſequuntur. 228.B.
Voluptatibus deſinẽtibus elegans eſt & earum cupiditatem deſinere. 231.D
Voluptuoſa uita. 4.F
Vomitus encomium. 25.A
Vomitus incommoda. 75.E
Vomitus pharmacis extorti malũ.75.G
Voracẽ terræ uelut humanam animam deſiderans. 174.C.D.E.F.
Vox,agitatio ſpiritus uelut in ipſo fonte. 71.D
Vox quibus non ſit acrius intendenda. 71.C.
Vox an incorporea ſit. 168.G.
Vox in muſica quæ gratiſſima. 256.A.
Vox quid ſit. 298.H.
Vox ſine numero eſſe nõ poteſt. 309.D
Vocis exercitij commoda. 71.C.D
Vocis conſideratio. 168.D.E.
Vocẽ ut exercuerit Demoſthenes.345.I
Vocum modi antiqui. 303.I.
Vocũ muſicarum diuiſio triplex. 505.C
Vocum interualla qualitates eſſe, non magnitudines. 309.F
Vrbs quæ ſit ubi tutò habitetur.107.A
Vrbis gloria claritatem ciuibus affert. 87.A.
Vrbis euerſio facilior quàm cõſtructio. 102.E.
Vrbes naſſam ingredientes pictæ. 58.A
Vrbium condendarum pars potiſſima principium. 237.B
Vrbanitates ut dicendæ. 50.A.B.
Vrinantes cur oleum ore contineant. 329.F
Vrſus ægrotãs formicis mãſis curatur. 351.G.
Vrſus in eaſſes collapſus cur eos nõ arrodat. 351.K
Vrſi fœtus informis. 189.B
Vrſi mirum ingenium.317.G.Eius aſtutia in aluo adſtricta laxanda. 518.K.
Vrſi manus cur dulciſſimam carnẽ habeat. 351.B.
Vſque ad aras amico commodandum. 87.G.277.F.
Vſura multi merguntur. 291.H.
Vſura propter neceſſarias res non conſtituitur. 291.G.
Vſuræ deteſtatio.290.A.B.& deſp to.
Vſuræ fœcunditas. 290.L
Vſuræ quibus in rebus contrahantur. 250.H.
Vſus diuitiarum qui ſit. 252.D.E
Vſui eſſe quæ cuiquam poſſint, non eorrumpenda. 141.D
Vteros ſuos nudos uiris ſuis in urbem è prælio fugientibus mulieres cum exprobratione oſtendunt. 115.D.118.C.
Vtilia magis quàm delectabilia eligenda ciborum genera. 74.H.
Vtilium & inutilium diguotio in brutis, à ratione eſt. 512.A
Vtilitas etiam ab inimicis capi põt.22.F
Vtrius ſit ſomnus & mors, animæ, an corporis. 172.C.
Vua ante æquinoctium autũnale nõ guſtanda. 137.D.
Vuæ ſapor. 328.E.531.K.
Vulcanus artium inuentor. 131.F
Vulcani nomine deus intellectus. 12.G.
ignis nonnunquam. ibi.H
Vulcani ædes cur extra Romã. 158.D.
Vulgus,uelut fera natura ſuſpicioſa & uaria. 272.I.
Vulgus commotum ut ſedetur. 280.K.
Vulgus maximè largitione capitur. 286.K.
Vulgi iudicium non ſequendum. 5.F.
Vulgi & multitudinis rationes niuendi mutare difficile. 272.H
Vulpes Telmeſia. 185.C.
Vulpes à ricinis ſemeſa, abigi illos cur nollet. 265.C
Vulpes ut hamum eijciat. 510.E
Vulpes gruẽ cõuiuio excipiens. 354.k
Vulpis cum Pardali contentio. 253.C.
Vulpis aſtutia in glaciato flumine trãſeundo. 516.C
Vulpina pellis aſſuẽda, quò leonina nõ peruenit. 89.H
Vultur uiſcera euomens, nihil alienum facit. 291.K.
Vulture cur potiſſimum in auguriis uſurpant Romani. 143.E.
Vultures omnes fœminæ. 145.F
Vultures ad cadauera odore trahuntur. 351.G.
Vulturibus comparati alienorũ incommodorum exploratores. 49.C.
Vxor qualis legenda. 1.B.7.G.77.D. 108.F.
Vxor,uiri moribus conſonet. 76.F.G. 77.C.
Vxor nullum proprium nec amicũ nec affectum habere debet, ſed eũ uiro cõmunem. 76.G.I
Vxor legitima ut ſe maximè gratã uiro reddat. 77.D

Vxor uirum exhilarare debet. 77.I.
Vxor ſterilis uiro permittit undecũque poſsit prolem ſuſcipere. 116.E
Vxor cur repudiari non poſsit. 138.G. 264.E
Vxor unà cum uiro conſecratur. 138.G.
Vxor ſicut numerus eubus. 144.H.
Vxor uiri amantior in ſyluis à canibus laniata. 176.I.K.
Vxor abſente marito fornicata, reducẽ maritũ dolo tollens, à filio poſtea uindicata. 179.D.E
Vxor Pittaci menſam conuiuij cuertẽs. 221.B.
Vxor Phocionis, uiri res claras mũdum ſuum muliebrem ducebat. 298.F.
Vxoris puſillæ ductæ ergò mulctatus à ſuis Archidamus rex. 1.D
Vxoris in uirum imperiũ turpe. 56.H.
Vxoris ſuæ famæ conſulit Piſiſtratus. 86.B.
Vxoris peccata ut leuanda. 211.I.213.C
Vxoris Plutarchi frugalitas. 337.F.
Vxoris ſuæ accuſationem ut redemerit Lycurgus. 344.E
Vxori ſtenti ſiccis oculis aſsidens, canis morti illachrymans Vlyſſes. 223.E
Vxorem propriam eijciens, ut ſua imitatione alter etiã ſuam eijceret, quam deperibat. 30.H.
Vxorem preſente filia oſculatus, ſenatu motus. 76.F.
Vxorem reuereri debet maritus. 79.B.
Vxorẽ qui modò duxiſſet, ab exactione publica immunis præteritus. 281.G
Vxore eadem & amica uti non poſſumus. 77.H
Vxore orbatus, infelicior eo qui nunquam uxorem duxit. 138.F.
Vxores filijs noſtris quales deſponderе debeamus. 7.G
Vxores ſecum eſſe ac bibere iubere uiri debent. 76.G.
Vxores uiris ſubditæ, honorem ſibi conciliant. 77.K.
Vxores uiros ſuos ne iritent. 78.K.
Vxores fucatæ, faſtidiuntur. 69.A.
Vxores caſtæ, alienarũ mulierum conſortium habere uiros ſuos peſsimè ferunt. 78.K
Vxores literis eſſe deditas conuenit. 79.D.
Vxores alienæ ijs ſolũ notæ eſſe debẽt, quibuſcum uiuunt. 103.I.
Vxores non dotibus legendæ, ſed uirtute. 108.F.
Vxores imperantes. 221.B.
Vxores dũtaxat duas habebat Alexander, idque uelut neceſsitate urgente. 246.B.
Vxorum propriarum etiã formoſarum neglectores ſtulti. 68.F.200.C
Vxorum dignitas ut conſeruãda. 76.C.
Vxorum loco ancillæ hoſtibus ad abutendum datæ. 177.K.
Vxorum offenſæ ut excipiendæ. 211.I. 223.C.
Vxorum amor ut accreſcat. 257.I.
Vxorum honor apud Perſas. 333.H
Vxoribus aducẽtus ſui nũcios eur præmittant qui peregre redeunt. 135.A
Vxoribus proprijs nonnunquam abſtinendum. 216.B.
uxoriæ oblectationes ſecretæ ſint. 76.F

X.

Xantippe Socrati prandenti cum amicis menſam ſubuertit. 210.G
Xanthiorũ ingratitudo ac ultio. 119.I.
Xenænethi imperatoris urbanitas. 274.G.
Xenocratis tarditas in rudimẽtis diſcẽdis. 26.I
Xenocrates ſolo intuitu Polemonem in alium hominem uertit. 40.A.
Xenocrates philoſophus quinquaginta talenta ab Alexandro recipere nõ uult. 85.C.
Xenocrates unico tantum die toto anno ab Academia aberat. 294.K
Xenocrates Locrenſis muſicus. 300.D
Xenocratis conſilium de ſepiẽdis auribus. 21.C.
Xenocrates philoſophus ab Eudemonida irriſus. 206.D
Xenocratis ſcueritas. 77.F.228.F
Xenocratem philoſophũ Lycurgus liberat. 344.E.
Xenocritæ Cumææ uirtus. 128.E.F.
Xenocritus Locrẽſis muſicus. 300.B.D
Xenodamus Cytherius muſicus. 300. B.C.
Xenophanes Colophonius Homeromaſtix ab Hierone tyranno irriſus. 82.C.
Xenophanes Lagi meticuloſus ad talos 227.C.
Xenophon ad quid legendus. 44.C.
Xenophon in Ageſilai comitatu. 101.A
Xenophontis conſtantia in nuncio mortis filij. 65.E.
Xerxes Leonidam ſolicitans. 107.D
Xerxes etiam mari ac monti minatus. 207.C.
Xerxes animi ſolicitudine moriẽs. 351.I
Xerxis amicus unicus Demaratus. 27.e
Xerxis humanitas. 112.H.
Xerxis aduerſus Græcos copiæ. 173.F
Xerxis felicitatem conſiderans, cõſideret & ſubditorũ illius miſerias. 220.I.
Xerxis & Ariamenis fratrum inſigne concordiæ exemplum. 351.B.C.

Z

Zariadræ & Odatidis mirus amoris ortus. 350.G.
Zelia Lyciorum colonia. 119.E.
Zelotypæ mulieri diuortium quærenti conſilium. 78.E.
Zelotypia, amoris uenerei comes. 47.b
Zelotypiæ infelix exitus. 176.I.K
Zelotypis mulieribus obtrectatrices nõ admittendæ. 78.G.
Zeno Citieus theatrum geſtorum Antigoni ſecundi. 86.B. Idem cantu Amœbei cõmotus. 255.B.
Zenonis de Teophraſto dictum. 43.I. item in naufragio. 49.A
Zenonis Mnaſei Citienſis filij opinio de rerum principijs. 156.H.
Zenonis reſpublica. 241.B.
Zenonis æquanimitas in aduerſitate. 295.B.
Zenoni Citico philoſophandi occaſio. 218.K.
Zephyrus, uentorum omniũ celerrimus 332.G.
Zepœtus Bithyniorum rex. 151.G
Zeuxis cur tardè pingeret. 55.D
Zodiacus circulus. 157.D.
Zoilus ſacerdos mulierẽ occidẽs. 150.D
Zonæ quinque. 165.D
Zopyrus Darij amicus nares ſibi & aures pro illo amputauit. 81.A. is qui fuerit. 27.E.
Zopyrus Byzantius hiſtoricus. 175.B

FINIS.

Errata in Moralibus Plutarchi ſic repone.

Fol. 124.H. uerſu 3. lege Menalippo. 136.D. 6. pudenter. 145.H. 8. publice. 185.K. 4 undæ quoque. 245. B. 3. Aridæũ. 32 1.I. 2. delphinus miſſus, perq;. 328.E. 3. mua acidum.

De liberis educandis, Guarino Veronenſi interprete. fol.I.
Quatenus aut quo fructu liceat iuueni audire poeticam, Ottomaro Luſcinio interprete. fol.VIII.
De auditoru officio, ad Nicandrum, eodem Ottomaro interprete. fol.XX. fa.II.
Quo pacto poſsis adulatorem ab amico dignoſcere, [redacted] Roterodamo interprete. fo.XXVII. fa.II.
Quo pacto ſe quiſpiã circa uirtutem cãdorémque morum ſentiat profeciſſe, Ottomaro Luſcinio interprete. folio XLI. fa.II.
Quo pacto quis efficiat ut ex inimicis capiat utilitatẽ, Eraſmo Roterodamo interprete. fol.XLVIII. fa.II.
Περὶ πολυφιλίας, id eſt de amicitia in multos diffuſa, Ottomaro Luſcinio interprete. fol.LII.
De fortuna, eodem Ottomaro interprete. fo.LIIII. fa.II.
De uirtute & uitio, eodẽ interprete. fo.LVI.
Conſolatoria oratio ad Apollonĩũ, Stephano Nigro interprete. fol.LVII. fa.II.
De tuenda bona ualetudine præcepta, [redacted] interprete. fol.LXVI. fa.II.
Præcepta connubialia, Carolo Valgulio Brixiano interprete. fol.LXXV. fa.II.
Regum & imperatorũ apophthegmata Raphaele Regio interprete. fol.LXXX. fa.II.
Apophthegmata Laconica, eodẽ interprete. fol.XCIX.
De uirtutibus mulierũ, Alamano Ranutino Florentino interprete. fol.CXVI.
Virũ aqua an ignis ſit utilior, Gyberto Longolio interprete. fo.CXXIX. fa.II.
Problemata, Petro Lucẽſi interprete. fol.CXXXI. fa.II.
De placitis decretiſque philoſophorum naturalibus, Gulielmo Budæo Pariſienſi, regio Secretario, interprete. fol.CLIIII. fa.II.
Parallela, Guarino Veronenſi interprete. fol.CLXXIII.
Quòd magis inopinata magiſque mirabilia à Stoicis quàm poetis aſſeruantur, θεωρητικὸν, hoc eſt breuis & compẽdiaria contemplatio, Gyberto Longolio interprete. folio CLXXX.
De tribus Reip. generibus, monarchia, democratia, & oligarchia, hoc eſt regia, populari, & paucorũ poteſtate, eodem Longolio interprete. ibi. fa.II.
Quòd bruta animalia ratione utantur, dialogus, Ioanne Regio interprete. fo.CLXXXII.
Num rectè dictum ſit, λάθε βιώσας, id eſt, ſic uiue, ut nemo te ſentiat uixiſſe, [redacted] Roterodamo interprete. fo. CLXXXV. fa.II.
Num improbitas ſufficiat ad infelicitatem, Ottomaro Luſcinio interprete. fo.CLXXXVII.
De amore naturali parentum erga proles, Gyb. Longolio interprete. fo.CLXXXVIII.
De ijs qui tardè à numine corripiuntur, Bilibaldo Pyrckheymero patricio ac Senatore Nurembergenſi interprete. fo.CXCI. fa.II.
De eo quòd docenda ſit uirtus, Ottomaro Luſcinio interprete. fo.CCIII. fa.II.
De cohibẽda iracundia dialogus Syllæ & Eundani, [redacted] Rot. interprete. fo.CCV. fa.II.
De curioſitate, eodem interprete. fo.CCXII.
De tranquillitate & ſecuritate animi, Gulielmo Budæo Pariſienſi interprete. fo.CCXVII.
De utiloſa uerecũdia, [redacted] Rot. int. fo.CCXXV. fa.II.
De cupiditate diuitiarum, eodẽ interprete. fo.CCXXX.
Vtrum graniores ſint animi morbi, quàm corporis, eodem [redacted] interprete. fo.CCXXXIII.
De fortuna Romanorum, Gulielmo Budæo interprete. fo. CCXXXIIII. fa.II.
De Alexandri fortuna uel uirtute libri duo, eodem Budæo interprete. fo.CCXXXIX. fa.II.
Cum principibus maximè debere philoſophum diſputare, [redacted] Rot. interprete. fo.CCXLIX. fa.II.
In principe requiri doctrinã, eodẽ interp. fo.CCLI. fa.II.
De uirtute morum, Carolo Valgulio Brixiano interprete. fo.CCLIII. fa.II.
Num ſeni gerẽda ſit reſpublica, incerto interp. f.CCLX.
Politicorum, ſeu de ciuili inſtitutione opus, ad Traianum imperatorẽ, Nicolao Sagũdino interp. fo.CCLXXI.
Quòd nõ oporteat fœnerari, Bilibaldo Pyrckheymero patricio ac Senatore Nurembergenſi interp. fo.CCXC.
De exilio, Angelo Barbato interpre. fo.CCXCII. fa.II.
De differentia inter odium & inuidiam, incerto interprete. fo.CCXCVII.
Muſica, Carolo Valgulio Brixiano interp. f.CCXCVIII. f.II.
Carolus Valgulius in Plutarchi Muſicam. fo.CCCVII.
Sit ne rationis aliqua in beſtijs uis: tum utra animantium plus huius habeant, terreſtriáne, an aquatilia, Simone Grynæo interprete. fo.CCCXI.
Amatoriæ narrationes, Angelo Politiano interprete. fo. CCCXXIIII. fa.II.
De cauſis naturalibus, Gyberto Longolio interprete. folio CCCXXVII.
Num philoſophari conueniat inter pocula, ex primo ſymposiacôn Plutarchi, Ottomaro Luſcinio interprete. folio CCCXXXIII.
De uota Pythagorica qua hoſpitem hirundinem recipi nolebant, ex octauo cõuiualium quæſtionum eiuſdẽ Plutarchi, Philippo Melãchthone int. fol.CCCXXXV. fa.II.
Conſolatoria ad uxorem de morte filiæ, Roberto Britãno interprete. fol.CCCXXXVI. fa.II.
Vitæ decem oratorum, eodem Britanno interprete. folio CCCXXXIX.
Stephani Nigri de fraterna benenolentia opuſculum. folio CCCL. fa.II.

A PLVTARCHI CHAERONEI DE LIBERIS EDVCANDIS LIBER GVARINO VERONENSI INTERPRETE.

QVIDNAM est quod de ingenuorum educatione liberorũ dicere quispiam possit, quarúmue rerum usu ii ad morum probitatẽ euasuri sint, eia cõsideremus. Ante omnia de ipsorum procreatione fortassis principium feciſſe præstabit. Si quis igitur illustrium esse natorũ pater optat, id ei proponẽdum arbitror, ut ne uilibus aut abiectis sese deuinciat mulieribus, quales meretrices sunt, aut pellices. Quibus enim ulla ex patre uel matre innata est macula, eos quoad uita supersit, indelenda quædam ignobilitatis conuicia comitantur, quæ increpare carpereq; uolentibus in promptu magnopere sunt. Sapiens nimirum is extitit poëta, quisquis infelices ait esse prognatos, quum nequaquam rectè fundamenta sui generis iaciantur. Pulcher igitur libertatis ac licentiæ thesaurus est, bonis procreatum esse parentibus: quæ res his plurimi fieri debet, qui legitimam exoptant sobolem. Atqui simulati, & numorum instar ficti generis arrogantia, falli deprimiq; natura solet. Quocirca is rectissimè cecinit poëta, qui hunc in modum inquit; Sceleris parentum mens usquam sibi cõscia, fortissimum quenq; captiuum trahit uirum. quemadmodum iactantia simul & fastu referti sunt, quibus claris nasci parentibus obtigit. Eam ob causam filium Themistoclis Diophantum persæpe in multitudine dixisse ferunt, qnicquid is expeteret ab Athenienſium populo, mox approbatũ iri: nam quæ ille uellet, & mater: & quæ mater, & Themistocles: quæ uerò Themistocles, eadẽ & uniuersus Atheniẽsis populus. Dignissimũ est eam animi magnitudinẽ collaudare Lacedæmoniorũ, qui idcirco regem Archidamũ pecuniis mulctauere, quoniã pusilli corporis mulierẽ matrimonio capere passus erat, subinde dicentes, quòd ille non reges, sed reginas eis edere cogitasset. Post hæc deinceps dicatur, quod maiores nostri haud neglexisse uidentur. Quidnam illud est? ut qui se mulieribus generandæ gratia sobolis admouent, hi omnino sobrii, aut uino saltem modestissimè delibato, congressum faciant. Quibus enim ex initio ut à genitoribus per ebrietatem seminarentur accidit, ii uini auidi, ac temuléti nimirũ esse solent. Eapropter quum Diogenes quendam ex temulentia alienatæ mẽtis adolescentulũ desipere cerneret: Adolescentule, inquit, ebrius te seminauit pater. Et de genitura quidẽ hactenus. At uerò de ipsa iam degenda uita uidetur explicandũ.

Generaliter equidẽ quod de artibus ac scientiis dicere consueuimus, idẽ etiam de uirtute dicendum. Tria esse quæ ad operis perfectionem rite obeundam concurrere oporteat, naturam, rationem, & consuetudinem. Rationem disciplinam uoco, consuetudinem uerò exercitationem. Initium à disciplina, usus ab exercitio ac meditatione fiet. Ex omnibus autẽ absolutio comparabitur. Sin istorum pars ulla defecerit, necesse erit hanc claudam esse

uirtutem. Cæca enim res est sine disciplina natura, & absque natura disciplina manca res existit. Imperfectum autem quiddam existit, si ambobus his ca reat exercitatio. Nam sicut in agrorum cultura bonam in primis esse tellurē oportet, tum serendi peritum agricolam, dehinc optima semina: eodem mo. do telluri naturam, agricolæ præceptorem, seminibus studiorum institutiones ac præcepta conferes. Quæ omnia in eorum animos conuenisse ac spirasse contenderim, quos uniuersi decantant, Pythagoram dico, Socratem, Platonem, & quisquis sempiternam consecutus est gloriam. Ingentis certè felicitatis, & diuini fauoris est, si cui singula hæc dii contulerunt. Quòd si quis haud idoneum existimat ingenium, posteaquam doctrinam, & rectam ad uirtutem nactum est exercitationē, ingentes naturæ defectus, ut fieri potest, non remittere magnum in modum, immò uerò prorsus, errare se sciat. Socordia enim naturæ uires perimit, doctrina tollit ignauiam. Facilia quoq; ipsos fugiunt negligentes: difficilia uerò cura & diligentia capessuntur. Quàm expeditissima, quamq; efficax sedulitas pariter ac labor existat, compluribus in rebus facilè, si conspexeris, discES. Aquarum enim guttæ lapides cauant: ferrum & æs manuum tactibus obteruntur: carpentorum rotæ summis inflexæ uiribus, haud ullo pacto pristinam reparare rectitudinem possunt: curuatas histrionum uirgas nullo dirigere modo licet: quin factus præter naturam labor, naturæ uim superauit. An hæc duntaxat diligentiæ potestatem indicant? Minimè: immò uerò & infinita cætera. Si quod fertile natura solum incuriæ deditur, squalet incultum: quóque natura præstãtius est, eo magis si per ocium ac negligentiam omissum erit, perditur. Est'ne quispiam infœcundus, & supra modum asperior ager? At cultus generosos edidit fructus. Quænam arbores sunt quæ datæ neglectui non simul & tortæ pullulent, & steriles perstent? quum eædem rectum assecutæ patrocinium fructuosæ sint, & magnopere fertiles. Quæ corporis fortitudo non obtunditur, & propter incuriam, mollitiem, ac malam habitudinem non perit? Quæ autem imbecilla adeò natura, quæ per exercitationes atque certamina ad maximas non augeatur uires? Qui uerò equi à primis bene domiti annis, suis non obsequuntur sessoribus? Qui autem indomiti perstant, nónne ceruice durissimi, & animis feroces euaserunt? Et quid admirari cætera opus est, quum truculentissimas feras laboribus mitigari, mansuefieriq; plerunque cernamus? Bene Thessalus ille, qui quum interrogaretur, quinam abiectissimi Thessalorum essent: qui bellicarum quietem rerum agunt, inquit. Ecquid multis opus est uerbis? Cõsuetudo est, quæ longæua permaneat. Si quis proprias familiaréque ex consuetudine uirtutes agat, is nullo aberrare pos- se modo uidetur. Qua in re unico usus exemplo, amplius de hisce rebus prolixiora enarrare desinam. Lycurgus ille Spartanorum legislator, geminos ex iisdem parentibus catulos suscipiens, haud similibus educauit moribus. Alterum enim helluonem, luxuriáque solutum, alterum indagine sagacem, & uenationibus idoneum reddidit. Postea quum aliquando Lacedæmonii unum in locum conuenissent: Ad parandam, inquit, uirtutem, uiri Lacedæmonii, ingens est momentum consuetudo, disciplina, doctrina, & uitæ institutio: quæ uobis illico manifesta uehementer esse faciam. Duos subinde catulos

Quàm sit ingens momẽtum consuetudo, exemplò declaratur.

A tulos adducens, quum ollam in medio, leporémque coram eis posuisset, alter quidem in leporem, alter in ollam magno erupit impetu. Quum autem Lacedæmonii nondum quidnam id sibi uellet, cóiectarent, aut quamobrem catulos ostentasset: hi ambo, dixit, iisdem orti parentibus, cæterùm diuersam uitæ consuetudinẽ assecuti, alter gulosus, alter uenator euasere. De uita quidem ac consuetudine satis, consequens est ut de educatione dicatur.

Oportet, ut mihi profectò uidetur, ut matres filios educent, eisq; ubera porrigant: quoniam maiori cum charitate, & impensa magis diligentia nutrient, ut quæ natos ex intimo, & ut dici solet, ex unguibus ament. Nutrices
B uerò & alumnæ suppositam quandam & adscriptitiam beneuolentiam habent, utpote mercedis gratia diligentes. Quòd matres eos quos progenuerint, nutrire, alereq; conueniat, ipsa etiam natura demonstrat. unicuiq; enim animantium generi quæ pariunt, idcirco simul & lactis alimenta suppeditauit. Eius quoq; sapientẽ fuisse prouidentiam constat, quæ duplices mulieribus mammas addidit, ut si gemellos peperisse contigerit, duplices ad alendũ fontes haberent: præterea ut maiorem in eos quos procreassent, amorẽ beneuolentiamq; fouerent. Quod mediusfidius haud iniuria factum est. uictus enim cibiq; sodalitium, quoddam beneuolẽtiæ & amoris incrementũ existit:
C nam & belluæ dum à sociis pastus euellũt, magnum præ se ferre desiderium uidentur. Danda præsertim opera, ut matres, quemadmodum enarratũ est, filios educent, iisq; ubera porrigant. Sin id facere nequierint, uel propter aduersam corporis ualetudinẽ (id nanq; impedimento esse poterit) uel propter aliorum studium gignendorum, alumnas ac nutrices non uiles equidem, aut aduentitias, uerùm quammaximè idoneas probasq; suscipiẽdas esse censeo. Primùm quidem moribus instructas patriis. Sicut enim infantium membra simulac nati sunt, formari componiq; debẽt, ut recta, minimeq; obliqua fiãt: ita puerorum mores principio aptè concinneq; fingere conueniet. Illa nã-
D que nouella ætas ad fingendum facilis & tenera est: & ipsorum animis, dum molles adhuc extant, disciplinæ melius instillantur. Difficilius autẽ quæ dura sunt molliuntur. Quemadmodum enim sigilla mollibus imprimuntur ceris, ita & doctrinæ, dum puerilis adhuc animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato nutrices admonuisse uidetur, ut ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorũ animos ex initio stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides poëta monuit:

Dum tener est gnatus, generosos instrue mores.

Illud etiam ne omittatur dignum est, ut adolescentulos qui alumnis conui-
E cturi ministraturiq; sint, tales in primis inquiramus, ut bonis neniant instituti moribus. Dehinc ut patrium sermonẽ, ac expedita pronũciare uerba sciãt, ne barbaris uocibus, aut deprauatis moribus intincti, aliquod ex his uitium reportent. Haud est ab re illud usitatum sermone prouerbium: Si claudo uicinus habitaueris, & ipse claudus ambulare disces. Postquã peruentũ eò ætatis erit, ut iam pædagogis cõmitti pueri debeãt, hic ad eorum institutionem omnis habebitur diligentia, ne mancipiis, aut barbaris, aut perfidis & inconstantibus filios tradere se nesciant, quum irridẽda uehementer hoc tempore multorum adsit consuetudo. Præstantes siquidem seruos nacti, hos quidem

De educatione liberorum.

Ratio q̃ matres filios educare debeant.

Nutrices.

Prouerbium.

Pædagogi.

agri cultores designãt,illos naucleros,alios mercatores, quosdam & domestic̃æ rei dispensatores. At si quem temulentum, scurram,& ad omnem rem gerendam prorsus inutilem seruum repererint,huius curę natos committũt. Frugi uerò pædagogum talem natura esse oportet, qualis & Achillis pædagogus Phœnix erat, quem idcirco Peleus, ut est apud Homerum, Achillis curæ præfecisse dicitur, ut ei dicendi pariter ac faciendi ductor foret atque magister. Maximum omnium, longéque primariũ dicturus accedo. Inquirendi filiis præceptores,quorum uita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores,& optimum experimentũ. Honestatis enim fontem simul ac radicẽ esse liquet,legitimam consequi disciplinam. Ac ueluti coloni sepes arbusculis circumponunt, ita & æquissimi præceptores consona pueris instituta & admonitiones inserunt,unde rectissima morũ germina pullulent. Nunc uerò respuendi stomachandiq; nonnulli sunt genitores, qui priusquam ullã ex præceptoribus experientiam sumpserint,hominibus aliquãdo improbis imperitisq;,ac ignorationis insignis,liberos commendant. Quod etsi per ignorantiam factum fuerit,ridiculum tamen est. Illud autem extremæ certè stultitiæ. Quidnam inquies? quidam enim, quanquã quibusdam dicẽtibus peritis,aliquorum inscitiam improbitatemq; cognorint,idq; persuaserint, eis tamen suos optimè commendant pueros. Nonnulli placidis eorum uicti blanditiis. Sunt tamẽ qui rogantium amicorum gratiæ tribuant. Qua in re simile quippiã factitant,ut si quis ægroto laborans corpore, doctum ac salutiferum omittens medicum, ut amici gratiam ineat, imperitum hominem deligat,à quo fortassis in perniciem detur: aut præstãtissimo gubernatore dimisso, obsecrantibus amicis probet insipientem & ignarum. Prò Iupiter,diiq; omnes, éstne paternæ quispiam appellationis,qui pluris obsecrantium gratiã,quàm liberorum eruditionem faciat? Haud ab re, quod antiquus ille Crates dicere solebat,qui si licuisset,ubi in altissimam urbis partem conscendisset, se uociferaturum aiebat: Quorsum ruitis homines,qui omne in comparandis pecuniis uestrum studium facitis,filiorum uerò,quibus eas relinquitis,nullam sanè curam suscipitis? Quibus addendum esse censeo, quòd hi patres haud aliter faciunt,quàm qui magnam calceorum sedulitatem habẽt, quum interim pedem ipsum paruipendant. Multi uerò sunt parẽtes,in quibus adeò numorum amor, pariter & filiorum odiũ sæpenumero increuit,ut ne maiora impendant salaria,nullius existimationis homines eorum natis deligant, uilissimorum preciorum disciplinam insectãtes. Ob quam rem Aristippus haud insulse, quin urbano plurimum sermone quendam mentis inopem patrem carpsit. Quopiam enim ex eo percontante, quantam instruendi gratia filii mercedem postularet: mille drachmas dixit. Ille uerò, hercle,ait, permagnũ postulatum. Seruum enim comparare mille drachmis possum. Duos,inquit, habebis seruos,& filium,& quem mercaberis. Et ut summatim dicam, quonam modo absurdum non est,nostros quò dextera cibos capiant, ita assuefeciisse,ut si læuam protendant, continuò increpemus: nullam autem facere prouidentiam, ut idoneas atque legitimas audiant disciplinas? Quid autem his admirandis accidat patribus postquam filios malè nutrierint, maléque instruxerint, dicere aggrediar. Nam quum sumpta uirili toga salubrem, ac

Quibus præceptoribus pueri cõmittendi.

F G H I K

bene

A bene inſtitutum uiuendi ordinem aſpernantes, ad immodeſtas atque ſeruiles ſeſe præcipitarint uoluptates, tunc ita liberos erudiſſe pœnitet: quúmque nulla extat utilitas, ſeſe ob illorum peccata diſcruciant. Hi enim aſſentatores paraſitóſque recipiunt, indecoros ac execrandos homines, & pernicioſos iuuentutis euerſores: illi ſcorta, meretricéſque ſuperbas atque ſumptuoſas redimunt. Alii obſoniis & exquiſitis ferculis dies peragunt: quidam in alea, procaciſſimíſque ſodalitiis uti naufragi demerguntur. Nonnulli iuuenilibus ſeſe magis applicantes malis, adulteria, libidinéſque complectuntur, & unicam morte uoluptatem exiſtimant. Verumenimuero hi, ſi cuiuſ-
B piam philoſophi conſuetudinẽ habuiſſent, haud talibus profectò rebus animum induxiſſent, quin id Diogenis præceptum didiciſſent, qui uerbo quidem grauiter, re autem uerè commonefaciẽs ait: Meretriciam ingredere domum, ut perdiſcas quàm uiliſſimarum rerum precia nullam præ ſe ferũt excellentiam. Et ut ſuccinctè dicam, uaticinari magis quàm admonere iure me exiſtimãs, unum in hac re primum, medium atque poſtremum eſſe uerticem aſſeuero, ut honeſta uitæ regula, & legitima ſit eruditio. Hæc eſſe quæ ad uirtutem ac beatitudinem plurimum ferant adiumenti. Cætera quidem bona humana quædam eſſe, puſilláque & indigna quæ tantis inſectemur ſtudiis.
C Pulchra quidem mediusfidius eſt nobilitas, ſed maiorum illud noſtrorũ bonum exiſtit. Precioſæ quidem diuitiæ: uerùm ea eſt fortunæ poſſeſſio, quum eas & habentibus, ut uſu euenit, auferat, & minimè ſperantibus afferat. Magnæ inſuper opes ſignum quoddam & facinoroſis nota ſeruis & calumniatoribus iacent, quoties loculos ſagittare, adoririq; cõcupiuerint: & quod maximum eſt, hæ quoque ſceleratiſſimis cõmunes hominibus ſunt. Gloria, uenuſta quidem res eſt, ſed inconſtans, minimeq; ſtabilis. Forma præcipuum quoddam, & pro qua uendicanda magnopere decertetur, at caduca, paruóque durans tempore. Precioſa quippe ſanitas, uerùm permutationi prorD ſus obnoxia. Concupitæ ſanè uires, & in partem beatitudinis collocandæ, ſed facilè aut ægritudine aut ſenectute contabeſcunt. Siquis omnino corporis robore glorietur, ſententia falli ſe diſcat. Humana ſiquidem uis præ cæteris pars quota extat animantibus? elephantes inquam, tauros atque leones. Noſtris autem in rebus ſola & immortalis & diuina eſt eruditio. Ex uniuerſis duo humanæ naturæ perquam peculiaria bona ſunt, intellectus, & ratio. Et intellectus quidem imperat, ratio autem obſequitur. Hunc nullus fortunæ tollet incurſus, nulla calumnia diſtrahet, non ægritudo corrumpet, neque ſenectus ullis affliget nocumentis. Solus intellectus eſt, qui uetuſtate
E confectus repubeſcat: & quum reliqua omnia tempore diminuantur, ſcientia ſenectute augeſcit. Bellum ſingula torrentis inſtar trahens, & omnia ferens, ſolam doctrinam nequit eripere. Quocirca philoſophum Stilponem illum Megarenſem, memoratu dignum feciſſe reſponſum autumo. Nam quum Demetrius captam urbem ſolo æquaſſet, Stilponem interrogauit, nunquid ſuorum quicquam amiſiſſet? Cui Stilpo: haud equidem, inquit: bellum enim nulla ex uirtute ſpolia ducit. Concors huic & conſentaneum illud Socratis uidetur eſſe reſponſum. Nam quum Gorgias, ut arbitror, percontaretur, an Perſarum regem felicem eſſe putaret: Neſcio, inquit, quãtum

Virtus bello minime obnoxia.

habeat uirtutis ac disciplinæ: perinde ac in hisce, non autem fortunæ bonis F
persistat beatitudo. Cæterùm quemadmodum nihil filiorũ eruditione propensius, & conducibilius faciundum esse moneo, ita incorrupta ac salubri patria insistere oportere dixerim, ut liberi à popularibus & laudatiuis quàm procul nugis abducantur. Nam multitudini qui collibuerit, is sapientibus displiceat oportebit. Testimonio est Euripides, ita dictitans: Iners ego sum meos in uulgum uersus dare: Modicis uerò, ac æqualibus sapientior. Et profectò qui peritis contemptui sunt, ii ad perorandum in multitudine magis idonei habentur. Qui enim ad turbulentissimæ gratiam & beneuolentiam plebis ineundam sua constituerint exercitia, eos ut plurimum prodigos, & G
uoluptatis auidos intueor, & iure quidem ac meritò. Nam siquis ut uoluptatem aliis comparet, honestatem negligit, is certè rectas ac salubres delectationes suis anteponere, aut pro uoluptuosis modesta sectari nullo modo poterit. Ad hæc, ne pueri dicant extempore, cauendum erit. Quod enim inconsultò ac temerè dictum, factúmue sit, id pulchrum esse nequit, útque in prouerbio est, Difficilia honesta sunt. Impræmeditati quoque sermones plurima leuitate, incuriáque referti, neque unde sumendum exordium, neque ubi terminandum, facilè conspicantur. Præter alia delicta quibus extemporariè dicendum est, hi ad immoderatam quandam incidunt multiloquen- H
riam. Considerata uerò meditatio orationem è congrua uagari mensura nõ sinit. Periclem, ut accepimus, ad perorandum conuocatum multoties populo, nequaquam audiuisse constat, quòd imparatum se esse diceret. Eodem modo & eius in republica æmulator Demosthenes, quum ad consulendum accerseretur à populo, restitit: Non enim instructus sum, ait. Hãc nullo cum authore, mendacémque traditionem esse fortasse quis dicet: uerùm in oratione contra Midiam, cogitationis utilitatem palàm adduxit, hunc in modum inquiens: Ego, uiri Athenienses, considerasse me fateor, & quantum in me situm est, præmeditatum uehementer esse non inficior. Miserãdus enim certè forem, si ita dispositus accessissem, ut quæ de hisce rebus oraturus sum, inconsiderata præteriissem. Neque uerò id nunc dico, ut sit omnino dicendi expedita præparatio reprobanda, aut quò minus ab his qui eam rem dignè exequi possint, habenda sit exercitatio: sed hoc iuueni parcè faciundũ, quoad uirilis succedat ætas, néue ex incidenti dicat, dignum arbitror. At quum eloquendi uires radicem egerint, tunc ubi tempus aduocarit, orandi uberatem impartire conueniet. Sicut enim qui longo tempore in uincula coniecti fuerint, si posterius soluantur, ob diuturnam uinculorum consuetudinem ambulare nequeunt, quinimmo claudis incedunt pedibus, ita & qui sermo- K
nem diutius adstrinxerint, siquando loquendum extemplo fuerit, nihilominus eundem stylum interpretis obseruant. At si quis pueros extempore dicere sinat, extremæ causam garrulitatis instituit. Miser quidam pictor, quum suam Apelli ostenderet imaginem, hanc modò pinxi, dixit. Cui Apelles: Et si taceas, inquit, hanc subitò depictam esse intelligo: demiror autem quonam pacto non plures huiuscemodi depinxeris. Et ut ad priorem materiam referatur oratio, sicuti theatralem ac tragicam, ita & depressam & humilem dicendi orationem euitandam, fugiendámque prorsus admoneo. Tumidum

nanque

A nanque orationis genus ciuile nequaquam eſt: tenue uerò nuſquam mouet. Quemadmodum enim corpus non ſolum incolume, uerumetiam bonæ habitudinis eſſe oportet: ita & orationem non modo non ægram, ſed etiam robuſtam eſſe cõuenit. Nam quicquid tutum eſt, id ſolummodo collaudatur. Quod uerò cum periculo fit, id etiam admiratione proſequimur. Eandem quoque de animi diſpoſitione ſententiam habeo. Nam neque temerarium, neque audacia prorſus exutum ac timidum eſſe decebit, quum illud quidem impudentiam, hoc autem ſeruilem afferat turpitudinem. Mediam autem in cunctis ſecare uiam, ſummæ & artis, & conſonantiæ eſt. Ad-
B huc quum de diſciplina commemorem, de ipſa quid opiner, diſſerendum cenſeo. Sermonem uno contentum eſſe membro, non autem uariis diſtinctum eſſe clauſulis, non paruum imperitiæ ac diſſonantiæ ſignum facio. Id præterea ad exercitationem faſtidioſum, & paſſim intolerandum arbitror. Vnicus nanque canẽdi modus, & inuariatus perſonis actus, laborem ſimul ac ſatietatem gignit. Amœna uerò uſquequaque uarietas cum cæteris in rebus, tum uerò in uocibus atque ſpectaculis. Ingenuis igitur adoleſcentibus nihil uel auditu, uel ſpectatu debet omitti, immò nec ís qui orbis diſciplinarũ appellatur. Verùm hęc perinde ac guſtus gratia, uel in trãſcurſu per-
C diſcenda ſunt: fieri autem nequit, ut in cunctis perfectionem aſſequantur. Antiquiorem autem, primariámque philoſophiam eſſe ducant. Qua in re, mea coràm ex ſimilitudine quadam conſtituenda ſententia. Nam ſicuti cõplures nanigando urbes obire perpulchrum eſt, ita in præſtantiſſima domicilium habere commodiſſimum ac precioſiſſimum. Vrbanè profectò Bionem philoſophum dicere ſolitum accepimus: quemadmodum quum proci Penelopes congreſſum habere nequirent, eius ſe ancillis immiſcebant: ita & qui philoſophiam conſequi non ualent, per cæteras nullius ſanè exiſtimationis diſciplinas aridi ſemper & tenues intabeſcunt. Quamobrem alia- *Artium & ſcientiarum princeps philoſophia*
D rum artium & ſcientiarum uti principem conſtituere philoſophiam oportebit. Ad corporis quidem curam, duplicem ſcientiam humana excogitauit induſtria, medicinam dico, atque gymnaſticam: quarum altera ſanitatem, altera bonam importat habitudinem. Animorum autem ægritudines atque languores ſola eſt quę curet ac medeatur philoſophia. Per hanc enim & cũ hac ſcire licet, quid honeſtum, quid turpe, quid iuſtum, quid iniuſtum, & ſummatim, quid deligendum, quid fugiendum: quomodo parentibus, quomodo natu grandioribus, quomodo peregrinis, magiſtratibus, amicis, uxoribus ac ſeruis utendum ſit, útque deos ueneremur, parentes honoremus, ſe-
E niores uereamur, legibus obtemperemus, magiſtratibus cedendum ſit, amicos diligere oporteat, in mulieres ſeruare modeſtiã, charos habere liberos, minimè ſeruire cum ſeruis, & quod maximum eſt, in proſperis fortunæ ſucceſſibus lætitia non effundi, nec in aduerſis caſibus triſtitia deprimi, nec omnino noluptatibus eſſe deditos, nec ita per iracundiam affici ut belluarũ animos induamus, quæ ex omnibus philoſophiæ bonis antiquiſſima iudico. Generoſe enim ſecundam ferre fortunam, uiri officium eſt: ſine inuidia uerò, hominis bene inſtituti. Voluptates ratione ſuperare; ſapientis: iracundiam uincere, nõ uilis profectò aut abiecti munus eſt uiri. Cæterum eos per-

fectos opinor esse homines, qui ciuiles cum philosophia potestates queant F
immiscere. Hos sibi gemina uendicare bona reor, ut scilicet eorum uita &
ad communem omnium utilitatem in republica duceretur, & summa cum
tranquillitate nullis obiecta fluctibus per sapientiæ studia uersaretur. Nam
Triplex uitæ genus. quũ triplex uitæ genus existimatũ quidé, actiuum, contemplatiuum alterũ,
tertium uoluptuosum: hoc sanè dissolutum, & uoluptatis mancipium, bel-
luarum est, & infimorum hominum. Actiuum autem, si philosophia carue-
rit, ineptum est, & magnis delictis inuoluitur. Speculatiuum, si ab actiuo se-
iungitur, prorsus inutile. Experiundũ igitur pro uiribus, ut & publica con-
ficiantur, & philosophia uendicetur, quemadmodum pro temporibus atti- G
nere uidebitur. Hunc in modum Pericles ciuilia tractauit officia: hunc in
modum Archytas Tarentinus: hunc in modum Dion Syracusanus, & The-
banus Epaminondas, quorum utrunque Platonis constat fuisse discipulũ.
Circa disciplinam quid amplius immorari deceat, nescio, nisi quòd præter
ea quæ dicta sunt, conducibile, immò uerò necessariũ existit, ut ad adipiscé-
dos antiquorum codices ne parum diligentes sint, uerùm hi pro agricolarũ
more colligendi. Nam ita disciplinæ instrumẽtum, non librorum possessio,
sed usus & exercitatio est, sicut & colendi scientiam à tellure, non autem à
uomeribus & reliqua supellectile conseruari contingit. Corporis certami- H
na ut contemnantur, ne digna quidem extant: sed ad eius rei præceptores,
ut ad ipsa quantum sat erit elaborent pueri dimittentur, quò & apta quædã
membrorum compositio simul & robur acquiratur. Bona enim in pueris
Simile. corporis habitudo, bonæ quoque senectutis fundamenta iacit. Sicut hyemi
necessaria per serenitatem parare conuenit, ita & boni mores, & optimum
ad senectutem uiaticum modestia, in ipsa iuuentute reponentur. Adeò autẽ
perinde ac in cella quadam reseruandus est corporis labor, ut ne fragiles, le-
Hostes disciplinarũ. uitérque cedentes, ad doctrinæ studia fatigati succumbant. Hostes enim di-
sciplinarum, ut à Platone dictum est, labores, atque somni. Quid his tantum I
insisto, quum ad id quod dictu longè principalius est, explicandum, summo
ducar studio? Militaribus nanque certaminibus pueros exercere conueniet,
ut in iaciendis hastis, tractandis arcubus, uenationibúsque, magnopere con-
tendant. Victores, eorum quos bello deuicerint, bona, sibiipsis præmia esse
proponunt. Bellum educatã in umbra corporis habitudinem repudiat. Ma-
cilentus autem miles, bellicis assuetus certaminibus, pugiles, & structas
prælio propulsat acies. Quid agis? dicet quispiam: tu quum de ingenuo-
rum educatione liberorum daturum te præcepta spoponderis, postmodum
inopes ac populares ita uideris prætermisisse, ut solis institutionem locu- K
pletibus exhibere cogites. Quibus occurrere haud certè difficile: ego nanq;
hanc ipsam institutionem communem omnibus, ac utilem esse maximè ue-
lim. Verùm si propria laborantes indigentia, meis uti commonefactionibus
nequierint, fortunam, non autem me consulentem accusent. Enitendum
itaq; pro uiribus, ut optima pueris uel etiam ipsis pauperibus fiat educatio:
sin minus, possibili saltem utendum erit. Et ista quidem, quæ grauiter in ser-
mone obiici poterant, adduxi, ut quæ ad rectam iuuenum institutionẽ con-
ferunt, deinceps adiungam. Illud igitur asserо, ad honesta pueros exercitia

non

A non plagis aut uerberibus,ſed monitis ac rationibus adduci oportere. Omitto enim ea magis ſeruos decere, quàm liberos, qui durati rigeſcunt, & ad labores ſuſtinendos,nunc ob plagarum dolores,nunc ob contumelias horrent. Liberalibus autem pueris maiorem laudes ac uituperia,quàm uerbera, commoditatem afferunt. Illæ enim ad honeſta concitant,hæc à turpitudine cohibent. Mixtim uerò & alternis utendum erit obiurgationibus & laudibus. Poſtquam uehementer obiurgarint,pudore agendum erit:rurſuſq; laudibus reuocabunt:iiſque imitandæ nutrices erunt, quæ ubi infantes lugere coegerint,ubera denuo ad eos ſolandos admouent. Cauendum autem erit,
B ne immodicis elati laudationibus intumeſcant, quoniam nimiis demolliti laudibus franguntur. Pleroſque iam ego patres uidi,quibus amor nimius ne amarent cauſa extitit. Quid enim eſt quod dicere uelim, ut exemplo luculentior fiat oratio?nam quum hi feſtinent ut filii in cunctis ocyus antecedant, immenſos illis labores adiiciunt, ſub quibus defeſſi corruant, & alioqui pondere moleſtiarum oppreſſi,doctrinam minus manſuetè percipiunt. Plantæ enim quum modicis alantur aquis,quammultis ſuffocantur. eodem modo animus quum mediocri uegetetur labore, ſub nimio demerſus opprimitur. A continuis igitur laboribus danda quædam pueris reſpiratio. Re-
C miniſci enim oportet,noſtrã omnem uitam in remiſſionem ac ſtudium eſſe diuiſam. Quocirca non uigiliam modo, uerumetiam ſomnum eſſe repertũ: non bellum ſolum,ſed & pacem:non hyemem,ſed & tranquillitatem: non operoſos,ſed feſtos etiam dies:& ut generatim eloquar, laboris cõdimentũ eſt ocium. Idq; non in animantibus modo,ſed etiam in his quæ anima carẽt, fieri conſpicies. Arcus enim lyraſque remittimus, ut tendere poſſimus. Ac ſummatim,corpus quidem indigentia & replemento, animus uerò remiſſione atque labore conſeruatur. Increpandi plerique meritò ſunt genitores, qui pædagogis atque præceptoribus filios ita committunt,ut quid hi diſcãt,
D neque uideant,neque protinus audiant. Qua in re plus quàm opus ſit delinquunt,quum ipſi paucos intra dies experimenta ſuſcipere ac tentare debeant,non autem in mercenarii diſpoſitione ſpem ſuam collocare. Nam & illi maiorem puerorum curam ac diligentiam facturi ſunt, quum rationem ubique reddituros ſe fore ſcient. Hoc in loco generoſum illud lepidúmue ſtabularii dictum,qui nulla alia ex re equum adeò pingueſcere, quàm regis oculo,dixit. Super omnia puerorum memoria exercenda,conſueſceudáque. ea enim diſciplinæ quaſi quædam cella penaria eſt. Quamobrem memoriam eſſe matrem Muſarum, traditur in fabulis. Quaſi uerò inſinuent atque de-
E monſtrent,nullam à natura rem tantum gignere ac nutrire, quantum memoriam poſſe. Illa igitur in utranque partem exercẽda,ſiue ii natura memores,ſiue contrà obliuioſi fuerint. Naturæ ſiquidem abundantiam corroborabimus,defectum uerò ſupplebimus:tumq; illis cæteros,iſtis ſeipſos uincere continget. Præclarè enim apud Heſiodum:

Paruula ſi tentes ſuperadieciſſe puſillis,
Idq; frequens peragas,magnus cumulatur aceruus.

Illud uerò ne parentes lateat, memoratiuam doctrinæ partem non modo ad perdiſcendum,uerum & ad cæteras uitæ res non minimam cõferre por-

tionem: nam rerum gestarum memoria, ad futurorum consultationem exé- F
plum quoddam extat. Præterea filii à uerborum turpitudine retrahendi. Vt
enim ait Democritus, actionis umbra existit oratio. Dehinc, ut ipsi colloquio
faciles, & in obuiis compellandis suaues fiant, præparandum erit. Nam sicuti
graues in colloquio mores digna in se contrahunt odia, ita & pueri chari
sociis reddentur, si quæsiti, non pertinaces omnino, nullique cedentes exti-
terint. Non solum enim uincere, sed etiam uinci scire speciosum est, in iis
præsertim rebus, in quibus uictoria detrimentum parit. Extat huiuscemodi
Cadmea certè uictoria. Huius rei testem adducẽdum sapientem habeo Eu-
ripidem, qui hunc in modum locutus est: Duobus obloquentibus, quum al- G
ter fuerit qui uerba frenat, is longè sapientior. Cæterùm illa non minus
quàm superiora, quin longè magis adolescentibus exercenda. Ea sunt eiuf-
modi: Sine mollitie uitam esse degendam, continendam linguam, iram sibi
subiicere, manus comprimere. Quale autem horum unumquodque sit, di-
spiciendum. Hæc autem ab exemplis notiora fient. Et ut à posteriore prius
exordiar, plerique manus ad iniusta submittentes lucra, anteactam effude-
runt uitam, ut Gylippus Lacedæmonius, qui quoniam pecuniarum sacco-
los soluerat, Sparta in exilium expulsus est. Sapientis autẽ munus est, à nul-
la uinci iracundia. Adolescens quidam temerarius admodum & fastidiosus H
Socratem calce percussit. Quamobrem quum molestè ferentes comites,
adeóque animi discruciatos aspiceret, ut ipsum persequi uellent: Si me asi-
nus, inquit, calce pulsasset, dignum me ut mutuò illi calces incuterẽtur exi-
stimaretis? quod tamen haud ille prorsus effecit. At eum quum uniuersi pro-
bris insectarentur, calcitronémque nominarent, suffocatus est. Quum Ari-
stophanes multa in eum conuicia dissipans, eam cui Nebulæ titulus est co-
mœdiam edidisset, & adstantium quidam talia decantans dixisset: Nunquid
ista Socrates iniquo pateris animo? Haud equidem mediusfidius, ait: siquidẽ
in theatro perinde ac magno in conuiuio salibus mordeor. Sororia istis & I
paria Archytas Tarentinus & Plato gessisse uidẽtur. Ille enim ex bello re-
uersus (rei nanque militari operam dabat) agrum incultum ac squalentem
offendens, accito illius uillico, Nisi iratus forem, lugeres, ait. Plato uerò ad-
uersus deditum uentri seruũ fastidiẽdúmque ira percitus, uocato fororis fi-
lio Speusippo, Abi, dixit, hunc uerbẽrato. nã ego nimia exagitor ira. Ardua
hæc, & imitatu difficilia, dicet sanè quispiam, nec ego sum nescius. Verum-
enimuero totis enitendum est uiribus, ut istis utentes exemplis, ab incon-
uenienti & sæua nimium ira magnam saltem auferamus partem. Nam quũ
alias quidem ad res, nec cum eorum doctrina, nec cum uirtute certare pos- K
sumus, suæ nihilominus sapientiæ perinde ac deorum antistites, sacrorum
expositores, tædásque gestantes, hæc imitari pro uiribus, & aliquid derade-
re conamur. De continẽda uerò lingua, ut proposui, explicare restat. Si quis
paruum aut contemptibile suspicatur, à ueritate uehementer errat. Magnæ
enim sapientiæ tempestiuum est silentium, & omni certè sermone præstan-
tius. Idcirco maiores nostri mysticas desiignasse cerimonias uidentur, ut ex
illis capta silendi consuetudine, deorum metum ad humanorum fidem arca-
norum transferamus. Nam quum neminem tacuisse piguerit, dixisse certè
complures:

A complures: præterea quòd ſilentio retentũ eſt, efferetur perfacilè: quod autẽ ediderís, nullo modo reuocari poteſt. Scio innumerabiles ob linguæ intemperantiam ad maximas incidiſſe calamitates: ex quibus, relictis cæteris, unum aut duos adumbrationis gratia meminiſſe ſat erit. Quũ Philadelphus ſororem Arſinoën cepiſſet uxorem, Sotades inquit, in ſanctam minimè rimulam trudis aculeum. Quo dicto in uincula coniectus, multo tempore putridus intabuit, & intempeſtiuæ dicacitatis haud increpandas utique pœnas dedit: qui ut aliis riſum exhiberet, in diuturnos collapſus eſt luctus. Paria, & cum his contendentia Theocritus philoſophus dixit, ſuſtinuítque, & gra-
B uiora nonnihil. Alexander Græcis ut purpureas pararent ueſtes edixerat, ut quum rediret, belli contra barbaros à ſe confecti uictoriam ſolennibus celebrarent ſacrificiis. Tum nationibus argentũ per capita conferẽtibus, Theocritus inquit: Prius quidem ſubdubitabam, nunc uerò perſpicuè ſentio, hanc tibi ſecundum Homerum necem fore purpuream. Quibus ex rebus magnã Alexandro conflauit inimicitiam. Regi Macedonum Antigono, qui altero carebat oculo, quum cæcitatem obieciſſet, haud mediocrem ſuſcitauit iram. Magiſtrum enim coquorum Eutropionem in centuria quadam conſtitutũ, ut rationem redderet acciperétque, ad ſe uenire iuſſerat: quæ quum ille ad
C eum multoties adueniens retuliſſet, Scio (inquit Theocritus) quòd Cyclopi me crudum appones. Quo dicto, illi quidem cæcitatem, huic uerò coquinariam obiectauit artem. Tunc Eutropion, Capite igitur carebis, reſpondit, & huius dicacitatis inſaniæq; pœnas lues. Dehinc dicta renunciauit ad regẽ. At ille qui Theocritũ interficerẽt ſtatim miſit. Præter hæc omnia, id quod ſanctiſſimum eſt, pueri uera proferre conſuefiant. Mentiri enim ſeruile eſt uitium, & à cunctis mortalibus odio inſectãdum, nec quod apud mediocres etiam ſeruos ueniam promereatur. Iſta quidem de puerorum ornamentis atque modeſtia, nullam per ambiguitatem aut ſegnitiem diſputaturus acceſ-
D ſi: de his autem quæ deinceps dicturus ſum, dubius perſto, & ancipiti magis trahor ſententia, hac illácq; in trutinæ modum uergens, in neutram certus inducor partẽ. Permultus uerò de introducenda re aut auertenda me torpor habet: ut illam tamen expromam, prorſus audẽdum eſt. Quid illud eſt? Vtrum qui puerorum amore tenentur, eorum ſocietatem & conſuetudinem habere ſinendi, an contrà prohibendi, & ab ipſorum conuerſatione procul arcendi? Quum enim pleroſque rigidos patres, moribus acerbos, immitesq; reſpicio, qui filiorum dedecus eſſe arbitrantur ſi cum eorũ amatoribus obuerſentur, hanc rem meis introducere conſiliis uereor. Quum autem ex al-
E tera parte animaduerto Socratem, Platonem, Xenophontem, Aeſchinem, Cebetem, & uniuerſum illum uirorum cœtum qui marium commendat amores, qúque adoleſcentes ad eruditionem popularem, principatum, & ad morum denique probitatem peruexerunt, ſubinde alter exiſto, & ad illorũ æmulationem uirorum ipſe deflector. Harum etiam rerum teſtimonio eſt Euripides, hoc inquiens pacto: Sed eſt amor mortalibus quidam inſitus, animi moderata iuſtáque ſeruantis. Simul id Platonis inſtitutum, ingenti ſtudio & urbanitate temperatum, haud prætermittendum. Licere inquit iis qui optimè de republica meriti ſunt, ut quem ex honeſtis forma maluerint,

Mendacijs ne aſſueſcãt pueri.

iusto sibi deuinctum amore media fronte dissuauiét. Quòd si quos pulchri- F
tudinis libido ceperit, eos fugare propelleréque conueniet. Qui autem
animum dilectione ac beneuolentia complectentur, ii penitus compro-
bandi, quales Athenienſium amores, & Lacedæmoniorum exiſtunt. De his
prout unuſquiſque ſibi perſuadet, ita etiam ſuſpicatur. Ego uerò poſtquam
de puerili iam inſtitutione ac ornamento diſſerui, ad adoleſcentium ætatem
tranſeundum paucis eſſe cenſeo. Sæpenumero improborum duces morum
incuſaui, qui quum puerili adhuc ætati pædagogos magiſtróſque præficiãr,
iuuenilem impetum ſolutum uagari ſinunt: quum è contrario maior his
annis, quàm puerilibus, cautio & obſeruantia debeatur. Nam quis ignorat G
puerorum delicta parua eſſe, ac medicatu facilia? fortaſſis enim aut pædago-
gorum incuria, aut præceptorum in ludis peragendis inobedientia. At iuue-
num peccata immenſa plerunque ſunt, & miſeriarum plena, uentris immo-
deſtia, paternorum bonorum expilatio, alea, ſaltandi proteruia, ebrietates,
Iuuenilis impetus coercẽdus. amores uirginum, mulierum corruptiones, adulteria. Horum igitur impetus
omni cura & diligentia coërcendi reprimendique fuerant. Petulãtem enim
uigorem ætatis non facilè à uoluptatum obſeruabis incurſu: quocirca illi fre-
no uehementer opus exiſtit. Eapropter qui huic ætati ſummopere non re-
ſiſtunt, haud intelligere uidẽtur, ſe illorum cogitationibus magnam ad per- H
petranda facinora licentiam exhibere. Prudentes itaque patres hoc potiſſi-
mùm tempore ſumma cuſtodire uigilantia oportebit, ut adoleſcentulos ad
modeſtiam inducant, inſtruant, minentur, rogent, conſulant, polliceantur:
nunc eorum exempla demonſtrent, qui ob ſuas libidines ad magnas per-
uenerunt ærumnas, aut qui per tolerantiam laudes & præclaram ſunt glo-
Virtutis elementa duo. riam aſſecuti. Hæc enim duo perinde ac uirtutis elementa ſunt, ſpes hono-
ris, ac formido pœnæ. Nam quum ille ad egregia honeſtatis opera promptiores efficiat, hæc ad perpetranda uiliſſima ſegniores reddit. Generatim
autem liberos noſtros à flagitioſorum hominum cõſortio ſegregare decet- I
Symbola Pythagoræ. bit: eorum enim malignitatem reportant. Hæc & Pythagoras obſcuris
quibuſdam præcepit ſermonibus, quos hoc in loco poſitos explanabo, quo-
niam ad conquirendam uirtutem non minimum nidentur afferre momen-
tum, quale illud: Quæ nigrantes habent caudas, guſtari non oportere: hoc
eſt, cum hominibus conſuetudinem non eſſe habendam, quos morum de-
prauatio ipſa denigrat. Iugum, ſtaterámque nõ tranſcendere: id eſt, plurimi facere iuſtitiã oportere, nec eã ullo modo tráſcendere. Nec in chœnice inſidere: hoc eſt, fugiendũ eſſe ocium, prouidendumq; ut neceſſariam præparemus alimoniam. Haud iniiciendam unicuique dexteram: id eſt, non K
promptè aut inconſultò conciliari oportere. Anguſtum nõ geſtabis anulum: quoniam ita uitam, ut eam non uinculo diſtringas, exercere debebis.

Ignem ferro cædi minimè debere: hoc eſt, iritandum non eſſe furentem. haud enim conuenit, quin potius quum intumeſcit, iræ cedendum. Cor neque manducabis, quid aliud inſinuat, quàm ne animum offendas ſolicitudinibus, eúmue curis conficias? Abſtinendum à fabis: quòd in re ciuili uerſari non oporteat: fabis enim priſcorum ſuffragia ferebantur, quæ finem principatibus attulerunt. Cibos in ſcaphio non eſſe ponendos. ſignificat

autem

A autem in improbum animum urbanos immitti non oportere ſermones, aut ulla uirtutis ſtudia. Cogitationis nanque cibus eſt, cum ratione ſtudium, ac ſermo frugi, quem impurum ac ſordidũ humana reddit improbitas. Haud retrouerti ad contermina proficiſcentes: id eſt, quibus moriendum eſt, quũ proximum uitæ terminum intueantur, facilè ferant, neque mœrore deprimantur. Ad priorem denuo materiam flectatur oratio, & quod prius agebam, à prauis hominibus, ſed aſſentatoribus præſertim, liberos abducamus. Compluribus id, patribus præſertim, non deſino, ac impræſentiarum rurſus dico, nullum animantium genus aſſentatoribus eſſe pernicioſius: nullum B quod citius in præcipitia iuuentutem deducat, qui patres ac filios radicitus obtriuerunt, illorum ſenectutem, & horum adoleſcentiam triſtitia & magnis affligentes malis, & quæ ipſorum conſiliis clandeſtina quædam iacet eſca, uoluptatem prætendunt. Opulentos filios patres ut ſobrietatem conſeruent, monent: aſſentatores, ebrietatem: illi temperantiam, iſti laſciuiam: illi parſimoniam, iſti ſumptus & expenſas: illi labores appetendos, iſti ſocordiam. Vniuſcuiuſque uitam punctum eſſe temporis aſſeuerant. Quocirca uiuendum, non autem diminutè uiuendum eſſe. Et quæ uobis paternarum cura minarum? Iam pater uti Saturnus quidam ætate delirat, iam C capularis eſt dæmon. ſublimem hunc attollamus, eúmque cum primum efferamus. Plerique ad ſcortandum accedunt, & intempeſtiuas ducunt uxores, paternáque ad ſenectutem uiatica corradunt, atque ſurripiunt. Sceleſtiſſimum hominum genus, amicitiæ ſimulatores, nullam prorſus eloquendi libertatem deguſtantes. Ii locupletum quidem aſſentatores, pauperum contemptores, aduerſus iuuentutem perinde ac ex arte lyrica deducti, quum ſuos ridere nutritores cernunt, ultrò arrident. Ex omni uitæ parte nothi atque degeneres, ad diuitum nutum uitam agunt, fortuna liberi, electione ſerui: tum magnas ſe pati contumelias opinantur, quum nulD lis afficiantur contumeliis, quoniam alienum fruſtra cibum capiant. Quocirca ſi quis pater eſt qui de bene inſtruendis natis curam gerat, has primùm faſtidioſas propulſet pecudes. Condiſcipulorum etiam flagitia repellantur, quoniam ii ad manſuetiſſimas etiam naturas corrumpẽdas ſatis poſſunt. Iſta quidem honeſta & perutilia ſunt: quæ uerò dicam, humana. Haud enim uolo parentes omnino aſperos, & natura eſſe duriſſimos: at præteritorum nõnullis peccatorum concedendam interdum eſſe ueniam ducant, ſeq; iuuenes aliquando fuiſſe meminerint. Quemadmodum medici amara quædam uenena dulcibus immiſcentes ſuccis, comitem utilitatis amœnitatem inueE nerunt: ita & patres increpationum rigorem, manſuetudine temperent eſt neceſſe. Puerorum nanque deſideriis remittendæ interdum habenæ, nónque nihil laxandæ, quandoque rurſus intendendæ. Leuia præſertim delicta molli ferant animo: ſin aduerſus ipſos ira excanduerint, illico tumorem animi deponant. Parentem enim celeres quàm graues ſuſcipere iras præſtat. Nam quum quiſpiam ita difficiles induit animos, ut non niſi ſummo cum labore redire in gratiam poſſit, profectò filiorũ odium contraxiſſe non paruo patefecit indicio. Vt aliqua etiam nouiſſe peccata diſſimulent, ſatius erit: uerùm ſurditatem, & obtuſos ſenectutis ſenſus, ad filiorum com-

Sermo frugi, cibus eſt mẽtis.

Aſſẽtatoribus nihil deterius.

Simile.

missa transferant,ut pleraq; uidentes non uideant,audientesq; non audiant. F
Amicorum errata perferimus,quidnam ergo mirum si & natorum?Crapulantium multoties seruorum ebrietatem minimè redarguimus. Interdum pepercisti,insuper suppeditato. Molestè aliquando pertulisti, ultrò ueniam adhibe. Per seruuli quandoque fraudes demulsisti, cohibe prorsus iracundiam. Ex agro iuuencos abstulit, rediit hesternum nonnunquam exhalans temetum:insscius esto. Vnguenta redolet,tacitus sis. Hunc in modum petulca iuuentus, equini instar pulli, domita mitisque redditur. Enitendum est, ut qui libidinibus succumbunt, & increpationibus omnino rebelles existunt,connubio subiugentur. Hoc siquidem tutissimum iuuentutis est uin- G
Quales filijs uxores despondere conueniat.
culum. Eas autem despondere filiis uxores conueniet, quæ nec multo nobiliores,nec ditiores sint. Sapientia utique refertum prouerbium, Aequalem tibi mulierem inquire. Nam qui seipsis longè ampliores capiunt uxores,non earum maritos,uerùm dotis mancipia fecisse se nesciunt. Cæterùm hisce rebus breuia quædam apponens confestim præcepta circunscribam. Ante omnia opus est,ut patres non solum nihil peccando,uerumetiam honesta singula peragendo, manifestum sese filiis exemplar exhibeant, ut in eorum uitam quasi quoddam speculum intuentes,ab operum simul & sermonum turpitudine se penitus uertant. Nam siquis delinquentes acriter H
obiurget filios,tum is in eosdem illabatur errores. hic nempe ignorare uidetur,sub illorum nomine, sua se incusare crimina. Et ut succinctè dicam: qui uitam improbè degunt, ii nullam seruos aut liberos increpandi licentiam agunt. Præterea in eorum commissis nunc consulendo, nunc instituendo iuuent. Vbi enim impudens est senectus, ibi & inuerecundos esse iuuenes est necesse. Ad comparandam filiis modestiam danda opera est, ut omnia pro rerum conuenientia perficiantur. Imitemur autem potissimùm Eurydicen, quæ quamuis Illyrica & barbarissima foret mulierum, ad eru-
diendos tamen liberos,quanquam in ætate iam prouecta,studium ac disci- I
plinam attigit. Quantam uerò in filios suos indulgentiam habuerit, uel illud abundè quod Musis dedicauit epigramma declarat:Hyropolitana Eurydice postquam doctrinæ & eruditionis desiderium cepisset, hunc Musis titulum consecrauit. Pubescentibus enim liberis mater iam grandæua, studiorum atque uirtutis monumenta literas ingenti cum labore perdidicit. Vniuersa quæ in superioribus exposita sunt præcepta complecti,uoti magis quàm admonitionis opus esse fortè censebitur. Vt autem plura per imitationem assequamur, & hoc ipsum quadam sortis ac naturæ bonitate, permultáque insuper diligentia indigebit: at humano effici posse constat ingenio.

FINIS.

PLVTARCHI CHAERONEI COMMENTARIVS DOCENS QVATENVS AVT QVO FRVCTV LICEAT IVVENI AVDIRE POETICAM,

Ottomaro Luſcinio interprete.

QVOD ex carniũ numero, ut author eſt Philoxenus poeta, ô Marce Sedape, dulciores illę habeãtur, quę carnes nõ ſunt, & ex piſcibus, ii qui non ſunt piſces, in manu nobis eſt ut protinus doceamus, potiſſimũ apud eos de quibus Cato ait quòd ſenſu polleãt acutiore palati, quàm cordis: quãdò perſpicuũ eſt nobis, iuniores ex his quæ in philoſophia dicuntur, impẽſius gaudere alienis à uirtute ac ſapiẽtiæ ſtudio, illisq; auditores ſeſe exhibere & diſcipulos nõ admodũ probè moratos: ita ut nõ modò Aeſopicas fabellas & poetica argumẽta, ſed Abarin quoq; illũ Heraclidis, & Lyconem Ariſtonis percurrẽtes, quæ illic cõmiſta ſunt ad animi rationẽ conducibilia præcepta, ipſi cũ uoluptate quadã nugacibus fabulamẽtis applicent: adeò ut nõ ſolum oporteat in iis uoluptatibus quæ circa cibũ ſunt ac potũ, turpitudinẽ fugere, uerũetiã legẽdo & audiẽdo aſſueſcere ut nõ aliter atq; in obſonio quodã mãducando, modeſtè eo quod delectat utamur, nõ minus interea ſequentes quod ſalutare eſt, & cõmodum. Nõ enim obſeratæ urbẽ quãpiã ſeruãt portæ, ne prẽda fiat hoſtibus, ſi alibi pateat aditus: neq; iuuenẽ ſatis munit ab aliis oblectamẽtis tenaci propoſito indicta continentia, dũmodo auditu capi ſeſe permittat. Itaq; quo magis ille ſenſus rationi & humanis cogitationibus atq; cõſiliis uidetur eſſe cõiunctus, eo maiori nocumẽto lædit ac corrũpit mortales, qui clauſtris illũ cohibere neglexerint. Cæterũ quãdò haudquaquã fieri poſt ut à poetica prorſus arceatur iuuenis, neq; iſthuc admodũ expedit, in ea potiſſimũ ętate qua meus eſt Soclarus, & tuus itẽ Cleãdrus, omnis in hoc cura adhibẽda eſt, ne cuſtodia deſit, quòd in lectionibus magis quàm in itinere uideãtur ducibus ac pędagogis indigere. Ac mihi quidẽ in mẽtẽ uenit, operæpreciũ fore, ut quæ iampridẽ de poetica diſſeruerã, cõſcripta à nobis, ad te protinus miſſa perueniant: tuq; illa, ſi nõ appareant inferiora uirtute iis lapillis qui uocãtur amethyſti, uim quandã attrahẽdi dũ labore fatigati accẽdutur, nacti, Cleãdro tuo exhibeas uelim, explorato tamẽ in primis illius ingenio, in nulla equidẽ re ignauo, ſed ad omnia uehemẽter acri & perſpicace: quo duce ad hæc noſtra facilè ſibi parauerit aditũ. Polypodis caput partim eſt bonũ ut plurimum, itẽ noxium. Nã ſi comedas, nihil eſt dulcius: porrò ſomnũ perdifficilem uiſionibus horrẽdis & portẽtoſis, ut perhibẽt, facit. Ad eum modũ poetice nõ parũ multa continet, quæ dulcedine ſua iuuenile uegetẽt ingeniũ: at nõ minus ibi liceat inuenire quod cõturbet, & à ueri ratione diſtrahat, potiſſimũ ſi recta deſit in ea re inſtitutio: quòd nõ tam uerè de Aegypto dicere poſſis, quàm de poetica, quoniam in promptu habeat

Et bona permiſta, & ſua triſtia pharmaca multa.
Hinc amor additus, & uerbis dolus, inde uoluptas
Docta, quibus mentem ſapientibus abſtulit omnem.

Non enim adoritur bardos fallax hoc genus commenti, ſtupidóſque, quòd

Auditus à turpitudine cohibendus.

parum sint idonei ad hanc rem, quæ captum illorum excedat: adeò ut interrogatus Simonides poeta, qua ratione fraudé poesi sua non strueret Thessalis, demétiores ait esse illos, quàm ut à se queãt decipi. Gorgias proinde Tragœdiã definiuit esse dolum quo instructi auctores, illũ usurpantes, meliores sint quàm hi qui ab eodem abstineãt, & decepti sapientiores non deceptis. Vtrum igitur ex his duobus amplectamur, incertum: Num uidelicet adolescentibus sociorũ Vlyssis exemplo aures cera obturemus, atq; cogamus illos arrepto auxiliari nauigio poeticam fugere ac præternauigare: seu recta magis ratione perdurantes, & ab illa sententiam rogãtes retineamus, ac ita reddamus instructos, ut per uoluptatẽ in nulla prorsus incõmoda labantur. Neque enim Dryantis ille filius, insignis Lycurgus, uisus mihi est sapere, quia ob multorũ uinolentiam & ebrietatẽ, uites circumambulãs, illas amputauerit, quum licuisset illi propius admouere fontes, & insanientẽ deum Bacchũ, id quod ait Plato, altero deo sobrio compescere, & ad moderationẽ perducere. Aufert enim à uino aquæ commistio id quod est noxium, nõ perimens interim quod est utile. Itaque poetica Musarum quædam portio, haudquaquã excidenda nobis est & prorsus reiiciẽda, sed fabulosum hoc & theatrale quod habet, sicubi deprehenderimus intemperie quadã uoluptatis temerè in expugnanda ueri opinione omnia audere, ac prorsus insanire, cohibendum utique est illud, & protinus reprimendum. Porrò ubi Musam cõiungit Gratiæ amœnitas illa sermonis, ductu suo non modò non inanis, sed etiam plurimum frugifera est, atque tum maximè locus postulat ut illic philosophiam inuestigemus ac introducamus. Vt enim mãdragora prope uites nascẽs, uirtutem ministrãs uino, leniorem efficit illius in potatores uim inebriandi: ita poetica ex philosophia certas accipiens rationes, & fabulosæ narrationi cõmiscens, facilioré nimirũ effecerit & amabiliorem illius cognitionẽ. Proinde nec fugiẽda quidẽ est poesis ei qui philosophiæ studiis fuerit destinatus, sed magis in poetica præludiis quibusdã philosophandum est, adeò ut in eo quod oblectat, assuescãt id demũ quærere quod est utile, atq; inuentũ amare impẽsius, modò nõ repugnent sibi hæc duo, ac penitus dissideãt. nam initiũ est profectò omnis disciplinæ poeticæ: & hæc, quod ait Sophocles,

Initia si bona cuique das negocio,
Talem rei speres licebit exitum.

Primum igitur afferamus in medium quod passim est obuium, & in poeticen ingeniose excogitatum, quoniam multa mentiuntur poetæ: & ex illis sua sponte quædam, nonnulla uerò necessitate coacti. Spontè, quia non admodum suauem auditu plerique arbitrantur ueritatem: quę ratio poetas iuuet, ut maiori studio uoluptatem & gratiam in nugis sectentur. Nam res gesta si finem habeat inamœnum, nihil commouet animos. Cæterum afflictio in uerbis, mirum dictu quàm facilè à rebus tristioribus ad hilaritatẽ auditores commouerit, atque ui sua traduxerit: quod neque uersus ipse, neque figura, neque acumen dicendi, aut tempestiua metaphora, cõcinnitas aut structura, tantum afferat secum illecebrarũ, quantum inest fabulæ suis affectibus rectè sibi constãti. Et quemadmodum in picturis uehemẽtius mouet color quàm linea, ad hoc ut humana effigies reddatur conspicua, & fallãtur spectatores:

Poetica non reijcienda.

Philosophia admouenda poeticæ.

sic

A sic in carminibus ueri similitudo admista nugis,attonitos quodāmodo reddit,ac decipit eos qui audiunt,magis quàm diligens ille apparatus uersibus ac dictionis elegantiæ adhibitus. Vnde & Socrates quibusdam somniis poetarum aliquando tactus,ueritatem quoad uixit impugnans,non inelegans, quod ad persuasionem attinet,nugarū artifex eratq; idem fabellas Aesopicas uerba esse censuit,nec ad poeticē accedere,quæ fictionem adesse poematī uelit. Proinde sacra quidem inuenire licet sine choro & tibiis,at poeticen esse nescimus quę fabulis careat,suoq; mendacio. Carmina autē illa Empedoclis,Parmenidis,Theriaca Nicandri,& Theognidis morales sententiæ,
B orationes sunt quę à poetica mutuantur ceu uehiculi uice uersum,& dicendi acumen,quò effugiant humile genus eloquii. Igitur si absurdum aliquid & molestum in poetica dictū fuerit de superis ac heroibus,aut uirtute,à uiro eloquente & celebri,quicunque rem ita accipit,ac si uerè ita se habeat,mox fertur in præceps,corrupta recti opinione. Porrò qui meminit præstigiorū mendacii,quæ nunquam non palàm apparent in poetica, quique in promptu semper habet quo illā cōpellet,ac dicat: O machina mutabilior singultu,quid ludēs supercilia ducis? aut quid effingis dolo quod doceas? nihil ille audiet molestum, aut turpe credet: uerùm tūc capietur,quum metus ac ter-
C ror illum agent solicitum ne terram corrumpat Neptunus, illáque ablata, manes tecto suo nudentur. Capietur item Apollinē in principem Græcorū sæuiente. quando ipse Deum euehit hymnis,illius adhæret sententiæ,simulq; dicit,is planè est qui Graios occīdit. Proinde à lachrymis quoque facilè tēperabit, Achille & Agamemnone languidas manus ac supplices ad tartara immenso uitæ desiderio tendentibus. Porrò si uiribus aliquando diffisus,cedere uidebitur affectibus,ceu ueneno quopiam infectus, nō grauabitur huiusmodi uerbis sese compellare:

Quin tu lucernam poscis tibi protinus euge?

D Atq; hauddubiè noris hæc omnia à tergo tibi imminere,si mulier fueris. Nā in gratiā fœminarū hæc funebria scripsit Homerus,ueluti fabulā uerè anilē & muliebrē. Et hæc quidem sunt quæ spōtè confingūt poetæ. Atqui bona pars nō fingitur,sed ab illis certa persuasione credētibus ceu unguēto nobis delinitur mendacium: quale illud de Ioue,quod narrat Homerus:

At duo fata simul mortis crudelia firmat
Casura in caput Hectoris olim & Achillis.
Distrahe de medio,subducito pensa dierum
Hectori,adit Stygios,hunc liquit clarus Apollo.

E Aeschylus tragœdiam totā fabulæ inuoluit,quam inscripsit Psychostasiam, utriscq; lancibus trutinæ Iouis admouens deas pro filiorū pugnātium salute supplices,hinc Thetidē,hinc Matutam. Atq; hoc quidē minimè est obscurum,eam poesim fabulosam,& affectionē, ad uoluptatē,& quò concitatum redderet auditorem,esse compositam. Porrò illud:

Excubias agit in bello Saturnius ipse: Et quod dicitur:
Causam Deus inferit mortalibus
Totam domum affligere dum uult quampiam:

Hæc iam ex opinione dicta sunt & fide auctorum qua proprium circa Deos

errorem atque insciti̇am nobis exhibent ac ingerunt. Rursus portentosæ narrationes de Manibus,& affectus horrēdis nominibus phātasmata cordibus humanis inferentes,simulacra fluminum ardentium, locorum agrestiū, & suppliciorū immanium,non admodū multos fallunt, quòd pleriq; sciant fictionē & nugas iis rebus ceu toxicum epulis esse permistum. Proinde neq; Homerus quidem,aut Pindarus,uel Sophocles,quasi illa habuerint certa & persuasa conscripserunt, quæ passim leguntur: Hinc languida flumina eructant obscuræ noctis immensam caliginē. Et rursus: Ibant ad fluenta oceani, albicātem petram,& refluas undas,angustis faucibus,ac porrò profundi Orci. Deniq; sunt qui mortem quasi miseram deflent,& illos item qui iacēt inhumati,infelices existimant,quandò trepiduli has uoces emittunt:

Cura ne planctus desit post fata,sepulchro
Neu caream uagus errans. Et alibi:
Spiritus infernum uolitans è carne petiuit,
Sortem pertæsus miseram,quia linquere robur
Visus erat iuuenum,tum fortia corda uirorum.

Item: Ne me perdas morte immatura: iucundum est enim uidere solis lumē. Et, Ne me cogas sedes uidere subterraneas. Verùm hæc omnia affectibus laborantium, & errore ac gloria captorum sunt uerba: unde accidit ut magis iis tangamur,& loco cedamus,dum eorum imbecillitas & tristis affectus nobis insidet animo,à quibus hæc dicūtur. Ad hæc itaque rursus tramitē struamus oportet,qui rectà eò ducit,quòd poëticæ nihil fermè cōuenit cum ueritate: quippe difficilè hanc assequeris & comprehendes,si aliud agens,circa ueri studium & cognitionem non totis uiribus occuperis: id quod in confesso quoque positum uideri potest Empedoclis testimonio: nam illud nobis est in promptu:

Quæ nō uisa uiris,quæ mens non hausit & auris. Et Xenophanis item:
Vir mihi nullus erit,fuit aut,qui norit apertè
Dicere,quæ mens est de cunctis ordine diuis.

Quódque apud Platonem Socrates sanctè abiurat poëseos cognitionem, quasi poetæ uulgò parum sint attenti illis in rebus quas uident philosophis uertiginem concitare. Deinde & hoc insuper adiiciamus, quòd poeticam describentes, quum illam ad poesim conferunt, histrionicam artem aiunt esse, & uirtutem quandam picturæ similem: adeò ut non solum uulgatum illud receptum esse uideri debeat,quòd uidelicet poetica, loquēs sit pictura, atque hæc muta poetica,sed id quoque astruendum,quòd pictam alicubi lacertam,simiam,aut Thersitæ faciem intuentes,uoluptate capimur & admiratione,non quia appareant hæc esse pulchra, sed quia rectè expressa, & similia. Nam ita res habet, ut nō possit uideri speciosum,quod natura est fœdum: quanquam nō minus interea imitatio laudatur, quæ rei similitudinem artificiosè assequitur,siue illa sit pulchra,siue deformis. At contrà nihil præstitisse uidetur, qui corpori inepto & turpi imaginem formosam dederit, quòd hoc sit aberrare à decoro & lineamentis. Scribunt autem nonnulli res absurdas,ut Timomachus Medeæ cædem qua sustulit liberos: Theon Orestis parricidium in matrem: Parrhasius simulatam Vlyssis insaniam,& Chærephanes

A rephanes intemperiem uerborũ qua mulierculæ adoriuntur maritos: in quibus potiſſimùm rebus docendus eſt iuuenis, ut aſſueſcat ſecum expendere, quod minimè rem ipſam laudamus cuius facta eſt imitatio, ſed potius artem, quæ decorè conſequitur ſubiectæ rei argumentum. Itaque quando poëtica crebrò facta triſtia, & affectus ac mores peſtilentes per imitationẽ prædicat, amplexari iuuenem par eſt admiranda illa & egregiè dicta, atq; probare, non quaſi uera & honeſta, ſed laudare ſolùm quia concinna ſunt, & perſonæ congruunt, ac materiæ ſunt maximè propria. Nam ut porci clamorem, rotæ ſonitum, uentorum ſuſurrum, & maris fremitum audientes turbamur, & indi-
B gnè ferimus, porrò ſiquis feſtiuè hæc æmuletur, quemadmodum Parmenonem ſuem, & Theodorus rotas, uoluptate afficimur: ſic implicitum morbo hominem, taboq; fluentem, ceu ſpectaculũ minimè iucundum auerſamur: at Ariſtophontis Philoctetem, & Silanionis Iocaſtem, pari modo corrumpi ac trucidari ab hiſtrionibus qui illas agunt, uidemus, & lætamur. Ita iuuenis legens quæ ridiculus Therſites, aut Siſyphus latro, uel Batrachus leno dixerit aut geſſerit, artem illam & uirtutem imitatricem ſtudeat probare, cæterùm affectus & res geſtas execrari & reiicere: quòd in iis rebus nihil ſit boni quod imiteris: quandò pulchrum in eo duntaxat eſt ſitum, quod rei aptè cõgruit,
C & prorſus eſt cognatum. Atqui cognata ſunt maximè & conueniunt turpia turpibus. unde claudus ille Demonides, quum amiſiſſet crepidas, optauit ut fur is qui eas furripuerat, pedibus aptè conſenirẽt. prauæ enim erant, & ideo claudo magis idoneæ. Proinde uulgatum illud:

Peccare ſi liceat modò,
Pulcherrimum eſt regni peccare gratia. Tum iſthuc:
Viri boni æſtimationem acceperas,
Felicis at rem omnem tunc lucraberis.

Item: Talentum ſi dos non capiat, tum uitam deſpiciẽti mihi talentum eſt ut
D accingar in occurſum ſomno, neque præbebo, quãquam inferorum urgeat pœna, ceu impius in talentum argenteum. Peruerſi planè ſunt hi ſermones, & meræ nugæ, Eteocli, Ixioni, & Tocoglypho ſeni non parum apti. Porrò ſi commonefecerimus iuuenes quo pacto hæc non euehant præconiis ſcriptores, neque probent, ſed abſurda magis ac turpia, fœdis & incõcinnis moribus ac perſonis tribuãt: ſic fiet ut opinio poëtarum illos minimè fallat, dũ ſuſpicio in perſonam incidẽs, opus illius ſimul cum ſermone proſcindat neceſſe eſt, ueluti res fœda à nebulone dicta factáque: quale eſt illud Paridis è bello in lectum fugientis, quum nemo alius à poeta deſcribatur interdiu mu
E lieri concumbere, præter hunc laſciuum & adulterum, ita ut minimè obſcurum ſit uitio dari, ac turpitudini coniunctam hanc intemperantiam uideri. Proinde in huiuſmodi uerbis diligenter animaduertendum, ſi poeta quibuſdam indiciis prodat ſe rebus peruerſis offendi: id quod egit Menãder in prologo Thaidis, his quidem uerbis: Muſa mihi memora talem audaciam, formã ſimul & ſuadelam ſubdolam, quæ excludat amatores, immenſum petat, nullum amet, quanquam ſe affectam ſimulet. Optimè autem Homerus hoc genere dicẽdi utitur, qui primò accuſat improbitatem, præferens interim quæ ſunt utilia. Præfert autem ad hunc modum:

Protinus hic uafta eſt & mellea uerba loquutus. Item: F
Adſtitit,& placidis dictis fera pectora mulcet.

Et in damnando primùm tantùm hoc agit poeta, ut apertè dicat & teſtetur ſeſe intempeſtiuis huiuſmodi dictis & perniciosis neque uti uelle unquam, neque animum intendere: ueluti quum narraturus eſſet quo pacto Agamemnon ſacerdotem uerborum intemperie profanaret, ait primo:

At non Atridæ placuit ſententia Graiûm,
Quin male ſacrificum dimittit.

hoc eſt, inciuiliter & animo feroci, id quod parũ decebat. Achilli item poeta uerba hæc amarulenta & temeraria tribuens: G

O temulente, gerens faciem canis, & leporis cor.

Idem ſuum tacitè ſubindicat iudicium, dum ait:

Compellat rurſus ſæuis Agamemnona uerbis,
Pelidéſque ferox triſti male temperat iræ.

Ita enim fieri par eſt, ut nihil ex ira in quempiam acerbè dictum, pulchrum aut decens uideri poſſit. Idem illi conſiliũ eſt in ueláda turpi re geſta, dũ ait:

Non decet ut Hector pronus incumbere lectis
Ille uelit clarus, fixuſq; inſidere plumis.

Rectè enim uerbis obiter interiectis non aliter atque calculis ſuffragiorum H utitur, dum ex propria indicat ſententia quid dici aut fieri omnino deceat. Quum enim de adulterio Martis deos induceret loquentes, re uidelicet mala atque ingrata, lentus mox inuenit celeritatẽ. Sic de Hectoris ſuperbia & immodica arrogantia uerba faciens, ita ait:

Ille quidem iactat ſua, non tamen omnia Iuno Diua probat.

Eódem pertinet quod de Pandari faſtu loquitur:

Dixerat: at ſtulto patuit mox docta Minerua.

Cæterùm ſententiæ & pondera uerborum inſpicienda ſunt cuiuis diligenti. aliàs enim ſubinde rerum geſtarum documenta ſeſe ingerunt: ueluti Eu- I ripides fertur dixiſſe ad eos qui Ixionem laceſſebant maledictis ceu impium & profanum: E ſcena equidem illum facilius eiecerim, quàm rotæ affixero. Porrò apud Homerum tacitè latet genus hoc doctrinæ, habetq; ſpeculationem quandam non inutilem, in fabulis potiſſimùm narrationi paſſim inie-

Allegoriæ in poeſi.

ctis, quas uetérum annotationibus, & (ut nunc uocãt) allegoriis quidam torquent atque inuertunt, dicentes Veneris cum Marte adulterium ſignificare quòd in Solis & Veneris ſtellæ congreſſu, Mars adulterinas perficiat generationes: & ſi ſol inferatur, ac utrunque comprehendat, minimè latêre adulteria: Iunonis autem ornatum apud Iouem, & incantationẽ ceſti, uolunt de- K fecationem eſſe aeris, quando poeta igneam uim applicat, nec tamen ullam ſolutionem ueneream diis illis tribuit. Nam in uenereis commiſtionibus planè docet attentos, quòd poema turpe, & orationes argumenta parum honeſta recipientes, & mores contaminent, & cupidos deliciarum homines, molles, effœminatos, prorſusq; enerues efficiant.

Balnea calda Venus ſequitur, dum ueſte renudat.

Itaque Vlyſſem cithatœdo præcipientem inducit poeta his uerbis:

Quin tu hæc miſſa facis, canis & mihi cultus equorum?

rectè

A rectè ſubindicans,quo pacto muſici,& poeticæ ſtudioſi, argumenta à ſapien tibus & cordatis uiris recipere debeant. In illis autem quæ de Iunone refe-runtur,egregiè oſtendit cõſuetudinem uirorum, & gratiam ex muliebribus ueneficiis incantationibúſque conciliatam, non ſolum momentaneam, fra-gilem,breuíque perituram eſſe, ſed etiam mox ubi uoluptas deferbuerit,in iram & inimicitias ſeſe commutare.Hæc enim ſunt quæ Iupiter ipſe Iunoni comminatur,iis eam compellans:

Quò uideas quid profit amor tibi,concubitúſque,
Quódque mihi ſtruis arte dolos,à limine diuûm

B Progreſſa. Res igitur ſi gerantur noxiæ, illarúmque imitatio ido-nea,modò ſequens è ueſtigio ſecum afferant nocumentum,& quòd autho-res turpitudinis pudeſiant,proderit nimirũ auditoribus: tantum abeſt ut of-ficiat. Philoſophi autem in admonendo,& ad bonos mores cohortãdo,ſub-iectis utuntur exemplis, id quod poetæ effingũt fabulis, re ante oculos dum geri uidetur,quodammodo poſita. Melanthius proinde quidam dicebat, ſi-ue luderet,ſiue res tractaret ſerias,Athenienſium urbem ſe à rhetorum tur-bulentis ſeditionibus liberare: non enim omnes in unum impingerẽt pariе-tem,ſed eſſet quoddam lenimentum eius quod offenderet in diuerſis factio-

C nibus rempublicam adminiſtrantibus. Ad eum modum poëtarum inter ſe diſceptationes,fidem attenuant dictorum,nec ſinunt auditores acrius offen di. Vbi ergo ſcripta illis inſigne quoddã pariunt diſſidium, ei adhæreas opor tet qui eſt melior,quemadmodum in iis quæ ſequuntur:

Controuerſia & diſceptatio ad quid utilis.

O nate lædimur multum à cœlitibus.
Dixti deos quàm facilè ut in crimen uoces.. Et rurſus:
Impleris auro,hoc te gaudere non licet.
Stultum eſt opes colere,aliud quum neſcias.
Et quid iuuant hæc,num eſſet melius emori?

D Rectè deos coles præter negocium.

Quæ enim ad hanc claſſem pertinent, in promptu habent uiam qua nodum dirimas,modò ad rectum & indubitatum iuuenes, ut diximus, prouehantur iudicium. Porrò quæcunque abſurdè dicta ſunt,non protinus ſolui poterũt, ſed per diuerſam ſentẽtiam alibi prolatam ea perimas neceſſe eſt. Neq; poe-tæ interim infenſus uideare, ſed magis affectibus illis puerilibus ex quorum præſcripto hæc dicta ſunt, ſuccenſeas. Iam ſi lubeat ad deorum tela, quibus uiciſſim ſeſe offendunt, & ut author eſt Homerus, ab hominibus uulneran-tur,mutuáque illa diſſidia & ſimultates rectà contendamus:

Abſurdè dicta per diuerſam ſententiam eli-duntur.

E Noſti num aliud melius,quod noſcere dignum?

Et plánè non te præterit,per Iouẽ,quando alibi meliora recẽſes,qualia ſunt:

Facilem dii uitam uictitant,
Deliciáſque ſimul capiunt in ſecla beati Dii ſuperi. Et:
Quàm diui mala ferre ſinunt mortalia corda,
Ipſi perpetuò ducentes ocia luxu.

Hæ nimirum ſanæ de diis ueræq; ſunt opiniones:at ſuperiores illæ confictæ, ad homines metu percellendos. Proinde quum Euripides ait:Multis modis fraudum lædunt nos ſuperi,ſicubi à ſe degenerant: id in meliorem utiq; par-

tem ita eſt accipiendum,ut dii ſi turpitudinis ſint authores,iam in deorũ nu- E
mero eos haudquaquam habendos. Et Pindari item illud nimis acerbè at-
que ex amarulentia quadam dictum apparet:

Hoſtem decet inimici perdere omnia.

Atqui tu rurſus ita dices licebit,quòd is præter ius ac fas dulci iræ hac crude-
litate medeatur. Et quod ait Sophocles:Lucrum dulce eſt, etiam ſi ex fraude
naſcatur,ita refellendum:Ex te audiuimus,ſubdolas rationes parum eſſe fru
giferas. Atque ad ea quæ de opibus referuntur:Moleſtum uidelicet Plutum
ad peruia ſimul ac inuia ſerpere, unde ne gregarius quidem pauper è triuio
queat aliquid ex his rebus quarum deſiderio impendiò crucietur, aſſequi. G
Item quod ait:Deformem corpore,ac obſcurum fama,modò accedant opes,
mox ſapientem lingua,formoſumq; uideri:Cõtra hæc omnia rurſus alia So-
phoclis opponenda ſunt,ueluti:

Etiam ſuus egenti rerum ſit honos,
Et ſi ſapiat pauper,ſit nullo inferior.

Ad eum quoq; modũ alia. Multorũ ſanè bonorũ quæ eſt gratia, ſi maleuola
ſolicitudo fouet felices fortunas?Menãder prẽterea ingeſſit nobis uoluptatis
ſtudium,amatoribus iſtis iandudum inflammatis folles admouit,quum ait:

Quicunq; ſunt Solis uidentes lampada, H
Communibus deſeruiunt amoribus.

Rurſus uerò retrahit nos,& impellit ad honeſtum, nec ſinit laſciuire, omnẽ
eius mali reſcindens materiam,his quidem uerbis:

Probrum moleſtum eſt,quanquam uiuas dulcius.

Hæc quidem in authoribus diuerſitas melior eſt,& planè utilior. Ex duabus
igitur rebus alterã efficiet hæc rerũ ſecum pugnantiũ cõpoſitio,& conſide-
ratio. aut enim aditũ parabit ad id quod eſt melius: aut illi quod eſt peius, fi-
dem abrogabit. Cæterùm ſi nõ prẽbeãt abſurditatis diſſolutionẽ,commodũ
fuerit ex alio quopiam aptè & pro dignitate prolatam ſententiam, peruerſæ I
illi quam habemus in manibus, obiicere,& perinde atq; ad trutinam appen-
dere id quod eſt melius: ueluti ſi illud Alexidis aliquos moueat,quo ait,Sa-
pientem decere ut uoluptates congerat;proinde tres eſſe quæ hauddubiè in
uita utilem uim quandam pariant habenti,bibere uidelicet, edere,& Vene-
ris uſum:alias uerò omnes meritò uocari adiectitias:meminiſſe utique opor-
tet,Socratem in contraria eſſe ſententia, dum ait male moratos ideo uiue-
re, ut edant bibantq;:ſed bonos uiros cibum ſumere ac potum, quò poſſint
uiuere. Ad quendam autem qui ſcripſit quàm idonea ſint ad expugnandam
improbitatem arma,ſi mores honeſtos cum illa componas, rectè quadrabit K
illud Diogenis dictum, qui interrogatus quanam ratione quiſpiam de ini-
micis pœnas queat ſumere, reſpondit, Si quis uirum bonum & inculpatum
ſeſe exhibeat. Cõueniet item Diogenis uerbum contra Sophoclem torque-
re,qui ſcribens de ſacris, infinitam multitudinem his uerbis dehoneſtauit:
Quàm ſunt ter beati mortales, qui iis ſacris operati, honorem aſſequentur
tum demum ubi uita fuerint defuncti, quando ſolis licebit uiuere illis,at alii
omnibus prementur malis. Itaq; Diogenes aliquid aliquando huiuſmodi au-
diens:Quid ais,inquit?manent furẽ Pataecionem feliciora fata,quia initiatus

Quomodo de inimicis pœna honeſtè ſumenda.

eſt

A eſt ſacris,quàm Epaminondam cum uirtute morientem? Timotheo proinde muſico canente in theatro Dianam bacchantem eſſe, inſanam, uecordem ac furentem, Cineſias protinus reclamauit, Talis tibi opto filia contingat. Feſtiuum planè & illud,quo Bion compeſcuit Theognin dicentem:

Quiſquis erit pauper uinctus,nil dicere,factis
Nec præſtare poteſt,omnia lingua timet.

Cur igitur tu pauper,ait Bion,tanta nugaris, nobisq; loquacitate tua imponis? Oportet autem nullã penitus ex his uerbis quæ adiecta ſunt, uel in orationem uenerunt, occaſionem prætermittere, quò minus ad rectitudinem
B perducamur:ſed quemadmodum medici Cantharidis uſu, quæ exitiale uenenum eſt,pedes curant & alas,ui nocendi ſublata:ſic in poëmatis ſi nomen aliquod aut uerbum in contextu infirmius eſt,quàm ut poſſit ad peius parare aditum,accipiendum ſanè eſt illud, & uires illius aperiendæ: quemadmodum in ſequentibus aliqui faciunt:

Quæ maneant miſeros mortales præmia, diſce
Tonſa coma & lachrymis,quæ turpia multa ſuperſunt,
Et quàm dii mala ferre ſinunt mortalia corda.

Non enim in uniuerſum ait omnes deorum opera uitæ præſentis calamita-
C tibus inuolui,ſed dementes,& ſtupidos, qui per improbitatem miſeri reddi-ti,à poëta ærumnoſi ſuo more appellantur. Alius itaque modus eſt, quo ſuſpectas de prauitate ſententias in poeſi, ad bonum licebit traducere, dum in nominibus quorum ſignificatio ſolita recepta eſt,nouam quandam inducimus, & ueterem loquendi ritum negligimus. Quod genus eſt illud in ore omnium,& non prorſus inamœnum:

Scire licet quàm ſit mors execrabilis,atra.

Quo in uerſu δῆτον,quod nobis ſonat terrificum, Macedonibus mortem ſignificat.Sic καμμονίλω Aeoles eam uocãt uictoriam,quæ ex ſedulitate pugnæ
D & perpetua conſtantia obuenit. Dryopes rurſus dæmonas appellant popos: adeò ut prorſus neceſſarium ſit,plurimúmque conducibile (modò ex poetarum carminibus fructum aliquem aſſequi uelimus,minimeq; offendi)ut ſciamus quibus uocabulis deos poetæ appellent, quibúſque bonos, aut malos, quídue intelligi uelint quando animæ aut fati fecerint mentionem, utrum ſimpliciter id ſignificent quod ſonant uerba,an uerò id quod plerunq; apud illos eorum nomine accipis,quemadmodum in aliis quoque rebus compluribus uſuuenit. Domum equidem modò uocant ædes, ut: Inq; domum cel- οἶκος.
ſam.modò uictum, & ſubſtantiam omnem: ut, Domus eſt mihi tota uorata.
E Proinde uita illis aliquando hoc ipſum eſt quo uiuimus,ut:

Cœruleus illi ferrum Neptunus ademit,
Vitæ tum Megaris. Nonnunquam opes hoc uerbo indicantur,ut:
Pergunt alii mihi rodere uitam.

Sic δάκνειν aliquando pro morderi & indigere uſurpatur,ut:

Dixerat,& mœrens abiit,dolor omnia uerſat.

Aliquando pro ſuperbire & gaudere,ut:

Erronem dinum quia uiceris,inde ſuperbis.

Σείεσθαι item moueri ſignificat,quemadmodum ait Euripides:

Cetus ex Atlantico mari mouit sese. F

Et nonnunquam sedere,ut Sophocles inquit:Sedes mihi quasdam ponite,ramis uirentibus coronati. Gratum non minus est & illud quod grammatici docét,ut uocabulorum usus rebus subiectis inseruiat, illisq; rectè copuletur, dum alia uis ad res subinde alias usurpatur:ut,

Exiguam laudare,at magnæ imponere naui

Pondera. Quo in loco laudare non significat celebrare, ut plerunque accipimus,ac laudibus uehere,sed ponitur pro non recusare,siue magis exposcere:quemadmodum usus permittit ut dicamus rectè habere,& iubemus alios ualere,quando in eo negócio neque petimus aliquid,neque ac- G
cipimus.Ita & laudem Proserpinæ quidam aiunt quasi deprecationem dici. Cæterùm hanc separationem & discrimen illud uocabulorum obseruantes in sentétiis grauioribus, illisq; quæ alicuius sunt mométi, iuuenes à diis ipsis

Deorũ nomina à poëtis uariè usurpata.

quid sequantur,docere aggrediamur.Vsurpant equidem poëtę deorum nomina aliquando ita ut sententiæ prorsus congruant: deinde non rarò uim quandam cuius largitores existimantur dii, quorúmue authoritate & ductu obueniat ea,pari nomine significare uolunt. atque huius rei in promptu est exemplum apud Archilochum poetam, qui quum precatus ita est: Audi me ô rex Vulcane,mihiq; oranti propitius fer opem,ac gratificare ad eum mo- H
dum quo assoles,hauddubie deum inuocauit. Porrò quum maritum fororis qui in mari perierit,nec sepulchrum legitimum assequi possit, modestius ferre calamitatem posse ait, si Vulcanus caput illius pulchráque membra puris induat uestibus,ignem non deum uidetur significare. Sic Euripides concèptis iurans uerbis:Per astra,inquit,Iouem,ac funestum Martem, deos nimirum intelligit.At quũ Sophocles ait, Cæcus est Mars ô fœminæ, nihilq; uidet,omnia suo aspectu concitans mala:bellum ex iis uerbis intelligas necesse est: quemadmodum & Homerus aheneum uocat, eos describens, quorum nigrum cruorem in Scamandrum defluentem Mars pernicioſus dispersit. Ex his igitur quæ prædiximus,nosse decet atque meminisse, quòd Io- I

Iupiter,p fato & fortuna.

uis nomine iam deum ipsum indicant poetæ,modò fortunam,ac mox item fatum. Quando enim aiunt, O Iupiter ex Ida regnans: &, O Iupiter, quis iactare queat sese tibi præstare sapientia,deum profectò ipsum compellant. Verùm dum rerum gestarum primas causas commemorant, Ioui ea accepta referentes,quale est illud Homericum,Multas præclaras animas pręmisit ad orcum. Et,Iouis esse peracta Consilia: nemo ambigit fati illic fieri mentionem, quandò nulla ratione poetæ ducuntur ut diuino consilio hominibus mala immitti arbitrentur,sed magis necessitatem quandam rerum sese con- K
sequentium his uerbis explicant: quandò aliis urbibus, exercitibus & ducibus fato quodam accidit ut sapiant,hostes superent,multáque identidem felicitate fruantur:aliis ut in affectus erroneos incidant, agitentur mutuis dissidiis & seditionibus,turpitudinem sectentur, & uariis perturbationibus in peius agantur præcipites,ex fato nimirum praui consilii,unde pernicioſi ad mortales ipsos redeunt fructus. Hesiodus quoque inducens Prometheum in poemate, qui Epimethea fratrem adhortatur ne dona ab Ioue olympio missa accipiat,sed remittat potius, in fortunæ uiribus commemorandis Saturnii

nomen

A nomen usurpat. Appellat enim fortuita illa bona quæ uocantur, qualia sunt opes, matrimonia, imperia, & prorsus ea quæ extra animum nostrum sunt, Iouis dona: quanquam illorum possessio planè inutilis sit iis qui rectè uti nesciunt. Itaque Epimetheum, qui erat improbus, ac parum cordatus, apprimè decere existimauit, ut fortunæ prosperitatē suspectam haberet, ac etiam ceu pestiferam & exitiosam formidaret. Rursus quum ait: *Iouis dona.*

Obiicere haud tentes inopi successus iniquos:
Diuorum dona hæc nam sunt, mihi crede, potentum.

deorum donum esse prodit, quod largitur fortuna: adeò ut minimè sint ac-
B cusandi quos fortuna pauperes reddidit, sed magis qui ex ocio, negligentia, animi mollitie, sumptuq; immodico rem familiarem decoxerint, hoc meritò fœdum & probro dignum dixeris. Sicubi enim fortunæ uerbum in dicendo incidit, dum ratione percipimus uim illius causæ occultæ, quę rebus ipsis necessitatem imponit, nullo fine, nullisq; legibus humanis circumscribi ac comprehendi posse, poëtæ deorum nominibus illam haud absurdè explicarunt, quemadmodum & nos solemus res, mores, sermones, hominesq; ipsos plerunque diuinos appellare. Ad hunc sanè modum multa prauè dicta de diis, ad rectitudinem sunt reducenda, ueluti in illo Homerico:

C Dolia bina iacent Iouis alto in limine fatis
Plena: bonis illud, scatet hoc turba inde malorum. Item in sequenti:
Iuppiter icta prius, male tum sua fœdera seruat,
Consiliúmque capit, premat ut uirtute Pelasgos,
Troiugenásque simul: prima hæc incommoda belli
Cæca ruunt, quia stat sententia fixa tonantis.

Obtinet autem quod de fortuna iam diximus, & de fato, in quibus nihil certi habemus. suffugiunt enim nos harum rerum causæ, adeò ut nihil ad nos. Negocium agitur honestum, ac decens: tum Iouem meritò propriè nomi-
D nandum censemus, ut ibi:

Infestat pugna hinc alios, Telamonius Aiax
Vitatur solus, Iouis hæc quia certa uoluntas.

Hæc enim sunt quæ ex rebus mortalium curat Iupiter, præteritis iis quæ leuis sunt momēti, & aliorum deorū solicitudini relictis. Plurimum autē congruit ut alia quoq; nomina respiciamus, quæ ad res plurimas à poëtis adhibentur aut transferuntur: quod genus est illud de uirtute: nam hoc uocabu- *Virtus.*
li non solùm in negociis & orationibus prudentes cōplectitur, & uiros bonos laudatosq;, uerumetiam quicquid est excellens, atque adeò omnem uim
E ingenitam abunde sibi uendicat. Et hoc ordine agunt, quum omne quod est in precio, nirtutem, & uim quandam uocant: ceu oleam ab olea, fagum à fago, id est, nominis similitudine, fructum & utilitatem ab eo unde illa proueniunt, appellando. Iuuenis igitur noster, dum cannt poetæ,

Sudorem superi uirtuti præposuere. Et:
Virtute en Graii istorum fudere phalanges: Item:
Si fas est fato concedere, nunc puto pulchrum
Vitam in uirtutem demergere: mox æstimabit, quod res est, hæc de optima illa atque diuina habitudine, quam inditam nobis possidemus, dicta,

quam rectitudinem quandam esse intelligimus, arcemq; rationalis naturæ, F
atque ut in confesso est, animi bonum affectum. Rursus dum legit illud:

Extenuat uirtutem, auget quoque Iuppiter idem: Item:

Gloria diuitias sequitur, uirtus quoq; clara, non obstupescat mox

insolita admiratione, ac diuites eò loci prouehat, ut uirtutem quasi argento uenalem habeant. Nec arbitretur ingeniũ ita fortunæ esse subiectũ, ut ex illius nutu proficiat in melius, aut detrimẽta quædam accipiat: sed norit poetam talem quem legit, sub uirtutis nomine rem præclarã, felicitatẽ, aut uim quampiam animi occuluisse. Nam ad hunc modum mali nomine aliquãdo propriæ mentis improbitatem & uersutiam significant, ueluti Hesiodus: G

Expedit in primis mala cuncta per omnia nosse.

Nonnunquam fortunæ iniquitatẽ, aut infelicia tempora, ut apud Homerũ:

Sæpe malis homines quamprimum consenuerunt.

Deinde poetas haud aliter de felicitate loqui putabit, atque si quis illam irrideat, quemadmodum & philosophi habitudinem rerum perfectè, secundum cuiusque rei absolutam naturam in hac uita sectantes, explicant. Atque inter hæc non rarò abuntur uocabulis, diuitem felicem & beatum uocando, ipsamq; uim insitam ac præstantiam, felicitatem. Homerus autem propriè utitur nominibus quũ ait: Gaudeo iam multis cõgestis dum impero rebus. H

Sic Menander: Habeo magnam uim opum, diuesq; uocor ab omnibus, beatus autem à nullo. Porrò Euripides insignem inducit rerum turbam & confusionem, his uerbis: Ne mihi cõtingat tristis uita quæ felix sit. Item: Cur ueneraris tyrannidem iniquam, etiamsi felix sit? Nisi quis, ut iam dictũ est, improprietatẽ sermonis & abusum nominũ sectetur. Sed de his fortasse plus satis. Illud etiam atq; etiã iuuenibus inculcandũ, ac crebrò indicandũ est, quôd poëtica histrionicæ propemodũ accedit in argumentis, decorũ sibi usurpãs, plurimaq; ornamenta, prout mores exigunt personarũ, reiq; materia. Atqui ueri similitudinẽ ideo nõ deserit, quãdò in ea histrionica persuasio ceu regu I

la quædã latet, ad cuius præscriptũ alia sunt iudicanda. Vnde improbitatis ac uirtutis signa nonnulla rebus permista, histrionica ueritatis non admodũ negligens egregiè effert: id quod Stoicis ... irè arridet in multò plurimis locis apud Homerum, quippe qui uirtuti nihil turpitudinis sinunt coire, nec uitiũ honesto aliqua ex parte coniungi. Itaque quod ad hanc rem attinet, stultum ac imprudentem semper peccare, & sapientem ciuilémque rectè omnia adhibito decoro agere prædicant. Sunt quæ in scholis quidem audimus, at in rebus agendis iuxta Euripidem comperimus, bonorum ac malorum ut plurimum confusum quoddam agmen esse, miniméque alterum discretum ab K

Commutatio subita in poetis affectũ mouet.

altero. Cæterùm citra ueritatem poetica plerunque uarietate utitur, & morum plurima commutatione, eò quòd ex huiusmodi affectuum diuersitate, quæ ex insperato improuisoq; accidit, quando animus ad ea obstupescit, gratia quædam conciliatur, quam fabularum illa commutatio secum affert. Atqui si oratio est simplex, & ab his figuris aliena, ea profectò & affectibus itẽ careat necesse est. Nam hac potissimũ ratione nõ semper eosdem poetæ uictores inducunt, nõ semper eosdem felicitate fortunæ florentes, aut in rebus per uirtutẽ gerẽdis strenuos: nec deos, sicubi in negocia humana inciderint,

expertes

A expertes proferunt affectuum,culpaq; omni uacantes,ne uidelicet hoc quod concitat mẽtem,& facit obſtupeſcere,à poëſi prorſus exulet,dum ſedata eſt, nihilq; periculi aut motus præ ſe ferre uidetur. Atque hæc quum ita ſint,aditum illi ſtruamus iuueni ad poeticam oportet, qui tanti non faciat pulchra iſta præclaraq; nomina,ſapientum uidelicet, & plurima integritate præſtantium uirorũ,regumq; ſummorum,ut illi ſint totius uirtutis canones, & certiſſima præſcripta uiuendi:quandoquidem lædetur,ſi magna illa omnia probabit & admirabitur,iniquo non ferẽs animo, neque audiens aut recipiens eum qui huiuſmodi facta dictáque improbauerit:

B Iuppiter alme pater,Phœbe,inſignisq; Minerua,
Troiugenûm nemo effugiat crudelia fata,
Nec ſuperent Danai,cladéſque exerceat omnes:
Mœnia ſacra ruant extemplo. Et:
Heu miſeram uocem Priami natæ hauſimus omnes
Caſſandræ,dum cæde Clytæmneſtræ perit,ingens
Certe dolus uerſat mentem,quo perfida turbet
Corda ſenis,iamq; obſequor,atqne peregi
Fœmina quæ iuſſit. Item:

C O pater haud ullus toto orbe nocentior alter
Iuppiter eſt ſuperûm te. Ex his uerſibus haudquaquam aſſueſcat aliquem laudare iuuenis,erratum illius defendere, aut in re honeſta quippiã fœditati huic ceu baſi ſuperſtruere, atque in eo negocio idoneũ ſe gerat atque callidũ: cæterùm illud potius æſtimabit, imitatricem quãdam eſſe poeticen morum uitæ ac hominum,quáquam non tam abſolutæ uirtutis ac puritatis,ut nihil queas reprehendere: eſſeq; eas res permiſtas plerunque falſis opinionibus ac ſtultis,parumq; probatis affectibus:quæ omnia poetis non citra operam & induſtriam crebrò in peiora trahũtur. Atque hæc quidẽ præ-

D paramenta, quibus iuuenilis imbutus fuerit animus, id præſtabunt, ut quæ rectè ſunt dicta factaq;,laudibus euehat,& ceu numine quodam afflatus ſit, admiretur:contrà turpia ne admittat quidem, tantum abeſt ut ab illis offendatur:quæ ratio innocuam planè efficiet poeticã lectionem. Porrò quiſquis admiratur omnia, illisq; ſe exhibet familiarem, dum iudiciũ ſubiicit opinioni heroicis iſtis ac præclaris nominibus infectæ, ſimilis erit quibuſdam inſignium authorum diſcipulis,qui dum præclara referre nõ poſſent, exprimebant turpia:ueluti Platonici quidã,præceptoris incuruos humeros, & Ariſtotelici balbutiem magiſtri æmulabantur. Oportet autem non ueluti meti-

E culoſi ex ſuperſtitione in templo omnia exhorrent & reuerẽtur,ita in poetis quoque uerſari,ſed ſumpta audacia conſueſcere de eo quod decet ac rectum eſt, liberè pronunciare:perinde atque hoc quod de Achille proditũ eſt quando concionẽ exercitu peſtilentia laborante coegit,indignè ferens ociũ ab armis,eratq; inter milites inſignis de illo omnium opinio, quæ ratio medicum eum reddiderat,adeò ut poſt diem nonum, qui de morbo potiſſimũ iudicare ſolet,quum didiciſſet languorem non eſſe uulgarem,neque ex communibus cauſis accidentem,ſurgens non congregat multitudinem,ſed cum rege Agamemnone communicat ſuper ea re conſilium:

Atridæ, noſtras puto concedemus ad ædes F
Protinus, hæc melior ſententia.

Rectè id quidem dictum eſt, modeſtè, & omnino pro dignitate. Porrò quũ uates diceret ſe iram potentiſſimi Græcorum formidare, nõ ſatis modeſtè ac conſultè iurauit ſe uiuo minimè fore ut manum præſagienti quiſpiam iniiciat, ne Agamemnon quidem, inquit: contemptum his uerbis reddens principem, ac floccipendens. Deinde non ita multò pòſt ira accenſus ad mucronem fertur, etiam trucidare illum cogitans. Quis hoc rectè factum, & pro dignitate, aut cõducibile arbitrabitur? Cæterùm quòd mox reſipiſcit, & in uaginam capulótenus abdidit enſem illum prægrandem, morigerus Mineruæ G monitis, id rurſus aptè ſimul ac decorè geſtum, quòd uidelicet iram, quam prorſus præcidere non potuit, continuit tamen, ac ceſſit illi, donec immedicabilem, rationi parentem efficeret. Agamemnon rurſus in his quæ dixit ac geſſit in concione, ſanè quàm ridiculus habetur: quæ uerò in negocio Chryſeidis, magis ſunt regia, tantóque principe digna. Nam quum Achilles abducta Briſeide

Illachrymat ſocios uitans, ſolúſque ſederet,

interea Agamemnon naui ingreſſa, mulierem ſociis tradens, remiſit, quam paulò antè ob mirã indolẽ Clytemneſtræ præferẽdã, & uxoris loco habitu- H rũ ſe dixerat: atq; in ea re nihil peccauit, nec amatorios mores quoquo modo præ ſe tulit. Atqui Phœnix à parente ob pellicẽ damnatus maledictis, ait:

Protinus hunc ferro libuit demittere ad orcum,
Adſit ni quidam diuûm, qui leniat iras,
Quiq; probris uulgi, fama quoque liberet atra,
Ne patricida uocer, præſtanti nomine Graius.

Ariſtarchus autem metu quodam perculſus, ſuſtulit hæc carmina ê poẽta, quanquam non uſqueadeo ſunt intempeſtiua, ſi quis expendat Achillem Phœnice aliquando uſum fuiſſe præceptore, qui pari ſolitus ſit ira æſtuare. I Perſpicuum eſt enim, quàm exagitet homines iſte feruor, quíue doceat audere, dum omnis ſepulta eſt ratio, nullàque admittitur admonitio. Et Meleagrum quidem inducit ira aduerſus ciues commotum, ſed mox ſedatis fluctibus aptè affectus tetricos increpantem, laudatq; illum impendiò quia illos non fuerit ſecutus, ſed felici quodam Marte repugnans, in eo conflictu euaſerit ſuperior. atque iſthuc quum ſit reſipiſcere poſt erratum, pulchrum id eſſe putat, & plurimum conducibile. Nunc differentia hæc ex prædictis ſatis liquet. Verùm in obſcuritate aliqua ſententiæ, iuuenis illam definiat ad eum modum quo faciunt qui rei incumbunt. Nam ſi Nauſicaa peregrinum Vlyſ- K ſem conſpicata, in illius amorem incidat, par iam Calypſi, quod ad eum attinet affectum, reddita, ceu laſciuiens, & nuptiarum nacta tempus, ineptire uideatur apud puellas huiuſmodi uerbis:

O mihi contingat talem uidiſſe maritum
Aedibus ex illis, donec mihi uita ſuperſit:

culpanda nimirum eſt hæc petulãtia muliebris, audaxq; procacitas, niſi conſideratis uiri uerbis ac uirtutibus, magnámque in mutuo colloquio admirata prudentiam, optarit illius potius frui contubernio, quàm municipis cuiuſpiam,

A cuiuſpiam,qui nauiculatoria aut hiſtrionica uictum quærat: huiuſmodi prudentiam in fœmina nemo ſanè eſt qui non faciat plurimi. Rurſus dum Penelope cum procis miſcet ſermones,utique placidos & humanos,atque quũ dono dant mulieri ueſtes,aliúmque ornatum,lætatur Vlyſſes eius rei gratia, & donorum ſpe recipiendorum diu illos fruſtratur, animos eorum ludificans. Atque in donis huiuſmodi,ac re familiari amplificanda, ſi tanto ſtudio ſeſe oblectat Vlyſſes, quod ad lenocinium attinet, longo interuallo ſuperabit ſubdola uafritie Poliagrum,de quo illa extant uerba: Felix Poliagrus fo- *Odyſſea.13.*
uet cœleſtem capram,quæ illi opes ſuppeditat. Cæterùm ſi ſpem cõcepit po-
B tius Vlyſſes, fore ut ex procis habeat mancipia, quanquam nihil minus uereantur,rationem habet hoc gaudium, cui uir tantus innitatur. Ad eundem modum in dinumerandis opibus quas Phæaces illi expoſuerunt, mox domum naui redeuntes, ſi uerè in deſerta huiuſmodi, ignota, obſcuráque regione,ueluti ipſe prædicat,uerſatus eſt diuitiarum cauſa, metuẽs periculum ne quid ſuſtuliſſent ex nani,commiſeratione equidem dignus uideri poteſt, uel etiam,per Iouem,ſi faſtidire potuit diuitiarum amorem. Sin,ut quidam aiunt,de Ithaca addubitans,ſaluas opes indicium eſſe ſanctitatis morum qua præſtabant Phæaces,putauit, non ſine acceſſione quæſtus illum in alienam
C uexerunt regionem,ut illic exponentes, ſimulq; relinquentes cum ſuis opibus,intactis illis ſpecimẽ probitatis de ſe præberent: dignúmque eſt ut hanc laudibus uehamus hominum cautionem. Sunt proinde qui uitio uertunt Phæacibus hanc opum è naui in littus expoſitionem dormiente Vlyſſe, ſi modò ſit uerax hiſtoria:aiuntq; Tyrrhenos rem geſtã aliter explicare, quòd uidelicet Vlyſſes homo fuerit natura ſomnolentus, quæ ratio illum nõ permiſerit pleriſque colloqui. Atqui ſomnus ſi nullus fuerit, & dimittere à ſe Phæacas ſine munuſculis familiaríque colloquio puduit Vlyſſem,nec latêre potuit domeſticos hoſtes,illis præſentibus, commento eius ambiguitatis ſi-
D milem illum à poëta dormienti deſcriptum accipiunt. Itaque dum hæc iuuenibus oſtendimus, ne committamus ut anſa ad morum corruptelam illis præbeatur,ſed zelum potius & appetentiam ad meliora protinus arripiant, hæc extollentes laudibus,& illa carpentes. Cæterùm quum ubique hæc cautio frugifera eſt,tum uerò potiſſimùm in tragœdiis, quòd ſermones habeãt nonnihil ueriſimiles,& callidos in negociis parũ honeſtis & turpibus. Non enim uerè admodum dixit Sophocles:

Non conuenit turpi rei bona cantio.

Solet enim ille moribus fœdis & abſurdis rebus ſermones iucundos & hu-
E manos præbere: & qui in eadem ſcena illi coniunctus eſt, contrario modo. Vides nanq; quo pacto Phædram accuſatã induxerit, ceu ob Hippolyti improbitatem ab illo fuerit adamata. Deinde non abſimilem loquendi licentiã tribuit inter mulieres Troianas Helenæ aduerſus Hecubam, dum putat hãc iuſtius pœnis plectendam,quæ adulterũ Paridem peperit,quàm ſe,quæ fuerit comes. Nihil igitur ex his dictis decorũ iuuenis noſter æſtimare conſueſcat,nec arrideat huiuſmodi nugis, quin magis execretur uerborũ ac rerum geſtarum inconditam laſciuiam. Atque ad hoc negocium plurimum afferet adiumenti,ſi exquiſitè cauſam reddi cures ſingulorum, quemadmodum

Catonem factitasse referunt, dum puer pædagogo in disciplinam esset tra- F
ditus. non enim recusabat ille quæcunque præcipiebantur, sed rationem sin-
gulorum exposcebat. Nam poëtis non aliter credendum puto, atque pæda-
gogis ac legumlatoribus, tum uidelicet, ubi causam idoneã reddiderint. sine
illa uanũ esto & inane quicquid gesserint. Porrò complures inuenias nimiũ
amarulentos causarum inquisitores, qui interrogant quomodo dictum sit:

Potorum cyathum supra haud disponimus unquam
Cratera. Item:
E rheda in currum qui uenit, ritè petatur
Hasta. Rebus autem maioribus, etiam si non feceris periculum, fa- G
cilè creditur: cuiusmodi est illud:
Virum parentum culpæ conscium, premit
Metus, ferocia etsi gerat ille pectora. Et,
Abiecto animo esse cogit infelicitas.

Hæc ad mores referuntur, uitamq; conturbant, dum iudicia praua ingerunt,
& opiniones impendiò ignobiles, nisi assuescas ad singula in promptu ha-
bere quæ opponas: ueluti dum aiunt, animo esse demisso oportere eum qui
aduersa laboret fortuna, magis in sortem illam iniquam omnis culpa est reii-
cienda, & uir ipse non modò non deprimendus, sed etiam eleuandus est. Sic H
patre editus improbo, & parum cordato, dummodo ipse sim uir bonus &
prudens, cur non debeo per meam uirtutem animo esse erecto, sed obstupe-
scere, & indolem demittere ob patris insciti am? Qui igitur ad hunc modum
obuius fertur ac reluctatur, nec se omnibus dictis ceu uento quolibet rapien-
dum exponit, sed uerum esse arbitrabitur quod aiunt, Vesanus homo quoli-
bet sermone capitur: multa ille profectò falso uaneq; dicta, à se dimouerit.
Illa sunt igitur quæ innocuam efficiunt poëticam lectionem: quandò non
aliter atque in uitibus plerunque sub foliis & palmitibus pulchrè uirentibus
occultatur fructus, latetq; in umbra: ita in poeseos dictione, & fabellis circũ- I
fusis, multa suffugiunt iuuenem bona & commoda. Proinde sedulò curandũ
ne id contingat, ut à rebus prorsus aberret, sed incũbat magis sententiis quæ
uiam struunt ad uirtutem, bonosq; effingunt mores. Fierique potest, ut in hoc
negocio ita uersetur, ut breuibus typo quodam omnia complectatur, proli-
xam uerò seriem, & apparatum, turbamq; exemplorum missam faciat, illisq;
committat qui scribunt diffusius. Principiò igitur quæ honesta sunt & tur-
pia in moribus atque personis, cognoscens iuuenis, tum intẽdat animum di-
ctis & negociis quæ poeta utrisque obseruato decoro tribuit: ueluti quum
Achilles Agamemnona ira percitus his uerbis compellat: K

Aequa satis nunquam spoliis mihi portio fiet
Tecum, si Danai firmissima mœnia Troiæ
Eruerint. Thersites proinde his conuiciis eundem insectatur:
Aeris plena tibi tentoria sunt, mulieres
Suntq; tibi forma præstantes, munera Graiũm,
Dum capiunt urbes. Sic rursus deinde Achilles ait:
Si dederit nobis euertere mœnia Troiæ
Iuppiter ex alto. Et Thersites rursus:

Quicquid

A Quicquid ego uinctum porto,siue alter Achiuûm,
Tu rapis. Cæterũ dum Agamẽnon inter conuersandũ uituperaret Diomedẽ,nihil illi cõtumelioſum reſpondit,principis maieſtatẽ reueritus.Stheneli autem parum conſultus extat ſermo ad Agamemnonem:

Non mentire mihi,quum dicere noris apertè:
Nanque ſumus multo maioribus en meliores.

Hæc nimirum dicendi uarietas ſi obſeruetur, docet iuuenem æſtimare quàm egregia ac urbana res ſit alacritas iuncta mediocritati, contráque quàm deteſtabilis arrogantia,ſuíque immodica oſtentatio. Profuerit deinB de & Agamemnonis illud,de quo diximus,factum deſpicere,eò quòd Sthenelum adiit dum non eſſet alloquendus: & ne Vlyſſem quidem præreriit, uerbis illum laceſſens,

Ira quum ſciret candeſcere corda uiri,mox
Verba capit rurſus. Omnibus enim reſpondere,ſeruile eſt,& libero homine indignum: deſpicere deinde cunctos, ſuperbi eſt, & planè ſtulti.Porrò Diomedes in bello ſilet,rege etiam maledictis illum adoriente:peracto prælio libertate dicẽdi mox uſus erga ipſum,his quidem uerbis: *Omnibus reſpondere,ſeruile.*

Vires exprobras Græcos inter mihi ſoli. Par item fuerat,uarémque prudentem in primis decuiſſet, rarionem habere comitiorum, dum Calchas in procerum conſeſſu,magnáque hominum frequenria, neglecta alia maiore commoditate, non ueretur principem reprehendere, ceu peſtilentiæ graſſantis auctorẽ. At Neſtor certamini inter Agamemnonem & Achillẽ medium admiſcens ſermonem ad motus huiuſmodi ſedandos idoneum, ne regem uideretur ceu peccantem corripere coram multitudine iam ira percirum,his eum alloquitur uerbis:

Admoueas epulis,ſacrum quoque coge ſenatum,
Conſilia expendens horum,atque ſalubria ſerua.

D Peracta autem cœna emiſit ſenes ad obeunda negocia,atque ita mederi curauit erratis.O aptam reprehenſionem,& in tempore adhibiram.Eſt quando in genere hominum plurimam uideas diuerſitatem,íſque rropus in eo notatur apud poetam, quòd Troiani plurimum ſibi fidentes, magnóque cum clamore incedunt,ar Græci contrà cum ſilentio, metúque anteſignanorum:quoniam in re militari reuereri duces, ſimul & fortitudinis, & imperio parentis miliris non leue eſt argumentum. Vnde Plato ſolebat conuicia & turpitudinem magis timere,quàm labores & pericula. Et Caro dixit ſe erubeſcentium maiori amore teneri, quàm pallẽtium.In promiſſis itẽ
E filium quoddam eſt proprium quod ſequaris: ut quum Dolon promittit ſe mox in exercitum uenturum ubi redierit,per Agamemnonis ſalutem. Verùm Diomedes nihil promittit, aítque ſe minus rimere,quandò cum ſocio mittatur: ut perſpicuum iam ſit prudentiam Græcorum eſſe, & urbanirate quadam præditorum:at turpitudinem & remeritarem ad barbaros maximè perrinere.Itaque odiſſe hæc oportet,illam autem pro uiribus imitari. Habet aurem & nonnihil bonæ frugis, ſi contempleris affectus ipſos qui Hectorem commouerũt atque Troianos, quum Aiax ſingulari certamine illi erar congreſſurus.Nam Aeſchylus in Iſthmiis, caſo quopiam in faciem, & cla-

more eius rei gratia in uulgo exorto: Quale, inquit, hoc noſtrum eſt exerci- F
tium? ſpectatores clamitant, & qui plagas accepit, ſilet. Poëtæ tum ſequũtur
uerba: Aiacem clarum cum ſuis apparere armis, ex cuius aſpectu Græci plu-
rimũ ſint exhilarati, Troianis interim tremore conterritis, qui grauis admo-
dum ſingulorũ peruaſerat membra. Ipſi quoque Hectori animus in pectore
concutiebatur. Iam uerò quis non admiretur hãc rerum diuerſitatem? quãdò
in confeſſo eſt, eorum duntaxat ſalire corda, qui pericula ſubeunt, ueluti quũ
luctari aut in ſtadio currere aliquis cœperit. Porrò ſpectatorũ concuti ac tre-
mere corpus, ex beneuolentia erga principem, metúque, conſentaneum eſt.
Denique ſpectandam puto & inter optima ſimul ac deterrima non ina- G
mœnam uarietatem, qualis eſt illa Therſitæ in Achillem, & potiſſimũm in
Vlyſſem ſimultas acerrima: Aiacis inſuper in Achillem conſtans amor, ac
perpetua cum illo amicitia. alloquutus eſt enim Hectorem, ita ut huius quo-
que honorificè meminerit:

Iamq; palàm fiet quàm fortis pugnet utrinque,
Dum ſolus Graiũm longè optimus atterit hoſtem,
Magnanimo quanquam ſit multo inuictus Achille
Inferior ille. Vides quàm egregia hinc laus ad Achillem redeat.

Eſtq; hæc oratio minimè arrogans, dum candidè de omnibus ſentit Græcis, H
plurimum referre indicans aduires ſingulorum dignoſcendas, ſoli pugnét
Græci, an cum multis. Neq; interea præcipuum ſeſe oſtentat inter ſocios, ſed
cũ illis pares ſibi in prælio eſſe uires. Sed iam de differẽtia ſatis, niſi hoc quoq;
adiungi libeat, quòd ex Troianis multi ſunt capti uiui, at Græcorũ nullus:
deinde multi item illorũ ſupplicarunt hoſtibus, ceu Adraſtus, filii Antima-
chi, Lycaon: & Hectori precibus conceſſum eſt ſepulchrum ab Achille: cæ-
terùm ex his nullum inuenias ſupplicẽ. Barbaricum eſt enim preces porri-
gere, & capi in certamine, quum Græcorum ſit propriũ uel uiciſſe in pugna,
uel occubuiſſe. Cæterùm perinde atq; in paſcuis florem ſequitur apis, capra I
fruticem, ſus radicem, reliquaq; animantia ſemẽ aut fructum: ita in poetarũ
lectionibus ille flores legit hiſtoriæ, alius ornamentis inhæret & orationis
mundo, quemadmodũ Ariſtophanes de Euripide dicit: Vtor oris ipſius ro-
tunditate. Eſt proinde qui fructum captat ex his quæ moribus rectè forman-
dis ſunt accõmodata. Meminerint igitur illi ad quos hæc noſtra tendit ora-
tio, ſecumq; expendãt, num facilè inueniant fabellarum cupidum lectorem,
cui incognitũ ſit, multa apud poetas, quod ad res geſtas attinet, uanè & per
exceſſum ueritatis conſcripta. Sic uix reperias ſtudioſum rei oratoriæ, quem
prætereat quæ illis uerborum inſignis caſtimonia, & ad perſuaſionem aptè K
ſunt uſurpata. Deniq; uirtutis & rerum honeſtarum amator, dum non luſus
cuiuſdam puerilis, ſed abſolutæ eruditionis gratia attingit poeticen, fieri nõ
poteſt ut oſcitãter audiat quæ de fortitudine, modeſtia, ac iuſtitia toties ſunt
decantata: quod genus eſt illud:

Tydide, quid paſſus ego ſum? ſumere uires
Iam decet, huc referas pedem, ut uideam ferus Hector
Si capiat naues armis. In ſummo equidem rerum ac uitæ
periculo ſapientem magis decet turpitudinem uereri aut probrum, quàm

uel

A uel mortem etiam ipſam,id quod iuuenis ex hoc diſcens loco, ad uirtutem probè poſthac erit affectus. Sic alibi legis:

Iuncta bono felix homini ſis,docta Minerua.

Quibus uerbis ſubobſcurè indicatur,deam neq; diuitis uiri gaudere contubernio,aut formoſi,fortiſue,ſed uirtuoſi,beneq; cordati. Rurſus quũ dea ait ſe non commiſſuram ut Vlyſſem deſpiciat aut deſerat,

Quandoquidem ſapiens eſt,prudens,uerus & idem

indicat ex ommibus quæ poſſident homines,uirtutem propius accedere ad diuinitatem, atque ideo Deo magis eſſe acceptam. Siquidem ita compara-
B tum eſt,ut ſimilia magis gaudeant ſimilibus. Cæterùm quando res quædam ardua uidetur,ueréque,eſt, iram compeſcere, multo haud dubiè maior erit cuſtodia ipſa & prouidentia quæ prohibet ne in iram incidas,aut illa capiaris. Atque iſthuc diligenter ſubindicare legẽtibus, iam eſt operæpreciũ. Videas enim quo pacto Achilles Priamum amarulentia minimè ferenda quietum eſſe iubet,ne ſe exaſperet,his quidem uerbis:

Iritare ſenex noli me,tempora noui
Hectora queis ſoluam tibi,adeſt modò miſſus olympo
Nuncius,is iubet ut caſtris decedat uterque
C Cum nato,ſenior ſupplex quoque,fallere credar
Iuſſa Iouis? Itaque loto Hectoris corpore,ipſum Pelides componens in rhedam collocat,ne pater uideat uulneratum, unde cor mœrore contabeſcat,Achilli quoque idem accidat. Sed Iouis mandata peracta ſunt. Itaque ſi quis ad iram natura propenſus eſt,& ingenium habet iritabile, ni-
míſque aſperum,idque non ſine periculo, quum hoc illum minimè lateat, obſeruétque cauſas omnes quas habeat ſuſpectas ratione prius diu præſumpta, ne inuitus in eum incidat affectum, nónne admirandæ cuiuſdam prudentiæ id præbet argumentum? Sic decet ut ante ebrietatem uini cupidus
D ſeſe præmuniat,& ante amorem is qui libidini eſt obnoxius: quemadmodum Ageſilaus oſculum offerentibus pulchris quibuſdam, ſubduxit ſeſe. Et Cyrus mulierẽ Panthiam uidere non audebat,quòd inimici quidã materiã incentiuaq; libidinis illi hac occaſione miniſtrarent,& ad quæ potiſſimũ ſciret affectus noxios inclinari,animũ incantũ impelleret. Vlyſſes itẽ non modò ſuã ipſius iram coërcuit, uerumetiã Telemachi filii, quum ex colloquio deprehendiſſet iuuenem animo eſſe turbuléto,& iniquo animo iniurias ferentem. Mitigauit enim longè prius ferocitatem,& ad patientiam cohortatus,quietum hominem reddidit,his uerbis:

Propenſi in ira, fugiant ab initio.

E Leniter hoſtiles animos,noſtræ domus omne
Qui decus eripiunt mihi,nunc patiare meum cor:
Aſpicis ut dulci mihi turbant corda parenti,
Aedibus in noſtris alienos deſpice greſſus,
Teláque diſce pati iaculantum,culmina cernens
Eminus ipſe foris tua. Nam quemadmodum equis in ipſo curſu nemo iniicit frena,ſed longè antè: ita qui animo ſunt in iram præcipiti,& ad res moleſtas facilè iritabiles, rationibus quibuſdam diu antè præſumptis in certamen ſunt producendi. Conducibile autem arbitror, non modò di-

ctiones ipſas diligenter audire,ſed Cleanthis etiam doctrinam declinare,qui F
aliud fermè agens enarrat illud:

Iuppiter alme pater,regnator ſummus ab Ida.

Et illud item: Eia pater Dodonæe.ubi præcipit ſubunionem dictionum fieri,unde ſenſus ille eliciatur, Tellus exhalat de ſe aërem. Similiter Chryſippus crebrò lubricus eſt in rebus ſeriis: & quum diſertus eſt, nihil perſuadet,uiolenter urgens Iouem uocalem eſſe,quum in diſſerendo grauis eſſe prodatur,& in orationibus uiribus quibuſdam ſtipatus incedat. Melius autē eſt ut hæc grammaticis iure quodam ſuo torquenda permittamus,quibus aptum hoc uidetur,& applauſibile: G

Non iubet hæc animus,didici quoniam bonus eſſe. Et:

Quàm ſim feſtiuus,noſcere cunctos Arbitror.

Oſtendit autem uiro dignam eam eſſe diſciplinam,qua amicè,& cum gratia quadā hominibus cōfabulamur:quod ratio tradit,ad ſcientiā hanc rem pertinere.Itaq; primum proponit,prorſus nō decere hominem ſui neglectu:ſed potius ut honeſtarum rerū ſtudio teneatur,& iis qui talia docēt,pareat:ſubindicans ſimul,quàm fœda ſit inſcitia.Sunt proinde his rebus multum confinia quæ de Ioue & Neptuno dicit:

Eſt patria his eadem,genus unum prorſus utriſque, H

Iuppiter at natu eſt maior,tum plurima nouit.

Quibus uerſibus oſtendit ſapientiam rem eſſe inter cætera maximè diuinā, & principe dignam,in qua liceat ſummam Iouis excellētiam, qua aliis præſtet omnibus,potiſſimùm collocare.Proinde alias uirtutes inferiores putat, quàm ut cum ſapientia cōferantur.Sunt & hæc inſuper ſummo ſtudio indicanda iuueni,ut ea non oſcitanter audire conſueſcat:

Temperat à nugis ſapiens,quia dedecet illum Mentiri. Et:

Antiloche haud quicquam feciſti prauius,antè

Prudens,nunc uires mihi dedecore afficis,idem Lædis equos. Et: I

Quàm mihi tu prudens dixiſti Glauce ſuperba.

O ſapiens,dixi nulli uirtute ſecundum

Molliculum te. Ex his enim carminibus docetur quàm minimè deceat cordatos uiros nugari,tergiuerſari in pugna,ac ſocios præter ius & fas calumniari.Meminit deinde Pandari,quū ait,perſuaſum eſſe per amētiam illum ſoluiſſe fœdera:quòd perſpicuū ſit,nullum qui rectè ſapiat, alteri eſſe iniurium.Huc pertinent ea quæ de continentia dici poſſunt, ut oſtēdamus quo pacto poeta longè efferat talia,uerſibus ſequentibus:

Inſanit Præti coniunx,furtiuaq; tractat K

Connubia,aſt illi non pareat omnia noſcens

Bellerophon prudens bona quæ perſuadet honeſtas. Sic alibi:

Abnuit extemplo mala Clytæmneſtra petenti

Infanda,haud illi quia mens aberat bona diuæ.

Sapiētia cōtinentiæ cauſa. In his planè uerbis tradit poeta,ſapientiam continentiæ cauſam parentémque uideri.Porrò in illis quæ ad rem militarem pertinent, quando ad pugnam capeſſendam excitandi ſunt bellatores,ita ferme ſcribit:

O Lycii,fortes præſtate uiros,fuga prorſus

Exulet,

A Exulet,hanc ſequitur pudor. Et:
Obuerſet animis pudor & maledicta uirorum
Latrantum,nis magna furit Martis modò campis.

Videtur autem prudentia hic magnanimos homines efficere,dum illos pudet turpitudinis,ſimúlque gaudent uoluptates præterire,& ſubire pericula. Nam hæc res Timotheum olim etiam ſolicitum habuit, Græcos nimirum nõ ineptè in Perſia adhortãtem:Veneramini,inquit,pudorem,uirtuti bellicæ ſuppetias afferentem. Aeſchylus igitur illum in numero ſapientum habet,qui gloriæ alacer & indiuiduus eſt comes, quíque laude uulgi impen-
B diò capitur,dum ait:

Non optimus uideri hic,eſſe ſed cupit,
Sulcum profundum in animo qui facit ſuo,
Affectus unde gloriæ congerminent.

Prudentia.

Pudor.

Iam perſuaſum eſſe puto, eum potiſſimùm hominem ingenio pollere, qui ex affectu præclaro quo præditus eſt, ad optima ſemper feratur. Itaque quũ omnia ad prudentiam & induſtriam iam ſint congeſta, non abſurdè conſequitur,omnem hinc uirtutem naſci,omnémque eruditionem.Porrò quem-
C admodum apem uidemus naturæ quodam inſtinctu,ex amariſſimis floribus, aſperrimíſque ſpinis,dulciſſimum mel atque leniſſimum colligere:ita pueri probè inſtituti in poetica, norunt ex uilibus abſurdíſque argumentis, quæ ſuſpecta etiam aliquo modo uidentur,undecunque dulce quippiam ac frugiferum eruere. Mox enim ſuſpectus iam eſt Agamemnon, qui largitionibus corruptus,diuitem illum ab exercitu dimiſit liberum,ob equam cui nomen erat Aethe,dono datam,ne uidelicet militiam Græcorum ſequi cogeretur ad Troiam,ſed deliciis domeſticis indulgere potius ocioſo liceret. magnam enim illi Iupiter opum uim tribuerat. Quanquam Ariſtoteles principis factum non admodum improbet,quòd equam egregiam homini effœ-
D minato & inerti prætulerit, qui ne ad canem quidem aut aſinum mehercle uideatur conferendus. Quas enim uires,aut quod ingenium non corrumpunt opes? Rurſus fœdiſſimum eſt quòd Thetis filium conſolatur in amiſſa uoluptate, meminiſſe etiam docens libidinis. Atqui in ea re perſpicere eſt operæprecium Achillis cõtinentiam, qui quum Briſeidem ad ſe uenientem deperiret, agnoſcens uitæ breuitatem non feſtinauit ad uoluptatis uſum: nec ut multitudinis mos eſt,luget amicum inertia, atque officii intermiſſione,ſed à deliciis uitæ in luctu ita abſtinet,ut in re militari nihilominus ſtrenuam interea nauet operam. Rurſus Archilochus non laudatur, quia ſoro-
E ris maritum in mari periiſſe queritur,ludum adhibens lamentis ac merum, quò illa eliminet & expugnet. Atque ea in re rationem mihi ſequutus uidetur,dum ait: Nihil equidẽ proficio eiulans,nec luctui officio oblectamentis ac gaudio intentus. Si igitur ille delicias & animi tetrici laxamenta non exiſtimauit obeſſe luctui,quid eſt cur nos queramur hæc quæ tractamus, incommoda eſſe nobis philoſophantibus,aut rempublicam adminiſtrantibus, uel dum prodimus in forũ,agriculturámue exercemus? Correctiones proinde eorum quæ abſurdè ſunt dicta,non parum habent momenti,ueluti eius quod dixit Antiſthenes in theatro: Quid turpe eſt,in cuius uſu tu non ui-

Correctiones abſurdè dictorum proſunt.

des turpitudinem? Athenienſibus enim ob hoc uerbum tumultuantibus F
mox adiecit: Turpe eſt turpe, ſiue tu uideas, ſiue non uideas. Sic Cleanthes de opulentia ait: Qui amicis ſuum impertit corpus, ita ut morbo corripiatur, expenſæ pecuniæ id habeat uice. Hoc dictum alio quodam in hunc modum ſcripto emendauit: Qui ſcorto ſuum impertit corpus, ita ut morbo corripiatur, expenſam quaſi reputabit pecuniam. Zenon item illud corrigens Sophoclis:

Ad principem magnum quiſquis contenderit,
Fit ſeruus eius, liber quanquam aduenerit.

Ita quaſi poſtliminio rediens ſcribit: G

Non ullius fit ſeruus liber qui uenit,
Qui principi collucet clare, libero
Boni fruens magnanimi hinc contubernio.

Quid igitur prohibet ne iuuenes noſtros ad id quod eſt melius, huinſcemodi ſuccłamationibus impellamus? dū ad ea quæ dicuntur, ueluti inſurgentes ex aduerſo, illa impugnamus, hoc modo: Dū aiunt, quàm eſt optabile mortalibus, ut telum feriat id quod animo conceperit: obiiciamus nos contrà: Non, ſed optabile eſt ut telum feriat id quod eſt frugiferū. Quæ enim optare non decet, ſi illa accipias, & pro animi tui deſiderio fruaris eiſdem, miſe- H
rum id planè eſt, & non minima infelicitatis portio. Nec Atreus filiū Agamemnona prorſus in omnibus erudiuit honeſtis. Nā dum ait: Oportet te & dolere, & animum exhilarare: nos contrà illius uerba impugnamus: Per Iouem contēdimus ut gaudere debeas, & non dolere, modò in rebus inuenias legitimam menſuram & modum. Sic Atreus filium Agamemnona non in omnibus prorſus erudiuit honeſtis:

Heu heu malum exitioſum nunc mortalibus,
Vt quis ſciat, tamen non uſurpet bonum.

Immedicabile utique hoc eſt, & malum rationi prorſus repugnans, ut ne I
etiam addam miſerum, ſi hoc noſti quod eſt melius, & ad uitæ intemperan-
Tropus. tiam, atque mollitiem ſummi dedecoris prolabare. Tropus quidam eſt, dum quis paret dictis, non oratio. Immo & tropus & oratio, uel magis tropus ex oratione, quemadmodum equus per frenum, & nauis per clauum circumagitur. Nihil enim eſt tam humanum, ac prorſus nullum tam cognatum
Oratio. uirtuti organum, ut oratio.

Non fœdo amore maris, at dextro fœminæ
Capiaris, ut decorum utrinque ſeruias.

Rectius hic dixeris, ut modeſtiæ ubique ſeruias. ita enim æqualitas & decorū K
uerè obſeruatur. Cæterùm qui ſe ad uoluptatem aut formam tranſfert, utrobique ineptus eſt, parúmque ſtabiles habebit ſedes.

Diuos metu, prudentes adeunt ſupplices:

Non utique ita habendum eſt quod legitur, ſed

Fiducia deos, prudentes adeunt ſupplices.

quandò metus imprudentes, ingratos ac prorſus dementes ſolicitat, quippe qui diuinam illam uirtutem unde bona nobis proueniunt, tanquam ab ſe læſam ſuſpiciunt, ac uerentur. Hactenus quæ ad correctionē attinent, explicauimus:

A cauimus:qua autem uia ea quæ legimus, in multiplicem usum traducamus, Chrysippus aptè ostendit. Oportet enim,ait,quod est ex usu,ex iis quæ cõ- finia sunt,& similẽ habent speciem,colligere: ueluti dum ait Hesiodus:Bos equidem non amittitur,nisi quis improbum habeat uicinũ:id sanè de asello, cane,& omni eo quod ad hunc modum potest amitti, intelligas licebit. Sic quod ait Euripides:Quis est seruus qui mori non reformidet?id quod & de labore ac morbo haud absurdè item intelligi potest. Ergo quemadmodum idem pharmacum ad unum morbum fugandum efficax, dum uim illius di- scũt medici, ad omnes finitimos illud transferunt & accommodant:sic sen- B tentia communis,quæ uim suam in plura potest extendere,non est despiciẽ- da,sed dum uni negocio propriè congruit,ad similia nihilominus traducen- da est,& proximè cognata:estq; in hac occupatione exercenda iuuentus, ut consuescat pro ingenii sui acrimonia,id quod est commune,ex proprio tra- ducere, idq; cõpluribus experiri exemplis,ita ut in promptu illi fiat celerri- mè huius exercitii præstare documenta:ut cum Menander ait:

Beatus est,opibus iungens industriam:

hoc existimẽt non modò de diuitiis dictũ,sed etiam de honore, principatu, & eloquentia. Stupendam præterea admirationem Vlyssis,qua tãgebatur dũ C Achillem inter puellarum gregem in Scyro esset conspicatus,

Tuq; ô generis extinguis clara lumina,
Dum pensa natus optimi patris trahis,

licebit in prodigum quoq; retorquere,sordida lucra captãtem,desidẽ & ne- gligentẽ,disciplinarum osorem:ueluti si dicas: Bibis patris Græcorum na- tus optimi. Sic dicere queas,Ludis,cauponam exerces,scortaris,nihilq; sapis egregium,quod generis tui nobilitatem deceat. Rursus dum ait:

Ne dixeris,miror præclarum opum deum,
Quarum facilè uim magnam possidet malus.

D Itaque nec gloriam dices,formam corporis insignẽ,uestem magnatum, aut sacram etiam coronam, quòd hæc omnia uideamus etiam uanissimis con- tingere nebulonibus. Et quod ait:

Fœdos metus de se producit filios:

per Iouem sic & petulantia,superstitio,inuidia,& reliquæ item omnes homi- nũ id genus pestes. Cæterùm quod optimè dixit Homerus,Dyspari for- ma præstantissime. & pari modo,Hector forma insignis,ostẽdit reprehẽsio- ne dignũ & risu,qui nullo bono fruitur quod forma decẽtius. Vnde in pro- cliui est ad similia hoc trahere,quò cõpescamus eos qui sibi plus nimio pla- E cent speciosis titulis,quũ nihil illis sit uanius atque indignius. Docendi sunt proinde iuuenes,quod odiose dicta huiusmodi,contemptum secum afferũt: ueluti si dicas: Diuitiis optime, conuiuiis optime, liberis optime, iumentis optime,& per Iouem si dicas de aliis eodem modo optime. Ex pulchris ita- que & honestis præstantiam sectaberis necesse est,ut uidelicet in præcipuis re- bus præcipuus & antesignanus habeare, primásq; teneas in rebus maximis, quandò uideas gloriolam hanc, quæ ex rebus minimis ac uilibus captatur, non esse gloriam,sed planè ignominiam. Vnde hoc exemplo mox admo- nemur,ut penitius laudem aut dedecus introspiciamus, cum in aliis poetis,

Lecta in usum traducenda:

tum apud Homerũ potiſſimè, ubi planè indicatur, ea quæ ad corpus aut fortunam referũtur, non admodum magno ſtudio digna debere æſtimari. Principiò enim in mutuis congreſſibus dum ſe compellant, dextráque excipiunt homines, non dicunt, O formoſe, diues, aut uiribus pollens: ſed huiuſmodi fermè benignitate uerborum utuntur: F

Nate Iouis Laërtiade, multiſcie Vlyſſes. Et:
O ſoboles Hector Priami, qui æquare tonantem
Conſiliis potis es. Et: Pelides inſignis gloria Graiũm. Et:
Chare Menœtiades animo mihi grate.

Proinde dum uitio quippiam dant poetæ, in ſcelera ipſa ſic inuehuntur, ut nihil earum rerum attingant quæ ſunt corporis, ut: G

O temulente tenes oculos canis, & leporis cor. Et:

Aiacem uince, qui plurimũ polles maledicentia. Sic: Idomenee dic prius aliquid arrogantius, Nec te decet eſſe blacteronem. Et: Aiacem loquacule tu bubulce. Deniq; Therſites ab Vlyſſe reprehẽſus, nõ claudus, caluus, aut gibboſus eſſe dicitur, ſed líguæ amarulẽtia inſignis. At Iuno Vulcanũ amatã ſobolẽ his uerbis alloquitur: Surge mi fili claudo pede. Vides hic Homerum ridere loripedis uitium, nõ aliter atq; alibi cæcitatẽ, quòd probro indignum putat, quicquid nõ à nobis, ſed à fortuna porrigitur. Duo H
Poetice ad duo utilis. Moderatio animi. Patientia malorum. autẽ præclara contingunt illis qui poetas audire ſolẽt: Primum moderationi animi famulatur, docetq; nulli fortunam moleſtè ac ſtultè exprobrandã. Alterum uiam ſtruit ad magnanimitatem, qua ad omnes fortuuæ caſus ita cõponas animum, ut non deiiciaris aut conturberis, nihilq; cõmouearis ad ſcõmata etiam ridiculis maledictis permiſta. Qua in re Philemonis illud in prõptu habendum exiſtimo: Suauius nihil eſt, nil denique concinnius, quàm ſi poſſis æquo animo ferre conuicia, potiſſimùm ſi id uideantur errata alicuius expoſcere, & affectus incompoſiti requirãt caſtigationem: quemadmodum tragicus ille Adraſtus Alcmæone dicente, Mulieris homicidæ cognatus es: I reſpondit, At tu manibus peremiſti matrem quæ te genuit. Quemadmodum ergo qui flagris cædunt ueſtes, corpus non attingunt: ſic qui infelicitatẽ aliquam fortunæ aut generis exprobrant homini, in ea feruntur quæ extra hominem ſunt, nimirum ſtultè, uanoq; conatu, quum præſtet animũ correctione egẽtem, morſu impetere. Cæterùm quemadmodum ſuperius docuimus, poemati parùm honeſto, quod bonis officiat moribus, opponere ſententias ciuilium & celebrium uirorum, quæ fidem abrogẽt turpitudini: ita ſi offendamus in carmine urbani quippiam quod ſit frugiferum, fouere nimirũ illud
Philoſophia in poeticam introducenda. iam decet atq; amplificare philoſophicis demonſtrationibus & teſtimoniis, K ita ut inuentio tota illis referatur accepta. Id nanq; in primis æquum eſt, & non parum conducibile, ut tum demum poema dignitatem, robur, ac fidem obtineat, dum cãtatur ad lyrã, aut in ſcholis exercẽdi ſtudio tractatur, ſi cum Pythagoræ & Platonis cõſentiat decretis, & in illa puerili lectione ad Chilonis præcepta & Biantis rectà proueharis. Indicandum præterea non oſcitanter iuuentuti carmen illud:

Non tibi conceſſum miſcere prælia fili,
Sed Veneris dotes cape, permiſſoſq; hymenæos. Similiter illud:

Iuppiter

A Iuppiter ecce tibi ſuccenſet,uiribus impar
Quòd pugnas hoſti: quomodo nihil differãt ab illo:Noſce te ipſum:
& quòd utrobiq; eadem ſit ſententia. Sic illud:
Ignorant ſtulti ut toto plus dimidium ſit. Et
Conſilium prauum conſulto peſſima res eſt.
ex Platonis officina ſunt profecta.Sic enim ſcriptũ reliquit philoſophus ille in Gorgia,& libro de republica,dũ docet iniuriã accipere melius eſſe quàm facere,magisq; offendi eum qui lædit,quàm qui lædatur.Adiiciendum inſuper eſt Aeſchylo,dum ait:Virili ſis animo:laboris immenſitas tẽpus non ha- De labor. N.
B bet:apud Epicurum id eſſe uulgatũ,ſuosq; ſemper ſibi habuiſſe admiratores, quòd uidelicet magni labores breui finiuntur,temporariiq; non habẽt aliquid in ſe magnitudinis. Et Aeſchylus quidem haud dubiè hoc cecinit:ſed appendix quædam cohæret, uidelicet:Si enim magnus breuisq; non manet labor,non eſt magnus qui perdurat in labore, neq; ad ferendũ impos. Theſpidis autem illa,Vides huic deorum primas dare Iouem,nec uana ſunt,neq; arrogantia,ad hæc non tã ſtulta ut rideas,dum hoc ſolum nõ nouit quid delectet.Et quod ait Plato,quantum præſtet longè abeſſe à uoluptate & triſtitia,qua in re potiſſimùm deorum natura confirmatur.Porrò illud dicamus,
C quòd uirtus fidam & conſtantem habeat gloriam:at opes hominum meticuloſis commorantur,à Bacchylide dictum eſt,& propemodum cõfine illi eſt hoc Euripidis:Ego nihil antiquius puto prudentia,eò quòd bonorum dũtaxat comes ſit.Similiter & illud, Honoris uos teneat ſtudium, Virtutem Honor.
opibus paret alius,quas quidam felices in bonorum habent numero.Cæterum non hãbent hæ ſententiæ euidentiam,philoſophorum dictis conſentaneam,qui diuitias à bonorũ ordine excludunt,putantq; inutilia eſſe,& nullius frugis,quæcunq; ſine uirtute poſſidentur.Ad hunc igitur modum poeticam uſurpare,præceptisq; inſiſtere ſalubribus,uindicat illam à fabulamen-
D tis, & detrahit ei perſonam, addítque ſtudium illis rebus quæ magno cum fructu ibi dicuntur, aditum parans iuueni ad rationes philoſophicas, dum animum eò inclinat. Venit enim cum quibuſdam præguſtamentis, non omnino rudis,ſed ceu candidatus quidam rerum philoſophicarum, quando iam exoluerunt illa quæ audiuit perpetuò à matre,à nutrice, & per Iouem à patre,& à pædagogo,diuites ſolos beatos prædicantibus,ſummóque honore illos afficientibus,exhorrẽtibus præterea mortẽ & laborem,uirtutémque eapeſſere operæprecium non exiſtimantibus, atque adeò nihil præter opes & honorem:his,inquam,opinionibus dum repugnare audiunt philo-
E ſophos,ſtupor quidam illos ab initio retinet,ac metus pauórque, ita ut progredi non liceat,nec ferre queant inſolita. Non aliter atque ii qui è magna caligine prodeuntes,ſolem contueri nequeunt, niſi antea paulatim fuerint aſſueti.In poetica igitur ceu in adulterino quodã lumine,ubi uera falſis ſunt permiſta,ſplendor eſt tenuis,quem facilè feras,potéſque citra moleſtiam reſpicere,tantum abeſt ut in fugam te agat præcipitem. Audierunt enim prius in poetis,& planè perſuaſa habent hæc ſequentia:
Mortalibus flenda eſt cuique ſua calamitas:
Et mortuus,cunctis liber laboribus,

Domo efferendus eſt multo præconio. Et: F
Quando duobus uita eget mortalium
Tantùm, cibo panis, aquæ dein potu,
Vale tyranni barbarorum amicitia,
Et hominum miſerorum felicitas.

Hæc enim, inquam, minima ſunt quæ grauia eſſe poſſunt: minúſque conturbant & offendunt ex his qnæ manant à philoſophis, dum uidelicet audiunt mortem nihil ad nos pertinere, naturæ opes circunſcriptas ſuo tempore, quódque felicitatem & beatitudinem non liceat præſcribere opulentia, aut rerum maxima ubertate, immo neque principatu, aut magna potentia: ſed ſola indolentia, ac affectuũ tumultuantium ſedatione, cupidine animi intra ſuos naturales terminos circũſepta. Harũ igitur rerũ gratia, & omniũ ſimul quas prædiximus, iuuentus bona eget inſtitutione, & ductu, per uniuerſam lectionẽ, ut placidè magis primo inſtructa, quàm, ut dixi, offenſa in poëtica, non aliter atque amicus & familiaris ad philoſophiam mittatur. G

FINIS.

PLVTARCHI CHAERONEI DE AVDITORIS OFFICIO LIBELLVS AD NICANDRVM, Ottomaro Luſcinio interprete. H

POSTEAQVAM abſoluere licuiſſet per ôcium, qnæ de audiendi officio à me ſunt conſcripta, protinus illa ad te miſi, ô Nicander, ut ſcias rectè ac ſalubriter monitis rite obtemperare: quandò illis reniti, iugúmque huiuſmodi auerſari, iam nil aliud eſt, quàm togam uirilẽ refugere. Sunt enim I effrenes quidam iuuenes, qui nullius ſubiecti imperio, libertate ſe frui arbitrantur, parum interim attenti in quanto ſæuiores incidant pædagogos & præceptores, nempe prauas cupidines, quæ non aliter irruunt in incautos, atque immanes belluæ è clauſtris ſuis emiſſæ. Et quemadmodũ turpe uidẽtur mulierem ſuis nudari ueſtibus (ut eſt apúd Herodotum) quòd ſimul cum illis omnem prorſus deponat pudorem: ita iuuẽtus plerunque abiecto pueri li amictu, non ſine dedecore omnem ſimul pudorem reiicit ac metum: deinde cum refugit quod decet, mox peccandi licentia tota ruit in præceps. Cæterùm crebrò audiuiſti, quòd is demũ ſequitur deũ, qui parêre norit rationi. Itaq; ſic habeto, dum iuuenes relicta pueritia in uiros proficiunt, illis, ſi rectè ſapiant, nõ reiiciendũ eſſe imperiũ, ſed duces duntaxat mutandos, dum in cõductitii illius pædagogi uicẽ, diuinũ, hoc eſt ipſam rationẽ uitæ moderatricẽ ſuſcipiunt: cui quicunq; parent, meritò liberi ſunt appellãdi, eò quòd ſoli qui diſcunt quid uelle debeant, ita uiuunt ut uolunt: quandò perſpicuũ eſt, quàm uile prorſus ſit ac uanum, quicquid præter rationem ac diſciplinæ præſcriptum geritur: dum praua huiuſmodi ad temeraria quæque & inconſulta impellens uoluntas, plerunque nil poſt ſe relinquat præter pœnitudinem. K

Pudoris & metus in iuuentute quãta utilitas.

A nem. Ptoinde quemadmodum noui hospites & petegrini in rempublicam recepti quampiam & inscripti, multa ægreferunt & incusant, quæ indigenis & legum assuetis non modò non sunt molesta, sed etiam grata uidentur & iucunda: sic ex re iuuentutis apprimè fuerit, si lõgo tempore circa philoso- *Philosophiæ præcepta à teneris imbibenda.*
phiam educata, disciplinæ illius rudimenta imbibere consueścat: quando-
quidem ex ipsis prægustamentis, quę præceptionum philosophicarum reci-
piunt permistionem, beneuola ac nota, deinde non aliter atque ciuis aliquis
ad philosophiam accedet: cuius peculiare est officium, duce ratione uiros,
eósque absolutos efficere, atque ea in re uerum decus ætati iuuenili appo-
B nere. Neque uerò inamœnum arbitror, si de audiendi sensu quippiam præ- *Sensus audiendi ex se aliis magis aptus affectus commouendi.*
fatus fuero, quem Theophrastus putat ex omnibus aliis ad affectus commo-
uendos magis uideri idoneum. Quippe uidendi uirtute, gustandi & tangẽ-
di, nemo obstupescit, quatitur, & à sese quodammodo redditur alienus, ad eũ
modum quo à stridore, strepitu, & uehementi quocunque sonitu, animum
per aures in ipsis penetralibus corripiente. Quanquã rationali hominis parti
hic sensus magis insuper coniunctus esse apparet, quàm affectibus. Siquidem
ad contaminandum malitia animum, sceleribus per uaria diuerticula mem-
bráque corporis patêre nouimus aditum, quandò ad bonam frugem atque
C uirtutem perducendi iuuenes unica relicta est uia, nempe aurium imbuẽda-
rum: modò puræ & alienæ ab assentatione, castæq; ab omni turpitudine pro-
tinus ab incunabulis seruentur. Xenocrates igitur non ab re præcepit pueris
ut aures armari ac muniri thecis, quas uocãt amphotides, magis quàm athle-
tæ curarent: quòd plagæ his quidem possint aures offendere: atqui incautæ
iuuentuti longè maiori periculo morum peruersitas animo queat irrepere.
Cæterùm nõ probabat in ea ætate ut nihil prorsus audirẽt, aut toti obsurde-
scerẽt, sed excubiis quibusdã sepiendas aures putabat, ne stationem ingenii,
præceptis philosophiæ, quibus ad præclaras uirtutes rectà pergerẽt, destina-
D tam, fœdi sermones & pestiferi præoccuparẽt. Bias item senior ab Amasíde
iussus carnes ad uictimam optimas mittere, linguam pecudi eximens, proti- *Lingua eadẽ & optima & pessima.*
nus ad principem misit: nimirum quia in dicendo aut commodi plurimum,
aut tantundem damni audientibus allatura uideatur. Inuenias deinde qui
pueros tenellos exosculantur, aures illorum auribus adiungendo, docentq;
puellos eadem uicissim facere: quo planè ludo ceu innolucro quodam &
ænigmate docetur, intet amicos potissimùm eos diligendos, qui salutari-
bus monitis prosint auditori. Perspicuum est autem, siquis adolescens dicen-
di rationem prius quàm audiendi fuerit aggressus, eum non solùm ptor- *Audiẽdi ratio prior quàm dicendi.*
E sus nullius bonæ frugis hominem euasurum, ac planè sterilem, dum omni
studio caret plantandæ uirtutis, sed etiam ad scelera non mediocritet pro-
pensum: quippe in animo, non aliter ac in agro inculto & neglecto, uepres
& carduos, multáque id genus mala sit producturus. Nam illecebræ uolu-
ptatum, & laboris fuga, non sunt pestes adscititiæ, quas externa quadam ra-
tione in animũ introducas oportet: sed cognatæ ac domesticæ, fontesq; plu-
rimorũ pestilentiũ affectuũ: atque illos si quis permittat indoli suæ innasci,
ac recta ratione sanisq; dictis non reuellat, ac totũ habitũ immutet, quo de-
cens aptaq; euadat, nihil est quod speres immanibus belluis mitiorem fore.

Causa suscepti operis. Cæterùm quãdò uis audiendi pueris nõ tam præclaram affert frugem, quàm F
etiam coniuncta uidetur periculo, consentaneum arbitror ut in utranque
partem differamus de audiendo, dum uidemus multò plurimos hunc ordi-
nem probare, ut dicẽdi rationem exerceas antè quàm audire assueueris. Di-
cere enim, disciplinam quãdam esse arbitrantur, in qua exerceãt ingenium:
uerùm audire, quocunque modo fiat, satis conducibile putãt. Vt autem qui
pila ludunt, artem teneant & commodè illam mittendi, & excipiendi, ne-
cesse est: sic in disciplina longè alia habenda est ratio, ubi prius accipitur, ac
postea emittitur: perinde atque in pariendo natura constituit ut non eda-
tur in lucem fœtus, nisi fœmina conceperit, & in aluo diu illum retinue- G
Subuentanei fœtus. rit. Itaque auibus subuentaneos quosdam partus aiunt accidere, ex imper-
fectis nimirum & inanimis conceptibus. Nec aliter sanè de iuuentute æsti-
mandum est, quæ nihil audire curat, omnémque fructum eo sensu conci-
pere negligit. Quid enim aliud effutiet, nisi uerba ex uento nata? & quod
ait poeta:

In uanas sparsit nubes ingloria dicta.

Videmus autem uasa angusta, dum liquorem ex alio effusum in sese re-
cipere gestiunt, inclinare se, & aptè ad uas effluens conuertere, ita ut quod
Aures dicenti adhibendæ. exundat, iam non uideatur exundare, sed quasi recondi. Itidem aures adhi- H
bendæ essent & ritè coaptandæ dicenti, ne quid ex monitis salubribus deci-
deret ac periret. Verùm hoc iam non discitur, sed quod omnium maximè
est ridiculum, si inciderimus in aliquem de opipara cœna, de apparatu ma-
gnifico, de somnio quopiã, aut fortè de contentione quæ illi fuerit cum alio
quopiam, uerba facientem, arrectis auribus silentes, ex ore illius pendemus.
Sin alius ad se uocet utili aliqua doctrina, atque admoneat ea quæ recta sunt
& decentia, peccantésque ipsos erratorum commonefaciat, aut leniat morũ
asperitatem, nemo est qui animum intendat, finémque expectet dicẽdi, quin
magis ubi primùm arripuerint facultatem, aut reluctantur uerba facienti, I
omníque conatu eò tendunt, ut euadant uictores: aut certè fugientes abeũt
ad alios sermones, ubi meras audiãt nugas. Atque in ea re simillimi sunt ua-
sis sordidis, dum omnibus rebus potius implẽt aures, quàm honestis, & quæ
ex re & usu forent. Proinde qui equos probè educant, uersatiles quidem eos
efficiunt, & parentes freno: at qui instituunt pueros, docent eos idoneos se
Audire melius quàm loqui. præstare auditores, multa uidelicet audire, & pauca loqui. Sic Spintharus
Epaminondam laudibus uehens, Quanquam plura, inquit, sciret, & pau-
ciora loqueretur, utrunque tamen æquè illi ac facilè in promptu erat. Hinc
naturam tradũt cuilibet geminas præbuisse aures, & linguam unicam, quòd K
plura expediat hominem audire, quàm loqui. Prorsus igitur ubique pul-
chrum est & tutum iuueni silentium, potissimùm ubi in aliis audiendis
præstat patientiam, & non subitò immaniter gestit, & clamat, sed finem ex-
pectat sermonis, etiam si ingrata quædam & parum amœna dixerint. Non
Sermo dicentis non interrumpendus. enim par est, ut loquentem mox trahas in controuersiam, sed ut Aeschines
ait, temporis nõnihil illi cõcedẽdum est, in quo dictis suis uel adiicere quip-
piam, uel adimere, aut totam phrasim mutare si uelit possit: quòd uideas eos
qui sese mutuis sermonibus obruunt, mediámque intersecant orationem,

neque

A neque audire aliquid planè,nec audiri. Quid enim aliud agunt loquentes ad loquentes,quàm quòd confusionem uerbis ingerunt,ac conturbant omnia? Itaque qui modestia præditus,temperare sibi in audiẽdo assueuerit,frugi sermonem primò suscipere potest & retinere,ac nugas præterea uanaq; dicta facilius dinoscere & deprehendere: tum deniq; perspicuum efficiet omnibus, quanto amore studioq; ueritatis teneatur,quantumq; absit à cupidine altercandi,inconsulta temeritate,& contentione. Non absurdè igitur à quibusdã dictum est,quòd magis sit frugiferum,ex iuuenum animis fastum & tumoré animi eiicere,quàm ex utribus uentum & inflationem, si infundere uelis ali B quid utile. Non enim capaces erũt boni,nisi uana ista exemeris. Similiter inuidiæ malum,& odii maleuolentiæq;,cum nullo penitus bono sunt coniuncta,immo magis ad bonam frugem properantibus obsistunt. Estq; longè pessimus assessor & consiliarius auditori liuor, molesta efficiens & iniucunda, denique prorsus non admittens quæcunque sunt conducibilia. Atque isthuc in causa est cur inuidi quacunq; re potius sese oblectent,quàm bene & concinnè dictis. Et opum quidem,gloriæ aut formæ cupido si animum cuiuspiã incesserit,erga alios duntaxat contabescit inuidentia, qui rebus huiusmodi fruuntur. Verùm qui malè afficitur bono sermoni, à quo reddi poterat me- C lior,ipse iam sibi maleuolus est,bonisq; sese multis destituit: quandò oratio, perinde atque lumen aliquod, non commodat nisi uolentibns accipere. Inuidiæ igitur aliis in rebus seminarium, ex prauis affectibus & disciplina uacuis licebit deprehendere: at ea quæ se ingerit audienti, ex ambitione quadã intempestiua,& famæ studio proficiscitur, nec sinit eum qui sic est affectus, dictis attendere, sed totam cogitationem simul ac mentem concutit distrahitq;,dum in se descendens auditor,habitudinem suam cõtemplatur,ac mox inferiorem se esse sentit eo qui uerba facit: simulq; alios contuetur, exploràs num dictis afficiantur,aut illa admirentur. tum enim concitatur ad amarulen D tiam, & improbat eorum factum, qui oratorem beneuolẽtia prosequuntur. Ex sermonibus ergo nihil retinent hoc malo inuidiæ afflati, non aliter ac si memoria illorum onerentur: & erga loquentes acriter commouẽtur & trepidant,ne uidelicet ex dictis meliores reddantur. Id uerò sedulò curant, ut orator finem faciat dicendi, dum pulcherrima differit, ne fructus aliquis sequatur auditorẽ. Notant item subinde affectus uerbaq; præsentium in ea concione,ac ubi compererint aliquos admiratores qui præconiis extollant concionantem,proripiũt se foras ceu insani,rectaq; illos petunt qui orationẽ totam uituperent,ac inuertant. Quòd si nullos inueniant tales, conferunt eos E qui dixerunt,cum iunioribus,qui in eo argumento susius dicant, & melius, tantùm ut præclarè dicta uastent ac dilacerent,ne commoda sint & salutaria. Oportet igitur studiosum auditorem,qui uanam gloriolam reiecerit,ad orationem non aliter accedere,atque ad sacrum epulum, animo uidelicet placido & benigno,ut laudet ea quæ sunt appositа,ametq; beneuolentiam & officium eius qui aliquid affert in mediũ ex iis quæ nouit, & è quibus persuasum habet aliquid, si quà fieri poterit ut auditores eisdem argumentis afficiantur,& pareant. Atque in ea re considerandũ est,quod absoluta orationũ opera,non fortuitò quodam casu,aut sua sponte,sed cura, labore & diligẽtia

Fastus abſit ab auditore & liuor.

Auditor improuidus ipſe ſibi nocet.

Inuidiæ ſomes in auditore eſt ambitio.

Auditor ſit gratus.

Fructus abſolute orationis & caſtæ.

ab animo erudito cõflantur,ut habeas quod imiteris, quodq; admirationi & F
Fructus inepte. exemplo esse possit. At in erratis animaduertere decet, totisq; ingenii uiribus insistere causq; unde uerisimiliter lapsus apparet esse ortus. Ita planè fiet, ut quemadmodum ait Xenophon,quòd rei familiaris curæ intẽti,& ab amicis & ab hostibus accipiant quo possint proficere: sic uigilanti intentoq; auditori non tam prosint boni oratores,quàm praui, & à recto aberrantes. Ad hæc sententiæ simplicitas,dictionis languor, figuræ detorsio,ac impetus intempestiuæ cuiusdam lætitiæ quo feruntur quidã ad laudis aucupiũ,& si qua sunt alia huiusmodi,magis perspicua fiẽt,dum audimus alios,quàm ipsis nobis uerba facientibus. Itaq; rectè facturus est,qui tum ex alienis erratis in sese G
conuersus,si ibi delictũ æquale latens inuenerit,audacter contra se ferat sententiam. Facillimum nanque est aliorum uitiis succensere,illaq; reprehendere: cæterùm nihil in se habet bonæ frugis ea res, nisi teipsum prius corrigas, & ne ad similia prolabaris,adhibeas cautionem. Conueniet autem in primis ut Platonicum illud assiduè nobis sit in ore,sicubi de peccãtibus facta fuerit
Collatio auditoris ad dicentem utilis. mentio: Nunquid ego quoque sum talis? Nam perinde atque in oculis aliorum nosipsos conspicimus, sic nostra ex aliorum dictis æstimantes, facillimè uenabimur quid deceat: interea despiciemus alios,nostraq; maiori cura in di
cendo elaborabimus. Afferet præterea nõ parum emolumenti ipsa collatio, H
quam sermone peracto apud te facias licebit,dum expendis quid præter decorum dixerit orator: quidue minus quàm rei dignitas postulârit, tuq; in id incumbas,ut eadem rectè dicas & integrè. Est proinde quod prorsus mutare queas,& ab ipso exordio,seruato argumenti perpetuo tenore, in aliam faciem conuertere. Atque ne præsens huic rei desit exemplum, Platonis Lysiã legito priorem,& apertam planè facilemq; dixeris orationẽ. At si posteriorẽ sumas in manus, nihil apparet concinnius, nihil maiori studio elaboratum. Proinde quemadmodum Lacon quidam ait, dum Olynthum urbem à Philippo subuersam audisset: Delere quidem potest urbem talem,at nequaquam I
extruere: ita si nos post mutatam orationem quam audiuimus,aliter in eodẽ argumento explicando differere conemur,nec tamen superare oratorem illum phrasi ipsa poterimus,multum superbiæ nobis & contemptus in alienis orationibus iudicandis decedet: ac mox intelligemus in ea collatione, & reprehensione,quàm temerè ex nostri amore nimium præsumamus. Admiratio igitur si cum contemptu illam conferas,natura equidem sanior est,& humanior: atqui nonnulla eget moderatione, & fortasse paulo maiore quàm contemptus,temerariaq; præsumptio. Nam ut hac peste infecti nihil emolumenti percipiunt ex oratione: ita illa præditi,quia boni sunt & simplices,fa- K
cilius lædũtur. Atque adeò Heracliti uerbo nihil est cur repugnemus,dum ait stupidi esse ingenii, ex quouis sermone quærere quod discat. Oratoribus igitur ingenuè merita tribuenda gloria,& orationi cautè largienda fides,ita ut in certamine dicendi & eloquentiæ, benignum & incorruptum te exhibeas spectatorem: at in iis quæ ad ueritatem pertinent,& quæ usui fore speres,exactum acerbumq; indagatorem. Sic enim fiet ut auditores odio uacẽt, minimeq; à dicentibus offendãtur: quandò pleroſque uideas nimia beneuolentia fideq; quibus erga dicentes afficiuutur,longè opinione falli, falsaq; &

pestifera

A pestifera pro ueris & frugiferis imbibere. Lacedæmonii quum in senatu sententiam egregiam hominis turpissimæ uitæ approbare uellent, præcepit magistratus, ut uir quispiam bonus eam diceret. Quo facto nimirum docuerũt, in consultando reip. mores magis spectandos quàm uerba dicentis. Atque in hunc modum, in æstimandis philosophiæ rationibus, existimatio dicẽtis nõ parum habet momenti, si quis exactiori indagine loquẽtis uitam ad sermonem æqua trutina appendat. Sunt autem in oratione non secus atque in bello multa inania, ueluti dicẽtis effictiones, candor, supercilium, copia, eadem aliis uerbis repetentis: potissimùm autem clamor, strepitus, & auditorum ap
B plausus: quæ omnia fluminis in modum rapere secum possunt auditorem iuuenem, & rerum imperitum. Habet enim oratio fallaces quasdam in se illecebras, dum rebus subiectis dulcedinem mista grauitate, & insuper apparatu accedente, pondus attulerit. Et sicut ad tibiam canentium multa nos errata suffugiunt: ita impar ac insolens oratio, splendore suo auditorem à manifestis sæpe auocat. Atque eam ob causam Melanthius rogatus quid de Diogenis tragœdia sentiret, consultò respondit, Se illam haudquaquam despicere, quæ diuinis nominibus illustraretur. At in multorum orationibus & exercitamentis rhetorum, non modò uelatas nominibus huiusmodi sententias li-
C cebit deprehendere, uerumetiam in pronunciando concinnitatem quãdam & mollitiem, aliaq; id genus lenocinia, quibus auditores fascinãt, & ceu dementes secum quò malunt circunductitant, uanam illis uoluptatem pro uaniori gloria uenditantes. Aptè igitur in illos competit Dionysii uerbũ, qui dum in theatro egregium quendam citharœdum pollicitationibus in spem eximiam magnorum munerum pertrahens, atque finito concentu nihil largiretur nisi uoluptatem, diceretq; : Quanta inter canendum te cepit oblectatio, tanta rursus te perfudit spei lætitia. Tale nimirum rhetores nostros manet præmium, dum id quod unicè concupiscũt, ac quo se apprimè oblectãr,
D assequũtur, nempe sui admirationem. Deinde simul atq; auditoribus effluxerit orationis amœnitas, oratorum item gloria euanuit, adeò ut prorsus incassum illi perdiderint tempus, hi etiam uitam ipsam insumpserint. Vnde copiam ipsam immodicam ac uanitatẽ dicendi prætereas uelim, ac summo studio fructum orationis sectari coneris. Neque ea in re puellas imiteris, quę ad serta concinnanda fragrantissimos quosque flores deligunt, opus sanè iucũdum, ac uolupe, quis nescit? cæterùm nullius frugis, ac duntaxat diurnum. Sed apum potius te moueat exemplum, quæ plerũque in prata uolant uiolis rosis & hyacintho conferta, atque illis tamen neglectis thymum accedũt,
E florem asperrimum atque amarissimum, illiq; insidunt, flauum mel conficiẽtes. Inde ubi acceperint quæ uisa fuerint commoda, auolantes, ad domestica negocia reuertuntur. Ad hunc sanè modum, auditorem castum & studiosum decet, delicata & florida ornamenta uerborum, rerumq; applausibilem quãdam uim, nil aliud quàm oratorum herbam, unde nihil mellis cõficiatur, putare, missamq; facere, atque sua ipsius attentione, in mentem sermonis, & dicentis affectum irrepere, unde ad se trahat quod bonum sit ac conducibile. Proinde meminisse quòd non in theatrum, nẽque ad cantionẽ, sed ad scholas uenerit, ut ex sermone uitam emendet. Necessaria autẽ est apprimè cau-

Mores boni approbãt uerba.

Inania in oratione.

Simile.

Auditor ex suis ipsius affectibus probet aut damnet audita.

tio,certumq; in hoc adhibendum iudicium, quoad sese, suiq; ipsius affectum F
quisq; probet,aut damnet quod audierit, dum uidelicet ad rationem uocat,
exploratq; num in affectibus magis redditus sit effœminatus,aut leuari sen-
tiat se tristitia,firmari certa fiducia,animiq; constantia,aut certè ad uirtutem
& honesti amorem ceu numine quodam afflatum incitari. Quis enim ferat
te in tonstrina surgẽtem mox assistere speculo,& contactu capitis cæsariem
contueri,num probè sis tonsus:& à scholis ubi sermonem audisti,non proti-
nus teipsum contemplari,& ex animo tuo discere,quid miseriæ,implacabi-
litatis,aut immodestiæ decesserit, quantóue factus sis tranquillior atque iu-
cundior?Quandò non tam uerè quàm eleganter dixit Ariston,Neque bal- G
nei ullam esse utilitatem,neq; orationis, unde non prodeas purior. Gaudeat
igitur iuuentus,si ex sermone reddita fuerit melior:uerùm in audiendi uolu-
ptate haudquaquam constituat finem,neq; arbitretur sapientiæ studiosum è
scholis prodeuntem decere si gestiat, secumq; submussitet aliquam cantio-
nem,aut fistula canat,ac si desiderer fomenta & malagmata: sed tum habeat
gratiam,si ueluti alueare acri fumo, ita ipse mordaci sermone purgetur ani-
mo,plurima cæcitate & lippitudine laborante.Quemadmodum autem ora-
toris est,non prorsus ad ueneres orationis esse attentum, sed potissimùm ad
persuadendum: ita iuuenem decet,ut neglecto priori, ad posterius illud to- H
tus incumbat,non aliter atque potatores faciũt, qui sedata primùm siti, tum
demum pocula uersant manu,& sculpturas contemplantur.Qui enim salu-
bribus refertus est doctrinis,in respirando dictionem consideret, si nacat,nũ
elegans sit ac nitida. Porrò siquis mox ab exordio orationis, nihil ad rerum
dignitatem attentus,atticam phrasim ac subtilitatem requirat,ille nihil mihi
distare uidetur ab eo qui antidotum bibere recusat,nisi in uase ex atticæ Ve-
neris figulina adducto præbeatur: nec hyeme uestem sumere, quæ non ex
ouium atticarum uellere constet.Quin magis sedendum puto adolescenti in
tenui & humili orationis Lysianicæ genere, non aliter atque in lacerna,ita I
ut quietus sit & tranquillus.Videas equidem minimè ferendam pestem, quę
mentes iuuenum bonas nastat & populatur, præstigia uidelicet illa uerbo-
rum,& immodicam loquacitatem,in scholis undique ingenia opprimentiũ,
adeò ut in uita probè instituenda,curanda republica aut priuata, nihil à phi-
losopho discendum putent,solam uerborum munditiem ac phaleras laudi-
bus uehentes.Cæterùm quid utile sit in oratione aut incommodum, neces-
sarium aut uanum superuacaneumq;, ad hoc cæcutiunt, nec inuestigare aut
inquirere de ea re quippiam uolunt.Sed de his satis:reliquum est ut de qnæ-
Quatenꝰ interrogare debeat auditor. stionibus legem præscribere studiosis curemus.Consentaneum autem est,ut K
conuiua in alienas ædes uocatus, illis quæ in mensam ueniunt,benignè ue-
scatur,nihil reprehendens, aliúdue requirens. Pariq; ratione conuenit, ut ad
sermonis epulas accedens, quietum ac tacitum se præstet auditorem. nam
qui aliena à propositio iniiciunt argumenta, ac quæstiones afferunt in me-
dium,molesti sunt, & uicissitudinis minimè tenaces auditores. præter hoc
enim quòd & oratorẽ conturbant & orationem,nemini prosunt. Qnanquã
non negẽ frugiferũ uideri, ut interroges quippiã quod eò pertineat,& pro-
pemodũ necessarium uideatur,modò qui disseruit,ita fieri præcipiat. Deniq;

quemadmodum

A quemadmodum Vlyſſes apud Homerum irridetur à procis quia fruſtula panis petebat,& non potius enſes atq; lebetes:puſillanimitatis enim id eſſe certum argumentum putabant, perinde atque magnanimorum eſt grandia dare,& expoſcere: ita fermè oratorem ſubſannat quicunque auditor quæſtionibus ſuis ad ſordida ac leuicula illum impulerit. Id quod non rarò uideas à iunioribus iſtis loquacibus oſtentatione dialectices aut mathematicæ tentari. Iniiciunt enim uel optimo cuiq; orationis membro quæſtionẽ hanc: Quiſnam ſit motus in diametrũ, quíue in latus. Atqui in illos aptè competit Philotimi uerbum ad Empyum tabe laborãtem. Dum enim cõpellaretur pharmaci gratia cõtra rediuiam, Philotimus ex colore uultus ac ſpiritus difficultate mox deprehenſo hominis morbo: Non eſt, inquit, uir bone cur tempora teras in diſputando de rediuia. Sic ad iuuenem haud abſurdè dixeris: Nihil agis bone iuuenis in his quæſtionibus teipſum aliosq; occupãdo, ſed magis ex re tua eſt, ut cures quo pacto uanis opinionibus, arrogantia, prauo amore, ac nugandi ſtudio liberatus, uitam uiuendo ſanam ac moderatam, tibi ipſi reſtituaris. Opportunum autem cum primis eſt, habere rationem ingenii dicentis, eiusq; peritiæ, quáue in re plurimum ualeat, ut ſic in proponendis quæſtionibus nos illi attemperemus, ne uidelicet eum qui ad moralia philoſophiæ aptior eſt & propenſior, in dubiis phyſicis & mathematicis uiolẽter torqueamus: quandò expectationi noſtræ magis reſpondere poteſt aliquis anteſignanus rerum phyſicarum, qui certis decretis ſtatuere poſſit, quid in ancipiti poſitus fugias, aut ſequare. Proinde haud aliter atq; is qui tentat claue ſecare ligna, & ſecuri aperire oſtiũ, dum utriſque nocet, neutrius uſum ac uim aſſequitur: ſic qui ab oratore exigunt quæſtiunculas quas nõ attigit, & in quibus nullum fecit periculum, non modò in hoc lædũtur, quòd non accipiunt fructum quem exhibet, illumq; decerpere negligunt, ſed odiũ inſuper & mali uiri exiſtimationem lucri uice reportant. Obſeruandum præterea eſt & illud, an commodum ſit, eundem ſæpenumero, eademq; interrogare. eſt enim hic quoque modus quidam ingenii explicandi. Quanquam ſi alius interea propoſuerit quippiam, candoris eſt & ſtudii, patienter audire, nihilq; obturbare loquentibus, niſi negociũ aliquod uehementer te premat, aut inſolentes urgeant affectus, quibus conſilium aut remedia quæras oppor tuna. tum enim quò euadas eruditior, inſcitia haudquaquam occultanda eſt, ut ait Heraclitus, ſed ingenuè proferenda in medium, dum in promptu habeas quo illi queas mederi. Porrò ſi ira uehemens, ſuperſtitio, diſſidium inter domeſticos, aut amoris ingens & ad inſaniam impellens æſtus, chordas pulſauerit animi, quas minimè cõueniebat, illiq; iam cœperit imperare, minimè rem tam acerbam in aliud tempus differendam arbitror, & ob reprehenſionem quam exhorreas, re infecta abeundum, ſed in illa concione, aut ea peracta, mox diſertari de rebus tuis uelim, ubi accedens interrogaueris, ac benignè audieris. Non enim in ea ſum ſentẽtia, qua bona pars mortalium, qui philoſopho in communi docente applaudunt, dictisq; illius mirè capiuntur: uerùm ubi de rebus priuatis tempeſtiuè & liberè quoſdam ſeorſum carpit & admonet, id iſti inſectantur, & ſuperuacaneum eſſe putant. Audiendos enim philoſophos credunt in ſcholis, haud aliter ac tragœdos in theatris, nempe

Odyſſeæ.17.

ad finem:& in iis extrariis negociis nihil utroſque inter ſe differre. Atqui à F
Sophiſtarum intemperies. ſophiſtis illa quæ hic incuſant, iure quodam ſuo perpeti coguntur. Quando enim non ſurgunt iſti è ſedibus,& amoto libro,inſtitutionéque omiſſa, quæ ueras uitæ huius partes complectitur,perpuſillos ſeſe & contemptos faciunt in multitudine,dum quæ deceant philoſophum,minimè ſciunt? Habet planè horum ſupercilium,riſus,uerborum unda,ſtudium,& eruditio,potiſſimũ autem ad ſingulos illa ſeorſum facta cohortatio, nonnihil bonæ frugis,modò ſint qui idoneos & conſtantes ſe exhibeant auditores. Videtur hoc loco decorum, quod circa laudem & applauſum auditorum uerſatur, cautione quadam in mediocritate retinendum eſſe, ne in ea re nimium parci ſimus G
Quatenus laudare debeat auditor dicentem. aut profuſi.nam circa utrunque plurimum peccatur: quòd uidere eſt quoſdam graues & odioſos auditores, qui flecti ſe & molliri nulla oratione permittunt,& domeſticis negociis ac ſermonibus inconditis ſcatentes, perinde atque ipſi decentius aliquid habeant quod dicant,ne ſupercilio quidem annuunt,aut uoce teſtantur beneuolos ſe eſſe auditores,ſed ſilentio & grauitate,habitúque corporis extrinſeco famam aucupantur Socraticæ cuiuſdam pertinaciæ,inuictæq; grauitatis,in gloria tribuenda eadem utentes parſimonia,qua in largiendis pecuniis: quaſi uerò in laudando quippiam decedat ex rebus noſtris,ſicut fit in ære erogando.Inuenias enim qui Pythagoricam hãc H
Cõtemptores & ambitioſi meritos ſua fraudãt gloria. uocem, Ex philoſophia id mihi contigit, ut nullius rei admiratione capiar, conſiderantes, prauè ac infeliciter uſurpent, dum rerum terrenarum contemptui coniunctum eſſe putant, ut neminem laudes, nullúmque honore merito proſequaris. Eaq; arrepta occaſione,quicquid eſt uenerandum, contemptu quodam inſectantur. Vera autem philoſophiæ ratio tollit quidem tennitatis & inſcitiæ miraculum,ſtuporémque, dum certam affert cauſarum cognitionem: at non adimit interea ingenii dexteritatem, & humanitatis beneuolentiam: quandoquidem compertum habemus,uiros uerè bonos & ſtrenuos maximí ducere, ſi dignum hominem pro meritis uenerari liceat, I
Nimij quidã in applauſu. præcipuúmque ornamentum ſibi acceſſiſſe arbitrantur,dum in meritos honorum largitione uideantur munifici. Porrò ſi qui in ea re erga alios ſordidi apparent,euidens argumentum habeto illos propriæ gloriæ penuria premi,atque ex eadem ardorem ac ſitim ſuorum honorum naſci. At contrà alium cernas in applaudendo uolucrem,ac plus nimio facilem. dum enim omni prorſus caret iudicio,clamore quodam incondito ad ſyllabas ferme ac uerba aſſurgit. Neque ipſis rhetoribus qui in arena ea uerſantur,hic mos admodum probatur. Nunquam enim non obturbat uniuerſæ concioni, qui præter opinionem ſurgit dicentis, alios ui quadam ſecum corripiens, quos K
Mercurij ſtatuam pudet non uociferari cum acclamante, etiam ſi nihil hac importunitate proficiant, quandò in turba illa mente attonita, laudibus accumulans dicentem,ex tribus unum reportabit abiens, ut uidelicet cauillator eſſe ab omnibus iudicetur,aſſentator,aut certè impudẽs parúmque decens auditor. Proinde quanquam æqui iudicis ſit, nihil in odium alicuius audire uel in gratiam, ſed ſyncerè ad ius reddendum in cauſa omnia expendere: in audiendis tamen ſermonibus nulla lex aut iuſiurandum prohibet ne dicentem beneuolentia complectaris. Eamq; potiſſimùm ob cauſam ueteres Mercurii ſta-

tuam

A tuam pone Gratiarum ſimulacra collocare ſolebant, quòd gratiam & fauo- *tua apud ſimulacra Gratiarum.*
rem præcipuè deſideret ſermo. Neq; uerò tam abiectum putabát uſpiam eſſe
oratorem,& à ſcopo dicendorum ita aberrantem, ut auditoris gratiam non
ex aliqua ſaltem parte mereatur. Nam ut deſint alia, uel ipſum certè oratio-
nis argumentum,uel inuentio,aut phraſis,& affectus dictorum,fauorem cõ-
ciliare queunt oratori,perinde atq; in uiis aſperis & ſalebroſis candidæ natæ —
uiolæ. Cæterũm quandò non deſunt qui uomitus encomium oratione cele-
brant,aut febris,ſiue etiam,mehercle,ollæ,habétq; tales orationes fidem, cur
non inueniat uir bonus ac laudatus philoſophus de rebus arduis uerba fa-
B ciens,tantillum fauoris & beneuolentiæ penes humanos ac benignos audi-
tores ſuos,ut nacta occaſione & opportunitate,illum gloriola aliqua dignẽ-
tur? Adde quòd amor,authore Platone,laudat plerunq; ea quibus alii offen- *Amor cæcutit.*
duntur:ueluti quum aliqui albos quos depereunt, deorum appellant filios:
nigros dicunt eſſe fortes,& uirili animo: adunco naſo, regii uocantur:ſimi,
amabiles:pallidi,per blanditias,mellis imitantes colorem. Atque hæc qualia-
cunq; ſunt,exoſculantur amantes. Ad quid enim nõ impellit amor? nimirum
ſua ſponte,non aliter atq; hedera,inuenit quo ſe alliget. Vnde culpa non ua-
cant ſtudioſi literarum,ac præclari auditores,qui prorſus nihil habent in di-
C centis oratione quod præconio celebrent. Et Plato cum in Lyſiæ oratione
neq; probaret inuentionem,neq; rerum confuſionem improbaret,magnificã
nihilominus pollicitationem laudibus uehit, ſimul celebrans dictionis eui-
dentiã,& acumen ad amuſſim omnia elaborantis. At ſi quis reprehẽdat Ar-
chilochi argumenta, Parmenidis malè compoſitos uerſus, Phocylidis inſo- *In poëtis, oratoribꝰ quædam reprehendenda,nihilominus laudãda aliqua.*
litam parſimoniam,Euripidis loquacitatem,& Sophoclis inæqualem phra-
ſim,non uideo quo pacto mitiorem ſe præbeat cenſorem erga rhetores: in-
ter quos uidere eſt,hunc nihil ad mores bonos conducibile in medium affer-
re,illum mirè frigere in mouendis affectibus,alium omni gratia prorſus de-
D ſtitui: Quanquam præter hæc incommoda cuilibet uirtus quædam ineſt pe-
culiaris,qua capere poſſit auditores, quæq; abundè ſufficiat ad conciliandam
beneuolentiam. Neque res exigit ut acclamatione illam teſteris,dummodo
oculis hilaritatem præ te feras, uultum ac frontem explices quadam feſtiui-
tate,affectúſque ſerenos ac benignos in conſpicuum proferas. Addenda in-
ſuper ſunt hæc iam paſſim uulgaria è triuio petita, & omnibus auditoribus
generatim obſeruanda,ut uidelicet alacris, & non procumbens in latus,ſed *Auditoris habitus in ſedendo.*
erecto corporis habitu conſideas,acie oculorum in dicentem ſemper inten-
ta,ita ut minimè illum fallat quàm attento ſis animo. uultus proinde tenor
E conſtans ſit ac purus,non modò à procacitate & duritie uacãs, uerumetiam
ab omni alia ſolicitudine atque negociis. Videas autem in uniuerſo rerũ uſu,
ſi plura aptè in unum coëant,ueluti accidit in numeris, harmoniam & con-
cinnitatem inde haud dubiè conflari. Contrà ex una re quapiam præter de-
corem abſente,aut fortè abundante,mox turpitudo generatur. Idq; tum ali-
bi, tum uerò potiſſimùm in concione accidit, ubi non tam ſuperciliorum *Concio muſicæ par,in qua nihil diſſonat.*
grauitas,aſperitas oculorum, uacillantis intuitus,corporis diſtenſio,ac cru-
rum indecens ſitus, quàm etiam nutus, ſuſurronum colloquium, riſus,ſo-
mnolentorum oſcitationes,mœſtitia, & ſi quid aliud eſt huiuſmodi,in cul-

pam cadit,& non mediocri eget cautione. Sunt rursus aliqui,quos constans F
tenet opinio,in concione totum negociū dicentis humeris incumbere,auditoris nihil. præmeditatum enim ac præparatum accedere dignum putant oratorem:auditores ipsos nihil,aiunt, necesse est, sed irruere licet improuidos in illa quæ ratione constant,præter ullam rationem,ac assidere inertes, ueluti conuiuas in symposio, ubi laborantibus aliis nihil agant quàm ut
Auditoris sicut conuiuæ quædam sunt officia. uoluptate fruantur: Quanquam in conuiuio accumbentis suæ etiam cuiusque sunt partes,si uelit gratus haberi, nempe ut omnia æquo accipiat animo.Id quod potissimum benigni est auditoris, dum ex sermone in communi percipit fructum,quo iuuet etiam pro uirili oratorem, nec acerbè errata G
illius rimetur.Quî enim par est,ut acri censuræ dicentis opus uerbaq; subiiciat is qui fœdè simul ac barbarè de oratione disputans,cuiusque iudicis sententiam prorsus reformidat? Atqui inter dicentem & auditorem congruitas quædam est mutui officii, si quisque quod se decet præstare conetur: perinde atque inter eos qui ludunt pila,suscipiens,motu corporis aptè se componit erga eum qui illam eiicit.Indecorum proinde est, in celebritate laudum
Cōtra ineptè laudantes. fortuitis uti uocibus. Epicurus enim,circa amicorum epistolia tumultuari applausus,rem prorsus inamœnam esse definiuit. Sunt præterea qui circum pulpita dicentium peregrinas quasdam uoces laudum usurpant. Alii oracu- H
lorum more, & tanquam numine quopiam afflati, de hominibus inaccessas laudes prædicant: quasi uerò minimè sufficiant quæ sapientet, uerè,& non sine decoro dictæ uideantur. Taceo cæteros, qui ne laudum neglectus arguantur,præconia quædam proferunt Platonicam referentia Academiam, aut Socraticam,uel Hyperidis. Atque adeò incertus sum, num hæc præstigia magis dehonestent oratores,illosq; accusent superbiæ, tanquam solitis præconiis non contenti incondita insuper affectent,& superuacanea. Cæterùm insuauiora sunt illa quàm ut hic cōmemorentur, quæ iurisiurandi religione fiunt ad eum modum quo in iudiciis perhibentut testimonia. Nec minus I
Graui sermoni non conuenit laus ridicula. aberrant à scopo, qui in laudibus efferendis qualitate uerborum licentius abutuntur.acclamant enim philosopho, O quàm acutè.seni,O quàm uiuaci industria,& floridè.atque ea in re theatrales ludos ac populares non sine dedecore in scholas philosophicas & ad rhetorum declamationes traducentes,quid aliud agunt quàm quòd modestæ orationi & castæ meretricias laudes tribuunt? Atq; istuc non minus est ineptum,quàm si quis athletæ sertum imponat ex liliis ac rosis compositum, quē magis deceat laurea, & ex oleastro facta corona. Euripides igitur poëta, dicente illi quodam, Carmen edidisti ex harmonia tripudiis idoneū,subrisit alius: at poëta ait: Nisi stupidus K
esses, ac nullo tangereris affectu,non risisses, quia res serias Lydiis modulis temperaui. Porrò philosophum, aut ciuili sapientia præditū uirum, pro concione delicatè ac exquisitis lenociniis celebratum ab auditore, quid aliud dicturū expectas,quàm,Appares mihi præco parū cordatus,& ut hoc insuper addā,contumelioſus? Nam quū me docente,& cohortationibus quibusdā de diis, de republica aut principatu differente, non concinueris lasciuam aliquam cantilenam,motúsue dederis incompositos, quæ dementia est philosopho tibia aut cithara canentes, tripudiúmue foris acclamantium adhibere,

A re,quibus minimè indiget, nullaq; ex parte laude huiusmodi tangitur? Rursus in admonendis auditoribus, erratisq; illorum corripiendis, obtinere debet hæc ratio,ut cum mœrore & patientia quadã huiusmodi audiantur: neque parasitorum more,qui risu quodam excipiunt reprehensionẽ ab iis quorum mensas sectantur,illosq; collaudant, auditorem in hac re conuenit esse facilem aut negligentem. minimè enim uerum,ac parum honestum magnanimitatis argumentum est impudentia,qua procaces & perfrictæ frontis homines sunt instructi. Morsu igitur omni uacante contumelia, per lusum & comitatem petere quempiam,dummodo id fiat hilari animo,exporrectáque
B fronte,festiuum sanè est,argutum,& libero homine dignum. Vnde non cõuenit auersari monita salubria quæ incitãt ad uirtutem, etiamsi ceu pharmacum aliquod acria uideantur ac mordacia. Minimè præterea ferẽdi sunt qui huiusmodi uerbo tacti, mox oculis in gyrum rotatis toti sudant, æstuq; animi flagrãt, protinus pudefacti. Quanquam intolerabilius est, & ingenii penitus deplorati, siquis iuuenis ad scomma rideat, & dum non pudet, nihil commouetur. Totum enim id accidit peccandi assiduitate,& inueterata cõ-
C suetudine: quemadmodum in carne callo obducta, quæ ex plagis uibicem non suscipit. Quæ quum ita sint,reiectis impudentibus, de iis loquamur qui pudore immoderatè abnutuntur. Inuenias enim qui semel duntaxat male audientes,fugam capessunt,ad philosophiam nunquam redituri. Quorum uicem ob id dolemus, quia egregium ex natura ad uirtutem calcar habentes, mollitie animi ac deliciis pereunt. Non enim perdurant, ac prorsus omnem reprehensionem ac rectam institutionem declinant: assentatoribus quibusdam & sophistis magis intenti, qui blanditiis aures illorum capiunt, cantionibus quantumcunque suauibus nihil compendii afferentes. Quem-
D admodum igitur à medico sectus,si mox aufugiat, nec patiatur se obligari, dolorem quidem sensit, at curationis utilitatem non expectauit: sic qui uulneranti ac mordaci sermoni morum prauitatẽ nõ exhibet sanandam, à philosophia discedit accepto morsu ac dolore, cæterùm nihil interea promouit. Neque uerò,ut author est Euripides, solum Telephi uulnus ab eadem hasta quæ illud inflixerat,sanatum extitit,sed etiam ingenioſi adolescentis, qui in philosophia probè est institutus,acceptus morsus,eadem oratione unde illatus est,emendari potest. Rectè itaque ex hoc consequitur, quàm patiente ac
E constanti animo sis oportet,si morsu aliquo feriare à philosopho, quòd hæc prima tædia in philosophia se offerant cuilibet ad illam aspiranti,haud aliter atque in sacris insultus quidam impetnnt initiandos, quos tamen illi spe futuræ dulcedinis ac dignitatis,neglecto dolore rerum præsentium, æquo ferunt animo. Quòd si per iniuriam uideare reprehensus,pulchrum nihilominus est patienter tolerare ictum,philosopho loqnente: cæterùm ubi dicendi finem fecerit,tum licebit rectè factum defendere,simulq; orare, ut hac inuehendi in uitia libertate posthac ingenuè utatur in uera & indubitata facinora. Huc accedit,quòd sicnt in literis discẽdis,in musicis,ac luctãdi arte,exordia multum exhibent laboris & difficultatis, immodica obscuritate: uerùm progresso paulisper facilia cognitu fiunt omnia,& amabilia, quæ & gesserit & dixerit: perinde atq; cũ homine ignoto,magna mox intercedit beneuolẽ-

Castigantis mox quomodo accipiẽda.

Impudentia falso magnanimitas putatur.

Impudentia unde.

Pudor ad uirtutem insigne calcar.

Difficultatis in itij patienter ferenda.

tia & familiaritas,simul atq; in mutuam uitæ consuetudinẽ trãsieris: ad eum F
sanè modum in ipso philosophiæ uestibulo non deest insoliti quippiam quo
torqueare,potissimùm in rerum ac uerborum raritate. Atqui negligẽda hæc
sunt,atq; adeò non tanti æstimanda,ut metu,& animi deiectione,mox in li-
mine ab instituto resilias: sed strenuè tentanda res est unaquæq; recordatio-
ne dulcedinis, quæ blanditur tendentibus porrò, ac suauia facit omnia quæ
sunt pulchra. Veniet enim non ita multò pòst lux quædam simul cum disci-
plina,summum ingerens amorem & illecebras ad uirtutem:quæ nisi contin-
gant,prorsus miser eris,ac meticulosus,nec ad felicem illam quam spes certa
ostendit, promouebis uitam, simul atq; per desperationẽ à philosophia reie- G
ctus fueris. Cæterùm habẽt quidem initia nonnihil obscuritatis, quod iuue-
nes inexpertos torqueat. non negamus. Cæterùm plerunq; item id accidit
postea,ut inscitia ac nodosa difficultate rerum uexentur, diuersisq; modis in
Quærendum quod nescias. idem incidãt peccatũ. Sunt enim quos docentẽ aut pudet interrogare quod
nesciunt,aut certè ueręntur illum obtundere. atq; illi non aliter ac si intelli-
gerent ea quæ necdum perceperunt,nutibus præceptori assentiunt. Ac sunt
rursus qui intempestiuis nugis ambitiosius quàm par est apud alios acerrima
uerborum pugna digladiãtur,ostentationem de se eruditionis eximiæ prius
dantes quàm accipientes: atq; in ea re nonnullos qui suas sequantur partes, H
urgendo retinent magis quàm accipiunt. Contingit autẽ illis quos prædixi-
mus, pudore quodam silere, ut discedentes à sermone addubitent,& tristitia
afficiantur,ac tandem necessitate compulsi, maiori pudore quàm obstreperi
isti disputatores turbentur, dum dicta altius secum repetunt,& transcurrunt.
Porrò audaculi item gloriolæ mancipia,id assequuntur,ut semper tenuitatis
& inscitiæ sibi conscii,illam celare quatenus licet annitantur. Excluſa igitur
omni deiectione animi & elatione, toti in hoc incumbamus, ut utilia dicta
discere possimus,& animo complecti,uestigia eorum qui nos ingeniosè ceu
tardiusculos ridere solent,affectando: quemadmodũ Cleanthem & Xeno- I
cratem factitasse legimus, qui condiscipulis primò lentiores uisi, studio non
intermisso,laboreq; irrequieto,tãdem alios longo interuallo post se reliquę-
runt, imitati in ea re uasa anguſti oris,& tabellas æreas,quæ ut liquorẽ & li-
teras difficilius accipiunt,ita fidelius seruant,& tenacius. Non solùm proin-
de,ut est apud Phocylidem,multorũ dolis expositum esse eum qui cupiat in
bonorũ uirorum haberi numero, necesse est,sed etiam crebrò irrideri, con-
temni, ac morsus dentatos in se accipere illum qui prorsus cupiat explodere
In obtusa in-genia. ab animo inscitiam. Vt non omittam interim eos qui peccant modo pror-
sus cõtrario,quippe segnitię & inertia,labores perpetuos,anxiasq; curas ex- K
hibentes præceptori, ipsi suopte ingenio nihil tentantes aggredi, crebroq;
identidem de eadem re sciscitantur: non admodum dissimiles inuolucribus
pullis,qui semper hiantes, præmansum ex alieno ore cibum, hoc est parata
omnia & elaborata sedulò sibi exhiberi postulant. Aliter item peccãt quidã
attentione nimia,illaq; ad amarulentiã concitant dicentem, dum uenari cu-
piunt gloriam in fœda loquacitate,& superuacaneis quæstionibus,hæsitãtes
ubi minimè conueniebat, nihilq; erat necessum: demonstrationes item locis
parũ opportunis exigẽtes. Et hac quidẽ ratione, uia ex sese breuis, lõga red-

ditur,

A ditur,ut ait Sophocles,non solùm uana quærentibus, sed aliis quoq; auditoribus eiusdē itineris comitibus. Interpellata docētis perpetua doctrina,interruptoq; sermone instituto,ambages fiūt ex methodo. Proinde, ut author est Hieronymus,hi de quibus iam diximus, ad inertium canum similitudinem proximè accedunt. Nam sicut illi pelles ferarum domi mordēt, & uillos cōuellunt,uerùm in uenatu minimè illas attingunt: ita ignaui isti admonendi sunt nobis,ut caput ipsum eruditionis,ac studiorū fontem attingant,unde in promptu sit illis reliqua artificiosè componere, memoria rerum auditarum suggerēte inuentionem. Quippe sermo auditus, seminis uice nobis erit,un-
B de in procliui sit fœtum concipere, qui breui coalescat, & prodeat in lucem. Neq; enim ingenia desiderant repletionē ueluti uasa,sed accendi uolunt ceu materia,quò uis inueniendi simul cum appetentia ueritatis incitetur. Deniq; quemadmodū inciuile est ad uicinū proficisci ignis accipiēdi gratia, ibiq; inuento luculētissimo foco desidere, ædibus propriis neglectis: ita prorsus indecens est,ab alio sermonem doctum audire,minimeq; curare ut domesticus ignis,nempe uis ingenii,accendatur. Quid uerò prodest sermonibus alienis animum oblectare, si nihilo te fias melior? Qui immoti considēt apud ignē, fomenta inde accipiunt,ac faciei ruborem. At quæ gloria est sermonis, si ex
C animo putrem humorem non decoquas philosophia, tetramq; non expellas caliginem? Si quid autem supereſt præceptorum ad rectè audiēdum, quod nos hic non attigimus,profectò frugiferum erit, uel nostrorum meminisse, ac disciplina quadam exercere uirtutem inueniendi, ne propria illa interna quam philosophia suppeditat,destituti,inani quodā uento sophistico & historico tumeamus: id semper æstimantes quod res est, initium uidelicet esse rectè uiuendi,ut malè audias,nec auerseris iustam reprehensionem.

Sermo est semen.

Reprehensio, initiū est bonæ frugis.

INVICTISSIMO ANGLORVM REGI HENRICO

D *octauo,* [redacted] S. P. D.

SIcuti non alia res est uel ad uitæ consuetudinē iucundior,uel ad obeunda negocia magis necessaria,quàm syncerus ac uerè liber amicus, ita nihil omnium solet homini rarius contingere: quemadmodum & aliàs præstantissimarum rerum summa raritas esse consueuit. Verùm ut scitè disserit Hieron ille Xenophonticus,hanc tantam felicitatis partem nulli magis desiderant, quàm principes alioquin felicissimi,quum nulli magis habeant opus amicis uel pluribus,uel syncerioribus. Etenim plurimum perspiciat oportet is qui unus tot hominum millibus prospicit. Proinde
E *multis oculis, hoc est multis prudentibus ac fidis amicis præditum esse principem decet. Quod quidem prudenter intelligens Darius Persarum rex,oblato malo punico quopiam insigni magnitudine,tantum optauit Zopyrorum, quantum inesset in eo granorum. Erat is Zopyrus uir egregiè probus,regiq; amicus,unde illum rex non iniuria tanti fecit,ut diceret se malle Zopyrum unum integrum,quàm centum capere Babylonas: palàm testificans,nullum esse thesaurum, quo non sit amicus precioſior. At huius filius Xerxes Græciam inuasurus,in tot hominum millibus, quot nullus adhuc hominum ausus est credere, unum reperit Demaratum à quo liberè & amicè moneretur,sed cuius fidem nō prius intellexerit, quàm euentu compertam. Quod ipsum usuenit & Crœso Lydorum regi in*

Solone. Alexander item Magnus in tam numerosa conuictorum turba, unũ habuisse Cal F
listhenem legitur, Aristotelis discipulum, & hunc tamẽ liberum magis quàm amicũ. Dio-
nysio Syracusano solus aderat Dion & Plato, Neroni Seneca: cuius consilijs si paruisset,
& imperium habuisset diuturnius, & inter bonos principes numerari potuisset. Sed ho-
rum fortasse mores & ingenium, ingenuos amicos non recipiebant. Quanquam etiam si
facillima sit natura principis, planeq; tua, qua nihil cogitari potest facilius, tamen fortu-
næ splendor, qui turbam amicorum allectat, idem obstat quò minus queat uerus amicus
à fucato dignosci. Neque enim temerè dictum est illud: Amicos secundæ res parant, ad-
uersæ probant. Atqui quo melior est possessio syncerus amicus, hoc nimirum est pestilen-
tior qui hoc titulo personatus obrepit. Itaque quum coticulis diligenter exploremus au- G
rum, purum sit, an secus: neque desint notæ quibus natiuam genuinam à factitia secerna-
mus: nónne uehementer absurdum sit, in re tanto maioris momenti parem diligentiam nõ
adhibere, uidelicet ut assentatorẽ ab amico, hoc est, rem omnium longè pestilentißimam,
ab omnium saluberrima dignoscamus? Verùm ne cui ceu uenenum gustu, sic amicum ex-
perimento, magno suo malo deprehẽdere sit necesse, Plutarchus, auctor inter Græcos si-
ne controuersia doctißimus, miram quandã rationem prodidit, qua facilè possit ingenuus
ac syncerus amicus à personato fucatoq; distingui. Iam uerò quoniã in admonendis ami-
cis uelut in medicando non sat est adesse fidem, uerùm & prudentiam adhibere cõuenit, H
ne dum parum aptè mederi studemus erratis amici, subuertamus amicitiam, & hanc ad-
iecit coronidem, docẽs qua moderatione sit admonendus amicus, si quid extiterit admo-
nitione dignum. Tam frugiferum igitur opus in Maiestatis tuæ gratiam latinitate dona-
uimus, quo idem studium, eundem animum, quem tibi olim ampliſſimæ spei puero testati
sumus, nunc regi regum omnium florentißimo testaremur. Bene uale.

PLVTARCHI CHAERONEI QVO PACTO POSSIS ADVLATOREM AB AMICO DIgnoscere, [redacted] interprete.

I

QVI fateatur sese plurimum amare seipsum, Antioche Philopappe, huic omnes ueniam dare solent, quemadmodũ inquit Plato, quum tamen ea res, præter alia multa uitia, illud quoq; grauissimum gignat in homine malum, quòd non potest esse sui iudex æquus & incorruptus. Quisquis enim amat, hallucinatur ac cæcutit in eo quod amat: nisi quis doctrina consuescat ea magis habere in precio, sectariq;, quæ sint honesta, quàm quæ cognata, domesticaq;. Atque id quidem amplum locum ac spacium inter amicos præbet assentatori, quippe cui facilem & commodum in nos aditum K
aperit amor nostri, per quem, quãdò sibi quisque adulator est primus ac maximus, haud grauatim admittit & alium, si eorum quæ appetit ac uult, sibi testis simul & adstipulator accedat. Siquidem qui contumeliæ causa dicitur philocolax, hoc est gaudens assentatoribus, is uehementer est amans sui, ac propter beneuolentiam qua seipsum prosequitur, nihil non adesse sibi, non solum cupit, sed etiam arbitratur. Quanquam hominũ huiusmodi cupiditas quidem haudquaquã absurda, cæterum opinio periculosa est, quæ multã desideret cautionẽ. Quòd si diuina quædã res est ueritas, ex qua ceu fonte diis

pariter

A pariter atque hominibus omnia bona proficiſcantur auctore Platone, uidē-
dum eſt ne adulator cùm diis omnibus ſit hoſtis, tum uerò maximè Apolli-
ni Pythio. ſemper enim illi repugnat oraculo, Noſce teipſum: id inſerens in
animos mortalium, ut unuſquiſque fallat ſeipſum, ignorētque ſua ipſius bo-
na, ac mala: bona quidem mutila reddens & imperfecta, mala uerò pror-
ſus inemendabilia. Ergo ſi quemadmodum cætera ferè faciunt mala, ſor-
didos & humiles duntaxat impeteret adulator, haud eſſet res perinde pe-
ſtilens, nec æquè uitatu difficilis. At poſteaquam uti teredines lignis tene-
ris ac dulcibus potiſſimùm innaſcuntur, ſic ingenia generoſa, gloriæq; cupi-
B da, proba, & humana, recipiunt adulatorem, & adnaſcentem aluntur: ad hæc,
quoniam, ut inquit Simonides, quemadmodum morbus alendi equos, non
lecythum comitari ſolet, ſed arua frumentifera, ſic uidemus adulationem nō
eſſe comitem pauperum, aut ignobilium, aut parum potentium, ſed ingen-
tium familiarum, ac negociorum ruinam ac morbum exiſtere, adeò ut ſæpe-
numero regna quoque ſubuertat, & imperia: non mediocris eſt negocii, ne-
que uulgarem poſtulat curam & prouidentiam, ſi quis de ea uelit expende-
re, quibus rationibus fieri poſſit, ut quum maximè ſe circumagat, ac pene-
tret in omnia, tamen amicitiam non lædat, neque traducat. Nam pediculi
C diſcedunt à morientibus, & corpora relinquunt ſimul atque ſanguis extin-
ctus fuerit, quo nutriri ſolent: aſſentatores autem uideas nec attingere pror-
ſus res aridas ac frigidas. nobilibus ac potentibus imminent, híſque aluntur,
ſed iidem rebus commutatis ſtatim auolant. Verùm haud oportebit illius tē-
poris experimentum expectare, tum quidem inutile, uel potius noxium, ne-
que periculo uacans. Graue ſiquidem eſt, in eo demum articulo ſentire qui
non ſint amici, quo amicis eſt opus, qùum non liceat iam incertum & inſyn-
cerum amicum cum certo ſyncerōque permutare. Quin magis ut nummū,
ita amicum habere conuenit, nempe probatum antequam eo ſit opus, non
D uſu ipſo deprehenſum. Neque enim oportet intelligere poſteaquam malum
acceptum eſt, ſed ne quid accipiamus mali, experimentum adulatoris eſt ca-
piendum, & animaduerſio. Alioqui idem nobis accidet, quod ſolet his qui
lethale uenenum nō aliter ſentiunt, niſi quum præguſtarint, ſuo exitio iudi-
cantes. Neque hos ſanè probamus, neque rurſum illos qui amicos honeſto
metientes & utilitate, protinus ipſa re deprehendiſſe ſe putant aſſentatores
eſſe, quorum conſuetudo iucundior eſt & blandior. Nec enim inſuauis
res eſt amicus, nec incondita: neque quiſquis aſper eſt & agreſtis, hoc ipſo
amicus eſt, quòd ſeuerus, & auſterus. uerum ipſum amicitiæ decus, & gra-
E uitas, ſuauis eſt & amabilis,

Hanc iuxta Charitéſque & Amor ſedem poſuere.

Neque enim afflicto ſolum dulce eſt uultum intueri uiri beneuolentis, quē-
admodum inquit Euripides, uerùm in utraque fortuna præſtò eſt amicitia,
non minus uoluptatem & gratiam addens bonis, quàm malis moleſtiā adi-
mens, ac deſperationem. Et quemadmodum Eueni ſententia, condimentum
potiſſimum eſt ignis ipſe: ſic deus qui uitæ mortalium amicitiam admiſcuit,
omnia lauta, dulcia, gratáque reddidit hac præſente, ſimúlque res condiēte.
Alioqui quomodo per delectationem inſinuaret ſeſe adulator, ſi cōſpiceret

amicitiam nequaquam admittere uoluptatem? certè nullo pacto. Sed uti quę F
non aurea sunt, sed aurum arte mentientia, factitiáque, solum splendorem ac
nitorem imitantur auri: sic adulator amicè iucunditatem ac festiuitatem ef-
fingens, omni tempore sese hilarem ac blandum exhibere uidetur, nusquam
repugnans, nusquam obsistens. Vnde qui nos laudant, non eos protinus su-
spectos adulationis habere conuenit. siquidem non minus est amici, laudare
in loco amicum, quàm reprehendere: quin potius prorsus esse morosum ac
querulum, alienum est ab amicitia, mutuáque uitæ consuetudine. Verùm cã-
didè libentérque rectè factis suam laudem tribuentem, beneuolentiam faci-
lè citráque molestiam ferunt: rursus & admonentem, & liberè loquentem, G
dum & iu bonam accipiunt partem, & credunt, qui libenter laudat, eundem
non nisi necessariò reprehendere. Ergo difficile est, dixerit aliquis, assenta-
torem ab amico discernere, si quidem neque delectãdo differunt, neque lau-
dando. Nam in officiis & obsequiis sæpenumero uidere licet amicitiam ab
adulatione superari. Quid igitur futurum est? Dicam. Si uerum adulatorem
miro artificio tractãtem negocium insectemur, ac non quemadmodum uul-
gus hominum facit, adulatores existimemus istos, quos autolecythos ac mẽ-
sarios uocant, quíque tum audiuntur, postquam manibus infusa est aqua, ue-
luti dixit quidam. Siquidem horum sordidum ac seruilem animum, in unico H
calice ac patina scurrilitas ac nugacitas prodit & arguit. Neque enim opus
fuit Melanthium Alexandri Pheræi parasitum deprehendere, qui interro-
gantibus quomodo fuisset interfectus Alexander, per costam, inquit, in meũ
uentrem. Neque hos qui mensas opulentas cingunt, quos nec ignis, nec fer-
rum, nec æs prohibet quo minus ad cœnam uentitent. Neque rursus Cy-
prias illas assentatriculas, quas quum in Syriam transissent, gradulos appel-
labant, quòd regum uxoribus in currũ ascensuris inclinatæ ceu gradus præ-
berent. A quonam igitur cauendum est? Nimirum hoc, qui non uidetur adu-
Adulatorum qui maximè cauendi. lari, neque præ se fert adulatorem, quem non reperias circa culinam, neque I
deprehenditur umbram dimetiens uti cœnæ tempus cognoscat, neque te-
mere cadit uino temulentus, sed plerunque sobrius est, curiosus est, ad rem
pertinere putat ut negociorum tuorum sit particeps, uult arcanorum fieri
conscius: in summa, tragicus est amicitiæ histrio, non satyricus, aut comicus.
Nam uti Plato dicit extremum iniustitiæ genus esse, iustum haberi qui iu-
stus non sit: ita sentiendum est & adulationem esse periculosam, quæ latear,
non eam quam aliquis præ se ferat: neque eam quę ludicra sit, sed quæ seria,
propterea quòd hæc facit ut ueræ quoque diffidatur amicitiæ, cui multa sæ-
pecum illa conueniunt, si quis animaduerterit. Gobryas igitur quum fortè K
in idem incidisset domicilium obscurum, in quod fugerat Magus, iámque
cum eo colluctari cœpisset, Darium imminẽtem & ambigentẽ, iussit utrunq;
transfodere. Nos uerò quandoquidem minimè probamus dictum illud, Va-
leat amicus cum inimico, & adulatorem cum amico multarum rerum simili-
tudine connexum distrahere conamur: diligenter cauere debemus, nequan-
do uel unà cum malo eiiciamus id quod est utile: uel parcentes ei quod ad rẽ
pertinet, incidamus in id quod noxium est. Nimirum ut inter agrestia semi-
na, quæ forma ac magnitudine similia sunt, frumentis admixta difficilè re-
purgantur:

A purgantur: aut enim unà non excidunt per anguſtiora foramina, aut ſimul excidũt per ampliora: ſic adulatio difficilè ſeparatur ab amicitia, quippe quę ſeſe in omnem affectum, in omnem animi motum, utilitatem, & conſuetudinem cum illa commiſcet. Iam quoniam omnium rerum iucundiſſima res eſt amicitia, nec eſt aliud quicquam quod æquè delectet, ob hoc & adulator uoluptatibus irrepit, & uoluptati eſſe ſtudet. Rurſum quoniam gratia & utilitas conſequitur amicitiã, unde dictum eſt etiam illud, Amicum magis eſſe neceſſarium, quàm aquam, aut ignem: ob id adulator ingerens ſeſe miniſteriis & obſequiis, uehementer dat operam ut diligens, impiger, ac promptus
B eſſe uideatur. Porrò quoniam morum ac ſtudiorum ſimilitudo præcipua res eſt quæ conciliet & contineat amicitias, ac modis omnibus iiſdem gaudere, eadem fugere, primùm in unum committit & copulat affectuum cõcordia: id perſpiciens adulator, ſeſe ceu materiam quandam componit ac format, accommodare ſeſe ſtudens & aptare, quoſcunque fuerit aggreſſus, effingẽs & imitans illos, quum ſit udus ac mollis, idoneúſque qui quiduis probabiliter exprimat & imitetur, ut illud poſſis dicere,

Morũ & ſtudiorum ſimilitudo conciliatrix amicitiæ.

Es ipſe Achilles, non Achillis filius.

Ad hæc autem, quod eſt omnium in adulatore aſtutiſſimum, quoniam intel-
C ligit loquendi libertatem tum dici tum uideri propriam amicitiæ uocem, uelut animantis cuiuſpiam: contrà non liberè loqui, & ab amicitia, & ab ingenuis moribus alienum: ne hanc quidem inimitatam relinquit: uerùm nõ aliter atque callidi obſoniorum artifices, amaris ſuccis & auſteris utuntur condimentis, quò dulcium ſatietatem adimant: ſic aſſentatores haud ueram illam, nec utilem, ſed uelut è ſupercilio promicantem, palámque titillantem adhibent libertatẽ. His itaque de cauſis difficillimum eſt hominẽ deprehendere. Quod quidem accidit & in animantibus quæ colorem mutare ſolent, & rebus ac locis ſubiectis ſimilia reddũtur. At quoniã ille fallit & obtegitur
D ſimilitudine, noſtræ partes ſunt, oſtenſis diſcriminum notis, eundẽ retegere ac renudare, alienis coloribus ac formis, quemadmodum inquit Plato, propterea quòd propriis careat, ornatũ. Protinus igitur à principio rem conſideremus. Principiũ autẽ amicitiæ pleriſq; mortalibus eſſe dictum eſt, affectuum ingeniiq; ſimilitudinem, mores eoſdem, eandemq; uitæ rationem libenter amplectentem, iiſdem gaudentem ſtudiis, negociis, exercitamentis: quibus de rebus dicta ſunt & illa,

Loquendi libertas amicitiæ propria.

Seni ſenilis lingua iucundiſſima eſt,
Puero puellus, mulier apta eſt mulieri,
E Aegrotus ægro: quem tenet ſors aſpera,
Multis malis exercito eſt accommodus.

Ergo perſpiciens adulator inſitum eſſe nobis, conſimilibus gaudere & uti, eâque libenter amplecti, hac uia primùm nititur unicuique ſemet adiungere, & in familiaritatem inſinuare, nõ ſecus atque hi faciunt, qui belluam aliquam immanem alunt, iiſdem ſtudiis & exercitamentis, earundem rerum cura, tractatione, paulatim accommodans ſeſe, & in eundem transformans uitæ colorem, donec ille anſam aliquam præbuerit, ac manſuetus iam palpãti, familiariſque reddatur. Interea uituperat ac damnat & res, & inſtituta ui-

tæ,& homines,quibuſcunque ſenſerit illum offendi. Rurſum quæ placent, F
ea laudat haud moderatè,ſed ita,ut cum ſtupore & admiratione ſupra modum efferre uideatur. Porrò quod amat & odit,id confirmat à iudicio proficiſci potius quàm affectu. Quanã igitur ratione deprehenditur,aut quibus diſcriminum notis capitur ille qui nec eſt nec fit ſimilis, uerùm ſe ſimilem mentitur? Primum illud animaduertendum erit,num ſimile ſit uitæ inſtitutum,& num ſimilitudo perpetua ſit & concinens,num ſemper iiſdem gaudeat,eadem laudet,num ad idem exemplar uitam ſuam dirigat, componátque,ſicuti dignum eſt ingenuo,cui uerè cordi eſt amicitia,uitæq; conſuetudo,morum ſimilitudine cohærens. Nam huiuſmodi eſt amicus. Aſt adulator G
qui nullam morum ſtabilem habeat ſedem,nec ullum uitæ genus ſibi præſcripſerit,ſed nunc his,nunc illis accommodet ſeſe,& affingat, haudquaquã ſimplex eſt,nec unus,ſed in quamuis mutabilis ſpeciem ac uarius,alio atque alio ſubinde habitu,aquarum in morem ſemper tranſeuntiũ,ac præterfluentium, quæ ad ſubiecti ſoli ſpeciem tranſmutantur. Nam ſimius quidem, ut uidetur,hominem imitari ſtudens,capi ſolet dum unà cum illis mouetur ac ſaltat. Contrà aſſentator ultro alios illicit,ac fallit imitando,non quidem eodem modo omnes,ſed cum hoc quidem unà ſaltans & cãtans,cum illo colluctans & conflictans. Porrò nactus hominem uenandi ſtudioſum,ſequitur H
tantùm non exclamans ea quæ Phædra dicit in Tragœdiis: Per deos geſtio canibus dilacerare ceruos maculoſos,caſſibus implicãs. Atqui nihil ille molitur in feram,ſed ipſum irretit ac circumuallat uenatorem. Quòd ſi iuuenẽ uenetur & captet literarum ac diſcendi cupidum,rurſum in libris eſt totus, barbam ad talos uſque demittit, amicitur pallio, in uictu nullus delectus, tum in ore habet numeros, rectangulos & triangulos Platonicos. Rurſum ſi quis ſolutior in eum inciderit,iã cõpotationibus gaudet,ac diues efficitur.

Deinde quidem pannis uafer eſt exutus Vlyſſes.

abiicitur pallium,detondetur barba ceu meſſis infrugifera, poſcuntur deli- I
cata uaſcula refrigerando uino,& phialæ,proferuntur riſus ac ioci in deambulationibus, iaciuntur dicteria in philoſophos. Id quod accidiſſe narrant Syracuſis quum illuc aduenifſet Plato, ac Dionyſius miro quodam ardore philoſophiæ teneretur: nempe regiam puluere fuiſſe refertam, præ turba geometricas pingentium figuras. At ſimul atque iam offendiſſet Plato, ac Dionyſius relicta philoſophia rurſus ad compotationes, ad mulierculas, ad nugas,ad laſciuiam præceps raperetur, ſtatim uniuerſos perinde quaſi Circes poculis tranſformatos, literarum odium,obliuio, uitæque mollities occupauit. Conueninnt autem & magnorum adulatorum facta, & eorum K
Alcibiades uarius. qui rempublicam adminiſtrant, quorum ſummus Alcibiades. Is Athenis dicteriis ludebat,alebat equos, comémque quandam & feſtiuam agebat uitam. Idem apud Lacedæmonios ad cutem uſque radebatur, geſtabat palliũ, frigida lauabat. Rurſus in Thracia belligerabatur, ac potabat. Porrò quum perueniſſet ad Tiſaphernem,deliciis,mollitiei,faſtuíque ſe dedidit. Atque ad hunc modum effingens ſeſe, & ad omnium mores accommodans, plebem ſibi conciliabat, & in conſuetudinem ac familiaritatem ſeſe inſinuabat. At non talis fuit Epaminondas,nec Ageſilaus,qui tametſi cum pluribus homi-

nibus

A nibus ac diuersorum institutorum ciuitatibus haberent consuetudinem, tamen ubique mores se dignos,& amictu & uictu & oratione & uita tuebantur. Sic & Plato non alius fuit Syracusis,quàm in Academia:nec alius apud Dionysium,quàm apud Dionem. Cæterùm adulatoris ueluti polypi piscis mutationes facillimè deprehendere licebit, dum idem in diuersa uerti uidetur, uituperans quam prius laudauerat uitam, rursum approbans facta, uitæ rationem,dicta,perinde quasi placeant, quibus antea offendebatur. Videbis enim illum haudquaquam stabilem,ac suum,neque proprio affectu diligentem, aut odio habentem, gaudentem, aut dolentem, sed speculi ritu, ex-
B ternorum affectuum,uitarum,ac motuum imagines in se recipientem. Talis enim est,ut si uerbótenus amicum aliquem apud illum uituperes, dicat:Serò tu quidem hominem pernosti:nam mihi nec initiò placebat. Rursum si mutata sententia laudes,Per Iouem gratulor,inquiet, & illius nomine gratiam habeo,planéque uera credo quę dicis. Quòd si dixeris diuersum uitæ genus esse suscipiendum,tanquam à reipublicæ negociis digressus,ad tranquillam & à negociis alienam uitam te uelis cõferre:Iam olim,inquit, nos ab his tumultibus & inuidentiis liberari conueniebat. Quòd si rursum ad negocia & agendas causas propensus uidearis,statim acclamat,Digna te cogitas:nam à
C negociis abesse,iucunda quidem res est,sed humilis & ingloria. In hunc igitur protinus illud dicere conueniet:

Adulatoris deprehendendi ratio prior.

Hospes,nunc alius mihi quàm prius esse uideris.

Nil opus est amico qui mecum mutet locum,qui mecum annuat, quandoquidem ista multo magis facit umbra, sed eo qui mecum uera loquatur, qui mecum diiudicet. Atque una quidem adulatorem deprehendendi ratio hæc est. Alterum autem discrimen quod obseruandum inter similitudines, hoc est:Qui uerus est amicus,is nec imitatur omnia,nec facilè laudat omnia, sed optima tantùm,

Altera.

D Nam socius esse amoris,haud cursus solet,

quemadmodum inquit Sophocles. Immo,per Iouem, in rectè factis,in honestarum rerum studio socius est amicus,non in peccando, nec in facinoribus: nisi si quis insciens uitium & improbitatem ex conuictu & familiaritate sibi contraxerit,quemadmodum oculorum morbus contagio serpit, & inficit uicinum. sic enim ferunt Platonis familiares contractos humeros expressisse:item Aristotelis amicos balbutiem illius imitari solitos:rursus Alexandri regis familiares ceruicem inflexam,& in dicendo uocis asperitatem reddidisse. Sunt enim nonnulli,qui non sentientes ex alienis moribus & in-
E geniis multa in se recipiunt. Verùm adulatori prorsus id accidit, quod solet chamæleonti:siquidem & ille colorum omnium exprimit similitudinem, præterquam albi. Itidem adulator quum sese similem præstare nequeat in his quę digna sunt studio,nihil in turpibus inimitatũ relinquit. Sed quemadmodum imperiti pictores, quum quæ pulchra sunt,assequi nequeant, in rugis ac uerrucis & cicatricibus similitudinem repræsentant: sic assentator imitatur intemperantiam,superstitionem,iracundiam,acerbitatem in famulos,diffidentiam erga domesticos & cognatos. Nam præterquam quòd est suapte quoque natura procliuis ad deteriora,uidetur sibi ita lõgissimè abesse

Adulator chamæleonti similis.

à uitio reprehensionis, si turpia imitetur. Suspecti sunt enim qui quærunt F
meliora, quique amicorum erratis offendi, eáque molestè ferre uidétur: quæ
quidem res & Dionysio Dioné, & Samium Philippo, & Cleomenem Pto-
lemæo suspectos & inuisos reddidit. Adulator autem simul & iucundus ui-
deri studet, & fidus, quasi præ magnitudine amoris ne malis quidem offen-
datur, sed in omnibus iisdem ducatur affectibus, & ingenio consentiat. Vnde
tales nec fortuitarum rerum, quæq; citra nostrum accidunt consilium, ex-
pertes esse uolunt: quin & simili morbo teneri se fingunt, assentantes ægro-
tantibus: & nec acutè cernere, nec audire, si cum luscioſis ac surdastris agãt:
quemadmodum Dionysio cæcutiéte adulatores illius alius in alium impin- G
gentes, & patinas inter cœnandum deiicientes, simulabant & ipsi cæcutien-
tiam. Nonnulli uerò magis etiam penetrantes in affectus, interius & altius
insinuant sese, & usque ad arcana similitudinem affectuum cõmiscent. Ete-
nim quum senserint aliquos infeliciter duxisse uxorem, uel de filiis aut do-
mesticis malè suspicari, ipsi suis non parcunt, sed quernntur de liberis pro-
priis, aut uxore, aut cognatis, aut familiaribus, arcana quædam crimina pro-
ferentes. Siquidem similitudo facit ut magis affici tangíque uideantur amici
malis. Iámque illi ceu datis obsidibus effutiunt uicissim arcanarum rerum
quippiam. Ast ubi effutierint, utuntur illis, metuúntque fidei desertores ui- H
deri. Ego uerò noui quendam, qui uxorem suam eiecerit, ut amicus itẽ suam
repudiaret. deprehensus est autem clãculum ad illam commeare, uel ad sese
accersire: id quod etiam ab amici uxore animaduersum est. Vsque adeò non
nouerat adulatoris ingenium, qui credidit hos uersus iambicos magis cõue-
nire cancro, quàm assentatori:

Est uenter omne corpus, undique obtuens
Oculus, suísque bestia reptat dentibus.

Nam huiusmodi quidem est imago parasiti, & amicorum qui patellam se-
quuntur, & ad prandia præstò sunt, quemadmodum inquit Eupolis. Verùm I
hæc quidem omittamus in præsentia, suo dicenda loco. At illud adulatoris
artificium haud est prætermittendum, quòd si quid etiam imitatur hone-
stum in eo quem assentando captat, tamen illi cedit uictoriam. Inter hos
enim qui ueri sunt amici, nec ulla intercedit æmulatio, nec inuidia, sed siue
pares fuerint in rectè factis, siue impares, æquo animo ferunt. At assentator,
cui semper curæ est secundas agere partes, sic imitatur æqualitatem, ut su-
peretur, sitq; inferior, omnibus in rebus uinci sese dicens, præterquam in ma-
lis. Porrò in malis haud concedit illi primas: uerùm si fuerit ille morosus, se-
se prædicat attæ bili obnoxiũ esse. si ille fuerit superstitiosus, se dicit numine K
quopiam afflari rapiq;. si amarit ille, se dicit insanire. Immodicè, inquit, risi: at
ego, inquit, pre risu emoriebar. In bonis autem rebus contrà facit. Nã se qui-
dem ait currere uelociter, sed illum uolare. Se quidem equitare mediocriter,
sed quid, inquit, ad hunc Hippocentaurum? Poeta sum non infelicis inge-
nii, nec pessimos omnino facio uersus: tonare uerò non meum est, sed Iouis.
Et sic adulatur, ut ostendat sibi conatum honesti non defuisse, quum imi-
retur: sed dum non assequitur, uiribus destitui. Quantum igitur ad similitu-
dinem attinet, huiusmodi notis dignoscere possis adulatorem & amicum.

Cæterùm

A Cæterùm quoniam,uti iam dictum eſt,delectatio quoque cõmunis eſt ambobus(neque enim minus uir bonus delectatur amicis,quàm malus aſſentatoribus)agè diſtinguamus & hanc partem. Eſt autem diſtinguendi ratio, ut ad ſuum finem delectatio referatur.id quod hunc ad modum conſideres licebit. Habet unguentum fragrãtiam, habet & pharmacum:ſed hoc intereſt, quòd illud ad nihil aliud quàm ad delectandum paratũ eſt:in hoc nerò quod purgat,quod calefacit,quod carne uulnus obducit, præter hanc uim obiter etiam bene olet. Rurſum pictores iucundos colores ac tincturas miſcẽt:ſunt autem & medicorũ nonnulla pharmaca aſpectu iucunda,coloribúſque non

Delectat amicus & adulator,ſed ratione diuerſa.

B inamœnis. Quî differunt igitur? Nimirum hoc, quòd uſus fini diſcernũtur. Ad conſimilem ergo modum,amicorum mutua beneuolẽtia in re quapiam honeſta frugiferáque,habet quiddã quod oblectet, nelut aditũ ad uoluptatem. Aliquoties autem luſibus,conuiuiis,uino ſeſe oblectant,nonnunquam iocis ac facetiis inter ſe ueluti condimentis honeſtarum ac ſeriarum rerum utuntur. Vnde & illud dictum eſt:

Oblectant animum uario ſermone uiciſſim. Item illud:

Indiſcretus amor fuit,indiſcreta uoluptas.

Verùm unum hoc agit adulator,unum hoc ſpectat,ut ſemper uel luſum ali-

C quem,uel rem uel orationem ad uoluptatem cõminiſcatur, & arte condiat. Sed ut rem,in pauca conferam,adulator quò delectet,nihil nõ faciẽdum ſibi putat:at amicus ſemper faciens quod oportet,ſæpe iucundus eſt, ſæpe moleſtus, nec hoc cupiens,nec illud fugiens,ſi quidẽ eſſet utilius. Sicut enim medicus quum expedit,crocum & nardum immiſcet pharmacis,atq; adeò ſæpenumero & lauat placidè,& alit benignè,nonnunquam his prætermiſſis caſtorium immittit,

Vtilitati ſtudet amicus.

Aut graue olens polium,uirus inamabile cuius,

aut tritum elleborum cogit ebibere,nec hic moleſtiam,nec illic iucunditatẽ

D ceu finẽ ſpectans,ſed utriſq; modis ad idem tendens,nempe ut eum quẽ curat,ad meliorem adducat ualetudinem:itidẽ amicus nonnunquam efferens ac delectans amicum,laude & beneuolentia ad honeſtum adducit,uelut ille apud Homerum:

Teucer amice mihi Telamonie,ductor Achiuũm,

Fac iſto iaculere modo. Et illùd:

Pôſt equidem quinam diui obliniſcar Vlyſſis?

Rurſum cum coërctione eſt opus,tum ſermone mordaci,caſtigatoriáque libertate tangens ait:

E Inſanis Menelaë,nec hæc dementia quicquam

Profuerit tibi.

Nonnunquam facto ſimul & dictis corripit, quemadmodum Menedemus Aſclepiadis amici filium luxurioſum & incompoſitæ uitæ excludens,nec alloquẽs,ſobrium reddidit. Et Batto ſcholam interdixit Arceſilaus,quũ uerſum in Cleãthem feciſſet in comœdia. Cæterùm poſteaquam Cleãthi ſatiſfeciſſet,factique pœniteret,recepit hominem in gratiam. Oportet enim ſic amicum contriſtare, ut proſis. Nõ oportet autem contriſtãdo tollere neceſſitudinem, ſed dolore ceu mordaci pharmaco conueniet uti,quod ſeruet &

incolumem reddat eum qui curatur. Vnde ſicut muſicus, itidem & amicus, F
ad honeſtatem & utilitatem utens mutatione, dum quædam concedit ac remittit, quædam intendit, ſæpe quidem iucundus eſt, ſemper autem utilis: cõtrà aſſentator, ſemper eadem formula, eodémque tenore, quod delectat, & ad gratiam facit, aſſonare ſolitus, neque facto nouit repugnare, neque dicto moleſtus eſſe: tantùm quod illum uelle uiderit, id ſequitur, ſemper ad illius uocem concinens & concordans. Quẽadmodum igitur Xenophon narrat Ageſilaum libenter ab his laudari ſolitum, qui non dubitarent & uituperare: ita putandus eſt amicè iucundus & blandus eſſe, qui quandoque poſſit contriſtare amicum, ac reſiſtere. Conſuetudinem autem perpetuò iucundã, G
& ad immodicam gratiam obſeruientem, omníque carentem morſu, ſuſpectam habere conuenit, atque adeò Laconis illud in prõptu habere, qui Charillum regẽ laudante quopiam, Quonam, inquit, pacto hic bonus eſſe poſſit, qui ne malis quidem acerbus eſt? Aiunt itaque quoſdam tauris œſtrum in aurem inferere, & canibus item uermiculum, quem crotonem uocant. Adulator autem ambitioſorum aures laudibus occupans, & affixus, haud facilè excutitur. Vnde iam maximè uigilanti iudicio fuerit utendum, & obſeruãdum, utrũ ea laus rei tribuatur, an homini. Rei tribuitur, ſi magis laudẽt abſentes quàm præſentes, ſi iidem uelint eadem, ſuſpicientes non nos ſolùm, H
ſed quoſcunque conſimiles: ac non modò hæc, modò diuerſa tum dicant, tũ faciant. Ad hæc, quod eſt omnium maximum, conſiderandum eſt ſi nõ ſenſerimus ipſi noſmetipſos uel pœnitere uel pudere eorum de quibus laudamur, ac nõ optare potius diuerſa à nobis facta dictáque fuiſſe. Siquidem domeſticum animi iudicium reclamans, nec agnoſcens eiuſmodi laudes, haud corrumpitur aut tangitur affectibus, nec aſſentatoribus capi poteſt. Verùm haud ſcio quo pacto complures in rebus quidem aduerſis conſolationẽ non ferunt, ſed magis hos admittunt qui unà ſecum lamẽtantur ac deflent. Porrò quum errauerint, ac deliquerint, ſi quis eos coarguerit, mordacíque re- I
prehenſione pœnitudinem inducere conetur, hunc hoſtem & criminatorẽ eſſe ducunt. Qui uerò collaudet ac prædicet quæ fecerint, eum amplectuntur, hunc beneuolum & amicum eſſe putant. Iam uerò qui factum aut dictum, quicquid illud fuerit, quod uel feriò dixerit, uel ſalſe in quempiam luſerit, laudant & applaudunt, ii ſolùm ad præſens ac ſtatim noxii deprehenduntur. Aſt qui laudando penetrant ad ipſos mores, & his corrumpendis adulantur, perinde faciunt ac famuli ſolent, qui non de aceruo, ſed de ſemine furantur. Nam dum uirtutis uocabula uitiis tribuunt, nimirum inficiunt affectum actionum ſeminarium, & habitum animi, unde ceu fonte omnia K
uitæ officia proficiſcuntur. Scribit enim Thucydides, in ſeditionibus ac bellis, ſolitam uocabulorum dignitatem non iis tribui factis quibus oportebat, ſed accommodari iis quæ fiebant. Siquidem audacia temeraria, fortitudo contentioſa iudicabatur, cunctatio prouida, timiditas decora. Contrà modeſtiæ nomine prætexebatur ignauia, & diligens in omni re prudentia, ſegnities habebatur. Cæterùm in adulationibus perſpicere & cauere conuenit luxum liberalitatis nomine fucatum, timiditatem cautelæ, temeritatem celeritatis, rurſum ſordes frugalitatis palliatas uocabulo: tum eum qui

fœdis

A fœdis amoribus est deditus, appellatum comem & amantem: iracundum autem ac perferocem, dictum magnanimum: porrò uilis abiectíque animi hominem, uocatum humanum: quemadmodum alicubi scribit & Plato, amãtem, quoniam adulator est iis quos amat, eum qui simis est naribus, amabilem appellare: qui naso sit aduncо, regalem: qui nigri sint, uiriles: qui candidi, deorum filios. Porrò mellei cognomen, prorsus amantis esse fucum, diminuentis faciléque ferentis amati pallorem. Quanquam cui persuasum est ipsum esse formosum, quum sit deformis aut procerum esse, quum sit pusillus: is nec diu tenetur hoc errore, & leni afficitur incommodo, nec eo qui-
B dem immedicabili: uerùm quum uitia uirtutum nominibus laudantur, ut iam pecces non modò non dolens, sed gaudens etiam, detrahitúrque peccatis pudor: ea nimirum res Siculos subuertit, quòd Dionysii Phalaridísque crudelitatẽ, iustitiam & sceleratorum odiũ uocarẽt adulatores. Eadẽ Aegyptũ perdidit, quòd Ptolemęi muliebritatẽ, afflatus, eiulatus, liliorũ ac tympanorũ insculpturas, religionẽ deorumq; cultum appellarent. Eadẽ Romanorum mores tam integros ad nihilum redegit, ac sustulit, quòd Antonii delicias, libidines, ac uiscerationes, ita blandientes extenuarẽt, ut humanitatẽ & hilaritatem uocarent, indulgente illi potentia fortunaq;. Porrò quænam alia
C res Ptolemæo insulã ac tibias addidit? Quid aliud Neroni tragicum addidit ornatum? quid personam & cothurnos induit? an non assentatorũ laudatio? Iam reges pleriq;, nónne si quum musicantur, uocantur Apollines: quũ inebriantur, Bacchi: quũ luctantur, Hercules, in omne dedecus gaudentes adulatione abducuntur? Quapropter potissimùm in laudibus cauendus erit assentator: id quod nec illum ipsum fugit, sed miro artificio cauens ne suspectus sit, si quem nactus fuerit splendidè cultum, glorioſum, aut agrestẽ crassa uestitum tunica, tum toto utitur naso: quemadmodũ Struthias insultans Bianti, ac laudibus in stuporem illius debacchans: Plus, inquit, bibisti quàm
D rex Alexãder. Item quũ risu Cypriũ incesseret. Quòd si uiderit eos nasutiores, maximè si cõspexerit animaduertẽtes, ac regionẽ hanc ac locũ, ne possit adulator occupare, custodientes, tum nõ statim laudẽ inducit, sed procul discedẽs, longísq; circumactus ambagibus, tandẽ accedit nullo strepitu, ceu belluã manu cõtrectans ac palpãs, tentansq;. Interdũ enim aliorũ de illo laudes renũciat, rhetorũ exẽplo alienã inducens personã, dicens in foro se hospitibus quibusdã aut senibus admodũ libenter adstitisse, multa, & ea quidẽ bona, de illo referẽtibus, & illius uirtutes admirãtibus. Rursum aliquoties leuibus quibusdã & falsis criminibus confictis, & in illũ cõpositis, perinde quasi
E ea ab aliis audierit, accedit festinabũdus ac serius rogans ubinã hoc aut illud dixerit fecerítq;: tum ubi negarit ille, sicuti consentaneũ est, hac ipsa occasione tenẽs hominẽ, in laudes cõiicit. At ego mirabar, inquit, si tu cuiquã amicorũ maledixisses, qui ne inimicis quidẽ soleas. Mirabar si tu occupasses aliena, qui tam multa largiare de propriis. Rursum alii pictorum in morem, qui quò quædã illustriora reddãt ac splendidiora, addũt in propinquo umbrosa quædam & obscura: ita clàm laudant & alunt eorum uitia quibus adulantur, dum his contraria uituperant, insectantur, carpunt, ac deridẽt. Siquidem apud luxuriosos, auaros, ac sceleratos, improbos, quíque sibi diuitias

fœdis modis pepererunt, frugalitatem rusticitatis nomine uituperant, sua F
contentum esse sorte, iustitiámque, hominis nihil audentis esse dicunt, quique
sit imbecillis ad capessenda negocia. Cæterùm ubi uersantur cum inertibus
& ocio deditis, ac mediam ciuitatis lucem fugientibus, non pudet illos rei-
publicæ administrationem, alienorum negociorum laboriosam gestionem
appellare, & magistratus honorem, inanem uocare gloriam ad nihil utilem.
Iam uerò nonnunquam & rhetorica adulatione traducunt philosophum, &
infamant: & apud lasciuas mulierculas magni fiunt, dum matronas uno cõ-
tentas, & uirorum amantes, rusticas & alienas à Venere uocant. Est autem
illud omnium sceleratissimum, quòd nec à seipsis temperant adulatores. Nã G
quemadmodum luctatores suum corpus humiliant, ut deiiciant alios: sic illi
uituperando seipsos, clanculum huc irrepunt, ut alios laudent. Timidum, in-
quiunt, sum mancipium in mari, à laboribus abhorreo, insanio iracundia, si
quis mihi maledixerit. Verùm in hoc quidem nihil est mirũ, neque uitio tri-
buendum, quanquam is qui uerè sit homo, cuncta placidè, citráque molestiã
tolerat. Quòd si quis fuerit qui sibi plurimũ sapere uideatur, cupiat seuerus
ac rigidus uideri, semper Homericum illud ueluti præ rectitudine quadam
animi in medium adferens:

Tydide, neque ualde probes, neque uituperes me: H

hunc non hac artifex assentator aggreditur uia, sed est alia quædam ars qua
captet hominem. Accedit enim de suis ipsius negociis ut uidelicet prudẽtia
præstantiorem consulturus, ac se malle quidem aliis molestum esse posse fa-
miliaribus, cogi tamen ut illi negocium exhibeat: Nã quò confugiamus, in-
quit, quum opus est consilio? aut cui fidem habeamus? Deinde posteaquam
audierit quicquid illud sit quod ille dixerit, ita discedit, ut confirmet se ora-
culum accepisse, non consilium. Quòd si quem uiderit qui facundus & eru-
ditus haberi studeat, huic aliquid suorum scriptorum exhibet, orat uti legat
& emendet. Porrò Mithridati regi, rei medicæ studioso, quidam amici & se- I
candos & urendos sese præbuerunt, factis non uerbis adulãtes: siquidem te-
stimonium esse uidebatur artis, quòd illi crederent.

Sanè uaria est forma deorum.

Cæterùm illud dissimulatum laudationis genus, diligentioré requirens cau-
tionem, arguendum & aperiendum est, quod data opera absurda quædam
profert consilia monitáque, & correctiones nihil ad rẽ pertinentes. Etenim
dum nihil refellit, omnibus annuit, approbat omnia, & ad singula succlamat
Benè dictum, satis factum, nimirum palàm intelligitur

Rogare studio, cæterùm aliud persequens K

Hoc agere, ut laudet, ac laudatum magis exoculet.

Ad hæc, sicuti quidam poeticen definierunt tacentem esse picturam, sic &
adulatio nonnunquam tacendo laudat. Vt enim qui uenantur, ita magis fal-
lere solent quæ captant, si non hoc agere, sed uel iter facere, uel páscere gre-
ges, uel agricolare uideantur: sic adulatores tum maximè mouẽt laudando,
quum uidentur nõ landare, sed aliud quiddam agere. Nam qui locũ cedit ad
confessum uenienti, & qui loquẽs apud populum aut in curia, si senserit di-
uitem aliquem uelle loqui, obticescit interim, locum simul & orationem illi

cedens,

A cedens,ſilendo magis declarat,quàm alius clamore,quòd illum ſuperiorem & ſapientia præſtantiorem exiſtimat. Vnde cernere licet iſtos prima ſedilia in recitationibus & ſpectaculis occupantes,non quòd ipſi ſe dignos his arbitrentur,ſed quò cedentes diuitibus, eis adulentur. Item uidere eſt illos in comitiis & conciliis primas dicendi partes occupare,mox eas cõcedere potentioribus, ac facillimè in diuerſam ire ſententiam,ſi potens,aut diues, aut nobilis fuerit,qui contradicit. Atque hac nota potiſſimùm iſtiuſmodi conceſſiones illorum & delationes oportebit deprehendere, quòd haud concedant uſui rerum,neque uirtuti,neque ætati,ſed opibus,& nobilitati. Nam
B Apelles pictor aſſidẽti ſibi Megabyzæ,& neſcio quid de lineis & umbris loqui conanti,Vides,inquit,hos pueros Melidem colorem terentes:hi tacentem te ſuſpiciebant, purpuram & aurum admirabantur: at iidem nunc deridẽt,poſteaquam de his loqui cœperis,quæ non didiciſti. Et Solon Crœſo de felicitate percontanti,Tellum quempiam Atheniẽſem obſcurum hominem,ad hoc Bitonem & Cleobim,pronũciauit eſſe feliciores. At aſſentatores,reges,diuites,ac primates,non felices tantùm ac beatos prædicãt,ſed iiſdem & in prudẽtia, in artificio,in uirtute primas tribuunt. Hæc quũ ita habeant,ſunt qui Stoicos nec audire ſuſtineant,quum ſapientem ſimul &
C uitem,& formoſum,& clarum, & regem appellant. Adulatores autem qui diues ſit,eum ſimul & rhetorem & poetam,quòd ſi uiſum ſit, etiam pictorẽ ac tibicinem faciunt. Inſuper & pedibus celerem,& robuſtum, dum illi ſuccumbunt inter luctandum,& in curſu ſuperantur. Sic enim Criſſon Himeræus curſu contendens cum Alexandro, data opera uincebatur:quod quidem ſentiens rex,indignè tulit. At Carneades dicere ſolitus eſt, diuitum & regum filios nihil rectè neque bene diſcere,præterquã equitare, propterea quòd his aſſentetur præceptor in exercitatione literarũ,uſque laudans quicquid dixerint:aduletur & is qui colluctatur,cedens ac ſubmittens ſeſe:por-
D rò equus haud intelligẽs neq; cogitãs,priuatus quis ſit,an magiſtratus,diues an pauper,præcipitat quiſquis ignarus ſit equitandi. Stulta igitur & aſpernanda quæ dixit Bion, ſi quis agrum laudando feracẽ & frugiferum reddere queat, non uideri errare qui id facere malit, quàm fodere & fatigari. ad eundem modum haud abſurdè facere uideatur qui laudet aliquem,ſi ei quẽ laudat,utilitatem ac frugem adferat laudando. Nam ager quidem nihilo deterior redditur quum laudatur:at qui hominem falſo prætérque meritũ laudant,tumidum illum reddunt,ac perdunt. Ac de his quidẽ hactenus ſatis dictum eſt,ſupereſt ut de loquendi libertate uideamus. Itaque quemadmodum *De loquendi libertate.*
E Patroclus Achillis induens arma,& equos in pugnam educens,ſolam haſtã Peliacã non auſus eſt attingere,ſed hanc omiſit:ſic conueniebat ut adulator quum amici cultum & ſupellectilem adumbrat,hucuſque notas & inſignia imitatus,ſolam loquendi libertatem,tanquam eximium amicitiæ geſtamẽ, graue uidelicet,ingens & ualidum, intactam & inimitatã relinqueret. Verùm quoniam cauentes ne in iocis aut uino,dicteriiſq; & luſibus deprehendantur,iam ad ſuperciliũ & ſeueritatẽ rem tranſferunt,& adulantur auſteritatis prætextu reprehenſionẽ quandam & admonitionẽ admiſcentes,agè ne id quidẽ inexploratum relinquamus. Quemadmodum igitur in Menandri

comœdia falsus Hercules inducitur, clauam gestans non grauem, neque ro- F
bustam, neque rigidam, sed molle quoddam & inane figmentum: sic arbi-
tror assentatoris libertatem iis qui capiunt experimentum, mollem uideri,
minimeque grauem, neque rigorem habentem, sed idem facientem quod
Struices, id est ceruicalia. solent mulierc ularum capitibus impositæ struices, quæ quum uideantur ea-
rum capitibus reniti & resistere, cedunt magis & obsecundant. Itidem & ista
fucata dicendi libertas, quum inane, falsum & cauum habeat pondus, attol-
litur quidem ac tumet, ut subsidens & cõtrahens sese, capiat & pariter abri-
piat in illum sese coniicientem. Nam uera & amica libertas peccatis immi-
net, salutarem ac medicam adferens molestiam, non secus atque mel, quod G
ulcerosa mordet ac repurgat, alioqui iucundum & utile. Sed huic rei suus
dabitur sermo. Adulator autem in cæteros quidem acerbus, & uehementer
asper, & inexorabilis uidetur. Nam suis famulis grauis est, cognatorum ac
familiarium errata grauiter incessit, nec externorum quenquam aut mira-
tur, aut reueretur, sed fastidit ac despicit, ignoscens nemini, sed deferens ac
calumnians, ut alios ad iram instiget, hoc modo captans famam & opinionẽ
hominis uitiis infesti, ut nec in hos uideatur studio temperare à libera obiur-
gatione, neque quicquam ad gratiam uel facere uel dicere. Deinde idem in
ueris ac magnis eorum quibus adulatur, peccatis, nihil se scire nec intellige- H
re simulans, ad errata leuissima nihil ad hoc pertinentia mirè cõcitatur, ma-
gnóque clamore & acrimonia iurgatur si quod uas neglectum iacere con-
spexerit, si parum splendidè habitantem, si parum diligenter à tonsore cura-
tum, si togam, canem, aut equum parum ut oportet curatum uiderit. Cæte-
rùm parentum contemptus, liberorum neglectus, uxoris contumelia, fastus
in familiares, pecuniarum absumptio, nihil hunc mouent, in his elinguis est,
in his timidus, perinde quasi aliptes athletam inebriari scortaríque sinens,
**τευτὶς, id est ἰσχὰς, genus olivæ.* circa lecythum & * frictum morosus sit: aut si grammaticus puerũ de tabu-
la déque stylo castiget, porrò solœcismum aut barbarismum committentem I
audire se dissimulet. Talis enim est adulator, qualis sit is qui in imperito ri-
diculóque oratore, nihilque dicente quod ad causam pertineat, de uoce ca-
uilletur, & grauiter accuset, quòd frigidam potans, corrumpat arteriam: aut
si iussus scripturam malam & imperitam emendandi causa percurrere, cau-
setur quòd crassior sit charta, ac non magis scriptorem ipsum malum ac ne-
gligẽtem appellet. Ad hunc modum adulatores & Ptolemæo, quum discẽdi
cupidus uideretur, de lingua, de uersiculo, de historiola digladiãtes, ad me-
diam usque noctẽ reluctabantur: at uerò sæuienti, ferocienti, tympanis uten-
ti, uectigalibus oneranti populum, nullus è tam multis obsistebat. Non aliter K
ergo ac si quis hominis tubera fistuláque habentis, medico ferro pilos incî-
dat & ungues: sic assentatores obiurgandi libertatem his admouent partí-
bus quæ non dolent, neq; molestiam adferunt. Quinetiam sunt & his astu-
tiores nonnulli, qui ipsa reprehendendi libertate ad gratiam & uoluptatem
utuntur: quemadmodum Agis Argiuus, quum Alexander ridiculo cuidam
ingentia daret munera, præ inuidia ac dolore exclamauit: O rem uehemẽter
absurdam! At postquam Alexander ira percitus conuersus ad illum dixis-
set, & quid tu tandem ais? Fateor, inquit, me molestè ferre & indignari, quũ
uideam

A uideam uos omnes è Ioue prognatos, æquè adulatoribus & ridiculis homi-
nibus delectari. Siquidem & Hercules Cercopibus quibusdam, & Bacchus
Silenis delectabatur: & apud te uidere licet huiusmodi magni fieri. Sed quũ
aliquando Tiberius Cæsar in Senatum ueniſſet, ſurgens adulator quidam,
ait hominibus liberis liberè loquendum eſſe, nihilq; metu diſſimulandum,
neque quicquam reticendum eorum quæ ad publicam utilitatem pertine-
rent. His uerbis quum omnes excitaſſet, factoq; ſilentio, & ipſo etiã auſcul-
tante Tiberio: Audi Cæſar, inquit, in quo te quidem culpamus omnes, etiã-
ſi nemo palàm audet dicere: Negligis teipſum, corpusq; tuum exponis pro
B nobis, ſolicitudinibus & laboribus illud conficiens, nec interdiu nec noctu
quieſcens. Huiuſmodi multa quum ille dixiſſet, aiunt oratorem Caium Se-
uerum ſubieciſſe: Iſta libertas hunc hominem exitio dabit. Atque hæc quidẽ
leuiora ſunt: ſed illa ſanè periculoſa, & ſtultorum animos inficientia, quoties
diuerſos morbos ac uitia criminantur iis quibus laborat is cui palpantur:
quemadmodum aſſentator Himerius Athenis diuitem quendam ſordidiſ-
ſimum & auariſſimum, ueluti per contumeliam luxurioſiim, reiq; familiaris
indiligentem appellauit, addens futurum, ut unà cum liberis aliquando mi-
ſerè egẽret. Aut rurſus quum luxurioſis & profuſis parſimoniam ac ſorditiẽ
C exprobrant, ueluti Neroni Titus Petronius: aut quum principes crudeliter
& acerbè ſubiectis imminentes, admonent ut abiiciant immodicam huma-
nitatem, intempeſtiuamq; & inutilem miſericordiam. His affinis eſt & ille
qui ſtupidum ac bardum hominem perinde cauere ſeſe ac metuere ſimulat,
quaſi callidum quempiam ac uerſutum. Item qui inuidum, ac ſemper male-
dicere carpereq; gaudentem, ſi quando compulſus fuerit celebrem aliquem
uirum laudare, reprehendit, eiq; contradicens, tanquam hoc uitio morboq;
laboret, Laudas, inquit, homines nihili? Quis enim eſt iſte, aut quid unquam
magnificum uel fecit, uel dixit? Porrò in amoribus potiſſimùm inſidiãtur iis
D quos captant, quò magis accendant. Etenim quum germanos inter ſe diſſi-
dentes uiderint, aut à liberis parentes haberi deſpectui, aut maritos male de
uxoribus ſuſpicari, tum nec admonent, nec accuſant, ſed magis ac magis in-
ſtigant: Non ſentis, inquiunt, teipſum harum rerum eſſe cauſam, qui nimium
obſequentem ac modeſtum te illi præbeas? Quòd ſi quis iracundiæ pruritus
ex ira & zelotypia ſubortus fuerit in amicam, aut adulteram quam amat, ibi
præſtò eſt adulatio, ſplendidam imitans libertatem, ignem igni, quod aiunt,
adiiciẽs. Accuſat, & in ius uocat amantẽ, quòd multa parùm amatoriè, mul-
ta dura ac reprehendenda fecerit. O ingratè, inquit, & immemor crebrorum
E ſuauiorum. Sic Antonio quum Aegyptiam amaret, & incenſus eſſet, amici
perſuadebant ipſum ab illa adamari, & conuiciantes rigidum ac ſuperbum
uocabant. Mulier, inquiebant, relicto regno tam opulento, tamq; felicibus
familiaritatibus, amore deperit, tecum militans, concubinæ cultu ſpeciéque:

Aſt immota tibi duro ſub pectore mens eſt,
Qui illam negligas afflictam.

Ille uerò nõ libenter admittens reprehenſionem, uelut illi faceret iniuriam,
& ſic huiuſmodi gaudens accuſatoribus, ut nõ æquè laudatoribus, haud ſen-
ſit ſeſe ſimulata reprehenſione magis etiam deprauari. Talis obiurgandi li-

Simile. bertas ſimilis eſt laſciuientium mulierc̃ularum morſibus. Excitat enim tan- F
tùm ac titillat,& hoc ipſo quòd dolorem facere uidetur,delectat. Non aliter
ac uinum alioqui remedium efficax aduerſus cicutam, ſi pariter utrunq; cõ-
miſcuerint,planè uim ueneni reddunt immedicabilem,quòd uini calore ce-
lerius ad cor penetret:ita callidi quidam intelligentes liberam admonitionẽ
efficax eſſe remedium aduerſus adulationem,ipſi libertati monẽdi adulatio-
nem admiſcent. Proinde nec Bias rectè dixiſſe uidetur, quum interroganti
quod eſſet animal omnium maximè noxium,reſponderet: Inter immitia ty-
rãnus,inter mitia adulator. Verius enim dixiſſet,quòd inter adulatores man
ſueti ſunt hi qui in balneis & circa mẽſas uerſantur: at uerò qui in penetra- G
lia,& gynæcea,curioſitatem, calumniam,malitiam perinde quaſi retia quæ-
dam intendit,hic immitis ac ferus & intractabilis. Cæterùm una cauendi ra-
tio uidetur eſſe,ſi cognouerimus ſemperq; meminerimus, quòd quum ani-
mus noſter duas habeat partes, alteram ueram, honeſtis gaudentem, rationi
obtemperantem, alteram rationis expertem,mendaciis gaudentem, affecti-
bus obſeruientem: amicus quidem ſemper in potiorem partem conſulit, &
huic patrocinatur, medicorum exemplo quod ſanum eſt id augens ac tuẽs:
adulator autem brutæ & affectibus obnoxiæ parti aſſidet, hanc ſcabit ac ti-
tillat,huic perſuadet, & abducit à ratione,pernicioſam quandam mollitiem H
illi moliens inducere. Ergo quemadmodum cibi nonnulli ſunt, qui neque
ſanguini ſunt adiumento,neque ſpiritibus, neque neruis aut medullis uigo-
ris aliquid addunt, ſed pudenda modò permouent, aluum tumefaciunt, &
carnem gignunt ſupputrem & flaccidam: ſic aſſentatoris oratio nihil addit
ſobrietati,nihil prudentiæ,ſed eum aut amoris delectatione quadam delini-
re,aut ſtultam incitare iracũdiam, aut inuidiam iritare, aut animi faſtum in-
ducere,moleſtum & inanem,aut in dolore collachrymari, aut difficultatem
morum,& illiberalitatem,ac pertinaciam, ſemper delationibus quibuſdam,
& præſenſionibus turbulentam ac ſuſpicacem reddere, non ignorabit quiſ- I
quis animaduerterit. Semper enim alicui imminet animi morbo. hunc pre-
mit & urget bubonis in morem,undiq; putribus & inflammatis animi par-
tibus incumbens. Si iraſceris, ulciſcere,inquit:ſi concupiſcis, fruere:ſi times,
fugiamus,inquit:ſi ſuſpicaris,crede,inquit. Quòd ſi in huiuſmodi perturba-
tionibus animi non queat facilè deprehendi,propterea quòd ratio uehemẽ-
tia magnitudineq; cupiditatum excutiatur, in aliis anſam magis præbebit,&
in illis ſui ſimilis. Siquidem ubi contigerit amicum ſuſpicari ne quid pecca-
rit crapula,aut ſi quid de balneo,deq; cibo dubitet,ibi amicus coërcebit ho-
minem,admonebitq; ut ſibi caueat, ac uitet periculum. Contrà adulator in K
balneum pertrahit, iubens ut ſuperiori peccato nouum aliud addat, neque
ſinat corpus cohibitum ſegneſcere. Quòd ſi uiderit illum ad iter ſeu nauiga-
tionem,aut aliud quippiam agendum ob mollitiem parùm animatum eſſe,
non dicit urgere tempus,ſed nihilo minus effecturum,ſi uel differat, uel aliũ
miſerit. Porrò ſi pollicitus ſit familiari cuipiam ſe mutuò daturum pecuniã,
& pœnitet quidem promiſſi, cæterùm pudet negare,ibi adulator ad peiorẽ
additus lancem,ſuo conſilio bilancem impellens, uerecundiam illam excu-
tit,iubens eũ rebus ſuis parcere,quippe qui multa inſumat,quiq; multis ſup-

peditare

A peditare cupiat. Vnde nisi ipsi non sentiamus nos ipsos cupidos esse, impudenter facere, ignauos esse: nihil nos fallet adulator. His enim affectibus ille semper patrocinatur, liberè reprehendens ubi uelis ab his discedere. Atque hisce quidem de rebus hucusque satis dictum est: deinceps ad utilitatē & obsequia nostra se conferat oratio, quandoquidem in his quoque sic confunduntur omnia, ut difficillimum sit adulatorem ab amico distinguere, dum & ille uidetur impiger, & ad omnia promptus, nihilq; recusans. Nam ut ueritatis iuxta Euripidē simplex est oratio, sic & amici mores simplices sunt, syncēri, fucoq; carentes: uerùm adulatoris mores, quū per se morbidi sunt, mul-
B tis ac doctis opus habent pharmacis, atque adeò nouis & exquisitis. Vt igitur in congressibus sic se habet amicus, ut quum neque dicat quippiam, neque audiat, tamen aspectu risuq; beneuolentiam uerumq; pectoris affectum tacitè dans, ac uicissim accipiens, prætereat: ast assentator currit, assectatur, salutat eminus: si prior uisus appellatus fuerit, excusat sese testibus adhibitis, sæpius & cum iureiurando: sic & in negociis permulta prætermittunt amici minuta, nusquam exactè diligentes, nec usquam curiosi, neque semetipsos in quoduis obsequiū ingerentes. At hic in huiusmodi rebus assiduus, ac perpetuus & infatigabilis, alii neminī locum dans neq; spatium inseruiendi, sed
C exigens uti sibi mandet, & si mandatum non fuerit, molestè fert, uel potius prorsus exanimatur, & obtestatur deos. Ergo & ista quoq; significant iis qui sapiunt, non ueram neq; synceram amicitiā, sed meretriciā quandam, citius complectentem iis quos id facere conuenit. Quanquam primùm in pollicitationibus animaduertendum est adulatoris & amici discrimen: siquidem rectè dictum est illud à nostris maioribus, hanc amici pollicitationem esse,

Si præstare queam, & fuerit præstabile nobis. Rursus adulatoris hanc:
Dic quicquid uersas animo. Tales enim inducunt Comici.
Nicomache me fac militi isti opponite,
D Flagris nisi illum peponem totum fecero,
Reddideróque illi os mollius uel spongia.

Adde his, quòd amicis nemo commodat operam in negocio peragendo, nisi prius suscipiendi negocii consilium approbarit, sed ita demum postquam probarit, statueritq; rem uel ad honestatem, uel ad utilitatem pertinere. Contrà adulator, etiam si quis eum de suscipiendo negocio consulat, suamq; uelit aperire sententiam, is tamen quoniā non solùm concedere amico & gratificari studet, uerumetiam metuit ne ueniat in suspicionem quòd detrectet fugiatq; laborem, accommodat sese ad illius cupiditatem, eamq; magis insti-
E gat. Siquidem nulli diuitum neque regum facile est dicere illud:

Mendicus utinam sit mihi, uel si libet
Mendicum & infra, qui mihi uolens bene
Timore posito possit ex animo loqui.

sed quemadmodum Tragœdiarum histriones egent amicorum choro concinentium, aut spectatoribus applaudētibus, itidem & illi. Vnde Merope in Tragœdia monet ad hunc modum:

Hos fac amicos, qui tibi concedere
Nolint: at istos improbos, ad gratiam

Inſeruientes ac uoluptatem,tuæ F
Excludat & procul arceat clauſtrum domus.

At iſti præpoſterè faciunt, dum eos qui non concedant in diſceptationibus, ſed reſiſtunt,ſuadentes quod conducibilius eſt, abominantur & auerſantur: cæterùm qui callidè ad gratiam obſecundant, abiectos & impoſtores,nõ ſolùm intra domus ſepta,uerumetiam in affectus & arcana recipiunt negocia. Quorum qui ſimplicior eſt, cenſet haud conuenire, neque dignum ſe iudicat qui in tantarum rerum concilium adhibeatur,ſed miniſtrum & adiutorẽ ſe præbet. Porrò qui uerſutior eſt,adeſt quidem in deliberando, ſimul adducit ſupercilia, ſimul annuit uultu: loquitur autem nihil. Quòd ſi ille dixerit G quid ſibi uideatur,Papę,inquit,paululo me anteuertiſti loquendo:uam iſtuc ipſum ego dicturus erã. Sicut enim mathematici dicunt ſuperficies & lineas per ſe nec inflecti,nec extendi,nec moueri,quũ res ſint intellectus,non corporeæ,cum corporibus autem unà flecti,& extẽdi, & loco moueri, quorum ſunt extremitates:ſic adulatorem comperies ſemper cum aliis confitentem, ſententiam dicentem,intelligentem,iraſcentem,ut in his ſanè facillimum ſit diſcrimen animaduertere. Sed multo adhuc facilius in inſeruiendi modo. Siquidem officium quod ab amico proficiſcitur, ceu uiuum quoddam animal, uires maximè proprias in intimis habet,nihil autem accedit oſtẽtationis aut H plauſibilitatis:quin ſæpenumero fit,ut quemadmodum fidus medicus ægroto neſciente ſanat,ſic amicus proſit,uel congrediens,uel diſcedens,ignorante amico negocium illius curãs. Huiuſmodi fuit Arceſilaus tum in aliis, tum erga Apellem Chium,quem ægrotantem quum egêre quoque cognouiſſet, reuiſit hominem,& decem drachmas adferens,& aſſidens proximo:Hic,inquit,nihil eſt præter Empedoclis elementa,uidelicet hæc,

Ignem & aquam,terramq;,& ſphæras ætheris alti.

Ac ne cubas quidem ſatis commodè. ſimulq; mouens illius ceruical, clanculum pecuniam ſubiecit. Quam ſimul atque reperiſſet anicula quæ inſeruiebat ægrotanti,& admirans quid eſſet, Apelli retuliſſet, ridens ille: Arceſilai, inquit,hoc furtum eſt. Et in philoſophia ſanè filii naſcuntur ſimiles parentibus. Lacydes enim Arceſilai familiaris, Cephiſocrati læſæ maieſtatis crimẽ deprecãti,unà cum reliquis amicis aderat:at quum accuſator anulum poſtulaſſet, iſq; tacitè demiſiſſet, Lacydes ſentiens, impoſito pede contexit. Erat autem in eo anulo, quo coargui poterat. Inficiatus eſt igitur Cephiſocrates. Deinde iudicibus agenti gratias, unus quiſpiam illorum, qui, ſicuti uidetur, rem conſpexerat, iuſſit uti gratias ageret Lacydi. Atque id quidem factum narrabatur,quum Lacydes ipſe nemini retuliſſet. Hoc pacto deos etiam ar- K
Deus tacitè iuuat. bitror plerunque benemereri de mortalibus,ut non ſentiantur benemereri, & ob idipſum benefacere,quòd ſuapte natura gaudeãt benefacere. Rurſum adulatoris officium nihil habet iuſtum,nihil uerum, nihil ſimplex, neque liberale,ſed ſudorem,diſcurſationẽ,clamorẽ,& uultus contractionẽ, quæ ſpeciem & opinionem præbeat rei laborioſæ,magnoq; ſtudio curatæ,non aliter quàm operoſa quædam pictura, coloribus impudentibus, ueſtibus inflexis ac fractis,rugis & angulis id affectans,ut rem euidenter repræſentare uideatur. Quin grauis etiam & moleſtus eſt, quoties errores quoſdam, & curas

pro

A pro illo ſuſceptas commemorat,deinde ſimultates cum aliis ſuſceptas,deinde moleſtias innumerabiles,& ingentia mala recenſet,ut dicere poſſis,Non tanti ſunt illa,ut hæc feram. Nam omne beneficium ſi exprobretur,moleſtũ eſt,& gratiam perdit,nec ferri poteſt.At adulator non tum exprobrat beneficium poſtquam præſtiterit,ſed iam quum præſtat, protinus exprobrationẽ & pudorem admiſcet.Amicus autem,ſi neceſſe fuerit,rem quidẽ ipſam modeſtè narrat,de ſe uerò nihil loquitur. Sic & Lacedæmonii quum Smyrnæis egentibus commeatum miſiſſent,atque illi beneficium cœpiſſent extollere, occupantes,Nihil magni eſt,inquiũt:hæc enim collegimus unius diei pran-
B dio nobis & iumentis detracto. Siquidem huiuſmodi beneficentia nõ ſolùm liberalis eſt,uerumetiam accipientibus iucundior, propterea quòd citra magnum benemerentium incommodum conferri uideatur. Ergo non in hoc potiſſimùm poſſis hominis naturam cognoſcere,quòd adulator inſeruit moleſtè,& pollicetur facilè,ſed longè magis hoc,quòd amicus inſeruit in rebus honeſtis,adulator turpibus: hic ad gratiã,ille ad utilitatẽ.Siquidem amicus, non quemadmodũ cenſuit Gorgias,ſibi quidẽ in rebus iuſtis amicum obſequi uolet,inſeruiturus tamen illi ſæpenumero in rebus etiam non iuſtis:

Nam ſano adeſſe,haud deſipiſcenti ſolet.

C Itaque potius illum dehortabitur ab his quæ nõ decent. Quòd ſi non patietur ille, tum bellum erit uti eo quod Antipatro dixit Phocion : Non potes me ſimul & amico uti, & adulatore: hoc eſt,amico,& non amico. In factis enim adiutandus eſt amicus,non in malefactis:& in conſiliis, non in inſidiis: & in teſtimoniis,nõ in fraudibus.Atque adeò infortunii participem eſſe cõuenit amico,ſed non iniuſtitiæ. Nam ſi nec conſcium eſſe turpitudinis amico conuenit,quanto minus decet illi turpiter agenti, & indecorè ſe gerenti,commodare operam? Quemadmodũ igitur Lacedæmonii prælio ſuperati ab Antipatro,ita cum eo rem componebãt,ut imperaret quantumuis da-
D mnoſa grauiaq;,modò ne quid turpe : ſic amicus, ſiqua inciderit neceſſitas quæ ſumptum aut periculum aut laborem poſtulet, cupit uocari primus,citraq; tergiuerſationem & promptè negocium in ſe ſuſcipit: tantùm ubi res cum dedecore coniuncta eſt,detrectat obſequium,ſibi parci poſtulans. Adulator uerò contrà facit.In laborioſiſ quidem ac periculoſis officiis excuſat. Quòd ſi ceu uaſa ſolemus,ita pulſu tentes hominem,cauſans aliquid, inſyncerum quendam & minimè generoſum tinnitum reddit. Cæterùm in dedecoroſis,ſordidis & infamibus obſequiis,abutere,calca:nihil illic graue, nihil contumelioſum exiſtimat.Vidésne ſimiam?non poteſt cuſtodire domum,ut
E canis:non geſtare ſarcinas, ut equus:non arare terram, ut boues:& ideo tolerat iniurias,ſcurratur,luſus ac riſus ſe præbet inſtrumentum. Sic & adulator,quoniã nec in dicendo,nec in conſulendo, nec in certaminibus ac periculis adeſſe poteſt amico,quippe ab omnibus laboribus,omníque ſtudio abhorrens: in negociis ſubalaribus, id eſt quæ ad uoluptatem pertinent, nihil recuſat, fidus amoris miniſter, & in adducendo ſcorto diligentiſſimus, nec indiligens ad eiiciendam ex animo ſumptuum conuiuii curam,neque ſegnis in cœnis apparandis,obſequioſus in concubinas,in affines autem rigidus & impudens,ſi iubeatur in illos audere, aut uxorem domo eiicere. Vnde fit ut

Subalaria negocia.

nec in his difficile ſit hominem deprehendere. Siquidem ſi mandes quicquid F
libitum fuerit rerum infamium,& minus honeſtarum, paratus eſt, nihil ſibi
parcens,modò gratum faciat mãdanti. Quanquam nó minus & hinc agno-
ſci poſſit plurimum à uero amico diſcrepare,quòd lõgè ſecus erga reliquos
amicos affectus eſt. uerus enim amicus quoniam nihil ducit iucundius,quàm
cum multis amare ſimul & amari: id agens perpetuò cum amico uerſatur, ut
quamplurimis amicus ſit, & charus. Etenim quum exiſtimet res amicorum
eſſe communes, nihil iudicat tam cõmune eſſe debere, quàm ipſos amicos.
At uerò falſus amicus,& adulterinus ac factitius, qui maximè iam intelligat
ſeſe iniuriam facere amicitiæ, quippe cuius ceu falſæ monetæ nomiſma fin- G
xerit,natura quidem inuidus eſt,uerùm hũc morbum exercet in ſui ſimiles,
hos ſuperare contendens ſcurrilitate,loquacitateq; :cæterùm ſuperiorem ue-
retur & timet,haud ſanè pedeſtri curſu properãs ad Lydium currum, ſed ad
aurum purum,ut inquit Simonides,ac putum, nihil in ſe plumbi habẽs. Er-
go quum ipſe ſit leuis & inanis,factitiusq; & fucatus,ſi cõminus expendatur
ad ueram,grauem ac ſolidam amicitiam,haud ſuſtinet, ſed quum proditur,
idem facit quod is qui gallos infeliciter pinxerat, puero mandans ut ueros
gallos procul abigeret à tabula. Sic & adulator ueros abigit amicos, neque
ſinit accedere propius. Quòd ſi non poſſit,blanditur quidem palàm,& aſſe- H
ctatur ac miratur ceu præſtantiores, clanculum autem ſubdit ac ſubſerit ca-
lumnias quaſdam. Cæterùm ubi clandeſtinus ſermo uellicauit hulcus,nec ta-
men omnino ſtatim efficere potuit, tum memor obſeruat quod Medius ſo-
leret. Erat hic Medius inter adulatorum greges qui cum Alexandro uiuebãt,
ueluti dux,ac magiſter anteſignanus aduerſus optimates oppoſitus. Iubebat
igitur uti audacter calumniis morderent & inceſſerent, docens etiam,ſi qui
morſus ſit,uulneri medeatur,cicatricem tamen calumniæ relinqui. His ſanè
cicatricibus,uel(ut uerius dicam) gangrænis & carcinomatis corroſus Ale-
xander,ſuſtulit Calliſthenem,Parmenionem,& Philotam: cæterùm Agno- I
nibus,& Bagois,Ageſiis ac Demetriis impunè præbuit ſeſe ſubuertendum,
dum adoratur,ac ſtolis amicitur,& ab illis ceu barbarica quæpiam ſtatua re-
fingitur. Adeò magnam uim habet ad gratiam obſequi,& maximam, ut ui-
detur,in his qui maximi uidentur. Etenim quòd ſibi uidentur optimi,talesq;
uelint uideri cæteris,ea res & fidem conciliat adulatori, & addit fiduciam.
Nam loca quidem editiora & excelſa,inacceſſa difficiliaq; aditu redduntur
inſidiantibus: at animus parum ſapiens,ob fortunæ ſucceſſus aut formã ſubli
mis & elatus,puſillis & humilibus maximè peruius eſt & expoſitus. Vnde
quod initio ſermonis admonebamus,idem & nunc iubemus,uti noſtri amo- K
rem,& arrogantem de nobis ipſis opinionem abſcindamus, quæ nobis præ-
blandiens,molliores nos reddit externis adulatoribus,utpote iam paratos ac
promptos. Quòd ſi parẽtes deo,eiq; obtemperãtes oraculo, Noſce teipſum,
quanti quæq; res ſit cognoſcentes, ſimul & naturam & educationem & in-
ſtitutionem noſtram reputemus,& contemplemur quàm innumera habeat
admixta ab honeſto degenerãtia,quamq; multa de quibus dicere poſſis,hoc
ſordidè,hoc temerè,idq; tum in factis,tũ in dictis,tũ in affectibus, haud faci-
lè noſmetipſos præbebimus aſſentatoribus, ut ſuo arbitratu introeãt in nos,

& inam-

A & inambulent. Nam Alexãder quidẽ duabus rebus commoneri ſeſe dicebat quò minus fidem haberet iis qui ſeſe deũ eſſe prædicarent, nempe ſomno, & Veneris uſu, quòd in his degeneraret, plusq; ſolito ſentiret mali. Nos uerò undiq; in rebus noſtris multa fœda, multa moleſta, multa imperfecta, multa perperam facta ſemper cõſpicientes, deprehendemus noſmetipſos domi nõ bellè habere, idq; amico quopiam haud laudante & extollente, ſed arguẽte, libereq; reprehendente. Primùm enim inter multos perpauci ſunt qui uelint & auſint amicum liberè reprehendere, magis quàm ad gratiam loqui. Rurſum inter hos paucos haud facilè reperias qui id facere norint, ſed ita ſe libe-
B rè loqui putant, ſi conuicientur ac uituperent. Atqui habet hoc, ceu pharmacum nõ in tempore datum, intempeſtiua libertas, ut perturbet ac moleſtiam adferat nulla utilitate, & idem quodammodo efficiat cum dolore, quod cum uoluptate facit adulatio. Læduntur enim non ii modò qui laudantur quum non oportet, uerumetiam qui uituperantur non in loco: atq; hæc res facit ut facilius ab aſſentatoribus capiãtur, dum ab immodicè reſiſtentibus & aduerſantibus, aquæ ritu ad caua molliaq; delabuntur. Quapropter libertas iucunditate mornm erit cõdienda, eaq; ratione temperanda, ut ueluti lucis, ſic immodicam ſui uim auferat: ne dum cõturbantur, moleſtiaq; afficiuntur à quid-
C uis reprehendentibus, & quibuſlibet de cauſis incuſantibus, ad aſſentatoris umbram cõfugiant, & ad id quod moleſtia uacat, ſeſe conuertant. Siquidem omne uitium Philopappe uirtute uitandum eſt, non diuerſo uitio: quemadmodum nonnulli ſentiunt pudorem impudentia uitare oportere, ruſticitatẽ ſcurrilitate: cæterùm ab ignauia mollitieq; mores ita maximè ſeiũgi, ſi ad temeritatem & confidentiam quamproximè uideantur accedere. Sunt qui ſuperſtitionẽ ita fugiunt ac deprecantur, ut nullos credant eſſe deos: & ita deſinunt eſſe abiecti, ut incipiãt eſſe facinoroſi, uitam non aliter ac lignum incuruũ in diuerſum torquentes, quòd ignorent artem corrigendi. Porrò tur-
D piſſimum eſt hoc modo adulationis opinionem effugere, ut citra utilitatem moleſtus ſis: atq; ita uitare ne in amicitia uidearis ſeruilis & abiectus, ut inurbana & ad conſuetudinẽ prorſus inepta familiaritate grauis ſis & iniucũdus, cuiuſmodi libertinus inducitur in cœmœdiis, qui dum criminatur, ex æquo ſe loqui credit. Quoniam igitur fœdum eſt, dum placere ſtudes, in adulationem incidere: rurſus fœdum, dum adulationẽ uitas, immodica reprehendendi libertate gratiam amicitiæ ſimulq; medendi perdere utilitatem: ſed neutrũ eſt committendum: uerùm ut bona ſit libertas, id ex moderatione ſumendũ, quemadmodum & aliis in rebus facere oportet: uidetur ipſe ſermo ſuccedẽs
E poſcere, ut hanc coronidem addamus libello. Ergo quum uideamus reprehendendi libertatem multis ceu tectoriis incruſtatam, primùm illi detrahamus amorem ſui, diligenter obſeruãtes ne noſtrapte cauſa uideamur obiurgare, uel quòd offenſi ſimus, uel quòd doleat aliquid. Etenim ſi de teipſo loquaris, uideris non ob beneuolentiam ſed iracundiam dicere quæ dicis, nec admonere, ſed accuſare, queriq;. Nam admonitio libera amicum quiddam habet, & graue: contrà querimonia, ſui amorem, ac ſordidum animũ ſapit. Vnde fit, ut liberè increpantes reuereantur ac ſuſpiciant, querulos autem & incuſantes uiciſſim accuſent, contemnántque: quemadmodum Agamemnon

Qua ratione amicus ſit admonendus.

Achillem mediocri in dicendo utentem libertate non tulit. Rursus quum F
Vlysses increpat acriter, ac dicit:

Perdite, dissimiles utinam moderere phalangas,
Non has egregias:

cedit, animoq; temperat, emendatorio cordatoq; sermone correptus. Nā hic quidem quū nullam haberet priuatim irascēdi causam, Græciæ nomine hac in illū utebatur libertate: ille uerò sua ipsius causa potissimū indignari uidebatur. Quanquā Achilles ipse, etiāsi animo parū leni placidoq; præditus, sed

Difficilis uir, qui haud dubitet culpare uacantem
Culpa, Patroclum tacitus ferebat, multa id genus in sese dicentem: G
Non tibi eques genitor fuit immitissime Peleus,
Nec Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëriæ rupes, tibi nam durissima mens est.

Quemadmodum enim Hyperides orator iubebat Athenienses considerare non solum an esset acerbus, sed an gratis acerbus: sic amici admonitio uacās omni perturbatione propria, reuerentiam habet & seueritatem, ut non ausis contrà tollere oculos. Quòd siquis in obiurgādo præ se ferat amici in se delicta se planè prætermittere negligereq;, sed alia quædā commissa reprehendere, ob alia quædam obiurgare, nec amico parcere, inexpugnabilis est hu- H
iusmodi reprehensionis uehementia, quippe quæ suauitate monentis intendat & acuat acerbitatem & austeritatem admonitionis. Vnde dictum rectè est illud, quum irascimur aut dissidemus cum amicis, semper aliquid agendum ac spectandum esse, quod ad illorum pertineat utilitatem, aut honestatem. Cæterùm non minus amicum est & illud, quum ipsi despici negligiq; uidebimur, super aliis neglectui habitis amicum admonere, taciteq; commonefacere: quemadmodum Plato quum à Dionysio fastidiretur, parúmque cum illo conueniret, popposcit congrediendi copiam: ille putans Platonem

Magnanimis & candida Platonis oratio.

aliquid de se quæsturum, dedit. Plato uerò in hunc modum cum eo disseruit: I
Si quē sensseris inimicum in Siciliam appulisse Dionysi, qui mali quippiā tibi facere uoluerit, cæterùm non data opportunitate nihil mali fecerit, num hūc sineres abire, citraq; noxam dimitteres? Multum abest, inquit Dionysius, ut id faciam ô Plato. Oportet enim hostium non facta solùm, sed animi quoque propositum odisse, & ulcisci. Ergo si quis, inquit Plato, tui amore beneuolentiaq; huc profectus, boni quippiam tibi cupiens adferre, non faciat autem, te non præbente illi opportunitatē, num par est hunc nulla cum gratia contemptum abiicere? Hic quum Dionysius interrogasset quisnam is esset: Aeschines, inquit, uir & moribus cum quouis Socratis amicorum conferendus, K
& qui possit dicendo meliores reddere, cum quibus habeat consuetudinem. Is quum huc multum emēsus maris adnauigarit, ut per philosophiam tecum haberet consuetudinē, neglectus est. Hæc Platonis oratio intantum commouit Dionysium, ut protinus illum amplecteretur, beneuolentia hominis animiq; magnitudine delectatus, Aeschinē uerò honorificè splendideq; tractaret. Iam igitur secundò uelut expurgantes, omnem cōtumeliam ac risum, dicacitatem & scurrilitatem, ut mala condimenta, ab admonitione tollamus. Quemadmodū enim medico secāte carnem, cōcinnitatē quandā & elegan-

tiam

A tiam ad id faciendum conuenit accedere, cæterùm saltatoria gesticulatione, superuacuaq; & curiosa mobilitate carere debet manus secantis: sic admonitio libera dexteritatem admittit & urbanitatẽ, si sic temperes iucunditatẽ, ut nõ pereat grauitas ac seueritas. Quòd si accesserit impudẽs audacia, inamœnitas & contumelia, hæc prorsus uitiant ac perdunt admonendi libertatem. Vnde cantor ille non inscitè nec ineleganter silentiũ imposuit Philippo de pulsandis fidibus sibi contradicenti, quum diceret: Absit à te tantum mali ô rex, ut hæc melius me scias. At non rectè Epicharmus, qui quũ Hieron quosdam è familiaribus suis è medio sustulisset, paucisq; pòst diebus eum uocasset
B ad cœnam: At nuper, inquit, quum immolares amicos, non uocabas. Perperam & Antiphon, qui quum apud Dionysium quæreretur ac disputaretur quod æris genus esset optimũ: Illud, inquit, ex quo statuas Harmodii & Aristogitonis fecerunt Athenienses. Nec enim prodest in huiusmodi dictis acerbitas ac mordacitas, nec delectat scurrilitas ac iocus, sed est eiusmodi intemperantiæ petulantiæq; genus simul ex malitia contumeliáque & inimicitia commixtum: quo qui utuntur, in exitium coniiciunt seipsos, planè saltationem illam saltantes, quam circa puteum pronerbio uocant. Nam & Antiphon interfectus est à Dionysio, & Timagenes à Cæsaris excidit amicitia,
C quum nullam unquam uocem liberam emisisset, sed passim in conuiuiis & inambulationibus ad nullam rem seriam,

Sed fore ridiculum quodcunque putasset Achiuis,

ad criminandum illius amicitiã, ceu conuicium arte excogitatum, obiiciebat. Quandoquidem & comici permulta solent in spectatores seuerè ciuiliterq; dicta fingere, nerùm qnoniam illis ludicrum & iocus admixtus est, non aliter quàm cibis malum quiddam & insipidum intritũ, elutam reddit & inutilem admonitionem. Itaq; & qui dicunt, mordacitatis & scurrilitatis auferũt opinionem: & qui audiunt, ex iis quæ dicuntur, nihil capiunt utilitatis. Aliàs
D igitur amicis risus ac iocus erit adhibendus, cæterùm admonitio seria sit, & bene morata. Quæ quidem si fiat de rebus grauioribus, talis sit oratio, ut affectu, habitu, uehementiaq; uocis, & fidem mereatur, & audiẽtem permoueat. Porrò opportunitas non obseruata, cum omnibus quidem in rebus ingens adfert malum, tum nerò maximè in admonendo detrahit utilitatem. Satis igitur liquet, ab admonitionibus huiusmodi temperandum inter pocula, & in ebrietate: Primùm, quòd serenitati nubilum inducat, qui inter iocos & hilaritatem amicorum, sermonem mouet qno contrahatur supercilium, & frons obducatur. Repugnat enim is Lydio deo, molestiarum ac solicitudi-
E num funiculum soluenti, uelut inquit Pindarus. Deinde periculum ingens habet huiusmodi lingnæ petulantia, propterea quòd animi uino calescentes, procliues sint ad iracundiam: ac sæpenumero fit ut ebrietas occupans admonendi libertatem, simultatem gignat. Denique prorsus ignauum est, ac minimè generosum & audax, eum qui sobrius liberè loqui non audeat, id in mensa facere, quemadmodum canes faciunt ignaui. Nihil igitur opus est de his sermonem in longum producere. Cæterùm quoniam plerique amicos donec prosperæ res sunt, nec uolunt nec audẽt corrigere, sed omnino felicitatem rem esse putãt ad quã admonitio non possit adire, nec pertingere, eosdẽ

Inter pocula nõ est admonitioni locus.

lapſos ac deiectos inuadunt & calcant,humiles iam & abiectos redditos,to- F
tam ſimul obiurgandi libertatem effundentes in illos,non aliter quàm flumẽ
quod præter naturam uicit, occaſione mutatæ fortunæ libenter utentes ob
priſtinam illorum ſuperbiam ac faſtum, ſuamq; imbecillitatem: non inutile
fuerit de his iam differere,& Euripidi reſpondere,qui dixit:

Quid opus amicis,quando res ſunt proſperæ?

Quoniam quibus res ſecundæ ſunt, iis maximè amicis opus eſt, qui liberè
admoneant,& immodicũ animi faſtum ſubducant.Perpauci ſunt enim,qui-
bus cõtingit ſimul & felices eſſe, & ſapere.At plerique mortales opus habent
aliena prudentia,conſilioq; aliunde accedente, quod illos à fortuna inflatos G
iactatosq; premat. Nam ubi fortuna faſtum ac tumorem deiecerit ac ſuſtule-
rit,tum rebus ipſis ineſt quod admoneat,ac pœnitudinẽ inducat. Vnde nul-
lus tum uſus amici liberè monentis, nec opus eſt uerbis grauibus ac morda-
cibus,ſed reuera in huiuſmodi fortunæ commutationibus

Vultum intueri beneuoli uiri iuuat,

qui conſoletur,& addat animũ,quemadmodũ Clearchi uultus, quũ in præ-
liis ac rebus afflictis beneuolus & humanus cõſpiceretur, fiduciam addebat
periclitantibus,ut inquit Xenophon.At qui liberam & mordacem obiurga-
tionẽ admouet homini rebus aduerſis afflicto, ceu pharmacũ quo ſolet acui H
uiſus,oculo perturbato inflatoq;,nihil quidem confert ad ſanitatẽ,nec ullam
aufert doloris partem, quin magis iram addit dolori, & afflictum exacerbat.
Proinde mox ubi reddita eſt ſanitas,nullus admodũ indignè fert aut aſperè
uirum amicum reprehendentem Veneris uſum,& compotationes:reprehen
dentem inertiam,aut exercitia,aut aſſidua balnea, & intempeſtiuas ingurgi-
tationes:ægrotanti uerò intolerabile eſt, ſed grauius eſt ipſo morbo, audire,
Hæc tibi ex intemperãtia uenerunt,ex mollitie, ex obſoniis, ex mulieribus.
O hominem intempeſtiuum,ſcribo teſtamentum,& paratur mihi caſtorium
aut ſcammoniũ à medicis, & tu me obiurgas,ac philoſopharis. Sic igitur res I
afflictorum haud recipiunt obiurgandi libertatem,aut ſententiæ dictionem,
ſed humanitatem & ſubſidium deſiderant. Siquidem & nutrices ad pueros
lapſos haud accurrunt cum conuiciis, ſed erigunt, abluunt, & componunt,
deinde obiurgant ac puniunt. Narratur & Demetrius Phalereus, cum exu-
laret,& Thebis inglorius & humilis uiueret,Cratetem adeuntẽ haud liben-
ter uidiſſe, quòd Cynicã libertatẽ, & ſermonẽ aſperum expectaret ab illo.
Verùm ubi Crates illũ placidè conueniſſet,deq; exilio diſſeruiſſet, quòd ni-
hil haberet miſerũ,neq; grauiter ferendũ, quũ eſſet à periculoſis negociis &
incertis liberatus,ſimulq; adhortaretur ut in ſeipſo ſuoq; animo fiduciã col- K
locaret:exhilaratus ille,receptoq; animo,ad amicos inquit:Male ſit negociis
& occupationibus,per quas huiuſmodi uirum non licuit cognoſcere:

Etenim dolenti grata amici oratio eſt,
At monita ſanè deſipiſcenti nimis.

Atq; hic mos eſt ingenuorum amicorum:contrà uiles & humiles, felicibus
adulantes,quemadmodum Demoſthenes dixit rupturas & uulſuras,quoties
corpori mali quippiam inciderit,tum moueri:ſic hi rebus in diuerſum com-
mutatis imminent, ueluti gaudentes ac fruẽtes. Nam ſiqua ſubmonitiuncu-

la

A la sit opus in his in quibus per se lapsus sit, re male perpensa satis fuerit illud:
Haud ex mente mea, nam sæpius ista monebam.
Quibus igitur in rebus oportet amicum acrem esse? & qnando conueniet acerba uti reprehensione? Quoties tempus hortatur ut uoluptate, aut ira, aut ferocitate præcipitem coërceas, aut ut auaritiam cohibeas, aut ut aduersus stultum aliquem animi motum reluctëris. Sic liberè locutus est Solon apud Crœsum instabili felicitate corruptum ac tumidum, iubens spectare finem. Sic Socrates compescuit Alcibiadem, ac ueras expressit lachrymas, quum illum coargueret, & cor illi funditus moueret. Huiusmodi Cyri dicta ad Cya-
B xaren, & ad Dionem Platonis, quem hic quum esset florentissimus, & ob formam, rerúmque magnitudinem, omnium in se uertisset animos, admonuit, caueret ac metueret contumaciam, ut cnius comes esset solitudo. Scripsit eidem Speusippus, ne superbiret quòd magni fieret inter pueros & mulierculas: sed uideret ut Siciliam æquitate, iustitia, optimísque legibus sic ornaret, ut eam celebrem redderet Academiam. Rursum Euctus & Eulæus amici Persæ, donec secundæ res fuerunt, semper illi quemadmodnm & cæteri blandiebantur, assentabantur, & obsecundabant: cæterùm ubi cum Romanis congressus apud Pydnam concidit ac fugit, tum acriter insectantes
C illum obiurgabãt acerbè, & commemorabant quæ peccasset, & ut quenque fastidisset exprobrantes, donec homo dolore pariter & ira uictus, ambos gladio peremit. At communis quidem admonendi opportunitas, ad hunc modum perpendi potest. Iam uerò quas ipsi sæpenumero ministrant amici, eas non oportet reiicere, cui curæ sit amicus, sed arripere atque uti. Nonnullis enim percontatio uel narratio quæpiam, uel similium rerum in aliis reprehensio seu laus, uelut ansam præbuit liberè monendi: quomodo narrant Demaratum Corintho uenisse in Macedoniam id temporis, qno cum uxore filióque dissidium Philippus habebat. Hunc igitur quum rex esset comple-
D xus, rogasset́q; quomodo inter sese concordarent Græci, respondisse ferunt Demaratum, ut beneuolum ac familiarem Philippo: Planè Philippe, pulchrè decet te de Athenienſium Peloponesioruḿq; concordia percontari, quum tuam ipsius domum negligas, tanta seditione tantóq; dissidio refertam. Scitè & Diogenes, qui quum in Philippi castra uenisset eo tempore quo parabat cum Græcis confligere, adductus est ad regem. Is quum eum non nosset, rogabat num explorator esset. Prorsus, inquit, Philippe, explorator temeritatis & amentiæ tuæ, per quam nulla adductus necessitate huc ueneris, una hora de regno simul & de uita periculum subiturus, aleaḿq; iacturus. Quanquã
E id quidem acrius uideri potest. Sed est & altera admonẽdi occasio, quoties fit ut ab aliis affecti probris, sua uitia exprobrantibus submissi redditi fuerint & humiles. Hac scitè usus est Chariis, maledicos quidem refellens ac submouens, cæterùm seorsim amicum taxans & commonefaciens, etiam si nihil esset aliud, tamen uel ob id ipsum cauendũ esse sibi, ne tantum audeant inimici. Quid enim est in quo possint os aperire, aut quid habent quod in te dicant, si ista quæ tibi obiiciunt, mutaris & abieceris? Fit enim ad eum modũ, ut molestia imputetur conuicianti, utilitas admonẽti. Nonnulli uerò uenustius etiam de aliis uerba faciendo corripiunt amicũ, dum in his culpãt alios,

Contumaciæ comes solitudo.

Ammoni⁹ Plutarchi præceptor.

quæ ſciunt ab illo committi. Noſter autẽ magiſter & inſtitutor Ammonius, F quum in pomeridiana confabulatione familiarium ſenſiſſet quoſdam pranſos eſſe prandium haud ſimplex, ſed opiparum & uarium, liberto mandauit ut ſuo filio plagas impingeret, addens elogium: Non poteſt, inquit, prandere abſque aceto. ſimulq; in nos flexit oculos, ut increpatio tangeret obnoxios. Inſuper cauendum erit & illud, ne coram pluribus obiurgemus amicũ: ac Platonis illud habere cõueniet in animo. Nam quum Socrates acrius obiurgaret familiarem quempiam, in cõuiuio cum eo diſceptans, Nónne ſatius fuerat, inquit Plato, hæc illi ſeorſum dixiſſe? Et Socrates: At tu ſanè nónne ſatius feciſſes, ſi ſeorſim iſta mihi dixiſſes? Porrò quũ Pythagoras in familiarẽ G quempiam aſperius coram pluribus fuiſſet inuectus, adoleſcentem laqueo præfocaſſe guttur aiunt: ex eo tempore nunquam Pythagoram quenquam alio præſente reprehendiſſe. Siquidem ut morbi parum honeſti, ſic & peccati reprehenſionem ac retectionem, ſecretam eſſe conuenit, non ut ceu ludi ſolennes, uniuerſo populo exhibeatur, nec ut oſtẽtetur, & ſpectatores ac teſtes accerſat. Neque enim amicum eſt, ſed ſophiſticum, ex alienis erratis ſibi parare gloriam, & apud eos qui adſunt, ſeſe iactare, quemadmodum ſolent medici quos chirurgos uocant, in theatris oſtentantes quos morbos ſuſceperint curandos. Iam uerò præter contumeliam, quam ab omni prorſus cu- H ratione conuenit abeſſe, cauendum erit & illud, ne (quod eſt uitioſum) in admonendo contentioſi ſimus & contumaces. Nec enim ſimpliciter amor obiurgatus magis premit, iuxta ſentẽtiam Euripidis: uerùm ita, ſi quis obiurget coram multis, nihil parcens amico, is omne malum & omnem morbũ uertit ad impudentiam. Sicut igitur Plato cenſet, ut ſenes qui ſtudeant uerecundiam inſerere adoleſcentibus, ipſi primùm reuereantur adoleſcentes: ita quũ uerecundè reprehendit amicus, id potiſſimum gignit in eo uerecundiam: quumq; pudenter ac paulatim aggreditur & caſtigat peccantem, ſuperat ac conficit amici uitium, quem totum occupauit pudor pudeſcentis, & reuerẽ- I tia reuerentis. Vnde rectiſſimum fuerit illud Homericum:

Admoto capite, ne quiſquam exaudiat alter.

Minimeq; decet ut aperias delicta uel mariti audiente uxore, uel patris ſub oculis liberorum, uel amantis præſente amaſio, uel præceptorum coram diſcipulis. Exagitantur enim dolore & iracundia, quum arguuntur apud eos quibus probari cupiunt. Arbitror autem nec in Cletum perinde concitatum Alexandrũ fuiſſe uino, ut quòd illum multis præſentibus coërceret. Et Ariſtomenes inſtitutor Ptolemæi, quòd dormitanti præſentibus legatis inſtiterit, & expergefecerit, anſam quandam præbuit adulatoribus, regis uicem in- K dignari ſeſe ſimulantibus, ſi tantis laboribus ac uigiliis feſſum, ſomnus occupauit: ſeorſim, inquiunt, admonere te debemus, non coram tam multis uiris manũ iniicere. At ille ueneni miſſo poculo, iuſſit hominem ebibere. Ariſtophanes autem ait in hoc ſe criminari Cleonem, quòd

Periculoſa principũ quæ ſit palàm correctio.

De ciuitate apud hoſpites dicat male,
Atque hac re iritet Athenienſium animos.

Quapropter inter alia cauendum & illud in primis, ne libertatem admonẽdi iactemus, ac uulgò circunferamus, ſed ad iuuãdum ac ſanandum amicũ ea duntaxat

A duntaxat utamur. Quanquam quòd Thucydides Corinthios de ſeipſis loquentes fecit idoneos eſſe ſe, qui reprehendant alios, haud malè dictum eſt, & id habere conuenit eos qui liberè uelint obiurgare amicum. Lyſander autem in Megarenſem quendam inter belli ſocios liberè loquentem pro Græcia, ait illius dictis opus eſſe ciuitate. Sed ad hoc ut quiſquam omnino liberè loquatur, moribus fortaſſis opus eſt integris. atque id ueriſſimè dicetur de iis qui alios admonent & caſtigant, quod Plato dicere ſolebat, uitam ipſam obiurgare Speuſippum: quemadmodũ uidelicet & Polemonem Xenocrates cõſpectus tantùm in diſputatione & intuitus, uertit, & in alium mutauit
B hominem. Cæterùm ubi leuis quiſpiã, & improbis moribus homo, dictis obiurgat & caſtigat, prius illud audire debet:

Mederis aliis, ipſus hulceribus ſcatens.

Sed tamen quoniam ſæpenumero res ipſæ nos inuitant, ut licet ipſi parum boni, cum aliis ſimilibus habentes conſuetudinem, eos increpemus, dexterrimus obiurgandi modus fuerit, ſi qui obiurgat, ſe modis omnibus admiſceat culpæ: quomodo dictum eſt illud apud Homerum:

Tydide, quidnam accidit, ut nos martia uirtus
Fugerit oblitos? Item illud:

C At nunc nihili ſumus Hector.

Ad eundem modum Socrates tacitè redarguebat adoleſcẽtes, perinde quaſi & ipſe teneretur ignorantia, & opus haberet unà cum illis uirtutem amplecti, uerumq; diſquirere. Siquidem & beneuolentes uidẽtur, & fides habetur iis qui uidentur iiſdem quidem obnoxii uitiis, amicos autem nõ aliter quàm ſeipſos corrigere. Cæterùm qui corripiens alterum, ſeipſum iactat, perinde quaſi liber & immunis à uitiis omnibus, niſi ſit ætate multo prouectior, aut niſi ſit eiuſmodi, ut omnes illi uirtutis dignitatem ac laudem tribuãt, grauis ac moleſtus uidebitur, neque quicquam proderit amico. Vnde non ſimpliciD ter Phœnix de ſuis infortuniis mẽtionem iniecit, quòd quum per iracundiã patrem interficere ſtatuiſſet, mox pœnituerit,

Occiſor patris ne dicerer inter Achiuos.

ne ſic uideretur illum admonere, quaſi ipſe nihil ira cõmoueretur, aut peccaret. Talia ſiquidem magis penetrant in affectus, magiſque cedunt hominum iis qui communibus tanguntur affectibus, quàm qui deſpicere uidentur. Quoniam uerò neque lumen admouendum eſt oculo inflato, nec animus ægrotus admittit libertatem & admonitionẽ indilutam, utiliſſimum remedium fuerit laus leniter admixta obiurgationi, uelut in his: *Laus obiurgationi admiſcenda.*

E Vobis haud adeò curæ eſt iam bellica uirtus,
Quanuis in caſtris non ſit præſtantior ullus.
Sanè ego nec pugnem cum illo, qui prælia tentet
Quum ſit iners, uerùm uobis ſuccenſeo corde. Item in hoc:
Pandare, ubi arcus, ubi illa uolucria tela, decúſque
Quo tecum haud alius caſtris contenderit hiſce? Quin & huiuſmodi tacita quadam ſignificatione uehementer reuocant aberrantes:

Oedipus ubi ille? ubi clara ſunt ænigmata? Item:
Tam multa paſſus iſta dicit Hercules.

Non enim solùm lenit ac remittit reprehensionis asperitatem, & adhortationis, uerumetiam gignit in homine æmulationem quãdam erga seipsum, ut secum ipse certet, dum honestè factorum commemoratione turpium pudescit, & ob id se meliorum exemplum præstare studet. Nam quum alios, puta uel æquales, uel ciues, uel cognatos cum eo conferimus, molestè fert, & iritatur improba ambitio, neque rarò solet illud cum ira submurmurare: Quin tu igitur abis hinc ad me meliores, & mihi negocium facessere desinis? Proinde cauendum erit, ne apud eos quos liberè corripimus, laudemus alios, nisi sanè fuerint parentes: quemadmodum apud Homerum facit Agamemnon: F G

Natum haud ualde patri similem genuit sibi Tydeus.

Et Vlysses in Tragœdia cui titulus Domini:

Tu splendidum natalium obscurans decus,
Lanam trahis, patre natus Argiuûm optimo?

Cæterùm illud haudquaquam fieri conuenit, ut qui admonetur, uicissim admoneat, & libertatem opponat libertati. Siquidem ea res protinus incendit animos, ac dissidium parit. Et omnino uidebitur ita commoueri, non quòd libertatem libertate pensare studeat, sed quòd liberam admonitionem non ferat. Satius est igitur amicum admonere uolentem ferre. Etenim si eueniat H ut ipse postea peccet, & correptione sit opus, tum hæc ipsa res libertati quodammodo tribuit libertatem. Submonitus enim citra refricationem iniuriarum, ne ipsum quidem amicos delinquentes solere negligere, sed arguere & castigare, nimirum magis admittet accipiétque correptionem, ut qua beneuolentia referatur & officium, non accusatio aut ira. Ad hæc hunc quidem ad modum scripsit Thucydides: Quisquis aduersus summates uiros inuidiã suscipit, is rectè cõsulit. Cæterùm amici munus est, amicorum offensam quæ ex admonitione nascatur, in magnis plurimúmque momenti habentibus re-

Moderata sit amici libertas in corripiẽdo.

bus in se recipere. Nam si in quibuslibet, & ad quælibet molestus sit, & of- I fendat, nec amicè, sed imperiosè more pædagogorum familiares incessat, hic quum in maximis negociis admonebit, hebes erit & inefficax, haud secus atque medicus acri quidem & amaro pharmaco, necessario tamen & sumptuoso, in uulgaria leuiáque, minúsque necessaria, admonendi libertate abusus. Igitur ipse quidem cauebit ne assiduè reprehendat, & obiurgandi cupidus esse uideatur. Porrò qnoties amicus quibuslibet in rebus erit morosior, & quiduis calumniabitur, tum alter uelut ansam habebit eum in maioribus erratis admonendi. Nam medicus Philotimus, quum quidam hepar habens inflammatum, digitum ostendisset exulceratum: Non est, inquit, ô bone tibi K negocium de unguium uitio. Itidem occasione data licebit & amico dicere, leuiculis de rebus & nullius momenti incusanti: De lusibus, compotationibus, ac nugis loquimur. Sed heus tu, iste potius ableget amicam, aut desinat alea ludere: ac cæteris quidem in rebus uir nobis est admirandus. Etenim cui leuibus in rebus conceditur uenia, is in maioribus haud grauatim permittit amico liberè loqui. Rursum qui semper instat, in quouis negocio acerbus & insuauis, omnia cognoscens, omnium curiosus, is adeò nec liberis est tolerandus, nec fratribus, ut ne à seruis quidem ferri possit. Iam uerò

quoniam

A quoniam ut senectæ non omnia adsunt mala,ueluti dixit Euripides:ita nec amicorum uitia oportet amicos obseruare,non solum quũ delinquimus,uerumetiam quum eos emẽdamus. At primùm quidem candidè cõueniet illos laudare:deinde ueluti ferrum solidatur refrigeratione,ac duritiẽ accipit, prius calore solutum,ac molle redditũ,sic amicis solutis & calefactis collaudatione,libertatem ceu tincturam paulatim addere. Dabitur enim occasio, ut dicere possis:Num illa cum his conferẽda sunt?Vidésne cuiusmodi fructus reddit honestas? Hæc abs te requirimus amici. Hæc tua sunt, teq; digna. Ad hæc natus es,illa uerò reiicienda sunt

B Vel maris undosi in fluctus,uel in auia montis.

Nam sicuti bonus medicus magis cupiet somno seu cibo morbũ ægroti depellere,quàm castorio,aut scammonio:sic & æquus amicus,& bonus pater, ac præceptor,laude potius quàm reprehensione gaudet uti ad emendandos suorum mores : quandoquidem non alia res præstat,ut liberè admonens & offendas minimè,& sanes maximè,quàm si temperãs ab iracundia, modestè & cum beneuolentia delinquentẽ aggrediaris. Vnde nec inficiãtes oportet acerbius coarguere,nec obsistere purgãtibus sese,quin magis honestas occasiones undecunq; subministrare,& à peioribus abstinere causis,atq; ad hunc

C modum amico concedere,ut leuius peccasse uideatur:quemadmodum Hector in fratrem Paridem:

Non ira ista tibi in pectus descendit honestè.

ceu quòd in cõgressu aduersus Menelaum cesserat, non fuga fuerit,aut timiditas,sed iracundia. Item Nestor ad Agamemnonem:

Tu porrò tuo iam pectore celso

Cessisti.

Ciuilius enim arbitror si quis dicat, ignorasti, quàm si dicat,iniuriam feciſti. &,non attendisti,dictu mollius est,quàm,turpiter egisti. Rursum,ne contendas cum fratre,moderatius sit quàm si dicat,ne inui-

D deas fratri. Item,fuge mulierem te corrumpentem, urbanius, quàm si dicas, desine mulierem corrumpere. Nam hunc desiderat modum admonitio,qua mederi uelis amico. Cæterùm in actione negociorum diuersa ratione utendum est. Quoties enim inciderit ut amicus alioqui peccaturus, sit coërcendus, aut in impetum quempiam animo propensus, qui transuersum rapiat, aut quoties ad res honestas mollem & segnem incitare & inflammare conabimur,ibi conueniet rem ad causas fœdas & indecoras referre:sicut Vlysses apud Sophoclem, Achillem extimulans, non ait illum cœnæ gratia succensere:sed iam,inquit,Troiæ simulacra aspiciẽs metuis. Ad hæc quũ rursus

E indignaretur Achilles,seq; abnauigaturum diceret:

Scio quid fugis,non ne quid audias male,

Sed instat Hector,hinc manere haud expedit.

Ad hunc igitur modum,eum qui sit animosus ac fortis,timiditatis opinione territantes, incitant ad honesta,& abducunt à turpibus:sobrium & temperantem,opinione intemperantiæ: liberalem & magnificum, opinione sordium & auaritiæ : moderatiores ac leniores in his quibus mederi non possunt, molestiæ modum expendentes, ut in admonendo magis amici uicem dolere,quàm reprehendere uideantur:contrà in cohibendis peccatis acriter

aduersus amici cupiditates repugnantes, hic implacabiles & assidui. Nam id F
tempus pertinacem beneuolétiam, & animum uerè liberum requirit. At re-
prehẽsione factorum uidemus & inimicos inter se uti: quemadmodum di-
xit Diogenes, ad salntẽ opus esse uel bonis amicis, uel acribus inimicis, pro-
pterea quòd illi docent, hi redarguunt. Verùm præstat ut amicorum consi-
liis parens caueas ne pecces, quàm si ob inimicorum conuicia pœniteat ad-
missi. Quapropter etiam utendum erit arte in amicis corripiendis, quando-
quidem hæc res maximum & efficacissimum est remedium, maximéque de-
sideràs & opportunitatẽ & modum. At quoniam, sicuti dictum est, sæpenu-
mero curanti molesta est huiusmodi libertas, medicos imitari conueniet. G
Neque enim hi quum secant, partem afflictam in cruciatu molestiáque de-
stituunt, sed placidè rigant ac leniunt: neque qui admonent ciuiliter amicũ,
aufugiunt posteaquam amara mordaciáque admouerint, sed aliis colloquiis
& comitate uerborum deliniunt ac molliunt: quemadmodum & fabri lapi-
darii, uulnus ac cicatricem quam ictu celtis inflixerunt in statuis, rursum po-
liendo leuigant, ac nitidam reddunt. Cæterùm qui reprehensione uulnera-
tus ac perfossus, deinde ira perturbatus ac tumens turbatúsque dimittitur,
hunc postea difficilè reuoces, aut consoleris. Hoc igitur in primis cauendum
est iis qui amicum obiurgant, ne post obiurgationem eum destituant, néue H
committant, ut ita contristent & irritent familiares, ut ea res finiat consue-
tudinem ac familiaritatem.

PLVTARCHI CHAERONEI COMMENTARIVS DOCENS QVO PACTO SE QVISPIAM CIRCA VIRTVTEM CANDOREMq; MORVM SENTIAT PROFECISSE,

Ottomaro Luscinio interprete.

I

Exordium ab absurdo.

AVT certa quædam est ratio, ô Sossie Senecion, qua sensu quispiam deprehendit se euasisse meliorem, aut profectò nihil immodestiæ decedit ad bonam frugem suis auctibus sensim promouentibus: sed pari lance cunctis mortalibus obuia sit morum peruersitas oportet, quæ illos non aliter atq; rete quoddam plumbi grauitate concludat. Atque iam grammatico in disciplinam traditus, siue musico, nõ intelliget quid inscitiæ per exactã in arte percipienda diligentiam à se fuerit amolitus, sed perpetua identidem ignoran- K
tia sua torquebitur. Medicina item languenti nihil præstabit tranquillitatis & laxamenti, ubi iam declinare cœperit morbus, neque discrimen ullum notare queas, nisi uerè reducta fuerit contraria corporis habitudo, sanitate prorsus reddita. Proinde donemus iam, ad meliora nihil proficere eos, qui etiam mole quapiam exonerentur: & in trutina rerum facta collatione, nullam ponderis notari diuersitatem. Ad eúmque modum in philosophia, & iis quæ ibi præcipiuntur, neminem percipere sensu num profecerit, quandiu pusillum inscitiæ relinquatur in animo, à quo non repurgeris, sed simpliciter eodem semper malo torqueare necesse est, donec summum illud bonum

A simili.

atque

A atque perfectum se insinuauerit. Denique uno momento sapientem fateamur(si diis placet)ab extrema malitia in tam sublimẽ uirtutis habitum promouere,ut incrementa non possit accipere,subitóque effugere morum peruersitatem, eámque tantam, ut longo etiam temporis interuallo nulla illi portio decedere potuerit. Verũ nõ inficiabere eos qui absurda hæc astruũt, ipsos sibi iam planè facessere negociũ,dum quod in cõspicuo est, ignorãtiæ tenebris inuoluunt. Quomodo enim suam uulgò tuebuntur existimationem qui sapientes habentur,si pusillum illud uirtutis,quod tempore accessit,aut detractum est,in sese non agnoscant,aut pernegent? Quasi uerò rectà
B ad uirtutem ducens uia,latens sit, omnésque eò contendentes cæcutire uideantur,ignari quò se recipiant,aut quatenus promoueãt. Idq; si obtinebit, ut tam repentina fiat rerum commutatio,dum is qui hodie prauissimus fuerat,uesperi in egregium euadat uirum,& qui rudis literarum somno concesserat, experrectus longè sit omnium sapientissimus: compellare mihi iam liceat hesternam inscitiam, nouásque præstigias, his poetæ uerbis:

Porrò mihi longũ rogo somnia uana ualete. Atqui disperea si quis tã insigne discrimẽ sui,prudẽtiámq; tanta ubertate in se diluxisse nõ intelligat. Planéque auguror,si quis uoti compos,ueluti Cæneus,subitò nobis ex
C muliere mas prodierit,eum planè ignorare quid deceat talem mutationem. Neque enim sapere poterit,prudenti esse animo atque masculo,quum stultitia,metu,uitæq; intemperantia iampridem laborauerit,& rerum omnium nescius,ex statu merè belluino in diuinum protinus fuerit transfatus. Cæterùm rectè dictum est,Lapidem componi debere ad regulam,minimè regulam ad lapidem:quum isti contrà non aptent negocia philosophiæ præceptis,sed negocia inseruire cogant suis ipsorum commentis. Et dum suo arbitratu omnia statuere conantur, mirum quàm multis erroribus ac dubiis subinde impleant philosophiam. Porrò constituto hoc uirtutis fastigio, de
D quo præsens est quæstio,si omnes æquè sunt infelices qui nondum eò contenderint:iam qui totus incumbit uirtuti,etiamsi nondum contigerit apicẽ, tam est miser, quàm is qui uitiis omnibus est immersus. Atque adeò uidere est quo pacto mirè secum pugnẽt qui in scholis Aristidis flagitium cum illo Phalaridis æquant. Hinc meticulosum animum Brasidis cum eo quem refertur habuisse Dolon,Melitóque ingratitudinẽ cum illa Platonica, res utique longissimo interuallo distantes, conferunt. Quæ ratio satis nos monet, in uita probè instituenda,usuq; rerum, magistros illos parum elegantes & duriusculos declinare,ac procul fugere,alios uerò qui frugi sunt,audire, & se-
E qui. Proinde nos prauitatem omnem in suo genere, potissimùm infinitam illam & inexplicabilem quæ residet in animo, incrementis quibusdam cõsurgere, & defectu minui cernentes, iuxta quem modum & differunt ipsi profectus & accessiones,ueluti si ratione paulatim resplendente, animúmque repurgante,umbra iniquitatis attenuetur: non absurdè arbitramur sensu deprehendi posse huiusmodi trãsmutationem,haud aliter atque si liquoris nonnihil decedat è dolio. Retinetur autem ratio eorum quæ primo conspectu quispiam assequebatur,dum perinde ac nauigantes uastum primo pelagus aspectu complexi,simul cum tempore ipso,uentíque potentia cursum

In Stoicos,peccata omnia paria esse statuentes.

ſuum dimetiũtur,quem poſſint utriuſque habita ratione peregiſſe:ita ipſe in philoſophia ex perpetuo illo motu rectà euntis, citra ullã ſtationem aut receſſum. Quippe dum non impetu quodã à quiete in opus fertur,ſed leniter & ſenſim promouet, cõſequetur haud dubiè, ſi priorem ſtatum cum eo qui peracto opere contingit,rite conferat,quis ſit ille,de quo iam quærimus, in uirtute profectus. Celebre enim illud poetæ quo aiunt: F

Addideris paulum ſi paulo crebrius,illud
Protinus aſſurgit,magnusq; uidetur aceruus:

non equidem aptè de augendis opibus ſolùm dicitur,ſed cum ad res omnes, tum uerò potiſſimùm ad uirtutũ incrementa,moresq; abſolutæ integritatis, G duce ratione quæſitos,nõ abſurdè quadrabit,ſi eò cõferas. Porrò eorum qui ſtudent philoſophiæ, turbulẽtus primò & longè diſpar incepto animus, nõ ſolùm ſpacia quædam ſtatuit itineris,quo profectum metiaris,ſed etiam leuat labore,dum animi peruerſitas ut ſimilibus incremẽta accipit,ita aduerſis deiicitur. Et Planetas quidem Mathematici appellant ſtationarios, quãdo à progreſſu deſiſtunt:uerùm in philoſophia uirtutisq; itinere nulla eſt quies, nulla perpetui profectus intermiſſio,natura ipſa,quemadmodum in trutina fieri ſolet,iã propenſa ad id quod eſt melius,inclinari,modò labi in deterius. Itaq; non aliter atque Cirrhæis datum eſt à ſuperis oraculum: H

Nocte dieq; tibi non deſint prælia poſthac:

Nullæ homini ſunt cũ uitijs induciæ.

ad eum planè modum noueris perpetuam tibi cum uitiis imminere pugnã, cuius nulla ſit per diem,nulla etiam noctu relaxatio. Vix enim unquam ceſſant excubiæ,aut deſunt uoluptates quæ te infeſtẽt, & caduceatorum more in aciem prouocent,quanquam ſtrenuè hoſtes præterire queas, atque contemnere. In promouendo autem per certa interualla in ſemita uirtutis, ſtabiliora ſunt ac diuturniora primis quæ ſunt ultima,hoc nimirum argumento,quòd ſocordia iã exercitatione & labore irrequieto profligata eſt. Quanquam in ea re ſedulò item curandum eſt, ne protinus intermiſſione aliqua I facta, rurſus langueſcere incipiat animi alacritas. Proinde quemadmodum culmus impetu quodam ſurgit in altum,longiſſima primùm emenſus ſpacia, ac mox ubi tenues accipit offenſiones & uerbera,ceu anhelo ſpiritu in acumine fatigatus,dum non ſuppetunt uires,denſis quibuſdam geniculis roboratur ad uenti plagas ſuſtinendas : ſic qui primò magno curſu contendunt ad philoſophiam,deinde accipiunt offendicula quibus auellantur,ita ut uirtutis non ſentiant bona, tandem fatigati labore deficiunt. Atqui alæ rurſus accipiendæ erant,ſublatis moræ occaſionibus,& pergendum porrò ueluti auctis copiis, quæ robur ſuppeditent, animíque promptitudinem lar- K giantur,ut cœpto operi poſſint ſufficere. Primum autem argumentũ quo te ſentias in uirtutis ſtudio profeciſſe,eſt amoris immẽſitas. Nõ enim ſi deperéas mulierẽ,ex eo apparet,quòd præſentia illius te oblectat:quandoquidem cõmune id eſt omnibus,amatis gaudere:ſed ſi mordicus eam retineas,ægreq; diuelli te hinc patiare. Videas equidem non paucos qui cupidi admodum feruntur ad philoſophiæ ſtudia, uerùm mox ubi ad alia diuerterint negocia, effluit affectus prior, nullóque dolore torquentur philoſophiæ deſiderio. Cæterùm ſi cui adſit uerus amoris ſtimulus, quanquam remiſſus tibi

Primũ indiciũ profectus, amor uehemẽs.

appareat,

A appareat, uulgarique affectu in sodalitate eorum qui simul incumbunt sapientiæ studio, protinus tamen alium cernes, si inde segregatus fuerit atque diuulsus: quippe ad res alias prosus insaniet, anxius erit, tristis, querulus, summóque dolore cruciabitur. Non dicam hic nonnullos, quos non aliter atque dementes, etiam amicorũ ceperat obliuio, summo ardore ad hæc studia animum appulisse: quandò non contenta est philosophia ut præsentia duntaxat nos amore sui capiant, ueluti unguenta, quorum absentia nemo discruciatur: sed inediam quandam sitímque oportebit concipere sicubi auellimur: talique argumento intelligere utique licebit nos uerè profeciſſe,
B perinde atque à nuptiis, opibus, amicis, militiáue, si cõtingant, protinus distraharis. Iámque eo magis dolendus est in uirtutis studio neglectus, quo maiorem fructum confert illius accessio. Huic primo indicio profectus circa uirtutem, confine est uetustissimum illud Hesiodi, uiam ad eam sudoribus struentis, documentum, etiamsi iam non admodum sit obuium, aut celebre, nimirum quia omnis eò tendit cura, ut leni tramite, facili & compendioso incedamus. Accidítque ut prisco illo expuncto atque deleto, lux omnis ac splendor in philosophia planè conciderit, labore utique sublato & exercitatione, posteaquam ex dubiis rebus, uago errore ac pœnitudine ani-
C mum exemeris. Quæ omnia philosophiam à limine salutãtibus ab initio solét contingere, haud aliter atq; iis qui terrã in nauigatione ex oculis iam uisam amittũt, alterã illã ad quam tendũt, nondũ assequuti. Dum enim cõmunia ista solitaq; ferant necesse est priusquam meliora intelligant, eisq; fruantur: in medio interim fluctuãt, & plerunq; retro labũtur. Id quod Sextio illi Romano iam olim usu uenit, qui urbanos honores fascésque, quibus sese ob Philosophiæ studium abdicauerat, negocio parùm feliciter primò procedẽte, doloris impatientia rursus affectauit, biremi exili optata, qua in priorem statum rediret. Huc pertinet Diogenis item Sinopei exemplum memoriæ
D proditum, qui dum Athenis philosophiæ studium auspicaretur, fuisse tum insignem aiunt festiuitatem, sumptuosas cœnas & opiparas, spectacula, cõuentus celebres ac congressus, conuiuiáque in lucem usque protracta. Diogenem interea in quodam angulo fori porrectum, membris ita compositis ut somnum caperet, uerùm cogitatione plurima distractum, & animo irrequieto turbatum, quòd præter ullam necessitatem in tam monstrosam laboríque plenam uitam descendisset philosophiæ studentium. Proinde dum solus ipse sibi incumberet, uniuersis bonis mortalium, deliciisque gratissi-
E mis sese spoliaret, hæc inquam dum tacitus animo secum uolutaret, fama est murem circa micas de pane illius decidẽtes occupatum à uiro ausugisse, qui mœsto atq; attonito animum reddiderit, his seipsum uerbis compellãti, Quid isthuc rei est, ô Diogenes? hũc murem delicatè pascis, id quod tibi etiã ex necessario supereſt: túque uir tantus uicem doles tuam, quia cum istis epulonibus non insides uirenti mollique stragulo, ac simul inebriaris? Dum igitur huiusmodi auocamenta, uirtutis uiam ingresso obsistũt, retróque trahere moliuntur, & ratio hominis clàm repugnat, ad respondendum parata, conceptam facilè dirimens ægritudinem: ea uerò non leuis coniectura est felicis cuiusdam circa uirtutem profectus. Cæterùm quando non solùm ea quæ

Secũdum, aspera non horrere uiam.

Tertiũ, recta mare prauis animi suggestionibus.

concitant & auertunt in diuersum, philosophantibus malè ominantur, sed F
etiam hoc ipsum quod est amabile,& philosophica diligentia cõcinnatum,
in quo item præsidium quærunt plerique, quales sunt ioci pueriles,saléſque
ridiculi,dum in philosophiæ tyrones iaciuntur,non rarò offendunt illos at-
que deiiciunt:ut ne dicam quosdam à philosophia rebus etiam laudatissimis
Quartũ, præstare animum placatum, minimeq; iritabilem. abactos. Non absurdè promouisse quispiam hoc indicio se intelliget,si pla-
cido & trãquillo sit animo,ita ut nihil cõmoueatur quibuscunque dicteriis,
nihilq; reluctetur. Potissimùm autem conuicia, & ludicra huiusmodi irita-
menta,ab aulicis in luxu & ocio uiuentibus excogitantur,uel in spõsalibus,
siue dũ in forum descendunt ad magistratũ,causamue ibi aliquam sibi sumũt G
defendendam. Qui itaque tali septus est robore,eáque pollet animi constã-
tia,ut prorsus ista queat negligere, is planè dignus habetur quem philoso-
phia suis condecoret dotibus. In confesso autem est,ita natura comparatum
esse, ut isti quos nulla tangit admiratio uirtutis, sedulò curent quò ab aliis
celebratam lacerent atque insectentur. Itaque licebit aliquando per speciem
stultitiæ & maleuolentiæ terga dare hominibus, & rursus sapienter ac rectè
ea quæ ipsi tantopere eleuant & suspiciunt, animo constanti contemnere.
Quintũ, uirtutem agnoscere ex collatione ad uitia. Conferentes enim uana illa atque caduca nostris, conditionem nimirum
philosophiæ protinus meliorem effecerimus. Exemplum in hac re abunde H
magnum & efficax nobis præstitit Solon: At nos, inquit,cum istis non cõ-
mutabimus uirtute diuitias:quandò hæc nostra in tuto sunt,fortuna uicissim
suas opes modò concedit,modò diripit. Sic Diogenes,dum per occasionem
sedes commutãdo è Corintho Thebas,& rursus è Thebis Corinthum se re-
ciperet,profectiones huiusmodi regiis digressionibus æquiparabat, quòd in
Babylone hyemante rege, uer Susis,æstatem in Media ageret. Et Agesilaus
quum de rege magno sermo incideret: Ecquid, ait, maior ille est nobis,
nisi iustitia præstet? Aristoteles item ad Antipatrum de Alexandro scribens:
Nedum sapientia præstare, inquit, par est eum qui antecedit imperio, sed I
etiam religione & pietate. Huc accedit quod Zenon ait,dum Theophrastũ
uideret auditorum multitudine cunctos in sui admirationem trahere: Cho-
rus quidem illi est maior, at mihi concinnior. Ad hunc sanè modum, si quis
ea quæ sunt uirtutis,cum iis quæ ab ea exulant, componat, profectò iam si-
mul supereffuderit cædes, zelotypias, aliáque philosophiam auspicantibus
obiecta,malis complurimis ne animum ipse suum despõdere cogatur,pror-
susq; deiicere. Atque haud dubiè ne hoc quidem in postremis est hominis se
profeciſſe intelligentis documentum. Est præterea non mediocris commu- K
Sextum, cum iudicio omnia legere, & ad bonã frugem traducere. tatio rerum, quæ in sapientiæ studio solet accidere, dum(ut ingenuè dicam)
scita illa philosophorum atque decreta,quisque pro sua accipit opinione,at-
que etiam lucro. Alius,perinde ac uolucres, omnia ad splẽdorem rerum na-
turalium,& acumen subtilitatis gloriæq; appetẽtiam confert. Ille catellis nõ
absimilis, ut ait Plato, laniatu gaudet morsuq;,& ad rixas ac contentiones
sophisticas penitus flectit iter. Bona pars dialecticis artibus sese inuoluũt,me-
ros agentes sophistas,uictũ quoque inde parantes. Rursus inuenias qui sen-
tentias recitant illustrium,& historias apponunt,quemadmodũ Anacharsis
dixit uidere se Græcos numismate ad nihil aliud quàm ad numerandum uti,
esseq;

A esseq; ad hunc modum inutiles, qui in numerato habeant uerba, neque aliũ fructum in commune conferant. Accidit autem id quod olim ait Antiphanes ferè per iocum, ut ex Platonis familiaribus quidam retulit, Vrbem uidelicet esse, in qua uoces emissæ, protinus quidem diuerberent animum: atque utinam in æstate tandem auditorem afficiant, quæ hyeme sint disputata. Sic planè, inquit, quæ Plato iuuenibus disseruit, uix tandem percipiunt animo ubi consenuerint. Et hæc quidem in philosophiæ studio tãtisper feras oportet, dum certo iudicio firmum in animo habitum ac præclarum constituas, ita ut iam conferre simul possis rationes, eásque conquirere, quæ iuxta Ae-
B sopicum illud, Vestigia te aduersum, intróque spectare magis quàm foras uideãtur. Vt autem auctore Sophocle, primò ueluti per lusum Aeschyli grauitas in oratione expressa est, deinde difficultas cõpositionis & artificium, tertiò ornamentum, id quod omnium est optimum, & ad bonos mores maximè accommodatum: sic philosophiæ studio incumbentes, posteaquam ex artificio, & ea parte dictionis quæ est plausibilis, ad moralem & affectuum motricem promouerint, iam & uerè incipient & alacriter proficere. Curandum item ut non tam philosophorum libros perpetua lectione reuoluamus, illósque audiamus docentes, quàm rerum copiæ uerborúmque intendamus
C animum: néue potissimùm eò insiliamus, ubi maior est difficultas, & dictorum quædam imparilitas, prætermissa ea parte quæ est succulenta, pinguis & frugifera. Sed & in poetis atque historiis cautio adhibenda est, ne inter uerborum nitorem & elegantiam elabatur quod ad morum correctionem attinet, affectuúmque noxiorum alleuiationem. Sicut enim floribus insidens apicula, flauum mel, ut ait Simonides, ex succo conficit, quum alii nihil præter colorem odorémque in illis admirentur: ita appellentibus aliis animum ad poeticam lusus cuiusdam & uoluptatis gratia, nos contrà intuentes id quod est operæprecium, amore ueri boni, consuetudinéque domestica iun-
D ctos decet altius quiddam in ea re sapere. Iamq; uidere est eos qui Platonem euoluunt & Xenophontem solius eloquentiæ comparandæ gratia, in quibus uidelicet magis relucet Attici sermonis puritas, quo pacto illam colligant ueluti roré aut puluerem, non admodum dissimiles iis qui pharmaci odore capiuntur & nidore, sanandi uim & purgandi negligunt. Sunt præterea qui maiori fructu proficiunt, qui nedũ ex doctrina & literis, uerumetiã ex spectaculis ac quibusuis aliis negociis norunt ad bonam frugem suis incrementis proficere, dum opes ad eam rem idoneas undique confarcinant: id quod ferè de Aeschylo ferunt, suíque similibus. Aeschylus enim spectans
E Isthmia, dum in pugilum certamine alter cæsus esset, totúmque theatrum exclamaret, Iouem Chium fudisti: Vide, inquit, quale sit hominum studium: cæsus silet, spectatores uociferantur. Sic Brasidas dum murem inter carycas corriperet, ac mox dimitteret accepto morsu: O Hercules, ait, quàm non est ullum animal tam exiguum & infirmum, quod pro uita non dimicet, pœnásque ab infestatoribus ultrices sumere non audeat? Diogenes item bibentem quendam è manu conspicatus, mox poculum è pera ceu superuacaneum abiecit. In hunc equidem modum si quis attendat, & amplificet studia, expertus nimirum atque peritus rerũ euadat oportet, dummodo conge-

Septimũ, quæcunq; uideris exempla uirtutum, facere.

rat omnia ad germina uirtutum. Fiet autem hoc potissimùm, si literarũ studia F
ipsis negociis cõmiscuerimus, non solùm, ut Thucydides docet, curas omnes
ad periculorum euitationem conferendo, uerumetiam ad lites, uoluptates,
iudicia, concilia, & magistratum, ita ut in illis literarum utilitatem ostenda-
mus, aut quod magis ex usu, ut rectè literis uti alios efficiamus. Videas enim
nonnullos etiamnum discentes, qui mox ad ostẽtationem omnia conferũt,
hoc solo respectu ex philosophia quicquid licet decerpentes, ut mox in fo-
rum, uel iuuenum cœtum, aut certè ueluti circulatores in regium conuiuiũ
apportent. Verùm ii plurimum falluntur opinione, dum putant id esse phi-
losophari: perinde atque si quis credat, uulgò commisturas & pharmaca po- G
pulo uendere, id esse mederi: cum longè aliud medici sciamus esse officium.
Homeri bo-mœosis Iliados. 1. Deinde non admodum differt sophista huiusmodi ab Homerica illa uolucri,
quę pullis implumibus id pabuli quod nacta est, in os mittit, suo corpori ne-
quiquam profuturum. Ita enim accidit ei qui aliis non sibi philosophatur.
Atque adeò necessaria est hæc cautio, ne philosophemur sine fructu. Nobis
enim in primis confert philosophia, maximóque est usui: erga alios autem,
præter docere & discere, inanis quædam ostentatio & ambitio plerunque se
prodit, idq; potissimùm quando altercãdi materia, & lites quæstionibus sub-
inde implicantur, finisque totus in eo constituitur, ut sermones ueluti lora H
quædam pilæq; per manus uicissim tradantur, eóque magis iam intenditur
animus, ut uocibus inconditis obstrepamus, & omnia dirumpere magis ui-
Ostauũ, ostentationẽ & rixas fugere. deamur, quàm docere quippiam aut discere. Proinde in hac re benignum se
exhibere & placidum, ita ut in arenam minimè descendas, & per iracundiã
non dissoluas quæ in commune sunt prolata, neque conuiciis inueharis in
eum quem reprehendas, aut iniquè feras illatam cõtumeliam, euidens planè
documentum est, hominem in philosophiæ studio promouisse. Edocuit autẽ
hoc mirè in quadã disputatione Aristippus. nã dum ab audaculo alioqui in-
sanienti & indocto superaretur, sciolúsque ille impendiò lætaretur & super- I
biret, air Aristippus: Ego ex hoc conflictu discedens inferior, te uictorẽ dul-
cissimè dormiens somniabo. Licebit præterea in dicendo nostrimet facere
periculum, si cubi non coëat maior expectatione nos auditurus populus: ne
uidelicet metu præoccupemur, & in uniuersum ab orando absterreamur.
Non enim primò coram paucitate contristamur, si locus postulet oratorem,
& deinde ad populum siue magistratum audentius uerba fecerimus, potis-
simùm si concedatur cogitandi spacium, quo orationis habitum queas dispo-
nere. Porrò de Alcibiade quædam referuntur & Demosthene, quod huc
propriè attinet, dum hic rerum intelligentia plurimum ualeret, in dicendo K
tamen meticulosus admodum erat, sibiipsi quoque in negociis obturbans,
adeò ut in media oratione crebrò hæsitando, uerba diu secum quærens, fuga
se proripuerit è concione. Homerus itaque consultò operi suo, quod uersi-
bus constabat, non passus est inseri uerba incondita, quæ numeros & men-
surã refugerent: eadem prudẽtia itidem pro uiribus suis in negociis aliis. Ad
hũc modũ qui rectà ad uirtutem cõtendũt & honestum, eos decet per occa-
Nonum, non captare applausum. sionẽ usu rerũ exercitari potissimũ: deinde, quod huic est proximũ, applau-
sum qui oratores manet, strepitumq; theatricũ nõ plurimi facere: uerborũq;

in primis

A in primis ac negociorum agere reſpectum, ne in rebus eleuandis laus ipſa appareat nimia, miréque cum ueritate pugner oratio. Porrò ſi amatores uoluptatis quam percipiunt ab iis quas depereunt mulierculis, nullum præter illas requirunt teſtem, quanto magis decet ſapientiæ uerique boni amantẽ, dum in rebus honeſtis uirtutis fruitur complexibus, ſeipſo contentum lætari, nihilque laudantium & auditorum curare applauſus? Proinde ſicut is qui domi uocat ancillam, clamore ipſo cõteſtans Bacchanalia ſe uidere deſiiſſe, cum maximè iam uideat: ita qui gratificatur reipublicæ, & mox ſe paſſim celebrat laudibus, iam prodit ambitionem, dum foras proſpicit gloriolæ ca-
B ptandæ gratia. Virtutis autem ſpectator non eget publico applauſu, ſed in ſomnis & ipſis rerum ſimulacris interno fruitur rei feliciter geſtæ aſpectu. Tantum autem abeſt ut aliquantiſper progreſſus in ſapientiæ ſtudio, non reticeat apud alios ſi quid largitus ſit amico, aut operis quippiã præclarè geſſerit, ut etiã iniqua ſuffragia per largitiones aut potentis cuiuſpiã intercеſſionem pro ſe, amoliri adnitatur, non reſpiciens ad munera, quanquam hinc fames, hinc ſitis premat. Quippe ſatius fuerat ſolidam noctem cum inedia agere, quàm cum uirtute ueróque bono pugnam inire. Ita planè Ageſilaus uitam inſtituit, dum tacitus bona ſua ſecum circunferret, abunde magnus
C buccinator ipſemet ſibi. Lætabatur enim ex animo, quòd teſtis ſibi eſſet idoneus ſpectatórque bonorum, intus rationem certo ſibi commorari oſtendens, iámque egiſſe radices, poſteaquam iuxta Democritum adſueuerat ex ſeſe uoluptatem accipere. Vr autem agricolis periucundum eſt uidere ſpicas inclinatas ad terram & nutantes (nam quæ ob leuitatem ſurſum tendunt, inanes eſſe creduntur, & ſuperbire tamen) ita philoſophaſtri quidam uani, nihil habentes ponderis aut grauitatis, elato ſunt animo, & in habitu inceſſu uultúque nihil præter merum faſtum aliorúmque præ ſe contemptum produnt. Perſpicuum eſt igitur, eis qui fructum ex philoſophiæ ſtudio per-
D cipere moliuntur, illáque ſeſe farcire, deponendum eſſe protinus quicquid uanum eſt & arrogans. Et quemadmodum è uaſis liquorem aliquem recipientibus aër inanis expellitur: ſic qui in philoſophiæ ſtudio ueris implentur bonis, faſtum exuunt, mitiorémque de ſe concipiunt opinionem, parùm iam barbam iactantes & pallium, dum omne ſtudium ad interna trãſfertur. Adde quòd ſibi ſeueriores tum fiũt, magiſque rigidi, aliis contrà benigni & placidi. Deniq; non uſurpant ſolitam philoſophiæ gloriam, inſignéque nomen, ſed in mutuis colloquiis, dum ſuper ea re incidit ſermo, abunde ſatisfactũ eſt, ſi quis bonæ indolis nouitius prædicetur, atque hæc ſubridẽs excipit
E quiſpiam rubore perfuſus, modeſtéque Homerico illo reſpondet carmine:

Quid ſuperis æquas hominem, quaſi numen ego ſim?

Cæterum puellæ flagrans oculus, ut auctor eſt Aeſchylus, quæ ſui aliquãdo copiam fecit, facilè nutibus deprehenditur. Atqui iuuenis, profectus ſui in philoſophia hoc præbebit argumentum, ſi uenerea negligar, nihil attentus lubricis cantionibus, quarum ea eſt uis, ut quum primùm fuerint ab amatore auditæ, non aliter atque ignis, linguam corpúſque tenerum protinus peruadant, uultum placidum & lumina alioqui ſedata & iucunda inflammando. Quemadmodum autem ſacris initiati, primò omnia implent clamore atque

Decimũ, Veneris neglectus.

Vndecimum, perfrictam deponere frõtem.

tumultu, mox uerò ubi ad sacra mysteria uentum est, iam silentes attendunt F
& trepidi: sic philosophia in uestibulo primùm non mediocrem ostendit tumultum, sui fiduciam, ac uerborum strepitum, multis barbarè magnáque ui ad inanem gloriam contendentibus. Porrò si quis intra penetralia constiterit, iam luce magna perfusus, eò loci ubi redduntur oracula, alium assumet habitum, tacitúsque contremiscet, rationem non aliter atque Deum submisso animo atque modestè composito sequens. Huc pertinet quod à Menedemo non minus uerè quàm eleganter dictum est, complures uidelicet esse qui Athenas nauigent philosophiæ gratia, primùm sapientes, deinde sapientiæ amãtes, ac mox rhetores, neque ita multò pòst idiotas, rerúmque omniũ G
ignaros sese appellare. Quo enim magis cuique ex philosophia accedit ra-
Duodecimũ, si peccet, correctionẽ admittere.
tionis, eo plus decedit fastus & arrogantiæ. Animaduertẽdum præterea, quo pacto in morbis communibus, ut in dentium aut digitorum dolore, confestim medicus quæritur, & febri laborantes accersunt rogantq; medendi peritum, ne detrectet opem ferre præsentem, quum grauioribus malis impliciti, ueluti phrenetici, atra bili insaniáque affecti, ob morbi uehementiam, quam minimè sentiunt, non recipiunt medicum, sed aut explodunt aut fugiunt. Atque in eum modum quicunque peccant, & monitoribus uitia corrigentibus sunt asperiores, ii profectò malo laborant non admittente curationẽ. H
Conttáque omnes æquo ferentes animo reprehensionem, potissimùm si ipsos etiam morbi animorum gratia accedant reprehensores, bonam spem exhibent melioris cuiusdam habitudinis. Qui enim sese ingenuè offert corripientibus, peccatum profert, malum fatetur, non passus latêre aut ignorari, prodítque corrigenti, adiunctis etiam precibus: is demum specimen præstiterit non contemnendi in philosophia progressus. Nam quisquis ad bonam frugem ex corruptis moribus peruenire desiderat, opus habet, authore Diogene, diligẽti amico, uel acri feruidóque hoste, ut peccatum fugiat, aut correptus, aut certè humaniter ac blandè curatus. Quandiu autem non apparẽt I
in homine sordes, trita lacerna, aut calcei perforati, satis habet foris ornamenti, sibíque etiam atque etiam placet, florere se identidem prædicans, & auctibus quibusdam proficere, siue longa illi statura, breuísue fuerit. Cæterùm internam fœditatem animi, & uitæ impuritatem, inuidiam, malignitatem morum, pusillanimitatẽ, & uoluptatis amorem, ceu ulcera quædam circumuallat & abscondit, ne quis attingat aut inspiciat mox reprehensurus. Atque illic nihil spei est reliquum alicuius circa uirtutem morũmque integritatem profectus. Iam qui ita est affectus, ut in malis suis doloribúsque K
agnoscendis cæcutiat, totum hũc uitæ statum prorsus commutet necesse est, & tum correctione purgari si uelit potest, modò monitorũ ductu uitia abstergat & oderit. Oportet autem inter hæc etiam mali suspicionem de nobis
13. Peccati etiam leuem suspicionem tollere.
uel tenuissimam execrari & fugere. Qui enim uerum peccatum magis detestatur quàm sinistrã hominum de se opinionem, famam rem omnium præclarissimam negligit, uitam etiam honestam infamia contaminans. Celebre deinde, & pergratum est in primis Diogenis uerbum ad iuuenem quendam in popina uisum, introq; fugiẽtem. ait enim, Quo interius fugeris, eo magis eris in popina. Sic peruersi dum se nõ agnoscunt, & malitiam negant, tanto

penitius

A penitius abdunt se & recludunt in turpitudinem, perinde quemadmodum rerum penuria pressi, dum per fastum diuitibus se comparant, eo magis egẽt. Qui igitur uere proficit in uirtute, Hippocratem imitari minimè dedignabitur, ignorantem capitis commissuræ certam rationẽ: id quod iam olim ingenuè ab illo est proditum, & in scripta redactũ. Rectè autem secum animo reputauit uir ille celeberrimus, ré pernicioſi fore exempli, si authoritate sua peccaret multitudo, sua celans errata: parumq; uideri consultum, alios ope medica seruare, & propriam fateri nõ audere inscitiam. Proinde si quis Bionis doctrinam & Pyrrhonis nõ ad profectus cuiusdam indicium referat, sed

Decimũquartum, hostes in gratiam reducere.

B magis ad habitum animi augustiorem, consummatæq; uirtutis, nõ maximopere refert. Hic enim contubernales tum profeciſſe putabat, quando æmulos à maledictis ad hæc Homerica uerba sibi occinenda conuertissent:

Viue, diuq; uale, meritos Deus addat honores.

At alter ille Pyrrho in tempestate nauigãs, hordeum fertur in summo periculo succulis quas secum habebat, in naui aspersisse: quo quum illę hilares & lætæ uescerentur, Talem, inquit, indolentiam sibi ex philosophia & ratione præparare deberet, qui constanti animo & infracto in uariis fortunæ casibus cuperet perdurare. Aestimare iam liceat, quàm frugiferũ sit quod Zeno scri-

Decimũquintum, animum infractum gerere aduersus fortunæ insultus.

C ptum posteritati reliquit, dum iubet ex somniis deprehendere num profecerit quispiam studio uirtutis. Si enim in somnis nulla capitur uoluptate erga turpitudinem, neque graui inhiat crimini, quo se contaminet, prorsusq; nihil uidet cum uitio & fœditate coniunctum, consentaneum est omnia in tuto esse posita. Tum enim imaginaria hominis uirtus, simul cum ea quæ affectibus est obnoxia, rationi subiectæ ac parentes, non aliter atque fundus synceri amnis & tranquilli liquidò apparent. Id perspectum habens Plato, scitè admodum delineauit naturam animi tyrannici, dum imaginariæ huiusmodi & brutæ portioni attribuit ea quæ ille agit in somnis. Aut enim manus iniicit matri, ut eam incesto concubitu polluat, aut ui sua opiparæ irruit cœnæ

Decimũsextũ, in somnis nihil flagitiosi uidere.

D non aliter quàm prædæ, aliaq; pudenda perpetrat desideria, iam metu uacuus atque rubore, quibus die uigilans arcebatur. Quemadmodum igitur iugales equi ab auriga rectà currere instructi, non deserunt uiam illo etiam habenas remittente, sed perpetuo cursu non aberrant à præscripto: sic quibus bruti affectus iam in totum sunt domiti, & sub iugũ rationis missi, certi sunt quòd neque in somnis, neque in morbo facilè recalcitrant, aut delinquunt. nihil enim agent præter solitum, attenti eodem tenore perdurantes. Si enim corpus sola exercitatione assuefactum, in quibusdam partibus ita domatur, ut nõ

Decimũseptimum, affectus noxios in se uidere sedatiores.

E pareat affectibus, ueluti dum oculi cohibẽtur à lachrymis incidente casu aliquo ærumnoso, & cor item ne protinus palpitet ad quẽuis strepitum: aliaq; identidem, ne ad aspectum formæ lubricum mox irruant in libidinem: cur non potius animum assiduo usu ab affectibus pernicioſis liceat in diuersum agere, adeò ut imaginariam uirtutem, motusq; intemperantes ad somnum usque reprimamus? ueluti fama perhibet de Stilpone philosopho. Is enim uidens in somnis apparere sibi Neptunum, iniquè ferentem quòd non immolasset illi boue ueteri sacerdotum more: nihil animo consternatus, Quid ais, inquit, ô Neptune? uenis ad me pusioni similis, omnia replẽs querelis, quòd

urbem totam,mutuò accipiens pecuniã,emptoq; inde sacrificio,nõ refertam F
effecerim nidoribus? Num satis piè tibi ex his quæ mihi suppetebant opibus
hactenus est litatum? Ad hæc uisum fuit Stilponi, deum in risum fuisse solu-
tum,protensaq; manu dixisse: Ego Megarensibus in tui gratiam largiorem
olei prouentum concedam. Quibus igitur in hunc modum somnus contin-
git ab omni dolore metu turpitudine & prauitate uacuus, iisdem aiũt simul
insigne documentum esse certi in philosophia profectus. Qui uerò œstrum
uidet in somnis,metum,fugam cum dedecore, ludicra puerilia, mœstum se
flere,miserum esse & peregrinum,aut procellæ illisoq; scopulo se esse simi-
lem,haud dubie intelliget animum citra decorum agere,effingere tamẽ glo- G
riæ certos canones. Quumq; ab his rebus longissimè abfuerit in somnis,rur-
sus absoluitur à nocuis affectibus,planeq; in libertatem asseritur. Hæc igitur
tute identidem contemplare si profectus sint, an non magis habitus ani-
mi,quando firmius quoddam robur iam nactus es in uirtutis fastigio, peni-
tusq; immotum atque inconcussum. Quandò igitur uera atque perfecta in-
dolentia res est magnifica, prorsusq; diuina, quam appellare nobis hic lice-
bit profectum siue promotionem circa uirtutem, lenimento quodam & re-
missione conflatam affectuum: par est ut diligenti indagine facta, certoq; iu-
dicio,primùm nos ad ipsos affectus, deinde illos inter se comparemus, quò H
uerius constent accessionum discrimina. Illud autem efficiemus,intelligendo
malorum desideria in nobis iam esse remissiora,quàm fuerint olim. Similiter
metum & iram mox à rationis imperio opprimi, impetúmque simul omnẽ
flammamq; amittere. Hoc uerò posterius assequemur, si perspiciamus num
magis pudore retrahamur à turpitudine,an metu. Vtro magis capiamur,stu-
dio uitæ componendæ ad exemplum boni uiri, an magis liuore & inuiden-
tia qua illum insectemur. Sic num magis ueram ambiamus gloriam, an opes
concupiscamus. Et ut summatim dicam,utra cãtione magis delectemur,Do-
rica,sedata & pia:an Lydia,furore & tumultu omnia turbante. Sunt enim in I
cantu quoque sui excessus quibus peccatur. Aduertendum proinde, num in
uictus ratione rigidiores nobisipsis,an licentia nimia simus laxiores:in rebus
gerendis maturitate utamur,an inconsulta temeritate:admiratione item ho-
minum atque uirtutis potius tangamur,quàm contemptu. Itaque sicut mor-
bis in alias corporis partes migrantibus, solitasq; relinquentibus, spes de sa-
nitate cõcipitur:ita prauorum affectuũ commutatio in eos qui minori peri-
culo uideantur ferendi,donec prorsus explodantur, profectus nimirũ est ad
meliora non ineuidens argumentum. Phrynnin quendam non incelebrem K
musicum,duas chordas ad absolutum septem fidium numerum insuper ad-
dentem,Ephori qui reipublicæ administrationi præerant Athenis,rescindẽ-
dam eam nouitatem rati,interrogant magistrum,utras mallet ex aliarum or-
dine abscissas chordas,graues illas infimas,an superiores acutas? At nobis nõ
est ex usu,ut de profectu aliquid abscindamus,siue intensum supernè,siue in
grauibus remissum,dum utraque librantes,ad mediocritatem conemur cun-
cta reducere. Profectus autem primò excessus omnes, totamq; illam affectuũ
acerbitatem remittit eò,quò solẽt acerrimi heluones suam, ut apud Sopho-
clem,fœdam intemperiem. Cæterùm satis iam constat ex his quæ diximus,

proprium

A proprium id esse profectus circa uirtutem officium, ut iudiciũ rebus gerẽdis uerbisq; adhibeat, magisq; circa prius quàm hoc posterius uideatur occupatus. Argumentum autem eius rei idoneum id erit, si mox imitari conemur quod nobis est admirationi, sedulóq; probatur: quodq; execramur, odisse libeat, & minimè gentiũ admittere. Exemplo esse poterit Themistocles Athenensis, qui solus inter omnes municipes (quandò illos quoq; decuisset Miltiadis res strenuè per uirtutem gestas, laudibus uehere) noctes agendo insomnes, Miltiadis trophæa, inquit, me excitant, & quietem capere non sinunt. Quibus uerbis iam planè edocuit, se non tam præconem esse uirtutis & ad-

Decimũo octauum, uirtutem quam admiraris, æmulare, & uitium illaudatũ fugere.

B miratorem, quàm præsentem sectatorem, & uirtutis in bono æmulũ. Liquet igitur iam profectum in uirtute prorsus esse tenuem, dum uirtutis admiratione feriamur, & torpemus ocio, nullaq; ui animi in rectè facta rapimur, eorumq; authores, quò illos liceat imitari. Neque enim amor ille uenereus uerus est, & alicuius momenti, sine zelotypia. Atque adeò uirtutis studium satis non est uehemens, mireq; friget, si careat incitamento & calcaribus, quæ loco inuidiæ honesti æmulationem & appetentiã animo inuehant. Vtq; author est Alcibiades, nõ decet philosophum ut animum solis intendat uerbis, etiam ita ut genas tingat lachrymis: uerùm si uerè promouere gestiat, ope-

C ræprecium fuerit se boni & absolutæ uirtutis uiri exemplo uitæ accommodasse, conscientia simul stimulante ad ea quibus ægrè carere se agnoscit, dum gaudet spe concepta impetum ad honesta minimè desertum iri: non aliter atque pullus matri equæ, ut est apud Simonidem, indiuiduus cursu esse comes gliscit, & perpetuò adhærẽdi est cupidus. Vnde ueri profectus circa uirtutem illud est proprium, ut quorum res gestas probamus & æmulamur, eorum pariter amemus mireq; complectamur mores, beneuolentia summa honorem debitum impendentes, simulq; ut illorum simillimi fiamus etiam atq; etiam cupidi. Certamen autem & contentio profecta ex inuidia erga uiros

D optimos, diuerso quodam modo accidit. Nam æmulatio quidem nonnulla ob perspectam suscipitur uirtutem. Atqui nullus in illam adest amor, nulla admiratio. Quis enim admiretur hoc quod impendiò auersatur? Dum igitur uerum bonum in hunc modum diligere ordimur, ut non solùm ex Platonis sententia, beatum iam animo reputamus uirũ illum egregium, sed etiã parem felicitatem tribuimus auditori qui sermonem ex ore eius prodeuntẽ excipit, immò uerò habitum hominis, incessum, aspectum, risumq; cum admiratione diligimus, ita ut ad illius exemplũ totos nosipsos componere gestiamus, eiq; perpetuò adhærere: tunc planè licebit fateri nos haud dubiè in

E uirtutis tramite profeciisse. Præterea inuenias nonnullos, qui non tam bonis gaudẽt, felicibusq; hominum dotibus, quàm ipsis ineptiis, ueluti balbutie & pallore, nimirum amantium more. Nam Panthiæ mulieris lachrymæ ac luctus, immò ipsa quoque animi indignatio & malignitas, uirum Araspen attonitum in amore reddiderũt. Ad hunc sanè modum in uirtutis admiratione nos haudquaquam horrebimus Aristidis exilium, non Anaxagoræ carcerem, aut Socratis inopiam, Phocionisue condemnationem, sed uirtutem iis quoque rebus coniunctam, digniſſimam arbitrabimur omnium amore, eam simul complectentes cum præclaro hoc Euripidis elogio: Væ bonis uiris, si

Decimũnonũ, incommoda uirtuti coniũcta nõ formidare.

non omnia illorum sint honesta. Perdurandum est igitur, etiam irruentibus F
hūius uitæ incommodis, nihilq; nobis est odiēdum, sed amore ipsissimæ uir-
tutis admiratio simul cum honesti æmulatione ferri debebit in diuinas homi
num dotes, nihilq; mouere nos debet alia multitudinis imperitæ sententia.
Rectè autem agunt qui in rebus gerēdis illustres sibi proponunt duces, inq;
magistratus administratione, uariaq; fortuna, disquirunt secū optimos quos-
que uiros qui ætate ea sunt, aut longè antè fuerunt, quid uidelicet in eodem
casu egerit Plato, quid dixerit Epaminondas, qualem se exhibuerit Lycur-
gus uel Agesilaus, perinde atq; illi qui sese exornant ad speculū, dicta factaq;
indecora ibi discendo, ut ea deuitent. Sunt proinde qui digitorum quædam G
propria ediscunt nomina, lentè recitantes singula, aduersus terrores. Verùm
noster candidatus ipsius circa uirtutem profectus, qui illustrium uirorū pro-
bè meminerit, nihil est cur affectus accuset noxios, dū in promptu habet re-
medium quo intrepidus possit consistere: spectatū nimirum efficiens omni-
20. Apertum & constans gestare pectus bus, ea in re suum in uirtutis studio profectum. Ad hæc boni quoque uiri est,
subitò omnibus proferre in medium animi sui puritatem, dum ad nullius ex-
postulationem commouetur, non erubescit, nihil celat, nec quicquam uariat
rerum suarum. Nam in tali statu fortunæ, stabili & inconcusso durare ani-
mo, conscientiæ solius est integræ, prorsusq; illæsæ. Alexander autem suo H
more dum uideret nuncium summa lætitia gestientem, dexteráque protensa
accurrere: Quid mihi, inquit, uir bone nunciabis aliud, quàm Homerum
reuixisse? Nil uidelicet sibi deesse iis uerbis contestatus, quàm famam insig-
nem apud posteros. Atqui in uirtute proficienti iuueni, nullus amor pertinacius insidet animo, quàm uirorum uirtute insignium, quos identidem ce-
lebret, in hoc incumbēs totus, etiamsi omnibus se priuet bonis, domo nimi-
rum insigni, mensa, uxore, liberis, studio, lectione doctorum, scriptisq; autho-
ribus, adeò ut si cubi meminerit pii parentis, aut etiam præceptoris defuncti,
cuius uita longè fuerit suorum temporum moribus superior, nihil habeat ma I
gis in uotis, quàm ut liceat illis redire in uitam, quò rerum gerendarum præ-
sentes habeat spectatores: dum alii cōtrà, qui miro neglectu atque ocio ui-
tam agunt non sine turpitudine, parentes è uiuis sublatos, dum in somnis
apparent, magna cum trepidatione exhorreant. Iam si libeat, præter ea quæ
recensuimus indicia circa uirtutem profectus, & hoc item non parui mo-
21. Cauere peccata etiā minima. menti adiungas uelim, ne quis peccatum aliquod reputet exiguum, sed soli-
citè quoduis caueat atque deuitet. Vt enim qui se diuites fore desperāt, im-
pendia exigua floccipendūt, nihil efficere illa credentes magni, si tenui acer-
uo accesserint: at spes ditescendi nihil negligit quantumcunque exigui lucel K
li, eóque magis auget æris appetentiam, quo propius admotæ fuerint opes:
sic haud dubiè usuuenit in negociis per uirtutem gerendis. non enim illic lo-
cum habet indulgentia, ut dicas, Hoc perpusilli ad istud est momenti. Iam
enim talis est rei facies, quæ secundò futura sit melior, ita ut proficienti ad
singula fuerit respiciendum. Nam si in id quod est minimum, semel ingressa
fuerit scelerum peruersitas, licētia cōcessa patrandi ea ad quæ alioqui sumus
propensi, corruere nimirū & contaminari simul reliqua animi bona necesse
est: & ut ait Aeschylus, Qui nihil æstimat magnum, habetq;, contemptor sit

rerum

A rerum pusillarum oportet. Cæterùm qui sepem construunt, aut aggerẽ, nihil sunt attenti cuiusmodi sit lignũ aut lapis. accipiunt enim quicquid casus obtulerit, & inter hæc columnam aliquam è sepulchro fortè collapsam, id quod ferè agit uulgus sceleratorum, omne opus in suum quæstum utcunque acciderit conglomerans & corradens. Porrò qui proficiũt in studio uirtutis, uitæ suæ non aliter atque phano cuidam, aut regiæ, aureum subiiciunt fundamentum, nihilq; temerè admittũt in tale opus, sed ad rationem ueluti amussim omnia redigunt atque componunt, dictum hoc ceu ab illustri quodam uiro profectum animo reputantes: Non esse uidelicet laboré magis contem-
B ptibilem eo, qui sordes relinquat in unguibus. ita ut in opere præclaro decorum serues, turpitudinem omnem prorsus declines.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PA-tri ac D. D. Thomæ Archiepiscopo & Cardinali Eboracensi [redacted] S. D.

QVum hoc literario xeniolo, Præsul ornatissime, cuperem & meum in te animum testificari, & tuum uicissim ambire fauorem, cuius tanta est apud regiã maiestatem tum authoritas, tum gratia, ut nullus in uniuersa Britannia non idem & optet, & agat, aliquandiu me deterruit magnitudinis tuæ splẽdor, dum uehementer improbum existimarem, tantulo munusculo heroa tam incomparabilem solicitare. At è diuerso multo magis tua inuitauit facilitas, bonitásque, cogitantem quàm non sapiant mores tui fortunam tuam, quamq; sis omnibus iuuãdis expositus, haud ignorans diuino consilio tibi contigisse, ut unus omnium plurimum posses, quò unus omnibus quamplurimum prodesses. Est libellus perquam exiguus, sed memineris minutissimis nõnunquam gemmis maximum esse precium. Quin magis, ut eum tibi compendiò commendem, Plutarchi est. Quem ita demum intelligam amplitudini tuæ placuisse, si libellũ eum quem regio nomini nuncupaui, te commendante sensero non displicuisse. Atque id quoque ita liquebit, si negocij quod aginus, euẽtus, & meis uotis & uestris pollicitis respondebit. Nullus est cui plus debere possim, quàm regi regum omnium florentissimo: nullus cui magis debere uelim, quàm principi principũm omnium optimo, præsertim de nostro ingeniolo tam candidè sentienti, tam honorificè loquenti. Equidem plurimum illi iam debeo, q̃ me toties ornat testimonio uocis suæ. Quis enim non gaudeat tali ore laudari? Plus tamẽ debiturus sim, si auctis fortunulis nostris, fidem quoque laudibus quas mihi tribuit, adstruat. Nam nunc quidem multi non credunt me talem esse, qualem ille prædicat, quòd conspiciant hanc fortunam tam magnificis illius præconijs parùm respondere. Bene uale, eximium & regiæ & totius regni decus.

PLVTARCHI CHAERONEI QVO PACTO F
QVIS EFFICIAT VT EX INIMICIS CAPIAT

utilitatem, [illegible] capiat.

VIDEO quidem te, Corneli Pulcher, placidissimũ uitæ genus, & à reipublicæ negociis semotum tibi delegisse: in quo tamen ita maximam adfers utilitatem reipublicæ, dum omnibus qui te adeunt, quiq; tecum agunt consuetudinem, teipsum & comem & iucundum præbes. Verùm quandoquidem ita res habet, ut regionem quidem liceat inuenire G quæ feris ac noxiis careat belluis, quemadmodum ferunt de Creta: nulla sit autem adhuc reperta respubliea, quæ nõ aluerit intra se inuidiam, æmulationem, contentionem, quibus ex affectibus simultas potissimùm nasci consueuit: immò ut nihil aliud sit, ipsæ nos amicitiæ simultatibus inuoluunt: quod quidem quũ intelligeret Chilon ille sapiẽs, quendam dicentem sibi nullum esse inimicum, interrogauit an nullum etiam haberet amicum: Videtur mihi partes uiri ciuilis, & in administrãda republica uersantis, ut inter alias euras, inimicorũ etiã habeat rationẽ, atq; illud animaduertat, haud frustra dictũ à Xenophonte, cordati prudentisq; uiri esse, etiam ex inimicis utilitatem ca- H pere. Proinde quæ nuper hisce de rebus differenti mihi ueniebant in mentẽ, ea collegi, totidemq; uerbis ad te scripta misi, cauens quàm potui maximè, ne quid eorum attingerẽ, quæ prius in ciuilibus præceptis à me conscripta fuerant: quandoquidem & eum libellum uideo tibi frequenter in manibus esse.

Priscis illis mortalibus satis erat si non læderentur à diuersi generis animantibus: & hac modò fini cum noxiis bestiis depugnabant. At posteriores ratione deprehensa qua feris uterentur, non solùm ab illis non offenduntur, uerumetiam utilitatẽ capiunt, dum carnibus illarũ aluntur, pilis uestiũtur, fel & lac ad morborũ adhibent remedia, deniq; dum se pellibus armant & mu- I niunt: ut periculum iam sit, ne si feræ deficiant homini, ferina iam, sylueſtris & inops eius uita futura sit. Itaq; quoniam cæteris quidẽ satis est si nihil accipiant ab inimicis mali, hos uerò qui sapiunt, Xenophon ait etiam utilitatem ex aduersariis capere: non est abroganda fides tanto authori, quin potius uiã ac rationem oportet inquirere, qua commoditatẽ hanc cõsequi possint, quibus absque simultatibus uiuere non licet. Non potest agricola effieere ut omnis arbor exuat sylueſtrem naturam, neq; uenator omnem feram potest cicurem reddere, ac mansuetam. Itaq; ratio quæsita est, ut ad alios nihilominus K usus, illi quidẽ arbores infrugiferæ, huie autem immites bestiæ commoditatem adferrent. Aqua marina potui quidem inutilis est, & insuauis, uerùm alit pisces, commodè transmittit quocunque uelis proficiscei, importandis exportandisq; rebus seruit. At uerò Satyrus quum primùm ignem uidisset, eumq; complecti uellet, & oseulari: Prometheus, Heus, inquit, nisi caues hiree, profectò dolebit tibi mentũ: urit enim, si quis attingat: non ualet in istum usum, sed lucem & calorem ministrat, tum artium omnium instrumentum est, si quis uti nouerit. Videndum est igitur, num & hostis alioqui noxius & inaccessus, alia quacunq; uia contingi possit, ac peculiarem aliquẽ usum sui præbeat,

A beat,& commoditatis nonnihil adferre ualeat. Nam complures res ſunt inuiſæ grauesq; quibus incidunt,ex quibus tamen uſus aliquis excerpitur. Vides enim nonnullos morbo corporis ad occaſionem ocii fuiſſe uſos:item labores caſu obiectos,multorum ualetudinē exercitatione reddidiſſe firmiorē. Ad hæc fuere nonnulli,quibus exilium,& pecuniarum iactura,uiaticum extiterit ad ſtudium ac philoſophiam,ueluti Diogeni & Crateti. Nam Zenon ubi nauigium ſuum fractum audiſſet:Bene facis,inquit,fortuna,quum ad pallium nos compellis. Quemadmodum enim animantia quæ plurimum ſtomacho ualent,quæq; corporibus ſunt ſaluberrimis, etiã ſi ſerpentes ac ſcor-
B pios edant,concoquunt:ſunt autem quæ ſaxis etiam ac teſtis alantur, & has propter ſpirituum uehementiam caloremq; in alimentum uertentia, quum interim graciles iſti ac ualetudinarii panem etiam ac uinum appoſitum faſtidiant:ita ſtulti corrumpunt ac perdunt etiam amicitias: contrà qui ſapiunt, etiam ſimultatibus commodè norunt uti. Primùm igitur quod eſt in ſimultate maximè noxium,id mihi uidetur ſummam utilitatem allaturum,ſi quis animum aduerterit. Quidnam iſtud eſt,inquis? Nempe inimicus ſemper aduigilans obſeruat quid agas:& anſam captans calumniæ, luſtrat ac circunſpicit undique uitam tuam, non tantùm quercus,teſtas,ac ſaxa oculorum acie
C penetrans,ſicuti narrant de Lynceo,uerumetiam amicum,famulum,& quiſquis tecum habet conſuetudinem, ut quoad poteſt deprehendat quid agas, perfodiens ac ſcrutans tua conſilia: quum interim amici, cunctatione negligentiaq; noſtra ſæpenumero nobis inſciis & ægrotent,& moriantur. Inimicorum uerò propemodum & ſomnia curioſe obſeruamus. Iam uerò morbi, æs alienum, diſſidia cum uxoribus, citius eos ipſos quorum ſunt fugerint, quàm inimicum:quanquam ante omnia peccatis imminet,hæc in primis ueſtigat. Nec ſecus ac uultures ad putrium corporum odorem rapiũtur,ſyncera ſanáque non ſentiunt:ita ſi quid morbidum eſt in uita,ſi quid uitioſum,ſi
D quid affectum,id demum excitat ac mouet inimicum:ad hæc aſſilit quiſquis odit,hæc contrectat uellicatq;. An non eſt igitur conducibile,ad hoc cogi te ut per omnia cautim & attentè uiuas,& neque facias quicquam neque dicas oſcitanter & incircunſpectè, ſed ſemper eorum more,qui ſuſpicione morbi, diligenti exactaq; uitæ moderatione cauent ne quid offendant ualetudinem, inculpatos uſque mores & irreprehenſos conſerues? Siquidem einſmodi cautio,dum & animi cohibet cupiditates, & cogitationem cogit aduocatq;, gignit in nobis ſtudium ac propoſitum integrè & inculpatè uiuendi. Etenim quemadmodum hæ ciuitates quas finitimus hoſtis & continens bellum ſo-
E brietatem uigilantiamq; docuit,& leges obſeruant diligentius,& rectius adminiſtrant rempublicam:ita quos huc inimicitia compellit, ut in uita ſobrii ſint ac uigilantes,ut uitent ſocordiam,ut omnia citra neglectum illius & comiter agant,paulatim nec ſentientes ducuntur in conſuetudinem non peccandi,moresq; componendi,ſi modò uel paulùm adiuuerit ratio. Nam quibus illud quod eſt apud Homerum,

Gaudeat hinc Priamus,ſimul & Priameïa proles,

ſemper in promptu eſt,eos nimirum auocat,arcet & abducit ab his quę ſunt inimicis uoluptatem ac riſum allatura. Quinetiam Dionyſiacos quos uocant

artifices,hoc eſt cantores,uidemus ſæpenumero remiſſos,ſupinos,minimeq; F
accuratè certantes in theatro,quoties ſoli canunt. Quòd ſi contentio incide-
rit ac certamen cum aliis,tum uerò non ſolùm ipſi magis intendunt animũ,
uerumetiam organa ſua diligentius apparant, fides deligunt,easq; concin-
nant accuratius,explorato ſæpius concentu. Ita quiſquis intelligit habere ſe
uitæ famæq; æmulum,attentius ſibi cauet,facta ſua circunſpicit, uitam omnẽ
componit: quandoquidem & hoc habet peculiare malitia, ut in peccando
magis reuereatur inimicos quàm amicos. Proinde Naſica, quum quidã exi-
ſtimarent res Romanas iam in tuto eſſe, nimirum Carthaginenſibus extin-
ctis,Græcis in ſeruitutem ſubactis: Immò nunc, inquit, ſummo in periculo G
ſumus,poſteaquam nulli ſuperſunt quos uel timeamus,uel reuereamur. Ac-
cipe nũc & Diogenis reſponſum urbanum in primis,ac philoſopho dignũ.
Cuidam interroganti quo pacto poſſet inimicum ulciſci: Si teipſum, inquit,
honeſtum ac bonũ uirum præſtiteris. Vulgus hominũ,quum bellos equos
ac laudatos inimicorum canes conſpexerint,moleſtè ferunt. Rurſus ſi fundũ
uiderint excultum,ſi hortum amœnum ac floridum,ingemiſcunt. Quid igi-
tur futurum putas, ſi teipſum oſtenderis uirum iuſtum, cordatum,probum,
ac frugi,admirandum in dicendo, in rebus gerendis ſyncerum & incorru-
ptum,in temperantia uictus ſobrium ac moderatum, H

Alto fruentem pectoris ſulco probi,
Conſilia de quo germinant pulcherrima?

Qui uincuntur, ut inquit Pindarus, uinctam habent linguam, ut non au-
deant hiſcere. Verùm id non competit ſimpliciter in quemuis, qui quacun-
que ratione uincitur:ſed in eos duntaxat, qui ſe ſuperari conſpiciunt ab ini-
micis diligentia, probitate, animi magnitudine, humanitate, beneficentia.
Hæc linguam detorquent,ut inquit Demoſthenes,hæc os obturant & obſe-
piunt,hæc præfocant guttur,hæc ſilentium indicunt,hæc faciũt ut, quod ait
Pindarus,non auſis hiſcere. I

Proinde tu conare,quandoquidem potes,
Vti malis appareas præſtantior.

Itaq; ſi diſcruciare cupis inimicum,ne id hac uia facere uelis, ut eum per con
tumeliam appelles cinædum, aut intemperantem,aut ſcurram,aut parcum,
aut ſordidum & impurum:ſed ipſe magis da operam ut uir ſis, da operam ut
ſis temperatus & continens,ut uerax,ut humaniter & æquè tractes eos qui
tecum habent conſuetudinem atque commercium. Quòd ſi contigerit ut ad
conuicia quoque proceſſeris, uideto ut quamlongiſſimè abſis ab his pro-
bris quæ iacis in alterum. Fac deſcendas in tuum ipſius pectus,luſtra tuum K
ipſius ſinum, ac diligẽter circunſpice numqua ſint illic carioſa,uitióque ob-
noxia, ne fortè ſit unde tibi maledicus aliquis tacitè ſecum conuicium illud
ſumptum è Tragœdia poſſit obiicere,

Medetur aliis ipſus hulceribus ſcatens.

Vtilitas quæ ex alieno conuicio capiẽda

Verùm ſi te dixerit ineruditum, tu fac in teipſo ſtudium intendas, & acuas
induſtriam. ſi ignauum,fortitudinem,animiq; præſentiam excites. ſi incon-
tinentem ac libidinoſum, uoluptatis ſtudium ex animo profliga, ſi quod hu-
iuſmodi inſcio te ueſtigium inhæret. Nihil enim turpius conuicio, quod

in authorem

A in authorem recidit,ac ne grauius quidem aut acerbius quicquam. Etenim quemadmodum luminis repercussus uehementius offendit infirmos oculos; ita magis dolent maledicta quæ ueritas in ipsos unde profecta sunt retorserit. Siquidē ut Cæcias ad se nubes uocat, teste prouerbio, sic mala uita ad sese attrahit cōuicia. Proinde Plato quoties incidisset in eos qui facerent indecori quippiā, digressus consueuit apud se dicere, Nuncubi ego talis? Cæterùm qui in alium maledicta congessit, si continuò suam ipsius uitam contempletur, & componat, mutans eam in diuersum, & corrigēs, is uidelicet nonnullam ex maledicendo capiet utilitatem, quum alioqui res inanis & habeatur,
B & sit. Itaq; uulgus ridere solet, siquis ipse caluus, aut gibbo deformatus, aliis hæc opprobret uitia. Quin magis in totum ridiculum est, in alterum iacere conuicium, in quem conuicium aliquod uicissim torqueri possit: sicuti Leo Byzantinus, quum oculorum infirmitatē obiecisset sibi quidā gibbo deformis: Humanum, inquit, opprobrasti uitium, quum ipse Nemesin, hoc est reprehensionem in tergo portes. Quapropter caue cuiquam exprobres adulterium, ipse fœdiori libidinis generi obnoxius: neque luxum, ipse sordidus.

Cognatus es mariticidæ fœminæ:

Ita maledicit Alcmæon Adrasto. Quid is igitur? Nempe proprium ei, non
C alienum impingens probrum, respondet: Matrem ipse manibus interemisti tuis. Domitius in Crassum ad hunc iocatus est modum: Non fleuisti, muræna quam in uiuario alueras, mortua? At Crassus ita retorsit conuicium: Num tu lachrymabas, quum treis extuleris uxores? Qui sit in alium dicturus, non hunc oportet facetum, aut clamosum, aut improbum esse, uerùm eum esse conuenit, in quem nullum conuicium aut crimen hæreat. Deus enim nulli magis præcepisse uidetur illud, Nosce teipsum, quàm ei qui sit alium uituperaturus: ne si dixerint quæ uolunt, audiant quæ non uolunt. Nam fieri solet, ut iuxta Sophoclis dictum,

D Vbi uerba temerè fuderis, tum quæ uolens
Dixti, uicissim eadem illa nolens audias.

Atque hoc quidem utilitatis & commodi excerpi potest ex maledicēdo inimicis. At non minus utilitatis ex altero proficiscitur, nempe si quis male audiat & conuiciis afficiatur ab inimicis. Vnde rectè dictum est ab Antisthene, ad salutem & incolumitatē tuendam opus esse aut amicis ingenuis, aut acribus inimicis, propterea quòd illi dum admonent peccantes, hi dum maledicunt, reuocant à uitiis. Sed quoniam his sanè temporibus ad liberè loquen-
E dum penè uocem amisit amicitia, loquax est autem assentatio, admonitio muta, superest ut ab inimicis uerum audiamus. Nam uti Telephus, quum medicum amicum nanciscì non posset, uulnus hostili lanceæ submisit: sic ii quibus non adest beneuolus admonitor, maleuolentis inimici uerba ferāt oportet, quò mala ipsorum redarguant castigentq;. Quo quidem in tempore rem ipsam spectare conueniet, non animum maledicentis. Sicut enim is qui Prometheum Thessalum cogitabat occidere, casu tuber ita percussit ac dissecuit, ut seruaret hominem, ruptoq; tubere, periculo liberaret: ita non rarò fit ut conuicium per simultatem & odium impactum, medeatur animi morbo uel ignorato, uel neglecto. At uerò plerique conuicio tacti, non illud con-

siderant,num ipsi obnoxii sint ei probro quod obiicitur,sed perpendunt po- F
tius,an qui maledixit,aliud quippiã habeat quod in illum dici possit: dumq;
more colluctantium in palæstra,probra ceu puluerem non abstergunt à sese,
sed seipsos conspergunt & oblinunt,postea congressu facto uterque ab alte-
ro contaminatur ac denigratur. Quin magis conueniebat,ut cui conuicium
dixit inimicus,id à se tollat quod obiectum est, quàm faceret si quis maculã
uesti inhærentem ostenderet. Iam etiam siquis obiecerit probrum à quo sis
alienus, tamen inquirendum erit quibus ex causis maledictum hoc natum
sit: deinde cauendum ac metuendum, ne quid imprudentes deliquerimus
uel affine uel simile ei quod nobis obiectum est: quemadmodum Lacydes G
Argiuorum rex,ob comam compositiorem & incessum delicatiorem uulgò
male audiuit,ueluti mollis & effœminatus. Idem accidit Pompeio,propterea
quòd uno digito scalperet caput,quum à mollitie & lasciuia longissimè ab-
esset. Accidit & Crasso,cui sæpius adeundi uirginẽ quandam Vestalem cau-
sa hæc fuit, quòd prædiolum quoddam elegãs ab illa mercari cuperet, atque
hac gratia frequenter cum ea congrediebatur,captans mulierem. Posthumiæ
uerò risus solutior,ac liberior cum uiris confabulatio, peperit infamiam, ita
ut incestus accusaretur. Quanquam igitur compertum esset illam à crimine
abfuisse,tamen summus pontifex Spurius Minutius dimissam admonuit, ne H
inuerecundius loqueretur quàm uiueret. Themistocles autem quum nihil
peccasset,ex Pausania tamen proditionis suspicionem contraxit, quòd eo fa
miliarius uteretur,quotidieq; literas ac nuncios ad illum missitaret. Proinde
quum dictum fuerit aliquid in te quod uerum non sit, non oportebit ob id
quia falsum est, contemnere ac negligere, sed expendere tecum, num quid
dixeris aut feceris,aut conatus fueris,aut nunquid fuerit in tuis familiaribus,
quod illi calumniæ probabilem ministrauerit occasionem: idq; simul atque
deprehenderis,cauendum erit,atq; uitandum. Etenim si difficultates ac mo-
lestiæ temerè fortuitoq; incidentes,alios docent quid expediat,uelut in fabu I
lis Meropa: Fortuna sublatis iis quæ mihi erant charissima, mercede me sa-
pientem reddidit: quid uetat quo minus gratuito præceptore utamur inimi-
co,qui nobis prosit, aliquidq; doceat, quod antea fugiebat? quandoquidem
pleraq; magis intelligit inimicus,quàm amicus,propterea quòd amor cæcu-
tiat in re amata,uelut inquit Plato. Porrò odio cõiuncta est tum curiositas,
tum garrulitas. Quum Hieroni fœtor oris ab inimico quodam opprobratus
esset,domum reuersus obiurgauit uxorem: Quid ais,inquiens,hoc uitium ne
tu quidem mihi indicasti? At illa quum esset pudica & simplex,putabam,in- K
quit,omnes uiros ad eundem modũ olere. Adeò & quæ sensibus percipiun-
tur,& quæ corpori insunt,& quæ conspicua sunt omnibus,citius ex inimi-
cis cognoscas,quàm ex amicis,aut familiaribus. Adde his,quòd quum non
exigua uirtutis pars sit,linguam habere moderatam, semperq; rationi mori-
geram & obedientem,id non contingit, nisi multa exercitatione, cura, stu-
dioq; pessimos animi motus edomueris,quod genus est ira. Siquidem ut im-
prudentibus uox excidat,& Homericum illud,

Fugiens uox oris claustra reliquit:

item illud ab alio quodam dictum,uerba nonnulla ultro euolare: id solet usu

uenire

A uenire potissimùm animi inexercitatis,ceu labentibus ac perfluentibus ob impotentiam iracundiæ,ob mentis intemperantiam,ob securiorem uitæ rationem. Cæterùm rem omnium leuissimam,uti diuinus inquit Plato,grauissima pœna uindicant tum dii,tum homines. Contrà silentium cum ubique innoxium est,nedum adipson,uelut ait Hippocrates,tum uerò in conuiciis constans quiddam ac Socraticum habere uidetur,uel Herculaneum magis. Siquidem ille quoque

Vel minus ac muscas curabat uerba molesta.

Sanè quum non alia res est neq; grauior neq; pulchrior,quàm si conuiciante
B inimico quietem agas,ueluti mordacem Lissi scopulum præternauigãs, tum latius ea patet exercitatio. Nam si consuescas inimicum conuiciantem ferre tacitus,facillimè nimirum feres & uxoris rixantis iracundiam, & amici clamorem,& fratris amarulentiam citra perturbationem sustinebis. Nam patri matriq; etiam pulsandum te feriendumq; præbebis, nihil ira commotus. At Socrates quidem Xantippam uxorem iracũdam ac molestam domi ferebat, ceu facilius cum aliis consuetudinem acturus,si illam perpeti consueuisset. Verùm longè præstat, ut inimicorum dictis,conuiciis & odiis exercitatus, consuescas iracundiam premere,nec quum maledictis incesseris, excãdesce-
C re. Ad hunc igitur modum mansuetudinem ac tolerantiam in simultatibus præstare conuenit. Cæterùm simplicitas ac magnanimitas benignitasq; magis in amicitiis locum habet. Neque enim perinde pulchrum est de amico bene mereri, quàm fœdum id non facere quoties opus est. At humanum habetur ultionem inimici, siquando per occasionem in te inciderit,negligere. Eius uerò cui lapsus inimici dolet,etiam qui rogãti opitulatur,liberis ac do- *Pia admodum sententia.*
mesticis rebus periclitantibus studium aliquod animiq; propensionem exhibet,quisquis non amplectitur beneuolentiam,quisquis non laudat benignitatem,is nimirum cor habet adamantinum, aut ferro excusum. Quum Cæ-
D sar Pompeii statuas deiectas reponi iussisset,tum M. Tullius:Statuas,inquit, Pompeii collocasti,tuas constabilisti. Vnde nec malignè laudandus est,nec honore fraudandus inimicus meritò laudandus ac celebris, propterea quòd maior laus hinc redit ad ipsos qui laudant. Ad hæc,qui promerentem laudat, ei rursum fides habetur uituperanti, ueluti qui non hominem ipsum oderit, sed qui factum illius non probet. Iam uerò, quod est omnium & pulcherrimum & utilissimum, nequaquam inuidebit uel amicis felicibus, uel familiaribus cum laude quippiam agentibus, quisquis assueuerit & inimicos laudare,& neque ringi neque morderi successibus illorum. Est'ne a-
E liud ullum studium,quod parem utilitatem pariat,aut habitum potiorem gignat in animis nostris, quàm id quod æmulationem & inuidentiam nobis adimit? Nam quemadmodum in republica permulta sunt necessaria quidem illa,sed tamen mala, quæ posteaquam in consuetudinem abierunt, iamq; legis uim nacta sunt, tamen haud facilè depellant quibus ea molesta noxiáque sunt:sic simultas multa secum inducit uitia, nempe liuorem, suspicionẽ, gaudium ex alienis malis, tenacem iniuriarum memoriã: & horum uestigia relinquit in animo. Præterea quędã,quæ si facias in inimicũ,nec mala uideãtur nec iniqua,ita remanent in nobis, ut abiici difficilè possint: quod genus

sunt,uersutia;fraus,insidiæ. Deinde fit,ut propter assuetudinem iisdem uta- F
mur in amicos,nisi cauerimus in inimicos uti. Proinde rectè præcepit Pytha
goras,quum ab aucupio dehortaretur, & empto retium iactu pisces captos
iuberet amitti, quumq; omnium mitium animantium cædem interdiceret:
uidelicet ut in brutis animalibus nos consuefaceret à crudelitate & rapacita-
te temperare. Atqui multo pulchrius est, ut dum in simultatibus ac dissidiis
aduersus homines,& contentionibus,generosum,æquum,ac simplicem ini-
micum agis,improbos,sordidos,ac fraudulentos affectus castiges, premasq;,
quò nimirum in commerciis amicorum prorsus conquiescant,& à fallendo
temperent.Scaurus cum Domitio simultatem habebat,eumq; fecerat reum: G
itaque Domitii seruus quidam, priusquam ageretur causa, Scaurum adiit,si-
gnificans habere se quippiam arcanum, quod illi uellet indicare. At ille non
passus est hominem loqui,sed comprehensum ad herum remisit.Catonem
quum Murænam insectaretur,& accusationis argumenta colligeret,assecta-
bantur ex more,qui quid fieret obseruabant. Hi frequenter eum interroga-
bant nunquid eo die collecturus esset, aut acturus aliquid quod ad accusa-
tionẽ pertineret. quod si negasset, credebant,ac discedebant.Atque id qui-
dem maximum erat argumentum quàm bene sentirent de Catone.Verùm
illud & maius est,& longè pulcherrimum, quòd assuefacti iustè rectèq; age- H
re cum inimicis,haud unquã iniustè dolóue cum amicis & familiaribus age-
mus.At quoniam necessum est galeritis omnibus inesse cristam,iuxta Simo-
nidem:& omne mortalium ingenium, contentionem,suspicionem,& inui-
dentiã ex se gignit:inter mente uácuos amicos,ut inquit Pindarus,haud me-
diocriter profuerit,si quis horum affectuum repurgationem in inimicos ef-
fuderit,eamq; ueluti cloacam quamlongissimè à domesticis ac familiaribus
auerterit.Id quod intellexisse uidetur Onomademus,uir urbanus, qui quum
Onomademi prudens consilium. orta in Chio seditione,in iis esset partibus quæ uicerant,admonebat suos ne
cunctos expellerent qui diuersarum fuissent partium,uerùm sinerent super- I
esse nonnullos,ne cum amicis,inquit, incipiamus dissidere,si prorsus desint
inimici.Ad eundem modum si nobis hæc animi uitia consumantur in inimi
cos,minus erunt molesta amicis. Neque enim oportet figulum inuidere fi-
gulo,neque cantorem cantori, quemadmodum inquit Hesiodus:neq; con-
uenit uicinum æmulari uicino,neq; cõsobrino neq; fratri ad diuitias prope-
ranti,& felicibus rerum utenti successibus:sed si non est alia uia qua teipsum
à contentione,inuidentia,& æmulatione liberum reddas, cõsuesce secundis
inimicorum rebus morderi.in hos iracundiæ mucronem exacue. Nam sicut
elegantes agricolæ rosas ac uiolas ita meliores futuras putant,si cepas & al- K
lia serant in proximo,quòd quicquid in illis acris ac grauis odoris inest, in
hæc repurgetur:sic inimicus in se recipiens ac deriuans inuidiam ac moro-
sitatem,candidiores nos minusq; graues reddit amicis prospera fortuna uten-
Quo fine, & quibus in rebus cum inimicis certandũ. tibus. Quapropter cum illis sunt exercẽda certamina de gloria,de imperio,
de iustis lucris,non hactenus tantùm ut discrucienur si quid illi plus habeãt
nobis,sed ut obseruemus singula,quibus rationibus nos superent,eosq; di-
ligentia,industria,sobrietate, & cautione præire conemur: quemadmodum
dicere solitus est Themistocles sibi non licere somnum capere per Miltiadis

in

A in Marathone uictoriã. Etenim qui deiicitur animo, penitúſque liuore contabeſcit propterea, quòd ſe credat ab inimico uinci uel in gerendis magiſtratibus, uel in agẽdis cauſis, uel gratia & auctoritate apud amicos, aut optimates, ac non potius conatur aliquid & æmulatur, hunc ocioſa quædam & iners habet inuidia. At quem non excæcat odium quo minus iudicet de eo quem odit, ſed æquis oculis ſpectat illius & uitam, & mores, dicta ſimul & facta, is nimirum perſpiciet, ea quibus inuidet, pleraque è diligentia, prouidentia, rectéque factis, illi contigiſſe. Deinde, ad hæc exercitatione uincendi curam exacuens, & honoris ſtudium, oſcitantiam ac ſocordiam excutiat.

B Quòd ſi uidebuntur in aula principis, aut in republica potẽtiam indignam & inhoneſtam aſſecuti uel aſſentatione, uel fraudulentia, uel corruptis iudiciis, uel largitionibus, id nobis haudquaquam moleſtum erit, quin potius uoluptatem adferet, integritatem uitæ noſtræ æquitatémque cum illorum illiberalitate conferentibus. Siquidem uniuerſum aurum quod uel ſuper terrã eſt, uel ſub terra, non eſt æquiparabile uirtuti, uelut inquit Plato. Illud etiam Solonis dictum ſemper conueniet in promptu habere: At nos, inquit, uirtutis diuitias cum illis non commutabimus, nec acclamationibus epulo conductæ multitudinis, nec honoribus, ſummóque accubitu apud eunuchos, con-

C cubinas, & ſatraparum uxores. Nihil enim ſuſpiciendum neque præclarum quod ex turpitudine naſcitur. Sed amans cæcutit in eo quod amat, auctore Platone, magíſque ſentimus ſi quid præter decorum faciant inimici. Non oportet autem, ſiue quid peccant, inutili affici gaudio: ſiue quid rectè faciũt, ocioſo dolore tangi: uerùm illud in utroque cogitandum eſt, ut & illa cauentes, meliores illis ſimus: & hæc imitantes, non ſimus deteriores.

Cæcus amor.

PLVTARCHI CHAERONEI ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΦΙΛΙΑΣ, ID EST DE AMICITIA IN MVLTOS DIFFVSA, LIBELLVS,

D

Ottomaro Luſcinio interprete.

MENNONEM quendam Theſſalum, rhetorem planè nõ inexercitatum, ſed in quo illud Empedocleum agnoſcas licebit, Sapientia ad ſummum eucta, ueluti immodica effluit: Socrates interrogabat quid eſſet uirtus. At ille impudens, quod in buccam uenerat, mox reſpondit: Virtus eſt quæ ca-

E dit in puerum, ſenem, uirum, fœminam, principem, popularem, dominũ, & ſeruum. Rurſus Socrates: Agè uir bone, de una uirtute interrogatus, ingens uirtutum examen nobis concitaſti: recto nimirum in hoc uſus conſilio, quia unam ignorans, multas nobis memoraueris. Sic nos itidem ueremur ne fiamus ridiculi, multorum affectantes amicitiam, dum ne unum quidẽ conſtãter poſſideamus amicum. Eſtq; non alius hic metus, atq; ſi membris mutilus aut cæcus timeat ne Briareus fiat, cui centum erant manus: aut Argus, qui totidem oculos habebat. At nos contrà impendiò celebramus iuuenis illius apud Menãdrum inſigne elogium: Præclarum, ait, æſtimes optimum quenq;

uirum,cui amici contigit etiam umbra. Cauſę autem quum plures impediãt F
ueram amicitiam,tum uerò potiſſimùm plurium amicorum appetentia,quę
non aliter atque parum honeſtis contingit mulieribus crebro atque multo-
rum complexui patentibus, primi amorem dum retinere non poteſt, facilè
contemnit & abiicit. Et ueluti puella in uiridi prato conſidens, dum alium
inſuper atque alium florem decerpit, ſemper nouis arridentibus, & in ſui
amorem trahẽtibus,primos faſtidit ac negligit:ſic nouitatis ſtudium, & ani-
Inconſtantia faſtidit amicos. mi inconſtantia,inconſultò aliud alio commutans,nos ſemper ad recentio-
ra pertrahit,ut noua ſubinde meditemur initia,eáque relinquamus imper-
fecta:nouã familiaritatem & gratiam nũc cũm illo ineamus, mox cum alio, G
ob præteritos amicos atque neglectos,nullo amore penitus nobiſcum per-
durante. Primùm igitur à Veſta deorum matre incipiendo, famam per tot
ſecula ad nos deductam ſequamur de amicis conſtantibus, uetus nimirum
& efficax rationis certíque exempli documentum,in quo amicorum quæ-
Amicorũ paria quinque celebriora. dam paria numerantur, Theſeus & Pirithous, Achilles & Patroclus, Ore-
ſtes & Pylades,Phintias & Damon, Epaminondas & Pelopidas. Eſt enim
amicitia animal minimè gregarium, aut graculatim uolitans, dum amicum
alterum ſeipſum eſſe putat, mutuo colloquio ſeſe compellans: quod nihil
planè eſt aliud, quàm præſcribi illius modum duali numero, eò quòd exi- H
guo ære nulli contingat multos poſſidere ſeruos,aut amicos,ſitq; numiſma
ad amicos comparandos idoneum uel ſola beneuolentia,propenſusq; in al-
terum amor,uirtuti coniunctus. Quibus profectò rebus natura nihil poſſi-
det rarius:ut rectè hinc conſequatur, ardentius amare, amaríque, haudqua-
quam inueniri poſſe in turba. Verùm quemadmodum fluuii in multos didu-
cti riuos,lentiorem habent curſum:ita uehemens amor in multos diſperſus
haud dubiè marceſcit. Ea certè eſt ratio, quòd natura quibus animantibus
unicum tribuit fœtum,eis amorem indiderit uehementiorem. Hinc Home-
rus dilectum filium,unicum,& hunc telygetum, id eſt in ſenecta matris edi- I
tum uocat,quaſi quem ſolum genuerit,poſthac fœtum nullũ habitura. Nos
igitur amicum ſolum fore,indignum quidem ducimus,ſed inter plures unũ
eſſe placet,qui ſit telygetus,id eſt poſtremò editus,& item ultimus : ſequuti
nimirum in hoc uulgatum numerum eorum quos, ut diximus, tradit anti-
quitas,modum rei infinitæ ſtatuẽtes. Non enim illorum accedere lubet ſen-
tentiæ,qui amicos eſſe uolunt,nominéque iſto dignantur combibones, pila
taliſque ſimul ludentes, & ut inſuper addam negociationum ſocios, palæ-
ſtræ,& communis hoſpitii. In ædibus item principum & hominum ditiorũ
cernere liceat turbam illam ſalutantium, chaóſque immenſum eorum qui K
dextras exhibent,& in ſatellitio comitantur. Vnde quidam felices prædicãt
quibus agmen tam immenſum contigit amicorum:ſed longè falluntur opi-
nione:quippe ſi popinas illorum multis cupediis inſtructas intrent, uidebũt
item multa muſcarum examina nidore illuc attracta:& quemadmodum illo
ceſſante mox omnes auolauerint, ita ſi iſtis ſpes deſit quæſtus, diſperean ſi
non protinus aulæ frequentia in ipſiſſimam uertatur ſolitudinem. Non igi-
tur æſtimes illos amicos,qui ſolum ſpectant lucrum,quandò omnium iſthuc
Amicitia tria requirit. eſt poſtremum,uera atque abſoluta amicitia tria potiſſimùm requirente:uir-

tutem

A tutem ueluti rem honeſtam, familiaritatem,uitæq; dulcem conſuetudinem, ceu uoluptatem,& utilitatem tanquam rem apprimè neceſſariam. Primùm enim ad deligendum amicos iudicio eſt opus, deinde uoluptate in conuerſando ſimul,& poſtremò ut uſui ſint,ſi illorum egeamus opera. Quæ omnia quum ex diametro pugnent cum ea amicitia quæ diſperſa eſt in multos,tum uerò maximè exactum in probando iudicium. Experientia enim uel breuiuſculi temporis non admodum poſſibilis eſt erga muſicos,dum mutuò confabulantur,& remiges importunè irruentes. Sic erga futuros diſpenſatores rei familiaris,& filiorum pædagogos,quorũ amicorum turba omnibus for-
B tunæ dotibus nudata eſſe poterit,& hero inutilis:quanquam interim quiſq; ſe frugi iactet,felici uenditet titulo,nihilque triſtetur ſi res aliter atque uelimus cedant. Atqui nauis in mare non uoluitur tot exponenda tempeſtatibus,neque agris ſepem prætendimus,aut pratis uallum, aggereſque, multis obiectos incommodis,niſi bene exploratum illorum robur habeamus:nosq; amicum,quem nobis pollicemur futurum uitæ huius aſylum, & opem illius in periculis uniuerſis præſentem,non probatum prius & fortuito caſu oblatum,admittemus? Profectò illum non aliter atque numum adulterinum, dũ habemus,perditum uolumus,amiſſum gaudemus. Cæterùm amittẽdi facul-
C tas atque perdendi amicum diſplicentem, non tam in procliui eſt,ut admittendi. Perinde enim atque cibum noxium & peſtilentem retinere non audes,ueritus ne te corrumpat:neque eiicere potes ſine moleſtia,iam bili permiſtum:ſic malum amicum ſi habes,læderis:ſin reiicis per uim & amarulentiam,non aliter atque choleram ſummo dolore euomis. Decet igitur ut nõ facilè amicos quoſcunque obuios complectamur,neque eos mox in amicitiam recipiamus qui nos ſtudio proſequuntur, ſed dignos amicitia ſummo magis ſtudio proſequamur. Non enim protinus eligendum eſt quicquid ſe ſponte offert,quandò rũbum ſpináſque nos complectentes ac ſedulò proſe-
D quentes diſcutimus,ut rectà ad uitem aut oleam contendamus. Atque eum in modum minimè eſt ex re noſtra,ut mox illis pareamus,qui facilè nos colunt & obſeruant: ſed refert potius ut ita nos comparemus, quò boni uiri ac frugi colant atque obſeruent. Itaque ut Zeuxis pictor quærentibus, cur tardius longóque tempore pingeret, reſpondit: Ego longo tempore haud dubiè pingo,id eſt æternitati. Sic perpetuam amicitiam conflare non licet, niſi longa uitæ conſuetudine,exactóque iudicio. Vnde conſentaneum eſt, de multis nulli certum contingere iudicium: quanquam multis fortaſſe
E commorari facilè quis poſſit. ſed hoc item fore haudquaquam poſſibile crediderim. Eſt proinde fructus amicitiæ præcipuus, mutua uitæ conſuetudo: multóque omnium dulciſſimum, commorari amico, & totos in illius contubernio dies agere.

Nanque decet charis uiuos conſidere amicis
Concilio, ut ait Homerus. Et in Odyſſea Menelaus:
Secernet nemo ſociis nos,dum mihi dulcis
Vita manet,clauditq; oculos non longa caligo.

Atqui longè diuerſum eſt amicitiæ in plures diffuſæ officium, ſi quis cum uera illa inter paria conſtante conferat:quòd hæc dulci hilaríque colloquio

Amicus futurus prius explorandus.

ueluti lac candidum, ut est apud Empedoclem, coit, condensatur, & con- F
crescit in coagulum, nil aliud præ se ferens quàm unionem animorum &
complexionem: illa uerò dum alius aliò uocat, uni attentum auellit, disgre-
gat atque auertit, non sinens coalescere beneuolentiam uno glutino amici
contubernii. Et ut hoc insuper addam, asperitatem affert secum clamoris,
tempestiuos sermones, qui per uices subseruire deberent socictati, excludē-
tis, adeò ut quæ dulcissima sunt longéque utilissima inter amicos, fiant
maximè inamœna & molesta, si in turbam amicorum transferas, ubi alienos
subinde mores ferre cogaris, & peregrina hominum ingenia. Neque enim
natura ita comparatum est, ut quilibet homo cuique conueniat, nec fortuna G
sinit eadem quibusuis esse paria: sed uir frugi, non aliter atque uentus, hunc
prouehit, illum remoratur. Quòd si quis omnium simul cupiat esse amicus,
sufficere non potest cunctis debito officio, dum hic gerit magistratum, ille
eundem ambit, alius suscipit. Vt ne dicam quàm sit absurdum, eodem tem-
pore à diuersis ad diuersa uocatum, singulorum desideriis uelle respondere.
Alius enim nauigans, peregrinationis cupit esse comitem: alius in ius uoca-
tus, patronum: aduersarius, accusatorem: est qui adesse te uelit uenditioni,
rursus alter emptioni: unus nuptiis festiuum interesse, contrà alius funebri
pompæ lugentem optat. Amicitia ergo in multos dissecta, urbi similis est di- H
uersis sacrificiis refertæ, aliis ad iucundam celebritatem, aliis ad planctum
appositis. Impossibile autem est omnes prosequi officio: neminē, planè inur-
banum. Vt hoc insuper addam, quòd uni inseruiens multis aliis præteritis,
infensos nimirum illos tibi feceris. Nemo enim tui amans, æquo tulerit ani-
mo si uideat se abs te negligi. Quanquam in excusanda desidia huiusmodi
& negligentia circa amicos, quò minus nobis succenseāt, præstiterit simpli-
citer dixisse: Exciderat animo, obliuio me huius rei ceperat: quàm si dicas,
In ius uocato tibi aduocatus non fui, alterius amici causæ tum patrocinatus.
Item, non acceperam te laborare febri, amicos fouens alios, & circa illorum I
incommoda occupatus. Causam enim negligentiæ prætexens, in alios dili-
gentiam, querimoniam non lenieris, sed potius reddideris asperiorem. Por-
rò complures inuenias qui amicitias ineunt id solum spectantes quod pos-
sint accipere, non etiam quod cogantur ex æquo præstare. Neque memine-
Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria. runt quòd multorum adiuti commodis, uicissim iisdem multis inseruire de-
beant opera eadem egentibus Vt enim Briareus centum manibus quinqua-
ginta alens uentres, nobis nō fuit felicior qui geminis curamus unum: sic ex
amicis multa referentes commoda, rursus labores suscipiamus oportet in il- K
lis tutandis, uariásque occupationes in fouendis. Neque audiendus hic mihi
Euripides uidetur, qui in iuuando amicos modum statuit, uelāque contrahi
iubet, ne ex intima animi medulla afficiamur amicis. ita enim facilius per oc-
casionem solui posse cœptas amicitias, potissimùm si ad illas cursum dirigēs,
proposito in animo quæstu quem inde speres, non aliter atque nauigio ue-
ctus, modò progredi uelis claui ministerio, mox aliò nauim auertere. At no-
bis te compellare iam libeat ô Euripides, cur non magis hæc uerba in eos
torques qui hostiles gerunt animos, iubésque modum ponere dissidiis, ne
ad intimam animi medullam penetrent, quò facilius soluantur odia, iræ, rixę
suspiciones,

A ſuſpiciones,& reliqua id genus incómoda?nobíſque præcipis illud Pythagoricum,Ne cuiuis iniicias dextrã, id eſt, ne multos tibi compares amicos, ne amicitiam complectaris omnibus in communi patentem, prorſus'que popularem. Porrò affectum in amicos retineas ingenuum,& ad quæuis officia propenſum:quandò generoſi animi eſt,amici angores,luctus, labores & pericula,ſua facere. Non minus igitur uerè quàm eleganter Chilon ad quẽdam nullum ſe inimicum habere iactantem,ait:Videris mihi ne ullum quidẽ amicum poſſidere. Maleuolentia enim aduerſariorum mox conſequitur initam amicitiam. Quis enim uſpiam gentium amicum habet nulla læſum in- *Symbolũ Pythagoræ.*
B iuria,nulla ignominia,& cui nemo ſit infenſus? Atqui inimicorum hoc eſt proprium,mox deſpexiſſe eum qui in amicitiam inimici ſe inſinuauerit,perpetuoq; odiſſe. Contrà uerò amici,erga alios in amicitiam receptos, liuore quopiam aut zelotypia fortaſſe extimulantur. Quemadmodum autẽ Timeſiæ datum oraculũ de futura quadam colonia ait: Alueus hic iam pulcher apũ,mox tẽpore ueſpas Accipiet: ſic quicunq; amicorum tota quærunt examina, de ueſpis hoſtiũ in quos incidẽt,parũ interim ſunt curioſi, nec intelligũt quãto diſtent interuallo inimici ad nocendũ maleuolẽtia, & amici ad iuuãdum amor. Nam ſi æqua lance rem tecum penſites, acrior plerunq;
C in nocendo eſt malignitas, quàm in iuuãdo amicorũ dilectio. Atque iſthuc uel præſenti diſcas licebit exemplo Alexandri, qui ſæuiit in Parmenionis amicos & domeſticos:ſic Dionyſius in familiares Dionis,Nero in Plynti neceſſarios,Tiberius in eos qui Serani partibus fauebant. omnes enim iſti amicorum gratia torti ſunt immaniter à principibus,uitáque priuati. Et quemadmodum Creonti nihil profuit filiæ aurum immenſæq; opes,igne ſubitò accurrẽtem & colligendi auidum corripiente, ita ut ſimul periret incendio: ſic quidã nullum capiẽtes fructum ex amicorum felicitate,ſimul cum miſeris pereunt:id quod fermè accidit ſapientiæ ſtudio & humanitatis incumbenti-
D bus,ueluti Theſeo,qui ſuo Pirithoo ad pœnas rapto,& compedibus uincto, proprios pedes uinculis liberos,adiunxit. In peſtilẽte uerò morbo,ut auctor eſt Thucydides,uirtus animi ſummáque beneuolentia plerunq; in cauſa eſt ut eodẽ fato implicentur,ſimulq; pereant amici,dũ nihil penſi habẽt,& parum prudenter inuiſunt lãguidos. Vnde in eum modũ uirtuti haud parcere ſuæ non admodum decens mihi uidetur,dum liberam illam ſimul implicare & uincire libet amicorũ incommodis:quin magis præſtat mutuam illam cõmunionem uitæ ſeruare dignis,hoc eſt,iis qui uiciſſim amare,contubernioq; dulci exhilarare poſſunt. Eſt præterea hoc uel maximè aduerſum in amicitia
E erga multos,quum ueram pariat ſimilitudo,quòd hic omnia uideãtur diuerſa,quæ ne belluis quidem aliqua ex parte iucunda putantur. Nam ſi neceſſitas urgeat ad cõcubitum illegitimum alterius generis,collapſæ præ mœrore diffugiunt:cognatis uerò permiſtæ & ſuis,gaudent,benignoq; animo ac facili illis commorantur. Quæ igitur,malùm,ratio eſt, illic plantare amicitiã, ubi morum inſignis eſt imparitas,& affectuum non minor?ut ne dicam ubi illegitima ſunt omnia, & planè coacta, longeq; aliud atq; aliud illi & alteri propoſitum? Cæterùm muſice in cantu & organis argutè quidem concors eſt ex acutis, mediis & grauibus modis, quanquam ſint diſſimiles. Porrò

Amicitia quibus in rebus sita.

amicitia nihil recipit, nisi existat simile. Eadem enim uelle, eadem sentire ac F
fateri, eisdemq; affici, ea res demum firma amicitia est, non aliter atq; una anima in multis corporibus æquabili ratione consistens. Quis igitur est ille tam uariabilis homo, nunquam sibi constans, qui mutetur in horas, & quemlibet referat moribus, cuilibet sese aptet, similisq; reddatur? & non magis ridiculũ se præbeat uel Theognidis censura, qui sic ait:

Vt polypus petræ faciem mentitur inhærens,
Sic mentem uariat subdolus arte noua.

Polypi autem subita commutatio non pertingit ad corporis penetralia, sed contenta est sola superficie, accedentium duntaxat oculis imponens, quò fa- G
cilius possit elabi. At lógè aliam desiderat amicitia, in qua eosdem exprimas mores, pares affectus & sermones, similia studia, eademq; fugias & sequaris oportet. Protei uerò illius fabulosi alia erat. multifariam enim uertebatur præstigiis, quum nullam formam certam haberet, ac propriam. Talis nimirum fies, si libeat cum literarũ studioso libros euoluere, cum palæstricis colluctari, cum uenandi cupidis feras persequi, cum potatoribus inebriari, & cũ ambitiosis magistratum ambire. Postremò sicut maximè informem Physici nudámque substantiam esse prædicant materiam primam, in omnes formas mutari solitam, adeò ut modò ardeat, mox in aquæ liquorem se uertat, iam H

Amicitia in multos diffusa, moribus obest.

euanescat in auram, & protinus concrescat in solidum corpus: ita in multos diffusa amicitia, animum subiicit uariis affectibus, uersipellem facit hominẽ, subdolum & uarium, maléque moratum. Atqui amicitia mores exposcit minimè lubricos, sed firmos, & perpetuo tenore sibi constantes. eundem amat locum, & eandem uitæ societatem: quæ causa multò omnium potissima est cur tam rara auis sit, inuentúque difficilis, constans amicus.

PLVTARCHI CHAERONEI LIBELLVS DE FORTVNA, I

Ottomaro Luscinio interprete.

Auspicatur ab absurdo ratione temerè negantium.

FORTVNA primas tenet in rebus mortalium, cunctâque illius ductu magis quàm consilio ullo reguntur. Atq; hoc si ita habet, mox incidit quæstio: Num iustitiã aliquo loco inter hominum negocia dignemur, aut æquabilitatem, moderationem, siue decorem & uenustatẽ. Nisi enim hoc concesserimus, Aristides ille fortunæ adactus imperio, per illam tolerasse inopiam credendus est, quum magnam pecuniarum K
uim habere potuerit. Et Scipio capta Carthagine fato quodam non modò non attigit prædam, uerùm ne aspexit quidẽ. Sic Philocrates pecunia à Philippo rege missa non usus, scorta & pisces ceu res superuacaneas coẽmit. Et Lasthenes simul cum Euthycrate Olynthum urbem perdiderunt, felicitatẽ uentre & rebus turpissimis dimetientes. Item magnus ille Alexander fortunæ impulsu à captis mulieribus præstanti forma sibi temperauit, idémque alibi de conuiciatoribus pœnas sumpsit. Paris quoque Troianus malo genio adactus, & infelici fato alienæ commistus est uxori, domúmque illam ducés,

patriæ

A patriæ immenſam cladem attulit. Atque hæc omnia ſi quis contendat nullo conſilio, ſed fortuna cogente facta, cur non uidemus itidem alia animantia, in quibus nullum uiget conſilium, fortuna quapiam ad inſolita rapi, ut uidelicet feles & ſimiæ non liguriant nec uorent edulia, & prorſus à laſciuia temperent? Porrò ſi ulla eſt temperantia, ſi iuſtitia, & fortitudo, cur non æquè prudentia? ſi illa, quare non ratio, ſanum conſiliúmque? quandò temperantiæ multum enim prudentia conuenit, ut aiunt, & iuſtitia plurima eget prudentia, aut certè illam planè refert. Itaque prudentiam & conſilium, quibus boni uiri à uoluptate ſibi temperant, cõtinentiam appellamus & mode-
B rationem. Circa labores & pericula fortitudine opus eſt & patientia. In hominum uerò ſocietate & reipublicæ adminiſtratione, leges colamus oportet, & iuſtitiam. Vnde ſi res ſano conſilio geſtas, fortunæ tribuamus, eſto ſanè concedamus illi & ea quæ propria ſunt iuſtitiæ & prudentiæ, ut iam furari item pertineat ad fortunam, & crumenas abſcindere, atque per omnia libidinũ genera diffluere: quod nil iã eſt aliud, quàm dimiſſis propriis atq; adeò domeſticis uiuendi rationibus, fortunæ nõ aliter atq; uento ſeſe tradere, quæ uiles eos puluerem concitet & diſpergat. Si igitur cõſilio locus nõ eſt in rebus mortaliũ, profectò exulabit item uoluntas, & tota illa ratio conſideran-
C di ac inquirendi quod deceat, & ex re noſtra fore uidebitur. Iámque mẽdacii arguamus Sophoclem, qui aſtruit nihil tam eſſe ab humana cognitione remotum & abſtruſum, quod nõ quærendo inueſtigari poſſit. Deinde partitur quod propoſuit. Diſco enim, inquit, ea quæ alii docuerunt, inuenta illorum diſquiro, & alia à ſuperis optanda, precibus obtinere contendo. Quid igitur inuentũ eſſe in uita poterit honeſti & cõmodi, ſi omnia agit & perficit fortuna? Cur non diruimus per urbes prætoria ſenatorũ, & principũ aulas procerũ uenerãdas cõciliis, quandò omnia poteſt fortuna illa cæca? Sic enim illã per contumeliã inceſſimus, dũ cæciores ipſi in eam impingimus, cõſilia ſana
D nobis eruentes quaſi oculos, cæcumq; hunc ducẽ nitẽ pædagogũ ſtatuentes. Cæterùm dicat nunc quiſpiã ex nobis fortunã in rebus mortaliũ dominari ipſis uidentibus, neq; oculos afferre lucis miniſtros (ut ait Plato) & aſpectus. Eandẽ præterea fortunam audientibus item præſidere, quanquam uim eam nõ habeat, uerberatũ aëreum per aures in cerebrum tranſmittẽdi. Rectè enim habet, quòd in ſenſus non fatemur dominari fortunam: quia uiſum, auditũ, guſtum, odoratũ, & reliquas corporis uires, natura conſilio ſubdidit & prudentiæ. Nam mens planè ipſa eſt quæ uidet auditq;, reliqua ſurdeſcunt & cæ-
E cutiunt. Et quemadmodum ſi careamus ſole, per reliqua aſtra perpetuã egerimus noctem, ut ait Heraclitus: ita quod ad ſenſuum uirtutem attinet, niſi mens hominibus adſit & ratio, nihil in hac uita à brutis differamus oportet. Neque iam à fortuna aut uoluntate conſtamus nobis, aut præſtamus cæteris animantibus, ſed Prometheus furtim è cœlo nobis afferens ignem, id eſt rationem, omnia iſta ſuppeditat: & ut Aeſchyli utamur uerbis, equorum & aſinorum ille admiſſarius, taurorúmque, fœtum reddens uiciſſim, omníque leuans labore. Proinde quum ualidiſſimum quodque animantium natura ſua probè nouerit uti, aliis cornua armorum uice accipientibus, aliis ſtimulos, dentes aliis, & ut ſcriptum reliquit Empedocles, echinus acutis telis,

horrendóque dorſo plurimum eſt formidabilis:ut addam inſuper,alia ueſti- F
ri ſquamis, alia uillis, multâque armari ungulis aſperrimis : ſolus homo, ut
meminit Plato,nudus, inermis, neque calceatus, neque penulatus à natura
relinquitur, contenta tamen unum illi dediſſe quod omnia molliat, nempe
rationem,curam & prudentiam.Iam diſpiciamus quàm tenue ſit robur hu-
manum,& tamen induſtria plurima conficiuntur terra marique,& ſummis
montium iugis, quæ miranda prorſus uidentur. Equorum leuitas inſignis,
miráque pernicitas, nunquid hominis ingenio paret ſuo curſu? Et canum
iracundia in pugnam procliuis,num defendit hominem?Sic piſcis, & plurimi
pulpamenti ſus,non modò cibant,ſed & delicias præſtant ad luxum. Pro- G
inde quid maius habet natura elephanto,aut quid terribilius?atqui ludis ho-
minum iamdudum paruit ille in ſpectaculis.diſcit enim ſaltare, tripudia in
choreis,& honorem exhibet geniculatione. Et hæc quidem recenſere exi-
ſtimauimus operæprecium, quò perſpicuum fiat quatenus hominem eue-
hat prudentia,quatenus præſtare etiam faciat cæteris,ac potenter dominari.
Non enim pugiles & palæſtritæ ſumus atque curſores omnium optimi, ſed
animantibus aliis longè inferiores,planè uincimur in his rebus.Porrò expe-
rientia,uſuque longo,memoria,ſapientia,& bonis artibus,Anaxagora teſte,
bona illorum nobis uſurpamus. Mel colligimus, & lac mulgemus. conferi- H
mus ac traducimus omnia in uſum noſtrũ,ita ut nullæ hic ſint fortunæ par-
tes,ſed totum agit conſilium & induſtria.Cæterùm inter res mortalium ha-
bentur item fabrorum opera,eorúmque qui ex ære fundunt ſtatuas, domos
extruunt,& monumenta uirorum illuſtriũ:quæ dum uiſuntur, nihil profe
ctò præ ſe ferunt caſu quopiam aut fortuna ſic elaboratum. Siquidẽ ut con-
donemus ſapienti artifici in ſtatua ærea aut domo abſoluenda fortunam bo-
nam aut aduerſam incidiſſe,atque illam ſanè admodũ tenuem:quod reliquũ
eſt, longè maius atque præſtantius,arte nimirũ perficitur,ueluti teſtatũ reli-
quit ille,qui artifices compellans ait: I

Armis adeſte ueſtris,artibus bonis
Inſtructe grex,diuam uocate Palladem.

Mineruæ enim tutela gaudent artes,doctæq; illius deæ ſentiunt opẽ,fortunę
haudquaquam. Aiunt tamen pictorem quendam equum expreſſiſſe cætera
& forma & coloribus inſignem:uerùm ſpumam circa habenas conciſam,&
ex anheli ore ſenſim labentem dum reddere nequiret, ac crebrò quod ef-
finxerat deleret,irato tãdem caſu incidiſſe ſpongiam uariis coloribus imbu-
Fortunæ caſus mirabilis. tam in tabulam quam pingebat,miréque abſoluiſſe ac decenter,quod anxiè K
deſideraſſet. Eſtq; hoc unicum monumentũ fortuiti caſus, ſine artificio apti
atque decentis. Nulla præterea regio eſt, quæ non libra, numeris, menſura
& regulis utatur,ne in rebus gerendis locum habeat temerè & ſine conſilio
contingens caſus.Quanquam interea non abhorret à uero quod aiunt, ar-
tes,quaſdam eſſe prudentias & rationes,aut qnod ueriſimilius,ſemina quæ-
dam rectitudinis in communem uitæ utilitatem inſperſa: quemadmodum
fabella de Promethei igne alio atque alio uiritim omnibus diuiſo, ſub inuo-
lucro indicat partes prudentiæ in orbem particulis exiguis eſſe diſperſas,de-
inde ſe recepiſſe in ordinem.Minimè autem mireris quòd artes fortunæ au-

xilio

A xilio ad hoc ut rectè operentur, non egeant. Nulla enim ars inter alias præcipuè eminet, adeò ut caput dici possit humanarum inuentionum, laudis, & rectitudinis. Sed in chordarum intensione & remissione consilium quoddã est proprium & domesticum, quod uocant musicam. Item circa obsoniorum dispositionem alia quæ dicitur coquinaria, in nestibus uerò comendis fullonariam appellant. At liberos nostros docemus quo præscripto se uestiant & præcingant, deinde ut panem sinistra teneant, dextra accipiant cibos. Decet enim ut hæc non fortuito accidant casu, sed peritè fiant, & cum attentione. Porrò si in his leuioribus egemus industria, cur adhuc dubitamus in rebus
B summis, quibus bona pars humanæ felicitatis constat, prudentiã rationi coniunctam adhibendam esse? Terram proinde limosam nemo fortunæ relinquit, ut ex illa lateres conficiat. Neque corium possidens aut lanam, ocioſus sedet fortunam precibus fatigans, ut ex hac materia togam & calceos paret. Sic qui aurum congerit & argentum, mancipiorum gregem, multifores domos, lecticas & mensas affabre elaboratas sibi conquirit, nemini hæc omnia refert accepta nisi rationi & industriæ, unde ea contingat felicitas, ut uitam uiuas beatam, & nullius rei indigam. Cæterùm perinde atque dux Iphicrates respondit ad reprehensionem sibi indicatam, quòd non esset armiger,
C non sagittarius, aut scutifer: Noui, inquit, omnibus iis imperare, & illorum uti opera: sic ratio atque prudentia non est aurum uel argentum, non gloria, aut opum ingens uis, neque item sanitas, robur, aut formæ præstantia. Quid est igitur? Nimirum ipsa, quæ iis omnibus rectè ac decenter uti potest, & cuius beneficio quodlibet horum plurimum suaue redditur ac iucundũ, nec minus utile & honorificum. Quòd si in rebus omnibus hac sola careas, acerba, infrugifera, molestáque fiãt protinus reliqua necesse est, ita ut dominum rerum suarum etiam pudeat. Huius rei gratia pulchrè apud Hesiodum Prometheus fratri Epimetheo præcipit, ne dona Iouis celso ab olympo mis-
D sa accipiat, sed remittat fortnita illa quę foris sunt, minimeq; ad nos pertinẽt. Non aliter ac si iuberet musicæ imperito, ne lyram attingeret: indocto, ne rem haberet cum literis: & equitandi nescio, ne conscenderet equum: atque ad eum modum inhiberet stulto reipublicæ gubernacula capessere, sordido ac tenaci opes affectare, muliebríque succumbenti amori, uxorem ducere. Felicitas enim in rebus agendis, si Demostheni credimus, stultum complexa uirum, prorsus insanire facit: atque eadem insano turpia perpetrandi certissima occasio est.

Ars non expectat fortunam.

Opes industria parantur.

E

PLVTARCHI CHAERONEI COMMENTARIOLVS DE VIRTVTE ET VITIO,

Ottomaro Luscinio interprete.

VESTES confouere quidem uidentur hominẽ, at nihil habent in se caloris, neq; illũ possunt corpori ministrare, quãdò suapte natura gratissima quæq; uestis mirè friget, ueluti experientia docet, dum febri æstuantes subinde mutatis uestibus quærunt refrigeria. Verùm qua ratione ab amictu ca-

lesiamus,paucis accipe. Calor ipse ex humano corpore effusus,à ueste super- F
iniecta excipitur, ac retinetur:mox in omnes diuisus partes, ínque corpus
quodammodo adactus,dispergi & perire non sinitur. Hæc quum ita se ha-
beant in rebus humanis,falluntur longè qui magnas & sumptuosas sibi cir-
cundant domos, mancipiorum turbam, opésque. inexhaustas congregant
hac sola spe freti, ut uiuant iucundius, quandò dulcedo uitæ atque hilaritas
haudquaquam in rebus externis sita est, sed potius ex domesticis & suis, id
Voluptas ex animi uirtute comparanda. est,ex propria animi uirtute homo ueluti ex fonte uoluptatem sibi compa-
rat & gratiam,dicente poeta:

Est honorata domus magis hæc ubi flamma relucet. G

Opes enim plus habẽt uoluptatis, gloria multo est illustrior,& potentia itẽ,
si in animo solidum possideas gaudium,unde inopiam,exilium & senectam
quoque ipsam leuiter & placidè ad patientiam morúmque lenitatem tradu-
cere possis. Et quemadmodum aromata tritas etiam lacernas suaui replent
odore,Anchisæ uestimento contrà tabo fluente,ut ait poeta, & tetram sanié
stillante purpura:sic cum uirtute uictus omnis,totáque uiuendi ratio amœna
Malitia omnẽ fortunam inamœnam facit. est & periucunda. Vitium uerò etiam quæ splendida apparent & precioſa,
multúmque honesta,contaminat,molesta illa reddẽs,horrida & abiecta suis
possessoribus,adeò ut rectè dictum sit: H

Quem uulgus in foro beatum prædicat,
Domum petens est omnium miserrimus.

Vxor enim ibi imperat,omnibus leges imponit,sæuóque cuncta marte cõ-
turbat. Atqui muliere improba facilè careat quispiam, & in libertatem sese
uendicet, modò uir siet, & non uile mancipium. Porrò aduersus sua ipsius
mala nemo scribit repudii libellum. Neque enim fieri potest ut dimittas at-
que sedes ea mala quæ occuparunt uiscera, & intimas medullas, iámque si-
mul à teneris coaluerunt & noctes & dies: Inflammant enim miserum oc-
cultis uiribus,effœtæq; tradunt senectuti. Molesti planè hi tui sunt comites I
ob nimiam arrogantiam: Sumptuosi conuiuæ, atque æris prodigi, crapulæ
gratia:simul tecum cubantia summo cum dolore,ob solicitudinem & curas
ac zelotypiam, quibus dulcem excutiunt somnum, prorsusq; profligant.
Somnia peruersorum turbata. Somnus enim incidens dormientibus, corpori quidem ministrat quietem,
sed animo peruerso somnia affert,metum,& perturbationes superstitionum
gratia, dum aiunt:En dormiturienti mihi & quasi conniuenti obrepit an-
xietas,nullus iam sum,planéque perii in somnis. Estq; in causa aut liuor,aut
metus, iráue, seu totum hoc agit uitæ intemperantia. Itaque interdiu per-
uersitas animi prædicta foras prospicit, & alludit comparibus, interea no- K
xios leniens ac celans affectus. Non enim totam se pródit etiam acrius con-
citata,sed in diuersum nititur plerunque, & repugnat. Cæterùm in somnis,
ubi longè exulant honestas & legũ seueritas,maximísque interuallis absunt
metus & pudor,tum omnem appetentiam commouet,ac excitat morũ pra-
uitatem, inconcessamq; libidinem,adeò ut matri etiam se uideat quisp[iam] im-
pias manus iniicere, ueluti meminit Plato, illiq; turpissimè commiscori, &
uesci insuper uetitis à lege cibis, à nullaq; turpitudine manum cohibere, in
eo fructum omnem uoluptatum constituens,si leges transgrediatur uel solis

spectris

A ſpectris & nocturnis illis uiſionibus,dum non licebat animum ueris cupidinibus explere,ſed mouere duntaxat affectus, & iritare animi morbos.Iamque ea eſt peruerſitatis ſumma felicitas, ſi nihil tutum ſit,nihil ſatis, nihil quietū, ſed cōfuſa atque turbata omnia. Et corporis quidem uoluptatem ex eo metimur,ſi recte ualeat,bonáque ſit ac temperata illius habitudo. Verùm ut hilaris ſis,& gaudeas animo,cautio certa eſt adhibenda,ne ſedem ibi tranquillā ſtruat inconſulta nulliúſque rei metuens temeritas,ſed arridente ſpe quapiam & uoluptate ratio ſuo clamore omnia contineat in officio, non aliter ac ſi turbo uentorum diei ſerenæ incidat.Iam abi & corrade aurū,comporta B argentum,ambulacra conſtruito,ſeruis domum,& urbem debitoribus impleto:ſi non ſedaueris in animo turbatos affectus, & immodicum habendi amorem,téque metu inani curíſque exemeris, ita habeto, te febri laborantem uino fouere, bilioſo adhibere mel, cibos & obſonia præparare inteſtinorum difficultatem aut alui fluxum patientibus,non modò nihil gratificās morbo affectis,aut ſanitati conſulens,ſed inſuper etiam præſentem afferens perniciem. Videas aùtem languentes odiſſe cibos etiam ſelectos & precioſos dum offeruntur ipſis,atque etiam ad ſumendū eoſdem urgentur. reſpuūt enim eos conſtanter & auerſantur. Prrò ubi primùm reddita fuerit tempe- C rata habitudo,concitatus ſpiritus & anhelus ſedatur,ſanguis acidum mutat ſaporem, & calor naturalis ſuo conſiſtit loco,tum ſurgunt è lecto,& panem etiam cibarium ſimul cum caſeo & naſturtio edentes, ſummopere exhilarantur. Talem profectò concinnitatem efficit in animo ipſa ratio,ubi didiceris quid uerè ſit bonum,quídue honeſtum. mirum enim quàm facilè euaſeris frugalis,tuáque contentus ſorte. Iam fallor ſi paupertatem non ſis habiturus in deliciis,ibíque regnum tuū conſtituas,uitam illam popularem,nullius opibus inuidentem,minúſque curioſam,pluris etiam faciens principum imperiis. Itaque ſapientiæ incumbens ſtudio, uitam uiues multò omnium D dulciſſimam,etiam atque etiam teipſo in dies euadens melior atque hilarior. Nunc dulcedine ſua te capiāt opes,quò in multos poſſis eſſe beneficus. Modò paupertas erit iucunda,uitam tribuens curis ſolutam,planéque liberam. Eſt quando gloria titillabit animum, ut perſpectum habeas uirtuti ſua non deeſſe præmia. Quòd ſi honor meritus(ueluti ferè fit in tāta rerū cōfuſione) non contingat,maximo carebis malo,quippe inuidia.

Rationis eſt noxios ſedare affectus.

Sapientiæ ſtudium iucundā efficit uitam.

E STEPHANVS NIGER ILLVSTRISSIMO VIRO

Antonio Prato,utriuſque Galliæ magno Cancellario S. P.

CHæronenſis Plutarchus,uir illuſtriſsime,quum Apollonium amicum filij ſibi chariſsimi immaturum obitum lugentem animaduertiſſet, ita eum ſua eſt ſolatus oratione,ut non modò gnatum fato ſibi interceptum non amplius ægreferret,ucrùm optimè potius ſibi ac filio conſultū duceret. Nam ad ſedandū eius mœrorē ijs utitur rationibus,eiuſmodi nititur auctoritatibus atq; exemplis,ut mortē etiā celerrimam non ſolùm haud eſſe hominibus malum,ſed & bonorum optimum facilè perſuadeat. Quam utique orationem aſſidua lectione ac ſcitu dignam,quum à Plutarcho græcè

conſcripta ſit, nos in Latinum conuertimus ſermonem, tibíque propterea nuncupauimus, F
ac ſub nomine tuo imprimendam curauimus, ut & tuorum erga nos officiorum apud omnes gratiſſimum eſſet indicium, & qui huiuſmodi traductiones uix inſpicere dignantur, tua ſaltem auctoritate ducti ſæpius perlegerent: quæ profectò apud inuictiſſimum regẽ tanta eſt, ut Antipatro apud Philippum Macedoniæ regem non maior fuerit. nec mehercle immeritò. Ea enim in ijs quæ tibi ab inclyto rege iniunguntur adminiſtrandis uteris conſilij grauitate ac prudentia, ut quantum ad ea pertinet ſapienter expedienda, rex in utranq; aurẽ dormire poſſit. Quocirca ut Aeneas ille, unde Romanus populus originem traxit, Troianorũ mens à Græcis Iliũ obſidentibus dicebatur, ita tu & mens & oculus tam magnanimi regis, quàm utriuſq; Galliæ meritò appellari potes. Neque enim Aeneas G
maiorem ſuo conſilio rebus Troianis attulit utilitatem, quàm tu tuo Gallicis adferas. Nam in diſpiciendis rebus, lynceis uteris oculis, ſummo in prouidendis conſilio: iu iudicãdis, quid utilitas ciuitatum, quid communis imperij ſalus, quid res, tempora poſcant, ſemper cogitas. Quo fit, ut Rex licet iuuenis, ſenili tamen prudentia præditus propterea etiam ab omnibus dicatur, quia res ad imperium optimè adminiſtrandum pertinentes, prudentiſſimis committat uiris. Cæterùm ſi Plutarchi opuſculũ per nos Latinum factum, tibi non admodum elegans uidebitur, tuum erit nobis ignoſcere, qui Atticũ illum lepórem noſtra conſequi oratione nequaquam ualuimus. Vale.

H

PLVTARCHI CHAERONEI CONSOLATORIA ORATIO AD APOLLONIVM,

Stephano Nigro interprete.

NON potui iam diu, Apolloni, non maximo tecum grauiſſimóque affici dolore, quum filii tui, æquè nobis ac tibi chariſſimi, immaturam uitæ cum morte mutationem percepiſſem, adoleſcentis modeſti ſimul ac temperantis, pietatemq; erga deos ac parentes, necnon & in amicos iura, oppidò I
quàm egregiè colentis: uiſus ſum tamẽ mihi operæprecium minimè facturus, ſi ſtatim ſub obitus tempus te conueniſſem, idq; quod accidit, ut æquo ferres animo, eſſem exhortatus: quum præſertim & tu animo ac corpore ob inopinatam conſternatus eſſes calamitatem, & ego neceſſariò tua angerer ſolicitudine. Neque enim medicorum præſtantiſſimi ad repẽtinos fluxuum impetus, medicinarum confeſtim adferunt remedia, uerùm inflammationis grauedinem abſque ulla externa unguentorum impoſitione ad maturitatem peruenire patiuntur. Poſtea uerò quàm & tempus omnia ad K
maturitatem perducere ſolitum, calamitati acceſſit, & tua ſolicitudo amicorum auxilia iam exigere uidetur, bene habere ſum arbitratus, ſi ad relaxandũ ac remittendum dolorem, flebiléſque atque inanes ſedandos luctus, conſolatoriæ te participem orationis facerem. Animo nanque malè affecto medici ſunt, ſermones, quum præſertim quiſpiam opportunè cor molliat. Nam auctore ſapiente Euripide, alia alii adhibetur medicina morbo: dolore quidem affecto, beneuolus amicorũ ſermo: fatuè uerò ſe gerenti, admonitiones. Etenim quũ multæ ſint animi perturbationes, omniũ quam grauiſſima eſt dolor. multi enim dolore in furorem, nonnulli in incurabiles ægritudines

redacti

A redacti memorantur: sibiipsis quidam præ dolore manum conſciuere. Dolere igitur atque angi ob defunctum filium, naturalem quidem habet doloris originem, nec in manu noſtra poſitam. Neque enim illorum accedo ſententiæ, qui feram aſperamq; laudibus extollunt indolentiam, ſupra quàm poſſibile utileq; ſit exiſtentem. Hæc enim tolleret ex mutua dilectione beneuolentiam, quam omnium maximè conſeruare neceſſe eſt. Supra modum uerò differri, luctumq; adaugere, præter naturam eſſe cenſeo, & ex quadam in nobis inſulſa fieri opinione. Quocirca hoc quidem ut noxium ac uile, & quod minimè deceat ſtudioſos, omittendum eſt: mediocris uerò haud reiiciendus
B eſt dolor. Vtinam minimè ægrotaremus, inquit Academicus Crãtor: ægrotantibus uerò aliquis ſenſus adſit, ſiue aliquid ſecetur, ſiue auellatur à corpore. nam iſtud nihil dolere, non ſine magna mercede contingit immanitatis in animo, ſtuporis in corpore. Neque enim ut in huiuſmodi calamitatibus ſapientes uiri doloris omnino ſint expertes, neque ut ſupra modum uexentur, ratio permittit. Illud enim durum penitus ac ferum, hoc uerò eneruatum atque effœminatum. Prudentiſſimus ille, qui & modum in rebus tenet, & in degenda uita non minus quæ eueniunt aduerſa, quàm quæ ſecunda, æquo ferre animo poteſt: præmeditatusq; fuerit, quòd quemadmodum in populari
C ſtatu magiſtratuum habetur ſors, & qui ſortitus fuerit, eum imperium adminiſtrare oportet: qui uerò repulſam paſſus fuerit, fortunam æquo animo ferre: ita & rerum partitionem citra ullam accuſationẽ obſequenter ſequi. nam qui hoc nequit præſtare, ne ſecundam quidem prudenter ac modeſtè ferre poterit ſortunam. In iis enim quę rectè dicta ſunt, hoc quoque documẽti loco habetur: Nulla ſit tanta felicitas, quæ te adeò extollat, ut tibi plus quàm oporteat, placeas: nec ſi quid aduerſi acciderit, rurſus deprimaris, in ſeruitutemq; redigaris, ſed idem perpetuò maneas, tuum (ut in igne aurum) ſolidè ingenium ſeruans. Eſt enim eruditorum ſimul ac temperantium uirorum, &
D aduerſus eas quæ felicitates putantur, eundem eſſe, & contra infortunia decorum ſeruare. Rationis nanq; bene compoſitæ officium eſt, uel quum infertur malum, declinare, uel illatum corrigere, uel ad minimum redigere, uel patientiam ſuam fortem ac generoſam præſtare. Nam circa bonum prudentia quadrupliciter ſe gerit, quum aut adipiſcitur bona, aut tuetur, aut adauget, aut prudenter utitur. Hi prudentiæ aliarumq; uirtutum ſunt canones, quibus ad utranq; utendum eſt fortunam. Nullus eſt enim uir qui uſquequaque felicitate fruatur: & per Iouem parendum eſt fatis. Nam ut in plantis nonnun-
E quam maxima eſt fertilitas, interdum ſterilitas: & in animantibus quandoq; numeroſa proles, quandoque nulla: & in mari tempeſtates, ac trãquillitates: ita & in uita multi & uarii caſus, in aduerſas circumagũt homines fortunas, ad quas proſpiciens quiſpiam haud immeritò diceret, Non in omnibus genuit bonis Agamemnonem Atreus. Neceſſe eſt autem ut & lætitia & dolore afficiaris. natus es enim mortalis, & te quoque inuito, diis ita uolentibus, erit. Et illud à Menãdro dictum: Nam ſi omnium ſolus natus es Trophime, quum te mater pariebat ea lege, ut quę uelis agas, felicitate perpetuò fruaris, & deorum aliquis hoc tibi pollicitus eſt, meritò indignaris. mentitus enim eſt, atque iniquè fecit. ſin autem iiſdem quibus nos legibus uitalem hunc, ac

Prudentia circa bona quadrupliciter uerſatur.

communem hauſiſti aërem,ut tibi magis tragicè loquar,hæc melius & feren F
da & cogitãda ſunt. Quòd autem rationum caput,homo es,quo ad ſumma,
rurſusq; ad ima,nullum animal mutationem celerius accipit. nec id immeri-
tò. Nam quũ natura infirmiſſimum ſit animal,maximas res adminiſtrat: quũ
autem cadit,multa cõterit bona. Tu autem Trophime haudquaquam egre-
gia amiſiſti bona,& in præſentia mediocria tibi inſunt mala: quare modeſtè
reliqua feras. His tamen ita ſe habentibus,nonnulli ob nimiam imprudentiã
uſqueadeo ſunt ſtolidi ac dementes,ut paululum uel nimia pecuniarũ copia,
uel magiſtratus magnitudine,uel ciuili aliqua gloria honoreq; elati,aliis mi-
nitentur,ac conuiciis afficiant,fortunæ inconſtantiam uolubilitatemq; mini- G
mè recordati, nec quòd perq; facilè quæ ſublimia ſunt, deprimuntur: quæq;
humilia ſunt, rurſus quamcelerrimis fortunæ mutationibus extolluntur. Eſt
igitur uiri haud rectè res ipſas cogitantis,in re nequaquã ſtabili ac firma con
ſtantiam quærere. Rotæ enim circumactæ nonnunquam altera pars ſupernè
extat,nonnunquam altera. Itaque ad indolentiam optimum eſt remediũ ra-
tio,& per hanc quoddam aduerſus fortunæ mutationes munimẽtum. opor-
tet enim non tantùm ſeipſum natura mortalem noſſe,uerùm & mortalis cõ-
ſortem uitæ,rerumq; perquam facilè in cõtrarium ſe mutantium. Hominum
enimuero mortalia & caduca ſunt corpora,mortales fortunę,ac perturbatio- H
σφυρηλάβις ἀνάγκαις. nes,cæteraq; uitæ accidentia,quæ mortalibus effugere non licet. Sed malleo
ductis neceſſitatibus, Tartari premis ima tenebroſi,ut inquit Pindarus. Vn-
de Demetrius Phalereus,dicente Euripide diuitias eſſe inſtabiles ac caducas,
unamq; diem hæc quidẽ ad ima deprimere, hæc uerò ad ſumma tollere: alia
quidem rectè eum dicere inquit: melius uerò fuiſſe, ſi non unam diem, ſed
temporis punctum dixiſſet. Idem enim circulus frugiferis eſt terræ plãtis,&
mortalium generi. his quidem augetur uita,horũ uerò deficit,rurſusq; meti-
σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. tur. At Pindarus in aliis: Quid autem quis, quid autem non quis,umbræ ſo-
mnium homo: expreſſe euidenterq; atque artificioſe hyperbole uſus, homi- I
num uitam aperuit. Quid enim umbra imbecillius? huius autem ſomniũ ne-
mo utique alius exprimere planè poſſet. Hæc ſecutus & Crantor, quum in
filiorum deceſſu Hippoclem ſolaretur, inquit: Hæc uniuerſa uetus philoſo-
phia & loquitur,& hortatur: quorum ſi nihil aliud approbamus, uitam ſaltẽ
multifariam & operoſam & difficilem eſſe,haudquaquã inficiabimur. Nam
etiamſi à natura hunc minimè habeat morem,noſtra ſaltẽ cauſa ad hanc per-
niciem deuenit,& incerta hæc fortuna nos à prima origine ſecuta eſt, ne in
una quidem re ſana,naſcentibusq; miſcetur aliquid in omni malorum ſorte. K
Semina enim ſtatim mortalia exiſtentia,eius cauſæ partẽ aſſequuntur,ex qua
& mala animi indoles,& morbi ac dolores, & mortalium fors nobis adſer-
pſit. Sed quorſum hæc? Vt ſciremus nihil omnino eſſe noui,quum quis mali-
ἄσκοπος ἡ τύχη. gnam experitur fortunam,nerùm omnes eadem pati. Inconſiderata nanque
eſt fortuna,ut inquit Theophraſtus,& ad ea quæ elaboraueris auferenda ue-
hemens, nullumq; habens ad perturbandam exiſtimatam felicitatem conſti-
tutum tempus. Hæc enim & huiuſmodi alia,cum per te conſiderare, tum ex
aliis ueteribus ac ſapientibus uiris audire, unicuique eſt facillimum: quorum
primus diuinus eſt Homerus,dicens: Nil homine imbecillius nutrit terra: nõ

enim

A enim ſe unquam mali quicquam in poſterum paſſurũ ait, dum uirtutem prę-
beant dii, & genua ſint ualida. Sed quando iam mala peragunt dii, & hæc fert
inuitus toleranti animo. Talis enim eſt mens terreſtrium hominum, qualem
quotidie agit hominũ pater atque deorum. Et in aliis: Tydide magnanime,
quid genus percontaris? cuiuſmodi eſt foliorum genus, huiuſmodi & homi-
num. Foliorum alia quidem uentus decutit, alia pullulans fert ſylua, uerno
autem naſcuntur tempore. ſic nirorum genus hoc quidem naſcitur, hoc uerò
deſinit. Quòd autẽ hac humanæ uitę ſimilitudine bene uſus ſit, ex iis conſtat
quæ alibi idem dicit: Mortalium autem miſerorum cauſa bellum gerere, qui
B foliorum ſimiles, aliàs quidem ualde uigent, terræ fructum edentes: aliàs ue-
ro deficiũt exanimes, nec ulla ineſt uis. Simonides autem poëta, quum Pau-
ſanias Lacedæmoniorum rex, rebus à ſe geſtis quamſæpiſſime gloriaretur,
& quadam irriſione iuberet ut ſibi aliquid ſapienter præciperet, eius cogni-
to faſtu, ne ſe hominem eſſe obliuiſceretur, cõſuluit. At Philippus Macedo-
num rex, quum tria ſibi feliciter eueniſſe ſub idem tempus nũciatum fuiſſet,
quòd ſcilicet quadrigis Olympia uiciſſet, & Parmenio imperator exercitus
Dardanes prælio ſuperaſſet, pręterea quòd Olympias uxor maſculũ ſibi filiũ
peperiſſet, ſublatis ad cœlum manibus: O dæmon, inquit, mediocri hæc ali-
C qua rependas clade. natura comparatum eſſe haudquaquam ignorans, ut in-
gentibus fortuna inuideat felicitatibus. Theramenes, qui unus Athenis de
triginta tyrannis fuit, quum domus ruinam, in qua cum multis cœnabat, ſo-
lus euaſiſſet, ac propterea ab omnibus beatus prædicaretur, magna uoce cla-
mans: O fortuna, inquit, ad quam me igitur ſeruas occaſionem? Paulò autem
pòſt à reliquis contortus tyrannis, nitã finiuit. Perquam egregiè autẽ Poëta *Homerus.*
circa conſolationem probãdus uidetur, quum Achillem hæc Priamo ad re-
dimẽdum Hectorem profecto dicentem inducit: Quare age iam ſede ſuper
throno, doloréſque in animo iacere permittamus, licet dolore affecti: nihil
D enim conferunt horridi luctus. ſic nãque deſtinarunt dii miſeris mortalibus,
ut triſtes uiuant, quum ipſi nullum patiantur dolorem. Duo etenim dolia in
Iouis pauimento ſita ſunt, donorum unum malorum, qualia præbet morta-
libus: alterum uerò bonorum. Cui quidem bona malis immiſcens dederit ful
mine gaudens Iupiter, quandoq; is malum, quandoq; bonũ ſortitur. Cui ue-
rò de perniciоſis dederit, hunc cõtumeliis obnoxiũ reddit, ipſumq; mala atq;
ingens fames per diuinam tellurem exagitat: incedit autem nec à diis nec à
mortalibus honoratus. At Heſiodus, Homero & exiſtimatione & tempore *Heſiodus.*
poſterior, qui ſe Muſarum diſcipulum prædicat, in dolio & ipſe mala coër-
E cens, Pandoram indicat dolium aperientem, per omnem terram ac mare ma
lorum copiam diſperſiſſe, ſic dicens: At mulier manibus magnum auferens
operculum, diſperſit: hominibus autem curas ſuo conſilio præbuit pernicio-
ſas: ſola uerò Spes in ædibus infrangibilibus intra dolium ſub labris perman-
ſit, nec foras euolauit: dolio enim prius oppoſuit operculũ: aſt alia innume-
ra in homines exilierunt mala. plena enim malis tellus, refertum mare, mor-
bi autem hominibus quotidiani. hi noctu ſpontè accedunt, mala mortalibus
tacitè adferentes, quandoquidem uocem abſtulit conſultor Iupiter. Ab his
ſeiunctus Comicus, in eos qui huiuſmodi calamitates ægreferunt, hæc dicit: *Menander.*

Si nobis lachrymæ malorum essent remediũ,& qui lachrymasset, dolere de- F
sineret,auro dato lachrymas permutaremus:nunc autem nõ aduertunt per-
turbationes nec respiciũt in istas here,sed eandem uiam,siue fleueris,siue nõ,
ibunt:quid igitur proficiũt?nihil:uerùm dolor habet, ut arbores fructum,la-
Dictys. chrymas. Et qui Danaën uehementer lugentem solatur Dictys,ait:Putásne
Orcum tuas quicquam curare lachrymas,filiumq; remissurum tuum,si inge-
miscere uolueris?desine. Quòd si uicinorum mala spectaueris, tua facilius fe
res, præsertim si cogitare uolueris & quot mortales in uinculis laborarunt,
& quot liberis orbi consenescunt,eosq; qui ex maxima atque opulentissima
tyrannide ad nihilum rediguntur. hæc te considerare oportet. Iubet enim G
ipsam animo uolutare, quinam minori, quiq; maiori infortunio agitentur,
quò suum facilius ferat. Huc illud quoque Socratis dictum meritò quis tta-
heret, quo censebat oportere ut infelicitates in commune conferrentur, ut
unusquisque ex æquo partiretur:futurum autem, ut plures suas libenter ca-
Antimachi pientes discederent. Vsus est huiusmodi inductione & Antimachus poeta.
Lyde. Lyde enim uxore sua defuncta,quam uehementer diligebat,doloris solamẽ
sibi fecit elegiam Lyden denominatam. Nam quum heroicas calamitates re-
censuisset,alienis malis suũ sibi minorem reddidit dolorem:ut maximè con-
stet,eum longè minorem mœrentis reddere opinionem,efficeréque ut sibi H
persuadeat,quod sibi accidit,multo esse minus,quàm quantum arbitratur,si
quis dolore affectum solari cupiens,ex aliorum etientis commune esse mul-
torum,quod accidit,ostenderit. Aeschylus autem eos bellè increpare uide-
tur, qui mortem malum esse opinantur, sic dicens: Quàm iniquè mortem
odio prosequuntur mortales,quippe quæ maxima multorum est malorum
Mors medi- medela?Hunc imitatus est & qui dixit:O mors Pæan medicus,accedas.por-
cus. tus enim proculdubio Orcus est per terrarum orbem. Magnum enim est,
more eius qui rudente se à tempestate tuetur, audenter dixisse: Quis autem
seruus est moriendi sine curis existens? Et,Orcum habens adiutorem, non I
metuo umbras? Nam quæ spectant ad mortem, nunquid quum nobis ualde
assueta & ingenita sint, rursus nescio quo pacto difficilem afferre dolorem
uidentur? Nam quid mirum si fissile,fissum est?si quod liquescere potest,de-
licuit?si quod exuri potest, combustum est?si corruptibile,corruptum? Quan
do enim in nobis ipsis non est mors? & ut inquit Heracletus, idem uiuens
& mortuus, uigilans & dormiens,nouum & uetus. quæ enim cecidere,illa
sunt:& illa rursus quæ cecidere,hæc. Nam ut ex eodem luto potest quispiam
animalia fingens confundere,& rursus fingere ac confundere,atque hoc ui-
cissim incessanter facere:sic & natura ex eadem materia iandiu quidem no- K
stros edidit auos, & continuò post eos genuit parentes, mox nos, deinde
alios ad alios circulari quodam modo producet:& hic nascendi fluuius per-
petuò fluens,nunquam quiescet:& rursus qui huic opponitur, moriendi,si-
ue Acheron à poetis,siue Cocytus appellatus. Prima igitur causa quæ Solis
lucem nobis ostendit,eadem & tenebricosum ducit orcum. Et nunquid hu-
iusce rei esset imago,qui circa nos est aër,diem & noctem per uices faciens,
μιμεῖσθαι uitæ ac mortis,somniq; ac uigiliæ inductiones?Quocirca nostrum hoc uiue-
χρεὼς ἀπολῶ re,fatale quoddam debitum esse dicitur,utpote reddẽdum,à proauis nostris
mutuò

A mutuò acceptum,quod facilè ac citra gemitum reſtituẽdum eſt,quum à quo accepimus,exigitur. hoc enim pacto uideri gratiſſimi poterimus. Exiſtimo autem naturam ipſam,quum tantam uitę breuitatem nullo ordine uidiſſet,ut mortis terminus lateret,uoluiſſe.hoc enim fuit melius.Nã ſi præuidiſſemus, nonnulli mœroribus contabuiſſent,& ante mortẽ deceſſiſſent. Aduerte autem uitam ipſam cum doloribus refertam,tum multis ſolicitudinibus exhauſtam:quas ſi recenſere uellemus,uehementer ipſam condemnaremus,& quę apud quoſdam obtinuit,ueram opinionem redderemus,quòd ſcilicet longè ſit melius mori,quàm uiuere.Itaque Simonides,Hominum,inquit,modicæ
B quidem uires,inanes uerò curæ, uitæq; breui labor ſupra laborem, & mors crudelis atq; ineuitabilis imminet.Illius enim æqualem ſortiti ſunt portionẽ & boni,& quicunq; eſt malus.At Pindarus,unum,inquit,ad bonum,duobus ſimul detrimentis ueſcuntur mortales,immortalesq; manere nequeunt,inepti ad modeſtè ferendum.Sophocles:Tu quòd uir mortalis perierit,ingemiſcis,quum tibi incertum ſit, an quod futurum eſt, quicquam lucri afferat? At Euripides:Cuiuſmodi mortalia naturam habeãt, noſtin?Non utiq;,ut puto. Vndenam?Quare audi me,omnibus eſt hominibus moriendũ,nec inter eos quiſpiam eſt,qui utrum ſit cras uicturus, nouerit.neq; enim exploratum eſt
C quò fortuna tendet.Huiuſmodi autem exiſtente hominum uita, cuiuſmodi hi aſſerunt,cur non potius eos beatos ducere cõuenit,qui ea quæ in ipſa uita eſt ſeruitute ſoluti ſunt,quàm miſerari ac lugere? quod multi per ignorãtiam faciunt.Socrates ſimilẽ eſſe mortem dicebat aut profundiſſimo ſomno, *Mors quibus rebus ſimilis.* aut peregrinationi lõgæ ac diuturnæ,aut cuidam corporis atq; animi interitui:propterea q; nihil mali eſſe in morte.Singula ſic percurrẽs oſtendebat. Si 1
enim ſomnus eſt aliquis mors,& dormientibus nullum eſt malum,cõſtat ne mortuis quidem ullum eſſe malũ.Atq; quòd ſuauiſſimus ſit ſomnus profundiſſimus,quid opus eſt dicere? cunctis enim hoc exploratum eſt: teſtatur &
D Homerus de ipſo ſomno dicens: Profundus dulciſſimus,morti aſſimilatus. Multis autem in locis & hæc dicit: Ibi ſomno occurrerunt mortis fratri: ſomno & morti gemellis: facie atque aſpectu, eorum ſimilitudinem indicans. Gemella enim ſimilitudinem maximè oſtendunt. Eſt rurſus ubi dicit mortẽ eſſe æneum ſomnum,nullum eſſe in morte ſenſum nos docere conatus. Nõ ὕπνος τε' μι incongruè definiſſe uidetur & qui dixit ſomnum parua eſſe mortis myſteria: χεῳ̃ τῷ θα- ſomnus enim certa eſt mortis imitatio.Oppidò autẽ quàm ſapienter & Cy- νάτῳ μυσί- nicus Diogenes ſomno deditus,uitamq; relicturus, excitanti ipſum medico, ειν.
E & num moleſtiæ quicquã ipſi ineſſet,percontãti: Nihil,reſpondit,moleſtiæ ὀγαὴ ἀλλ- mihi ineſt:fratrem enim frater præuenit, ſomnus uidelicet mortem. Quòd φὸς ἀλλ- ſi peregrinationi aſſimiletur mors,ne ſic quidem malum eſt:nunquid autem φὸν πρόλαμ- è contrario bonum?nam corpori inſeruire,atque ipſius affectibus degere,ex βάνα. quibus auulſa mens mortalibus adimpletur nugis, felix ne quid,ac beatum? 11
Immenſa nanque nobis,inquit Plato,ob neceſſarium alimentum præbet negocia corpus. Præterea ſi qui morbi inciderint, ne perſpiciamus ut ſeſe res habent,impedimento ſunt,ſed amoribus & cupiditatibus, terroribúſque ac uariis imaginibus fatuitatibusq; nos refertos reddunt: ut quod planè dici ſolet,nihil omnino nobis ab ipſo corpore ſapere contingat. neque enim quic-

quam aliud præter bella & seditiones pugnasq; corpus continet, & quæ ab F
ipso proueniũt cupiditates. Nam propter pecuniarum possessionem omnia
excitantur bella: pecunias autem corporis causa cogimur comparare, huius
obsequiis inseruientes: & ex hoc nullum ob hæc omnia philosophiæ ocium
datur. Quod autem omnium est postremum, si quid nobis ab ipso ocii fuerit,
conuertamurq; ad id considerandum quod ubique in quæstiones incidit, tu-
multũ nobis ac perturbationẽ præbet, & usqueadeo percellit, ut uerum cer-
nere nequeamus. Quare re ipsa nobis indicatum est, carendum esse corpore,
animoq; ipso res spectandas, si quid unquam liquidò ac syncerè cognituri si-
mus: & tunc, ut uidetur, nobis erit quod exoptamus, & quod dicimus dilige- G
re. nam post mortem aderit prudentia, ut ratio indicat, quæ uiuentibus nulla
est. Si autem fieri non potest ut cum corpore quicquam dilucidè cognoscа-
mus, de duobus est alterum, aut nusquam scietiam consequi licet, aut defun-
ctis tantum. tunc enim ipse per se à corpore seiunctus erit animus, prius uerò
nequaquã: & tantisper dum uiuimus, hoc pacto, ut uidetur, proximè ad scié-
riam ac rerum cognitionem accedemus, si cum corpore minimè uersati fue-
rimus, nec quicquam cum eo nisi urgente necessitate communicauerimus,
nec huius natura expleamur, sed ab ipso puri fuerimus, donec Deus ipse nos
absoluerit. Itaq; corporis quidem insipientia syncerè liberati, ut par est, cum H
talibus erimus, per nosmetipsos omne syncerum cernẽtes. hoc autem est ue-
rum. nec enim polluto purum attingere fas sit. Quare etiam si mors ipsa in
quempiam alium traducere locum uidetur, non est proprerea malum. Nun-
quid & inter bona esse ostẽditur, ut Plato indicauit? Quocirca oppidò quàm
diuinè hæc Socrates coram iudicibus dixit: Mortem timere, ô uiri, nil aliud
est, quàm cũ minimè sis, uideri sapiens. est enim id uideri scire, quod nescias:
Mors, omniũ bonorum maximum. nam nemo nouit mortem: ipsa autem est homini omnium bonorum maxi-
mum. formidant uerò ipsam perinde ac si cunctorum esse malorum maxi-
mum non ignorarent. His adstipulari uidetur & qui dixit: Nemo formidet I
mortem, non modò laborum, uerùm & maximorum malorum solutionem.
Hæc uidetur & numen testari. multos enim accepimus pietatis causa hoc do.
num à diis consecutos: quorum alios quidem, ne supra modum oratio pro-
trahatur, omittam, eos uerò memorabo qui maximè sunt insignes, atque in
omnium ore uersantur. Primùm itaq; tibi quę ad Cleobim ac Bitonem ado-
lescentes Argiuos pertinent, enarrabo. aiunt enim quum ipsorum marer Iu-
nonis esset sacerdos, tempusq; ut templum ascenderet aduentasset, mulis qui
uehiculum traherent, cessantibus, horáque instante, eos currum subiisse, ma- K
tremq; ad Iunonis ædem aduexisse. Matrem autem filiorum pietate summo-
pere gauisam, precibus petiisse, ut quod optimũ homini esset, ipsis à deo da-
retur: hos autem somno traditos non amplius surrexisse, quum dea, pietatis
præmium mortem donasset. Agamedem uerò ac Trophonium ait Pinda-
rus, quum templum Delphis condidissent, laboris mercedẽ ab Apolline pe-
tiisse: eum autem septimo pòst die se ipsis redditurum pollicitum fuisse, & ut
interea epulis uacarent, præcepisse: qui quum mandatis obsecuti fuissent, se-
ptima nocte somno oppressi, uitam finiere. Fama est & iis qui à Bœotiis ad
Apollinem missi fuerant, ex Pindari mandato quid homini optimum esset
sciscitantibus,

A sciscitãtibus, Promantin, hoc est Pythiam respondisse, quod & ipse minimè ignorat, si eorum quæ de Trophonio atq; Agamede literarum monimentis mandata sunt, ipse est author, quòd si periculum facere uult, haud multò pòst ipsi exploratum fore. Quæ quum audiuisset Pindarus, ad obitum spectantia cœpit considerare, nec multò pòst decessit. Quæ uerò ad Italum Euthynoum spectant, huiusmodi fuisse autumant. Genitum quidem ipsum Elisio patre Terinensi, opibus ac gloria inter suos ciues primario: sed quum ipse nulla euidente morbi causa decessisset, suspicari cœpisse Elisium, quod & alius pariter fecisset, nunquid ueneno esset sublatus, quum præsertim sibi in tanta B pecuniarum affluentia esset unicus. Ambigentem itaque quonam pacto huiusce rei periculum faceret, Psychomanteon adiisse: ubi quum de more sacrificasset, somno se tradidisse, atque huiusmodi spectasse uisionem: existimasse scilicet patrem suum ad se accessisse: quem quum uidisset, enarrasse illi quæ ad filii animam pertinerent, rogasseq; ut mortis authorem inueniret: ipsum autem, Huius rei causa ad te ueni, respondisse: uerùm ab hoc accipe, quæ tibi adfero. ex iis enim ea omnia percipies, à quibus solicitudine afficeris. Fuisse autem quem significabat, adolescentulum ipsum sequentem, qui suum sibi filium usquequaq; referebat. Percontatum itaq; fuisse quisnam esset, ipsumq; C respondisse, Dæmon tui filii. statimq; literulas porrexisse: quibus apertis, hæc tria inerant scripta: Perscrutabaris stulte Elisi uirorum mentes: Euthynous iacet fatali letho. nam ne parentibus quidem cõferebat ut uiueret. Sic itaque tibi se habent quæ à ueteribus literarum monimẽtis mandata sunt. Quòd si mors penitus est interitus, corporisq; atque animi solutio (hoc enim Socraticæ coniecturæ tertium erat) ne sic quidem malum est mors. nullus est enim in ipsa sensus, quinimmò omnis est doloris ac solicitudinis liberatio. Nam ut nihil boni nobis inest, ita nihil mali. haud secus enim bonum ac malum circa id quod existit ac subsistit, fieri solet: ei uerò quod è medio sublaD tum sit, horum neutrum inesse potest. eodem itaque statu defuncti consistũt, quo fuerant priusquam nascerentur. Vt igitur nobis antequam nasceremur, nec boni nec mali quicquam erat: ita ne post mortem quidem. Et quemadmodum quæ ante nos erant, nihil ad nos pertinebant: sic quæ post nos erũt, nostra nihil intererunt. dolor etenim non attingit defunctum. Idem enim di co esse mori, ac si nunquam natus esses: quandoquidem idem est circa obitum status, qui priusquam oriremur fuit. Quare putásne interesse non nasci, uel natum occidere? Nisi & domus & uestis nostræ post perniciem ac corruptionem aliquid esse discriminis suspicaris ab eo quod erant priusquam perE ficerentur. Quòd si in iis nihil omnino est, constat ne in morte quidem, si ad eum qui ante ortum fuerat, statum respexeris, ullam esse differentiam. Scitum est enim illud Arcesilai: Hoc, inquit, quod malum dicitur mors, solum ex iis quæ putantur mala, præsens quidem neminem unquam dolore affecit, absens uerò atque expectatum mœrorem affert. Nam proculdubio nonnulli propter imbecillitatem, & eam quæ morti infertur calumniam, ne moriantur, obeunt. Pulchrè igitur Epicharmus: Concretus, inquit, est ac discretus, & rursus abiit unde uenerat: terra quidem in terram, spiritus ad supera. Quid horum graue ac difficile? nihil. Cresphontes uerò apud Euripidem de

Promantis. III.

Hercule loquens, Si, inquit, ſub ima habitat tellure inter eos qui non am- F
plius ſunt, nihil utique poterit. Hoc mutans dicere poteris: Si ſub inferna habitat tellure inter eos qui deceſſere, nihil utique patietur. Nobile eſt & Laconicum illud: Nunc nos, antea alii uigebant, mox alii, quorum nos genus non amplius cernemus. Et rurſus: Hi autem obierunt, nec uiuere nec mori honeſtum reputantes, uerùm utraque hæc honeſtè finire. Valde pulchrè & Euripides de iis qui diuturnas patiuntur ægritudines, ait: Odi quicunque uitam cupiunt producere eſculentis ac poculentis, necnon & magicis artibus perennem abducentes fluxum, ne moriantur quos oportebat, quum nihil proſint terrarum orbi, interire, & à uiuentium conſpectu abeſſe. At Mero- G
pe uiriles ſermones proferens mouet theatra, talia dicens: Deceſſerunt mihi liberi non uni mortalium: nec uiro ſolæ priuatæ ſumus, uerùm innumeræ eandem quam ego exegerũt uitam. His meritò quiſpiam hæc adderet, Vbinam ueneranda illa? ubi magnus Lydiæ rex Crœſus? aut Xerxes, qui grauem Helleſpontici maris ceruicem iunxit ponte? Omnes Plutonem atque obliuionis domos adierunt, pecuñiis unà cum corporibus abſumptis. At per Iouem multos ad luctus ac fletus immatura mors excitat, uerùm & hæc tam facili indiget conſolatione, ut à poëtarum obuio quoque excogitatam conſequi ualeas. Nam uide quid de hac Comicorum quidam ei dicat, qui intem- H
peſtiuam ægrè ferebat mortem: Poſtea ſi utique noſſes uitam, quam non uixit, felicirer uicturum, mors minimè opportuna. ſin autem incurabile aliquid attuliſſet uita, te fortaſſe beneuolentior ipſa extitit. Quum autem minimè conſtet utrum uita decedens, & maioribus ſolutus malis, ex uſu ſuo quieuerit, an non, oportet non perinde ægrè ferre, ac ſi ea omnia amiſiſſemus, quæ nos ab eo cõſecuturos opinati ſumus. Haud enim ineptè qui apud poëtam eſt Amphiaraus Archemori matrem ſolari uideri poſſet, quòd infans filius, & oppidò quàm immaturus uitam finiſſet. ſic etenim ait: Mortalium eſt nemo in lucem editus, qui non laboret, & ſepultutæ mandet libe- I
ros, & alius nouos rurſus acquirat, ipſeq; mortem oppetat: & ob hæc triſtantur mortales, telluri inferentes. Hanc autem neceſſe haud ſecus uitam ac frugiferam metere ſpicam, & hunc quidem eſſe, illum uerò minimè. Quid opus eſt hæc ingemiſcere, quæ ut ſecundum naturam pertranſeant oportet? nam quod neceſſariò contingit, ægrè non eſt mortalibus ferendum. In ſumma, unumquenque & ſecũ conſiderare oportet, & cũ aliis diligenter percurrere, non longiſſimam uitam, ſed uirtute præditam eſſe optimam. Neque enim qui plurima ad citharam cecinit, quiq; rhetorum more dixit, uel nauis clauum rexit, ſed qui bene, laude afficitur. Bonum enim non in temporis diu- K
turnitate, uerùm in uirtute opportunáque concinnitate ponendum eſt. Hoc etenim felix ac diis gratum eſſe exiſtimatur. Propterea igitur heroum præſtantiſſimos, & à diis genitos, priuſquam ſeneſcerent, uitam reliquiſſe poëtæ nobis tradidere. neque enim ille, quem ægida geſtans Iupiter ex corde diligit, omniq; beneuolentia proſequitur Apollo, ad ſenectæ limen peruenit. Opportunum enim tempus longæuæ ætati ubique præſtare uidemus. Nam ut inter plantas optimæ habentur, quæ modico temporis interuallo plurimos ferũt fructus: ita inter animantes, à quibus multã, quæ uitæ interſit, conſequimur

A sequimur utilitatem. Multum utique temporis,aut parum, minimè referre uidetur,si ad infinitum respexeris seculum.mille enim,ut Simonidi placet,ac decem annorum millia punctus est quidam indeterminatus,quinimmò breuissima quædam puncti portio. Nam & animalibus illis,quæ,ut ab historiis percipimus,iuxta Pontum genita,unum degunt diem,mane orientia,meridie uigentia,uesperi senescentia atque obeuntia,si humanus animus ac ratio singulis daretur,noster hic affectus inesset,eademq; utique contingerent,ut quæ ante meridiem decessissent,luctū ac lachrymas præberenti quæ uerò integrum uixissent diem,penitus felicia habetentur.modus enim uitæ,nō tem-
B poris prolixitas,bonum appellādum est.Inanes,multæq; fatuitatis huiusmodi esse exclamationes existimandum est:At non oportebat iuuenem existentem rapi. Quisnam diceret quòd oportebat? Multa autem & alia in quibus diceret quispiam,minimè fieri oportebat,facta sunt,& nunc quoque fiunt, ac sæpenumero fient.neq; enim condituri ad uitam leges adsumus,sed à diis constitutis,qui omnia moderantur,fatiq; ac ptouidentiæ legibus obsecuturi. Quid autem?qui sic mortuos lugēt,suine ipsorum causa lugent,an eorū qui decesserunt?Si sui ipsorū causa,quòd aliqua in se ab iis qui mortui sunt,pro-
C ficiscente uoluptate,aut usu,aut senili educatione prinati sint,seipsum amās doloris est prætextus.neque enim illos,sed suas ipsorum utilitates lugere uidebuntur.Sin autem defunctorum causa lugent:quum constituerint in nullo eos uersari malo,omni soluentur dolore, ueteri ac sapiente adducti ratione,quæ admonet ut bona quidem qnammaxima efficiamus,mala uerò contrahamus ac comprimamus. Quòd si luctus bonus est,quamplurimū ipsum efficere,ac maximum decet.sin uerò,ut ueritas habet, malum esse fatemur, eundem contrahere,& quamminimum reddere,ac pro uiribus delere oportet. Quòd autem hoc sit facile, ex huiusmodi constat consolatione. Ainnt enim ex uetustis philosophis quendam ad Arsinoën reginam,quæ filium lu-
D gebat,profectum,huiusmodi habuisse orationem.Quo tempore Iupiter honores dæmonibus partiebatur,accidit ut Luctus non adesset,sed iam distributis accederet. Verùm quum & ipse à Ioue peteret, ut aliquis sibi quoque honos daretur, ambigens Iupiter quo ipsum honore afficeret, omnibus iam absumptis,eo tandem quo defunctos prosequimur donauit honore,lachrymis scilicet ac doloribus. Quemadmodum igitur cæteri dæmones eos summopere diligunt,à quibus coluntur,eodem pacto & luctus,ô mulier,si eum spreueris,ad te nunquam accedet.sin autem à te fuerit diligenter honoratus, iis quos assecutus est honoribus,doloribus uidelicet atque eiulatibus te ama-
E bit,& huiusmodi aliquid tibi perpetuò suggeret, cuius causa à te assiduè ueneretur. Mirum itaque in modum sua hic oratione mulieri persuasit, ut omnem luctum lachrymásque deponeret. In summa autem, dicere quispiam lugenti posset:Vtrum desines nunquam angi,an perpetuò, ac per totam uitam in dolore uersari oportere arbitraberis?Si enim in hac semper ægritudine permanseris,perfectam tibiipsi miseriam, amarissimámque infelicitatem ob animi uilitatem mollitiémque præbebis. Sin uerò depositurus es quandoque,cur non in præsentia deponis, téque ipsum ab infortunio abstrahis? Quibus enim rationibus procedēte tempore usus te absolues,has nunc pro-

ponens,ærumnis te libera. Nam & in his quæ corporibus accidunt morbis, F
præsentanea ac celerrima remedii uia præstantior. Quod igitur es tempori
gratificaturus,id rationi atque erúditioni elargire,téque ipsum malis exol-
ue. Atqui non sperabam,inquies,me hæc passurum,neque expectabam. At te
expectare oportebat, rerúmque humanarum incertitudinem ac uanitatem
fuisse præmeditatum:nec improuisus nunc, ut ab hostibus repentè inuaden-
tibus deprehensus esses. Pulchrè autem qui apud Euripidem est Theseus,
aduersus huiusmodi se parare ac munire uidetur. ait enim ille: Ego autem à
sapiente quodam edoctus,in solicitudines ac calamitates coniectus sum,exi-
lia mihi ipsi à patria mea proponẽs, & immaturos obitus,malorúmque alias G
uias:ut si eorum aliquid quæ mente agitaueram,passus essem,non mihi no-
uum atque inopinatum accidens,magis morderet. Ignobiliores uerò,ac mi-
nimè exercitati,ne ad ea quidem consultanda ac prospicienda se quando-
que conuertunt,quæ & maximè deceant,& plurimum conferant,sed ad ex-
tremas conuertuntur miserias, in quo nulla est culpa, corpus ulciscentes,&
quæ haud ægrotant, secundum Achæum,simul dolere cogentes. Quocirca
& Plato oppidò quàm bellè admonere uidetur, in huiusmodi calamitatibus
quiescere,quum quid bonum sit,quídue malum, minimè constet, nec quic-
quam lugenti in posterum prosit. Tolli enim iubet è medio omnem dolo- H
rem, super eo quod accidit cõsultando,& uti in talorum iactu, ad ea quæ ce-
cidere,sua ipsius disponendo,utcũque optimè habere ratio tenet. Itaque mi-
nimè decere sicubi offenderimus, perinde ac pueros quod percussum est at-
tingentes exclamare, sed assuefacere animum ut quamcelerrimè remedium
petat,quódque cecidit atque ægrotauit,corrigat, medica arte lugubrem de-
lentes querelam. Lyciorum legumlatorem suis præcepisse ciuibus ferunt, ut
quoties in luctum incidissent, ueste induti muliebri lugerent:quum indica-
re uellet, huiusmodi affectum muliebrem esse, & haudquaquam illustribus
uiris,liberalésque disciplinas sibi uendicantibus congruentem. Fœmineum I
proculdubio & imbecille,ac minimè generosum est lugere. Mulieres enim
libentius quàm uiri luctibus indulgent,& barbari quàm Græci,& quàm qui
deteriores sunt,qui præstantiores, & inter ipsos quoque barbaros non no-
biliſſimi Celtæ ac Galatæ, cæteríque gráuiori fastu prædíti, sed potius si qui
Aegyptii fuerint, Syríque ac Lydi, & quicunque eorum similes, quorum
nonnulli(ut historiæ monimentis mandatum est) scrobes subeuntes, plures
ibi dies immorantur,nec solis lucem cernere exoptant,quum is qui decesse-
rit,ipsa priuatus sit. Ion igitur poëta Tragicus horum fatuitatis haud igna- K
rus,quandam induxit dicentem: Egressa sum nostrorum nutrix liberorum,
lugubribus relictis foueis. Barbarorum autem quidam partes etiam corporis
abscindunt,nares scilicet atque aures, reliquum quoque corpus plectentes:
dum se defunctis gratificari arbitrantur,si à naturali modestia in huiusmodi
discesserint mœrore. At per Iouem quidam sunt,qui nõ omnium defuncto-
rum causa lugendum esse arbitrantur, uerùm eorum qui immaturi rapian-
tur,quòd eorum nihil assecuti sint,quæ in uita reputantur bona,utpote nu-
ptiarum,disciplinæ,integritatis politiæ,magistratuũ. hæc enim esse,quæ eos
maximo afficiant dolore,qui aliquem intempestiuè amiserint,quòd sibi præ-
ter

Celtæ Barbarorum nobiliſſimi, hoc est Galli & Germani. Nã ueteres Græci Germanos omnes & Gallos uocabant Celtas, sicut Romani Gallorum uocabulo Germanos etiam complectebantur.

Quæ res animaduersa multas lites dirimit de rego-

A ter decentem ſpem ablatus uideatur,quum ignorent præcocem mortem, ſi hominum naturam reſpexeris,nihil à ſerotina differre.Nam ut propoſito ad communem patriam neceſſario,& quod recuſari non ualeat itinere, hi quidem præueniunt,alii ſequuntur,omnes uerò ad idem proficiſcuntur: ſic quũ ad fatum tendimus, nihil amplius conſequuntur ſerius ptofecti, quàm qui ocyus acceſſerint.Quòd ſi immatura mors malũ eſt,maximè immatura puerorum eſſet atque infantium, & adhuc magis eorum qui nuper geniti ſunt. At horum obitus facilè atque æquo animo ferimus:eorum uerò qui in proiectiore iam ætate cõſtituti ſunt,ægrè ac moleſtè,propter inanis ſpei figmen
B tum,quum iam tantorum firmam eſſe permanſionem arbitremur. Quòd ſi uitæ humanę tempus uigeſimo terminaretur anno,quintum ac decimum natum annum non utique immaturum decedere arbitraremur,ſed ſufficientem ætatis modum habentem:eum uerò qui præſcriptum uiginti annorum numerum compleſſet,uel proximè acceſſiſſet,omnino beatum diceremus,utpote qui feliciſſimam atque integerrimam peregiſſet uitam. Sin autem ducentorum eſſet annorum:qui centum annos natus deceſſiſſet, eum penitus immaturum eſſe cenſentes,ad querelas ac lachrymas conuerteremur. Conſtat igitur tum ex his, tum ex ſuperius prædictis, eam quoque mortem quæ
C immatura dicitur,nos perquàm facilè ſolari poſſe.Minus utique Troilus uel Priamus ipſe lachrymaſſet, ſi uigenti adhuc imperio, & in tantis fortunis, quas lugebat,prius mortem obiiſſet.Qualia igitur ſunt quę apud filium Hectora diſſeruit,monens ut à prælio aduerſus Achillem recederet, in quibus ait:At ingredere mœnia fili mi,ut Troianos ac Troianas ſerues,ne magnam Pelei filio gloriam exhibeas,tu uerò chara priueris uita. Præterea me miſerum atque infelicem adhuc ſapientem miſerare,quem pater Saturnius in ſenectutis limine triſti conſumet fato,multa cernentem mala, filios interemptos,tractáſque filias,& dirutos thalamos,infantéſque liberos humi proſtra-
D tos in graui prælio:me autem ipſum omnium poſtremum in primis foribus efferatæ ac ſeuæ canes diſtrahent,quum quiſpiam acuto me petens ferro,è membris abſtulerit animum.Sed quum interempti ſenis canũ caput canámque barbam,ac pudenda deturpauerint canes, hoc utique miſerabile miſeris mortalibus.Sic fatus ſenex,canos de capite crines manibus euellebat,nec tamen Hectoris animo perſuadebat. Quum itaque quamplurima tibi ſuper hac re exempla ſint,exiſtima multos magnis atque arduis morte abſolui malis,quæ,ſi diutius uixiſſent, omnino experti fuiſſent:quæ ut orationis modo parcerem,omiſi,his quæ dicta ſunt contentus ad perſuadendum ne plus
E quàm & natura & modus exigit,ad inanes luctus, ignobiléſque ac degeneres eiulatus ac lamentationes conuertaris.Nam ſi quis non ſponte in infortunium inciderit,non mediocre eſt,ut Crantor ait, aduerſus fortunam leuamen.Ego autem dicerem maximum id eſſe indolentiæ remedium. Eum autem qui uitam cum morte commutauit, diligere atque amare, non in eo eſt quòd doleas,ſed in eo quòd dilectum iuues. Eſt autem defunctis utilitas, qui per bonam memoriam exhibetur honor.Nullus enim bonus fletibus dignus,ſed hymnis ac laudibus: neq; luctu,uerùm inclyta memoria: nec dolorem inferentibus lachrymis,ſed urbanis primitiis:ſiquidẽ defunctus ſanctio-

num nominibus altercantium.

rem est uitam consecutus, quum præsertim corporis seruitio, hisq; indomitis F
solicitudinibus ac calamitatibus solutus sit, quas necesse est, ut qui mortalem
sunt uitam sortiti, sustineant, donec destinatum uitæ cursum peregerint, quē
nobis natura dedit non in omne tempus, sed ita singulis distribuit, ut fatorū
leges partitæ sunt. Quare minimè decet, ut qui rectè sapiunt, plus quàm &
natura & doloris animi modus exigit, ad inanes ac barbaros luctus deferan-
tur, & quod multis iam contigit, expectent, ut priusquam luctus expellant,
dolore adhuc affecti uitam finiāt, & in luctuosis ac lugubribus uersantes, in-
felicissimum tumulū consequantur, tristibus & à nulla ratione profectis ma-
lis unà cum ipsis sepulturæ mandatis, ut Homericum illud meritò dici possit: G
Ad hos autem lugentes niger accessit hesperus. Quocirca ipsis sæpenumero
dicere oportet: Quidnam? desinetis unquam dolere? an in perpetua per to-
tam uitam uersabimini calamitate? Nullo enim carere fine luctum existima-
re, extremæ dementiæ est, quum præsertim uideant eos quoque qui grauissi-
mo dolore, maximoq; luctu affecti fuerint, temporis accessu mitiores reddi:
& in quibus monumentis uehementer conquerebantur, flentes, ac pectora
plectentes, lautissimas epulas cum Musicis alioq; luxu constituere. Insanien-
tis igitur est sic suspicari, perpetuò permansurum luctum. Sed si cogitarent
quòd desinet aliquo facto: cogitare præterea possent, tempore uidelicet ali- H
quid faciente. Quod enim factum est, ne à diis quidem infectum fieri potest.
Itaque quod nunc præter spem atque opinionem nostram contigit, id indi-
cauit, quod re ipsa circa multos fieri consueuit. Cur igitur id nos ratione di-
ctante percipere haud possumus, neque excogitare, quòd plena quidem ma-
lorum est terra, plenū mare, & talia mortalibus mala malorum, circumq; fa-
ta feruntur? Inanis autem ingressus ne in æthera quidem. A multis enim ac
sapientibus uiris, ut Crantor ait, non nunc, sed iandiu deplorata sunt huma-
na, pœnam arbitrantibus esse uitam, & primò natum esse hominem, calami-
tatem maximam. Hoc autem inquit Aristoteles & Silenum captum Midæ I
indicasse. Sed melius est sua ipsius philosophi uerba apponere. Ait autem in
eo uolumine quod Eudemus, siue de anima inscribitur: Omnium optimè ac
beatissimè, non modò beatos, uerumetiam felices esse defunctos arbitramur:
& eos accusare, ipsisq; utpote melioribus ac præstantioribus iam factis male-
dicere impium existimamus. Et hæc adeò uetera atq; antiqua perficere apud
nos institutum est, ut neque temporis initium, neq; qui primùm hæc consti-
tuerit, ullus omnino sit qui nouerit, sed infinitum iam seculum perpetuò in-
stituta sunt. Præterea in ore hominum esse uides, antiquo multorum annorū
tempore uulgò circunferri. Quid hoc, inquit? & ille respondens: Non na- K
sci, inquam, omnium optimum: mortuū autem esse, longè esse melius quàm
uiuere, multisq; numen ipsum sic testatum fuisse. Ferunt utique illi Midæ Si-
lenum iam captum post uenationem percontanti ac scisciranti, quidnam es-
set hominibus optimum, quidq; omnium maximè optabile, primùm quidem
nihil uoluisse dicere. sed silentium tenuisse. Postquam uerò omnes machina-
tus machinas, uix ad loquendum adegit, sic coactum dixisse: Dæmonis labo-
riosi, fortunæq; arduæ ephemerum, id est unius diei semen, quid me ea cogi-
tis dicere, quæ uobis melius est ignorare? cum propriorum nanque malorū

ignorantia

A ignorantia lætior ac iucundior est uita. Nasci autem hominibus, non omniũ omnino optimum, nec oprimæ est particeps naturæ: optimum est enim omnibus non nasci. Quod tamen post hoc aliorum omnium est potissimum ac factu facile, sed secudum, hoc est scilicet, genitos quamcelerrimè interire. Constat igitur Silenum his uerbis indicasse, longè esse homini melius mortem obire, quàm uitam agere. Infinita autem huiusmodi ad hoc caput spectantia addere quispiam posset, uerũ prolixa minimè necesse est uti oratione. Itaque haudquaquam oportet, ut qui iuuenes decessere, eos luctu prosequamur, quòd his quæ in diuturna uita existimantur bona, priuati fuerint:
B hoc enim in obscuro latet, ut sæpenumero diximus, siue sint bonis, siue malis priuati. Multo enim plura sunt mala: & hæc quidem ægrè, multísque curis ac solicitudinibus, mala uerò oppidò quàm facilè nobis cõparamus. Rotunda enim hæc esse autumant, atque orbiculata & contigua, multísque de causis inuicem collata: bona uerò discissa ac disiecta, nec facilè circa ipsos uiræ terminos coëuntia. Obliuiscentium igitur similes sumus. Neque enim solùm, ut inquit Euripides, pecunias minimè peculiares possident mortales, uerùm & cætera omnia. Quocirca in omnibus dicere oportet: Nos deorum res habentes, eas curamus: quum autem uelint, ipsas rursus auferent. Itaque
C minimè ægrè ferre decet, si quæ nobis ad breue tempus mutuò dedere, eadẽ exigant. Neque enim trapezitæ, quum ab ipsis, ut sæpe dicere consueuimus, depositum repetimus, redditionis causa indignantur, si quidem grati ac beneuoli fuerint. Aduersus enim eos qui non facilè reddunt, meritò quispiam diceret: Mandastine obliuioni, te propterea hæc accepisse, ut redderes? Hoc itaque omnibus cõtingit mortalibus. Habemus enim uitam, utpote necessarium deorum depositum, & huius redditionis nullum est determinatum tẽpus, ut ne numulariis quidem depositi. Sed minimè constat quando qui dedit, repetet. Qui igitur uel ipse moriturus, uel liberis defunctis supra modum
D indignatur ac conqueritur, quo modo non manifestò oblitus est & seipsum hominem esse, & liberos mortales genuisse? Neque enim est hominis mentem habentis ignorare, hominem animal esse mortale, proptereáque genitum, ut moriatur. Itaque si Niobe, secundum fabulas, hanc promptam habuisset opinionem, quòd uita non perpetuò uirente, liberorũ germinibus onusta, dulcem cernens lucem morietur, non utique adeò molestè tulisset, ut calamitatis magnitudine uitam relinquere uoluerit, deósque inuocare ut ad sæuissimam ac grauissimam perniciem ipsa quoque raperetur. Duo sunt ex Delphicis literis maximè ad uitam necessaria: Cognosce teipsum, ac, Nihil
E nimis. ex iis enim reliqua pendent omnia. Hæc autem sunt inuicem consona atque concinna, & utrunque altero uidetur potentia ipsa significari. Nã & in eo quod est, Cognosce teipsum, comprehenditur, Nihil nimis: & in hoc, Cognosce teipsum. Quare & super his sic inquit Ion: Cognosce teipsum, hoc uerbum quidem haud magnum, res uerò quantam deorum solus nouit Iupiter. At Pindarus: Egregiè, inquit, sapientes, Nihil nimis, uerbum laudarunt. Hæc itaque præcepta ut Apollinis oracula quispiam cogitatione complectens, ad omnes uitæ perturbationes se facilè accõmodare ac concinnare poterit, eásque prudenter ferre, cum suam ipsius naturam respiciés, tum uel

maximè,ne plus quàm conueniat,in his quæ accidunt,aut ad iactantiam ex- F
tollatur,aut deprimatur,& ad miseriam planctúsque prosternatur, propter
fortunæ aut animi imbecillitatem,& nobis ingenitum mortis timorem,eo-
rũ ignorantiæ causa,quæ in uita accidere consueuerunt pro necessitatis aut
fati sorte. Bene autem Pythagorici exhortati sunt dicentes,quòd diuina sor-
te mortales habent dolores,horum quancunque sortitus fueris portionem,
ipsam patere,neque indigneris. Et Tragicus Aeschylus: Virorũ enim est uir-
tute præditorum ac sapientum,in aduersis rebus minimè irasci diis. Et Euri-
pides: Quicunque mortalium necessitati cessit, sapiens apud nos, & diuina
nouit: & in aliis quicquid acciderit,quicunq; mortalium æquo animo fert, G
optimus ac modestissimus mihi esse uidetur. Multi uerò omnia criminãtur,
& quæcunque sibi præter spem contigerunt,ex fortunæ & dæmonum uio-
lentia fieri arbitrantur. Quocirca in omnibus conqueruntur ingemiscẽtes,
& suum ipsorum infortunium accusantes. Aduersus quos dicere quispiam
posset: Deus non tibi est nocuméto,sed tu ipse tibi ipsi, & quæ ex imperitia
proficiscitur stultitia ac dementia. Et ob hanc deceptam falsamq; existima-
tionem in omnibus mortem insimulant. Si quis enim peregrè profectus de-
cesserit,ingemiscentes dicunt: Infelix,neque enim huic pater ac ueneranda
mater oculos claudent. Sin uerò in propria patria coram parentibus, lugent H
ut è manibus ereptum, & propterea dolorem ipsis relinquentem. Quòd si
mutus,nullâque de re quicquam locutus obierit,flentes dicunt: Nullũ mihi
prudens dixisti uerbum, cuius perpetuò possem meminisse. Sin autem ali-
quid fuerit locutus,hoc continuè in promptu habent, utpote doloris incẽ-
dium. Si citò obierit,conqueruntur,raptus est,dictitantes. Sin serò, accusant
quòd tabescens atque afflictus decesserit. Omnis prætextus ad luctus ac do-
lores excitandos satis esse uidetur. Hæc autem nouerunt poetæ, & horum
maximè primus Homerus, dicens: Haud secus ac pater filii sui sponsi ossa
comburens luget,qui defunctus miseros dolore affecit parentes,infandúm- I
que genitoribus fletum ac luctum præbuit. quum maximè nondum con-
stet an meritò lugeatur. Sed uide quod sequitur: Solus,unicus in multis opi-
bus. Quis enim nouit an deus patris more prouidens, generisque humani
curam suscipiens, prospiciens quæ nentura erant, acerbos quosdam de uita
Nihil graue quod necessarium. abducat? Vnde nihil euitabile putandum est eos pati. Nihil enim graue est
mortalibus,quod sit necessarium,nec si quæ secundum præcedentem ratio-
nem ac consequentiam quandam contingunt, & quia plurimi obitus alias
maiores molestias ac difficultates præueniunt, & quia his ne nasci quidem
conferebat, his uerò nasci pariter atque interire, aliis paululum progressis, K
nonnullis uigentibus. Hi utique omnes obitus æquo sunt animo ferendi,
quum fatum minimè declinari posse non ignoremus. Eruditorum autem
est hominum præmeditari,breue eos nobis tempus reliquisse,qui acerbi ui-
ta priuati uideantur. Etenim longissima uita breuis est, ac fermè punctus,
si ad infinitum seculum comparetur: & quòd eorum nonnulli qui diutius
luxerunt,haud multò pòst quos luxerant assecuti sunt,quum nihil utilitatis
sibi ex luctu uendicauerint, sed temerè potius seipsos molestiis affecerint.
Breuissima autem existente mansionis in uita tempore, non squalidis mœ-

roribus

A roribus,neque infeliciſſimo luctu abſumi atq; affligi decet,noſmetipſos doloribus ac corporis uerberibus protrahentes,ſed in melius atque humanius mutare nitentes,ſtudentéſque eos conuenire, non qui adulatione quadam ſimul mœrentes luctus excitent,ſed qui nobili ac graui conſolatione dolores auferant,hoc Homericum audientes,atque in memoria habentes uerbũ, quod Hector Andromachæ,quum ipſam conſolari cuperet,ſic dixit: Miſera,ne mihi uehementer angas animi. neque enim quiſquam me uir præter fatum ad inferos mittet.Fatum autem uirorum neminẽ,cum timidum, tum ſtrenuum,effugere aſſero,ut primùm in lucem editus fuerit. Hoc autem fa-
B tum,alibi poeta ait,genito neuit ſtamen,quum ipſum peperit mater. Hæc ſi mente conceperimus,futili atque inani ſoluemur luctu,quum præſertim reliquum uitæ tempus breue omnino ſit futurum.Studendũ eſt igitur, ut hoc lætum,luctuoſiſq; mœroribus minimè perturbatũ degamus, luctus inſignia omittentes,corporíſque,& eorũ qui nobiſcum uiuunt,ſalutis aſſiduã ſuſcipientes curam.Pulchrum eſt prætetea eorum meminiſſe ſermonum,quibus ut par erat , apud cognatos aut amicos pari calamitate affectos uſi quandoque fuerimus , ſolantes ac ſuadentes communes uitæ caſus communiter ferre, & humanos humanè : & non aliis quidem ad indolentiam poſſe
C auxiliari,nobis autem ipſis horum memoriam nulli eſſe utilitati,neque medicis orationis remediis animi ſolicitudinem curare,quandoquidem omniũ potius quàm indolentiæ dilationem facere oportet.Atqui in quacunque re dilatorem cum detrimentis luctari ait, quod inter omnes uulgatum eſt uerbum.Multo autem,ut puto, magis,ſi quis triſtes animi affectus, & in futurũ tempus occurſu pernicioſos protraxerit.Reſpiciendum eſt etiam in eos,qui generoſo atque elato animo filiorum obitus placidè ſuſtinuere, Anaxagorã inquam Clazomenium, & Demoſthenem Athenienſem, & Syracuſanum Dionem, & Antigonum regem, frequentéſque alios cum ueteres, tum re-
D centiores.Ex his enim Anaxagoram accepimus philoſophantem, ut aiunt, atque inter amicos diſſerentem,quum à nuncio quodam filii mortem audiuiſſet,paululum ſe cõtinuiſſe,híſque qui aderant dixiſſe: Noueram me mortalem genuiſſe.Periclem uerò,qui ob orationis ac prudentiæ eximiam uim Olympius quoque appellatus eſt,quum utrunque filium,Paralum uidelicet ac Xantippum(ut Protagoras ait)uitam cum morte commutaſſe accepiſſet, ita & ipſum fuiſſe locutum tradunt.Filiis enim adoleſcentibus ac formoſis octo dierum interuallo uita defunctis, citra luctum ſuſtinuit. Tranquillitate nanque animi,ac ſerenitate perfuſus erat,quæ ſibi per ſingulos dies ad feli-
E citatem atque indolentiam,necnon & in multis gloriã plurimum contulit. Nam unuſquiſque proprios forti animo luctus ipſum ferentem intuens,magnanimum ac fortem eſſe exiſtimabat,ſeq; ipſo præſtantiorem, quum ſuam ipſius in huiuſmodi rebus conſilii inopiam optimè teneret.Hunc enim ſtatim poſt utriuſque filii obitus nuncium,nihil minus corona patrio more inſignitũ,candidâque ueſte indutum concionari intuebantur, cõſilia excogitantem bona,ipſoſq; Athenienſes ad bellum exhortantem. At Xenophontẽ Socraticum,quum ſacra quondam faciens,à nunciis ex bello profectis, filiũ nomine Gryllum dimicantem uitam finiſſe audiuiſſet,coronam ſibi primùm

detraxisse accepimus: percontatum deinde quonam pacto periisset, quum F
strenuè dimicando, hostiúmque quamplurimos occidendo retulissent, aliquantulum temporis commoratum, dum cogitatione luctum cohiberet, coronam rursus imposuisse, inchoatúmque peregisse sacrificium, ac nunciis dixisse: Deos precatus sum ut mihi filius nõ immortalis ac longæuus esset (neq; enim constat utrũ tale quid conferat) sed qui & strenuus esset, & patriam diligeret; quod utique factum est. Dionem uerò Syracusanum cum amicis sedẽtem, magnæq; uocis tumultu circa ædes excitato, quum rei causam percontatus, filium de tecto delapsum mortem obiisse audiuisset, nihil perturbatum ac perculsum, defuncti quidem corpus ad legitimam sepulturã ut tra- G
derent, iussisse, ipsum uerò quæ considerabat, & cum amicis deliberabat, minimè reliquisse. Hunc Demosthenes rhetor dicitur æmulatus, quum unicam ac sibi charissimam filiam amisisset: de qua Aeschines accusare ipsum ratus, hæc inquit: Septimum autem diem defuncta sibi filia, priusquam lugeret, ac lege constituta perageret, coronatus, candidáque ueste indutus, bouem immolabat, legémque trãsgrediebatur, quum unicã miser, & quæ prima ipsum patrem salutauerat, perdidisset. Hic autem quum rhetorico more ipsum criminari proposuisset, hæc percurrit, dum ignoraret ad Demosthenis laudem pertinere, qui luctum abiecerit, patriæq; charitatem communibus necessa- H
riorum affectibus præferendam ostenderit. Antigonum præterea regem ferunt, quum Alcyonei filii in acie obitum intellexisset, magno atq; elato animo in eos qui sibi calamitatem nunciauerant, respexisse: quúmque paulum se continuisset, ac subtristis fuisset, dixisse: O Alcyoneu, serius mortem cum uita commutasti, sic constanter in hostes irruens, & nec tui ipsius salutem, nec mea plurimi faciens monita. Horum utique uirorum animi elationem suspiciunt quidem omnes, atque admirãtur, sed ob eam quæ ab inscitia proficiscitur animi imbecillitatem, eos re ipsa imitari nequeunt. Quum autem multa existant eorum exempla ab historia tam Græca quàm Romana nobis I
tradita, qui in necessariorum obitu egregiè se atque honestè gesserunt, satis tamen erunt quæ memorauimus, cum ad omnem acerbissimum ac tristissimum deponẽdum luctum, tum ad eos qui in ipso sunt, nulla in re utiles atq; inanes sedandos dolores. Nam quòd qui ũirtutibus præstiterunt, ut diis chari iuuenes decesserint, & iam superiore expositi ratione, & nunc quambreuissime fieri poterit, percurrere conabor, hoc pulchrè à Menandro dictum attestatus: Quem diligũt dii, iuuenis moritur. Cæterùm tu fortassis, Apollo-
ni amicissime, diceres, adolescentem Apollonium uehementer fuisse Parcis K
obnoxium, téque uita defunctum, ab illo in ætate integra constituto sepulturæ mandari oportuisse. Hoc enim esse secundum nostram uidelicet atque humanam naturam, sed haud secundum uniuersi prouidentiam, mundíque constitutionem. Illi autem beato diuturniore in hac uita tempore permanere haudquaquam licebat, quàm quod ei tributum fuerat: uerùm quum hoc cõpositè ac constanter expleuisset, ad fatum reuerti, ipso ad seipsum uocante. At acerbè uitã finiuit. Ob hoc igitur felicior est, ac malorũ expers. Vita enim, ut Euripides ait, nomen habet, re ipsa labor. Hic autem in florentissima constitutus ætate præcessit, integer, cœlebs, circunspectus, & ab his quorum cõ-

suetudine

A ſuetudine utebatur,inter beatos adnumeratus, parentum ac familiariũ ſtudioſus,& philoſophus,& ut omnia ſimul complectar, humanus: ex amicis quidẽ ſeniores æquè ac patres ueneratione proſequens,coætaneos uerò,& quibus familiariſſimè utebatur, diligẽs:his præterea à quibus inſtituebatur, honorificus,externis atq; ciuibus mitiſſimus,necnõ & omnibus placidus atque amicus,cum ob indolis uenuſtatem,tum uel maximè ob affabilẽ humanitatem.Attamen ille quidẽ & tuæ & ſuæ ipſius pietatis decentẽ conſecutus laudem,in perpetuum tempus perinde atq; ex conuiuio ab hac mortali deceſſit uita priuſquam in aliquam incideret debacchationẽ,quæ longã aſſe-
B quitur ſenectam.Quòd ſi ueterum poetarum ac philoſophorum, ut par eſt, uerus eſt ſermo,eſſe uidelicet piis manibus honorem aliquem,ac præſeſſionẽ locumq; illis deſtinatum in quo uerſentur,non eſt tibi deſperandum, quin beatus filius tuus inter eos recenſeatur.Dicuntur autẽ hæc à ſuauiſſimo Pindaro de piis qui apud inferos ſunt:Quibus utiq; dũ nocturnũ hic eſt tẽpus, ſolis iubar ſplendet,roſariiſq; puniceis conſita prata ipſorum ſunt ſuburbiũ, thuriferis arboribus adumbratũ,aũreisq; fructibus onuſtum:atq; equeſtribus gymnaſiis hi,alii teſſeris, nonnulli tibiis oblectabuntur. Apud ipſos autem omnis florum pullulat opulentia , optabiliumq; odor perpetuò per locum
C diffunditur,uarias imponentium longè ſplendenti igni primitias in deorum aris.Et paululum progreſſus,in alio luctu de anima loquens,ait: Beata autẽ omnes Parca labores ſoluens finit,& omnium quidem corpus longè potẽtem ſequitur mortem,uiuens autem æternitate deficit. Idolum enim ſolum eſt à diis,dormit autem membris agentibus. Verùm dormientibus multis in ſomniis iucũdorum adſerpens & difficilium indicat iudicium. Cæterùm diuinus Plato multa quidẽ in libro de anima, de ipſius immortalitate dixit, non pauca uerò in Politia,Menoneq; & Gorgia, ſparſimq; in aliis dialogis: ſed quæ in dialogo de anima dicta ſunt,quum priuatim commẽtus fuero,ti-
D bi,ut uoluiſti,præbebo. Quæ uerò in præſentia opportuna aque utilia Athenienſi ſocio ac diſcipulo Gorgiæ rhetoris dicta ſunt,ita habent:Ait enim qui apud Platonẽ eſt Socrates:Audi iam ualde bonam orationem,quam tu quidem,ut puto,fabulam exiſtimabis,ego uerò orationem.uera nanq; tibi quæ locuturus ſum,enarrabo.Partiti fuerãt imperium Iupiter,Neptunus,& Pluto,poſtquam id à patre acceperunt.Erat igitur hæc de hominibus inter deos lex,& regnante Saturno ſemper,& adhuc eſt,ut hominum quicunque iuſtè ac ſanctè uitam egiſſet,poſt mortem beatorum adiret inſulas, ibiq; procul à malis in omni habitaret felicitate.Qui uerò iniquè atq; impiè,iudicii ac ſup-
E plicii carcerem,quem Tartarum appellant,peteret. Horum autem iudices ſub Saturno,& nuper Ioue imperiũ obtinente,uiuentes erant uiuentium,ea die iudicantes qua erant morituri.Poſtea cauſæ quodammodo non rectè iudicabantur:itaq; Pluto,& qui ex beatis inſulis hæc curabant,ad Iouem profecti dicebãt indignos ad ſe homines utrobiq; accedere. quibus Iupiter:Ego igitur,inquit,ne hoc fiat,prohibebo.Nunc enim cauſæ iniquè iudicãtur, nã uiuentes iudicantur.Multi autẽ,inquit ille,ſceleſtas animas habentes, induti ſunt corpore pulchro,genereq; ac diuitiis,& quum aderit iudiciũ, accedunt ad eos quãplurimi,quòd iuſtè uixerint,teſtificaturi.Iudices igitur ab his per-

terrefiunt, ſimul & ipſi induti iudicant ſuas ipſorũ animas, oculis & auribus F
ac toto adoperti corpore. Hæc itaque omnia ipſis obices ſunt, ſua ſcilicet
ipſorũ, & eorum qui iudicantur, indumenta. Primùm autem cauendũ eſt, ne
ipſi proſpiciant mortem. nunc enim prænorunt, ſed Prometheo iam dictum
eſt ut hoc prohibeat. Poſtea hi omnes nudi iudicandi. Defunctos enim opus
eſt iudicari, ipſumq; iudicem eſſe nudum decet: defunctum anima ipſa, animã
ipſam, cum primùm quis deceſſerit, contemplantem, omnibus cognatis de-
ſtitutã, omneq; illud ornamentũ relinquẽtem, ut æquũ ſit iudiciũ. Ego igi-
tur quũ hæc prius quàm uos, cognouiſſem, filios meos iudices creaui, duos
quidem ex Aſia, Minoẽm & Rhadamãthum, unũ uerò Aeacum ex Europa. G
Hi autẽ ut primùm deceſſerint, in prato ad triuiũ iudicabũt, ex quo uiarũ al-
tera ad beatorũ inſulas, altera ad Tartarũ ducit. Et eos quidẽ qui ex Aſia ue-
nient, Rhadamanthus: qui uerò ex Europa, Aeacus iudicabit. Minoi autem
hunc deferam magiſtratum, ut ſi quid alteri arcanum ac dubiũ fuerit, diſcer-
nat ac diiudicet, ut hominibus quamiuſtiſſimũ ſit itineris iudiciũ. Hæc ſunt,
ô Callicles, quæ quum audiuerim uera eſſe, haudquaquam diffido & ex his
uerbis huiuſmodi aliquid contingere. Colligo mortem uidelicet nihil aliud
eſſe, quàm duarũ rerum, corporis & animi, inter ſe ſolutionem. Hęc tibi quũ
collegiſſem, multaq; diligentia compoſuiſſem, amiciſſime Apolloni, conſo- H
latoriam compoſuimus orationem, ad præſentem deponendum dolorem,
omniumq; acerbiſſimum ſedãdum luctum, tibi maximè neceſſariam. Com-
plectitur præterea filii tui diis chariſſimi Apollonii meritam laudem, ob bo-
nam memoriam, perennemq; in omne tempus gloriam cõſecratis optatiſſi-
mam. Bene itaq; feceris, ſi orationi obſecutus, beatoq; filio tuo uſus, mutato
cõſilio, ab iſta corporis atque animi inutili afflictione, à maceratione ad tibi
conſuetam naturalemq; uiuendi ratione traduxeris. Nam ut nobiſcũ uiuẽs,
haud libenter te ac matrem triſtes ſpectabat: ſic ne nunc quidem dum inter
deos agit, ipſorumq; epulis accumbit, huiuſmodi ueſtro uiuendi modo dele- I
ctatur. Itaq; quum probi ac generoſi, liberorumq; amantiſſimi uiri grauitatẽ
receperis, teipſum, & adoleſcẽtuli matrem, cognatosq; atq; amicos, ab iſtiuſ-
modi infelicitate ad trãquillioré, filioq; tuo, ac nobis, tui, ut par eſt, ſtudioſis,
gratiſſimum uitæ habitum traducas.

PLVTARCHI CHAERONEI DE TVENDA BONA VALETVDINE PRAECEPTA,

[redacted] interprete. K

Τὰ πόσωπα,

MOSCHION ET ZEVSIPPVS.

IVSANE Glaucum medicum heri deterrebas Zeuſippe, unà nobiſcum philoſophari cupientem. ZEVSIPPVS. Neq; deterrebã amice Moſchion, neque ille nobiſcum philoſophari cupiebat. Quin magis fugiebam, metuens ne quam præberem anſam homini pugnę auido. Nam in re quidem medica uir ille, quemadmodum

A dum inquit Homerus,

Aliis æquandus pluribus unus.

Cæterùm erga philosophiam parum amico est animo, sed cum in disputando semper acerbum quiddam habet,ac morosum,tum uerò id quidem temporis infestus in nos tendebat,acrius etiam illud uociferans,haud mediocriter iniquum facinus ausos esse nos,qui disciplinarum terminos confudissemus,de ratione uictus ad tuendam bonam ualetudinem conducibili differētes. Separatam enim aiebat esse philosophorum ac medicorum professionem,non aliter atque Mysorum ac Phrygum fines,ut habet prouerbium:ac
B nonnulla à nobis dicta non illa quidem accuratè,neque seriò,at rursum nō inutiliter,repetēs carpebat ac dilacerabat. MOSCHION. At ego Zeusippe,tū ista,tum reliqua illa cupidè lubensq; audierim. ZEVSIPPVS. Nimirum quum philosophus sis natura Moschion, philosopho succenses parum studioso medicinæ, & indignum existimas si magis officii sui putat esse ut in Geometriæ,Dialecticæ, Musicæ studio uersari uideatur, quàm ut inquirat cupiátque cognoscere,

Aedibus in propriis quæ praua aut recta gerantur,

ipso uidelicet corpore. Quanquam illic frequentiores uideas spectatores,
C ubi nonnihil sacræ pecuniæ qua ad spectaculum inuitentur, distribuitur affluenti multitudini,ita ut fieri solet Athenis. At medicina sic est de numero disciplinarum liberalium,ut politie,splendore,iucunditate nulla sit inferior: porrò mercedem abunde magnam addit sui studiosis, nempe corporis salubritatem,ac prosperā ualetudinem. Proinde non oportet in ius uocare philosophos, quasi terminos præterierint, si de his quæ ad bonam ualetndinem condncunt,disputent,uerùm ita magis accusandos ducere,nisi prorsus sublatis finibus existimarint communiter uelut in eadem regione sese rerū quæcunque sint honestæ,studiosos, uersari oportere, sectantes pariter & quod
D in disputando delectet, & quod ad usum uitæ sit necessarium. MOSCHION. Quin Glaucnm missum faciamus Zeusippe,qui ob fastū absolutus uideri studet,nec egens auxiliis philosophiæ. Tu uerò disputationem omnem nobis recense,primoq; loco,si uidetur,ea quæ dicebas non admodū seriò abs te dicta,carpsisse Glaucum. ZEVSIPPVS. Aiebat igitur amicus ille noster,sese audiuisse quendā qui diceret,nō mediocre fore momentum ad bonam ualetudinē,si quis manus semper calidas haberet, neq; pateretur eas frigere. Rursus,extremarū corporis partium frigiditatē,dum caloré ad interiora cogit,ceu familiaritatē quandam & assuetudinē febris inducere.
E Rursum,si ea quæ foras uergunt,& ad summas partes tendunt,unà cum calore per omne corpus diducant ac dispensent materiā,id salnbre esse. Itaq; si quid operis faciamus in quo manibus sit utendū, tnm calorem ultro ab ipsa corporis agitatione induci mēbris,ac cōtineri:ubi uerò nihil agas operis istiusmodi,tum summis à mēbris frigus arcendum esse. Hoc igitur erat unum eorū quę ab illo ridebantur. Alterum autē,ni fallor,erat de cibis quos ægrotantibus exhibetis. Præcipiebat enim hos multo antè tēpore sumendos atq; deguſtandos esse,quò sani uidelicet illis assuescceremus, ne pòst ueluti pueri uictum eum horreamus & auersemur, sed paulatim familiaris ac dome-

Medicinalium.

sticus stomacho reddatur,ne in morbo cibis perinde ut pharmacis offenda- F
mur,néue molestè feramus siquando simplicem aliquem cibum elixum &
insipidum sumere necessum erit. Vnde ne illud quidem aliquando fugien-
dum, ut illoti ad cibum capiendum accedamus, nec uti potemus aquam
quum adsit uinum, nec ut calidum bibas æstate, licet apposita niue: negle-
ctis interim his,qui ad ostentationem, moréque sophistarum ab istiusmo-
di rebus abstinent,ac temperantiæ nomine semet efferunt. Quin ipsi magis
nostrapte sponte paulatim & stomachum ita consuefaciamus, ut citra mo-
lestiam pareat utilitati:tum procul ab animo tollamus nimis anxiam ac su-
perstitiosam huiusmodi rerum curam in morbis, néue collamentemur de- G
plorantibus quòd è magnis ac iucundis uoluptatibus in sordidam illam at-
que humilem uitæ rationem sint redacti. nam rectè dictum illud, Opti-
mam uitæ rationem delige,eam tibi iucundam reddet consuetudo:cum sin-
gulis quiquid aggrediare, conducibile fuerit,tum uerò maximè,si in iis quæ
ad corporis uictum uitæ'que rationem attinent, iis assuescens quæ sunt sa-
luberrima, eadem amica cognatáque, ac domestica naturæ reddas, memor
eorum quæ nonnulli tum patiuntur tum faciunt in morbis, quàm molestè
ferãt,quámque uix tolerent quoties aqua calida apponitur,aut sorbitio,seu
panis,non solùm ista detestabilia & insuauia, uerumetiam ipsos qui sumere H
compellunt,detestabiles ac molestos appellantes. Porrò non paucos etiam
balneum extinxit,quum initio nullo graui morbo tenerentur,nisi quòd nõ
Titus balneo extinctus. possent neque ferrent cibum capere nisi loti:quorum de numero Titus erat
imperator,quemadmodum referunt ii qui ægrotanti ministrarunt. Ad hæc
reprehensum est hoc quoque, corpora gracilia, miniméque obesa, semper
esse salubriora:maximéque cauendam ingurgitationem, ebrietatem, & im-
modicum deliciarum usum his qui solenne epulum sint celebraturi, aut qui
amicos apparant conuiuio accipere,aut futurum est ut à diuite quopiam aut
principe conuiuio splendido adhibeantur,expecténtque commune biben- I
di certamen,quod recusare non liceat, quò nimirum iam tum in tranquil-
litate corpus expeditum ac leue reddant,uelut aduersus imminentem uen-
torum ac undarum tempestatem. Siquidem perdifficile fuerit, in cœtu ho-
minum,& inter inuitatiunculas illorum, teipsum intra mediocritatem so-
litámque temperantiam continere, ut non omnibus uehementer grauis ac
molestus & onerosus esse uidearis. Itaque ne ignis addatur igni (quemad-
modum prouerbio dicitur)hoc est, ne ingurgitatio ingurgitationi, intem-
perantia intemperantiæ, diligenter oportebit meminisse quod per iocum K
festiuiter fecit Philippus. Id erat huiusmodi. Cum paucis inambulantẽ qui-
dam uocarat ad cœnam: deinde quum uideret illum complures secum ad-
ducentem,quum non admodum multum epularum apparasset, sanè con-
turbatus est. Id sentiens Philippus,submisit qui singulos amicos admoneret
ut placentæ locum relinquerent. At hi dum uerè credunt placentam appo-
nendam,atque expectant,abstinent ab his quæ fuerant apposita:atque eum
ad modum factum est ut conuiuiũ omnibus sufficeret. Hoc igitur pacto con
ueniet & nosmet ipsos ad ineuitabiles cõpotationes præparare,ut obsoniis,
bellariis,atque adeò ebrietati quoque locum in corpore reseruemus, atque

integtam

A integram ad istiusmodi conuiuia stomachi appetentiam adferamus. Quòd si nos iam expletos, grauitérque affectos, talis quæpiam necessitas occuparit, optimatibus præsentibus, aut hospitibus derepentè oblatis, ut pudore compellamur ad eadē uenire, & compotare cum his qui satis id ferre queant, ibi uerò maximè nos arment oportet atque instruant aduersus pudorem, rem magnopere noxiam mortalibus, contráque uitiosam erubescentiam, ea quæ Creon loquitur in Tragœdia:

Mihi amice longè satius esse duxerim,
Tibi nunc ut hostis reddar, ac gratus parum,
B Quàm ut leuis in te, postea grauiter gemam.

Etenim ob metum ne rusticior uidearis, in laterum aut renum dolorem te ipsum dare præcipitem, id uerè rusticani est hominis, mentéque ac ratione carentis: qua qui prædíti sunt, norunt & absque poculis ac nidore cum hominibus conuiuere: quandoquidem si dextrè urbanitérque recuses, non minus grata fuerit recusatio, quàm compotatio. Tum si quis epulum exhibeat ueluti sacrificium, unde nihil degustet ipse, sed abstineat, atque interim inter pocula, supérque mensam hilariter atque festiuiter simul & iocetur, & dicat aliquid in seipsum, is iucundior uidebitur, quàm si pariter inebrietur, C simúlque uoret obsonia. Adduxeram autem ex antiquis quidem Alexandrum, qui post multam potationem, quum Medio rursum ad bibendi certamen prouocanti, & rursus ad meri potationem pertrahēti, recusare uereretur, eam ob causam periisset. Porrò ex nostri temporis hominibus Rhiglum pancratiasten commemoraueram, qui quidem à Tito Cæsare ad balneum mane inuitatus, abiit, simúlque lauit: quúmque semel duntaxat bibisset, quēadmodum aiunt, correptus apoplexia subitò mortuus est. Hæc nobis Glaucus quasi ridens obiiciebat, ueluti pædagogica: de reliquis autem neque illi libebat audire, neque nobis illi narrare, neque perpendebat unumquodq; D eorum quæ dicta fuerant. Primus itaque Socrates admonens cauendos esse cibos qui non esurientes denuo ad edendum inuitent, cauendos esse potus qui non sitientes ad bibendum illectent, non simpliciter interdixit ne his uteremur, sed quatenus opus sit, nti docuit: ut harum rerum delectationem ad usum ac necessitatem accommodemus: non aliter quàm faciunt hi, qui in republica pecuniam in edendis in theatro ludis destinatam, uertunt in usus belli. Nam quod natura delectet, donec pars fuerit eius quod alit, proprium est. Atque oportet eos etiam qui esuriunt, necessariis frui potius, quàm suauibus: seorsum autem haudquaquam iritate nouas appetentias, posteaquam E à communibus epulis discesserimus. Nam quemadmodum Socrati saltatio exercitatio erat nequaquam iniucunda: sic is cui bellaria, & secundæ mensæ, lautitiæq; sunt cœnæ ac cibi loco, minus ab his offenditur. Cæterùm qui iam accepetit quod naturæ satis est, seseq; expleuerit, ne is auidè ralia sumat, id uerò cum primis cauendum est. Atque in his non minus fugienda est imperitia & ambitio, quàm uoluptas & ingluuies, propterea quòd hæ quoq; sæpius inuitant ad edendū quum non esurias, ad bibēdum quū nō sitias, dū illiberales admodū & molestas suggerūt imaginationes, quasi sit absurdū claris sumptuosisq; rebus nō frui quum adsint, uelut sumine, aut fungis Italicis,

Rusticitatis metu peccare, maximè rusticanum.

aut Samia placenta,aut niue in Aegypto. Siquidé iſta ſæpenumero illectant F
ut celebratis ac raris utare cibis, uelut ab inanis gloriæ nidore adductus, uti
corpus adigas cum cibis habere commercium,quum nihil ſit opus,quo poſ-
ſis apud alios prædicare, admiraturos, ac felicem iudicaturos, cui rebus tam
non obuiis, támque exquiſitis frui contigerit. Conſimilem autem ad mo-
dum afficiuntur erga mulieres nobiles. fit enim aliquoties, ut cum propriis
dormientes, tum formoſis, tum etiam amantibus, nihil tamen commo-
ueantur: cæterùm Phrynæ Laidíue perſoluto argento, quum corpore ſint
ægro,& ad coitum ignauo,excitant tamen & irîtant laſciuiam ad uoluptа-
tem, ídque inanis gloriæ cauſa. Quo factum eſt ut ipſa Phryne iam anus G
facta dixerit,à multis fæcem emi propter gloriam. Porrò magnum eſt ac mi-
rum,ſi quaſcunque natura poſtulat ac recipit uoluptates,eas adhibentes cor-
pori,immo ſi plerunque propter occupationes reluctãtes illi flagitanti, dif-
ferentéſque quod poſtulat,ac uix uoluptates magnopere neceſſarias ſuppe-
ditantes, aut quemadmodum inquit Plato, titillanti etiam & uehementer
Voluptates ab animo in corpus ſcatẽtes pernicioſiſſimæ. inſtanti morigerantes,citra noxam diſceſſerimus. Iam uerò illius cupiditates
quæ præpoſteræ ab animo ſcatent in corpus,coguntq; affectibus obſequi &
inſeruire, nulla ratione fieri poteſt quin grauiſſima maximáque incómoda
ex inualidis inanibúſque uoluptatibus in eo relinquant. Nequaquam autem H
competit animi cupiditate corpus ad uoluptatem concitare. Nam ut hinc
uoluptas oriatur, id præter naturam eſt. Quemadmodum enim axillarum
titillationes haud proprium neque amabilem riſum præbent animo, ſed
moleſtum,ſpaſmóque ſimilem: ita quaſcunque uoluptates corpus extimula-
tum ab animo, turbatúmque capit, hæ nimirum & ſtupidæ ſunt, & turbu-
lentæ,& à natura alienæ. Quoties igitur rarum aliquod aut nobile cibi ge-
nus fruendum appoſitum fuerit,magis ita quærenda gloria,ut abſtineamus,
quàm ut fruamur,memores,quemadmodum dixit Simonides nunquam ſe-
ſe pœnituiſſe quòd tacuiſſet: quòd locutus eſſet,ſæpe: ita nos quoque nun- I
quam pœnituiſſe quòd obſonium recuſauerimus, aut quòd aquam phaler-
ni loco biberimus. Quin è diuerſo magis non ſolùm non eſt ad iſta cogen-
da natura, uerumetiam ſi quid iſtiuſmodi proponatur deſideranti, conue-
niet ob conſuetudinem & exercitationem ſæpius ad leuia conſuetáque re-
uocare appetentiam. Nam ſi ius uiolandum, quemadmodum dixit The-
banus ille,etiam ſi non rectè, optimum eſt imperii cauſa uiolare. Nos uerò
melius: Si gloria affectanda eſt, optimum eſt eam ſanitatis cauſa in huiuſ-
Parſimonia gulæ coniuncta notatur. modi rerum abſtinentia affectare. Quanquam ſunt nonnulli, quos parſi-
monia coniuncta cum gulæ uitio, adducit, ut quum domi coërceant cupi- K
ditatem, apud alios lautitiis fruantur, expleántque ſeſe, ampliter ingurgi-
tantes,perinde quaſi rebus bello partis: deinde grauiter affecto corpore diſ-
cedunt,poſtero die præmium ingurgitationis auferentes, nempe ſtomachi
cruditatem. Crates igitur quum exiſtimaret in ciuitatibus ſeditiones ac ty-
rannides potiſſimùm è deliciis & luxu naſci, per iocum admonuit, Ne præ
lenticula ſemper augens patinam,in ſeditionem nos coniicias. Sed ſeipſum
adhortetur quiſque,ne ſemper prę lente augens patinam,néue modis omni-
bus præterito naſturtio & olea,ad farcimen & piſcem deſciſcẽs, ex repletio-

ne corpori

A ne corpori seditionem concitet, & tumultum, ac perluuium. Nam cibi uiliores appetentiam intra naturæ modum cohibent. Cæterùm artes istorum qui obsoniorum sunt opifices atque architecti, & operosæ istæ cupediæ, neque non ingeniosa condimenta, semper, ut inquit Comicus, uoluptatis fines longius promouent, ac uitiant utilitatem. Atque haud scio quo pacto fiat, ut quum uxores quæ philtris ac ueneficiis in uiros utuntur, abominemur, fastidiamúsque, conductitiis ac seruis cibos & obsonia nostra proiiciamus, ut ea penè dixerim ueneficiis ac præstigiis uitient. Proinde quanquam amarius illud ab Arcesilao dictum uidetur in adulteros ac libidinosos, nihil
B referre aduersus an auersus cinædus sit aliquis, tamen haud male quadrat & in hanc rem de qua agimus. Quid enim (ut uerum loquar) interest utrum inductis Atellanis intemperantiam ad uoluptatem excites atque irrites, an gustum odoribus & lautitiis prouoces, ut ceu membra scabiosa scalptu fricátúque semper opus habeamus? Sed aliàs fortassis aduersus uoluptates dicemus, quámque per se honesta res & egregia sit temperantia, demonstrabimus: nunc nobis de multitudine ac magnitudine uoluptatum est institutus sermo. Morbi igitur non tam multa negocia, neque tot spes, neque tot peregrinationes, neque tam multa exercitia nobis eripiunt ac perdunt,
C quàm multas adimunt uoluptates. Vnde fit ut qui maximè sectantur uoluptatem, his minimè expediat corporis sanitatem negligere. Siquidem permulti sunt quibus aduersa ualetudo nequaquam est impedimento quò minus philosophiæ dent operam, aut rem etiam exerceant militarem, aut imperium administrent: at corporis uoluptates haud huiusmodi sunt, ut his in morbo frui ullo modo possis. Quòd si quibus in morbo quoque locus est, hæ nec illam ipsam delectatiunculam suapte natura breuem, puram exhibent, sed magna ex parte malis alienis fermentatam ac cicatricosam uelut è procella ac tempestate quapiam reddunt. Neque enim Veneri locus in in-
D gurgitatione, quin magis in corporis serenitate tranquillitatéque. Nam Veneris finis uoluptas est, quemadmodum & esus ac potus. At bona ualetudo uoluptatibus, haud aliter atque cœli trâquillitas alcyonibus, præbet ut tutò commodéque generent, incubentq;. Elegãter enim Prodicus uisus est dixisse, optimum condimentum esse ignem ipsum. Nam uerissimè quis dixerit bonam ualetudinem maximè diuinum longéque blandissimum esse condimentum. Siquidem cibi elixi, assi, coctíque, his qui morbo laborant, aut crapula grauantur, quíue stomacho nauseant, nullam adferunt neque uoluptatem, neque iucunditatem: at pura synceráque stomachi appetentia,
E corpori sano quidlibet etiam reddit suaue, & accommodũ, atque harpaleõ, quemadmodum inquit Homerus, id est quod rapere libeat. Sed sicuti Demades, Athenienses qui non in tempore bellum capesserent, aiebat nunquam nisi pullatos pacem decernere: ita nobis haud unquam tenuis ac moderata uictus ratio uenit in mentem, nisi iam febri æstuantibus, & admotis pharmacis. Atque adeò quum in hæc inciderimus, mirum tamen quàm peccatũ nostrum celamus, nimium innitentes famæ & opinioni, quemadmodum mortalium uulgus assolet, qui nunc cœlum, nunc regionis salubritatem criminantes, aut peregrinationes aliquas loqui solent, ne morbi causa uidea-

In operosas cupedias obsoniorum.

Bona ualetudo bonum diuinum.

ἁρπαλέον.

tur luxus,& uoluptatum immoderatior uſus. Sed quemadmodũ quum Ly- F
ſimachus inter Scythas ſiti conſtrictus,ſeſe pariter atque exercitum hoſtibus
dedidiſſet,ac deinde frigidam bibiſſet aquam: Dii boni,inquit, quàm breuis
uoluptatis gratia,magnam depoſui felicitatem:itidem & nobis ipſis in mor
bo debemus in animum reuocare,quòd ob frigidam potionem non in tem-
pore ſumptam,aut balneum intempeſtiuum, aut compotationem, compluſ-
res earum rerum delectationes amiſerimus, deinde præclara negocia per-
multa,poſtremò non paucas exercitationes iucundas perdiderimus. Facit
enim huiuſmodi reputatio,ut dolor quidem animum mordeat, uulneránſ-
que memoriam, ueluti cicatrix quæpiam remanens, in bona ualetudine G
cautiores ac circunſpectiores nos reddat in obſeruanda uitæ ratione. Neque
enim tum corpus ſanitati redditum, admodum magnas pariet cupiditates,
nec intractabiles,aut inuſitatas & inuincibiles,quin magis forti & intrepi-
do animo eſſe oportet aduerſus appetentiam erumpentem,& ad fruendum
his quæ cupit,exilientem,ut quæ nihil habeat præter leues ac pueriles que-
rimonias ac ploratus,deinde mox cõquieſcat ſublata mẽſa, neq; quicquam
incuſet,aut lædat,ſed contrà potius pura atq; hilaris, minimeq; grauis mini-
meq; faſtidioſa duret in poſterũ diem: quemadmodũ uidelicet Timotheus
qui ſuperiore die in Academia apud Platonẽ cœnauerat muſicam tenuemq; H
cœnulam,dixit,qui cœnaſſent apud Platonem, eos poſtero quoque die ſua-
uiter agere. Fertur autem & Alexander dixiſſe poſteaquam ſolitos obſonio-
rum artifices abieciſſet,ſe longè commodiores ſecum poſſe ducere, nempe
nocturnam profectionem ad condiendum prandium,ad cœnam uerò pran-
dii tenuitatem. Quanquam equidẽ non ſum neſcius fieri ut labor aut æſtus
aut frigus febrim conciliet hominibus:uerùm quemadmodum floſculorum
odoramenta per ſe parum efficacia, ſi oleo admiſceantur, uehementiorem
uim habent,itidem iſtiuſmodi morborum cauſis & initiis quæ foris accidũt,
humorum abundantia iam antè collecta,corpus exhibet ac tradit. Ea ſi non I
adſit,nihil ab illis fuerit periculi:uerùm facilè euaneſcunt illa,ac diſſipantur,
ſi ſanguine ſubtili,ſi puris ſpiritibus inciderit iſtiuſmodi quæpiam affectio.
Rurſum diſtento corpore,& humoribus redundante, ueluti cœnum com-
motum,noxia, difficilia,quæq; non facilè profliges, reddit omnia. Proinde
cauendum eſt,ne ſicuti boni naucleri,poſteaquam ob auiditatẽ multum one
ris in nauim cõiecerint,deinde perpetuo labore ſentinam exhauriũt,aquám-
que marinam eiiciũt:ita nos quoque ſimul atque corpus expleuerimus,one-
rauerimúſque,tum rurſum repurgemus,& clyſteribus exoneremus:ſed leue K
& expeditum ſeruare conueniet, quò ſiquando etiam continget premi, ſu-
beris in morẽ ob leuitatem ſurſum emicet. Sed maximè præcauendum, quũ
morbus aduentat ac præſentitur. Neque enim morbi omnes adueniunt ta-
citi,uelut inquit Heſiodus,

Vocem ubi præripuit conſultor Iuppiter omnem.

Immo plerique uiatores habent,qui prænuncient,præcurrantq;,nempe ſto-
machi cruditatẽ,& corporis ſegnitiẽ ac torporem. Grauedo,inquit Hippo-
crates,ac laſſitudo per ſe oborta,morbum denũciat. ídque uidetur accidere,
quòd corpus intus repletum ſit, neque non propter intenſionem ac denſi-

tatem

A tatem ſpirituũ qui neruis adhærent. Atqui quum interim corpus ipſum quodammodo reluctetur, & ad lectulum quietémque pertrahat, tamen alii gulę deliciarumq; intemperantia in balnea ſe coniiciũt, ad propinationes feſtinãt, cibis onerantes ſeſe uelut in futuram obſidionem: quaſi uerò metuant ne ſeſe febris impranſos occupet. Alii rurſum magnificentiores, iſta quidem ratione non capiuntur, ſed dum longè abiectius pudet ingurgitationẽ aut cruditatẽ fateri, totumq; diem in ueſtimentis ſuis agere, cæteris in certamen euntibus, ac eõdem prouocantibus, ſurgunt & ipſi, ſimulq; cũ aliis ueſtes exuũt, eademq; faciũt quæ ſani. Sunt complures quos intemperãtiæ mollitieiq; ſuæ
B prouerbio patrocinãtes, ſpes impellit ac perſuadet ut relictis ſtratis audacter ad conſuetam uitæ rationem accedant, perinde quaſi iam uinum uino, crapulam crapula profligarint ac diſcuſſerint. Aduerſus hanc igitur ſpem cautio Catonis eſt adhibenda, quæ quidem, ut inquit uir ille, quæ magna ſunt, ea puſilla facit: quæ puſilla, prorſus tollit. Ac meminiſſe oportebit, ſatius eſſe ut præter neceſſitatem abſtineas à cibo, & quietẽ agas, quàm tractus ad balneũ atque conuiuium, ibi prouoluaris atque concidas. Nam ſi quid eſt periculi, nocebit nõ cauiſſe, nec abſtinuiſſe. Si nihil eſt, haud nocebit corripuiſſe corpus, ac purgatius reddidiſſe. At puerilis ille qui ueretur ne amicis ac famulis
C fiat palàm ex ingurgitatione luxuq; collectum eſſe morbum, dum præ pudore grauatur hodie fateri cruditatem, poſtridie fatebitur alui profluuiũ, aut febrim, aut uentris tormina, uel cum pudore. Summum probrum ducis eſuritionem, at longè turpius exiſtima ſi corpus crudũ cibis onuſtum ac diſtentum ad balneum pertrahas, non aliter quàm ſi in mare deducas nauem putrẽ ac rimoſam. Nec aliter profectò quàm nauigantes nonnullos pudet ſæuiente tempeſtate in littore tempus tetere, at iidem paulò pòſt reiecti in littus turpiſſimè ſeſe gerunt, uociferantes ac nauſeantes: ſic hi qui corpus ad morbũ iam eſſe propenſum ſentiunt, dum ignauum arbitrantur unũ diem lecto de-
D cumbere, nec apponi mẽſam, poſtea turpiſſimè decumbunt complures dies, dum purgantur, inunguntur, dum medicis obſeruiunt atq; obſecũdant, dum uinum aut frigidam aquam poſtulant, coacti interea partim ob cruciatũ, partim ob metum, abſurda & indecora petmulta cum facere, tum dicere. Atqui iſtos qui uicti uoluptatibus ſibi non tempetant, ſed in affectus procliues, ab iis præcipites rapiuntur, docete ac commonefacere oportebit, uoluptatibus maximam delectationis partem ab ipſo corpote proficiſci: & quemadmodũ Lacones quum acetum ac ſalem coquo dederint, reliquũ in ipſa uictima iubent quærere, ita condimentum eſſe optimum appoſiti cibi, ſi ſano putóque
E corpori apponatur. Nam dulce quidem ac opiparum aliquid per ſe & abſq; his dici poteſt. Conſueuit autem ita demum iucũdum fieri, ſi inciderit in eius corpus qui gaudet ac delectatur, quiq; iuxta naturam uitam agit. Rurſum in moroſis, crudis, ac malè affectis, hæc omnia gtatiã ſui perdunt & uſum. Proinde non illud oportebit expendere, num recens ſit piſcis, num ſyncerus panis, num caleat balneum, num formoſum ſcortum: ſed ſeipſum conſideret, faſtidioſus ne ſit, aut parum tranquillus, aut marcidus, aut perturbatus. Quod ni factum erit: haud ſecus ac ſi comeſſatores ebrii in ædes irrumpant luctu funeſtas, nihil hilaritatis neq; uoluptatis ſint allaturi, quin eiulatum potius ex-

citaturi:sic etiam Venus,obsonia,balnea,uinum,si quidem in corpore malè F
prætérque naturam affecto misceantur, his etiam qui nondum certum uitium aut corruptionem acceperunt,phlegma bilémque mouent,exagitant, magis ac magis excitant. Porrò delectationem nullam adferunt quam magni facias,neque fruendi uoluptatem, qualis fuerat expectata, reddunt. Igitur exacta quidem illa,& uehementer ad unguem,ut dici solet,obseruata uitæ ratio,simul & corpus formidolosum reddit,ac periculis obnoxiũ,& animi frangit uigorem & alacritatem,dum omnia negocia refugit, dumq; non audet nec in uoluptatibus nec in laboribus uersari, dum omnem rerum administrationem suspectam habet,neque quicquam confidenter & intrepidè G
aggreditur. Verùm oportebit corpus non aliter quàm nautæ uelum,neque contrahere sereno cœlo,neque uehementer premere:neq; rursum laxatis uti linteis,& negligenter ac supinè agere,quum suspicio sit tempestatis:sed obsequi conueniet,ac leue corpus reddere,quemadmodum est dictum,non expectata eruditate aut perfluuio,neque feruore aut torpedine, quibus rebus, perinde ceu nuncii quidam ac uiatores febrim in foribus adesse renunciarint, uix tandem perturbati nonnulli,tum contrahunt sese. Quin magis procul multò antè præcauẽdum erit,quàm tempestas inciderit, quasi summum maris æquor crispante Borea. Siquidẽ absurdum fuerit,coruos crocitantes, gal- H
los canentes,& sues iactatis manipulis insanientes,uelut inquit Democritus, diligenter obseruare,his rebus uentum aut imbrem imminere significantes: in corpore uerò motus & exundationes,& morbi præludia,nõ animo præcipere aut præcauere, nec ulla tenere signa quibus tempestatẽ in teipso coorituram præsentias. Vnde non in cibis solùm & exercitationibus cõueniet obseruare corpus,num præter solitum illis grauatim & illibenter utatur: aut contrà num siticulosius,magisue famelicum sit quàm consueuerit:sed etiam
Somn⁹ & insomnia considerãda. illud obseruandũ erit, siquando somnus nec perpetuus fuerit, nec placidus, sed inæqualis & interruptus. Quin insuper insomniorum etiam absurditatẽ I
conueniet annotare. Nam si nefaria,minimeq; consueta uisa occurrerint,aut crassis humoribus abundare corpus,aut spiritus intus turbatos esse declarãt. Iam uerò & animi affectiones indicant corpus ad morbum esse propensum. Nam sæpenumero fit ut occupet quosdam tristitia nullam ob causam idoneã oborta,aut metus repentè spes extinguens, idq; quum nihil appareat cur sit metuendum. Redduntur autem & iracundi,sic ut facilè commoueantur,& ob rem quantumlibet leuem indoleant: lachrymanturq; ac mœrent quoties mali uapores & exhalationes amaræ condensatæ, animi circuitus,ut inquit K
Plato,præpediunt occupantq;. Quamobrẽ quibus acciderint ista,considerẽt ac meminerint oportet,si nulla res animi sit in causa,tum corporale quippiã esse,quod subductionem aliquam ac temperãtiam requirat. Rursum profuerit & illud,si quis amicos laborantes obseruans,scisciteturmorbi causam,nõ ita sanè, uti sophisticè prætérque rem de densitatibus, incidentiis, & commutationibus garriat,frustraq; quàm calleat medicorum nomina,quamq; sit eruditus,ostentet:uerùm ubi leuia ista uulgariáque non oscitanter audierit, puta de repletione,inanitione, de fatigatione, de insomniis, præcipuè uerò quo uictu tum uteretur quũ in febrim inciderit,deinde sicut in alienis erra-

Exacta uitæ ratio inutilis.

tis

A tis Plato ſolitus eſt diſcedens ſecum dicere, nequando uidelicet ipſe quoque ſim iſtiuſmodi: ita ex amicorum malis ſibi quéque conſulere & cauere conueniet, ac meminiſſe, ne in eadē incidat, néue ſimiliter ipſe lecto affixus, laudet ac deſideret precioſiſſimam illam ſanitatem, ſed alio laborāte ſecum annotabit quàm precioſa res ſit bene ualere: dandaq; erit opera ut eum theſaurum ſibi conſeruet, curæ habeat, ac parcat. Nec inutile fuerit, ut noſtrā ipſorum uitæ rationem ſeorſum penſitemus. Nam ſi fors acciderit ut compotationi, ſeu inuitatiunculis, aut laboribus aliquibus, aut alioqui parum moderatis rebus interfuerimus, neque corpus interim ullam morbi ſuſpicionem aut
B præſenſionē præbeat, nihilo ſecius tamen ultro nos cauere & occupare conueniet, ut poſt Venerem ac fatigationē, ocium & requiem adhibeamus, poſt temulentiam & compotationem aquam potemus. Maximè uerò ſi cibis uſi ſimus oneroſis, puta carnium, aut uariis, tum oportebit exiguo paſtu contētos eſſe, neque ſuperfluum quicquam in corpore reliquum facere. Siquidem ut hæc ipſa per ſe multarum ægritudinum ſunt cauſæ, ita aliis cauſis materiā ac uim adiungunt. Proinde præclarè dictum eſt illud, ueſci citra ſaturitatem, impigrum eſſe ad laborem, uitale ſemen conſeruare, res eſſe longè ſaluberrimas. Etenim coitus immodicus, propterea quòd maximè uim eam extrahit
C qua cibus concoquitur, plurimum ſuperfluitatis & redundantiæ gignit. Itaq; rurſus ab initio repetito ſermone, de ſingulis ordine diſſeramus, ac primo loco de exercitamentis quæ literarum ſtudioſis congruant. Sed quemadmodū is qui dixit maritimis non eſſe ſcribendum de cura dentium, uſum aquæ marinæ docuit: ita dixerit aliquis, literarū ſtudioſis non oportere præcepta tradi de corporis exercitationibus, quòd ipſe quotidianus diſputationis uſus, ſi uoce peragatur, mira quædam eſt exercitatio, conducens non ſolùm ad bonā ualetudinem, uerumetiam ad corporis robur, non illud quidem paleſtricum, neque quod carne cutem diſtendat, incruſtet, infarciatq; foris, uelut in ædificio, ſed quod partibus maximè uitalibus, maximeq; noſtris, uim internā, uigoremq; uerum ac genuinum inſerat. Porrò ſpiritum ad uires facere ipſi declarant aliptæ, iubentes athletis ut obnitantur fricationibus, ac ſemper oppo
D nant, ſeruentq; corporis partes inunctas & contrectatas. At quū uox ſit agitatio ſpiritus, non leniter, nec in ſuperficie, ſed uelut in ipſo fonte, in ipſis uiſceribus ualens, & calorem auget, & ſanguinem ſubtilem reddit, & omnes purgat uenas, & omnes aperit arterias, humorem uerò ſuperfluum non ſinit craſſeſcere, neque concreſcere, qui fæcis in morem ſubſidit in his conceptaculis quibus accipitur & conficitur cibus. Itaque cum primis danda eſt opera, ut ſeſe huic exercitationi familiares & aſſuetos reddant, aſſiduè diſſerendo, aut legendo, ſiue recitando, ſi quid ſuſpicabuntur corpus eſſe laſſum, aut
E imbecillius. Nam quod ad certaminum laborem eſt geſtatio, id eſt ad diſputationē lectio, quæ uelut alieni ſermonis uehiculo, mollius nos agitat, & placidè uocem perfert. At diſputatio contentionem ac certamen adiungit, quū animi labor unà cum corporis labore copulatur. Quanquā à nimis commotis uociferationibus & iurgioſis clamoribus eſt temperandum: ſiquidem inæquales illæ ſpiritus intenſiones & impetus, rupturas & ſpaſmos ſolent inducere. Cæterùm à recitatione ſeu diſputatione, priuſquam inambules, pin-

Ad ſanitatem conſeruādam quæ neceſſaria.

Studioſorum exercitatio.

Cōmoda exercitij uocis.

Lectionis exercitium.

gui calidoq; fricto cõueniet uti,ac mollire carnem,& eatenus destringi, qua- F
tenus ad aperiẽda uiscera conducat,spiritumq; leniter æquabilem reddat,ad
summas corporis partes eum diffundens. Sit autẽ hic factus modus,ut eousq;
utaris,donec gratum minimeq; molestum senseris. Quisquis ad hunc modũ
compositus fuerit in intimis ottam turbationem,ac spiritus intensionem, is nec ẽ
superfluitate quicquam molestiæ sentiet:& si temporis incõmoditas,aut ne-
gociũ aliquod obstabit quo minus inambulatione liceat utĩ,nihil fuerit peri-
culi. Nam quod erat suum,id ipsa correxit natura. Neque causari oportebit,
in nauigatione,aut in diuersorio publico deesse silentiũ,ne si derideant qui-
dem omnes. Etenim ubi turpe non est cibum capere,ibi nimirum nec exer- G
ceri turpe est:immò turpius est metuere ac uereri nautas,muliones,ac stabu-
larios irridentes,non quòd sphæra ludas,aut umbraticam pugnam exerceas,
sed quòd inter exercitandum simul & disputes,doceas, quæras aliquid,aut
discas,& in memoriam reuoces. Quare Socrates solitus est dicere, saltatione
mouenti sese,spatiosa domo opus esse, in qua exerceretur: at si cantu dictio-
néue exercitaretur,uel stanti uel accumbenti quẽuis locum sufficere. Vnum
illud erit in his cauendum,ne conscii nobis uel repletionis,uel immoderatæ
Repletis & lassatis nõ cõ- libidinis, uel defatigationis, acrius intendamus & exasperemus uocem: id
uenit forte quod oratoribus ac sophistis non paucis usu uenire consueuit,aliis quidem H
exercitium. ob gloriam & ambitionem,aliis rursum dnm præmiis ad publica certamina
prouocati,uehementius contendunt,quàm expediat. Niger autem familia-
ris noster dum in Galatia sophisticen profiteretur,fortefortuna piscis spinam
deglutiuerat. Interea dum alius quispiam sophista peregrinus esset exortus,
& artem suam exercere cœpisset, metuens hic ne is sibi gloriam præriperet
si concessisset,spina etiamnum gutturi infixa cœpit exercere: uerùm exorto
tumore duro asperóque,laboris impatiens,coactus est foris sectionem adhi-
bere,ferro altè adacto. At spina quidem per uulnus educta est,cæterùm quũ
uulnus factum esset periculosum,ac profluẽs,sustulit hominem. Sed hæc ali- I
quis postea suo loco meminerit. Cæterùm ab exercitamentis,frigidis uti bal-
neis,ambitiosum magis est ac iuuenile,quàm salubre. Nam mala affectio ac
durities,quam uidetur exteris corporis partibus adducere,ea plus mali gi-
gnit in intimis,quum meatus occupat,& humores condensat,quum exhala-
tiones sistit,quæ semper laxari cupiunt,ac differri. Ad hæc necessum est,ut
qui frigidis utuntur balneis,in eandem rursum incidant,quam uitamus,exa-
ctam illã & anxiè præscriptam uitæ rationem,semper soliciti,ne si quid præ-
teritum fuerit,protinus quiduis peccati possit acriter imputari. Verùm in ca-
lidis balneis multum est ueniæ. Neque enim ea res tantundem adimit ui- K
goris ac roboris,quantum adiumenti confert ad sanitatem,dum ea submini-
strat quæ commoda sunt & amica concoctioni. Ea uerò quæ concoqui non
possunt,nisi planè cruda fuerint,& in summo hæreant stomacho, citra mo-
lestiam diffundit ac dissipat,& occultas lassitudines refocillat ac mitigat te-
pore. Quanquam ubi natura significante senseris corpus temperatè satisq;
rectè affectum esse,satius erit omissis balneis ungi ad ignẽ,si corpori tepore
fuerit opus,quòd ea res calorem per omne corpus peruehit atq; dispẽsat. At
sole neq; plus,neq; minus, sed utcunq; cœlum erit temperatũ,eo licebit uti.

Hactenus

A Hactenus igitur de exercitationibus satis dictum est. Iam uerò ut ad cibi rationem ueniamus, si quid profuerũt ea quæ superius dicta sunt, quibus appetentiam coërcemus ac mansuefacimus, quid attinet de reliquis præcipere? Quòd si sit molestum, ueluti solutum uinculis tractare uentrem, & contendere cum aluo auribus carente, quemadmodum dixit Cato, tum conandum est, ut ciborum qualitate leuiorem reddamus expletionem. Id ita fiet, si solidiores multiq; nutriméti cibos, quod genus sunt carnes, caseus, fici sicci, oua assa, quum apponuntur, cautim attingamus. nam semper recusare difficile sit. Subtilibus autem ac leuibus immoremur, cuiusmodi sunt olera pleraq;, uola-
B tilia, & si qui pisces sunt non pingues. Siquidem fieri potest, ut his adhibitis ita palato gratificeris, ut corpus tamen non graues. In primis autem cauenda eruditas quæ ex esu carnium nascitur, propterea quòd non solùm protinus grauant uehementer, uerumetiam in posterum noxiæ harum reliquiæ remanent. At optimum quidem fuerit ita cõsuefacere corpus, ut nullum carnium esum desideret. Nam terra plurima suppeditat, quæ abunde satis sint non ad alimoniam modò, uerumetiam ad delicias ac uoluptatẽ: quorum alia sic exhibet, ut citra negociũ protinus eis uti liceat, alia rursum ut cæteris admixta omniiugis rationibus ea condulcent condiantq;. Iam uerò quoniam con-
C suetudo tãtum abest ut præter naturam sit, ut ipsa uelut in naturam quodammodo transeat, non decet luporum ac leonum ritu, ad explendam appetentiam carniũ esu uti, sed iacto ceu fundamento ac munimento pastus, tum reliquis cibariis uti conueniet, aliisq; obsoniis, his uidelicet quę cum magis cõgruunt cum natura corporis, tum minus hebetãt rationalem animi partem, uelut è tenui leuiq; materia proferentem sese atq; emicantem. Ex liquidis autem non oportebit lacte uice potus uti, sed cibi loco, ut quod & grauedinem adducat, & copiose nutriat. Porrò uino eadẽ à nobis dicenda sunt, quæ Veneri dixit Euripides: Contingat mihi tui copia, sed contingat moderata, nec
D unquam mihi desis. Siquidem uinum & potus est utilissimus, & pharmacum suauissimum, & obsonium quamminimè noxium, si quidem temperatũ esse contigerit, idq; magis ut in tempore modicè sumas, quàm ut aqua diluas. Aqua uerò non solùm si uino admisceatur, uerùm si subinde inter uina diluta per se sola bibatur, magis innoxium reddit id quod dilutum est. Proinde cõsuefacere nosmetipsos oportebit, ut extra quotidianam uictus rationẽ, duos trésue aquæ cyathos addamus, quibus & uini uis uigorq; lenior redditur, & corpus assuescit aquæ potandæ, quò siquando necessitas inciderit, non offendatur insolentia nouitateq;, neq; renuat ac recuset. Fit enim ut nonnulli tum
E maximè uinum appetant, quum maximè opus est aquæ potu. siquidem quoties sole æstuant, aut contrà frigore rigent, aut ubi uehementius dicendo laborarunt, aut acrius cogitationem intenderũt, in summa, post labores ac delassationes existimant bibendum esse uinum, perinde quasi natura solatium aliquod corpori postulet adhiberi, quo à laboribus refocilletur. at natura solatiũ quidẽ haud postulat, si delicias solatiũ appelles: refocillationẽ autẽ postulat, quæ media sit inter uoluptatem & laborem. Quapropter in istiusmodi minuendus est etiam cibus, uinum aut omnino subtrahendum, aut adhibendum est multa subinde aquæ potatione temperatum ac dilutum. Etenim

De ciborum ratione.

Dicebat Cato. Alui aurif non habere

Cõsuetudo alterā naturā.

Lac grauedinem adducit.

Vinum.

quum uehemens & ueloeis efficaciæ sit uinum, corpus iam turbatum magis F
exagitat, quæq; cõmota sunt, magis exasperat atq; exacerbat, quũ mitigatione potius egeant ac lenimine, ad quæ maximè cõducit aqua. Nam siquando non quum sitimus, sed alioqui post fatigationẽ, calidã biberimus aquam, aut post uehementẽ commotionẽ, æstúmue, protinus in intimis laxamentũ ac lenimẽtũ sentire solemus, propterea quòd lenis est humor aquę, minimeq; adstringẽs. Contrà uini potus multũ habet impetum, uimq; nequaquã amicam ac placidam morbis nascẽtibus. At quoniam sunt qui dicũt inediam corpori siccitatem & amaritudinẽ adferre: si quis id metuat, aut si quis puerorum more durum existimet nõ apponi mẽsam priusquã febris accesserit, quã accessu- G
ram suspicetur, huic potissimũ fuerit confinium aquæ potus. Nam ipsi quoq;
Nephalia Dionysii sacra. Baccho Nephalia sacra frequẽter exhibemus, à sobrietate sic appellata, quòd in his uinũ bibere nefas esset, rectè nosmetipsos assuefaciẽtes ne semper merum requiramus. At Minos & tibiã submonit à sacris, & coronã à luctu. Atqui scimus animum dolẽtem nihil uel à tibiis nel à coronis offendi aut affici posse: sed nullũ corpus adeò ualidũ est, quod nõ lædatur si eõmoto & inflãmato uinũ aceesserit. Feruntur autẽ Lydi, siquando fames & annonæ penuria ineiderit, ita trãsigere tempus, ut alternis diebus pascãtur, deinde ludant, ac tesseris certẽt. Porrò studiosus, ae literarum amans, siquãdo pro tempore H
serius fuerit cœnandũ, picturam geographicã, aut librũ, aut lyram haudquaquam abiiciet, cum uẽtre bellũ gerens, sed assiduè cogitationẽ auocans à mẽsa, & ad illa traducẽs, cibi cupiditatem uelut harpyias literis discutiet. Nam si non ueretur Scytha quũ inter potandum subinde contrectat arcum, neruoq; soluto cantat, uidelicet ab ebrietate reuocãs animũ: uir Græcus num metuet ne rideatur quum literis ac libris improbã & impotẽtem cupiditatẽ sensim remittit ac relaxat? Nam & adolescẽtes illi apud Menandrũ, quibus inter pocula leno tendit insidias, formosis aliquot ae magnificis inductis meretricibus, in sese quisq; dimissis, ut inquit, oculis, arrodebant bellaria, nõ ausi in eas I
oculos deflectere. Verùm eruditionis studiosi, & honestas & permultas iucundas habent rationes, quibus auocent atq; auertant animũ, si nequeãt alia uia cibis appositis caninã ac ferinã stomachi appetẽtiam cohibere. Cæterùm quum undiq; uociferentur aliptæ, undiq; dictitẽt pædotribæ, quòd inter cœnam disputare de literis, & alimenta corrumpit, & capitis grauedinẽ inducit: id tum deniq; metuendũ erit, quoties aut Indum resoluturi, aut de dominãte disputaturi sumus in conuiuio. Nam Phœnicis cerebrũ quum sit admodum dulce, tamen aiunt capitis dolorem parere. Dialectica uerò eduliũ est in cœ- K
na ut minimè suaue, ita uehemẽter & capitis doloré & grauedinem gignẽs. Quòd si non sinent nos aliud quippiam super cœnã uel inquirere, uel disputare, uel legere, qui quod illecebra uoluptatis delectat ac iuuat, id honestatis & utilitatis partem esse dicunt: admonebimus eos ne quid obturbent, nec molesti sint, uerùm abeant ipsi potius, eademq; ista narrent athletis in xysto siue in palæstra nersantibus, quos dum à libris arcent, omnemq; uitam in cauillis ac scurrilibus ioeis peragere consuefaciunt, gymnasiorum columnis similes reddũt, nempe pingues & saxeos, quemadmodum uenustè dictum est ab Aristone. Atque illi ipsi tamen à medicis persuasi, semper præcipiunt ut

inter

A inter cœnam & ſomnum interuallum aliquod ſinant intercedere,neq; cibos in corpus congerant,ac ſpiritus offendant, ne protinus crudis & feruẽtibus etiamdum eſcis in ſtomacho,concoctionem onerent,uerùm interſpirationẽ & laxamentum indulgeant,quemadmodum facere ſolent hi, qui quũ à cœna ſtatuerunt agitare corpus,haudquaquam id faciunt curſibus,aut pancratiis,ſed mollioribus exercitiis,puta inambulationibus,modulatisq; ſaltationibus.Itidem & nos exiſtimare debeamus,animum à cœna non eſſe uexandum,neq; negociis,neq; curis,neq; ſophiſticis contẽtionibus,quę ferè in ambitioſum certamen ac tumultum exeunt:ſed ſunt complures de rerum natu-
B ris quæſtiones ut minimè graues,ita probabiles:complures item narrationes quæ ad mores pertinent,& in quibus ineſt aliquid conſiderandum atque expendendũ,coniunctæ tamen cum eo quod Homerus uocat menóices,id eſt animum deliniens,alienæ ab omni contentione pugnaq;. Porrò iſtiuſmodi hiſtoricarum & poëticarum quæſtionum exercitatiunculas,ſunt qui,nõ iniucundè,ſtudioſorũ & eruditorum hominum ſecundas menſas cognominarunt.Sunt item narrationes,in quibus nihil eſt moleſtiæ:ſunt fabulę.Tum de lyra tibiaq; aliquid uel audire uel dicere leuius eſt, q̃ ipſam lyrã tibiamq; ſonantem auſcultare. Porrò modus temporis in eo eſt,ſi paulatim ſubſidente
C cibo,& conſpirante,temperata fuerit concoctio cõmodaq;.At quoniã Ariſtoteles in hac eſt ſententia,ut putet ambulationem à cœna calorem excitare:ſomnum autem,ſi quis illicò dormiat, eundem calorem ſuffocare:rurſum aliis placet quiete concoctionem magis adiuuari, agitatione contrà turbari digeſtionem:factum eſt ut alii rationẽ Ariſtotelis ſecuti,protinus à cœna inambulent,alii diuerſa permoti ſententia conquieſcant:peculiarem, & utrinque mixtam rationem ſequi uidebitur,qui corpus poſt cœnam foueat, contineatq;,neque uexans cogitationem,neque rurſum ocio ſtatim languẽs,ſed (uti dictum eſt)leniter excitans ſpiritus,& ſubtiliores reddens,uel fabulan-
D do,uel audiendo aliquid placidum ac lepidum,quod neq; mordeat animum, neq; grauet.Porrò uomitus,& alui ſubductiones,quæ pharmacis fiunt,ut mala ſolatia repletionis, niſi grauis exigat neceſſitas,non oportebit experiri. Quod tamen uulgus hominũ facit,qui in hoc ipſum corpus explent, ut poſſint euacuare:rurſum euacuant,ut poſſint explere, utrunq; contra naturam, non minus interim cruciati diſtenſione,quàm inanitate,immò potius expletionem modis omnibus prementes,tanquam quæ deliciis ſit impedimento, inanitatem ueluti locum ac ſpatiũ uoluptatibus ſemper apparãtes. non enim obſcurum eſt iſta noxiam adducere,quum utraq; corpus perturbent,atq; con
E uellãt.Habet autem uomitus & peculiare malum,quòd inſatiabilitatem auget alitq;.Naſcuntur enim ueluti interciſi fluctus,eſuritiones acres ac turbulentæ,& per uim ad cibum pertrahunt ſemper diſcruciatos, non appetentia cibum idoneum efflagitãte,ſed inflammationibus & exulcerationibus pharmacorum & cataplaſmatum.Vnde quum uoluptates illis contingunt inſuaues & imperfectæ,multumq; torminis habentes in fruendo,tum uerò diſtenſiones,ac uiolentæ commotiones meatuũ ac ſpirituũ,ſui reliquias illis imprimunt,quæ naturales alui ſubductiones non expectent, ſed ita redundent in corporibus,tanquam in nauigiis ſentinæ plenis,quibus onerum deiectione

Studioſorum ſecundæ mẽſæ.

Vomitus incommoda.

opus est,non accessione.Iam commotiones in aluo inferiore,quæ pharmacis F
corrumpunt ac liquefaciunt partes subiectas,plus addūt superfluitatis,quàm
educunt.Itaque non aliter quàm si quis grauiter ferens Græcorum multitu-
dinem ac turbam eadem in ciuitate commorantē,Arabibus ac Scythis pere-
grinis expleat ciuitatem: sic nonnulli tota errant uia,dum eiectis consuetis
ac domesticis superfluitatibus,aliūde grana quædam Cnidia & Scammoniā
in corpus ingerut,item aliarum rerum uim incomparabilem, atque agrestē:
quæ tantum absunt ut naturam expurgare queant, ut ipsa magis indigeant
purgatione. Proinde optimum fuerit moderato frugaliq; uictu tale corpus
efficere,quātum ad inanitiones & repletiones attinet,ut ipsum sibi sufficiat, G
constetq;. Quòd si quando necessum erit nouare corporis statum,tum citra
pharmaca,citraq; molestiā uomitus est adhibendus,qui nihil cōturbet. Nam
quemadmodum lintea si cinere nitroq; lauentur, magis atteruntur lotione,
quàm si proluantur undis: itidē uomitus pharmacis extorti magis offendunt
uitiantq; corpus. Porrò quum dura sumus aluo,non aliud remedium melius,
quàm ut his utamur cibis,qui leniter cient aluum, ac placidè soluunt: quo-
rum cum familiaris est experientia,tum usus molestia uacat. Quòd si minus
his rebus commoueatur,tum oportebit complures dies aquam potare, aut
Clysterii usus pharmacis potior. abstinere cibis.denique clyster sumendus potius quàm pharmaca ista corpus H
perturbantia simul & uitiantia, quę uulgus cupidè facileq; solet appetere,nō
aliter quàm mulieres ueneficiis utentes quibus abortū faciant,fœtumq; per-
dant,ut rursum impleantur ac uoluptuentur. Sed hos quidem dimittamus.
Porrò qui nimium sunt diligentes,ac statas quasdam, certoq; dierum recur-
su decretas inedias sibi imponunt,haud rectè faciunt, quippe qui naturam,
quum nihil sit opus,docēt indigere parciore cibo,ac propter assuetudinem,
cibi subductionem,quæ tempestiuiter suo loco fuerat adhibēda,reddunt ne-
cessariam.Præstabilius enim est, non ex præscripto,sed liberè castigationes
istiusmodi corpori adhibere.Verùm quum nulla morbi præsensio est, neque I
suspicio,tum oportebit reliquam omnem uitæ rationem ita præparatam ha-
bere,ut pro re nata facilè commodeq; ferar nouiratem,& obsequatur,non ut
seruiat,eidémque uitæ tenori sit alligata,sic instituta & assuefacta,ut ad certa
tempora,numeros,circuitus redigatur.Nam id neque tutum est, neque faci-
le,neque ciuile,neque hominis omnino,sed ostrei magis aut stipitis uita ui-
detur.Nam qui sic ad eundem perpetuò tenorem adstringunt sese in cibis,in
abstinentiis,in exercitiis,in quiete:in umbraticam quandam & ignauam ui-
tam singularem,ab amicitia,à gloria,à ciuilitate maximè alienam coniiciunt
contrahuntq; seipsos,me quidem,inquiebā,haudquaquam approbante. Neq; K
enim inertiæ aut ocii causa paratur bona ualetudo,quum hæc præcipua duo
mala putentur,quæ morbis adiuncta sint.Neque quicquā interest inter eum
qui oculorum sanitatem hac uia tuetur ut nihil aspiciat,& uocem hac ratio-
nē seruat ut nihil loquatur,& hunc qui credit bonam ualetudinem nō aliter
seruari posse,q; si ea nō utatur,nec exerceat. Etenim quū rectè ualet is,nihi-
lo ramē ipse sibi fuerit utilior ad multa humanitatis officia præstāda. Proinde
nequaquā existimandū est salubrē esse inertiam:siquidē id perdit, cuius gra-
tia salubritas expetitur.Ac ne illud quidem uerum est,ualere rectius eos qui

degunt

A degunt in ocio. Siquidem neque Xenocrates rectius ualuit quàm Phocion: neque Theophraſtus quàm Demetrius: neque quicquam profuit Epicuro, nec Epicureis, ad eam quam tantopere laudant bonam corporis cõſtitutionem, quòd omnem rerum adminiſtrationem & ambitionem effugerint. Sed aliis rationibus naturalem illum corporis habitum oportebit tueri, ſic ut meminerimus, in quouis uitæ genere & morbo & bonę ualetudini locum eſſe. *In quouis uitæ genere & morbo & ualetudini locus* At ſanè qui in reipublicæ negociis uerſantur, in quibã, diuerſa ratione ſunt admonendi, quàm ea qua Plato conſueuit adoleſcentibus præcipere. Siquidem è diſputatione diſcedens, dicere ſolitus eſt ad hũc modum: Videte pue-
B ri, ut ocium in re quapiam honeſta collocetis. At nos hortabimur eos qui rempublicam adminiſtrãt, ut in rebus honeſtis ac neceſſariis laboribus exerceantur, neque uilium aut mediocrium gratia corpus exagitent. Sic enim complures in morbum incidunt, dum ſe quibuſlibet de cauſis diſcruciant uigilando, peregrinando, ſurſum ac deorſum curſitando, quum interim nihil utile aut urbanum agant, ſed aliis uel inſidientur, uel inuideant, uel æmulentur, aut gloriolas inanes & infrugiferas aucupentur. In hos (ni fallor) maximè quadrat illud quod dixit Democritus: Si corpus animum in ius uocaret, non futurum ut ille muneris malè adminiſtrati crimẽ effugeret. Atque haud
C ſcio an uerum dixerit Theophraſtus, quum per tranſlationem ait, animũ ingens ob id præmium corpori dependere, quòd illius inquilinum eſſe liceat. Quanquam plus malorum accipit corpus ab animo, quum is eo nõ utitur ut par eſt, neque curat uti debet. Nam quoties affectibus ſuis, cõtentionibus, & curis occupatus eſt animus, tum non parcit corpori. Miror itaque quid Iaſoni uenerit in mentem quum diceret, in paruis negociis ius eſſe uiolãdum, ut in magnis ſeruari poſſit. Nos uerò iure optimo monebimus uirum in reipublicæ negociis uerſantem, ut in rebus minutis remiſſus ſit & ocioſus, & in his ſeſe refocillet, ſi uelit ad præclara & ardua negocia corpus habere laboris
D patiens, non languidũ neq; detrectans, ſed uelut in nauali curatum ac redintegratum ocio, quò quum animus rurſum ad neceſſarios uſus uocarit,

Curſu ſequatur, pullus ut feruens equum.

Quapropter quoties per negocia licebit, recipiant ſeſe, neque ſomnum interim corpori, neque prandium inuidentes, neque relaxationem, quæ quidem media eſt inter uoluptatem & afflictionem, nec terminos obſeruat: cuiuſmodi pleriq; mortales obſeruantes, corpus perinde ac ferrum immergendo crebris permutationibus conſumunt, quũ aliquando laboribus ſupra modum urgetur atque intenditur: rurſum uoluptatibus liquefit præter modum,
E ac molleſcit: poſt hæc iterum Venere uinoq; diſſolutum, ac flaccidum, in forum, aut curiam, aut aliam conſimilem functionem trahitur, quę uiuidum & acre deſideret ſtudium. Heraclitus quidem quum aqua intercute laboraret, medico præcepit ut ex imbre faceret ſiccitatem. At multi tota errãt uia, qui quoties in laboribus, fatigationibus, cibi ſomniq; inopia fuerint uerſati, tum maximè dant operam, ut corpus uoluptatibus ſoluant, atque remolliant, rurſum autem poſt uoluptates denuo diſtringãt atque intendant. Nec enim natura penſationes ac farturas corporis requirit, ſed animus magis intemperãs atque illiberalis, qui dum nautarum exemplo à laboribus digreſſus, ad uolu-

ptates ac delicias rapitur, rursum post uoluptates ad nauigationes ac labores F
incitatur, non sinit naturam id consequi, quo potissimùm opus habet, nempe constantiam ac tranquillitatem, uerùm inæqualitate uitę perturbat, atque à statu suo dimouet. At hi qui sapiunt, nequaquam fatigato corpori uoluptates admouent: Neq; enim omnino desiderãt, immò ne meminerunt quidem istiusmodi, ut quibus mens sit honestis intenta negociis, eaq; pars animi quæ uoluptatẽ affectatura fuerat, aliis cupiditatibus obruatur. Etenim, quod aiunt per iocum dixisse Epaminondã, quum uir quispiam probus tempore Leuctrici belli morbo perisset: Papæ, quo pacto fuit ociũ moriẽdi homini in tam multis negociis? hoc uerè licebit dicere de uiro uel publicis negociis, uel phi G
losophiæ studiis occupato: Quod autem ocium nũc est isti uiro ut crudus sit, aut ut temulentus, aut uti lasciuiat? Verùm ubi rursum à negociis in ociũ sese receperint, relaxant ac refocillant corpus, cauentes ac uitantes cum labores inutiles, tum uerò præcipuè uoluptates non necessarias, uelut hostes naturæ. Equidem Tiberium Cæsarem aliquando dicentem audiui, ridiculum hominem esse, qui sexagesimum prætergressus annũ, manum porrigeret medico. Sed hoc ille mihi dixisse uidetur arrogãtius. Quanquam illud esse uerum arbitror, conuenire ne sui quisque pulsus peculiares rationes ignoret (singulis enim diuersæ sunt) neque suæ temperaturæ sit imperitus, quàm calidũ, quàm H
siccum habeat corpus: neque quarum rerum usu uel iuuari soleat, uel offendi. Siquidem ipse sui sensu caret, cæcusq; ac surdus corpus inhabitat, quisquis ista discat ab alio, medicũ percontans, utrum rectius æstate ualeat, an hyeme: & utrum humida facilius accipiat, quàm sicca: & utrum pulsum natura densum habeat, an rarum. Nam ista scire non solum utile est, uerumetiam perfacile, quippe qui assiduè experiamur, & adsimus. Cæterùm inter ciborũ ac potus genera magis oportet cognoscere quæ iuuant, quàm quæ delectant: ac magis peritum esse eorum quæ stomacho sunt amica, quàm quæ inimica: & eorum quæ non perturbant concoctionem, quàm quæ palatum magnopere I
titillant. Etenim à medico sciscitari quid sibi sit concoctu facile aut difficile, quid aluo cõducat aut noceat, id nõ minus sit turpe, quàm interrogare quid dulce, quid amarum, quid austerum. Nunc uerò ipsos quidem obsoniorum artifices reprehendunt, castigantq;, callidè diiudicantes ubi plus dulcedinis, aut salis, aut austeritatis insit, q̃ oportet. At iidem ignorãt quæ res si corpori admisceatur, leuis aut innoxia, aut utilis sit futura. Vnde fit ut in condiendo iure rarò peccetur apud istos: at dum seipsos perperam ac malè condiunt, plurimum negocii quotidie medicis exhibent. Ac ius quidem non ita ducunt K
optimum esse, si sit dulcissimum, quin acria quoque permulta commiscent: uerùm in ipsum corpus multas & satietatem & nauseam gignentes uoluptates inuergunt, partim quòd ignorent, partim quòd non meminerint, his quę salubria sunt & utilia, uoluptatem innoxiam ac perpetuam à natura adiũgi. Quin & illud ad rem pertinet, ut meminerimus quæ cognata sint & accommoda corpori, & quæ secus, in temporariis affectionibus, ac reliquis circunstantiis, uti nouerimus propriã ac peculiarẽ cuiq; uictus rationem accommodare. Nam anxietas & illiberalis morositas uulgarium hominum, qui mutatione uolarum offendũtur, & molestis quibusdam obseruationibus ex uigi-

Sui cuilibet pulsus attendi.

liis

A liis ac circulis colligunt corpus intus marcidum ac putre esse,non est nerendum ne studiosis aut rempublicã administranribus uiris accidar,ad quos nobis est institutus sermo:sed his,in literis ac disciplinis alia quędam acrior anxietas est uitanda,qua fit ut neque parcere corpori,neque curam illius habere compellantur,sæpenumero iam deficienti non obsecũdantes,uerùm adigentes ut morrale cum immortalibus, terrestre cum olympo,certamẽ suscipiat ac perficiar. Deinde bos camelo cõseruo recusanti sese oneris parte subleuare:Immò,inquit,paulò pòst & meipsum & hæc omnia portabis. Id quod etiam euênit boue mortuo. Idem usu uenit animo,qui dum pusillum relaxa-
B re & concedere renuit fatigato corpori,& postulanti, paulò pòst febri quapiam incidente,seu capitis uertigine,libris,disputarionibus & exercitiis literariis omissis,cogitur unà cum illo ægrotare,simulq; laborare. Proinde rectè monebat Plato,ut neque corpus exerceremus sine animo,neq; animum sine corpore,sed ueluti cõiugii cuiusdam æquilibrium seruaremus. Corpori,quũ maximè animo nauat operam,seq; laborum socium præbet, tum plurimã illi curam ac solicitudinem uicissim impẽdamus, præclarã illam & optabilẽ incolumitatẽ præmii uice rependẽtes,existimantes omniũ bonorum quæ præstat animus,nihil excellentius dari posse corpori,quàm ut omni careat impe
C dimento uel ad uirtutis cognitionem,uel ad usum tum dicendi,tum agendi.

Contra studiosos, corporis nullam curam habentes.

AD INCLYTVM D. IO. BORGIAM, GANDIAE ET Sueſſæ ducem, Alexandri VI. Pont. Max. nepotem, Caroli Valgulij Brixiani, Cardinalis Valentini Secretarij, præfatio.

QVum omnis mea cura cò referatur,Dux inclyte,ut beatitudini Alexãdri VI. clarissimæq; ac diuinæ familiæ Borgiæ aliquem fructum seruitus mea pariat: quanquam uires uoluntatem deſtituunt, mihi tamen hac in re satisfacere non putaui,si tantùm Deum precarer,ut tua in Hispaniam profectio,nuptiæq; felices fuſtæq; sint,& maturus reditus tuus. Quare præcepta quædam nuptialia de uetere sapientia græca in linguam Romanam conuerti,quæ quondam Plutarchus,uir humanarum rerum peritissimus, Poliano & Eurydice sponsis dono dedit. Ea quum doceãt quo modo se uxor cum uiro,& cum uxore uir gerere debeat,nõ dubito quin summa cum tranquillitate,concordia,atque felicitate ducturi uitam sitis,si ea legatis & obseruetis. Non enim te arbitror,quãuis adolescentem,in eo errore uersari,in quo nonnullos esse intelligo,qui existimant studium doctrinæ,& interdum lectioni uacare,Principi non conuenire. Quid enim,per Deum immortalem, optabilius,quidue beatius contingere Principi potest,quàm præstantissima ingenia,& recta consilia,prudẽter dicta,& præclarè gesta eorum hominum,quorum sapiẽtiam omnes ætates admiratæ sunt,ad suam utilitatem,laudemq; & gloriam traducere posse? & habere unde optimam rationem,siue populos gubernandi quibus præsit,siue seipsum regendi,quæ res est omnium difficillima,siue gerendi belli,aut quid aliud agendi,queat ducere,prudentiamq; suam,ingenium,eloquentiam, uirtute aliena sic excolere atque augere posse,ut non modò fortuna,uerumetiam uirtute cum admiratione hominum cæteris excellere uideatur? Quúmque omnes Principum domus adulatoribus assentatoribusq; abundẽt,qui utilitatis propriæ uoluptatisq; causa mirus artibus in animos dominorum influentes,iucundis quidem,sed pernicioſis consiliis eorũ

mentem de ſanitate ſæpe deturbant: uerendum non eſt, ſapientes ueteres commodorũ ſuo- F
rum aut uoluptatum aut gratiæ comparandæ cauſa, poſteris, qui nondum nati erãt, blan-
diri adulariq; uoluiſſe: ſed rectè conſuluiſſe, omnémq; ſapientiam ſuam ad utilitatem po-
ſterorum, & ueram gloriam, cuius omnis excellens animus eſt auidus, direxiſſe exiſti-
mandum eſt. Hæc igitur, multáque alia, quæ exornare, ad ſummamque gloriam cuebe-
re Principem poſſunt, monumenta ſuppeditant literarum. Sed quid ego hæc te hortor,
Dux illuſtriſſime? qui ita rectè, ita præclarè à natura, & ab ijs qui te rexerunt & regũt,
inſtitutus es, ut tibi homines, quia etiam uident unà cum ætate uirtutem creſcere tuam,
longè maiora quàm fortuna dederit, exoptent. Aut quid ego literis eruditus eſſe, laudan-
do ſtudia literarum, uideri uolo, qui multo plus ætatis ſeruiẽdo, & aliquid agendo, quàm G
in legendo conſumpſi? Nunc enim quia nec ſeruio, nec quicquam agere cõceditur, meipſum
his ſtudiis conſolor, ſimulq; ſpe ducor, quam omnem in ſola clementia ſanctiſſimi D. collo-
cauí, cui ut me plurimum commendes, excellentiam tuam uehementer rogo.

PLVTARCHI CHAERONEI PHILOSOPHI CLARISS. PRAECEPTA CONNVBIALIA,

Carolo Valgulio Brixiano interprete.

PLVTARCHVS POLIANO ET EVRYDICE S. H

POST legem patriam qua uos Cereris ſacerdos connubio copulauit, orationem quoque quæ ſimul uos concinnet, ſimulq; Hymenæum ope proſequatur, utilitatem aliquam arbitror allaturam, & legi cõſonam fore. In Muſicis unam de legibus tibiarum Hippothoron appellabant. is erat cantus quo equi in certamine curuli cõcitabantur. Philoſophia uerò cum multas habet præclaráſque inſtitutionum rationes, tum non minore ſtudio ea digna eſt, quæ ad nuptias cõnubiaq; pertinet, qua uidelicet eos qui I
in ſocietatem uitæ conuenerunt, in idem coniungens, mites manſuetosq; inter ſe & obediẽtes efficit. Ex his igitur quæ ſæpe uos in philoſophia educati audiuiſtis, capita ſub quibuſdã breuibus ſimilitudinibus, ut facilius in theſauris memoriæ contineantur, contexta, commune utrique donum mitto, precans Muſas Veneri adſint ac faueant, ut nullam lyram, nullámue citharam magis ſibi conſonam præſtent, quàm quæ ad nuptias domúmque ueſtram pertinent, apta omnia, concinna, per omnémque uitam concordia, ratione, harmonia, atque philoſophia efficiantur. Nam ueteres Mercurium iuxta Venerem collocabant, quòd uoluptas nuptialis, ratione, aptóque ſermo- K
ne maximè indigere uideatur. Perſuaſionémque & Gratias orás, ut quæ ueſtra fert uoluntas, ab alterutro ſine pugna & ſine contentione perſuaſi trãſigatis. I. Solon iubebat ſponſam non prius cum ſponſo concumbere, quàm malum cotoneum delibaſſet: innuẽs, ut uidetur, primam gratiam quæ ab ore uocéque ſponſæ demanat, bene compoſitam, & aptam, & ſuauem eſſe oportere. II. In Bœotia ſpõſam obtectam aſpharagine coronant. nam ut ea ſuauem ex aſperrima ſpina fructum fundit, ſic noua nupta primã aſperitatem difficultatémque ſuam non defugienti nec indignanti marito, urbanam,

A banam,iucundámque uitę ſocietatem præſtabit. Qui uerò prima uirginum diſſidia non ferunt,haud quidem ab illis differunt,qui propter acorē uuam aliis maturam relinquunt. Multæ quoque nouæ nuptæ maritos propter primos congreſſus moleſtè ferentes,ſimiliter afficiuntur atque illi qui apis ictū pertulerunt,& aliis fauum dimiſere. Principiò controuerſiæ offenſionéſque magna cura coniugibus cauendæ ſunt,quum recenter conjuncta glutinatáque uaſa,quacunque cauſa facilirer diſiungi,tempore uerò confirmatis cōmiſſuris,uix igni aut ferro diſſolui ualeant. III. Quemadmodum ignis in paleis leporiníſque pilis facilè accenditur, ocyúſque reſtinguitur, ni ali-
B qua materia,quæ ipſum foueat & alat,adhibeatur:ita breuem amorem nouorum coniugum corporis forma inflammatum, nec durare poſſe, nec firmum eſſe exiſtimandum eſt,ni in bonis moribus collocatus,à prudentia foueatur, & animatum affectum capiat. IIII. Medicamētis quæ fit piſcatio,maturè quidem & facilè capit piſcem,ſed eum labefactat, & menſæ non aptū reddit. Sic quæ amatoriis artibus carminibúſque uiros uoluptatis cauſa ſtudent ſubigere,cum attonitis dementibúſque & labefactatis ætatem agūt. Neque enim Circen ab ea potionati quicquam iuuerunt:nec ipſa ulla in re illis utebatur,quum ſuum aſinorúmque formam accepiſſent: Vlyſſem uerò
C mente præditum,& prudenter cum ipſa uerſantem, incredibili amore dilexit. V. Quæ malunt ſtolidis uiris imperare,quàm parêre ſapientibus,ſimiles illis ſunt quæ ducere potius uolunt cæcos, quàm intelligentia uiſuq; præditos ſequi. VI. Paſiphaën non credunt amore fuiſſe captam bouis cubantem cum rege,quum uideant nonnullas,graues moderatóſque uiros grauatè ferentes, cum hominibus intemperantia atque libidine fluentibus tanquam cum ſuibus & hircis ſuauius concumbere. VII. Qui equos aſcendere imbecillitate aut mollitia corporis impediti nequeunt,eos ſeſe flectere & procumbere docent. Ita aliqui eorū qui nobiles opulentáſque uxo-
D res acceperunt,haud ſe quidem præſtantiores reddunt,ſed illas comminuūt & debilitant,ut illis demiſſioribus uilioribúſque facilius imperent. Oporret autem ut equi magnitudinem,ſic uxoris dignitatem conſeruantem uti freno. VIII. Lunam cum abeſt à Sole,lucidā clarámq; uidemus: admota Soli, obſcuratur & occultatur. At cōtrà modeſtam uxorem oportet cum uiro exiſtentem,ſeſe maximè uidendam exhibere:quum uerò abeſt, ædes cuſtodire, ac latêre. IX. Haud rectè quidem Herodotus dixit, quòd mulier unà cum tunica pudorem exuit. Contrà enim modeſta induit: ſummúſque amor, ac ſummus pudor, mutuo ſeſe teſtimonio argumentóque indi-
E cant. X. Quemadmodum ſi duæ uoces conſonæ capiantur, grauior is fit cantus: ſic omnis actio in bene recta moderatáque domo, quanquam ab utroque unanimiter geritur,apparet tamen & extat imperium atque uoluntas uiri. XI. Sol Boream ſuperauit. homo enim quum ei uentus niteretur auferre pallium,uehementiúſque ſpiraret,ipſum magis atque magis cōſtrinxit,& arctius continuit:feruente uerò poſt flatum uenti Sole, incaleſcēs & æſtuans exuit unà cum pallio etiam tunicam. Hoc agunt pleræq; mulieres. cum uiris enim luxum ſumptúmque detrahētibus decertāt,& indignātur:quæ ſi ratione perſuadeantur,leniter placidéque deponunt,ac moderatè

se gerunt. XII. Cato è senatu ciuem mouit, quòd uxorem præsente fi- F
lia deosculatus fuisset. Id quidem atrocius fortasse: uerũ si turpe est, ut pro-
fectò est, præsentibus aliis sese amplexari & suauiari, cur turpius non est, co-
ram aliis iurgiis contumeliisque sese uicissim lacessere? Oportet enim con-
gressus oblectationésque cum uxore secretò fieri: admonitiones uerò ac re-
prehensiones libera licentia, apertáque esse debent. XIII. Vt speculum auro gemmísque ornatum, utilitatem nullam affert, nisi similem spe-
Vxor uiri moribus cõsonet. ciem referat: sic opulentæ uxoris nullus fructus est, ni ritum moréque præ-
stet cum uita & moribus uiri congruentes & consentaneos. XIIII. Si
lætantis imaginem speculum tristem reddat, dolentis uerò & mœrentis hi- G
larem & ridibundam, profectò peccat, uitiosúmque est. Ergo & uxor mente
capta, insulsa & inepta est, quæ iocante blandientéque marito frontem con-
rrahit, & agente aliquid seriò iocatur & ridet. ea enim sunt tum tristis, tum
contemnentis animi indicia. Oportet autem, ut geometræ dicunt lineas &
superficies non per se, sed unà cum corpore moueri: sic uxorem nullum pro-
prium affectum habere, sed studia, curas, risum, communia habere cum uiro.
XV. Qui uxores esse ac bibere secum libenter non uident, solæ quum
sunt, eas impleri docent. ita qui non hilarè cum illis concumbunt, nec iocos
risúmque communicant, docent sine ipsis proprias quærere uoluptates. H
XVI. Cum Persarum regibus legitimæ uxores ad mensam accumbunt,
unáque comessant: quum uerò ludere lasciuiréque, ac se plusculum uino in-
uitare uolunt, dimotis illis citharistrias meretriculas quoque adhibent. Et
rectè quidem uxores non sinunt intemperantiæ ebrietatúmque participes
fieri. Igitur uir priuatus & intemperans, in uoluptatibúsque profusior, si cum
scorto aut ancilla delinquere aliquid deprehendatur, non debet uxor suc-
censere, nec ægrè ferre, considerans cum temulentiæ suæ, lasciuiæ & proca-
citatis aliam adhibere participem, ipsius ductum uerecundia. XVII.
Cultores Musarum domini Musicos multos faciunt: qui uerò studia litera- I
rum amplectuntur, multos eruditos: & qui ludis gymnicis delectãtur, athle-
Vitia uiri re- tas. sic uir studiosus corporis cultus, uxorem comptricem facit: uoluptarius
dundare in meretricem & intemperantem: amator probitatis & decori, modestã & pu-
uxorem. dicam. XVIII. Lacæna ancilla à quodã interrogata an adhuc accessisset
ad uirũ, non ego, inquit, sed ipse ad me. Hoc mea quidẽ sententia in hera ma-
tronáq; esse debet, ut neq; deuiret huiusmodi, nec ægrẽ ferat incipiẽte ma-
rito, nec id ipsa prior tentet. ut enim hoc meretricis est atque impudẽtis, sic &
illud fastuosæ, nec uirum amantis. XIX. Vxorẽ amicos proprios habere
non oportet, sed uti cõmunibus cum uiro. Quũ uerò sit primus & maximus K
deus quem uir censet esse colẽdum, solum eum cognoscere uxorem decet,
curiosæq; religiones, & peregrinæ superstitiones à uestibulo domus arcẽdæ
sunt. nulli enim deo sacra occulta & abscondita grata sunt, à muliere si fiãt.
XX. Plato beatam inquit felicemq; ciuitatem esse, in qua, meum, non
meum, qui dicant, non audiuntur, quòd communibus quoad fieri potest re-
bus, quæ quidẽ aliqua æstimatione censeantur, uti ciues debeant. Sed multo
magis huiusmodi uox è connubio eximenda est: nisi, ut medici dicunt in si-
nistra parte existentes plagas ad dextram sensum referre, sic uxorem uiri,

& uirum

A & uirum uxoris sentire dolorem magis conuenit: ut quemadmodum nodi ac uincula mutuum robur uicissim capiunt, ita utroque reciprocam beneuolentiam præstante, societas uitæ per alterutrum conseruetur. Nam & natura per corpora nos miscet, ut ex utroque parte decerpta, simúlque cõfusa, quod inde nascitur, commune utrisque præbeat, neutrumq; statuere diiudicaréque possit, proprium sit, an alienum. Talis quoque pecuniarum societas connubio iunctis maximè conuenit, ut unam in substantiam rebus omnibus confusis ac mixtis, ne hanc partem propriam, illam alienam, sed omnia propria, ac nihil alienum arbitrentur. XXI. Vt temperatum, etsi plus in- *Coniugibus communia omnia.*
B sit aquæ, uinum tamen appellamus: ita substantiam & rem familiarem, quã uis plus uxor contulerit, mariti dici oportet. XXII. Helena diuitiarum appetens, Paris uoluptatum fuit: Vlysses uerò prudẽs, & modesta Penelope. propterea horum connubium felix atque optabile: at nuptiæ Paridis & Helenæ, malorum Iliadem Græcis & Barbaris fecerũt. XXIII. Roma-
C nus quidam quum eum amici reprehenderent quòd pudicam uxorem, locupletem & formosam repudiasset, calceum protendit: Nam & hic, inquit, nouus est, & pulcher, sed nemo uestrum nouit ubi me premat. Oportet igitur non doti, non generi, non formæ uxorem credere, sed operam dare, ut quibus uir maximè tangitur, consuetudine, moribus & obedientia, ea non dura, nec molesta, sed cõposita, iucũda & grata præstet. Enimuero ut medici *Simile.*
eas febres quæ ab incertis causis paulatim collectis proueniunt, magis suspectas habent, magisq; nerentur, quàm quæ manifestas magnasq; causas habẽt: sic latentes pleroſq; paruæq; & frequentes ac quotidianæ uiri atq; uxoris offensæ magis eos disiungũt, & uitæ consortiũ labefactãt. XXIIII. Philippus rex Thessalam mulierẽ amabat, à qua medicamentis magicis in amore teneri putabatur: quare Olympias uxor operam dedit, ut eam in manibus haberet. Vbi in cõspectum uenit, liberalis forma uisa est, & sermo ingenuus *Amoris germana medicamenta.*
D ac prudens. Valeant, inquit Olympias, calumniæ. tu enim in te ipsa medicamenta habes. Inexpugnabilis igitur res est uxor legitima, si omnia in seipsa collocans, dotem, genus, potiones, cingulúmque ipsum, moribus atque uirtute comparet beneuolentiã. XXV. Rursus Olympias quum aulicus quidã adolescens formosam sed malè audientẽ duxisset uxorem: Ille, inquit, demens est. non enim oculis uxorẽ accepisset. Oportet autẽ non oculis nec digitis uxorẽ capere, ut aliqui facere solent, reputantes quàm grandem dotẽ ferat, non quibus moribus sit cum ipsis uictura. XXVI. Socrates, ut se
E in speculo adolescentes intuerentur, suadere consuerat: ut deformes uirtute corrigerentur, pulchri ne deturparentur nitio. Matrona quoque quum in manibus speculum habet, secũ ipsa dicere debet, si deformis est, Quid ni tẽperãs & pudica sim? Pulchra uerò, Quid si præterea sim honesta? Nam deformi, si propter mores, non propter formam diligatur, uenératio quædam accedit. XXVII. Lysandri filiabus uestes muliebrémque mundum precioſum tyrannus Siculus misit: ea Lysander capere noluit, fatus, Hoc ornamentũ dehonestabit potius filias meas, quàm ornabit. Sed ante Lysandrũ *Speculi usus.*
hoc Sophocles dixit: Non est hic ornatus, ô infelix, uerùm dedecus uidebitur, tuæq; insania mentis. Ornamentum enim est, ut inquit Crates, quod *Ornatus minus uitandus.*

ornat. Ornat autem, quod honestiorem mulierem facit. Talem uerò præstat non aurum, non smaragdus, non coccineus color, sed quæcunque grauitatis, moderationis & pudoris specimen adhibent. XXVIII. Qui nuptiali Iunoni rem faciunt diuinam, cum uictima fel non consecrant, sed exemptum post aram abiiciunt: innuente legumlatore, nunquam bilem iramue in connubio esse oportere. Debet enim ut uini, ita matronæ austeritas conferens atque utilis esse, nō amara ut aloë ac medicina. XXIX. Plato Xenocratem seuerioribus præditum moribus, alioqui æquum probúmque uirum, ut Gratiis sacrificaret hortabatur. Pudicæ uerò continentíque mulieri maximè erga uirum gratiis opus esse arbitror, ut quemadmodum Metrodorus dicebat, iucundè, non propter continentiam iratè cum uiro conuersetur. haud enim frugalem tenuémque mulierem contemnere munditiam oportet, nec uiri amantem blanditias negligere. nam difficultas & morositas honestatem illam mulieris iniucundam atque molestam facit, quemadmodum & sordes frugalitatē reddūt inuisam. XXX. Quæ præsente uiro ridere, aut aliquid aliud agere ueretur, ne temeraria immodestáque uideatur, nihil ab ea differt, quæ nullo se pacto ungit, ne odoramētis perfundere caput putetur, & quæ se non lauat, ne faciem fuco delinire existimetur. Nam & poetas oratorésque uidemus quicunque orationem molestam, illiberalem, offendentémque deuitant, rebus, ordine ac moribus ducere & mouere auditorem omni arte lætari. sic matronam omne superuacuum, meretricium ac populare fugere, morum uerò, consuetudiníque uiuendi gratiis erga uirum omni artificio uti decet, unà cum uoluptate honestè cum eo conuersantem. Quòd si suapte natura seuerior pertináxque sit, & insuauis, placidè eam admonere uirum oportet, Phocionémque imitari, qui quum ab eo Antipater rem minus honestam indecentémque postularet: Nō potes me, inquit, & amico uti, & adulatore. Ita uxori pudicæ quidem, sed rigidæ & austeræ dicendum est, Nō te ego eadem uti & coniuge, & amica possum. XXXI. Aegyptiis mulieribus uti calceamentis patrius mos non fuit, ut sese domi continerent. At pleræq; fœminæ, si auratos calceos, & armillas, & femoralia demas, purpurámque ac margaritas, domi manent. XXXII. Theano uestem induens, brachium nudauit. quum quidam dixisset, ô puchrum cubitum: at nō publicum, inquit. Pudicæ autem mulieris non cubitus modò, uerùm neque oratio publica esse, nec minus sermo quàm nudatio corporis formidari, & ab externis caueri debet, propterea quòd affectus & mores, ac dispositio animi in sermone uehementer conspicitur. XXXIII. Elensibus Phidias Venerem fecit testudinem calcantem, indicans mulierum esse munus, & ædes custodire, & silentium. Debet autem uxor aut cum marito, aut per maritum loqui, non ægrè ferens si aliena lingua tanquam tibicen grauius loquatur. XXXIIII. Locupletes ac principes quum honori philosophos habent, & semetipsos ornant, & illos. At philosophi quum obseruant opulentos, haud illos quidem clariores, uerùm se ignobiliores faciunt. Hoc etiam usu mulieribus uenit, quæ quum sese uiris subiiciunt atque obtemperant, laudem consequuntur: quum uerò præesse uolunt, magis eas dedecet quàm eos qui subiguntur. Præstare autem maritum uxori par est, non ut dominum

Ira in connubio abfit.

Lætà sit corā uiro mulier.

Non idem est uxor & amica.

Animi index sermo.

Vxor pareat.

A dominum pecoribus,ſed ut animam corpori,conſpiratione quadam naturali per beneuolentiam cum ipſo coniunctam. Quemadmodum igitur procurare corpus conuenit,non ipſius ſeruiendo uoluptatibus atq; cupiditatibus, ita uxori præeſſe demulcēdo gratificandóque oportet. XXXV. Corpora philoſophi dicunt alia ex diſcretis conſtare,ut claſſem, ut exercitū:alia ex coniunctis,ut domum ac nauem: quædam unita eſſe atque congenita, ut ſingula animalia. Ferè igitur connubium quod ex amantibus conſtat, unitum congenitúmque eſt:quod uerò dotis liberorúmque procreandorū gratia eſt,ex coniunctis. Concumbendi cauſa coniugiū,ex diſcretis,quos ſimul B habitare,non ſimul uiuere arbitrari quiſpiam poſſit. XXXVI. Quemadmodum phyſici dicūt per omnes partes temperationem humidorū fieri, ita coniugum & corpora,& pecuniam,& amicos atque propinquos,inuicē miſceri oportet. Nam & Romanorum legumlator munera uiciſſim dare & capere cōiuges uetuit,haud quidem ne rei cuiuſquam participes forent,uerùm ut omnia communia eſſe exiſtimarent. XXXVII. In Lepta Libyæ ciuitate ritus patrius eſt,ut ſpōſa poſtridie quàm celebratæ nuptiæ ſunt, ad ſponſi matrē petitū ollam mittat. At illa nec dat,nec ſe aſſerit habere: ut uidelicet principio cognitis in ſocru nouercalibus moribus, ſiquid grauius C poſtea contingat, iniquo animo non ferat, neq; ſuccenſeat. Quo fit ut uxor id intelligens,occaſiones ipſas leniat ac mitiget. eſt enim naturalis æmulatio quædam inter ipſas beneuolentiæ, cuius affectus unica curandi ratio eſt, ut ſeorſum ſibi beneuolentiam uxor conciliet uiri,& matris non conuellat aut diminuat. XXXVIII. Filios plus matres diligere uidētur,quòd ad eis ſuccurrendum opémque ferendam ſint aptiores:patres uerò filias amare magis,quaſi eorum præſidio indigentes. Fortaſſe etiam honore ſe mutuo proſequentes, id quod alteri generi propinquius eſt,amplecti charitate magisq; diligere uideri uolunt. Sed hoc eſt fortaſſe indifferens, illud uerò perurba- D num,ſi uxor magis ad parentes mariti honorandos inclinare conſpiciatur, quàm ad ſuos: ac ſi quid doleat, ad ipſos referat, & lateat ſuos. facit enim ut quū fidē habet,fidē & ipſa uendicet:& quū diligit,diligatur. XXXIX. Græcis qui erant cum Cyro,duces iubebant,ut ſi hoſtes uociferantes impetum facerent,cum ſilentio exciperent: quòd ſi illi ſilerent, contrà ipſi inuaderent cum clamore. At mulieres, quæ quidem ſana mente ſunt, quum irati mariti clamant, ſilentium agunt: quum uerò ſilent, eos alloquuntur, & conſolantes mitigant ac leniunt. XL. Rectè Euripides accuſat eos qui lyra in poculis utuntur. Ad iram enim potius luctúmque adhibenda muſica E eſt,non inſuper cantu ſoluēdi qui in uoluptatibus exiſtunt. Exiſtimate uos igitur errare eos,qui cum gaudio uoluptatéque geſtiūt, re uenerea utuntur: & quum ira diſſidióque uexantur,ſeorſum cubāt:quum tum maximè uenerem,optimum huiuſmodi malorum medicum, accerſere opus eſſet. Quam rem poeta docet,dicente Iunone:

-Veſtra ego iurgia ſoluam,
Vos & amore pares iungam,thalamóque locabo.

Cum ſemper autem & ubique fugiendum eſt ne uir uxorem,nec uirū uxor offendat,tum in primis ne id accidat in concubitu,& dum conquieſcunt,ca-

Triſaria corporum conſtitutio.

Lectio ſit pax & cōcordia.

uendum est. Enimuero quum uxor dolet & queritur apud auctores tori, quî F
fieri potest, inquit, ut his rebus lectus medeatur, quum in ipso lecto ea contigerint? nam simultates & contumelias & iras quas torus gignit, alio loco alióue tempore non est procliue dissoluere. XLI. Hermione uerum dicere uidetur quum ait, Fœminarum me malarum perdiderunt ingressus. Sed non fit hoc simpliciter, uerùm quando dissidia & zelotypiæ aduersus maritos existunt, huiusmodi fœminis non ianuas modò, sed etiam auditum patefaciunt. Tunc igitur potissimùm sana mente præditam uxorẽ occludere aures, & insusurrationes cauere, ne ignis addatur igni, oportet, illudq; Philippi habere in promptu dictum. Fertur enim ille quum ab amicis contra Græcos G
concitaretur, quòd bene ab eo affecti, ei obloquerentur, dixisse, Quid si præ-
Obtrectatrices uitandæ. terea prouocem? Quando igitur obtrectatrices deferunt tibi, Vir tuus & amanti & pudicæ iniuriam facit: Quid si ipsum odisse atque lacessere incepero? XLII. Fugitiuum seruum quidam persequens, ut se in pistrinum proripuisse conspexit, Vbinam te, inquit, alibi inuenire maluissem? Vxor igitur propter zelotypiam diuortii libellum scribens, & indignata secum ipsa, dicat, Vbinam me potius æmula riualisque mea uidere gauderet, quídue agentem aliud, quàm præ dolore seditionem aduersus maritum concitantem, ac domum thalamúmque deserentem? XLIII. Athenienses tres H
arationes sacras dicunt. Prima in Sciro est uetustissimarum sationum monumentum. Secunda in Rharia. Tertia sub Pelin, qui locus Busygium appellatur. Omnium autem harum sacratissima est nuptialis satio atque aratio, quippe quæ fiat ad procreationem liberorum. XLIIII. Rectè quidem Sophocles fœcundam boni fœtus Cytheream appellat: quapropter summa cum obseruantia coniugibus hac re utendum est, ut omni profana illegitimáque in alios consuetudine, puri purgatíque sint, nec ferant unde nasci quicquã nollent, quin si fructus gignatur, pudet & celant. XLV. Gorgia oratore in Olympia Græcis orationem de concordia recitante, Melan- I
thus quidam, Iste, inquit, de concordia disputat, qui sibi, uxori & ancillæ, tribus solis, ut concordes essent, non persuasit. Nam Gorgiæ amor quidam, & uxori zelotypia aduersus ancillam esse uidebatur. Rectè igitur domum & familiam ab eo componi oportet, qui sit & senatum & amicos moderaturus. Magis enim mulierum, quàm contra mulieres peccata latêre multitudinem uidentur. XLVI. Feles olfactu odoramentorum perturbari & furere traditur. Quòd si uxores efferari atque insanire odoribus contingeret, profectò graue esset si ab huiusmodi odoribus mariti non abstinerent, & eas tantopere diseruciari paruæ gratia uoluptatis paterentur. K
Quum autẽ non odoribus id contingat, sed quia cum aliis mulieribus uersentur, certè iniustum est tanto eas dolore afficere & conturbare, ac non ut apibus, quia indignari atque pugnare cum his uidentur qui cum muliere concubuerunt, ita se uxoribus admouere castos, integros, puróque aliarum mulierum consuetudinis. XLVII. Qui elephantis se admouent, uestem claram non gestant, nec puniceam qui tauris: quòd huiusmodi colori-
Viros ne irritent uxores. bus illa animalia maximè efferantur. Tigres uerò in tantum aguntur sonitu tympanorum furorem, ut semetipsas dilanient. Quum igitur alii homi-

num

A num coccineam aut purpuream uestem quum uident, molestè ferant, alii tympanis ac cymbalis indignentur: quid, malùm, grauari uxores debent, si ab huiusmodi abstineant, ne perturbent uiros iriténtue, sed cum mansuetudine atque cõstantia unà cum ipsis uitam agãt? XLVIII. Mulier quædã quum à Philippo inuita traheretur, Dimitte me, inquit: omnis enim mulier sublata lucerna eadem est. Hoc aduersus natura adulteros intemperantésque homines rectè dicitur. Nuptam autem decet remotò lumine non cuiusque mulieris similem esse, sed tum maximè, quum corpus non uidetur, modestiam, moderationem, amorem & charitatem erga uirum præ se ferre,
B ac se illius esse propriam ostendere. XLIX. Plato senes hortatur ut iuuenes uererentur, ut & illi erga ipsos uerecundiam conseruarent. Vbi enim pudorem senes abiiciunt, nulla in eos uerecundia iuuenibus residet. Huius igitur memor maritus, nihil minus uereri uxorem debet, quàm si thalamus officina modestiæ, non intemperantiæ, sit futurus. Qui enim uoluptatibus iis fruitur, à quibus eam coërcet, nihil ab eo differt qui uxorem cum hostibus iubet pugnare, quibus ipse se dedidit. Tibi itaque danda opera est, ô Eurydice, ut ea legas quæ ad Aristyllam à Timoxene de moderatione atque modestia & pudicitia scripta sunt, in memoriáque contineas. Túque Polliane
C ne putes à superfluis profusisq; sumptibus uxorem temperaturam, si te hæc minimè in aliis contemnentem conspiciat, quin potius auratis poculis, pictisque cubiculis, mularum & equorum phaleris gaudenté uideat. non enim fieri potest ut à mulieribus luxus remoueatur, quo uiri circunfluunt. Quare igitur tempus habens in ea studia incumbendi quæ demonstrationibus probantur, mores compone, cum his conuersans qui plurimum prodesse posse uideantur. Coniugi uerò quacunque uia adhibeas quæ utilia sunt, & more apum, quæ tu in teipso collocaris, ei conferas & communices, familiarésque effice & consuetas eas sermonum rationes, quæ esse quamoptimæ uideanD tur. pater enim illi est uenerandáque mater ac frater. Non minus autem uenerabile est uxorem audire dicentem: Tu mihi uir magistérque es, ac philosophus, rerúmque honestissimarum ac diuinarum præceptor. Huiusmodi enim disciplinæ primùm à rebus absurdis uxores abducunt. Erubescet enim uxor saltationibus operam dare, si studio literarũ delectabitur: nec potiones magicas admouebit, institutis capta Platonis & Xenophontis. Ac si quis se profitebitur lunam de cœlo deducturum, ignorantiam ipsius ridebit, stoliditatémque credentium mulierum, astrologiæ nõ ignara rationum. Aganice Hegetoris Thessali filia, quòd defectuum pleniluniorum esset gnara, tem-
E púsque prænosset quo lunam ab umbra terræ intercipi contingeret, menté mulierum exturbabat, illísque se lunam deducere persuadebat. Sed quoniã nulla unquam fœmina absque societate uiri peperisse infantem dicitur, informésque partus, & carnem, & aliquid in semet ex corruptione conceptũ, molas appellant, magna diligentia cauendum est ne hoc in animis mulierũ fiat. Nam nisi sermonum optima semina mulieres suscipiant, & participes eruditionis uirorum fiant, absurda multa prauáque consilia, atque cogitationes & affectus malos pariunt. Tu igitur Eurydice enitere sententias sapientum bonarúmque mulierum habere familiares, & in ore eas semper uo-

Mulierum nulla in tenebris discrimen.

Literis dedita uxores esse conuenit.

ces habere,quas à me dum adhuc uirgo essēs suscepisti,ut & uirum delectes, F
& tu usque adeò egregiè,adeò grauiter per temet exornata,in admiratione
â cæteris mulieribus habearis. Nam illius margaritæ,aut alterius aduenæ se-
riceæ uestes sine magno precio emi non possunt:at Theanûs & Cleobulinæ
honestatis ornamenta,& Gorgonis Leonidæ uxoris,ac Timocleæ Theagi-
nis sororis,& antiquæ Claudiæ,Corneliæq; Scipionis,& aliarum quæcunq;
admirabiles præclaræq; fuerunt,gratis licet induere,& magnificè glorioseq;
ac beatè uiuere. Nam si Sappho quòd pulchra carmina componeret,se tanti
faciebat,ut ad diuitem quandam scripserit: Mortua iacebis,nec ulla unquam
tui extabit memoria:non enim filiū habes,rosam ex Pieria:cur non tibi ma- G
gis gloriandum erit,si non rosas,sed fructus eos perceperis,quos Musæ fe-
runt & largiuntur his qui disciplinam & studium sapientiæ admirantur?

RAPHAEL REGIVS IOANNI LVBRANCIO

Posnanensi episcopo,Regis Poloniæ consiliario,felicitatem.

Dionysius ille maior Syracusanorum tyrannus,benignissime Pontifex, quū in filij adhuc adolescentis cubiculum aliquando ingressus, multa pocula & argentea & aurea uidisset, exclamasse fertur: Indignus es fili principatu,qui tot poculis à me acceptis nenunc tibi cōciliaris. Dictum profectò sapienti rege dignissimū. Nihil enim principē uirū magis decet,quàm diuitias & opes,ut uerbis Ciceronis utar,ad benignitatem liberalitatémque conferre. Id uerò tibi sic est ingenitum,ut illa Dionysii indignatio nequaquam in mores tuos uerè iactari possit. Nihil enim præclarius esse ducis,quàm ut cum omnes alios quapiam uirtute insignes,tum præstantes doctrina uiros honestissimis muneribus prosequaris. Ex quo sanè factum est, ut non solùm opulento Posnanensi episcopatu, sed etiam Romano pontificatu dignissimus, doctissimi cuiusque iudicio esse censearis. Nam ut de alijs eminentissimis uirtutibus tuis nihil dicam,prudentia,fortitudine,iustitia,grauitate,humanitate, in egenos benignitate, in patriam pietate, uitæ integritate: quis in literis uir eminet,quem tibi nuper quum in Italiam descendisti,singulari comitate beneficentiáque tibi non obligaris? Hinc uerò summus quidam literarum,ac potius immortalitatis,quæ solis literis continetur,amor,maximis quibusque animis ingenitus,apertissimè demonstratur. Imagines enim,colossi,statuæ, pyramides,arcus triumphales,aliáque sumptuosa hoc genus monumēta,quæ tua est prudentia, non ignoras & uarijs casibus ac ruinis obnoxia esse, neque sibi perpetuitatem, nedum alijs tribuere posse. Vna uerò eloquentia homines alioqui mortales,hominúmque gesta non solùm celebria,sed etiam immortalia fieri, ex assidua cum aliorum scriptorum, tum historicorum lectione facilè percepisti. Illa nanque tantopere delectaris,ut quicquid temporis à regijs consultationibus officijsque pontificalibus tibi supereſt,id omne ad historiam conferas perlegendam. Nec profectò iniuria,quum historia,ex Ciceronis sententia,sit testis temporum,lux ueritatis,uita memoriæ,magistra uitæ,nūcia uetustatis. Sæpe igitur,nec immeritò,nuper suspirabas,quum Padoæ Alexandri Macedonis illius Magni gesta,à Q. Curtio elegantissimè descripta percurrentes,multis in locis dimidiata deprauatáque esse deprehenderemus: méque simul cum Nicolao Iudæco, non philosophiæ solùm & medicinæ,sed etiam utriusque linguæ doctissimo,cohortabaris, ut si quo modo posseмus,illum in pristinum cādorem uindicaremus. Quum autem Plutarchi Apophthegmata

gmata inter prandendum(neque enim,quò plus temporis lectioni posſis impertiri,cœnare ſolitus es)ferè legenda curares, multáque uiderẽtur & perceptu difficiliora,& ſenſibus ineptiora,quàm ut Plutarcho ipſi conuenirent, mirabaris unde id accidiſſet, quum præſertim paucis antè annis è græca lingua in latinã à Franciſco Philelpho,uiro noſtra ætate cumprimis facundo,tranſlata fuiſſent,ut ex archetypis,& manu ipſius ſcriptis exemplaribus librarij iſti, qui impreſſores uocari cœperunt,illa forſitan deſcripſerint.Sed quũ omnem ego culpam in librarios ipſos reijcerem,à me pctijſti, ut cum latino græcum excẽplar conferrem,& quoad poſſem,tibi caſtigarem.Ego uerò ex accurata utriuſque exemplaris collatione facilè perſpexi,multa quidem librariorum imperitia fuiſſe deprauata, ſed interpretis incuria pleraque uideri & ineptiora & obſcuriora,quæ Plutarchus elegantiſſimè lucidiſſiméque deſcripſiſſet. Ea uerò quum emendari citra multas non poſſent lituras atque mutationes,plus quàm iniunxeras oneris,ſpõtè ſuſcepi,Apophthegmatáque ipſa ex integro ſic in latinum ſermonem uerti,ut ijs quæ iampridem interpretata fuerant,multo perceptu faciliora eſſe uideantur:quod quidem,ſi utranque trãſlationẽ tibi conferre uacabit,facilè diiudicabis.Illud autem mihi gratiſſimum erit,ſi hanc lucubrationem noſtram honeſtiſſimis ſtudijs tuis aliquid cognouero profuiſſe.Hac nanq; potiſſimùm de cauſa hunc laborẽ ſuſcepi, quòd Apophthegmatum lectione haud immeritò te maximè delectari ſciebam.Quum enim Apophthegmata ipſa nihil aliud ſint, quàm acuta quædam & breuia non cuiuſlibet quidem dicta,ſed oratorum,ducum,legiſlatorũ, imperatorum,regum,ac ut ſemel dicam,illuſtrium uirorum:cum omnes alios,tum principes & antiſtites,non inter legendum modò iuuare, uerùm inter loquendum quoque & conſultandum oppidoquam commendare poſſunt.Quis enim magni excellentiſque ſapiẽtia uiri auctoritate atque ſententia non moueatur?Huc accedit multarum hiſtoriarũ cognitio,quas apud alios ſcriptores haud facilè inuenias.Tametſi nanque Apophthegmata ab hiſtoria ſemota eſſe uidentur,citra hiſtoriam tamen minimè deſcribi poſſunt.Sed quũ hoc pulcherrimè tibi ſit notum, nihil longiore præfatione opus eſſe uidetur:ac illud potius excuſandum foret, quòd ſerius forſitan quàm optabas, Apophthegmata ipſa ad te peruenere.Id uerò tametſi nulla mea factum eſt culpa,niſi cum aliqua tamen adeò longi temporis uſura,ad te illa proficiſci non potui ſuſtinere. Nam unà cum illis lepidiſſimum quoque Plutarchi ipſius dialogum,quem Ioannes Regius mihi frater caſtiſſimus,utriuſque linguæ cumprimis doctus,paucis antè annis quàm in flore ætatis ſuæ,(nondum enim duodetriginta annos excеſſerat)dira peſte in Romana aula raperetur, latinitate donauit,curaui deſcribendũ,ſimul ut fratris optimi,quem ipſe inſtitueram,qui me ucluti patrẽ ſemper coluerat,memoria diuturnior efficeretur,ſimul quòd dialogus ipſe & lectu pulcherrimus,& cognitu digniſſimus eſſe uidetur.Nam Gryllus quidam Circes ueneficijs in ſuem mutatus,contra philoſophorum omnium ſentẽtiam atque definitionem ualidiſſimis colligit argumẽtis,brutas animantes nõ minus quàm homines ratione uti:facũdiſſimumq; Vlyſſem illum contrà diſputantem ita conuincit,ut in ſuam trahat opinionem.Accedit & Apologia mea,in qua Pliniani prologi quidam loci & corriguntur, & exponuntur. Sed ne longiore quàm par eſt epiſtola detineare,iam Plutarchum uerba latinè facientem abs te audiri ſinamus. Vale maximum ſtudiorum decus. Ex Academia Patauina III. Calendas Septembres, M. D. VII.

PLVTARCHI CHAERONEI REGVM ET IMPERATORVM APOPHTHEGMATA,

Raphaële Regio interprete.

PLVTARCHVS CHAERONEVS
Traiano Imperatori felicitatem.

ARTAXERXES Perſarum rex, maxime Imperator Traiane Cæſar, non minus regium & humanum exiſtimãs, parua libẽter promptéque accipere, quàm magna tribuere, quum ſibi in uia obequitanti pauper quidam & operarius homo, nihil aliud habens, ambabus aquam manibus è proximo flumine hauſtam obtuliſſet, iucundè & ſuſcepit, & arriſit, non rei quæ donabatur, utilitate, ſed prompta eius qui largiebatur uoluntate gratiam metitus. Lycurgus uerò tenuiſſima Lacedæmoniis ſacrificia inſtituit, quò ſemper ex iis rebus quæ adeſſent, deos frugaliter faciléque colere poſſent. Huiuſcemodi igitur tu quoque mente, licet parua tibi munuſcula xeniáque, ac uulgares ex philoſophia primitias offeram, ſimul cum animi promptitudine commentariorum quoque utilitatem ſuſcipe, ſi quid commodi habent ad mores inſtitutáque Imperatorum cognoſcenda, quæ ex dictis quidem melius quàm factis ſeſe oſtẽdunt. Tametſi uitas quoque illuſtrium tam apud Romanos quàm apud Græcos ducum, & legumlatorum, ac imperatorum, noſtra hiſtoria complectatur. Sed geſtorum pleraque fortunam habent permixtam. Quæ uerò in negociis, & perturbationibus, ac utraque fortuna emittuntur dicta atque reſponſa, tanquam in ſpeculis uniuſcuiuſque mentem perſpicuè exhibent contemplandam. Quare Siramnes Perſa quibuſdã admirantibus, quòd ſapientibus ipſius uerbis facta non reſponderent: Verborum, inquit, ipſe quidem ſum dominus, factorum autem ſimul cum Rege fortuna. Illic igitur dicta quidem uirorum, quæ geſta quoque admixta cõrinent, ocioſas aures poſcunt: hic uerò dicta ipſa nuda, tanquam uitæ uniuſcuiuſque indicia & ſemina quæ collegimus, nihil tibi puto impedimenti allatura quò minus publicę conſulas utilirati, quum breui multos uiros memoria dignos perſpicere & conremplari poſſis. Vale.

PErſæ, adunco homines naſo & amant, & pulcherrimos putant: quòd Cyrus, qui maximè regum omnium fuit amatus, adũcum habuit naſum. Dictitabat autem Cyrus, eos qui ſibiipſis benefacere nolint, aliis cogi bona ſuppeditare. Ac imperiũ nemini conuenire, qui quibus imperat, melior non ſit. Perſas autem cupientes pro ſua montana & aſpera, planam & mollem regionem occupare, non permiſit, quòd diceret, ut plantarũ ſemina, ſic hominum uitas regionibus ſimiles fieri.

DARIVS Xerxis pater ſeipſum laudãs, aiebat ſe in præliis & periculis euadere prudentiorem. Quum autem ſubditis ſibi populis tributa ſtatuiſſet, principes prouinciarum ad ſe accerſiuit, & an grauia eſſent tributa, percontatus eſt. quúmque illi reſpondiſſent, mediocriter ſe habere, dimidium

unicuique

A unicuique remitti iussit. Ingens uerò malum granatũ quum aperuisset, cuidam roganti, cuiusnam rei tantum habere uellet numerum, quanta granorum illorum esset multitudo: respondit, tot Zopyros. Fuit autem Zopyrus uir probus, & illi amicus, qui posteaquam seipsum uerberibus fœdauit, narésque sibi & aures amputauit, itáque Babylonios decepit, ac sibi creditam ab ipsis urbem Dario tradidit, sæpenumero Darius ipse dixit, se malle Zopyrum illius fœditatis expertem esse, quàm centum Babylonas ad eam quam possideret, acquirere.

SEMIRAMIS quum ipsa sibi sepulchrũ strueret, inscripsit: Quisquis
B regum pecuniis eguerit, demoliens monumentum, quotquot uolet sumito. Darius igitur quum sepulchrum aperuisset, pecunias quidem nullas inuenit, sed in alias incidit literas hoc indicantes: Nisi malus, & pecuniarũ inexplebilis fores, mortuorum loculos nunquam mouisses.

XERXES Darii filius quum accepisset Arimenem fratrẽ secum de regno contendentem, ex Bactriana descẽdisse, donũ ei misit, & iis qui munus ferebant, mandauit ut dicerent: His quidem nunc te Xerxes frater honorat: sed si rex declaratus fuerit, omnium maximus apud ipsum eris. Quum igitur Xerxes delectus rex fuisset, è uestigio quidẽ Arimenes illum & adorauit, &
C eius capiti diadema imposuit. At Xerxes secundũ à se locũ ei assignauit. Babyloniis autem iratus quòd defecissent, quũ illos recepisset, ne arma ferrent, sed ut cantarent, ac tibicines forent, lenociniáque & cauponas exercerent, ac tunicas sinus habentes gestarent, imperauit. Atticas uerò ficus uenales in Persida inuectas non antè se esurum affirmauit, quàm regionem illas ferentem subiugasset. Idem Græcos exploratores quum in castris deprehendisset, nulla prorsus eos iniuria affecit, sed hortatus ut intrepidè exercitum speculărentur, dimisit.

ARTAXERXES filius Xerxis, cognomento Longimanus, quòd
D manum alteram haberet longiorem, dictitabat multo regalius esse addere, quàm auferre. Primus autem permisit eos qui secum unà uenarentur, dum possent & uellent, se priores in feras iaculari. Primus quoq; iis ducibus qui deliquissent, has pœnas statuit, ut pro flagellãdis corporibus, detracta flagellarentur uestimenta: & pro uellendis capillis, depilandóque capite, depósita tiara depilaretur. Satibarzanem uerò cubicularium quiddam minus iustum à se petẽtem, quum animaduertisset illud triginta millibus Daricorũ æstimare, Quæstorem iussit ad se triginta millia Daricorum afferre: ac quũ illi traderet, Accipe, ô Satibarzane, inquit: hæc enim quũ tibi dedero, pauperior nõ
E ero: at si quæ petieras fecissem, iniustior.

CYRVS iunior quum Lacedæmonios ut secum societatem inirent, inuitaret, aiebat, cor se grauius habere quàm frater, plúsq; meri bibere, ac melius ferre. Illum enim in uenationibus uix in equo, at in rebus aduersis in solio difficulter sedere. Hortabatur autem uiros ad se mitterẽt, pollicens se peditibus equos daturum, equitibus currus: quibus prædia essent, uicos: qui uicos possiderent, eos urbium dominos effecturum. Argenti uerò & auri non numerũ sed pondus illis fore.

ARTAXERXES Cyri frater, cognomento Memor, occurrentibus

non modò abunde se exhibebat,uerùm legitimam quoque uxorẽ iussit cur- F
rus aulæa undiq; tollere,quò ii quibus erat opus, uel in itinere se adire pos-
sent. Pauperiore autem homine pomum egregiæ magnitudinis ipsi offerẽte,
quum iucundè accepisset:Per solem,inquit,hic mihi uidetur urbem,si creda-
tur,ex parua magnam efficere posse.In fuga uerò quadam, quum sua ipsius
impedimenta fuissent direpta,siccisq; ficubus & pane hordeaceo uesceretur:
Qualis,inquit,uoluptatis inexpertus eram?

PARVSATIS Cyri & Artaxerxis mater, iubebat eum qui regem
allocuturus esset,byssinis & mollibus uti uerbis.

ORONTES regis Artaxerxis gener,quum ob iram inhonoratus & G
condemnatus foret: Vt computatorum, inquit, digiti, nunc decem millia,
nũc unum significant:ita regum quoque amici interim totum, interim mi-
nimum possunt.

MEMNON pro Dario rege aduersus Alexandrum bellum gerens,
quum militem quendam mercede cõductum multa de Alexãdro ipso ne-
faria turpiáque iactantem lancea percussisset:Ego,inquit,te pasco ut pugnes
contra Alexandrum,non ut illi maledicas.

AEGYPTIORVM reges ex sua ipsorũ lege iudices adiurabãt, ne
quid iniustè,etiam si rex imperaret,iudicarent. H

POLTYS Thracum rex, quũ Troiano bello & Troiani & Græci ad
eum oratores eodem tempore misissent,Alexandrũ & Helenam reddere,&
duas à se formosas uxores accipere iussit.

TERES Sitalci pater dictitare solebat,quum ociosus esset,neque mili-
taret,nihil se putare ab agasonibus differre.

COTYS ei qui sibi pardalim largitus erat,leonem contrà dono dedit.
Sed quum natura foret iracundior,& asper eorũ qui in ministeriis deliquis-
sent,castigator,uasa fictilia tenuia quidem & fragilia,sed cælaturis quibusdã
& sculpturis politè elegãtérque elaborata, sibi ab hospite allata,quũ hospiti I
ipsi dona dedisset,simul omnia confregit,ne in eos, ut dixit, qui illa fregis-
sent,asperius animadnerteret.

IDATHYRSVS Scytharum rex,aduersus quem Darius expeditio-
nem fecit,suadebat Ionum principibus,ut soluto Istri ponte,sese in libertatẽ
uindicarent. Quod quidem quum ipsi ob suam in Darium fidem facere no-
luissent,eos mancipia frugi,à fugáque aliena uocabat.

ANTEAS ad Philippum hæc scripsit:Tu quidem uiris Macedonibus
qui bella gerere didicerunt,imperas:ego uerò Scythis, qui cum fame & siti K
pugnare possunt. Quum autẽ equum fricaret,Philippi oratores interroga-
uit,num id Philippus faceret. Illis uerò respondentibus,minimè: Et quo, in-
quit,modo cõtra me bellum mouere potest? Ismeniam uerò tibicinẽ optimũ
quum cepisset,tibiam inflare iussit. Et quum alii admirarẽtur,iurauit se hin-
nientem equum libentius auditurum.

SCILVRVS quum relictis octoginta maribus filiis obiturus esset,
iaculorum fasciculum unicuique proponens, confringere iubebat. Vetùm
singulis se id posse negantibus,ipse cum singula iacula excepisset,facilè o-
mnia perfregit:sic illos docens, si unà perseuerarent esse, firmos ualidósque

A que fore. sin dissoluti dissidentésque forent, infirmos ac debiles futuros.

GELON Sicilię tyrannus, quo tempore Carthaginenses apud Himerā debellauit, quum pacē faceret, fœderibus inscribere coēgit, quòd ab immolandis Saturno filiis desisterent. Sæpius autem Syracusanos ad agriculturam tanquam in expeditionem eduxit, simul ut ager melior efficeretur excultus, simul ne ipsi per ocium deteriores fierēt. Quum uerò pecunias à ciuibus peteret, ac illi propterea tumultuarentur, se petere dixit tanquam redditurus, atque post bellum reddidit. Cæterùm in conuiuio quum lyra circūferretur, & alii deinceps aptè & pulsarent & canerent, ipse in equum introduci iuf-
B sum facilè agilitérque insiluit.

HIERŌN post Gelonem tyrannus, dictitabat neminem quidem eorū qui loquendi libertate apud se uterentur, esse importunum: sed qui sermonē arcanum efferrēt, iniuria afficere putabat etiam eos quibus reuelassent. Odio nanque habemus non eos solùm qui efferunt, sed etiam eos qui quæ nolumus audierint. Conuicio autem propter oris fœtorem à quodam affectus, reprehēdit uxorem, ut quæ nihil ipsum de illo unquam monuisset. Verùm ea: Putabam quidem, ait, omnes uiros istiusmodi odorem olere. Ad Xenophanem uerò Colophonium conquerentem uix duos à se famulos nutriri pos-
C se: At Homerus, inquit, cui tu detrahis, plus quàm decem millia hominū alit uel mortuus. Idem Epicharmum comœdiarum poëtam, quòd præsente sua uxore quiddam tacendum dixisset, mulctauit.

DIONYSIVS senior, quum sorte secundum literarum ordinem populi principes eligerentur, M literā sortitus est: atque ad eum qui dixerat, Morio es, ô Dionysi: Monarchæ erimus, inquit. Quumq; populi princeps electus cōcionem habuisset, à Syracusanis imperator statim fuit designatus. Sed in tyrannidis initio quum obsideretur, cōcitatis aduersus ipsum ciuibus: amici quidem consulebāt, ut se principatu abdicaret, nisi mallet superatus mori:
D at is quum uidisset bouem à coquo iugulari, citoq; mori: Ergo non iniucundum est, inquit, nos morte adeò breui perterritos, tantum relinquere principatum? Filium uerò cui principatum relicturus erat, quū accepisset ingenui hominis uxori uim attulisse, iratus interrogauit nūquid tale in se deprehendisset. Cæterùm adolescēs quum respondisset, Tu nanque patrem tyrannum non habuisti: Ne tu quidem filium, inquit, es habiturus, nisi ab istorum perpetratione desiteris. Ad eundem uerò filium in cubiculum ingressus, quum uidisset poculorum & argenteorum & aureorum multitudinem, exclamauit: Non es principatui aptus, qui tot poculis à me acceptis, neminē tibi ami-
E cum effeceris. Idem quum pecunias à Syracusanis exigeret, uideretq; eos & conquerentes, & precantes, & dicentes se non habere, alias quoq; exigi iussit: ac bis térue id fecit. Verùm posteaquam plures imperauit, ipsosq; in foro & ridere & cauillari circūeuntes audiuit, quiescere iussit: Nunc enim, inquit, nihil habent, quando nos contemnunt. Matri uero suæ, quæ licet iam consenuisset, uiro tamen tradi uellet: Ciuilia quidem iura, inquit, uiolari possunt, naturæ non possunt. Quum autem maleficos aliarumq; rerum fures asperè coërceret ac puniret, uestium raptoribus ignoscebat, quò Syracusanos à cœnis mutuis ac ebrietatibus deterreret. Peregrinum autem quendam, qui di-

ceret ſe cum ipſo priuatim loqui uelle, ac docere quo modo inſidiantes co- F
gnoſcere poſſet, eloqui iuſſit. Quumq; is acceſſiſſet, ac dixiſſet: Da mihi talen
tum, ut inſidiarum indicia audiſſe uidearis: dedit, ſe audiſſe ſimulãs, hominisq;
commentum & artem admiratus eſt. Idem cuidam roganti an eſſet ocioſus:
nunquam hoc mihi, inquit, euenit. Duos uerò iuuenes quum audiſſet multa
de ſe atque tyrannide turpia deteſtandaq; inter potandum locutos, utroſque
ad cœnam inuitauit: & quum alterum quidem ebrioſum multaq; nugantem
animaduertiſſet, alterum autem rarò & cautè bibentem: illum quidem ut na
tura & uino furentem dimiſit, hunc uerò ut conſultò maleuolum & hoſtem
interfecit. Sed quibuſdam ipſum accuſantibus, quòd hominem improbũ ac G
ciuibus odioſum honoraret atque proueheret: At uolo, inquit, aliquem eſſe,
qué maiore q̃ me odio proſequantur. Quum autem oratores Corinthiorum
munera ſibi ab illo data aſpernarentur, ob legem qua legati dona accipere
prohibentur, eos rem indignam facere dixit, ut qui quod ſolum boni tyran-
nides habeant, tollerent, docerentq; uel beneficium à tyranno accipere for-
midandum eſſe. Quum uerò quendam è ciuibus accepiſſet aurum domi de-
foſſum habere, ad ſe deferri iuſſit. Sed quum is exigua parte ſubtracta in alie-
nam migraſſet urbem, agrumq; emiſſet, illum ad ſe accerſiuit, totumq; accipe-
re iuſſit, utpote qui diuitiis uti didiciſſet, neq; utile inutile redderet. H

DIONYSIVS iunior dictitabat ſe multos quidem alere liberaliũ ar-
tium doctores, non quòd illos admiraretur, ſed quia per illos ipſe aliis admi-
rationi eſſe uellet. Polyxeno autem dialectico aſſerente ſe illum redargutu-
rum: Verbis quidé, inquit, ſed ego te rebus ipſis redarguo. tuis enim relictis
me meaq; colis. Tyrãnide uerò quum excidiſſet, interrogatus à quodã quid
ſibi Plato philoſophiaq; profuiſſet: Vt tantam, inquit, fortunæ mutationem
æquo animo feram. Interrogatus item quo modo pater ſuus quum pauper
eſſet ac priuatus, Syracuſanorum dominatum acquiſiuiſſet: ipſe uerò quum
haberet, ac tyrãni filius eſſet, amiſiſſet: Pater quidem, ait, quum popularis do- I
minatus odio haberetur, tyrannidem occupauit: ego uerò quum iam tyran-
nis inuidioſa foret. Sed quum ab alio idem rurſus eſſet rogatus: Pater, inquit,
ſuam mihi reliquit tyrannidem, non fortunam.

AGATHOCLES figuli filius, Siciliæ dominus effectus, rexq; de-
claratus, fictilia pocula conſueuerat inter aurea collocare, ac iuuenibus oſten
tans dictitare: Ego quum prius talia facerem, nunc ob diligentiam & fortitu
dinem talia facio. Sed obſidente ipſo urbem, quũ quidam è muris conuicia-
rentur clamantes: O figule, unde ſtipendium militibus ſolues? blandè, ac ſub- K
ridens: Siquando hanc cepero, inquit. Quumq; illam cepiſſet, captiuos uen-
dens dicebat: Si me iterum conuicio affeceritis, aduerſus dominos ueſtros mi
hi ſermo erit. Ithaceſiis uerò nautas eius accuſantibus, quòd ad inſulam ap-
pulſi pecora aliquot abegiſſent: Atqui rex ueſter, inquit, quum ad nos ueniſ-
ſet, non ouibus modò abactis, uerũ paſtore quoq; ad hæc excæcato receſſit.

DION qui Dionyſium è tyrannide exegit, quum inſidias ſibi à Calip-
po, cui maximè & amicorum & hoſpitum fidebat, ſtrui accepiſſet, illum re-
darguere non ſuſtinuit, quòd diceret, ſatius eſſe mori quàm uiuere, cui non
hoſtes modò, uerùm amici quoque ſint cauendi.

Archelaus

A ARCHELAVS quum in conuiuio quidam improborum familiariũ aureum poculum à se peteret, puerum iussit Euripidi tradere. Quod sanè quũ homo miraretur: Tu quidem, ait, qui petas: hic uerò qui accipiat uel non petens, dignus. Sed à tonsore loquaci rogatus, Quomodo te tondeo, rex? Silés, inquit. Quum autem Euripides pulchrum Agathonem in conuiuio amplecteretur, ac iam pubescentem oscularetur, ad amicos conuersus: Ne admiremini, inquit: nam pulchrorum autumnus quoq; pulcher est. Timotheus uerò citharœdus, quum paucioribus quàm sperarat acceptis, illum palàm accusaret, atq; hanc uersus particulam aliquando canens, At tu argentũ terra ge-
B nitum laudas, illum taxaret, succinuit ipsi Archelaus: Tu uerò postulas. Idem aqua respersus à quodam, quum ab amicis aduersus hominem incitaretur: Atqui, ait, non me respersit, sed quem me esse putauit.

PHILIPPVM Alexandri patrem, Theophrastus memoriæ prodidit non solùm dignitate, sed etiam prudẽtia & moribus multò aliis regibus præstitisse. Athenienses igitur beatos esse dictitabat, ut qui singulis quibusq; annis decem inuenirent, quos imperatores eligerent: se nanq; unum duntaxat imperatorem per multos annos inuenisse Parmenionem. Sed quũ multi succes-
C sus præclari uno die sibi nunciati forent: O fortuna, inquit, pro tot tãtisq; bonis exiguo me aliquo malo affice. Deuictis autem Græcis, quum quidam ipsi consulerent ut præsidiis urbes contineret: Malo, inquit, diu benignus, q̃ breui tempore dominus appellari. Maledicum uerò ut expelleret, quũ hortarentur amici: Non faciam, inquit, ne circũiens inter plures maledicat. Idem Smicytho Nicanorem calumniãte quòd semper Philippo detraheret, sodalibusq; censentibus illum esse aduocandum & puniendum: At Nicanor, inquit, non est Macedonum uilissimus. considerandum est igitur nunquid illum offendamus. Posteaquam igitur sensit Nicanorem egestate uehementer
D oppressum, à seq; neglectum, iussit munus quamprimum illi dari. Smicytho itaq; rursus asserente, Nicanorem admirandas palàm omnibus laudes Philippi ipsius referre: Videtísne ergo, inquit, in nobis esse & bene & malè audire? Populi autem Athenienſis principibus se gratiam habere dicebat, utpote qui suis conuiciis ipsum & moribus & sermone indies efficerent meliorem: nam illos & uerbis & rebus mẽdaces coarguere nitor. Quotquot uerò Athenienses apud Chæroneam fuerant capti, quum gratis dimisisset, ac ipsi uestimẽta strataq; reposcerẽt, Macedonas criminantes, ridens inquit: Nónne uobis uidentur Athenienses putare se in talorum ludo à nobis superatos fuisse? In pugna uerò fracta illi clauicula, quũ medicus qui illum curabat, quotidie prorsus aliquid peteret: Sume, ait, quotcunque uis: nam clauem habes. Sed è duo-
E bus fratribus Amphotero & Hecatero, quum Hecaterum quidem prudentẽ & strenuum, Amphoterum uerò hebetem & ignauum uideret: Hecaterum quidem Amphoterum & utrunq; esse dixit, Amphoterum autem neutrum. Qui autẽ ipsi consulebant, ut se cum Athenienſibus asperè gereret, eos ineptos esse aiebat, ut qui hominem omnia gloriæ causa & facientem & patientem, gloriæ ipsius theatrum abiicere iuberent. Idem quum duorum sceleſtorum iudex esset, alterum quidem ex Macedonia fugere, alterum uerò persequi iussit. Quum autem in loco amœno castrametaturus, audisset pabulum

ἀμφότερος, ἑκάτερος, id est uterq;

illic iumentis nõ esse: Qualis,inquit,nostra est uita,si ad asinorum commo- F
dum nobis est uiuendum? Munitum uerò quoddam castellum quum capere uellet,exploratoréque renunciassent,undique aditu esse difficile, neque capi posse: interrogauit,an ita difficile accessu foret, ut ne asinus quidem auro onustus adire posset. Idem quum ii qui circa Lasthenem Olynthium quererentur atque ægrè ferrent se à quibusdam Philippi ipsius familiaribus proditores appellari:Inepti,inquit, natura & agrestes sunt Macedones, utpote qui Scapham Scapham uocent. Filium autem monebat,ut blandè mansuetéque cum Macedonibus conuersaretur, quò sibi multitudinis potentiam compararet,donec alio regnante ipsi humano esse liceret. Adhoc consule- G
bat quoque,ut eos qui potentes in ciuitatibus forent, & bonos & malos sibi conciliaret,ac opus quum esset,bonis quidem uteretur, malis uerò abuteretur. Sed Philoni Thebano,à quo & beneficiis affectus,& hospitio susceptus fuerat quando Thebis obses erat,quum nullum postea munus ab eo accipere uellet:Ne me,inquit,beneficentia & gratia superatum,ingenita mihi uincendi benefaciendo præstãtia priues. Idem quum multos captiuos uenderet, indecorè tunica contracta sedens,unus ex iis qui uendebantur,clamauit:Parce mihi Philippe: nam paternus tibi sum amicus. Et percontante Philippo, Vnde ô homo,& quo modo?propè,inquit, accedẽs tibi dicam. Quum igitur H
propius adductus esset:Paulo,inquit,inferius chlamydem demitte: sic enim sedens,indecorè te habes. Tum Philippus: Ipsum dimittite,inquit: nam uerè beneuolus & amicus mihi esse ignorabatur. Ad cœnã uerò ab hospite quodam inuitatus, in itinere quum multos secum adduceret, ac hospitem perturbatum uideret (neque enim satis erant quæ fuerant præparata) nuncium unicuique amicorum præmittens monuit,placentæ locum relinquerent. Illi uerò sic esse sibi persuadentes,atque expectantes,non multum comederunt: itáque omnibus quæ parata erant suffecere. Idem Hipparchi Eubœẽsis mortem planè grauiter tulit,ac quodam dicente, Attamen ille maturus decessit: I
Sibi quidem ipsi,inquit,sed mihi citò. Antè nanque mori properauit, quàm diguam nostra amicitia gratiam à me receperit. Ab Alexandro autem quum se criminari accepisset,quòd filios ex multis mulieribus tolleret:Ergo quum multos,inquit,habeas regni æmulos,& bonus euade,& probus,ut non mea, sed tua gratia regnum adipiscaris. Hortabatur quoq; eum, ut Aristoteli operam daret,ac philosophiæ:ne multa,inquit, eiusmodi agas, qualia me fecisse pœnitet. Quum uerò quẽdam ex Antipatri amicis iudicum numero adscripsisset,posteaquam & barbam & capillos eum sibi inficere sensit, remouit, K
quòd diceret eum qui in capillis infidus esset,dignum non esse cui in negociis fides haberetur. Quandam autem Machętæ causam quum ipse iudicarer, ac dormitans parum iuribus intendisset,ipsum condemnauit. Sed Machæta reclamante,se prouocare:indignatus,ad quem?ait: & Machętas: Ad teipsum ô rex,inquit,si uigilans attendensq; audieris. Tunc quidem Philippus surrexit:sed quum ad se magis rediisset, nossetq; iniuria Machætam affectum, iudicium quidem non rescidit,sed litis æstimationẽ ipsi persoluit. Harpalus uerò pro cognato & familiari Cratete iniuriarũ accusato,quũ dignũ esse censeret ut mulctã quidẽ persolueret,sed à iudicio liberaretur,ne cõuiciis afficeretur:

Melius

A Melius,est,inquit,istum ipsum,quàm nos propter istũ malè audire. Sed amicis ægrè ferentibus quòd ipse à Peloponẽsibus beneficio affectis in Olympicis ludis exibilaretur: Quid igitur,inquit,si malo afficiantur? Diutiuscule uerò quum in castris dormisset,ac deinde surrexisset: Securè,inquit,dormiui:nam Antipater uigilabat. Rursus quũ interdiu dormiret,ac Græci qui ad fores conuenerant,molestè ferrent,atq; criminarentur:Ne admiremini,Parmenio inquit,si nunc Philippus dormit:nam quãdo uos dormiebatis,ille uigilabat. Quendam uerò cantorem quum inter cœnandum emẽdare uellet, ac de sonis loqui:Ne tibi tãtum mali,cantor inquit,eueniat ô rex,ut me ista
B melius scias. Sed quo tempore ab Olympiade uxore filioq; Alexandro diffidebat, Demaratus Corinthius ad ipsum uenit: à quò rogatus, quo modo Græci mutuò se haberent:Nimium,inquit, Græcorum concordia tibi est curæ,quum proximi familiarissimiq; aduersus te ita habeãt. Qua re prudentior factus,& ab ira cessauit,& illos sibi reconciliauit. Anus uerò paupercula quũ dignum esse putaret se ab illo iudicari,& sæpenumero importuna esset, ociũ sibi non esse dixit. Vetula uerò clamans:Ergo ne rex quidem sis,inquit. Sed ipse dictum admiratus,non illam modò,uerũ alios quoq; è uestigio audiuit.

ALEXANDER adhuc puer,patre multa prosperè gerente, minimè
C quidem lætabatur,sed ad pueros qui secum educabantur,aiebat: Nimirũ pater nihil mihi relinquet agendum. Pueris autem dicentibus,Hæc nempe tibi acquirit:At quid prodest,inquit,si multa quidem habeamus,& ego faciã nihil? Agilis uerò & pedibus uelox quũ esset,hortaretur; à patre ut in Olympiis stadium curreret:Si quidem,ait,reges mecum sint certaturi. Puellam autem ad se sub intempestam noctem adductã ut nnà cubaret,interrogauit, cur tam sero? Ac illa quum respondisset,se tantisper expectasse dum maritus cubitum iret,grauiter seruos increpuit,quòd ferè ipsorũ opera adulterium perpetrasset. Quum autem diis sacrificaret,ac citra parsimoniam thura in ignes
D sæpius iniiceret:Leonides pædagogus,Tam sumptuosè,inquit,ô fili sacrificato,quum thuriferã subiugaueris regionẽ. Potitus igitur illa, hanc ad ipsum epistolam dedit: Misi tibi thuris & casiæ talenta centum,ne posthac in deos sis auarus,sciens nos etiam aromatifera potitos esse regione. Apud Granicũ uerò pugnaturus, Macedonas hortabatur ut abundè cœnarent, omniaq; in medium conferrent,tanquam postridie quæ hostium essent cœnaturi. Perillus autem quidam ex amicorum numero quũ filiabus dotem petisset, quinquaginta quidem talenta illum accipere iussit. Sed quum ille dixisset,decem satis esse:Tibi quidẽ,inquit,accipere,sed mihi nequaquam satis est dare. Ana-
E xarcho autem philosopho dispensatorẽ iussit quantum peteret dare. Sed quũ dispensator dixisset,illum talenta centum petere:Bene,inquit,facit,quũ sciat se amicum habere qui tot elargiri & possit & uelit. Mileti uerò quũ multas athletarum statuas uidisset,qui in Olympiis Pythiisq; uicissent: Et ubinã,inquit,tanta ista erant corpora,quando barbari uestram urbem obsidebant? Idẽ quum Ada,Cariæ regina,bellaria & opsonia,à structoribus & coquis impendiò elaborata,ad ipsum quotidie mittere amaret,meliores aiebat sibi esse coquos & opsonatores,ad prandium quidem nocturnum iter,ad cœnam uerò prandii mediocritatem. Omnibus autem ad pugnam instructis,quum duces

Alexandri opsonatores.

rogassent, Numquidnam ad hæc? nihil, inquit, nisi ut barbæ Macedonibus F
radantur. Sed Parmenione admirante: An ignoras, inquit, in pugna nullum esse quàm barbæ meliorem captum? Quum uerò Darius innumera ei uellet dare talenta, Asiamq; ex æquo diuidere, dixissetq; Parmenio: Ego quidē accepissem, si Alexāder essem: Et ego, inquit, per Iouem, si Parmenio. Sed Dario respōdit, neq; terram duos Soles, neq; Asiam duos Reges tolerare. Apud Arbella uerò quum aduersus centena hominū millia de rerum summa periclitaturus esset, amici ipsum adiere, ac milites accusauere, quòd in tentoriis colloquerentur statuerentq; se nihil spoliorum in regium tabernaculum relaturos, sed sibiipsis lucraturos. Tum ille ridēs, Bona, inquit, nunciatis: nam G
uirorum ad uincendum non fugiendum præparatorum collocutiones audio. Ac multi quidem militum ad ipsum accedentes dicebant: O Rex confide, neque hostium multitudinem time, neque enim pædorem nostrum tolerabunt. Sed instructo iam exercitu, quum militem quendam uidisset iaculum amento religantem, ex acie ut inutilem expulit, quippe qui tunc se instrueret, quum armis utendum esset. A matre uerò epistolam, accusationes secretas in Antipatrum calumniásque continentem, unà cum Hephæstione, ut consueuerat, legens, nihil quidem illum prohibuit, sed posteaquam perlegit, anulum sibi detraxit, ac illius ori sigillum impossuit. Iouis autē filius in Am- H
monis templo quum à sacerdote foret appellatus: Nihil, inquit, est mirandū: nam Iupiter omnium natura pater est, qui optimum quenq; sibi adoptat. Sed quum sagittæ ictu crus ipsi foret uulneratum, multiq; eorum qui illum sæpenumero Deum appellare consueuerant, accurrissent: serena fronte, Hic quidem, inquit, sanguis est, ut uidetis, & non liquor, ut canit Homerus,

Qualem cœlicolæ diui misere fluentem.

Quibusdam uerò Antipatri frugalitatem laudantibus, quippe qui dnrè aspereq; uiueret: Antipater, inquit, albis quidem extrinsecus indutus est, intus autem purpureus est totus. Idem per hyemem & frigus quum in cōuiuio apud I
amicum esset, focúsque paruus ac parum ignis foret illatum, uel ligna uel thus iniici iussit. Antipatrides uerò quum formosam psaltriam adduxisset ad cœnam, commotus facie in eam Alexander, Antipatridem ipsum interrogauit, an mulieris amore teneretur. Isq; confessus quum esset: O sceleste, inquit, non è conuiuio statim abduces mulierem? Sed Pythonem Euii tibicinis concubinum quum Casander uiconaretur osculari, idq; Alexāder animaduerteret ægrè ferentem Euium, indignatus in Casandrum exiliuit clamans: Ergo ne amari quidem per uos quicquam licet? Dimittente autem ipso ex Macedonibus ualetudinarios & mutilatos ad mare, delatus est quidam qui se K
ipsum inter ægrotos scripserat non ægrotans. In Alexādri conspectum igitur quum uenisset, ac examinatus, se ob amorem Telesippæ ad mare abeuntis simulasse confessus esset, interrogauit Alexander, quicum de Telesippa loquendum foret. Sed cum accepisset illam esse liberam: Ergo ô Antigene, dixit, suadeamus Telesippæ ut nobiscum maneat: nam cogere quum libera sit, nostrum non est. Græcos uerò mercede ab hostibus conductos quum cepisset, Athenienses quidem & Thessalos in compedibus seruari iussit, ut qui mercede militarent, quum & illi ex publico uictum haberent, & hi terram,

quam

A quam fertilissimam possiderent, non colerent. Dimisit uerò Thebanos, inquiens: Solis his neque urbs, neq; ager à nobis relictus est. Sed Indũ qui optimè sagittare uidebatur, iactabatq; uel per annulum sagittas esse missurũ, quũ cepisset, artem ostentare iussit: quod quum ille nollet, indignatus ut necaretur imperauit. Quum igitur ad supplicium is ducererur, ad lictores conuersus, dixit se permultos dies nõ exercuisse, ac ne aberraret timuisse. Id uerò quum Alexander accepisset, miratus est, ac datis muneribus eum liberauit, quia mori maluisset, quàm gloria indignus uideri. Taxiles autem unus ex Indorũ regibus, quum obuiàm Alexãdro factus ipsum præmoneret, ne secum pugna-
B ret, bellúmue gereret, sed si inferior esset, beneficium acciperet: sin melior, cõ ferret: Immò uerò, inquit, de hoc pugnandum est, uter benefaciens superior sit. De petra uerò quæ in Indis Aornus uocatur, quum audisset locum captu difficilem esse, sed eum qui teneret, timidum: Nunc, inquit, locus captu est facilis. Idem, posteaquam alius petram tenens quæ minimè capi posse uidebatur, seipsum ei tradidit, non solùm suæ regioni illum dominari iussit, sed alia quoque loca adiecit, inquiẽs: Homo hic mihi sapere uidetur, qui se probo uiro quàm munito loco credere maluerit. Sed post captam petrã amicis dicentibus, Herculem rebus gestis ab ipso superatum: At ego, inquit, mea gesta cũ
C imperio, ne uno quidẽ uerbo cum Herculis gestis arbitror conferenda. Idem amicorum quosdam, quos in tesserarum ludo senserat non iocari, mulctauit. Ac ex primis quidem potentissimisq; amicis Craterum maximè honorare, Hephæstionem uerò amare uidebatur. Nam Craterus quidem, aiebat, regis amicus est, sed Hephæstion Alexandri. Xenocrati autem philosopho quinquaginta quum misisset talenta, isq; non accepisset, quòd diceret se illis non indigere, percontatus est, an ne amicum quidem Xenocrates haberet: nam mihi, inquit, Darii diuitiæ uix satis in amicos fuere. Posteaquam antẽ Porus ab ipso rogatus post pugnam, quomodo te utar? regiè, respondit: ac iterum
D percontatus, nunquid aliud? Omnia, dixit, in ipso regiè insunt: admiratus hominis & prudẽtiam & fortitudinem, maiorem illi regionem ea quam prius tenuerat, adiecit. Idem à quodam se uituperari audiens: Regium est, inquit, quum benefeceris, malè audire. Moriens autem quum ad amicos respexisset: Magnum, inquit, mihi epitaphium uideo futurum. Posteaquã uerò mortuus est Alexander, Demades orator aiebat se uidere Macedonum exercitum duce fraudatum, Cyclopi similem excæcato.

PTOLEMAEVS Lagi sæpenumero apud amicos & cœnabat, & dormiebat: ac siquando cœnam ipse præberet, illorũ utebatur rebus, cõmo-
E datò accipiẽs pocula, lectos, mensas: nam ipse plura nõ possidebat, quàm quę necessaria forent: quum ditare, quàm ditescere, magis regium esse dictitaret.

ANTIGONVS pecunias acriter exigens, quum quidam dixisset, At Alexander talis non erat: Et meritò, inquit, nam ille Asiam demetebat, ego uerò spicas lego. Quosdam uerò militum thoracatos & galeatos quum pila ludentes uidisset, perquam lætatus est, ac illorum duces ad se uocauit laudaturus. sed quum ipsos bibere accepisset, eorum ducatus militibus ipsis tradidit. Admirantibus autem omnibus, quòd senex effectus bene ac mãsuetè rebus uteretur: Prius, inquit, potentia mihi opus erat, nunc uerò gloria & be-

neuolentia. Idem Philippo filio multis præsentibus rogante, quando castra F
moturus esset? Ecquid times, inquit, ne solus tubam non audias? Quum uerò
adolescens ipse instaret, ut ad uiduam tres formosas habentem filias diuerte-
ret, præfecto hospitiis ad se uocato, filium, inquit, meum ex locorum angu-
stiis non exiges? Morbo autem diuturno quum laborasset, conualuissetq; : ni-
hil, inquit, peius: hæc enim ægrotatio nos admonuit, ne multum efferamur,
quum mortales simus. Hermodotus uerò quum in poëmatis ipsum Solis fi-
lium scripsisset: In hoc * Lasanifer, inquit, tibi non astipulatur. Quidam au-
tem quum dixisset, omnia regibus & honesta & iusta esse: Per Iouem, inquit,
regibus barbarorum, sed nobis sola honesta sunt honesta, & iusta sola iusta. G
Marsyas uerò frater quum litem ageret, censeretq; sibi domi iudicium insti-
tui: Melius, inquit, in foro quidem erit, si nihil iniustè agimus. Per hyemem
uerò in locis rerum necessariarum penuria laborãtibus aliquando castra po-
nere coactus est: ubi quum è militibus quidam in ipsum conuicia iactarent,
ignorantes illũ propè esse, tentorio uirga patefacto, Flebitis, inquit, nisi lon-
gius remoti malè nobis dicetis. Idem Aristodemo quodam ex amicis, qui na-
tus è coquo putabatur, consulente sibi ut sumptus muneráque diminueret:
Verba tua, inquit, Aristodeme ius olent. Quum uerò Athenienses ipsius ser-
uum honorantes, tanquam liberum ciuitate donassent: Non unum, inquit, so H
lum Athenienſem uelim à me uerberari. Quidam autem adolescens Anaxi-
menis rhetoris discipulus, quum orationem præmeditatam cum apparatu co
ram eo haberet, nescio quid intelligere uolens percontatus est: sed quũ ado-
lescens reticuisset: quid ais, inquit? hæc'ne sunt in tabulis scripta? Sed alterum
audiens rhetorem dicentem, anni tempus niuem iaciens aduentu suo effe-
cisse ut herba regio uacaret: Non, inquit, me ut turba uti cessabis? Thrasyllus
uerò Cynicus quum ab eo drachmam petisset: At regi, inquit, hoc dare non
conuenit. Sed illo subiiciente, Da igitur mihi talentum: Atqui Cynicum, in-
quit, hoc accipere non decet. Demetrium autem filium magna cum classe ac I
exercitu mittens ad Græcos liberandos, aiebat, Gloriã à specula Græciæ ue-
luti faculam in totum terrarum orbem accendi. Sed Antagoras poëta quum
elixaret congrum, ipseq; patellam quateret, post illum stans Antigonus, Pu-
tásne, inquit, Homerum, ô Antagora, quum Agamemnonis gesta scriberet,
congrũ elixasse? Tum Antagoras: Et tu, inquit, ô rex, putás ne Agamemno-
nem talia gerentẽ curasse, num quis in exercitu congrum coqueret? Mithri-
datem uerò auream messem demetere quum per somnium uidisset, eum in-
terficere decreuit. Et quum id Demetrio filio aperuisset, iureiurãdo ut tace-
ret adegit. Sed Demetrius apud mare cum Mithridate unà deambulans, ha- K
stæ cuspide in littore scripsit, Fuge Mithridates. Quod planè quum is perce-
pisset, in Pontum fugit, ibiq; regnauit.

* *Aliàs bolisfr.* ὁ λασανοφόρος.

Ialysson, id est imaginem Liberi patrii.

DEMETRIVS Rhodios obsidens, Protogenis pictoris tabulam, in
qua Ialysson pingebat, quodam in suburbio cepit. Rhodiis igitur per præco-
nem repetentibus, utq; tabulæ parceret deprecantibus, respondit se potius
paternas imagines, quàm illam picturam esse corrupturum. Quum autem
fœdera cum Rhodiis ipsis percussisset, machinam Helepolin, à capiendis ur-
bibus dictam, apud illos reliquit, quæ & suæ magnificentiæ, & illorum forti-

tudinis

A tudinis monumentum esset. Post Atheniēsium uerò defectionem quum urbem cepisset, quæ iam propter annonæ penuriam malè habebat, ē uestigio concione aduocata frumentum ipsis dedit. Sed quum in concione uerba faceret, in barbarismum incidit: quumq; eorum quidam qui sedebāt, acclamasset quo modo uerbum illud erat pronunciandum: Igitur huius quoq; emendationis gratia, inquit, uobis alia quinque modiorum millia dono.

ANTIGONVS secundus capto patre Demetrio, quum ab eo iussus esset amicorum quodam misso, neque obedire, neque urbibus cedere, si quid à Seleuco adactus scripsisset: ad Seleucum ipsum scripsit, se ipsi & toto regno
B cessurum, & seipsum obsidem traditurum, si Demetrium patrem liberaret. Pugnaturus autem contra Ptolemæi duces, quum dixisset gubernator, multo plures hostium esse naues: Meipsum præsentem, inquit, contra quot naues opponis? Inuadentibus uerò hostibus quum aliquando cederet: Non equidē, inquit, fugio, sed utile quod retro situm est sequor. Quum autem adolescens fortis quidem patris filius, sed qui non ualde bonus ipse miles uideretur esse, patris stipendia rogaret: At ego, inquit, adolescens, propter cuiusque utilitatem, non propter paternam fortitudinem stipendia ac munera trado. Zenone autem Citieo mortuo, quem maximè philosophorum admirabatur, thea-
C trum suorum gestorum sublatum esse aiebat.

LYSIMACHVS in Thracia à Dromacheta superatus, quū seipsum exercitumq; propter sitim tradidisset, posteaquā bibit captiuus iam effectus: O dii, inquit, quàm paruæ uoluptatis causa meipsum ex rege seruum effeci? Philippidi autē Comico poëtæ, amico & familiari suo quū dixisset, Cuius te rerū mearum participē facio? ille, cuiuslibet respondit, præterquā secretarū.

ANTIPATER quum Parmenioni mortem ab Alexandro illatam accepisset: Si quidem Alexandro, inquit, Parmenio insidiatus est, cui fidendum? sin minus, quid agendum? Demade autem iam seniore facto: Velut, in-
D quit, ex immolata uictima, uenter solus & lingua supereſt.

ANTIOCHVS tertius ad ciuitates scripsit, si quid contra leges per literas facere iusserit, ne sibi tanquam ignaro pareant. Dianæ uerò sacerdotem intuitus, quum formosissima fuisset uisa, statim Epheso recessit, ne præter animi sententiam aliquid impii perpetrare cogeretur.

ANTIOCHVS cognomēto Hierax, aduersus Seleucum fratrem de regno bellum gerebat. Sed quum Seleucus à Gallogræcis uictus nusquā appareret, ac trucidatus putaretur, depositā purpura Antiochus pullum sumpsit amictum. Paulò pòst uerò audiens fratrem saluum esse, & diis supplica-
E tiones fecit, & sibi subditas ciuitates coronari iussit.

EVMENES à Perseo insidiis petitus periisse uisus est. Ea uerò fama Pergamum perlata, Attalus eius frater sumpto diademate, ac eiusdem accepta uxore cœpit regnare. Sed quum fratrē aduentare audisset, depositō diademate, sumptóque iaculo, cum aliis satellitibus obuiàm illi (ut solebat) processit. Eum uerò Eumenes iucundè amplexus, in aurem illi dixit: Ne properes meam antè uxorem ducere, quàm me mortuum uideas. Neque aliud per totam uitam suspectum aut dixit, aut fecit: quinetiam moriens & uxorem & regnum illi reliquit. Quapropter ille quidem ex suis ipsius liberis nullum

educauit,quum multos ſuſtuliſſet,ſed Eumenis filio, quum ad ætatem per- F
ueniſſet,regnum adhuc niuens tradidit.

PYRRHVS Epirotarum rex à filiis adhuc pueris interrogatus, cui-
nam regnum eſſet relicturus:Quicunque è uobis,inquit, acutiorem habue-
rit gladium.Rogatus autem,utrum Python,an Caphiſius melior tibicen eſ-
ſet:Polyperches,inquit,imperator.Cum Romanis uerò congreſſus,bis qui-
dem uictoria parta,ſed multis & amicorum & ducum amiſſis:Si uno,inquit,
prælio Romanos iterum uicerimus, peribimus. Siciliæ autem potiundæ ſpe
fruſtratus,quum illinc ſoluiſſet,ad amicos retro conuerſus, Qualem,inquit,
Romanis & Carthaginenſibus palæſtram relinquimus?Militibus uerò aqui- G
lam eum appellantibus, Ecquid non debeo ueſtris armis, inquit, ut uelocibus alis in altum tolli? Idem quum audiſſet, à quibuſdam iuuenibus ſe inter
compotandum multis conuiciis maledictiſque laceratum,iuſſit omnes ad ſe
per diem adduci:quúmque adducti forent,primùm interrogauit,an illa de ſe
dixiſſent. Tum ex illis unus:Hæc,inquit,ô rex, ſed multo plura his dixiſſe-
mus,ſi plus uini habuiſſemus.

ANTIOCHVS, qui ſecũdò aduerſus Parthos exercitum duxit, quũ
in uenatione quadam ſtudio perſequendi feram,ab amicis & ſeruis aberraſ-
ſet,in caſam pauperiorum hominum ignotus intrauit: ac inter cœnandum H
quum de rege ſermonem iniecciſſet, audiuit aliàs bonũ quidem eſſe,ſed ami-
cis flagitioſis utentem plurima negligere, ſæpeq; illa quæ ſint neceſſaria,ni-
hil curare,quòd uenationis nimiũ eſſet ſtudioſus. Ac tũc quidem tacuit: ſed
poſteaquam ſatellites ſimul cum die ad caſam illam uenerunt,cognitus,alla-
ta purpura & diademate:Nimirum,inquit,ex quo die uos ſumpſi, heri pri-
mùm uera de meipſo uerba audiui.Hieroſolyma uerò obſidens,quum Iudæi
maximo illi feſto ſeptem dierum inducias petiſſent,non illas modò conceſ-
ſit,uerùm tauros quoque cornibus auratis inſtructos, odorúmque & aroma-
tum copiam uſque ad portas cum pompa egit,ac uictimis illorum ſacerdoti- I
bus traditis,in caſtra reuerſus eſt. Quapropter Iudæi admiratione tantæ libe-
ralitatis ducti,ſtatim poſt feſtum ſeipſos illi dediderunt.

GRAECORVM APOPHTHEGMATA.

THemiſtocles adhuc adoleſcens, in compotationibus & cum mulieribus
uerſabatur: ſed poſteaquam Miltiades imperator in Marathone barbaros
debellauit,non erat Themiſtoclem deprehendere quicquam indecorè agen-
tem. Admirantibus uerò mutationem, dicebat: Non ſinit me dormire tor-
peſceréue Miltiadis trophæum. Interrogatus autem, utrum potius Achilles, K
an Homerus eſſe uellet:Tu uerò,inquit,utrum eſſe malles,uictor in Olym-
piis,an uictorum præco? Xerxe autem magna cum claſſe contra Græciá de-
ſcendente,ueritus ne populi princeps Epicydes, quæſtuoſus homo & timi-
dus,imperator creatus urbem perderet,argento perſuaſit ut prętura abſtine-
ret.Idem cum Adimantus prælio nauali decernere non auderet, ac Themi-
ſtocli ad hoc Græcos inuitãti incitantiq; diceret:ô Themiſtocles, qui in cer-
taminibus antè inſurgunt,ſemper uincuntur:Etiam,inquit,ô Adimante,ſed
ne ii quidem qui poſteriores ſunt,coronantur. Verùm Eurybiades quum ba-
culum ſuſtuliſſet tanquam percuſſurus:Percute quidem,inquit,ſed audi.Eu-

rybiadi

A rybiadi autē non persuadens ut in locorum angustiis pugnam nauale com
mitteret,ad barbarum clàm misit monens ne Græcos timeret fugientes.Sed
posteaquam persuasus ille uictus est,quòd illic pugna nauali decertasset,ubi
Græcis expediebat:rursus ad ipsum misit,hortatus ut ad Hellespontum quā-
uelociſſimè recurreret:Græcos enim de soluendo ponte cogitare: ut Græciā
seruans,illum seruare uideretur. Seriphius autem quidam quum in eum di-
xisset,non uirtute sua,sed propter urbis gloriam clarum esse: Vera, inquit,
narras:nam neque ego Seriphius si forem,clarus euasissem: neq; tu,si Athe-
niēsis.Antiphate autem illo pulchro, antea quidem Themistoclem auersan-
B te ac contemnente,sed posteaquam magnam adeptus est gloriam,accedente
& adulante:O adolescens,inquit,serò quidem utrique,sed tamē resipuimus.
Ad Simonidem uerò quoddam iudicium minus iustum essagitantem,dixit,
Neque illum esse bonum poētam posse,si præter numerum caneret: neq; se
bonum principem,si præter legem iudicaret. Filium autem qui matri in de-
liciis erat,plurimum Græcorum omnium posse colligebat. Nam Græcorum
imperio Athenienses potiri aiebat,se Athenienſium,sui matrem illius,at illū
matris.Idem quum ex iis qui filiam suam uxorem petebant,diuiti probū prę-
tulisset:Virum dicebat se malle pecuniarum indigentem,quàm pecunias ui-
C ri.Prædium autem uendens,proclamari iussit, bonum quoque uicinum ha-
bere.Athenienſibus uerò eum uituperantibus, Quid tumultuamini,inquit,
ab iisdem beneficio sæpius affecti? Ac platanis quidem se similem esse dice-
bat,ad quas tempestate deprehensi confugiunt,sed adueniente serenitate il-
las prætereuntes uellicant atque discerpunt, necnon conuiciis prosequun-
tur. Eretrienses autem irridens aiebat,gladium quidem sicut Teuthidas ha-
bere,sed cor non habere.Posteaquam uerò Athenis primùm,deinde ex Græ
cia quoque pulsus fuit, quum ad Persarum regem ascendisset, ac loqui iuſ-
sus esset,orationem uariis pictisque stragulis similem esse dixit. ut enim il-
D la,sic hanc extentam ostentare imagines & figuras,contractam uerò occul-
tare atque delere. Itaque & annum petiit, quo Persica lingua percepta, per
seipsum,& non per alium cum rege ipso colloqui posset. Multis autem mu-
neribus à rege honestatus, & citò locupletatus, ad seruos, O pueri, inquit,
perditi eramus,nisi periissemus.

MYRONIDES aduersus Bœotios exercitum ducens,nunciauit A-
thenienſibus egrediendum esse. Sed quum hora instaret,ac turmarum præ-
fecti dicerent, omnes nondum adesse: Adsunt,inquit,qui sunt pugnaturi.
Vsusq; illis promptis,hostes superauit.

E ARISTIDES cognomento Iustus,opinione sua rempub.semper ad-
ministrabat,sodalitatesq; fugiebat,ueluti potentia ex amicis parta ad iniquè
agendum instigante. Sed quum Athenienses in ipsum testaceis suffragiis ex
urbe pellendum concitati forent,ac illiteratus homo & agrestis testam ge-
rens ad ipsum accessisset rogans ut nomen Aristidis in testa ipsa describeret:
Cognoscis nempe Aristidem?inquit. Et quum homo dixisset,se quidem nō
cognoscere,sed Iusti cognomen molestè ferre,tacens nomen testæ inscripsit
ac reddidit. Cum Themistocle autem,cui inimicus erat,orator missus:Visne,
inquit,ô Themistocles,in finibus inimicitias relinquamus?Nam si uidebitur,

quum reuersi fuerimus, illas resumemus. Quum uerò tributa Græcis statuis- F
set, tanto pauperior rediit, quantum in ipsam peregrinationẽ impendit. Sed
quum ii uersus, quos Aeschylus de Amphiarao fecerat, in theatro canerẽtur:

Nam uult uir esse, non uideri, hic optimus,
Qui mentis altæ fructiferam sulcans segetem,
Consulta callens germinat grauissima:

omnes in Aristidem oculos coniecerunt.

PERICLES quotiescunq; exercitus dux creatus esset, paludamẽtum assumens hæc sibiipsi dicebat: Pericles animaduerte, liberis es imperaturus, & Græcis, & Athenienſibus. Iubebat autem Athenienses Aeginam tollere, tan- G
quam Pirei lippitudinem. Ad amicum uerò quendam testimonium falsum, cui & iusiurandum inesset, rogantem: Vsque ad aras, inquit, mihi amico esse licet. Idem moriturus quum esset, seipsum beatũ esse aiebat, quòd Athenienſium nemo sua causa pullam uestem induisset.

ALCIBIADES adhuc puer, quum in palæstra eo captu comprehensus esset, quem effugere nequiret, momordit colluctantis manum. Sed quum ille dixisset, Mordes ut fœminæ: Minimè, inquit, sed ut leones. Habẽs autem quampulcherrimum canem, quem septẽ millibus drachmarum emerat, caudam illi recîdit: Vt Athenienses, inquit, hoc de me loquantur, & aliud nihil H
curiosius inuestigent. Idẽ ad literariũ ludum quum accessisset, Iliada postulauit. At magistro se nihil Homeri habere dicẽte, illi incusso pugno recessit. Ad Periclis autem fores quum uenisset, audiens illum non esse ocioſum, sed considerare quonam modo Atheniẽsibus rationes reddat: Non melius erat, inquit, considerare quo modo non reddat? Quum autem ad iudicium capitale ab Athenienſibus è Sicilia uocaretur, seipsum abscondit, quòd diceret eum stultum esse, qui accusatus, quũ liceat fugere, quærat absolui & liberari. Sed quum quidam dixisset, Nõ credis patriæ de teipso iudiciũ? Ego quidem, ait, ne matri quidem, ne fortè ignorans pro calculo albo nigrum ferat. Idem I
quum audisset se cum sociis morti adiudicatum esse: At, inquit, declarabimus ipsis nos uiuere. Itaque ad Lacedæmonios profectus, Decelicum in Athenienses bellum excitauit.

LAMACHVS quendam turmæ ducem in errorem lapsum obiurgabat: qui quum dixisset, se postea nunquam id esse facturum: Atqui non est in bello, inquit, bis peccare.

IPHICRATES quum sutoris filius esse putaretur, omnibus quidem contemptui erat, sed in precio tunc primùm esse cœpit, quũ uulneratus hostem simul cum armis correptum in triremem suam uiuentem transtulit. Cę- K
terùm in amico & socio loco castra ponens, & uallum iaciens, & fossam diligenter circunducens, ad eum qui dixerat, Quid enim timemus? turpissimam quidem esse dixit imperatoris uocem, Non expectaram. Aciem uerò contra barbaros instruens, se uereri aiebat, ne Iphicratem ignorent, qui alios stupefaciat hostes. Idem iudicium capitis subire coactus, ad calumniatorẽ dixit: Quid facis ô homo, qui bello urbem circunstante, de me, & non mecũ suadeas consultare? In Harmodium uerò, Harmodii illius prisci abnepotem, in generis ignobilitatem conuicia sibi ingerẽtem, dixit: Meum quidem genus à me incipit,

A cipit,ſed tuum in te deſinit.Oratore autem quodam ipſum in concione interrogante,Quis tu es qui tãtopere ſuperbis?eques,an ſagittarius?an pedes, an ſcutifer?Nullus horum,inquit,ſed qui omnibus his imperare ſciam.

TIMOTHEVS exiſtimabatur fortunatus eſſe imperator, ac idcirco ei quidam inuidentes,pingebant urbes in naſſam illi dormienti ultro ingredientes: Timotheus igitur aiebat: Si tantas urbes dormiens capio, quid me facturum putetis expergefactum? Quodam autem ex temerariis imperatoribus nulnus Athenienſibus oſtentante: At me, inquit, quum ueſter eſſem contra Samios imperator,puduit catapultæ telum prope me cecidiſſe. Ora-
B toribus uerò Charetem extollentibus,dignúmque eſſe Athenienſium imperatorem cenſentibus:Non imperatorem, Timotheus inquit,ſed qui ſtrata imperatori ferat.

CHABRIAS eos dictitabat optimos eſſe imperatores, qui hoſtium res quamoptimè noſſent. Proditionis autem unà cum Iphicrate accuſatus, ab Iphicrate ipſo reprehendebatur, quòd de uita periclitans & in gymnaſium iret,& hora conſueta pranderet. Ergo ſi quid Athenienſes, Chabrias inquit,de nobis ſtatuerint,te quidem ſqualidum & ieiunum,me uerò pranſum & perunctum necabunt. Dictitare etiam ſolebat, formidabiliorem eſſe
C ceruorũ exercitum duce leone,quàm leonum ceruo imperãte. Athenienſes uerò in Philippum ipſo concitante,quidam è concione ſuclamauit,Bellum inueheſ.Etiam,per Iouem,inquit,& nigra ueſtimenta,& publicas funerum elationes,& funebres orationes,ſi liberi ſumus uicturi, neque Macedonum imperata facturi.

PYTHEAS quum adhuc eſſet adoleſcens,in concionem proceſſit,iis contradicturus decretis,quæ de Alexandro ſcribebantur.Sed quum quidam dixiſſet:Tu quum adeò iuuenis ſis,de tãtis rebus audes loqui?Atqui Alexãder,inquit,quem decernitis deum,me iunior eſt.

D PHOCION Athenienſis neque ridens, neque lachrymans ab ullo unquam eſt uiſus.Sed quum quidam in concione dixiſſet,Cõſideranti ſimilis uideris ô Phocion: Rectè, inquit, hoc coniectas:nam conſidero, ſi quid eorum quæ ſum apud Athenienſes dicturus, omittere ac recidere poſſim. Quum autem oraculum Athenienſibus datum eſſet,unum in urbe eſſe qui ſententiis omnium aduerſaretur: Athenienſeſque quiſnam eſſet, quærẽdum eſſe iuberent: Phocion ſe eum eſſe profeſſus eſt: Nam ſoli ſibi nihil eorum placere,quæ uulgus & ageret & diceret. Quum uerò apud populum ſententiam dicens aliquando approbaretur,uiderétque omnes pariter orationi
E ſuæ aſſentientes,ad amicos conuerſus: Num quid mali, inquit, forſitan imprudens dixi?Cæterùm Athenienſibus collationes pecuniæ ad ſacrificium quoddam petentibus, quum alii quidem conferrent, ſæpe & ipſe rogatus, Erubeſcerem,inquit,ſi uobis darem, huic autem non redderem.ſimul indicans fœneratorem.Quum uerò Demoſthenes orator dixiſſet,Te Athenienſes ſi inſanierint necabunt:Te uerò,inquit,per Iouem,ſi reſipuerint.Sed quũ Ariſtogiton condemnatus in carcere moriturus eſſet, rogarétque Phocionem ut ad ſe ueniret,amicíque ipſum ad improbum hominem ire non permitterent:Et ubinam,inquit,Ariſtogitonem quiſpiam iucũdius alloquatur?

Byzantiis uerò quum Athenienſes iraſcerentur, quòd Charetem non ad- F
miſiſſent in urbem cum copiis auxilio ſibi miſſum aduerſus Philippum, dixiſſetq; Phocion, oportere non ſociis iraſci diffidentibus, ſed imperatoribus fide carentibus, imperator ipſe fuit delectus: qui à Byzantiis quidem admiſſus, effecit ut re infecta Philippus abiret. Idem quum Alexander centum ipſi talenta dono miſiſſet, eos qui attulerant interrogauit, Curnam quum multi alii ſint Athenienſes, mihi ſoli hæc donat Alexander? Illis autem reſpondétibus, Quòd ſolum te bonum eſſe probúmque exiſtimat: Igitur me, inquit, talem & uideri & eſſe permittat. Alexandro autem triremes ab Athenienſibus petente, quum populus nominatim Phocionem prodire, atque ſententiam dicere iuberet: poſteaquam ſurrexit, Conſulo igitur uobis, inquit, ut uel armis uincatis, uel uictoribus amici ſitis. Sed quum de morte Alexandri uerba iactarentur, oratoréſque è ueſtigio in ſuggeſtum proſilirent, neque morari, ſed quamprimum bellum gerere ſuaderent, Phocion differendum ac iuſtè decernendum eſſe cenſebat. Si nanq;, aiebat, hodie mortuus eſt, eras quoque & ſemper mortuus erit. Verùm Leoſthene ciuitatẽ in bellum iniiciente, quòd illam noſſet ſpe præclara ad nomen libertatis imperiíque elatam, illius uerba cupreſſis ſimilia eſſe dicebat: nam pulchræ & ſublimes quũ ſint, fructum non habent. Sed prima quum ad uota ſucceſſiſſent, ac ciuitas H
ob nuncios rerum bene geſtarum diis ſupplicaret, interrogatus an ea ſic geſta eſſe uellet: Hæc quidem eſſe geſta, inquit, illa uerò conſultata. Cæterùm Macedonibus Atticam ingreſſis, maritimámque deprædantibus, eduxit iuuentutem: & quum multi ad ipſum concurrerent, hortantes ut collem occuparet, aciémque illic inſtrueret: O Hercules, inquit, quàm multos uideo imperatores, milites autem paucos? Sic tamen congreſſus uicit, ac Nicionem Macedonum ducem interemit. Verùm haud multò pòſt Athenienſes bello ſuperati, præſidium Antipatri admiſerunt. Quum uerò Menyllus præſidii princeps Phocioni pecunias dono daret, indignatus dixit, Neq; illum Ale- I
xandro meliorem eſſe, & cauſam qua nunc accipiat, quum tunc non acceperit, peiorem eſſe. Ac Antipater quidem aiebat, ſe ex duobus amicis quos Athenis haberet, neque Phocionem perſuaſiſſe ut acciperet, neque Demadé ſatiaſſe quum daret. Antipater uerò quum ipſum rogaret ut neſcio quid iniuſti faceret: Non potes, inquit, ô Antipater, Phocione & amico & aſſentatore uti. Sed poſt Antipatri mortem quum Athenienſes democratiam renouaſſent, Phocion cum amicis in concione morti fuit adiudicatus. Alii igitur flentes quidem ducebantur: Phocioni uerò qui cum ſilẽtio procedebat, quidam ex inimicis obuiam factus, in os expuit. Tum ipſe ad magiſtratus reſpi- K
ciens: Non aliquis iſtum, ait, indecorè ſe gerentem coërcebit? Quum autem unus eorum qui cum ipſo erant morituri, lamẽtaretur, atque indignaretur, Non amas, inquit, ô Euippe, cum Phocione mori? Sed quum cicutæ calix iam allatus eſſet, interrogatus, num quid ad filium diceret: Ego tibi, inquit, mando rogoq;, ne quid Athenienſibus harum rerum memoria iraſcaris.

Verba cupreſſis ſimilia.

PISISTRATVS Athenienſium tyrannus, quum ex amicis quidam ab ipſo defeciſſent, ac Phylen occupaſſent, ad illos uenit ſtratum colligatum ipſe portans. Sed illis interrogantibus quid uellet: Si uobis, inquit, perſuaſero,

A sero,ut abducam:sin minus, ut uobiscum maneam: propter hoc enim cum sarcinis ueni. Calumniata uerò apud ipsum matre,quòd adolescentem quẽdam adamaret,qui cum timente ac multum renuente clàm consuetudinem haberet,uocauit ad cœnam adolescentem, cœnatúmque interrogauit, quomodo fuisset exceptus. Illo autem opiparè dicente: Talia,inquit,quotidie tibi erunt, si matri meæ rem gratam feceris. Thrasybulus nerò ipsius filiam amans,quum obuiam factus osculatus foret,ac ipse in illum ab uxore concitaretur: Si qui nos amant,inquit,odio prosequamur,quid iis qui oderunt,faciemus? Ac Thrasybulo quidem uirginem dedit uxorem. Comessatores au-

B tem quidam in ipsius uxorẽ cum incidissent,multáque lasciuè ac petulanter & fecissent & dixissent, ac postridie Pisistratũ flentes deprecarentur ut sibi ignoscereț: Vos quidem,inquit,ut modesti sitis curate,sed uxor mea prorsus domo nusquam heri profecta est. Idem rogãtibus filiis,quum ipse aliam ducturus esset uxorem, nnnquid se accusaret: Minimè quidem, ait, sed laudo, uolóque & alios mihi tales filios nasci.

DEMETRIVS Phalereus Ptolemæum regem admonebat,ut conscriptos de regno imperioq; libros compararet atq; lectitaret: nam quæ amici non audent reges monere,ea in libris descripta esse. *Libros legere, principibus in primis utile.*

C LYCVRGVS Lacedæmonius ciues nutriẽdæ comæ assuefecit,quòd diceret,pulchros quidem coma fieri decentiores,deformes autem formidabiliores. Ad eum uerò qui ad democratiam in urbe constituendam hortabatur: Tu igitur primus,inquit,in domo tua statue democratiam. Cæterùm domos humiles ferra tantùm & securi struere iubebat. Pudere nanque in humiles casas pocula lectosq; ac mensas pretiosas inferre. Pugnis autem & pãcratio certare prohibuit, ut ne ludentes quidem defatigari consuescerent. Sæpius quoque aduersus eosdem militare uetuit, ne hostes efficerentur bellicosiores. Quare uulnerato postea Agesilao, Antalcidas dixit, præclaræ

D disciplinæ præmia ipsum à Thebanis accipere, qui illos bellum inuitos gerere docuisset.

CHARILLVS rex interrogatus,cur tam paucas leges Lycurgus tulisset: respondit,eos qui paucis uerbis utãtur,haudquaquã multis legibus indigere. Helotum uerò quidam quum audacius asperiúsque se cum illo gereret: Per deos,inquit,te interfecissem,nisi iratus essem. Ad eum autẽ qui percontatus est,cur comam Lacedæmonii gestent: Quia ex omnibus,inquit,ornatibus hic est minimè sumptuosus. *Helotes serui Lacedæmoniorum.*

TELECLVS rex ad fratrem ciues criminantem,quòd asperius secũ

E quàm cum illo se gererent: Tu nanque,ait,iniurias pati nescis.

THEOPOMPVS in quadam urbe ad eum qui sibi murum ostentabat, & interrogabat, num pulcher & altus uideretur: Minimè, si mulierum est,inquit.

ARCHIDAMVS in Peloponesiaco bello rogantibus sociis ut sibi tributa determinarentur,respondit,bellum non pasci determinatis.

BRASIDAS quum in caricis murem cepisset, morsus dimisit: deinde ad eos qui aderant,Nihil est, inquit, tam paruum, quod se non seruet, dum audeat ulcisci aggredientes. Sed in pugna per scutum iaculo percussus, *Inf. fol. 104. F.*

quum è uulnere hastam extraxisset, illa ipsa hostem uulneratum interemit. F
Sed rogatus quomodo uulneratus fuisset: Scuto, inquit, me prodẽte. Posteaquam uerò liberatis iis Græcis qui in Thracia erant, cecidit, legati Lacedæmonem missi, ad Brasidæ quoque ipsius matrem accesserunt: quæ primùm quidem eos interrogauit, an bene Brasidas obisset: ac laudantibus quidem illum Thracibus, dicentibúsque nullum alium talem fore: Ignoratis, inquit, ô hospites: nam Brasidas quidem fortis erat, sed Lacedæmon multos habet illo fortiores.

AGIS rex dictitabat, Lacedæmonios interrogare non quot sunt, sed ubi sunt hostes. Apud Mantineam uerò dum pugnare cum hostibus, qui G
plures erant, prohiberetur: Necesse est, inquit, cum multis pugnare, qui multis uelit imperare. Quum autem Helei laudarentur, quòd in Olympiis præclarè se gererent: Quid mirum, inquit, faciunt, si quarto quoq; anno per unũ diem iustitia utuntur? Sed illis in laudando perseuerantibus: Quid mirandũ, inquit, si in re bona, bene utuntur iustitia? In hominem uerò improbum sæpe interrogãtem, quis Spartiata optimus esset: Qui tui dissimillimus est, inquit. Sed alio interrogãte, quot essent Lacedæmonii: Quot, inquit, ad malos arcẽdos satis sunt. Quum autem ab alio idem quæreretur: Multi, inquit, tibi uidebuntur, si pugnantes ipsos spectaueris. H

LYSANDER uestes precioſas, quas Dionysius Siciliæ tyrannus suis filiabus miserat, non accepit, quòd diceret se uereri, ne illis indutæ deformiores uiderentur. In eos autem à quibus uituperabatur ut Hercule indignus, quòd dolo pleraque ageret, dicebat, quò leonina pellis non peruenit, uulpinam esse assuendam. Sed aduersus Argiuos, qui iustiora quàm Lacedæmonii de quo contendebant loco, dicere uidebantur, districto gladio
Violentè dictum. inquit: Qui huius est dominus, optimè de finibus disserit. Lacedæmonios uerò Corinthiorum murum segnius oppugnare animaduertens, quum leporem è fossa exilientem uidisset: Eos, inquit, timetis hostes, quorum iner- I
tia lepores in muris dormiunt? Quum autem Megarensis quidam in communi conuentu aduersus ipsum dicendi licentia usus esset: Tua, inquit, uerba ciuitatis egent.

AGESILAVS dictitabat eos qui Asiam incolerent, liberos quidem esse malos, bonos autem seruos. Sed assuetis illis regem Persarum magnum appellare: Ecquid ille, inquit, me est maior, nisi & iustior, & modestior? De fortitudine uerò atque iustitia percontatus, utra sit melior, Nihil, inquit, fortitudine indigeremus, si omnes iusti essemus. Noctu autem quum è terra ho- K
stili repentè castra moturus esset, uidens puerum quem amabat, lachrymantem propter imbecillitatem relinqui: Difficile est, inquit, simul & misereri & sapere. Menecrates uerò cognomento Iupiter, quum ad ipsum epistolam ita scripsisset, Menecrates Iupiter regi Agesilao felicitatem: rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanitatem. Lacedæmonii autem quum Athenienses ac socios apud Corinthum debellassent, audita cadauerum hostilium multitudine: Heu miseram, inquit, Græciam, quæ tot in seipsam uiros perdidit, quot satis essent ad barbaros omnes debellandos. Oraculum uerò quod uolebat, quum à Ioue in Olympia accepisset, Ephoris iubentibus ut Pythium quoq;

de iisdem

A de iisdem consuleret, Delphos profectus deum rogauit, an quæ patri, eadem ipsi quoque uiderentur. Quendam autem ex amicis ab Icarieo Care petens, ad eum ita scripsit: Nicias si te iniuria non afficit, dimitte: si iniustè agit, mihi dimitte: omnino autem dimitte. Idem ad eum audiendum inuitatus, qui luscinię uocem imitabatur: Ipsam, inquit, sæpe audiui. Post Leuctricam uerò pugnam Ephori animaduertentes urbem uiris uacuam esse, quòd lex inberet omnes eos qui territi fugissent, ignominiosos esse, uolebant infamiæ notam soluere, propterea que legislatorem Agesilaum declararunt. Is autem quum in medium prodisset, censuit leges postridie ratas fore. Aegyptiorum
B autem regi auxilio missus, unà cum eo ab hostibus obsidebatur, quum multo plures hostes ipsi forent, castrisque fossam circunducerent. Sed quum rex erumpere ac dimicare iussisset: Hostes, inquit, uolentes nobis esse pares, impediendi non sunt. Et quum spacii parum adhuc superesset ad fossam coniungendam, in eo quod relictum erat spacio acie instructa, quum totidem utrinque pugnarent, uictores euaserunt. Idem moriens amicos nullam sibi neque fictam neque pictam imaginem ponere iussit: Si quod enim opus, *Modestè.* inquit, bonum feci, hoc meum monumentum erit: si in nullum, ne omnes quidem statuæ.

C ARCHIDAMVS Agesilai filius, quum catapultæ iaculum tũc primùm ex Sicilia aduectum uidisset, exclamauit: O Hercules, uiri perit uirtus.

AGIS iunior Demade dicente, Laconicos enses propter breuitatem à præstigiatoribus deuorari: Atqui Lacedæmonii, inquit, his ipsis ensibus hostes assequuntur. Quum autem Ephori milites proditori committi iuberẽt: Alieni, inquit, ei fidem habere non debent, qui suorum proditor fuerit.

CLEOMENES ei qui se gallos qui pugnando interirent, ipsi daturum pollicebatur: Minimè, inquit, istis egeo, sed iis potius qui pugnando interficiant.

D PAEDARETVS inter trecentos non delectus, qui in ciuitate quidem ordine primus erat honor, hilaris ac ridens abibat, se gaudere dicens, si trecentos Sparta haberet ciues se meliores.

DAMONIDAS in ultimum chori ordinẽ à chori magistro collocatus: Euge, inquit, excogitasti, quomodo hic quoque in honore sit locus.

NICOSTRATVS Argiuorum imperator multis pecuniis, & nuptiis Lacænæ quam uellet, præter regias, oblatis, ad prodendum quendã locũ ab Archidamo exhortatus, respondit, Archidamum ab Hercule genus non ducere: Herculem enim circumeuntem malos pœna affecisse, Archidamum
E uerò eos qui sunt probi, malos efficere.

EVDAEMONIDAS quum in Academia Xenocratẽ uidisset iam seniorẽ cum discipulis philosophantem, audissetq; uirtutem ab ipso inquiri: Quando, inquit, illa utetur? Rursus quum alium audisset philosophum disserentem, quòd solus sapiens est bonus imperator: Sermo quidem admirandus est, inquit: sed qui loquitur, nunquam tubæ sonitu fuit excitatus.

ANTIOCHVS quum Ephorus esset, posteaquã accepit agrũ Messeniis à Philippo datum, interrogauit, num etiam illis de agro pugnantibus, ut uincerent dedisset?

ANTALCIDAS in Athenienſem, qui Lacedæmonios imperitos F
uocabat:Soli uidelicet nos,inquit, nihil mali à uobis didicimus. Sed quum
alius Athenienſis in ipſum dixiſſet, Atenim ſæpe uos à Cephiſo fugauimus:
Nos uerò,inquit,nunquam uos ab Eurota. Rhetore autem Herculis laudatio-
nem lecturo,Quis nempe illum uituperat?inquit.

EPAMINONDA Thebano exercitum ducéte, nunquam Panicus
& repentinus terror in caſtra incidit. Dicebat autem,in acie mori pulcherri-
mum eſſe. Armatorum uerò corpus non ſolùm athleticè,ſed etiam militari-
ter exercitatum eſſe oportere cenſebat:eóque corpulentis infenſus erat, ac
talem quendam exercitu expulit, dicens, uix tribus quatuórue ſcutis uen- G
trem illius tegi poſſe, propter quem ne ſua quidem pudenda unquam ui-
diſſet. Sic autem frugalis in uictu erat, ut à uicino ad cœnam inuitatus,
quum bellariorum obſoniorúmque ac unguétorum apparatũm iuueniſſet,
è ueſtigio abierit,dicens: Ego te ſacrificare,non laſciuire putabam. Quũ ue-
rò coquus dierum quorundam impenſæ rationem collegis redderet, nimiũ
olei ſumptum duntaxat ægrè tulit. Sed collegis admirãtibus,impenſam qui-
dem ſibi non eſſe moleſtam dixit, ſed ſi tantum olei intra corpus ille exce-
piſſet. Quum autem feſtum diem urbs celebraret,ac omnes compotationi-
bus & ſodalitatibus dediti eſſent,familiarium cuidã ſqualidus & cogitabũ- H
dus inter ambulandum occurrit:ac illo mirante, atque percontante, curnã
ſolus ita affectus circumiret:Vt uobis,inquit,omnibus ebrietati ac deſidiæ li-
ceat indulgere. Hominem uerò nequam qui mediocre quoddam ſcelus ad-
miſerat,Pelopidæ quidem roganti non dimiſit, ſed amicæ ſupplicanti con-
ceſſit,dicens ſcorta decere,nõ imperatores,eiuſmodi accipere dona. Quum
uerò Lacedæmonii copias educerent, oraculáque Thebanis ferrentur, alia
quidem eos uictum iri,alia uictores fore ſignificantia: hæc ad dexteram tri-
bunalis partem,illa ad ſiniſtram poni iuſſit,omnibúſque ita poſitis ſurrexit,
& dixit:Si imperatoribus quidẽ parêre uolueritis, ac ſimul inuadere hoſtes, I
hæc uobis ſunt oracula,indicans meliora:Sin autem aduerſus pericula timi-
di fueritis,illa,reſpiciens ad peiora. Idem contra hoſtes exercitum educens,
tonitru facto,ac iis qui circa ipſum erant,interrogantibus quid deum ſigni-
ficare putaret,attonitos eſſe hoſtes dixit:quippe qui quum talia adſint loca,
in talibus caſtrametétur. Suauiſſimũ autẽ omnium bene fortitérque ſibi ge-
ſtorum illud eſſe dicebat, quòd ſuis adhuc uiuis parétibus apud Leuctra La-
cedæmonios ſuperaſſet. Cæterùm poſtridie illius pugnæ, quum alio tẽpore
ſolitus eſſet uncto corpore,ſerenóque uultu in publicum prodire, ſqualidus
& humilis ac ſordidus proceſſit. Interrogãtibus igitur amicis,num quid ſibi K
triſte accidiſſet:nihil,inquit:ſed heri ſenſi me animo fuiſſe quàm par ſit ela-
tiore:quocirca heſternæ lætitiæ intemperãtiã hodierna triſtitia caſtigo. Quũ
autem Spartiatas ſuam calamitatem abſcondere ſenſiſſet,uolés illius magni-
tudinẽ declarare,non ſimul omnes,ſed ſingulas ciuitates cadauera colligere
permiſit. Itaque plura quàm mille Lacedæmoniorum cadauera fuere nume-
rata. Iaſon uerò Theſſalorum princeps quum ſocius Thebas ueniſſet,ac duo
millia aureorum Epaminondæ uehementer indigenti miſiſſet,aurum quidẽ
non accepit,ſed quum primùm Iaſonem uidit:Iniuſtis,inquit, manibus im-
peras.

A peras. ac quinquaginta drachmis à quodam ciuium acceptis exercitus uiatico, in Peloponesum irrupit. Rursus quum rex Persarum tria Daricorum millia ei misisset, Diomedontem asperè obiurgauit, quòd tantam nauigationem nauigasset, ut corrumperet Epaminondam. Sed regi renunciari iussit, si quæ Thebanis conferant sentiat, gratis amicum Epaminondam esse habiturum: sin quæ minus utilia sint, hostem. Argiui autem quum Thebanorum socii essent, Athenienssiúmque legati in Arcadiam profecti utrosque accusarent, atque Callistratus orator Oedipum & Orestem ciuitatibus exprobraret: Confitemur, inquit Epaminondas, & apud nos patricidam fuisse, &
B apud Argiuos matricidam: sed qui ista perpetrarunt, nos quidem expulimus, Athenienses uerò susceperunt. In Spartiatas autem qui multis & magnis in rebus Thebanos accusaueraut: Hi nempe uos, inquit, à breuiloquio desistere coëgerunt. Sed posteaquam Alexandrum Pheræorum tyrannum, Thebanorum hostem, Athenienses sibi amicum effecerunt & socium, qui promittebat se uenalem carnis libram ipsis semiobolo præbiturum: At nos, Epaminondas inquit, Athenienssibus ligna gratis ad illas carnes coquendas præstabimus. nam nisi quieuerint, eorum agrum succidemus. Bœotios autem ocio dissolutos uolens in armis semper continere, quum electus esset
C imperator, admonens dicebat: Adhuc consilio polletis Thebani. nam si ego sum imperator, uobis est militandum. Ac regionem supinam & patenrem, belli orchestram appellabar, quòd illam obtinere non possent, uisi manum in scuti loro habeãt. Chabrias uerò quum prope Corinthum perquam paucos Thebanorum quosdam auidius sub muris pugnanres interfeciisset, ac trophæum erexisset, Epaminondas irridens, Hic decebat, inquit, non trophæum, sed Hecatesium erexisse. Nam humilia Hecate sacella in triuiis ante portas dedicabãt. Quum autem quidam nunciasset, exercitum nouis ornatum armis in Peloponesum ab Athenienssibus missum: Quid igitur, inquir,
D Antigenidas gemit, quum Tellen nouas tibias habeat? Tellen uerò pessimus quidam erat tibicen, ut Antigenidas optimus. Idem quum accepisset scutiferum multas ab homine captiuo pecunias sumpsisse: Redde, inquir, mihi quidem scutum, tibi uerò ipsi patríque cauponam redime, in qua reliquum temporis uiuas. neque enim posthac te periculis itidem exponere uoles, quippe qui è diuitibus & beatis unus sis factus. Interrogatus autem, utrum se meliorem ducerer imperatorem, an Chabriam, au Iphicratem: Difficile id est, inquit, donec uiuimus, iudicare. Posteaquam uerô ex Laconica reuersus capitis causam cum collegis dicere coactus est, quòd
E menses quatuor imperium Bœotiæ contra legem retinuisset, collegas quidem in seipsum crimen remouere iussit, ranquam ui coactos: ipse autem se dixit non habere uerba rebus meliora: sed si quid omnino apud iudices dicendum esset, censere se, si ab ipsis necandus iudicetur, ut columnæ condemnationem inscribant, quô Græci omnes sciant, Thebanos uel nolentes ab Epaminonda fuisse coactos igne Laconicam deuastare, quæ per quingentos annos nunquam antea fuerat deprædata: & Mesenen componere, quæ triginta & ducentos annos seditionibus uexata sit: & conciliare inter se ac in unum Arcadas redigere, Græcíque restituere libertatem. nam

hæc in illo imperio fuerãt gesta. Quare multo cum risu iudices egressi sunt, F quum ne suffragia quidem in illum sumpsissent. Cæterùm in ultima uulneratus pugna, & in tentorium relatus, uocabat Daiphantum, & post eum Hyolidam. Quos uiros quum periisse audisset, bellum cum hostibus dissolui iussit, ut quibus imperator non esset. Ac res uerba eius, qui optimè ciues nosset, comprobauit.

PELOPIDAS Epaminondæ in prætura collega, dicentibus amicis, pecuniæ collectionem rem ualde necessariam ab ipso nihil curari: Per Iouẽ, inquit, huic Nicomedi. hominem claudum ac mutilatum indicans. Sed uxore ipsum ad pugnam exeuntem rogante ut se custodiret, alios hoc dixit esse G monendos: ducem uerò & imperatorem, ut ciues conseruet. Quum autem quidam è militibus dixisset, In hostes incidimus: Cur magis, inquit, quàm illi in nos? Cæterùm ab Alexandro Pheræorum tyranno fractis fœderibus, quũ captus & ligatus malè ei diceret, atq; ille subiecisset, Mori properas: Etiam per Iouem, inquit, ut magis in te excandescant Thebani, citiúsque perdaris. Thebe uerò, tyranni uxor, ad Pelopidam egressa, quum se mirari dixisset quòd ligatus tam hilaris esset: magis dixit se illam mirari, quòd non ligata toleraret Alexandrũ. Sed ab Epaminonda liberatus, dicebat se gratiam Alexandro habere: nam seipsum expertum esse, non ad bellum modò, uerùm ad H mortem quoque audacter habere.

ROMANORVM APOPHTHEGMATA.

MArcus Curius à quibusdam criminatus, quòd agri bello parti exiguã cuique partem distribuisset, ac magnam publicã fecisset, precatus est, neminem è Romanorum numero fieri, qui quod agri ad alendum satis foret, parum putaret. Samnites uerò ab ipso debellati, quum ad eum uenissent aurum dono daturi, in olla fortè rapula coquebat. Samnitibus itaque respõdit, & auro nihil tale prandium indigere: & sibi melius esse, quàm habere, aurum possidentibus imperare. I

CAIVS Fabricius audiens Romanos à Pyrrho uictos, ad Labienũ cõuersus: Pyrrhus, inquit, non Epirotæ Romanos uicerunt. Ad redimẽdos autem captiuos ad Pyrrhum profectus, quum auri multũ Pyrrhus ipsi daret, nihil accepit. Postridie uerò maximum elephantem Pyrrhus ipse instrui iussit, qui Fabricio ignoranti post terga maximo cum stridore uocem repentè emisit. Quo quidem facto, conuersus Fabricius & ridens: Me, inquit, neque aurum heri, neque hodie bellua stupefecit. Sed Pyrrho ipsum rogante ut secum esset, ac post se primum locum haberet: Ne hoc quidẽ tibi expedit, in- K quit: nam si Epirotæ nostrum utrunque nouerint, magis à me regi, quàm abs te uolent. Fabricio autem consulatum gerenti Pyrrhi medicus epistolam misit, qua pollicebatur se Pyrrhum ueneno (si iusserit) necaturum. Sed eam Fabricius epistolam remisit ad Pyrrhum, animaduertere iubens, quàm malus & amicorũ esset iudex, & hostiũ. Posteaquã uerò Pyrrhus insidiis deprehensis, medicũ quidẽ suspendit, Fabricioq; captiuos absq; redẽptionis precio reddidit: gratis Fabricius nõ accepit, sed totidẽ illi restituit, ne mercedẽ recepisse uideretur. Neq; enim insidias Pyrrhi gratia indicasse, sed ne uiderentur Romani dolo necare, perinde atque si apertè non possent.

FABIVS

A FABIVS Maximus cum Annibale pugnare nolés, ſed tempore illius exercitum & pecuniarum & annonæ indigentem diſſoluere quærens, per aſpera & montoſa loca perſequebatur, ſeſe illi ſubinde opponens. Quòd autem uulgò derideretur, Annibaliſque pædagogus uocaretur, paruipendens, ſuis conſiliis utebatur, amiciſque dicebat: qui deriſiones conuiciáque metuat, eum ſibi timidiorem uideri, quàm qui hoſtes fugiat. Poſteaquam uerò de Minutio equitum magiſtro, qui hoſtium nonnullos debellauerat, ſermo cœpit eſſe multus, tanquam digno Roma uiro, magis ſe dixit ſecundam Minutii fortunam timere, quàm aduerſam. Igitur paulò pòſt quum Annibalis
B inſidiis circunuentus cum exercitu ſuo Minutius de uita periclitaretur, Fabius opem ferens, & multos hoſtium cecîdit, & illum ſeruauit. Annibal itaque ad amicos: Nónne ſæpe uobis, inquit, prædixi, montanam illam nebulam imbrem in nos aliquando emiſſuram? Poſt Cannẽſem uerò cladem imperator creatus cum Claudio Marcello, audaci & forti uiro, & qui cum Annibale ſemper pugnare amaret, in eam ſpem ipſe adductus erat, ſi nemo pugnaret, feſſum Annibalis exercitum breui eſſe defecturum. Quare dictitabat Annibal, ſe magis Fabium non pugnantem, quàm Marcellum pugnantem formidare. Quum autem Lucanus quidam miles accuſaretur, quòd amore
C mulierculæ captus, noctu ſæpenumero longè à caſtris uagaretur, quem alioqui admirandum in armis eſſe audiret: illo ignaro comprehendi amicam, & ad ſe duci iuſſit. Adducta igitur illa, quum hominem accerſiſſet: Nos, inquit, non latuiſti contra legem extra caſtra pernoctans: ſed neque antea ſtrenuus eſſe nobis ignorabaris: quare fortiter ac rectè factis errata condonétur. cæterùm poſthac nobiſcum eris: habeo nanque fideiuſſorem. adductámque mulierculam illi commendauit. Quum uerò Annibal Tarentum præter arcem præſidio teneret, adducto clàm quamlongiſſimè exercitu Fabius urbem cepit atque diripuit. Sed quum ſcriba percontaretur: Quid de ſimulachris
D deorum decernimus? Relinquamus, inquit, Tarentinis deos iratos. M. autem Liuio, qui præſidio Tarentinam arcem tenebat, iactante illum opera ſua urbem cepiſſe: aliis quidem ridentibus, Vera, inquit Fabius, narras: nam niſi tu urbem amiſiſſes, ego nunquam recepiſſem. Idem à ſenatu iam ſenior legatus ad filium Conſulem Sueſſam miſſus, ut animaduertit neminem ex lictoribus ut equo deſcenderet fuiſſe miſſum, indignatus ſedere perſeuerauit. Sed quum iuuenis lictorem miſiſſet, ac ex equo deſcendere iuſſiſſet, alii quidem ſe auerterunt, ipſe uerò quum equo deſiluiſſet, præter ætatem accurrit, & filium complexus, Euge, inquit, fili ſapis, intelligens & quibus impe-
E res, & quanti imperii magnitudinem ſuſtineas.

SCIPIO maior à re militari, & reipublicæ adminiſtratione ociũ ad literarum ſtudia conuertens, dictitabat ſe quando ocioſus eſſet, plura facere. Poſteaquam autem ui Carthaginem cepit, quum quidam milites uirginem formoſam de multis ſelectam captiuis adduxiſſent illi tradituri: Libenter, inquit, accepiſſem, ſi priuatus, & non imperator eſſem. Obſidens autem munitam foſſis profundis urbem, in qua Veneris templum eminebat, illic edici uadimonia in tertium dié iuſſit, uelut illo die in Veneris templo litigantiũ cauſas auditurus. Idq; ut prædixerat, urbe capta effecit. Idem à quodam in

Sicilia rogatus,qua re fretus contra Carthaginem traiecturus classem foret: F
indicatis illi & armatis ter centum uiris qui se exercebant,& alta turri quæ
mari imminebat, Nemo, inquit,horum est, qui quum hanc ascenderit tur-
rim,non se inde,si iussero,præcipitem iaciat. Posteaquam uerò traiectis co-
piis & terra potitus est, & hostium castra combussit, Carthaginenses missa
legatione pacti sunt se elephantes nauésque ac pecunias esse tradituros. Sed
quum Annibal ex Italia nauibus Carthaginem rediisset, conuentorúmque
Carthaginenses pœniteret,quòd Annibali confiderent, ea re audita Scipio
dixit, ne uolentibus quidem ipsis se fœdera seruaturum, nisi talentorum
quinq; millia prius exposuissent,quòd Annibalem accersissent. Posteaquam G
uerò Carthaginénses uicti de pace & fœderibus legatos ad eũ miserunt,è ue-
stigio iussit eos qui uenerant,abire, perinde atque illos non antè auditurus,
quàm L. Terentiũ adduxissent. Romanus autẽ erat L. Terétius Probus, qui
à Carthaginensibus fuerat captus. Sed quũ hominẽ adduxissent, & illũ pro
tribunali iuxta se in cõcilio sedere iussit, & Carthaginénsibus auditis bellum
dissoluit. Terétius autẽ ipsum triumphantẽ subsequutus est pileatus ueluti li-
bertus,ac post illius mortẽ iis qui ad efferendũ funus cõuenerãt,mulsum ex-
hibuit bibendũ,aliaq; ad sepulturam pertinẽtia quamdiligẽtissimè procura-
uit. Sed hæc posterius. Antiochus autẽ rex,postquam Romani aduersus eum H
traiecerant,quũ de bello soluẽdo legatos ad Scipionẽ misisset: Prius,inquit,
oportebat,nõ nunc,quando & frenũ & sessorẽ accepit. Quũ uerò Senatus
decreuisset,ut pecunias ex ærario sumeret, nolentibus illo die Quæstoribus
ærariũ aperire,se aperturũ esse dixit:siquidem opera sua claudi,qui tot illud
pecuniis repleuisset. Pætilius uerò & Quintus Trib. pleb. quum apud popu
lũ multa in ipsum crimina intulissent: Hodie Quirites,inquit, Carthaginẽ-
ses & Annibalẽ uici,eoq; coronatus in Capitolium ascendo sacrificaturus.
Quisquis autẽ uellet de se ferre suffragium,iussit. Et quum hæc dixisset,ascẽ-
dit:populúsque subsecutus,accusatores uerba facientes reliquit. I

T. QVINTIVS adeò fuit statim ab initio clarus, ut ante tribunatũ
militum ædilitatémque Consul fuerit designatus. Imperator autem contra
Philippum missus,ut secum in colloquium ueniret,persuasit. Et quum Phi-
lippus obsides postularet,quòd diceret ipsum multósque alios Romanis esse
duces,se uerò Macedonibus solum: Tu nempe,Quintius ait,solum teipsum
effecisti,quippe qui & amicos & cognatos interemisti. Posteaquam Philippũ
acie uicit,se permittere edixit,ut Græci legibus quisque suis uterentur,ac li-
beri essent. Quam quidem ob libertatem, quotquot Romanorũ etiam An-
nibalis temporibus captiui facti apud Græcos seruiebant,drachmis quingẽ- K
tis redempti dono ipsi dati sunt, qui uelut liberti triumphantem illum pi-
leati in urbem subsecuti sunt. Achæos uerò de facienda contra Zacynthio-
rum insulam expeditione cogitantes,monuit, cauerent ne tanquam testu-
dines capite extra Peloponesum extenso periclitarentur. Idem Antio-
cho rege ingentem exercitum contra Græciam ducente,quum omnes per-
territi forent & propter multitudinem, & propter armorum uarietatem,
huiusmodi Achæis fecit sermonem. Se enim quum in Chalcide apud hospi-
tem cœnaret,miratum esse carnium uarietatem copiámque dixit:hospitem

uerò

A uerò affirmasse illas omnes suillas esse, condimentis & præparationibus differentes. Ne igitur uos quoque regium exercitum admiremini, hastatos & cataphractos, & pedites & equestres sagittarios audientes. isti omnes Syri sunt, armis quibusdam à sese inuicem differentes. Philopœmeni autē Acharorum duci multos quidem & equites & armatos habēti, sed pecuniis indigēti, iocabundus dicebat, Philopœmenem & manus & crura habere, sed uētrem non habere. Et sanè Philopœmen natura talis erat.

C. DOMITIVS, quem Scipio maior loco sui Lucio fratri legatum dedit, in bello aduersus Antiochū hostium aciem conspicatus, præfectis hor-
B tantibus ut è uestigio aggrederetur: Hora, inquit, non sufficit, ut tot hominū millibus trucidatis, & impedimentis direptis, in castra redeūtes corpora curare possimus: sed hoc ipsum cras, inquit, opportunè fiet. Itaq; postridie congressus, hostium quinquaginta millia cecīdit.

P. LICINIVS Consul à Perseo Macedonū rege equestri prælio uictus, milites ad duo millia octingētos amisit, partim cęsos, partim captos. Sed post pugnam quum Perseus legatos de fœderibus & pace misisset, uictus uictorem iussit se ac sua Romanis committere.

PAVLVS Aemylius secundum cōsulatum petens, repulsam tulit. Sed
C quum bellum aduersus Persenm & Macedonas, imperatorum mollitie ac imperitia in longūm duceretur, & idcirco ipsum Romani Consulem designassent, se gratiam illis nullam habere dixit: se enim non quòd imperio indigeret, sed quia ipsi imperatore, delectum fuisse. Quum autem è foro domū reuenisset, Tertiamq; filiolā lachrymantē cōspicatus, causam rogasset, ac puella respōdisset, Quia nobis Perseus mortuus est (catellus autē erat illo nomine, quem puella in deliciis habebat) Bona cum fortuna omē accipio filia, inquit. Sed quum multam in castris temeritatem loquacitatémque deprehendisset eorum qui & imperatoribus adhærent, & earum curiosi rerum sunt,
D quæ nihil ad se spectant, omnes quietem agere, ac solùm gladios acuere iussit: sibi nanque rerum aliarum curam fore. Nocturnas autem excubias sine lancea atque ense seruare iubebat, ut desperantes se ab hostibus defendere posse, magis aduersus somnum pugnarent. Quum uerò per montium uertices Macedoniam inuasisset, ac instructos hostes aspexisset, hortante ipsum Nasica ut è uestigio aggrederetur: Si quidem tuam, inquit, agerem ætatem, sed multa me experientia uetat aduersus instructam aciem ex itinere decertare. Perseo autem debellato, quum ob partam uictoriam conuiuia exhiberet, dicebat eiusdem peritiæ esse, & terribiliorem hostibus exercitum ostenE tare, & conuiuium amicis suauissimum exhibere. Idem Perseo ne in triumphum duceretur deprecante: In re, inquit, hoc est: perinde ac si diceret, in re facultas est teipsum perimendi. Quum autem pecunias in thesauris innumerabiles inuenisset, ipse quidem nihil accepit, sed genero Tuberoni phialam argenteam librarum trium, militiæ præmium dedit. Ac illam aiunt primùm argenteam supellectilem in domum Aemyliam intrasse. Quatuor uerò filios mares quum sustulisset, duos quidem antea in adoptionem aliis dederat: è duobus autem qui domi erant, alter quatuordecim annos natus quinto ante triumphum die mortuus est: alter quinto post triumphū, duo-

decimum agens annum. Sed quum in publicum prodiſſet, populúſque do- F
lorem ac mœrorem præ ſe ferret: Nunc, inquit, de patriæ periculo deſino ſo-
licitus eſſe, quandò ſucceſſuum inuidiam, quam in domum meam fortuna
euomuit, pro omnibus tulerim.

CATO ſenior quum apud populum in prodigalitatem & immodicos
ſumptus inneheretur: Quàm difficile, inquit, eſt uerba facere uentri aures nõ
habenti? Se uerò mirari dictitabat, quomodo ſalua eſſe ciuitas poſſit, in qua
pluris quàm bos, piſcis uendatur. Quum autem nimiam mulierum poten-
tiam aliquando uituperaret: Omnes, inquit, uiri uxoribus imperant, nos o-
mnibus uiris, nobis uxores. Aiebat quoque ſe pro beneficio collato malle G
gratiam non accipere, quàm pro illata iniuria pœnam non ſubire: ac iis o-
mnibus qui peccarent, præterquam ſibi, ueniam dare. Idem magiſtratus in-
citans in eos qui delinquerent, puniendos, dictitabat, eos qui poſſent, nec
propulſarent iniuriam, lapidibus eſſe obruendos. Aiebat præterea, ſe iuue-
nibus magis delectari qui erubeſcerent, quàm qui palleſcerent. Se quoque
cum militem odio habere dicebat, qui inter ambulandum manus, ac inter
pugnandum pedes moueret, magíſque ſterteret, quàm clamaret. Peſſimum
autem imperatorem eſſe dictitabat, qui ſibi ipſi non poſſet imperare. Maxi-
mè uerò quenque exiſtimabat oportere ſeipſum uereri: nam neminem à ſei- H
pſo unquam ſeparatum eſſe. Multorum autem ſtatuas quum uideret poſitas:
Malo, inquit, homines de me quærere, cur ſtatua nõ eſt poſita Catoni, quàm
cur poſita eſt. Idem hortabatur potentes, ut parcerent potentiæ, quò ſemper
licentia uti poſſent. Qui autem à uirtute honorem auferrent, eos aiebat à
iuuentute uirtutem auferre. Magiſtratum uerò iudicémque neque pro iu-
ſtis orandum, neque pro iniuſtis exorandum eſſe dictitabat. Cæterùm iniu-
riam afferebat, quanuis inferentibus non uideatur, omnibus tamen eſſe pe-
riculoſam. Senectuti uerò quum multa turpia adſint, cenſebat malitiæ tur-
pitudinem non eſſe addendam. Iraſcentem à furioſo tempore ſolùm diſtare I
ſentiebat. Idem iis minimè inuideri dicebat, qui fortuna frugaliter modeſtè-
que uterentur: neque enim nobis, uerùm bonis quæ nobis adſunt, inuideri.
Qui autem ridiculis ſtuderent, eos in ſeriis deridendos uideri aiebat. Præcla-
ra item geſta, præclaris orationibus indigere, ne gloria defraudarẽtur, cenſe-
bat. Sed ciues increpabat, quòd eoſdem ſemper eligerent magiſtratus: Vide-
mini ſiquidem, aiebat, aut non multi facere magiſtratum, aut nõ multos ma-
giſtratu dignos exiſtimare. Qui uerò maritimos agros uẽdidiſſet, eum ſe ad-
mirari ſimulabat, uelut mari ualentiorem: nam quæ illud uix diluit, hunc ea K
facilè abſorbuiſſe. Cenſurã autem petens, cum ſupplicantes multitudini cõ-
petitores adulantesq; uideret, ipſe clamabat, populũ indigere & ſeuero me-
dico, & magna purgatione: eóque non ſuauiſſimum, ſed inexorabilẽ eligen-
dum. Atq; hæc dicens, ante omnes Cenſor fuit deſignatus. Quum uerò iuue
nes fortiter pugnare doceret, ſæpenumero dicebat, ſermone magis quàm en-
ſe, ac uoce potius quàm manu conuerti hoſtes atq; terreri. Idem bellũ aduer-
ſus eos qui circa Bætim fluuiũ habitant, gerens, quũ in diſcrimẽ propter ho-
ſtium multitudinem deductus eſſet, atq; Celtiberi ducentis talẽtis opitulari
uellent, neque Romani ſineret barbaris paciſci mercedem, illos errare dixit:

Vincentes

A Vincentes enim nõ ex ſuis,ſed ex hoſtibus reddituros eſſe: uictos autem nec à quibus petantur,nec qui petant eſſe futuros. Sed quáuis,ut ipſe ait, plures urbes iis diebus quibus inter hoſtes commoratus eſt,ceperit,nihil tamẽ ipſe plus ſumpſit,quàm quæ ex hoſtili terra & comedit & bibit. Quum autem militum unicuique argenti libram diſtribuiſſet,melius eſſe dixit multos argentum habentes,quàm paucos aurum ex militia reuenire. Imperatoribus enim nihil aliud conuenire,quàm ex prouinciis gloriam augere. Cæterùm quinque ſeruos in militia habebat,quorum unus tres captiuos emit:quod quidem ut Catonem reſciuiſſe cognouit, antequam in eius conſpectum ueniret, ſe-
B ipſum ſtrangulauit. Rogatus autem à Scipione Aphricano,ut Achęorũ exulibus opem ferret,quò in patriam quiſq; ſuam redirent, nullam illius negocii curam ſibi eſſe ſimulabat,ſed in Senatu quũ multa uerba fierẽt,aſſurgens, Perinde ac ſi nihil,inquit,habeamus quod agamus,ſedemus de Græculis decrepitis quærentes,utrum à noſtris,an ab illorum pollinctoribus efferantur. Poſthumius uerò Labienus quũ Romanas hiſtorias græcè ſcripſiſſet,ab auditoribúſque ueniam peteret,illudens Cato dixit, Veniam quidem dandam eſſe,ſi Amphictyonum decreto coactus græcè ſcripſiſſet.

SCIPIONEM minorem ferũt,annis quatuor & quinquaginta qui-
C bus uixit,nihil emiſſe,nihil alienaſſe,nihil ædificaſſe:ac tres & triginta argẽti libras,& auri duas,ut magnas diuitias reliquiſſe,quum præſertim Carthaginis dominus fuiſſet,ac milites maximè imperatorum omnium locupletaſſet. Polybii autem præceptum obſeruans, non antè è foro deſcendere ſtudebat, quàm ex iis aliquem,qui quoquo modo occurriſſent,familiarem & amicum ſibi feciſſet. Quum uerò iuuenis adhuc eſſet, tanta fuit in exiſtimatione & fortitudinis & prudentiæ,ut Cato maior de iis interrogatus qui apud Carthaginem militarent,inter quos & Scipio erat,dixerit:

Soli ſenſus ineſt,umbris par cætera turba.

D Eoq; Romani ipſum ab exercitu in urbem reuocarunt,nequaquam ei gratificantes,ſed per illum citò ac facilè ſe Carthaginem capturos eſſe ſperantes. Cæterùm poſteaquam intra murum penetrauit, quum Carthaginẽſes ex arce repugnarẽt,Polybiusq; ipſi conſuleret,ut in mare,quod in medio erat nõ ualde profundum,aut murices ferreos ſpargeret, aut tabulas clauis præfixas iniiceret,ne tranſeuntes hoſtes pro aggeribus pugnarent, ridiculum eſſe dixit,quum iam muros cepiſſent,ac intra urbem eſſent, quærere ne cum hoſtibus pugnent. Quum uerò inueniſſet urbem & ſtatuis Græcis, & deorum donariis ex Sicilia aſportatis refertam,edixit,ut quiſquis ex ciuitatibus adeſſet,
E ſua agnoſceret,ac reportaret. Sed ex præda neq; ſeruum neq; libertum ſumere quicquam permiſit,ac ne emere quidem,quum omnes diriperẽt atq; prædarentur. Idem C. Lælio ſodalium amiciſſimo Conſulatum petẽti ſuffragás, Pompeium interrogauit,an & ipſe Conſulatum peteret. Pompeius autẽ tibicinis filius putabatur. Is igitur quum ſe petere negaſſet,ac pollicitus eſſet ſe Lælium deducturum,& pro illo ambiturum, crediderunt quidem,ſed illum expectantes decepti ſunt:nam ipſe in foro ambire, ac ciues prehenſare nunciatus eſt. Quam quidem rem aliis ægrè ferẽtibus,Scipio ridens: Stultitia,inquit,noſtra, tanquam non homines, ſed deos ſimus precaturi,iandiu tempus

terimus,tibicinem expectantes. Appio autem Claudio ipſius in cẽſura com- F
petitore iactante Romanos omnes à ſe nominatim ſalutari,quos ferè Scipio
iguoraret:Vera narras,inquit:nam mihi non ut multos noſſem,ſed ut à nul-
lo ignorarer,curæ fuit. Iubebatq; ciues,à quibus utriq; ad exercitum miſſi fue
rant,uel legatos uel tribunos militum utriuſq; uirtutis teſtes ac iudices eos
ſumere,qui bello illi interfuiſſent,quod cum Celtiberis gerebant. Sed Cen-
ſor declaratus iuuenem quẽdam equo priuauit,quòd ſumptuoſe cœnás quo
tempore Carthago oppugnabatur,placentam ex melle in urbis ſimilitudinẽ
compactam,Carthaginemq; appellatam,propoſuiſſet conuiuis diripiendam.
Ac rogãte cauſam iuuene propter quã equo priuatus fuiſſet: Quia me prior, G
inquit,Carthaginem diripuiſti. C. autem Licinium quum prætereuntem ui-
diſſet:Iſtum,inquit,hominem ego peieraſſe ſcio:ſed quum illum nemo accu-
ſet,non poſſum ipſe & accuſator eſſe & iudex. A ſenatu uerò tertiùm emiſ-
ſus gentium ac regum ſpeculator,& ut Clitomachus canit,inſpecturus

Queis urbes hominesq; animis,qua lege tenentur:

quum Alexandriam ueniſſet,nauiq; egreſſus capite penula tecto procederet,
Alexandrini undiq; concurrentes ipſum rogabant ut & caput detegeret, &
ſibi exoptãtibus faciem exhiberet. Quod quidem quum facilè impetraſſent,
illum clamore ac plauſu proſecuti ſunt. Sed rege uix cum aliis propter deſi- H
diam & corporis mollitiem incedente,Scipio uoce ſummiſſa murmurans ad
Panætiũ inquit: Iam Alexandrini aliquid uoluptatis fructusq; ex noſtra per-
egrinatione perceperunt. noſtra nanque cauſa regem ſuum ambulantem ui-
derunt. Comitabantur autem ipſum amicus quidem unus Panætius philoſo-
phus,& ſerui quinq;:quorũ uno in peregrina terra defuncto, alium ne eme-
ret,Roma accerſiuit. Numantini uerò quũ inexpugnabiles uiderentur,mul-
tosq; Romanorum imperatores uiciſſent,Conſulem ad id bellum Scipionẽ
populus iterum declarauit. Sed quum in militiam multi certatim irent,ſena-
tus non id ſolum prohibuit,quòd Italia tanquam deſerta futura eſſet,ſed etiã I
pecunias ex præparatis ſumere non permiſit. Cæterùm uectigales prouẽtus,
quorum nondum tempus aderat, aſſignauit. Ac Scipio quidem pecuniis ſe
non indigere dixit:ſuas enim ipſius & amicorum ſatis eſſe futuras: ſed de mi
litibus incuſauit:difficile nanq; bellum eſſe. Nam ſi propter hoſtium fortitu-
dinem toties uicti ſunt,ſtrenuis ſibi opus eſſe militibus,quoniam aduerſus ta
les. Sin propter ciuium ignauiam,quoniam cum talibus mittatur. Poſteaquã
autem in caſtra uenit,multamq; & proteruitatem,& licẽtiam,& ſuperſtitio-
nem,& delicias deprehendit,uates quidem & ariolos,& lixas & lenones ſta K
tim eiecit,ac uaſa omnia,præter ollam & uerriculũ,& calicem fictilẽ,aman-
dari iuſſit. Argenteum quoq; poculum non maius duabus libris habere uo-
lentibus permiſit. Lauari autem prohibuit, necnon unumquemq; eorum qui
ſe ungerent,ipſum ſe fricare iuſſit. Nam iumenta manus non habentia,alio
fricante indigere. Vt ſtantes quoq; incoctum obſonium pranderent edixit,
ſed diſcumbentes panem uel pultem,& carnem toſtam aut elixatam cœna-
rent. Verùm ipſe nigro circundatus ſago circumibat,lugere ſe turpitudinem
exercitus dicens. Quum autem Memmii cuiuſdam tribuni militum iumenta
pelues ad refrigerandũ ex lapide factas,& patinas Thericlias portãtia depre-
hendiſſet:

A hendisset: Mihi quidem, inquit, & patriæ dies triginta, sed tibi per totam uitam; quum talis sis, teipsum inutilem reddidisti. Alter uerò quidam quũ scutum pulcherrimè ornatum ostentaret: Scutum quidem, ô adolescens, inquit, pulchrum, sed Romanum uirum decet magis in dextra spem habere, quàm in sinistra. Sublato autem uallo quum quidam se ualde premi diceret: Meritò, inquit: huic enim ligno magis, quàm gladio fidis. Cæterùm desperationẽ hostium uidens, dicebat se tempore securitatem emere: nam bonum imperatorem ut medicum, ultimâ uti per ferrum curatione. Sed tamẽ Numantinos opportunè inuadens in fugam uertit. Quorum seniores quidem quum suos
B uictos uituperarent, quia quos toties fugassent, eos tum fugissent, quendam ex Numantinis iuuenibus dixisse ferũt: Pecora quidem & etiamnum eadem sunt, sed mutatus est pastor. Posteaquam uerò capta Numãtia iterum triumphauit, in contentionem cum C. Graccho pro senatu & sociis uenit: quumq; plebs dolore affecta ipsum pro rostris tumultu terreret: Me castrorũ, inquit, uociferatio nunquam perturbauit, nedum hominum conflictatio, quibus nõ matrem Italiam esse scio, sed nouercam. Quum autem ii qui circa Gracchum erant, clamarent tyrannum esse interficiendum: Meritò patriæ oppugnatores, inquit, me antè uolunt interficere: neque enim uiuo Scipione Romam
C cadere posse putant: neque si Roma ceciderit, uicturum Scipionem.

CAECILIVS Metellus munito loco exercitum admouere uolens, quum Centurio dixisset, si solos decem uiros perdiderit, locum esse capturũ: interrogauit eum, an unus ex decem illis esse uellet. Quodam autem ex iunioribus Tribunis militum percontante quid acturus esset: Si hãc, inquit, tuniculam mihi conscium esse putarem, ipsam exutus in ignem iniicerem. Sed uiuenti Scipioni inimicus, mortuum ægrè tulit, filiosq; subire feretrum ac gestare iussit. Se quoq; diis gratiam habere pro salute urbis Romæ dixit, quoniam Scipio apud alios non fuerat natus.

D C. MARIVS ex humili genere quum ad rempub. accessisset, ob præclara militiæ gesta ædilitatem maiorem petiit. Sed quum sensisset se præteriri, eodem die minorem ambiit. Et quãuis in illa quoq; repulsam tulerit, non tamen se Romanorum principem fore desperauit. Varices autem quum in utroq; haberet crure, solutus præbuit medico excidendos: ac neque gemitu emisso, neq; contractis superciliis sectionem tolerauit. Sed medico ad crus alterum transeunte, noluit, quòd diceret illo dolore dignam non esse curationem. Quum uerò Lusius sororis ipsius filius, quo tempore secundum consulatum gerebat, cuidam militi nomine Trebonio uim attulisset, isq; illum oc-
E cidisset, ac multis accusantibus nõ negasset se Tribunum militum interfecisse, causamq; exposuisset atq; comprobasset: coronã quæ ob fortiter facta datur, ad se ferri Marius iussit, illaq; Trebonium coronauit. Idem prope Teutonas castrametatus in loco parum aquę habenti, quum milites dicerent se sitire, indicato illis flumine iuxta uallum hostiũ labente: Illinc uobis est, inquit, potus sanguine emendus. Ipsi uerò uti se abduceret orabãt, donec sibi humidus sanguis, nequedum propter sitim coagulatus foret. Cimbricis autem bellis quum mille ex Camertibus uiros fortes secundum nullam legem ciues Romanos effeciisset, aduersus accusantes dicebat, se legem inter armorũ stre-

pitum non exaudiſſe. Verùm ciuili bello foſſa circundatus & obſeſſus, tole- F
rabat æquo animo, expectans occaſionem. Sed quum Pompius Silo ipſi di-
xiſſet: Si magnus es imperator, ô Mari, deſcende in certamen: Tu igitur, in-
quit, ſi magnus es imperator, coge me uel inuitum decertare.

CATVLVS Luctatius bello Cimbrico apud Atheſim fluuium caſtra-
metatus, quum Romani milites, quoniam barbaros tranſire conantes uide-
bant, retrocedentes contineri non poſſent, ad primos eorum qui fugiebant,
cucurrit, ut non hoſtes fugere, ſed imperatorem ſequi uiderentur.

SYLLA cognomento Felix, maximas ſuarũ felicitatũ duas exiſtimabat,
& Pii Metelli amicitiã, & quòd Athenas non euertiſſet, ſed urbi pepercisſet. G

C. POPILIVS ad Antiochũ Syriæ regem à ſenatu miſſus eſt epiſto-
lam ferens, qua iubebatur & ex Aegypto exercitum abducere, neque filio-
rum Ptolemæi pupillorum regnum occupare. Accedentem uerò ipſum per
caſtra, quum ex longinquo Antiochus benignè ſalutaſſet, ipſe nec regem re-
ſalutauit, & literas illi reddidit. Quibus lectis quum rex ſe conſultaturum &
reſponſurum dixiſſet, circulum illi uirga circunduxit Popilius, ac dixit: Hic
igitur ſtans cõſulta, & reſponde. Cnnctis autem uiri grauitatem animiq; ela-
tionem admirantibus, Antiochoq; facturum ſe conſentiente quæ Romanis
uiderentur, Popilius tunc ipſum & ſalutauit, & amplexus eſt. H

LVCVLLVS in Armenia cum decẽ millibus peditum & mille equi-
tibus aduerſus Tigranem cẽtum & quinquaginta millia hominum in exer-
citu habentem, pridie nonas Octobres properabat, quo die Scipionis copiæ
à Cimbris antea fuerant deletæ. Quare quũ quidam dixiſſet, diem illum Ro-
manis nefaſtum eſſe, ac religioſum: Ergo, inquit, hodie promptè fortiterq; pu
gnemus, ut hunc quoque diem ex nefaſto & triſti hilarem & iucundum Ro-
manis faciamus. Sed militibus Romanis cataphractos maximè timentibus,
bono illos animo eſſe iuſſit: Plus enim laboris in illis ſpoliandis, quàm debel-
landis futurum. Quum uerò primus in montem aſcendiſſet, motũmque bar- I
barorum inſpexiſſet, exclamauit: Vicimus, ô commilitones. Ac nullo ſubſi-
ſtente perſequens, Romanorum quidem ſolum quinque interemptos ami-
ſit, ſed hoſtium ſupra centum millia cecîdit.

MAGNVS Pompeius à Romanis tantopere fuit amatus, quanto pa-
ter odio habitus eſt. Is quum iuuenis eſſet, Syllæ factioni ſeſe penitus addixit:
& quum neque imperator, neque ſenator eſſet, magnum ex Italia exercitum
collegit. Quumq; à Sylla accerſeretur: Nõ ſine ſpoliis, inquit, nec abſq; ſan-
guine imperatori copias oſtentabo. Neque prius iuit, quàm multis præliis
duces hoſtium ſuperaſſet. Poſteaquam autem in Siciliam à Sylla miſſus, acce- K
pit in uiis milites uiolare ac rapere: uagantes quidem fruſtra & circũcurren-
tes caſtigauit: qui uerò à ſe præmittebantur, eorum gladiis anulorũ ſigna im-
preſſit. Idem Mamertinos, qui aduerſæ factionis erãt, uniuerſos occidere de-
creuerat. Sed quum Sthenius populi princeps ipſum nõ iuſta agere dixiſſet,
qui pro unius culpa multos inſontes puniret, atq; ſe eum eſſe, qui & amicos
perſuaſiſſet, & inimicos Marii partes ſequi coëgiſſet, Pompeius uiri fortitu-
dinẽ admiratus, ſe Mamertinis ueniã dare dixit, ab eo uiro perſuaſis, qui pa-
triam ſuæ ipſius animæ præpoueret: ſicq; & ciuitatem & Sthenium ſeruauit.

Quum

A Quum uerò in Libyam aduersus Domitium traiecisset, ac magna pugna uicisset, salutantibus se imperatorem militibus, dixit se honorem illum nõ admissurum, donec hostium uallum staret. Tunc milites quãuis magna pluuia detinente, impetum fecerunt, & castra diripuerunt. Ac redeuntem quidem ipsum & aliis honoribus Sylla iucundè excepit, & Magnum ipse primus appellauit: sed triumphare uolẽtem non permisit, quòd nondum senator esset. Quum uerò Pompeius ad eos qui aderant dixisset, Syllam ignorare, plures orientem solem quàm occidentẽ adorare, tum Sylla exclamauit: Triumphet. Cæterùm Seruilius uir senatorius ægrè ferebat, multiq; militum triumpho
B resistebant, munera quædam reposcentes. Quibus quum Pompeius dixisset se potius triumphum esse dimissurum, quàm illis adulaturum: Nũc uerè, Seruilius inquit, & Magnum & dignum triumpho Pompeium censeo. Quum autem Romæ consuetudo foret, ut equites quandocunque militaria munera legitimo tempore obissent, equum in forum ducerent ad duos uiros quos Censores uocant, enumeratisq; stipendiis, ac imperatoribus sub quibus militassent, congruas uel laudes uel uituperationes acciperent: consulatũ gerens Pompeius, ad Censores Gellium & Lentulum ipse equum deduxit. Quibus quidem, ut mos est, percontãtibus, an omnia stipẽdia fecisset: Omnia, inquit,
C sub meipso imperatore. Sertorii autem literis in Hispania potitus, inter quas multorum ducum erant epistolæ, quibus ad res innouandas mutandámque rempub. Sertorium Romam uocabant, omnes combussit, ut permitteret malos & pœnitere, & fieri meliores. Posteaquam uerò Phraates rex Parthorũ misit ad eum rogans, ut Euphrate fluuio termino uteretur: Immò uerò iustitia, inquit, Romani erga Parthos termino potius utantur. L. autem Lucullus militia functus, quum sese uoluptatibus dedisset, sumptuoseq; ac delicatè uiueret, atque Pompeium uituperaret, quòd præter ætatem multa gerere affectaret: Magis est præter ætatem, inquit Pompeius, senem deliciis indulgere,
D quàm cum imperio esse. Sed quum ægrotaret, turdum quidem sumere medicus iusserat: qui quum ab iis qui quærebant, non inueniretur, quòd eo iam tempore aues illę auolassent, quidámque dixisset, apud Lucullum inuentum iri, qui illos per totum aleret annum: Ergo nisi Lucullus delicatus esset, inquit, Pompeius non uiueret? Ac medico ualere iusso, quiddam inuentu facile sumpsit. Quum uerò magna annonæ penuria Roma laboraret, uerbo quidẽ fori curator declaratus, sed re ipsa terræ marisq; dominus, in Libyam, Sardiniam, & Siciliam nauigauit: ubi quum magnam frumẽti uim congregasset, Romamq; rediens nauigaret, ac magna tempestate orta gubernatores mo-
E rarentur, primus nauem ingressus ancoram tolli iussit, clamans: Nauigare necesse est, uiuere non est necesse. Detecta autem aduersus Cæsarem discordia, ac Marcellino quodá ex iis qui à Pompeio prouecti uidebantur, ad Cæsarem inclinato, & contra Pompeium ipsum in senatu dicente: Non pudet Marcelline, inquit, male mihi dicere, per quem è muto eloquens, è famelico uomens factus es? Ad Catonem uerò, à quo acerbè taxabatur, quòd quũ ipse sæpius prædixisset potentiam Cæsaris & incrementum nequaquam è republica esse, Pompeius uerò illum contrà iuuisset: Tua, inquit, uerba diuinationem magis sapiunt, sed mea sunt amiciora. De seipso autem liberè loquens

dictitabat,se omne imperium & accepisse citius quàm expectarit, & citius ?
deposuisse quàm fuerit expectatus. Cæterùm post Pharsalicam pugnam fugiens in Aegyptum,quum è triremi foret egressurus in piscatorium nauigiũ à rege missum,ad uxorem & filium conuersus,nihil aliud quàm hãc Sophoclis sententiam dixit:Quisquis ad tyrannum uadit,illius est seruus,quãuis liber uenerit.Sed quum in nauigium transisset, ense percussus, gemitu semel emisso,ac nihil locutus,seipsum tegens cecidit.

CICERO orator,quum iocis & cauillationibus uomẽ ipsius patêret, amiciq; suaderent ut illud deponeret: dixit se effecturum Ciceronem & Catonibus & Catulis & Scauris clariorem. Ac poculum argenteum diis dica- G
turus,prima quidem nomina literis notauit,sed Ciceronis loco cicer insculpsit.Qui autem oratores ualde clamarent, eos propter infirmitatem in clamorem,ut claudi in equum,ascendere dictitabat.Idem quum Verres filium habeus qui in adolescentia corpore abutebatur,in Ciceronem ut mollẽ conuicia ingereret,cinædumq; uocaret:Ignoras,inquit,liberos intra fores increpandos esse.Quum uerò Metellus Nepos in ipsum dixisset,Plures testimonio peremisti,quàm patrocinio seruasti: Nempe mihi,inquit, plus est fidei, quàm eloquentiæ.Interrogante præterea Metello,quis ei pater esset: Hoc, inquit,responsum mater tua difficilius effecit.Nam Metelli mater impudica H
habebatur,Metellusq; ipse & leuis & inconstans, & libidini deditus erat. Is uerò quum lapideum coruum Diodori rhetoris uita functi sepulchro insculpi curasset:Iusta,inquit,retributio facta est.istum enim uolare,non orare docuit.Idem Vatinium sibi inimicum, & alioqui perditissimum homiuem,quũ periisse,ac paulò pòst uiuere audisset:Malè,inquit,pereat, qui malè mentitus est.In eum uerò qui quum Libs genere esse uideretur,diceret se non audire ipsum orantem:Atqui aures,inquit, imperforatas non habes. Caium autem Pompilium,qui Iuris peritus haberi uolebat, quum esset imperitus,ac ingenio tardus,ad causam quandam testem aduocauit: qui quum dixisset se uihil I
scire,Nimirum,inquit,te de iure forsitan putas interrogari. Quũ uerò Hortensius orator argenteam Sphingem à Verre mercedem accepisset,ac in Ciceronem obliquè nescio quid elocutum dixisset se ænigmatum soluendorũ imperitum esse:Atqui Sphinx,inquit,penes te est. Voconio autem cum tribus filiabus perquam deformi facie obuiàm factus,submissa uoce ad amicos, Hic,inquit,Phœbo nou permittente liberos seminauit. Idem quum Faustus Syllæ filius supellectilem propter æris alieni magnitudinem proscripsisset, Hanc,inquit,magis amo,quàm patris eius proscriptionem.Sed Pompeio & K
Cæsare dissidentibus,Quem fugiam,inquit,noui: ad quem fugiam,non noui.Ac Pompeium quidem accusabat quòd urbem deseruisset, Themistoclẽ magis quàm Periclem imitatus,quum res illis minimè similes foreut. Quum igitur ad Pompeium uenisset, ac rursus pœniteret, ab illo interrogatus ubinam Pisonem generum reliquisset:Apud tuum socerum,respondit.Sed quũ quidam à Cæsare ad Pompeium transfugisset, diceretq; se propter celeritatem ac promptitudinẽ equum reliquisse,melius equo consuluisse dixit.Nunciante autẽ quodam Cæsaris amicos tristes esse:Ais,inquit,ipsos Cæsari maleuolos esse.Post pugnam uerò Pharsalicam quum Pompeius quidem iam fugisset,

A fugiſſet,Nonio quodam dicẽte adhuc aquilas ſeptem apud ſe eſſe, ac idcirco bono eſſe animo hortante:Bene,inquit,moneres,ſi cum graculis bellũ nobis foret.Sed poſteaquã Cæſar uictoria potitus,deiectas Pompeii ſtatuas honorificè reſtitueret,loquẽs de illo Cicero dixit,Cæſarẽ in erigẽdis Pompeii ſtatuis ſuas firmare.Bene autẽ dicere tanti faciebat,atq; in id tantopere intentus erat,ut die ad cauſam apud Centumuiros agendã conſtituto, Erotem ſeruũ, qui nunciarat in poſterum diem iudicium fuiſſe dilatum,libertate donarit.

C. IVLIVS Cæſar quum Syllam fugeret adhuc adoleſcens,in prædones incidit: qui quum pecuniæ petitæ ſummam audiſſet, ipſos irriſit, uelut
B ignorantes quem tenerent,ſeq; duplum daturum pactus eſt. Itaque aſſeruatus donec pecuniæ colligerentur,ne ſibi dormienti obſtreperent,utq; ſileret imperabat:quasq; orationes atque poëmata ſcripſiſſet,ipſis legebat:& qui ea minus laudaſſent,fatuos barbaróſque uocitabat,ac per iocum ridens ſe illos ſuſpenſurum minabatur:id quod etiam paulò pòſt effecit.Nam pecuniis allatis liberatus,collectis ex Aſia uiris,& claſſe deducta,prædones ipſos & cepit & ſuſpendit.Romæ uerò quum Pontificatum peteret, ac competitorem Q. Catulũ , Romanorum facilè principem,haberet,à matre oſculatus,& ad ianuam deductus:Hodie,inquit,mater filium uel Pontificem,uel exulem ha-
C bebis.Idem Pompeiam quidem uxorem,quæ à Clodio adulterata ferebatur, repudiauit:ſed poſtea Clodio propter id accuſato citatus teſtis, nihil mali de uxore dixit.Verùm accuſatore interrogante,Cur ergo illam dimiſiſti?Quia Cæſaris uxorem,inquit,etiam à calumnia puram eſſe oportet.Alexandri uerò titulis apud Gades lectis illachrymauit,& ad amicos:Is,inquit,quum ætate hac eſſet,Darium ſuperauit:at mihi in hunc uſque diem geſtum eſt nihil. Caſtellum autem ſterile in Alpibus prætergrediens, amicis dubitantibus an & illic de principatu contentiones æmulationéſque eſſent, quum cogitabundus reſtitiſſet: Mallem, inquit,hic eſſe primus, quàm Romæ ſecundus.
D Cæterùm ex audacibus facinoribus periculoſa & magna aggredienda eſſe dicebat,ſed citra conſultationem. Ac Rubiconem quidem fluuium ex Gallia prouincia aduerſus Pompeium tranſgreſſus: Omnis,inquit, iacta eſt alea. Sed poſteaquam Pompeius Roma profugit ad mare, Metello ærarii præfecto,ipſum pecunias ſumere uolentem,ærario clauſo impedienti,mortem minatus eſt. qua re Metello perterrito, O adoleſcens, inquit,difficilius id mihi dictu quàm factu erat.Quum uerò milites Brunduſio ad eum Dyrrhachiũ ſerius aducherentur,clam omnibus in paruum nauigium ingreſſus, pelagus tranſire conatus eſt.Sed fluctuante nauigio,quum ſe gubernatori aperuiſſet,
E clamauit:Confide fortunæ,ſciens abs te Cæſarem uehi. Tunc igitur & ualida tempeſtate prohibitus, & à militibus concurrentibus,ac ægrè ferentibus quòd alias copias expectaret,quaſi ipſis diffiderer, fuit diſſuaſus. Poſteaquam uerò Pompeius commiſſa pugna ſuperior non eſt uictoria uſus,ſed in caſtra receſſit: Hodie,inquit, uictoria penes hoſtes erat,ſi peritum uincendi haberent imperatorem. Idem quum apud Pharſalum Pompeius inſtructam aciem ſtare,hoſtéſque expectare iuſſiſſet,illum erraſſe aiebat,quòd militum ex incurſu cum quodam animi furore incitatione & impetum diſſoluiſſet.Poſteaquam uerò Ponticum Pharnacem primo impetu uicit, ad ami-

cos scripsit: Veni, uidi, uici. Post fugam autem eorum qui in Libya cum Scipione erant, factam, quum seipsum Vticæ Cato peremisset: Inuideo, ait, mortem tibi Cato: nam & tu mihi tuam salutem inuidisti. Sed quum quidã ipsum hortarentur ut sibi ab Antonio Dolabellaque caueret, non hos dixit pingues & unctos timendos esse, uerùm illos pallidos & macilentos, Brutum & Cassium indicans. Sermone autem inter cœnandum orto de morte, quęnam sit optima, inexpectatam prætulit. F

CAESAR qui primus Augustus fuit cognominatus, quum adhuc adolescens foret, ab Antonio duo millia sestertiûm & quingenta, quæ ex primi Cæsaris interfecti domo ad se Antonius ipse transtulerat, repetiit, uolens id reddere Romanis, quod illis à Cæsare fuerat legatum, sestertios cuique tricenos. Sed quum Antonius pecunias retineret, ipsumq; ab illis repetendis, si prudens esset, deterreret, paterna bona proscripsit & uendidit: ac dono reddito, ut sibi ciuium beneuolentiam conciliauit, sic in illum odium concitauit. Quum autẽ Rhymetalces rex Thracum, qui ab Antonio ad ipsum trãsfugerat, in conuiuiis dissolutus esset ac molestus, societatem exprobrans, cuidam aliorum regum propinans Cæsar, Ego, inquit, proditionem quidem amo, sed proditores non laudo. Alexandrinis uerò post captiuitatem extrema se passuros expectantibus, posteaquam cum Ario Alexandrino suggestum ascendit, urbi se parcere dixit, primùm quidem propter eius & magnitudinem & pulchritudinem, deinde propter conditorem Alexandrum, tertiò propter Arium amicum. Idem quum audisset Erotem qui res Aegypti curabat, emisse coturnicem omnes alias pugnando superantem, atque inuictam, & comedisse assatam, eum ad se accersiuit, ac iudicio constituto confessum, malo nauis affigi iussit. In Sicilia uerò Arium pro Theodoro constituit gubernatorem. Sed quum ipsi quidam libellũ dedisset, in quo scriptum erat: Caluus Theodorus Tarsensis fur erat, quid tibi uidetur? Lecto illo Cæsar subscripsit, uidetur. Idem à Mecœnate conuictore suo per singulos annos suo natali die phialam donum accipiebat. Cæterùm Athenodoro philosopho propter senectutem se domum dimitti precanti concessit. Quum igitur salutato ipso dixisset Athenodorus: Quum iratus fueris Cæsar, nihil neque dixeris neq; feceris prius quàm quatuor & uiginti literas tecum ipse percurreris: illo manu apprehẽso, Adhuc, inquit, mihi te præsente opus est. ac ipsum per totum detinuit annum, asserens etiam taciturnitatis præmium sine periculo esse. Quum uerò Alexandrum audisset, maxima terrarum parte subacta addubitasse quidnam per reliquum uitæ tempus facturus esset: demiratus est, quòd non maius opus Alexander existimasset, partum gubernare imperium, quàm magnum acquisiuisse. De adulteris autẽ quum legem tulisset, in qua præfinitũ erat quo pacto rei iudicãdi, & condemnati forent puniẽdi, ac postea lapsus ira adolescentem propter Iuliam filiam suam calumniatũ manibus ipse uerberaret, ac ille clamasset, Legem tulisti Cæsar: adeò ipsum pœnituit, ut illo die cœnã recusarit. Caium uerò fororis filiũ in Armeniã mittens, à diis ipsi precibus petebat Pompeii beneuolentiã, Alexãdri audaciam, suam ipsius fortunã. Idem Romanis dictitabat, se eum imperii successorẽ relicturum, qui nunquam eadem de re bis consultasset, Tiberium uidelicet significans. G H I K

cans.

A cans. Tumultuantes uerò iuuenes qui in magiſtratu erant, quum reprimere uellet, neque illi attenderent, ſed tumultuarentur: Audite, inquit, iuuenes ſenem, quem iuuenem ſenes audiebant. Dum autẽ Athenarum populus quiddam uideretur deliquiſſe, ex Aegina ſcripſit, putare ſe ſuã illos iram non latêre: neque enim in Aegina ſe fuiſſe hyematurum. Aliud uerò nihil aduerſus eos neq; dixit, neque fecit. Sed quum unus ex Euryclis accuſatoribus immodeſtè & ad ſatietatem dicendi licentia uteretur, ac prouectus tale quid dixiſſet: Si iſta tibi Cæſar magna non uidẽtur, iube iſtum recitare ſeptimum Thucydidis uolumẽ: indignatus illum abduci iuſſit. Sed quum accepiſſet eum ex
B Braſidæ poſteris reliquum eſſe, accerſiuit, & modeſtè caſtigatũ dimiſit. Idem quum Piſo ædes à fundamentis ad culmen uſque eleganter fabréque ſtruxiſſet: Bono, inquit, animo me facis Piſo, qui perinde ædificas, atque ſi Roma æterna ſit futura.

RAPHAEL REGIVS ILLVSTRISSIMO VENETIARVM *principi* Leonardo Lauredano *felicitatem.*

LYcurgus ſeueriſſimarum Lacedæmonijs *legum author, ſapientiſſime* Princeps Leonarde Lauredane, *illud quoq; traditur inſtituiſſe, ut antequam cum hoſtibus congrederentur, Muſis ſacrificarent, quò uidelicet ſtrenuè geſta, luculentis eloquentiæ ornamentis illuſtrarentur, & quoad fieri poſſet, immortalitati conſecrarentur.* Cato *quoq; ille Cenſorius in primis ſapientia clarus, fortia facta eleganti indigere oratione, ne ſua fraudarentur gloria, dictitabat. Nullius enim humanæ rei memoriam diutius poſſe durare ſapientiſſimi uiri facilè uidebant, quæ facundis literarum monumentis non eſſet commendata. Tuæ uerò fulgentiſſimæ uirtutes, tuáque clariſſima in rempublicam Chriſtianam merita, me impulerunt, ut quandò illa pro dignitate exiguis ingenij mei uiribus celebrare non poſſum, aliquid ſaltem mearum lucubratiuncularum nomini tuo dicarem. Ac breuia quidem ſimul & acuta regum* Lacedæmoniorum *dicta, quæ* Apophthegmata *uocantur, ex uarijs ſcriptoribus à* Plutarcho *philoſophorum diſertiſſimo iampridẽ collecta, mihi uerò nuper latinitate donata, in primis digna ſunt uiſa quæ ſublimitati tuæ nuncuparem. Nam & Lacedæmoniorum inſtitutis* Venetiana *reſpublica, cui tu ſummæ cum felicitate præſides, quamſimillima eſſe uidetur. Neque animus tuus circa bonũ commune occupatus, quibuſlibet ſcriptis eſt detinendus, ſed ijs duntaxat ſententijs permulcẽdus, quibus & iuuari, & publicis conſultationibus defeſſus poſſit recreari. Apophthegmata uerò quum aliud nihil ſint, quàm quidam hiſtoriarum floſculi, quarum aſſidua lectione nihil ijs qui rempublicam adminiſtrant, utilius eſſe poteſt: non ſolùm* Traiano Cæſari, *cui primùm à* Plutarcho *dicata fuere, ſed etiam cum alijs principibus, tum uerò tibi maximè congruere ſunt iudicanda: quippe quæ nec tempora publicæ utilitati debita auferant, & animũ tuũ non ſententiarũ modò grauitate, uerùm ſapiẽtiſſimorum quoq; conſiliorum tuorum approbatione, plurimùm delectent. Poſteaquam enim principatũ iniſti, tranquillã pacẽ populis curæ tuæ commiſſis, ac potius uniuerſæ* Italiæ, *ſingulari prudẽtia tua peperiſti, partam amplificaſti, amplificatã ita conſeruas, ut aurea ſecula, poëtis tantopere decantata, nobis reddita eſſe uideantur. Nam & peſtis undiq; fugata eſt, & bella ſedata, & ſumma rerum omnium fertilitas diuina benignitate florentiſſimo celſitudinis*

tuæ principatui conceſſa. Hinc uerò illud prophetæ oraculum, pijs iuſtiſq; hominibus ac deum diligentibus omnia ex ſententia euenire, ſi cui unquam dubium fuit, tu religioſiſſime Princeps ueriſſimũ eſſe comprobaſti, atq; omnẽ de medio dubitationẽ ſuſtuliſti. Vt enim alia felicitatis tuæ prætereã documẽta, florentẽ adeò liberorũ nepotumq; progeniẽ ſuſtuliſti, ut nõ tuæ modò ſenectuti, ac Lauredanæ genti, uerùm patriæ quoq; maxima & certiſſima præſidia parata eſſe uideãtur. Ita nanq; ſunt inſtituti, ut & ueſtigijs tuis inſiſtãt, & poſt ſacroſanctũ ueri dei cultũ, reipublicæ ſe, uitã quoq;, nedum pecuniã aliaq; omnia debere profiteãtur. Hoc autem diuinũ munus, quo nullum homini precioſius, nullum melius præſtari poteſt, quis non uideat cum alijs eminẽtiſſimis uirtutibus tuis, tum ſingulari iuſtitiæ fuiſſe cõceſſum? Nam illi à teneris uſq; unguiculis ſic aſſueuiſti, ut te ſibi & alumnũ & tutorẽ & propugnatorem delegiſſe uideatur. Fulgentiſſimo autẽ huiuſce uirtutis ſplendore, & aliorũ ciuiũ, & in primis ſenatorũ animos tibi conciliaſti, ut eadẽ fermè hora, qua unus & quadraginta uiri (tot enim ad creandũ ducem electi conueniunt) de ducis ipſius electione agitare cœperunt, una omniũ uoce cunctiſq; ſuffragijs citra ullum competitorem Princeps fueris declaratus, tanta cum populorũ tuorũ lætitia, ut omnes debitam tuo principatui felicitatẽ præſagire uiderentur. Tu uerò ſimul atq; ducatũ iniſti, omnium non opinioni modò reſpondiſti, uerùm expectationẽ quoq; longè ſuperaſti. Tantam enim iuſtitiæ totiusq; reipublicæ curã ſuſcepiſti, cõmodorũ tuorũ oblitus, ut curiæ & tuarum ædium fores omnibus tam pauperioribus q̃ ditioribus æquè pateant: te adeuntes patiẽtiſſimè benigniſſimeq; audias: lites & cõtrouerſias æquiſſimè dirimas: neminẽ probum à tuo conſpectu triſtẽ dimittas. Omnibus deniq; populis regimini tuo creditis, eos magiſtratus curas mittẽdos, qui non ſolum ius ſuũ cuiq; reddãt, ſed etiã à ſeditionibus cædibuſq; defendant, & in ſumma tranquillitate cõſeruent. Id uerò cũ alij ciuitatũ ditioni tuæ parentiũ rectores, tum integerrimi urbis Paduæ literarũ alũnæ, Prætor Andreas Grittus, & Præfectus Paulus Piſanus, ita cõprobant, ut nõ rectores, ſed parẽtes omnibus eſſe uideantur. Tamã enim nõ litiũ modò priuatarũ, ſed publicæ quoq; cõmoditatis & quietis curã ſuſcepere, ut ueriſſimũ illud eſſe declarent, membra caput imitari ſolere. Quamobrẽ haudquaquã mirandũ eſt, ſi Fauentini & Ariminẽſes diu bellis ſeditionibuſq; uexati, iuſtiſſimo & integerrimo regimini tuo ſeſe nuper ſponte ſua tradiderũt. Quis enim uir prudens, nedum populus, ſi poſſit, ad eum nõ confugiat principem, à quo nihil niſi æquũ, nihil niſi legitimũ, nihil niſi honeſtũ ſe habiturũ eſſe certò ſciat? ſub cuius protectione ſe tutũ, ſe quietũ rebus ſuis frui poſſe confidat? Sed de iuſtitia alijſq; ſplendidiſſimis uirtutibus tuis non breuis epiſtola, ſed grandis hiſtoria conſcribenda foret, quæ præclara & tua & maiorũ tuorũ geſta felici ſtylo complecteretur. Id uerò quũ & longi temporis & facundiſſimi oratoris ſit opus, haudquaquã ab officio meo alienũ eſſe putaui, ſi nunc id quod poſſum, uel epiſtolari breuitate inclytũ nomẽ tuũ unà cũ priſcis illis & regibus & legũlatoribus, quorum ſapientiſſima quæq; dicta hoc in libello deſcripta ſunt, copularem, ſimul ut ubicunque Romana eſt in uſu lingua arbitraretur, ſimul ut pro uirili parte mea immortalitati conſecraretur. Quod quidem etiam ſi minus forſitan ero aſſecutus, nihil tamẽ dubito quin optimam uoluntatem meam erga tuam ſerenitatem ſis accepturus, quum hominis animum potius quàm rerum exitum omnibus in actionibus cenſeas ſemper eſſe ſpectandum. Sed iam acutiſſima Lacedæmoniorum dicta, quæ non temporum, ſed literarum ordine ſeruato deſcribuntur, perſpicuè interpretemur, quò melius faciliúſque Laconica breuitas & ſolertia perſpiciatur. Vale eximium ſeculi noſtri ornamentum. Ex Academia Patauina, Nonis Maij, M. D. VII.

PLV-

A PLVTARCHI CHAERONEI PHILOSOPHI CLARISSIMI APOPHTHEGMATA LACONICA, Raphaële Regio interprete.

AGASICLES rex Lacedæmoniorum,admiráte quodam, quòd cum magna diſcendi audiendiq; teneretur cupiditate, Philophane rhetorices doctore nó uteretur: Eorum, inquit, me diſcipulũ eſſe oportet,quorũ etiam ſum filius. Ad eũ uerò qui rogarat,quo modo quis abſq; ſatellitibus tutò regnare poſſet:Si ſuis,inquit,populis ita imperarit,ut paréres filiis.

AGESILAVS ille magnus, quum eſſet aliquando conuiuii princeps ſorte ductus,à uini diſpenſatore rogatus,quantum uini cuiq; daret:Si multũ, inquit,paratum eſt,quãtum quiſq; petierit:ſin parum,ex æquo omnibus impertito. Quum uerò maleficus quidam tormenta perquam patienter toleraret:Quantam,inquit,homo ſceleſtus ad res flagitioſas & turpes tolerantiã affert?Quodam autem laudante oratorem quòd parua amplificaret:Ego uerò ne ſutorem quidem,ait,puto bonum,qui magnos exiguo pedi calceos inducit.Idem quum quidam ei aliquãdo dixiſſet,Promiſiſti,ac ſæpius idem reteteret:Per Iouem,inquit,ſi quidem iuſtum eſt: ſin minus, dixi quidem, ſed non promiſi.Ac illo ſubiiciente, Atqui oportet reges præſtare quicquid uel capite annuerint:Non magis,inquit,quàm eos qui ad reges accedunt, petere decet iuſta & dicere,captãtes & opportunitatẽ,& quicquid regibus commodum eſt.Quum autẽ aliquos laudantes uituperantẽsue audiebat,non minus eorum qui dicerent, quàm de quibus diceretur, mores ſpectandos eſſe aiebat.Sed quum puer adhuc eſſet,ac in gymnicorum ludorum celebratione in loco minus honeſto à chori magiſtro collocaretur, obtemperauit quidẽ, licet iam rex foret declaratus,ac dixit: Euge: demonſtrabo etenim non locis uiros,ſed uiris loca effici honorata. Quodam autem medico difficiliorem ei curationem,ac minimè ſimplicem imperante: Per Gemellos,inquit,non omnino mihi uiuere datum eſt,ne ſi omnia quidem ſumam.Altari uerò Mineruæ ab ærea æde cognomento Chalciœcæ,quodã die adſtans bouem immolaturus,quum à pediculo morderetur, non auerſus eſt quidem,ſed illum palàm captum omnium in conſpectu necauit,ac dixit:Per deos *lubẽter uel in ara inſidiatorem.Idem quum uidiſſet murem à puero trahi de feneſtra,& conuerſum detinentis pueri manum momordiſſe, ac fugiſſe, iis qui aderant re oſtenſa:Quandò minimum,inquit,animal ſe iniuria afficientes ſic ulciſcitur,quid uiris faciendum ſit conſiderate.Volens autem bellum aduerſus regem Perſarum mouere,quò Græcos Aſiam incolentes in libertatem uindicaret,Iouis Dodonæi oraculum conſuluit:quod quum educendum eſſe exercitum reſpondiſſet,Ephoris oraculum retulit. Ipſi uerò iuſſerunt eum Delphos proficiſci,ac iiſdem de rebus ſortes conſulere. Profectus igitur ſic oraculum rogauit:Apollo,uidẽtúr ne tibi,quæ & patri?Eo autem annuente,elẽctus ipſe imperator exercitum eduxit.Quum uerò Tiſſaphernes principiò quidẽ territus cum Ageſilao fœdera percuſſiſſet,Græcas ipſi liberas ciuitates ſe eſſe dimiſſurũ pollicitus,deinde quãmaximo exercitu à rege accerſito bel-

*iucundè.

lum ei indixisset nisi Asia decederet, libenter fœderum transgressionem ac- F
cepit, mouitq; castra, exercitum in Cariam ducturus. Sed quū Tissaphernes
illic copias congregaret, inde soluens in Phrygiā impetum fecit: ac pluribus
urbibus captis, multáque pecunia parta, dixit amicis: Fœdera quidem iniustè
frangere impium est, sed hostes fallere nō iustum est modò & honestum, ue-
rùm iucundum quoque ac lucrosum. Cæterùm equitatu inferior, Ephesum
reuersus opulentos iussit equum pro se quenq; ac uirum exhibere, si se mili-
tia solutos uellent. Ac posteaquam & equi & uiri idonei pro timidis atq; di-
uitibus citò fuerunt congregati, Agamemnonem se dixit imitari. Nam illū,
quum generosam accepisset equam, ignauum diuitemq; hominem militia li- G
berasse. Quum uerò nudos captiuos uendi iussissent, spoliorum quidem mer-
catores licitabantur: ac uestium sanè multi emptores erāt: sed corpora, quòd
alba & mollia essent propter umbratilem uitam, quum tāquam inutilia nul-
loq; precio digna irriderentur, adstans Agesilaus: Hæc sunt, inquit, propter
quæ: isti autem, quibúscum pugnatis. Idem in Lydia quum Tissapherne pro-
fligasset, plurimosq; interemisset, in agrum regium incursionem fecit: sed rex
pecuniis ipsi præmissis, quum censeret bellum esse dissoluendum, Agesilaus
respondit, Pacis quidem ciuitatem dominam esse, se uerò locupletandis mi-
litibus quàm seipso magis lætari: pulchrumq; putare, Græcos nō munera ab H
hostibus accipere, sed spolia acquirere. Megabatem uerò Spithridatis filium
formosissimum, quum ad eum accessisset salutaturus & osculaturus, quia ue-
hementer amari uidebatur, declinauit Agesilaus. At quum ille adire destitis-
set, ab Agesilao desiderabatur. Dicentibusq; amicis ipsum in causa esse, qui
se ab illius tam formosi osculo auertisset, neq; illum præ pudore uenturum:
posteaquam secum tacitus pauliſper cogitauit, Nihil est opus, inquit, illum
persuadeatis: nam istiusmodi rebus superior esse malo, quàm præpotentem
hostium urbem ui capere. Satius est enim libertatem sibiipsi cōseruare, quàm
aliis auferre. Sed quum aliis in rebus diligens iustitiæ cultor esset, in amico- I
rum negociis putabat occasionem iuuandi esse perquam iustam. Epistolium
igitur ipsius fertur ad Hidrieum Carē, quo ex amicis quēdam sic petit: Si Ni-
cias nihil iniusti agit, dimitte: sin agit, mihi dimitte: omnino autem dimitte.
Itaque se talem in plerisq; Agesilaus pro amicis præstabat. Interdum tamen
propter utilitatem occasione potius utebatur. Quare motis tumultuosius ca
stris, quum puerum cuius amore tenebatur, infirmum reliquisset, ad illum
precantem, & cum lachrymis se reuocantem conuersus dixit: Quàm difficile
est nos & misereri simul & sapere? Idem in uictu & uestitu nihil iis qūi cū
ipso erant, melius habebat: à satietate ac ebrietate penitus abstinens, somnoq; K
non domino, sed rebus agendis seruienti utens. Aduersus calorem autem &
frigus ita se habebat, ut solus eadem uestе quatuor anni temporibus semper
uteretur: ac in medio castrorū tentorio erecto, lectū nihilo aliis meliorē ha-
beret. Dictitabat autē principi cōuenire, nō mollitie & deliciis, sed tolerantia
& fortitudine priuatis hominibus præstare. Roganti igitur cuidā, quid Spar-
tæ cōtulissent Lycurgi leges: cōtemnere, inquit, uoluptates. Ad eū uerò qui
cum aliorum Lacedæmoniorū, tum suæ uestis cibiq; mediocritatem mirabā-
tur: Propter hunc, inquit, frugalē ô hospes uiuendi modum, metimus liberta-

tem.

A tem. Idem alio ipſum hortante ut ſibi parceret, ac dicente, propter incertum fortunæ, nequãdo mutetur: At ego, inquit, meipſum ſic aſſuefacio, ut in nulla mutatione quæram mntationem. Ac eodem uitæ inſtituto etiam ſenex factus utebatur. Quare ad eum à quo interrogatus fuerat cur uehemẽti hyeme ſine tunica illa ætate circumiret: Quò, inquit, iuuenes imitentur, exemplum habentes & ſenectute confectos, & principes. Thaſii uerò, per ſuum agrum ipſi cum exercitu iter facienti, farinam & anſeres, & bellaria, & liba ex melle confecta, & alios omnis generis cibos, & uina precioſa miſerunt. Sed farina ſola accepta, retro aſportari reliqua ab iis qui illa apportarant, *Frugaliter.*
B iuſſit, ut quæ ne ſibi quidem utilia forent. Precantibus autem illis ac ſupplicantibus ut omnino illa acciperet, mancipiis diſtribui iuſſit. Cæterùm illis cauſam rogantibus, dixit, eos qui probitati ac fortitudini ſtuderent, non decere iſtiuſmodi ganeis & gulæ iritamentis delectari. quibus enim ſeruitia capiantur, ea ab ingenuis hominibus eſſe aliena. Rurſus Thaſii, quòd ab ipſo magnis affecti beneficiis uiderentur, quum & templis & deificationibus eũ honoraſſent, & hac de re legatos ad ipſum miſiſſent: poſtea quàm honores legit quos oratores attulerant, interrogauit, an ipſorum patria referẽdorum in deos hominum facultatem haberet. Quibus affirmantibus: Agite, inquit,
C uoſipſos prius efficite: quod quidem ſi effeceritis, tunc credam me quoque à uobis deum fieri poſſe. Idem quum illæ gentes græcæ quæ ſunt in Aſia, de- *Liberè & grauiter dictum.*
creuiſſent ipſi in clariſſimis urbibus ſtatuas ponere, ad eas ſcripſit: Mei ne una quidem ſit imago, neque picta, neque ficta, neque conſtructa. Sed quum in Aſia domus contignationem ex quadratis trabibus factam uidiſſet, dominum ædium interrogauit, an apud ipſos quadrata naſcerentur ligna. Quo negante, ſed rotunda: Quid igitur, inquit, ſi quadrata eſſent, rotunda faceretis? Interrogatus autem olim, quouſque Laconicæ fines protendantur: concuſſa haſta, quouſque, inquit, hæc perueniat. Sed alio deinceps rogante, cur
D Sparta ſine muro eſſet: oſtenſis ciuibus armatis, hi ſunt, inquit, Lacedæmoniorum muri. Cæterùm alio idem quærẽte: Non lapidibus, inquit, & lignis; ſed inhabitantium uirtutibus urbes mnnitas eſſe oportet. Amicos uerò monebat, ut non pecunia, ſed fortitudine & uirtute diteſcere ſtuderẽt. Quando autem uolebat aliquod opus à militibus citò perfici, primus ipſe in omnium conſpectn aggrediebatur. Verùm in eo gloriabatur, quòd nemini in labore cederet, quodq; ſibi ipſe magis quàm aliis imperaret. Quodam antem admirante Laconem claudum ad bellum exeuntem, ac equũ quærente: An ignoras, inquit, non fugientibus, ſed permanentibus in bello opus eſſe? Idem ro- *Facetè.*
E gatus à quodam, quo modo magnam gloriam acquireret: ſi mortem, inquit, contempſeris. Quærente autem quodam, cur Spartiatæ ad tibias pugnant? Quoniã, inquit, quãdocunq; ad numerũ modulationemq; inceſſerint, liquidò pateat & qui meticuloſi ſint, & qui fortes. Quũ uerò quidã Perſarũ regẽ beatum eſſe diceret, quia perquã iuuenis eſſet: Atqui Priamus, inquit, ne id quidem ætatis agens infortunium eſt paſſus. Sed quum magnam Aſiæ partem ſubiugaſſet, aduerſus regem ipſum properare decreuit, quò illũ ab ocio, & à corrumpendis Græcorum populorum principibus deterreret. Sed ab Ephoris reuocatns propter Græcorum bellum, quo Sparta obſidebatur ob

pecunias à Persa missas, dicens bonum imperatorem oportere legibus pa- F
rêre, ex Asia soluit, multo sui desiderio Græcis Asiaticis relicto. Ac quum
numus Persicus sagittarii nota signatus esset, recedens dictitabat se triginta
millibus sagittariorum à rege ex Asia pelli. tot enim Daricis aureis Athenas
Thebásque à Timocrate allatis, & populorum principibus distributis, po-
puli ipsi ad bellum contra Spartiatas concitati fuerant. Ac Ephoris quidem
» hanc rescripsit epistolam: Agesilaus Ephoris gaudium. Multas Asiæ
» partes subiugauimus, barbarósque expulimus, ac in Ionia multa arma feci-
» mus. Sed posteaquam iubetis me ex lege redire, sequor epistolã, ac ferè ipsam
» uel præueniam. Nam imperium non mihi, sed ciuitati ac sociis gero. Ac tũc G
» quidem uerè iustéque dux imperat, quando & legibus & Ephoris paret, uel
» ubicunque in urbe sint magistratus. Traiecto igitur Hellesponto quum
per Thraciam iter faceret, barbarorum quidem rogauit neminẽ, sed ad sin-
gulos mittens interrogabat, utrum per amicam, an hostilem terram trãsiret.
Ac alii quidem ipsum amicè & excipiebant & deducebant: cæterùm qui
Troades nominantur, quibus & Xerxes, ut fertur, dona dedit transitus mer-
cedem, argenti talenta centum, & totidem mulieres ab Agesilao petiere. Sed
illos ipse deludens, ac dicens, Eccur non statim uenistis accepturi? procede-
bat: & quum inuasus, ex illis perturbatis multos cecidisset, transiuit. Quum H
uerò idem à rege Macedonum per nuncios quæsisset, ísque se consultaturũ
dixisset: Consultet igitur, inquit, sed nos interim procedemus. Admiratus
*περιέλε itaque uiri audaciam, & ueritus, iussit ut amicum *progredi. Thessalorum au-
tem, qui hostium socii erant, deprædatus est agrum. Ac Xenoclem quidem
& Scythen de amicitia acturos Larissam misit: quibus comprehensis & as-
seruaris, alii quidem ægrè ferentes censebant Larissam castris cingendam es-
se ab Agesilao, & obsidendam: sed asserens ipse, ne alterius quidem illorum
uirorum interitu uelle totam capere Thessaliam, eos fœderibus percussis ac-
cepit. Audiens autem apud Corinthum fuisse pugnatum, & Spartiatarum I
quidem perquam paucos cecidisse, Corinthiorum autem & Athenienſium,
aliorúmque illis sociorum quamplurimos, neque lætari neque efferri illa ui-
ctoria uisus est, sed perquam graui suspirio emisso, Væ, inquit, Græciæ, quæ
tot uiros intestino bello perdidit, quot ad debellandos omnes barbaros satis
fuissent. Pharsalios autem urgentes, latrociniisque ipsius exercitum uexan-
tes, quum quingentis equitibus in fugam uertisset, trophæum sub Narthacio
erexit: ac illa quidem uictoria præ omnibus lætatus est, quòd quum per se
ipse equitatum instituisset, illo solo eos qui maximè pugna equestri gloria-
bantur, superasset. Quum uerò Diphridas domo ueniens ipsi nunciasset, ut K
continuò prætergrediens, in Bœotiam impetum faceret: quanquam maiore
apparatu id postea facturus erat, tamen magistratibus parẽs, accersitis uiginti
millibus ex illo exercitu qui apud Corinthũ erat, Bœotiam ingressus est, &
apud Coroneam cum Thebanis & Athenienſibus, simul cũ Argiuis & Co-
rinthiis congressus, utrosque maxima omnium pugna, quæcunque illo tem-
pore commissæ fuerunt, ut Xenophon scribit, etsi corpore propter uulnerũ
multitudinem malè affectus, superauit. Idem domum reuersus, nihil nec circa
uitam, nec circa mores, ob tantos successus uictoriásque mutauit. Cæterùm
uidens

A uidens quoſdam ex alendis equis in aliquo precio eſſe, animóque efferri & gloriari, Cyniſcæ ſorori perſuaſit, ut in curru ſedens in Olympiis certaret, Græcis oſtendere uolens, iſtiuſmodi res nullius eſſe uirtutis, ſed diuitiarum & impenſæ. Xenophontem uerò illum ſapientem multifaciens, ac ſecum habens, iuſſit filios accerſere, Spartæq; educare, quò diſciplinarum pulcherrimam docerentur, & imperare, & imperium ferre. Idem aliquando interrogatus, cur maximè omniũ felices ſint Spartiatæ: Quia, inquit, maximè aliorum ſe exercent ut imperent & obtemperent. Lyſandro autem uita functo quum multorum ſodalitatem conſtitutam inueniſſet, quam ille ex Aſia ſa-
B tim reuerſus contra Ageſilaum inſtituerat, eum redarguere tentauit, ac oſtẽdere cuiuſmodi ciuis uiuens fuiſſet. Quúmque orationem legiſſet in quodã relictam libro, quam Creon Halicarnaſſeus ſcripſerat quidem, ſed Lyſander memoriæ commendatam ad populum de rebus nouis & de republica mutanda habiturus eſſet, in publicum illam efferre uolebat: uerũm ex ſenioribus quidam, quum eam orationem percurriſſet, ueritúſque illius grauitatẽ conſuluiſſet ne Lyſandrum effoderet ac ſuſcitaret, perſuaſus acquieuit. Eos uerò qui ſibi occultè aduerſarentur, apertè quidem non uexabat, ſed exigẽs ut ſe ſequerentur, ex ipſis aliquos & duces & magiſtratus deſignabat: ſed in
C magiſtratibus improbi deprehenſi & auari, ne condemnarentur, rurſus auxilio erat, ſicq; eos ſibi conciliabat, & ad ſeipſum traducebat, ut neminẽ aduerſarium haberet. Quidam autem quum eum rogaſſet, ut ſuos ad hoſpites Aſianos literas daret, quò ius ſuum conſequeretur: At mei, inquit, hoſpites iuſta ſponte ſua, etiam ſi nihil ſcribam, faciunt. Cæterùm quidam illi murum urbis bene munitum & laborioſe admodum exædificatum oſtentans, rogabat an pulcher ſibi uideretur: Per Iouem, inquit, pulcher, non ut uiri, ſed ut fœminæ inhabitent. Quum autẽ Megarẽſis quidã aduerſus ipſum de ciuitate gloriaretur: Adoleſcens, inquit, uerba tua multa ui egent. Quæ uerò alios
D admirantes uidebat, ea ne noſſe quidem uidebatur. Quodam igitur tempore Callippides tragœdiarum actor nomen & gloriam inter Græcos habens, ut qui ab omnibus celebraretur, primùm quidem illi occurrit & ſalutauit, deinde arroganter ſeſe inter inambulantes coniiciens, ſeipſum regi oſtentabat, putans fore ut aliqua comitate exciperetur. Sed quum tandem dixiſſet: Non me agnoſcis, ô rex, neque audiſti qui ſim? Ageſilaus in ipſum reſpiciẽs: At an tu es, inquit, Callippides Dicelicta? ſic enim Lacedæmonii hiſtriones uocant. *Dicelicta.*
Idem quum à quodam inuitaretur ad eum audiendum qui luſciniæ uocem imitabatur, recuſauit, inquiens, Sæpe illas audiui. Menecrates uerò medicus
E poſteaquam in deſperatis quibuſdam curationibus fuit fortunatus, Iupiter appellari cœpit. Sed illo cognomento importunius utens, quum ad Ageſilaum quoque ſic aliquando epiſtolam ſcribere auſus foret, Menecrates Iupiter Ageſilao regi felicitatem: reliquis non lectis, reſcripſit: Rex Ageſilaus Menecrati ſanitatem. Quum autem Conon & Pharnabazus mari potiti, regia claſſe maritimas Laconiæ oras obſiderent, ac urbs Athenienſium muro cincta foret, pecuniis à Pharnabazo datis pacem cum rege Lacedæmonii fecerunt, miſeruntq; Antalcidam ad Teribazum, qui Græcos Aſiam incolentes, pro quibus pugnauerat Ageſilaus, regi traderent. Qua ex re euẽnit ut

Ageſilaus ipſe ignominiæ eius iniquiſſimè particeps eſſet. nam Antalcidas F
ipſi inimicus erat. Ideóque pacem quocunq; modo fecit, quòd Ageſilaus incrementa ex bello ſuſciperet, ac maximus clariſſimúſque euaderet. Ad eum uerò qui dixerat Lacedæmonios Medorum partibus fauere: Immo uerò, inquit, Medi Lacedæmoniorum. Idem aliquando rogatus, utra uirtus melior eſſet, fortitudo, an iuſtitia: nullam fortitudinis utilitatem eſſe dixit abſente iuſtitia: Nam ſi omnes iuſti forent, nihil fortitudine opus eſſe. Quum autem ii qui Aſiam incolunt, ex conſuetudine Perſarum regem Magnum appellarét: Ecquid ille me maior eſt, inquit, niſi & iuſtior ſit, & continentior? Ac eos quidem qui Aſiam inhabitarent, ingenuos quidem malos, ſeruos autem bo- G
nos eſſe dictitabat. Idem interrogatus, quomodo quis maximè apud homines probaretur: Si dicat, inquit, optima, & faciat honeſtiſſima. Imperatorem uerò dicebat oportere & in hoſtes audaciam, & in ſubditos beneuolentiam, & ad occaſiones ſolertiam habere. Cuidam autē quærenti, quænā pueris diſcēda forent: Ea, reſpondit, quibus & uiri ſint uſuri. Verùm cauſæ cuiuſdam iudex, quum accuſator bene quidem dixiſſet, reus autem malè, quippe qui ad ſingula diceret, Ageſilaë, oportet regem legibus opitulari: Et domum, inquit, ſi quis tibi euerteret, & ueſtimentum ſi quis auferret, expectarésne ut architectus, aut qui ueſtimentum confecit, tibi auxilium ferat? Idē à rege Per- H
ſarum epiſtolam pace iam facta ſibi miſſam, quam unà cum Callia Lacedæmonio uir Perſa de hoſpitalitate & amicitia attulerat, haudquaquam accepit, dicēs regi nunciaret, minimè opus eſſe ad ſe literas priuatim daret. Nam ſi & amicus Lacedæmoni, & Græciæ beneuolus eſſe uidebitur, ſe quoq; pro uiribus ipſi amicum eſſe futurum. ſin autem inſidiari deprehendetur, ne ſi multas quidem acciperem literas, credat me ſibi amicum eſſe futurum. Filiorum autem quum amātiſſimus eſſet, fertur unà cum paruis pueris domi colludere ſolitus, in arundinem ut in equum aſcendens: ſed à quodam amicorū uiſus rogauit, ne cui prius id diceret, quàm ipſe quoque puerorum pater eſ- I
ſet. Cæterùm Thebanos aſſiduis bellis quum infeſtaret, ac in pugna uulneratus foret, Antalcidam dixiſſe ferunt: Pulchra diſciplinæ præmia à Thebanis accipis, quos nolentes ac neſcientes quidem pugnare, docueris. Tunc enim Thebanos ſeipſis bellicoſiores aiunt factos, propter aſſiduas Lacedæmoniorum in ipſos expeditiones. Quare Lycurgus quoque ille antiquus, in legibus quæ Rhetræ nocantur, prohibuit aduerſus eoſdem ſæpius militare, ne bellandi peritiam diſcerent. Poſteaquam uerò audiuit ſocios ægrè ferre continuas expeditiones, quia multi paucos Lacedæmonios ſequerentur, refellere uolens illorum multitudinem, iuſſit omnes quidem ſocios ſedere ſibi K
inuicem permixtos, Lacedæmonios autem ſeparatim ſolos. Deinde edixit ut figuli ſurgerent primi. Qui quum ſurrexiſſent, edixit ut ſecundi ſurgerēt fabri ærarii, deinde architecti, & domorum ædificatores, & ſingulæ aliæ artes. Ita ſocii ferè omnes quidem ſurrexerunt, Lacedæmoniorum autem nemo. ipſis nanque prohibitum eſt artem ſordidam uel exercere, uel diſcere. Itaque ridens Ageſilaus: Videte, inquit, uiri quanto plures quàm uos milites nos emittamus. In Leuctrica uerò pugna quum Lacedæmoniorum multi fugiſſent, qui legitimis pœnis erant obnoxii, uidentes Ephori urbem uiris deſtitutam

Rhetræ Lacedæmoniorum leges.

A ſtitutam,militibus indigere,uolebãt ignominiam illam ſoluere,ac leges ſeruare. Ageſilaum igitur eligunt legumlatorem. Is uerò in concionem quum prodiſſet:Legum,inquit,lator aliarum minimè ſim,ac ne iis quidẽ quæ exiſtunt,adiicerem quicquam uel auferrem,uel mutarem:ſed non ab re erit, leges quæ nobis ſunt,à poſtero die ius ſuum retinere. Epaminondã uerò tanto cum fluctu ac tempeſtate Spartam inuadentem, Thebanis & illorum ſociis uictoria Leuctrica gloriantibus,ab urbe quidẽ repulit:& quanuis pauci in urbe forent,retrocedere tamen coẽgit. Idem in pugna apud Mantineam geſta imperauit Lacedæmoniis,ut aliis omiſſis unum oppugnarent Epami-
B nondam,ſolos aſſerens prudentes & fortes uictoriæ auctores eſſe. Nam ſi iſtum è medio ſuſtulerimus, facillimè alios captiuos fore:ſiquidem & amẽtes,& nullo precio dignos eſſe. Id quod etiam euẽnit. Quum enim uictoria ab Epaminonda foret,iámque Lacedæmonii fugerent,illum conuerſum,ac ſuos reuocãtem,quidam ex Lacedæmoniis lethaliter percuſſit. Is uerò quum cecidiſſet,à fuga conuerſi qui cum Ageſilao erant, ſuam certando uictoriam effecerunt,quum Thebani Lacedæmoniis longè fortiores uiſi ſuiſſent. Sparta uerò pecuniis indigente,quippe quæ peregrinos aleret milites,Ageſilaus in Aegyptum profectus eſt, ab Aegyptiorum rege mercede conduC ctus. Sed quum propter ueſtis tenuitatem indigenis cõtemptui foret:(expectabãt enim Spartæ regem,ut Perſarum,decenter ac ſumptuoſe ornatum uidere:) eóque malè de ipſo ſentirẽt,breui declarauit Ageſilaus, magnificentiam & dignitatem prudentia parari oportere. Quum autẽ eos quos inſtructurus erat,impendenti periculo territos uideret tum propter hoſtium multitudinem (ducenta nanque millia erant)tum propter ſuorum paucitatem, decreuit prius quàm confligeret,ſacrificium facere:ac aliis inſciis in ſiniſtræ manus palma uictoriam deſcripſit,acceptúmque ab aruſpice iecur inſcriptæ manui impoſuit. Id uerò tantiſper tenens,dum literarum notæ iecori imprimerentur,ſe ambiguum eſſe ſimulabat. Poſtea uerò commilitonibus iecur
D ipſum oſtendit,aſſerens deos ex ſcriptis uictoriam demõſtrare. Certum igitur id uictoriæ ſignum rati,ad pugnam audacter ineundam ſunt confirmati. Sed hoſtibus multitudine ſua Aegyptiorum caſtra foſſa cingentibus,Nectabióque,cui auxilio erat,cenſente erumpendum ac decertãdum eſſe: Nequaquam impediendi, inquit,ſunt hoſtes,nobis pares eſſe uolentes. Ac ita quũ adhuc ſpatii parum ad coniungendam ſupereſſet foſſam, in illo quod reliquum erat interuallo acie inſtructa, cum paribus par congreſſus, eos in fugam uertit: & paucis militum ſuorum amiſſis, magna hoſtium edita cæde,
E ingentem pecuniæ uim in patriam miſit. Ex Aegypto autem quum claſſe rediens in morbum incidiſſet, iis qui ſecum erant,mandauit moriens, ne ſibi fictam pictámue aut effigiatam corporis imaginem efficerent. Nam ſi quid præclari operis, inquit,geſſi,id mei monumentum erit:Sin minus, ne omnes quidem ſtatuæ,ut quæ uilium hominum ac nullo precio dignorum opera ſint.

AGESIPOLIS Cleombroti,quum quidam dixiſſet Philippum paucis diebus Olynthum euertiſſe: Per deos,inquit, talem aliam urbem multo longiori tempore non ædificabit. Alius item quũ dixiſſet,ipſum cum æqua-

libus regem obsidem fuisse,non autem filios eorum & uxores: Meritò, in- F
quit:decet enim nos peccata nostra ferre. Sed quum ipse Agesilaus catulos dono
sibi mitti,quidam q; dixisset,illorum apud se nõ esse educationem: Ne uirorũ
quidem antea,inquit,fuit,quæ tamen nunc est.

AGESIPOLIS Pausaniæ, Athenien sibus de mutuis criminibus ad
Megarensium ciuitatem prouocantibus: Turpe,inquit,est ô Athenienses,eos
qui sint Græcorum duces,minus quàm Megarenses ius scire.

AGIS Archidami,quum olim Ephori dixissent, Vade iuuenes tecum
ducens in huius patriam:dux nanq; hic ipse tibi erit ad arcem occupandam:
Et quo, inquit,modo tutũ est,ô Ephori,tot iuuenes credere patriæ suę pro- G
ditori? Interrogatus autem,quæ potissimùm disciplina Spartæ exerceretur:
Scire,inquit,& imperare,& obtẽperare. Lacedæmonios uerò dictitabat in-
terrogare,non quot sunt hostes,sed ubi sunt. Verùm apud Mantineam quũ
dimicare cum hostibus, quòd plures forẽt, prohiberetur: Necesse est,inquit,
cum multis pugnare,qui multis uelit imperare. Quodam autem interrogã-
te,quot sunt Lacedæmonii? Quot,inquit,satis sunt ad malos arcendos. Quũ
uerò Corinthiorũ muros præteriret,ac illos & altos,& munitos,& in mul-
tum spatium protensos nideret: Quænam,inquit, sunt hunc locum habitan-
tes mulieres? Idem,quum rhetor quidam dixisset orationem rerum omnium H
potentissimam esse: Igitur si tu taces,inquit, nullo precio dignus es. Argiui
autem postquam fuerãt superati,rursum audacius multo quum ipsi obuiam
essent facti,socios uidens perturbari: Confidite, inquit, ô uiri. nam quando
nos uictores timemus,quid putatis eos facere,qui à nobis uicti fuerunt? Idẽ
Abderitarum legato,qui quum multa locutus finem dicendi fecisset,roga-
ret quidnam ciuibus suis renunciaret: Te,inquit,mihi tacenti tanto tempore
auditum fuisse,quantum tu dicendo consumpsisti. Quibusdam uerò Eleos
laudantibus, quòd in Olympiorum certamine iustissimi forent: Ecquid
magnum,inquit, aut mirandum faciunt, si per annos quinque uno dunta- I
xat die iustitia utuntur? Quodam autem dicente nonnullos ex alia domo
ipsi inuidere: Igitur & sua,inquit, mala,& ad hæc tum mea, tum amicorum
bona illos cruciabunt. Idem quum quidam cõsuleret transitum hostibus fu-
gientibus esse dandum: Et quo,inquit,modo cum iis qui ob timiditatem fu-
giunt, non pugnantes, cum iis qui ob fortitudinem manent, pugnabimus?
Quodam autem de Græcorum libertate sermonem inferente non ignobi-
lem quidem,sed effectu difficilem: Tua,inquit,ô hospes,uerba & uirium in-
digent,& pecuniarum. Quum uerò quidam diceret Philippum imperuiam
Lacedæmoniis Græciam esse facturum: Satis, inquit, nobis est in propria K
terra conuersari. Legatus autem ex Perintho quum Lacedæmona uenis-
set,longiore usus est oratione. sed postquam fine dicendi facto Agin roga-
uit,quid Perinthiis renunciaturus esset: Quid aliud,inquit, quàm te uix fi-
nem dicendi fecisse, me uerò tacendi? Cæterùm solus quum ad Philippum
legatus uenisset,ac ille dixisset: Quid ita uuus uenisti? Nempe ad unum, in-
quit. Idem quum ex senioribus quidam,qui uidebat solutis ueteribus legiti-
mis alia quædam flagitiosa induci, ei iam senescenti dixisset, Quare superna
Spartæ fiunt inferna? iocans ait ex ratione sic res procedere,si illud fiat: ete-

nim

A nim quum ego puer essem, ex patre audiebam, superiora apud ipsos inferiora fuisse. Aiebat autem patrem puero sibi ea dixisse. Quare non esse mirandum, si posteriora prioribus sint peiora, sed sicubi meliora, & similia. Interrogatus autem, quomodo quis liber permaneat: si mortem, inquit, contempserit.

AGIS iunior dicente Demade, enses Laconicos à præstigiatoribus propter breuitatem deuorari: At Lacedæmonii, inquit, huiuscemodi ensibus hostes assequuntur. Ad improbum nerò hominem sæpe interrogantem, quis optimus Spartiata foret: qui tui dissimillimus est, inquit.

B AGIS ultimus rex Lacedæmoniorum ex insidiis captus, & indicta causa ab Ephoris condemnatus, quum ad laqueum abduceretur, intuitus quendam ex ministris flentem: Desine, inquit, ô homo, propter me flere: nã adeò iniquè & iniustè moriens, potentior iis sum qui me interficiunt. Et quum hæc dixisset, ultro collum laqueo tradidit. Idem quum à parentibus rogaretur, ut sibi ad iniusti quiddam adiutor esset, aliquandiu contradixit: sed quũ instarent, Quandiu, inquit, apud uos fui, ne unam quidem iustitiæ cognitionem habui: posteaquam autẽ me patriæ tradidistis, legitimísque ipsius institutis, ac etiam iustitia & probitate erudistis, ut potuistis, hæc potius quàm
C uos sequi tentabo. Et quoniam uultis me optima facere (optima uerò sunt, cum homini priuato, tum multo magis principi, quę iusta sunt) faciam quidẽ quæ uultis, sed quæ dicitis recusabo.

ALCAMENES Telecri, quodam rogante, quomodo regnum quis optimè seruaret: si lucrum, inquit, non multi fecerit. Altero autem quærẽte, cur à Messeniis munera non accepisset: quia si accepissem, inquit, cum legibus pacem agere nequirem. Sed quodam dicẽte, ipsum parcè uiuere, amplas satis diuitias possidentem: Nempe illum qui multa possideat, inquit, non ex libidine, sed ex ratione uiuere decet.

D ALEXANDRIDAS Leontis, ad eũ qui ægrè ferebat quòd exularet: O bone, inquit, ne urbem relinquens horreas, sed iustitiam. Dicenti uerò cuidam Ephoris opportuna quidem, sed pluribus quàm par erat: O hospes, inquit, non opportunè uteris opportuno. Quodam autem percontante, cur agros Helotibus & mancipiis colendos traderent, ac non ipsi colerent: quia illos, inquit, non ut ipsos coleremus, sed ut nos, cõparauimus. Quum autem quidam alius diceret, gloriam nocere, atque felicem eum esse, qui ab illa sit alienus: Igitur qui iniusta perpetrant, inquit, ex oratione tua essent felices: nã quomodo sacrilegus iniustúsue gloriam curet? Alio autem interrogante, cur
E in bellis Spartiatæ audacter periculis se exponunt? Quia, inquit, de uita uereri, nõ ut alii timere studemus. Idem alio quodam percõtante, Quare capitales causas pluribus diebus seniores audiũt, & si quis est liberatus, nihilominus est reus? Pluribus, inquit, diebus iudicant, quia de morte qui errauerint, ii consilium mutare non possunt. Legibus autem obnoxium esse oportet, quia secundum hanc legem licet etiam melius consultare.

ANAXANDER Eurycratis, quodam rogante, cur Lacedæmonii pecunias in publicum non congregent: ne qui custodes illarum sint, inquit, corrumpantur.

ANAXILAS ad eum qui mirabatur cur Ephori non assurgant regibus,præsertim à regibus ipsis constituti:Eadem, inquit, causa,qua Ephori sunt. F

ANDROCLIDAS Lacon crure mutilatus,inter bellatores seipsum locauit. Sed quum quidam ipsum prohiberent, quia mutilatus erat: Atqui non fugientem, inquit,sed manentem oportet cum hostibus ex opposito instructis pugnare.

ANTALCIDAS quum in Samothracia initiaretur,à sacerdote rogatus quid grauissimum in uita perpetrasset?si quid mihi,inquit,tale perpetratum est,dii ipsi sciunt. Aduersus Athenienſem uerò quendã Lacedæmonios indoctos appellantem:Nos nimirum, inquit,soli nihil mali à uobis didicimus.Sed quum alius Athenienſis aduersus eum dixisset,Nos quidem à Cephiso persæpe uos fugauimus: At nos,inquit,ab Eurota uos nunquam. Interrogatus autẽ, quomodo quis maximè hominibus placere posset:si cum ipsis,inquit,quamsuauissimè conuersetur, ac utilissima afferat. Idem quum declamator quidam Herculis laudationem lecturus esset:Quis enim,inquit, illum uituperat?In Agesilaum uerò à Thebanis in pugna uulneratum:Mercedem, inquit,à Thebanis recipis,quos neque uolentes neque scientes pugnare docuisti. Videbantur enim Thebani assiduis Agesilai cõtra ipsos expeditionibus pugnaces effecti.Spartæ uerò muros esse iuuenes dictitabat:fines autem,hastarum cuspides.Sed ad eum qui quærebat,cur breuibus Spartiatæ pugionibus in bello uterentur: Quia cum hostibus, inquit, comminus dimicamus. G H

ANTIOCHVS quum esset Ephorus,postquam audiuit Philippum Messeniis agrum dedisse,interrogauit an etiã uim illis tribuisset qua de agro certantes fierent superiores.

ARIGEVS quibusdam laudãtibus nõ suas,sed quasdam ex uxoribus alienis:Per deos,inquit,de uxoribus aliorum nihil temere dicẽdum est:ipsas enim prosus ignorari quales sint,præterquam ab iis quibuscum uiuunt. Idẽ per Siciliæ Selinuntem iter olim faciens,quum in sepulchro quodam uidisset elegiacum hoc inscriptum, I

Hisce Selinuntos sub portis,quando tyrannis
Stinguitur,euênit marte fero cadere:

Iure peristis,inquit,qui ardentem tyrãnidem extinguere conati estis: Cõtrà nanque permittendum fuerat totam concremari.

ARISTON laudãte quodam Cleomenis respõsum, quòd interrogatus quid bonum regem facere oporteat,dixerit, amicis quidem benefacere, inimicis autem male:Et quanto,inquit,melius est,ô bone, amicis quidẽ benefacere,inimicos uerò sibi conciliare?Id quidẽ responsum etsi omniũ confessione,Socratis est in primis, ad Aristonem tamen etiam refertur. Quodã autẽ percontante,quot sint numero Spartiatæ:quot,inquit,satis sunt ad hostes arcendos.Sed quum quidam Athenienſium funebrem eorum laudationem,qui fuerãt à Lacedæmoniis interfecti,legeret: Quales igitur nostros, ait, esse censes,qui istos deuicerunt? K

ARCHIDAMIDAS aduersus eum qui Charilam laudaret,quòd

in omnes

A in omnes similiter mitis foret: Ecquo, inquit, modo iustè quis laudetur, si in improbos quoque sit mitis? Accusante autem quodam Hecataeum rhetorem, quòd admissus ad ipsorum conuiuium, nihil dixerat: Ignorare mihi uideris, inquit, eum qui dicendi peritus sit, dicendi quoque tempus cognoscere.

ARCHIDAMVS Zeuxidami, quum à quodã interrogaretur, quænam Spartæ anteponantur? Leges, inquit, & secũdum leges magistratus. Ad eum uerò qui citharœdũ laudabat, & eius facultatem admirabatur: O bone, inquit, quod præmium abs te probis uiris statuetur, quandò citharœdũ tan-
B topere laudas? Idem quodam cantorem commendante, ac dicẽte, Hic bonus est cantor: At apud nos, inquit, hic bonus est coquus. tanquam nihil interesset, siue per uocis instrumenta, siue per opsoniorum & iuris condituram uoluptas efficiatur. Quodam autem ipsi pollicente uinum suaue, Ad quid? ait. nam & plus absumetur, & quę ad uilitatem spectant, inutiliora efficientur. Sed Corinthiorum urbem cum exercitu aliquando aggressus, quum lepus ex loco muris uicino excitatus esset, ad milites inquit: Faciles captu nostri sunt hostes. Duo autem quidam quum ipsum arbitrum sumpsissent, ductos illos in Chalcioecæ lucum iurare coëgit, se iis quæ forent iudicata, staturos.
C Et quum illi iurassent, Iudico, inquit, ne prius ex hoc luco recedatis, quàm quæ inuicem uobis controuersiæ sunt, dissolueritis. Filiabus uerò suis quum Dionysius Siciliæ tyrannus preciosa misisset uestimenta, non accepit, dicẽs: Vereor ne puellæ istis indutæ, mihi turpes uideãtur. Filium autem quum uidisset cum Athenien sibus præcipitanter pugnantẽ: Vel adde uiribus, inquit, uel magnanimitati detrahe.

ARCHIDAMVS Agesilai, quum à Philippo post pugnam Chæronensem asperiorem accepisset epistolam, rescripsit: Si umbram tuam metitus fueris, nequaquam inuenies ipsam maiorem factam, quàm esset ante-
D quam uicisses. Rogatus autem, quantam regionem obtinerent Spartiatæ: quantam, inquit, hasta assequuntur. Quum uerò Periander medicinæ arte clarus, maximè quidem laudaretur, sed mala poemata scriberet: Quidnam, inquit, ô Periander, pro gratioso medico malus poeta uocitari affectas? Idẽ in bello contra Philippum quibusdam consulentibus procul à domo esse pugnandum: At hoc, inquit, non est uidendum, sed an pugnantes hostibus superiores futuri simus. Ad eos uerò qui ipsum laudabãt quòd Arcadas pugna superasset: Melius, inquit, fuisset si prudentia illos potius quàm uiribus uicissemus. Sed quando inuasit Arcadiam, audiẽs Eleos Arcadibus ipsis opi-
E tulari, hanc ad illos epistolam dedit: Archidamus Eleis. Quies bonum.

Sociis uerò in bello Peloponesiaco quærentibus, quot pecuniæ satis foret, rogantibusq; ut tributa determinaret: Bellũ, inquit, statuta non quærit. Catapultæ autem iaculum quum uidisset tunc primùm ex Sicilia aduectũ: Hercules, exclamauit, uiri perit uirtus. Idem quum Græci nollent ipsi obedire, ac fœdera quæ cum Antigono & Cratero Macedonibus icta fuerãt, soluere, & liberi esse, tanquam Lacedæmonii molestiores futuri essent quàm Macedones: Ouis, inquit, semper quidem eãdem emittit uocem, sed homo multas & uarias, quousque id quod uisum est, perficiat.

ASTYCRATIDAS posteaq̃ Agis apud Megalopolin uictus fuit F
in pugna cõtra Antigonum, quum ei quidam dixisset, Quid nunc facietis, ô
Lacedæmonii? an Macedonibus seruietis? Ecquid? ait, possetne Antigonus
pro Sparta nos pugnantes, ne moriamur prohibere?

BIAS insidiis ab Iphicrate Athenienſium imperatore circũuentus, mi-
litibus interrogantibus quidnam esset faciundum: Quid aliud, inquit, quàm
ut uos seruemini, ego uerò pugnando moriar?

Sup. fol. 89. E. BRASIDAS quum in caricis murẽ comprehendisset, morsus dimisit.
Tum ad eos qui aderant: Nihil, inquit, adeò paruũ est, quod seruari nõ pos-
sit, si eos ulcisci audeat, à quibus inuadatur. In quadã uerò pugna iaculo per G
scutum uulneratus, illa ipsa hasta è uulnere extracta hostẽ interemit. Sed in-
terrogatus, quomodo fuisset uulneratus: prodẽte me scuto, respõdit. Ad bel-
lum autem egressus, ad Ephoros scripsit, Quæcunq; belli nocumẽta aut re-
pellam, aut moriar. Sed posteaquam ipsum cadere contigit, Græcis Thraciæ
liberatis, qui missi Lacedæmonem fuerant legati, ad matrem quoq; eius Ar-
chileonidem accesserunt. Quos quidem illa quum interrogasset primùm, an
Brasidas fortiter diem obiisset: ac Thracibus laudantibus, & dicẽtibus nullũ
alium talẽ esse: Ignoratis, ô hospites, inquit: nam Brasidas fortis quidẽ erat:
sed multi Spartæ illo sunt fortiores. H

CALLICRATIDAS quum esset nauarchus, amicis Lysandri ro-
gantibus, ut sibi unum quendam ex inimicis concederet necandum, accipe-
retq; talenta quinquaginta: quãuis pecuniarum tunc maximè ad nautarum
commeatum emendum indigeret, non concessit. Sed quum Cleander con-
siliarius dixisset: At ego quidem accepissem, si tu fuissem: Et ego, inquit, si tu
essem. Ad Cyrum autem iuniorem, qui Lacedæmoniorum socius erat, quum
ad accipiendas pecunias classi necessarias Sardis peruenisset, primo quidem
die iussit nunciare se Cyrum conuenire uelle. Sed ubi illum bibere audi-
uit: Expectabo, inquit, donec bibat. Ac tunc quidem recessit, postquam I
cognouit illo die se cum eo colloqui non posse, ueritus ne agrestior esse ui-
deretur. Sed postridie quum rursus illum bibere audisset, ac se non admit-
ti, indignatus, sic pecuniis accipiendis studendum esse dixit, ne quid indi-
gnum Sparta fiat. Ephesumque profectus est, multa quidem in eos mala
imprecatus, qui primi Barbarorum deliciis pellecti, diuitiis illos ad con-
tumelias abuti docuerunt. Iurauitque iis qui aderant, se cum primùm Spar-
tam reueniſſet, omnia facturum ut Græcos reconciliaret, quò barbaris
sint formidolosiores, ac illorum uiribus contra se inuicem egere cessarent.
Rogatus uerò quales uiri sint Iones: Ingenui quidem mali, inquit, serui au- K
tem boni. Sed Cyrus quum stipendium militibus præmisisset, ac ipsi mu-
nera: mercedem quidem solam accepit, munera autem remisit, quòd diceret
non oportere sibi priuatam cum ipso amicitiam esse, cæterùm quæ cum o-
mnibus Lacedæmoniis communis sit, secum quoque esse. Pugnã uerò naua-
lem quũ apud Arginusas cõmissurus esset, ac Hermon gubernator dixisset
bene rem habere si inde soluerent: triremes enim Athenienſiũ multo plures
esse: Ecquid hoc, inquit, quum fugere & turpe Spartæ sit, & damnosum: ma-
nentẽ uerò uel mori, uel uincere, honestissimum? Facto autẽ sacrificio, quum

ex uate

A ex uate audiſſet,extis uictoriam exercitui quidem portendi, ſed imperatori mortem:nihil perterritus, Non ab uno, inquit, Sparta.me nanque mortuo nihil Sparta diminuetur:ſed ſi hoſtibus ceſſero,minor fiet.Igiturquũ Clearchum loco ſui ducem delaraſſet,nauali prælio cum hoſtibus congreſſus,fortiter pugnans uitam cum morte commutauit.

CHARILLVS interrogatus,cur Lycurgus tam paucas leges tuliſſet:quia,inquit,pauca loquentibus,paucis legibus eſt opus.Sed quodam rogante, cur uirgines aperta quidem facie, uxores autem uelata in publicum prodirent:Quia uirgines,inquit,maritos quidem ſibi inuenire oportet : ſed
B qui habent uxores,ſeruare.Helotum uerò quodam ſe cum eo audacius gerente:Niſi,inquit,iratus eſſem,te occidiſſem.Interrogatus autem quam putaret optimam rempublicam:In qua plurimi,inquit,ciues de uirtute ſine ſeditione inter ſe certent.Quodam uerò percontante, cur omnia deorum ſimulachra apud Lacedæmonios cum armis poſita eſſent: Vt, inquit, ne quæ in homines propter timiditatem opprobria dicuntur, ea in deos referamus:ac ne iuuenes quidem inermes diis ſupplicent.Idem aduerſus Thebanos de quibuſdam contradicentes: Aut minus, inquit, efferri oportet, aut plus poſſe.

C CLEOMBROTVS Pauſaniæ, peregrino quodam cum patre de uirtute contendente: Tantiſper,inquit, ſolùm te pater eſt melior, donec tu quoque genueris.

CLEOMENES Anaxandridæ,Homerum quidem Lacedæmoniorum poetam eſſe aiebat,Heſiodum autẽ Helotum & agricolarũ.Illum enim ut bella ſint gerenda,hunc autem ut colẽdi ſint agri, præcepiſſe. Quum uerò ſeptem dierum cum Argiuis inducias feciſſet,captato tempore tertia nocte dormientes(nam fœderibus fidebant)inuaſit:ac alios quidẽ interemit, alios in ſeruitutẽ redegit.Sed quum obiurgaretur quòd iuſiurandum tranſgreſſus
D eſſet,dicebat,ad dierum iuſiurandum noctes additas non fuiſſe, quum præſertim quicquid mali contra hoſtes fiat, id apud & deos & homines iuſtitia ſuperius eſſe putetur.Sed euẽnit ne Argis,cuius urbis gratia fœdera uiolauerat,potiretur.Nam mulieres quum è tẽplis arma detraxiſſent,ipſum repulerunt:ac deinde furioſus effectus,quodam arrepto gladiolo,ſeipſum à talis ad membra uſq; letalia trucidauit,ſicq; ridens & lætabundus uitam reliquit.Sed quum uates eum deterreret ne exercitum aduerſus Argiuorũ urbem duceret,inde enim turpem reditũ futurum:quum ad urbem acceſſiſſet, ac portas quidem clauſas,mulieresq; in muris uidiſſet:Hícne tibi,inquit,reditus uide-
E tur eſſe turpis,quum uxores uiris cæſis portas clauſerint?In Argiuos uerò,ſe ut periurum & impium cõuiciis proſequẽtes:Malè,inquit,dicendi uos quidem eſtis domini,ſed malè uobis faciendi ego.Samiorum autem legatis eum rogantibus ut aduerſus Polycratem tyrannum bellum gereret, ac propterea longiore utentibus oratione:Quæ,inquit,à principio dixiſtis, nõ memini,& idcirco ne media quidẽ intelligo:ſed poſtrema non probo.Pirata uerò quum in agrum Lacedæmonium incurſionem feciſſet, captúſque diceret: Quoniam alimenta quæ militibus præberem, non habebam, idcirco ad eos qui habebãt,nec ſpontè dare uolebant,ui ſumpturus acceſſi:Conciſa,inquit,

& breuis malitia. Quodam autem nequam malè ipsi dicente: An propter F
hoc,inquit,tu omnibus malè dicis, ne tempus de tua loquendi malignitate
habeamus?Ciuium uerò quodam dicente,oportere bonum regem omnino
mitem esse:Eousque,inquit,dum contemptui non sit.Cæterùm longo mor-
bo uexatus,quum expiatoribus uatibúsque mentem, nõ solitus antea, adhi-
beret,quodam admirante:Quid miraris,inquit?Neque enim nunc idẽ sum,
qui tunc eram:sed quum idem non sim, ne eadem quidem probo. Rhetore
autem quodam de fortitudine orationem habente, plurimum ridebat. Sed
ille quum dixisset, Quid rides Cleomenes,me de fortitudine uerba faciẽtem
audiens,quum præcipuè rex sis?Quia,inquit, ô hospes,si & hirundo de ipsa G
diceret,hoc idem facerem:sin aquila,magnam agerem quietem.Idem quum
Argiui dicerent,priorem pugnam qua fuerant superati,refici debere:Miror,
inquit,si unius syllabæ additione nunc fortiores facti estis,quàm antea fueri-
tis.Quodam autem ipsum conuiciis prosequente,ac dicente,Delicatus es,ô
Cleomenes:At melius est, inquit,quàm iniustum esse.Tu uerò pecuniarum
es studiosus, quanuis quæ tibi satis sunt paraueris.Sed cãtorem quidã quum
ipsi commendare uellet,ac hominem & ex aliis laudaret,& cantorem Græ-
corum optimum diceret:ostenso quodam ex iis qui propè aderãt:Per deos,
inquit, iste mihi est coquus iuris condiendi peritissimus. Quum uerò Mæ- H
ander Sami tyrannus,propter inuasionem Persarum Spartã fugisset,ac ostẽ-
tasset quotquot aurea argenteáque pocula attulisset,donarétque quotcunq;
uellet,nihil quidem accepit, sed ueritus ne aliis ciuium quibusdã distribue-
ret,ad Ephoros profectus,melius dixit fore Spartæ,si Samius hospes suus ex
Peloponeso recederet, ne quem Spartiatarum suis persuasionibus malum
efficiat.Ac illi quidem obtemperantes,illo ipso die Mæandrum edicto exe-
gerunt.Quidam uerò quum dixisset,Cur Argiuos,qui sæpe uobiscum bel-
lum gesse unt,parta uictoria non deleuistis?Si deleuissemus, inquit,qui no-
stros ite es exercerẽt non haberemus. Rogãte autem quodam, Cur Spar- I
tiatæ diis non dedicant spolia hostibus erepta? Quia,inquit,à timidis sunt.

Vnius syllabæ, scilicet facio & reficio. Sic interpres. Plutarchus autẽ μὲχεμαι & ἀναμέχεμαι. Ideo,Si duarũ syllabarũ additione &c. scripsit.

CLEOMENES Cleombroti, quodã ei dãte pugnaces gallos gallinaceos,ac dicente,illos certãtes pro uictoria interire:Igitur aliquos, inquit, ex iis qui illos interimũt,da mihi:nã illis hi sunt meliores.Quum uerò quidã longa uteretur oratione:Quid mihi,inquit,de paruis rebus lõga prooemia?Nam quanta res est,tanta & oratio qua uteris,esse debet.

DAMONIDAS quum à chori magistro in ultima chori parte locatus esset:Euge,inquit, ô chori magister, excogitasti quo modo hic quoque locus,alioqui inhonoratus,fieret honoratus.

DAMIS ad ea quæ scripta erant ab Alexandro ut deus decerneretur: K
Permittamus,inquit,Alexandro,si uelit deus uocari.

DAMIDAS quum Philippus Peloponesum inuasisset, ac quidam dixisset:Periclitantur Lacedæmonii grauia pati, nisi cum Philippo in gratiam redeant:Semiuir,inquit, quidnam graue pati possumus, mortem contemnentes?

DERCILLIDAS ad Pyrrhum castra in agro Spartano habentem legatus,Pyrrho ipso iubente ut regem suum Cleonymum reciperẽt,nisi cognoscere

A gnoſcere malint ſe nullo alio fortiores eſſe, excipiēs inquit: Si quidē es deus, nihil timemus, neq; enim iuiuſti ſumus: ſin homo, nobis certè melior nō es.

DEMARATVS Oronte ipſum aſperius allocuto, quum quidam dixiſſet: Aſperè ſe tecum geſſit Orontes, ô Demarate: Nihil in me, inquit, peccauit: qui nanque ad gratiam loquuntur, nocent, non qui cum odio. Quodā autem percontato, Cur qui apud Lacedæmonios ſcutum abiiciunt, ignominia afficiuntur: qui uerò galeas thoracāsue, minimè? Quia hæc, inquit, ſua ipſorum cauſa induuntur, ſcutum uerò communis aciei gratia. Idem cantorem quum audiſſet: Nō malè, inquit, mihi nugari uidetur. In quodam autem

B conſeſſu rogatus, utrum propter fatuitatem, an propter ſermonis inopiam taceret: Atqui fatuus, inquit, tacere non poteſt. Sed quodam interrogante, cur rex quum eſſet, Spartam fugeret: Quia leges, inquit, ſunt illic potentiores. Quum uerò Perſarum quidam aſſiduis muneribus concubinum ſuum abduxiſſet, ac diceret, O Lacon, puerum quem amas, uenatus ſum: At minimè, inquit, per deos tu quidem, ſed emiſti. Perſarum autem quidam quū à rege deſeciſſet, à Demaratoq; perſuaſus rediſſet, ac Perſam ipſum rex occidere uellet: Turpe eſt, inquit, rex, quum tibi quidem erat inimicus, tum non potuiſſe ab ipſo defectionis pœnam ſumere: nunc uerò quum factus eſt amicus, necare.

C Sed ad regis paraſitum ſæpius exilium ſibi exprobrātem: Non pugnabo, inquit, tecum ô hoſpes, nam uitæ ordinem abſumpſi.

EMEREPES Ephorus Phrynidis muſici duas è nouem chordis bipenni excîdit, dicens: Muſicam ne depraues.

EPAENETVS omnium dictitabat & delictorum & iniuriarū mendaces eſſe authores.

EVBOIDAS quoſdam audiens uxorem alienam laudantes, non approbabat, quòd diceret nullum omnino uerbum de muliebri ingenio ab externis eſſe faciundum.

D EVDAEMONIDAS Archidami filius, Agidisq; frater, quum in Academia Xenocratem iam ſeniorem cum familiaribus diſputantem audiſſet, interrogauit quiſnam ſenex eſſet. Cui quum quidam reſpondiſſet, illum ſapientem eſſe uirum, ac ex eorum numero qui uirtutē quærerent: Ecquando illa utetur, inquit, ſi etiamnum quærit? Audiens uerò philoſophum, qui diſſerendo colligeret, ſolum ſapientē bonum eſſe imperatorem: Sermo quidem admirandus eſt, inquit, ſed qui illum facit, fide caret: neque enim unquā tubarum clangore fuit excitatus. Idem quum Xenocrates quæſtionem iam ediſſeruiſſet, ac finem dicendi faceret, fortè aduenit: quumq; eorum quidam

E qui cum ipſo erant, dixiſſet: Poſteaquā nos aduenimus, ceſſauit: Bene, inquit, ſi quidem iam ea dixerat quæ uolebat. Sed quum ille dixiſſet, At pulchrum erat audire: An & ad eum qui cœnatus ſit, uenientes, ut iterum cœnet rogemus? Percontante uerò quodam, cur ciuibus aduerſus Macedonas bellū decernētibus, ipſe quietem agere probet: Quia nolo, inquit, ipſos mendacii arguere. Sed alter quum uictorias de Perſis partas commemoraret, ad bellumq; exhortaretur: Ignorare mihi uideris, inquit, idem non eſſe, mille pecora ſuperare, & cum quinquaginta lupis pugnare. De cantore autem quodam approbato interrogatus, qualis ſibi eſſe uideretur: Magnus, inquit, in re parua

delinitor. Quidam uerò quum Athenas laudaret: Ecquis, inquit, eam urbem F
laudet, quam nemo probus unquam dilexit? Quum autem quidam Argiuus
dixisset Laconas peregrinationibus deteriores fieri, quippe qui à patris le-
gibus recedant: At non uos, inquit, Spartá ueniétes, peiores euaditis, sed me-
liores. Alexander uerò quũ in Olympiis edixisset, omnibus exulibus in suam
cuiq; patriam reditũ patêre præterquam Thebanis: Aduersum quidé uobis, ô
Thebani, inquit, edictum, sed glorioſum. solos nanq; uos Alexander timet.
Idem interrogatus, cuius rei gratia Musis ante pericula immolent Spartiatę:
Vt præclaris, inquit, gestis, præclaræ quoq; orationes contingant.

EVRYCRATIDAS Anaxandridæ, percontante quodam, cur de G
contractibus Ephori iura quotidie reddant: Vt, inquit, inter hostes quoq; fi-
dem mutuam habeamus.

HERONDAS quum Athenis quidam ocii damnatus foret, iussit o-
stendi sibi eum qui in causa liberali conuictus foret.

HIPPODAMVS quando Agis contra Archidamum aciem instrue-
bat, quum ab Agide Spartam remitteretur, ut illic quæ necessaria forét præ-
pararet: At hic, inquit, nónne præclarius diem obibo, si pro omnibus fortiter
fecero? Natus autẽ erat annos ultra octoginta. Sumptis igitur armis stans ad
regis dexteram pugnando fuit interfectus. H

HIPPOCRATIDAS ad Cariæ satrapam, à quo literas acceperat
de Lacedæmonio uiro, qui insidiantibus quibusdam insidiarum conscius ta-
cuerit, rogatusq; erat quomodo uti illo deberet, rescripsit: Si quo magno qui-
dem bono ipsum affecisti, occîde: sin minus, è regione pelle, ut qui ad uirtutẽ
timidus sit. Quum autem quidam adolescens, quem amator sequebatur, ipsi
occurrisset, ac se auertisset: Cum iis, inquit, eundum est, quibúscum uisus eun-
dem serues colorem.

LEOTYCHIDAS primus quum à quodam facilè mutari dicere-
tur: Propter tempora, inquit: non ut uos, propter ueſtrum ipsorum uitium. I
Ad eum uerò qui rogabat, quo modo quis maximè præsentia bona tueretur:
Si non omnia, inquit, fortunæ crediderit. Interrogatus quoq;, quid ingenuos
pueros discere potissimùm oporteat: quęcunque, ait, ipsos quum uiri fuerint,
Sapienter. iuuent. Quodam autem rogante, quam ob causam parum bibant Spartiatæ:
Ne pro nobis, inquit, alii consultent, sed nos pro aliis.

LEOTYCHIDAS Aristonis, ad eum qui dixerat Demarati filios
ipsi malè dicere: Per deos, inquit, nihil miror: neque enim illorum quisquam
bene dicere posset. Quum autem propinquioris portæ claui draco circunuo
lutus foret, ac uates monstrum esse denunciarent: Minimè, inquit, mihi qui- K
dem uidetur: sed si clauis draconi circunuoluta foret, monstrũ esset. Ad Phi-
lippum uerò Orphei sacris initiantem, prorsus quidem mendicum, sed asse-
rentem omnes apud seipsum initiatos, post uitæ finem felices fóre: Cur igi-
tur, inquit, ô stolide, quamprimum non moreris, quò & infelicitatem & ege-
statẽ flere desinas? Quodam autẽ percontãte, cur arma hostibus detracta, diis
non dedicant Spartiatæ? Quia, inquit, quæ propter possessorum timiditatem
uenati sumus, neque à iuuenibus uideri, neque diis expedit dicari.

LEON Eurycratides interrogatus, quam quis urbem incolens tutus sit:

Vbi,

A Vbi,inquit,neque pluta neque pauciora inhabitantes possideant,& ubi iustitia polleat,& iniustitia iaceat. Cursores autē in Olympiis spectans de emissione solicitos esse, ut meliore quisque forent conditione: Quanto, inquit, magis cursores uelocitati student,quàm iustitiæ? Quum uerò quidam intempestiuè de rebus non inutilibus differuisset: Non opportune,inquit,ô hospes, opportuno uteris.

LEONIDAS Anaxandridæ filius,& Cleomenis frater, ad quendam dicentem,Præterquam quòd rex es, nihilo nobis præstas: Atqui nunquam, ait,nisi uobis melior essem,rex fuissem. Quum autem Gorgo uxor percon-
B taretur,quando ad Thermopylas proficiscebatur cū Persis dimicaturus,nūquid sibi mandaret: Vt,inquit,& probis nubas,& probos liberos parias. Dicentibus uerò Ephoris,paucos ad Thermopylas ab ipso duci: Et ad quod, inquit,uadimus opus? Sed quum illi iterum dixissent, Nunquid aliud facere decreuisti? Trāsitum,inquit,barbarorum uerbo quidem impedire, sed re ipsa pro Græcis mortem obire. Atqui in Thermopylis quum iam esset, ait ad cōmilitones: Dicunt barbarum in proximo esse,quare tempus non est terendū. iam enim aut uinci à nobis barbaros,aut nos mori licet. Et quopiam dicente, Propter barbarorum sagittas solem uidere nō est: Ergo cum ipsis,inquit,
C iucundè in umbra pugnabimus. Quū uerò alius dixisset, Adsunt prope nos: Igitur,inquit,& nos prope illos. Sed quum alius dixisset: Aduersus multos, ô Leonida,cū paucis periclitaturus sic ades? Si me quidem multitudini fidere putatis,ne tota quidem Græcia sufficeret: nam parua illorum multitudinis pars est. Sin autem uirtutibus,& hic numerus est satis. Alio uerò idem dicente: Attamen,inquit,multos ut morituros duco. Xerxes autem quum ipsi scripsisset: Licet tibi cum diis non pugnanti,sed mecum militanti,Græciæ principatum obtinere,rescripsit: Si uitæ bona cognosceres, longè ab alienorum cupiditate abesses. Mihi uerò melius est pro Græcia mori,quàm contribuli-
D bus & finitimis imperare. Sed quum Xerxes iterum scripsisset: Mitte arma, rescripsit: Veni & cape. Quum uerò iam hostes aggredi uellet, belli præfecti dixerunt oportere ipsum alios expectare: neq; enim adesse qui sunt pugnaturi: An ignoratis,inquit, eos solos contra hostes pugnare, qui reges & uerentur & timent? Militibus autem præcepit,pranderent tanquam apud inferos cœnaturi. Idem interrogatus,cur fortissimi uiri claram mortem obscuræ uitæ anteponant: Quia,inquit,hoc quidem naturæ proprium,illud uerò suū ipsorum esse putant. Iuuenes uerò * cœlibes uolens seruare, quum sciret eos * ἀγάμους
id apertè non toleraturos,scytalis unicuiq; ipsorum datis ad Ephoros misit.
E Ac tres quoq; ex iis * qui duxerant uxores,seruare uolebat: sed quum ipsi id * παλάμης
animaduertissent,scytalas accipere non sustinuerunt. Ac eorū quidem unus dixit: Non præco,sed pugnator te sum secutus. Alter uerò: Hic manens melior ero. At tertius: Non horum postremus,inquit,sed primus pugnabo.

LOCHAGVS Polyænidæ filius,& Sironis pater, quum quidam ei nunciasset alterum è filiis mortuum esse: Iampridem, inqnit, sciebam illum mori oportere.

LYCVRGVS ille legumlator,uolens ex eo uiuendi modo qui antea fuisset,ad temperatiorē uitæ ordinem suos ciues traducere,ac honestos for-

tesq; efficere,(nam delicatiores erant)duos educauit catulos ex iisdem parē- F
tibus natos,quorum alterum quidem gulæ assuefecit, domi esse permittens:
alterum autem educens,ad uenationem exercuit. Deinde illis in concionem
adductis,disposuit & spinas, & quædam gulæ iritamenta: posteáque lepo-
rem dimisit. Sed quum ad consueta uterq; cucurrisset,ac leporem alter cepis-
set: Videte,inquit,ô ciues, quum ex eodem sint genere,quàm dissimiles ob
educationem inter se euaserint,quātoq; efficacior quàm natura ad res hone-
stas sit exercitatio. Quidam tamē ferunt ipsum educasse catulos non ex iis-
dem ortos,sed alterum ex domesticis,alterum è uenatoriis: ac peiori quidem
ex genere natum ad uenatoria exercuisse,ex meliori autē ganeæ & gulæ so- G
lùm assuefeciisse: ac postea quum uterq; ad ea quibus assuetus erat, impetum
feciisset,aperteq; patērer quantum educatio & ad meliora ualeat, & ad peio-
ra: Igitur & nos ô ciues,inquit,nihil generositas,quæ uulgo est admirationi,
& ab Hercule ductum genus iuuat,nisi ea faciamus,per quæ ille hominum
clarissimus fortissimusq; est uisus, per totam uitam honesta discētes,ac exer-
centes. Ac facta agri diuisione,æqualiq; omnibus ciuibus portione distribu-
ta,fertur quum aliquādo per agrum Laconicum paulò antè demessum per-
egrè ueniens transiret, intuitus aceruos iuxta se inuicem positos,ac æquales,
gauisus esse, atque iis qui aderant,dixisse: Quàm tota Laconica uidetur esse H
multorum fratrum,qui nuper illam inter se diuiserint. Quum autem nouas
tabulas & debitorum sublationem inuexisset, omnes quoq; res domesticas
ex æquo diuidere aggressus est,ut omnem & imparitatem & inæqualitatem
penitus auferret. Sed quoniam uidebat plerosq; diuitum manifestam prina-
tionem ægrè ferentes,numum & aureum & argenteum irritum effecit, fer-
reoq; duntaxat uti iussit: ac quousque tota substantia habenda foret, ex illius
permutatione definiuit. Quo qnidem facto omnis ex Lacedæmone iniustitia
excidit. Nam neque furari,neq; largitionibus corrūpere, neq; auferre aut ra-
pere cuiquam amplius libebat,quod nec abscondere,nec iucundè possidere, I
nec sine periculo uti poterat, nec uel exportare uel importare tutū erat. Ad
hæc,quæcunq; peregrina quoq; & superuacanea ex urbe eiecit: quare neque
mercator,neq; rhetor,neq; uates circulatórue,neq; apparatuum artifex Spar-
tam ingrediebatur. Neq; enim numus apud ipsos utilis relictus,sed ferreus so
lùm in usu erat,quæ quidem est mna pondere Aeginetica, ui autē ærei qua-
tuor. Quum uerò delicias inuadere, ac diuitiarum amorem auferre cogitas-
set,conuiuia publica inuexit. Ad illos autem qui quærebant cur illa institui-
set,atq; ita distinxisset,ut ciues pauci cum armis simul discumberent: Vr, in-
quit,promptè imperata accipiant, & si quid innouauerint,in paucis sit pec- K
catum. Aequalitas uerò & cibi & potus erat: ac non solùm epulis diues pau-
peri non præcellebat,sed ne strato quidem,aut uasis,aut prorsus ulla alia re
superior erat. Sed quum diuitias uiles effeciisset,quippe quas nemo uel in usu
habere,uel ostentare uellet,ad familiares dicebat: Quàm pulchrum est,ô so-
dales,re ipsa demonstrare,quales omnino sint diuitiæ: sunt enim cæcæ. Præ-
terea cauit ne iis qui domi antè cœnassent,liceret ad publica cōuiuia ire,aliis
epulis potionibusq; repletis. Vituperabant autem reliqui eum,qui neque bi-
beret secum,neq; comederet, perinde atque incontinentem, & à communi

uictu

A uictu propter mollitiem alienum. Quicunque uerò deprehensus fuisset, mulctabatur. Vnde Agis, qui multo pòst tempore fuit rex, ab exercitu reuersus (nam Athenienses debellauerat) quum uellet quodam die apud uxorem cœnare, ac portiunculas poscere, belli præfecti non miserunt: sed quum postridie id Ephoris innotuisset, mulctatus est. Istiusmodi igitur legum constitutiones quum diuites ægre ferrent, in illum insurrexerunt, cõuiciis prosequentes, cædentesq;, & lapidare uolentes. Ac è foro pulsus ab iis qui eũ persequebantur, alios quidem præteriens, in templum Chalciœcæ Mineruæ confugit, sed Alcander ipsi respicienti oculum baculo eruit. Quem publico quidẽ
B decreto quum ad supplicium postea accepisset, neq; ullo malo affecit, neq; accusauit, sed unà uiuentem secum habens, effecit & sui laudatorem, & uictus quo utebatur, & prorsus institutionis illius approbatorẽ. Cæterùm calamitatis illius monumentum in luco Chalciœcæ Mineruæ sacellum erexit, ac Optiletin appellauit. Nam oculos, Dorienses, qui in illa sunt regione, optilos uocant. Interrogatus autem cur legibus scriptis nõ sit usus: Quia, inquit, rectè eruditi, ac bene honesteq; instituti, temporis rationem habent. Percontantibus uerò quibusdam cur tectum à securi domibus imponi iussisset, ianuam autem solùm à serra, nulloq; aliorum instrumentorũ: Vt ciues, inquit, omni-
C bus in rebus quas in domum inferunt, mediocritate utantur, & nihil eorum quæ aliis chara sunt habeant, qualia sunt pocula, & lecti, ac mensæ precioſæ. Ex hac uerò consuetudine ferunt & Leotychiden primum regẽ apud quendam cœnantem, quum sumptuosam contignationis domus constructionem & lacunatam spectasset, interrogasse hospitem, an quadrata apud ipsos ligna nascerentur. Interrogatus etiam cur in eosdem hostes uetuisset sæpius expeditionem facere: Ne sæpe, inquit, repugnare assueti, bellandi peritiam assequantur. Vnde & Agesilao non paruo crimini datum est, quòd assiduis in Bœotiam incursionibus Thebanos Lacedæmoniorum hostes instruxisset.
D Vulneratũ igitur ipsum quum uidisset Antalcidas, accusauit, quòd Thebanos ipsos nec uolentes nec scientes pugnare, docuisset. Pulchra uerò, inquit, doctrinæ præmia accipis à Thebanis, quum illos assuefeceris ac docueris uel inuitos pugnare. Alio item quærente, cur uirginum corpora cursibus & luctis, ac iaculorum discorumq; iactibus exercenda censuisset: Vt stirps, inquit, eorum qui gignerẽtur, ualidum in ualentibus corporibus principium sumẽs, bene germinaret, ac ipsæ partus robustè perferentes, facilè simul & fortiter doloribus resistant: & siqua necessitas coëgerit, possint & pro seipsis, & pro filiis, & pro patria pugnare. Sed uirginum in pompis denudationem quibus-
E dam accusantibus, & causam quærentibus: Vt iisdem, inquit, studiis quibus & uiri exercitatæ, nihil minus neq; circa robur corporis & sanitatem, neque circa * animi ambitionem ac uirtutem habeant, & uulgarem gloriam contemnant. Vnde & Gorgo Leonidæ uxor ita respondisse memoratur. Quum enim quædam hospes, ut uidetur, ipsi dixisset, Solæ uos Lacænæ uiris imperatis: respondit: Nempe nos solæ uiros parimus. Cœlibes uerò à spectaculo gymnicorum ludorum prohibendo, ignominiaq; afficiendo, magnam liberos gignendi curam iniecit. Nam honore eo, ac reuerentia quam iuuenes senioribus exhibebant, illos priuauit. Vnde & illud in Dercillidam dictum,

* ἀλοιμίαν

quanuis ſpectatus eſſet imperator, reprehendit nemo. Illi nanque aduenienti F
iuniorum nemo ſede ceſſit, quum dicerent pro ſe quiſq; : Ne tu quidem, qui
mihi ceſſurus ſit, genuiſti. Quodam autem percontante, cur uirgines indota-
Virtus, non dos, in uxoris delectu ſpectanda. tas nubere lege cauiſſet: Vt neq; propter egeſtatem, inquit, aliquæ relinquan
tur innuptæ, neque propter opulentiam colantur, ſed unuſquiſq; puellæ mo
res ſpectans, ex uirtute faciat electionem. Nam ob id omnem quoque fuca-
torium ornatum ex urbe eiecit. Quum uerò nuptiarũ tempus & maribus &
fœminis ſtatuiſſet, ad eũ qui cauſam quærebat: Vt qui ex perfectis, inquit, ge-
nerantur, robuſti ſint. Sed ad eum qui mirabatur quòd ſponſum cum ſponſa
prohibuiſſet ſimul dormire, illumq; iuſſiſſet maximã diei partem cum æqua- G
libus cõuerſari, & totas quieſcere noctes, & furtim ac pudibundè cum ſpon-
ſa coire: Vt & corporibus, inquit, ſint robuſti, & non ſatiati, amando ſemper
ſint noui, & liberos ualidiores edant. Vnguentũ præterea, tanquã olei corru
ptionem atq; perditionẽ, ac tingendi artem ut ſenſus adulationem expulit.
Omnibus autem ornatus corporis artificibus Sparta interdixit, perinde atq;
artis prauitate artes inquinantibus. Tanta uerò temporibus illis mulierũ pu-
dicitia erat, tantumq; à facilitate qua poſtea fuerũt inquinatæ, aberant, ut in-
credibile in ipſis prius adulterium fuerit. Ac ſermo quidem Geradatæ cuiuſ-
dam Spartiatæ antiquiſſimi memoratur, qui ab hoſpite rogatus, quid adulte- H
ri Spartæ patiãtur, nam ſe nullam uidere legem ſuper hoc à Lycurgo latam:
Nullus ô hoſpes, inquit, adulter apud nos eſt. Sed illo ſubiiciẽte, Si igitur fie-
ret: idem Geradatas: Quonam, inquit, modo adulter Spartæ fiat, ubi & diui-
tiæ, & deliciæ, & corporis ornamenta in uullo ſunt honore, pudicitia autem
ac modeſtia, & magiſtratuum obſeruantia magno æſtimantur? Ad eum uerò
qui cenſebat democratiam in urbe inſtituendam eſſe: Tu primus, inquit, in
domo tua conſtitue democratiam. Quodam autem percontãte, cur tam exi-
gua tenuiaq; ſacrificia ſtatuiſſet: Vt deos, inquit, uenerari nunquam deſina-
mus. Sola uerò certaminum quum ea permiſiſſet ciuibus certare, in quibus I
manus non protenditur, quidam cauſam rogauit. hic autem: Vt nemo ipſo-
rum, inquit, laborãdo deficere aſſueſcat. Sed quum quidam interrogaret, cur
frequenter mutari caſtra iuberet: Vt hoſtibus, inquit, magis noceamus. Alio
autem rogante, cur turres oppugnare uetuiſſet: Ne uel à muliere, inquit, uel
à puero, uel ab aliquo ſimili homunculo fortiores interimantur. Conſulen-
tibus uerò Thebanis de ſacrificio & luctu quẽ Leucotheæ exhibent, reſpon
dit: Si deam quidẽ putatis, non eſt lugenda: ſin hominem, illi non eſt ut deo
ſacrificandũ. Ad eos autem ciues qui quærebant, quomodo hoſtiũ incurſio-
nem repellerent: ſi egeni, inquit, ſitis, nec plus alter altero quærat. Ac rurſus K
de muris interrogantibus, minimè ſine muris eam urbem eſſe dixit, quæ ui-
ris, non lateribus coronata foret. Nutriebant autẽ & comam Spartiatæ, quan
dam Lycurgi de hac re legem commemorantes, pulchros quidẽ coma hone-
ſtiores fieri, deformes autem terribiliores. Præcipiebat uerò ut in bellis, quo-
tieſcunque in fugam uertiſſent hoſtes ac uicciſſent, quouſq; cõfirmaretur ui-
ctoria, perſequerentur, ac ſtatim retrocederẽt. neq; enim Græcorum eſſe, eos
interimere qui ceſſiſſent. Ad hoc utile quoq; eſſe aiebat: nam ſciẽtes eos qui
aduerſus ſe pugnant, parcere cedentibus, ac repugnãtes occidere, utilius fu-

gere

A gere quàm resistere putant. Sed quodam percontante cur hostium cadauera spoliari uetuisset: Non solùm, inquit, ne circa spolia occupati pugnam negligant, sed etiam ut paupertatem unà cum acici ordine seruent.

LYSANDER missas à Dionysio Siciliæ tyranno precioſas uestes suis filiabus non accepit, quòd diceret se uereri, ne illis indutæ deformiores uiderentur. Sed haud multò pòst quum Dionysius ipse duas misisset stolas, hortatusq; foret, utram illarum uellet eligeret, ad filiámque ferret: Ipsa, inquit, illa melius eliget. ac utraque accepta abiit. Vafer autem simulator Lysander factus, quum multa deceptionibus perageret, ac iustum in sola utilitate, &
B honestum in commoditate esse putaret, ueritatem quidem mẽdacio potentiorem esse dicebat, sed utriusq; dignitatem & honorem usu definiri. Ad eos uerò à quibus uituperabatur quòd plurima decipiendo perageret, ut Hercule indignus: & dolo, non apertè quicquam gereret: ridens aiebat, quò leonina pellis non peruenit, uulpinam esse assuendam. Præterea aliis quoq; accusantibus ipsum, quòd quæ Mileti iurauerat, transgressus esset, dicebat, pueros quidem talis decipere oportere, sed uiros iureiurando. Athenienses uerò quũ ex insidiis uicisset apud Aegos siue capræ flumina, & fame ipsos pressisset, ad deditionẽ coëgit, & ad Ephoros scripsit: Captæ sunt Athenæ. Cum Argiuis
C autem de terræ finibus contendentibus Lacedæmoniis, ac illis iactantibus se iustiora dicere: stricto gladio, Qui hunc, inquit, obtinet, de agri finibus optimè disserit. Bœotos uerò dubitare uidens utri parti adhærerẽt, quum per illorum agrum transiret, misit ad eos sciscitans, utrum rectis, an inclinatis hastis per illorum agrum transiret. Megarensis autem uir quũ in communi conuentu contra ipsum loquendi licentia uteretur: Tua, inquit, ô hospes, uerba ciuitatis egent. Posteaquam uerò Corinthii defecerunt, quum iuxta illorum muros transiret, Lacedæmoniosq; uideret pigrè inuadere, ac leporem è fossa quidem exilire spectasset: Non pudet uos, inquit, ô Spartiatæ, istiusmodi ho-
D stes timere, quorum inertia lepores in muris dormiunt? Eundem uerò in Samothracia oraculum petentem, quum sacerdos iussisset dicere quid teterrimum in uita feciſſet, ipse quoque sacerdotem interrogauit: Vtrum iussu tuo, inquiens, an deorum hoc facere oportet? Ac illo dicente, deorum: Tu igitur, inquit, mihi concede: at illis, si percontentur, dicam. Persa autem interrogante, quam maximè laudaret remp. Quæ, inquit, fortibus & timidis conuenientia retribuit præmia. Sed ad eum qui dixerat, ipsum à se & laudari & defendi: Duos, inquit, boues in agro habeo, quibus quidem tacẽtibus pulchrè scio uter ipsorum & operetur, & ocietur. Quodam autem conuiciis ipsum one-
E rante: Dic, inquit, frequẽter, ô peregrinelle dic, nihil omittens, si fortè tuum iis malis animum, quibus plenus esse uideris, euacuare possis. Post ipsius uerò mortem quum de societate dissensio foret, Agesilaus ad Lysandri domum se contulit, de ipsa literas inspecturus: illas enim penes se Lysander tenebat. Sed librum quoq; à Lysandro scriptum de republica inuenit, ut oportebat ab Eurypontidis & Agidis regnum auferri, & in mediũ poni, electionemq; ex optimatibus fieri, ne eorum qui ab Hercule, sed eius qui talis uirtute, qualis Hercules fuit, iudicetur, præmiũ sit, quum præsertim & ille ad deorũ honores sola uirtute sublatus sit. Ac orationẽ quidem hanc ciuibus exhibere ten-

tauit,ut ostenderet qualis ciuis fuisset Lysander,ignorari, & id quidē in Ly- F
sandri amicorum calumniā.Sed Cratidem ferunt, tunc inter Ephoros eminentem,ueritum ne lecta oratio persuaderet,reprehendisse Agesilaum,ac dixisse,non solùm non oportere effodere Lysandrum,sed etiam orationē unà cum ipso defodere,callidè ad persuadendum compositā.Eos uerò qui ipsius filias sibi desponsassent, ac deinde post mortem, quia pauper inuentus est, aspernarētur,Ephori mulctauerunt:quia quem diuitem putantes colebant, eum & frugi & iustum ex paupertate cognoscentes,despiciebant.

NAMERTES orator missus, quum quidam ipsum beatum esse diceret,quòd multos haberet amicos: interrogauit,an exploratū haberet,quo G
modo quis se multos habere amicos experiatur.Sed quum alter quidam id discere quæreret:Aduersa,inquit,fortuna.

NICANDER asserente quodā Argiuos ipsi maledicere: Igitur dant pœnas,inquit,bonis maledicentes.Quodam autem percontante,cur comam barbamq; nutriant Spartiatæ:Quia,inquit, omnium pulcherrimus ac minimè sumptuosus uiro suus cuique est ornatus.Quum uerò Atheniēsium quidam dixisset, Perquam alieni ab ocio estis, ô Nicander: Vera,inquit,narras,
*ὅπως τύχωμεν sed non sicut uos *ut contingat studemus.

PANTHOEDAS legatus in Asiā uadens, ostentātibus ei quibusdā H
murum & magnū & altum: Per deos,inquit,ô hospites, pulchra hæc est mulierum habitatio.In Academia uerò quum Philosophi de multis & grauibus quidem disseruissent,ac deinde Panthœdam interrogassent, quid sibi de illis sermonibus uideretur: Quid nempe aliud, inquit,quàm quòd studiosi,sed utiles nihil,nisi uos ipsis utamini?

PAVSANIAS Cleombroti, Deliis cum Atheniēsibus de insula Delo disceptantibus, & dicentibus neq; mulieres ex lege quæ apud ipsos est,in insula párere,nec mortuos sepeliri:Quo igitur modo,inquit,ea uestra sit patria,in qua nemo uestrūm nec natus est,nec erit sepultus? Exulibus autem I
ipsum hortantibus ad ducendum in Athenienses exercitum, dicentibusq; ab illis solis tum in Olympiis fuisse exibilatum,quū uictor fuit declaratus:Quid igitur,inquit,putatis eos esse facturos,si quid mali à me passi fuerint,qui beneficio affecti exibilant? Percontante uerò quodam, cur Tyrtæum poëtam ciuitate donassent: Ne, inquit, peregrinus nobis dux fuisse uideatur. Idem ad eum qui quum infirmus corpore esset, tamen consulebat cum hostibus terra mariq; periclitandum esse:Vis igitur, inquit, teipsum exuens ostendere qualis sis, qui nobis ut pugnemus consulis? Admirantibus uerò quibusdam in barbarorum spoliis uestium sumptum:Melius esset,inquit,ipsos mul- K
ti fieri,quàm multi facienda possidere. Post uictoriam autem de Medis apud Platæas partam,iussit Persicam cœnam præparatam sibi apponi: in qua quidem quum admirādus inesset sumptus:Per deos,inquit,lurco Persa erat,qui quum tot haberet,ad nostram uenerit polentam.

PAVSANIAS Plistanactis,ad quendam interrogantem, cur ex priscis legibus nullam mouere apud Spartiatas liceret:Quia leges,inquit,hominum,non homines legum dominos esse oportet. Quum autē ipse Lacedæmonios Tegeæ, ubi exulabat,laudaret, ac quidā dixisset, Cur igitur Spartæ

non

A non manebas: cur illinc aufugisti? Quia, inquit, ne medici quidē apud sanos, sed ubi sunt ægroti, uersari consueuerūt. Idem quodā percontante, quo modo Thraces debellare possent: Si optimum, inquit, imperatorē delegerimus. Medicus uerò quum ipsum inspiceret, ac diceret, Nihil mali habes: Te nempe, inquit, medico nō utor. Amicorū autem quodam ipsum accusante quòd medico cuidam detraheret, nullam eius peritiam habens, ac ne ulla quidem iniuria affectus: Quia, inquit, si de illo periculum feciſſem, nequaquam uiuerem. Sed quum medicus ipsi dixisset, At senex factus es: Quia te, inquit, medico non sum usus. Optimum autem illum dictitabat esse medicū, qui ægro-
B tantes tabescere non sineret, sed quamprimum sepeliret.

PAEDARETVS quodam dicēte multos esse hostes: Nos igitur, ait, maiorem gloriam assequemur: nam plures interficiemus. Quum autē quendam uidisset natura quidē mollem, sed qui propter modestiam à ciuibus laudaretur: Nec uiros, inquit, mulieribus similes laudare oportet, nec uirorum mulieres, nisi mulier aliqua necessitate cogatur. Inter trecentos autem quum non esset delectus, qui honor in urbe ordine primus erat, hilaris quidē ac ridens abibat: sed reuocatus ab Ephoris, & interrogatus cur rideret: quia gratulor, inquit, ciuitati trecentos ciues quàm ego sim meliores habenti.

C PLISTARCHVS Leonidæ, ad eum qui interrogarat, quam ob causam à primis regibus non cognominarentur: Quia illi magis, inquit, duces esse quàm regnare uolebant, illorū autem posteri minimē. Quum uerò causidicus quidam ridicula diceret: Non cessabis, inquit, ô hospes, à ridiculis continuè dicendis, ne ridiculus fias, ut qui assiduè luctantur, luctatores? Dicente autem quodam ipsum à maledico laudari: Miror, inquit: nisi si quis illi dixit me mortuum esse: nam uiuentem ille posset laudare neminem.

PLISTONAX Pausaniæ filius, quum Atticus quispiam rhetor inscitiam Lacedæmoniis obiiceret: Rectè (inquit) narras: nam è Græcis omnibus
D soli nos mali nihil à uobis didicimus.

POLYDORVS Alcamenis, quum quidam inimicis assiduè minitaretur: Nō uides, inquit, maximam ultionis partem abs te consumi? Quū uerò contra Messenem exercitum educeret, interrogauit quidā, an esset aduersus *adelphos pugnaturus: minimè dixit, sed ad regionē nondū sortitam se proficisci. Argiuis autem post trecentorū illorum pugnam uniuersis acie superatis, Polydorū socii exhortabantur, ne occasionē prætermitteret, sed hostium murum inuadens, urbem caperet. Facillimū nanq; futurū, quum & uiri perierint, & uxores desertæ sint. Ad eos igitur dixit: Hostes quidē pugnādo
E ex æquo uincere mihi est honestū: sed qui pro agri finibus pugnauerit, eum affectare ut capiat urbem, minimè iustū esse duco. Nam ueni ut agrum recuperarem, nō ut urbem occuparē. Interrogatus autem, cur Spartiatæ in bello fortiter periclitentur: Quia duces, inquit, uereri, non metuere didicerunt.

* ἀδελφὸς, id est fratres.

POLYCRATIDAS ad regios duces legatione fungens cum quibusdam aliis, ab illis interrogatus, utrū priuatim adueniſſent, an publicè missi fuissent: Si impetrauerimus, inquit, publicè: sin minus, priuatim.

SOEBIDAS ante periculum Leuctricum quibusdam dicētibus, illum ipsum diem ostensutum esse fortem uirum: Multi faciendum inquit diē, qui

uirum fortem ſaluum monſtrare poſſit. Fertur quum in loco difficili & aquę F
indigo à Clitoriis obſideretur, pactus eſſe, ut terra bello parta, illis cederet, ſi
omnes unà ſecum è proximo bibiſſent fonte: nam illum hoſtes præſidiis te-
nebant. Percuſſis igitur fœderibus, quum eos qui ſecum erant, induxiſſet ut
regnũ ei darent qui non bibiſſet, ac nemo ſitim tolerare potuiſſet, ſed omnes
bibiſſent, ipſe poſt omnes deſcendit, & circumaſperſus, hoſtibus adhuc præ-
ſentibus, agrum, ut qui non bibiſſet, & inuaſit & recepit.

TELECRVS ad eum qui dixerat patrẽ ipſi maledicere: Niſi, inquit,
dicendum ei foret, nunquam dixiſſet. Quum uerò frater quęſtus eſſet quòd
à ciuibus non ſimiliter acciperetur ut ille, quum ex iiſdem ſit natus, ſed in- G
gratius: Tu nempè, inquit, iniurias, ut ego, pati neſcis. Interrogatus autẽ cur
apud Spartiatas conſuetudo ſit, ut iuniores ſenioribus aſſurgant: Vt in iis
qui nihil attinent, inquit, honorandis ita ſe gerentes, magis honorent pa-
rentes. Quodam uerò percontante, quãtas diuitias poſſideret: Non maiores,
inquit, quàm quæ ſint ſatis.

THEARIDAS enſem acuens, quum interrogaretur an acutus eſſet:
Acutior eſt, inquit, quàm calumnia.

THECTAMENES ab Ephoris morti adiudicatus abibat ridens.
Sed quum quidam ex iis qui aderant, interrogaſſet, an etiam Spartæ iura con H
temneret: Minimè, inquit, ſed lætatus ſum, quia me oportet hanc exoluere
mulctam, quam neque à quopiam petii, nec mutuò accepi.

THEMISTEAS quũ eſſet uates, Leonidæ regi futurum apud Ther-
mopylas & ipſi & commilitonibus exitium prædixit. Sed quum Lacedæ-
monem à Leonida remitteretur ſub prætextu quidem annunciandi quæ fu-
tura erant, ſed re uera ne periret, non ſuſtinuit, ſed dixit: Pugnator miſſus fui,
non ut nuncios ferrem.

THEOPOMPVS ad eum qui rogarat quo modo quis regnum ſe-
curiſſimè tueretur: Si amicis, inquit, libertatem iuſta loquendi conceſſerit: & I
ſubditos qui iniuria afficiantur, pro uiribus nõ neglexerit. Ad hoſpitem ue-
rò dicentem, ſe à ciuibus philolacona, & Lacedæmoniis amicũ uocari: Me-
lius, inquit, eſſet, te philopoliten & amicum ciuibus, quàm philolacona no-
minari. Quum autem Eleorum legatus dixiſſet ſe idcirco à ciuibus miſſum,
quòd ſolus Laconicæ uitæ ſit ſtudioſus: Et utra, inquit, ô Elee, uita, tuâne, an
aliorum ciuium, melior eſt? Is uerò quum, mea, dixiſſet: Quo igitur modo,
inquit, urbs ſeruari poſſit, in qua duntaxat unus de multis probus ſit? Quo-
dam præterea dicente Spartam idcirco ſeruari, quia reges ſcirent imperare:
Minimè, inquit, ſed quia ciues parêre. Quum uerò Pylii, maiores ipſi decre- K
uiſſent honores, ſcripſit, mediocres quidẽ honores tempore augeri, ſed ex-
cedentes nimióſque euaneſcere.

THERYCION Delphis rediens quũ Philippi caſtra in Iſthmo, an-
guſtiáſque occupatas uidiſſet: Malos, inquit, ianitores uos, ô Corinthii, Pe-
loponeſus habet.

ZEVXIDAMVS percontante quodã, cur de fortitudine leges ſine
ſcriptis ſeruẽt, nec deſcriptas iuuenibus præbeant legendas: Quia melius eſt,
inquit, aſſueſcere fortibus geſtis, quàm ſcripturis ſtudere. Aetolo autẽ quo-

dam

A dam dicente,bellum pace aptius esse fortiter facere uolentibus: Minimè,inquit,per deos:sed his mors est quàm uita melior.

Varia ignobilium Laconum apophthegmata.

SPARTIATAE Samiorũ legatis longiore usis oratione, dixerunt: Priora quidem obliti sumus, sed nec posteriora percepimus, quòd prima memoria exciderunt.

LACON interrogatus cur barbam perquam longã haberet, Vt canos, inquit,uidens,nihil indignũ illis faciam. Quendam uerò optimos pugnato-
B res laudantẽ quum Lacon audisset:Apud Troiam,inquit. Alius quum audisset quosdã cœnatos bibere: Nõ & comedere,inquit,cogũtur? Pindarus quũ scripsisset Græciæ columẽ esse Athenas: Lacon dixit Græciam facilè ruiturã esse tali columine innitentem. Quidam autem in tabula picta quum Lacones uidisset ab Athenienſibus iugulari,ac diceret,Fortes nimirum Athenienses: Lacon fortè excipiens,In tabula,inquit. Aduersus quendam libenter maledicta ex calumnia admittentem,Lacon dixit:Desine contra me aures suppeditare. Ad eũ uerò qui puniebatur, & dicebat, Inuitus peccaui:castigare igitur,Lacon inquit,etiam inuitus. Quum Lacon in secessu sedẽtes in curribus
C homines uidisset:Absit ut ibi sedeam,inquit,unde non est assurgere seniori. Chii quum in peregrinatione quodam die post cœnam in Ephororum curia uomuissent,ac in illorum sedibus cacassent,primùm quidem Ephori ipsi ualde perquirebant eos qui feciſſent,an ciues fortè essent:sed postquam cognouerunt Chios fuisse,edixerunt,se Chiis permittere petulantibus esse. Lacon duras amygdalas quũ duplo uendi uideret: An rari,inquit,lapides sunt? Lacon luscinium quum depilasset, ac carnis perquam exiguũ inuenisset: Vox, inquit,tu qnidem es,& aliud nihil. Lacon Diogenem illum canem quum uidisset in magno frigore statuam æream complectentem, percontatus est an
D frigeret. quod quum ille negasset,Quid igitur magnum,inquit,facis? Lacon Metapontino cuidam timiditatẽ exprobrabat:qui quum dixisset,Atqui non parum alienæ terræ possidemus: Nõ solùm ergo timidi,inquit,sed etiam iniurii estis. Peregrinus quidã Spartæ crepidatus in altero pede stans rectus ad Lacona dixit: Nequaquã puto te,ô Lacon,tantum temporis quãtum ego in pede stare posse. At is excipiens: Minimè,inquit, sed ex anseribus nullus est qui non. Quum quidam arte rhetorica gloriaretur,Lacon inquit: Atqui per deos ars nisi ueritatẽ contigerit,neq; est,neq; erit unquã. Argiuus quidã quũ olim dixisset, Multa sunt apud nos Spartiatarũ sepulchra:Lacon excipiens,
E Atenim apud nos,inquit,Argiuorũ nullum:quòd uidelicet ipsi Argos sæpe inuasissent,nunquã autem Argiui Spartam. Lacon captiuus quũ nẽderetur, ac præco diceret,Lacona uendo:os illi obstruẽs dixit:Captiuum clama. Lacon quidam eorũ qui cum Lysimacho militabant,ab ipso interrogatus, num aliquis ex Helotibus esset: Tn uerò putas,inquit,Lacona quenquam ad tuos quatuoriobolos esse uenturum? Thebani Laconibus apud Leuctra uictis,quũ ad ipsum usque Eurotam iuissent,ac iactabundus quidam dixisset, Vbi nunc Lacones sunt? Lacon ab illis captus, Non adsunt,inquit: neq; enim uos huc ueniſſetis. Athenienſibus autem rogantibus quando urbem tradiderunt,ut

sibi Samum relinquerent, Lacones dixerunt, Quum uestri non sitis, tunc & F
Prouerbium. alios habere quæritis. Vnde & illud prouerbium: Qui se ipse non habet, Samum uult. Lacedæmonii quum urbem quandam ui cepissent, Ephori dixerunt iuuenum certamen perisse: nam posthac non habebunt quibúscum pugnent. Aliam uerò urbem pollicente ipsorum rege se penitus euersurũ, quæ Lacedæmonios multis sæpe molestiis affecerat, non permiserunt Ephori, dicentes: Ne destruas tollásue iuuenum cotem. Luctantibus pueris magistros qui illos exercerent, Lacedæmonii non præficiebant, ut non artis, sed uirtutis æmulatio foret. Vnde & Lysander interrogatus, quo modo à Charonte uictus esset: Multa, inquit, arte. Philippus quũ in Laconicum agrum perue- G
nisset, ad Lacedæmonios scripsit, utrum amicum se uellẽt uenire, an hostem? Neutrum reclamauerunt. Legatum quendam quum ad Antigonum Demetrii filium misissent, mulctauere, quòd regem acceperant ab ipso fuisse uocatum: tametsi singulos tritici modios singulis in magna frumenti penuria ab rege ipso reportasset. Demetrio querente, quòd legatum unum ad se misissent: Non igitur satis, inquiunt, si ad unum unus? Flagitiosus quidam quum optimam dixisset sententiam, ipsam quidem approbarũt, sed illi ablatam, alii qui bene uixerat, adscripserunt. Quum fratres inter se contenderent, patrem mulctauere, quòd filios dissidentes negligeret. Cantorem peregrinum mul- H
ctarunt, quòd digitis citharam pulsaret. Quum duo pueri fortè pugnarẽt, alter lethali uulnere alterum falce percussit. Familiaribus autẽ pueris, quum is moriturus esset, pollicentibus se uindicaturos, ac illum qui uulnerauerat, esse necaturos: Minimè per deos, inquit: neque enim iustum est: nam & ego hoc idem fecissem, si occupassem, ac fortis fuissem. Alius quidam puellus, quum adesset tempus quo lege cautum erat ut ingenui pueri quod quisque posset ita furarentur, ne deprehenderentur in furto (nam id turpe erat) uiuam uulpeculam, quam pueri quibúscum erat, furati fuerant, accepit seruandam. Sed aduenientibus iis qui amiserãt, ad quærendum illam, sub ueste quamprimum I
occultauit. Fera uerò sæuiente, ac pueri ipsius latus ad intestina usque laceran te, tantísper tolerauit ne deprehenderetur, dum ii qui quærebãt, abissent. Sed quum pueri id quod factum erat, uidissent, accusarentq; dicentes: Melius erat manifestare uulpeculam, quàm usq; ad mortem occultare: Minimè uerò, inquit: sed satius est doloribus immori, quàm in furto deprehendi, ac propter mollitiem turpiter uitam affectasse uideri. Quum quidam in itinere Laconibus obuiantes dixissent, Fortunati nimirum estis, quum hinc nuper abierint latrones: Atqui non, per Martem, nos, Lacones inquiunt, sed illi, quia in nos non inciderunt. Lacon interrogatus quid sciret: liber esse, inquit. Puer Spar- K
tiata ab Antigono captus & uenditus, emptori quidem in omnibus parebat, quæcunque ingenuo faciunda putabat: sed posteaquam dominus iussit illum matulam afferre, non sustinuit, inquiens: Non seruiam. Ac surgente quidem domino, is quum ascẽdisset in tectum, ac dixisset, Senties quẽ emeris, seipsum præcipitauit, & mortuus est. Lacon quum uenderetur, quodam dicente, Frugi eris, si te emero? Etiam si non emeris, inquit. Lacon captiuus quum uẽderetur, præcone subinde clamante se mancipium uendere: Execrande, inquit, non dices captiuum? Lacon in scuto habens insigne muscam uera nõ maiorem,

A rem, quum quidam irridentes dixiſſent illud eſſe factum ut lateret: Immo
uerò, inquit, ut ſim manifeſtus. ita nanque ad hoſtes accedo, ut hoc inſigne,
quantum eſt, ab ipſis uideatur. Lacon in conuiuio illatâ lyra: Nequaquam,
inquit, nugari Laconicum eſt. Spartiata interrogatus an eſſet tuta ad Spar-
tam uia: qualis, inquit, acceſſeris. nam leones uadentes plorant, lepores autẽ
in umbraculis uenamur. In palæſtrico manuum nexu quum proſtratus qui-
dam fruſtra percuteret, ad terrámque traheret, corpore deficiẽs qui cadebat,
aduerſarii brachium mordebat. Cui alter: Mordes, inquit, ut fœminæ, ô La-
con: Minimè uerò, inquit, ſed ut leones. Lacon claudus ad bellum egreſſus,
B quum à quibuſdam irrideretur: Nõ eſt opus, inquit, fugientibus, ſed manẽ-
tibus, ordinémque ſeruantibus. Lacon ſagitta percuſſus, & uitam relinquens
dicebat: Hoc mihi non eſt curæ quòd morior, ſed quòd ab effœminato ſa-
gittario, quum nihildum geſſerim. Quum Lacon ad diuerſorium ueniſſet,
dediſſetq; piſciculum cauponi præparandum, altérque & caſeum & acetum
& oleum peteret: Si iſta, inquit, habuiſſem, piſciculum emiſſem? Lacon ad eũ
qui Lampen Aeginetam beatum eſſe dicebat, quia ditiſſimus eſſe uidebatur,
quòd multorum nauigiorum dominus erat: Nihil, inquit, curo felicitatẽ ex
funibus pendentem. Quum Laconi quidam dixiſſet, Mentiris: reſpõdit, Nã
C liberi ſumus: ſed alii ſiquando uera non dixerint, flebunt. Lacon ſic erigere
cadauer ut rectum ſtaret, quum tentaſſet, neq; ullo modo poſſet: Per Iouem,
inquit, aliquid intus eſſe oportet. Tynnichus Thraſybuli filii mortẽ fortiter
tulit, in quem huiuſmodi epigramma ſcriptum eſt:

Exanimis Pitanen clypeo Thraſybulus in acri
Confoſſus ſeptem uulneribus rediit,
Paſſus ab Argiuis, quæ tergo nulla gerebat.
Tynnichus hunc igni quum daret, hæc loquitur:
Flere decet timidos, oculis te nate ſepulchro
D Condo meum ſiccis, ac Lacedæmonium.

Alcibiadi Atheniẽſi quũ aquæ plurimũ balneator infunderet, Lacon, Quid-
nam hoc, ait, quòd ut immundo ualdéque ſordido plus aquæ præbet? Quum
Philippus in agrum Laconicum impetum feciſſet, ac omnes perituri uide-
rentur, quidã Laconi dixit: Quid nunc facietis ô Lacones? Quid enim aliud,
inquit, quàm quòd fortiter moriemur? nam Græcorũ nos ſoli & liberi eſſe,
& aliis non parêre didicimus. Poſt aduerſam autem Agidis pugnam, Anti-
patro petente obſides pueros quinquaginta, Eteocles Ephorus dixit, ſe pue-
ros quidem non daturum, ne paterna priuati educatione, malis moribus im-
E buerentur, qua ſanè carentes, ne ciues quidem eſſent: ſed ſenes ac mulieres
duplo, ſi uelit, plures daturum. Illo autem grauia minante niſi acciperet, una
uoce reſponderunt: Si grauiora morte imperites, facilius moriemur. Senex
in Olympiis quum ludi committerentur, ſpectare quidem cupiebat: ſed quũ
ſede careret, ad multáque loca ſe conferret, non ſolùm à quoquam non ad-
mittebatur, ſed etiam irridebatur, & conuiciis afficiebatur. Poſteaquam uerò
ad Lacedæmonios uenit, pueri omnes aſſurrexerunt, & multi ex uiris loco
ceſſerunt. Quum autem id moris cuncti Græci plauſu approbaſſent, ac ſum-
mis laudibus extuliſſent, ſenex ipſe commouit canúmque caput, barbámque

senilem,ac lachrymans:Heu mala,inquit, quàm Græci omnes honesta qui- F
dem cognoscunt,sed his soli utuntur Lacedæmonii?Ferunt autem quidam
idem Athenis quoque accidisse. Nam quum Panathenæa celebrarentur,
Attici senem sedere quærentem deludebant, inuitantes quidem illum tan-
quam admissuri,sed accedentem non admittentes. Quum autem ferè omnes
iam præterisset,ad Lacedæmoniósque spectatores peruenisset,uniuersi è se-
dibus assurgentes loco cesserunt. Id uerò factum turba admirata,insigni ap-
plausu comprobauit. Tunc autem Spartiatarum quidam: Per Gemellos,in-
quit, Athenienses quidem honesta sciunt,sed minimè faciunt. Mendicus à
Lacone petiit:At si tibi dedero,ille inquit,magis mendicabis. Ac istius qui- G
dem turpitudinis tuæ causa fuit,qui tibi primus erogauit,quippe qui te inet
tem reddidit. Lacon quendã diis congregantem quum uidisset,nihil dixit
se curare deos seipso egeniores. Lacon adultero cũ turpi uxore deprehen-
so:Miser,inquit,quæ tibi necessitas? Lacon oratorem audiens magnas pe-
riodos uertentem:Vehemens quidem homo iste,inquit, ad nullum propo-
situm bene uoluit linguam. Quum quidam Lacedæmoné uenisset,hono-
rémque spectasset quem iuniores senioribus exhiberent:Spartæ, inquit, so-
lùm senescere bonu est. Lacon interrogatus,qualis est Tyrtæus poeta?Bo-
nus, inqnit,ad excitandos iunenũ animos. Lacon oculorum morbo labo- H
rans ad bellum proficiscebatur,Sed quibusdam dicẽtibus, Quò abis sic affe-
ctus?aut quid facturus?Quanuis, inquit,nihil aliud egero,hostis saltem gla-
diũ hebetabo. *Buris & Spertis Lacedæmonii sponte profecti sunt ad Xer-
xem Persarum regem ad cruciatum, cui Lacedæmon ex oraculo obnoxia
erat, quòd caduceatores ad se à Persa missos interemerant Lacedæmonii.
Postquam igitur ad Xerxem uenerunt,hortati sunt eum, ut quoquo modo
uellet,se pro Lacedæmoniis interimeret. At ille uirtutem eorum admiratus,
quum uiros absoluisset, rogarétque ut apud se manerent: Et quonam, in-
quiunt,modo hic uiuere possemus, patria legibúsque relictis, & his uiris I
pro quibus tantum itineris fecimus morituri? Sed Indarno præfecto ma-
gis magísque rogante, ac dicente ipsos in æquali honore iis futuros, qui
amici regis maximè dignitate præstarent: Nobis, inquiunt, ignorare ui-
deris,quantum sit libertatis bonum,quam nemo compos mentis cum Per-
sarum regno permutaret. Lacon pridie quidem ab hospite declinatus,sed
postridie lectis stratísque conductis liberaliter acceptus,strata ipsa conscen-
dit, & conculcare cœpit dicens: Propter hæc heri ne in palea quidem
dormiui. Lacon quum Athenas iuisset, uidens Athenienses salsamenta &
obsonia uenditantes, & uectigalia conducentes, & lenocinia exercentes, K
aliáque opera minus honesta facientes,ac nihil turpe existimantes, reuersus
in patriam,& à ciuibus rogatus quales Athenis res forent:Omnia, inquit,
honesta:per simulationem innuens omnia apud Athenienses honesta putari,
ac turpe nihil. Lacon de re quadã interrogatus respõdit, nõ. Sed quũ is qui
rogarat,dixisset ipsum mẽtiri:Vides igitur,inquit,te stolidũ esse,qui quæ no-
ris interroges? Lacones olim iuerunt legati ad Lygdamin tyrannũ:sed quũ
ille cõgressum sæpius differret dicẽs se molliter habere:Dic illi, inquiunt le-
gati, per deos nos non uenisse cum ipso colluctaturos, sed collocuturos.

Laconem

* Buris & Sperchis in Suida, Βύρις καὶ σπερχὶς in Plutarcho, in Luciano σπέρχις, in Herodoto σπερθίης.

A Laconem initians quidam interrogabat, quid maximè impium se feciſſe cõſcius eſſet, Is uerò, Hoc, inquit, dii ſciunt; Sed illo magis magíſque inſtante, ac dicente, Omnino te dicere oportet: Lacon uiciſſim illũ interrogauit, Vtri me dicere oportet, tibi, an deo? Quum autem ille dixiſſet, Deo: Tu igitur, inquit, recede. Lacon noctu quum ſepulchrum tranſiret, ac dæmonium quoddam uidere ſibi uiſus eſſet, incurrit lancea excepturus, & inhærens, inquit: Quò me fugis bis peritura anima? Lacon quum precibus impetraſſet ut ſe ab Leucate proiiceret, aſcendit, & inſpecta altitudine ſe auertit. Quod quidem quum illi probro daretur: Non putabam, inquit, preces aliis maioribus
B precibus indigere. Lacon in acie quum enſem foret in hoſtem illaturus, ſigno receptui dato non intulit: ſed quodam percontante, cur hoſtem quem cepetat, non occidiſſet: Quia parêre, inquit, imperatori melius eſt, quàm hoſtem necare. Laconi in Olympiis uicto quidam dixit, Aduerſarius te fortior fuit: Nequaquam uerò, is ait, ſed in proſternendo aptior.

ANTIQVA LACEDAEMONIORVM INSTITVTA.

QVI ad publica ingrederentur conuiuia, eorum cuique natu maximus fores indicans dicebat: Per has fores nullum egreditur uerbũ. Quum apud
C Laconas maximè probetur ius quod nigrum uocatur, ut ſeniores carnibus quidem non ueſcantur, ſed iunioribus cedant, fertur Dionyſius Siciliæ tyrãnus iuris ipſius gratia Laconicum emiſſe coquum, ac iuſſiſſe id ſibi præparari, nulla impenſæ habita ratione: ſed quum guſtaſſet, indignabundus deſpuiſſe. Tum uerò coquus: O rex, inquit, hoc ius tibi ſumendum eſt quum te Laconicè exercueris, in Eurotaq; laueris. Lacones in conuiuiis publicis modeſtè poti abeunt ſine funali. Neque enim licet ad lumen ire noctu, neque per hanc neque per illam uiam, ut per diem ſimul ac noctem fidenter ac intrepidè iter facere cõſueſcant. Lacones utilitatis gratia literas quidẽ diſce-
D bant, ſed reliquarum diſciplinarum peregrinos non minus artifices quàm artes expellebant. Hæc uerò illis diſciplina erat: bene magiſtratibus parêre, laborem toletare, ac pugnando uel uincere, uel mori. Degebant autem & ſine tunica, unam ueſtem in totum annum ſumentes, ſqualidi corporibus, & balneis & unguentis ut plurimum abſtinẽtes. Iuuenes uerò ſimul turmatim gregatímque dormiebant in hetbis, quas ipſi congregabant ex arundinibus apud Eurotam natis, quarum ſummitates manibus ſine ferro defringebant. Sed per hyemem eos qui lycophones uocantur, ſibi ſubiiciebant, herbisq; commiſcebãt. nam illa materia calidi aliquid habere uidetur. Proboru
E m ingenium puerorum amare permiſſum erat: ſed coire cum ipſis, ut turpiſſimum, lege prohibebatur, tanquam corpus non animus amaretur. Qui ergo foret accuſatus: tanquam ad dedecus congrediens, per totam uitam infamis habebatur. Moris erat, iuniores à ſenioribus interrogari, quò uadãt, & ad quid: & qui nõ reſponderet, aut excuſationes necteret, obiurgari. Qui uerò ſe præſente peccantem iuniorem non reprehendiſſet, perinde ac ſi peccaſſet ipſe, plectebatur: & qui obiurgari moleſtè tuliſſet, magna ignominia afficiebatur. Si quis peccãs fuiſſet deprehenſus, eũ oportebat aram in urbe quãdam circumire, ac uituperationem in ſeipſum compoſitã cantare. Quod

quidem nihil aliud erat,quàm ſeipſum increpare. Mos quoque erat,ut iuue- F
nes nõ ſolùm proprios patres uererentur,illiſque parẽrent,ſed omnes quo-
que ſeniores uenerarentur,illis & in uiis cedentes, & ex ſedibus aſſurgen-
tes, & tranſeuntibus quieſcentes. Quocirca non ſolùm, ut in aliis urbibus,
patres domini erant ſuorum quiſque filiorum & ſeruorum & prædiorum,
ſed etiam uicini,ut ſuorum,eò quòd illa quammaximè communia putarent,
& tanquam propria cutarent. Puer autem ab aliquo caſtigatus,ſi apud patrẽ
queſtus foret,patri ipſi turpe erat poſteaquàm audiſſet,niſi alias & ipſe rur-
ſus caſtigationes addidiſſet. Credebãt enim ipſos ex patria inſtitutione nihil
turpe filiis imperare. Furantur autem iuuenes uel eſculentorum quicquid G
poſſunt,diſcentes dormientibus negligentérque cuſtodientibus inſidias in-
genioſe callidéque ſtruere:ſed deprehenſo pœna ſunt uerbera & inedia. Te-
nuis enim ipſis eſt cœna,ut per ſeipſos egeſtatem propulſantes,cogantur &
audere,& aſtuti eſſe. Conuiuium autem publicum idcirco tenue erat, ut aſ-
ſueſcerent nunquam repleri,& famem poſſe ferre. Sic enim putabant & in
bello útiliores fore,ſi poſſent etiam ſine cibo labores tolerare: & continen-
tiores frugalioréſque, ſi multum temporis exigua impenſa degerent. Sed
enim abſque opſonio degendo,& cibum quemlibet ac uulgarem ſumendo,
putabant corpora cibi paucitate reddi & ſaniora,& pulchriora. Graciles nã- H
que & macilentas habitudines membrorum articulorúmque agilitati obe-
dire,craſſiores autem & pingues propter onus reluctari. Sed nihilo minus
& modulationibus & carminibus incumbebant,quæ ſanè ſtimulum quen-
dam animo excitando accommodatum habebant & ad elationem,& ad im-
petum quendam furentem inducendum. Ac compoſitio quidem erat ſim-
plex & ſeuera,nihílque aliud continebat,quàm laudes eorum qui generoſe
& uixiſſent,& pro Sparta mortui eſſent,& qui beati haberentur:eorúmque
uituperationes,qui timidi fuiſſent,perinde atque ſi miſeram & infelicem ui-
tam uixiſſent. Exhortatio præterea & oſtentatio ad uirtutem ætatibus con- I
ueniens celebrabatur. Nam tres chori,ſecundum tres ætates,in ſolennitati-
bus conſtituebantur,quorum primus,qui ſeniorum erat,incipiens canebat:
Nos olim ualidi fuimus iuuenes. Secundus florentis ætatis reſpõdebat: Nos
autem ſumus:ac ſi uis,intuere. Tertius puerorum cãtabat: At nos multo eri-
mus fortiores. Ac greſſuum quidem rhythmi, quibus & in choris utebã-
tur,& quum ad tibiam cum hoſtibus congrederentur,ad fortitudinem & fi-
duciam,& mortis contemptum incitabant. Lycurgus enim bellicæ exercita-
tioni ſtudium Muſicæ annexuit,quò bellandi uehementia modulatione tẽ-
perata,conſonantiam conuenientiámque haberet. Rex etiã Muſis ante pu- K
gnam ſacrificabat,ut geſta illuſtri & memoria & oratione digna pugnantes
exhiberent. Sed ſi quis aliquid ex antiqua Muſica tranſgrederetur,non per-
mittebant. Vnde & Terpandrum,quanuis antiquitatis ſtudioſiſſimus,ac æta
tis ſuæ citharœdorum optimus,heroicorúmque geſtorum eximius laudator
eſſet,Ephori tamen mulctauere,ac eius citharam clauo affixere, quòd dice-
rent unam ab illo chordam uariandæ uocis gratia ſuperfluè intentam fuiſſe.
Nam ſimpliciores dũtaxat modulationes probabãt. Eóque & Timotheum
in Carniis certantem unus ex Ephoris arrepto cultro interrogauit,ex utra

parte

A parte recideret plures chordis ſeptem. Lycurgus præterea omnẽ ſepulchrorum ſuperſtitionem ſuſtulit, permittens & in urbe cadauera ſepelire, & monumenta prope templa habere. Sed piacula quoque ſuſtulit: ac ne quid unà cum cadaueribus ſepelirent mandauit, præter puniceam ueſtem, & oliuæ folia, in quibus æquè omnes cadauera ipſa componerent. Suſtulit & luctus & lamentationes, & inſcriptiones monumẽtorum, extraquã eorũ qui in bello cecidiſſent. Peregrinari autem ipſis nõ licebat, ne moribus externis, & intẽperanter uiuendi modis imbuerentur. Sed peregrinorum quoq; expulſionẽ Lycurgus inuexit, ne cõfluentes alicuius mali doctores ciuibus eſſent. Quiſ-
B quis uerò ciuium inſtitutionem puerorum negligeret, ciuitatis iurium expers erat. Quidam autem tradiderunt, peregrinos etiam quicunque hãc ciuilitatis exercitationem ſubiiſſent, ex Lycurgi ſentẽtia participes fuiſſe portionis ab initio inſtitutæ: ſed illam uẽdere nõ licebat. Vicinorum ſeruis & canibus & equis perinde ac propriis uti mos erat, ſicubi illis opus erat, niſi eorũ domini indigerent. Ac in agro quidem ſi cui re aliqua opus erat, apertis uillis, atque iis ablatis quæ domino cõmoda forent, obſignata horrea relinquebãt. In bellis uerò puniceis ueſtibus utebãtur: nã color ille ſimul & ui-
C rilis eſſe ipſis uidebatur, ſimul & coloris ipſius ſanguinolentia plus formidinis affert imperitis, ſimul ne facilè ab hoſtibus dignoſcerentur, ſi quis eorum eſſet uulneratus: nam latẽre propter coloris ſimilitudinem utile erat. Quum ſtratagemate, id eſt imperatoris calliditate hoſtes ſuperaſſent, Marti bouem ſacrificabant: ſed quum ui aperta, gallum: aſſuefacientes hoc modo duces nõ ſolùm bellicoſos, ſed etiam aſtutos & callidos eſſe. Precibus adiiciunt, ut in-
iuriis quoq; affici poſſint. Preces autem ipſorum erant, ut ex bonis actionibus bona darentur, & aliud nihil. Venerem armatam colunt: ac omnes quidem deos, & fœminas & mares, lanceas habentes conficiunt, uelut omnibus bellicam uirtutem habentibus. Prouerbiis quoque utentes, aiunt fortu-
D nam prolata manu eſſe inuocandam, tanquam oporteat deos tum inuocari, quũ quid aggreſſuri acturíque ſumus, aliter autẽ nequaquam. Pueris ſeruos ebrios oſtẽtabant, ut ipſos à multo bibẽdo uino deterrerent. Moris erat ipſis, ne domorũ ianuas pulſarẽt, ſed extrinſecus clamarẽt. Strigilibus nõ ferreis, ſed arundineis utebãtur. Comœdias & tragœdias minimè ſpectabãt, ut neq; ſetio neque ioco audirent eos qui legibus contradicerent. Archilochũ poetam quum Spartã ueniſſet, eadẽ hora expulere, quia eum acceperant in carminibus ſcripſiſſe, melius eſſe abiicere arma, quàm mori, quum inquit:

At caruiſſe armis quàm mortem occumbere præſtat,
E Aſpide proiecta mox melior dabitur.

Virginibus & pueris communia ſacra erãt. Sciraphidã condemnauerũt Ephori, quòd à multis iniuria foret affectus. Baiulũ interemerunt, quòd telã quandam uerſicolorem ſacco inieciſſet. Adoleſcentem exercitationi deditũ, quòd uiã quæ ad Pylæam ducit, ſciret, increpuerũt. Cteſiphontẽ qui iactaret de qualibet re ſe poſſe totũ diẽ dicere, eiecerunt, quòd aſſererẽt bonũ oratorem oportere parẽ rebus habere orationem. Pueri apud ipſos cẽſi ſcuticis, per totum diem in ara Orthiæ Dianæ uſque ad mortem ſæpe uerbera tolerant hilares ac geſtientes, inuicémque de uictoria contendentes, quiſnam

Veſtis Laconis bello erat punic et puncl.

Preces Lacedæm

Manu prolata fortuna eſt implorandã.

Cteſiphõ qua re Lacedæmone eiectus.

ipsorũ diutius ac magis toleret dum uerberatur: & qui superior fuerit,inter F
præclaros habetur. Certamen autem ipsum flagellatio uocatur,quæ per singulos annos celebratur. Vnũ uerò pulcherrimum & felicissimũ ciuibus Lycurgus instituisse uidebatur,abundantiam ocii.nam sordidã exercere artem illis prorsus nõ licebat. Neq; uerò difficili pecuniæ cõgregatione, ac negociatione opus erat,quia diuitias ualde & abiecerat,& uiles reddiderat. Helotes autem ipsis agrum colebant,& prouentũ reddebãt constitutũ. Execrandus uerò putabatur,siquis pluris eo quod erat statutum, locaret, quò & illi quidẽ lucrantes libenter seruirent,nec hi plus iusto lucrarentur. Iildẽ interdictum quoq; erat & nautis esse,& nauali pugna decertare. Cæterùm poste- G
rius quidẽ & in mari pugnarunt:& quum mari potiti essent,rursus destiterũt,quũ mores ciuium corrumpi animaduertissent. Sed iterum quoq; super hoc mutati sunt,quemadmodum & in omnibus aliis. Etenim qui ad Lacedæmonios pecunias primùm inuexerunt, damnati uitã cum morte cõmutare coacti sunt. Nam Alcameni & Theopõpo regibus oraculum datũ erat, fore ut Sparta auaritia perderetur. Sed tamẽ Lysander quũ Athenas cepisset, multum auri argentiq; intulit:quod quidem nõ solùm acceperunt,sed etiam hominẽ honoraruut. Quandiu igitur Lycurgi legibus usa fuit Sparta, neq; iusiurandum à Lycurgo ipso exactum uiolauit, Græciæ principatu propter H
legũ ipsarum æquitatẽ quingẽtos per annos potita est. Posteaquã uerò paulatim illas transgressa est,diuitiarumq; studium,& plus habẽdi cupiditas inuasit,tum uires diminutæ sunt,tum socii propter illa ipsis facti sunt inimici. Quanuis autem ita se haberẽt,post Philippi tamen Macedonis Chæronensem uictoriã,quum omnes ipsum Græci ducem terra mariq; declarassent,ac deinceps Alexandrum quoque eius filium post Thebanorum euersionem: Lacedæmonii soli,tametsi urbem sine muris haberẽt,ac pauci ualde propter assidua bella,multoq; imbecilliores & captu faciles forent, perquam exiguas tamẽ Lycurgi institutionis scintillas retinẽtes,neq; cum ipsis,neq; cum aliis I
Macedoniæ regibus simul militauere, neque in commune cum illis concilium ingressi sunt, neque tantisper tributum pependerunt, donec penitus Lycurgi institutionem negligentes,à suis ipsorum ciuibus subiugati fuere, quum iam nihil ex patriis institutis seruarent,ac similes aliis facti, priorẽ & gloriam & libertatem amiserunt,in seruitutẽmque reciderũt. Ac nunc quidem,ut alii quoque Græci,Romanis subiecti sunt.

LACAENARVM APOPHTHEGMATA.

ARgileonis Brasidæ mater,quũ Amphipolitarum quidã post Brasidæ ipsius mortẽ Spartã uenissent,ipsamq; adissent,interrogauit an hone- K
stè,ac ex Spartæ dignitate filius suus occubuisset. Illis uerò maximè laudãtibus,& dicẽtibus,eum Lacedæmoniorũ omnium in operibus præstantissimũ fuisse:O hospites,inquit, fortis quidẽ & probus filius meus erat,sed multos uiros Lacedæmon habet longè quàm fuerit ille,præstantiores.

DAMATRIA quum audisset filium & timidũ,& se indignũ aduenisse,necauit:in quam hoc extat epigramma:

Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit,
Nec dignum matre,nec Lacedæmonium.

GORGO

A GORGO regis Cleomenis filia, quũ Aristagoras illum ad bellum contra Persarum regem pro Ionibus adhortaretur, multumq; pecuniæ polliceretur, & quo magis ille contradiceret, hic eo plus pecuniarum adiiceret: Corrumpet, inquit, te ô pater peregrinellus iste, nisi ex ædibus ipsum celerius eieceris. Gorgo quum ipsi pater aliquãdo mandasset, ut cuidam pro mercede frumentum daret, adiecissetq;, nam me docuit uinum melius facere: Igitur, ô pater, inquit, & plus uini potabitur, & qui biberint, delicatiores peioresq; fient. Gorgo quum Aristagoram à quodam famulorum calceos indui uidisset: Pater, inquit, peregrinus iste manus non habet. Gorgo quum pere-
B grinus quidam uestem molliter traheret, propellens eum, Non abis hinc, inquit, quum ne ea quidem quæ sunt mulierum, possis?

GYRTIAS quum Acrotatas, ipsius ex filia nepos, ex quadam puerorum pugna multas plagas accepisset, domúmque ut mortuus relatus esset, famulis & amicis flentibus, Non silebitis, inquit? declarauit enim ex quo sit sanguine. Ac, Non, inquit, fortes sunt cum clamore plorandi, sed curandi. Quum autem nuncius ex Creta de Acrotatæ morte uenisset: Nónne debebat, inquit, quum ad hostes ierit, aut ipse mori, aut illos interimere? Mihi quidem suauius est audire ipsum obiisse ex dignitate & mea, & urbis, & maio-
C rum, quàm si omne tempus uiueret ignauus.

LACAENA filium qui ex acie aufugerat, interfecit, inquiens: Nõ est meum hoc germen. In quam hoc epigramma fuit scriptum:

Vade malum tenebras germen pete, quemque perosus,
Eurotas ceruas ne fluat ad timidas.
Sic catulus nequam perrexeris, ito sub umbras,
Nec Sparta dignus, nec generis titulis.

LACAENA quũ filium in acie cecidisse audisset: Timidi, ait, lugeantur: ego uerò te fili sine lachrymis ac læta sepelio, & meũ, & Lacedæmoniũ.
D Quum audisset quædam filium & saluum esse, & ab hostibus fugisse, illi scripsit: Mala fama de te uulgata est: aut igitur eam quamprimũ elue, aut ne sis.

Alia quũ filii ex pugna fugissent, ad illamq; uenirent: Quõ, inquit, recurritis fugiẽtes mala mancipia? an unde egressi estis, reuersuri? sublatis uestibus uentrẽ illis ostẽdens. Quædã adnentanté filiñ quũ nidisset, rogauit quidnam patria ageret. Illo antem respondẽte, Omnes periere: correptã in ipsum testam immisit, & occîdit, dicens: Ergo te malum nuncium misere nobis? Quodã matri generosam fratris mortẽ narrãte: Et nõ turpe est, illa inquit, à tali comite aberrasse? Alia quinque filiis ad bellum emissis, in primis sub-
E urbiis substitit, pugnæ euentũ expectans. Quum igitur quidã uenisset, ipsiq; percontanti nunciasset, filios omnes perisse: Atqui non hoc, inquit, rogabã malum mancipiũ, sed quid patria agat. Quum uerò is respondisset illã uincere: Libens igitur, inquit, etiã filiorum mortẽ accipio. Alia sepeliens filium, quũ pauper quædã uetula ad ipsam accessisset, dixissetq;: O mulier fortunæ: Per Gemellos, inquit, bonæ: nam qua gratia illum pepereram, ut pro Sparta periret, id mihi euênit. Quum quædã mulier Ionica, sua quadã textura gloriaretur, quòd esset sumptuosa: Lacæna quum quatuor ei filios omni uirtute præditos indicasset, Talia, inquit, oportet esse bonę probæq; mulieris ope-

ra,& in his extolli atque gloriari. Alia quum filium malè apud hoſpites uer- F
ſatum eſſe audiſſet,ad illum ſcripſit:Mala de te fama uulgata eſt: aut illã di-
lue,aut ne ſis. Itidem quum Chiorũ exules Spartam profecti, Pædaretum in
multis accuſarent:illis ad ſe accerſitis,iiſq; auditis quibus accuſabatur, mater
Teleutia, quòd filius delinquere uidebatur,has ad eum literas dedit. Mater
filiolo. Aut meliora fac,aut iſtic mane,abiecta ſpe te ſaluũ Spartæ eſſe poſſe.
Alia quum iniuriarum filius eſſet accuſatus:Fili,inquit,aut crimine,aut uita
teipſum abſolue. Alia filium claudũ in aciẽ præmittens:Fili, inquit, uirtutis
intereundum meméto. Alia quum filius ex acie uulnerato pede rediret,ual-
deq; doleret:Si uirtutis,inquit,fili memineris,& dolore carebis, & fiduciam G
habebis. Lacon in pugna uulneratus,quum ire nõ poſſet,quadrupedis more
ſeſe agebat. Sed quũ ipſum irrideri puderet,mater ad eũ:Et quãto eſt,inquit,
fili melius,fortitudine lætari,quàm pudore ob ſtolidũ riſum afficiꝰ Alia ſcu-
tum filio præbẽs,ipſumq; exhortãs:Fili,inquit,aut hoc,aut in hoc. Alia pro-
ficiſcenti ad bellũ filio ſcutum tradens:Hoc,inquit,pater tibi ſeruauit:igitur
tu quoq; ſerua,aut ne ſis. Alia ad filiũ dicentẽ ſe paruũ habere enſem, Adde,
inquit,& greſſum. Alia quũ audiſſet filiũ in acie fortiter facientẽ interiiſſe:
Meus,inquit,nimirum erat. Sed alterum ob timiditatẽ ſaluum eſſe accipiẽs:
Non enim meus erat, inquit. Alia quum in pugna filium periſſe accepiſſet H
quo fuerat ordine locatus:Deponite,inquit,eum,ac locũ illius ſuppleat fra-
ter. Alia publicam celebrãs pompam,audiuit filium in acie quidẽ uiciſſe,ſed
ex uulnerum multitudine mori:quare coronam minimè depoſuit,uerùm ia-
ctabunda ad proximas:Quanto,inquit,melius eſt,ô ſodales,in acie uincentẽ
mori,quàm Olympia uincentẽ uiuere? Quum quidam ſorori narraret gene
roſam filii eius mortem,ea dixit,Quantũ ex ipſo gaudii concepi,tanto pro-
pter te dolore afficior,qui tam præſtantem uirtute comitẽ reliqueris. Lacænã
quidam quum per nuncium tẽtaſſet an ſecũ rem habere cõſentiret:Quũ,in-
quit, puella eſſem,patri parẽre didici, itaq; feci:at mulier facta,uiro. Si igitur I
me iuſta rogat,id primo ipſi faciat manifeſtũ. Lacæna uirgo paupercula per-
contata,quam dotẽ ei qui ſe duceret uxorem,datura eſſet:patriam pudicitiã,
reſpõdit. Alia interrogata,an ad uirum acceſſiſſet:Nequaquam ego,inquit,
ſed uir ad me. Quædam quum occultè compreſſa foret,fœtumq; corrupiſſet
abortum faciens,adeò patienter dolores tulit,nullam emittens uocem, ut &
parentes,& alios multos qui propinqui erant,latuerit. Nam dolorum ma-
gnitudinem turpitudo adiuncta ſuperauit. Lacæna quum uenderetur,percõ-
tata quid facere ſciret:Fidelis,inquit,eſſe. Alia captiua facta, quum interro-
garetur quid facere ſciret:Domũ,inquit, bene gubernare. Interrogata quæ- K
dam à neſcio quo,an bona futura eſſet,ſi ipſam emerit:etiam ſi non emeris,
inquit. Alia quum uenderetur,præcone percontante quidnam facere ſciret:
libera eſſe,inquit. Ac poſteaquam emptor imperauit quædam liberæ minus
conuenientia,quum dixiſſet, Flebis, qui tibi ipſi talem inuideris poſſeſſio-
nem:ſe interfecit.

PLVTAR-

A PLVTARCHI CHAERONEI PHILOSOPHI DE VIRTVTIBVS MVLIERVM LIBER,

Alamano Ranutino Florentino interprete.

COGITANTI mihi de mulierum uirtutibus, longè ab opinione Thucydidis est aliena sententia. Is enim optimam esse censet, de cuius laude aut uituperatione quamminimus apud exteros sermo habeatur: existimans probæ mulieris nomen, itidem atque corpus, domesticis parietibus contineri
B oportere. Mihi uerò probabilius dixisse uisus est Leōtinus Gorgias, qui putat mulieris non formam, sed egregium nomen atque famam debere apud quamplurimos esse uulgatam. Quocirca peregregiè lex apud Romanos instituta sese habere uidetur, quæ non minus probarum mulierum, quàm uirorum funera publicè ab earum propinquis meritis laudationibus celebrari permittit. Hanc nos ferè consuetudinem nuper imitati, post Leontidis præstantissimæ mulieris interitum, de uirtutibus eius longâ sanè tecum orationem habuimus, non expertem, ut mihi tunc uisum est, philosophicæ consolationis. Et nunc historiam ad te mittimus, quasi perorationem quandam
C tecum instituti sermonis futuram: quam cōmodè orationi illi, si libeat, annectere possis. plurimū enim confert ad id quod ostendere nitebamur, probandum, unam scilicet atque eandem esse uirorum mulierúmque uirtutem.

Non formam, sed famā mulieris cognitā esse decet.

Nō uoluptatis tantùm gratia hæc à me excogitata fuisse existimes uelim. Quòd si quid etiam probationi uoluptatis aut iucūditatis insit, ab ipsa exēplorum narietate proueniens, non minus tamen ob idipsum probationis quam ostendimus, uim retinere nostra uideri debebit oratio, præsertim quum ad faciendam fidem non parum sermonis gratia atque iucunditas adiumenti afferre soleat. Nec sanè erubescere debet Gratiis Musas con-
D iungens oratio, quum & ipsa coniunctio pulcherrima sit, ut inquit Euripides, & facilè audientium animos ob iucunditatem ad credendum alliciat. Si enim eandem in uiro mulieréque pingenda artem esse probare uolens, præclaras ab Apelle, aut Zeusi, aut Nicomacho mulierum depictas imagines proferam, quis iure mihi succenseat, tanquam uoluptatem potius atque inanem gratiam, quàm eius quod instituissem, probationem inquirenti? Quòd si poeticam facultatem non aliam in uiris atque in mulieribus esse libeat ostēdere, atque ob hoc Sapphos carmina cum Anacreontis uersibus conferam, aut Bacidis rursus atque Sibyllæ respōsa simul comparem, iuréne quisquam
E hoc demonstrandi genus accusabit, si etiam oblectatione quadam & uoluptate delinitum auditorem ad credendum inducat? Atqui non aliter magis muliebris fortitudinis, & eius quæ uirum decet, similitudinem differentiámque internoscere quisquam poterit, quàm si uirorum mulierúmque uitas ac res gestas, tāquam egregiæ cuiusdam artis opera, in unum collatas intueatur, eúdémne characterē & formam habeat reginæ Semiramidis ac Sesostris regis magnificentia, aut Tanaquilis & Seruii astutia, uel Porcię Brutiq;, aut rursus Pelopidæ, Timocliæq; prudentia. Nam uirtutes ipsæ differentias aliquas, ac ueluti colores proprios quosdam ex illorū quibus insunt na-

tura ſumere uidentur,& eorundem corporibus adæquari,diuerſitatemq; nō- F
nullam pro illorum nutritione atque exercitatione ſuſcipere. Aliter enim
Achillem,aliter Aiacem fortes extitiſſe putandum eſt: neque eandem Ne-
ſtoris & Vlyſſis fuiſſe prudentiam, nec pari modo Ageſilaum & Catonem
iuſtos fuiſſe:ſed nec Irenam uiri ſtudioſam ut Alceſten ,nec ita Corneliā ut
Olympiadem magnanimam extitiſſe credendum. Nec tamen idcirco diuer-
ſas eſſe prudentias,aut iuſtitias,aut fortitudines dicemus,ſed ſolùm ratione
quadā propria,& ſingulorū quibus inſunt inæqualitate differre ipſas cēſe-
bimus. Quæ igitur mulierū geſta uulgatiſſima ſunt,quæq; te ex aliorū libris
cognoſcere potuiſſe arbitror,prætermittā,atq; ea duntaxat referā, quæ quū G
ſint memoratu digna,hiſtoriarū ſcriptores,cōmunia tantū atq; omnibus ma
nifeſta ſcribētes,latuiſſe cōſtabit. Sed quoniā multa cōmuniter à mulieribus
quæſdā,pleraq; à ſingulis priuatim egregiè facta fuiſſe cōperimus,nō abſur-
dū fore uidetur,prius quæ cōmuniter à nōnullis geſta ſunt,literis mandare.

TROADES. I.

CApta atque euerſa iam Troia,quum plurimi hoſtiles manus atque ur-
bis incendium euaſiſſent,plerique aduerſa tempeſtate iactati,& ex im
petitia nauigandi compulſi,eam Italiæ partem qua Tyberis fluuius mare in-
greditur,tenuere:inde fluminis oſtia nauibus ingreſſi,repentè ad commea- H
tus,quorum penuria laborabant,comparādos paſſim diſcurrēre. Interea mu-
lieribus apud naues relictis, cogitatio primùm, deinde etiam ſermo exori-
tur,fore ut bene rectéque ſibi ac ſuis uiris conſulant,ſi quem aliquando lō-
gis erroribus nauigationíque finem poſuerint, & patriam ſibi tandem ali-
quam conſtituerint:quandoquidem propriam ſemel amiſſam non iam am-
plius ualeant recuperare. His inter ſe non longè admodum pertractatis,nnà
omnes conſpiratione facta nauigia cuncta incenderunt,principio ab earum
una exorto,cui Rhomæ nomē fuiſſe perhibetur. His peractis quum uiri au-
xilii ferendi cauſa citato curſu ad naues contenderent,mulieres uenientibus I
obuiàm proceſſere,atque illorum formidantes iracundiam, aliæ parentes,
aliæ uiros oſculabantur,itáque nouo inſuetóque humanitatis genere facilè
uirorum iracundiam placauerūt. Atque inde ad hodiernum uſque diē apud
Romanas mulieres permanet conſuetudo,ut oſculando ſalutēt eos qui ſibi
aliquo affinitatis gradu coniuncti ſunt. Nam Troiani manendi neceſſitatem
conſpicati,& ſimul indigenarum erga ſe beneuolentia commoti,libenti ani
mo quod à mulieribus geſtum fuerat,exceperunt:ibíque errandi fine con-
ſtituto,unà cum Latinis habitauere.

PHOCENSES. II. K

AT uerò Phocenſium mulierum facinus quanquam hactenus ſatis di-
gno ſcriptore caruerit,neſcio tamen an muliebris uirtutis teſtimoniū
aliorum omnium præclariſſimum ſit exiſtimandum:cuius cum in ſacris quæ
ad hodiernum etiam diē apud Hyampolin Phocenſes peragunt,tum etiam
publicis literarum monumentis memoria celebratur,ut plenius eſt in Dai-
phanti uita explicatum. Quod uerò ad mulieres attinet, huiuſmodi fuiſſe
perhibetur. Odium erat bellumq; inter Phocenſes ac Theſſalos inexpiabile,
quum Phocenſes Theſſalorum magiſtatus ac præfectos omnes qui in ſuis
urbibus

A urbibus erant, ſtatuta die ad unum interfeciſſent. Qua indignatione commoti Theſſali, CCL. Phocenſium obſides, quos apud ſe habebant, iugulauerunt. Deinde coacto exercitu aduerſus eoſdem profecturi, publicè decreuerunt, ut capta urbe nemini omnino puberi parceretur, mulieres autem puerique omnes uenundarentur. Daiphantus autē Bathyllii filius, qui cum duobus collegis ſummæ rei Phocenſium præerat, ſuis ciuibus perſuaſit, ut ipſi quidem copiis quàm poſſent maximis in hoſtes proficiſcerentur, mulieres autem atque omnem puerorum imbellem turbam è tota ciuitate in unum coactam, in ſecretiorem quandam ciuitatis partem deducerent, eo-
B démque loco multum lignorum ſtipulæq; congererent, & aliquot apud eas relictis cuſtodibus iuberent, ut ſi ſe bello ſuperatos ab hoſtibus audiſſent, tum ſubitò incenſa materia mulieres omnes pueróſque cremarent. Quum cæteri Daipháto aſſentirentur, quidam è media concione aſſurgens, placere ſibi conſilium inquit, attamen æquum eſſe cenſere, mulierum quoque ſuper ea re ſententiam ſciſcitari, atque ita conſilio huiuſmodi utendū, ſi ipſæ quoque decretum illud comprobaſſent: ſin minus, incolumes illas, & ſui iuris dimittendas, neque ullam omnino uim moriendi afferendam eſſe cenſere. Hac itaque oratione apud mulieres uulgata, ipſę prius inter ſe cōuentu per-
C acto, Daiphanti ſententiā comprobarunt, illius uirtutē ac prudentiam laudā-tes, quòd omniū optimè & ciuitati & earum ſaluti conſuluiſſet. Hoc idem quoq; pueros ſeorſum congregatos decreuiſſe tradunt. His peractis Phocēſes apud Cleonas Hyampolis ciuitatem Theſſalis congreſſi, illos ingēti pugna ſuperarūt: atq; in eius uictoriæ gratiam, Dianæ ſacra omniū maxima in hodiernum uſque diem faciunt, ipſa Elaphebolia nuncupantes.

CHIAE. III.

LEuconiam urbem Chios incoluiſſe ob huiuſmodi cauſam traditum eſt. Nam quum è prima Chiorum nobilitate adoleſcēs acceptam uxorem
D domum, ut moris erat, curru traduceret, Hippoclus rex ſumma familiaritate ſponſo coniunctus, unà cum cæteris adoleſcentibus pompæ celebritatíque intererat. Quúmque uino ac iocis incaluiſſet, in currum quo ſponſa uehebatur, inſiluit, nullam ſanè uim allaturus, ſed ludendi tanquam licentia immoderatius abutens. Tum qui aderant ſponſi familiares atque affines, nequa uirgini afferretur contumelia, metuentes, facto impetu regem obtruncarunt. Poſthæc deorum ira uariis peſtibus agitati, quum ex oraculis finem malorum implorarent, non aliter quàm Hippocli interfectoribus occiſis placari deos poſſe, reſponſum accepere. Quo audito, ciues ferè uni-
E uerſi regem à ſe interfectum eſſe conclamarunt. Rurſus igitur omnes ex urbe migrare deus iuſſit, qui facto aſſentientes, eius cædis fuiſſe participes fatērentur. Aequè enim facinori uidetur obnoxius, qui auxiliū præſtat agēti, & qui perpetratum facinus quaſi iure factū collaudat. Igitur qui urbe excedere cogebātur, quum & uiribus & multitudine plurimū poſſent, Leuconiā occuparunt, quam ſibi dudum per uim ablatam, per id tēporis Erythrēſium opera & auxilio recuperatam, Coronenſes poſſidebant. Verùm non multò pòſt Coronenſes iterum auxilio Erythrenſium implorato, qui plurimum inter omnes Iones uiribus poterant, ob recuperandam Leuconiam

Chiis,qui eam occupauerant,bellum intulere. Quorum uiribus quum obsi- F
stere Chii nequaquam possent,his conditionibus deditionem fecere, ut sibi
cum chlamyde & singulis tantùm uestimentis urbem egredi liceret. Quo
Chiorum magnanimitas. audito,Chiorum mulieres grauissimè uiros accusabant, quòd relictis armis
nudos sese armatis hostibus credere statuissent. Quúmque illi iureiurando
obstrictos non amplius decernendi compotes esse dicerent, mulieres arma
nequaquam esse dimittenda suaserunt,præsertim quum & datæ fidei, & sa-
luti suæ rectè consulere possent,si dicant hostibus,hastam pro tunica,& cly-
peum pro chlamyde uiris fortibus esse.Harum consiliis uiri assentientes,sta-
tuta ad profectionẽ die armati subitò in medios Erythrenses prodiere:quo- G
rum illi audacia perterriti,quum egregiè institutos,atque ad omnia paratos
conspicerent, neque illorum iter demorari,nec aduersus eos procedere ausi
sunt,bene secum agi putantes,si illi cætera omnia relinquentes discederent.
Ita mulierum præceptis uiri audaciam edocti,salutẽ sibi suísque pepererunt.
Nec sanè minoris uirtutis argumentum posteris temporibus Chiæ mulieres
præbuerunt. Quum enim Philippus Demetrii filius Chiorum urbe obsessa,
ut famulos qui intus erant,ad defectionem compelleret, edictum barbarum
sanè,atque omni superbia plenum,præcones suos pronunciare iussisset,quo
famulis omnibus quicunque ad se defeciſſent,libertatem,ac matronæ,quam H
sibi quisque delegisset,coniugium daturum pollicebatur,existimans singu-
los eam quæ domini fuerat uxor,expetituros:hoc audito mulieres ira atque
indignatione commotæ,unà cum famulis,qui & ipsi grauiter eiusmodi edi-
ctum tulerant,promptissimè ad tutanda mœnia procurrerunt,lapides & o-
mne telorum genus pugnantibus uiris summo studio ministrantes:eosq; ad-
hortationibus atque opere quoad poterant adiuuantes,effecere ut irrito in-
cepto Philippus tandem obsidione soluta discedere cogeretur,quum ex fa-
mulis ne unus quidem ad eum defeciſſet.

ARGIVAE. IIII. I

NEque uerò inter ea quæ communiter à mulieribus gesta sunt,minore
laude atque admiratione dignam contentionem uisum iri censeo,qua
contra Cleomenem Argiuorum regem,Telesillidis ductu auspicióque mu-
lieres Argiuæ certarunt. Eam uerò mulierem poeticæ disciplinæ fuisse peri-
tam memoriæ proditum est.nanque parentibus nobilissimis orta,quum ua-
letudine aduersa laboraret,ab oracuło responsum accepit, studiosè Musas à
se colendas esse, si amissam ualetudinem recipere uellet. Quapropter ipsa
deorum præceptis obtemperans,omne studium operámque ad musicos cã-
tus atque harmonias conuertens, breui tempore amissam ualetudinem re- K
cepit:atque ob artis poeticæ disciplinam plurimum apud cæteras mulieres
famæ ac laudis est consecuta. Postmodum uerò qnum Cleomenes Spartia-
tûm rex,multis Argiuorum ciuium interfectis,(quippe quos septingẽtos &
septuaginta supra septem millia fuisse quidam affirment) Argos ad occupã-
dam ciuitatem contenderet,tum mulieres in ætatis flore constitutas animus
subiit ciuitatis aduersus hostes tutandæ. Itaque duce Telesillide celeriter ar-
mis assumptis,subita corona ciuitatis mœnia compleuere:quæ res non pa-
rum admirationis hostibus præbuit: & Cleomenem expugnatione sæpius

nequicquam

A nequicquam tentata,pluribusq; militibus amissis, ad extremum retrocedere coëgerunt. Alterum uerò regem Demaratum,ut Socrates inquit, quum iam partem ciuitatis,quæ Pamphylia dicitur, occupasset,eiecerunt. Ita mulierum consilio atque uirtute liberata ciuitate, mulieres omnes quæ in pugna cecidissent,in uia quæ Argia dicitur,sepeliri decreuerunt. His autem quæ pugnæ superfuerant,permissum est ut Marti simulachrum suæ uirtutis monumentum statuerent. Hanc uerò pugnam nonnulli sextodecimo die, alii autem calendis gestam fuisse tradunt eius mensis qui nunc quartus apud Argiuos habetur,quondam uerò postremus numerabatur,quo nostram ad ætatem sa-

B cra quædam apud Argiuos celebrantur, in quibus mulieres chlamydem ac uirilem uestem indutæ, uiri autem peplum gestantes, & muliebribus uelamentis capita obuoluti uersantur. Vt autem interfectorum ciuium iacturam instaurarent, non seruis, ut Herodotus inquit,sed accolis,qui circa urbem habitabant,ut quisque alios excellere uidebatur,in ciues electis,sese in matrimonium sociarunt.

Argiuorũ ridiculus sacrificandi mos.

PERSIDES. V.

QVum Cyrus aduersus Medos, atque eorum regem Astyagem bellum gerens,ingenti pugna superatus fuisset,milites effusa fuga urbem repe-

C tebant:quumq; iamiã haud procul abessent,tanta erat insequentiũ hostium celeritas,ut palàm constaret,eodem impetu uictores uictosq; urbem intraturos. Fugientibus itaque mulieres facto agmine extra urbem obuiàm procedentes,ac uestibus ex inferiori parte sublatis, nudos uteros ostentãtes, Quonam ignauissimi ruitis?clamitabãt: An uos latet, non iterum uobis huc intrare licere,unde semel naturæ lege egressi estis?His castigationibus accensi Persæ,& simul spectaculi pudore commoti,mutuò sese accusantes,instaurata acie in hostes impetum fecere,eosq; incomposítos adorti, non multo labore fuderunt fugarúntque. Quapropter lege apud eos cautum est, ut quum

D primùm Persarum rex aliquis urbem ingreditur,mulieres quotquot in urbe sunt,singulos auri nummos à rege accipiant: cuius legis authorem Cyrum fuisse constat. Idcirco Ochus Persarum rex cum uitiis aliis,tum præcipuè auaritia præ cæteris insignis,urbem sæpius circunuectus,nunquam intrare eandem uoluit,mulieres debito sibi ex lege munere defraudans. At Alexander bis eam ciuitatem ingressus, toties quoque nummos dari mulieribus iussit, prægnantibus duplicem mercedem dari præcipiens.

CELTAE. VI.

E CElt æ priusquam superatis Alpibus in Italiam traiicerẽt,cuius hodie non paruam incolũt partem,seditionibus domesticis agitati,eousque discordiæ processere,ut ciuile inter se bellũ consererent. Quumq; armati iam utrinque in acie constitissent,mulieres per media arma progressę,multis precibus lachrymisq; illorum animos adeò flexere,ut omissa discordia in pacem ac beneuolentiam reuersi, ad proprias domos omnes discederent. Ex quo nata apud eos consuetudo posteris etiam temporibus mansit, ut quoties de bello sit eis aut pace consultandum, mulieres quoque eiusmodi consultationibus adhibeantur. Præterea siqua aduersus socios inciderit cõtrouersia,ex mulierum sententia eandem componere soliti sunt. Itaque inter conditiones quas

Apud Celtas mulieres consultationibus adhibentur.

cum Annibale pepigerunt,hoc etiam ſcriptum,atque his ferè uerſibus repe- F
„ ritur: Si quis Celtarum iniuria ſe à Carthaginenſiũ aliquo affectum quere-
„ tur,eius rei Carthaginenſium magiſtratus,aut imperatores qui in Hiſpania
„ fuerint,iudices ſunto:ſin Carthaginenſiũ quiſquam ab ullo Celtarum iniu-
„ ſti quippiam paſſus fuerit,Celtarum mulieres de ea re iudicium faciunto.

MELIAE. VII.

MElii quum propter finiũ anguſtias annonæ penuria laborarent,Nym-
phæon quendam, egregia forma adoleſcentem, deducendæ coloniæ
principem conſtituêre. Quumq; illos conſultum oraculum nouas terras na-
uibus quærere iuberet,atque ubicũque naues amiſiſſent,conſiſtere,fortè ac- G
cidit ut ad Cariæ littora appulſis, atque è nauibus in terram digreſſis, naues
tempeſtatibus agitatæ ad unum omnes in littore frangerentur. Igitur Cares
qui Cryaſſam urbem incolebant,ſiue illorum ſortem miſerati, ſeu uires atq;
potentiam ueriti,benignè ſuſceptos ut apud ſe manerent hortati ſunt,& co-
lendorum agrorum partem ipſis diuiſere. Inde quum breui tempore pluri-
mum illos incrementi ſumpſiſſe animaduerterent, omnes in epulis atq; con-
uiuio trucidare ſtatuerunt. Fortè ſuper hac re conſultantes illos nirgo quæ-
dam Caphena nomine,quæ ſummo amore Nymphæon adamabat, clanculũ
ut à nemine uideretur deliteſcens audiuit. Quúmque eum,quem tantopere H
deperibat,interfectũ iri ſuſtinere nõ poſſet,Carũ omne conſiliũ Nymphæo
patefecit.Igitur poſtridie Caribus ad cœnã Melios inuitantibus,ut eſt Græcis
hominibus cõſuetudo,Nymphæus inquit, abſq; mulieribus Græcos nõ inire
conuiuia. Quumq; illi mulieres etiam ſecum ducere hortarẽtur, Nymphæus
conuocatos Melios,& rem omnem ut acta erat admonitos, iubet ipſos qui-
dem inermes ad cœnam proficiſci, uerùm ſingulos uxori ſuæ intra ueſtem
occultum gladium tradere,& quenque iuxta propriam uxorem accumbere.
Media igitur cœna iam peracta, Cares, ut inter eos conuenerat, inuadendi
dant ſignum:quod præmonitos iam antea Græcos minimè latuit.Itaque mu I
lieres patefacto repentè ſinu gladios protulerunt: quibus arreptis Græci ad-
uerſus barbaros ruentes,una ſtrage omnes interfecere,atque ita regione po-
titi,& urbe quæ illorum fuerat,deiecta,alteram ſibi cõdidere ciuitatem,eam-
que Cryaſſam appellarunt.Caphena autem Nymphæo in matrimonium ſo-
Mellarum ta- ciata,dignum ſuis meritis honorem retulit.Admirabilem itaq;,& omni lau-
citurnitas ad- de proſequendam mulierum audaciam atque ſilentium fuiſſe, nemo ſanæ
miranda. mentis fateri non poteſt,quum nulla penitus in tam multis inuenta ſit,quæ
uel audita patefecerit,uel timore deiecta ſit,quò minus omnia,ut ſibi manda-
tum fuerat,ſtudioſe perageret. K

TYRRHENAE. VIII.

QVum Tyrrhenorum quidam Lemnum atq; Imbrum inſulas occupaſ-
ſent,ex Athenienſis agri mulieribus aliquot liberos procrearunt:quos
poſtmodum Athenienſes,eò quòd pro ſemibarbaris haberentur,
ex inſulis pepulere.Verùm hi in Tænarum profecti,Spartiatis in ſeruili bel-
lo egregiam operam præſtiterunt.Ii igitur in ciuitatis partem adſciti, connu
biorum quoque iungendorum ueniam meruere: ad magiſtratus nerò atque
conſilia eoſdem admittere haudquaquam dignum cenſuerunt. Nec multò

pòſt

A pòſt apud Lacedæmonios ſuſpicio increbuit eos in ciuitate res nouas moliri. Quapropter comprehenſi omnes diligentiſſimè ſeruabantur, quoad manifeſtis argumentis conuicti ſupplicio afficerentur. Inter hæc eorum uxores frequenter ad carcerem uenientes, multis precibus cuſtodes orabant, ut ſalutatum ad uiros ingredi ſibi liceret. Quod quum difficulter tãdem impetraſſent, ad uiros admiſſæ illos hortari cœperunt, ut repentè ſecum ueſtibus permutatis, muliebriq; habitu induti, uelatis, ut earum mos eſt, capitibus, è carcere ſe proriperẽt: quarum monitis quum uiri obtemperaſſent, ipſæ quidem in carcere ſubſtiterunt, aſperrima quæq; ac difficillima ſubire paratæ. Cuſtodes
B autem habitus ſimulatione decepti, uiros abire incolumes permiſerunt. Qui egreſſi, Taygeta repentino tumultu occuparunt. inde ſeruos ad libertatem uocantes, ſeditionem excitare nitebantur. Quo timore ſoliciti Spartiatæ, miſſo ad eos caduceatore, pepigerunt, ut uxoribus fortunisq; ſuis omnibus, nauibus præterea atque pecuniis acceptis, è regione diſcederent, utq; nouis ſedibus nouaq; ciuitate potiti, Lacedæmoniorum coloni atque affines appellarẽtur. His acceptis cõditionibus, quum Pollin & Crataida Lacedæmonios fratres profectionis duces accepiſſent, plerique in Melo ſedes cõſtituêre: cæteri uerò Pollin ducem ſecuti, & oraculi fidem experiri cupientes, Cretam
C petierunt. Hoc à diis reſponſum acceperant, ut ubicunque deam & ancoram amiſiſſent, ibi erroribus fine impoſito conſiſterent. Igitur ad Cherroneſum, quæ in Creta eſt, appulſi, relictis in littore nauibus conſtiterunt: uerùm nocturno ac repentino tumultu perterriti, ſeſe in naues receperũt: atque ob fugiendi celeritatem attoniti, Dianæ ſimulachrum in littore dimiſere. Hoc ſanè antiquiſſimum apud eos permãſerat, quippe quod ex Lemno uſq; ſublatum aſſiduè ſecum in omnia loca detulerant. Hoc itaque inter nauigandum requirentes, in littore derelictum fuiſſe perceperunt. Et Pollis eorũ dux uno unco ſuæ nauis ancoram diminutam animaduertit. Nam quum locis petro-
D ſis adhæſiſſet, eaq; uiolentius poſtmodum traheretur, à reliqua uncus auulſus nautas latuerat. Tum Pollis oraculorũ dicta iam ſecutam fidem ſatis intelligens, conuertendi curſum ſignum propoſuit: & regione occupata, quũ plurimis præliis locorum habitatores ſuperaſſet, Lyctum urbem ſibi delegit habitandã, finitimis aliquot ciuitatibus uectigalia ſibi præbere coactis: & nunc etiam Athenienſium ſeſe cognatos dictitantes, quòd materni generis ab iiſdem ducant originem, Spartiatũm ſe colonos eſſe profitentur.

LYCIAE. IX.

E QVod autem in Lycia cõtigiſſe ferunt, quanquam fabulæ ſimilius quàm ueri eſſe uideatur, multorum tamen & ſermonibus, & in unum conſentiente fama celebratum eſſe conſtat. Amiſodarus enim, qui & Iſaras dictus eſt, à Zelia Lyciorum colonia ueniens, piratarum non exiguã multitudinem ſecum deduxit, cui Chimarrhus præerat, uir quidem bellicæ artis peritiſſimus, cæterùm immani quadam præditus crudelitate. hunc nauis uehebat cuius prora leonem, puppis uerò draconem geſtabat inſigne: multisq; cladibus Lycios uexans, effecerat, ut neque nauigare tutò, nec maritimas ciuitates incolere poſſent. Hunc fugientem aliquando Bellerophon Pegaſo (id eſt citiſſima quadam, ut arbitror, naui) aſſecutus interemit. Idemq; quum

aggressas Lyciam Amazonas pepulisset, nullo pro tantis meritis præmio ac- F
cepto, iniuriis etiam à rege affectus fuerat. Quibus rebus indignatione per-
citus Bellerophon, ad maris littus accedēs, Neptunum rogauit, ut oram illam
infructuosam atque ad serendum inutilem redderet. Peractisq; precibus ob-
uersa ad littus facie discedebat, quum subitò mare tumescēs uniuersa obruere
cœpit: spectaculumq; erat horrendum, tam uastè sese attollentes, & Beller-
ophontem sequentes fluctus intueri, ut omnia circùm loca iam occuparēt. Igi-
tur delecti è Lyciorum primatibus uiri Bellerophontem adeuntes, rogabant
ut tantis malis finem imponeret: qui quum diu multúmque precati nihil
proficerent, mulieres sublatis ab inferiori parte uestibus Bellerophonti ob- G
uiàm processere. Quúmque ille pudore commotus, conuersa rursus ad littus
facie pergeret, undas quoq; in solitum locum refluere cœpisse commemo-
rant. Verùm aliqui huiusmodi fabulam interpretantes, non imprecationibus
illum tradunt maritimas aquas superinduxisse, sed quū ager totius Lyciæ fe-
racissimus in humili depressoq; loco situs esset, Bellerophontem aggere qui
mare distinebat, rescisso, aditum aquis maritimis patefeciſſe tradunt: cui malo
finem à Bellerophonte petentes uiri, quum nihil proficerent, mulieres illi
circunfusæ pudore quodam deuictum finem iracūdiæ ponere coēgerint. Sūt
qui appellatam Chimæram montem quendam fuisse tradant, horrendos so- H
nitus atque incendia emittere consuetum, quibus finitimus ager infestatus,
neq; arbores nutrire, neque fruges proferre poterat: uerùm Bellerophontis
prudentia, qui montis partē quæ planissima erat, rescindi iussit, fragores fuis-
se compositos, magnumq; malis remedium allatum. Verùm quum sibi debi-
tas gratias minimè referri animaduerteret, indignatione percitus, ingratos
homines ulcisci parabat, sed mulierum precibus uictus ab incepto destitit.
Quam uerò Nomphis in quarto Herculeorū libro causam refert, haudqua-
quam esse fabulosa uidetur. Aprum enim immensæ magnitudinis Xanthio-
rum fines inuasisse tradit, qui fruges fructusq; circūquaq; destruens, à Belle- I
rophonte occisus fuit. Quumq; nihil gratiæ pro tanto labore meruisset, ul-
tionem à Neptuno aduersus ingratos postulauit. Quapropter salsum quen-
dam humorem passim per eorum agros scaturisse, ut omnia quæ in agris na-
scebantur, illo humore corrupta deficerēt: nec prius tāti mali finem affuisse,
quàm precantium mulierum pudore uictus Bellerophon, Neptunū ut Xan-
thiis tandem ignosceret exoraret. Quamobrem lege apud Xanthios cautum
est, ut à matribus, non à patribus, filii generis nomen sortiantur.

SAGVNTINAE. X.

ROmanis iam bellum inferre meditatus Annibal, priusquam copias in K
Italiam traiiceret, in Hispania bellum gerens, urbem Hispaniæ opu-
lentissimam Saguntum obsedit. Ac primò quidem ciues obsidione perterri-
ti, & sese imperata facturos polliciti, argenti trecenta talenta, & totidem ob-
sides dare pepigerūt. Quibus acceptis conditionibus Annibal quum soluis-
set obsidionem, Saguntini pœnitentia ducti, nihil eorū quæ pepigerant, præ-
stitere. Rursus igitur ad obsidionem conuersus Annibal, & diripiendam mi-
litibus urbem pollicitus, eos ad pugnandum hortabatur. qui summis uiribus
inito certamine, oppressos malis undiq; barbaros, tandem ut sese conditioni-
bus

A bus huiuſmodi dederent perpulere,ut liberis hominibus cũ ſingulis tantùm ueſtimentis ex urbe migrare liceret. Mulieres igitur,id quod tandem euênir, fore ſuſpicatæ, ut ſcilicet hoſtes diligentius uiros, ne quis occultum telum efferret,intuentes,ſeipſas egredientes negligerent,atque intactas abire permitterent,gladiis intra ſinus occultatis ex urbe digteſſæ ſunt. Quúmque omnes iam ciues urbem exiſſent, Annibal equitum Maſæſyliorum turmam ad portam ciuitatis in ſtatione collocauit,cæteris incompoſitò ad urbem diripiendam intrare permiſſis Quúmque multi,ut in talibus fieri ſolet, multa undiqùe aſportarent, non ſe ultrà continere Maſæſylii potuerunt, ſed
B portæ ſtatione dimiſſa,indignantes ad prædandum diſceſſere. Interea mulieres clamore ſublato,quum gladios quos geſtabãt, uiris tradidiſſent, ſimul cum illis impetum in hoſtes fecerun:fertúrque earum una ex Hannonis cuiuſdam manibus direptam haſtam in eum ipſum uulnerandum conuertiſſe: uerùm quia thorace indutus erat,occídere minimè ualuit. At uiri multis hoſtibus interfectis, reliquis nerò qui obuiàm uenerant,in fugam uerſis, unà cum mulieribus ſeſe ex urbe incolumes recepere. Quod poſtquam eſt Annibali renunciatum,equites repentè qui perſequerentur dimiſit: quúmque ex ipſis aliquot adduxiſſent captiuos, ultimo ſupplicio affici iuſſit. Verùm
C maxima pars in proximos montes dilapſa, hoſtiles manus effugerunt: qui paulò pòſt miſſo ad Annibalem caduceatore,ueniam atque in urbem reditum ab eodem impetrarunt.

MILESIAE. XI.

MIleſias quandoque uirgines admirabilis morbus,& immanis quidam furor inuaſit,cuius neque cauſa ulla,neque remedium poterat inueniri:uerùm fanaticam quandam contagionem ab aëre diffuſam arbitrabantur, quæ illarum mentes ad inſaniam conuertens, repentinæ mortis cupiditate correptas,ut ſeipſas ſtrangularent efficiebat.Itaque permultæ eo mortis ge-
D nere perierunt:neque uerò parentum lachrymæ,neque amicorum monitus ac ſuaſiones, aliquod huic malo remedium afferre poterant:tantáque erat furoris immanitas,ut omnem cuſtodiẽtium diligentiam ſuperarent,ut non humano conſilio,ſed mali cuiuſdam dæmonis impulſu accidere uideretur. Itaque non iam hominum auxiliũ, ſed deorum quærẽdum remediũ omnes aſſerebant:nec ullus tamen antè tanti mali finis inuentus eſt,quàm ſpectatæ quidam prudentiæ uir ad populum rogatione perlata decreuit, ut uirginum quæ ſibi ipſis mortem conſciſſent, per medium forum nuda cadauera efferrentur. Ea res non modò uirginum furorem compreſſit, uerumetiam
E ſedauit atque extinxit. Magnum profectò uirtutis atque ingenuitatis argumentum,tantum apud illarũ animos ignominiæ metum ualuiſſe,ut quas illa quæ grauiſſima humanorum malorum exiſtimatur, mors, & dolor, ab inſtituto non auerterat,oblata turpitudinis ſpecies ita commouerit,ut ignominiam perpeti nullo modo poſſent,quam poſt mortẽ etiam ſubituras eſſe intuebantur.

CIAE XII.

MOs quondam apud Ciorum uirgines fuerat,ut ſacrorum ſtatutis diebus in unum omnes coactæ,per aliquot dies nnà uerſarentur:quas earum amatores facto etiam agmine ſequebantur, ut eas ludentes inter ſe ac

saltantes conspicerent. Noctu autem eodem agmine singularum domos in- F
gredientes, parentibusque fratribusque mutuo quæcunque factu opus essent administrabant. Eueniebat autem plerunque, ut eandem plures simul amarent adolescentes, amore autem tam sancto atque modesto, ut quum primùm uirgo desponsata esset, repentè omnes ab eius amore desisterent. In quo illud uel maximum temperantiæ muliebris argumentum conspici potest, quòd neque adulterium, neque illegitimum ullum concubitum apud eos accidisse, memoriæ proditum est.

PHOCENSES. XIII.

QVum Phocensium tyranni Delphos occupassent, Thebani aduersus G
eosdem bellum, quod sacrum appellarunt, susceperc. Interea Bacchi sacerdotes, quas illi Thyadas uocant, furore correptæ, ut earum moris est, huc atque illuc sine discrimine errantes uagabantur. Fortè accidit ut nocte quadam in ciuitatem Amphissam imprudentes deuenirent: quúmque adhuc furore percitæ haudquaquam mentis compotes essent, progressæ in forum, corporibus humi stratis dormitantes procubuere. Verùm Amphissææ mulieres ueritæ ne Thyades uiolarentur à militibus tyrannorum, qui frequentes in ea urbe uersabantur, quòd esset ea ciuitas fœdere Phocensibus iuncta, facto agmine in forum decurrentes, sopitas Thyadas H
tacitæ circunstetere, nec eas tamen à somno excitarunt. At postquam illæ sponte sua experrectæ sunt, aliæ alias domum deducentes, quæ reficiendis corporibus opus erant, liberalissimè præbuerunt. Inde à uiris licentia impetrata, Thyadas usque ad montes prosequutæ sunt, unde tutus iam reditus illis patebat in patriam.

LVCRETIA, VALERIA, CLOELIA. XIIII.

TArquinium Superbum, qui à Romulo septimus apud Romanos regnauit, Lucretiæ uirtus, eidémque illata contumelia, ex urbe pepulerunt. Hanc uiro in primis nobili, quique reges coniunctione sanguinis at- I
tingebat, nuptam, unus è Tarquinii filiis ad eam ueniens nitiauit: quæ cognatis amicisque omnibus conuocatis, rem omnem quo gesta fuerat ordine quum enarrasset, repentè sese in eorum cõspectu iugulauit. Hac de causa expulsus urbe Tarquinius, multis aduersus Romanos hostibus concitatis, tandem Porsenam Hetruscorum regem bellum aduersus eos suscipere compulit: qui magnis copiis Romanos fines ingressus, ciuitatem obsedit. Quumq; bello simul & fame laborantes Romani, Porsenam haud minus iustitia & humanitate, quàm belli artibus, ualere comperissent, illum inter se Tarquiniúmque controuersiæ disceptatorem elegerunt, liberam sibi de hac re iu- K
dicandi licentiam permittentes. Verùm Tarquinius haudquaquam conditionibus huiusmodi assentiens, minimè iustum in ferenda sententia dictitabat, qui parum fidus in bello socius extitisset. Itaque Tarquinio dimisso, Porsena cum Romanis amiciam inire summo studio contendit. Igitur agro què ex Hetruscis Romani occupauerant, & captiuis omnibus receptis, nigintí præterea acceptis obsidibus, decem uidelicet maribus adolescentibus, ac uirginibus totidem, obsidionem soluit. Fortè inter uirgines quæ pro obsidibus datæ sunt, Valeria Publicolæ Consulis filia extitit. Interea quum nondum

rebus

A rebus ad integrum compositis, circa Romam Porsena etiam uersaretur, uirgines quas pro obsidibus in castra deductas antea memorauimus, tanquam sese loturæ parumper ab exercitu secedentes, ad Tyberim deuenere. ibi unius Cloeliæ nomine adhortationibus impulsæ, paulatim fluuium ingredientes, obuolutis ad capita uestibus, & in uasta gurgitum profunditate natantes, mutuóque sese, ut poterant, subleuantes, uix tandem magno labore fluuium transmisere. Sunt qui Cloeliam equo transuectam, cohortatione pariter atque auxilio nantes alias adiuuisse tradunt, eiúsque rei quod paulò infrà narrabimus utuntur argumento. Quum enim Romani transB uectas illas incolumes uehementius admirarentur, sicut illarum uirtutem audaciámque laudandam censebant, ita in seruanda fide ab uno rege uinci minimè conuenire arbitrabantur. Igitur datis ducibus, puellas iterum ad Porsenam deduci curauerunt. Redeuntibus uerò illis, Tarquinii ad fluminis trãsitum locati in insidiis, parum quin illas raperent abfuit. Ex eo tumultu Valeria Publicolæ Consulis filia cum tribus familiaribus in Porsenæ castra confugit, reliquas uerò Porsenæ filius Aruns, cum equitatu auxilium ferens, è manibus hostium liberauit. Quúmque omnes in cõspectum regis deductæ fuissent, admiratus earum audaciam Porsena, quænam ex ipsis C migrationis auctor fuisset, percontabatur. Tum cæteræ timore perculsæ, tacitæ in Cloeliam oculos coniecerunt, mali aliquid illi à Rege impendêre metuentes. Verùm ipsa nihil omnino deiecta, seipsam extitisse professa est. At Porsena eius uirtute commotus, egregiè phaleris instratũ equum Cloeliæ dari iussit: cæteras quoque uirgines benignè alloquutus, omnes Romam ad parentes redire permisit. Ex hoc plerique arguunt Cloeliam equo uectam fluuium transmisisse. Quidam uerò non ea de causa donatã equo Cloeliam autumant, sed uirginis fortitudinem atque audaciam admiratum regem, eo munere dignam existimasse, quod maximè uirum strenuum bellicosumq; deceret. Positum certè est huius facinoris monumentũ uirginis habitu statua equestris, in uia quæ Sacra nuncupatur, quam aliqui Cloeliæ, aliqui Valeriæ nomine dicatam asserunt.

MICCA ET MEGISTONA.

XV.

ARistotimus Elienſium tyrannide occupata, uiribus fretus Antigoni regis, principatum tenebat, atq; intemperanter potentia abutens, nouis quotidie iniuriis miseros uexabat ciues, quum esset & suapte natura feE rus atque immanis, tum barbarorum hominum consiliis uteretur, quibus totius regni administrationem, & corporis insuper custodiam commiserat. Vnum tamen egregiæ præ cæteris memoratur crudelitatis exemplum, aduersus Philodemum perpetratum. Is filiam habuit & moribus & forma præstantem, nomine Miccam, quam Lucius quidam Tyranni satelles adamauit, si id amorem potius, & non efferatam immanémque libidinem oporteat appellare. Igitur misso nuncio, uirginem statuto tempore ad se uenire iubet: idémque parentes necessitate compulsi uirginem ut faceret hor-

tabantur: uerùm ipſa, ut erat natura prudens, tum ingenuè liberalitérque F
educata, paternis genibus aduoluta rogabat, ne ſe in turpiſſimum flagi-
Mori præclarius, quàm turpiter uiuere. tium proficiſci pateretur, útque mortuam potius quàm amiſſa uirginitate
turpiter uiuentem aſpicere uellet. Longior itaque mora quum traheretur, libidine ſimul atque ebrietate furens Lucius, ipſe domum uirginis proficiſcitur, eámque paternis genibus appoſito capite hærentem offendens, ſe ſtatim ut ſequeretur minitabũdus imperabat. Quod illa quum facere cunctaretur, laceratis ueſtibus Lucius nudatam grauiſſimis plagis cecîdit: quæ tam forti animo dolorem perferebat, ut ne gemitum quidem ad plagas ullum omnino ederet. At parentes tam acerbo ſpectaculo grauiter commo- G
ti, flentéſque, poſtquam nihil orando ſe proficere animaduerterunt, hominum deorúmque auxilium clamoribus implorantes, indignis ſe contumeliis affici querebantur. Tunc ira uinóque percitus barbarus, uirginem, ut fortè in paterno ſinu poſito capite conſtiterat, iugulauit. Nihil tamen eſt immanitate tam atroci permotus tyrannus, ſed in ciues qui admiſſum facinus criminabantur, ſæuior effectus, eorum aliquot morte, plùrimos uerò exilio damnauit. è quibus octingenti fortè in Aetoliam confugerunt. Qui quum ſummis precibus tyrannum rogarent, ut uxores paruóſque natos ad ſe proficiſci permitteret, nihil ab eo penitus impetrare potuerunt: H
uerùm ipſe non ita multò pòſt palàm nunciari per præconem iubet, licere mulieribus exulum cum filiis omníque ornatu ac ſupellectile ad uiros proficiſci. Id omnes quarum uiri exulabant, læto animo mulieres exceperunt, quas ad ſexcentas fuiſſe memoriæ proditum eſt. Quo maior illis proficiſcendi ſpes eſſet, omnes die ſtatuta proficiſci iubet. Ea igitur poſtquam aduênit, cunctæ ad ciuitatis portam qua exeundum erat, conuenere. Quæ ſecum delaturæ erant, ſummo ſtudio comparabant: & paruos filios aliæ in ſinu geſtantes, aliæ curribus impoſitos trahentes, cæterarum aduentum præſtolabantur. Iámque omnibus quæ ad profectionem opus I
erant, conſtitutis, procedere agmen inceperat, quum repentè miſſi à tyranno ſatellites, antequam agmen aſſequerentur, magno clamore conſiſtere mulieres, nec ulterius quicquam progredi iubent: inde quum ad eas
Barbarum nimis & inhumanum ſpectaculum. peruentum eſſet, retrocedere omnes præcipiunt: arreptíſque quos illæ parauerant curribus, eóſque medium per agmen agitantes, nec manere tutò, nec regredi patiebãtur. Quod uerò acerbiſſimum erat, tantis anguſtiis preſſæ mulieres, periclitantibus aut morientibus filiis auxilium ferre non poterant. Multi enim quum è curribus cecidiſſent, rotarum impulſu conterebantur. cæteros uerò ſimul cum matribus ſatellites non ſecus atque o- K
uium gregem in unum globum ſtipatos fuſtibus loríſque cædentes, gradum properare cogebant, quoad omnes in carcerem deductas intruſere. res uerò earum omnes ad tyrannum delatæ ſunt. Tam ſceleſtum facinus quum grauiter Elienſes perferrent, Dionyſio ſacratæ mulieres, quas illi Sedecim uocant, ſacerdotii ornatibus inſignes, ac dei ſacra manibus geſtantes, ad Ariſtotimum, qui tum in foro obuerſabatur, deuenere: quarum reuerentia permoti ſatellites qui tyrannum circunſtabant, retrocedentes, aditum illis

A lis ad tyrannū patefecere. Venientes primò tyrannus & manibus sacra prætendentes conspicatus, cum silentio audiuit: sed postquam pro captis mulieribus deprecaturas aduenisse cognouit, ueluti quodam furore correptus, magno clamore satellites, quòd eas ad se uenire permiserant, obiurgauit: eas uerò militum concursu detrusas, partim etiam uerberibus cæsas, quamprimum è foro depelli præcepit, & earum singulas duobus mulctauit talentis. His tã atrociter gestis Hellanicus, quanquam propemodum senio confectus, ulciscendi tyranni negocium in ciuitate suscepit. Is propter ætatis imbecillitatẽ, & duorum filiorum interitum, minimè apud tyrannum suspectus habe-
B batur. Interea ciues quos in Aetoliam fugisse memorauimus, coactis quibus poterant copiis agri partem quandam urbi finitimam occuparũt, ubi & tutò consistere, & ciuitati bellum itidem commodissimè inferre poterant. Eò multi ex Elide ciues quotidie confluentes, iam ferè iusti exercitus speciem confecerant. His rebus perculsus tyrannus, ad mulieres quas in carcere clausas antè diximus, proficiscitur: utq; erat ingenio ferox, minis potius metúque quàm gratia aut precibus cum his agendum arbitratus, iubet eas nuncios cũ literis ad uiros mittere, eósq; ut ab obsidione desistãt rogare: alioqui se paruos natos in earum conspectu prius, ipsas deinde omnes uerberibus cæsas
C interfecturum minitatur. Ad hæc silentium tenentibus mulieribus, quũ tyrannus acriter instaret, ut quidnam facturæ essent responderent, uerbum quidem nullum proferre audebant, uerùm tacitæ sese mutuò conspicientes, nihil se illius minis terreri significabant. Tũ Megistona Timoleontis uxor, quæ cum uiri nobilitate, tum etiam propria uirtute princeps inter mulieres habebatur, & ipsa uenienti tyranno assurgere dedignata est, cæteras etiam assurgere prohibuerat. Hæc igitur ut erat humi sedens, talibus uerbis ad tyranni dicta respondit: Si quid in te uirilis prudentiæ aut consilii resideret, nó utique mulieres iuberes, quæ facto opus essent, suis uiris præscribere, sed nos
D ad ipsos tanquã ad dominos nostros permisisses proficisci, melioribus utens & sermonibus & consiliis, quàm quibus nos paulò antè delusas fraudasti. Quòd si nunc omni spe destitutus, ipsos quoque uerbis deludere per nos arbitraris, uehementer erras, neque nos iterum abs te decipi sustinebimus: neque ipsos tam dementes fore arbitreris uelimus, ut dum infantium aut uxorum uitæ consulunt, libertatem patriæ neglectam patiantur. Neque enim tantum ipsis affert mali, si nos ac paruos liberos amittant, quippe quos ne nunc quidem habere possunt, quantum assequentur boni, si tuis crudelitatibus ciues suos ac patriam liberauerint. Talia adhuc loquente Megistona,
E non ultrà compos iracundiæ tyrannus, paruum eius filium quasi mox illum interfecturus, in conspectum deduci iubet: quem quum ministri inter cæteros ludentem requirerent, mater ipsum nomine compellans, Huc ad me, inquit, accede nate, ut antè uitæ finem sortiaris, quàm sæuissimæ tyrannidis experientiam, aut ullum omnino sensum per ætatem possis accipere. mihi enim longè grauius est, te præter conditionis tuæ dignitatem seruientem, quàm mortuum intueri. Quum talia constanter atque intrepidè Megistona loqueretur, iracudia furens tyrannus districto gladio in ipsam ferebatur. Ve-

rùm è familiaribus quidam nomine Cylon, obuiàm ueniens, ne tam atrox F
támque dirum atque horrendum facinus perpetraret, prohibuit. Hic sanè
ficta ac simulata cum tyranno amicitia, unà cum cæteris familiaribus apud eũ
uersabatur: sed incredibili quodam in eum commotus odio, unus erat ex
eorum numero qui Hellanico principe ac duce aduersus tyrannum coniu-
rauerant. Is igitur ruentem Aristotimum comprehendens, turpe degene-
ríque animi argumentum esse dicebat, miniméque uirum principem de-
cere, muliebri sanguine manus commaculare. His admonitionibus uix mẽ-
ti ac sibi ipsi redditus Aristotimus, relictis mulieribus illinc discessit. Ne-
que ita multò pòst prodigium magnum quoddam accidisse huiusmodi fer- G
tur. Nam dum Aristotimo cum uxore in thalamo quiescente famuli cœ-
nam præpararent, repente sublimem aquilam supra tyranni domum uoli-
tantem conspexere, quæ paulatim declinans, magnum atque ingentem la-
pidem quasi dedita opera demisit in eam tecti partem, quæ thalamo in quo
tyrannum cum uxore quiescere diximus, supposita erat, indéque magno
strepitu & clangore sublata, ex eorum qui aspiciebant oculis sese prorip uit.
Strepitu igitur ac uociferatione eorum qui auem uiderant, excitatus Ari-
stotimus, & perterritus, simúlque quod acciderat audiens, uatem quo plu-
rimum in conuentu hominum utebatur, ad se uocari iubet, quídque hoc H
augurio portendi arbitraretur, animo non mediocriter perturbatus sciscita-
batur. At uates bono ipsum animo esse cohortatus, hoc signo portendi di-
xit, ipsum Ioui curæ esse, atque auxilium in omnibus præstaturum. Et hæc
quidem tyranno respondit: uerùm ciuibus, quos sibi fidos atque amĩ-
cos expertus erat, magnum periculum inquit, & quantum antea nun-
quam, tyranni capiti imminere. Igitur qui cum Hellanico coniurauerant,
non ultrà cunctandum esse, neque rem differendam arbitrati, postridie ty-
rannum inuadere statuerunt. Nocte autem quæ illum præcessit diem qui fa-
cinori instituto erat destinatus, dormiẽti Hellanico uisum est alterum ex iis I
quos suprà occisos memorauimus, filium supra dormientis quiescentísque
caput adstare, ac magna uoce obtestari: Quid pater dormis? an te crastina
die ignoras totius ciuitatis imperatorem ac ducem fore? Hoc uisu confir-
matus Hellanicus, primo mane socios ad perpetrandum negocium rémque
institutam adhortatur. At uerò Aristotimus quum nuncium accepis-
set, Craterum magnis copiis auxilium sibi ferentem aduentare, iámque in
Olympia cum exercitu consedisse, eousque fiducia ac confidentia proces-
serat, ut in forum sine custodibus cum Cylone prodire sit ausus. Igitur agẽ-
dæ rei occasionem oblatam cõspicatus Hellanicus, signum quod dare con- K
iuratis statuerat, non dedit, sed manus ad cœlum tollens, clara uoce, Quid
cunctamini, inquit, ô uiri, pulcherrimum spectaculum in medio uestræ
ciuitatis edere? Tunc primus Cylon districto gladio unum ex his qui ty-
rannum comitabantur, occîdit. Thrasybulus uerò Lampidúsque quum
properato gradu tyrannum peterent, ipse illorum impetum fugiens, in
proximam Iouis ædem sese recepit, ibique à persequentibus confossus
occubuit. Coniurati post hæc, cadauere in medio foro protracto, ciues ad

libertatem

A libertatem conuocabant. Quúmque frequentes undique conuenirent, pauci tamen præuenire mulieres potuerunt: quæ ſtatim ad primum nuncium excitatæ, ſummo clamore gaudióque decurrentes in forum, uiris qui illic aderant, congratulabantur. Interea quum frequens turba in tyranni regiam prorumperet, uxor eius unà cum duabus filiabus thalamũ ingreſſa, obſeratíſque foribus, ſeſe inſerto circa collum laqueo peremit. Erant, ut antea diximus, tyranno duæ filiæ inſignes forma, atque ætate iam nubiles. has è thalamo, in quem confugerant, per uim detractas, quidam ut uitiatas occiderẽt, deducebant. His fortè obuiàm facta cum mulierum turba Megiſtona, perin-
B digna illos ac nefaria moliri exclamat, ſi popularem uitam agere uelle profitentes, ea tamen facere aggrediantur, quæ uix etiam tyrannorum fæuiſſimi facere auderent. Ad huius uocem quum omnes propter mulieris reuerentiã ſubſtitiſſent, optimum illi conſilium uiſum eſt, ex eorum manibus puellas eripere, iíſque ſeipſas interimẽdi facere poteſtatem. Reductis igitur in thalamum, præcepit, ut quo eis magis placeret moriendi genere optato ſeſe perimerent. Tunc earum quæ natu maior erat, zonam qua cincta erat diſſoluẽs, laqueum quo ſe perimeret innectebat, & germanam hortabatur, ut quæ ſe
C facientem uidiſſet, eadem ipſa quoque perageret, útque humile quicquam, aut eorum genere indignum facere caueret. Tum iunior zonam manibus apprehendens orabat, ut ſibi priorem moriendi locum concederet. Ad hæc illa: Neque aliquid omnino, inquit, dum uiuere licuit, negatura tibi ſoror fueram: & nunc, quandò ita uis, extremam hanc ex me gratiam accipe. Ego autem, quãdò tibi ita placet, ſuperuiuam, &, quod mihi ipſa morte grauius eſt, chariſſima ſoror, te prius moriẽtem intuebor. Hæc dicens, zonam ſorori tradens admonebat, ut nodum ſpinæ propius admoueret, quò citius faciliúſque ſuffocaretur. Inde ubi illã iam expiraſſe animaduertit, ſolutũ cadauer quoad poterat ueſtibus circuntexit. Tunc ad Megiſtonam conuerſa rogabat, ne ſe
D poſt mortem turpiter nudatam iacere pateretur. atque his dictis eodem innexa laqueo uitam finiuit. Ita neminem tam inhumanum atque infenſum tyranno fuiſſe arbitror, qui tali uirginum ingenio, tantâque animi ingenuitate non flecteretur. Verùm hactenus, quum penè innumera alia ſuperſint communi plurium mulierum geſta conſilio, dixiſſe ſufficiat. Deinceps ſingularũ uirtutes ſparſim, ut quanq; ſors obtulerit, perſcribemus: minimè opus eſſe arbitrantes, in hac hiſtoria temporum ordinem rationémue ſeruare.

PIERIA. XVI.

E X Ionibus qui Miletum habitabãt, nonnulli aduerſus Nilei filios facta
E ſeditione, in Myuntem diſceſſere, ibíque ſedibus conſtitutis habitabãt. Verùm crebris Mileſiorum incurſionibus agitati, continenter aduerſus illos pugnare cogebantur. Sed quum ex eadem ciuitate eſſent utrique oriundi, & ſeditionis tantùm gratia factæ aduerſus ipſos Mileſii pugnarent, non extremis odiis inter ſe diſſidere ſatis conſtabat, quippe quum feſtis quibuſdam ſacratíſque diebus mulieres ex Myunte Miletum proficiſci paterentur. Erat inter eos qui Myunte habitabant, uir & diuitiis & nobilitate excellens, nomine Pythes. is uxorem Iapygiam, filiam uerò Pieriam habebat: quæ quum tempus aduenisſet quo Dianæ ſacra peragebantur, Miletum, ut ſacris in-

tereſſent proficiſcuntur. Ibi Phrygius ex Nilei filiis maior natu, uehementi F
Pieriæ amore correptus, interrogauit quidnam illi gratiſſimum à ſe præſtari
poſſet. quæ id ſibi longè omnium gratiſſimum fore reſpondit, ſi det operam
ut quamſæpiſſime multíſque ſociis comitatæ Miletũ ſibi uenire liceat. Quo
dicto facilè Phrygius animaduertit amicitiam pacémque ab illa expoſci. Ita-
que conuocatis in unum ciuibus, pacem cum his qui in Myunte habitabant
compoſuit. Ex hoc magnum apud utranque partem Pieriæ nomen habitũ
eſt, magnóque ab omnibus honore beneuolentiáque colebatur, ut etiã uul-
gò inter mulieres optaretur, quod in hunc etiã diem permanſit, ut ſic ſe ama-
ri uelle dicant, ſicut Pieriam Phrygius adamauit. G

POLYCRITA. XVII.

BEllum inter Naxi habitatores, ac Mileſios, ob Hypſicreontis uxorem
Neæram ita exortum eſſe perhibetur. Quum Promedontem ex Naxo
oriundum, Hypſicreontis autem uiri ſui hoſpitem adamaret, clanculum illi
quum in uiri domo uerſaretur, ſe commiſcuit. Poſthac amore ardens, & uiri
iracundiam formidans, unà cum Promedõte in Naxum abiit, ibíque ſe Ve-
ſtæ addixit obſequio. Hanc igitur à uiro ſæpius repetitã, quum reddere Pro-
medontis gratia Naxii recuſarent, & religionis occaſionem iniuriæ præten-
derent, repentè bellum inter utroſque eſt excitatum. Quúmque Ionum plu- H
rimi ſeſe Mileſiis ſocios addidiſſent, tum præcipuè Erythræi egregiè operã
nauarunt. Ita multis utrinque acceptis atque illatis calamitatibus, bellum iam
diutius protractum, unius tandem mulieris opera finem accepit, quod mu-
lieris itidem peruerſitate fuerat inſtitutum. Diognetus Erythræorum impe-
rator, quum uallo munitionibúſque Naxiorum urbem clauſiſſet, ad populã-
dos agros conuerſus, ingentem omnifariàm rerum generis prædam abegit,
inter quæ mulieres liberæ uirginéſque complures extiterunt. Ex iis unam
ipſe ante alias forma præſtantem, nomine Polycritam, ſibi delegit: eiúſque
amore incenſus, non quaſi captiuam ſeruam, ſed ueluti legitimam uxorem I
tenebat domi. Interea quum ſolennis ſacrorum dies Mileſiis adueniſſet, mi-
litibus ducibúſque, quòd nihil penitus hoſtem timerent, in uenerem potúm-
que profuſis, Polycrita Diognetum rogauit, an ſibi per eum liceret ſacrorum
libaminum partem ad fratres mittere, qui in ciuitate obſidebantur. Quumq;
id illi permiſiſſet Diognetus, ipſa plumbeam laminam placentæ inſertam,
unà cum aliis quibuſdam cibariis, ſeruo ad fratres tradidit deferendam, ac ſi-
mul nũciare iubet, ut ſoli iis quæ à ſe miſſa eſſent, ueſcerentur. Ii quum inter
edendum plumbeam laminam offendiſſent, quæ in ea conſcripta erant per-
legerũt. Monebat autem ipſos Polycrita, ut proxima nocte totis uiribus ho- K
ſtes adorirẽtur, haud dubiè uictoria potituri, quòd omnes diurna crapula ui-
nóque confecti, negligenter incompoſitéque iacerent. Ea quum Polycritæ
fratres animaduertiſſent, rem omnem ad imperatores quamprimum defe-
runt: qui illorum adhortationibus compulſi, eductis ex urbe copiis, hoſtium
caſtra inuadentes, multíſque interfectis, nullo labore ipſa ceperunt: inde ad
perquirendos Diognetum Polycritâmque ſunt conuerſi: quæ ſuos ciues pro
illius ſalute deprecata, ut incolumi abire liceret, impetrauit. Ipſa uerò cum
fratribus in urbem reuertebatur: cui ciues uniuerſi obuiàm prodeuntes gra-
tulabantur,

A tulabãtur,eiusq; uirtutẽ ac prudentiam admirantes ſummis laudibus efferebant. Verùm ipſa tantæ lætitiæ magnitudinem non ſuſtinens, in omnium conſpectu ad ciuitatis portam repentè expirauit: ubi etiam ſepulchrum illi publico ſumptu conſtitutum eſt,quod faſcinationis ſepulchrum nũcupatur, quòd tanquam inuidi cuiuſpiam faſcinatione conceſſis honoribus Polycritaprohibita fuerit. Atque hæc ita ut enarrata ſunt,geſta fuiſſe,Naxiorũ quidam ſcriptores tradiderunt. Verùm Ariſtoteles non captam à Diogneto Polycritam,ſed quum illam fortè uidiſſet,ingenti amore correptum ſcribit ultro ſe omnia facturum eſſe pollicitum, ſi ad eum Polycrita accedere uellet. *Faſcinationis ſepulchrum.*

B Cuius ipſa petitionibus ita ſe aſſenſum ire dixit,ſi ſibi unum duntaxat concederet,atque id iureiurando præſtito ſe facturum confirmaret. Quæ omnia ut petebantur fututa quum ſpopondiſſet Diognetus,ipſa Delium liberum ſibi dare poſtulauit(ſic enim ager urbi adiacens uocabatur,in quo hoſtes caſtra collocauerãt) aliter ſe nullis conditionibus unquam ad eum uenturam. Tum Diognetus & amore ardens,& iuramẽti inſuper religione obſtrictus, motis ex eo loco caſtris retrocedens,liberum Polycritę agrum cõceſſit,quæ illũ ſuis ciuibus dono dedit. Ex quo Naxii rurſus Mileſiis æquales facti, inducias primò,mox etiam pacem quibus uoluere conditionibus pepigerunt.

C

LAMPSACE. XVIII.

PHocenſes erãt ex Codri progenie gemini fratres Phobus & Blepſus: quorum Phobus primus omnium è petra Leucadia ſeſe in mare præcipitare eſt auſus, ut Charon Lampſacenus in hiſtoriis retulit. Is quum eſſet & uirtute præſtans,& regia quadam dignitate ornatus, ad inſulam Parium aliquando negociorum priuatorum gratia nauigauit, ubi à Mandrone Bebryciorũ,qui & Pityoëſſeni dicũtur,rege,& hoſpitio & amicitia ſuſceptus, in bello quod is tum fortè cum finitimis gerebat,ſocius fuit. Hoc igitur officio permotus Mandron,quum plurima abeunti Phobo beneuolentiæ ar-

D gumenta dediſſet,tum in agri ac ciuitatis partẽ adſciuit ſocium, ſi ex Phocide colonos adducens Pityoëſſam incolere uellet. Egreſſus igitur in patriam Phobus,ciuibus aliquot perſuaſit,ut habitatum ſecum in Pityoëſſam concederent,fratrem qui coloniam deduceret,ſimul cum ipſis eõdem mittẽs. Nec ſanè Mandron illos promiſſis defraudauit. Igitur in Pityoëſſa conſtituti Phocenſes, quum bella aſſidua contra finitimos barbaros gererent, ex eorum præda ſpoliũſque ditati,inuiſi primò,mox etiam ſuſpecti Bebryciis eſſe cœperunt.igitur ex urbe illos pellere cupientes,primùm aduerſus eos Mandronem,uariis iniectis ſuſpicionibus,iritare tentabant:qui quum eſſet inge-

E nio mitis atque perfacilis, eorum dicta aſpernabatur.uerùm Mandrone ipſo peregrè profecto,Bebrycii dolis inuadere Phocenſes conſtituerunt. Quod quum Lampſace Mandronis filia adhuc innupta comperiſſet, primò quidem amicos ac familiares ab incepto deterrere conata eſt,admonẽs rem ſceleſtam atque nefariam ipſos aggredi, quum in ſocios belli,ac beneficos uiros, nunc uerò conciues etiam etiam ſuos, tantum facinus moliantur. Vbi uerò nihil eos ſuis uerbis moueri ſenſit,rem omnem clanculum ad Phocenſes detulit:qui celebritate quadam & ſolenni epularum apparatu ſimulato, Pityoëſſenos ad conuiuia extra ciuitatem uocauerunt. Ipſi uerò bifariam

A Igitur Caluia Nicocratis mater,& alioqui garrula atq; inexorabilis mulier, grauibus ſuppliciis affectam Aretaphilam quamprimum interficiendam cẽſebat,ſed Nicocratis iracundiam leniorem faciebat amoris erga Aretaphilam magnitudo,tum quòd ipſa conſtanter ſanè accuſatoribus reſpondebat, alias quaſdam cauſas ueneni quod apud ipſam compertũ fuerat, prætẽdens. Quum uerò manifeſtis indiciis argueretur,ut ueneni præparationem diffiteri ſe minimè poſſe conſpiceret:Fateor,inquit,à me medicamentum,non tamen ad mortem fuiſſe paratum:ſed quum ſcirẽ, mi uir,multis propter ſummam in me beneuolentiam tuam,peruerſis mulieribus odioſam eſſe & inui-
B ſam,quòd tantum gloria potentiáque excellerem,contra earum artes atque dolos aliquo manſuri in me amoris poculo tanquam præſidio muniendam ſtatuerã.Ob id igitur talia à me quæſita fuiſſe non diffiteor,quę fortè leuioris ac muliebris ingenii uideri,non tamẽ mortis ſupplicio digna exiſtimari debent,niſi tu uir,huius cauſæ iudex conſtitutus,medicaminum & incantationum cauſa necandã uxorem eſſe cenſueris,quòd te fortè magis quàm uelles adamauerit.Talia conſtanter dicente Aretaphila,Nicocrati placuit,tormẽtis adhibitis huius facinoris quæſtionem haberi : eíque Caluiam matrem præfecit:quæ nulli tormentorum generi parcens, quoad potuit diligentiſſimè
C omnia exquiſiuit:quæ omnia admodum conſtanter Aretaphila pertulit, ut ipſa etiam Caluia quærendo ſit fatigata.Tum Nicocrates quæſtionẽ dimitti iubens,innoxiam eſſe Aretaphilã ſibi perſuaſit,quodq; ipſam torqueri paſſus eſſet,pœnituit.Nec multò pòſt amoris magnitudine ſuperatus,iterum Aretaphilæ priſtino more conciliatus,ſummis honoribus atque omni comitate illius beneuolentiam recuperare nitebatur:uerùm ipſa ſuppliciorum & calamitatũ quas perpeſſa fuerat,haudquaquam immemor,nulla aut gratia aut beneficentia flectebat animum : ſed quum ad honeſtum erga patriam amorem, qui illam ad facinus tentandum compulerat, noua inſuper acceſſiſſet
D indignatio,aliam perdendi tyranni rationem ingreditur.Erat Aretaphilæ ex priore uiro filia,ætate iam nubilis. hac uelut eſca ad alliciendum tyranni fratrem utebatur,uirum ſuapte natura ad uoluptates procliuẽ:præterea medicamentis & incantationibus nonnullis uſam ad capiendum iuuenem cui Leandro nomen erat,nonnulli perhibent.Hanc igitur exorato fratre uxorem acciperet,ſummo ſtudio contendens effecit.Inde ubi primùm ſimul cõgreſſi ſunt,puella,ſicut à matre fuerat inſtituta,uirum multis uerbis ad liberandam patriam exhortatur,aſſerens ne ipſum quidem ſub tyrannide uiuẽtem liberum eſſe,quum nec accipiendi pro ſuo arbitrio uxorem, nec acce-
E ptã retinendi ius haberet.& nouas quotidie à tyrãno calumnias & ſuſpiciones adiiciens, contra fratrem iritabat, gratum id quoque Aretaphilæ futurum oſtendens.Quod ubi Leander intellexit,maiorem animo rem aggreſſus,Daphnidis familiaris ſui opera,quem conſilii participem fecerat, tyrannum interfecit:uerùm non ultrà Aretaphilæ obſequutus,re ipſa atque operibus patefecit,ſe fratricidam potius quàm tyrannicidã extitiſſe.omni enim imperii iure in ſe trãſlato,iniuſtè imprudenterq; dominabatur, honore tamẽ aliquo & reuerẽtia Aretaphilã obſeruãs. Quæ quũ illi clãculũ aduerſaretur, clandeſtinas moliebatur inſidias.ac primò quidẽ Libycũ bellum aduerſus eũ

concitauit, Anabo cuidam ex Libya oriundo persuadens, ut Leandri finibus F
uastatis, exercitum urbi admoueret. Post hæc amicos Leandri, atque exercitus ductores tanquam desides miniméque ad gerẽdum bellum idoneos criminabatur, ocii ac pacis quàm belli cupidiores affirmãs. Quapropter quiete sibi opus esse, si stabilire tyrãnidem, & liberè suis ciuibus cuperet dominari. Itaque inducias, si ita uelit, cum hoste facturam, & Anabum in colloquium adducturam pollicetur. Sic enim facilius inter eos res posse componi, priusquam cœptum nuper inter utrosque bellum, mutuis damnis inferendis crudesceret. His ubi Leandrũ annuere animaduertit, priusquam destinatus colloquio dies adesset, per occultos nuncios Anabum rogat, ut inter colloquia G
Leandrum interficiat, magnum auri pondus, si id effecerit, illi se daturã promittens. Quibus conditionibus quum Libycus assensus esset, & instaret colloquii dies, Leander alias ex aliis causas proferens, colloquium abnuebat. Attamen Aretaphilæ uerecundia permotus, quæ ultro se illi comitem affuturam pollicebatur, tandem inermis ex urbe, ac sine custodibus ullis processit. At quum iam Anabo propinquans, illum contrà uenientem aspexisset, permotus animo, custodes corporis expectare uelle dicebat. At præsens Aretaphila partim hortãdo partim accusando formidinẽ, tandẽ uerò cunctantẽ ex manu trahẽs, cõstãter sanè atq; audacter ad barbarũ perduxit, atq; in eius H
manus captiuum tradidit: quem uinctum Libyci, carcereque inclusum seruarunt, quoad Aretaphilæ amici promissam Anabo pecuniam attulerunt, quibuscum magna ciuium profecta multitudo est, atque omnes re ut gesta fuerat intellecta, cursim ad Aretaphilam gratulatum, atque cœptum opus perficere hortatum processerant. Ipsa enim conceptæ aduersus tyrannum iracũdiæ iam fermè oblita, ad supplicium de eo sumendum languidior uidebatur, ciues autem de recuperanda libertate in primis erãt soliciti. Igitur Aretaphilam summa cum lætitia adeuntes, quasi diuinum aliquod numen effusis lachrymis, & prostratis humi corporibus uenerabãtur. Aliis itaque super alios I
frequenter aduenientibus, uix tandem ut eis Leandrum traderet impetrauere: unde uesperi simul omnes in urbem redeunt, ac debitis laudibus honoribusq; Aretaphilę persolutis, ad supplicium de tyranno sumendum animos conuertẽre: & Caluiam quidem tyranni matrem uiuentem cremauerunt, Leandrum uerò culeo insutum in mare proiecere. Demum reipublicę instituẽdæ intenti, Aretaphilam ut unà cum ciuitatis optimatibus rempublicam gubernandam capesseret, hortabãtur. Quæ tanquam in dubio difficiliq; certamine, utq; ad præmiorum distributionem uersata, ubi liberam ciuitatẽ suiq; iuris factam conspexit, in sacrarum uirginum domum secedẽs, negociorum K
omnium ac ciuilium rerum cura posthabita, quod reliquum fuit uitæ, inter amicas sociásque mulieres placidè tranquilléque peregit.

CAMMA. XX.

GAlatæ duo quidam fuere Sinatus & Synorix, cum potentia apud suos clari, tum familiaritate inter se & generis propinquitate coniuncti. E quibus Sinatus uxorem duxit uirginem nomine Cammam, corporis forma & pulchritudine claram. Neque enim solùm uirtutibus quæ à muliere exiguntur, modestia, & erga uirum obseruantia, sed prudentia quoque & ingenua

A genua quadam animi magnitudine excellebat. Humanitas præterea, atque erga inferiores præcipua comitas, amabilem gratamq; omnibus ipsam reddebant. Accedebat ad hæc non parui apud eas gentes habitum ornamentū, Dianæ sacratam esse, quæ apud Galatas religiosissimè colitur: cuius festis sacrisq; celebrandis tanta obseruantia & cultus magnificentia præerat, ut omnes in sui admirationem conuerteret. Huius igitur captus amore Synorix, quum neque precibus ipsam flectere, neque ulla ui cogere uiuente Sinato posse animaduerteret, sceleſtissimum facinus ausus, dolo Sinatum interemit. Nec ita multò pòst missis ad Cammam nunciis, in Dianæ templo degentē,
B connubium eius petebat: quæ non humiliter aut abiecto animo indignam uiri mortem ferens, diligentissimè quonam pacto de Synorige supplicium sumeret, obseruabat. Qui maiore in dies studio petitionem urgēs, rationes haud multum à ueritate alienas afferebat, neque genere, aut alia quapiam re Sinato inferiorem esse sese prædicans, perpetratæ uerò cædis non odium aut auaritiam, aut aliam omnino causam præter nimium amorem Cammæ fuisse testabatur, cui facilè ueniam ab ea tribui censebat oportere. Quum iugiter Camma fatigaretur, primò non admodū asperè aut inhumaniter petentibus aduersata, paulatim deinde mollescere, ac uerbis animū flecti simulauit, quū
C præsertim affines amicique omnes Synorigis gratia commoti, eius uoluntati ut acquiesceret hortarentur, uim quoque ad extremum illaturum illum minitantes. Quibus tot rebus tādem Camma permota, Synorigem ad se in tēplum uocari iubet, quasi deam huius auctorem connubii factura. uenientem deinde benignè atque humaniter excipiens, ad aram perduxit, & phialam tanquam deæ libamen tenens, ipsa primò partem ebibit, reliquum deinde Synorigi bibendum porrexit. Erat autem uenenatum mulsum quod phiala continebatur: idq; postquam ebibisse illum animaduertit, clara uoce exclamans, & deæ simulachrum uenerata: Te, inquit, dearum præclarissima obte-
D stor, me huius tantùm diei gratia Sinato superstitem hactenus fuisse. Quid enim illo mortuo tāti temporis usus afferre poterat præter huiusce ultionis spem? cuius iam cōpos tuo numine effecta, libens uolensq; ad uirum descēdo. Tibi uerò omnium sceleſtissime, sepulchrū pro thalamo, & pro nuptiis funus amici familiaréque parabūt. Ea quum Synorix audisset, & iam uiscera inhærens uenenum sentiret, primò quidem currum conscendit, agitatione atque concussu uenenum è corpore depulsurum existimans: uerum ibi diutius consistere ob dolorem non potens, lectica se circunferri iussit, neque ita multò pòst è uita migrauit. At Camma magnam noctis partem cō-
E tra ueneni uim reluctata, ubi defunctum Synorigem audiuit, prompto atque alacri animo decessit.

STRATONICA XXI.

PRæbuit insuper Galatia Stratonicam Deiotari, & Chiomaram Ortiagontis, uxores, memoratu sanè dignas mulieres. Quarū Stratonica quū se filiis, qui uiro succederent, carere, idq; non uiri, sed sui uitio euenire animaduerteret, persuasit uiro, ut ex quacunque posset muliere procreatos filios sibi supponeret. Tum Deiotarus mulieris prudentiam admiratus, eius consiliis obtemperare non recusauit. Ipsa igitur ex ancillis uirginem præ-

ſtanti forma Electram nomine deligens, ut Deiotaro cõiungeretur effecit: F atque ex ea progenitos filios ſuſcipiens tanquam legitimos, ingenuè liberalitérque ſumma cum beneuolentia educauit.

CHIOMARA. XXII.

EX eadem quoque Galatia & Chiomara orta eſt Ortiagontis uxor, per id temporis capta, quo Romani Galatas qui in Aſia ſunt, bello ſuperauere. Hanc Tribunus quidam in diuidenda præda ſortitus, ut plerunq; militarium hominum fert conſuetudo, uitiauit. Is erat cum propenſus ad libidinem, tum uerò pecuniæ auidiſſimus, ut facilè auaritia libidinem ſuperaret. Igitur quùm Chiomaræ affines multũ auri pro ipſa redimẽda pollicerẽtur, G Tribunus diligentiſſimè mulierem obſeruabat. Fortè autem fluuius locum in quo Chiomaræ cognati habitabant, & Romanorum caſtra medius interfluebat. hunc poſtquam illi promiſſum redemptionis præmium afferentes tranſgreſſi ſunt, iamq; ea recepta domum remearent, ipſa ſeruorum cuidam iubet, ut Romanum, qui eam ſalutãdi gratia uſque ad fluuiũm proſequebatur, interficeret. Quumq; eius mandatis ſeruus obtemperãs, captata opportunitate Tribunum occidiſſet, ipſa deſectum à cadauere caput propriis ueſtibus inuoluens, unà cum ſuis domum remeauit: utq; primùm in uiri conſpectum peruẽnit, laxato ſinu caput quod geſtabat ante illius pedes effudit. H Quúmque ille rei nouitate ac magnitudine perculſus, mulierem interrogaret, num fidem ſeruare præclarum arbitraretur: Sanè, inquit illa: uerùm hoc longè, ut opinor, præclarius eſt, unum duntaxat ex his qui mecum concubuerint, uiuere. Hoc ſe Polybius quum Sardis uerſaretur, multorum ſermonibus celebratum audiſſe teſtatur, mulieris conſtantiam atque prudentiã admirãs. Sed aliud quoque eadem prouincia ſcribendi præſtat argumentum. Nam quum Mithridates ad L X. ex Galatarum optimatibus, ſimulata amicitiæ cauſa, Pergamum accerſiſſet, aſperè deinde ſuperbéque illos exagitans, uehementer eorum contra ſe animos iritauit, regis iniurias haudquaquam I æquo animo tolerantium. Erat inter Galatas Toredorax, uir & procero robuſtóque corpore, & animi audacia ac fortitudine præſtans, qui negocium concedentibus reliquis ſuſceperat, ut Mithridatem ex gymnaſio, ubi iuri dicendo conſiſtere conſueuerat, abreptum, in foſſam, quæ non procul inde aberat, præcipitaret. Fortè eo die quum Mithridates ad gymnaſium uenire nollet, Galatas domum ad ſe uenire iubet: eos Toredorax hortatur, ut quũ in unum congreſſi fuerint, omnes impetu facto regem trucident. Verùm id conſiliũ Mithridatem minimè latuit, quum ex eorum numero quidam rem omnem ad regem detuliſſet. Quapropter ingenti iracundia percitus rex, K ſingulos Galatas ſingulis lictoribus mactandos tradidit. Nec ita multò pòſt ſibi uenit in mentem, eſſe in illorum numero adoleſcentem cum nobilitate inſignem, tum forma & ætatis flore omnium quĩ apud ſe eſſent præſtantiſſimum. Eius igitur miſeratione commotus, ægrè admodũ ferebat quòd ipſum quoq; iuſſiſſet interfici. Et quãquam de eo iam ſumptũ ſuppliciũ arbitrabatur, aliquos tamen dimiſit, qui, ſi uiuẽtem adhuc nacti eſſent, eum morti ſubtraherent. huic Vepolitano nomẽ erat, & caſu quodam euenerat, ut is, quãdo comprehenſus fuit, egregiam ueſtem nitóque opere elaboratam indutus eſſet.

A esset. Hanc igitur puram atque incruentam lictor habere cupiens, quum in spoliando iuuene esset occupatus, nuncios procul à rege missos effuso cursu ad se uenientes, & nomine Vepolitanum appellantes, est conspicatus. Itaque quæ pluribus exitii causa solet esse auaritia, Vepolitano insperatam salutem attulit. Inter hæc Toredorax occisus regis iussu inhumatus iacebat, neque ad eum sepeliendum amicorum quisquam audebat accedere: uerùm Pergamena mulier, quam ob eximiam pulchritudinem Toredorax adamauerat, summum discrimen subire ausa, acceptum corpus, & quibuscunque poterat ornamentis decoratum, sepelire parabat. Quod ubi re-
B gii custodes animaduertêre, comprehensam mulierem ad regem adducunt: qui eius pulchritudine nonnihil commotus, eiúsque simplicitatem ac fidem admirans, ubi amorem huius rei causam esse comperit, eam omni reatu absoluens, incolumem abire iussit: eidémque amati corpus ad sepulturam concedens, uestes alióque funere dignos ornatus ex propria supellectile largitus est.

TIMOCLIA. XXIII.

THeagenes Thebanus eadem cum Epaminonda & Pelopida, cæteríque optimatibus sentiens de republica, in ea pugna qua pro communi-
C nibus Græciæ fortunis apud Chæroneam pugnatum est, cecidit. Quum iam hostilem aciem quæ contra se steterat, profligatam uictor insequeretur, is præcipuum quempiam ex hostibus persequens, quum ille, Quonam usque nos tãdem persequeris? clamitaret, Macedoniã usque, respondit. Huic mortuo soror superstes relicta, fratris uirtutem & propinquitatem egregiis operibus est testata, quanquam uirtute alibi haud multum uti licuit, quàm ut cõmunes calamitates æquo animo toleraret. Nam postquam Thebis potitus est Alexander, & milites per omnem urbem prædabundi discurrentes, alius aliam, ut cuique fors obtulerat, partem diripiebat, fortè euênit, ut Timocliæ
D domum uir quidam impius atq; inhumanus, Thracum equitum præfectus, occuparet, qui regi & nomine & genere conueniens, moribus ab eodem uehementer dissidebat. Is Timocliæ neque genus, neque anteactæ uitæ pudicitiam ueritus, ubi cœnatus multo se uino ingurgitauit, Timocliam secum dormitum accersiri iubet: neque illata iniuria contentus, inter loquendum diligentissimè num quid auri aut argenti defodisset, aut uspiam occuluisset, sciscitabatur: ac partim minitando, partium uxoris loco eam se habiturum pollicendo, quod cupiebat, extorquere conabatur. Illa uerò, ut erat ingenio prompta, oblatam ab aduersario occasionem libêter arripiens: Vtinam,
E inquit, mori potius quàm uiuere mihi ante hanc noctem contigisset. corpus enim ab omni contumelia intactum inuiolatúmque seruassem: uerùm te unum tutorem, dominum, uirum, ubi ita diis uisum est, habitura, quæ tua iam sunt, amplius re celare non debeo. mihi enim iam nihil aliud, quàm quod tibi libuerit, accidere posse conspicio. quo pacto igitur se res habeat, accipe. Ego quum multum haberem cælati argenti, mundum quoque muliebrem maximi precii, auri quoque signati non parum, ubi urbem iam propemodum captam animaducrti, omnia proieci, uel ut uerius loquar, in puteo aqua carente depositi, idque pauci admodum nouere. Est enim puteus

operculo quodam desuper tectus, & multis undique circunseptus uepri- F
bus. Tu igitur illa sumens, fortunatissimus euades: mihi uerò eadem illa pri-
stinæ fortunæ & domestici splendoris testimonium afferent. Ea quum Ma-
cedo audisset, quoad illucesceret dies, expectare non ualuit, & Timocliæ
se ad monstratum locum deducere, atque horti aditum, ne quis eò perue-
nire possit, claudere iubet. Ipse post hæc interiore duntaxat tunica indutus
descendit in puteum, malo genio, & illatæ in Timocliam iniuriæ ultrici-
bus eo ducentibus. Nam postquam illum iam ad fundum putei descendisse
Timoclia animaduertit, multos & ipsa propriis manibus lapides in puteum
deuoluens, plures etiam ancillas eôdem deiicere iubens, uirum tandem ne- G
quicquam auxilia implorantem lapidibus obrutum interemit. Ea res post-
quam Macedonibus comperta est, detracto ex puteo cadauere, quum iam
rex per præconem edixisset ne quis Thebanũ ciuem auderet occidere, cõ-
prehensam Timocliam ad regem ducunt, perpetratæ ab ea cædis accusatio-
nem deferentes. Qui cum ex uultu, atque statura corporis, tum & incessus
& morum grauitate, generosam quandam in ipsa dignitatem contemplare-
tur, primùm quænam esset interrogauit. Ad quem ipsa constanter atque in-
territo uultu respondens: Mihi, inquit, Theagenes frater fuit, qui imper-
ator in Chæronia contra uos pro communi Græcorum salute pugnans oc- H
cubuit, ne nos ea quibus nunc premimur, mala sustineremus. Ego uerò
postquam nostro genere indigna pati sum coacta, nequaquam iam mortem
abnuo. mihi enim mori longè melius est, quàm noctem præteritæ similem,
nisi tu prohibeas, experiri. His auditis adstantium plerique lachrymas con-
tinere non potuerunt. At Alexander non se quidem miserari tali animo
præditam mulierem inquiens, sed magis uirtutem ac prudentiam admi-
rari, principibus militiæ edixit, ut cauerent nequa posthac ingenuæ do-
mni afferretur contumelia. Timocliam uerò, atque omnes generis pro-
pinquitate illi coniunctos, incolumes, atque ab omni clade intactos ser- I
uari præcepit.

ERYXONA. XXIIII.

BAtti cognomẽto Eudæmonis filius fuit Arcesilaus, uir moribus haud-
quaquam patri similis. nam uiuo etiam parente, quum pinnas & pro-
pugnacula quædam circa domum suam ædificare cœpisset, à patre prohibi-
tus, ac insuper talento mulctatus est. Is itaque post patris mortem, quum &
suapte natura ferox esset, & Learcho scelestissimo atque audacissimo uiro
familiariter uteretur, ex rege sese in tyrannum permutauit. Verùm Lear-
chus insidias tyrannidi machinatus, optimum quenque Cyrenensium ci- K
uium aut morte aut exilio damnabat, eius rei culpam omnem in Arcesi-
laum transferens. Tandem quum in letalem morbum Arcesilaus incidisset,
Learchus maritimo echino in potione tradito, ipsum ad mortem compulit.
Ipse uerò tyrannide occupata, eam Arcesilai filio seuare dictitabat. Verùm
puer, & quia pede altero claudicaret, & ob ætatis etiam imbecillitatem, non
magni sanè à ciuibus existimabatur. Igitur studiũ omne in adolescentis ma-
trẽ uertentes, summa charitate beneuolentiaq; ipsam colebant: quæ quũ pru-
dẽtia & amore erga uirum præcipuo haberetur, tum affinium clientúmque
multitudine

A multitudine non paruas in ciuitate uires habebat. Quibus de causis permotus Learchus, eius coniugium expoſcens, filium Battum in adoptionem ſi ſibi nupſiſſet, aſſumere pollicebatur, ſucceſſorem poſt ſuam mortem in regno futurum. At Eryxona (id enim mulieri nomen erat) quaſi & ipſa cõiugium exoptaret, fratres, quid ſibi eſſet agendum, conſulere uelle dixit, eumq; ipſum adhortata eſt, ut rem cum fratribus communicaret. Illi igitur dedita opera rem quammaxime in longum protrahentes, quod animo facere deſtinauerant, præparabant. Inter hæc Eryxona miſſa ad Learchum ancillula, nunciat fratres neque connubio multum aduerſari, neque eidẽ palàm aſſen-
B tiri: quòd ſi fortè mutuò colloquendi facultas detur, fore ut quum nõ ultrà iam obſiſtere poſſint, facilè ac libenter aſſentiantur. Igitur optimum ſibi uideri, ut ipſe noctu quandocunque placuerit, ad ſe ueniat. principio nanque peracto, reliqua proſperè ſucceſſura exiſtimare. Erant hæc Learcho uehemẽter grata. quumq; mulieris amore flagraret, ſe ubi illa iuſſerit, uenturum pollicetur. Atque hæc omnia Polyarcho, qui inter fratres eius maior erat, auctore mulier faciebat. Igitur ſtatuto ſimul cõgrediendi tempore, Polyarchus adoleſcentes duos gladiis armatos in ſororis cubiculo clãculum ſtatuit, quorum parens non multò antea fuerat à Learcho interfectus. Inde ubi Lear-
C chus, uocante Eryxona, domum ſine cuſtodibus ullis ingreſſus eſt, adoleſcentes impetu facto multis confoſſum uulneribus interfecere, & cadauer per feneſtras domus eiicientes, Battum regiis inſignibus ornatum ad populum produxere: eóque in paterno regno conſtituto, priſtinam reipublicæ formam Polyarchus Cyrenæis ciuibus reddidit. Erant per ea tempora Cyrenis milites permulti ab Amaſide Aegyptiorum rege miſſi, quorum fide atque opera plurimum Learchus utebatur, magnúmque per eos timorem ciuibus incuſſerat. Hi geſtæ rei nuncio ad Amaſim miſſo, grauiter Polyarchum accuſabãt. Quapropter commotus Amaſis bellum repentè Cy-
D renæis meditabatur; uerùm ob matris mortẽ occupatus, dum iuſtas illi exequias celebrat, bellum pauliſper differre coactus eſt. Interea legatos ad Polyarchum mittit, quo animo in eum rex eſſet, nunciantes. Quorum uerbis commotus Polyarchus, purgatum ſeſe ad Amaſidem ſtatuit proficiſci. Eryxona quoque nunquam illum deſerturam aſſerens, atque omne ſecum diſcrimen ſubire uolens, comitem ſe fratri itineris addit. Tum eorum mater Critola, quanquam ætate iam grauis eſſet, quòd utrunque miro amore diligeret, ſimul & ipſa itineris laborem ſuſcepit. Erat magna mulieris eius apud omnes dignitas atque exiſtimatio, cum propter egregias uirtutes ſuas,
E tum quòd Batti, qui Felix cognominatus eſt, ſoror extiterat. Hi poſtquã in Aegyptum peruenere, omnes perpetratum ab eis facinus admirabantur. Amaſis uerò præcipuè fortitudinem atque prudentiam Eryxonæ contemplatus, magnis ornatos muneribus, & regia liberalitate ac magnificentia proſequutus, Cyrenas redire permiſit.

XENOCRITA. XXV.

NEc minus profectò laudis meruiſſe uidentur quæ à Cumæa Xenocrita aduerſus Ariſtodemum tyrannum geſta ſunt, quem nonnulli ob delicias Battum, id eſt mollem cognominatum arbitrantes, procul à rei ueritate

diſcedunt. mollis enim apud barbaros cognomẽtum accepit, quod apud eos F
impuberem deſignat, eò quòd admodum adoleſcens unà cum æqualibus co
matis adhuc in bello aduerſus barbaros geſto præcipuè claruit: nec tantum
audacia & animi uigore in pugnando, quantum prudentia conſilióque ex-
cellere uiſus eſt. Itaque quum ciues omnes in admirationem ſui cõuertiſſet,
magnam eſt apud illos auctoritatem conſequutus, & ab iiſdem cum ex-
ercitu miſſus, ut Romanis ferret auxilium, quibus Tyrrheni per id temporis
ut Tarquinium Superbum in regnum reſtituerent, bellum intulerant. Ea
quum diuturnior militia fuiſſet, haud facilè dici poteſt quantũ gratiæ apud
eos qui ſecum militabãt, ſibi comparauerit. Igitur ubi ſatis eos cõciliaſſe exi- G
ſtimauit, perſuadet ut ſenatus auctoritate deiecta, optimates ac potẽtiores o-
mnes ex urbe pellerent. quibus tandem petpetratis, non magno labore ci-
uitatis tyrãnidem occupauit. Erat is libidine in mulieres atque etiam inge-
nuos pueros ſuprà quàm dici poteſt cortuptiſſimus. Fertur enim maſculos
quidem adoleſcentes in mulierum morem comatos, & auro cæteróq; mun-
do muliebri inſtructos apud ſe habere conſueuiſſe: mulieres uerò & tondeti
capita, & epheborum chlamydes & breuiſſimas geſtare tunicas cogebat:
earumq; multis quum deditus eſſet, unam tamen præ cæteris amabat Xe-
nocritam, quam exulante patre domi relictam, nullis neque nunciis neque H
uerbis antea tentatam, repentè ad ſe deduci iubet, magni ipſam muneris lo-
co habituram exiſtimans, ſi apud eum quocunque modo uerſari poſſet. Ve-
rùm hæc ingenuum puellæ animum haudquaquam ſtegerunt: grauitérque
ferebat, quòd inſponſata indotatáque apud illum pro pellice uerſaretur.
Non minus præterea quàm qui tyranno infenſiſſimi erant, patriæ liberta-
tem exoptabat. Fortè euênit ut per id temporis Ariſtodemus opus arduum
ſanè, maximíque laboris, uerùm nullius uſus aut commoditatis futurum ag-
grederetur. ingenti enim foſſa Cumæorum agrum circundare ſtatuit: quod
non utilitatis cuiuſquam, ut diximus, aut neceſſitatis gratia excogitarat, ſed I
ut aſſiduo labore fatigatis ciuibus, nullius ocii aut ceſſationis occaſionem
daret. Erat enim ſingulis certã in menſutam agri ſpatium definitum, quod
effodere, atq; indigeſtam humũ aſportare cogebãtur. Conſueuerat autẽ Xe-
nocrita quandocunq; domo abeſſet Ariſtodemus, uelato capite in ſecretiorẽ
domus partem ſecedere. Talia igitur facientẽ, adoleſcẽtium aliqui ex his qui
ſimul uerſabantur, per iocum interrogarunt, cur unum duntaxat Ariſtode-
mum tantopere coleret, ut alios ne colloquio quidem dignaretur. Quibus
illa ſerio, non ioco reſpondens inquit, quia ſolus ex Cumæis Ariſtodemus
uir eſt. Hoc dictũ animos omnium qui audierãt, pupugit: generoſiores uerò K
ad libertatis curam recuperandæ erexit. Fertur quoque Xenocritam id cõ-
templatam grauiter ingemiſcentem ſubieciſſe: Quàm mallem & ipſa cum
patre ſimul terram effodere atq; aſportare, quàm in huiuſmodi deliciis ſum-
máque potẽtia apud Ariſtodemum uerſari? Quæ res magnopere cõiuratorũ
animos confirmauit, quorũ princeps Thymoteles erat. Igitur Xenocrita in
regiam aditum præbente, inermem atque omni cuſtodia uacuum tyrannum
aggreſſi, nullo prohibente interfecerunt. Ita duplici mulieris uirtute Cu-
mæorum ciuitas libertatem accepit: nam & prima eius recuperandæ curam
cogitatio-

A cogitationémque iniecit, & ad opus perpetrandum contulit auxilium. Quúmque Cumæi ciues maximos honores afferre Xenocritæ pararent, illa omnibus neglectis unum duntaxat ab eis postulauit, ut sibi Aristodemi corpus liceret sepelire: quo facilè perlibentérque concesso, ciues sacerdoté Cereis ipsam constituêre, non minus deæ sacerdotem, quàm mulieri sacerdotii honorem gratum futurum arbitrantes.

PYTHEI VXOR. XXVI.

PYthei quoque uxorem, quæ Xerxis temporibus claruit, prudentiæ probitatéque insignem fuisse perhibent. Eius uir Pytheus, aurifodina in-
B uenta, cupidè nimis, ac superflua quadam curiositate eiusmodi operi intentus, omnes in eo ciues occupatos habebat, quum aliis ad fodiendum uteretur, alios conflando purgandóque fatigaret, quosdam uerò ei quod iam paratum esset, custodiendo præficeret. Omnibus igitur circa auri comparationem occupatis, quũ aliud nihil agere possent, multíque ob laboris magnitudinem perirent, cuncti uerò tam multum in ea re studium improbarent, mulieres facto agmine ad Pythei uxorem uenerunt, orantes, ut huic malo aliquod remedium imponeret. Ipsa mulieres benignè alloquuta, discedere, ac bono animo esse iubet. Inde fabris, quibus ciuitas ob auri multitudinem
C abundabat, adhibitis, aureos panes, atque omnis generis cibaria ex auro fabrefieri mandauit, & ea præcipuè quibus Pytheum delectari cognouerat. His diligenter studioseq; confectis, Pytheus, qui dies aliquot ab urbe abfuerat, domum rediit. Venienti itaque, & parari cœnam postulanti, mulier auream mensam afferri iussit, in qua nihil quod esui esset, appositum erat, sed omnia ex auro, ut antea diximus, fabrefacta. Ac primo quidem aspectu gauisus est Pytheus, mira arte singula elaborata conspiciens. Inde aspectu iam abũdè satiatus, quicquam cibi afferre præcipiebat: uerùm mulier cuncta quæ postulasset, ex auro compositа iubebat apponi. quúmque ille iracundia per-
D citus esurire se uociferaretur, neque se aurum per id temporis amplius exposcere: Tu uerò, inquit mulier, nullius rei præter hanc unam habendæ facultatem præbes. omnis enim uirorum cura, omníque ars tuo iussu in parãdo auro uersatur: ut nemo iam agros colat, omníque serendi, plantandi, ac nutriendi arbores diligentia periit, dum in his fodiendis ac perquirẽdis, quæ minimè usui esse possunt, tuo iussu omnes sunt occupati, nec pauci etiã eiusdem rei causa moriantur. Hac oratione non mediocriter cõmotus Pytheus, fodiendi negocium haudquaquam penitus omittens, quintam duntaxat ciuium partem in opere continuit, reliquos cum agriculturæ, tum cæteris ar-
E tibus operam dare præcepit. Post hæc quum Xerxes in Græciam trãsire pararet, Pytheus egregiè instructum exercitum mittens petebat à rege, ut ex pluribus quos habebat filiis, uni saltem uacationem militiæ concederet, qui eius sustentare senectutem, & quæ domi agenda essent, administrare posset. Verùm indignatione atque iracundia percitus Xerxes, filium quem domi remanere petierat Pytheus, interfectum, ac membratim concisum, per castra iussit circunferri, & reliquos secum proficisci coẽgit. Quam ob rem dolore confectus Pytheus, quod plerisque timidis & insanis euenire consueuit, quum & mortem formidaret, & uitæ satietate atque odio teneretur, ut neq;

iam ultrauiuere nellet,nec tamen uitam auderet abiicere, miseram sanè de- F
legit uiuendi rationem. Erat in ciuitate tumulus ingens,à quo non procul
fluuius,quem Pythopolitam incolæ appellant,præterfluebat.in eo quũ Py-
theus monumentum ædificasset,fluuii cursum ita ut tumuli radices attinge-
ret,deriuauit. Quibus peractis ipse monumentum ingressus, curáque omni
& gubernatione ciuitatis penes uxorem relicta,eidé,ne quis monumentum
ingrederetur,cauere præcepit,utq; singulis diebus paratam cœnã ad monu-
menti ostium poni curaret,quoad priorem intra monumentum protractam
cõspexisset. Quòd si illam eodem loco positam offenderet,tunc se iam mor-
tuum arbitraretur. Et is quidem eo pacto quod uitæ reliquum fuit,miserabi- G
liter duxit. Mulier uerò egregiè admodum regni cura suscepta, malorum
finem ciuibus suis imposuit.

VTRVM AQVA AN IGNIS SIT VTILIOR,

libellus elegans Plutarchi, G. Longolio interprete.

Pro aqua cõtra ignem.

PINDARVS nihil aqua præstantius esse censuit : aurum
uerò cum igne conferens,ex contrario posteriores huic de-
fert. Cum illo autem consentaneum est, quod ab Hesiodo H
Chaos ante omnia extitisse commemoratur: maximè autẽ
quum nihil aliud Chaos,atque aquam, plurimi interpretati
sint. nam παρὰ τὸν χύσιν,quòd & fluere,& fundi possit,dictum est. Sunt autem
in eam controuersiam testimonia utrinque quidẽ æqualia. Videas enim ple-
rosque,qui ignem uniuersitatis principium & tanquam seminarium quod-
dam,quod ex se cuncta creare,& rursum ad se recipere & adsciscere ui flam-
mæ ualeat,posuerunt. At nos,authoribus prætermissis,rationes ipsas, utram
in partem grauiores nobísque probabiliores sint, contemplemur. Principiò
perspicuum esse atque inter omnes cõstare uideo,illud altero utilius & præ- I
stantius esse,quo & plurimùm utimur,& continenter atque perpetuò opus
habemus,neque carere possumus:non aliter ac instrumentum atque supel-
lex:quemadmodum illum etiam amicum nobis esse ducimus atq; existima-
mus,cuius animum erga nos omnibus horis,omni tempore propésum per-
spicimus. At ignis sæpe molestus,sæpe à nobis reiicitur:tantum abest ut cõ-
tinuò accommodatus esse possit. Aquam uerò rursus cõtemplere:huius usus
non æstate modò sed & hyeme necessarius:ex hac non minus ægri, quàm
qui integra ualetudine sunt,usum capiũt:hæc noctu,hæc interdiu utilis:neq;
ferè unquam tẽpus est,quo humana uita carere aqua possit. quapropter uita K
functos Græci ἀλίβαντας,quasi dicas sine fonte,sine humore,quòd scilicet eo
iam priuati,atque ob id mortui sint,nominarunt. Atqui sine ignis usu multa
quaudoque fuêre:uerùm tu mihi nullum, ut opinor, tempus memoraueris,
quo sine aquæ usu mortalibus uiram degere licuit. Nam ab initiis, & ueluti
ab ipsis humani generis radicibus, id præstantius utiliúsque iudicatum est,
quod reliquis quæ temporis ordine posterius sunt inuenta,prius usurpatum
fuit. Porrò manifestum est ipsam aquam naturæ donum esse,& quidém ne-
cessarium:quum interim ignem hominũ certamina machinationésq; præter

necessitatem

A neceſſitatem omnem reperêre. Itaque neq; Deorum neque Heroum ueterũ illorum quiſquam inuentionem huius ſibi ſumere poteſt. Quando enim illa eſſe apud homines cœpit, dicas mihi uelim? Protinus creatis omnibus extitit & illa, & ut porrò procreari poſſent omnia, adiumentum attulit. Interim uerò ignis heri & nudiuſtertius, ut dicitur, à Prometheo inuentus eſt: ita tamen, ut abſque aqua uiuere & perdurare haudquaquam poſſit. Neque enim falſum, neque poeticum commentum iſtud eſſe, uictus noſter demoſtrat. Eſt enim genus hominum, quod præter omnẽ ignis uſum, ſine domo, ſine lare, ſub dio quæ ad uictum pertinent, quærit. Et Diogenes cognomento Canis
B propè nunquam igne utebatur. Hinc cum aliquando crudum deuoraret polypum: Tantum, inquit, uobis ô ciues ſum præſtantior. At abſq; aqua neque commodè neq; omnino uiuere licet. Sed quid minuta iſta argumenta anxiè ab hominis natura & conditione, qui ſoli ignem nouerunt, colligo? quum lõgè plura ſint, ne dicam propè infinita animãtium genera, quorum uictus, alimenta, uita, ſiue humi paſcantur, ſiue uolitent, ſiue ſerpãt, extra ignem omnem habetur. Veſcuntur autem partim radicibus, partim fructibus, partim carne, neque ad hæc ignem quiſpiam deſiderare illa dixerit: uerùm ſine aqua neq; terreſtre, neque aquatile, neque uolatile ullum uiuere poſſe, perſpicuũ
C eſt. Nam quòd è carne ueſcẽtibus nõnulla bibere negat Ariſtoteles, eſt quidem ut ille inquit: interim tamen illa re uera uictu humidiore uti, nemo puto inficiari poterit. Statuamus itaque illud utilius, ſine quo nullius animalis natura conſiſtere & permanere queat. Relictis autem his quæ cibum capiũt, ad eſculenta, ueluti herbas & fructus, ſermonem traducamus. At quibuſdam ex his neq; quicquam omnino calidi ineſt: quædã uerò ſi quid illius habent, id ſanè quàm exiguum & obſcurum exiſtit. Quid dicã aut enumerem ſingula, uinum, oleum? quid illa omnia quæ per uindemiam legimus? quid ea quorum ſuccum trahimus? ut taceam interim quæ ob oculos poſita ſunt, in
D quibus ſi quid ignis hæret, non poteſt tamen alimenti ſiccioris mutatio, putrefactio, & per corpus digeſtio, quam διάχυσιν Græci uocant, niſi ab humido fieri. Ad hæc maiorem adferre utilitatem id cenſendum, à quo neq; incommodi, neque detrimenti quicquam accipi poteſt: quo quidẽ nomine ut ignis propter pernicié peſſimè audit, ita aqua planè eſt à culpa iſta remota. Quinetiam cum duo nobis proponuntur, nemo illud magis prodeſſe, quod parabilius eſt, & ſine apparatu aliquo magno de ſe uſui eſt, inficiatus fuerit. Si quod ab igne emolumentum expectas, opus eſt impenſa, materia opus eſt: quam ob rem eius copia maior apud diuites, quàm egenos: reges, quàm pri-
E uatam degentes uitam. At hac humanitate prædita eſt aqua, quòd ob æquabilitatem, qui iſtam quærunt, non inſtrumentis, non machinis indigent. Eſt enim eiuſcemodi bonum, quod nullius auxilio, quo utilitatem adferat, opus habet. Iam quum id deteriori loco cenſeatur, quod commodum ſuum, quo grandius copioſiuſq; fit, perdit: quis non uidet ex hoc genere ignẽ eſſe, qui uelut fera aliqua uorax rapaxq;, quicquid in propinquo eſt, conſumeret, ſi nec arte, nec uia intra modum, quo ſit ad uſum, coërceretur? aqua uerò quid habet metuendum? Præterea, ex duobus id, quod cum altero conſociari poteſt, prodeſſe magis credendum eſt. At cum humido igni neque ſocietas eſt,

neque si esset, utilitatis fructum præbere aliquem posset. E contrario, aqua F
etiam cum igne coniuncta, utilitatem habet. Nam aquæ quæ natura calent,
& salutares sunt, & ad curationem morborum adhibẽtur. At humidũ ignẽ,
ni fallor, inuenire non licet. Illa uerò siue calida siue frigida sit, ex æquo ta-
men commodis nostris seruit. Porrò quum elementa bis bina numero tan-
tùm sint: ex se quintum, ut ita dicã, procreasse ipsa uidẽtur. Est id autẽ mare,
& quidẽ certè reliquis omnibus, cũ aliorũ, tum in primis cõmerciorũ gra-
tia haud minus utile. Nam fuit uita nostra aliquando agrestis, & nulla rerum
collatione mutua familiaris, cum elementum istud quintum nos coniunxit,
& perfecta omnia reddidit. Etenim & suppeditatione bonorum, & mutua G
commerciorum pertractatione, hominum consociationem, communitatem
& necessitudinem rectè instituit. Heracliti dictum extat: Nisi sol esset, profe-
ctò quidem esset nox. atq; ita nobis dicere conuenit: Nisi fuisset mare, nullũ
omnino esset animal quod cum hominis feritate comparari posset. Iam illud
ab Indis in Græciam uites, ex Græcia frugum usum his qui transmarinas re-
giones habitant, ex Phœnicia quoque literas, ut obliuioni per memoriam
subsidio esse possent, conuexit. ita non modò uinum frugesq; comportauit,
sed & ab imperitia & ruditate genus humanũ bona ex parte uindicauit. Ec-
quis ergo non præferat utilitatis ratione igni aquam, quum & ad elementa H
unum adiecisse uideatur?

Pro igne contra aquam.

AT in contrarium sermonem quispiam transferens, quatuor elementa
à Deo tanquam architecto ad uniuersi fabricam ita constituta adferere po-
test, ut ex eo dissidio quo à se inuicem omnia dissident, terra atq; aqua, quasi
materia aliis subiecta, in hoc facta fabricataq; sint, ut præter id quòd & mũdi
& ordinis partes sunt, nihil omnino generare, nihil proferre queũt quod à
reliquis non fuerit sibi impartitum. ita quum quadantenus mortua & sopi-
ta iaceant, aër & ignis tanquam effectores ac opifices ad procreationẽ pro-
pè desiderari putati sunt. At inter ista quoque duo principatum ignis obti- I
net: ignis est qui dominatur. Hoc quò perspicuũ tibi sit, fac quæso argumẽtis
induci te patiaris. Terra enim si nihil caloris à natura suppetatur, sterilis &
minimè fertilis iacet. Hanc ignis subiens, & per eam se diffundens, ad pro-
creationem turgidam & cupidam reddit. Nam quid aliud quæso causæ est
quam ob rem petræ & aspera montium saxa fœcunditatis damnẽtur, quàm
quòd ignis aut in totum nihil habeant, aut si quid habent, id oppidoquàm
exiguum est? Ad summam, tantum abest ut ea quæ procreata sunt, aqua cõ-
seruet, aut noui aliquid per se gignat, ut interitus cuiusque rei nihil aliud sit
atque ignis defectio. Calor enim est qui cuncta ut maneant id quod sunt, & K
naturam suam conseruent, efficit. non minus id de ipsa aqua, quàm cunctis
aliis de rebus uerè dicitur. At eo abeunte putrescunt & intereunt cuncta.
Mors enim est & interitus ut omnium, ita aquæ quoque, caliditatis deside-
rium. Cur uerò stagna, & aquæ pigræ, quæ ueluti carceribus clausæ, nullum
quà fluant egressum habent, sed immotæ consistunt, improbæ & putridæ tã-
dem euadunt? quòd scilicet nulla in eis agitatio motúsque existat, qui caloré
uentilando excitet. Illum enim in aquis cummaximè fluentibus & agitatis
conseruat, unde & illas uiuere dicere solemus. Quam igitur rationem adfe-

remus

A remus, ob quam illud inter duo non utilius iudicandum sit, quod alterius causa,propter quam sit, quemadmodum ignis aquæ causa est, existat? Quin etiam id ob cuius absentiam animal omnino interit, præstantius habẽdum. Perspicuum autem id est,quod cum eo priuatũ fuerit,amplius esse nequeat quare causa illius fuisse maximè uidetur.At humiditas etiã ipsis uita spoliatis adest,neq; ab iis ex toto recedit.Non enim possent sanè humidiora corpora putrescere,nisi ipsa putrefactio mutatio quædam sicci in humidũ, aut potius humidorum,quæ in carne sunt, interitus esset. At mors nihil aliud quàm extrema caloris defectio.Quam ob rem frigidissimi mortui,atq; adeò
B etiam insigniter sunt tales,ut aciem nouaculæ si quis tentet admouere,propter incomparabilem frigiditatem obtundant.Et in ipso quoque animantis corpore,quæ minimũ habent caloris,sensu quoq; minus pollent:qualia sunt pili,ossa,& quæcunq; sunt à corde remotiora. Nam ad maiora ferè, quæ ex ignis sunt præsentia,discrimen constituitur.Et stirpes quidẽ cum fructibus, non humiditas de terra procreat, sed hæc cum calore se miscens, talia facit. Hinc aquæ quę omnino caloris sunt expertes,aut perquam parũ,aut omnino non sunt feraces.Cæteroquin si natura sua fructiferæ forent aquæ, non esset ullum tẽpus quo non ederent fructus.At uerò si alia quàm ignis prin-
C cipia quæramus,contrariè se habebunt,& noxiæ deprehẽdentur. Ad ignis autem usum,quà ignis est,opus aqua non habemus: obest enim hæc magis. nam & extinguit illum, & destruit. Porrò aquæ in pluribus usus sine igne nullus est.Etenim cum calida fuerit reddita,utilitatẽ suam in multis diffundit:neq; magnopere etiam noxia esse potest.Quare è duobus iterum præstãtius censendum est,quod omnem utilitatis fructum à seipso præbet, neque alterius ope indiget.Iam uerò aquæ usum uno duntaxat sensu,lauãtibus scilicet,ant alioquin tãgẽtibus nobis percipere licet:at ignis fructus per omnes sensus diffunditur.nam & tactu prodest,& uisus quoq;,propter commodo-
D rum cumulum alios ad se rapit.Nam quòd aliquãdo sine igne fuerit homo, id adeò à uerò abest,ut ne fuisse quidẽ homo unquam absq; igne dici possit. Etenim discrimina ut in rebus aliis,ita quoq; in genere existunt. Et mare caloris beneficio utilius quoque redditum est, atque hoc utilius,quo reliquis aquis calidius magis.nam nisi id esset,ab aliis omnino nõ discreparet.At qui extrinsecus admotionẽ ignis desiderare non uidentur,nõ ita tamẽ illi adfecti sunt,quasi nihil omnino igne opus habeãt.Nam tanta in his est ignis facultas atq; abundantia,ut probabile sit ignis usum satis efficaciter in illis, ne aliunde expetãt,redũdare.Aqua uerò nunquã ita se habet,ut externis rebus
E non egeat.Interim tamẽ ignis,quia uirtutis multæ cõpos est,sibi ipsi sufficit. Quemadmodũ enim dux præstantior est cẽsendus,qui ciuitatẽ tali apparatu instruit,ut externos auxiliarios non expectet:ita quoq; elemẽtum quod aliis auxilio uenit,ipsum sibi nullũ expetit,præstare arbitrandum est. Hoc ipsum quoq; de aliis animãtibus,quæ ignẽ desiderare nõ uidẽtur,adferendũ.At uerò quispiã utilius è cõtrario illud adferere queat,quo solo utimur, & quod rationis facultate tanquã præstantius aliquod apprehẽdere licet.quid enim ratione utilius,aut apud homines magis charum?Verùm interim bruta animantia ab hac utilitate excluduntur. An tu itaque illud minus fructuosum

esse credideris,quod prouidentia melioris animantis repertũ est? Age uerò, F posteaquam rationis mentionem fecimus,quid ad uitam humanam iuuandã artificio utilius præstantiúsque? At omnes artes ignis inuênit:ignis etiam est qui eas conseruat.qua de causa Vulcanum ducem iis præfecerunt. Cæterùm exiguum temporis uitæ spacium nobis datũ est.nam somnus,ut ait Aristo, tãquam publicanus,dimidium huius ad se rapit. Ego uerò tenebras per noctem perpetuò uigilare adsereré,si quis usus esset uigiliarũ,& nisi nos multorum bonorũ per diem ignis participes fecisset,discrimenq; inter diem noctémque posuisset. Itaque quũ nihil sit uita charius utiliusq;,hanc uerò ignis non conseruet modò, sed & amplificet: quis dubitet igne nihil esse utilius? G Quinetiam quod à sensuum temperamento plurimum sumit,hoc utique & præstantius censendum est. Iam perspicuum est,sensum haud ullum quidem humiditatis portionem sine spiritus & ignis admixtione usurpare. Igné autem,ueluti qui uitale facit,quilibet sensus arripit: præ reliquis tamen hunc eximiè uisus,qui inter reliquos omnes facilè acutissimus (quum sit is ueluti ignea fax,Deorumq; fidem exhibuerit)iudicatur. Hoc ipso uisu ad cœlestes motiones animam nostram accómodamus & cóformamus: quod à Platone scriptum esse commemini.

H

PLVTARCHI CHAERONEI PHILOSOPHI CLARISSIMI PROBLEMATA,

Petro Lucensi interprete.

1 QVID est quòd noua nupta quum in matrimonium datur, ignem & aquam iubetur attingere? An quòd in elementis ac principiis eorum alter maris, altera fœminæ locũ tenet: & is principium motionis iniicit, illa uerò subiecti ac materiæ uim habet? An quòd ignis purgat,aqua uerò circũfert I ac lustrat:uxoré uerò purã & castã permanere oportet? An aliud potius? quòd quemadmodũ ignis humoris expers, nec alit quicquã,& ieiunus est atq; aridus,aqua uerò sine calore sterilis est & ignaua: sic mas & fœmina nisi coëant,disiuncti languescant, & nihil efficiant necesse est: quorum coniunctio in matrimonium coëuntibus conuictum perficit, qui deserendus nõ est,& omnis fortunæ casus communiter subeundus, etiamsi nullius boni nisi ignis & aquæ participes inter se futuri sint.

2 QVID est quòd nec plures,nec pauciores, sed quinque tantummodo faces in nuptiis accendunt,quas Cereos appellant? An illud est quod Varro K prodidit,imperatores tribus uti solitos esse, ædilibus plures adhiberi: moris est autem,ut ab ædilibus qui uxores ducunt,faces accendant? An quòd quũ plurimis in rebus numeris utantur,tum cæteris melior ac perfectior sit,& ad nuptias impar numerus conuenientior atque aptior habeatur? Par enim numerus & interuallum suscipit, & eius paritas aduersatur ac pugnat. Impar uerò omnino scindi non potest,sed si diuidatur,semper aliquid cõmune relinquit. Ex omnibus uerò imparibus numeris quinarius potissimũ nuptialis est. Tria enim primum imparis locum tenent, duo uerò paris:ex qubus

tanquam

A tanquam ex mare & fœmina quinarius cõmiſcetur numerus. An illud magis, quòd quum lux generationis ſignum ſit, mulier uerò non plureis quam quinque uno partu natura poteſt edere, idcirco totidem utuntur facibus? An quòd deos quinque precari eos putant, qui matrimonio coniunguntur, Iouem adultum, Iunonem adultam, Venerem, Suadelam, & in primis Dianã, quam etiam in partu & doloribus mulieres inuocant?

3 CVR Romæ quum Dianæ multæ ſint ædes, eã ſolùm quæ in angiportu eſt, qui Patricius dicitur, uiros ingredi nefas eſt? An ob eam fabulam quæ dicitur, quendam quum eo in templo mulieri quæ Dianam ſalutatum ue-
B niſſet, uim attuliſſet, à canibus diſcerptum fuiſſe, inde orta ſuperſtitione homines ingreſſu abſtinuiſſe?

4 CVR in cæteris Dianę templis ceruorũ cornua planè affigunt, in Auẽtino boum tantummodo ſuſpendere conſueuerunt? Quid ita? An id ueteris caſus memoria & recordatione fieri putandũ eſt? Fetũt enim in Sabinis Antroni Coratio bouem inſigni ſpecie ac magnitudine natam fuiſſe: à diuino deinde quodã monitum, ſi quis eam bouẽ in Auentino Dianæ immolaſſet, fatum eſſe, eius qui rem diuinam feciſſet, ciuitatẽ, totius Italiæ imperio potiri: hominẽ, re credita, ut bouem immolaret, ſtatim Romã ueniſſe. Seruũ in-
C terim Seruio regi clàm rem omnẽ indicaſſe. illum è ueſtigio Cornelio ſacerdoti imperaſſe, ut Antroni, antequam is rem diuinam faceret, in Tyberim ſe ablueret rite, præciperet: ſic enim eos qui litare uellent, facere cõſueſſe. Antronem cupidè profectum lauiſſe. Seruium interim occupaſſe, ac Dianæ bouẽ immolaſſe, & cornua templo affixiſſe. Hoc Iuba monumentis mandauit, & Varro: niſi qnòd Antronis nomen Varro non prodidit, nec à Cornelio ſacerdote, ſed ab ædituo deceptum fuiſſe dicit.

5 CVR eos qui in agro externo diem ſuum obiiſſe falſò nunciati ſunt, ſi poſtea reuerterint, ianua in domum non admittuntur, ſed per tegulas aſcẽ-
D dẽtes, intrò ſeipſos demittũt? Varro enim omnino cauſam fabuloſam tradit. Dicit enim bello Siculo nauali pugna commiſſa, quum eo prælio multos occidiſſe falſò nunciatum eſſet, omnes poſtea reuerſos breui interiiſſe. Vni autem ianuam ingredi conanti, temerè clauſam obſtitiſſe, nec quum aperire conaretur, potuiſſe. Hominem ibi pro foribus conſopitum in ſomnis ſpeciẽ uidiſſe, qua ſuper tectum per imbrices deſcenſus in domum ac delapſus oſtẽderetur. Quo facto felicem fuiſſe, & ad ſenectutem perueniſſe. Inde poſteris morem fuiſſe proditum. Sed uide ne hæc quodammodo Græcis ac noſtris ſimilia eſſe uideantur. nõ enim caſtos putabant, nec illis omnino admiſcebã-
E tur, ſed procul à templis arcebãt, quibus funus tanqnam mortuis & exequiæ factæ fuiſſent. Ferunt autẽ quendã, qui hac ſuperſtitione huic religioni obnoxius teneretur, Ariſtinũ nomine, Delphos miſiſſe qui deũ ſuo nomine precarentur, ut eum quibus ob hunc ritum difficultatibus teneretur, abſolueret: Pythiam illis reſpondiſſe, quæcunq; puerpera facere conſueſſet, ubi omnia rite obiiſſet, tum diis immortalibus ſacrificaret. Ariſtinum oraculo accepto, ac probè cognito, ſeſe quaſi modò in lucem editum, mulieribus lauandum, obligandum, lactandúmque præbuiſſe: ſic deinde cæteros omnes Hyſteropotmos appellatos facere inſtituiſſe. Sunt qui dicant morem hunc ante

Aristinum fuisse,& antiquum morem esse. Mirari ergo non oportet,si Ro- F
mani quoque eos qui semel sepulti mortuorum numerum tenuissent,limẽ
ingredi prohiberent,quippe qui uel egredientes rem diuinam faciũt, & sa-
crificio facto ingrediuntur:sed desuper per impluuium descẽdere iubebant.
Piacula planè omnia sub diuo obire consueuerunt.

6 CVR institutum est ut mulieres cognatos ore osculentur? An,ut multi
putant,quòd his uini usus interdictus esset,& idcirco ne bibentes laterent,
sed domesticorum congressu redarguerentur,osculandi consuetudo indu-
cta est? An probabilior huius rei causa est quã scripsit Aristoteles? Illud enim
uulgatum,& quod iampridem heroicis temporibus factum fuisse dicitur,in G
Italia mulieres Troianæ, ut uidetur, facere ausæ sunt. Nam quum ad Italiæ
littus appulissent,& uiri ad unum omnes relictis nauibus in terram descen-
dissent, naues incenderunt, quòd diuturni, ac longi erroris eas pertæsum
esset,& maris tæderet. Metu deinde uirorum pauidæ,propinquos ac dome-
sticos complexæ,osculando, ac blandè appellando, ut cuique occurrissent,
facinoris conscientia salutabant. Hoc pacto mitigatis animis,& inter se cõ-
ciliatis,mansit postea consuetudo,ut hac inter se comitate uterẽtur. An ma-
gis hoc tributum est mulieribus quò simul & honore & potestate augerẽ-
tur,si multos cognatos ac propinquos habere uiderentur? An quòd cogna- H
torum connubiis lege prohibitis,hoc comitatis genus ad osculum usq; pro-
cessit,& hoc solum cognationis signum,& communicatio relicta est? Super-
ioribus enim temporibus, quæ se aliqua necessitudine attigissent, uxores
non ducebant,quemadmodum ne nunc quidem sorores. Sed non ita pridẽ
factũ est ut neptes uxores ducere permitterent. Vir quidam sanè pauper,cæ-
terùm bonus,& in primis popularibus acceptus,quum neptem cui dos am-
pla esset relicta,in matrimoniũ accepisset, locuples ex eo & copiosus factus
est. Eius rei accusatus,iudicio multitudinis absolutus est. Plebiscitum deinde
factum, ut in ducendis uxoribus ad neptes usque ascendere liceret:superior I
autem necessitudo prohiberetur.

7 QVID est quòd uir ab uxore,uxor à uiro,dono aliquid accipere prohi
betur? An quòd,ut Solon scripsit,morientiũ donationes ratæ sunt,nisi quis,
inquit,necessitate coactus, aut ab uxore persuasus? necessitatem enim quasi
uim afferentem excepit:uoluptatem uerò quasi decipientem. Sic uxorũ do-
nationes ac uirorum,suspicione non caruerunt. An quòd uilissimum bene-
uolẽtiæ signum donatio sit? Dant enim & alieni,& qui non amant. Idcirco
hoc dandi lenocinium ex matrimonio sustulerunt,ut non mercenarium,sed
gratuitum & spontaneum sit hoc totũ,amare & redamari. An quòd ab aliis K
accipiendo corruptæ alienos admittunt, grauissimum uisum est gratis suos
diligere? An illud potius,quòd uiri & uxoris rem communem esse oportet?
Nam qui quod datum est,accipit:is quod datũ non est,id alienũ esse censere
didicit:quo fit ut exiguum inuicem dando,totum perdant.

8 QVID est quòd à genero ac socero iisdẽ aliquid dono capere nõ licet?
An idcirco à genero,ne fortè per parentẽ munus ad uxorẽ redire uideatur?
à socero autẽ,quòd qui nihil dedisset,eum nihil accipere par esse uisum est?

9 CVR siue ex agro,siue peregrè domum redeant qui uxores domi ha-
bent,

A bent,aduẽtus ſui nũcios præmittũt?An quòd hoc eius eſſe cẽſent, qui ſe abſente uxorẽ nihil improbè facere ſibi perſuadeat: derepẽtè uerò & inopinatò ſubuenire,inſidiatoris:idcirco uxorũ expectationi ac deſiderio bonis eas nũciis afficiẽdo, q̃citiſſimè ſatisfieri ſtudẽt?An illud potius,quòd ſcire nimiũ auẽt,ſi ſaluas domi,ac ſui deſiderio affectas ſint offenſuri?An quòd pluribus domi negociis in adminiſtrãda re familiari abſentibus uiris uxores occupẽtur,& cũ domeſticis plerunq; diſcordẽt,ut his omnibus remotis,iucundè ac trãquillè ab uxorib⁹ excipiãtur,de ſuo eas aduẽtu prius fieri certiores uolũt?

10 CVR deos ſalutantes caput operiunt,uiris autem dignitate præditis,&
B honore dignis,ſi quo caſu occurrerint,caput aperiunt?Hoc enim illam quoque dubitationem uidetur augere.Nam ſi quæ de Aenea ferũtur, uera ſunt, ut prætereunte Diomede caput operiens rem diuinam fecerit:rationem habet,nec repugnat,ut quemadmodum in occurſu hoſtium caput uelemus,ſic amicis ac bonis uiris obuiã facti capita detegamus.Nam quod ad deos pertinet,id proprium non eſt,ſed caſu accidit,& ab illo ſeruatum poſtea manſit.Qnòd ſi aliud dicendum eſt, uide ne illud ſolum qnærẽdum ſit,quamobrem deos uenerantes capita uelentur. Alterum uerò cõſentaneum eſt.Potentioribus enim occurrentes idcirco caput aperiunt,non ut eis aliquid ad-
C dant,ſed ut inuidiam potius detrahant,ne pares diis immortalibus honores poſcere,néue eodem cultu delectari uideãtur. Deos uerò idcirco ſic adorabant,ut aut operiendo capite ſeipſos humiliores redderẽt,aut metu ne quid ignominioſum ac triſte inter precandum aliunde auribus accideret, idcirco ueſtem ad aures uſque attollebant.Hoc autem eos uehemẽter uitaſſe, ex eo facilè perſpici poteſt,quòd oraculum adeũtes æra pulſari, & quammaximũ ſtrepitum fieri uolunt.Aut illud eſt quod Caſtor dicit,mores Romanos Pythagoricis comparans:Genium qui unicuique noſtrũm ineſt,deos qui extra ſunt,rogare,& caput uelando ſupplicare,animi ſcilicet uelamentũ ac reue-
D lationem per corpus quodam ænigmate oſtendentem.

11 QVID eſt quòd Saturno capite aperto immolant?An quòd ueládi capitis ritum Aeneas tradidit,Saturni nerò ſacrificium peruetuſtũ eſt?An illud potius,quoniam diis cœleſtibus immolantes uelantur,Saturnum nerò ſubterraneũ & terreſtrem deum eſſe arbitrantur?An quòd ueritas occuli obſcurãue non poteſt,ueritatis autem parentem ac deum Romani Saturnũ habent?Sed quid eſt quòd Saturnum ueritatis patrem ducũt?An quòd,ut plerique philoſophi cenſent,Saturnum tempus eſſe exiſtimant, ueritas autem tempore inuenitur?An illud,quòd fabuloſa illa Saturni tempora,qui iuſtiſ-
E ſimus omnium fuiſſe dicitur,ueritatem maximè coluiſſe neriſimile eſt?

12 QVID eſt quòd Honori aperto capite rẽ diuiná faciunt?An quia ſplẽdidum quiddã & illuſtre,& apertum ac latè patens gloria? Qnam igitur ob cauſam honeſtis ac bonis uiris caput aperiunt,eadẽ adduci uidẽtur,ut eiuſdẽ cultum cognominem deum eodem more nenerentur.

13 QVID eſt quòd filii quidem tecto capite parentes efferunt, filiæ uerò nudo,ac ſparſis crinibus?An quòd patres tanquam deos à maribus coli cõuenit,quos tamen eoſdẽ filias luctu proſequi magis deceat?utriq; enim quod ſuum eſt lex tribuens,ex ambobus quod oporteret & deceret efficit. An ea

lugenti accõmodata ſunt,quæ ſunt inuſitata:conſueuerunt autẽ magis oper- F
to capite mulieres,at uiri contrà aperto in publicum prodire? Apud Græcos
enim ſi quid aduerſi acciderit,ut mulieres tonderi,ſic uiri comas alere con-
ſueuerunt:quòd uiri tondere,mulieres uerò promiſſiores habere crines mo-
ris eſt. An filios ob eam quam diximus cauſam uelari mos eſt? Nam ut Varro
dicit,filii ſic ſepulchris parentum obuerſantur, quaſi deorum templis, pari
cultu utroſque uenerantes:quorum in buſtis cumprimum in os aliquod in-
ciderint,eum qui mortuus ſit,in deorum numerum relatum eſſe dicũt. Mu-
lieribus autẽ ne aperto quidẽ eſſe capite omnino licebat. Eſt enim proditum
memoriæ,Sp. Carbilium primum Romanorũ omniũ ſterilitatis cauſa uxo- G
rem repudiaſſe. Hunc ſecutus Sulpitius Gallus,idcirco uxori nũcium remi-
ſit,quòd eam in caput ueſtem deducere animaduertiſſet. Idem fecit P. Sem-
pronius,quòd eius uxor ludos funebres ſpectaſſet.

14 CVR Terminũ,cui Terminalia faciunt,deum putantes,nihil ei anima-
tum ſacrificant? An quòd terminos Romulus agro ſtatuit,quò progredi,ac
uicinos mulctare licitum eſſet,atque omnem agrum proprium exiſtimare,
quò,ut Lacon dicit, haſta perueniat? Numa uerò Pompilius uir ciuilis ac
iuſtus,& in primis ſapiens, agri terminos cum finitimis conſtituit, & ipſis
finibus Terminum ominis cauſa nominans, quaſi præſidem, & amicitiæ ac H
pacis cuſtodem, ab omni cæde ac ſanguine eum incontaminatum conſer-
uari oportere exiſtimauit.

15 QVID eſt quòd ancillis ædem Matutæ ingredi fas non eſt,unam uerò
tantùm mulieres introducunt,quam alapis cædunt? An quia hanc unam ita
pulſari,ſignum eſt ſeruas aditu prohiberi? reliquas autẽ propter fabulas re-
pellũt? Ino enim uirum rem cum ſerua habere ſuſpicata,filium deperiiſſe di-
citur. Setuam uerò Græci ex Aetolia oriundam fuiſſe dicunt,nomine Anti-
pherã. Ex quo apud nos in Chæronea prò æde Matutæ ædituus lotũ tenẽs
pronunciat, non ſeruam ingredi,non ſeruum:non Aetolum,nõ Aetolam.

16 CVR apud hanc ipſam deam ſuis quidem filiis bona non optant, quũ I
nepotibus id tribuant? An quòd Ino miti quodam & humano ingenio eſſe,
& ſororis filio mammã præbuiſſe,in filiis uerò infelix extitiſſe uidetur? An
aliter potius,quòd moralis & pulchra in primis cõſuetudo, & multum in-
ter neceſſarios beneuolentiæ comparans exiſtimata eſt?

17 QVID cauſæ eſt quòd plerique copioſi & locupletes,ſubſtantiæ ſuæ
decimam Herculi offerebant? An quòd ille quoque in Palatino boum quas
Geryoni abſtulit, decimam immolauit? An quòd Romanos ab Hetruſcis
decimari ſolitos liberauit? An hæc hiſtoriam nec omnino uerã,nec ueriſimi-
lem habent,Herculi uerò tanquam edaci & ſplẽdido, prolixè atque opipa- K
rè parabant,& ſacrificium faciebãt? An illud potius,quaſi odioſas ciuibus &
moleſtas nimias diuitias comminuentes,& ut bonæ corporis habitudini ad
ſummũ prouectæ aliquid detrahẽtes, eo pacto maximè coli Herculem exi-
ſtimabant? Quem idcirco luxuriam coercere & cõprimere delectaret, quòd
ipſe paucis contentus tenuiter continentérque uixiſſet?

18 QVID eſt quòd Romani Ianuarium principium anni faciunt? Anti-
quis enim tẽporibus Martius primus omnium numerabatur:quod cũ mul-

tis

A tis ſignis perſpici poteſt,tum eo ma[illegible]mè,quòd quintum à Martio & ſextũ, & reliquos deinceps uſque ad extremum à Martio numerant. Decembrem enim nouiſſimum appellant,à Martio ſcilicet recenſentes. Ex quo nonnulli opinati ſunt,ueteres Romanos non duodecim,ſed decem menſibus annum compleſſe,& ob eam rem quibuſdã menſibus plures quàm triginta dies addidiſſe. Sunt qui monumentis mandarint, Decembrem à Martio decimum computari:hunc & deinceps ſubſequi Ianuarium: Februarium eſſe in quo & purgationibus utuntur, & mortuis parentant anno finiente. Hũc poſtea ordinem commutatum eſſe conſtat, & Ianuarium primum omnium
B numerari cœptum,quòd primo huius mẽſis die, quem Calendas Ianuarias appellãt,primi Cõſules exactis regibus creati ſunt. Veriſimilius illud, quod quidam dicunt, Martium à Romulo primum omnium fuiſſe numeratum, quòd homo acer ac bellicoſus, atque adeò bellandi amore inſanus, Marte ſatum ſe exiſtimans,parentis ſui cognomen cæteris menſibus præponendũ eſſe cẽſuit. Numa Pompilius deinde,uir pacatus, & pacis atque ocii ſtudioſus,quum ciuium animos à bello ad agriculturam traducere contendiſſet, Ianuario inter menſes principatum dedit,& Ianum quaſi ciuilem & agriculturæ magis quàm rei bellicæ ſtudioſum, ad ſummos honores cultumque
C prouexit. Sed uide ne Numa Pompilius magis cõſentaneum naturæ,quantum ad nos attinet, principium anni ſumpſerit. Omnino enim eorum quæ in circulo circunferuntur, nihil eſt quod natura aut extremum ſit aut primum, ſed lege factum, ut aliud alii ſtatuant anni principium: optimè uerò qui poſt hybernum tropicum, annum inchoant, quum ſol finem ulterius progrediendi faciat,rurſus ad nos ſe recipit. fit enim naturale quodammodo huiuſmodi principium, quo & lucis tempus nobis augetur, tenebrarum uerò & noctis diminuitur,princeps denique & totius ſubſtantiæ fluxæ au-
D ctor propius accedit.

19 QVID eſt quòd Floræ,quam Bonam deam nominãt,omni florum genere templum exornantes mulieres,domum myrtos non importent, præſertim quum ambitioſius cunctis germinum ac florum uarietatibus uti ſoleant? An illud eſt quod à fabulatoribus dicitur, Floram Flauii diuinatoris uxorem fuiſſe, quæ quum uino clanculum uberius uteretur, deprehenſam myrteis uirgis ac flagris à uiro cæſam fuiſſe dicitur:inde factum eſſe ut myrtus in eius ædem non inferatur? Vinum autem quum mulieres ei libant, lac appellant. An quòd à multis,tum uerò rebus Veneris caſtæ ac puræ ſacrum illud obeunt? Non ſolùm enim uiros excludunt,ſed quum ſolenne ſacrificiũ
E faciunt,quicquid maſculum eſt,domo exigunt. Myrtum igitur quaſi Veneri dicatã,religioſam habent. Nam quam nunc Murciam Veneré nominãt,antiquitus,ut uidetur,Myrteam appellare conſueuerunt.

20 QVID eſt quòd Latini picum uenerantur, & eo uehemẽter abſtinent? An quòd Picum uxoris ueneficio mutatum ferũt,auem deinde factum oracula edere, & interrogantibus reſpondere ſolitum? An hoc cum incredibile, tum monſtri plenum exiſtimandum,& altera fabula multo eſt ueriſimilior? Romulo ac Remo quũ regis iuſſu expoſiti eſſent,non modò lupã mammas infantibus præbuiſſe,ſed picum quoq; ad infantes uẽtitaſſe,atque eos aluiſſe?

Nam nunc quoque locis nemorosis ac syluestribus, in quibus crebrò picus F
appareat, lupum uersari animaduersum est. An illud magis, ut aliam alii deo
auem, sic picum Marti sacrum putauerunt? Est enim natura fidens & elatus
atque audax: rostrum quidem adeò firmum habet, ut robora subuertat, quũ
truncum sæpe pulsando ad medullam usque peruenerit.

21 CVR Ianum bifrontem esse antumant? sic enim eum & fingunt, & pin-
gunt. An quòd græcus Perrhebus fuit? sic enim monumentis proditum est.
Is postea quàm in Italiam traiecisset, & apud barbaros consedisset, linguam
simul cum uictu cómutauit. An illud potius, quòd Italos agrestes ac barba-
ros ad humanitatẽ uitæ cultúmque traductos, & agros colere, & rempubli- G
cam administrare instituit?

22 QVID causæ est quòd in æde Libitinæ, quæ ad sepulturam pertinent,
uendere consueuerunt, Libitinam nihil aliud nisi Venerem esse existiman-
tes? An hoc unum ex Numæ Pompilii commentis fuisse putandum est, ut
discant homines talia non aspernari, nec táquam rem pollutam aut sceleratá
fugere? An ea re homines fragilitatis & imbecillitatis humanæ admoneri pu
tant, quòd una & eadem dea principium ac finem nitæ in potestate habeat,
quippe quæ ingredientibus uitam uel decedẽtibus præsideat? Delphis enim
Epitymbiæ Veneris exigua sanè statua posita ostenditur, ad quam manes ad H
parentationes & libationes & elicere & euocare consueuerunt.

23 CVR tria mẽsis prícipia, & dies quasi quosdá legibus præstitutos habẽt
qui dierũ idem interuallũ in medio capiunt? An illud uerũ est, quod Iuba in
historia scribit, magistratus Calendis populũ uocare, & in qnartũ diẽ Nonas
indicere solitos esse? Idus enim diẽ religiosum putabát. An illud magis, qnòd
lunæ uarietatibus tẽpora describentes, tres omnino singulis mensibus lunæ
mutationes fieri animadnertebát? Primá, quũ soli congressa penitus occul-
tatur. Deinde quũ solis radios ac lumẽ elapsa, ab occasu incipit apparere. Po
stremò quum solaribus radiis collustrata pleniluniũ efficit. Nominant autẽ I
lunæ occultationẽ, quũ scilicet nõ apparet, Calendas. Quicquid occultè fit,
clá fieri & celari latinè dicitur. Primã uerò Nonas appellát, iustissimo qui-
Hæc desidera bãtur in uersione. dẽ nomine, γνμλιλιαν ὥσπερ. κ) γὰρ αὐτὸν τὸν νέον κ) καινὸν ὅλως ἡμᾶς προσαγορεύειν. Idus autẽ
aut propter speciẽ, & undiq; collucẽtis lunæ pulchritudinẽ, aut cognomẽ il-
lud Ioui attribuẽtes. Sed certissimũ dierũ numerũ exequi nõ oportet, nõ ex
eo quod parũ abest calũniari, quandoquidẽ uel hoc tẽpore quo ad summũ
astrologiæ peruentũ est, inæqualitas tamẽ temporũ mathematicorũ peritiá
uincit, & eorum numeros ac supputationes sæpissime fallit ac fugit.

24 QVID est quòd postridie Calendas, Nonas, Idus, nec quoquam exire, K
nec peregrè proficisci consueuerunt? An quòd, ut plurimi censent, & Li-
uius auctor est, post Idus Quintiles, quas nunc Iulias uocant, Tribuni militũ
eductis copiis ad Alliam fluuium à Gallis superatis, urbem funditus deleue-
runt? quem diem quum postea religiosum habuissent, & procedente tem-
pore, ut fit, mos inoleuisset, eadẽ superstitio tãtũ ualuit, ut dies postridie Ca-
lẽdas ac Nonas similiter religiosi haberẽtur? An hoc multis modis absurdũ
est? Alio enim die apud Alliá malè pugnatũ est, quẽ Allienſem à fluuio no-
minantes, infaustũ habent Romani. Quumq; multi religiosi sint dies, haud-

quaqnam

A quaquam ſingulis menſibus homonymos obſeruant:uerùm unumquenque
diem in quo tunc calamitas accidit, ei qui poſtridie Nonas & Calendas ſe-
quitur,adſiſtere,ut omnem pari ſuperſtitione inuoluant,nullam uerò ſimili-
tudinem habere. Vide igitur ne quemadmodum primum menſem diis cœ-
leſtibus conſecrauerunt, ſecundum uerò inferis, in quo & purgationibus
quibuſdam utuntur,& mortuis parentant:ſic & dies alios quidem quaſi au-
ctores ac principes,ut dictum eſt,tres ſcilicet feſtos & ſacros poſuerint : eos
autẽ qui deinceps ſequũtur,diis manibus attributos, religioſos & infauſtos
habendos exiſtimauerint. Græci enim Calẽdis deos uenerãtes,eũ qui ſequi-
B tur,ſemideis ac dæmonibus attribuerũt. Secundus quoq; crater ſemideis &
heroidibus libari ſolet. Omnino numerus quidam tempus eſt:numeri autẽ
principiũ,numẽ.eſt enim unitas, quam ſecutus binarius unitati aduerſatur,
& parium primus eſt numerus. Par uerò indigẽs quidẽ,imperfectũ & inde-
finitum,quemadmodum rurſus impar terminatus eſt & terminat,ac perfe-
ctus eſt. Quo fit,ut Nonas quinto poſt Calendas die ſubiiciant, Idus autem
Nonis nono pòſt die demum numerent. Terminãt enim principia impares
numeri:qui uerò principia excipiunt pares deinceps numeri,nec uim habẽt
ullam,nec ordinem. Quo fit ut his nihil agere inſtituant,nuſquam exeãt,aut
C peregrè proficiſcantur. Quo loco illud Themiſtoclis repetere alienum non
fuerit,diem qui poſtridie diei feſti fuiſſet, cum die feſto litigaſſe.illum enim
multum negocii ac laboris habuiſſe,ſe autem effeciſſe ut quiete & ocioſe re-
bus partis perfruerentur homines. Tum dies feſtus:Næ tu quidem uerum
dicis. niſi enim ipſe feciſſem,tu non fuiſſes. Hoc Themiſtocles aduerſus eos
qui poſt eum ab Atheniẽſibus imperatores facti fuerant,dixiſſe fertur, futu-
rum fuiſſe ut eorum nemo cognoſceretur, niſi ciuitatem ipſe conſeruaſſet.
Quoniam igitur omnis ſtudioſa peregrinatio atque actio,apparatus & ad-
miniſtrations indiget: ueteres autẽ Romani diebus feſtis nihil omnino ne-
D gocii agebant, aut prorſus curabant, ſed rebus diuinis penitus dediti erant,
idque ſic agebant,ut nunc quoque ſacerdotes rem diuinam facturi propo-
nere & edicere conſueuerunt,iure optimo:ſtatim enim peractis feſtis exibãt
uacui omni cura ac negocio,nihil agebant,quippe qui eſſent imparati,atque
illum diem,ea quæ uſui eſſent excogitando,in apparatu conſumebant. An
ſicut etiam nunc factis uotis deo,uenerari, in templis ſedere, ac permanere
conſueuerunt,ſic non continuò dies operoſos diebus ſacris & feriatis ſubii-
cicndos putauerunt, & aliquid interualli intercedere uolebant, præſertim
quum præter opinionem ac uoluntatem moleſta ac grauia perſæpe in uita
E accidere ſoleant?

25 QVID eſt quòd in luctu mulieres albis ueſtibus induuntur? An ut ma-
gos aiunt aduerſum orcum ac tenebras inſtructos, claritati ac luci ſeipſos
comparantes,hoc facere putandum eſt? An quemadmodum mortui corpus
albis ueſtibus induant,& propinquos idem facere uolunt? Corpus autem id-
circo ſic ornant, quandò animum non poſſunt,quem purum ac ſplendidũ
deducere uolunt,quaſi iam emeritum,& magno ac uario certamine libera-
tũm? An tenuitas his in rebus ac ſimplicitas maximè decet, infectæ autem
ueſtes tum ſuperfluitatem præ ſe ferunt,tum elegantiam ac ſumptum? Non

enim minus aduerſus nigrum quàm purpureum colorem illa dici poſſunt: F
Doloſæ ueſtes,doloſi uerò etiam colores. Quod autem ſua ſponte,non arte
nigrum eſt,natura tinctum eſt,& opaco admixtum uincitur. Solum igitur
album,ſyncerum ac purum ac minimè inquinatum eſt:quare mortuis aptiſ-
ſimum. Defunctus enim ſimplex quiddam factum eſt,purum,& omni com-
mixtione uacuum, nihil planè aliud niſi quodam quaſi tinctorio ueneno,
ſic corpore liberatus. Argis uerò in luctu ueſtes albas induunt, ut Socrates
dicit,aqua ablutas.

26 QVID eſt quòd omnes muros ſanctos putant,portas non item? An il-
lud eſt quod à Varrone ſcriptum eſt: Murum quidem ſanctum haberi opor- G
tere,ut pro tuendis mœnibus ſtudioſe propugnẽt, ac mortem oppetant? Sic
enim uidetur & Romulus fratrem interfeciſſe,quòd locum ſanctum,& quẽ
tranſgredi nefas eſſet,tranſire non dubitaſſet,& prophanũ reddidiſſet. Por-
tæ uerò conſecrari idcirco nõ poſſunt,quòd cum alia multa ad uſum neceſ-
ſaria exportare atque importare, tum uerò mortuos per eas efferre conſue-
uerunt:& quòd qui ab initio urbes cõdunt, quantumcunq; loci ædificaturi
ſunt,aratro attingunt,cui marem bouem ac fœminam ſubiugant. In murorũ
uerò deſcriptione quum portarum ſpatia metiuntur,uomerem detrahunt,
ac ſic aratrum trãſferunt,quaſi quicquid exaratum ſit,ſacrum & inuiolatum H
futurum eſſe uideatur.

27 QVID eſt quòd pueros ſi Herculem iurant, id ſub tecto facere prohi-
bent,& ſub dium progredi iubent,quod ut ſub dio faciãt, ideo exire iubẽt?
An ea cauſa eſt,quam multi afferunt, Herculem non umbra atque ocio, ſed
labore ac periculis delectatum,non domi,ſed foris ac ſub diuo uitam egiſſe?
An illud magis, quòd is deus non indigena,ſed externus & aduena eſt ha-
bitus? Nam nec Dionyſium iurant ſub tecto,externum & ipſum deũ,ſi qui-
dem eſt Dionyſius. An hæc quidem dicuntur,& ioco apud pueros adhiben-
tur, ut aliud occultius agatur, ne pueri ſic temerè inſueſcant deierare? Sic I
enim Phauorinus aiebat. Hoc enim quaſi de induſtria moram efficit, & de-
liberandi dat ſpatium. Phauorinum uerò rectè putaſſe, nec commune, ſed
proprium huius dei hoc quod fit exiſtimaſſe,ex his quæ de Hercule ferũtur,
facilè coniici poteſt. Ferũt enim hunc in primis religioſum fuiſſe,& ad ius-
iurandum uerecundiſſimum, quippe qui ſemel in omni uita iurauerit, idq;
ſoli Phyleo Augei filio: quocirca Pythiã hoc iuriſiurãdi genus Lacedæmo-
niis propoſuiſſe,ſatius ac melius illis fore ſi abſque iureiurando affirmaſſent.

28 QVID eſt quòd nouam nuptam ipſum limen tranſcendere non per-
mittunt? An quòd qui primas mulieres rapuerunt, ſic eas domibus intule- K
runt,non ipſæ ingreſſæ ſunt? An eò inuitæ ingredi uideri uolũt, ubi pudici-
tiam ſunt amiſſuræ? An quòd potius ſignum eſt ipſam non ſua ſponte do-
mum exiturã,nec ſuos relicturã fuiſſe,niſi cogeretur,quemadmodũ ui coa-
cta ingreſſa eſſet? Nã apud nos quoque in Bœotia currus axem pro foribus
comburunt,ſignificantes ſponſam intus manere oportere, tãquam eo ſub-
lato quod eam aſportaturum fuerat.

29 QVID cauſæ eſt quòd ſponſam introducentes iubent dicere, Vbi tu
Caius,ego Caia? An ita cum uiro quaſi depaciſcitur,ut omnia communia
ſint,

A sint,& pariter imperẽt?nec aliud his uerbis ostẽditur, nisi, Vbi tu dominus, ac domus compos,sic ego domus domina atq; hera. His autẽ uerbis & aliis utuntur communibus,quemadmodum legulei C.Seium,& Lucium Titium usurpare solent,& philosophi Dionem,Theonẽ. An magis propter Caiam Cæciliam,honestam sanè mulierem ac bonam,uni ex Tarquinii liberis collocatam,cuius in* Sanctæ templo statua ex ære posita est? Inerãt iampridem & sandalia & colus,pudicitiæ & industriæ suæ certa monumenta.

* M. Anci. sic apud Plin. lib. 8. cap. 48.

30 QVID est quòd in nuptiis Talasii nomen crebrò iactatur? An propter lanificium,quod quasillum uocant Romani,& sponsam introducentes pel-
B lem substernunt,ipsa uerò colum secum infert & fusum,uiri autem ianuam lana coronat ac cingit? An illud uerum est,quod historici tradiderunt: adolescentem quendam in rebus bellicis strenuum, & in primis præclarum, & alioqui uirum optimum,Talasium nomine, Romæ fuisse: sed postea quum Romani Sabinorum filias,quæ ad ludos uenerant,de composito rapuissent, uirgo egregia specie Talasio ferebatur à popularibus quibusdam & Talasii clientibus,clamitantibus, quò tutius eam auferrent, nec quisquam accederet qui eam abstraheret uiolarétque, puellam Talasio ferri. Reliqua igitur multitudo Talasii honoris causa bonis ominibus ac uotis puellam prosecu-
C ta,ad Talasium deduxerunt. Ex illo,quoniam nuptiæ felices fuissent,solenne permansit,ut quemadmodum Græci Hymenæum, ita Latini Talasium ominis causa in nuptiis nominarent.

31 QVID est quòd Maii mense circa plenilunium de ponte Sublicio simulacra in Tyberim iacientes,Argeos quæ deiiciuntur appellãt? An quòd antiquis temporibus barbari ea loca incolentes, Græcos quos ceperant, eo pacto interficerent:Herculem uerò postea admirati,ab hospitum & externorum cæde abstinuerunt,docti ab eodem, ut ueterem morem ac superstitionem imitantes, effigies in flumen abiicerent? Nam ueteres, Græcos o-
D mnes Argiuos æqualiter appellabant. Nisi propter uicinitatem Argiuos Arcadum hostes Euander existimans,qui patriam fugiens ibi consedit,odiũ & inimicitias retinuit.

32 CVR ueteri more nemo foris cœnitabat præter liberos qui ætate pueri essent? An Lycurgus ut modestè, non intemperãter,& belluarum more, hoc pacto quoq; pueros instituit ad phiditia deducẽs,sed uerecundè ac prudenter uoluptates attingerent,quum maiores natu spectatores ac magistros haberent? Nec hoc qnoq; minoris faciendum,quòd in liberorum conspectu uerecundiores multo parentes se exhibent & modestiores. Nam quemad-
E modum præclarè à Platone scriptum est, ubi senes impudentes sint, adolescentes quoque turpissimos esse necesse est.

33 QVID est quòd quum cæteri Romani Februario mortuis inferias mittere & parentare cõsueuissent,Decius Brutus,ut Cicero scribit, id Decembri faciebat?hic enim fuit qui primus Lusitaniam inuasit,quippe* Lythã flumen primus traiecit. An quemadmodum uesperi & mense exacto multi parentare cõsueuerunt,sic in fine anni mẽse nouissimo mortuos honore & inferiis prosequebantur? Est autẽ omnium mensium December extremus. An quòd diis inferis honor redderetur?quod tum fieri tempestiuè uidetur, quũ

* Lethen

fructus omnes maturitatem sunt consecuti. An quòd quum seméten instituentes terram subigunt, inferorũ meminisse maximè oportet? An aliud potius, quòd is mensis Saturno à Romanis consecratus est, quem inferorũ deorum numero habeant? An quòd Saturnalibus, quem diem Romani maximè colunt, quo uoluptati ac genio plurimum uacant, harum rerum nonnullas mortuis primitias impertiendas putauerunt? An solùm hoc mense Brutũ parentare solitum omnino falsum est? nam Larentiæ mense Decembri ad eius sepulchrum libantes inferias faciunt. F

34 QVID est quòd Larentiam uulgatissimum scortum tantopere uenerantur? Alia est enim Aeca Larentia, quam Romuli nutricem esse ferunt. huius enim diem festum mense Aprili agunt Romani, hãc autem Flauiam cognomento appellatam dicunt. Nobilitata est hanc ob causam. Aedituus quidam Herculis, ocio ut uidetur abundans, ludo ac tesseris diem conterere solebat: sed quum fortè ita accidisset, ut quibúscum ludere consueuerat, eorũ adesset nemo, ocioſus ac tristis deum ut secum luderet prouocauit, ea lege, ut si uicisset, aliquid boni à deo nanciscereturſin autem uictus fuisset, ipse deo cœnam præberet, insuper speciosam adolescentulam, quácum consuetudinem Hercules haberet, deo compararet. Propositis tesseris quum & suam & dei uicem iecisset, superatus est. Ex prouocatione igitur opiparam deo mensam parauit, & Larentiam publicum tum temporis scortum adhibuit, & in templo discumbere iussam clausis foribus reliquit. Ferunt autem noctu cum muliere congressum non humanitus: ubi illuxisset, mulierem in forum progredi iussisse, & cuicunque primo occurrisset, huic animum adhibere, & amicum sibi adiungere. Larentiam statim surrexisse, homini locupleti occurrisse, natu iam grandi ac cœlibi, cui Taurutius nomẽ est: qui mulieri matrimonio coniunctus, & uiuus rei familiaris potestatẽ ei fecit, & moriens testamento hæredem reliquit. G H

35 QVID est quòd portam unam Fenestram appellãt, apud quam Fortunæ thalamus qui dicitur, positus est? An quia Seruius rex secũdissima fortuna usus, cum filia rem habuisse creditus est, quum per fenestrã ad eam penetraret? An hoc fabulosum, illud autẽ uerũ? Tarquinio Prisco Romę regnãte, quum à pastoribus occisus esset, Tanaquil eius uxor, mulier sanè prudẽs & fortis, per fenestram populum allocuta, multitudini persuasisse dicitur, ut Seruium regem declararent: ex eo factum est ut locus ille ita appellaretur. I

36 CVR ex omnibus quæ diis immortalibus offeruntur, sola spolia negligunt, nec uetustate consumpta resarciunt aut reficiunt? An idcirco hoc faciunt, ut quum primis illis gloriam antiquatam esse ac deletam putent, nouum aliquod ac recens uirtutis monumentum consequi ac parare studeãt? An istud uerius, quòd quum inimicitiæ aduersus hostes signa tempore obscurentur, ipsos ea renouare inuidiosum & acerbum esse censent? Non enim qui primi apud Græcos æneum aut lapideum trophæum statuerunt, magnopere probati sunt. K

37 QVID causæ est quòd Metellus Pontifex maximus factus, alioqui prudens ac ciuilis, post Sextilem mensem, qui nunc Augustus dicitur, uetuit auspicari? An quòd quemadmodum die incipiente aut crescente, sic

mensis

A menſis initio ac incremento hæc agimus, reliquos autem tanquam ocioſos, & omni actione uacuos ſeruamus? ſic poſt octauum, reliquum anni tempus quaſi ueſperam quandam etiam inclinantis & ſeneſcentis anni crepuſculum putauerunt. An quòd adultis & perfectis auibus auſpicandum? Sunt autem huiuſmodi antequam æſtas aduenerit. autumno enim aues aut imbecilles ſunt & morbidæ, aut pulli, & imperfectæ. Aliæ uerò propter anni tẽpus aliò deuolant.

38 CVR iis qui ſacramento non tenentur, licet in caſtris uerſentur, tamen nec hoſtes prælio laceſſere, nec ferire fas erat? Quod Cato ſenior in quadam
B epiſtola oſtendit ad filium ſcribens. Monet enim, ſi miſſus factus ſit, & militiæ tempus compleuerit, ad urbem ut redeat: aut ſi remanere in exercitu uelit, ab imperatore impetret ut ſibi aduerſus hoſtem pugnare, & eum interficere liceat. An ideo eſt inſtitutum, quòd niſi neceſſitate coactum, hominem occidere non liceat, quod qui nec legitimè nec iuſſus faciat, homicida habẽdus ſit? Idcirco Chryſantam laudauit Cyrus, quòd hoſtẽ interfecturus quũ iam gladium ſuſtuliſſet, & interim receptui cani audiſſet, hoſtem omiſit, & quaſi prohibitus, ictus abſtinuit. An qui cum hoſte congreſſus pugnam conſeruit, ſi formidine captus trepidauerit, mulctandus eſt? non enim hoſtem fe-
C riendo ac ſauciando tantum profuit, quantum fugiendo aut ſe recipiẽdo nocuit. Quicunque igitur miſſus factus, militię ſacramento amplius non tenetur: qui uerò ut ea ſibi agere liceat quæ militantium ſunt, petit, iterum ſe & legi & imperatori obnoxium facit.

39 CVR Iouis ſacerdoti ſub dio ungi fas non eſt? An quia nec liberos parentibus nudari, nec ſoceros cum generis lauari, nec honeſtum nec fas eſſe exiſtimabant: pater autem eſt Iupiter, & ſub dio in conſpectu eſſe quodammodo Iouis putandum eſt? An ſicut in templo & ſacro corpus aperire nefas eſt, ſic aërem apertum, & qui cœlo ſubiectus eſt, deorum ac dæmonum
D plenum nerebãtur? Quo fit ut cum neceſſitati ſeruiendũ eſt, multa ſub tecto occultè deorum conſpectum ueriti homines faciant. Sed alia ſoli tantùm ſacerdoti, alia omnibus per ſacerdotem lex iuſſit. Quapropter apud nos quoq; coronam geſtare, comam prolixiorem ferre, armatum ingredi, Phocenſium agros non inuadere, priuata ſunt eius qui magiſtratum gerit munere & officio: uuam autem ante æquinoctium autumnale non deguſtare, ſicut nec ante uernum æquinoctium uitem incidere, per magiſtratum communiter omnibus edicitur. nam utriuſque rei tempus illud eſt. Eodem pacto apud Romanos quoque ſacerdotis proprium eſt, ut nec equo utatur, nec plus quàm tri-
E bus noctibus ab urbe abſit, nec pileum deponere, ex quo Flamen dictus eſt: quanquam & alia permulta ſunt quæ per ſacerdotem omnibus indicuntur, ut eſt illud, ſub dio non ungi. nam niſi prius lauiſſent Romani, ungi moris non erat. Nec aliud quicquam Græcis ſeruitutem ac mollitiem attuliſſe putant Romani, quàm gymnaſia, & palæſtram, quibus relangueſcant adoleſcẽtium animi, & penitus effœminentur. Hinc puerorum amores gigni, hinc ſomno & deambulationibus iuuenum corpora corrumpi, hinc ſaltationibus & motu compoſito, & certo ac delicato cibi genere debilitari. Quibus de cauſis ab armis ſe delapſos eſſe non intellexerunt, contentíque pro ſtrenuis

Flamen unde dictus.

ac fortibus militibus, ſe bonos palæſtritas & athletas bonos dici & haberi, F
ad ſummam inertiam mollitiémque defluxerunt. Hæc igitur ſi quis effugere
ſtudet, in pulueré prodire, & ſub dio manere oportet. At qui domi & in um-
bra balneiſq; & unctionibus molliter ſe curát, hæc omnia ſubire neceſſe eſt.

40 QVID eſt quòd ueteris numi altera pars Ianum bifrontem impreſſum
habuit, altera proram nauis aut puppim? An, ut multi putant, honoris cauſa
Saturni, qui naui in Italiam traieciſſet? An hoc uulgare eſt, ac de multis dici
poteſt? nam & Ianus, & Euãder, & Aeneas nauibus in Italiam profecti ſunt:
ſed illud potuis quiſpiam coniiciat, alia eſſe in ciuitatibus quæ pulchra, alia
quæ neceſſaria, maximum uerò atque omnium pulcherrimum iudicari bo- G
nitatem legum, longè uerò ex omnibus neceſſariam eſſe copiam & ubertа-
tem. Quoniam uerò Ianus feros homines ad manſuetudinem traducens
optimis legibus informauit, neceſſariam uerò rerum affluentiam fluuius na-
uigabilis ſuppeditat, & partim ex agro ac uicinis locis, partim & longinquis
ac mari deuehens, nihil quod ad uſum pertineat, deſiderari patitur, ideo nu-
mus ita ſignatus eſt, ut & legiſlatoris duplicé frontem propter uitæ commu-
tationem, ut dictum eſt, & imaginem fluuii propter nauim præ ſe ferat. Alte-
ro quoque uſi ſunt numo, ouem bouémque inſignitum habente: quod qui-
dem uumi genus erat inſigne, & in primis documento, ueteres gregibus & H
armentis abundaſſe, quippe quorum omnis ſubſtantia in illis eſſet colloca-
ta: quo fit ut multi apud ueteres Syellii, Bubulci, Porci appellati ſint, ut Fe-
neſtella auctor eſt.

41 QVAM cauſam eſſe dicemus quamobrem Saturni ædem pecuniæ pu-
blicæ ſacrarium eſſe uoluerunt? nam ærarium eſt, & tabulas publicas in eo
ſeruant, & ex eo Tabularium dicunt. An quòd fama obtinuit, Saturni tem-
pore nec auaritiam, nec improbitatem uſquam in hominibus fuiſſe, ſed iuſti-
tiam & fidem? An quòd fructuum inuentor & agricolationis auctor is deus
fuiſſe memoratur? falx enim id ſignificat. Nec illud quod ſcripſit Antima- I
chus Heſiodũ ſecutus, credendũ eſt: Obliqua uerò falce patris Cælii puden-
da Saturnus ſecans contrà ſteterat. Fructuum uerò copia ac uenditio pecu-
niã gignit: quocirca felicitatis cuſtodé & cauſam hunc habent deum. Teſti-
Nundinæ. monio ſunt nundinæ, quæ quum nihil aliud ſint niſi conuentus ex agro in
urbem nono quoque die conuenientium, Saturno conſecratæ ſunt. emendi
enim ac uendendi copia fructuum principium attulit. An hæc iam uetuſtate
obſoleuerũt, primus autem omnium Valerius Publicola exactis regibus ædé
Saturni ærarium declarauit, loci opportunitate deductus, quem & apertum,
& ab inſidiis tutum, & in primis munitum animaduertit? K

42 QVID eſt quòd legati undecunque Romam uenerint, ædem Saturni
primò adeunt, deinde à præfectis ærarii ubi nomina ediderunt, reſcribuntur?
An quòd Saturnus ipſe externus, externis hominibus delectatur? An hoc
hiſtoria reſellit? Antiquitus enim, ut uidetur, Quæſtores legatis munera
mittebant, quæ Lautia dicebantur, & ægrotos curabant: qui ſi morbo inter-
iiſſent, ſumptu publico ſepeliendos curabant. Nunc autem propter multi-
tudinem legatorum ſumptus ſublatus eſt, manet autem ut præfectos ærarii
adeant, quibus nomina ſua edant, ac ſcribi faciant.

CVR

43 CVR Flamini Diali iurare non licet? An quòd tormenti genus quoddã
A est homini libero iusiurandum: Flaminis autem corpus & animum intactum
inuiolatumq; esse oportet? An quòd parua in re ei fidem non habere, absurdũ
est, cui diuina ac summa credita sunt? An quòd omne iusiurandum in periu-
rii terminat imprecationẽ, execratio uerò omnis tristis & abominanda, un-
de ne aliis quidem imprecari Flamines solent? Laudata est igitur Athenis sa-
cerdos illa quæ populi iussu adduci non potuit ut Alcibiadem execraretur.
dixit enim, precandi se causa, non imprecandi, sacerdotio præditam fuisse.
An commune omnium periurii periculum est, si homo impius ac periurus
B uota pro ciuitate suscipiat?

44 QVID est quòd Veneralibus, qui est dies Veneri festus, multum uini *Veneralia.*
ex templo Veneris profundunt? An illud est quod multi dicunt, Mezentium
Hetruscorum ducem ad Aeneam misisse, qui cum eo fœdus facerẽt, ut quot-
annis certum uini numerum ab eo acciperet: quod postea quum Aeneas
poscenti negasset, pollicitum Tyrrhenis ferunt, si prælio uicisset, uinum da-
turum: re cognita Aeneam diis immortalibus uinum cõsecrasse, post uicto-
riam deinde collectum templo Veneris effudisse? An hoc quoq; signum est
diem festum sobriè agi oportere, quòd dii longè magis uini effusione quàm
C ingurgitatione gaudeant?

45 QVID est quòd ædem Hortæ maiores perpetuò apertã esse uoluerunt?
An quemadmodum * Antistius Labeo ait, quum sit hortari incitare, deam * *Antistius Laco.*
quodammodo ad res pulchras adhortari atque incitare, quæq; Horta dicere-
tur, quasi aliquid semper operantem, ac nunquam cessantem, nunquam clau-
sam esse oportere putauerit? An potius, ut nunc eam nominant Horam pro-
ducta priore syllaba, circunspectam quandam & prouidam deam, quam quũ
res hominum curare & conseruare existimarunt, socordem aut negligentem
minimè putarunt? An quemadmodum & alia, sic & hoc nomen græcum est,
D & deam significat quæ rebus humanis præsideat? Vnde tanquam insomniis
ac peruigiliis perpetuò patebat eius templum. Et tamen si Labeo Horam ἀπὸ
τῆ προορμᾶν, hoc est ab incitando rectè dici putat, uide ne orator suasor quidã
atque adhortator in consiliis atque concione sic appellatus fuisse sit dicen-
dus, non ut nonnulli, à precationibus ac uotis.

46 CVR ædem Vulcani Romulus extra urbem posuit? Vtrũ propter Vul-
cani suspicionem, ut in fabulis est, aduersus Martem de Venere, Martis filius
habitus deum eadem domo & eadẽ urbe uti prohibuit? An hoc stultius? Ae-
dificauit autem ab initio curiam & cõsessum secretum sibi cum Tatio simu
E regnante, quò cum senioribus ac patribus conueniẽtes, sine ulla molestia &
interpellatione de summis rebus per ocium consultarent. An illud potius,
quum ad incendia superiori tempore urbs exposita esset, Vulcanum quidem
colendum, sed tamen urbe excludendum existimauit?

47 QVID est quòd Cõsualibus equos & asinos coronis exornãt, & ociari
sinunt? An quòd Neptuno equestri diem festum agunt, asinus autem propter
equum pari fruitur licentia? An illud potius, quòd instituta nauigatione, quũ
multa nauibus ueherentur, ocium quoddam ac remissio iumentis data est?

48 CVR candidatos moris erat in ueste hoc facere sine toga? sic enim scri-

bit Cato. An fortè ne ciues largiendo corrumpant,argentum sinu ferentes? F
An illud magis,quòd imperio dignos,non genere,non diuitiis, non gloria,
sed uulneribus ac cicatricibus iudicabant?quæ quidem ut ab his quos ambiẽ-
do prehensabant,conspicerentur,sine toga ad petendum descendebant? An
quemadmodum in accipiẽdo,rogando,se omnibus submittendo, sic corpus
nudando,ac seipsos abiiciendo,populum captabant?

49 QVID est quòd Flamẽ Dialis mortua uxore sacerdotio se abdicat,sicut
apud Teium scriptum est? An quòd qui uxorem duxit, postquam ipsam a-
misit,eo qui nunquam duxit,multo est infelicior? Eius enim qui uxorem du
xit,domus integra est:eius autem qui uxorem in matrimonium acceptã ami G
sit,non solùm imperfecta domus est,sed imminuta prorsus ac manca. An eo-
dem tempore uxor unà cum uiro cõsecratur, quemadmodum multa sunt in
sacris,quæ absente uxore agi nequeunt?Priore autem amissa, alteram statim
superducere tum difficile est,tum uerò iniquum atque impium.

50 QVARE nec uxorem repudiare antea licebat,nec nunc quidẽ, ut ui-
detur,licet?quanquam nostris temporibus permisit Domitianus: sacerdotes
autem diuortio affuerunt,multa sanè horrẽda,atrocia,tristia peragentes. Sed
hoc minus mirũ uidebitur, si quis hoc quoq; ex historia adiũxerit, quòd alte
ro ex Censoribus mortuo,alterũ à magistratu se abdicare oportebat. Mortuo H
enim Liuio Druso,collega eius Scaurus Aemylius magistratu se abdicare mi
nimè uolebat,donec Tribunorum iussu in carcerem ductus est.

51 CVR Laribus,quos propriè præsides uocant,canis assistit,ipsi autem ca-
num pellibus uestiuntur?An quòd præsides sunt,qui præsunt:hos autem do-
mus custodes esse oportet,& alienis formidolosos, sicut canes uidemus, mi-
tes uerò ac lenes mãsuetosq; domesticis?An illud uerius est,quod à quibusdã
Romanis dicitur, & Chrysippus opinatur, dæmonia quædã mala circũire,
quibus dii quasi carnificibus & scelerũ ultoribus aduersus iniustos & impios
utũtur?Sic Lares furiales quidã sunt,&pœnarũ exactores,uitę & operationũ I
speculatores. Idcirco enim fit ut caninis pellibus induãtur. Quibus & canis
ideo assidet,quòd ad inuestigãda scelera & ulciscẽdos improbos sagaces sint.

52 CVR Genetæ soli rem diuinã cane faciunt,& optant neminẽ domi na-
scentium bonũ euenire? An quòd dea est Geneta, quæ corruptibiliũ rerum
generationes ac fœtus procuret?Fluxum enim quendã nomen ipsum signifi-
cat,& generationẽ. Vt igitur Proserpinæ Græci, sic Romani Genetæ pro iis
qui domi nascuntur,canem immolant. Socrates autem dicit canem apud Ar-
giuos Eilithyiæ propter partus facilitatem immolari:poculum uerò quod in
precatione adhibetur,non pro iis institutum hominibus qui domi nascũtur, K
ut eorũ bonus euadat nemo:asperos enim & formidolosos canes esse opor-
tet. An illud potius,quòd innocui,& aliqua reuerẽtia diuina præditi mortui
dicũtur,prece innuũt petere se ut nemo domesticus moriatur? Neq; hoc ad-
mirari oportet. Aristoteles enim in fœdere quod cũ Lacedæmoniis Arcades
percussisse ferũtur,scriptũ fuisse dicit,ne quis bonũ faceret auxilii causa qui-
cunq; Tegeatarũ Lacedæmoniis studerent:quod est, ne quis quẽ occideret.

53 CVR capitoliis spectacula edentes, nostris quoq; temporibus pronun-
ciant Sardos uenales:& quidã senex producitur puerili cinctus monili, quã
uocant

A uocant bullam? An quòd Veientes Hetruſcorum populi diu cum Romulo bellum geſſerunt,& hanc ultimam urbem expugnauit Romulus,& multos captiuos unà cum rege pronunciauit,leuitatem eius ac ſtultitiam cauillatus? Et quoniam Lydi quidem ab initio fuerũt Hetruſci, Lydorum uerò Sardeis caput fuit,idcirco Tuſcos hoc modo pronunciauerunt,& in hanc diem ridiculi cauſa hunc morem pro ioco habent.

54 QVID eſt quòd locum ubi carnes uendunt, macellũ uocãt? An ἀπὸ τῆς μαγέρου corrupto nomine,ut alia multa,ſic & hoc uſus obtinuit? Apud Latinos enim κ cum γ quadã cognatione cõiungitur. Nouiſſimè enim g Roma- *Macellũ unde dictum.*
B ni adhibuerũt,authore & inuentore Carbilio Spurio:& qui propter hæſitantiam linguæ,r proferre non poſſunt,ad l delapſi,balbutiendo proferunt. An & hoc quoque per hiſtoriã ſoluendũ? Fertur enim Romæ ferocem quẽdam hominẽ ac ferum,quum latrocinium exerceret,multis occiſis tandem deprehenſum & captum ſupplicio affectum fuiſſe: huic nomẽ fuit Macello, cuius ex pecunia poſtea ædificatum eſt macellum,& ab eo nomen inditum.

55 QVID eſt quòd Idibus Ianuariis permiſſum eſt ut tibicines muliebri habitu urbẽ luſtrent? An propter cauſam quæ dicitur? Magnis enim, ut uidetur, fruebantur honoribus,quos illis Numa Pompilius propter ſanctitatem
C ac deorum cultum contulerat. His poſtea per Tribunos conſulari poteſtate ſpoliati,urbe exceſſerũt:quos quum uehementer requirerent,(nam religione tangebantur animi,quòd ſine tibiis rem diuinam facerent)quamprimum reuocandos cenſuerũt. Sed quum accerſiti non apparuiſſent,at Tybure,quò ſe initio contulerant,manere uelle ſe dicerent, libertus quidam clàm magiſtratus adiit,ſeq; eos reducturum pollicitus eſt. Cõuiuio igitur lautè & opipare apparato,quaſi rem diuinam feciſſet, tibicines inuitauit. Aderant in cõuiuio mulieres,nox inſomnis ducitur, ſaltationibus ac iocis omnia perſtrepunt. Tum derepente quum libertus patronum adeſſe diceret,& uehemen-
D ter perturbatus uideretur,hominibus perſuaſit,ut ſtatim currus conſcenderent pellibus circuntectos,ac Tybur perueherentur è ueſtigio. Hoc autẽ dolo fiebat. nam quum ignaris illis,& per noctem ac uinum nihil cernentibus, currus circunduxiſſet,omnes antequã illuxiſſet,Romam præter opinionem reportauit. Erant autẽ eorũ pleriq; ornatu muliebri propter comeſſationem ac uigilias ornati. Sed poſteaquã perſuaſi à magiſtratibus & planè recõciliati ſunt,inſtitutum eſt,eo die ut eodem habitu ornati per urbem incederent.

56 QVID eſt quòd Carmentis ædem matres ab initio ædificaſſe exiſtimantur,& nunc deam maximè uenerantur? Ferunt enim mulieres ſenatuſconſul
E to uehiculis uti prohibitas, inter ſeſe conſpiraſſe nequa earũ conciperet, nẽue pareret,atq; ita uiros ulciſcerentur,donec coacti ſententiam mutauerunt, atq; uti permiſerunt. Natis deinde pueris,quum & multitudine liberorum & bonitate felices fuiſſe uiderentur,Carmentis ædem ædificauerunt, quam puto Euandri matrem fuiſſe dicunt,& in Italiam ueniſſe,quum Themis uocaretur. Aut quemadmodum aliqui,Nicoſtratam, quoniam uerſibus oracula ederet, Carmentam mutato nomine uocauerũt: nam τὸ κάρμα Romani carmina appellant. Sunt qui μοῖραν,hoc eſt ſortem & fatum Carmentam putẽt, & ob eam rem matres rem diuinam facere. Eſt autem nominis uera ratio,

ἐρημίαν τῶ ἀφ' ἑστίας ἀποφοίτους, id est, mẽte priuata propter afflationes. Non Carmenti nomen carmina indiderunt, sed ab ea potius acceperunt. diuino nanq; spiritu afflata, uersu ac metro oracula edebat. F

57 QVID est quòd Ruminæ rem diuinam facientes, hostiis lac spargere & libare consueuerunt, uinum autem non adhibent? An quod Latini rumam mammam nominant: & ficum ruminalem ideo factam ferunt, quòd ibi lupa Romulo mammam præbuit? Quemadmodum eas igitur quæ pueros alunt, à mamma diximus θηλονὰς, sic Rumina nutrix quædam, & puerorũ altrix, merum infantibus præcipuè noxium, prorsus non recipit.

58 CVR senatores alios Patres conscriptos, alios tãtùm Patres appellabãt? G An eos quos ab initio Romulus delegerat, patres ac patricios nominabant, quasi bonis parentibus natos: reliquos deinde ex plebe electos & adscriptos in senatum, conscriptos uocitarunt?

59 QVID est quòd Herculi ac Musis communẽ aram statuerunt? An quòd Hercules Euandrum literas docuit, sicut Iuba monumẽtis tradidit, quòd honestum & honorificum duceretur, amicos ac propinquos docere? Nouissimè nanque institutum est, ut mercede discipulos docerent. Quippe omnium primus Sp. Carbilius ludum aperuit: eius libertus, qui & ipse Carbilius appellatus, primus omnium Romanorum uxorem repudiauit. H

Sp. Carbilius ludum literarium mercede primus aperuit.

60 CVR quum duæ sint Herculis aræ, mulieres nõ attingunt nec quicquã degustant quod super ara magna immolatum sit? An quia Carmentis sacrificii tempus non obiit? Quod quidem Pinariorum generi accidisse dicũt: ex quo, quia uescentibus cæteris, dapibus prohibiti sunt, Pinarii sunt appellati. An propter illa potius quæ de ueste ac Deianira fabulose dicuntur?

61 CVR deum illum, cuius in tutela urbem esse dicunt, siue masculus is est, seu fœmina, & quærere & nominare nefas esset? Hoc enim ita esse religione confirmant, Valerium Soranum male periisse dicentes, quòd nũminis nomẽ efferre ausus est. An, quod Latinorum quidam monumentis tradiderũt, euocationes quasdam, ac deorum ueneficia esse putauerunt, quibus quoniam ipsi hostium deos euocare, & ad se traducere consueuissent, ne idem ipsi pateren tur, magnopere uerebantur? Quemadmodũ igitur Tyrii uincula statuis iniiciunt, alii uerò sponsores petere dicuntur, si quem ad lauacrum aut purgationem aliquam deducunt: sic Romani quod arcanum & incognitum esset, firmissimam ac tutissimam dei custodiam esse crediderunt. An, sicut Homerus finxit, Terra uerò communis est hominum, ut homines deos omnes colant ac uenerentur, terram communiter habentes: sic ueteres Romani deum salutis authorem celauerunt, quòd non eum solum, sed omnes deos à suis ciuitatibus honorari uoluerunt? I K

62 QVID est quod fœcialium sacerdotum, qui fœderibus faciendis præsunt, pater patratus maximus habetur? Est autem is, cui pater est, & cui filii sunt. habent enim nũc quoque præcipuam quãdam fidem & authoritatem. Imperatores enim quæ propter eximiam pulchritudinem ac speciem, pudica & diligenti custodia corpora indigent, his credunt, & apud eos deponũt. An quòd utrunque illis adest, & pueros uereri, & patres timere? An ipsum se nomen exponit? Vult enim patratum quasi finitum ac determinatum quiddam

A dam significare: illud cæteris perfectius sit, cui contingit simul ut & pater esset, & patrem haberet. An, ut ait Homerus, qui paci pręsit, eum & antè & retro cernere oportet? cuiusmodi profectò is esset, cui & filius est, de quo deliberat: & pater, quem consulit.

63 QVID est quòd regi sacrificulo (is enim est rex sacrorum ac religionũ) nec magistratũ gerere, nec concionẽ habere licet? An quòd antiquis tẽporibus reges plurima & maxima sacra facere cõsueuerũt, & sacerdotibus rẽ diuinã faciẽtibus aderãt? Pòst ubi graues & insolentes esse cœperũt, Græci quidẽ pleriq; licentiã regibus ademerũt, ius & potestatẽ sacrificãdi tãtummodo re-

B liquerũt: Romani autẽ regibus penitus exactis, alium rebus diuinis præfecerunt, cui nec magistratũ habere, nec cum populo agere permiserũt, ut in templis solùm consultare uideatur, & regnũ propter deos sustinere. Est igitur in comitio quoddam sacrificii genus, quod ubi rex peregit, ex foro se proripit.

64 QVID est quod mensam uacuam tolli non sinebant, sed omnino quum aliquid etiam supereſſet? An illud interpretantes, aliquid semper in futurum de eo quod nunc adest, relinqui oportere, & per hodiernum diẽ crastinũ meminisse? An quòd urbanum atque elegans putarent, comprimere atque inhibere appetitum, etiam quũ uoluptate perfrui liceret? Minus enim quod ab-

C est cupiunt, qui præsentibus ac paratis abstinere consueuerunt. An & aduersus seruos humana consuetudo? Non enim tantopere gaudent serui si accipiunt, quàm si participes fiant, quòd mensam sibi cum dominis quodammodo communicatam esse putant. An quòd nihil sacrum, inane ac uacuum negligere oportet, mensa uerò sacra est?

65 QVID est quod maritus primò sponsæ non in luce, sed in tenebris iungitur? An quia eum pudet, quòd antequã coëat, alienã putat? An & ad propriam uerecundè accedere meditans, & assuefaciens? An quemadmodũ Solon scripsit sponsam malo cydonio degustato thalamũ ingredi solitã, ut pri-

D mus complexus nihil triste aut iniucũdum haberet: sic Romanus legislator, si quid absurdum ac deforme corpori aderat, occultauit? An calumnia quædam & accusatio illicitæ Veneris erat, quod fiebat quum legitimis ac iustis connubiis pudor quidam & uerecundia adhibebatur?

66 QVID est quòd circus Flaminius dictus est? An quòd Flaminius quidam priscus quum ciuitati agrum reliquisset, equestribus ludis eius fructu & uectigalibus utebantur? Nam quum pecunia suppeteret, uiam quoque Flaminiam munierunt.

67 CVR lictores dicti sunt? An quòd petulantes colligabant? Hi enim lo- *Lictores unde*

E ra in sinu gestantes Romulum sequebantur. λικμίζειν autem alligare plerique *dicti.* Latinorum dicunt: qui autem purè loquuntur, ligare. An c interpositum est, quum antè sine c litores dicerẽtur, quasi publici quidã ministri? Nam quòd λῆτες nostris etiam temporibus publicum est, multis Græcorum legibus scriptum esse, neminem, ut ita dicam, latêre puto.

68 QVID est quòd luperci canem immolant? Luperci autem sunt, qui Lu *Luperci.*

percalibus per lasciuiã discurrentes pellibus obuios cædunt. An quòd genus quoddam lustrandæ ciuitatis est, & quo mense illa fiunt, Februarius dicitur, & diem quo pellibus occurrentes uerberant, Februarum & Februarium

uocant,quo uerbo purgatio ſignificatur? Cane autem omnino,ut ita dicam, F
Græci utebantur,& multi etiam nunc in purgationibus canẽ iugulant. Proſerpinæ quoq; catulos cum cæteris purgamentis efferunt,& eos qui expiandi ſunt,catulis expurgant,hoc piaculi genus περιςκυλακισμὸν,id eſt circuncatulationem appellantes. An quòd lycos lupus latinè dicitur,λύκαια uerò Lupercalia,& lupo canis eſt hoſtis, & idcirco Lupercalibus cæditur? An quòd Lupercis canes oblatrantes moleſti ſunt? An quia Pani ſacrificium fit, Paui autem propter greges amicus eſt canis?

69 QVID eſt quòd Septimontio uehiculis iunctis uti cauebant, & nunc etiam qui uetera non contemnunt,cauent? Septimontium uerò diem feſtum G agunt Romani,quòd quũ ſeptimus collis urbi attributus eſt,ſepticollis Roma facta eſt. An ut quidã Latini accipiunt, quòd urbs nondum ſuis partibus penitus coniuncta erat? An hoc quidem ad Dionyſium non eſt? Magna uerò re effecta,conſtituta ciuitate,quòd urbem iam augeri, & quaſi ulterius progredi deſiſſe exiſtimarẽt,cũ ſeipſos,tum uerò iumẽta quibus fuerãt uſi, quiete affecerunt,& cõmunis feſti ocio frui uoluerunt? An quòd quũ omnes dies feſtos ciuium præſentia ornari ac celebrari ſemper noluerũt,tum illum præcipuè qui propter ciuitatis habitationem ageretur? quapropter ne urbem cuius dies feſtus ageretur,relinquerent,eo die uehiculis uti permiſſum non eſt. H

70 CVR in furto,aut eiuſmodi aliquo flagitio deprehenſos, furciferos ap-
Furiferi. pellant? An hoc quoq; maiorum noſtrorum diligẽtiæ certiſſimum ſignũ eſt? Nam qui ſeruum alicuius ſceleris aut improbitatis conuiciſſet, duplex lignũ quod currui ſubiiciunt, attollere iubebat, & ut cõſpiceretur,uiciniam obire, ut fidem in poſterum ei non haberent,& ab eo cauerent. Hoc lignum Græci σκυρὸν,Latini furcam nominant,à qua furcifer denominatus eſt.

71 QVID eſt quòd boui qui cornu petat,fœnũ in cornu apponunt, ut occurrentes caueãt? An quia propter repletionẽ ac ſatietatẽ inſoleſcunt & boues,& equi,& aſini,& homines,ut ait Sophocles? Tu uerò ferues quaſi pul- I
lus cibi copia: Venter etenim tuus & mala inſoleſcit. Ex quo Romani M. Craſſum fœnum in cornu habere dictitauerunt: & qui cæteros in repub. lacerabant,hunc tanquam munitum ac prouidum,& iniuriarum perſequẽtiſſimum fugiebant: quanquã poſtea rurſus dictum eſt Cæſarem Craſſo fœnũ detraxiſſe. Primus enim illi in republica reſtitit Cæſar,& eum contempſit.

72 QVID eſt quòd in captandis auguriis ſacerdotes (prius auſpices, nunc augures appellant) luminaria ſemper aperta habere uoluerunt, nec operculo impoſito claudi? An ſicut Pythagorici parua magnarum rerũ ſigna faciebant,qui ſuper modio ſedere prohibebant,& ignem gladio ſeu machæra fo- K
dere: ſic ueteres obſcuris quibuſdam rationibus utebantur,& maximè in ſacerdotiis,quale hoc eſt de lucerna,quam corpori animam continenti ſimilem eſſe dicunt? Lux enim eſt is qui intus eſt animus. Oportet autem,quod intelligens eſt ac prudens, in eo id ſemper apertum eſſe,nec unquam clauſum eſſe. Flantibus enim uentis aues non conſiſtunt, & propter inſtabilitatem & errorem nihil certi ſignificant. Docent igitur hoc pacto,ut non ſpirantibus uentis,ſed quũ omnia tranquilla ſunt,tunc augures auſpicia captẽt, quum lychnis apertis uti queunt.

CVR

73 CVR augures si ulcus haberent, inaugurādi causa sedere prohibeātur?
A An & hoc signum est,non oportere qui morsum aliquem aut ulcus & perturbationem in animo haberent,res diuinas tractare:sed tum deorum mentē hominibus prodere,quum & liquido & integro animo essent? An illud rationem habet,si neq; uictimam sanādi ulceris causa quisquam adhiberet, nec auibus ulceratis ad auspicandum uteretur,ea multo magis in seipsis seruanda existimasse,ut ad ea quæ à diis significarentur,puri & integri accederēt?Vlcus enim diminutio quædam & pollutio corporis uidetur.

74 QVID est quòd paruæ fortunæ ædem, quam breuem uocant Romani,
B ædificauit Seruius Tullius,qui tertius Romę regnauit?An quòd ipse paruus initio & abiectus,quippe qui ex captiua matre natus esset,fortunæ beneficio Romæ regnauit?An hæc ipsa cōmutatio magnitudinē potius fortunæ ostendit,quàm paruitatem?Videtur autem Seruius maximè omnium fortunę uim extulisse,& diuinam iudicasse:quippe qui omnibus actionibus ac negociis eius nomen adscripserit.Non solùm enim fortis fortunæ,& mala auertentis, & blandæ,& primogeniæ,& masculæ templa ædificauit,sed est unum propriæ fortunę templū,aliud conuertentis,aliud bene sperantis,uirginis aliud. *Fortunæ uaria cognomina.* Quorum cognomenta quis persequi posset, quum fortunæ uiscatæ templū
C sit,quasi ab ea nos procul capiamur, & negociis ac rebus inhæreamus? Sed uide ne Seruius casuum momenta perspiciens, & ad ea plurimum posse cognoscens:quippe quum multi sæpe quòd paruum quiddam uel accidit, uel non accidit,maximas res uel assecuti sunt,uel assequi nō potuerunt, idcirco paruæ fortunæ templum statuit,docens homines diligēter attendere, nec ea quæ accidunt,quamuis parua sint,contemnere.

75 CVR lychnum non extinguebant, sed per se langueſcere & deficere permittebant?An quasi inextinguibilis & immortalis illius ignis cognatum & affinem colentes?An & hoc quoque signi est,non oportere quod anima-
D tum sit,nisi noceat, corrumpere, néue interficere,quasi animal ignis sit? nec immeritō:nam & aliméto indiget,& per se mouetur, & quum extinguitur, uelut occidatur uocē emittit.An hoc more docemur,nō oportere nec ignē, nec aquam,nec eorum quicquam quæ ad usum pertinent, etsi abunde suppetant,corrumpere aut consumere,sed indigentibus utenda relinquere,quū ipsi iam illis opus non habeamus? *Ignis animal.*

76 QVID est quòd qui nobilitate præstare uidētur,lunulas in calceis ferūt?
An,ut dicit Castor,signum est eius quæ in luna esse dicitur habitationis, &
E quòd post mortē,animi rursus lunā sub pedibus habebūt?An quòd antiquissimis præcipuū fuit,qui fuerūt Arcades,ab Euandro Proseleni appellati? An sicut alia multa,sic & hoc elatos homines ac superbos admonentes rerū humanarum instabilitatis, cuius rei luna exemplo sit, quæ ab obscuro primùm prodit,tum progrediēs luce ac splēdore os suū complet,& quū clarissima facta sit, rursus defloresçit, & ad nihilū redit?An hoc potius modestiæ & obedientiæ disciplina quædā erat,ut dicto audiētes esse,& imperiū æquo animo ferre condiscerent?& quemadmodū luna meliori obsequi, & solē, ut inquit Parmenides,semper intueri solet: sic homines secundū locū tenere contēti, duci primas partes relinquere,ut honore ac potestate per illum fruerentur? *Proseleni.*

77 QVID eſt quòd annum Iouis eſſe putãt, menſes Iunonis? An quòd deo- F
rum qui mente intelliguntur, Iupiter & Iuno imperium gerunt: eorum uerò
qui oculis cernuntur, Sol & Luna? Sol enim annum conficit, Luna uerò men
ſes. Oportet autem nõ has illorum ſimpliciter imagines putare, ſed ipſam in
materia Iunonem Lunam. Quocirca Iunonẽ eam nominant Romani, quòd
nouum aut nouius ſignificatur, à Luna ſcilicet, quam eandem & Lucinam
uocant; quaſi ipſam lucidam, ut lucem præbentem: & in partu ac doloribus
adeſſe opinantur, tanquam Lunam, ut eſt apud poëtam: Per nigrum poli &
aſtrorum, per Lunam celerem partum præſtantem. Nam plenilunio facilè
partu leuari mulieres uidentur. G

78 QVID eſt quòd auſpiciorum quod ſiniſtrum dicitur, proſperum ac fe-
cundum putatur? An hoc falſum eſt, & multos decipit? an hoc ſermonis eſt
ac linguæ? ἀεικὲς enim ſiniſtrum uocant Latini, ἀφῶναι autem ſinere: & ſine
tum dicũt, quum ut aliquid miſſum fiat aut dimittatur hortantur. Augurium
igitur quo aliquid agi permittitur, ſiniſtrũ non rectè accipiunt multi ac no-
minant. An quemadmodum à Dionyſio ſcriptum eſt Aſcanium Aeneæ filiũ
auſpicatò aduerſus Mezentium aciem inſtruxiſſe, & in eo prælio ſuperiorẽ
fuiſſe, ex illo obſeruatum, ut quoties læuum intonuiſſet, auſpicium ſuſcipere-
tur? An, quod alii putant, hoc Aeneæ accidit? Nam Thebani Lacedæmoniis H
apud Leuctra ſiniſtro cornu ſuperatis, uictoria potiti, in omnibus prælis
poſtea obſeruarunt, ut ſiniſtro cornu principatum aſſignarent. An illud po-
tius aſſerendum eſt, quod Iuba in hiſtoria dicit, Orientem proſpiciẽtibus ſi-
niſtra parte Boream eſſe, quam mundi partem multi dextram ac ſuperiorem
faciunt? Sed uide ne quum ſiniſtræ partes natura infirmiores ſint, auguriis ac
ſignis quaſi corroborentur, atque his mirè ſuppletis uiribus adæquentur. An
terrena ac mortalia diuinis ac cœleſtibus contraria & oppoſita iudicantes,
exiſtimauerunt quæ nobis ſiniſtra eſſent, deos à dextra dimittere?

79 QVID eſt quòd eius qui triumphaſſet, deinde combuſtus eſſet, licebat I
Pyrrho Liparæum. os capere, & in urbem deferre ac deponere, ut Pyrrho Liparæus ſcriptũ re-
liquit? An hoc mortui honoris cauſa factum eſt? Nam & aliis ducibus, & qui
bene rem geſſiſſent, idem tribuerunt, ut non ipſi ſolùm, ſed poſteri quoque
in foro ſepelirentur, ſicut Valerio & Fabricio. Ferunt autem horum poſteris
mortuis, & in forum delatis, ardentem facem ſubiici, & ſtatim attolli, ut ſine
inuidia honore utantur, & tantummodo ſibi licere confirment.

80 QVID eſt quòd triumphantes in publico Romanis conuiuium exhi-
bentes, Conſules inuitatos ne in conuiuium accederẽt rogabant? An locum
honeſtiſſimũ triumphanti aſſignari, & poſt cœnam ab omnibus deduci opor K
tebat, quæ præſentibus Conſulibus alii tribui non poſſent?

81 QVID eſt quòd Tribunus purpuram non portat, quum cæteri magi-
ſtratus purpurati incedant? An quòd Tribunus omnino magiſtratus non eſt?
nam nec lictores habet, nec in ſella curuli ſedentes ius dicunt, nec in initio
omnino ſicut cæteri magiſtratus, magiſtratũ ineunt, nec creato Dictatore po
teſtatem deponunt: ſed quum omnis poteſtas & imperium ad Dictatorẽ re-
deat, ſoli omnium magiſtratum retinent, quaſi imperium nullum gerentes,
& alium quendam in republica locum obtinentes? Quemadmodum autem
præſcriptionem

A præſcriptionem quidam rectores ſtatum eſſe nolunt,quippe quæ non iudicium conſtituat,ſed diſſoluat & euertat:ſic Tribunũ magiſtratui & imperio potius opponi, quàm ipſum Tribunatum eſſe. Nam potentiæ magiſtratus obſiſtere,& nimiam licentiam comprimere,tribunitiæ poteſtatis ac licentiæ fuerat. An hæc & his ſimilia ab eo dicantur, qui rebus inueniendis ſtudeat? Tribunatus autem quum à populo originem ducat, populare in primis uideatur reliquis ciuibus parem ſe gerere,& in omni cultu ac uictu infimis ciuium comparari? Magnitudo enim ac moles Conſulem decet & Imperatorem, Tribunum uerò (quemadmodum C. Curio dicere ſolebat) abiectum
B eſſe,nec aſpectu grauem,nec aditu difficilem,ſed facilem,ac multitudini cõmodum & tractabilem. Vnde nec domus tribunitiæ ianuã claudi mos erat, ſed noctu & interdiu ſemper tanquam portus quidam ac profugium quibus opitulandum eſſet,patebat. Verùm quo humiliore corporis habitu deprimitur,eo magis ui ac poteſtate augetur. Communé enim Tribuni uſum, ac nemini clauſum,ſicut aram poſtulant,honore autem ſacroſanctum ſe habent. ὅτι καὶ βαδίζων ὁ δημάρχος πᾶς νόμος ἔξω καθαίρεσις καὶ ἀγρυπνίας τὸ σῶμα κατάστροφος μιμαμένου

82 QVID eſt quòd Prætorũ uirgæ ſecuribus alligatæ præferuntur? An ſi-
C gnum eſt,non oportere magiſtratus iracundiam promptam ac diſſolutam eſſe? An uirgarum diſſolutio,mora & tarditate iram frangit,& impetũ moderatur? Sed malitia quoniam partim medicabilis eſt,partim curari non poteſt,uirgæ quod mutari poteſt corrignnt,ſecures autem quod emendari non poteſt abſcindunt?

83 QVID eſt quòd quum Romani barbaros quoſdam diis immortalibus
D hominem immolaſſe accepiſſent, magiſtratus eorum accerſendos ac puniẽdos putauerunt,quos poſtea, quum id conſuetudine quadam ac lege feciſſe accepiſſent, dimiſerunt,& aliàs id facere prohibuerunt, quum ipſi nõ multis annis antè,duos uiros & duas mulieres in foro boario uiuos obruerunt? Non enim uidetur conuenire,ipſos hæc facere, & barbaros qui talia commiſiſſent,reprehendere. An dũs immortalibus hominem immolare impium ducebatur,dæmonibus autem neceſſarium? An qui more & lege id agerẽt, peccare arbitrabantur, ſe uerò libris Sibyllinis iuſſos eodem teneri ſcelere non putabant? Ferunt autem Elbiam quandam uirginem quum equo ueheretur,fulmine ictam fuiſſe:inde nudum equum ac iacentem inuentum eſſe, nudam & ipſam ueſte quaſi de induſtria à pudendis ſubtracta,calceis, anulo & reticulo paſſim diſiectis,& ore lingua proiecta. At re ad diuinatores delaE ta,quum ſacris uirginibus maximum dedecus impendêre, & eius rei ignominiam ad equites redundaturam prædixiſſent,barbari cuiuſdam equitis ſeruus indiciũ fecit,tres Veſtales,Aemyliam, Liciniam, Martiam,ſub idem tẽpus corruptas,diutiſſime cum uiris rem habuiſſe,quorũ unus eſſet *Vetuſius barbarus,eius qui indicium feciſſet,dominus. Veſtales igitur redargutæ ſupplicio ſunt affectæ. Sed quum res atrocior uiſa eſſet, decreuerunt ut ſacerdotes Sibyllinos libros inſpicerent:in quibus inuentum fuiſſe dicunt,hæc magno reipublicæ malo futura,& iubere,ut abſurdis quibuſdam deis & externis,auertendæ rei cauſa,Græcos duos ac totidem Gallos immolarent, & in

*Veturius

loco eodem defoderent. F

84 CVR diei principium de media nocte numerant? An quòd Respublica ab initio militari more & instituto constituta est, in re militari autem multa noctu utiliter occupantur? An diei ortum agendi principium esse uoluerũt, noctem uerò consilii & apparationis? Oportet autem præparatos rem aggredi, non agentes præparari, ut ad Chilonem unum ex septem dixisse fertur Myson, dum per hyemem uannum conficeret. An quemadmodum meridies finis est multis reipublicæ gerendæ, sic noctem intempestam actionum omnium initium oportere statuerunt? Cuius rei maximum argumentum, magistratum Romanum post meridiẽ fœdus facere nõ solere. An occasu quidẽ G & ortu principiũ & finẽ diei capere licet? Nam si multitudinis iudicio principium diei quum sol emergere cœperit incipit, noctis uerò initium quum penitus occiderit, terminauerimus, æqualitatẽ diei ac noctis, quod æquinoctium dicimus, non habebimus. Quam enim noctem diei parem maximè uidemus, ea die cui comparatur, solis spatio ac magnitudine breuior reperietur. Nam quod mathematici afferunt, & huic rei medicinam afferentes, diei ac noctis ueriſſimam rationem constituunt centrum solis quum finientem attingat, omnem euidentiam & claritatem funditus tollit. Necesse est enim accidere, quum multum lucis etiam sub terra sit, & nos radiis suis iam sol un H dique collustret, ut diẽ nondum esse fateamur. Quare quum ob dictas causas ortus diei & occasus principium difficillimè capi possit, relinquitur aut ut medium diem, aut mediam noctem principium diei statuamus: potius autẽ secundum. Fertur enim à nobis à meridie ad occasum, à media uerò nocte ad orientem ad nos redit.

85 QVID est quòd ueteri more uxores nec molere, nec coquere permittebant? An ueteris aduersus Sabinos fœderis memoriam colentes? Nam post filias Sabinis raptas, facta pace, & societate inita, in fœdere nominatim exceptum est, uxorem uiro Romano nec molere, nec coquinariam facere. I

86 CVR mense Maio uxores non ducunt? An quòd inter Aprilem & Iunium medius interiectus est: quorum quum alter Veneri, Iunoni alter dicatus sit, deabus scilicet quæ nuptiis præsunt, aut parum antecapiunt, aut parum expectant? An quòd hoc mense maximo piaculo utuntur, effigies modò de ponte abiicientes, quum prius homines consueuissent: unde Flaminicam Iunonis sacerdotem tristem esse eo tempore, quippe quæ eo mense nullo cultu utitur, moris est? An quòd plerique Latinorum hoc mense mortuis parentant, & ob eam causam Mercurium quoq; eodem mense uenerantur, qui Maiæ cognominis est? An ut quidam dicunt, Maius à maioribus natu K appellatus est, Iunius à iunioribus? Nuptiis uerò accommodatior est iunior, ut inquit Euripides. Nam senectus Venerem ualere finit, ipsãque Venus senibus infensa est. Abstinent igitur nuptiis Iunium expectantes, qui Maium deinceps excipit.

87 CVR eorum qui uxores ducunt, comam hastæ cuspide discernũt ac discriminant? An signum est prima connubia uiolenta fuisse? An statim discũt uxores uiris fortibus & bellicosis coniunctæ, seuerum & minimè effœminatum, & tenuem cultum ac uirilem ornatũ probare, quemadmodum Lycurgus in

A gus in foribus & tectis parietem facientes terebra tantùm ac ſecuri utendũ, aliis inſtrumentis abſtinendum ratus, omnem intemperãtiam & ſuperfluos ſumptus funditus ſuſtulit? An diuortium ea re ſignificatur, quòd ſolo ferro nuptiæ dirimendæ ſint? An illud magis, quòd pleraque ad connubium pertinentia Iunoni attribuebant? Nam & haſtam Iunoni conſecratam eſſe exiſtimant, & eius ſtatuæ ut plurimum haſtę innixæ cernuntur, quippe quã Curim appellant ueteres: nam curis antiquo nomine haſta dicebatur. Hinc & Curim Martem nominatum eſſe dicunt.

88 CVR quòd in ſpectacula impenditur, Lucar uocant? An quòd alia mul-
B ta quoque circa urbem ſunt loca diis attributa, quæ appellant Lucos, quorũ prouentus in ludos conferunt?

89 QVID eſt quòd Quirinalia, ſtultorum ferias nominant? An quòd hũc diem, ut Iuba dicit, iis aſſignauerunt, qui cuius eſſent tribus, ignorarẽt? An iis qui, ut nonnulli, tributim Fornacalibus rem diuinam fecerunt, quòd aut impediti fuiſſent, aut aliquò peregrè profecti, aut deniq; diem ignoraſſent, hoc tempore recuperandi illius feſti poteſtas data eſſet?

90 CVR rem diuinam Herculi facientes, alium deorum appellãt neminẽ, nec canis, ut à Varrone ſcriptum eſt, in urbe apparet? An idcirco alium deum
C appellant neminem, quòd hunc ſemideum putant? Vt alii tradunt, quũ etiã inter homines ageret, Euãder ei aram ſtatuit, & rem diuinam fecit: nihil autem omnino fuit cui Hercules infeſtior eſſet, quàm canis, qui ei ſæpe moleſtus fuiſſet, & in primis Cerberus. Denique Licinio puero per canem occiſo, ab Hippocoontidis coactus prælio decertare, multis ea pugna ex amicis interfectis, Iphiclum fratrem quoque amiſit.

91 QVID eſt quòd circa Capitolium patricio habitare licet nemini? An quòd Marcus Mãlius ibi habitãs regnum affectaſſe deprehenſus? Ex quo lege interdictum eſt, ne quis poſtea ex ea familia Manlius diceretur. An anti-
D quus fuit hic metus? Publicolam enim ut nobiliores calumniari, hominem in primis popularem, non deſiſtebant, ita multitudo tandiu timuit, donec domum quam in ſumma Velia ædificabat, quòd nimis foro imminẽret, funditus euertit.

92 CVR qui ciuem in prælio ſeruaſſet, corona querna donabatur? An quòd ubiq; in expeditionibus facile ſit quercum inuenire? An quòd Ioui & Iunoni, quos urbi præſidere putant, corona conſecrata eſt? An uetus ab Arcadibus mos acceptus eſt, quibus eſt quædam cum hac arbore cognatio? Vt enim primi homines ex terra Arcades, ſic quercus prima ex omnibus
E plantis nata.

93 QVID eſt quòd in auguriis uulture potiſſimũ utũtur? An quia Romulo in condenda urbe duodecim uultures apparuerunt? An quòd uultur rariſſimè conſpicitur? Non enim facilè quiſpiam uulturis nidum offendat, ſed porrò derepente & inopinatò aduolant: quo fit ut eorum aſpectus aliquid ſignificet ſemper. An & hoc ab Hercule didicerunt, ſi uerum eſt quod dicit Herodotus, in omnibus rebus gerendis Herculem primo uulturis aſpectu in re incipienda delectatum fuiſſe, quem ex omnibus quæ carnibus ueſcerentur uolatilibus iuſtiſſimum eſſe iudicaret? Primùm enim nihil quod ui-

uat attingit,nec animatum quicquam interficit,quemadmodum accipitres, F
aquilam,omnes denique noctiuagas aues uidemus. Vescitur autem cadaueribus,in quibus à sui generis abstinet. Vulturem enim qui aue uescatur, adhuc uidit nemo. Accipitres enim & aquilæ,sui generis aues consectantur ac feriunt:quanquam, ut ait Aeschylus, auis auem comedens,quo pacto pura esset? Præterea quæ minus detrimenti, ut ita dicam, hominibus afferat, auis prorsus nulla reperitur,quippe quæ nec fructus deleat, nec plantam lædat, nec mansueto cuiquam noceat animali. Quod si,ut Aegyptii fabulantur, uultures omnes fœminæ sunt,& quemadmodum Zephyro arbores,sic uultures Euro grauidæ fiant,certa nimirum & firma uulturibus signa fieri ue- G
risimilimum est. In aliis autem uolandi impetus, & alarum in coëundo agitationes ac uerbera,rapinæ,fugæ,insectationes; multum inconstantiæ perturbatæ afferunt.

94 CVR Aesculapii ædes extra urbem posita est? An quòd foris salubrius quàm in urbe habitare crediderunt? Nam Græci quoque in excelsis ac puris locis Aesculapii templa planè collocant. An quòd deum ex Epidauro accer situm in urbe commigtasse opinantur? In Græcia enim non in urbe,sed procul ab Epidauro Aesculapii templum est. An quòd dum draco ex naui in insulam descendisset,& ex oculis euanuisset,ipsum eo in loco ædis ponendæ H
authorem ac præmonstratorem fuisse putauerunt?

95 CVR moris est,ut qui castimoniam colũt, leguminibus abstineant? An quemadmodum Pythagorici fabas,ob eas quæ uulgo dicuntur causas abominabantur,quasi Lethes & Erebi cognomines? An quòd ad concœnationes,& manes prouocandos leguminibus maximè utuntur? An illud magis, quòd ad sanctitatem ac castimoniam pura ac tenuia corpora habere oportet? Sunt autem legumina maximè uentosa,& ea gignunt quæ quum superflua sint,multæ purgationis indigent. An quòd quum uentosissima sint legumina,ad res uenereas maximè incitent? I

96 QVID est quòd Vestales incesti conuictas,alia pœna non afficiunt, sed
Vestales incesti rea, quare & quomodo uiuæ defodẽtur. uiuas tantummodo defodiunt? An quòd mortuos urunt,quod illis tribuere iniustum iudicatent,quæ non diligenter ac sanctè ignem sacrum custodissent? An quòd corpus maximis ac sanctissimis religionibus consecratum,interficere,& mulieri sacræ manus afferre nefas putauerunt? Rationem igitur inierunt,qua subterraneo specu defosso obrutæ, sua sponte morerentur. Ibi enim & lucerna accensa inerat,& nonnihil panis, exiguum & aquæ ac lactis,inde specum desuper terra operibant. Sed ne hoc quidem modo scelus detestantes,religionem fugerunt. nam & nunc quoque sacerdotes eum lo- K
cum adeuntes parentant.

97 CVR Idibus Decembris in cursu equorũ uictor dexter sacer Marti immolatur,& caudã statim quis decisam ad Rheginã,qui dicitur locus,deportat, & aram cruore spargit,de capite uerò inter se decertant,alii de sacra uia descendẽtes, alii de suburra aduersus eos impetum faciẽtes? An quòd Troiã equo captam putant,idcirco equũ supplicio afficiũt, quòd Troianorũ clara pignora fuerint mixta pueris Latinorum? An quòd iracundum,ferox & bellicosum animal est equus? diis autem grata & accommodata in primis immolant.

A lant. Victor autem idcirco immolatur, quòd victoriæ Mars author est, & qui ordinem in arcto tenent, cæteros uincunt qui locū deserūt, & celeritas quasi uiaticum fugæ pœna afficitur. Denique signis quibusdam occultè admonē-tur, fugientes salutem inuenire non posse.

98 QVID est quòd Censores magistratum ineuntes nihil prius agūt, q̄ ut sacrorum anserum alimenta locēt, & imaginis splendorem? An à uilioribus incipientes, quæ nec multo sumptu, nec magna opera egent? An uetus quædam huic animanti gratia refertur, à bello usque Gallico repetita, quòd dormientibus canibus primi omnium anseres Gallorum in Capitolium
B ascensum persenserunt, & clangore uigiles excitarunt? An quum sint maximarum rerum, & quæ summa cura indigent, custodes Censores, ut ædium sacrarum ac publicarum, morum denique & uitæ uniuscuiusque diligentissimi & custodientissimi, omnium animantium rationem habendam sibi esse putauerunt? Simul enim anseribus curandis ciues admonent ne deorum cultum negligant. Anseris uerò absersio & splendor necessarius est. cito enim rubrica defluit ac defloresc it. ea enim ueteres statuas obducere & illinere consueuerunt.

99 QVID est quòd cæteris sacerdotibus simul ac in iudicium ducti ac da-
C mnati sunt, aliū substituunt: augurē uerò donec uita suppetat, licet maximorum criminum conuictum, sacerdotio non mutant? Augures autem uocant qui auspiciis præsunt. An, quod quidā dicunt, sacrorum arcana neminē cognoscere uolunt, qui ipse augur non sit? An iureiurando adactum res augurum nemini enunciaturum, priuatum postea factum sacramento liberari nolunt? An non honoris nec magistratus, sed sciētiæ atque artis cuiusdam potius nomen est augur? Simile igitur est, ac si quis musicum, musicum nō esse iudicet: & medicum, medicum esse prohibeat, & diuino diuinationem adimat. His enim omnibus appellatio detrahi potest, uis ac facultas non potest.
D Alium uerò idcirco non instituunt, quòd sacerdotum numerum ab initio constitutum meritò tuentur.

100 CVR Idibus Sextilis diem festum agunt serui omnes ac seruæ, uxores autem capita purgare ac lauare consueuerunt? An propter Seruium regem, quem eo die serua natum, & in lucem editum feruut, uacationem ab opere habent serui? Capitis autem lauatio ab ancillis cœpta propter diem festum, ad liberas quoque processit.

101 CVR pueros monilibus, quas uocant bullas, exoruant? An honoris raptarum causa, ut alia multa, sic & hoc constitutum esse uoluerunt his quos
E ex eis suscepissent? An Tarquinii uirtutem honorandam putauerunt? Ferūt enim Tarquinium, quū puer adhuc esset, in prælio aduersus Latinos & Hetruscos in hostes impetū fecisse, quúmque ex equo defluxisset, excepto hostiū impetu Romanos confirmasse, hostibus in fugā cōuersis: quū autē plus quàm sexaginta millia hostiū eo prælio cecidissent, hoc à patre & rege decoris insigne accepisse. An apud maiores nostros speciosum seruum amare turpe non existimabatur, quemadmodum nunc quoque comœdiæ testimonio sunt? Pueris autem liberis uehementius abstinebant: ac si fortè accideret ut in pueros nudos inciderent, ne ambigerent, hoc insigne liberi ferre con-

ſueuerunt. An uel ad modeſtiam conſeruandam hoc etiam pertinet, & in- F
temperantiæ ac flagitii frenum eſt, quum uirum agere eos pudeat antequam
pueritiæ inſignia deponant? Nam quod Varro ſcribit, ueriſimile non eſt,
quũ Aeoles bullã bollã proferant, hoc conſilii inſigne pueros indui ſolere.
Sed uide ne hoc quoque propter lunam ferant. Nam lunæ figura quum
plenilunium eſt, non globoſa eſt, ſed lentis formam oſtendit, & quemad-
modum opinatur Empedocles, illud etiam quod ſubiectum eſt, non modò
quod apparet.

102 QVID eſt quòd maribus nono die, fœminis octauo nomina imponere
conſueuerunt? An ꝙ prius fœminis nomina imponunt, cauſam ſuſtinet natu- G
ra? nã augetur fœmina & creſcit & adulta perficitur antequã maſculus. Dies
autem eos potiſſimùm capiunt, qui ſeptenarium ſubſequuntur. Septimus e-
nim dies cum in cæteris, tum ad umbilicum infantibus nuper editis pericu-
loſus eſſe conſueuit. Nam ſeptimo die pleriſque reſoluitur: donec autẽ diſſo-
lutus eſt, plantæ lõgè ſimilior eſt infans, quàm animali. An ſicut Pythagorici
numerum parem fœminam uocant, marem imparem, fœcundus eſt, & com-
poſitus parem uincit: & ſi in unitates diuidatur, par numerus quaſi fœmina
locum in medio uacuum præbet, imparis uerò numeri pars aliqua plena ſem
per relinquitur: quo fit ut alterum fœminam, marem alterum eſſe putẽt. An H
quòd in numeris nouenarius primus eſt tetragonus ab impari & perfecto
ternario, octonarius autem primus cubus à binario numero, quem parẽ eſſe
conſtat? Oportet autem quadrangulum eſſe & imparem & perfectum: uxo-
rem autem ſicut cubum ſtabilem, & domi ſeruantem, & immobilem. Illud &
adiungendum, octonarium numerum cubũ eſſe, qui à binario componatur:
nouenarium uerò quadrangulum eſſe, qui de ternario conficiatur. Vtuntur
autem duobus nominibus fœminæ, mares uerò tribus.

103 QVID eſt quòd eos quorum patres ignorantur, ſpurios uocant? Non
enim, quod Græci opinantur, & in cauſis oratores dicunt, quòd ex collunio- I
ne quadã, & ſeminis cõmunione progenerati ſunt, ſed uidelicet eſt Spurius
inter prima nomina, ut Sex. D. C. Prænomina uerò Latini integra non ſcri-
bũt, ſed aut una litera, ut T. L. M. aut duabus, ut Cn. aut tribus, ut Sex. & Ser.
Eſt igitur Spurius inter ea prænomina, quæ duabus literis notantur, S. & P.
quibus etiam orbos parentibus ſcribunt, quum ſine patre eſſe dicunt, per S
ſine, per P patrem ſignificantes. Hoc igitur errorem fecit, quòd Sine patre,
& Spurius, eiſdẽ literis annotatur. Sed alia quoq; ratio afferẽda eſt, quę mul-
to eſt abſurdior. Dicunt enim Sabinos uxoris pudenda Sporion appellare.
Item qui legitimè natus non ſit, ſed ex concubina aut ſcorto, contumeliæ K
cauſa ſpurium appellari ſolitum.

104 CVR Dionyſiũ patrẽ Liberũ uocãt? An quòd bibentibus libertatis cau-
ſa ſit? Fiunt enim plerique ebrietate petulãtiores. An quòd libationem præ-
buit? An ſicut Alexander dicit, quòd pro Bœotiæ libertate pugnauit, Dio-
nyſium Liberum dictum fuiſſe putandum eſt?

105 QVID eſt quòd publicis feſtis ueteri more uirgines non nubunt, uiduę
nubunt? An ut Varro dicit, quòd uirgines quum in matrimoniũ dantur, do
leant, mulieres uerò lætentur? Die autem feſto omnem triſtitiam ac neceſſi-

tatem

A tatem abeſſe oportere? An quòd uirginibus decorũ, uiduis uerò multis præſentibus fœdum nubere? Felices enim ac fauſtæ primæ nuptiæ, ſecundę uerò triſtes ac deteſtandæ. Pudet enim uiuis adhuc eis quibus antea nupſerát, alios accipere: mortuos autem lugét: quo fit ut magis quiete, quàm ſtrepitu & deducentium multitudine delectentur. Dies uerò feſti multitudinem adeò diſtrahunt, ut his rebus per ocium intereſſe non poſſit. An quòd Sabinorum filias uirgines inter ludicrum die feſto rapientes, bellum excitauerunt, idcirco uirgines diebus feſtis nuptum dare ominis cauſa noluerunt?

106 QVID eſt quòd Romani fortunam primigeniam colũt? An quòd Ser-
B uio ex ſerua nato Romæ ſumma cũ laude & claritudine imperare cõtigit? ſic enim Romanorum plerique ſuſpicantur. An illud magis, quòd fortuna urbi & imperium & originem præſtitit? An altior quædam ratio, & magis à natura ex media philoſophia repeti poteſt, fortunam ſcilicet rerum omniũ principium eſſe, naturam uerò caſu conſiſtere, quum quibuſdam temerè repoſitis ordo acceſſerit?

107 QVID eſt quòd artifices ſcenæ deditos, hiſtriones uocant? An ob eam cauſam quam Rufus ſcriptam reliquit? Dicit enim priſcis illis tẽporibus, C. Sulpitio & L. Stolone COSS. quum peſtilentia urbem inuaſiſſet, omnes
C qui in ſcenam procederent, interiiſſe, ob eam rem multos & bonos artifices ex Hetruria Romam ueniſſe. In his qui arte & gloria cæteris anteiret, & in theatro ac ſcena diutiſſime floruiſſet, Hiſtrum fuiſſe nominatũ, à quo omnes deinde ſcenicos hiſtriones nominatos eſſe.

108 QVID eſt quòd propinquis & cognatis non nubunt? An quòd nuptiis neceſſitudines augeri uolunt, & ultro citróque filias dando & accipiendo, multos ſibi propinquos adiungere? An quòd cognatorum diſſidia inter ſe uerentur, quibus naturæ iura unà cum propinquitate tollantur? An quòd mulieres propter imbecillitatem multorum ope & auxilio egentes, propin-
D quis idcirco adiungere noluerunt, ut ſiqua à ſuis uiris iniuria afficerentur, cognati opem ferrent?

109 CVR Iouis ſacerdoti, quem Flaminem Dialem uocant, farinam fermentúmue attingere non licet? An quòd farina cibus imperfectus & indigeſtus ſit? non enim aut id quod erat triticum manſit, nec quem fieri oportet factus eſt panis, ſed uim ſeminis ſimul amiſit, & cibi uſum non præſtitit. Qua ratione poẽta Mylephaton farinam dixit per tranſlationem, quaſi molendo occiſam & confectam. Fermentum uerò quoque per corruptionem factum eſt, & admixtum omne illud quicquid eſt quod pinſitur, corrumpit. remittitur
E enim quodammodo ac diſſoluitur. Et omnino fermentatio ipſa nihil aliud eſt, niſi putrefactio quædam: quæ quidem ſi abundãtius adhibeatur, farinam acidam reddit, & prorſus corrumpit.

110 QVID eſt quòd ſacerdos carnem crudá tangere prohibetur? An a uiſce ratione huiuſmodi conſuetudine repellitur? An ea de cauſa caro quoq; qua & farina prohibetur? neq; enim iá eſt animal, neq; opſoniũ factũ eſt. Nã quũ & elixatio & aſſatio alteratio quædam ſit & transformatio, nimirũ formam delet. Quod autẽ recens & crudũ eſt, aſpectum nequaquá purũ & impollutum habet, ſed ulceroſum, & uehementer odioſum ac moleſtum.

111 QVID eſt quòd cane & capella ſacerdotem adeò abſtinere uoluerunt, F
ut non modò attingere,ſed ne appellare quidem liceret? An quòd capram
quaſi luxurioſam atq; olidam abhorrerent? an quòd tanquam morbidam ti-
merent. Videtur enim præter cætera animalia comitiali morbo tẽtari,& qui
guſtarint aut attigerint,huius morbi aliquid inurere. Huius rei cauſam aſſi-
gnãt poros anguſtos,quibus clauſis etiã ſpiritus ſæpiſſime includitur, quod
arguit uocis tenuitas. Quicunq; enim hoc morbi genere tentantur,ſimilem
capellæ uocem edunt. Canis uerò eſt minus quidem luxurioſus ac fœtidus:
quanquã ſunt qui dicant ne canem quidem in Athenienſium arcem admitti
fas eſſe,nec Delum inſulam attingere, quòd in propatulo & paſſim coëat, G
qua in re aliorum animalium diſſimilis ſit. nam boues,equi, ſues,nõ in pro-
patulo ineunt. Sed ueram cauſam penitus ignorãt. Canis enim tẽplis omni-
bus idcirco arcetur,quòd pugnax eſt animal,& in primis ferox,ut tutũ ſup-
plicibus perfugium præbeant. Veriſimile igitur eſt,Iouis ſacerdotem tanquã
animatam & ſacram quãdam effigiem ac ſimulachrũ,ad quod omnibus tan-
quam ad aram cõfugere liceat,egenis ac ſupplicibus repoſitũ eſſe, unde nec
deterreri nec arceri omnino poſſint. Quocirca in ipſo ianuæ ueſtibulo ac li-
mine eidem poſita erat lectica. Qui uerò pedibus ſacerdotis ſe prouoluiſſet,
eo die ab omnibus plagis ac pœna tutus erat. Qui ſi prius uinctus fuiſſet, ac H
ad eum acceſſiſſet,è ueſtigio ſoluebatur. Vincula uerò nõ per ianuã,ſed per
tectum ſublata foras abiiciebãt. Erat igitur inutile,ſi,quum ſacerdos adeò ſe
mitem & humanum exhiberet,canis pro templo ſedens, ſupplices oblatrã-
do propelleret. etſi ueteres hoc animal omnino purum eſſe putauerũt. Cœ-
leſtium enim deorũ nulli prorſus conſecratus eſt canis,ſed Proſerpinæ cœna
demiſſus in triuia,piaculi locum obtinet. Lacedæmone uerò deorum omniũ
crudeliſſimo Marti catulos cædunt. Apud Bœotios autem pulicè piaculum
eſt,cane in duas partes diſſecto per medium exire. Latini uerò Lupercalibus
menſe Februario canem immolant. Quare alienum non eſt,qui ſupremũ & I
puriſſimum deorum omnium uenerandum ſibi deſumpſerunt,eos quò fami
liarem ac domeſticum habeant,canem prohibere.

112 CVR hederam Flamen Dialis ſi attigiſſet,piaculum cõmiſiſſet, nec iter
eà facere poterat,ubi umbraculum aut arbutũ deſuper promineret? An hoc
ſimile ei eſt quod dicitur,de curru non eſſe,chœnici non inſidere,ſcopã non
tranſcendere? Non quòd hæc Pythagorici nitent aut metuant, ſed quòd per
hæc ab aliis deterreant. Nam quòd ſub uitem ingredi prohibent, ad uinum
referebant,quòd ſacerdoti ebrium fieri nefas eſſet. Temulentis enim uinum
ſuper caput eſt,& deprimuntur omnes ebrii,& humiles fiunt,quũ hãc ipſam K
uoluptatem uincere oporteat,non ab ea uinci. Hederam uerò tanquam ſte-
rilem, & hominibus inutilem, & propter fragilitatem adminiculo alterius
ſemper egentem,umbra ſolùm ac uiriditate oculos capientem,non temerè
in ædibus ali atque innaſci permiſerunt:quippe quæ plantas complexa ma-
ximè noceret,nec ſolo extirpari facilè poſſit. Quo fit,ut cœleſtium templis
penitus amoueatur,nec in æde Iunonis Athenis, ac Thebis in æde Veneris
quiſquã facilè hederã uideat. Nocturnis uerò ſacris & Bacchanalibus adeſt.
An & hoc quoque myſticum quoddam ſignũ erat, ut à Thyiaſis ac reliquis
debacchationibus

A debacchationibus abſtinerent? Nam quæ bacchicis furoribus mulieres corre ptæ fuerint, ad hederam ſtatim feruntur, & abreptã manibus diuellunt, dentibus lacerant: ut nõ omnino incredibilia dicere uideantur, qui aſſerunt hederam, quòd ſpiritum habeat, quo mentes in furorem concitet, & loco moueat, ebrietatem abſque uino inducere, & hilares eos reddere qui in furorem procliues fuerint.

113 GVR iis ſacerdotibus nec magiſtratum capere, nec petere permittebatur, & tamen lictore utuntur, & ſella curuli, ob honoris cauſam, & conſola-
B tionem, quò minus ægrè ferrent ſi à magiſtratibus arcerentur? An quòd in
C nonnullis Græciæ ciuitatibus ſacerdotii dignitas, regiæ maieſtati par habeba tur, non uulgares aut ignobiles homines ſacerdotes declarabantur? An illud magis, quòd quum certum eſſet & ſtatutum tempus ſacrificii, regum uerõ opera & actiones incertæ, ac minimè præfinitæ, fieri non poterat, ut quum in idem ſæpenumero tempus incideren t, idem utrique adeſſet, ſed utriſque urgentibus ſæpe oportebat ut altero relicto nunc deos coleret, nũc ciuibus noceret. Qui quum in homiuum magiſtratibus uõ minus neceſſitatis quàm licentiæ ineſſe animaduerterent, & magiſtratum populi, ut Hippocrates ait medicum triſtitiam cernere, triſtitiam attingere, & in alienis malis propriũ dolorem percipere, nefas eſſe putauerunt diis rem diuinam facere, & primitias, & ciuium cruciatus quotidie uerſantem, interdum etiam propinquorũ & cognatorum, quod Bruto accidit.

GRAECA.

114 QVI ſunt quos Epidauri & Conipedes & Artynos appellant? Centum enim & octoginta remp. adminiſtrabãt, ex quibus ſenatores deligebãt, quos Artynos appellabant. plebs autem magna ex parte in agro agebat. Vocabãtur autem Conipedes à pedibus, ut coniicere datur, puluerulentis, & ob id quum ad urbem accederent, facilè agniti.

115 QVAMNAM Onobatim apud Cumæos fuiſſe dicemus? Siqua in
D adulterio mulier deprehenſa fuiſſet, hanc in forum deductam, & ſaxo impoſitam ſpectandam omnibus proponebant. Inde ſuper aſino collocatam, & circũ urbem peruectam, in eũdem locum reſtitui oportebat. Ex illo infamia notatam Onobatim appellandam cenſuerũt, & ab eo tempore lapidem tanquam impurum ac deteſtabilem uitabant. Erat apud illos quoque magiſtratus, Phylactum appellabant, quem qui obtineret, reliquum quidem tempus carcere ſeruabat: nocturno autẽ conuentu in ſenatũ ueniens, reges
E manu apprehẽſos è curia educebat, quos tãdiu detinebat, donec de eorũ imperio ſenatus occultè ſententiã tuliſſet ſuffragiis, an iuſtè facerent, uel non.

Adulterij apud Cumæos pœna.

116 QVI ſunt quos Cnidii Amnemones appellãt, & qui Apheſter apud eoſdẽ dicitur? Sexaginta delectis uiris ex optimatibus quaſi procuratoribus utebantur, ad quos de maximis rebus referebant. Dicebantur autem Amnemones, ut coniectura percipi poteſt, quia ad diſquiſitionẽ nõ adducebãtur, niſi fortè quia multũ memoria ualerent, & multa meminiſſent. Qui autẽ ſententias rogabat, Apheſter dicebatur.

117 QVID apud Solos Hypeccauſtria Palladi ſacrificantẽ ſic uocant? Quòd multa ſacra & myſteria ad auertendum mala faciat.

118 QVI sunt apud Arcades & Laconas Chresti?Lacedęmonii facta cũ Te- F
geatibus pace,fœdere icto communem apud Alpheum columnã statuerunt:
in qua cum alia multa,tum illud in primis scriptum erat:Messenios ex agro
eiicerent,nec Chrestos facere liceret. Aristoteles igitur hoc exponens, his
uerbis hoc significari dicit,non occidere auxilii gratia si qui Tegeatæ Lace-
dæmoniis studerent.

119 QVIS apud Opuntios Crithologus?Plerique Græcorum ciuibus pri-
mitias offerentibus in uetustissimis sactificiis hordeo uti solebant. Magistra-
tũ igitur qui huiusmodi sacrificiis præerat,& primitias colligebat,Critho- d
logum nominabant. Duo autem erãt apud eos sacerdotes, quorũ alter deo- G
rum,alter dæmonum sacrificia curabat.

120 QVAE sunt Ploiades nubes?Imbriferas maximè,qnæq; arcum ferrẽt,
Ploiadas nominabant,quemadmodum Theophrastus in quarto Meteororũ
ad uerbum scripsit. Nam & Ploiades ipsæ nubes,& quæ constant. Immobi-
les autem & coloribus obalbæ ostendunt differentiam quandã materiæ,quæ
neque in aquam,neque in uentum redacta sit.

121 QVIS est apud Bœotios Platychæta?Qui aut domum uicinam,aut agrũ
habuissent,Aeolicè sic uocabant,quasi propè habentes. Apponam autẽ uer-
bum unum ex Thesmophylacia lege,quum plura sint. * H

122 QVIS est apud Delphos Hosioter?& quare mensium quẽdam Bysium
uocant?Hosiotera quidem eum uocãt qui hostiam immolat,quum sacer de-
claratus est. Quinque autem sacri sunt per omnẽ nitam, hi autem multa unã
cum prophetis agunt. Hi simul in ũsdem sacris operantur,quippe qui à Deu
calione originem ducere se arbitrantur. Bysius autem,ut multi putant,Phy-
sius est. Multa enim tunc temporis nascuntur & germinãt. Verùm non ita
est:non enim loco φ,τῷ β utuntur Delphi,sicut Macedones βίλιππον,& βάλα-
χρον,& βιρονίκλω dicentes,sed loco π.nam ὁ πατεῖν,βατεῖν:& ὁ πιχὸν,βιχὸν planè
dicunt. Est igitur Pysius.Bysius, in quo deum interrogant: nam subintelli- I
gere patrium est: hoc enim mense oraculum edebatur. Septimum qnoque
huius diem Apollinis habent natalem,& πολύφθορον appellant, non quòd eo
die φθίς,id est liba seu placentas coquerẽt,sed quòd multi ad oraculum ac-
cederent,multis oracula ederentur. nuperrimè enim oracula singulis men-
sibus rogantibus concessa sunt ac remissa. An semel omnino Pythia hoc
ipso die in anno respondebat?Sic enim Callisthenes & Anaxandrides scri-
ptum reliquernnt.

123 QVID est Phyximelum?Planta quædam est humilis ac parua,cuius sur
culos pecora appetentia comminuũtvac uiolant,& quo minus crescãt impe- K
diunt. Hæc ubi eò magnitudinis excreuit,ut ei noceri non possit,Phyxime-
lum dicitur. Testis est Aeschylus.

124 QVI sunt Aposphendoneti?Corcyram insulam Eretrienses tenebant,
quò Charicrates cum classe Corintho profectus,prælio commisso Eretrien
ses superauit. illi statim naues conscendentes domum renauigauerũt. Quod
quum ciues præsensissent, descendere conantes fundis propulsarunt: de-
nique quum nec uerbis persuadere,nec multos & inexorabiles cogere po-
tuissent,Thraciam tenuerunt,agro ibi occupato,quem Methonem Orpheo
progenitum

A progenitum quondam habitaſſe memoriæ proditum eſt. Vrbem quidé Methonam nominarunt, ipſi uerò ab accolis Apoſphendoneti uocitati ſunt.

115 QVAENAM eſt apud Delphos Charila? Tres agũt Delphi Ennaeteridas, & deinceps: quarum unam Septerium uocant, alteram Heroidem, tertiam Charilam. Septerium quidem eius pugnæ imitatio uidetur eſſe, quã deus aduerſus Pythonem pugnaſſe dicitur. Hunc enim poſt pugnam uſque ad Tempe inſectatus fuiſſe dicitur. Sunt enim qui deum metu fugiſſe dicant: qui mihi expiandi uidentur. Alii Pythonem ſaucium ac fugientem in eam quam nunc ſacram uiam dicimus, priuſquam Apollo eum conſecutus eſſet,
B occubuiſſe. ita ſepultum à filio, cui nomen Capra fuerat, ab Apolline inuentum. Harum omnium rerum, aut ſimilium, Septerium imitatio quædam eſt. Herois autem arcanam quandam continet rationem Thyiadibus non incognitam, & tamen ex his quæ aguntur, Semeles anagogen eſſe facilè quiuis coniicere ualeat. De Charila uerò huiuſmodi quædam fabulantur. Fames ex ſiccitate Delphos inuaſit: quare cum liberis & uxoribus ad regias fores accedere & ſupplicare cogebantur, qui farinam & chedropas nobilioribus (non enim omnibus ſuppetebat) in ſumma inopia diſtribuebat. Sed quũ puella parentibus orba ſupplex ueniſſet, & farinam rogaſſet, calceo malam cecîdit, &
C in os abiecit. Puella inops ac pauper, ſed generoſo animo prædita, quum inde ſeſe proripuiſſet, ac zonam diſſoluiſſet, ſe ſuſpendit. Inualeſcéte in dies fame, & ſuperuenientibus morbis, Pythia regi oraculi petenti reſpondit, Charilam uirginem quæ ſibi mortem conſciuiſſet, placari oportere. Vix tandem reperta huius nominis ratione, ſacrificium quoddam piaculo mixtum peregerunt, quod nunc quoque eſt nonum poſt annum, quibus annis peragunt. Præſidet enim rex, farinámq; & chedropas omnibus impartit & ciuibus & externis. Portatur Charilæ puerilis ſtatua. Sed ubi omnes farinã acceperunt, rex effigiem calceo cædit. Thyiadum uerò antiſtes in abruptum quendã lo-
D cum ſimulachrum defert, ibiq; funè ad collum alligato defodiunt, ubi Charilam, quæ zona ſe ſuſpenderat, antè humauerunt.

116 QVAENAM eſt apud Aenianas caro emendicata? Complures ſunt Aenianarum commigrationes. Primum quidem campum Docium coluerunt, inde à Lapithis expulſi ad Aethicas primò agri Moloſſi, quam Arauam uocant, ſe contulerunt, ex quo Parauæ dicti ſunt. Deinde Cirrham occupauerunt, & ex eo loco rege Oenoclo depulſo, Apollinis iuſſu in agrum circa Inachum deſcenderunt, quem Inachienſes & Achæi tum habebant. Oraculo autem edito, ſi in agro eos recepiſſent, fore ut ueteres incolæ pellerentur:
E noui autem ſi à uolentibus accepiſſent, agrũ retinerent: Temo uir inter Aenianas ſapiens, ſumpta pera mendici habitu ad Inachienſes uenit: ubi quum per riſum & contumeliam rex petenti ceſpitem dediſſet, in peram coniecit, & quaſi eo contentus ſtatim è conſpectu abiit, nec amplius quicquam petiit. Maiores natu admirati, & oraculum recordati, quum regem adiiſſet, hominem non contemnendum, nec prodendum eſſe dixerunt. Quod quum ſenſiſſet Temo, fugam arripuit, & Apollinem precatus quum hecatombam uouiſſet, effugit. Ex illo conſerunt pugnam reges. Quúmque Inachienſium regem Hyperochum Aenianûm rex Phemius unà cum cane in ſe impetum

facere animaduertisset,dixit illum iniustè facere, qui secundum pugnatorem & alterum hostem substitueret. Abigente autem canem Hyperocho, seq; ac hostem euertente,lapide ictus à Pheinio est interfectus. Agro recepto Inachiensibus unà cum Achiuis iectis,lapidem illum quidem tanquam sacrum colunt,& uictimæ adipe inuolutum uenerantur,& ei tanquã deo immolant. Apollini uerò diuinam rem facientes,& hecatombam ex uoto reddentes,bouis immolatæ partem rite exceptam Temonis posteris tribuunt, & emendicatam carnem appellant. F

127 QVI sunt apud Ithacenses Coliadæ?quis est Phagilus?Vlyssi procis interfectis,eorum necessarii bellũ susciterunt. Accersitus autem ab utrisque G & arbiter adhibitus Neoptolemus,sententiam tulit,ut Cephallenia,Zacyntho,& Ithaca, cædis nomine Vlysses decederet:procorum uerò socii ac familiares pro iniuriis quas in domum intulerant, Vlyssi quotannis mulctæ nomine aliquid penderent. Vlysses igitur in Italiam concessit:mulctam uerò ut liberis suis Ithacenses redderent,iureiurando ac religione adstringendos putauit. Erat autem farina,uinum,cera,oleum,sal,uictimæ grãdiores Phagi-
φάγιλος. lorum. Phagilum autem agnum esse dicit Aristoteles. Sed Eumæum manumissum Telemachus ciuitate donauit,à quo Coliadarum familia, sicut à Phi letio Bucoliarum. H

128 QVIS est apud Locros ligneus canis?Physcii Amphictyonis filius fuit Locrus,ex eo & Cabya Locrus nascitur,qui cum patre orta discordia,multis ciuium acceptis,de sedibus Apollinem consuluit. Oraculo edito, ut ibi urbem conderet,ubi canis eum ligneus momordisset,in alterum maris littus transgressus,spinam calcauit. Ea plaga uexatus,complures ibi dies commoratus est,quibus percepto loco urbes condidit,Physcos,Hyanthiam,& alias omnes quas Locri Ozolæ coluerunt. Ozolas autem Locros alii à Nesso,alii à Pythone serpente uocatos dicunt,quòd ad Locrensium littus iecti,in eorum agro putruerũt. Nonnulli autem homines pellibus caprinis & hircinis I indutos,& plerunque inter greges & ouilia conuersantes,olidos fieri,& ob
ὀζόλαι. eam rem quòd Locri pastores sint, Ozolas appellatos putant. Alii contrà quòd ager flotibus abundet,ob odoris bonitatem nomen inditum arbitrantur. Hanc opinionem tuetur Archytas Amphyssæus. scripsit enim in hunc modum,Botryonum sertis redimitam, unguenta redolentem Macymam amabilem.

129 QVID est quòd à Megarensibus Aphabroma dicitur?Nisus,à quo Nisæa appellata est,quum regnum obtineret,Abrotam Onchesti filiã ex Bœotia uxorem duxit. Quæ quum Megarei soror esset, singulari prudentia ac K modestia prædita erat. Mortuam deinde Megarenses sponte luxerunt,& Nisus immortalem uxoris memoriam efficere uolens,iussit ossa ferre,quam illa uestem ferre consueuerat,& uestem Aphabroma propter illam appellauit. Videtur autem mulieris gloriæ & deus fauisse. Nam quum Megarenses mulieres uestem mutare instituerent,oraculo sæpe prohibuit.

130 QVID est quòd Doryxenus Megarensis ager antiquitus per uicos colebatur,ciuitate in quinque partes distributa? Alii enim Heræi dicebantur, alii Piræi, Megarenses alii,alii Cynosuræi,Tripodisceì denique partim agrũ tuebantur.

A tuebantur. Sed Corinthii quum inter eos bellum excitaſſent (ſemper enim Megaram ſubigere ſtuduerunt) tum leniter, & cognatum, ut ita dicam, bellū inter ſe gerebant. Agricolas enim nemo prorſus uiolabat: & ſi quis captus eſſet, certo ſe precio redimebat, quo accepto ſtatim dimittebāt. nam antè nihil exigebant: ſed qui hominem cepiſſet, domum deductum, & comiter acceptum, domum remittebat. Qui ergo quo ſe redimeret precium retuliſſet, laudabatur: & eius qui recepiſſet, amicitiam perpetuò colebat, & ex captiuo Doryxenus, hoc eſt bello amicus atq; hoſpes factus appellabatur. Qui uerò nihil retuliſſet, & hoſtem fefelliſſet, nō ſolùm apud hoſtes, ſed apud ciues quo-
B que ut perfidus & iniuſtus & infamis erat.

131 QVAENAM eſt Palintocia? Megarenſes Theagene tyranno eiecto, παλιντοκία.
parum diu in adminiſtranda republica modeſtos ſe & temperatos præſtiterunt. Inde multam, ut ait Plato, & intemperantem libertatem popularibus ipſis propinantibus, penitus corrupti, cum cæteris in rebus in locupletes & copioſos inſolenter ſe gerere cœperunt, tum uerò eorum domos inuadētes, homines pauperes ſplendidè & effuſe conuiuari ac cœnare uolebant, idq; ſi negaretur, omni uiolentia & petulantia utebantur. Denique facto plebiſcito, uſuras à creditoribus quas antea ſoluiſſent, repoſcebant, idque Palinto-
C ciam appellauerunt.

132 QVAENAM eſt Anthedon, de qua Pythias dicit, Bibe uini fæcem, quoniam non Anthedonem habitas? nam quæ in Bœotia eſt, uino non abūdat. Calabriam Irenen antiquitus nominabant à muliere quæ Irene dicebatur, quam ex Neptuno & Melanthia Alphei filia natam fuiſſe fabulātur. Inde quum Anthes & Hyperes ibidem conſediſſent, Anthedoniam & Hyperean inſulam uocauerunt. Oraculū uerò hoc modo ſe habebat, ut dicit Ariſtoteles: Bibe uinum fæculentum, quoniam non Anthedonem habitas, nec ſacram Hyperam, quoniam & fęcem uini bibiſſes. Hæc Ariſtoteles. Mnaſige-
D ton autem dicit Hyperæ fratrem Anthon infantem adhuc periiſſe: Hyperam autem quum diu fratrem quæſiſſet, errātem ad Acaſtum ſeu Adraſtum Pheras ueniſſe, ubi caſu Anthos uinū ſeruiens propinabat. Vbi cœnati ſunt, puerum fratri poculum porrigentem agnouiſſe, ac dixiſſe fertur: Bibe uinū fæculentum, quoniam non Anthedonem habitas.

133 QVIS eſt qui apud Prienen iuxta quercū dicitur Scotos? Samii & Prie- σκότος.
nenſes bellum inter ſe gerentes, mediocribus mutuò ſe damnis afficiebant: magno prælio commiſſo, mille Samios Prienēſes occiderunt. Septimo pòſt anno cum Mileſiis ad quercum quæ dicitur, congreſſi, optimos ciuium ac
E primos uno prælio amiſerunt. Quo tempore Bias ille ſapiēs, Samum à Prienenſibus cum legatione miſſus, magnam gloriam eſt adeptus. Ex illo Prienenſium mulieres poſt eam calamitatem triſtem ſanè ac miſerabilem, imprecatione ac iureiurando maximis de rebus uſæ ſunt, quum teſtarentur ac dicerent, Apud quercum tenebræ, quòd filios & patres ac uiros eo in loco ab hoſtibus conciſos amiſiſſent.

134 QVI ſunt apud Cretenſes qui Catacautæ dicuntur? Tyrrhenos ferunt, κατακαυτοί,
quum Athenienſium filias & uxores ex Braurone rapuiſſent, quo tempore ſcilicet Lemnum & Imbrum incolebāt, poſtea eiectos in agrum Laconicum

peruenisse,& tãdiu cum indigenis mulieribus consuetudinẽ habuisse,quoad F
liberos susceperint.Calumniis deinde ac suspicionibus Laconicã rursus re-
linquere coactos,in Cretam cum liberis & uxoribus traiecisse.Ibi bellum cũ
his qui tunc temporis Cretam tenebant,gerentes,multos qui in prælio mor
tem oppetiissent, insepultos reliquisse : primò quidem quòd propter bel-
lum & periculum socios per ocium humare non poterant, deinde fugien-
tes cadauera iam corrupta & marcida attingere cœpisse.Polin igitur,quem
ducem secuti fuerant, honores quosdam & immunitates excogitasse, par-
tim deorum sacerdotibus attribuisse, partim qui mortuos sepeliissent,& diis
terrestribus,hoc est manibus,consecrasse, nequando auferrentur, & perpe- G
tuò permanerent. Postea cum fratre sortitum, & alios sacerdotes appellatos
fuisse,alios Catacautas,& separatim suis legibus uti. Esse autem illis unà cũ
cæteris quæ humaniter concessa sunt,earum iniuriarum licentiã,quibus cæ-
teri Cretenses uti consueuerũt quum furtim res suas inter se agũt, feruntq;:
illos uerò nulla iniuria afficere,nihil furari,nihil denique auferre.

135 QVOD est apud Chalcidenses puerorum sepulchrum? Cothus & Ar-
clus Xuthi pueri in Eubœam habitatum concesserunt,quo tempore Aeoles
insulam maiore ex parte obtinebant. Editum uerò antea Cotho oraculum
fuerat,bene successurũ,& hostes superaturum,si agrum coëmisset.Cum pau- H
cis igitur descendens incidit in pueros,qui fortè iuxta mare colludebãt:qui-
búscum & ipse comiter ludere aggressus,multos ludos pueris ignotos osten
dit.Quod ubi auidè accipere uelle intellexit,haud aliter traditurum se dixit,
nisi aliquid terræ prius ab ipsis accepisset.illi è uestigio sublatam dederũt, &
acceptis ludis abierunt. Aeoles re cognita quum hostium classem aduentare
intelligerent,ira & dolore perturbati pueros interfecerũt. Sepulti uerò sunt
in uia quæ ad Euripum ex urbe ducit, quem locum postea sepulchrum pue-
rorum uocauerunt.

136 QVIS est Mixarchageuas apud Argiuos? quíue sunt Elasii? Mixarcha- I
geuam Castorem uocant,& apud se humatum arbitrantur. Pollucem uerò
tanquam unum cœlestium uenerantur. Eos autem qui comitialem morbum
auertere putantur,Elasios nominant,eósque ex Alexia Amphiarai filia pro-
genitos fuisse autumant.

137 QVID est quod apud Argiuos Encnisma dicitur? Qui familiarium aut
cognatorum quempiã amiserunt,mos est ut statim post luctũ Apollini sacri-
ficent,sic & trigesimo pòst die Mercurio. Nam ut à terra mortuorũ cadaue-
ra,sic animos à Mercurio suscipi putant. Apollinis autem sacerdoti hordeũ
dantes,carnem pro eodem accipiunt,ignemq; quasi pollutum extinguẽtes, K
& rursus ab aliis accendentes,carnem coquunt,& Encnisma appellant.

138 QVID est Alastor, Aliterius, Palamnæus? Non enim illis credendũ est
qui dicunt Aliterios uocari qui in fame molentem obseruãtes,farinam diri-
piunt. Verùm is Alastor uocitatur,qui ea egit quæ neq; facilè obliterari pos-
sunt,& diuturna omnium memoria celebrãtur. Aliterius autem is est, quem
si quis uitare ac fugere potest propter improbitatem,bene actum secum exi-
stimare debet. Hæc,inquit Socrates,in æreis pellibus conscripserunt.

139 QVAM habet sententiam,eos qui in Cassiopæam bouem abigant, ex

Aeno

A Aeno à uirginibus comitantibus ad ipſos uſque fines continenter audire: Nunquam redibitis in patriã terram? Aenianes à Lapithis ſedibus expulſi, Aethaciam primò, deinde Moloſſidem & Caſſiopæam incoluerunt: ubi nihil boni ex agro nacti, malis contrà uſi uicinis, in agrum Cirrhæum tranſierunt, Onoclum regẽ ſecuti. Ibiq; magna ſiccitate & magnis ſqualoribus excepti, oraculo, ut fertur, quum lapidibus Onoclum obruiſſent, rurſus uagi poſt longum errorem in eum agrum peruenerunt, quem bonum & fertiliſſimum nunc habent. Quo fit ut meritò exoptent in antiquam patriam non
B redire, ſed illic beatiſſimè ac diutiſſimè permanere.

140 CVR apud Rhodios præconi, Ocridionis templũ ingredi non licet? An quòd Ochimus filiam Cydippen Ocridioni collocauit: Cercaphus autẽ frater Ochimi puellã amans, præconi perſuaſit (moris enim fuerat ut ſponſę per præconẽ accerſerẽtur) quũ Cydippen accepiſſet, eam ad ſe deduceret: quo facto Cercaphus puellã habens aufugit: qui poſtea quum frater ad ſenectutem peruenisſet, reuertitur. Manſit autẽ Rhodiis cõſuetudo, ne præco Ocridionis templum ingrederetur, ob iniuriæ ac flagitii illius memoriam.

141 QVID eſt quòd tibicini apud Tenedũ in ædem Tenis intrare nõ licet, nec in templo, Achillis mentionem facere? An quòd nouerca Tenẽ inſimu-
C lante quòd ei ſtuprum inferre uoluiſſet, Molpus tibicẽ falſum aduerſus eum teſtimonium dixit? Quamobrem Teni accidit cum ſorore Tenedum fugere. Achilli autem ferunt matrem Thetin magnopere interdixiſſe, Tenem ne interficeret, quòd is ab Apolline uehementer coleretur. Vni etiam ex ſeruis imperaſſe, ut diligenter attenderet, & Achillem moneret, ne fortè per imprudentiam Tenem occideret. Sed quum Tenedum Achilles popularetur, & ſororem Tenis forma captus inſectaretur, Tenes obuiàm factus, & ſororem defendere conatus, ab Achille interfectus eſt. Achilles Tenem à ſe interfectum animaduertens, ſeruum quidem, quòd ab eo monitus non fuiſſet,
D occîdit, Tenem uerò ubi nunc templum eſt, ſepeliuit. Ex eo nec tibicen illud ingreditur, nec Achilles in eo nominatur.

142 QVIS eſt apud Epidamnios Poletes? Epidamnii Illyricorũ uicini, ciues πωλήτης. ſuos qui cũ Illyricis conſuetudinẽ haberent, improbos fieri animaduerterũt, & res nouas ueriti, ad res contrahẽdas ac permutandas unũ quotannis potiſſimùm delegerunt, quẽ maximè probarẽt. Is ad barbaros accedens, forũ ciuibus ſuis & contrahendi rationẽ prę ſcribebat, & ex eo Poletes eſt appellatus.

143 QVOD eſt in Thracia Aræni littus? Andrii & Chalcidenſes habitandi
E cauſa in Thraciam profecti, Sanem urbem proditione communiter occuparunt: ſed quum barbaros Acanthũ reliquiſſe accepiſſent, duos ſpeculatores ad urbem miſerunt: qui quum eò ueniſſent, & Acanthios relicta urbe fugam animaduertiſſent arripuiſſe, Chalcidenſis quidem ſpeculator præcucurrit quaſi urbem Chalcidenſibus præoccupaturus: Andrius uerò relictus haſtam coniecit, quæ cum portæ inhæſiſſet, Andriorũ pueris urbẽ ſe haſta præcepiſſe exclamauit. Inde orta diſſenſione, ſine bello inter ſe conuenerunt, ut Erythræis Samiis & Pariis omnibus de rebus arbitris uterentur. Quumq; Erythræi & Samii ſuffragiis ſuis rẽ Andriis adiudicaſſent, Parii cõtrà pro Chalcidenſibus ſententiã dediſſent, quibuſdã ſe circa eum locum imprecationibus

denouerunt,si aut ipsi Pariis uxorem dedissent,aut ab illis accepissent: & ob F
eam rem Araeni littus appellauerunt,quum Dracontis antea diceretur.

144 QVID est quòd Cerealibus Eretriensium mulieres non ad ignem,sed ad Solem carnem concoquunt,& Calligeniam non uocant? An quòd ita cecidit,ut captiuæ quas ex Troia Agamemnon abduxit,hoc in loco Cerealia facerent,quúmque inopinatò nauigandi tempus extitisset, imperfecto sacrificio discessérunt?

145 QVI sunt Ainautæ apud Milesios? Damasenore & Thoante tyránis exa- ἀναυῶται.
ctis,sodalitates duæ urbem obtinuerunt:harum altera Plontis,altera Cheromacha dicebatur. Sed quum potétes dominarentur, & sodalitatis suæ res ad- G
sciuissent,conscensis nauibus procul à terra progressi maximis de rebus consultabant,& ob eam rem Ainautæ appellati sunt.

146 QVID est quòd Chalcidenses locum circa Pyrsophium ἀκμαῖον λίχνον, id est uigentium & uiribus ualentium stationem uocát? Nauplium ferunt ab Achiuis insectatum,supplicem ad Chalcidenses confugisse, ibiq; partim crimina purgasse,partim recriminando Achiuis obiecisse. Chalcidenses igitur Nauplium nullo modo dedituri uidebátur:sed ueriti ne dolo interficeretur, præsidium ei dederunt,adolescentes ætate & uiribus uigentes, & eos ibi collocauerunt,ubi & unà uersarentur,& Nauplium asseruarent. H

147 QVIS est benefactori boué immolans? Nauis piratica circa Ithacesiá in ancoris stabat,in qua cum fictilibus ac pice senex quidã erat. Huc igitur quũ fortè portitor Ithacensis nomine Pyrrhias, oculos attentius conuertisset, & senem liberauit, nihil quidem postulans, sed ab eo persuasus, misericordiaq; commotus,& hortatu senis de fictilibus quę ibi iacebant,pauca quædá sumpsit. Postea quum prædones abscessissent, secnrus iam senex Pyrrhiam fictilibus admouit,in quibus magnam uim auri pice admixti ostendit, ita ut repentè diues factus Pyrrhias, cum cæteris in rebus senem optimè tractasset, tum illud adiunxit,ut ei bouem immolaret. Ex eo res in prouerbium uenit, I
benefactori bouem extra Pyrrhiam immolasse neminem.

148 QVID ita morem hunc habent Bottiæorum puellæ saltantes, ut dicát, Eamus Athenas? Cretas ferũt,quũ uoluissent hominum primitias Delphos
Bottiæi populi propinqui Macedonibus. missse,eos autem qui missi essent,ubi nullam facultatem aut copiam uidissent,inde profectos primùm Iapygiam incoluisse,deinde mixtis Athenensibus hunc in Thracia qué nunc habent locum occupasse. Non enim uerisimile,Minoé Athenensiũ iuuenes tributi nomine quotannis ad se missos occidisse,sed in ministerio potius & seruitio habere maluisse. Ex his igitur nati quidã,& Cretenses habiti, Delphos missi sunt. Ex quo Bottiæorum filiæ K
generis sui memoriam colentes,diebus festis canebant,Eamus Athenas.

149 QVID est quòd Eleorum mulieres Dionysium celebrantes precantur ut bouino pede ad se ueniat? Hymnus enim hoc modo se habet:Veni heros Dionysie maritimum ad templum castum cum Gratiis bouino pede sacrificans. Inde bis inferunt,Digne taure. An quia Bougená appellant & taurum nonnulli hunc deum? An magnum pedem bouinum intelligunt, quemadmodum poeta βοῶπιν magnos habentem oculos,& βαιάλιον magna iactantem? An magis quia bouis pes innoxius est? Cornigerum autem deum sic rogant,

ut

A ut lenis lætúſque ueniat? An quòd aratri ac ſementis principem hunc ipſum deum & inuentorem fuiſſe putant?

150 QVID eſt quòd Tanagræi ante urbem Achilleum habent locũ ſic appellatũ? Inimicitias enim magis cũ ea urbe exercuiſſe dicitur Achilles, quàm amicitiam, quippe qui & Pœmandri matrẽ Stratonicen rapuerat, & Ephippi filium Aceſtora occidiſſet. Pœmandrus igitur pater Ephippi, quũ ager Tanagricus etiã per uicos habitaretur, apud Stephontẽ, id loci nomẽ eſt, quòd cum Achiuis in expeditionẽ ire noluiſſet, ab illis circunſeſſus, nocte locũ illum deſeruit, & Pœmandriam cõmuniuit. Polycritus autem architectus quũ
B adeſſet, & opus floccifaceret, atq; irrideret, foſſam tranſcẽdit. Iratus Pœmandrus ingens in illum ſaxum coniecit, quod fortè ibidem occultatum Nyctelíis templis iampridẽ incũbebat. hoc reuulſum per imprudentiã Pœmandrus coniecit, & Polycritũ quidem aſſequi non potuit, Leucippũ uerò filiũ interfecit. Oportebat igitur domeſticũ ex agro Bœotio lege diſcedere, & ſupplicem ad alios migrare. Id autẽ facile non erat, quòd in agrũ Tanagricũ Achiui irruptionẽ fecerant. Miſit igitur Ephippum filiũ qui Achillem rogaret, à
quo perſuaſus & illũ inducit, & Tlepolemũ Herculis filiũ, & Peneleũ Hippalemi, omnes ſibi ſanguine coniũctos. A quibus Pœmãdrus Chalcidẽ emiſ-
C ſus, & ab Elephenore cædis crimine expiatus, homines honore affecit, & lucos omnibus conſecrauit, quorum qui Achilli dicatus eſt, nomen ſeruauit.

151 QVI ſunt apud Bœotios Pſoloës, quiq; Aeoleæ? Minyi cuiuſdam filias Leucippam Arſinoen & Alcathoen furore percitas carnibus humanis ueſci concupiſſe, & de filiis inter ſe ſortitas eſſe: Leucippam, quod ei ſorte cecidiſſet, Hippaſum filium laniandum exhibuiſſe, & illarum uiros, quòd lugubri ueſte uterentur præ dolore ac luctu, Pſoloes, Aeoleas, Oeonolias appellatas fuiſſe ferunt. Hodie quoque eiuſdem gentis omnes mulieres eodẽ nomine Orchomenii appellãt, & quotãnis feſtis diebus, quæ Agrionia dicũtur,
D à Dionyſii ſacerdote ſtricto gladio fugãtur, & ſi quam conſecutus eſt, interficere licet. Noſtra quidẽ memoria Zoilus ſacerdos mulierem occidit, quod tamen infelix ac triſte ipſis accidit. Nam Zoilus ex leui ſanè ulcere quum in morbum incidiſſet, diuturna tabe conſumptus eſt. Orchomenii uerò publicis damnis ac damnationibus affecti, ſacerdotiũ ab ea familia ad eum tranſtulerunt, quem ex omnibus optimum delegiſſent.

152 CVR eos qui ſpontè Lycæum ingrediuntur, lapidibus obruũt Arcades, qui ſi per ignorãtiam intrauerint, ad Eleutheras eos mittunt? An quòd quaſi abſoluti libertatem adepti uiderentur, hæc ratio fidem habuit: & tale eſt ad
E Eleutheras, ac ſi in locum curæ uacuum, & illud, Venies in libẽtis ſolum? An fabulæ potius credendum eſt? Soli enim Lycaonis liberi Eleuther & Lebeadus ſceleris in Iouem paterni expertes fuerunt, & in Bœotiam aufugerunt. Lebadẽſes autem iiſdem legibus & eodem iure atque Arcades utuntur. Eos igitur ad Eleutheras mittunt, qui Iouis adyta ignorantes intrauerint. An illud probabilius, quod Architimus dicit? Arcadicis feſti ſunt dies, quoſdã per inſcitiam ingreſſos ab Arcadibus Phliaſiis traditos fuiſſe, à Phliaſiis deinde Megarenſibus, à quibus porrò quum Thebas deueherentur, imbre ac tonitribus & aliis tempeſtatibus oppreſſos ac detẽtos fuiſſe: hinc locum nonnul-

li Eleutheras appellatum fuisse dicũt. Quod autem dicitur, ab eo qui Lycæũ F
ingressus fuerit, umbram non cadere, licet falsum, tamen magnopere creditũ
est. An quòd aer ingredientibus in nubem conuersus obducitur? An quòd
templum ingressus omnibus modis excruciatus morte mulctetur, mortuorũ
uerò animas Pythagorici neque umbram facere, neque conniuere? An illud
* τῶ ἐμβάτ- potius, quòd sol quidem umbram facit, solem autem aufert * nomẽ Emban-
ζος ὁ νόμος. tis, & hoc obscurè intelligentes dicant? Ceruus enim Embas dicitur. Qua-
propter Cantharionem Arcadem, quòd is ad Eleos cum Arcadibus bellum
gerentes profugisset, & cum præda Abatũ traiecisset, composito postea bel-
lo, quum Spartam profugisset, Lacedæmonii Arcadibus reddiderunt, edito G
oraculo, ut ceruum redderent.

153 QVEMNAM in Tanagra Eunostum heroẽm fuisse dicemus, quídue
causæ esse quamobrẽ mulieres eius lucũ non ingrediuntur? Eunostus Eliei
Cephisi & Sciadis filius fuit, cui nomẽ inditũ ab Eunoste nympha est, à qua
educatũ ferunt. Speciosus igitur ac iustus, non minus ex modestia & seueri-
tate laudis tulit. Hunc ab Ochna Coloni filia & propinqua sua amatũ fuisse
ferunt. Sed quũ eius libidinẽ conuicio retudisset, remq; ad fratres deferre sta-
tuisset, mulier occupauit, & fratres Ochemum, Leonẽ, Bucolum, ad Eunosti
necem concitauerat, quòd eum sibi per uim stuprum intulisse insimulauerat. H
Illi quum sorori fidem adhibuissent, adolescentem insidiis de medio sustule-
runt. Quo facto Elieus illos in carcerem coniecit. Ochna pœnitentia ducta,
& uehementer perturbata, simul & dolore, quem ex amore capiebat, libera-
ri cupiens, simul fratrum misericordia commota, rem omnem ut gesta fuerat
Elieo indicauit, quam è uestigio Elieus ad Colonum detulit. Eius iudicio ac
Myrtis in Eu. sententia fratres liberati sunt, Ochna uerò seipsam præcipitẽ dedit, ut Myrtis
Anthedonia canticorũ poetria scriptum reliquit. Eunosti uerò templũ & lu
cus, mulieribus adeò inaccessus fuit, ut quum sæpenumero terræmotus, aut
siccitates, aut imbres, aliæ deniq; tempestates ingruissent, Tanagræi accuratè I
ac diligenter exquirerent nunquid mulier clanculum aut per imprudẽtiam
templo appropinquasset. Quanquã nonnullos dicere constat, inter quos est
Cledamus uir insignis, occurrisse sibi Eunostum lauãdi causa mare petentẽ,
quòd mulier templum inuasisset. Refert enim Diocles in libro de Semideis,
Tanagræorum decretum, de quibus Cledamus renunciauerat.

154 VNDE in agro Bœotio circa Eleonem Scamandrus fluuius est appel-
latus? Deimachus Eleonis filius, Herculis socius, expeditionis ad Troiã par-
ticeps fuit. Sed quum bellum traheretur, Glauciã Scamandri filiã compressit,
& grauidã reddidit. Quo à Troianis in pugna interfecto, Glaucia ne stupro K
comperto ab Hercule pœna afficeretur, sponte ad eum confugit, & amorem
suum indicauit, seq; cum Deimacho consuetudinẽ habuisse confessa est. Her-
cules re cognita, & amoris misericordia commotus, & quòd uiri fortis, ac si-
bi in primis familiaris, stirpẽ relinqui magnopere cupiebat, Glauciã in nauẽ
recipit: quam postea quum peperisset, in Bœotiã reductam, & ipsam & stir-
pem Eleoni reddidit. Appellatus est autem puer Scamandrus: qui postea re-
gnum adeptus, Inachum fluuium de suo nomine Scamandrũ appellauit, sicut
uicinũ fluuiũ Glauciã de matris nomine uocitauit. Nec uerò uxoris oblitus,

ipsius

A ipſius nomine Aciduſam fonti nomen indidit,ex qua tres filias ſuſceperat, quas hoc quoque tempore in honore habent,& uirgines appellant.

155 VNDE factum eſt illud tritũ ſermone prouerbiũ,Hæc præcipua? Dino Tarentinus ductor exercitus,uir fortiſſimus,& in primis rei militaris peritiſſimus,quũ ſententiã eius ciues improbarẽt,& præco aduerſariorum ſententiam propoſuiſſet,ſublata dextera, Hæc melior,inquit. Huius rei author eſt Theophraſtus. Sed Apollodorus in hiſtoria ſua illud adiunxit:quum præco, *Plures hæ numero ſunt,dixiſſet:itaq;,inquit,ſed hæ meliores,*ita paucorum.

* Eraſ. in proverbio, Hæc potior, ſic habet: ita paucioriũ ſententiã fuiſſe promulgatam.

156 VNDE dicta eſt urbs Ithacenſium,quã Alalcomenas appellant? Quòd
B Anticlia adhuc uirgo Siſyphi compreſſu, quĩ ei ſtuprum obtulerat, Vlyſſem concepit,complures dixere. Iſtrus uerò Alexandreus in monumentis ſuis illud adiunxit,Anticliam Laërti in matrimoniũ datam,quum ad Laertem duceretur,apud Alalcomeneum in Bœotia Vlyſſem peperiſſe, & ob eam rem ille quaſi mediæ urbis nomen referens,eam quæ in agro Ithacenſi eſt urbem, eodem nomine appellatam fuiſſe memorat.

157 QVI ſunt Aeginæ Monophagi? Multi ad bellum Troianum Aeginenſes profecti pugnando ceciderunt,complures tempeſtate demerſi ſunt. Paucos igitur à bello reuerſos propinqui ſuſcipientes,quum reliquos ciues in lu
C ctu ac dolore nerſari animaduerterent,nec apertè lætandum exiſtimauerũt, nec pro ſuorum reditu diis immortalibus ſacrificandum, uerùm clàm domi quiſque ſuæ comiter excipientes ipſi in conuiuiis miniſtrabant,nec alienum quenquam admittebãt. Hoc igitur imitantes Neptuno rem diuinam faciũt, & Thiaſos exercẽt, ſexdecim dies ſilentio inter ſe conuiuia celebrantes:nec ſeruum quempiam intereſſe licet. Inde Veneri facientes,ſolenne feſtum dirimunt,& ex eo Monophagi appellantur.

158 QVID eſt quòd in Caria Labradei Iouis ſimulachrum bipennem non ſceptrum aut fulmen ſuſtinet? Quia Hercules interfecta Hippolyte,quũ prę-
D ter alia bipennem quoque illi eripuiſſet, Omphale dono dedit,quam Lydorum poſtea reges per manus accipientes,ſicut alia ſacra ferre conſueuerunt, donec Candaules indignũ cenſens,uni ex ſociis ferendam tradidit. Sed poſtquam Gyges ab eo deſciſcens bellum Candauli intulit,Arſelis Myleis auxilia Gygi adduxit,& Candaulem ſociumq; eius occîdit, & unà cum reliquis ſpoliis ſecurim in Cariam detulit:ibiq; extructo Iouis ſimulachro bipennem in manu dedit,& Labradeum Iouem appellauit. nam Lydi bipennem labrem appellare conſueuerunt.

159 QVID eſt quòd purgatorem ἐφέβον uocãt Tralliani,eoq; in libationibus ἐφέβους.
E ac piaculis potiſſimũ utuntur? An quia Leleges & Minyæ antiquitus Trallianis expulſis urbem atque agros occupauerunt, poſtea reuerſi Tralliani ſuperatis Lelegibus,quicunq; neq; in prælio ceciderunt,nec fugerunt, ſed aut imbecillitate aut inopia ibidẽ remanſerunt,his omnibus cõtemptis legẽ poſuerunt,ut quicunq; Minyam aut Lelegẽ occidiſſet, ita purus & expiatus eſſet,ſi eius quem interfeciſſet cognatis leguminum modium emenſus eſſet?

160 CVR apud Eleos in prouerbio eſt,Graniora Sambico pati? Ferunt Eleũ quendã Sambicũ nomine, multis ſociis & coadiutoribus uſum, complures apud Olympiam æreas ſtatuas & ſimulachra concidiſſe ac uendidiſſe: deniq; Sambico graniora pati.

Dianæ præſulis templũ diripuiſſe(eſt enim Elide templũ Dianæ, quod Ariſtarchium nominant)illum uerò ſtatim poſt ſacrilegium comprehenſum toto anno excruciatũ fuiſſe,dum tormentis de conſciis ac ſociis ab eo quæreretur:atq; ita mortuum fuiſſe,& eius cruciatibus prouerbium additum eſſe. F

161 QVID eſt quòd Lacedæmone iuxta Leucippidarum templum poſita eſt Vlyſſis ædes? Ergiẽus unus ex his qui à Diomede originem ducunt,à Temeno quodã perſuaſus palladium Argis ſurripuit, cuius rei conſcium habuit Leagrum.erat enim Temeni ſanè familiatis.Leagrus poſtea Temeno iratus Lacedæmoné conceſſit,palladium ſecum deferẽs. Quod quum reges ſtudioſè accepiſſent,iuxta Leucippidarum templum collocauerũt:ac miſſis qui de conſeruando & cuſtodiendo palladio Apóllinis ſententiam ſciſcirarentur, oraculo edito,ut unum ex his qui palladium ſurripuiſſent, cuſtodẽ facerent, Vlyſſis ædem ibidem poſuerunt,heroem ipſum alioqui propter Penelopes nuptias ad ſe pertinere,& ciuitatem affinitati attingere exiſtimantes. G

162 QVID eſt cauſæ quòd Chalcidoniæ mulieres morem hunc habent, ut ſi in alienos uiros,& magiſtratus potiſſimũ incidant, alteram maxillam aperiant? Chalcidonii aduerſus Bithynios bellum gerebant. hi cum Zepœtum regẽ haberent,omnibus ſuis copiis,additis etiã Thracũ auxiliis, facta incurſione agros populabantur.Sed quũ Zepœtus circa Phalium,id enim loci nomen eſt,palãtes ac perturbatos inuaſiſſet,ſuperati octo millia militũ deſiderauerũt,nec tamẽ penitus deleti ſunt. Cõpoſito autẽ bello, quũ ea clade ciuitas ad uirorũ ſolitudinẽ propemodũ redacta eſſet,complures mulieres neceſſitate compulſæ libertis & externis nupſerunt:nonnullæ uiduitatem talibus nuptiis anteponentes,ſolæ agebant,ac ſi quid opus eſſet,ad magiſtratus ac iudices confugientes,alterã oris partem aperiebant.Harum pudorem quæ nupſerant imitatæ,& meliores fuiſſe ratæ,eundem morem retinuerunt. H

163 QVID eſt cauſæ quòd oues ad Agenoris lucum abigentes Argiui, ut ibidem incantur efficiũt? An quòd egregiè præter cæteros Agenor oues curarit,& plures greges habuerit? I

164 CVR ſe Argiuorum pueri quodam feſto per iocum Ballachradas uocitant?An quòd primos ab Inacho ex agris in campos ac plana deductos, Achradibus altos fuiſſe commemorant?Ferunt enim Achradas primùm Græcis in Peloponeſo fuiſſe cognitas,quum ea regio Apia etiam diceretur:unde Apii Achrades mutato nomine appellati ſunt.

165 QVID cauſæ eſt quamobrẽ Elei equas finibus eductas iniri faciunt?An quòd regum omniũ equarum ſtudioſiſſimus Oenomaus quum animal illud præcipuè adamaſſet,multa & horrenda eis imprecatus eſſet,qui equam apud Elidẽ iniri feciſſent,& idcirco ueriti execrationẽ illã abominãtur ac uitant? K

166 CVR apud Gnoſios moris fuit à menſariis argentum rapere?An ut pecuniã amittẽtes,obnoxii uiolẽtis eſſent,& magis plecterentur?

167 QVAE cauſa eſt quamobrem Sami Dexicreontis Venerem uocent?An quòd eorum uxores luxu ac petulantia perditas, Dexicreon homo mẽdicus quibuſdam piacularibus ſacris expiauit?An quia nauclerus quum eſſet Dexicreon, negociandi cauſa in Cyprum nauigauit: cui onus in nauim imponituro, Venerem iuſſiſſe ferunt, aquam tantùm in nauim imponeret,ac ſtatim ſolueret.

A ſolueret. Eum dicto audientem fuiſſe, & aqua in nauim comportata, profectum ſumma tranquillitate, & in alto deprehenſum, ſitientibus reliquis & mercatoribus & nautis, aqua ſingulis uenundata multum argẽtum collegiſſe, ex eo ſtatua deæ poſita, deã ſuo de nomine appellaſſe? Quod ſi uerum eſt, non unum ditaſſe, ſed per unum multos ſeruaſſe Venus exiſtimanda eſt.

168 QVID eſt quod Samii Mercurio Charidotæ rem diuinam faciẽtes, uolenti & furari & latrocinari permittunt? Quia oraculo relicta inſula Mycalẽ quum migraſſent, præda ac rapinis decem annis uitam duxerunt, deinde in inſulam reuerſi Samii hoſtes ſuperauerunt.

169 VNDE ei loco nomẽ ſiditũ eſſe dicimus, quẽ Samii Panæma uocãt? An
B quòd Dionyſiũ fugientes Amazones ex agro Epheſio Samum perfugerunt? Dionyſius confeſtim ædificatis nauibus trãſmiſſo mari, prælio cõmiſſo eo in loco multas earũ occîdit, quẽ defluẽtis ſanguinis flumine ſpectantes admirati Panæma poſtea nominauerũt? Earũ autem quæ occiderũt, circa Phlœũ oſſa oſtenduntur. Sunt qui dicant Phlœum earum clamoribus abruptum fuiſſe, quum magno quodam inter pugnandum & contento clamore uſæ fuiſſent.

170 QVID eſt cauſæ quòd Andron Sami Pedetes uocitatur? Mortuo Demotele quum plebs rempub. occupaſſet, Megarẽſes aduerſus Perinthios Sa-
C miorum colonos exercitum duxerunt, compedes, ut dicitur, quaſi aduerſus ſeruos ſecum portantes. Quod quum plebi renunciatum eſſet, celeriter auxilia ſubmiſit. Nouẽ autem declarati ſunt qui triginta nauiũ claſſi præeſſent. harum duas portu egredientes fulmine ictas ac depreſſas fuiſſe dicunt. Duces tamen cum reliquis profecti Megarenſes prælio uicerunt, & ſexcẽtos captiuos ceperunt. Qua uictoria elati, popularem ſtatum euertere cogitabant, cui rei plebs occaſionẽ præbuit. Miſit enim literas, quibus imperabat, ut Megarenſes compedibus uinctos adducerent. Illi Megarẽſibus literas quũ oſten-
D diſſent, facilè perſuaſerunt, ut communi conſilio ſecum ciuitatem liberarent. Rationem ineũtibus, uiſum cõpedũ anulos cũ ſtrepitu collidere, & ſic Megarenſiũ cruribus circumponere, & loris quibuſdã ad zonas alligare, ne greſſum impedirent, neue ipſis elaberentur ac defluerẽt, inter eundũ ſoluta. His in hunc modum ornatis, quum ſingulis enſem dediſſent, ad Samum appulſi medio foro Megarenſes in curiam deduxerunt: ubi dato ſigno Megarenſes impetu facto plebeios omnes qui rerum potiebantur, interfecerunt. Hoc pacto recuperata libertate, Megarenſes quicunq; uoluerunt ciuitate donarũt,
E & bonæ magnitudinis domo ædificata compedes quaſi templo ſuſpẽſas obtulerunt, ab eo Pedetes domus appellata eſt.

171 CVR apud Coos ſacerdos Herculis muliebri ueſte indutus, & mitra caput ornatus, apud Antimachiã rẽ diuinã facit? Hercules cũ ex agro Troiano ſex nauibus profectus eſſet, tẽpeſtate deprehẽſus nauibus præter unã amiſſis Coum delatus, ad Laceterẽ eiectus eſt, omnibus rebus præter arma & ſocios penitus amiſſis. Ibi nactus ouiũ greges, à paſtore unam ſibi ut daret petiit. Is Antagoras uocabatur. Qui quũ robore ac uiribus corporis præſtaret, Herculẽ ad luctandũ prouocauit, ea lege, ut ſi uinceret, arietẽ auferret. Hercules cupidè cum Antagora congreſſus, quũ hominẽ ita agitaret ut facilè ſuperaturus uideretur, Meropes Antagoræ auxiliũ tulerunt, & Græcos ut Herculi

opem ferrent, concitauerũt. Prælio commisso Hercules pugnãdo defessus ad F
* ἡρᾳτλεα. mulierem * Thracẽ cõfugisse dicitur, & muliebri uestẽ opertus apud eam delituisse. Sed postquã Meropibus superatis expiatus Alciopi filiã in matrimoniũ duxit, floream uestem induit. Quamobrem sacerdos ubi prælium factum est, rem diuinam facit, & sponsi muliebri uestẽ induti sponsas suscipiunt.

172 VNDE apud Megaram genus est Hamaxocylistarum? Qua tempestate intemperans ille ac dissolutus põpularis status Megaris fuit, qui & sacrilegium effecit, proficiscebantur Peloponesiorum nomine Delphos solennes spectatores: qui quum per agrum Megarensem iter facerent, apud Aegeram ad paludem cum liberis & uxoribus subuerso curru in terrã prouoluti sunt. G ibi Megarensium quidam petulantissimi atque ebrii, per insolentiam & crudelitatẽ currus in paludem contruserunt: multos ex his qui uenerant, obruerunt. Quod in illa status perturbatione, & confusione rerum omnium, Megarenses neglexerũt. Amphictyones autem, quòd ea res ad religionem pertinere uidebatur, grauiter commoti, tanquam sceleratos & impios exilio nonnullos, plerosque morte afficiendos censuerunt, qui postea à genere Hamaxocylistæ nominati sunt.

GVLIELMI BVDAEI PARISIENSIS, REGII SECRETARIJ, *in libros Plutarchi de placitis philosophorum naturalibus, ad clarissimum uirum Germanum Ganeium Parlamentarem Consiliarium, Beluacensis ecclesiæ Decanum, præfatio.*

PLerosque seculi nostri scriptores uidemus, Germane Ganei, lucubrationũ suarum præfationes duabus in rebus consumere, in emerenda eorum quibus eas dicant, gratia, aucupandaq; apud lectorũ uulgus inani fama: illos quidẽ perfricta, quod aiunt, fronte supra humanum fastigium efferendo, apud hos uerò uendibiliora suа scripta uerborum lenociniis faciendo. Ego uerò quum ab hoc more nostrates ferè homines usq; adeò abhorrere uideam (de elegãtibus & omnis gnaris humanitatis loquor) ut etiam ultro oderint huiusmodi prostituta ingenia, nedum ut impudenteis putidasq; adeò laudationes auribus deuorare possint: tum uerò quòd si cuiusquam, certè minimè meum est, potẽtibus per ambitionem industriam uenditare meam: prorsus aliter me comparaui. Nec enim ingenium tuũ, nec mores, nec famæ integritatẽ (quæ in primis prædicari solent) attingam: genus, necessitudines, opes, nihilo magis. omnino in assentationis opinionem incurrere nolo. Tametsi quum uir Parlamentarius sis, unusq; ex augustissima illa decuria, nec unus adeò nescio quis, sed certæ cuiusdam notæ, quã ne si sciam quidẽ dicere ausim. Quum igitur in amplissimi ordinis oculis iandiu uitam agas, in quo quidẽ germanus tuus unus est è quatuor tanquam ordinis uisendi consessus insignibus, urbisq; adeò huius, uel regni potius decoribus, quali dignatione sis, in obscuro esse non potest, sicut ferè umbratilis hominũ uita innotescere in publicũ nequit. Cõmendabilius fortasse plausibiliusq; laudandi genus apud omneis ordines sit, si cõmemorẽ quàm literarum amans fautorq; sis, q̃ eruditissimorũ uirorũ studiosus, queiscum conuiuere soles, ut de literatissimo quoq; optimè meritus. Verùm hæc omnia ne perstringere quidẽ nunc rei dignitate uacat. Quod autẽ ad me attinet, ita omneis existimare uelim, hanc me accepisse prouinciam, non

mihi

mihi ſumpſiſſe. Nam quum ſuperiore anno Laſcaris Rhyndacenus, uir natione Græcus, ſed Græcorũ latinißimus, naturalia Plutarchi decreta latinè interpretanda te poſcẽte recepiſſet, idq; per ocium ei facere nõ licuiſſet, quòd iam annũ eum inter aulicos agentem deſideramus, tu altero abhinc menſe quũ ex receſſu in urbem rediiſſem, cõtinuò huius incepti onus in humeros profectò impares ei inclinaſti. uſque eò heluo librorũ es, quod de Catone Cicero dixit. Habes igitur uicariũ & tãquam ſuccidaneum Plutarchi interpretamentũ, quod quum iam ſeſquimenſem à me crebris nuncijs efflagitas circa alia nõnihil occupato, quod etſi in nonum ſaltẽ mẽſem premendũ fuit, ſi per te mihi intra ueniæ ſpem licuiſſet eſſe cauto, nõ recuſo tamẽ quin tibi editũ ſpecimen putes facultatulæ induſtriæq; noſtræ, ſub iudiciorumq; aleã, ſi ita res feret, cadat. Candidos tantùm lectores huius noſtræ lucubratiunculæ admonitos peruelim, ut ſiqua in eo errata offenderint (ut certè non pauca offendent) ea ſi haud ita inexpiabilia ſint, tibi imputẽt, mihi uerò tua in culpa ignoſcant, ut qui hoc mihi extuderis, uel potius expreſſeris, mordicus, propè dixerim, retentanti. Nam ſtylum noſtrũ ſat ſcio duriorem uiſum iri, ſed non ijs adeò fortaſſe qui græcè quoq; legerint. Huic enim ſcribendi generi contracto, preſſo & conciſo, nõ facilè addi ſuæ fluentisq; orationis nitor perſpicuitasq; poteſt. Adde rerũ obſcuritatẽ, uerborumq; interdum inſolentiã. Vnum affirmare poſſum, opus me breue aggreſſum, ſed quod pluris q̃ pro chartarũ numero æſtimandũ ſit. Laborandum enim mihi fuit, ne aut ineptè fidus interpres eſſem, aut quum ad uerbum omnia uertere nollem, ne quædam etiam ad ſenſum non uerterem: interdumq; uerba clauſulasq; appendere magis quàm adnumerare conati ſumus, contraq; nonnunquã ſupernumerarijs, ut ita dixerim, uerbis, Græcarum dictionum pondera rependere. Quæ omnia ſi in ullo unquam ſcribendi genere, in hoc ſanè facienda fuerunt, ut in quo certè latinitas græcæ non reſpondet opulentiæ. Colligenda uerò corrogandaq; ex non paucis authoribus, ijsq; claſſiarijs, latina uerba fuerunt, non facilè cuilibet obuia, ne ſi Græcis uteręr, etſi iam in triuijs tritis (ut ferè iam in naturalibus latina uerba obſoleuerunt) hoſpitari in urbe noſtra peregrinariq; uiderer, perinde atq; inter patrium peregrinúmque cultum delectũ habere nõ didiciſſem. Qui conatus an euaſerint, uiderint illi quibus utriuſq; linguæ facultas comparata eſt. Quanquam quĩ latinè ſciunt, de toto propemodũ opere iudicare poſſunt, non modò de ſtructura, quid cui conſentaneum diſſentaneúmue ſit, quid cohærens aut pugnans. Tametſi in huiuſmodi offenſaculis ſi unum forſan aut alterum reperietur, cauſari poſſem, id quod tu probè noſti, in emendando exemplari græco exudandam mihi laboris partem non contẽnendam fuiſſe, quippe quod unicum in hac librorum inopia nactus ſum literis iam exoleſcẽtibus. Vtcunque, confido probè te atque etiam candidè de toto opere arbitraturum, ſi præſertim non ſine Theſeo, ut aiunt, tuo legeris, id eſt, ſi Ioannem Guacierium adhibueris, uirum cũ humaniorum diſciplinarum peritum, tum uerò Theologorum decus. Cæterùm lectores rurſus, ſi qui moroſiores ſunt, exoratos uelim, ne merx hæc noſtra propterea eis ſordeat, q̃ Ciſalpina eſt, atque adeò domeſtica, non importata, non aduentitia, non, ut inquit Plautus, exotica. Nos enim uerbis tropisq; utimur, ut intra parietes, non modò intra pomœria natis. Proinde ne mihi dicant, Vnde tibi frontem, interpretãdiq; fiduciam, qui nunquam à patrio ſolo abnoctaueris, nunquam, ut dici ſolet, unguem latum à matre diſceſſeris? Nam ſi mihi per conditionem inſtitutumq; uitæ inter doctos uerſari meo modo licuiſſet, profectò excultiorem interpretem terſioremque habuiſſes. Verùm ne in hac quidem rerum incommoditate literas deſpondimus. Sed iam uereor ne tãtuli operis exordium proportione maiuſculum ſit. Vale. Pariſiis, Calendis Ianuarijs M. D. I I.

CAPITVM QVAE HISCE quinque de placitis Philosophorum libris continentur, catalogus.

CAPITA I. LIBRI.

Quid sit natura I
In quo differant principium & elementum II
De principijs III
Quomodo coagmentatus mundus IIII
An unum uniuersum V
Vnde notionem dei homines habuerint. VI
Quis Deus VII
De genijs & heroibus VIII
De materia IX
De ideis X
De causis XI
De corporibus XII
De minutis corpusculis XIII
De formis XIIII
De coloribus XV
De sectione corporum XVI
De mixtione & temperatura XVII
De inani XVIII
De loco XIX
De loculamento uel conceptaculo XX
De tempore XXI
De essentia temporis XXII
De motu XXIII
De ortu & interitu XXIIII
De necessitate XXV
De substantia necessitatis XXVI
De fato XXVII
De substantia fati XXVIII
De fortuna XXIX
De natura XXX

CAPITA LIBRI II.

De mundo I
De forma mundi II
Animans ne mundus III
An corruptionis immunis mundus IIII
Vnde alatur mundus V
A quo elemento adorsus fabricam mundi Deus VI
De mundi structura VII
Quam ob causam cernuus mundus VIII
De extrarijs mundi partibus, & sicubi uacuum IX
Quæ mundi dexteræ, quæ læuæ partes X
De cœlo, & quæ eius substantia XI
De cœli sectione, & in quot secetur circulos XII
Quæ stellarũ substantia, & quomodo compositæ sint XIII
De formis stellarum XIIII
De ordine & situ XV
De stellarum uectatione & motu XVI
Vnde illuminentur stellæ XVII
De stellis quæ Dioscuri uocãtur XVIII
De significatione aßignationéue siderum, & quõmodo hyems & æstas fiat. XIX
De substantia solis XX
De magnitudine solis XXI
De forma solis XXII
De solstitio & bruma XXIII
De deliquio solis XXIIII
De substantia lunæ XXV
De magnitudine lunæ XXVI
De forma lunæ XXVII
De illuminatione lunæ XXVIII
De deliquio lunæ XXIX
Quam speciem præbeat luna, & cur terra uideatur XXX
De intercapedine lunæ qua à sole distat. XXXI
De anno uertente, & quantus uniuscuiusq; errantium magnus sit annus XXXII

CAPITA LIBRI III.

De lacteo circulo I
De crinitis & emicantibus trabibus, & alijs id genus II
De tonitruis, fulguribus, fulminibus, turbinibus & uorticibus III
De nubibus, pluuijs, niuibus, & grandinibus IIII
De arcu cœlesti V
De uirgulis VI
De uentis VII
De hyeme & æstate VIII
De terra, & quæ eius essẽtia, quãtaq;. IX

De figura

De figura terræ X
De ſitu terræ XI
De inclinatione terræ XII
De motione terræ XIII
De dimenſione terræ, & quot eius circuli XIIII
De terræ motibus XV
De mari, unde conſtet, & cur amarulentum XVI
Vnde reciprocationes maris, æſtúſque fiant XVII
De area XVIII

CAP. LIBRI QVARTI.

De Nili exuperantia I
De anima II
An corpus anima, & quæ eius eſſentia III
De partibus animæ IIII
Quid animæ principatus, & qua in parte V
De motu animæ VI
De immortalitate animæ VII
De ſenſibus ſenſilibúſque VIII
Veri néc ne ſint ſenſus, & uiſa, id eſt phantaſiæ IX
Quot ſint ſenſus X
Quonam modo fiat ſenſus, & prænotio ſeu anticipatio, & rationis habitus XI
Quid interſit inter phantaſiam, id eſt uiſum, & phantaſton, id eſt uiſi efficiens, phantaſticónq; & phãtaſma, id eſt adulterinum inanéue uiſum XII
De uiſu, & quonam modo uideamus. XIII
De ſpeciebus in ſpeculis editis XIIII
An uiſibiles tenebræ XV
De auditu XVI
De odoratu XVII
De guſtatu XVIII
De uoce XIX
An incorporea uox, & quomodo fiat Echo XX
Vnde ſenſibilis anima, quídque eius principatus XXI
De reſpiratione XXII
De affectionibus corporis, & an condoleſcat néc ne illi anima XXIII.

CAP. LIBRI QVINTI.

De diuinatione I
Quomodo ſomnia fiant II
Quænam genitalis ſeminis ſubſtantia III
An corpus genitura IIII
An fœminæ ſemen emittant V
Quomodo conceptus fiant VI
Quomodo mares gignantur & fœminæ VII
Quomodo monſtra fiant VIII
Cur mulier frequentius Veneri indulgens non concipit IX
Quomodo gemini trigeminíque gignantur X
Vnde exiſtant parentum ſimilitudines & progenitorum XI
Quomodo alienis ſimiles naſcantur, parentibus uerò nequaquam XII
Quibus modis ſterileſcant tum mulieres, tũ uiri XIII
Cur ſteriles mulæ XIIII
An infans in utero animans ſit XV
Vnde alantur infantes in utero XVI
Quid primũ abſoluatur in utero XVII
Cur ſeptimeſtres infantes natales XVIII
De generatione animalium, quomodo genita animalia, & an interitui obnoxia XIX
Quot genera animantium, & num omnia ſenſu rationéque prædita ſint XX
Quanto tandem tempore conformentur in utero animalia XXI
Ex quibus elementis conſtent ſingulæ generales corporis partes XXII
Vnde ſomnus fiat aut mors XXIII
Quando & quomodo incipiat homo perfici XXIIII
Vtrius tandem ſomnus aut mors, animæ, an corporis XXV
Quomodo augeſcant ſtirpes, & an animãtes ſint XXVI
De uegetatione & auctu XXVII
Vnde appetentiæ animalibus fiant & uo-

luptates XXVIII. De prospera aduersaq; ualetudine, & senectute XXX.
Quomodo fiat febris, & an adnatus consectariusq; sit affectus XXIX. FINIS.

GVLIELMI BVDAEI AD GERmanum Ganeium hexastichon.

Accipe primitias nostræ Germane Mineruæ,
Nare sed infesta ne precor ipse legas.
Egerit egregiè mecum Fortuna, cauere
Si potui culpam, gloria nulla licet.
Gloria quæretur forsan, limatior olim
Si stylus euadet, Parca nec inuideat.

PLVTARCHI CHAERONEI DE PLACITIS DECRETISQVE PHILOSOPHORVM NATVRALIBVS LIBER PRIMVS,

Gulielmo Budæo Parisiensi, Regio Secretario, interprete.

TRADITVRI naturæ enarrationem, necessarium duximus in principio statim tractationem philosophiæ in parteis distribuere, ut noscamus & quid sit philosophia, & quota pars eius naturæ explicatio. Stoici igitur dicunt, Sapientiam quidem diuinarum humanarúmque rerum scientiam esse: Philosophiam uerò accómodatæ uitæ artis meditationé. Hanc autem unam esse & eádem summam uirtutem. Virtutes porrò generalissimas treis, naturalem, moralé, rationalem. Ex quo & tripartitam philosophiam. eius enim partem unam naturalem, aliam moralem, & rationalem aliam. Et naturalis quidem est, inquiunt, quum aut de mundo, aut de iis quæ in mundo sunt, quærimus. Moralis in humanæ degendæ uitæ ratione occupata est. Rationalis in differendi ratione, quam ipsam & dialecticam, id est sermocinatricem uocant. Aristoteles autem & Theophrastus, & ferè Peripatetici, hoc modo philosophiã partiti sunt. Necesse est, inquiunt, consummatum uirum, & eorum quę sunt, contemplatorem esse: & eorum quæ decent, actorem. Hoc autem sic intelligere licet, si uerbi gratia quæratur, animãs nécne sit sol: esse enim uidetur. Qui hoc igitur quærit, is contemplator est, quippe qui nihil aliud quàm id quod est, quærit. Si item quæratur, mundúsne infinitus sit, & si quid est præter mundum. Hæc nanque omnia in contemplatione sunt. Rursum quæritur, quomodo instituenda uita, aut liberi, aut gerendus magistratus, aut sanciendæ leges. Hæc igitur omnia agendi gratia quæruntur, huiúsque modi uir actuosus est.

QVID

A

QVID SIT NATVRA. I.

QVoniã igitur propoſita nobis eſt rerũ naturaliũ conſideratio, neceſſariũ eſſe duximus explanare quid ſit natura. Etenim abſurdũ ſit, eũ qui de natura differere conetur, huius ipſius ignorare naturæ potentiam. Eſt igitur natura, ut Ariſtoteli placuit, principiũ motus atq; quietis duntaxat in quo primigeniè ineſt, non etiã per accidens. Siquidẽ quæ uidentur omnia, quæ quidem neque à fortuna, neq; à neceſſitate, neque à diuino numine aut huiuſmodi cauſam habent, naturalia dicuntur, ſuamq; ipſorum naturã habent, ueluti terra, ignis, aqua, aër, ſtirpes,
B animalia. Hæc præterea quæ fieri uidemus, imbres, grãdines, fulmina, turbines, uenti: (hæc enim principium quoddã habent, utpote quæ ante prima ſecula non fuerint, ſed ſuum ortum habeant) hæc igitur, ueluti animantes, ſtirpes, generationis principium habent, in eiſque natura principium in primis eſt, atque adeò motus, nedum quietis. nam quęcunque motus principiũ habent, eadem interitum quoque capere poſſunt. Meritò itaque natura motionis principium eſt atque quietis.

In quo differant principium & elementum. II.

C ARiſtoteles igitur & Plato differre putant principium & elementum. Thales uerò Mileſius idem eſſe arbitratur principium & elementum. Verùm hæc magnopere differunt inuicem. Siquidem elementa compoſita ſunt, principia autem nec remur eſſe compoſita, nec confectum quiddam. Verbi gratia, elementa uocamus terram, aquam, aërem, ignẽ. Principia uerò propterea uocamus, quòd nihil ſe prius habeant, ex quo procreata ſint, alioqui principia non eſſent, uerùm illud potius, ex quo genita eſſent. Terra autem & aqua priora quædam ſunt, ex quibus procreata ſunt: hyle nimirum illa, id eſt ſylua rudis & informis, ſpeciéſq; ipſa, quam uocamus entelechian,
D id eſt actum quendam cõtinuum & perpetem: necnon priuatio. Lapſus igitur Thales, principium dicens idem atque elementum eſſe.

De principijs. III.

VErum enimuero Thales ille Mileſius principium rerum aquam exiſtimauit eſſe. Is autem uidetur philoſophiæ princeps fuiſſe, à quo quidem Ionica ſecta appellata eſt. Fuerunt enim plurimæ deinceps philoſophiæ ſucceſſiones. Hic diu in Aegypto philoſophatus, iam ſenior Mileton ſe contulit. Isq; ex aqua omnia ſenſit eſſe, & in aquam uiciſſim redire. Adducitur autem huiuſmodi coniectura: primò, quòd animantium omniũ principium genitura ſit eadẽ humida: ex quo ſimile eſſe ueri, ex humore omnia principiũ
E ducere. Deinde, quòd ſtirpes omnes humido alantur, & ad frugem euadant, humoris autem expertia actutum areſcant. Poſtremò, quòd ipſe Solis ignis, ſiderumq;, aquarum expiramentis alatur, quinimò & mundus ipſe. Qua de cauſa Homerum eandem mundi procreationem poſuiſſe ùult:

Oceanus, de quo primùm ſunt omnia nata.

Anaximander Mileſius, omnium quæ ſunt, principium, naturæ infinitatem eſſe putat: ex hac enim omnia eſſe, & in hanc omnia tabeſcere, propterea & infinitos gigni mundos, & eos rurſum cadere in id unde orti ſint. Nam cur, inquit, infinitum eſt? nempe ut ne quo deficiatur procreatio, quæ omnia cõ-

ſtituit,à quáque omnia ſubſiſtentiam habent. Fallitur autem,ut qui non ad- F
dat quid infinitas ſit,num aër ſit,an terra, an aqua,an alia quædam córpora. Fallitur igitur quum materiam putet,efficientem uerò cauſam tollat. Infinitas autem nihil aliud quàm materia eſt. Atqui materia efficientia eſſe non poteſt,niſi efficiens ſubſit. Anaximenes autem Mileſius principium rerum aerem eſſe dixit. ex eo enim omnia conſtare,in eúmque tandem reſolui: ueluti anima,inquit, noſtra aer quum ſit, nos continet & tuetur, & mundum uniuerſum ſpiritus & aer complectitur & continet. Dicuntur uerò ſpiritus & aer mutuo cognomento. Hallucinatus autem eſt & hic, utpote qui ex ſimplici & uniformi aere & ſpiritu cóſtare animalia opinatus ſit. Non enim G
unicum rerum eſſe principium poteſt materia, ex qua cuncta ſubſtantiam ceperint,ſed efficientem quoque cauſam ſubdere neceſſe eſt: quemadmodũ in faciendo poculo non ſat eſt argentum,niſi efficiens quoque ipſum adſit, id eſt uaſcularius,ſimiliter atq; in ligno & ære,& alia id genus materia. Anaxagoras Clazomenius principia rerum particulas inter ſe ſimiles,quas ſimilaritates uocare poſſumus,arbitratus eſt. Inexplicatiſſimum enim ei uidebatur,quonam modo ex eo quod nuſquam eſſet,poſſet quid oriri:aut rurſum in id quod nullibi eſſet,interire quid. Proinde cibum,inquit, ſumimus ſimplicem & uniformem,ueluti cereale munus,aquámque bibimus. Hoc autem H
cibo alitur capillus,uena,arteria,nerui,oſſa,& cæteræ item partes. Quæ quũ ita ſint,neceſſe habemus fateri, in illo ineſſe cibo quæ uſquã ſunt omnia,ex iiſque augeri omnia,atque in huiuſcemodi eſſe aliméto procreatriculas ſanguinis partes,neruorúmque item,oſſiúmque,aliarúmque partium quas cogitatione percipere poſſumus. Quòd igitur ſimiles iis quæ procreãtur eſſent in aliméto partes,propterea homœomerias,id eſt ſimilaritates uocauit,quas principia rerum eſſe cenſuit. Atque has quidẽ inter ſe ſimiles particulas,materiam:cauſam uerò efficientem,mentem omnia ordinatè digerentem. Sic autem exorditur. Vnà,inquit, omnes res erãt, mens uerò diſtraxit illas, de- I
centérque compoſuit. Itaque probandus hic uel eò maximè, quòd materiæ opificem adiunxit. Archelaus Apollodori filius Athenienſis aerem infinitum,& quæ circa eum eſſent ſpiſſitudinem ac raritatem: horũ alterum ignẽ eſſe,alterum aquam. Hi omnes prædicti deinceps ſibi ſuccedentes, Ionicam quæ dicitur ſectam à Thalete impleuere. Rurſus ab alterius auſpicatu philoſophiæ Pythagoras Mneſarchi Samius,qui primus philoſophiam hoc nomine appellauit,principia rerum numeros eſſe cenſuit,& eorum ſymmetrias,id eſt accommodatas proportiones, quas & harmonias, id eſt concentus cohærentiáſque uocat,ex iiſque compoſita elementa, quæ geometrica uo- K
cantur. Idem rurſus unitatem infinibilémque binarium inter principia ponit. Spectant autem principia eius,alterum in efficientem formalémque cauſam,quæ mens & idem Deus:alterum in patibilem materialémque,qui mũdus eſt uiſibilis. Eſſe autem autumat numeri naturam denarium: ad decem enim omnes numerare tum Græcos,tum barbaros:ad quæ quum peruenerint,rurſus ad unitatem redire. Cæterùm denarii uim in quaternario ſitam eſſe. Huius autem cauſam ex eo intelligi poſſe. Si quis ab uno profectus,numerali deinceps adiectione ad quatuor progrediatur,expleturum eum denarium.

A denarium. Quòd si quaternarium huiusmodi adiectione excedat, ultra denarium quoque excursurum. Si quis, uerbi gratia, unum ponat, & huic duo addat, & deinde tria, & iis denique quatuor, hactenus denarium expleuerit. Quapropter numerus singulatim quidem collectus in decem erit: ex ui autem sua spectatus, in quatuor. Vnde Pythagoræi, quasi sanctissimum quaternarius iusiurandum esset, ita aiebant: Iuro per omnipotentē, animę qui tetrada nostræ Perpetuos fonteis naturæ infudit habētē. Nostra, inquiut, anima ex tetrade constat. Siquidem esse mentem, scientiam, opinionem, sensum. Ex quibus ars omnis & scientia, nósque ipsi rationis compotes sumus.

B Mens quidem igitur monas est, id est unitas. hæc enim singulariter spectatur: uelut cum permulti sint homines, si hi partim, id est uiritim considerētur, sensu perspici comprehendíque nō possunt, utpote infiniti. Verùm hoc ipsum solum intelligimus hominem unum, cuius nullus similis, non secus ac equum unū solùm intelligimus. Quòd si partim, id est nō uniuersim considerentur, infiniti sunt. Hæ enim species generáque omnia singulariter perspiciuntur, ideóque in unoquoque eorum huiusmodi definitionem reddūt: Animal, inquiunt, rationis particeps, aut animal hinnibile. Proinde més idcirco monas est, qua hoc intelligimus. At dyas, id est binarius, scientia est, in-

C finibilis: meritò. Omnis enim demonstratio, omnísq; scientiæ fiducia, omnísque insuper ratiocinatio ex quibusdam concessis id quod controuersum est colligit, faciléque demonstrat, quorum comprehēsio scientia est. propterea fuerit quidem fortasse dyas. Trias uerò, id est ternio, opinio est ex perceptione, nec immeritò: quippe multorum est opinio: at ternio multitudo, ut: O térque quatérque beati. Ideoq; nō admittit Pythagoras ternarium. Heraclitus atque Hippasus Metapontinus uniuersæ naturæ principium ignem dixerunt. Ex igne enim omnia nasci, & in ignem omnia desinere, quo extincto, in hanc mundi formam omnia digesta esse. Nam primum crassissimū

D quodque compactibili in se nixu in terræ formam coactum: qua deinde ab igne soluta naturæ ui aquam confectam, denique aquæ suffitu aerem procreatum, rursúsque mundum atque omnia corpora in uniuersi olim conflagratione solutum iri. Principium igitur ignis, quádoquidem ex hoc omnia. Finis etiamnū ignis, quoniam in ipsum intereunt omnia. Epicurus Neoclis filius Athenienſis Democriti uestigia philosophádo persecutus, principia rerum corpora dixit mente percepta, solida, non creata, sempiterna, quæ nec corrumpi possent, nec cōtundi, nec informari ex parte, aut quouis modo immutari. Esse autem illa mente percepta, moueríque illa in inani, peréq;

E inane, esseq; ipsum inane infinitum, ut corpora quoque infinita. Cæterùm tria iis accidere, formam, magnitudinem, pondus: quanquam Democritus tantùm illis dabat magnitudinem & formam. Epicurus nanque tertium addidit pondus. Necesse enim, inquit, moueri corpora ponderis pulsu, alioqui moueri non posse. Esse autem huiusmodi corporum, quas atomos uocant, comprehendibiles formas, non infinitas, neque hamatas esse, nec uncinatas, nec anulatas. nam id genus formas facilè contusiles: atomos autem infrangibiles, impatibiles, suas uerò habere formas mente perceptibiles. Denique atomos, id est indiuidua corpuscula, non quia minutissimæ sint, sed quia in-

diuisibiles, quippe impatibiles, inanisque expertes. Itaque qui indiuiduum F
dicit, continuò infractum quoque dicit, impatibile, inanis expers. Empedocles Metonis Agrigentinus elementa quidem quatuor esse dixit, duas uerò principales potentias, amicitiam & dissidium: harum illam esse coniunctiuam, hoc dissociatiuum. Sic enim inquit:

Quattuor in primis cunctarum semina rerum,
Iuppiter æthereus, Pluto inferus, almáque Iuno,
Nestis, quæ lachrymis hominum riuos alit hudis.

Iouem autem intelligit feruorem & æthera. Almam uerò Iunonem aëra, Plutonémque terram. Nestim denique humanósque riuos, tanquam geni- G
turam & aquã. Socrates Sophronisci Atheniensis, Platóque Aristonis itẽ Athenienſis (eædem enim de uniuerso utriusque sententiæ) principia tria posuerunt, deum, materiam, ideam. Est autẽ Deus mens. Materia uerò, quod primum generationi subiacet & corruptioni. Idea autem, substãtia sine corpore in diuinis sensis animi, uisuq; Dei. At Deus mens mundi. Aristoteles Nicomachi Stagirites principia quidem entelechian, siue speciem, id est cõtinuatam quandam motionem & perennem, materiam, & priuationem. Elementa autem quatuor, quintum uerò corpus quoddam immutabile. Zeno Mnasei filius Citiensis principia quidem Deum & materiam, quorum il- H
lum agendi causam esse, hanc patiendi. Elementa autem quatuor. Horum autem secta Italica dicta est, nimirum propter Pythagoram, qui in Italia philosophiam professus est: migrauerat enim patria Samo, Polycratis tyrannidi infensus.

Quomodo coagmentatus mundus. IIII.

MVndus autem coagmentatus est circunflexa forma, hoc propè modo configuratus. Quum indiuidua corpuscula temerario fortuitóque motu assiduè celeritérque mouerẽtur, corpora in unum multa glomerata sunt, uaria tum magnitudine, tum forma. His unum in locum coactis, quæcunque I
maiuscula grauiusculáque erant, penitus subsederunt. Quæ autem minuta, rotunda, leuia, lubrica, hæc in concursu corporum elidebantur, sursumq; uersus ferebantur. Simul ac autem impulsiua illa ui & subuehente defecta ipsa non iam sublimè efferebantur, nec deorsum ferri poterant, ad loca appellebantur eorum capacia. hæc autẽ erant in ambitu. postea huiusmodi corporũ coagmentum undique circunflectebatur: in qua circunflexione complexa inter se corpuscula cœlum procreauere. Eadem naturæ ui uaria, ut prædictũ est, indiuidua sublimè deducta siderales naturas cõfecere. At multitudine exhalatorum corporum impulsus aer elisusq; est: qui rursus agitatu in spiritum K
uersus, rapta secum uersabat sidera: quæ eorum uertigo adhuc sublimis asseruata est. Ex considentibus porrò indiuiduis concreta est terra, ex euectis autem, cœlum, ignis, aer, genita. Residua uerò in terra materia multa, eaq; uentorum impulsu stellarúmque auris addensata, quacunque rarius concreuerat terra, natura humoris expressa est. Quæ fluxa quum esset, facilè concaua in loca, séque concipere arceréque nata, delapsa est: aut suapte etiam ipsa spõte subsistens, alueos sibi depressioribus in locis cauauit. Præcipuæ igitur mũdi partes hunc in modum genitæ sunt.

An

An unum uniuersum. V.

A ENimuero Stoici unicum esse mundum censueruut,quem & uniuersum esse dixerunt, & quicquid corpore constaret. Empedocles mundum unum quidem,uerùm mundum non esse uniuersum:esse autem perparuam naturæ uniuersæ partem,reliquam uerò & magnam partem uacantem esse materiam. At Plato ex tribus,ut uidetur,unum esse mundū coniicit, & uniuersum unum,quòd uideri consummatus non possit,nisi omnia comprehēdat. quòd nisi unus sit,exemplaris,id est Dei,similis esse nō possit:quòd denique si quid extra eum est,perpetuò incolume esse nequeat. Ad Platonem
B igitur responderi potest,mundum consummatum non esse,nec enim omnia continet:alioqui homo quoque consummatus esset, sed non omnia continet. Exemplaria autem multa esse,quemadmodum in statuis,ædificiis,picturis. nam quomodo perfectus, si quid extra ipsum circunuersari potest? Iam uerò immortalis non est,nec esse quidem potest,quippe qui natiuus sit. Metrodorus absurdum esse ait, in latisundiis unicam spicam nasci, unúmque in infinito mundum. Quòd autem innumeri sint, ex hoc liquere, quòd innumerabiles sint eorum causæ. Si enim quibusdam suis finibus finitus est mundus,causæ autem infinitæ ex quibus constat,necesse est infinitos es-
C se.ubi enim sunt causæ, inibi effectus quoque: atqui causæ, indiuidua aut elementa.

Vnde notionem Dei homines habuerint. VI.

STOici numinis essentiam hoc modo definiunt,ignitum spiritum, intelligentiæ participem,formam nullam habentem, in quam uerò cunque uelit, se uertentem, omniáque assimulantem. Habuerunt autem notionem eius à decentia primùm sumptam eorum quæ uisuntur. Nihil enim pulchri temere nec fortuitò fit:fit autē adhibita arte quadam cōcinnatrice. Pulchrū uerò esse mundum ex forma, colore, amplitudine, stellarúmque mundum
D ambientium uarietate,patet. Globosus etiam,quæ in primis forma censetur. hæc enim suarum ipsa partium similis est. Rotundus autem quum sit,partes etiamnum rotundas habet. Propterea inquit Plato: Mens quæ in homine augustissima pars est,in capite constituta est. Mundi quoque color honestus est. cœruleo enim coloratus est, qui purpureo susciot, splendenti qualitate nitet, qua maximè gratia intensissimi ui coloris immensam adeò aeris uastitatem perrumpens,ex tanto interuallo conspicitur. Pulcher etiamnum mundus ex amplitudine. Omnium enim rerum ambitus summus & obtentus in suo quisque genere pulcherrimus est, ut in animante, ut in arbore.
E Absoluunt & cœli decorem ea quæ in eo conspicua sunt. Obliquus enim circulus uariis distinctus est simulachris. In eo cancer est,post quem leo,póstque hunc uirgo, ab hac chelæ, id est forcipata brachia scorpionis, post quas scorpius ipse, sagittarius & capricornus, à capricorno aquarius, stellatíque duo pisces,ad hæc aries & taurus, geminíque. Innumerabilia id genus alia Deus idem per cœli conuexitates sparsit. Vnde inquit Euripides:Stellantem cœli splēdorem chronon,honestè distinctum opus fabri periti. Profectò notitiam Dei hinc magnopere cepimus. perpetuo enim tenore sol, luna, reliquáque sidera sub terras mersa, uno existunt denuo colore, æqua præterea

magnitudine,ex iisdémque locis,eodémque prorsus tempore. Proinde qui F
nobis cultum deorum tradidere,tres omnino ad hoc formas iustituerũt. Primam à natura ductam,secundam à fabulis,tertiam legum authoritate testatam. Naturalis à philosophis docetur,Fabularis à poetis,Legalis ab unaquaque ciuitate constitui ferè solet. Porrò hæc omnis institutio septem in parteis tribuitur. Prima ab his quæ suprà uisuntur,ducitur. Dei enim notionem ex apparentibus primùm habuere stellis,quum ab his mirę rerum congruẽtiæ causas existere uiderent,ueluti ratas diei noctisque uices, hyemísque & æstatis,ortúsque & occasus:ad hæc eorum quæ ex terra animarentur,in frugésue enascerentur. Idcirco cœlum omnium horum patrem arbitrati sunt, G
terram uerò matrem. Et aerem quidem propterea patrem, quòd aquarũ lapsus, seminis uicẽ præbeat:terrámque matrẽ,quòd matris uice has excipiat, & deinde pariat. Cæterùm stellas illi quum uiderent perenni cursu irrequietas, solémque & lunam luminis nobis authores esse, ab eo quod θεᾶσθαι, id est spectare dicunt, & θεῖν, id est currere, θεοὺς (unde nos deos) appellauerũt. Altero tertióque loco deos in commodos incõmodósque partiti sunt: & commodantes quidem,Iouem,Iunonem, Mercurium, Cererem:incommodantes autem,pœnas ultrices,Furias,Martem,quorum uiolenta noxiaq; numina uotis redimunt,à seq; depellunt. Quarti quintique ordinis deos, H
cum gerendis rebus,tũ uerò animi perturbationibus præfecerũt. His Amorem,Venerem,Cupidinem: illis Spem, Iustitiam, Aequitatem. Sextum sibi locum uendicant fictitia poetarum numina. Hesiodus enim natiuis diis parentem constituere uolens,huiusmodi eis genitores induxit,Cœonq;, Creonq;, Hyperiona, Iapetónque. Propterea hoc genus deorum fabulare uocatur. Septimæ postremæq; notæ ac dignationis sunt,qui humano more genitĩ,propter suam in homines beneficentiam diuinos honores meruerunt:cuiusmodi Hercules,Dioscoridæ seu Tyndaridæ,Liber pater. Humana autem specie hos esse deos propterea perhibent, quòd omnium quæ sunt, numen I
haud dubiè præpotẽtissimum est:homo autem animantium omnium honestissima est natura,quippe uirtute multifariam ornatus in mentis suæ constitutione, quæ præstantissima pars est. Hac de causa eos qui inter homines optimè uitam egerunt, præstabilissima eodem modo parte honestatos esse animaduerterunt.

Quis Deus. VII.

VErumenimuero nonnulli philosophorum, quemadmodum Diagoras Milesius,Theodorus Cyrenensis,Euemerus Tegeares, deos prorsus nullos esse censuerunt. Euemerum autem Callimachus Cyrenensis in K
iambis suis taxat hunc in modum scribens: In suburbanum delubrum conferti ite,in quo iampridem æreum qui finxit Iouem, insolens senex, improba uolumina scribat. Hæc pro ea opinione dicta sint, quę negat esse deos. Verùm Euripides tragicus hoc quidem apertè in medium afferre noluit,uidelicet uerens Areopagi iudicium. Significat autem hunc in modum: Sisyphon enim huius authorem opinionis induxit,huiusmodique sententiæ eius adstipulatur ipse. Fuit enim tempus,inquit,quũ soluta erat mortalium uita & belluina,uiolentiæq; administra. Postea, inquit, exlex uita inductis anti-

quata

A quata eſt legibus. Pòſt ubi, inquir, manifeſtaria arcere delicta lex poterat, clam uerò delinquebant multi, tum quidam peritus uir mendaci adorſus oratione ueritatem reſtringere, & ſuadere mortalibus quòd Deus eſſet inſeneſcibili perennans uita, qui hæc & audit & uidet, mentéque præpollet, Tollamus, inquit, poetica deliramenta, congruenter Callimacho ita dicenti: Si Deum noſti, ſciro quoque quòd factu nil non Deo poſſibile. Atqui Deus non omnia poteſt: quandoquidem ſi Deus eſt, faciat, inquir, atram niuem, ignem gelidum, & quod ſedet ut ſtet, uicéque uerſa. Proinde Plato ille grandiloquus, quum, inquit, Deus afformauit mundum ad ſui exem-
B plum ipſius: olet obſoleta, ut inquiunt Comici, Arcadum Caſcorúmque nugamenta. Nam quo pacto Deus ſe intuens ipſe, mundum affinxit? aut quomodo globoſum, quum ſit etiam ipſe breuior homine? Anaxagoras autem hoc modo inquit: Promiſcuè ab initio manebant corpora, mens uerò diuina digeſſit ea, omniúmque procreationes confecit. Plato non manentia prima corpora, ſed temerè huc illuc agitata poſuit. Animaduertens, inquit, Deus quòd rerum compoſitio inconditæ poſitioni obſtaret, omnia ordine digeſſit. Horum igitur uterque pariliter labitur, uel eò maximè, quòd Deum res humanas procurare, aut hominum cauſa mundum
C conſtruxiſſe cenſuerunt. Animal enim cum beatum & ſenii expers, tum bonorum numeris omnibus cumulatum, omníſque omnino exors mali, cohærente quidem illa beatitudine ac perennitate, humanarum procul dubio rerum ſecurus eſt: alioqui quî miſer non ſit, ſi opificis ſtructoríſque more efferendas onerum moles ſubear, architectandíue mundi cura angatur? Tametſi Deus ille quem perhibent, ſuperiore illo æuo, quum corpora immota erant, aut non erat omnino, aut temerè mouebatur, aut denique ſomno indulgebat, & rurſus inſomniæ, aut poſtremò horum neutri. Primum admitti non poteſt, quum Deus ſit æternus. Nec ſecundum. ſi enim
D ab æterno ſomno indulgebat, mortuus erat, quum mors æternus ſit ſomnus. Quanquam ſomno opprimi Deus quî poteſt? Immortalitas enim, qua Deus præditus eſt, cum eo quod proxime mortem accedit, multum admodum diſſidet. Reſtat ut uigilarit Deus. Quod ſi eſt, uel quo deficiebatur ad beatitudinem indipiſcendam, aut omnibus eam partibus expleuerat. Illo modo beatus eſſe non poterat, quum beatitudo non ſit, ſi quid eam deficiat. Hoc nihilo magis. fruſtra enim hoc moliebatur, ſi rei nullius indigus erat. Agè uerò ſi Deus eſt, huiúſque procuratione adminiſtrantur humana, quamobrem cum deterrimo quoque fortuna præ-
E clarè agere ſolet, contrà cum præſtantiſſimo quoque peſſimé? Ecce tibi Agamemnon Regnatórque bonus ſimul atque acerrimus armis, ab adultero adulteráque exceptus, dolóque interemptus eſt. Huic item cognatione iunctus Hercules, quum de rebus humanis optimè meruiſſet, noxiis pleriſque monſtris orbe defecato, à Deianira uenenatus & incautus confectus eſt. Thales mundi mentem Deum. Anaximander cœleſtia ſydera deos eſſe. Democritus Deum, mentem ignitam, mundi animam. Pythagoras principiorum monada quidem deum, qui bonum quoque, quæ eſt unius natura, ménſque ipſa. Infinibilem autem dyada, genium, qui & ma-

lum,circa quam multitudo uersatur materialis. Est autem etiamnum uisibi- F
lis mundus,Deus. Socrates & Plato unum,unigenitum,suapte ipsum spon-
te natum,singulare,uerum,germanúmque bonum. Hæc autem nomina, o-
mnia in mentem spectant. Mens igitur Deus, abiuncta quædam forma, id
est nulli omnino materiæ mixta, nulli patibili rei coalita. Aristoteles sum-
mum quidem Deum formam abiunctam,uniuersi sphæræ innitétem, æthe-
reo corpore,quod ab ipso quintum uocatur. Hoc autem in sphæras diuiso,
natura quidem cohærentes,opinione autem secretas, unamquanque sphæ-
rarum animal esse existimat,ex anima corporéq; constans,corpúsque æthe-
reum esse uersatiliter mobile, animam uerò rationem immobilem, motus G
causam efficiétem. Stoici communiter censent· Deum ignem esse artificem,
uia procedentem in mundi creatione,uniuersas seminales intra se rationes
complectentis,per quas omnia è fato fiunt. Spiritum insuper per uniuersum
quidem mundum pertinentem,appellationes autem identidem mutantem
per uniuersæ quam peruadit naturæ confinia. Deum etiam mundum,& stel
las, & terram, supremámque omnium in æthere mentem. Epicurus specie
humana deos,cogitatione autem non sensu perspectiles,præ exilissima ima-
ginum natura. Idem naturas quatuor alias censet, genere quidem incorru-
ptibiles,indiuidua,inane,infinitum,similitudines. Hæ autem dicuntur simi- H
laritates & elementa

De genijs & heroibus. VIII.

COnsequenter huic de diis commentationi,Geniorũ Heroumq; enar-
randa natura. Thales,Pythagoras, Plato,Stoici, Genios animales esse
substantias,esse etiam Heroas, abstractas à corporibus animas, bonos quidé
bonas,malos uerò prauas. Epicurus nihil non improbat horum.

De materia. IX.

MAteria est quod primum generationi corruptioniq; subiacet,reliquís-
que mutationibus. Thaletis Pythagoræq; discipuli,Stoicíque, uertibi- I
lem,alterabilem, mutabilem, fluxamq; omnem omnino materiam dicunt.
Democritici impartibilia prima,indiuiduum,inane,& quæ corpore carent.
Aristoteles & Plato materiam corpoream,informem,specie,figura,qualitate
uacuam quantum in sua ipsius natura situm est,formarum tamen susceptri-
cem,ut nutricis matrisq; in sigillis uicem impleat. Cæterùm qui aquam di-
cunt,aut terram,aut ignem materiam,iam non informem illam dicunt, sed
corpus. Qui autem impartilia & indiuidua,informem.

De ideis. X.

IDea,id est species,substantia est uacua corporis, ipsa quidem ex se non K
subsistens,materias uerò informes effigians,causaq; earum demóstratrix.
Socrates & Plato ideas seiunctas à materia substantias existimant, in sensis
uisisq; Dei,id est mentis,subsistantes. Aristoteles species quidem & ideas reli-
quit,sed neutiquam à materia disiunctas. Stoici,qui à Zenone originem du-
cunt,notiones in animis nostris anticipatas ideas esse dixerunt.

De causis. XI.

CAusa est ex qua effectus,uel propter quam contingit quid. Plato trí-
fariam causam posuit. Est enim, ut ipse inquit,à qua,ex qua,ad quam.

Præcipuam

A Præcipuam autem putat eam, ex qua. Hæc autem est rerum efficiens, quæ eadem mens. Pythagoras, Aristoteles primas quidem causas, corpore uacátes: quæ autem participatu ex accidentíque causæ sunt, corporeæ esse substátiæ: ut sit mundus corpus. Stoici causas omnes corporeas, utpote spiritus.

De corporibus. XII.

CORpus est quod trifariam diuisibile est, longitudine, latitudine, altitudine: uel concrementum pulsum sensiliter admittens, duntaxat quantũ è natura sua est: uel quicquid locum obtinet. Plato, quod nec graue natura, nec leue in suo quidem loco situm, in alieno autem statutum continuò nu-
B tum habet, ex nutúque momẽtum aut ad grauitatem aut ad leuitatem. Aristoteles terram rem prorsus grauissimam esse, ut leuissimam ignem. Aerem autem & aquam aliter alibi. Stoici duo quidem ex quatuor elementis leuia, ignem & aerem: duo uerò grauia, aquam & terram. Leuia enim sunt natura, nõ nutu à proprio ipsorum medio. Graue est autem quod in meditullium uergit, non graue meditullium. Epicurus incomprehensa corpora, & prima quidem simplicia: quæ autem ex iis concreta, omnia pondus habere. Indiuiduorum autem partim ad lineam moueri, partim obliquare, nõnulla sursum uersus pulsu concussúq; ferri.

C *De minimis corpusculis.* XIII.

EMpedocles ante quatuor elementa, fragmẽta minutissima introduxit, tanquam elementorum elementa, similaria, rotunda. Heraclitus ramẽta quædam minima & impartilia.

De formis. XIIII.

FOrma, superficies & circunscriptio lineamẽtúmque corporis. Pythagorici globosa elementorum quatuor corpora autumant, ignem autem supremum turbinatum.

De coloribus. XV.

D COlor est corporis qualitas uisibilis. Pythagorici colorem uocabant superficiem corporis. Empedocles quod meatibus uisus cõgrueret. Plato flammam ex corporibus prodeuntem, accommodatas uisui particulas habentem. Zeno Stoicus colores, primas materiæ configurationes. Pythagorei genera colorum, album, nigrum, rubens, luteum. Differentias autem colorũ album & nigrum, rubens ac luteum. Has autem fieri mixtionibus quibusdam elementorum, easdémque in animantibus ptopter locorum cœlorúmque uarietates accipere.

De sectione corporum. XVI.

E QVi Thaletis Pythagoræq; uestigiis institerũt, partibilia corpora in infinitum sectilia dicunt. Alii indiuidua impartiliáque huiusce modi esse negant, nec ad infinitum sectionem procedere. Aristoteles potentia quidem in infinitum, actu autem nequaquam.

De mixtione & temperatura. XVII.

VEtustissimi elementorum mixturas alteratione fieri dicunt. Anaxagoras Democritúsque appositione. Empedocles ex minimis compagunculis elementa componit, quæ minutissima quædam sunt, & tanquam elementorum elementa. Plato tria quidem corpora (negat enim illa aut iu-

ſta eſſe,aut propriè uocari eleméta)ignem,aerem,aquam, inter ſe uertibilia. F
Terram autem in eorum nullum immutari.

De inani. XVIII.

QVi à Thalete ad Platonem uſque de philoſophia ſcripſere, inane omnes non agnouerunt. Vnde Empedocles: Aut uacat,aut uacuum eſt nihil omni prorſus in orbe. Leucippus, Demetrius, Metrodorus, Epicurus,indiuidua quidem multitudine infinita,inane autem magnitudine infinitum. Stoici intra mundum uacui nihil eſſe,extra mundum uerò immenſum. Ariſtoteles tantum eſſe uacui extra mundum,ut reſpirare cœlum poſſit,utique quod ſit igneum. G

De loco. XIX.

PLato locũ definit,id quod formas aſſumere natum eſt,tranſlatione quadã materiam dicens tanquã nutricem & ſuſceptricẽ. Ariſtoteles extremum continentis cum contento committens.

De loculamento,ſeu conceptaculo. XX.

SToici & Epicurus differre inane,locũ,loculamentũ. Inane enim uacuitaté eſſe corporis. Locum autẽ quod obtinetur à corpore. Loculamentum uerò quod ex parte obtinetur,ut in uini uegete.

De tempore. XXI. H

PYthagoras tẽpus ſphærã extremi ambiẽtis eſſe. Plato æui effigiẽ mobilẽ,uel mundanæ motionis intercapedinem. Eratoſthenes ſolis iter.

De eſſentia temporis. XXII.

PLato eſſentiam temporis cœli motũ. Stoicorũ plericq; motionem ipſam. Philoſophi ferè ingenitum eſſe mundum. Plato genitum,quatenus ad deprehenſionis noſtræ captum pertinet.

De motu. XXIII.

PYthagoras,Plato,motũ differentiã eſſe quandam,aut alterationẽ in materia. Ariſtoteles mobilis perpetẽ actũ. Democritus genus unum motionis agnoſcitat,quod in obliquũ uergit. Epicurus motus genera duo, quod ad lineã,& quod per inflexũ. Herophilus motionum unã quidẽ mente perceptibilem,alterã uerò ſenſu. Heraclitus quietem ac cõſiſtentiã ex uniuerſis naturis tollebat,ut quæ mortuorum eſſent. Motum uerò dabat æternũ quidem æternis,interiturum autem interituris.

De ortu & interitu. XXIIII.

PArmenides,Meliſſus,Zeno,generationẽ corruptionemq; propterea ſuſtulerũt, quòd uniuerſum immobile arbitrarentur. Empedocles, Epicurus,omnesq; quotquot ex minutulorum congerie corporũ conſtruxere mũ K
dum,concretiones quidẽ & diſſipationes introducunt,ortus autẽ & interitus non propriè. Nõ enim ex qualitate per alterationẽ,uerùm ex quantitate per cõgeriem fieri. Pythagoras,omnesq; quotquot patibilẽ materiã ponũt, creationes propriè internecionẽſque fieri,quippe quæ alteratione elementorum conuerſionẽque & ſolutione fiant.

De neceſſitate. XXV.

THales: Validiſſimum quiddam neceſſitas, quippe quæ naturæ præualeat uniuerſæ. Pythagoras mundum neceſſitate circundatum inquit.

Parmenides

A Parmenides ac Democritus omnia è neceſſitatis præſcripto fieri. Hanc autem eandem atque fatum eſſe, iuſtitiam præterea & prouidentiam, & mundi architectricem.

De eſſentia neceſſitatis. XXVI.

PLato euentorum partim prouidentiæ adſcribit, partim neceſſitati. Empedocles neceſſitatis eſſentiam cauſam principiis elementisq; utendis aptã. Democritus rerum diſſidentiam, internecionem, & materiæ pulſum. Plato tum materiam, tum agentis ad materiam habitum.

De fato. XXVII.

B HEraclitus omnia ex fati præſcripto euadere. Hanc autem eandẽ ac neceſſitatem eſſe. Plato fatum quidem admittit in humanis animis, degẽdaq; hominum uita, ſed adhibet & cauſam à nobis proficiſcentem. Stoicis cũ Platone conuenit: & neceſſitatem quidem fixam cauſam dicunt & uiolentam, fatum autem ratam ſtatamq; cauſarum complexionem. In qua ipſa complexione adnexam eam quoq; cauſam, quæ à nobis proficiſcitur, ut ſint quędam fata, quædam uerò refata.

De ſubſtantia fati. XXVIII.

C HEraclitus ſubſtantiam fati mentem per uniuerſæ eſſentiam naturæ pertinentem. Eam autem eſſe æthereum corpus, ſemen procreationis uniuerſi. Plato ſempiternam rationem, legémque æternam uniuerſalis naturæ. Chryſippus potentiam ſpiritalem, certa quadam ratione uniuerſi conſtitutricem. Et rurſus in definitionibus, Fatum eſt, inquit, mundi ratio, uel lex eorum quæ in mundo prouidentia conſtituuntur: aut ratio, ad quam rationem omnia quæ fuere facta ſunt, quæq; ſunt fiunt, fientq; quæ futura ſunt. Stoici cauſarum ſeriem, hoc eſt ordinem, & ueluti ductum reſtis intrãſgreſſibilem. Poſidonius fatum ſecundum Iouem tertium. Primum enim eſſe Iouem, ſecundum naturam, tertium fatum.

D *De fortuna.* XXIX.

PLato fortunam cauſam in propoſitis conſtitutisq; per accidentiã & conſecutionem. Ariſtoteles cauſam per accidens in iis quæ ex animi apperentia propter quid fiũt, obſcuram illam quidem & inſtabilem. Differre autem à fortuna ſpontaneũ temerariumq; caſum. Quod enim à fortuna, idem à remeritate quoque fieri: hocq; gerendis in rebus eſſe. Quod autem temerarium ſpontinumq; ſit, non cõtinuò idem à fortuna fieri, idq; citra omnem rerum adminiſtrationem uſuuenire. Porrò fortunam rationalium eſſe, ſuæ autem ſpontis caſum, tum rationalium, tum rationis expertium animantium, tum
E inanimatorum corporum. Epicurus cauſam non ſibi conſtantem, perſonis, temporibus, modis. Anaxagoras & Stoici indeprehenſam humano captui cauſam. Siquidem euentorum quædam è neceſſitate, quædam è fato, quædam ex libero & conſtituto, quædam è fortuna, nonnulla è ſuæ ſpontis caſu.

De natura. XXX.

EMpedocles naturam quidem nihil eſſe, mixturam uerò elementorum & diſcriminationem. Sic enim ſcribit in primo naturali:

Dixero præterea, naturæ nullus in orbe
Eſt locus, & fictum lethi exitiabile nomen:

Sed modò miſceri, rurſus quoq; mixta retexi F
Cuncta ferunt, homines ſed apnd natura uocatur.

Anaxagoras ſimiliter naturam concretionem, diſſipationemq;, id eſt, generationem & interitum.

PLVTARCHI CHAERONEI DE PLACITIS decretisq; Philoſophorum naturalibus Liber II.

BSoluta igitur principiorum elementorumq; enarratione, necnon eorum quæ eiuſdem cum eis ordinis ſunt, flectendus protinus ad eam ſtylus quæ de effectis diſſerit. Ab eo autem quod omnium capaciſſimum eſt, potiſſimùm auſpicabimur. G

De *mundo*. I.

PYthagoras primus uniuerſorum complexionem, mundum uocauit, ob eam nimirum quæ in eo uiſitur, elegantem rerum digeſtionem. Thales, Thaletisq; ſtudioſi, mundum unum eſſe cenſuerunt. Democritus, Epicurus, eorumq; diſcipulus Metrodorus, innumerabiles in infinito mundos per omnem eius complexum in immenſum expatiantem. Empedocles circinationem ſolis, circunſcriptioné eſſe mundi, hocq; eius circunferens lineamen- H tum. Seleucus infinibilem mundum. Diogenes uniuerſum infinibile, mundú uerò finitum. Stoici omne quicquid eſt, ab nniuerſo differre. omne enim eſſe infinitum cum inani, uniuerſum autem abſq; inani. Mundum proinde unũ, & idem non eſſe uniuerſum ac mundum.

De *forma mundi*. II.

SToici globoſum mundum, alii turbinatum, nonnnlli ouatum. Epicurus poſſe quoſdam globos eſſe mundos, poſſe etiã alios aliam ſortiri formã.

Animánsne mundus. III.

CAeteri quidé omnes animanté mundum, & prouidétia adminiſtratum. I Democritus uerò, Epicurus, & qui indiuidua cunq; inducunt & inane, nec animatũ, nec prouidentia adminiſtratũ, ſed natura quadã rationis exorte. Ariſtoteles nec uſquequaq; animanté eſſe, nec ſenſibilé, nec rationis cõpotem, nec intellectus: deniq; ne prouidentia quidé regi. Cœleſtia enim horum omniũ participia eſſe, ut quæ à ſuis ipſa ſphæris ambiamtur animatis & ſpirabilibus: terræ auté obuerſantia, nullius non eorum expertia, etſi decentis participantia compoſitionis, duntaxat accidentariæ, non etiam primigeniæ.

An corruptionis immunis ſit mundus. IIII.

PYthagoras & Stoici genitum à Deo mũdum, & corruptioni obiectũ, ſuæ K quidem naturæ reſpectu, utpote qui ſenſibilis ſit propter corpulentiam, nęc ideo tamen interiturũ: diuina enim eum continéte natura perennaturũ. Epicurus interiturum: quippe genitum ut animal, ut ſtirpé. Xenophanes ingenitum, ſempiternum, corruptionis immunem. Ariſtoteles ſublunaré mundi partem patibilem, utpote in qua terræ proximantia marceſcant.

Vnde alatur mundus. V.

ARiſtoteles: Si alitur, inquit, mundus, interibit quoq;. Atqui nulla prorſus indiget alimonia, ſempiternus igitur. Plato ipſum ſibi mundum ex tabeſcentibus

A tabescentibus alimoniam per alterationem suggerere. Philolaus bifariā corruptionem, tum ex cælo ignis defluxu, tum ex aqua lunari uertigine ex aëre effusa. Horum enim suffimenta, mundi esse alimoniam.

A quo elemento adorsus fabricam mundi Deus. VI.

PHysici à terra mundi creationem Deum rentur auspicatum, uidelicet tan quam à centro: nam globi principium centrū. Pythagoras ab igne, quintoq; eleméto. Empedocles aerem primum discriminatū, deinde ignem, post quem terrā, ex qua uersatili cœli impetu adstricta aquā excaturiisse, ex hacq; rursus uaporatum aerem. Et factum quidē cœlum ex æthere, solem autem ex
B igne, terræ autē proxima ex aliis coagulata. Plato uisibilem mundū ad exemplum intellectilis mundi factum: uisilis autem mundi priorem quidem animā factam, posterius uerò corpulentum: huiusq; quod ex igne terráque constat, prius, deinde quod ex aere & aqua. Pythagoras quinq; quum sint solidæ figuræ quæ mathematicæ dicūtur, ex quadrantali terram factam, ex meta ignē: ex octaëdro, id est octonorum sessuum corpore, aerem: ex icosaëdro uerò, id est uicenorū, aquam: ex dodecaëdro uerò, id est duodenos in situs sessili, uniuersi globum. Plato in omnibus his Pythagorissat.

De mundi structura. VII.

C PArmenides tanquā coronas inter se complexas, ex denso raroq; deinceps alterantes, inuicemq; ex lumine & caligine intersitis mixtas: eorum uerò suptemum ambitum muri instar solidum. Leucippus, Democritus, tunicam mundo membranamq; obducunt. Epicurus quorundam mundorum ambitū rarum, quorundam spissum, eorumq; quosdam cieri, quosdam immotos esse. Plato ignem primum confectū, deinde æthera, post quē aera, ab hocq; aquā, nouissimamq; omnium terram. οἷον δὲ τὸν αἰθέρα δ' πυρὶ σωκάπτει. ἀειστάλως πρῶτον μὲν ἀέρος ἀπαθῆ, σίμπαν δ' τι σῶμα, μεθ' ὃ πανταχῆ, πῦρ, ἀέρος, ὕδωρ, πλεονταίων δὲ γῆ. Horum uerò cœlestibus quidem orbicularem motionem tribuit, infra eos autē
D locatis, leuibus quidem sursumuersum, grauibus uerò deorsum. Empedocles nec usquequaque manentia, nec stata elementorum loca, sed omnia uicissim alterius alterum capessere locum.

Hæc deerant uersioni.

Quam ob causam cernuus mundus. VIII.

DIogenes, Anaxagoras post mundi absolutam compagem, animaliáque è terra educta, inclinatum quodammodo suapte sponte mundum in austrinam sui partē, fortasse hoc agente prouidentia, ut partim habitabilis, partim inhabitabilis esset, pro rigore æstúue, eorumq; temperatione, per has atq; illas mundi parteis euariātibus. Empedocles aere impetui solari cedēte emo-
E tas Vrsas, sicq; aquilonareis erectas esse partes, contráque austrinas iisse pessum, ex quo & uniuersum mundum.

De extrarijs mundi partibus, & nuncubi uacuum. IX.

PYthagorei extra mundū esse uacuum, quo & unde mundus respirat. Stoici quo in conflagratione uniuersi infinitū resoluetur. Posidonius nō infinitum, sed quantum ad dissolutionem sat est. In primo de inani Aristoteles uacuum esse dixit. Plato nec extra mundum, nec intra, uacuum esse censuit.

Quæ mundi dextræ, quæ læuæ partes. X.

PYthagoras, Plato, Aristoteles dextera mundi orientales dixere parteis, à

quibus initium motus. Læua autem occiduas. Empedocles dexteras mundi F
partes solstitialeis,siniſtráſque brumaleis.

De cœlo,& quæ eius ſubſtantia. XI.

ANaximenes circunferentiam cœli extimam,terream. Empedoeles ſolidum eſſe cœlum,ex aeréque conſtans,in cryſtalli duritiã ab igne compacto,igneam aereámque immenſitatem in utroque hemiſphærio continés. Ariſtoteles ex quinto corpore,uel ex igne,uel ex caloris rigoriſq; mixtura.

De cœli ſectione,& in quot ſecetur circulos. XII.

THales,Pythagoras,Pythagorei uniuerſum globum quinque in circulos diſtributũ eſſe,quas zonas,id eſt cingula uocant. Appellatur autem eo- G
rum unus arctieus,id eſt urſinus,& ſemper ſublimis:alius ſolſtitialis, alius æquidialis,alius brumalis,poſtremus antarcticus,id eſt urſino obuerſus,idemq; abſtruſus. At qui obliquus ſigniferq; dictus eſt, tribus mediis ſubditus eſt, perq; eos tranſuerſus attiguè fertur.Hos autem omneis ab Vrſis & aquilone demetitur meridianus ad angulos iuſtos in oppoſitam è regione partem. Signiferi uerò obliquationẽ Pythagoras primus animaduertiſſe fertur,tametſi hoc inuentum Oenopides Chius ueluti proprium ſibi ipſe aſſerit.

Quæ ſiderum ſubſtantia, & quomodo compoſita ſint. XIII.

THales glebulenta quidem, ſed ignita ſidera. Empedocles ignea, ex igne H
conſtantia,quem æther in ſe conceptũ in prima eliſit elementorũ diſcriminatione.Anaxagoras cireũdatum ætherem,igneum quidem ſuapte eſſentia eſſe,ſuæ autem impetu uertiginis ſaxa à terra raptãtem,ſuo ipſum igne in ſtellas ſuccẽdiſſe.Diogenes pumicoſa ſidera,mundiq; ſpiracula putat. Idémque rurſus inuiſibiles lapides ſæpenumero cœlo deciduos in terra reſtingui perhibet, haud ſecus atque olim in Aegos flumen ſaxeam ſtellam igni ſimilimã dilapſam.Empedocles inerrantes ſtellas cryſtallo adnexas eſſe, errantes autem ſolutas. Plato maxima ex parte igneas,participantes uerò aliorũ quoque elementorum ad glutinis inſtar. Xenophanes ex nubibus ignitis con- I
cretas,extinctas autem interdiu,noctu carbonum modo recandeſcere:exortúſque & occaſus ſolis earum eſſe aeeenſus reſtinctúſque. Heraclitus & Pythagorei unamquanque ſtellam mundum eſſe terram ſuam ambientem,aerémque adeò & ætherem in infinito æthere. Huiuſmodi decreta in Orphicis eſſe perhibentur.ſingulos enim mundos in ſingulas architectãtur ſtellas. Epicurus nihil horum refellit,contingentibus adhærens.

De formis ſtellarum. XIIII.

SToici globoſas ſtellas,quemadmodũ & mundum,ſolem & lunã.Cleanthes turbinales. Anaximenes clauorum in modum cryſtallaeeo quodam K
ſuffixas.Sunt qui bracteas eſſe ignitas putent,tanquam picturamenta.

De ordine & ſitu ſtellarum. XV.

XEnocrates una eademq; in ſuperficie ſtellas moueri putat.Cæteri Stoicorum uaria inter ſe humilitate & ſublimitate.Democritus ſtatas,ſummas:de quibus erraticas,infraq; has ſolem,luciferũ,lunam. Plato poſt hærentium ſitum,primum Phænonta,qui dicitur Saturni. Secundum Phaëthonta, qui Iouis. Tertium Pyroenta, qui Martis.Quartum Lueiferum,qui Veneris.Quintum Stilbonta,qui Mercurii. Solem denique ſextum.Et ſeptimam.

lunam

A lunam. Mathematicorum quidam Platoni assentiuntur, quidam medium omnium solem. Anaximander, Metrodorus Chius, Crates, solem omnium supremum constitutum, post quem lunam, infra hos errantes inerrantésque.

De stellarum uectatione & motu. XVI.

ANaxagoras, Democritus, Cleanthes, ab ortu ad occasum ferri stellas omneis. Alcmæon & mathematici errantes inerrãtibus stellis motu contrario, ab occasu scilicet in ortum uolui. Anaximander, circulis & orbibus in quibus quæq; locata sit, circunferri. Anaximenes, & supra terram & circum ipsam stellas eodem modo uerti. Plato & mathematici, Solem, Venerem, &
B Mercurium æqualibus motibus cieri.

Vnde illuminentur stellæ. XVII.

METrodorus omnes nõ erranteis à sole lumẽ habere. Heraclitus & Stoici uaporibus ẽ terra ascendentibus stellas ali. Aristoteles corpora cœlestia alimento non indigere: neq; enim corrumpi posse, sed esse æterna. Plato & Stoici, ut mundum uniuersum, sic astra quoque ex illis alimentum capere.

De stellis quæ Dioscuri uocantur. XVIII.

XEnophanes stellas quæ in nauigiorum summitatibus uisuntur, nubecũlas esse ad motum nescio quem præterfluentes. Metrodorus emican-
C tes ex oculis fulgetras, quum pauidi perculsiq; cernunt.

De significatione siderum, siue (ut nonnulli) assignatione, & quomodo hyems & æstas fiant. XIX.

PLato significationes (ita uocant aeris insignes mutationes) æstiuásque & hybernas sub stellarũ ortus occasusq; fieri, solis, lunæ, reliquarúmque tum errantium, tum hærẽtium. Anaximenes propter lunam nihil, sed propter solem modò. Eudoxus, Aratus propter cunctas communiter stellas. Hoc enim in his uersibus inquit:

Nanque hæc signa Deus per cœlum splendida fixit,
D Sidera distinguens, totum prouidit in annum
Tempore quæq; suo rerum stellantia signa.

De substantia solis. XX.

ANaximander orbem esse dixit octo & uiginti partibus terra maiorem, absidem curriculi rotæ similem habentem, cauam, ignis plenam. Huius quadam ex parte effulgere ignem, similiter atq; per tibiæ foramen ad nos emissum, quem esse solem. Xenophanes ex igniculis solem coagmentatum ex humidis uaporibus collectis, aut nubem ustulantem. Stoici ignitum quid intelligentiæ particeps ex mari existens, & permulto igne compactum. Ana
E xagoras, Democritus, Metrodorus, globum ferri candẽtem, aut saxum ignitum. Aristoteles globum ex quinto corpore coactum. Philolaus Pythagoreus solem uitri modo perlucẽtem, accipere ab igne cœlesti splendorem, acceptúmque ad nos transmittere, & tanquam percolare: adeò cœlestem ignẽ soli assimilem esse, ex quo prodire solẽ, & simile quid speculi, tertiámque inde à speculo lucem ad nos per reflexionem dissipari: hanc enim nos solẽ uocare, quasi imaginis imaginem. Empedocles soles duos. Horum unum quidem ignem primariũ, & (ut ita dicam) exemplarem, è regione semper reflexi simulachri sui constitutũ. Hunc autẽ solem qui uisitur, repercussum simula-

chrum esse eius qui in altero est hemisphærio, aere ignito illo quidem pleno, F
ab orbiculata uerò illud terra in solé crystallinũ repercussum, unaq; cũ ignei
illius motu raptũ, ad summá effulgentiam esse ignis terram ambiẽtis. Epicu-
rus glebulentum spissamentum, pumicosum, exesos intra meatus ignitum.

De magnitudine solis. XXI.

ANaximander solem quidem terræ æqualem, circulum uerò quo uecta-
tur, & unde spiraculum habet, septies & uicies terra maiorem. Anaxa-
goras multis partibus Peloponeso maiorẽ. Heraclitus latitudine pedali. Epi-
curus omnia prædicta probabilia esse dixit, aut etiam rantum esse quantulus G
apparet, maiusculum, minusculum.

De forma solis. XXII.

ANaximenes dilatatilem ad modum lamæ solem. Heraclitus scaphæ mo
do leuiter pandum. Stoici conglobatum, ut mundum, ut sidera. Epicu-
rus prædicta omnia defendi posse.

De solstitio & bruma. XXIII.

ANaximenes concretiore aëre, & magis magisq; renitente relidi sidera.
Anaxagoras aquilonalis aëris oblisu, quem sol ipse protrudens spissio-
rem sensim obnixioremque facit. Empedocles solem à sphærico uectabulo
suo arceri reflectiq;, necnon à circulis solstitiali brumaliq;. Diogenes solem H
quum ad tropicos peruenerit, occurrante æstui rigore extingui. Stoici solem
subiecti sibi alimẽti percurrere tractum, nec ultrà progredi: esse autem ocea-
nũ terrámue, cuius expiratibus pascitur. Plato, Pythagoras, Aristoteles pro-
pter obliquitatem signiferi hoc existimant fieri, per quem sol trãsuersus fer-
tur, necnon tropicis latera solis utrinque cingentibus. Hæc autem omnia fa-
cilè in sphæra cernuntur.

De deliquio solis. XXIIII.

THales primus solem deficere dixit, luna eum ad perpendiculũ subeun- I
te, ut quæ terrosa natura sit: hoc autẽ specullariter cerni subdito disco.
Anaximander obstructo solaris in absside spiraculo, Heraclitus solem scaphę
similem esse, quo inuerso defectum fieri, ut cauum sursumuersus euadat, con-
uexum uerò deorsum, ad conspectumq; nostrum uergat. Xenophanes solem
extingui, iterumq; ad orientem alterum fieri. Hic etiamnum mẽstruam solis
defectionem prodidit, atq; absolutam defectionem, ut noctis dies specie præ-
beat. Sunt qui agglomeratas sub sole nubes nostrum fallentes conspectu, so-
lis aspectum nobis adimere putent. Aristarchus solem hærentibus stellis an-
numerat, terram uerò circum solis orbem uersat: itaque eius inclinationibus
obumbrari solem uoluit. Xenophanes complureis esse soles lunasq; per alios K
atque alios terrarum tractus, segmentaq; & zonas. Quodam igitur tempore
incidere solem in aliquod terræ segmentum hominibus incultum, sicq; tan-
quam per inane errabundum deliquium pati solem. Idem solem in infinitum
progredi dixit, uideri uerò orbiculariter ferri præ immensa capedine.

De substantia lunæ. XXV.

ANaximander circulum esse decem & nouem partibus terra maiorem,
igne ueluti solis quoque circulum plenum. Sic deficere lunã rotæ con-
uersionibus: similem enim esse uehiculari rotæ absidem cauam habẽti. Hanc
autem

A autem ignis plenam uno tantùm ſpiraculo. Xenophanes nubem eſſe conſtipatam. Stoici temperamentum ex igne aereq;. Plato bona ex parte igne conſtare. Anaxagoras, Democritus ignitum conglobamẽtum, campeſtria in ſe, colleis conualleisq; complectens. Heraclitus terram nebula obuolutam. Pythagoras quoque ignitum lunæ corpus.

De magnitudine lunæ. XXVI.

STOici maiorem terra arbitrantur, quemadmodum & ſolem. Parmenides ſoli æquam, à quo illuminari ipſam.

De forma lunæ. XXVII.

B STOici conglobatam eſſe, ſicuti & ſolem. Empedocles diſci ſimilem. Heraclitus ſcaphæ, nonnulli cylindri. Configurari autem eam in ſeptẽ modos. quum enim editur, lunatam apparere, id eſt corniculãtem, deinde diuiduam, inde cõuexam utrinque, poſtea plenam, ab hinc uerò ceſſim iam euntem, deinceps utrinque cõuexam, diuiduam, lunatam fieri, poſtremóque ſub nouilunium intermeſtrem latêre. Cõfigurari autem hoc modo aiunt, obumbrante eam ubique terra, tum quadantenus, tum uerò uſquequaque, utique ſubeuntem è regione concauitatis terræ.

De illuminatione lunæ. XXVIII.

C ANaximander peculiare ipſam lumen habere, etſi rariuſculũ. Antiphon proprio lunam fulgore ſplendere, uerùm ſolis ingruẽtibus radiis obrutum id hebeſcere: quippe ita natura comparato languidum ignem à præualido hebetari, quod æquè in aliis uſuuenire ſtellis. Thales, quiq; ab eo denominati, lunam à ſole illuſtrari autumant. Heraclitus ſolem atque lunam eodem modo affici. ambas enim ſtellas in ſcapham configuratas eſſe. Illuſtrari autem ipſas ſorbendis ſpiraminibus humidis, ut conſpicuæ ſint: ſolem quidem ſplendidius, ut qui in aere liquidiore uectetur: at lunam turbidiore, ex quo & fuſciorem eſſe.

D *De deliquio lunæ* XXIX.

AMaximenes abſidis ore obturato fieri autumat. Beroſus reſtincta eius parte ad nos conuerſa. Heraclitus ſcaphæ conuexitate inuerſa. Pythagoreorum quidã luminis repercuſſum obſtructúmque poſuere: illum ab hac noſtra terra, hunc ab antipodum fieri. Recentiores flammæ ſuffectu ſenſim inardeſcentis, quoad ſtatis temporibus pleniluniũ abſoluat, uiciſſimq; ad interlunium uſque tabeſcentia, ſub quo prorſus extingui. Plato, Ariſtoteles, Stoici, mathematici conſentiunt, menſtruas occultationes cum ſole coeuntem lunam, eiúſque ſplendore obrutam præſtrictámque facere. Defectiones
E uerò in umbram terræ incurrẽte luna fieri, terræq; inter utrunque ſidus obiectu, aut luna potius obſepta.

Quam præbeat ſpeciem luna, & cur terrea uideatur. XXX.

PYthagorei glebaceam propterea uideri lunam, quòd habitetur quomodo & hæc terra noſtra. Sed & prægrandibus animantibus, & plantis amœnioribus: eſſe enim decies & quinquies uiribus illas his præſtantiores, nihil excrementitium emittentes. Diem præterea totidem partibus longiorem. Anaxagoras inæqualitatem coagmenti ex rigido glebulentóque pro parte concreti. ignem enim & caliginem admixta, indéque lunam adulterinæ lũ-

eis ſtellam dictam. Stoici propterea non eſſe inſolutile eius concrementum, F
quòd multiplici ſubſtantia conſtet.

De intercapedine lunæ qua à ſole diſtat. XXXI.

EMpedocles lunam duplex quàm à terra, à ſole internallum abeſſe. Ma-
* duodeuiginti thematici * undeuiginti partes à ſole abeſſe lunã, quantũ à terra ipſam.
Eratoſthenes lunam à terra abeſſe ſeptingenta & octoginta ſtadiorũ millia.

De anno uertente, & quãtus uniuſcuiuſq; errantiũ magnus ſit annus. XXXII.

ANnus eſt, Saturni quidem annorum ambitus uertentium triginta, Iouis
autem duodecim, Martis duorum, Solis duodeni menſes, totidem Mercurii & Veneris, pariles enim eorum curſus, Lunæ dies triginta. Hic enim G
perfectus menſis ab luna ad intermenſtruam. Cæterùm quidam annũ octenniũ eſſe exiſtimauerunt, nonnulli annos undeuicenos, ſunt qui undeſexagenos. Heraclitus ex duodeuicenis annorum millibus conſtare putat. Diogenes ex trecenis quinquageniſquinis ſupra Heracliti annum. Alii ex ſeptenis millibus tricenis ſeptuagenis ſeptenis.

PLVTARCHI CHAERONEI DE PLACITIS decretisq; Philoſophorum naturalibus Liber III.

H

CIrcunſcripta in compendiũ in ſuperioribus libris cœleſtium explicatione, quorum ipſorum & ſequentium luna confinium eſt, conuertar in hoc demum tertio ad ea quæ Meteora, id eſt ſublimia ſublunariáue dicũtur. Ea autẽm ſunt quæ à circulo lunæ ad ſitum uſque terræ pertinent, quam ipſam in ſphæræ comprehenſione centri uicem obtinere putant. Hinc autem exordiar.

De lacteo circulo. I.

CIrculus eſt nubeculaceus, in aere quidẽ aſſiduè uiſitatus. appellatur autem lacteus propter candicantiam. Pythagoreorum quidam ſtellæ eſſe I
efflagrantiam à ſua ſede deciduæ. Hanc autem qnà peruolitauit tractum circulariter peruſtiſſe, quo tempore aurigante Phaethonte cœlum conflagraſſe dicitur. Quidam ſolem iam inde ab initio illac iter feciſſe. Sunt qui ſpeculare eſſe uiſum putent, ſole fulgores in cœlũ referiente. Quod & in arcu cœleſti & in nubibus contingit. Metrodorus ſolis trãſmeatu fieri. eſſe enim hũc ſolarem circulum. Parmenides ſpiſſi rariq; mixturam lacteum reddere colorem. Anaxagoras terræ umbram hac cœli parte conſiſtere, quum ſol terras ſubiens, cœlum uſquequaq; illuſtrare non poteſt. Democritus ſtellarum collucentiam multarum, paruarum, contiguarumq; inter ſe colluſtrantium pro- K
pter adſtipationem. Ariſtoteles aridæ exhalationis flammigantiam permultæ & continuæ. Quo eodem modo crinitum ignem fieri, id eſt cometẽ. Hæc enim ambo ſub æthera infraq; errantes fiunt. Poſidonius ignis coagmentationem, ſidere quidem rariorem, ſplendore uerò denſiorem.

De crinitis & emicantibus, & trabibus, & alijs id genus. II.

PYthagoreorum quidam crinitam dixerunt ſtellam eſſe ex earum numero quę in cœlo comparent, neutiquam aſſiduè, ſed quæ ſtatis temporibus ambitu certo peracto exoriri denuo ſolent. Alii obtutus noſtri repercuſſum

ad

A ad ſolem,ſpecularibus ſimillimè ſpeciebus. Anaxagoras Democritusq; duarū aut plurium ſtellarū coitum inuicem ſe illuſtrātium. Ariſtoteles ignitā ſiccæ exhalationis concretionē. Strato ſideris lumē denſa nube obtentū, quo modo & in facibus fit. Heraclitus Ponticus præaltam nubē putat ab lumine ſupero illuſtratam. Hic cauſam affert pogoniæ,id eſt barbatæ,areæq;, & trabis, & columnę,& huiuſmodi,quo modo ſanè & omnes Peripatetici. Hæc enim propter nubis configurationes fieri. Epigenes ſpiritum terreni quid habentem ſublimè ferri,inibiq; igneſcere. Boëthus liquatum aerem huiuſmodi ſpeciē præbere. Diogenes crinitas ſtellas re uera eſſe. Anaxagoras micantes,quę
B dicutur ab æthere ſcintillarum inſtar delabi,ideoq; continuò extingui. Metrodorus ſolem uiolentius in nubes ingerētem ſcintillare. Xenophanes hoc genus omnia ignitarum glomeramenta nubium aut uibramenta eſſe.

De tonitribus,fulguribus,fulminibus,turbinibus & uorticibus. III.

ANaximander à flatu hæc fieri omnia. Quum enim obducta nube craſſa uiolentius enixus,naturæ ſubtilitate atq; leuitate erumpit, ruptura quidem ſonitum,diſtractio uerò effulgentiā propter nigricantiam nubis efficit. Metrodorus: Quum in nubem ſpiſſitudine concretā adigitur flatus, fractura quidem fragorem efficit,hiatu uerò ſciſſuraq; diffulget. Quòd ſi pernici im-
C petu à ſole feruorem rapuerit,fulmen intorquet, languidum uerò fulmen in turbinē uertit. Anaxagoras: Quum æſtus in rigorem impegerit,id eſt ætherea pars in aerem, ſonitu quidem tonitrum, nigricantis autē nubis colore fulgetram efficit. Porrò idem multitudine magnitudineq; luminis colligit fulmen,corpulentiore uerò igne conficit uorticem,ut nubilo turbinem. Stoici tonitru nubium colliſionem,fulgur accenſionem ex earum attritu, fulmen uegetiorem effulgentiā,ut turbinem lāguidiorē. Ariſtoteles ex arida etiamnum uaporatione hæc fieri,quæ ipſa cum in uuidā incidit, exitumq; eluctata eſt,attritu quidem atq; effractura tonitrui fragorem edit, aridi autem calefa-
D ctione fulgetram,turbines uerò ac uortices materiæ redundantia,quā uterq; ſecum arripit,feruidiorem quidem turbo,craſſiorem uerò uortex.

De nubibus,pluuijs,niuibus,grandinibus. IIII.

ANaximander nubes quidē fieri craſſeſcente quammaximè aere, uel potius eo coacto imbres exprimi: niuem autē quum aqua delapſando glaciatur: grandinem uerò quum quid madido ſpiritui obducitur. Metrodorus aquoſo uaporis ſubductu cōcreſcere nubes. Epicurus ab expirationibus: conuolui autem grandinem ac pluuiam longo præcipitio compactibilem.

De arcu cœleſti. V.

E AFfectionum quæ ſublimè fiunt,partim per ſubſtantiam fiunt,ut imber, ut grando: partim per ſpeciem, nullam ſuam habentes ſubſtantiam, ut ecce tibi nauigantibus nobis continens cieri uidetur. Per huiuſmodi nimirū ſpeciem exiſtit arcus cœleſtis. Plato à Thaumante genus eum ducere mortales rei miraculo adductos finxiſſe,adludente uidelicet ad nominis originem fabula. Vnde Homerus: Purpuream ueluti mortalibus explicat,irim. Quocirca fabulantur quidam taurino illam capite ſorbere flumina. At uerò quonam modo fiat,quæritur. Videre igitur nos cōſtat per lineas aut rectas, aut flexas, aut denique refractas, lineas inquam incertas, cogitatione perſpectiles, &

corporis expertes. Ac per rectas quidē ea quæ in aere sunt uidemus, aut quæ F
post gemmas perlucentes, aut cornu perspicuum. hæc enim subtilissima natura constant. Flecti autem lineas in aqua cernimus. flectitur enim uisus propter aquæ materiam densiorem. quæ causa est cur in mari flexos procul remos uideamus. Tertio modo refracta uidemus, cuiusmodi speculatia sunt. Huius generis cœlestis arcus affectio. Siquidem animaduertere oportet, uim quidam exhalationem in nubem uerti, subindéque in exiguas sensim stirias rorantes. Proinde in occiduales uergente sole partes, necesse est arcum totum ex aduerso soli uisitari, quādoquidem uisus stiriis offensis refringitur, ex quo fit arcus. Sunt autē stillæ nō figuræ forma, sed coloris, estq; primus eius color G
rutilus, secundus purpurisseus ac purpureus, cœruleúsque, tertius ac uiridis. Videamus igitur ne rutilus propterea sit, quòd claritas solis ingruēs, simulq; syncerus solis splendor refractus, rubentem efficiant puniceúmque colorem. Secunda pars eius turbidior propter stellas, splendoréque dilutior, propterea purpurissea, quòd hoc rubentis remissio sit. Turbidus item ille irroransq; color in uiridem tandē desinit. Hoc re ipsa sic probare licet. Si quis enim soli aduersus aquam ore sumat, & ita insputet, ut stiricidia repercussum in solem habeant, actutum comperit cœlestis arcus imaginem factam: hōcq; lippientibus contingere solet cum in lucernam intuentur. Anaximenes arcum fieri H
autumat radios sole suos in nubem eiaculante densam, crassam, atramq;. cogi enim eos super eam nubem quam penitus dirimere non ualeant. Anaxagoras solis irradiationem densa nube repercuti, ex quo existere arcum, nunquam non aduersum illum sideri specullariter ipsum afformanti. Itidemq; cautatur idem in geminatis solibus qui circa Pontum existere solent. Metrodorus: Cum trans nubem sol perspenduerit, nubem quidem cœruleam reddit, splendorem uerò rutilat.

De *uirgulis*. VI.

AFfectiones quæ in uirgulis & geminis solibus existunt, partim per sub- I
stantiam, partim per speciem fiunt: quippe quum nubes quidem cernantur, colore uerò non proprio, sed alieno, cuius speciem præferunt. In his autem omnibus quæ per naturam affectiones existunt, quæq; per accessionē, iuxtà contingunt.

De *uentis*. VII.

ANaximander uentum aërem fluidum, subtilissimis eius humidisq; partibus à sole citatis aut illiquefactis. Stoici omnem flatum aerem esse fluxum: pro locorum autem uarietate appellationes inde edi: ueluti à caligine & occasu zephyrus, id est fauonius dicitur: ab exortu & sole subsolanus: at K
qui à septentrionibus flat, aquilo: & qui ab humentibus locis, aphricus. Metrodorus humido expiramento à sole efferuefacto flatus impetum cieri. Statos uerò anniuersariósque aquilones crassescente ad septentriones aere existere, cum sole nimirum collapsanti iam à solstitio retrogrado.

De *hyeme & æstate*. VIII.

EMpedocles & Stoici hyemem quidem fieri aere prævalente, suaq; densitate sursumuersus enitente: contrà æstatem igne aerem deorsum protrudente. Circunscriptis à nobis superis, terrestria quoq; mente peragrāda.

De terra,

A *De terra, & quæ eius essentia, quantáque.* IX.

THales,& qui eum secuti sunt,unam esse terram. Oecetes Pythagoreus duas,hanc, & antipodum,quam antichthona uocant. Stoici hanc unã finitam. Xenophanes inferna ex parte in infinibilem altitudinẽ radices egisse,igne autem & aere concretam. Metrodorus terram sedimentum fæcemq; aquæ,solem uerò aeris.

De figura terræ. X.

THales & Stoici eorumq; studiosi globosam terram. Anaximander columnarem. Anaximenes mensæ similem. Leucippus tympani. Demo-
B critus latitudine disco assimilem,in medio autem cauam.

De situ terræ. XI.

THaletis æmuli terram mediam. Xenophanes primam in infinitum fibratam. Philolaus Pythagoreus ignem medium,quippe uniuersi focum. Secundam antichthonem,id est antipodum terram. Tertiam quam incolimus,cum antichthoni è regione sitam,tum circum eam uersatilem. quæ causa est,ut qui illam habitant,à nobis non uideantur. Parmenides primus habitabileis tractus præfiniuit citra duos circulos,solstitialem brumalémque.

De inclinatione terræ. XII.

C LEucippus procubuisse terram meridiem uersus propter illarum partiũ solutilem raritudinem,nimirum aquilonaribus partibus,quòd frigoribus obriguerint, congelatis,austrinis contrà æstu fatiscentibus. Democritus meridianam uniuersi partem infirmiorem esse, ex quo augescentem terram illa parte cernuam procidisse. Aquilonares enim partes intemperie,austrinas contrà temperie præditas. Idcirco non ab re terrã illa degrauatam parte, qua & frugibus exuberat,& auctu.

De motione terræ. XIII.

D CAeteri terram manere. Philolaus uerò Pythagoreus circum ignem uerti obliquo in circulo similiter soli & lunæ. Heraclides Ponticus,Ecphãtus Pythagoreus,cient quidem terram,uerùm haudquaquam promouenter, rotæ uerò instar cardine suo nixam,ab occasu ad exortum circa eum uolui. Democritus iam inde à principio multiuagam fuisse, tum quòd parua, tum quòd leuis esset: procedente uerò tempore addensatam,sua præ mole libraram constitisse.

De dimensione terræ, quotq; eius circuli. XIIII.

PYthagoras terram proportione extremi ambientis in quinq; zonas distributam,septentrionalẽ,solstitialem,hyemalem, æquinoctialem, australem.
E Media qua dimetitur terram,propter hoc torrida dicta. Hæc autem tanquam habitaculum est,quæ æstiuæ hybernæq; media est,inter utranq; temperata.

De terræ motibus. XV.

THales ac Democritus terræ motuum causam aquæ assignant. Stoici uerò hoc modo dicunt: Terræ motus humor est in terra in aërem dissipatus & erumpens. Anaximenes ariditatẽ raritudinemq; terræ in causa esse terræ motuum,quarum illam generare æstus,hanc uerò imbres continuos. Anaxagoras aëra terram subeuntem, rursusq; callosam eius superficiem offensantem, nec erumpere ualentem, tremulè quà arcetur quatere. Aristoteles

propter frigoris circũobsistentiam supernè ipsam inferneq; ambientis. Calor F
enim,utpote leuis,sursum semper euadere gestit, ex quo arida euaporatio dis
clusa & intercepta,terræ rimas discuneare luctans,intúsque fluctuans,terrã
hunc in modum cõcutit. Metrodorus nullũ corpus in accommodato sibi lo-
co moueri,nisi quis impulerit, aut actu detraxerit. Quamobrem nec terram
ut è natura sua positam moueri,quædam uerò eius loca migrare in alia. Par-
menides, Democritus,terram tantundem undique cœlo distantem,in æqui-
librio manere,nullo ipsam momento quò magis huc atque illuc uergat,pel-
lente: eapropter uibrare modò,nõ etiam moueri. Anaximenes terram pro-
pterea moueri,quòd eius latitudo inuectetur aëre. Sunt qui terram dicãt in- G
nare aquæ platani in modum,assamentorúmue:quæ causa est ut moueatur.
Plato motus omneis sex in modos tribui, sursum, deorsum, dextrorsum,læ-
uorsum,ultro denique,& citro. At nullo eorum terram moueri posse,quip-
pe in infimo undique sitam. Ita hac de causa immotam manere,ut nulla prot
sus in parte prægrauans quid habentem,quò magis illorsum propendeat. At
uerò locos quosdam eius præ raritate quati. Epicurus non abhorrere à uero
pulsari ipsam, & ueluti succussam motari, subiecto illi aere crasso & uuido.
Consentaneum etiam esse, rimulentis eius imis partibus subeunte flatu,in cu
niculosasq; cauernas eius insinuante,ipsam contremiscere. H

De mari, unde constet, & cur amarulentum. XVI.

ANaximãder mare primariæ humiditatis reliquias esse, cuius ignẽ plus-
culam assiccasse partem,reliquam autem feruoris ui in alienum dege-
nerasse saporem. Anaxagoras, Principio,inquit,humore stagnante solis cir-
cunflexu obusto,sicq; pingui euaporato, reliquum in salsuginem amarulen-
tiámque subsedit. Empedocles perustæ terræ sudorem elutis per summa ter-
ris amaruisse. Antiphon sudorem æstus,ex quo residuus humor amarefactus,
efferuescendóque in salsilaginem incoctus est, ut in omni sudore accidere so
let. Metrodorus mare per terras excolatum terrenum lentorẽ resipuisse,per- I
inde atque solent quæ per cinerem diffunduntur. Platonici quantũ elemen-
taris aquæ rigoris ui ex aere concretũ est,dulce euasisse:quantum uerò à ter-
ra obustulata conflagrantéque suffitum est,salsum.

Quomodo reciprocationes maris & æstus fiant. XVII.

ARistoteles, Heraclitus, à sole ea fieri autumant: pleroſque enim illum
flatus sua secum circunflectere uertigine,quibus ingruentibus, Atlan-
ticúmque mare protrudentibus,ipsum extumescere,æstúmque efficere: qui-
bus tandem sopitis sese æstum colligentem cessim ire,idq; esse reciprocatio-
nem. Pytheas Massilienſis,maris accessus lunæ incremento fieri,decremẽto K
autem recessus. Plato in elationem quandã causam confert: aquas enim cu-
iusdam specus hiatu sustolli,& latè effluere,subindeq; eodem refluere,ex quo
undabunda maria iactari. Timæus flumina causatur per Celtarum monteis
in Atlanticum irrũpentia. protrudendo enim impetu suo mari,æstum ciere,
contráque remisso, mare retro denuo agere, æstúmque refluũ facere. Seleu-
cus mathematicus mouens ipse quoque terram,circumactui motuiq; eius oc-
cursare lunæ uertiginẽ dicit,quo impetu colligente se inter hæc duo corpo-
ra flatu,& in Atlanticum irruente,probabili ratione conturbari mare.

De area

A *De area.* XVIII.

ENimuero area hunc in modum conficitur. Quum inter lunam aliúdue ſidus uiſumq; noſtrum craſſus aer nebuloſusq; interuenit, ab illo uiſus noſter confeſtim reflectitur, laxiúſque circunfunditur: quo deinde in ſideris orbem incurrēte duntaxat ſecundum circūferentiam, continuò circulus uidetur circa ſidus exiſtere. Huiuſmodi autem uiſitatus circulus area propterea dicitur, quoniam illic aſſiduè eſt area. eſſe enim ibi huiuſmodi ſimulachrū uidetur, quò nuper uiſus craſſior inciderat.

B PLVTARCHI CHAERONEI DE PLACITIS decretisq; Philoſophorum naturalibus Lib. IIII.

PErluſtratis mundi partibus, pergam iam inde ad ea quæ ſingulatim explicantur.

De Nili exuperantia. I.

THales Aquilones anniuerſarios aduerſos Aegypto flāteis, Nili exuperantiā attollere, utiq; emiſſariis eius turgefaciēdo mari obſtructis. Euthymenes Maſſilienſis oceano & exteriore mari ſuapte natura dulci Nilum
C expleri. Anaxagoras Aethiopiæ niuibus æſtate quidē liquefactis, hyeme uerò uigentibus. Democritus ad ſeptentrionem ſoluta diffuſaq; ſub ſolſtitium niue, nubila ex uaporibus cogi: quibus à ſtatis aquilonibus in meridiem Aegyptúmque propulſis, citatiſſimos imbres fundi, quibus ſtagna redundent, ipſeq; amnis Nilus. Herodotus illum ex ſuis tantundē fontibus hyeme æſtatéque inuehere, hyeméque tamen minorem uideri. Cuius cauſam in ſole eſſe, quippe qui illo tempore anni proxime Aegyptum accedat, eiúſque fluēta ſorbeat. Ephorus hiſtoriæ ſcriptor Aegyptum prodidit æſtate totam laxari, & ueluti uim undarum exudare: ſuggerere etiamnum illi Arabiam & Li-
D byen, ſoluto earum arenidóque ſolo. Eudoxus Aegyptiorum ſacerdotes huius cauſam in pluuias referre aquas tradit, annique temporū circumobſiſtētiam, id eſt antiperiſtaſim. Etenim quū nobis eſt æſtas, qui ſub ſolſtitiali circulo agimus, tunc illis hyems eſt, qui ſub brumali ad perpendiculum incolunt: propterea Nili aqua alueos ſuperans expatiatur per Aegyptum.

De anima. II.

THales primus animam cenſuit naturam eſſe irrequietam, uel ſuapte uicitabilem. Pythagoras numerum ſeipſum cientem. Numerum autem pro mente accipit. Plato ſubſtantiam intellectilem, per ſeſe agitabilem, ad
E numerum ſe mouentem harmonicè emodulatum. Ariſtoteles entelechian primam corporis naturalis inſtrumentarii potentia uitam habentis. Entelechiam autem, id eſt uerbum ex uerbo, perfectihabiam, pro efficientia intelligere oportet. Dicæarchus elementorum quatuor harmoniam. Aſclepiades medicus ſenſuum coexercitamentum.

An corpus anima, & quæ eius eſſentia. III.

HI omnes prædicti, corporis expertem animam ponunt, ſuapte ipſam natura citabilem dicentes, ſubſtantiámque intelligibilem, naturalis inſuper inſtrumentarii actum perpetuum uitam habentis. Anaxagorei aeris

esse instar dixerunt,corpúsque.Stoici feruidum spiritum.Democritus igni- F
tum quiddam ex naturis concretum mente perceptis, globosas iis quidem ideas habentibus, igneam autem potentiam,idque corpus esse. Epicurus temperamentum ex quatuor,ex quali igneo,ex quali aereo, ex quali spirabili,ex quarto quodam innominato,quod ipsum sensile est.Heraclitus animam mundi, expirationem eorum quæ in eo sunt humidorum, animantium uerò animam simul ab extraria expiratione, simul ab ea quæ intra eas fit,congenitam esse.

De partibus animæ. IIII.

PYthagoras,Plato,summa quidem ratione animã bipertitam,hinc enim G
rationẽ,illinc stare irrationalitatem:accuratiore uerò & exquisitiore tripertitam.Irrationalem enim partem in iracundam aiunt cupidamq; dimẽsilem.Stoici octo ex partibus constare dicunt animam,quinq; quidem sensibilibus,uisitatrice,auditrice,odoratrice,gustatrice,tactrice,sexta uerò locutrice,septima proseminatrice,octaua deniq; principe ipsa,à qua ipsa prædictæ omnes per accommodata sibi instrumenta instruuntur, octonis polypi similimæ brachiis.Democritus ac Epicurus bipertitam animam, & rationẽ quidem habẽtem,in pectore sitam,rationabilitatem uerò sparsam per totius compaginem corporis.Democritus,Omnia,inquit,corpora cniusdam modi H
animæ participantia sunt. Vel mortua enim,inquit, perspicimus ea coloris cuiusdam participia esse plusculo iam difflato.

Quid animæ principatus, & qua in parte. V.

PLato,Democritus,in toto capite.Strato in superciliorũ interstitio.Erasistratus circa membranam cerebri,quam epicranidẽ uocat,quasi dicas procaluium. Herophilus in uẽtriculo cerebri,qui idem basis eius est.Parmenides,Epicurus,in toto pectore. Stoici ad unum,toto in corde,uel in cordi obuersante spiritu.Diogenes in arteriaco cordis uentriculo,qui animalis,id est spirabilis est.Empedocles in sanguinis concretione. Sunt qui in ceruice I
cordis:non desunt qui in inuolucro cordis,nonnulli in præcordiis.Recentiorum quidam peruadere à capite ad præcordia.Pythagoras uiuificam uim circa cor,rationatiuam autem & intellectiuam circa caput esse.

De motu animæ. VI.

PLato nunquam non mouentem animam,mentẽ autem immotam dũtaxat transgressibili motu.Aristoteles immobilẽ animam motione omni primigenia, accidentariæ uerò non exortem, quemadmodum species corporum.

De immortalitate animæ. VII. K

PYthagoras,Plato,animam mortalitatis immunem: exeuntem enim in animam uniuersi ad sui generis naturas subuolare.Stoici animam corpore exeuntem,si inualidior sit,unà cum concrementis subsistere,cuiusmodi esse imperitorum animas.sin strenua sit,quales sunt sapientum,ad stagrãtes usque naturas euadere.Democritus,Epicurus mortalem,unaq; cum corpore emorientem.Pythagoras,Platóque, rationis quidem compotem partem,non interituram(animam enim tametsi Deus non sit,opus certè æterni Dei esse)rationis autem exortem partem interituram.

De sensibus

De sensibus, sensibilibúsque. VIII.

A STOici sensum hoc modo definiũt: Sensus est apprehẽsio sensorii uel cõprehensio. Sensus autem multifariam dicitur. & habitus enim,& potentia,& actus imaginatióque comprehẽsiua per sensorium fiunt, ipseq; insuper octauus principatus,à quo cætera omnia constituuntur. Rursus sensus dicuntur spiritus intelligentiæ compotes,ab ipso principatu ad instrumẽtarias partes stationes agentes. Epicurus,Pars est, inquit, sensoria sensus, quæ eadem facultas est:sensumq; ipsum,quod est sensus effectum: ut bifariam ab eo sensus dicatur,sensus quidem facultas ipsa,sensibile autem effectum. Plato
B sensum existimat animæ & corporis communionem ad externa spectãtem. uis enim est animæ,instrumentum uerò corporis:ambo autem apprehendẽtia sunt eorum quæ extrinsecus educuntur. Leucippus,Democritus,sensum & intelligentiam simulachris rerum fieri extrinsecus occurrentibus: nulliq; sensum contingere,cui non huiusmodi imago occurrerit.

Veri nec ne sint sensus,& uisa,id est phantasiæ. IX.

STOici sensus quidem ueros,uisorum autem quædam uera,quædam uerò uana. Epicurus omnem sensum,omnéque uisum uerum:opinionum autem partim ueras,partim uerò falsas. Enimuero sensus uno modo falli-
C tur,quod est in mente explorabilibus: uisum uerò duobus. Sensilium enim simul uisum est & intellectilium. Empedocles & Heraclides singulos sensus propter accommodatos meatuum commensus fieri, unoquoque sensilium congruenter singulis hærente.

Quot sint sensus. X.

STOici speciales quinque sensus,uisum,auditũ, odoratum,gustum, tactũ. Aristoteles sextum quidem non ponit,uerùm communem sensum,compositarum specierum existimatorẽ,ad quem sensus omnes simplices sua quisque uisa referunt,in quo ipso transitus ab no ad alterum neluti figuræ
D aur motus spectatur. Democritus plures obuersari sensus animantibus rationis compotibus,diisque & sapientibus.

Quonam modo fiat sensus,& prænotio seu anticipatio,& rationis habitus. XI.

STOici,cum homo natus est,inquiũt, principem habet animæ partem,uicem implentem membranæ scriptoriæ. Etenim in ea singulas notiones adnotat,& tanquam literis mandat. Primum adnotandi genus est quod per sensus fit. Qui enim cuiusuis rei sensum apprehenderunt, uerbi gratia candidi,abeunte confestim eo memoriam eius habent. Vbi autem eiusdem generis complures factæ sunt memoriæ,tum usum habere dicunt. Vsus enim
E & experimentum multitudo est eiusdem generis sensuum. At uerò notionum naturales quidem prædictis modis fiunt,citráque ullum artis adminiculum:alteræ autem iam disciplina curáque adhibitis. Cæterùm hæ notiones modò uocantur,illæ uerò prænotiones quoque. Proinde ratio, à qua rationales nuncupamur,ex prænotionibus consummari dicitur per primum septenarium. Porrò conceptus mentis, uisum est cognitionis animalis rationabilis. Nam uisum quum animæ appellitur rationabili, tum demum sensum uocatur,à mente nomen græcè denominatũ. Proinde cæteris omnino animantibus huiusmodi uisa non accidunt, cuiusmodi certè diis nobisq;

adeò accidunt: illáque uiſa tantùm ſunt, non etiam ſenſa. Quæ uerò no- F
bis accidunt, genere quidem uiſa ſunt, ſpecie autem ſenſa. Perinde atque ſta-
teres & denarii, ipſi quid· n per ſe denarii & ſtateres ſunt: quòd ſi in na-
uigii mercedem dentur, tum præterquam quòd denarii ſunr, portoria e-
tiam fiunt.

Quid interſit inter phantaſiam, id eſt uiſum, & phantaſton, id eſt uiſi efficians, phantaſticónq; & phãtaſma, id eſt adulterinum & inane uiſum. XII.

CHryſippus differre inter ſe quatuor hæc. Phantaſia quidem igitur affe-
ctio eſt in anima facta, quæ ſui quoq; efficiens præfert: ueluti cum ocu-
lis perſpicimus album, affectio eſt in anima per uiſum facta, huícque affectio- G
ni dicere poſſumus ſubeſſe album quod ciet: perindéque erit ſi per tactũ aut
odoratum huiuſmodi affectio fiat. Dicta eſt igitur græcè phantaſia à lumine.
ut enim lumen & ſe & ea quæ colluſtrat, demonſtrat, ita phantaſia ipſa ſe
demonſtrat, & ſui quoque conficiens. Phantaſton eſt phantaſiæ efficiens,
ut album, ut frigidum, & omnino quicquid animam citare poteſt, id eſt phã-
taſton. Phantaſticon inanis eſt attractus: affectus, inquam, in anima à nullo
phantaſto factus, ueluti accidit in umbratilem pugnam exercẽtibus, manúſq;
inaniter intentautibus. Proinde uiſo ſubiacet uiſi quiddam cõficiens, inani
autem uiſo non item. At phantaſma eſt ad quod rapimur phantaſtico & in- H
ani attractu, cuiuſmodi in mente captis furoréque percitis fiunt. Itaque tra-
gicus Oreſtes quum inquit: O mater ſupplex oro te, ne incute mihi ſangui-
narias coruſcáſque pupillas, ipſæ enim ipſæ propter aſſiliunt me: dicit hæc
quidem ille ut furibũdus, nihil uerò uidet, etſi uidere uidetur. Propter quod
ad illum Electra ita inquit: Sta miſerande tuis immote in ſtragulis: cernis
horum nihil quæ coràm cernere reris. quemadmodum & apud Homerum
Theoclymenus uates.

De uiſu, & quo modo uideamus. XIII. I

DEmocritus, Epicurus per imaginum inſertus uiſualem arbitrãtur po-
tẽtiam accidere, radióſque quoſdam ab oculis exertos ſimul atq; ſub-
jectæ rei inſtiterint, rurſusq; in eoſdem redire inſertaríque. Empedocles
imaginibus radios immiſcuir, idq; coniunctum imaginis radios uocauit. Hip
parchus autumat ab utroque oculo ad corporum lineamenta exporrectos,
perinde atque manuum admotu corpora ſumma pertrectante, apprehenſio-
nem eorum ad uiſualem uim referre. Plato per corradiãtiam uiſum fieri exi
ſtimat, lumine ab oculis quidem exerto ad aliquantum interualli per cogna
tum ſibi aerem effluente, à corporibus uerò illato occurſante illi, aerémque
intermedium diffuſu amolitúque facilem cum uiſuali igne intendente. hæc K
enim dicitur corradiantia Platonica.

De ſpecibus in ſpeculis editis. XIIII.

EMpedocles per effluuia fieri cẽſet in ſpeculi ſuperficie coẽuntia, abſol-
ui autem ab igne ex ſpeculo excreto, prætentúmque ſpeculo aerẽ in
quem profluuia coguntur, ſecum tranſferente. Democritus, Epicurus ſpe-
culares ſpecies edi per imaginum ſubſiſtentias à nobis prodeuntium, ſuper
ſpeculum uerò conſertarum, reliſuq; circumactarum. Pythagorici per uiſus
refractionem. Ferri enim uiſum ueluti in æs intẽtum. ſimul ac autem in ſpiſ-

ſitudinem

A ſitudinem eius ac terſitudinem adactus ſit, redire ipſum in ſeſe, perinde ac ſi manus porrecta retro humerum uerſus reuocetur. Poſſumus etiam his capitibus uti ubi ſuprà de uidendi ratione quærebamus.

An uiſibiles tenebræ. XV.

SToici uiſibiles tenebras eſſe. Ex uiſu enim ſplendoris quid illis obduci, ac ne interim quidem falli uiſum: nam re uera uidet quod tenebræ ſunt. Porrò tenebræ cogunt aggregántque uiſum, propterèáque hebetant: contrâque lumen diſgregat ac deducit uiſum noſtrum ad res uſque uiſui obiectas per aerem intermedium: eapropter non cernere nos in tenebris, uerùm
B tenebras modò ipſas cernere. Chryſippus intermedii aeris contentione cernere nos exiſtimat. Lancinari enim aerem à ſpiritu uiſuali, qui ab animæ principatu ad uſque pupillam pertingit: qui ipſe quum in obiectum aera incurrerit, intendit eum turbinaliter, ſi modò ſui generis nactus aera ſit. Prodeunt autem ignei ex oculis radii haudquaquam atri caliginoſiue, propter quod uiſibiles tenebras eſſe.

De auditu. XVI.

EMpedocles auditum fieri ſpiritus alliſu in clauiculatam aurium partem introrſus adnexam, quam tintinabuli uicem præbere dicit, utpote celſo
C loco ſitam, pulſuíque obuiam. Alcmæon audire nos inani inteſtináque auriũ parte, hócque eſſe quòd ſpiritu irrumpente perſonet: omnia nanque uacua ſonitum edere ſolere. Diogenes interno capitis aere à uoce pulſato citatóque. Plato Platonicíque feriri inteſtinum capitis aerem, ad principatúmque repercuti, ſicq; auditus ſenſum exiſtere.

De odoratu. XVII.

ALcmæon principatũ in cerebro eſſe: hoc igitur nos odorari, reſpirationibus ad ſeſe odores euocáti. Empedocles cum pulmonũ reſpirationibus odorem coinſertari. Quum igitur graueſcit reſpiratio, propter aſperitatẽ
D nos non ſentire, ut in iis uidere eſt qui grauedine infeſtantur.

De guſtatu. XVIII.

ALcmæon humore teporéque, atque adeò mollitie linguæ internoſci ſapores. Diogenes propter fungoſitatem mollitiémque linguæ, proptérque commiſſas illi corporis uenas perfundi ſapores ad ſenſum elicitos, animæq; principatum, non aliter atque à ſpongia exuctos.

De uoce. XIX.

PLato uocem definit ſpiritum per os à mente ductum, aeremq; ictum per aures ac cerebrum, & ſanguinem ad animam uſque traiectũ. Dicitur au-
E tem abuſiuè uox de brutis & inanimis, & eſt crepitus. Vox autem propriè dicitur articulata, quæ eſt ex eo græcè phone dicta, quòd mente concepta illuminet. Epicurus uocem emiſſum eſſe à loquentibus profluuium, ſonantibúſque & ſtrepentibus. Id autem profluuium in conformia fragmenta. Conformia uerò dici teretia teretibus, & ſcalena, id eſt imparium inter ſe laterum triangula ſcalenis, & triangula ſui generis figuris. His fragmentis in aureis incidentibus uocis ſenſum confici. Manifeſtè uerò hoc declarari in utribus effluentibus, fullonibúſque in ueſtes inſputantibus. Democritus quoque aerem in corpora uniformia frangi, unáque cum fragmentis uocis

conuoluí. Etenim monedulæ monednla aſſidet,ut eſt adagio uulgatum: atq; F
ſolet ſimilem ſimili Deus addere ſemper,ut in littoribus ſimiles ſcrupi iiſdé
in locis uiſuntur,alibi globoſi,teretes alibi:& in cribrátiũ incerniculis uni-
formia coeũt in unum legumina,ita ut ſeorſum fabæ ſint,& ſeorſum cicera.
Poſſet autem his obiici:atenim quonam modo paucula ſpiritus fragmenta
numeroſum ſpectaculi cõſeſſum explere poſſunt?Enimuero Stoici negant
aerem ex fruſtulis conſtare, continentémque illum & perpetuum dicunt,
nihil uacui prorſus habẽtem:ſimul atque autem ſpiritu pulſetur,undabun-
dum ferri orbibus rectis in infinitum, quoad obiectum aerem impleuerit,
haud ſecus atque in piſcinam lapide miſſo, quanquam ipſa orbiculariter G
mouetur, aer uerò globoſe. Anaxagoras uocem edi duriuſculum aerem
offenſante ſpiritu,à quo reliſum illum ad aureis perferri, quo eodem modo
echo quoque fieri.

An incorporea uox,& quomodo fiat Echo. XX.

PYthagoras,Plato,Ariſtoteles incorpoream echo: non enim aerem eſſe,
ſed figuram aeri hærentem, aeríſque ſuperficiem certo quodam pulſu
factam. At ſuperficies,omnis corporis expers eſt. Etenim tametſi cum cor-
pore agitetur,nullo tamen prorſus corpore conſtat: ſimiliter atque inflexa
uirga ſuperficies quidem nihil patitur,materia autẽ eſt quæ flectitur. Stoici H
uocem corpus eſſe ſic colligunt. Omne agens,inquiunt,aut faciens,corpus.
Atqui uox & facit & agit,quippe quam audimus ſentimúſque auribus ap-
pulſam,& in eis exprimentem ueluti anulum in ceram. Ad hæc,omne oble-
ctans aut conturbans,corpus eſt. At oblectat nos concentus, & conturbat
diſcrepátia. Deniq; omne agitabile,corpus eſt: uox autẽ agitatur,& in locos
leues incidit, repercutitúrq; pilæ in modũ in parietẽ adactæ. Proinde in Ae-
gypti pyramidibus unica uox fracta quaternos quinóſque adeò ſonos edit.

Vnde ſenſibilis anima, quídque eius principatus. XXI.

SToici cenſent ſummam animæ partem principatum eſſe, uiſotúmque I
illum & aſſenſuum,ſenſuum & appetitionum effectorem,quam ratioci-
nationem uocant. Ab hac autem animæ principe parte aliæ ſeptem enatæ,
& tanquam appendices ad corpus traducuntur cirrorum polypodis inſtar.
Harum ſeptem animæ partium quinque ſunt ſenſoriæ, uiſus, odoratus, au-
ditus,guſtus,tactus. Quarum uiſus ſpiritus eſt à principali animæ parte ad
oculos pertingens. Auditus ſpiritus à principatu ad aures uſque pertingens.
Odoratus ſpiritus pertingẽs à principatu ad narium fauces. Guſtus à princi-
patu ad uſque linguam pertingens. Tactus ſpiritus à principatu ad ſuperfi-
ciem pertendens rerum tactui facilè ſenſili obnoxiarum. Reliquarum par- K
tium altera ſemen dicitur,quod ipſum etiamnum ſpiritus eſt,à principe ani-
mæ parte peruadens ad genitaleis uſque meatus. Altera uerò uocalis à Ze-
none dicta,quam & uocẽ nocãt,ſpiritus eſt à principatu ad linguã & arteriã
pertinẽs,aliaſq; ſibi accõmodatas inſtrumentarias parteis. Ipſe autẽ principa-
tus in capite noſtro conſtitutus eſt,tanquam in mundo, utpote conglobato.

De reſpiratione. XXII.

EMpedocles primam animantis reſpirationem fieri humore recèns edi-
torum partuum abſcedente,exrerno autem aere in exhauſtam inanitatẽ
ſubeunte,

A ſubeunte,atque ad hiantia uaſcula peruadente: deinde expirationem, inſito iam ſeruore erumpendi impetu ingreſſum aera extrorſus propellente:ab his inſpiratione,aere illo extrorſus redeunte,aditúmque uiciſſim extrario præbente. Qua ipſa obtinente,quum ſanguis per faciem ſuffuſus,aerem affluentia ſua per nares reliſerit,ſub ipſius exceſſu expirationem fieri. Quo rurſus ſanguine ſua per ueſtigia redeunte,aeréque in deſtitutos ab eo locos ſubeũte,inſpirationem. Hoc autem Aſclepiades clepſydræ docet exemplo, id eſt uaſculi in imo pertuſi oblonga in ſummo fiſtula. Et quidem pulmonem infundibuli,id eſt fiſtulæ inſtar conſtituit: reſpirationis autem cauſam inteſti-
B nam pectoris ſubtilitatem autumat,ad quam extrarium aera effluere craſſiore natura concretum,uiciſſimq; retroagi,pectore nec eum admittere,nec eo carere ualente,reſiduáque ſemper in pectore ſubtilioris aeris parte (non omnis enim excernitur) hanc iterum extrinſecus ab illo grauiore impetu. Hæc autem Aſclepiades cucurbitulis medicinalibus ſimilia eſſe dicebat. Porrò reſpirationem liberam ſpontaneámque contractis fieri aiebat tenuiſſimis pulmonum meatibus inteſtiníſque,eorũ coarctatis fiſtulis. Hæc enim noſtræ eſſe ſpontis arbitriíque. Herophilus potentias reliquit cicatriculas corporibus hærentes, in neruis, in arteriis, in muſculis. Pulmonem igitur
C exiſtimat diſtractionis contractioníſque naturaliter appetentem, unde & alias pulmonis functiones eſſe,ut ſpiritus attractum extrinſecus. Quem quidem ipſum ſimul atque extrario aere diſtentus nõ iam attrahere poteſt, eius aeris redundantiam in pectus reiicere,continuóque per ſecundam pulmonis appetitionem hunc eundem ſpiritum pectus ad ſeſe traducere. Expleto deinde,nec iam ad ſe trahere ualenti pectore,demum in pulmonem redundantiam ſpiritus refluere,inde foras excerni,ita corporis partes inter ſe afficere,reddendis ſubinde uicibus expletu exhauſtúque facto. Proinde in pulmonibus quatuor omnino motiones eſſe. Primam,per quam aerem extrin-
D ſecus euocant. Secundam,per quam id aeris externi quod intra ſe conceperunt,ad pectus demigrat. Tertiam,per quam id quod ab illis pectus ſibi contraxerat,rurſus ad ſeſe recipiunt. Quartam denique,per quam à pectore receptum ſubinde foras regeſtant. Harúmque motionum duas diſtenſiones eſſe,unam intrinſecus,& alteram à pectore:duáſque item contractiones, unam qua ſpiritum ad ſe pectus elicit,alteram quum inſinuatum ſpiritum in aera egerunt ipſi. Pectoris uerò duas tantùm motiones eſſe, dilatationem quidem quum à pulmone ſpiritum euocat,contractionem uerò quum acceptum uiciſſim reddit.

E *De affectionibus corporis,& an condoleſcat néc ne illi anima.* XXIII.

SToici affectiones quidem in locis eſſe affectis,ſenſus autẽ in animæ principe parte. Epicurus & affectiones & ſenſus in locis eſſe affectis: principatum enim affectionis immunem eſſe. Strato & affectus animæ & ſenſus in principatu eſſe,non autem in locis affectis conſtitutos,quippe quum in anima ſita ſit tolerantia:quod profectò in atrocibus aſperiſque rebus deprehẽdi,necnon in uiris fortibus ignauíſque.

F

De diuinatione. I.

PLato & Stoici diuinationem introducunt per instinctum afflatúmque diuinum, qui fanaticus furor est, feruórque lymphaticus, per somniorum imaginamenta, Chaldæorúmque obseruationes, & augurum disciplinam. Hi autem pleraſque diuinationis parteis probant. Xenophanes & Epicurus diuinationem omnem sustulerunt, Pythagoras immolatricem tantùm improbat. Aristoteles & G Dicæarchus per instinctum solum lymphaticum inducunt, pérque somnia, immortalem ipsi quidem animam neutiquam putantes, cuiusdam uerò numinis participem.

Quomodo somnia fiant. II.

DEmocritus somnia fieri aduentitiis appulsisq; imaginibus. Strato mẽte in somnis ea natura quæ rationis expers est, quodámodo prævalentius sentiente, propterea q; citata à cognitiua potẽtia. Herophilus somnia diuinitus inspirata è necessitate esse, naturalia autem fieri anima commodarũ sibi rerum effingente simulachra, quæq; ab his futura sunt. Ex utroq; uerò ge H nere temperata imaginum appulsu fieri, quum quæ expetimus uidemus, cuiusmodi iis accidunt qui amicas in somnis attrectare uidentur.

Quænam genitalis seminis substantia sit. III.

ARistoteles semen esse inquit quod cieri in sese potest ad tale quiddã cõficiendũ, quale id est ex quo ipsum concretũ est. Pythagoras genitura probissimi sanguinis spumam, alimenti retrimentum, ut sanguinem quoque & medullam. Alcmæon cerebri partem. Plato uertebralis medullæ defluuium. Epicurus conuulsum quiddam à corpore & anima. Democritus, ex I totis prodit genitura corporibus, præcipuísque eorũ partibus, ueluti carnosis fibris & ossibus. *An corpus genitura.* IIII.

LEucippus & Zeno, corpus: esse enim animæ cõuulsuram. Pythagoras, Plato, Aristoteles uim quidem genituræ incorpoream, ueluti mentem motricem, corpoream uerò materiam profluentem. Strato uim quoque semi nis corpus, utpote spiritalem.

An fœminæ semen emittant. V.

PYthagoras, Democritus, Epicurus, fœminam quoq; semẽ emittere: seminaleis enim meatus anersos habere, propter quod ab usu, inquiũt, coitus appetentiam habet. Aristoteles Platoq; materiam quidem uuidam emittere K tãquam sudorem à colluctatione, sed haudquaquam seminalẽ. Hippo emittere quidem fœminas semen non minus maribus, sed quod ad generationẽ nõ conferat, ut quod citra uuluam excidat: unde nonnullas sæpenumero citra coitum ullum semen emittere, præsertim quæ uiduæ degant. Sunt qui à mare ossa, carnes uerò à fœmina esse contendant.

Quomodo conceptus fiant. VI.

ARistoteles conceptus fieri præducta proxima purgatione uulua, menstruísque à totius corporis compage puri partem sanguinis euocantibus,

A bus,ſicut in genituræ quoque uirilis concretione contingit. Conceptus autem non euadere aut propter menſium defectum, aut inflatilem uuluam, aut pauorem,aut ægritudinem, aut mulierum imbecillitatem, aut uirorum denique laſſeſcentiam.

Quomodo mares gignantur, aut fœminæ. VII.

EMpedocles mares aut fœminas pro caliditate frigiditatéque gigni,indeq; eſſe quod perhibent,primos olim mares ad exortum & meridiem terra enatos,fœminas nerò ad ſeptétriones. Parmenides uice uerſa ad ſeptentriones mares enatos,quippe qui ſpiſſitudinis plus habeant:contráque ad meri-
B diē fœminas,utpote ſolutiores. Hipponax,prout coibile ualidúmque fuerit ſemen,fluxúmue & languidum,mares aut fœminas gigni. Anaxagoras,Parmenides,quod à dextris corporis partibus migrarit,in dextras quoque uuluæ partes manare: itémque quod à ſiniſtris, in ſiniſtras quoque. Quòd ſi huiuſmodi delapſus uice uerſa euaſerit,fœminas gigni. Leucippus partiū immutatione,per quam mas colem,fœmina uuluam habet.hacq; tenus Leucippus. Democritus promiſcuas parteis ab utroque contigerit cunque, peculiares uerò pro alterutrius prævalentia gigni. Hipponax,ſi quidem genitale ſemen prævaluerit,marem gigni:ſin alimentum,fœminam.

C *Quomodo monſtra fiant.* VIII.

EMpedocles monſtra fieri per exuberantiam defectúmue ſeminis, aut propter agitationis turbulentiam, aut ſi in pluſculas parteis ſecetur, aut ſi aberrauerit. Has ferè cauſas monſtrorum commentus ille uidetur. Strato per additamentum ademptionémue, aut tranſpoſitionem, aut inflationem. Medicorum quidam propter diſtortam id temporis uuluam diſtendente ſpiritu.

Cur mulier frequentius Veneri indulgens non concipiat. IX.

D DIocles medicus,aut qnòd nonnullæ ſemen omnino non emittant,aut quòd minus quàm neceſſe eſt,aut quòd tale in qno potentia uiuificanō ſit,aut propter caloris uel frigoris inopiā,aut humiditatis ſiccitatísue,aut propter genitalinm reſolutionē. Stoici propter genitalis obliquitatem rectè emittere genituram non ualentis,aut propter genitalium incōmenſurabilitē,abſtrutiore qnàm pro modo eorum uulua. Eraſiſtratus locorum uitio,ſi calloſi carnoſiq; ſint,aut rariores quàm pro natura ſua,aut ſi minores.

Quomodo gemini trigeminíque gignantur. X.

EMpedocles geminos trigeminóſque gigni exuperante ſciſſilíue ſemine. Aſclepiades propter ſeminum præſtantiam, haud ſecus atque hordea-
E ceas ſpicas binis triníſque granorum uerſibus conſtātes:huiuſcemodi enim ſemina prolificentiſſima eſſe. Eraſiſtratus propter ſuperfœtationes, quo modo & in brutis animantibus. Vulua enim quæ probè expurgata eſt, ea demum ſuperfœtationem capit. Stoici propter uuluæ loculamenta, quum in primum ſecundúmque incidit ſemen. tunc enim ſuperfœtari,& geminos trigeminóſque interdum gigni.

Vnde exiſtant parentum ſimilitudines & progenitorum. XI.

EMpedocles ſimilitudines fieri corporum ſemine inualeſcente, diſſimilitudines uerò ſeminali calore in uaporem euanido. Parmenides quum à

dextra uuluæ parte fœtus editur, patrem referre: quum uerò ab læua, matrẽ. F
Stoici à toto corpore atque ab anima semina prodire, unde & similaritates affingere figuras formásque iisdem ex generibus, haud secus atque pictorem iisdem ex pigmentis effigiem facientem eius quem imitari studet. Cæterùm emittere mulierem etiamnum semen: quòd si euicerit mulieris semen, partũ mulierem referre: sin uiri, uirum.

Quonam modo alienis similes nascantur, parentibus uerò non item. XII.

MEdicorum plerique fortuitu & temerè, prout refrixerit tum uiri tum mulieris semen, parentibus nasci dissimiles pueros. Empedocles uiso sub conceptum oblato informari infantem. Etenim mulieres simulachra sæ- G
piuscule statuásque in deliciis habuisse, similésque iis partus enixas. Stoici cõ cordia mentis & radiorum atque imaginum sub defluuiorum insinuationes fieri parentum prolisque similitudines.

Quibus modis sterilescant tum mulieres, tũ uiri. XIII.

MEdici steriles fieri propter uuluam aut densiorem, aut rariorem, aut duriorem, aut si calla quædã obduxerit, aut carnosior sit. Denique si mulier languido animo sit, aut tabido corpore, aut mala habitudine. Postremò propter contortam uuluæ configurationem, conuulsionémue. Diocles uiros sterilescere, aut quoniam genituram nullam omnino emittant, aut quoniam H
minus quàm quanto opus est, aut quia minimè fœtificam, aut si lassescant genitalia, aut propter penis obliquitatem, si modò genituram recto tenore egerere nequeat. Deniq; si proportione penis uulua immodicè reducta sit. Stoici causantur potentias qualitatésque in utroque coeuntium inter se abhorrentes, quas si dissociari cõtigerit, suúique generis aliis coniungi, tum denique mixturam è natura temperari, sicq; infantem absolui.

Cur steriles mulæ. XIIII.

ALcmæon mulini generis mares quidẽ steriles propter genituræ tenuitatem, id est seminis frigiditatem. Fœminas uerò propter uuluam nõ de- I
hiscentem, id est non se laxantem. Sic enim dixit ille. Empedocles propter uuluam breuem, pumilam, restrictam, uétríque auerse coalitam. Neque enim genituram rectà in eam illabi, nec si euadat, illam excipere posse. Huic autem Diocles adstipulatur: nã in dissectionibus, inquit, non rarissimè huiuscemodi mularum uuluas uidimus. Consentaneúmque est propter hoc genus causas, mulieres etiamnum sterilescere.

An infans in utero animans sit. XV.

PLato infantem in utero animantem esse, moueri enim in utero, uegetaríque. Stoici uentris esse partem, non animal: ut enim fructus qui partés K
sunt arborum, simul atq; maturuere, defluũt, ita & partus. Empedocles fœtum in utero animal non esse, sed spirantem tamen. Enimuero primam animalis respirationem edito statim partu existere, humore quidem partuũ abscessum capiente, extrario uerò aere ad exinanimentum subeũte, utpote introrsus hiantibus conceptaculis. Diogenes nasci quidem infantes inanimos, sed in calore tamẽ, ex quo effuso statim fœtu ingenitum calorem in pulmonem elici. Herophilus naturalem motum immaturo partui relinquit, non etiam animalem, id est spirabilem. Neruos autem in causa huiusmodi motus

A tus esse ait. Animantes autem tum denique esse, quum in lucem editi aeris quid sumpserint.

Vnde alantur infantes in utero. XVI.

DEmocritus infantē in locis ore alimentum sumere, unde statim editū mordicus in mammā ferri: esse enim in locis fœmineis papillas quasdā intellectu perceptas, & oscula quibus alātur. Stoici per secūdas & umbilicum alimentū sumere, idcircoq; obstetricantes confestim eū adnectere, osq; infantis diducere, ut aliměti genus aliud meditetur. Alcmæon per totū corpus ali: exugere enim eum spongiæ in modum alimenta uegetantia.

B *Quid primū absoluatur in utero.* XVII.

STOici in plerisq; membra simul omnia absolui putant. Aristoteles lūbos primū absolui carinæ nauis instar. Alcmæon caput, ut in quo principatus est. Medici cor, ut in quo uenarū arteriarumq; principiū. Sunt qui maximū digitum pedis, non desunt qui umbilicum dicant.

Cur septimestres infantes natales. XVIII.

EMpedocles quum primùm genus hominū è terra enatum est, tātum lōgitudine tēporis diem fuisse propter solis segnitiē, quanta nunc decē sit mensium dies: procedente deinde tempore tantū fuisse, quanta nunc septē
C mensium: propterea decimestres infantes septimestresq; natales: itaq; nimirum natura comparante uno partū adolescere die, qua prima poneretur nocte. Timæus non decem menses, sed nouem esse existimat: uerūm quādoquidem & ante conceptus menstrua sisterentur, propterea decem existimatos. Sic quoque septimestres uideri qui septimestres non sint, quippe quum à cōceptu quoque uulua nonnunquam menstruis affluat. ignorari enim & post cōceptum purgationum numerum. Polybus & Diocles empirici uel octauū mensem agnouere genitalem, etsi languidiorem quodammodo, quoniam permulti ex infirmitate perierint, ferè tamen octimestres non pauci in uiros
D euaserint. Aristoteles uerò Hippocratésque putant, si uulua mēsibus expleatur septem, tum denique erumpere infantes, uitalésque nasci: quòd si erumpant, nec tamen alantur umbilico languente (id quod accidere solet si dolente uulua concrementum partus fiat) tunc infantē tabescere. Sin uerò nouem menses in utero manserit, tum demum numeris omnibus suis consummatum esse. Polybus centum & octoginta duos dies dimidiatúmque natales efficere: quod semestre tempus esse, quanto tempore sol ab uno solstitio ad alterum perueniat. Septimestres uerò ideo dici, quandoquidem sexti mensis dies in septimo implent. Enimuero mathematici octo omnis genituræ mē-
E ses dissociabiles esse aiunt, septem uerò fœderabiles. Dissociata autem disiunctáque signa sunt, si stellas quas œcodespotas, id est domicilii dominas uocant, maleficas nactæ sunt. nam siqua harum uitæ uiuendique instituti aspicatum sit, infortunatos non perennaturósque portendit. Abiuncta autem signa, nullóque mutui consPectus commercio uincta, numero sunt octo, ueluti aries ad scorpionē abiunctus, & taurus ad sagittarium, gemini ad capricornum, ad aquarium cancer, ad pisces leo, denique abiuncta uirgo ad arietem. Quare & septimestres uitales & decimestres esse, contrà octimestres enecari propter mundi dissidentiam.

De generatione animaliũ, quomodo genita animalia, & an interitui obnoxia. XIX. F

SEcundum quos natiuus mundus, natiua etiamnũ animalia, & corruptioni obiecta sunt. Epicurus, secundum quem ingenita, degenerantia ait inter se nasci animalia. esse enim ea huius mundi partes. Similiter atque Anaxagoras, & Enripides, interit nihil eorum quæ nata sunt, transilientia uerò aliud in aliud, figuras alias atque alias induunt. Anaximãder tradit prima in humore enata esse animalia, aculeatis ipsa obducta corticibus, processu deinde temporis exuctiora euasisse, ruptóque tãdem cortice ad breue tempus uixisse. Empedocles primas animalium procreationes omnibus suis partibus neutiquam absolutas fuisse, uerùm incoalitis partibus dissolutas hiulcásque. G Secundas uerò coalescentibus partibus in simulachri speciem. Tertias autẽ enascentibus ex se innicem partibus. Quartas non iam eiusdem modi, ueluti ex terra & aqua, uerùm ex sese uicissim genitis gignentibúsque, illa quidem adstipata, hac in alimentum cedente, fœminarum uerò forma seminalis motus iritamentum ingenerante. Cæterùm animalium omnium genera certis quibusdam temperamentis dirempta. Aquæ enim accommodatiora, in aquam appetitu duci: quædam in aera aspirare, prout ignis participantiora sunt. At grauiora terræ hæsisse. Quæ uerò æquabili ex omnibus temperamento sint, pectoribus elocuta. H

Quot genera animantium, & an omnia sensu rationéque prædita sint. XX.

ESt Aristotelis tractatus quidam, in quo animalium genera quadripertita esse dicit, terrestria, aquatilia, uolucria, cœlestia. Etenim cœlestiũ quoq; orbiũ animalia dici, non secus atque terræ. Animalia autẽ rationalia immortalia, Democritus atque Epicurus cœlestia existimant. Anaxagoras animalia omnia rationem habere dutaxat actiuam: nam passiuam rationem, & tanquã mentem, quamq; mentis interpretem dicũt, neutiquam habere. Pythagoras, Plato, rationales animas esse uel earum animantiũ quæ irrationabiles uocẽ- I tur, tametsi rationabiliter non agentes, cum propter distemperantiam corporum, tum nerò quòd differendi facultate careant, ut in simiis cernere est, ut in canibus. blaterare enim has animanteis, non loqui. Diogenes has etiã intelligẽtiæ aerisq; participes, uerùm quòd earum partim compactiliores sint, partim humore redundantes, nec animaduertere nec sentire: perinde autem atque furenteis affici, animæ principatu hallucinante.

Quanto tandem tempore animalia in utero conformentur. XXI.

EMpedocles in humano genere fœtum membraturam à sexto & trigesimo die auspicari, absoluereq; undequinquagesimo. Asclepiades in maribus propter feruorem commissuras artuum à sexto & uigesimo die fieri, in K multísque etiam citra, suis autem partibus omnibus ad quinquagesimũ consummari. In fœminis uerò intra bimestre incipere, ad quadrimestreq; confici propter caloris inopiam. In genere autem brutorũ consummatè pariter mẽbrari, propter elementorum contemperationes.

Ex *quibus elementis consient singulæ generales corporis partes.* XXII.

EMpedocles carnes procreatas ex quatuor internorum elementorum temperatione: neruos autem igne & terra duplici proportione mixtis: ungues uerò in animalibus gigni neruis obrigentibus, quatenus aeri

obiecti

A obiecti sunt. At uerò ossa ex aqua internáque terra constare uideri: ex quatuor denique commixtis sudorem lachrymámque composita, liquefacto utique sanguine, extenuatúque diffuso.

Quando & quomodo incipiat homo perfici. XXIII.

HEraclitus & Stoici homines cœptos esse perfici circiter secundũ septenarium, sub quem sanè seminale iam serum prodit. Etenim arbores, inquiunt, perfici cœptæ sunt, quũ semina gignere cœperunt, antehac uerò imperfectæ, immaturæ, atque adeò infructuosæ sunt. Proinde perfectus tum demum est homo. Aristoteles circiter septenarium secundum honesti prauiq;
B notionem existere, utique quum disciplinis initiantur. Sunt qui putent tertia hebdomade consummari hominem, ut quum uiribus suis utitur.

Vnde somnus fiat, aut mors. XXIIII.

ALcmæon somnũ fieri sanguinis receptu in uenarum confluuium putat, perfusu uerò expergiscentiam: collectu autẽ eiusdem absoluto, mortẽ. Empedocles somnum sanguinarii caloris refrigerationem esse: quæ quidẽ si modicè temperata sit, sequi somnũ: sin immodica sit, mortẽ. Diogenes, si penitus sanguis diffusus uenas corporis implerit, intestinumq; earũ aërẽ ad pectus subditumq; illi uentrẽ propulerit, tum deniq; somnũ fieri, ex quo præ-
C cordia concalescere. Quòd si omnis funditus aer ex uenis eruperit, mortem existere. Plato & Stoici somnũ fieri sensilis quidẽ spiritus remissione & tanquã laxatione, quẽadmodũ & super terram considente flatu, eodem uerò se recipiente ad superciliorum interstitium, id est animæ principatũm. At uerò quum omnifaria fit spiritus sensilis remissio, tum demum consequi mortem.

Vtrius tandem somnus & mors, animæ, an corporis. XXV.

ARistoteles communem somnum corporis & animæ autumat. Est enim eius functio humor à pectore ad capitalia loca suffitus, subiectóque alimento cordis feruor refrigeratus. Mortem uerò esse absolutam refrigeratio-
D nem, quam ipsam corporis solius esse, non etiã animæ, cuius neutiquã mors sit. Anaxagoras somnum corporalis functionis esse: corporalẽ enim affectionem esse, nó animalem: esse autem uel animæ mortem, uidelicet diremptionem. Empedocles mortem eorum esse diremptum, ex quibus concrementũ hominis constat. Quapropter communem esse mortem corporis & animæ: Somnum uerò ignis interni secretionem esse.

Quomodo augescant stirpes, & an sint animantes. XXVI.

PLato, Empedocles, stirpes quoq; animatos animanteisq;. Manifesta uerò argumenta, quòd uibrent, quòd porrectos ramos habeãt, quòd tractanti
E eos arboratori nõ sine uiolentia cedant, rursumq; laxati in pristinũ usq; adeò habitũ crescendo se reuocent, ut etiã renitentia pondera euincant. Aristoteles animatos quidẽ, nec tamen animanteis: quippe quũ animãtes appetitrices sint, sensibilesq; ac rationabiles. Stoici Epicureiq; animatos negant. Siquidẽ animatorũ partim appetitrice anima esse, & concupitrice, partim uerò rationis compote: at stirpes temeritate quadã nasci, nõ animæ ui. Empedocles arbores primas animaliũ è terra extitisse, antequã circunflexus solis expansus est, antè etiam q̃ nox diesq; discriminata sunt: marisq; & fœminæ rationẽ obtinuisse propter temperaméti cõmoditatẽ: augeri autẽ à calore terræ interno

ad hoc se distribuēte. Proinde plātas terræ esse partes, nō secus ac infantes in F
utero uuluæ: fructus uerò in plantis ignis & aquæ excrementa esse. At uerò
plātas quæ humoris inopes sint, æstu exustas defrōdescere: quæ uerò humo-
ris plenæ, frondes non amittere, ut laurū, oleam, palmā. Succorū porrò diffe-
rentias euarianteis causas efficere, particularumq; multitudines. Quas quidē
differentias ab altricis similaritatibus referunt, ueluti in uineis. nam generum
differentiæ uini præstantiam non efficiunt, sed nutricii potius soli pabulum.

De uegetatione & auctu. XXVII.

EMpedocles quidem animantes alimenti substantia naturæ suæ accōmo-
dari, augescere autēm caloris accessū, minui uerò utriusq; defectu. Huius G
autem æui homines præ illis primis hominibus instar obtinere infantium.

Vnde appetentiæ animalibus fiant & uoluptates. XXVIII.

EMpedocles appetentias fieri animalibus elemētorum defectibus uniuscuiusque conficientium, uoluptates uerò ex humido.

Quomodo fiat febris, & an adnatus consectariúsque sit affectus. XXIX.

ERasistratus febrem hunc in modum definit: Febris est citamentum san-
guinis in spiritalia illapsum conceptacula, idq; nulla nostra sponte. Vt
enim mare cum flatu nullo cietur, conquiescit, uiolento uerò flatu præter na
turam irruente, imitus cōturbatur: nihilo secius in corpore quum cietur san- H
guis, in spirituum conceptacula irrumpit, inibiq; efferuescens concalefacit to
tum corpus. Placet autem illi febrem posterum & consequentem affectum
esse. At uerò Diocles hoc modo inquit: Conspectus introrsus latētium com-
parentia sanè sunt, & per summa erumpentia. Atqui id genus affectionibus
adnasci febrem uidemus & in uulneribus, & pituitosis collectionibus, & in-
guinariis abscessibus. Herophilus nulla etiamnum præcedente causa non-
nullos interdum febricitate.

De prospera aduersáq; ualetudine, & senectute. XXX. I

ALcmæon sanitatis conseruatricem potentiarum æquabilitatem, humo-
ris, caloris, siccitatis, frigoris, amaritudinis, dulcedinis, & reliquarum.
Contrà unius dominatum præpotentē ualetudinis effectorē: tabificum enim
esse utrarumuis partium dominatum impotentem, morborumq; omniū cau-
sam. Atq; illam quidem tum à qua, ut caloris exuperantiam aut frigoris: tum
uerò ex qua, ut redundātiam & defectum, ut in nōnullis sanguinis inopiam
aut etiam cerebri. Sanitatem autem esse modicè accommodatū qualitatū tem
peramentum. Diocles morbos ferè fieri proprer inæquabilitatem elemento-
rum corporalium, habitusq; aēris. Strato morbos propter alimenti exuberan
tiam cruditatemq; & corruptionē fieri: contrà prosperam ualetudinem, rectā K
corporis constitutionem, alimentiq; quod satis est, esse. Stoici concorditer se-
nium caloris inopia fieri censent: eos enim qui pluſculum calorem habeant,
diutius uiuere. Asclepiades Aethiopas celeriter senescere, atq; adeò trigesi-
mo anno: eorum enim corpora supra modum calfactari, à sole utique deusta.
Enimuero in Britannia centum & uiginti annis homines senescere, quādo-
quidem obrigefacta loca introrsus calorem arcent. Etenim Aethiopum cor-
pora ideo exuctiora esse, quòd à sole relaxata sint, aliter prorsus atq; ad aqui-
lonem, ubi densa corpora sunt, propter quod & longæua. FINIS.

GVA-

A GVARINVS VERONENSIS ORNATISSIMO
uiro Iacobo Lauagnolo S. D.

QVum te Polianum, *ſuauiſſime Iacobe, me uerò Polizeanus ager in præſentia teneat, non indignari, & temporis ſuccenſere acerbitati non poſſum, quæ noſtram interrumpat conſuetudinem, ſtudiorum ſuauitate conditam. Eam ut inſtauremus aliqua ex parte, faciet crebra literarum legatio, & mutua ſcriptorum noſtrorum concurſio, quibus abſentes præſentes ſimus, & ipſa omnino Muſarum non muteſcat humanitas. Et ut ocium tuum uel meo exemplo iners perire non ſinas, cuius*
B *rationem fructumq; tibi reddere ac impertire inſtitui, accipe breues clarorum hominum inter ſe contentiones, à Plutarcho noſtro collectas, & à me nuper in Latinum conuerſas. In quibus facti nouitate mouebere, quòd tãta rerum geſtarum, quòd ſanè diſſimillimarũ ſimilitudo plerunque deprehenſa eſt, ut unica duntaxat nominum iudicetur facta mutatio. Gratiſſima certè nobis hæc erit lucubratiuncula, ſi ea tuo nomini, & noſtræ familiaritatis memoriæ dedicata fuerit, cæteraq; iuuentus hiſtoriarum capta dulcedine conquieſcat, & uehementer fuerit oblectata. Quas quidem ad res teipſum & animi nobilitas inuitat, & aui tui ſplendor accendit, qui ingenio, bonis artibus, ſapientia & uirtute inſignis, non modò familiam ueſtram ornat, ſed etiam ciuitatem uniuerſam. Sic nominis &*
C *uirtutis hæres præclarè facies, quum per obſeruata ueſtigia & exempla domeſtica, ad laudem, ad decus, ad dignitatem plenis anhelas gradibus. Vnde acceptã ab alio lucem diſſemines, & Veronã illuſtres. De ipſo aliàs. Plutarchũ, uel me in Plutarcho potius, audi.*

PLVTARCHI CHAERONEI PHILOSOPHI CLARISSIMI PARALLELA,

Guarino Veronenſi interprete.

D COMPLVRIMI ſunt, qui uetuſtiſſimas hiſtorias ob rerũ geſtarum admirationem, fictiones & fabulamenta eſſe exiſtiment. Quamobrem quum multa poſterioris temporis facinora rebus Romanæ ætatis ſimilia obtigiſſe compererim, ea ipſa delegi, & priſcis par nouum adieci, eorũmque nomina qui literis illa memoriæ prodiderunt, ſcripta ſubiunxi.

De Dati, Cynegiro, &c. I.

PErſarum præfectus, Datis nomine, cum tricies centenis millibus militum Marathonẽ, qui in Attica campus eſt, irrumpẽs, quum ibi caſtra locaſſet,
E indigenis bellum indixit. Quocirca ſpreta barbarorũ multitudine, Athenienſes quatuor creatis ducibus, Cynegiro, Polyzelo, Callimacho, & Miltiade, nouem militũ millia eò mittunt. Collatis deinde ſignis quũ Polyzelus quendam humana ſpecie auguſtioré conſpexiſſet, cæcus amiſſo uiſu factus eſt. Callimachus complurimis trãſfixus haſtilibus, quanquã uitã efflaſſet, ſtetit. Cynegirus inuectam Perſarum nauim detinens utraq; manu, obtruncatur.

De Haſdrubale & Glauco. II.

HAſdrubal capta Sicilia, Romanis bellum indixit. Senatus itaque Metellum imperatorem creat, qui uictorem inde reportauit exercitum. In eo

bello L. Glaucus, uir præcipua nobilitate, quum Hasdrubalis nauem detineret, utranque manum amisit, uti scriptum reliquit Aristides Milesius primo rerum Sicularum, à quo materiam Dionysius Siculus accepit. F

De Xerxe & Agesilao. III.

XErxes bellum Græciæ illaturus, cum quinq; myriadibus militum penes Artemisium ancoras iecerat. Qua re perturbati Athenienses, Themistoclis fratrem, Agesilaum nomine, speculatorem miserunt, tametsi pater Neocles eum utranque manum amisisse per quietem uidisset. Is itaque inter Barbaros habitu Persico constitutus, quendam ex Xerxis stipatoribus, nomine Mardonium, interfecit. existimauerat enim eum Xerxem esse. Cum igitur à circunstantibus captus ligatus ad regem deductus esset, eum ad Solis aram immolaturum offendit: in qua dexteram imponens, quum aliquandiu uim suppliciorum ne ullo quidem emisso suspirio toleraisset, è uinculis liberatus est, hac adiecta uoce: Huius generis Athenienses uniuersi sunt: quòd si fidem non habes, læuam quoque iniiciam. Ea res quum Xerxi pauorē incussisset, seruari Agesilaum imperauit, quemadmodum in secundo rerum Persicarum Agatharchides Samius tradit. G

De Mutio. IIII.

POrsena rex Tuscorum aduersus Romanos bellaturus, trans Tyberim castra habebat, interceptaq; quæ Romam ferebatur annona, eos fame urgebat. Eam ob rem confusis patribus, Mutius ordinis patricii homo, quadringentos æquales à Consulibus accipiens, fluuium priuato traiecit habitu. Vbi quum stipatorem quendam necessaria ducis dispartientem uidisset, Porsenā ratus, hominem occidit. Ductus deinde ad regem, dexteram igni manum imposuit, doloresq; animose dissimulans, ac ridens, inquit: Solutus sum, tametsi nolis, barbare. Nos quadringētos esse scito, qui tuo in exercitu obuersamur, ut te neci tradamus. Tum rex terrore confectus pacem cum Romanis fecit: sicut quarto historiarum Aristides Milesius memoriæ mandauit. H I

De Argiuis & Lacedæmonijs. V.

ARgiuis ac Lacedæmoniis de Thyreate agro disceptātibus, Amphictyones ut utrique pugnam committerent iudicarunt, & uictori ager adiudicaretur. Itaque Lacedæmonii Othryadem, Argiui autem Therſandrū, imperatores creant. His deinde pugnātibus, duo ex Argiuis, Agenor & Chromius, superstites uictoriam in urbem renunciant. Per summam postea quietem Othryades, qui superuixerat, semifractis innitens hastis ex cæsis scuta corripiens trophæum erexit, ex proprio inscribens cruore: Ioui, in cuius potestate sunt trophæa. Dehinc orta utrinque discordia. Amphictyones quum rei spectatores aduentassent, palmam Lacedæmoniis adiudicant. Hæc ita gesta esse Chrysermus in tertio rerum Peloponesiacarum commemorat. K

De Romanis & Samnitibus. VI.

ROmani contra Samnites bellum gerentes, Posthumium Albinum imperatorem faciūt, qui ad Caudinas furcas (is enim angustissimus locus est) insidiis circunuētus tres legiones amisit. Ipse etiam lethali uulnere accepto cecidit. Nocte deinde concubia paululum recepto spiritu, raptis ex interfectis hostibus clypeis trophæum erexit, tinctáque cruore dextera titulum inscripsit:

A inſcripſit: Romani de Samnitibus Ioui, in cuius poteſtate ſunt trophæa. C. Maius deinde, cognomento Læmargus, imperator eò miſſus, quum ad locum aduentaſſet, uiſo trophæo optimum cepit augurium, & marte collato regem captum Romam uictor tranſmiſit: ut tertio Italicarum rerum Ariſtides Mileſius ſcripſit.

De Leonida. VII.

PErſis in terram Græciã cum myriadibus quingentis aduentãtibus, Leonidas unà cum quingentis à Lacedæmoniis eò miſſus eſt. Et quum expugnaretur, multitudo barbarorum incumbit: quos ut Leonidas conſpexit, Pran-
B dete, inquit, commilitones tanquam apud inferos cœnaturi. Dehinc facto in barbaros impetu, multis confoſſus telis pernenit ad Xerxem, eiq; coronam abſtulit. Quo mortuo Xerxes cor eius excidens, piloſum inuenit. Hæc Ariſtides primo rerum Perſicarum libro.

De Fabio Maximo. VIII.

ROmani bello quod contra Pœnos gerebãt, quingẽtos duce Fabio Maximo miſerunt. Collatis manibus cunctos amiſit. Ipſe mortifero accepto uulnere, in Annibalẽ uehementi curſu concitatus, ablato ei diademate prope eum oppetiit. Ariſtides Mileſius ita factum eſſe teſtis eſt.

C *De Mida & Anchuro.* IX.

CIrca Celænon Phrygiæ oppidum, terræ hiatus cum aqua domos complures ipſis cum mortalibus abſorpſit in profundum. Midas rex oraculo monitus, ut res eò precioſiſſimas coniiceret, ita enim futurum ut terra coiret, auro & argento iniecto nihil opis attulit. Anchurus regis filius quum nihil in uita, humana precioſius anima ſecum ipſe uerſaſſet, datis genitori complexibus, & Timotheæ uxori, equum aſcendit, inq; hiantem locum concitatus eſt. Poſtquam in unum terra rediit, auream Iouis Idæi aram eo in loco dedicauit. Huius rei teſtis eſt Calliſthenes ſecundo Metamorphoſeon. *Humana anima nihil precioſius.*

D *De Curtio.* X.

TYberis per medium fluẽs forum, ob Iouis iram magno dirupto aggere permultas demerſit ædes. Accepto mox oraculo, id deſinere poſſe didicerunt, ſi precioſiſſimum quiddã illuc iniicerent. Cæteris aurum atq; argentum iniicientibus, Curtius inſignis adoleſcens quum precioſiſſimam hominis animam intelligeret, ſeſe in hiantem terram coniecit eques, ſuoſq; ex calamitate ſaluos reddidit. Ariſtides in undecimo Italicarum rerum refert.

De Amphiarao. XI.

E QVum duces qui Polynicem ſequuti ſunt, conuiuium agerent, quædam aquila deſcendens telum Amphiarai in ſublime tulit, moxq; dimiſit: id autem humi fixum in laurum uerſum eſt. Quo in loco quum poſtridie dimicarent, Amphiaraus unà cum curru abſorptus eſt: ibiq; oppidum hac etiam ætate uocatur Harma, id eſt currus. Id apud Triſimachum tertio ædificiorum libro ſcriptum eſt.

De Paulo Aemylio, & Valerio Torquato. XII.

ROmani aduerſus Pyrrhum Epirotarum regem bellum gerebãt. Tum Paulus Aemylius reſponſum accepit ex oraculo, uictoriam reportaturum, ſi aram eo in loco ædificaret, ubi inſignem cum curru hominẽ demer-

ſum aſpiceret. Poſt tres demum dies Valerius Torquatus(ſic enim in ſomnis F
fuerat admonitus)ſumptis ſacerdotis inſignibus(nam augurali ſcientia præditus erat) educto exercitu, & multis antè à ſe interfectis,à terra abſorptus eſt. Tum Aemylius ſtructa ibidem ara uictor euaſit: ex qua uictoria centum ſexaginta turres geſtantes elephantos Romam miſit. Quo autem tempore ſuperatus eſt Pyrrhus,ex ara ipſa eduntur oracula. Ita Critolaus tertio rerum Epiroticarum meminit.

De Hercule. XIII.

HErcules florenti adhuc ætate regem Euboeæ Pyrachmen bellũ Bœotiis inferentem uicit,uictumq; pullis equinis ita alligauit,ut in duas diſ- G
Pulli Pyrachmæ. pertiretur partes,inſepultusq; iaceret. Locus adhuc Pyrachmæ pulli uocatur. Eſt autem penes Heraclium fluuiũ,ubi potantibus equis hinnitus emittitur,quemadmodum tertio de fluminibus libro traditum eſt.

De Tullo Hoſtilio,& Metio Suffetio. XIIII.

TVllus Hoſtilius rex Romanorũ cũ Metio Suffetio Albanorũ rege bellum habebat,in quo prælio ſæpenumero diſtulit:eoq; aliquãdo ſuperato Albani ad epulas ſeſe cõuertunt. Epulantes adoritur, captumq; regẽ duobus alligãs pullis diſcerpſit,ut Alexarchus tertio rerum Italicarũ author eſt.

De Philippo luſco effecto. XV. H

PHilippus quum Methonem & Olynthum diripere cuperet,ſummis uiribus Sandanum fluuium traiicere conabatur. Qua in re Aſter Olynthius telum Philippo immiſit in oculũ,his uerbis inſcriptum: Aſter Philippo mortiferũ mittit telum. Philippus amiſſo oculo ſaluus ad ſuos rediẽs enatat. Hæc quidem Calliſthenes tertio rerum Macedonicarum tradit.

De Cocl ite. XVI.

POrſena rex Tuſcorũ bellũ Romanis inferens,trans Tybetim metatus eſt caſtra,ubi intercepta annona Romanos fame domabat. Horatius Cocles I
imperator creatus pontem ſubliciũ occupat, ut barbarorum copiis trãſitum inhiberet. Quum autẽ à barbarorũ multitudine premeretur, militibus quos ſecum habebat,ut pontem ſubliciũ inciderent imperauit:quæ res trãſite uolentes Tuſcos cohibuit. Quumq; ſe in fluuiũ deieciſſet, oculum telo ſaucius enatauit ad ſuos. Hæc quidem Theotimus ſecundo rerum Italicarum refert.

De Althea & Syluia. XVII.

MArs cum Althea cõcubuit,genuitq; Meleagrũ, ut Euripides in Meleagro ſcripſit. * Hoc ſolum Plutarchi extat. Cæterùm Ouidius Metamorphoſeon octauo ſcripſit,tres Parcas matri partu leuatæ uiſas impoſuiſſe igni ſtipitem,dixiſſeq;,natum tantiſper uicturum,dum ſtipes duraret, eoq; K
dicto abiiſſe: matrem autem ſtipitem extraxiſſe & conſeruaſſe, donec irata filio quòd fratri præripuiſſet honorem interfecti apri Calydonii, cum ipſo ſimul filium exuſſit,dicente Ouidio primo Triſtium:

Vtq; cremaſſe ſuum fertur ſub ſtipite natum
Theſtias,& melior matre fuiſſe ſoror.

De Marcello & Mamerco. XVIII.

SEptimius Marcellus Syluia ſibi matrimonio copulata, uenationi nõ infreques incumbebat. Illam autẽ recẽs nuptam Mars in paſtoris habitu uiolenter

A uiolenter grauidam effecit, ac se ipse quinam soret patefecit: deditq; hastam, in qua eius qui nasceretur inesse genesim assereret. Tuscum autē occîdit Septimius. Cæterùm Mamercus diis ob fructuum ubertatē sacrificās, unam neglexit Cererē: quæ ob id aprum immisit. Venatorum igitur collecta manu, hunc letho dedit Mamercus, caputq; & exuuias missum iri desponsatæ uxori curauit. Scimbrates autē & Muthias uterini fratres puellā interemerunt. Indignatus ille, infensēq; ferēs, cognatos occîdit: matet uerò hastam cremauit.

De Telamone & Aiace XIX.

B TElamon Aeaci ex Endeide filius, profectus in Eubœam, etiam noctu abierat. Quumq; sensisset pater, ciuium aliquem suspicatus, puellam in mare deiiciendam stipatorum cuidam mandat. Hic misertus uēdidit. Salamina autem naue appulsa, puellam sibi Telamon comparauit, ex qua suscipitur Aiax: ut Aretades Cnidius in secundo insulanorum scriptum reliquit.

De L. Troscio, & Florentia Contrusci matre. XX.

LVcius Troscius ex Patride filiam nomine Florentiam sustulit, quā Romanus Calpurnius compressisse fertur. Hanc autem pater cuidam de satellitio suo submergendam tradidit. Verùm puella quum misericordiam à stipatore sibi promeruisset, Calpurnio sortefortuna in Italiam naue appulsō
C uenditur, non adeò pòst Contruscon enixa.

De Pausania & Agesilao. XXI.

PErsis Græciam discursationibus ac prædis infestantibus, Pausanias Lacedæmoniorum imperator quinquaginta auri talenta, ut Spartam proderet, à Xerxe acceperat. Quod ubi deprehensum est, pater Agesilaus usque ad Chalciœcæ Palladis templum filium insectatus, cocto latere ita templi fores obstruxit, ut eum inedia consumpserit: mater autem insepultum eiecit, quemadmodum Chrysermus historiarum secundo refert.

De Publio Decio, & Cassio Bruto. XXII.

D BEllum Romanis aduersus Latinos erat. in eo ducem P. Deciū creant. Quidam patricio genere, cæterùm inops adolescēs, Cassius Brutus nomine, dicta mercede portas aperire uolebat. Verùm deprehensus ad auxiliare Palladis templum cōfugit. Eius pater Cassius signifer, occlusis foribus necatum fame iuuenem insepultum eiecit, quemadmodum Clitonymus in rerum Italicarum libro nono tradit.

De Dario & Ariobarzane. XXIII.

DArius rex Persarū apud fluuium Granicū cum Alexandro confligēs, amissis Sattapis, & falcatis curribus duobus & quingentis, alterū prę-
E lium initurus erat. Ariobarzanes autem filius Alexandri misericordia commotus, patrē interficere pollicitus est. Qua re indignatus Darius, filio caput abscidit. quod Aretades Cnidius in tertio rerum Macedonicarum testatur.

De Iunio Bruto, & filijs eius. XXIIII.

BRutus ejecto Tarquinio Superbo, consul una omnium uoce creatus est. Ille enim imperiosè nimis ac tyrānicè in regno uersabatur. Expulsus itaque sese recepit ad Tuscos, quorum ope quum bellum Romanis inferret, filii Brutum prodere uoluerunt: qua ex re Brutus natis caput abscidit. Id Aristides Milesius in rebus Italicis testatur.

De Epaminonda, & Stesibroto eius filio. XXV. F

THebanorū dux Epaminondas aduersus Lacedæmonios belligerabat. Instante igitur deligēdorum magistratuum die, relicto in exercitu filio Stesibroto, quum ei ne pugnaret imperasset, uenit in patriam. Lacedæmonii ut absentem Epaminondam intelligunt, adolescentem conuiciis, ut imbellem & effœminatum, lacessunt. At ille grauiter ferēs, paternorum immemor præceptorum martem contulit, uictoriamq; reportauit. Quod ubi pater accepit, indignatus, corona impositā ceruicē secari iussit: sicuti in tertio rerum Thebanarum Ctesiphon scribit.

De Manlio, & eius filio. XXVI. G

ROmani bellum aduersus Samnites habentes, Manlium cognomento Imperiosum, imperatorem creant. Qui postmodum comitiis Consularibus profectus in urbem, filio ne manum conserat imperat. Id ubi Samnites perdidicere, iuuenem contumeliis adorti nihili pendunt. Quibus commotus adolescens, fuso hoste uictor in castra rediit: quare Manlius natum securi percuti iussit, sicut Aristides Milesius scribit.

De Hercule & Iole. XXVII.

HErcules ab Ioles cōnubio reiectus Oechaliam diripuit, Iole sese è muro deiecit. Contigit autem, ut quum uehemens uentus amictum quasi sinum inflasset, illæsa descenderit. Ita scriptum est à Nicia Maleota. H

De Torquato & Clusia. XXVIII.

IN bello quod cū Tusco gerebatur à Romanis, Valerius Torquatus imperator quum regis filiam Clusiam nomine uidisset, uxorem à Tusco petiit, quam minimè consecutus oppidum diripuit. Clusia sese è turri deiiciens, tumefactis uestibus uento (ita enim suggerēte Venere factum esse creditur) sospes ad terram delata est. Eam quum postmodum imperator uiolasset, publico decreto, refragante nemine, in Corsicam in exilium missus est. Ea est adiacens Italiæ insula. Ita scriptum est à Theophilo libro Italicarum rerum tertio. I

De Metello, & Metella eius filia, item de Iphigenia. XXIX.

POenis ac Siculis socia aduersus Romanos arma parantibus, Metellus imperator omnibus diis, excepta dūtaxat Vesta, sacrificiū fecit. Quæ quum aduersos classi uentos immisisset, C. Iulius uates eos cessaturos dixit, si antea filiam immolasset. Ille urgentibus rebus filiam Metellam immolaturus adduxit. Dea uerò adolescentē miserata, bucculam suppositam, puellamq; ad Lamusium deferens, sacerdotem eius qui in eo loco colitur Draconis fecit. Sic in tertio rerum Italicarū à Pythocle proditum est. Idem de Iphigenia in Aulide Bœotiæ factum esse Meryllus primo Bœotiorum gestorum commemorat. K

De Brenno, & puella plebeia. XXX.

BRennus rex Gallorum Asiam diripiens, quum Ephesum aduētasset, plebeiam uirginem adamauit, quæ & concubitum, & Ephesi proditionem pollicita est, si mūdum sibi muliebrem, & manuū ornamenta traderet. Orans igitur milites, ut in auariſſimæ uirginis sinum aurum quod gestabant immitterent, fecit ut sub magna ui auri uiua obrueretur, sicuti primo rerum Gallicarum Clitophon scriptum reliquit.

De

A *De Tarpeia uirgine.* XXXI.

ROmanis bellum contra Albanos gerentibus, Tarpeia uirgo nobilis, Capitolii custos, sese in Tarpeium collem aditum traditurā esse promisit, si quæ ornatus gratia ferebant monilia, mercedis loco sibi tradidissent. Id ubi decreuerunt, uiuentem obruerunt. Sic Aristides Milesius in libro rerum Italicarum factum affirmat.

De tergeminis Tegeatis & Pheneatis. XXXII.

TEgeatæ ac Pheneatæ quum diutino sese bello afflixissent, demū uti pro summa rei tergemini fratres prælio inituri utrinque mitterētur, decer-
B nunt. Itaq; Tegeatæ Rheximachi filios, Pheneatæ uerò Demostrati promiserunt. Collato marte, duo ex Rheximachi liberis interfecti: tertius nomine Critolaus, duos militari quadā astutia superauit. Nam quū fugam simularet, insectantes singulatim occîdit. Eius aduentu quū populus uniuersus gratularetur, sola quidem soror Demodica nullam cepit lætitiā. perierat nanq; in eo prælio sponsus ipsius Demodicus. Quo indignatus Critolaus, sororē interfecit. Qui quū homicidii accerseretur, matris interuentu à crimine liber euasit. Hæc quidem Demaratus in secundo rerum Arcadicarum libro tradit.

De Curiatys & Horatijs. XXXIII.

C BElligerantibus aduersus Albanos Romanis, tergemini delecti propugnatores: ex Albanis quidē Curiatii, ex Romanis autem Horatii. Collato marte Curiatii ex aduersariis duos interficiunt. Qui superstes erat, simulatæ fugæ auxilio usus insectātes singulos necat. Quæ uictoria quum omnibus lætitiam attulisset, sola quidem soror minimè congratulata est Horatio: is enim Curiatium eius sponsum neci dederat: quocirca sororem occîdit. Reus deinde cædis factus, patris precibus absolutus est. Hæc Aristides Milesius in Italicarum rerum libro.

De Ilo & palladio. XXXIIII.

D QVum in Ilio Mineruæ templum arderet, Ilus cursu concitus, demissum cœlo palladium eripuit, statimq; oculis captus est: haud enim mortaliū lumine cerni licet. Postmodum placata ira deæ pristinum recuperauit aspectum, ut Dercyllus in ædificiorum libro refert.

De Metello & palladio. XXXV.

METellus homo patricius, suburbanum suum petens, quum cædentes se inuicem alis coruos uidisset, augurii religione deterritus Romam reuertit: ubi Vestæ templum incensum conspicatus, palladium eripuit, statimq; oculis captus est. Postmodum deæ ira placata, uisum reparauit, ut refert Aris-
E tides Milesius in rerum Italicarum libro.

De Codro Athenienſe. XXXVI.

IN eo bello quod aduersus Athenienses Thraces gerebant, datum est eis oraculum, sese uictores fore, modò à Codri cæde abstinerent. Codrus autem sumpto mendici habitu falcē tenēs peruenit ad hostes: ubi quum quendam mactasset, ab altero interficitur. Quæ res Athenienſibus uictoriā reportauit. Huius rei author est Socrates libro de Thracibus secundo.

De Publio Decio, & eius filio. XXXVII.

PVblius Decius contra Albanos belligerans, in somnis monitus est, sese

Romam Romanis adepturum, si mortem oppeteret. In medios igitur ho- F
stes irrumpens, hostes quum multos letho dedisset, interficitur. Itidem filius
Decius in bello Gallico pro salute publica occisus est. Huius rei author est
Aristides Milesius.

De Cyanippo, & Cyane eius filia. XXXVIII.

CYanippus natione Syracusanus, soli Baccho sacra facere neglexit. Iratus
deus ebrietatē incussit: quæ tanta extitit, ut occurrentem in tenebris filiā
Cyanem, quanquam reluctantem, uiolarit. Ea uerò anulum surripiēs nutrici
commendauit, ut uiolatoris indicium esset. Postmodum quum pestilētia ur-
bem inuasisset, ex Pythio delatum est oraculum, ut impietatis author libera- G
toribus diis immolaretur. Ignorantibus cunctis quid portenderet oraculum,
conscia rerum Cyane tractum capillis patrē mactauit, seq; super eum necan-
dam iniecit. Ita factum esse Dositheus scribit tertio rerum Sicularum.

De Aruntio hydropota, & Medullina filia. XXXIX.

QVum Bacchanalia Romæ fierent, Aruntius à natiuitate hydropota, dei
uires floccifaciens, illius ira ebrietate captus filiam Medullinam corru-
pit obscuro quodam in loco. Ea uerò dempto uiolatori anulo pa-
rentem agnouit. Quum maior annis facta esset, intellecto flagitio patrē ine-
briat, & coronatum ad fulguris aram ducit, ibiq; fusis lachrymis uirginitatis H
insidiatorem mactauit. Ita factum scribit Aristides tertio rerum Italicarum.

De Erechtheo, & eius filia. XL.

ERechtheus bellū cum Eumolpo faciens, accepto responso sese uictorē
futurū didicit, si filiam uictimam diis faceret. Qua re uxori Praxitheæ
communicata, puellam cecīdit. Cuius rei Euripides in Erechtheo meminit.

De Mario, & Calpurnia eius filia. XLI.

MArius Cimbrico bello profligatus, in somnio præmonitus est, uicto-
riam consecuturum, si prius diis uictimam filiam Calpurniam nomi- I
ne faceret. Pattiæ igitur charitati natura postposita, eo facto uictoriam com-
parauit. Duæ adhuc hisce tempotibus in Germania aræ sunt, quæ uictoriæ
tempore tubarum clangorem edūt. Cuius rei Dorotheus quarto rerum Ita-
licarum meminit.

De Cyanippo, & eius uxore. XLII.

CYanippus natione Thessalus frequentissimè uenatum ire cōsueuerat.
Noua uerò nupta ob magnam in syluis consuetudinē alterius mulieris
concubitū suspicata, euntem Cyanippū pedetentim subsequuta est. Quumq;
inter densa delituisset arbusta, rerum præstolabatur euentum. At ramis fortè
commotis feram adesse canes suspicantes, impetu facto amantissimam uiri K
puellam ut brutum animal dilaniarūt. Id uerò insperatum adeò facinus quū
Cyanippus inspexisset, mortem sibi consciuit. Hæc Parthenius poēta.

De Aemylio, & eius uxore. XLIII.

APud Sybarim Italiæ oppidum, spectatæ uenustatis adolescēs Aemylius
erat mirum in modum uenandi studiosus. Vxor autem nouella, quū in
alterius puellæ cōplexus ipsum ire opinaretur, in saltus egressa delitescebat.
Conquassatis autem arbusculis canes accursant, & ut feram discerpunt: ado-
lescens sese ipse interfecit. Hæc Clitonymus secundo rerum Sybariticarum.

De

A *De Myrrha Cynaræ filia.* XLIIII.

MYrrha Cynaræ filia,ob irã Veneris,patris amore capta,amoris uim nutrici detexit. Ea dominum fraudibus induxit. uicinam enim quandam uirginem ipsius amoribus incensam esse inquit, cæterùm uerecundia palàm accedere non audere. Quocirca Cynaras clandestinos habebat congressus. Olim autem quænam ea foret amasiola,discere concupiscens,quæsito lumine quum eam uidisset,accepto ense procaciſſimam insectatur. At ea Veneris miseratione in sui nominis arborem mutata est, ut Theodorus in libro Metamorphoseon ait.

B *De Valeria,& Valerio eius patre.* XLV.

VAleria Tusculanaria ob iram Veneris Valeriũ patrem deperibat, remq; nutrici communicat:quæ dolis subiens herum, puellã quandam ex uicinis eum adamare inquit,quæ aspectũ eius apertumq; concubitũ uereatur. Aliquando pater postmodum debacchatus lumen petiit. Nutrix uerò præueniens fugiensq; sese præcipitauit. Filia quoq; inde euadens peperit Syluanum,quem Græci Aegipanem uocant. Pater quoq; Valerius dolore affectus sese dedit in præcipitium,ut Aristides Milesius tertio rerum Italicarum ait.

De Diomede & Callirhoë Lyci filia. XLVI.

C DIrepta Troia Diomedes in Libyã tempestate eiectus est, ubi Lycus rex hospites Marti patri immolare consueuerat. Callirhoë uerò filia illius amore capta patrem prodidit, Diomedémq; è uinculis saluum emisit. At ille spreto salutis authore enauigat:ea uitam laqueo finiuit. Id Iubas rerum Africanarum libro tertio scriptum reliquit.

De Calpurnio Crasso,& Bysaltia Masſyli regis filia. XLVII.

CAlpurnius Crassus,patricii generis homo,in expeditionem reguli socius,in Massylos,ut munitiſſimum castellum Garætium diriperet,missus est:ubi in hostium potestatem redactus,Saturno immolandus destinatur.

D Bysaltia regis filia iuuenem adamatum patris à se proditi uictorem fecit. Eo autem retro abeunte, puella sibi ferro iugulum transuerberat. Ita Hesianax tertio rerum Libycarum scriptum reliquit.

De Priamo,Polydoro,& Polymnestore. XLVIII.

PRiamus filium Polydorum cum magno auri pondere ad generum Polymnestorem Thraciæ regem emisit. Hic autem quũ capiundę ac diripiendæ urbis periculum instaret, necato puero aurum sibi adiudicat. Quæ quidé in loca quum aduétasset Hecuba, accitum uersutiis atque artibus Polymnestorem,quasi aurum homini commendatura,suis & captiuarum manibus occæcauit. Hæc apud Euripidem tragicum scripta reperies.

De L.Imbrico,Ruscio,& Valerio Bestio. XLIX.

SPoliante Campanos Annibale,L.Imbricus filium Ruscium magnis cum pecuniis penes Valerium Bestium eius generum deposuit. Tandem quũ in manus uictoris Capuam peruenisse accepisset, Campanus ille auaritia stimulante naturæ iura transgressus,adolescentulum mactat. Postea quum Imbricus per suburbanum deambularet,filii cadauer offendit. Quocirca accitũ generum ut occultos à se thesauros perdiscceret, effossis oculis cruci affixit. Hoc apud Aristidem tertio rerum Italicarum inuenitur.

De Aeaco, Phoco, & Telamone. L.

AEacus filiũ ex Pſamatha Phocũ nomine habebat, quẽ mirificè diligebat. In eum Telamon quum ſimultatem gereret, uenatum educit. Comparente deinde apro, Telamon miſſo in eum uenabulo cõfodit. Ob eius cædem à patre in exilium miſſum ſcribit Dorotheus primo Metamorphoſeon.

De C. Maximo, & eius filijs. LI.

C. Maximus duos habuit filios, Similium & Rheſum, ex quibus Rheſum Hameria enixa erat. Hic inter uenandum ſpontè occiſo fratre, domum reuerſus fortuitum fuiſſe euentum inquit, quod conſilio perpetrarat. Pater ubi facti ueritatem agnouit, filium feciſſe extorrem, Ariſtocles tertio rerum Italicarum ſcribit.

De Aeolo, & Macareo filio & filia. LII.

AEolus rex Tuſcorũ ex Amphithea filias ſex, & mares totidẽ ſuſcepit. Macareus omnium ætate minimus, unius amore incenſus eam uiolauit. Qua ex re conceptus infans rem prodidit. Pater itaq; filiæ mittit enſem, quo accepto ea rem flagitioſam intelligens, necẽ ſibi conſciuit: idemq; paulò pòſt Macareus fecit. Huius rei teſtis eſt Soſtratus ſecundo rerum Tuſcanicarum.

De Papyrio patre & filio, ac Canulia filia. LIII.

PApyrius Tolucer ducta in matrimonium Iulia pulchra, ſex liberos, totidémque fœminini ſexus filias ex ea genuit. Ex his qui natu maior erat Papyrius Romanus nomine, Canuliam nomine ſororem adamatam grauidam fecit. Id ubi pater intellexit, filiæ miſit enſem, quo ſe puella tranſuerberans exiuit è uita. Idem Romanus factitauit. Huius facti teſtis eſt Chryſippus primo rerum Italicarum.

De Ariſtone & Onoſceli ex aſina filia. LIIII.

ARiſton Ariſtonymus Epheſius, Demoſtrati filius, genus muliebre perioſus, cuidam ſe immiſcuit aſinæ, quæ ſuo deinde tempore puellam ſpecie honeſtiſſimam peperit, cui Onoſceli nomen fuit. Hæc Ariſtoteles ſecundo mirabilium tradit.

De Fuluio Stello, & Epona eius ex equa filia. LV.

FVluius Stellus mulierum odio equæ ſeſe immiſcuit, quæ deinde formoſam admodum peperit puellam, & tempeſtiuè quidem Eponam appellarunt. Hoc Ageſilaus tertio rerum Italicarum tradit.

De Sardianis, & Smyrnæis, & ancillis Smyrnæis. LVI.

SArdiani Smyrnæis belligerantes, caſtris circa mœnia poſitis legatos mittunt, ſe non antè diſceſſuros, quàm uxores ad coitum conceſſiſſent. Quũ igitur Smyrnæi magnum ex neceſſitate probrum perpeſſuri forent, ancilla quædam honeſta facie ad herum Philarchum accurrens: Mittite, inquit, ancillas ornatu liberali. Quo facto, earum defatigati coitu capti ſunt. Quamobrẽ etiam hoc tempore apud Smyrnæos feſtum diem agitant, quem liberalem uocant, in quo ancillæ dominarum ornamenta geſtant, quemadmodum Doſitheus tertio rerum Lydicarum perhibet.

De Atepomaro, & Romanorum ancillis. LVII.

ATepomarus Gallorum regulus Romanis belligerãs, non antè ſe ceſſurum inquit, quàm cõiuges ſuas ad coitum expoſuiſſent. Cæterùm uero

conſilio

A consilio ancillarum, seruas mittentes, ut barbaros lassos incredibili sopore captos accipiunt, erumpentes in Gallos uictoriam reportarunt. Retana siquidem (hæc enim consilii auctor extitit) per caprificum muros ascendens consulibus signum dederat. Ex eo autem facto dies festus institutus ancillarum appellatur, ut perhibet Aristides Milesius primo rerum Italicarum.

De bello Athenienſium contra Eumolpum, & Pyrandro. LVIII.

ATheniensis bellum contra Eumolpum gerebant. Quum autem annonæ futura inopia uideretur, Pyrander Quæstor urbanus triticum parcè suppeditans, largitionem surripiebat. Populus igitur eum in proditionis
B suspicionem deuocatum, saxis obruerunt: sicuti rerum Thraciæ tertio Callisthenes commemorat.

De *Cinna.* LIX.

QVum aduersus Gallos Romani bellum gererent, annonæq; caritas inualescceret, Cinna tritici largitionem surripiens, regnum affectasse creditur, quocirca saxis obrutus est: sicuti tertio rerum Italicarum Aristides commemorat.

De *Pisistrato, & eius filio Thesimacho.* LX.

C BEllo Peloponnesiaco Pisistratus Orchomeniorum rex, quum nobilitatem odio insectaretur, plebis studiosus erat, quare in senatu eum necare decreuerunt. Discerptum igitur intra sinus condunt, ac solùm emundant. Plebeia dehinc multitudo concepta suspicione in curiam aduolat. Regis filius ætate minor, nomine Thesimachus, conscius conspirationis, ex curia turbam retraxit. Patrem enim supra mortalem speciem ad Pisæum montem magna uelocitate deferri commentus est: eáque fraude plebem abduxit. Hæc in secundo rerum Peloponnesiacarum à Theophilo memoriæ prodita sunt.

De *Romulo & eius nece, ac Prodi figmento.* LXI.

D SEnatus finitimis bellis implicitus, consuetam annonæ largitionem plebi subtraxit. Romulus indignatus plebi restituit, complures ex primoribus supplicio afficiens. Hi postmodum in senatu minutim obtruncatum intra sinum cõdunt. Plebs igitur cum facibus ad curiam discursans, ab Aetio Proclo reuocata est, quum eius orationi fidem habuisset. Is enim primarius in ciuitate uir, se Romulum in monte aspexisse dixit, qui humana augustior forma diuinitatem assecutus erat. Hæc secundo rerum Italicarum ab Aristobulo memoriæ prodita sunt.

De *Pelope, eius prole & uxore, quæ Chrysippum interemit.* LXII.

E PElops Tantali & Euryanassæ filius, ducta in matrimonium Hippodamia, duos ex ea liberos suscepit, Atreum & Thyestem, ex Danaide puella Chrysippum. Hunc longè magis quàm legitimos charum habebat Pelops. Hunc aliquando Laius Thebanus adamatum rapuit. Quocirca captus à Thyeste & Atreo Laius, benignè à Pelope tractatus est, quòd filium amoris causa corripuerat. Hippodamia Thyestem Atreúmque inducere conabatur, ut hi Chrysippum perinde ac regnum insidiis appeteret, mactarent: quibus negantibus Hippodamia manus cæde contaminat. Multa enim nocte sopito Laio, educto eius ense Chrysippum consauciat, gladiúm-

que configit. Quo deuocatus in ſuſpicionem Laius, à Chryſippo ſemi- F
uiuo quidem & uera fatenti ex periculo liberatus. Pelops eo ſepulturæ mandato, Hippodamiam fecit extorrem, uelut apud Doſitheum in Pelopidarum libro ſcribitur.

De Hebio, eius prole, & coniuge Nuceria. LXIII.

HEbius ex uxore Nueeria duos ereauit filios, quum ſpectata pulchritudine Firmum nomine ex liberta haberet, quem ſupra legitimos pater diligebat. Nuceria in priuignum maligno commota odio, in eius necẽ filios ineendebat. Quod quum hi per pietatem abnuerent, ea cædem perpetrat. Multa enim nocte ſurrepto à ſtipatore gladio, dormientem adoleſcentem G
lethali uulnere adoritur. Relicto ibidem enſe, ſtipatori cædis ſuſpicio iniecta eſt. Iuuenis autem prodita ueritate hominem ſaluum reddidit. Tum pater humato filio mulierem in exilium eiecit, uelut apud Doſitheum tertio rerum Italicarum ſcribitur.

De Theſeo, Hippolyto, & Phædra. LXIIII.

THeſeus uerus Neptuni filius, quum ex Amazone Hippolyta filium haberet Hippolytũ, nouercam ſuperinduxit Phædrã, Minois regis filiã: quæ priuigni amore affecta, coneiliatrieem miſit nutricem. Ille uerõ relictis Athenis Trœzena profectus, uenationibus omne tẽpus eõſumebat. Proca- H
ciſſima fœmina uoti eompos minimè facta, eõtra pudiciſſimum adoleſeentẽ commentitias cõficit literas, tum laqueo uitam finit. Re credita, Theſeus ex Neptuno, filio necem exorat. Id enim erat ex paternis uotis tertiũ. Dehinc quum in littore obuerſaretur, taurus immiſſus à patre equos adeò reddidit attonitos, ut Hippolytum diſeerpſerint.

De Comminio, Gidica, & Comminij priuigni nece. LXV.

COmminius frater Laurentinus quum ex Aegeria nympha filium Cõminium haberet, Gidieam noueream ſuperinduxit: quæ quũ priuignũ deperiret, ab eo reiecta, ſuſpendio ſibi ſpiritum intercepit, confictis à ſe prius I
relictis epiſtolis. Comminius perlectis calumniis, fidem ob mulieris amorẽ adhibens, in deuectum in eurru filium Neptunum inuocat. Is autem taurum equis oſtentat, qui terrore eoneuſſi iuuenem diſtractum interemerunt. Doſitheus tertio rerum Italicarum auctor eſt.

De peſtilentia Lacedæmonis, & Helenæ liberatione. LXVI.

QVum peſtilentia Lacedæmonem uexaret, ex Apolline relatum eſt oraculum, finem mali fore, ſi quotannis generoſam quampiam uirginem immolarent. Dum ſors Helenæ obtigiſſet, & ducta eſſet ad aram, aquila quædam ſubito uolatu deſeendens, eorreptum enſem ad armenta de- K
tulit, & ſupra iuuencam poſuit. quæ res ut à uirginis eæde abſtineretur, cauſa fuit. Ita factum Ariſtodemus ait tertio collectarum fabularum.

De peſte Phaleriorũ, & Valeria eius liberatrice. LXVII.

PEſtis Phalerios inuaſerat: quibus ex oraculo eommonefactis, ceſſaturum id malum ſi quotannis Iunoni uirginem immolarẽt: eadẽ ſemper religione manẽte, in ſortem uocata Valeria Luperea, aquila deuolãs enſem corripuit, & impoſita foco uirgula cũ malleo, enſem iuuencæ penes templũ paſcenti impoſuit. Virgo igitur re intellecta, immolata iuuenca malleum arripuit,

A arripuit, domúmque & ægrotos circunluſtrans parcente ictu feriebat: quúmque unicuique uale dixiſſet,eos exuſcitauit incolumes. Quocirca & hoc tempore myſterium illud fieri conſtat.Ita factum Ariſtides decimonono rerum Italicarum ait.

De Philonomia Marte grauida,Lycaſti & Parrhaſii matre. LXVIII.

PHilonomia Nyctimi & Arcadiæ filia, dum in uenationibus cum Diana uerſaretur, in Martem incidit, qui ſumpta paſtoris forma grauidam mulierem fecit. Ea uerò gemellos enixa, patris metu in Erymanthum eiecit infantes: qui deorum prouidentia illæſi delati,ad cauam quandam quer-
B cum aguntur:ubi quum lupa quædam luſtrum haberet, propriis abiectis in fluentum catulis, infantibus ubera præbuit. Quod quidem Tyliphus paſtor conſpicatus,ſuſceptos pueros educauit ut ſuos, alterum quidem Lycaſtum , alterum uerò Parrhaſium appellans . Hi deinde Arcadiæ regnum ſucceſſione conſecuti ſunt . quorum auctor eſt Zopyrus Byzantius tertio hiſtoriarum.

De Amulio,Ilia,Remo & Romulo. LXIX.

AMulius in fratrem Numitorem tyrannicè affectus , filium Aenitum quum in uenatione occidiſſet,filiam Iliam Syluiam Iunoni dedicauit:
C quę grauida ex Marte facta gemellos edidit.Re poſtmodum tyranno patefacta,is ſolicitus utrunque in Tyberis ripam demergendum abiecit.Hi caſu ad locum quempiam deferuntur ubi nuper lupa partum ediderat: quæ proprios abiiciẽs catulos,infantes educauit.Id Fauſtulus paſtor cõſpicatus,puellos enutriuit,alterum quidem Remum,alterum uerò Romulum appellans, qui poſtea Romam condiderunt. quorum auctor eſt Ariſtides Mileſius in rerum Italicarum libro.

De Agamemnonis & Caſſandræ cæde,& Oreſte ultore. LXX.

D ILio capta,Agamemnon unà cũ Caſſandra mactati ſunt.Filius autẽ Oreſtes apud Strophiũ enutritus,poſtea patris interfectores ſupplicio affecit: ut à Pyrandro quarto rerum Peloponneſiacarum ſcriptum eſt.

De Fabio Fabriciano,eius uxore,& liberis. LXXI.

FAbius Fabricianus ex magni illius Fabii genere,capto Tuſcio(ea eſt primaria inter Samnites ciuitas) uictorioſam Venerem, quæ ſummo apud illos cultu habebatur,Romam miſit.Huius uxor cum ſpecioſiſſimo adoleſcentulo nomine Petronio Valentino, adulterium committebat: quocirca redeuntem uirum doloſe obtruncat.Fabia uerò Fabricianum fratrem infantem adhuc ex urgenti liberatum periculo, clàm emiſit alendum.At ille
E quum ad ætatis uigorem peruenisſet, matrem & adulterum obtruncat. Senatus ne res illa Fabriciano fraudi eſſet,decreuit:ut à Doſitheo tertio rerum Italicarum ſcriptum eſt.

De Buſiri ab Hercule cæſo. LXXII.

BVſiris ex Neptuno & Anippa creatus, aduenas ficta quadam hoſpitalitate mactatos immolabat. Occiſorum tandem ultio ob deorum iram in auctorem rediit. Hercules enim eum claua adortus interemit, ut Agathon Samius tradit.

De Fauno ab Hercule cæso. LXXIII. F

HErcules quum Geryonis boues per Italiam duceret, à Fauno rege susceptus est hospitio: qui Mercurio natus, patri hospites immolabat. Is igitur Herculem inuadens interemptus est: ut tradit Dercyllus tertio rerum Italicarum.

De Phalaride, & Perillo, ac uacca ærea. LXXIIII.

PHalaris impius Agrigentinorũ tyrannus, aduentantes ad se hospites supplicio afficere & torquere solebat. Perillus in laborando ære faber egregius, uaccam ex ære construxit, quam ad concremandos in ea hospites tyrãno donauit. At Phalaris dũtaxat pro eo tempore iustus factus, in eam cõiecit G artificem: quæ quoties inclusus gemitum ederet, mugitum referebat. Ita in secundo de causis scriptum comperies.

De Aruntio Paterculo, equo ærco, & Aemylio Censorino. LXXV.

AEgesta Siciliæ oppidum est, ubi Aemylius Cẽsorinus crudelissimus tyrannus erat. Hic si quis noua quædam torméta, & inusitatum cruciandi genus extruxisset, præcipuis muneribus prosequebatur. Quidam igitur Arũtius Paterculus nomine, equũ ex ære fabricatũ, ut in eũ excruciandos iniiceret, Aemylio donat. ille autem tum denique ad æquitatis cogitationem cõuersus, muneris auctorem primum intrusit, ut quam cæteris pœnam excogi- H tarat, ipse subiret patereturq; debiqi eum ex Tarpeio monte deiecit. Et qui sæua gerunt imperia, ab eo cogi[illegible]nati dicuntur Aemylii. Ita quarto rerũ Italicarum apud Aristidem scri[illegible]bta reperies.

De Eueno, & Marpissa, & Aphareto. LXXVI.

EVenus Martis & Steropes filius, ex Alcippa Oenomai filia in uxorẽ ducta Marpissam suscepit filiã, quam uirginẽ accuratè seruabat. Cæterùm Apharetus uisam ex chorea rapuit: pater autem fugientẽ insequens quũ pre- I hendere nõ posset, in Lycormã fluuium se præcipitauit, prout primo rerum Italicarum Dositheus refert.

De Anio, Salia eius filia, & Catheto &c. LXXVII.

REx Tuscorum Anius, egregia forma filiam habuit Saliam nomine, quam uirginem custodia præcipua tenebat. Cathetus nobilissimus adolescens, quum aliquando colludentem puellam aspexisset, adamauit: utq; uim amoris continere non potuit, raptam filiam Romam deduxit. Pater insequens, quum raptorem prehendere non ualeret, Parensium insiliens fluuium, ei nomen dedit: Anienem enim postmodum appellatum constat. Cathetus deinde ex Salia Latinum creauit & Salium, à quibus nobilissimæ ortæ sunt familiæ, prout Aristides Milesius, & Alexander Polyhistor tertio re- K rum Italicarum tradunt.

De Hegesistrato, & Elæunte ab eo condita. LXXVIII.

HEgesistratus Ephesius ob tribulis sui cædem exul, Delphos perueniens, quemnam locum incoleret, deum consuluit. Cui Phœbus respondit, ubi saltantes uideret rusticos oleaginis coronis ornatos. Itaque profectus in Asiam, agricolas elæos, id est oleæ ramis coronatos saltare cernit, ubi condita urbe Elæuntem uocauit, ut Pythocles Samius tertio Georgicorum reliquit.

De *Telegono,*

A *De Telegono, & Prænestæ urbe.* LXXIX.

TElegonus Vlyssis & Circes filius ad inuestigandum patrem dimissus, deorum responsis commonefactus est, ut in eo loco urbem conderet, ubi saltãtes cum coronis colonos cerneret. Itaque profectus in Italiam, quodam loco summa cum humanitate rusticos saltare cõspexit pini ramulis coronatos: ubi ædificatum oppidum ex prædictæ sibi coronæ appellatione Pristum deriuatum nominauit, à quo Prænestæ Romani uocitant, ut Aristocles tertio rerum Italicarum scriptum reliquit.

B

QVOD MAGIS INOPINATA, MAGISQVE MIRABILIA A STOICIS, QVAM POETIS ADSERANTVR, PLVTARCHI ΣΥΝΟΨΙΣ, HOC EST breuis & compendiaria contemplatio, Gyberto Longolio interprete.

C AENEVS apud Pindarum cum ferro (quod uix credibile est) lædi non posset, sed corpus ita conformatum haberet, ut nullis adfectionibus esset obnoxium: iustas luens pœnas, sub terras, quas pede recto fidit, inuulneratus penetrauit. At uerò Stoicus Lapitha, ab ægritudinis uacuitate, tanquam ex adamantina materia fabricatus, non est inuulneratus, non à morbis liber & solutus, non expers doloris: uerùm interim nec terrore frangitur, nec luctu præditus est, in patriæ subuersione & mœroribus huiuscemodi adflictus licet sit, & uulneratus, sit cruciatus: inuictus tamen & inuiolatus permanet. Atqui Pindaricus Cæneus telis petitus, non uulneratur quidem: sed sapiens quem Stoici fingũt, carceri inclusus coerceri nullo pacto potest: ex alto præcipita-
D tus, uim sentit nullam: tormẽtis coactus, cruciatibus nõ angitur: mutilatus, non lædituri inter luctandum prostratus, inuictus persistit: obsidione oppugnatus, non potest expugnari: uenditus ab hostibus, captus nondum est. in summa, nihil à nauibus illis differt, quibus inscribitur FOELIX NAVIGATIO, aut PROVIDENTIA CVRAQVE SERVATRIX: interim tamen & hæ tempestatem sentientes, non rarò collidũtur subuertuntúrque. In Euripidis tragœdia, ex debili & decrepito, precibus nescio quibus, derepentè & annis & corpore firmus in bellum surrexit Iolaus. At Stoicorum sophos heri quidem perditissimus, & ualdè uitiosus,
E hodie nobis confestim compos fit uirtutis. Idẽ rugis palloréque deformis, & ut Aeschyli uerbis utar, Inmbifragus, incuruus, tristis inquã seniculus, actutũ uenustus eleganti Deo similis & formosus euadit. Rugas, & caluitium, cæteráq; corporis uitia ab Vlysse abstulit Minerua, quò uenustate totus adflueret: at sapiens ille Stoicus, quãquam senio nõ careat, sed incommodis in dies magis magísque adiiciatur, corpore (si fortè sic est) curuato, edẽtulus, luscus, neque deformis est, neque pulchritudine & dignitate uultus notari potest. Nam Stoicorum amor, scatabeorum adfectioni est perquam similis. Etenim ut hi unguentis minus delectati, putida consectantur: ita illi turpissimis &

aſpectu extremè deformibus adeſſe gaudent:quos deinde cum in uenuſtaté F
& pulchritudinem à ſapientia uocatos uiderint, deuitant aque deteſtantur.
Apud Stoicos qui mane uel maximè extiterit uitioſus, pomeridianis horis
probiſſimus ſpectatur. Si ſtolidus,rudis,iniuſtus,intéperans, imò uel ſeruus,
uel inops uel egenus cubitũ eat:eo ipſo die cum è lectulo ſurgit,ſurgit nobis
rex,diues,beatus,tẽperatus,iuſtus,cõſtãs,mirabilis. Idé in corpuſculo, nõ in
quo tenera barbula pullulat,iamq; pubeſcẽti,ſed in imbecillo planè,incõſtã-
te,minimeq; uirili,mollieulo animo,mentem abſolutam,ſummã prudentiã,
adfectionem diuinæ parẽ,ſcientiam ab opinationibus liberam,& habitum à
quo excidere non licet,conſecutus:nihil amplius præterita calamitate ino- G
piaq; angitur,ſed derepẽte heros aliquis propemodũ,aut dæmõ,aut Deus ex
beſtia omnium peſſima factus,& uirtutem ex Stoa adeptus, quæcunq; exo-
ptauerit,adipiſcitur. hæc opes,hæc regnũ,hæc fortunã tribuit. hac qui prædi-
ti ſunt,nullius egent,nihil deſiderant:interim tamen domi ne unã quidẽ dra
chmam poſſident. Nam poetarum fãbula cum id quod cõuenit,cum ratione
cuſtodit,nequaquam in his quæ ad uſus uitæ neceſſarios pertinent,Herculẽ
indigere permittet; uerùm ueluti ex fonte,nõ illi ſolùm,ſed & his qui cũ eo
conuerſantur,copioſe omnia manãt. At qui Stoicã nactus fuerit Amaltheiã,
Copiæq; cornu,etſi opulẽtus factus ſit, aliarum tamen menſarũ aſſecla eſt. H
Hic rex eſt: ſed interim ſyllogiſmos mercede retexit. Hic ſolus omnia poſſi-
det:pro ædibus tamen,quas conductas habet,penſionem ſoluere cogitur:ne
dicam quòd aliquoties farinã,quam à fœneratoribus mutuatus eſt,reſtituit,
& ſubinde ab aliis poſcit,qui eo nõ ſunt ditiores. Rex Ithacenſium Vlyſſes
de induſtria latẽre cupiens, medico quamſimillimus uideri ſtuduit: at no-
ſtrum ex Stoa ſapientem audias ſubinde clamantem uociferantémque:Solus
ego rex, ſolus ego diues. mox illum ipſum ſi quæras,pro foribus alienis ſtã-
tem,hæc loquentem audies:

Da pallium Hipponacti,ualdè rigeo, I
Et dentibus crepo. FINIS.

DE TRIBVS REIPVB. GENERIBVS, MONARCHIA, DEMOCRATIA, ET OLIGARCHIA, HOC EST, REGIA, POPVLARI, ET PAVCORVM potestate, Gyberto Longolio interprete.

QVM diſputationem heſterni diei, qua apud uos ſum uſus, in K
hoc iudicium adferre pararem: uiſus ſum mihi per ſomnium
ciuilis uirtutis ad me loquentis uiſum audire:

Aurea panguntur primordia carmine ſacro.

Ac ita quidem ad politiam oratio per admonitionem conuerſa:quoniam Attico quam polliciti eramus adhortando doctrinam exædificauimus,& nunc quoque ab illo ſuſcepta rerum communium adminiſtratio eſt, quia hortatu & impulſu opus habet,à nobis præceptis reipub. inſtructus habeat quibus(quatenus ab homine confici poteſt)& populi commodis

A dis in tranquillitate inſeruiat, & ipſe ſimul honore & iuſtitia ornatus, rem familiarem tueatur. Sed eſt quidem illud non alienum ab iis quæ poſtea nobis ſunt dicenda: quòd uerò hactenus dictis conſentaneum ſit, id nunc uidendum eſt. Optima quidem mater eſt reſpub. Quoniam autem uitæ humanæ non eſt genus unum, ſic & reipub. generibus (eſt enim popularis politia uita quædam) optimam proponere neceſſe eſt. Quare uir politicus hanc deliget, aut ex reliquis illam quæ ad hanc proximè accedit, ſi prioris compos fieri nequit. Politia autem aliquando proborum hominum in ciuitatem recB ptio nominatur. Hunc in modum publicis ſuffragiis Alexãdro politiã Megarenſes impartierunt. Hoc autẽ officii genus cũ homini ſuperbo riſum cõciaret, reſponderunt nullum ante id temporis mortalium, præter Herculẽ, ſuffragiis communibus ciuitate donatum. Demiratus hoc Alexander, quod offerebatur (quia rarum inter eximia collocãdum arbitrabatur) accepit. Præterea hominis ciuilis, qui Rempub. adminiſtrat, uitæ rationem politiam nũcupant: ſic Periclis, ſic Biantis politiam in laude ponimus: at Hyperboli & Cleonis uituperamus. Quinetiã plerique facinus aliquod in Repub. ſolerter, ingenioſe, præclare factũ, uelut pecuniæ confectiẽdæ uias noſſe, bellũ extinguere, ſuffragium ferre, politiam eſſe dixerũt: quo pacto uulgò hanc aut illãC hodie politiã, cum in negociis quæ in Repub. neceſſaria ſunt, occupatus aliquis ſit, adminiſtraſſe dicimus. Præter has autẽ ſignificationes omnes, & ſtatum & ordinem ciuitatis, quem in rebus gubernandis tenemus, ſignificat. In hunc modũ tria politiæ genera cõſtituimus, quæ à Græcis μοναρχία, ὀλιγαρχία, & δημοκρατία, à noſtris ferè regia uel unius, paucorum uel optimatum, & popularis poteſtas nuncupantur. Quæ quidem quam habeant inter ſe cõparationem, in tertio hiſtoriæ ſuæ libro explicuit Herodotus. Mihi certè uidẽtur eſſe Reip. ſumma quædam genera. Nam quemadmodum in muſicis formulis, cum modi primi uel nimiũ remittuntur, uel intenduntur, ſubinde abſurD das & diſcrepantes uoces (quòd modũ uel non aſſequãtur, uel tranſeant) audire contingit: ita quoq; in his fieri credendũ eſt. Gentium autẽ imperiis poteſtates iſtas quamplurimum, & in primis quæ in his ualuêre, attribuunt. Nã regnum apud Perſas collocãt: cui qui præerat, nulli obnoxius, per ſe poterat omnia. Lacedæmonii paucorũ poteſtatem, ſed optimatũ, in qua unuſquiſq; pro ſuo arbitrio cõſultabar, præ reliquis delegerũt. Contenti uerò populari ſtatu Atheniẽſes, pro libertate ex legibus ſui quodãmodo iuris effecti fuere. In his autẽ omnibus cum error aliquis fuerit cõmiſſus, dum ſcilicet peruertũ tur, & immoderatione efferuntur, non iam ampliùs hoc nomine cenſendæ,E ſed tyrannides, dominationes, plebis uiolenti in agendo conatus appellandæ ſunt. Nam cum regnum iniuriam, quæ ſe compeſci non patitur, paucorum uerò poteſtas arrogantiam, & popularis ſtatus quiduis agendi licentiã, deinde æqualitas immoderationẽ pariunt: omnes ſanè ut delirantes uituperandæ ſunt. Quemadmodũ uerò muſices harmoniæq; peritus, quouis inſtrumento appoſitè uti quanquam norit: (nam artificioſe cantus leges adaptans ut quodque natiuũ ſonitum dum pulſatur reddat, induſtria facit) attamẽ Platonis conſilio inſtrumentis & pſalteriis, quæ multorum ſonorum concentus ſeruare poſſunt, pectidibus inquam, ſambucis, barbitis, tribonis relictis,

Politiæ dictio tria ſignifi-cat.

lyram & citharam aliis præferet: ad hunc modum uir politicus, cum opus F
erit, & commodè ad Laconicam paucorum potestatem se accommodans,
Lycurgi institutum imitatus, eiusdem potestatis honorisque alios multos
quietam modestámque uitam agentes probabit: & populari potestate, tan-
quam uariorum sonorum & multiplici chordarum numero instrumentis se
applicans, quædam remittet, quædam, prout ratio temporis postulat, inten-
det. Nec ita tamen remissionem probabit, ut animo forti cum opus erit, con-
trà instando obniti & obsistere non ausit. Quòd si autem optio eligendi illi
fuerit concessa: ut ex instrumentis, ita ex Reipub. generibus non aliud sibi,
Platonem auscultans, deligat, quàm unius potestatem, quæ re uera sola per- G
fectam illam & rectam uirtutis æquabilem rationem retinet: neque ad uim,
neque ad gratiam, si utilitas non poscat, accommodari potest. At poli-
tiæ reliquæ quotquot sunt, non minus imperio subiectam, quàm imperan-
tem, neque tam iubentem, quàm iussibus parentem administratione habent;
quum apud hos, à quibus robur & firmitatem expectare debeant, nihil sit
firmum & stabile. Hinc est quòd subinde Aeschyli illud, quo usus est ad for-
tunam Demetrius, qui ab expugnandis urbibus Poliorcetes dictus est, cum
se ab imperio abdicarit, usurpare cogatur:

Tu me extulisti, tu me deinde deiicis. H

FINIS.

IOANNES REGIVS NICOLAO FRANCO PON-
tifici Taruisino, Legato Apostolico felicitatem.

PLutarchi Chæronensis philosophi cumprimis eruditi opusculum, in quo mõ-
strare conatur, bruta quoque animalia non minus quàm homines ratione uti,
nuper exercitationis gratia è græco in Latinum transtuli sermonem. Id ta-
metsi minus fortasse dignum grauitate tua uidetur, eò tamen nomini tuo di-
caui, ut apertè cognoscercs, me tibi omnia mea propter assiduã in me liberalitatem tuã,
debere. Huc accedit, quòd speraui te non minimum uoluptatis ex huius libelli lectione
percepturum. Nam neque uulgaris est quæstio, & hic lepidè adeò tractatur, ut non mi-
nus ad delectationem, quàm ad cognitionem composita uideatur. Nam Vlysses Græco-
rum astutissimus Circen illam ueneficam nobilissimam rogare fingitur, ut ad socios iam
sibi redditos, quotquot alios detineret Græcos in feras mutatos, pristinæ restituat figu-
ræ, quò illos secum incolumes in patriam reducere possit. Contrà Circe se id non effectu-
ram ait, nisi prius eorum aliquem rogarit, utrum uitam brutorum, an humanam uiuere
malit. In disputationem igitur descendit Vlysses cum quodam Gryllo, qui in suem fuerat
conuersus. Is quum utranque se uitam expertum esse dicat, ualidis adeò colligit argumẽ
tis, bruta quàm homines in multo meliore esse conditione, ut Vlysses ille callidissimus
eloquentissimúsque illa nequeat confutare. Siquando igitur per negocia publica tibi
hæc legere uacarit, facilè diiudicabis, non sine causa eam quæstionem à præstantissimo
philosopho fuisse tractatam. Vale Præsulum eximium decus, Patauij pridie Nonas
Martias, M. CCCC. LXXXVIII.

PLV-

A

PLVTARCHI CHAERONEI DIALOGVS, QVOD BRVTA ANIMALIA RATIONE VTANTVR.

Ioanne Regio interprete.

Collocutores, Vlyſſes, Circe, Gryllus.

VLYSSES.

B QVIDEM, ô Circe, hæc mihi & didiciſſe uideor, & in poſterum quoque recordaturus. Sed libenter ex te au direm, an quos alios detineas Græcos unà cum iis quos ex hominibus lupos leonéſque feciſti. CIRCE. Et multos quidem, ô dilecte Vlyſſes. Sed quorſum hoc rogas? VLYS. Quòd Hercule apud Græcos præclaram mihi uideor gloriam adepturus, ſi hiſce ſociis benignitate tua mihi redditis, alii rurſus humanæ figuræ meis precibus reſtituerentur, neque eos negligere uiderer in ferarum corporibus contra naturam conſeneſcentes, uitamq; adeò miſerã & inhonoratam degẽtes CIR. Iſte
C uir propter ſtoliditatem non ſolùm ſibi ac ſociis, ſed nihil quoque attinentibus, ambitionem ſuam uult eſſe calamitoſam. VLYS. Aliam rurſus uerborum potionem temperas, ô Circe, atq; cõmiſces, qua me proculdubio feram efficis, ſi tibi credam, calamitatem eſſe, ex fera hominem fieri. CIR. Quaſi uerò dudum his abſurdiora in teipſum non cõmiſeris, qui relicta mecum immortali miniméque ſeneſcente uita, ad mortalem fœminam, ac potius, ut ego quidẽ ſentio, iam uetulam, per mille adhuc incõmoda properes, quò magis conſpicuus ex hoc clariorq; etiam quàm nunc ſis uidearis, inane bonũ, ac potius boni ſimulachrum neglecto uero bono ſecutus. VLYS.
D Eſto ut ais, ô Circe: quid enim nos de iiſdem ſæpius altercari oportet? Sed iſtos mihi Græcos liberatos dona. CIR. Minimè uerò, per Hecaten, tã inconſultè, atque indicta cauſa: neque enim quilibet ſunt è uulgo. Quare prius ipſos interroga, an uelint: ac ſi ſe nolle dixerint, coneris, ô generoſe Vlyſſes, eloquentia tua perſuadere: ſin minus perſuaſeris, ac potius illi in diſputatione ſuperiores fuerint, ſatis tibi ſit, quod & tibiipſi & ſociis peſſimè conſuluiſti. VLYS. Quid me, ô dea, illudis? Quonam pacto iſti aut reddere aut accipere ſermonem poſſint, tantiſper dum aſini ſunt, uel ſues, uel leones? CIR. Quieſce hominum ambitioſiſſime: nam ego tibi il-
E los exhibebo & intelligentes, & diſputantes. Imò uerò unus ſatis ſit, qui pro omnibus uerba & faciat, & accipiat. En cum iſto diſputa. VLYS.

Et quo nomine hunc, ô Circe, nuncupabimus? aut quis hominum hic erat? CIR. Quidnam hoc ad diſputationem? Sed ſi uis, eum nominato Gryllum. Ego autem uobis cedo, ne præter ſententiã ſuam mihi gratificans diſputare uideatur. GRYL. Salue Vlyſſes. VLYS. Tu quoq; ſalue Grylle. GRYL. Quid me uis? VLYS. Ego uos homines natos eſſe ſcio. Cum aliorũ igitur ſic affectorũ miſereor, tùm quicunq; Græci in iſtiuſmodi miſeriam inciderunt, iis maximè par eſt me commoueri. Circæ igitur

nũper ſupplicaui, ut ex uobis quicunque uellet mihi liberaret, priſtinæ'que F
formæ reſtitueret,quò nobiſcum in patriam redeatis. GRYL. Quieſcas
Vlyſſes,ac nihil ulterius dicas:nam te nos omnes æquè deſpicimus,ut qui &
eloquentia & prudentia cæteris hominibus multò præſtare ſalſò iacteris,
quum ex peioribus in meliora mutationem timueris, nihil rem ipſam ſcru-
tatus. Vt enim pueri & medicorũ potiones horrent, & doctorũ uerbera fu-
giũt,quibus ex ualetudinariis & imperitis tũ firmiores, tũ prudentiores fie-
rent:ſic tu alium ex alio fieri metuiſti,ac nunc quoque horreſcis & trepidas
unà cum Circe uiuere,ne te ſuem lupúmue faciat: nobis uerò, qui infinitis
fruimur bonis,ſimul illa,ſimul eorum auctorem deſerere,ac rurſus in homi- G
nem, animal omnium infeliciſſimum, refictos, tecum enauigare ſuades.

VLYS. Tu quidem mihi uideris Grylle non faciem ſolùm, ſed etiam
mẽtem illo poculo corruptus amiſiſſe,abſurdarumq; opinionum & prorſus
inutilium repletus eſſe:niſi fortè conſuetudinis uoluptas, quæ tibi cum iſto
corpore eſt,te blanditiis irretiuit. GRYL. Ex iſtis neutrum eſt uerum,
ô rex Cephallenorũ.Sed ſi diſputare mauis quàm cõuiciari & mordere,nos
qui utranque uitã pulchrè ſumus experti,è ueſtigio tibi perſuadebimus hanc
magis quàm ueſtram meritò nobis adamari. VLYS. Id uerò perquam
cupio à uobis audire. GRYL. Et nos itaque dicere. Sed principium à H
uirtutibus eſt ſumendum,quibus uos magnopere gloriari uidemus, perinde
ac ſi multò brutis & iuſtitia,& fortitudine,& prudẽtia,& cæteris uirtutibus
præſtaretis. Velim itaque mihi tu reſpondeas,uirorum ſapientiſſime:Nam te
nuper audiui Circæ quædam de Cyclopum tetra narrantem,quam neq; pe
nitus ab ullo aratam, neque cultam, ſola bonitate ac generoſitate ingenita
omnes ferre fruges per ſeipſam aſſerebas:nónne igitur illam magis laudas,
quàm montoſam Ithacam,capráſque paſcentem,quæ uix operis multis ma-
gníſque laboribus culta,quædam parua & tenuia,& nullo precio digna cul-
toribus rependit?Et quomodo tibi graue non erit ſi præter ſententiam cha- I
ritate patriæ reſponderis? VLYS. Atqui mentiri non oportet. Sedenim
meam ipſius patriam & agrum magis & amo & amplector, Cyclopum ue-
rò terram & laudo, & admiror. GRYL. Hoc igitur colligemus, ho-
minum ptudentiſſimum alia quidem laudanda approbandáque putare, alia
uerò eligenda & amanda. Cæterùm illud idem de anima quoque te arbitror
reſpondiſſe. Nam in eo cum terra eadem eſt,quòd quæ melior eſt,ſine labo-
re uirtutem ut fructum per ſe naſcentem ferre conſueuit. VLYS. Eſto
hoc quoque ut uis. GRYL. Iam igitur concedis,brutorum animã ad
uirtutis generationem natura aptiorem eſſe atque perfectiorem. neque enim K
aut iuſſa aut edocta,ut terra nec arata nec ſeminata,ſert & alit unicuiq; natu-
ra congruentẽ uirtutẽ. VLYS. Et quanã tãdem uirtute,ô Grylle,bru-
ta ſunt prædita? GRYL. Quanã rogas?Nónne maiore quàm hominũ
ſapientiſſimus?Scrutare nanq; primũ ſi uis fortitudinem, qua tu quidẽ ualde
gloriaris,neq; perfricas frõtem,quum audax,urbiumq; deprædator appella-
ris. Nam dolis,ô callidiſſime,& fraudibus homines,ingenuum atq; genero-
ſum belli morem ſequentes,fallendiq; ac mentiendi neſcios,decepiſti,uerſu-
tiæq; nomẽ uirtutis,à malitia perquam alienæ,indidiſti. At ferarum certami-

na inter

A na inter se,& aduersus uos,nt citra dolos,& fraudes ullas, atque cum aperta nudáque committantur fiducia,spectas. Veris enim nixæ uiribus iniutias propulsant,quum præsertim neque legibus subiiciantur, neque pœnam timeant desertoris. Sed quum natura caueant ne superentur,ad ultimum usque repugnant,séque inuictas conseruant. Nam neque corporibus detentæ domantur,neque animum despondent, sed præliis immoriuntur. Ac multa tum quidem quum interimuntur, uis,ac robur simul cum iracundia à reliqno corpore segregatum, & aliquam circa particulam collectum interficienti resistit,insultat,sæuit tantisper,dum uelut ignis undique extinguatur,
B & omnino perdatur. Lógè uerò absunt precationes,ac supplices ueniæ misericordiæq; petitiones,procul quoque uictoriæ confessiones. Neq; enim ob imbecillitatem aut leo leoni,aut equus equo seruit,quemadmodum homini homo,timidi cognomen nihil reformidans. Quascunque autem homines laqueis dolisue ceperunt,si grandiores quidem sunt,& cibum aspernando,& sitim tolerando,mortem seruituti alacriter præponunt. Sed earū pulli & catuli qunm per ætatem faciles educatu atque teneri sint,multis fallaciis blandimentísque, & gustu uoluptuosi contra naturam uictus, breui admodum tempore & emasculantur & corrumpuntur,& quam uocant cicurationem
C ac mansuefactionem,perinde atque feritatis effœminationem subire coguntur. Ex his igitur apertè constat & feras ad fortiter faciendum natas esse, & hominibus libertatē nel præter naturā inesse. Id uerò illinc, ô bone Vlysses, facilè percipies. Nam in feris ad fortitudinem æqualiter se habet natura,neque maribus fœminæ sunt inferiores & ad tolerandos pro rebus necessariis labores, & ad susciplenda pro filiis certamina. Audisti nimirum puto de Crommyonia quadam sue, quæ tametsi fœmina esset, multis tamen Theseum molestiis affecit. Sphinga quoque illam,quę omnia circa Phycium infesta faciens,ænigmata griphósque & cauilla insolubilia commentabatur,
D nihil sapientia iuuisset,nisi Thebanorum pleroſque robore uiribúsque superasset. Quid Telmesiam uulpem, pernicioſam illam & difficilem feram cō memorem? Quid propinquam serpentem,quæ cum Apolline singulari certamine de oraculo Delphico prōptissimè decertare ausa fuisse memoratur? Aethen uerò desertæ militiæ pœnam,ac potius mercedem,à Sicyonio Agamemnon rex uester accepit,optimo consilio nsus,quippe qui timido homini generosam equam pugnæq; auidam prætulerit. Sed tu quoqne ipse pantheras & leænas sæpenumero uidisti ut nihil maribus neque animo neque robore cedant: uelut uxor tua,quæ dum tu bella geris, domi ad ignem
E sedet,ac ne sic quidem ut hirnndines eos ulcisci potest, qui in se ac domum tuam impetum faciunt, quum præsertim Lacæna sit, ut nihil tibi de Cariæ Mæoniæq; fœminis dicam. Ex his igitur manifestum est, fortitndinem hominibus natura non esse: simul enim & fœminis ex æquo adesset. Vos itaq; ex legum necessitate,non sponte,neq; uoluntate, sed moribus & uituperationibus,ac nanis opinionibus seruientes,fictam oratione fortitudinē exercetis,laboresq; ac pericula subitis: nō quòd aduersus hæc audeatis, sed quia his grauiora timetis. Vt enim ex sociis tuis qui primùm surgit,is leuiorē occupat remum,minimeq; illum renuit,ueritus ne sibi grauior contingat: sic qui uer-

bera tolerat ut uulnera fugiat, & qui hoſtem ulciſcitur nt ſupplicium ali- F
quod mortémue declinet, is non aduerſus illa magnanimus, ſed ad hæc ti-
midus eſt iudicandus. Ac ſic quidem uobis, quæ cum prudentia timiditas
eſt, fortitudo uidetur. Qui uerò timor eſt peritus alia ex aliis mala fugiendi,
audacia putatur. Quòd ſi uos omnino feris præſtare fortitudine ſentitis, cur
poetæ ueſtri eos qui cum hoſtibus fortiſſimè pugnant, lupis leonibúſque ac
ſuibus in fortitudine ſimiles uocant, quum præſertim eorum nemo leonem
aprúmue homini ſimilem eſſe dicat? Verùm ut ueloces uentis, ac pulchros
diis ſimiles aiunt eſſe, ueritatem iſtis ſimilitudinibus excedentes: ſic in præ-
ſtantum fortitudine uirorum inter pugnandum, ad ea quæ ſunt potentio- G
ra ſimilitudines ſemper referunt. Ac huius quidem rei cauſa eſt, quòd forti-
tudinis uelut temperatura quædam & conſolidatio eſt animi impetus, quo
ſanè puro atque ſyncero in certaminibus feræ utuntur: ſed uobis cum ratio-
ne confuſus, perinde atque uinum cum aqua, ſtupet in periculis, atque o-
mnem prætermittit opportunitatem. Quid quòd nonnulli ueſtrum ne o-
mnino quidem in præliis ſumendum animi impetum, quin ſeponendum, ac
ſobria duntaxat ratiocinatione utendum cenſent ad ſalutis tutelam rectè,
ad fortitudinem uerò & uindictam turpiſſimè præcipientes. Ecquo nanque
modo abſurdum non eſt, naturam à uobis accuſari, quòd neque aculeos, ne- H
que exertos ſerratósue dentes, neque aduncos ungues corporibus ueſtris in-
generarit, quũ ipſi arma animæ ingenita aufetatis atq; hebetetis? VLYS.
Papæ Grylle: præſtans mihi dicendi magiſter fuiſſe uidêris, qui nunc quoq;
ex hara tam floridè támque uehementer de cauſa propoſita dicere cœpiſti.
Sed cur deinceps de tẽperantia quoque non diſſeruiſti? GRYL. Quia
putabam te priuś quæ iam dicta ſunt refutare uelle. Sed idcirco de tempe-
rantia, opinor, audire properas, quòd continentiſſimæ fœminæ iactaris eſſe
maritus, téque putas magnum continentiæ dediſſe documẽtum, quia Circes I
nuptias contempſiſti. Sed ne hac re quidem feris quicquam continentia
præſtas. neque enim cum diis ſeque melioribus appetunt coire, uerùm po-
tius & uoluptates & amores cum iis quæ ſui generis ſunt, conferre inireque
ſolent. Quare haudquaquam mirandum eſt, ſi ueluti Mẽdeſius caper in Ae-
gypto cum multis mulieribus formoſis concluſus, minus promptè cum illis
ſe miſcere, ſed ad capras potius cum ſtupore quodam ferri memoratur: ſic tu
quoque conſueta gaudens uenere, quum ſis mortalis, cum dea coire nolui-
ſti. Penelopes nerò continentiam, crocitantes mille cornices irridendam
& contemnendam oſtendunt, quarum ſingulæ mortuo marito, non exiguo
tempore, ſed nouem hominum ætatibus uiduæ perſeuerant. Ita ſpecioſa Pe- K
nelope tua, qualibet cornice gloria continẽtiæ nouies inferior eſt iudicãda.
Sed quoniam me rhetoricum eſſe cognouiſti, agè quodam ſermonis ordi-
ne utamur, ac primùm temperantiæ definitionem diſpiciamus, deinde ge-
neratim cupiditates diuidamus. Temperantia igitur, cupiditatum quæ-
dam eſt contractio & diſpoſitio, externas quidem ac inuectitias ſuperfluáſ-
que tollens & abiiciẽs, pro tempore autẽ neceſſarias atque naturales exor-
nans. Appetituũ uerò multiplices differentias eſſe quis ignorat? Potus nan-
que & naturalis eſt, & neceſſarius. Veneris autem cupiditates, quibus natura

principium

A principium tribuit,quoniam citra has quoque bene quis se habere potest,naturales quidem,sed non necessariæ sunt appellatæ. Quòd uerò genus neque ex necessariis,neque ex naturalibus constat,sed propter boni imperitiam ab inani opinione ex iis quæ extraria sunt,confusum est,parũ abest quin omnes in uobis naturales appetitus multitudine oppresserit & occultarit. Sic autem se gerit,ut turba hospitum aduena,quæ in urbem admissa, indigenis ciuibus uim afferre conetur. At feræ haudquaquam locum extrinsecus inuectis cupiditatibus suis in animis relinquunt,ac in ipso uictu longè ab inani gloria tanquam à mari semotæ,lautè opiparéq; uiuere appetunt nihil, sed ut continen-

B tes sint,ac potius bene,ac ex naturæ lege,non multas quidem cupiditates ingenitas disponant,externas uerò & alienas reiiciant,maximopere curãt. Ac me quoq; ipsum,non minus quàm te nũc,aurum stupefaciebat,quippe quod nulli aliarum opum uideretur esse comparandum. Sed argentum quoque ac ebur me capiebat. Qui uerò istis abundasset,is mihi uir & beatus, & diis esse amicus uidebatur,siue Phryx, siue Car, siue Dolone obscurior genere, siue Priamo infortunatior esset. Ita semper à cupiditatibus pendens,neque gratia, neque aliarum rerum uoluptate,quæ sunt copiosæ,ac satis supérque faciunt, meam afficiebam uitam,utpote qui maximorum bonorũ mihi indigere ex-

C persq; esse uiderer. Etenim quũ te olim,ut memini,in Creta precioso indutum pallio uidissem,neque prudẽtiam, neque uirtutem tuam admirabar, sed tunicæ subtiliter ac eleganter elaboratæ, chlamydisq; purpureæ crispitie ac pulchritudine stupescebam. Nonnihil me fibula quoque mouebat aurea,ut quæ torno ueluti ludicrum quoddam esset fabrefacta. Te uerò sequebar illis stupefactus,neque minus quàm amans mulier attonitus. Nũc uerò istis liberatus opinionibus uanis atque purgatus,aurum quidem & argentum uelut alios lapides & despicio & conculco: profundo autem ac molli cœno obsitus,in quo recumbam quieturus, quàm tuis omnibus uestibus & tapetibus,

D magis,per Iouem,lætor. Nam earum libidinum quæ extrinsecus inuehũtur, nulla in nostris animis inuenitur, sed necessariis cupiditatibus atq; uoluptatibus uita nostra plurimum exigitur:his autem quæ necessariæ non sunt,sed duntaxat naturales, nẽque inordinatè, neque insatiabiliter adhæremus. Ac primùm sanè has percurramus. Quæ igitur ex bene olentibus, atque ex iis quæ fracta mouent odoratum,habetur uoluptas,præterquam quòd utilitatẽ simplicem gratis præbet,usum quendam simul ad cibi cognitionem tribuit. Siquidem lingua & suauis & acris & austeri diiudicatrix & est & dicitur, quandò illius peritia sapores permixti quandam sumunt confusionem. Sed

E noster odoratus quum saporum omniũ cognitor sit,multoq; diligentius regiis præguſtatoribus uniuscuiusque uires præsentiat,id quod naturę quidem conueniẽs est assumit,alienum autem reiicit, neque gustum lædere tristitiáue afficere permittit:quin si quid mali inest,priusquam noceat deprehendit & damnat. Aliis uerò nequaquam solicitamur, ut uester olfactus odores & cinnamoma,& nardos,& folia,& calamos Arabicos egregia quadã arte,siue pigmentaria,siue medicatoria,siue unguentaria uocetur, in unum cõfundere,simulq; deuorare cogit,multis emptam pecuniis, effœminatamq; ac puellarem,& penitus inutilem uoluptatem. Quæ quidem licet istiusmodi sit,ta-

men nō fœminas ſolùm omneis, ſed etiā uirorū quamplurimos ita corrupit, F
ut ne cum uxoribus quidē ſuis rem habere uelint, niſi paſtillis unguētisq; re-
dolentes ad concubitum ueniant. Atqui & apros ſcrophæ, & hircos capræ,
& aliæ fœminæ ſni quæque generis mares propriis odoribus pelliciunt, niti-
dumq; rorem ac prata & uirentem herbam redolentes, communi beneuolē-
tia ad ſuas nuptias feruntur. Sed neque fœminæ aut ſe fucant, aut libidini de-
ceptiones & incantamenta & denegationes prætendunt: neque mares Ve-
neris concitati ſtimulis, mercede laboréne, aut ſeruitute uel precibus genera-
tionis opus mercantur, quin potius ſuo tempore ſine dolis ullāque mercede
uoluptati ueneriq; indulgent. Poſteaquam autem cōgruo anni tempore Ve- G
nus ipſa ut plantarum germina, ſic animalium libidinem excitauit, ſtatim ex-
tinguitur, quum neq; fœmina poſt conceptionem ſequatur marem, neq; mas
fœminam ſolicitet. Tam paruo in honore ac fragili apud nos eſt uoluptas,
ſed naturæ ipſi omnia concedimus. Vnde adhoc uſque tempus in ferarū ge
nere neque maris cum mare, neque fœminæ cum fœmina commixtio libidi-
nis gratia nequaquam inuenitur. Veſtri autem generis talia ſunt quamplu-
rima, eorumq; qui egregii habentur, ut nihil de humili uulgo dicam. Siquidē
Agamemnon ſe in Bœotiam contulit, ut Argæum, qui clām anfugerat, ue-
naretur. Sed falſò mare uentosq; cauſatus, in Copaida paludem ſe formoſus H
pulchrè iniecit, quò amoris flammam illic ſaltem extingueret, ſeq; ab ea cu-
piditate uindicaret. Quid? Hercules nónne eodem modo imberbem amicum
ſecutus, Argonautarum principes prodidit atque fefellit? Quid? nónne qui-
dam ueſtrum in Pythii Apollinis templi teſtudine ſcripſit, Formoſus Achil-
les, quum iam filium Achilles ipſe ſuſtuliſſet? Ac eam quidem inſcriptionem
adhuc ibi eſſe audio. At ſi gallus gallum ineat, quāuis gallina abſit, uiuus com
buritur, uatis cuinſpiam aruſpicisue iuſſu facinus perpetratum magnum &
atrox eſſe denunciantis. Ita homines quoq; ipſi confiteantur neceſſe eſt, tem
perantiam maiorem quàm ſibi, feris ineſſe, neque ab illis per uoluptates na- I
turam uiolari. Sed intemperatam libidinem ueſtram, quanuis legem habeat
adiutricem, natura tamen intra terminos nequaquā poteſt coērcere. Illa ue-
rò cupiditatibus perinde atque torrēte impulſa, ſæpenumero in rebus uene-
reis grandem contumeliam & turbationem naturæ perpetrat & confuſionē.
Etenim cum capris & ſuibus ac equabus ſe commiſcere & uiri tentarunt,
& fœminæ propter ferarum mares inſanierūt. Ex huiuſcemodi uerò nuptiis
& Minotauri, & Aegipanes, & (ut ego quidem puto) Sphinges, & Centauri
uobis oriuntur. Et canis quidem aliquando propter famem aliquid hominis
uorare neceſſitate cogitur, & auis interim guſtare, ſed ad coitū homine abu- K
ti nulla unquā fera conata eſt. Homines autem & ad iſta, & ad complura alia
uoluptate ducti, feras quāiniquiſſimè uiolant. Quum uerò ſint adeò impro-
bi atque incontinentes circa iam dictas cupiditates, in neceſſariis quoq; mul-
to brutis eſſe inferiores monſtrātur. Illæ autem in cibis & potibus conſiſtūt,
quorum id quod eſt ſuaue, nos quidem ſemper cum quadam ſumimus utili-
tate: at uos magis uoluptatē, quàm cibi naturam ſequentes, multis & diutur-
nis implicamini morbis, qui nimirū ex uno repletionis fonte hauſti, corpora
ueſtra ſpiritibus uariis ac perniciosis uentoſitatibus inflant. Nam primùm

omnium

A omnium unicuique animalium unus cibus natura cõuenit,his quidem herba,illis autem radix uel fructus. Quæcunque uerò sunt carniuora, & nullum aliud cibi genus appetunt,neque debilioribus alimenta rapiunt. nam & ceruum leo pascere sinit,& ouem lupus,quatenus natura permittitur. At homo fertur ad omnia uoluptatibus & ingluuie ductus, omnia experitur, omnia gustat,& ueluti nondum quid sibi proprium conueniensq; sit cognoscat,solus ex omnibus animantibus omnium uorator est factus. Ac primùm carnibus uescitur,nulla indigentia difficultatéue coactus: quippe cui à plantis atq; seminibus alia & alia citra ullum laborem suo quæq; tempore uindemiare su
B mereq; ac decerpere semper liceat:sed propter delicias,rerumq; necessariarũ satietatem, epulis incongruis, atque immundis animalium iugulationibus, multo crudelius immanissimis abutitur feris. Nam sanguis & cædes & carnes,miluio lupoq; & draconi peculiaris est cibus,homini uerò opsoniũ conuenit:qui quum in omne genus sæuiat,non ut feræ à plurimis abstinet, paucisq; bellum infert propter uictus necessitatẽ,sed neque uolatile,neq; aquatile,neque terrestre,mensas iam à uobis manſuetas hospitalesq; dici cœptas,fugere potest. Enimuero quid opsonia ciborumq; condimẽta commemorem, quum ferarum natura nulli inutilium uanarumq; artium tribuat locum? Ne-
C cessarias autem,neque ab aliis importatas,neq; mercede doctas,ex se ipsa ueluti simul natas promit. Neque enim meditatione aut conglutinat,aut solerter & acutè uniuscuiusque speculationem compingit. Ac Aegyptios quidem omnes medicos esse audiuimus:ferarum autem unaquæque non sibi modò per se ipsa medendi perita est,uerùm ea quoque quæ ad uictum,robur,uenationem,custodiamq; spectant,tantumq; musicæ,quantũ cuiusque naturæ cõuenit,pulcherrimè per se tenet. Nam unde nos unquã didicimus,quando ægrotamus,ad flumina cãcrorũ gratia ire? Quis uerò testudines docuit, postea quàm uiperam comederint,origano pasci? Quis Creticas capras sagittis per-
D cussas dictamnum,qua gustata spicula statim è corporibus excidant,persequi monuit? Etenim si dicas,harum optimum naturam esse magistrum,in excellentissimum atque sapientissimum principium ferarum prudentiam refers. Quam quidem si neque rationem neque prudẽtiam nominandam putabis, uide quo modo illi pulchrius & honorificentius nomen excogites,ut re ipsa uim quoque meliorem admirabiliorémque præ se ferre uidetur. Quæ quum neque indocilis,neque inerudita,sed per se ipsa potius edocta sit atque perfecta,non impotentia,sed fortitudine, ac naturali uirtutis perfectione uestrã discendi sciendiq; cupiditatem ualere permittit. Quascunque igitur ferarum
E homines in deliciis usibusq; habẽtes docent ac exercent, ea uel præter corporis naturam ingenii solertia quæ traduntur facilè percipiunt. Nam ut taceam catulos uestigare, pullos edoctos gressus ad numeros quosdã glomerare,corui loquuntur,canes per rotas circulares exiliunt, equi & boues in theatris discubitus & saltationes, & in pedes monstrosas erectiones motionesq;,hominibus quoque sanè quam difficiles,edocti atque reminiscentes diligenter effingunt. Ex hoc uerò facilè colligitur,nihil utilius docilitate feras habere. Quòd si nos artes discere non credis,eas quoque à nobis doceri perdisce. Etenim perdices pullos fugientes se occultare,ac resupinos iacentes se

gleba terræ pedibus apprehensa cooperire docent. Ciconiarum quoque pul- F
lis uides in tectis ut periti inexpertis præstò adsint ad uolatum. Luscinię uerò
pullos suos cantare prædocent. Ac si qui capiãtur adhuc rudes, in hominúm-
que manibus nutriãtur, peius canunt, ut qui ante legitimum tempus à doc-
re subtracti sint. Ac sanè posteaquam in hoc corpus descendi, illos sermones
perquam miror, quibus doctores me persuadebant, ut omnes animantes prę-
ter hominem, irrationales ac mentis expertes putarem. VLYS. Nunc
igitur tu Grylle mutatus es, ouemq; rationalem & asinum esse demonstras?
GRYL. Immò uerò ex iis ipsis te coniectare maximè decet, optime
Vlysses, ferarum naturam esse neque rationis neq; intellectus expertem. Ac G
ueluti arbor nõ est alia magis minúsue inanimata, sed omnes æqualiter se ha
bent ad insensibilitatem, quòd earum nulli anima ineſt: sic animal non uide-
retur alio uel tardius, uel indocilius, nisi omnia rationis intellectusq; capacia,
magis ac minus aliis quidem alia quodã modo forent. Enimuero animaduer-
tere licet, nonnullorũ stoliditatẽ ac torporẽ, aliorum astutiis calliditatibusq;
deprehendi, siquãdo uulpi lupóue aut apiculæ asinũ uel ouem cõpares, per-
inde atq; si tibiipsi Polyphemũ, uel auo tuo Autolyco illum Corinthiũ con-
feras Homerum. Neq; enim puto feras tantum inter se differre, quantũ homi
ni homo sapientia, ratiocinatione ac memoria præstat. VLYS. At uide H
Grylle, ne graue atque uiolentum sit, iis rationem concedere, quibus dei co-
gnitio ingenita non est. GRYL. Et postea quum sis adeò sapiẽs ac ele-
gans rerum discriminator, te ex Sisypho natum esse non dicemus.

PLVTARCHI CHAERONEI, NVM RECTE DICTVM SIT ΛΑΘΕ ΒΙΩΣΑΣ, ID EST, SIC VIVE, VT NEMO TE SENTIAT VIXISSE.

Ioannes Lonicerus Philippi interpretę. I

AT NE ille quidem ipse qui hoc dixit, latêre uoluit: quãdoquidem hoc ipsum ideo dixit, ne esset ignotus, sed uideretur aliquid supra uulgus sapere, adhortando ad gloriæ contemptum, immeritam sibi parãs gloriam. Sapientem ego odi, qui sibiipsi non sapit. Narrant enim Philoxenum Eryxidis filiũ, & Gnathonem Siculum, obsonatores nobiles, nasi mucum emungere solitos in catinum, quò reliquis cõuiuis deterritis, ipsi soli cibis appositis explerentur. Sed qui immodicè sunt auidi gloriæ, aliis ad satietatem usq; damnant K
gloriam, ueluti riualibus, ut ea citra æmulum potiantur: idemq; faciunt quod remiges solent. Etenim quemadmodum ad puppim spectantes, proræ tamen impetum adiuuant, ut undequoque repercussus cymbam arreptam impellat: ita qui præcepta huiusmodi prodiderunt, gloriam uelut auersi sectantur. Alioqui quorsum attinebat hoc dicere, quorsum autẽ scribere, scriptũ edere, ac posteris tradere? An suæ ætatis homines latere uoluit, qui ne posteris quidem uoluit ignotus esse? Quin illud ipsum nónne malum est, Sic uiue, ut nemo sentiat te uixisse, perinde quasi suffossis sepulchris? An hoc ipsum uiuere

turpe

A turpe eſt,ut omnibus conueniat eſſe ignotum? Ego uerò dixerim, ne male quidē uiuens latêre uelis,ſed eſto notus,reſipiſce,pœniteat: ſiue uirtute præditus es,ne fias inutilis: ſiue malus es, ne maneas incuratus. Immò diſtingue ac diſcerne cuinam iſtud præcipias:Si indocto,malo,ac ſtulto, perinde eſt ac ſi dicas,nemo te ſciat febricitare,nemo te ſciat teneri phreneſi,ne te nouerit medicus,abi,coniice te aliquò in tenebras ignotus unà cum tuis malis. Et tu abi cum tuo uitio,morbo laborans immedicabili ac pernicioſo,occultans inuidiam ac ſuperſtitionem, ueritus ceu pulſum quendam exhibere his qui monere poſſunt,ac mederi. At priſci illi mortales ægrotos palàm curabant. eo-

Veteres palàm ægrotos curabant.

B rum unuſquiſque ſi quid habuiſſet conducibile, quod uel ipſe ægrotans,uel alterum curans comperiſſet,conſulebat ei cui opus erat. Atque ita ferunt artem experimentis natam,in maius auctam eſſe. Verùm illud etiā oportebat, morbidam uitam,animiq; morbos omnibus retegere,ut qui tetigiſſet,& affectus perſpexiſſet,poſſet dicere:Iraſceris,hoc caueto:zelotypus es, hoc facito: amas,& ego quondam amaui,uerùm pœnituit. Nunc contrà negant,occultant,contrahunt,alteq; in ſemetipſis animi peſtem recondunt. Iam ſi bonis præcipis ut lateant,& ignorentur, dicis igitur Epaminondæ, Ne fueris dux exercitus:Lycurgo,ne leges condideris: Thraſybulo,ne peremeris tyrānos:

C Pythagoræ,ne doceto:Socrati,ne diſputato:ac tibiipſi in primis Epicure,ne quid ſcribas amicis quos habes in Aſia, néue communices cū his qui ab Aegypto profecti te uiſunt,ne Lampſacenis ephebis ſtipatus incedas,ne paſſim emittas libros,omnibus uiris ac mulieribus ſapientiā tuam oſtentās,ne quid ordines de ſepultura. Quorſum enim pertinent menſæ communes? Quorſum ſtudioſorum & formoſorum conuentus? Quorſum tot uerſuum millia ad Metrodorum,ad Ariſtobolum,ad Chæredemum ſcripta, accurateq; compoſita,ut ne defuncti quidē ignoti ſint? an ut uirtuti præſcribas obliterationem,ocium arti,ſilentium philoſophiæ, obliuionem beneficentiæ? Quòd ſi

D uelut è conuiuio lumen,ſic è uita tollis cognitionem,quò neſciantur omnia ex uoluptate & ad uoluptatem facere,nemo ſciat te uixiſſe. Prorſum igitur ſi quis cum iucundo ſcorto ſit uitam acturus,ſi cum Leontio cōſuetudinem habiturus,ſi formoſam amplexurus,ſi ſummum bonum in carnis titillatione poſiturus,hæc extremas deſiderāt tenebras,hæc noctem, ad hæc obliuionem & ignorationem præcipe. Sed ſi quis in naturalibus Deum lauder, eiuſq; iuſtitiam ac prouidentiam:in moralibus autem legem,benignitatem, & rerum adminiſtrationem:in adminiſtratione uerò honeſtum, nō utilitatem:cur debeat huius latêre uita? An ne quem erudiat,ne quem ad uirtutis imitationem

E excitet,ne cui ſit exemplo ad honeſtatē? Si Themiſtocles ignotus fuiſſet Athenienſibus,Græcia non expuliſſet Xerxen:ſi Romanis Camillus, non eſſet ciuitas Romana:ſi Dioni Plato,nō fuiſſet liberata Sicilia. Verùm quemadmodum lumen in cauſa eſt ut non ſolùm alii aliis conſpicui ſimus, uerùm etiam utiles:ita notitia non gloriam modò,uerùm exercitationem parit uirtutis. Epaminondas igitur ad quadrageſimum uſque annum ignotus, nihil profuit Thebanis:deinde præfectus rebus gerēdis,& imperium nactus,rempublicam extinctam reſtituit,Græciam ſeruitute liberauit,uirtutem in gloria uelut in luce,ſuo tempore non ocioſam præſtans. Refulgeſcit enim quū res

& usus postularit,ubi uelut æs generosum,tempore perspicuum redditũ,de- F
clarauit animum,non secus atque domum, uelut inquit Sophocles. Quin-
etiam hominis ingenium ceu cariem & senium in ocio contrahit, propter
Vita sedentaria in ocio semota,marcorem conciliat. obscuritatẽ. At muta quies, uitaq; sedentaria in ocio semota, non corporibus
modò,uerumetiam animis marcorem conciliat: non secus atq; aquæ laten-
tes,propterea quòd umbra sint opacæ,torpeantq;, neque profluant, putre-
scunt. Itidem eorum qui in ocio degunt,uita,si quid habeat usui futurum,ta-
men quia non promanat ad alios,nullo inde bibente,corrumpitur & conse-
Nox iners. nescit uis illa natiua. An non uides instante nocte cũm corpora inerti torpo-
re occupari, tum animos pigra quadam inertia segnescere, contractamq; & G
coarctatam in sese rationem,uelut ignem penè extinctum,ob inertiã ac mœ-
rorem,aliquantisper cum dissipatis imaginibus luctari, quantula sit hominis
uita,tacitè significantem? Ar simul atq; sol emergens fulgurantia submouit
somnia,ac uelut in unum commiscens,reuexit atque excitauit sua luce actus
E poeta quopiam. & cogitationes omnium,quemadmodum inquit Democritus, nouo in die
uersantes homines, mutua inter ipsos alacritate, ueluti subita renouatione
denuo creati,alius aliunde surgũt ad opera. Ego sanè sic existimo, hoc ipsum
quòd uiuimus,quòd omnino nascimur, quòd in hominum genus adsciri su
mus,in hoc à Deo donatum esse, ut innotescar. Latet autẽ & incognitus est H
in turba uniuersi,dumq; per minuta sparsim mouetur. Verùm ubi se ipse col-
legerit,sumpseritq; magnitudinem,tum elucescit,fitq; ex ignoto manifestus,
ex obscuro cõspicuus. Neq; enim cognitio uia est ad essentiam,quemadmo-
dum dicunt nonnulli,sed essentia potius ad cognitionem. Neque enim ille
producit aut gignit omnia quæ nascũtur,sed ostendit. Quemadmodum nec
corruptio est sublario ad non esse,sed magis abductio rei dissolutæ ad obscu-
ritatem. Vnde qui solem Apollinem esse credunt, ex maiorum ac priscorum
mysteriis Delium ac Pythium eundem cognominant. Cæterùm eum qui di-
ἅιδης. uersæ partis est dominus,siue Deus is est,siue dæmon,Aden, id est Orcum ap I
Orcus. pellant,quòd mortui in locũ tenebrosum & obscurũ demigremus, ad densæ
noctis somnicq; inertis regem. Opinor autem à ueteribus hominem quoque
φώς. simili de causa dictum esse phota,nimirum à luce,propterea quòd omnibus
uehemens quædam insita sit cupiditas & cognoscendi,& innotescendi. Sunt
autem & philosophi nonnulli,qui ipsam animi substantiam lumen esse pu-
tent,cum aliis adducti coniecturis,tum hac potissimùm,quòd nihil omnium
æquè refugit & odit,atque ignorantiam:& quicquid luce uacat, id refugit,
eoq; perturbatur,quòd tenebræ illi suspectæ terrorem incutiant. Contrà lux
usqueadeò est iucunda & amabilis,ut nihil eorum quæ natura uoluptatẽ ad- K
ferunt, absque luce cupiat in tenebris: uerùm ea uoluptatem omnem,omne
studium,quacunq; re frui uelis, ceu nouum condimentum admixtũ exhila-
rat & edulcat humanitate. At qui hominem cõiicit in ignorationẽ,& obscu-
ritatem,ac tenebris obtegit,uitamq; quasi sepelit,is uidetur hoc ipsum graui-
ter ferre,quòd nascimur,& eò reuocare nos, ut non simus. Et tamen aiunt
gloriæ essentiæq; locum sedem esse piorum, quibus splendet solis uigor, de-
E poeta quopiam. inde noctem infernè in pratis roseo colore purpurantibus, quibus intonsa
uernant omnia,& procerarũ arborũ floribus amœnus conuestitur campus,

tum

A tum amnes quidam fletus ignari ac lenes eum perfluunt, ipſi tranſigunt iucundè tempus colloquiis & commemoratione rerũ præteritarũ ac præſentium, accerſentes ſeſe mutuò, & inter ſe conſuetudinẽ uitæ agitantes. Porrò tertia uia, eorum eſt qui impiè uixerunt & iniuſtè, animas in obſcurum locũ & barathrũ quoddã præcipitans, unde immenſas ructant tenebras languida noctis obſcuræ flumina, quę recipiunt & ignoratione atq; obliuione tegunt eos qui puniuntur. Neq; enim uultures ſemper arrodunt hepar ſontiũ in terra iacentiũ: nam aut exuſtum eſt, aut cõputruit. Neq; grauiũ quorundã onerum geſtatio affligit conficitq; corpus eorũ qui puniũtur: neq; enim iam car-
B nes aut oſſa cohærent neruis. Nullæ ſunt corporis reliquiæ, corporũ uita defunctis, cruciatuũ eorum capaces, qui ſpeciem ſibi reſpondentẽ requirũt: ſed una profectò ratio puniẽdi eos qui malè uixerũt, nempe obſcuritas & ignoratio, & modis omnibus abolitio, tollens in triſtem amnem, eq; lethe, id eſt obliuione præcipitans in abyſſum ac uaſtum pelagus, uidelicet ignauiam & ocium, quod ſuo fluctu ignorationem & obſcuritatem ſecum trahit. Ἀλήθ. ἄβυσσ.

PLVTARCHI CHAERONEI COMMENTARIVS, IN QVO QVAERIT, NVM IMPROBI-
C TAS SVFFICIAT AD INFELICITATEM,

Ottomaro Luſcinio interprete.

MANENT corpus hoc noſtrum (ut author eſt Euripides,) & planè comprobauit rei euentus) ceu dotis nomine certa quædam acceſſio, momentanea minimeq; ſtabilita bona, quæ illi inſtar opum Tantali, non multos cineres, ſed mare & rogum quendam regium penetranti, ambuſto, anhelo, pauido, marinoq; ſudore madenti propoſita ſunt, ita tamẽ, ut iis præ negocio frui nõ
D poſſit. Rectè igitur Sicyonius ille equorum altor ſapere uiſus eſt, quòd Achiuorum regi ex equis curſoribus fœminam dono dederit, ne ad celſa Troiæ mœnia illum ſequeretur, quin magis domi ſuæ manẽdo, ſeſe oblectaret, dum opibus inexhauſtis, dulciq; ocio totus incumberet. At noſtra hac tempeſtate qui ſtrenui ac indolentes habentur, diuerſo quodam ſtudio, ne uocati quidẽ ipſi ſeſe urgẽt, & aulæ principis inſinuant, militiæ illius ac cuſtodiæ ærumnis ſcatenti colla ſubmittentes, quò equum aliquem bullámue, aut aliud huiuſmodi quippiam felicitatis aſſequãtur. Illius etiam uxor in luctu iam olim relicta erat, Phylace, domúſque ſemiperfecta ſimul deſerta, dum ipſe attritus, ac
E probris affectus, in perniciem adduceretur ab iis in quos ſpem omnem collocauerat. Atque ut maximè aliquis aſſequatur ea quæ expedit, agitatus tamen & defatigatus fortunæ ludibrio, ad fugam tandem adornatur, illóſque uerè beatos prædicat, qui ignobiles in tuto uitam agunt. Rurſus illi hunc ſuſpiciunt, felicem æſtimantes, quòd ſibi uideant prælatum. Itaque quis neſciat mortaleis omnes ita improbitate ac malitia inuolutos, ut ſi deſint inſtrumenta & operarii, abũdè magnus artifex infelicitatis ſit peruerſitas? Iam alii tyranni dum efferato animo ſtudẽt quos cruciarint infelices reddere, carnifices in id alunt negocii & tortores, cauteria atq; alia id genus tormenta ſa- De Proteſilao loquitur, qui in primo conflictu Troiani belli occubuit

bricant. Atqui improbitas nullis machinis, nulloq; apparatu, sed sola præsen- F
tia animum atque adeò totum hominem labefactat ac deiicit, denique mœ-
rore, luctu, angore, & pœnitudine prorsus implet: hoc nimirum argumento,
quòd uideas complures dum magno cruciatu conscinduntur, silere tamen,
alios toleraſſe flagella, pleroſque à tyrannis aut heris tortos uocem non emi-
ſiſſe, eò quòd anima ratione occlusa, sonitum nō aliter quàm manu quadam
compreſſerit ac detinuerit. Cæterùm animo quáquam imperes quietem, aut
in luctu iubeas conticere, non tamen hunc à metu miseriæ ullis persuasioni-
bus retrahas, aut certè lenias, ut anxius ex pœnitudine non uociferet, capil-
los corripiat, ac pulset membra. Ita est improbitas ferro aut igni quocunque G
uiolentior. Vrbibus præterea sicubi decretum est impendia facere in templa
aut coloſſos, artificum certamen de sumptu & opera audiunt, tum curatis ex
præscripto rationibus, & rei extruendæ figuris, eum deligunt opificem, qui
minore impensa melius absoluit atque celerius. Agè igitur liceat nobis quo-
que ad eum modum impēdia in hominem uitamq; infelicem proponere. Et
ut diuersi accedant artifices, fortuna & improbitas, prior ille apparatu uario
machinisq; sumptuosis instructus ad uitam infelicem & miserabilem fabricā-
dam, latrocinia quædam & bella, cruētas tyrannorū cædes, marinas tempe-
states, quid dicam? & fulmen è cœlo quoq; detrahat: ad hæc uenena commi- H
sceat, gladiū porrigat, sycophantas, alienorum militum fæcē uniuersam con-
uehat, febrium incendia suscitet, pulset natos, & extruat carceres. Quáquam
bona pars ex hisce rebus ad improbitatē magis quàm ad fortunam pertinere
uideatur. Sed esto sanè, cuncta sibi uendicet fortuna: at ex aduerso consistens
improbitas, nuda prorsus, nulliusq; rei, earum quæ extraria sunt homini, indi-
ga, fortunam interroget: Qua ratione hominem tu reddes deiectum & mise-
rum? Inopiam minaris? Atqui irridet te Metrocles, qui dum in doliis hyema-
ret, & in delubrorum uestibulis æstates ageret, Persarum regem qui in Baby
lone hybernis mensibus tum erat, & propè Mediam metebat, in certamē ob I
felicitatem uocabat. Seruitutē affers, & uincula, tum uenditionem? Despicit
te Diogenes, qui à latronibus uenūdatus exclamauit, Num quis uellet eme-
re dominum. Poculis cicutam commisces? At nunquid Socrati illam prægu-
stasti? qui comis, placidus ac intrepidus, colore ac uestitu nihil mutatus, mirū
quàm facilè uenenum hausit. At ignem nondum oblatum, tibi Decius Ro-
mani dux exercitus iam olim præripuit, quando in conflictu bellico legioni-
bus imperās, Saturno sese pro imperio litauit ex uoto. Apud Indos præterea
mulieres castę, & maritorum amantissimæ, circa rogum uita defuncti contē-
dunt, & inter se pugnam ineunt: ex his quæ superat, simul cum marito igni K
traditur, reliquæ conflagrantem beatam canunt. Proinde sapientum illic ne-
mo eximius longeq; felicissimus habetur, qui nō uiuus, corporis uiribus ani-
miq; etiamnū sanus & integer, in igne à corpore animā deponat, purusq; de-
cedat è carne mortali, flamma repurgatus. Sed à re familiari pręclara, domoq;
ac mēsa sumptus nō mediocris, ad lacernas, perā, & mēdicitatē diurni uictus
adiges? Atqui fuerūt hæc felicitatis auspicia Diogeni, libertatis & glorię Cra-
teti. Tolles autē in crucē, aut palo trāsfiges? Verùm quæ cura Theodorū so-
licitat, ut subter humū cōditus putrescere malit, quàm ad auram? Apud Scy-
thas

A thas ea felicitatis eſt portio,ut ſepulchrum contingat. Cæterùm Hyrcanotũ canes,& Bactrianorum uolucres, ex legum quodã præſcripto mortuos uorant,quò finem beatum ſortiantur. Sunt igitur quos prædicta hæc infelices reddunt,fatemur,ſed ignauos iſtos,effœminatos,improuidos,& nullo rerum uſu exercitatos,quippe qui nullis ad ueram gloriã ſtimulis aguntur,ſed ſtultam illam mordicus ſuam,atque adeò prorſus uanam retinent. Vnde perſuaſum habeamus oportet,fortunam non niſi improbitatis præſidio infelicitatis eſſe effectricem. Perinde enim atque trama cinere & aceto madentia oſſa ſecantur,& ebur zytho liqueſcens,& ad omnem ductum ſequax flectitur,ac
B formas diuerſas ſuſcipit,alioqui contumax: ita fortuna in molliculum & indulgentiorem ex improbitate effectum fortè incidens, excauat planè hominem ac uulnerat. Et quemadmodum externus alieno cœtui ſe immiſcẽs,etiã ſi innoxius ſit,& nemini iniurius,tamen uulneratus quamprimum perit, nimirum quia ſuo in eam calamitatem tractus fuit affectu:ita cuius animo perniciem fortuna uidetur allatura,ſubtercutaneũ in ſeſe ulcus ac peculiare malum circunferat neceſſe eſt,ut aduẽtitia extrorſum,miſeriam & dolorem efficiant. Poſtremò finge malignitatem in parienda infelicitate,fortunæ adminiculis maximopere egere:unde fit obſecro, ut aſperum pelagus tempeſtati-
C bus ſæuiens ac fluctibus,non dirimit in montium decliuis ſolitudines,ubi itinera latronum patent inſidiis? Aut qua ratione nimbi grandine uaſtãt agros ac ſegetes,quum nulla fortuna Meletũ,Anytum & Callixenũ, immò & calumniæ authorem aliquando deiiciat opibus,aut arceat magiſtratu,quò illos reddat infelices? Verùm quid ego de infelicitate loquor? quandò propenſior eſt illa etiam in iſtorum uota, quòd affatim accumulet opibus, ita ut affluant quoq;, & in terris hæreditates adeãt, dum hæc maria penetrarit,ac præſtò iis fuerit præſenti ope,modò blanda leniendis affectibus, mox animo inflammans,iã concutiens ſuperſtitionibus,poſtremò etiã ex oculis ipſos ſubducẽs.

Fortuna intra probis propitia.

D

PLVTARCHI CHAERONEI DE AMORE NATVRALI PARENTVM ERGA PROLES,

G. Longolio interprete.

E QVOD Græci aliquando ad iudices extraneos appellauere,& peregrina iudicia tentare cœpere,in cauſa fuit diffidẽtia,qua mutuam fidem non colebant, ſed alienæ iuſtitiæ adminiſtratione,ueluti re neceſſaria, & apud eos tamen non creſcente, ſibi opus eſſe arbitrabantur. Num uerò ſic & in quæſtionibus quibuſdam,de quibus ambiguè diſſeri poteſt, philoſophi nonnulli ad eorum animalium quæ rationis nihil habent, naturam tanquam ad extraneam aliquam ciuitatem prouocauerint, quò iudicium eorum ſubeant & experiantur, qnorum affectus & mores neque etiamnũ corrupti cõtaminatiq; exiſtunt? An uerò hæc eſt uitioſæ hominum naturæ familiaris accuſatio,qua de rebus perneceſſariis & maximis cum ambigimus, in equis, canibus,auibus,quomodo nubendum ſit,quæ ſit generandi, quæ educandi ratio,exquirimus? Quaſi nullum propè ſit in natura noſtra eius rei ſignum &

Recitat illorum opinionẽ & argumenta qui maiorẽ in brutis q̃ hominibus rationem collocant.

indicium, per uoluptatem & præuaricationé naturæ officiis & primordiis in F
nobis confusis conturbatisq; sed ad bestiarum mores & affectiones nos ap-
pellare, atque hæc in testimonium uitæ citare oporteat. Illarum enim naturã
synceram esse aiunt, & nulla commixtione labefactatã, sed quæ simplicem il-
lam proprietatem conseruet. Contrà, hominum natura, rationis consuetudi-
nisq; facultatibus turbatis, sicut oleum ab unguentariis commixtum, in mul-
tiplicia dogmata iudiciaq; undique coacta confunditur: unde planè uariam
& unicuique suam existere, nec communem proprietatem facilè custodiri
potuisse. At uerò magnopere admirandum non est, animalia quæ ratione ca
rere natura uoluit, accuratius per omnia ductum eius, quàm ea quæ ratione G
utuntur, sequi. Atqui & terra nascentia id ipsum amplius atque ista, obseruãt.
Nam quum neque mente quicquam concipiant, nec appetitione agitentur:
illarum tantùm rerum desiderio, quod natura illis insitum est, adficiuntur: &
tanquã carcere coërcita, in eo manent & continentur, neque aliò quàm quò
natura iubet, diuertũt. At bestiis, quibus neque rationis multum, neque man-
suetudinis ac libertatis amor admodum magnus est, sed impetus cum ratio-
ne pugnantes, appetitionésque sequentes errant, lateq; uagantur: plurimum
tamen à naturæ cursu non ita longè abscedunt: non aliter ac anchora firma-
ta nauis, iactatur quidem illa, sed non abripitur in altum: & iumenta quæ fre H
no & habenis reguntur, à recta uia non discedunt. At in hominibus domina
imperatrixq; nostra ratio, iam has, iam illas excursiones & nouas machina-
tiones meditatur. Hinc est cur nullum apertum uestigium naturæ imprimat,
nihil firmum fixumq; in ea relinquat. Suspice quæso brutorũ nuptias, quàm
omnia naturæ ordine in iis succedant. Primò nullas cœlibatus & tardioris
matrimonii leges nouere, quas tamen Lycurgi Solonisq; populares uerent-
tur: neque quicquam damni & infamiæ nomini suo, si sterilitatis damnẽtur,
metuunt. trium liberorum autem ius, quod apud Romanos honorarium est,
planè nihil curant. Coniunguntur autem, & gignendo fœtui operam dant, I
non ut hæredes relinquãt, uerùm ut ipsis hæredum officium obire liceat. Iam
uerò masculus de congressu non quouis tempore fœminam solicitat. non
enim uoluptas illis, sed generis liberorumq; propagatio finis est. Qua de cau-
sa certa anni tempestate, qua genitabilis aura spirat, commodúmque gene-
rando temperamentum existit, placidè & ueluti manu ducta fœmina, suaui
corporis redolentia, peculiari nitore conspicua, rore herbísque puris plena,
ad masculum properat. mox ubi plenam sese factam grauidámque persen-
serit, decenter sanè digreditur, quáque potest diligentia de partu & salute fœ
tus cogitat. Profectò non potest satis dignè explicari, quàm ab insito illo na- K
turæ amore in prouidendo, sustinendo, abstinendóque, multa rectè procu-
rentur. Omnes nos apiculam & industriam & prudentem appellamus: &
cum flauum mel ab illa conficitur, adulamur illi, quò dulcedinis uoluptate
aliquando nos titillari contingat: at aliorum in pariendo educandóque pru-
dentiam atque calliditatem quis est qui miratione dignam ducat? Alcyo-
nem fac quæso contemplere: cum grauiditatem allatam sibi senserit, piscicu-
li marini, quem Belonam Græci uocant, spinas in nidi structuram colligit:
has autem tanto artificio inter se connectit & cogit, ut neque ferro, neque

saxis

A saxis cubile istud pertundi queat. Nidi forma circunquaque rotunda, instar piscatoriæ nassæ in longum exædificatur. Ipsa uerò, cum spinarum compositio satis densa confarctáque extiterit, in mare sensim nidum demittit, quò cognoscar num sartus tectúsque satis sit, & necubi fatiscat, explorer. At uerò ipsum nidi osculum omnem admirationem superat. Etenim hoc adeò appositè ad corporis magnitudinem sui seruata proportione fingit, ut neq; aliud animal qualecunque, quanuis etiam Alcyone pressius pusillúmque magis sit, subintrare possit: ne dicam interim, quòd ne minimum quidem maris, ut quidam tradidere, influere in illud queat. Musteli marini niuum animal etiã
B intra se ipsi pariunt, atque de uentre suo, cum uolunt, in pastum catulos excurrere patiuntur: rursus cum uisum fuerit, in uentrem reuocatos claudunt, & ueluti in nidulo fouent. Vrsus, bestia certè ferocissima & immanissima fœtum informẽ planè, & articulamentis membrorum nullis conspicuum edit: attamen lingua sua tanquam dolabra membranis quibus inuoluitur, conformatis, non genuisse tantùm catulos, sed & opificis more finxisse uidetur. Apud Homerum nerò Leo

Cum catulos ducens teneros stabula alta peragrat,
Occurritq; aliquis uenator, protinus ille
C Horrida conspiciens oculorum tegmina claudit:

nunquid tibi similis illi qui pro catulis se ipse uenatoribus tanquam hostibus deuouere tendit, uidetur? Vis uno dicam uerbo? animantia quæ meticulosa sunt, hæc naturalis amor confidentiæ plena: quæ pigra & ignaua, laboris auidissima: quæ gulosa, ea parcitate insignia facit: quemadmodum Homerica auis pullis suis

Ore ferens escam, qua se fraudanerat ipsa:

sua fame paruulos natos pascit, & nutrimentum quod nentri suo destinauerat, ore rerinet, ne eo in uentrem delapso, in obliuionem ipsa adducatur.

D Vtq; canis circum catulos cum currit, & inde

Ignoto allatrans homini fera prælia tentat,

profectò quoniam fœtui suo metuit, ueluti nouum animum capit & aduocat. Perdicum autem industriam quis ignorat? Nam cum pullis suis ab aucupe insidias strui animaduertunt, illos quidem auolare, & fuga salutem sibi quærere sinunt: se uerò ad aucupis pedes prouoluentes, molitiones eius ueluti expectare uidentur. mox cum auceps manibus comprehendere illas parat, elabuntur, paululúmque procurrentes, rursum subsistunt, & nouam spem confestim illi ostendunt: atque in hunc modum rergiuersantes, peri-
E culis pro pullorum suorum salute se exponunt, donec hostem satis longè à nido abductum, secnras se suósque esse posse arbitrentur. Quid uerò gallinæ, quas obuersari nostris oculis quotidie domi conspicamur, quanta cura & sedulitate pullos custodiũt & gubernant? aliis alas, quas subeant, remittunt: aliis dorsum, ut scandant, reclinant: neque ulla pars corporis est, qua non fouere illos, si possent, cupiunt: neque id sine gaudio & alacritate, quod & uocis sono testari uidentur. Serpentes uerò & angues, cum de se agitur, sibiq; solis metuunt, fugiũt tum quidem. si uerò pullorum agmini ab iis periculum uerẽtur, uindicare illud ab iniuria nituntur, & suprà quàm ui-

res patiuntur, sæpe dimicant. Hanc tantam in fœtibus curandis diligentiam F
si à natura gallinis, canibus, ursis insitam credimus: an non igitur pudorem
uulnúsque animo nostro incusserit, cum illorum cogitatione intuemur &
perspicimus exempla, quæ naturam tanquam ducem sequuntur? Quæ uerò
ueluti stupida affectibus non tanguntur, ea ipsa naturam cõuitio, quo genus
humanum solum incusant, uidelicet quòd neq; frustrà amare, neq; comple-
cti suos sine mercede & commodo didicit, uerberare uidentur. Nam in spe-
ctaculo qui ita loquitur, laudari solet:

Mercede charum hominis hominem quiuis habet:

sic pater filium, mater infantes, filii parentes, sed secundum Epicurum, dili- G
gunt. At si rationis compotes bestias ponas, in eorúmque theatro, ad quod
equos, boues, canes, auésque conuocaueris, sententias illorum recites & de-
scribas: profectò facilè cognosces, neque precio aliquo catulos canes, neque
pullos suos cum equis aues, sed gratis planè & sine mercede diligere, & na-
turali amore charos habere. Porrò nihil quicquam est quod de istorum af-
Confutatio. fectibus uerius rectiúsque dici possit. Turpe hercle iudicandum est in gene-
ratione, in partu, in partus doloribus, in educatione brutorum animantium
naturam & beneuolentiam citare: ab hominibus uerò pignora, mercedes,
arrhas tanquam debita actionibus, in similibus exigere. Verùm ut à ueri- H
tate hæc oratio aliena est, ita quoque indigna quam quis audiat. Etenim na-
tura ut in syluestribus arboribus, ceu labruscis, caprificis, oleastris, rudimen-
ta quædam cultiorum fructuum, sed cruda planè & imperfecta esse uoluit:
ad hunc modum propẽsum erga fœtus amorem in brutis neque absolutum,
neque ad iustitiam sufficientem, neque necessitatis terminos prætergredien-
A præstantia hominis. tem creauit. Hominem autem animal ratione ornatum, & ciuile, ad iusti-
tiam legis edidit: hunc Deos colere, ciuitates constituere, beneuolentiam
exercere iussit. Quare generosi planè & honesti fructiferíque seminii is par-
ticeps, in natorum sedulitate, officiis, charitate, gratiam naturæ refert, & pri- I
mis illis principiis, quæ in corporum constitutione apparent, inhæret, at-
A naturæ pru dentia in fa brica instru mentorũ quæ generationi & educationi seruiunt. que ea per omnia sequitur. Natura enim amore erga liberos eximiè flagrans,
usquequaque absoluta est, nihil quod deficiat, nihil quod auferri tanquam
inutile possit, obtinet, nihil (ut Erasistratus ait) uacillans, & nunc huc nunc
illuc se inclinans habet. Nam quæ ad generationem illi collata sunt, non satis
dignè exprimi possunt. Neque etiam ad decorum spectare uidebitur, si quis
illa suis nominibus, quæ accuratè dici nequeunt, efferre conetur. Partium au-
tem quæ ad generationem & partionem spectant, constitutionẽ, quas natura
abdi & occultari uoluit, animo malim quàm uerbis cognosci. Satis sit, si la- K
ctis ratione officináque hic explicata, quanta cura & prouidentia natura illa
Descriptio mammarum, adeoq; ipsius lactis officinæ, accurata & elegans. fabricata sit, exploremus. Sanguis igitur, qui præter usum in mulieribus su-
perest, propterea quòd spiritus exigui eusq; obscuri particeps est, in corpore
iactatur, & redundantia sua non mediocriter illud grauat. Qua de causa suo
tempore statis menstruis dierum circuitionibus certos per canales & riuos,
quos naturæ diligentia aperuit, profluit & effunditur. ita reliquum corpus
& leuius & purgatius redditur: Verum autem, ueluti terram aratro ad sa-
tionem seminumq; suo tempore appetẽtiam, excitat. postquam autem geni-

tale

A tale ſemen excepit,ſtatim uelut radicibus iactis contrahit ſeſe & obuoluitur. Ipſe autem umbilicus primùm in utero,ut ait Democritus,anchoræ modo, ne agitetur iactetúrque,formatur. Etenim ſtabilimẽtum quoddam & ueluti ramus fructui qui nunc creſcit & expectatur,exiſtit. hîc natura canales illos mẽſtruos,quibus purgare ſe ſolet corpus,claudit,& quicquid ſanguinis per eos iam fertur,arripiens,ad fœtus iam conſtituti & formati alimentum conuertit,donec ſtato dierum numero,quo utero geritur,expleto,alio nutrimẽto indigere pergat. Sanguis igitur quouis hortulano,& riuorum ducendorum artifice curioſior, ex alia in aliam partem profluens ſe reducit,& ueluti
B ſubterraneos quoſdam meatus & fontes riuulis fluentibus præparans, non pigrè & inſuauiter ab his excipiendum ſe tradit: ſed blando ſpiritus calore molliter muliebritérque in fontibus coquitur,& in aliam qualitatem commutatur. Eiuſcemodi enim ubera inſitam facultatem temperamentúmque ſortita ſunt. Lactis autem ſcaturigines & canales ita conſtituti ſunt, ut confarctim illud profluat. Nam per carnem riuulis infinitis plenam, ſenſim natura iſtud in cella promptuaria placida & grata admodum,quoties puſionis
* ori ut iſtinc hauriat admouetur, collocauit. Verùm enimuero hiſce omnibus inſtrumentis,iſta fabrica,iſtis ſtudiis & prouidentia quid erat opus, cur
C excogitata ſunt,ſi natura matribus mirificum erga proles amorem curationémque non inſeuiſſet?

Haud quicquam miſerum magis,ærumnoſius atque
Eſt homine in terris quæ ſpirant,quæq; uagantur.

Hoc qui de recèns nato infantulo dixerit, mendacii conuinci non poteſt. Nihil enim uſque adeò imperfectum, indigum, nudum, informe, abiectum exiſtit,quod cum hoc,modò illum mox à partu editum conſpicias, conferri poſſit. Huic propemodum ſoli natura puram, qua in lucẽ ingreditur, uiam non præparauit:ſed ſanguine tabóque defœdatus,iugulatóque magis quàm
D nato ſimilis,à nullis tractatur,erigitur,oſculatur, & adſumitur, quàm quos natura ad amorem illins uolentes adigit. Hac de cauſa cum ubera mamillaſque ſub uentrem natura brutis demiſit, ſolis mulieribus in ſuperiori corporis parte,nimirum in pectore,illæ collocatæ ſunt:quò expeditius & oſculari & amplecti liberos poſſint.quaſi hac ratione indicare & oſtendere uoluerit,pariendi educandíque finem non nllam utilitatem, ſed ſolùm amotẽ exiſtere. Tu,ſi placet, priſcos homines in mentem reuoca. hi cum primùm in lucem editum contemplarentur infantem, non legis ui, non gratiarum relatione,aut quòd rurſus ab illis præmia nutritionis tanquam debitum ex-
E pectarent,curam ſuſcepere. At quiſquam dixerit difficiles erga partum matres,& iniuriarum memores futuras,cum tot periculorum ærumnarúmque miſerias in memoriam reuocant:

Cum labor atque dolor partus,& acuta & amara
Tela graues feriunt uteros,cúmque Ilithyiæ
Iunonis natæ accurrunt mala multa ferentes.

Hæc non Homerum,ſed Homericam aliquam poetriam, quæ doloris acuti amaríque intra uiſcera dũ pareret, cógreſſum ſenſerit, mulierculæ ſcripſiſſe dicunt. At natura amorem inſitum flectit & ductitat. Nam quanuis adhuc

doloribus ardeat, conficiatur, differatur: haud tamen negligit neque fugit F
infantulum, sed ad illum se conuertens, arridet huic, hunc brachiis complectitur, huic oscula figit: neque tamen ullum uoluptatis fructum aut commodum ex ea re capere uidetur: uerùm ærumnis & calamitatibus plena, fasciis inuolutum & in cunis positum fouet ac reficit. Præterea laboribus ex labore ortis, de nocte in diem progrediens, quid quæso lucrifacit? quæ iam herclè illi præmia? quæ commoda? quid aliud ab his olim, quàm nunc etiam sperare potest? maximè quum spes ut lõgæ sunt, ita & incertæ. Qui uitem æquinoctialibus ueris horis serit & colit, per autumnum uindemiam celebrat. qui fruges terræ circa Pleiadum occasum committit, is cum illæ rursus oriuntur, G
messem facit. Boum, equorum, auiúmque genus cuncta ad usum parata cum peperêre, habent: ast hominis educatio, laboribus plena est: incrementa oppidò quàm tarda sunt: uirtutem adipisci, longi temporis res est: & plerunque patres, priusquam ad frugem perueniant liberi, morte occupantur. Salaminam Themistocle natam non uidit Neocles: non Eurymedónta Cymonis filium Miltiades: non Periclem suum concionantem audiuit Xantippus: non philosophiam profitentem Platonem Ariston. Thucydidis Sophoclísque uictoriæ parentibus suis nunquam cognitæ fuêre: balbutientes fortè & syllabas connectentes audiuere: comessationes, potiones, amores lasciuientium uulgò fuerunt noti. Adeóque id Eueni hoc loco memorabile laudem mereri putandum est: H

En cerne natus sit patri quantus dolor.

Attamen ne ob ista quidem ab officio educationis recedunt, illíque maximè qui liberis minimè mihi opus habere putantur. Quis enim diuites, cum pro natalibus liberorum suorum sacrificia diis facere, gauderéque uiderit, ipsum illud ab iis fieri crediderit, quò aliquando habeant à quibus uicissim nutriátur, sepulchróque mandentur? Certè ridiculum admodum id est. At, inquit, ut hæredes relinquant sibi, diligentiam istam erga filios adhibent. Quasi ue- I
rò nemo qui aliena bona adire cupiat, inueniri possit. Non maris arenæ, non puluis, non auium pennæ tam sunt numerosæ, quàm hæredipetarum immẽsa copia. Danaus, quem patrem quinquaginta filiarum fuisse adserunt, quãquam omnino orbus nullos haberet: non arbitror tamen hunc sine hæredibus, ídque dissimillima longè ratione, decedere potuisse. Nam gratias planè nullas parentibus pro hæreditate filii, utpote quam sibi deberi putãt, agunt, nullum curationis officium illis præstant, nullum honorem deferunt. At eorum qui à familia alieni sunt, in eos qui liberis carent, uoces nónne comicis dicteriis persimiles audis? K

Heus tu, subintrat iam recens, subsellia
Aufer, uora, sorbeto, habet triobolum.

Quare id quod ab Euripide profectum est,

Pecuniæ mortalibus amicos parant,
Potentiáque non leui claros notant:

id profectò non simpliciter pro ueritate dicitur, sed maximè in eos qui sine liberis uiuunt, cõuenit: hos sibi conuiuas expetunt diuites, adulãtur illis præsides, horum causas rhetores soli sine precio gratis agunt. itaque sæpe istos

multis

A multis pridem amicis, multis honoribus honoratos, uel unûs modò puerulus natus, & amicorum numero, & potentiæ gloria ſpoliauit. Quare nullum omnino à liberis potẽtiæ amplitudiníſque commodum expectare licet: ſed quicquid id eſt, quod à filiis ſperamus, natura totum ſibi uendicat: neque minus in feris, quàm in humano genere illa ualet. Attamen & hæc, multáque alia, ab improbitate contra naturam labefactantur: non aliter ac ſubinde inter culta ſemina ſpinæ uepréſque naſcuntur. Tu uerò ab exemplis quorundam, qui ex ſe natos mactauerunt, & ex alto præcipitarunt, hominum mutuum amorem conſtare natura negas. Oedipus quidem abſciſſis uinculis, ſu-
B perciliis cruentis, ædibus eiectus eſt. Hegeſias, cum de morte diſſereret, auditoribus multis, ut ipſi ſibi manus inferrẽt, author fuit. Huiuſmodi infortuniorum uariæ ſunt ſpecies: uerũ omnia hæc, ut & iſta paulò antè dicta, morbi ſunt, & animæ grauiores perturbationes, quæ naturæ legem ſeruare homines prohibent. Atque ipſi quidem ſibi hac in re teſtes ſunt. Nam ſi uel ſcropha porcellum ſuum deuoret, aut canis unguibus catulum ſuum dilaniet: confeſtim animo concidunt, tremunt quoque, & perturbantur: monſtrũ editum putant: deos auerruncatores hoſtiis ſibi placare ſtudent. At quid hac ratione aliud agunt, quàm ut omnibus animantibus erga proles curam
C educandíque ſtudium innatum eſſe demonſtrent? tantum abeſt, ut ea perdere uelint. Verùm enimuero quemadmodum in metallicis fodinis aurum, quanquam luto ſordidum & oblitum, ſuum tamen ſplendorem retinet: ſic in morum affectuúmque uitiis & etroribus, amorem illum erga liberos natura declarat, & in lucem prodire facit. Homines egeſtate oppreſſi, ob eam cauſam liberis educandis operam nullam nauant, quoniã uerentur ne peius quàm conueniat educati, ſeruiles, ignari, omnium artium rudes, rerũ omniũ indigentes euadãt. Nam cum paupertatem malorum extremũ cenſent: hanc non aliter ac grauem & difficilem morbum, liberis tradere reformidant.

Ex porta quo piam.

REVERENDAE MATRI CHARITATI PIRCKHEYMERAE Abbatiſſæ uirginum ſeuerioris diuæ Claræ inſtituti, Nurẽbergæ, Bilibaldus Pirckheymerus frater S.

NOn eò ſolùm mihi chara es, mea chariſſima Charitas, quoniam ſoror germana, eiſdem orta parẽtibus, arctiſſimo naturæ ac ſanguinis uinculo mihi adſtricta es, ſed quòd & præter uitæ inſtitutum, laudabile tibi cum eruditione commercium eſt, bonarúmque diſciplinarum præcipuo teneris deſiderio. Sortita eſt familia noſtra, ultra honores ſanè ac opes, quibus iandiu floruit, præclaram hanc bonitate diuina gloriam, ut longa ſerie, non ſolùm uiris ornata fuerit eruditiſſimis, Chriſtianæq; pietati arctius addictis, ſed & fœminis decorata religioſis, ac impenſe doctis. Nam ut uirile decus, ac uetuſtiora præteream, quid amita noſtra magnæ urbs hæc cultius, doctius aut abſolutius uidit? quam tu indolis felicitate adeò exæquaſſe refers, ut planè ex diſcipula magiſtræ ſpecimen dignoſci queat: ita rurſus exuperas, ut maiori laudi id illi quàm tibi ipſi ceſſiſſe uideatur. Sunt hæc ueræ uirtutis bona, titulis omnibus caducis ſpecioſiora, non in marmore aut ære, ſed monumentis ſempiternæ gloriæ inciſa, opibus longè potiora, honoribus ſplendidiora, ac generis ſtemmate præſtantiora,

reliquis denique cunctis extrarijs fluxis & euanidis rebus firmiora, solidiora ac stabi- F
liora, utpote quæ non solùm homines in hoc mũdano errantes & fluctuantes salo, secu-
rè ac intrepidè, ad summæ felicitatis, immortalitatísq; portum perducere queant, sed &
aduersitatibus humanis, calamitatibúsque cunctis, salubriter mederi ualeant. Prudenter
igitur Stoici Dei munus asserunt, quòd uiuimus: Philosophiæ autem, quòd bene uiuimus.
Nec mirum, quum nil maius aut præstantius à Deo hominibus datum sit. Non de captio-
sa illa, & cauillatrice loquor, quæ nil aut parum ad bene beatéque uiuendum conferre
sed de ea, quæ, ut Cicero ait, animis medetur, inanes solicitudines detrahit, cupiditatibus
liberat, timoréque omnes pellit. Ea igitur, suauissima soror, instructi & armati, incom-
moda cuncta, dolores, calamitates ac labores fortiter toleremus, maximè uerò impro- G
borum iniurias magnanimiter feramus (rectè enim quid dicam tenes ac intelligis) siquidẽ
nequeunt scelerati iudicium Dei nec uiui nec mortui effugere. Iupiter etenim, ut poetæ
referunt, tandem expergiscitur, tarditatémque, ut ille ait, supplicij, pœnæ grauitate com-
pensat: quandoquidem impossibile est, periurum & mendacem uirum uim consequi sta-
bilem ac perpetuã: uerùm etsi breui felicitas illi cõtinget, tẽpore tamẽ, ut Demosthenes ait,
defluet. Proinde ut intelligeres, quid de Numinis uindicta tardiore, scelestiorúmq; homi-
num animaduersione lentiore, illi quoque homines, in quibus non spiritus, sed carnis ui-
guit imperium, literis mandauerint, hunc Plutarchi uiri grauissimi ac doctissimi libellũ,
e græco in latinum utcunque uertere, nominíque tuo clarissimo dicare uolui. Cui enim H
potius meum desudaret ingenium? Suscipe igitur munus hoc chartaceum, si rectè coniec-
tor, haud penitus ingratum: uirique gentilis scripta diligentiùs reuolue. Id si feceris, co-
gnosces profectò, priscos illos philosophos haud longè à ueritatis aliquando aberrasse
tramite. Vale soror præstantissima, germanámque communem Claram in literario stu-
dio currentem, benignè adiuua. Inane etenim ac uanum est omne mortale bonum: Nobilis at
uirtus æterna in secula durat. Iterum uale. Ex ædibus nostris, Calendis Iunij, Anno
M. D. XIII.

PLVTARCHI CHAERONEI DE IIS QVI TARDE A NVMINE CORRIPIVNTVR, LIB. I

Bilibaldo Pirckheymero, Patricio ac Senatore Nurẽbergẽsi interprete.

ITALIA Cynie Epicurus quum dixisset, ac priusquam ullum tulisset responsum (quandoquidem iuxta porticus uersabamur extremitatem) oppido se nostro proripiens, è conspectu abiit. Nos uerò tanquam hominis admirati importunitatem, taciti, inuicémque defixi, aliquantisper constitimus: inde rursus ad pristinam reuersi sumus deambulationem. Prior itaque Patrocles: Quin, in- K
quit, si ita uidetur, quæstionem hanc discutiamus, sermonibúsque illatis tanquam eo præsente & non præsente respondeamus. Suscipiẽs uerò Timon, Sed minimè, infit, rectè se habet protectio, si iaculans imminentẽ nescit euitare sagittam. Brasidas etenim, ut cernere licet, cuulsa è corpore hasta, eadem ipsa iaculantem percutiens sustulit. Nos uerò uerbis temerariis ac mendacibus in nos emissis repugnare operæprecium haud est: sat erit si opinionem istam intactam explodamus. Quidnam igitur, inquam, maximè ex dictis suis uos commouit? Nam cõfuse multa, & ullo absque ordine, alterum alteri homo ille

A mo ille inculcans,deblacterauit,ac tãquam ira & conuiciis præceps,in diui-
nam pariter inuectus est prouidentiam. Et Patrocles:Quæ de uindictæ, ait,
malorum tarditate,numinísque cunctatione protulit,mihi admodum mole-
sta uidentur,nuncq; sermonibus illis,quantum ad hanc attinet opinionem,
fermè infans alienúsque sum redditus. Iampridem enim indignabar quum
Euripidem dicentem audirem:Cunctatur:talis etenim numinis est natura.
Siquidem nulla in re,minimè tamen in prauorum animaduersione,segnem
Deũ esse decet,utpote qui in perpetrandis sceleribus minimè tardi seu cun-
ctatores existant, sed uehementi impetu ab affectionibus ac passionibus ad
B iniquitates ferantur. Nam iniuriarum repulsio,quum animi perturbationes
(ut Thucydides inquit)admodum sunt propinquæ,confestim sceleratis de-
linquẽdi uiam obstruit,ac inhibet ne longius malitia procedere ausit:cui nil
adeò opportunum accidere potest,ut iustæ animaduersionis suspẽsio. Spem
etenim reddit imbecillam,ac iniuria affectos humiliat & deprimit,at contrà
flagitiosis audaciã præstat,temeritatémque adauget Præsens uerò uindicta,
& audacibus obuiam ire ausa,simul uenturam compescit iniuriam, paritér-
que læsis maximum præbet solatium. Vnde mihi Biantis dictum recolenti,
sæpius turbatur animus. Nam ad scelestum quendam dixisse fertur, se haud
C uereri,quin aliquando pœnas lueret,etsi ipse amplius superstes non esset.
Quid enim Messeniis antea interfectis, Aristocratis profuit supplicium?
qui quum illos Cypriaco prodidisset bello,supráque niginti inde delituisset
annos, hísque omnibus imperans Arcadibus, tandem deprehensus delicti
pœnas dedit. Neque Orchomenii illi,qui ab Lyciſco proditi, patria, liberis,
& amicis spoliati sunt,ullum tulere solamen. non enim amplius supererant,
quum proditoris corpus,succedenti tempore,multis frangeretur ægritudi-
nibus,adeóque succenderetur,ut idẽtidem pedes abluere,ac flumini immer-
gere cogeretur,iurarétque ac fateretur, hæc illi ob proditionem & iniurias
D accidere. Athenis uerò sceleſtorũ corporũ proiectio, mortuorúmq; effossio,
ne iugulatorum quidem filiorum filiis cerni contigit. Quapropter ineptè
mihi Euripides in sceleris dissuasionem his usus esse uidetur:

Iniuria nos afficere nunc hi adueniunt,
Ne metue,bile ferueant licet atra,
Mortalium nec cæterorum acta improba,
Tacita siquidem,tardante quoque pede
Fortuna corripiet malos in tempore.

Haud enim uerbis aliis,sed illis ipsis flagitiosos ad perpetranda scelera se in-
E uicem hortari ac admonere par est, tanquam nequitia confestim fructum
temporaneum ac certum,pœnam uerò tardam, multáque priuatam fruitio-
ne producat. Quum hæc Patrocles disseruisset,suscipiẽs Olympiacus illi di-
xit: Verè,Patrocles,hæ numinis cunctationes atque moræ,absurdè se habẽt:
quandoquidem tarditas prouidentiæ fidem adimit. Et quia post singula de-
licta sceleratos ultio haud confestim corripit,sed longo pòst tempore ali-
quando plectuntur,infortuniúmque incidunt, calamitatem id, non uindi-
ctam appellantes,nullo afficiuntur commodo. Quanuis enim ob inciden-
tes doleant aduersitates, propter flagitia tamen commissa haud pœnitent.

Quemadmodum enim pœna quæ protinus errorem peccatúmque ſubſequitur, uerberibus flagríſque homines coercet, ad officiúmque reducit, tormenta uerò, terrores ac ſtrepitus poſtea & temporis interuallo incidentes, alterius cuiuſdam rei potius, quàm emẽdationis cauſa inferri uidentur, quãdoquidem abſque inſtructione triſtitiam afferre ſolent: ita malitia, ni ob ſingula delicta & facinora è ueſtigio uapulet ac plectatur, inhibeatúrque ne ultrà progredi auſit, uix erga Deum ſe humiliat, formidat, ſaniorem induit mentem, tanquam iuſtitia diuina, res paſſionéſque humanas tempore debito haud curet. Secura uerò, tardipedâque illa, iuxtà Euripidem, ac tanquam fortuitò impiis incidens uindicta, ſpontéque potius quàm diuina eueniens prouidentia, errorem immenſum, confuſionémque intolerandam in ſe continere uidetur: ita ut haud cernere ualeam, quid utilitatis inde poſſit euenire, ſi ſcelerati tardè in molares, ut aiunt, incidant deorum, præcipuè quum flagitiorum hoc pacto ſupplicium obſcuretur, ſceleris uerò timor reddatur exilis. Hæc quum me coram ab his dicta eſſent: nunquid, Timon inquit, Colophonio huic rationibus perſuadeam, dubióque iſto liberem, an prius in his ipſum decertare ſinam? Sed cur, reſpondi ego, aquam tertiò inferre neceſſe eſt, ſermonéſque inundare, ſi neque prima diſſoluere, ne dicam effugere ſeu declinare poterit, argumenta? Idcirco ſub initium, uelut à Lare inchoantes, quid de paterna numinis ueneratione in Academia philoſophi qui ſibi aliquid de his dicere uiſi ſunt, ſenſere, ſummis delibemus labiis. Facilius etenim eſt, muſicæ rudes de muſica, ſeu inexpertos de re diſſerere militari, quàm nos, quum ſimus homines, diuina dæmoniáque rectè conſiderare opera, tanquam artis expertes, artificis intelligentiam, opinione ſolùm & mentis conceptu temere fortuitóque iudicantes. Quemadmodum enim imperitus, medici conſiderationem, cur ægrum non pridem, ſed poſtea inciderit, ſiue heri, non hodie lauerit, coniicere haud poteſt: ita & de Deo firmum quid certúmue aſſerere, hominis eſt officium minimè, præter hoc ſolum, quòd ipſe tempus optimè nouit, quo malitiæ medicinã adhiberi conueniat, ac tanquam pharmacum unicuique præbeat ſupplicium: quanuis non magnitudine menſuráque æquali, ſeu tempore uno eodémue in omnibus pariter medeatur delictis. Quòd uerò animæ medicina, quæ ius ac iuſtitia appellatur, omnium aliarum ſit artium maxima, inter multos alios Pindarus quoque teſtatur, qui optimum appellat artificem, gubernatorem, & dominum rerum omnium Deum, utpote uerè iuſtitiæ factorem & creatorem, cui ſoli definire conueniat, quando, quomodo, ac quouſque ſceleſtorum unuſquiſque plecti debeat. Huius artis Plato Minoem quoque ait, quanuis Iouis eſſet filius, fuiſſe diſcipulum: tanquam impoſſibile ſit, quenquam in rebus iuſtis perfectè quid agere, ſeu rectè agentem diſcernere, qui artem hanc non antea didicerit, ſiue examuſſim calleat. Neque enim leges quas ferunt homines, abſolutè ſe rationabiliter habent, ſeu undique æquitati conſonæ eſſe cenſentur, ſed quædam fermè ridiculæ uidentur eſſe: ueluti Lacedæmone, protinus ut Ephori magiſtratum ineunt, ne quis barbam nutriat, legibúſque tanquam nil difficultatis habentibus cuncti pareãt, per præconem edicũt. Romani quoq; quos libertate donant, illorũ corpora minuta

In molares deorum incidere.

A Lare incipere.

conſpergunt

A conſpergunt feſtuca. Quum uerò teſtamenta conſignant, alios quidem hæredes inſtituunt, aliis uerò bona uendenda relinquunt. Nónne hæc abſurda eſſe cenſentur? Denique omnium ineptiſſima lex illa Solonis, quæ honore eum priuat, qui in ſeditione nulli adhæret parti, ſiue diſſenſioni ſe haud immiſcere conatur ciuili. Multas præterea alias legum ineptias quis enumerare poſſet, quæ neque legiſlatoris ſententiæ probè conueniant, ſeu quarum rationem, aut cur ita ſint ſcriptæ, intelligere quiſpiam ualeat. Quid igitur mirum, quum res humanæ ita caligent, ſi haud facilè nobis de Deo loqui concedatur, qua ratione ductus, ex ſceleratis hos ſerius, illos uerò citius plectat
B & corripiat? Hæc itaque non tergiuerſationis prætextu, ſed potius ueniæ precatione dicta ſint, ut ſermo tanquã ad refugiũ & portũ reſpiciens, liberius ad dubii probationem euagari audeat. Primò itaque conſiderate, quòd ex Platonis ſententia, omnium bonorum ſeſe Deus in medium conſtituit exemplar, ut humana uirtus, quum illi admodum conformis eſſet, haberet quem imitaretur, totúſque ſequeretur uiribus. Etenim rerum omnium natura confuſa quum eſſet, hoc ſortita eſt principium, ut ſimilitudine ac cognatione quadam diuinæ uirtutis & ideæ transformaretur fierétque mundus: aſpectu cuius uir ille naturam quoque noſtram attolli aſſerit, ut rerum quæ
C ſub cœlo feruntur admirandarũ contemplatione, anima decora & ordinata eligere & amare, diſcrepantia uerò & errantia declinare cõſueſcat, fugiatq; temeritatem, ac fortuita quæque, tanquam prauitatis uniuerſiq; erroris originem. Nulla enim re magis Deo frui conceſſum eſt homini, quàm ſi imitãdo ac ſequendo illius bona & honeſta opera, ad uirtutem uſurpet. Quapropter ſi tardè & lentè illum flagitioſos corripere uidemus, non ideo accidit, quoniam ob præproperam animaduerſionis celeritatem, erroris uel pœnitentiæ crimen uereatur, ſed ut à nobis feritatem ac uindictæ impetum auferat, doceátque non ira accenſos, aut quum furor æſtuat & feruet, rationém-
D que altius ſaltando exuperat (ueluti quum ſitim aut famem exatiare conamur) inimicos, quíque nos affecerunt iniuria, ulciſci, ſed illius imitatos mãſuetudinem atque cunctationem, deliberare, ac hora conſultrice nos uindicare, ne protinus impetũ ſera & inutilis ſequatur pœnitentia. Rapidæ enim quempiam incidere aquæ, eiúſque ſe committere gurgitibus, leuius (ut Socrates aiebat) eſt periculum, quàm in conſanguinei aut contribulis cuiuſdam perturbati, ac furore & ira accenſi, cadere uindictam, antequam deferbuerit, animíque reſederit affectus. Non enim quum paſſiones uindictæ proximæ, ut Thucydides dicebat, ſed quum admodum eſſent remotæ, honeſtum ac re-
E ctum diſcerni poſſe aſſerebat. Quemadmodũ enim ira iuxta Melanthium, quum mentem occupat, turpia indecoráque perpetrat: ita ratio, quum furorem, animíque ægritudinem penitus è pedibus ſuſtulit, iuſta & moderata peragit. Quare auditores quoque humanioribus manſueti redduntur exemplis, ut de Platone fertur: qui quum contra ſeruum baculum ſuſtuliſſet, longo ſic conſtitit tempore, iram, ut ipſe aiebat, puniens & coercens. Et Archytas, quum ruri domeſticorum ac ſeruorum negligentiam ac ignauiam deprehẽdiſſet, & inde cõcitatiori aſperioríq; affectu erga illos ſe ferri intelligeret, nullo maiori eos affecit incommodo, ſed tantiſper abiens, Valete, inquit,

Bonorum omnium exemplar nobis Deus, quod imitemur.

quoniam uobis iraſcor. Proinde ſi hominum dicta memoratu digna, factaq; F
iam relata, iræ aſperitatem uehementiámque ſedare ualent, longè æquius eſt,
quum Deum optimum ac maximum, qui neminem timet, nullius rei indi-
get, qui nulla pœnitentia duci poteſt, uindictam tamen ſuſpẽdere cernamus,
debitúmque ſceleribus expectare tempus, nos quoque illum imitari, ac placi
dos reddi, manſuetudinémque ac tolerantiam, diuinam uirtutis cenſere par-
ticulam, quam Deus oſtendit quum paucos puniendos corrigit, tardius uerò
animaduertẽdo multos hortatur, iuuat ac admonet. Secundò hoc animad-
uertamus neceſſe eſt, humanam iuſtitiam leges habere quæ ſcelera coerceát,
& ob ſingula malefacta quid unũquenque pati deceat, examuſſim ponderẽt, G
ulterius uerò progredi haud audent. Ideo publica cuſtodiunt iudicia, ut cri-
minibus reſiſtere, maleq; facta è pedibus tollere ualeant. Deum uerò, quum
ægrotam animam affligere ſtatuit, longius introſpicere, affectusq; diſcernere
decet, prudentérque conſiderare, num aliquando ad pœnitentiam flecti de-
beat, ſicq; tempus ad emendanda tribuere ſcelera. Vbi uerò ſynceri nil ineſſe
deprehendit, malitiámque perdurare immutabilem cognoſcit, protinus uin-
dicare, & pro ſcelere ulciſci conuenit. Et quandoquidem optimè nouit quã-
ta uirtutis portione ab ipſo accepta, ad genituram feruntur animæ, quódque
generoſum illis tanquam fortius & non debilius inditum ſit: malitiam uerò H
præter naturam, cum ob nutrimenti corruptionem, tum malam germinare
conuerſationem, nonnullóſque rectè curatum iri, congruentémque recupe-
raturos habitũ, optimè tenet, nõ æqualiter in omnes animaduertit, ſed quod
immedicabile eſſe cognoſcit, confeſtim reſcindit, ex uitáque delet, tanquam
aliis aſſiduè cum malitia conuerſari penitus ſit nociuum, ſibiipſi uerò deter-
rimum. Quos uerò ob honeſti ignorantiam potius, quàm uitiorum delectu
temere peccare nouit, illis emendandi tempus tribuere ſolet. Qui ſi in flagi-
tiis perſeuerant, tandẽ eos quoque pro ſceleribus iuſtò ulciſcitur. haud enim
ueretur ne quandoque ſibi fuga conſulant. Conſiderate etenim quantæ in I
hominum uita & moribus acciderint mutationes, quotq; à ſceleribus & fla-
Conuerſio. gitiis ad frugaliorem modeſtioremq; conuerſi ſunt uitam. Vnde & conuer-
ſio dicta eſt, quũ quis à uitiis ſe auertit, ſanioresq; induit mores. Proinde am-
biguè priſcos de Cecrope fabulatos arbitror, non ut aliqui aſſerunt, ex optimo
rege crudelem & immitem factum eſſe tyrannum, ſed contrà quum ſub initium
moroſus ac terribilis fuiſſet, poſtea perquam humanè ac placidè imperaſſe. Et
ſi hoc incertum, ſcimus tamen Gelonem & Hieronem Siculos, Piſiſtratúmque
Hippoctatis filium, quanuis per ſummum nefas tyrannide potiti eſſent, ad
uirtutem uſurpaſſe: quúmque illegitimè ad principatus ſub- K
repſiſſent faſtigium, admodum tamen moderati ac populares euaſere prin-
cipes. Quum enim ualidas ac optimas tuliſſent leges, terræq; curam gerere
ciues docuiſſent, ex ridiculis atque loquacibus prudentes, ex ignauis uerò
admodum reddidere operoſos. Gelo inſuper quum bellicis in rebus egregiã
nauaſſet operam, pugnáque ingenti Carthaginenſes ſuperaſſet, non antea
pacem cum illis ſanciuit, & quidem rogatus, quàm diſertè fœderibus adſcri-
ptum eſſet, Saturno filios dehinc haud ſe immolaturos. Erat quoque tyran-
nus in ciuitate magna Lydiades, qui quũ tyrannidem permutare conſtituiſ-

ſet,

A set,iniustitiamq; detestatus fuisset,ciuibus leges restituit,ac pro patria contra hostes dimicans generosè cecidit. Miltiadem quoque in Cherroneso tyrannidem exercentem si quis tum interfeciſſet,uel Cimonem stupri consuetudinem cum sorore habentem persecutus sustuliſſet, aut Themistocli ob ea quæ lasciuè ac petulãter in foro egerat,ciuitatem ademiſſet,quo pacto postea ab Alcibiade scribi potuisset,

At nondum clari Marathones & Eurymedontes
Desunt,nec pulchrum nos deficit Artemisium,
Cecropidum pubes ubi libertatis adepta est
B Victrices crepidas?

Siquidẽ haud mediocriter magnæ aliquãdo exorbitãt naturæ,ob subtilemq; ingeniorum uehementiã efficaciámque quiescere non ualent,sed in salo fluctuant,antequam ad stabiles sedatósque perueniant mores. Quemadmodũ igitur agriculturæ inexpertus,regionem quam densis cernit obsitam uirgultis,plantísque syluestribus incũltam,feris refertã,fluminibus ac fontibus uariis irriguam, cœnóque plurimo quoquouersum inuiam, floccipendit, rei uerò rusticæ gnarus hæc omnia fertilitatis indicia esse cognoscit, terræque ubertatem hinc discernit:ita & absurda,praua ac importuna,magnæ aliquã-
C do producunt naturæ,quæ nos confestim, quandoquidem asperitatẽ ac stimulos haud ferre possumus,præcidi,penitúsque eradicari oportere arbitramur. At optimus ille iudex utile ac generosum ex his discernens, ætatem, horâmque rationis & uirtutis cooperatricem,qua natura fructum debitum & opportunum ferat ac reddat,benignè præstolatur & expectat. Et hæc ita se habent. Aegyptiacam uerò legem,quæ grauidam,donec pariat, in mortis carcere custodire iubet,nónne Græcorum quidam consultè uobis transcripsisse uidentur? Et sanè quidem,illi aiebant. Intuli itaque:Si infans nondum editus,sed adhuc latens in utero,potis est tempore opus siue consilium
D absconditum in solis proferre lucem,ostenderéque noxam istam salutis causa seu aliqua necessitate cogente perpetratam esse, nónne satius pœnæ erit suspensio,quàm inconsulta acceleratáque uindicta? Mihi quidẽ ita uidetur: & uobis Patrocles:inquam. Rectè,ille ait. Considerate itaque, si Dionysius sub tyrannidis initium pœnas dedisset,neminem Græcorum Siciliam habitare potuisse:à Carthaginensibus enim cuncti extorres acti fuissent. Quemadmodum neq; Apolloniam seu Anactorium, Leucadiorúmue Cherronesum Græci incolerent,nisi Periander nõ confestim,sed longo pòst tempore pœnas luisset. Cassandri quoque ultionem ideo suspensam arbitror, ut rur-
E sus Thebæ inhabitarentur. Mercenarii nanque milites qui cum illo templũ spoliarunt, quorum plurimi cum Timoleonte in Siciliam transgressi sunt, quum Carthaginenses deuicissent,tyrãnidésque soluissent, mali malè postea perierunt. Quosdam enim numen negligit, ideóque parcit,ut cum sceleratis flagitiosos plectere ualeat(quemadmodum Democœnis per oraculum dæmonium respondit)inde uerò illos quoque conterit,ac funditus tollit, ut opinione mea complurimis euenit tyrannis. Quemadmodum enim hyænæ fel,phocæq; coagulum,ac feræ aliæ quamplurimæ,quid salubre,ægritudinibusq; humanis utile in se continẽt:ita quibusdã qui freno animaduersioneq;

indigere uidentur, Deus amaritudinem quandam tyránii inexorabilem, uel F
ſæuam principis cuiuſdam aſperitatẽ immittit: nec prius ab afflictione ac per-
turbatione deſiſtit, quàm ægritudinem omnem expulerit, penitusq; morbũ
purgauerit. Tale Acragantinis Phalaris, Romanis uerò Marius erat phar-
macum. Sicyoniis quoq; palàm Deus prædixit, flagellatoribus indigere ciui-
tatem, quum Teletiam puerum, qui in Pythiis coronandus erat, honore pri-
uarunt, ac Cleonæorum quendam tanquam ſuum prætulerunt ciuem. At
quum Orthagoras Sicyoniorum inuaſiſſet tyrannidem, ac poſt illum, qui cũ
Myrone & Cliſthene rerum potiti ſunt, eorum ſedauerunt intemperantiã.
Cleonæi uerò quum ſimili purgati medicamento haud eſſent, funditus cor- G
ruerunt. Proinde Homerum dicentem audite:

Egregia eſt ſoboles ſcelerato nata parente.

Deus ſæpe parcit malis, à quibus optimos orituros nouit.

Ecce quemadmodum ille qui nil decẽs aut clari unquam operatus eſt, optimum genuit filium. Siſyphi quoque, necnõ Autolyci, & Phlegyi genus, in gloria & uirtute magnorum floruerunt regum. Pericles quoque Athenis in ſceleſta natus eſt domo: & Romæ Pompeius Magnus Strabonis fuit filius, quem uita functũ Populus Ro. ob infenſum odiũ pedibus cõculcauit, inſepultumq; proiecit. Nũquid igitur abſurdum, ſi quemadmodũ ruſticus ſpinas haud extirpet priuſquam aſparagos collegerit, & Aphri farmẽta non cõburant antequam ab illis ledanum abſtulerint, ita Deus ſceleſtam ac perniciоſam ſplendidi ac regii generis ſtirpem haud antea euellat, quàm fructus debitus ex ea ſit productus & generatus? Longè enim Phocẽſibus fuit utilius, innumeros Iphiti perire boues & equos, plusq; auri & argenti ex Delphis ſurripi, quàm Vlyſſem & Aſclepium natos non fuiſſe, ſiue alios complures, qui ex flagitioſis ac ſceleratis optimi magnæq; frugis euaſere uiri. Nónne igitur modo ac tempore conuenienti in facinoroſos animaduertere, lõgè exiſtimandum melius eſſe, quàm inconſultè confeſtimq; ſupplicium ſumere? ut de Callippo fertur, qui quum ſub amici prætextu Dionẽ interfeciſſet, eodẽ I
enſe rurſus ab illius percuſſus familiaribus occubuit. Mitii quoque Argiui, qui in ſeditione cæſus eſt, interfectorem, ænea in foro deæ ſtatua decidens oppreſſit. Nunquid præterea, Patrocles, quid Beſſo, Pæoni, Ariſtoníque Octæo militum præfecto aliquando acciderit, audiuiſti? Minimè, ait, ſed admodum diſcere cupio. Ariſton, inquam, Eriphyles mundum muliebrem ibi repertum concedentibus tyrannis rapuit, uxoríque dono attulit. Cæterùm filius eius quandam ob cauſam matri ſuccenſens, domum incendit, & cunctos qui in illa erant, concremauit. Beſſus uerò quum proprium interfeciſſet patrem, multo delituit tempore. At quum aliquando ad hoſpites cœnatum K
pergeret, hirundinum nidum haſta impellens deturbauit, pullóſque pedibus contriuit. Quúmque, ut par erat, adſtantes dixiſſent, Qua cauſa homo impulſus rem tam nefandam perpetrare auſus es? Nónne, reſpondit, iam diu falſum aduerſum me ferunt teſtimonium, clamántque proprium me occidiſſe patrem? Præſentes uerò quum admiratione ducti uerba ad regẽ detuliſſent, reſq; diligentius diſcuſſa eſſet, meritas Beſſus pœnas dedit. Hæc ideo uobis retuli, ut planè cauſas intelligatis, ob quas flagitioſis aliquando uindictæ concedatur ſuſpenſio. Reliqua uerò ex Heſiodo uos audire exiſtimetis.

Ait

A Ait enim uindictam nõ admodũ remotam esse iniustitiæ sectatricẽ, sed coætaneam, ac ex eadem regione stipitéque pullulantem, inquiens:

Consultum malè, consultori pessima res est.
Qui struit insidias alii, sibi construit ipsi.

Cantharis enim in seipsa remedium ex contraria passione concretum habere fertur. Malitia uerò coniunctum, assiduéque ipsam torquentem ac affligentem gestãs dolorem, non postquam scelus perfecerit, sed tum maximè flagitiorum pœnam exoluit, quum iniuriam atrociter inferre uidetur. Quẽ- *Malitia sese affligit.*
admodum enim facinorosus quisque ultimo affligendus supplicio, corpore
B suo propriam fert crucem: ita improbitas ex seipsa supplicium sibi struit ipsi, grauis quædam uitæ artifex, calamitates ingentes, cúmque turpitudine formidines innumeras, passionésque molestissimas, pœnitentias, ac indesinentes in se continens perturbationes. Sed nonnulli nil à pueris distant, qui quum sceleratos in theatris nonnunquam amictu aureo circundatos, chlamydéue purpurea indutos, coronatos ac tripudiantes conspiciunt, admirari, beatosq; existimare non desinũt, antequam eos stimulis agitari, flagris cædi, ignemq; ex florida illa uariáque ueste emittere conspiciunt. Multi enim flagitiosorum ingentibus septi ædibus, principatus splendidissimos, potentatúsque obtinẽ-
C tes immensos, ut plurimum quantum plectantur latet, donec iugulati, aut ab alto præcipitati, iacere cernantur: quæ rectè quis non pœnam, sed supplicii finem, pœnæq; consummationem appellare potest. Quemadmodum enim Herodicus Selymbrianus, quum phthisin morbum incidisset immedicabilẽ, exercitationémque medicinæ primus, ut Plato ait, immiscuisset, sibiipsi, cæteríque laborãtibus ægritudine simili, multo prolixiorem reddidit mortem: ita scelerati qui præsentem censentur effugere pœnam, haud post multum temporis, sed multo in tempore uindictam non quidem tardiorem, sed admodum prolixiorem sustinent ac extendunt, neque senescentes solùm cor-
D ripiuntur, sed etiam cruciatu assiduo senescunt. Quantum ad nos autem, facinorosos longo aio tempore puniri ac torqueri. Apud Deum etenim uniuersæ humanæ spatium uitæ, atque adeò præsens momentum, nihil est: quin anni triginta in illius conspectu ueluti crepusculum, ne dicam hora sunt matutina. Proinde flagitiosi tanquam carcere clauso ac cæco nulla euadendi spe detenti, sceleste custodiuntur uita. Et quanuis interim conuiuentur, negocientur, donationibus & delectationibus oblectentur, optimáque negligant disciplinas, nil tamen à noxiis distãt qui in uinculis ad ultimum seruantur supplicium: nam & ii aliquando fune super capite pendente ludunt,
E cantillant, & ociantur. Quid enim prohibet opinari, eos qui ad mortẽ clausi detinentur, minimè affligi donec capitali plectantur supplicio: nec eos qui uenenum hauserunt, ac deambulant, expectantq; donec crura degrauentur, torqueri prius quàm uitalem spiritum extingui, paulatímque euanescere sentiant? si ultimum supplicii tempus pœnam esse arbitremur: passiones uerò, timores, expectationes, & pœnitentias, quæ interim animum discruciant ac perturbãt, quibúsq; unusquisq; sceleratus obnoxius est, prætermittamus, ac nihili pendamus: ueluti si piscem qui hamũ deglutiuit, haud esse captum dicamus prius quàm illum à coco exenteratum siue assum conspiciamus.

A iuſtitia enim facinoroſus quiſque detinetur,ſcelerúmque dulcedine tan- F
quam illecebris aſſiduè ineſcatur:quúmque conſcientiam flagitiis onuſtam
ac degrauatam ſentit,

Vt thynnus rapidus percurrens æquora ſæuit.

Violenta enim,effrenis & temeraria illa ſcelerum audacia,ad facinora uſque
agilis,expedita atque uehemens exiſtit.Inde uerò à paſſionibus animíque
perturbationibus tanquã ſpiritu deſtituta,imbecillis,humilis ac languens,ti-
moribus ſuperſtitionibúſque ſuccumbere deprehenditur.Vnde non ineptè,
ſed factis ac ueritati conſonans Steſichorus de Clytæmneſtra ſomnium fin-
xiſſe uidetur,quam ita loquentem inducit: G

Allabier uiſus draco,
Summo capite depaſtus,ex
Quo apparuit rex Pliſthenides.

Etenim ſomniorum terriculamenta,diurnáque ſpectra, necnõ oracula atq;
portenta,& quæcunque homines diuino accidere nutu opinantur,horro-
rem ac timorem his qui ſceleribus obruti,ſibíque ipſis conſcii ſunt, incutere
conſueuerunt:quemadmodum aiunt Apollodorum aliquando per ſomniũ
ſe à Scythis excoriari, in fruſtáque concidi conſpexiſſe: cor uerò ex lebete
loquens,ac dicens,Ego horum tibi cauſa ſum.& iterum filias igni flagran- H
tes,totóque corpore ſuccenſas,per gyrum ipſum circunſilire. Hipparchum
item Piſiſtrati filium,paulò ante obitum Venerem ex phiala quadam ſan-
guinem ſibi in faciẽ ſpargere,ſomniaſſe narrant. Ptolemæi uerò Cerauni
amici,ipſum à Seleuco in iudicium rapi uiderunt,uulturibus lupíſque iudi-
cantibus,& cauſam cognoſcentibus, carnéſque paſſim hoſtibus diſtribuen-
tibus.Pauſanias quoque Byzantii Cleonicen liberam ſtuprauit uirginem,
quam quum noctu quandam ob cauſam emiſiſſet,indéque reuertentem ter-
rore ac ſuſpicione correptus peremiſſet,eam ſæpius in ſomnis aſſiſtentem ac
dicentem uidit: I

Adſis iudicio,mala res iniuria ualde eſt.

Quúmque phaſma haud deſiſteret,ſed aſſiduis illum terroribus perturbaret
ac moleſtaret,Heracleam ad animarum nauigauit expiationem, placationi-
búſque nonnullis ac inferiis puellæ animam euocauit. Quæ quum in con-
ſpectum ueniſſet,finem malorum futuram prædixit, ubi Lacedæmonẽ per-
ueniſſet.Quò quum ille applicuiſſet,confeſtim uita exceſſit. Quapropter ſi
poſt obitum anima nil penitus eſſet, ſed mors gratiarum, ac pœnarum finis
exiſteret cunctarum,indulgentius ac mollius Numẽ quis dicere poſſet cum
ſceleratis egiſſe,quos confeſtim ac non longo pòſt tempore corripuiſſet,ui- K
táque functos celeriter ex multiplicibus abſtuliſſet ærumnis. Etenim ſi quis
nil aliud mali improbis in hac uita preſentíque tempore accidere affirmaret,
improbi ſuapte afflignntur conſcietia. quàm quòd ſcelerum conſcientia flagitiorúmque recordatione aſſiduè tor-
quentur,re admodum ſterili,moleſta,& ingrata,ac nil boni ſeu ſtudio digni
ex tot tantíſque certaminibus referente: cognoſceret profectò acerbiſſimè
ratione propria illorum affligi animam : quemadmodum de Lyſimacho re-
ferunt, qui ſiti coactus, quum Getis corpus uiréſque tradidiſſet uniuerſas,
poſtquam biberat,iam factus mancipium,dixiſſe fertur:Heu meæ improbi-

tati,

A tati,qui ob uoluptatem tantillam breuemq;,tanto excidi regno. Proinde ne-
ceſſitati naturalium reſiſtere affectionum,admodum eſt difficile. Quum uerò
homo auaritiæ ac pecuniarum,inuidiæ'ue ciuilisq; exiſtimationis ac potentię
gratia,ſeu uenereas ob uoluptates,iniuſti quid egerit ſiue perpetrauerit,inde
paſſionum furore animiq; deſtitutus morbo, quũ tempore cernit turpes ue-
rendasq; improbitatis ac iniuſtitiæ remanere perturbationes, honeſti uerò,
utilis ac recti ſupereſſe nihil,nonne ſæpius cogitationes moleſtiſſimas,curáſ-
que grauiſſimas illi incidere par eſt,quòd uana ſeductus gloria,ſeu uoluptatũ
captus dulcedine,rebus ſordidiſſimis, illiberalibus,ac ingratis, pulcherrima
B maximaq; inter homines bona,fas,iuſtitiam,pietatémque peruerterit,uitámque turpitudine,infamia,ac perturbationibus fœdarit ac repleuerit? Quemadmodum enim Simonides ludens aiebat,argenti ſe arcam ſemper inuenire plenam,gratiarum uerò uacuam:ita improbi ſi rectè ſuam ſceleſtam perpenderint uitam,confeſtim ob uoluptates gratia uacuam, ſpeq; deſtitutam reperiunt,timore uerò,triſtitia,iniucundáque recordatione, ac in futurum ſuſpicione,perfidia uerò ad præſens,ſemper cumulatam inueniunt: quemadmodum in theatris Ino loquens,ac de malè actis pœnitens introduci ſolet:

Charæ mulieres,quomodo primùm incolui
C Athamantis claram regiam,decentium agens nihil?

Hæc peſſimũ quéque in animo uerſare ac cogitare decet, quo pacto uitia repellat,flagitia memoria deleat,cõſcientiam purget,ex ea facinora deturbet, ſe à cunctis uindicet criminibus, ita ut penitus aliam ab initio uitam agere incipiat. In quibus enim malitia prævalet ac ſuperat,in his ſyncerum,à labeq; purum,firmum,ac ſtabile nil eſſe poteſt: niſi,per Iouem, ſapientes quoſdam eſſe dicamus,qui iniuſtè agunt. Nam ubi diuitiarum uoluptatumq; cupidines inter ſe concertare inuenies,ſiue inuidiam cum inimicitiis ac malignitate ſibi ſedem conſtituiſſe deprehendes,ibi ſi ſolertius conſideraueris, infelicitatẽ
D ſubeſſe ac latêre inuenies,ſegnitiem laborum,mortis metum, uehementem perturbationum exceſſum,in gloria ob arrogantiam mollitiem:uituperantes timere,laudatores tanquam deceptione circunuenientes uereri, maximéque improbis aduerſari,ut eos qui boni eſſe cenſentur,promptius laudare uideãtur. Nam quod in flagitiis obduratio,id in malo ferro eſt rubigo:quod ſi durius tetigeris,illico frangitur. Quapropter quum ſcelerati temporis ſucceſſu quemadmodum habeant,exactius intelligunt,fremunt, dolent,indignãtur, ac propriam execrantur uitam. De his loquor malis,qui nõ penitus à ſe ipſis exciderunt,omninoq; opinione errant,ſed & depoſitum reddunt,pro ami-
E cis intercedunt,patriæq; gloriam augentes,magnificè illam tuentur:hi, inquam,non confeſtim,ſed temporis proceſſu ob flagitia pœnitẽt, commiſſisq; dolent: quandoquidem & homines in theatris aliquando plaudunt, confeſtim tamen uana reuertente gloria ac auaritia, gemere non deſinunt. At qui tyrannide abutuntur,hominesq; fraudulenter circũueniunt, & è medio tollunt,quemadmodum Apollodorus,amicóſque pecuniis ſpoliãt,ut Glaucus, iſti haud pœnitent,aut ſeipſos oderunt, nec aliqua ob malè acta afficiuntur mœſtitia. ſceleribus enim obruti,eò proceſſerũt ueſaniæ, ut facinora cuncta, & quicquid improbi agunt,omni carere peccato contendant, ac quæcũque

lubent,licere arbitrẽtur. Ego proinde,si dicere fas est,flagitiosos, perditos ac F
facinorosos homines,neque aliquo siue deorum seu hominum indigere ul-
tore arbitror,sed pernicioſam ipsorum uitam,omni prauitate, impietate ac
scelere corruptam, refertam & contaminatam, satis superq; ad seipsam ple-
ctendam ac torquendam sufficere. Sed cõsiderate,inquam,ne sermo longius
quàm tempus exigat,procedere uideatur. Et Timon:Satisfactũ est mihi, ait,
De pœna filiorum ob delicta parentũ, quæstio. de cunctatione,lentáque Numinis tarditate. Nunc uerò tanquam in insidiis
ultimũ collocaui dubium,quandoquidem in prioribus mediocriter decerta-
uimus. Cæterùm quod Euripides conqueritur,ac Numini obiicit,

Crimina sæpe luunt nati scelerata parentum, G

etiam nos tacentes reprehendere existima. Si enim qui deliquerunt,iam pœ-
nas exoluerunt, haud decet eos qui nil iniusti egerunt,plecti: quandoquidẽ
nec illos qui facinora peregerunt, de una eademq; re bis supplicium subire,
iustitiæ seu æquitati consonum esse censetur. Proinde si lentè diuina proce-
dit uindicta, pœnáque improbis debita, serò tandem innoxios affligit,haud
probè iniquitatem tarditate compensat: quemadmodum ferunt Aesopum
olim cum auri pondere ingenti à Crœso missum huc perueniſſe,ut Deo ma-
gnificè sacrificaret, Delphicisq; singulis minas distribueret quatuor. Cæte-
rùm quum ob indignationem quandam discordiæ ac rixæ inter ipsum & in- H
colas interceſſisset,sacrificium quidem illum peregisse, pecunias uerò Sar-
deis remisisse narrãt, tanquam homines illi indigni existerent qui aliquo af-
ficerentur commodo. At illi quum sacrilegii eum insimulassent,à petra qua-
Aesopi mors. dam,quam Hyampeam appellant, præcipitatum interfecerũt. Exinde deum
iratum,terræ sterilitatem,uariáque morborum genera illis immisisse prædi-
cant,ita ut in cunctis Græciæ panegyricis obambularẽt,ac per præcones, ob
Aesopi mortem pœnas ab eis exigere uolentes,identidem uocarent. Ac ter-
tia uix tandem generatione Samium quendam applicuisse Idmonem, mini-
mè genere ad Aesopum attinentem,ab illis tamen qui olim Sami Aesopum I
emerant,oriundum:cui quum Delphici pœnas quasdam exoluissent,uix eos
tandem à malis quieuisse refetunt. Exinde sacrilegorum uindictã ab Hyam-
pea in Naupliam esse trãslatam aiunt. Nec Alexãdrum,& qui mirè eum ad-
mirantur ac amant, ex quorum numero nos quoque sumus, laudare solent
quòd Branchidarum urbem funditus subuerterit, omnemq; ætatem penitus
exciderit,quoniam ab eorum maioribus Mileti templum olim proditũ fue-
rat. Agathocles quoque Syracusanorum tyrannus,cum risu Corcyrenses ca-
uillatus est. Nam quam ob causam insulam uastaret,quum quæsiuissent:quo-
niam,per Iouem,respondit,patres uestri Vlyssem susceperunt. Quumq; pa- K
riter Ithacenses conquererentur eorum pecora à militibus abigi: At uester,
inquit,rex ad nos quum accessisset,pastorem excæcauit. Atqui nónne longè
his absurdius Apollo?qui Pheneates,uniuersamq; eorum regionẽ terræ hia-
tu absorpsit,quoniam ante mille,ut aiunt,annos Hercules tripodem sortile-
gum surreptum Pheneum detulisset. Sybaritis quoq; prædixit,tum eos à ma-
lis solutum iri,quũ tertia cæde iram Leucadiæ placassent Iunonis. Non mul-
tum præterea temporis interceſſit, ex quo Locri uirgines Troiã mittere de-
sierunt,quæ ob Aiacis petulantiam seruili indutæ habitu, nudis incedebant
pedibus,

A pedibus: & si adultam attigissent ætatem, ueluti seruæ, quæ Athenis sine corollis circum aram uerrunt. Quo pacto hæc rationis aut iusti quid in se continere possunt? quū minimè Thraces laudare soleamus, quòd in Orphei uindictam, suas hucusque pulsent uxores. Barbaros quoq; qui Eridani ripas incolunt, irridere consueuimus, quoniam ob Phaëthontis, ut aiunt, luctum, nigris induātur uestibus. Siquidem longè magis, ut arbitror, ridiculum est, homines qui Phaëthontis uixerunt tempore, ipsius neglexisse calamitatem: qui uerò illo defuncto post quinque seu decem nati sunt ætates, uestem permutasse, ipsumq; lugere cœpisse. Sed ista solùm fatuitatem quandam præ se ferre
B uidentur, molesti autem seu nefandi nihil. Cæterùm deorum iræ quo pacto confestim tanquam flumina nonnulla euanescunt, ac longè pòst super alios emergentes, ad ultimas perducunt calamitates? Hucusque quum me continuissem, ueritus ne in maiores longéque intolerabiliores erūperet ineptias, continuò interrogare cœpi: Nunquid, inquiens, hæc omnia uera esse existimas? At ille, si non omnia, ait, saltem aliqua absque dubio uera esse contēdo. Aequè, dixi, ut uehementer febricitantibus, tibi accidit, qui si uel una pluribúsue tegantur uestibus, eundem tamen ac æqualem sustinent calorem, cæterùm ob refrigerii spem ac solatium, indumentorum auferre oportet multi-
C tudinem. Atqui hæc, si placet, quandoquidem ut plurimum fabulis ac fictionibus similia uidentur, prætermittamus. Vt autem confestim in foribus res pateat, claráque reddatur, in memoriam ducatur honor qui iis haberi solet quorum maiores hospitio deos susceperūt, necnon pulchra ea pars quæ Pindari successoribus in Thebarum direptione delata est. Quis enim ea honoris præminentia, quæ tandiu inter Græcos coaluit ac inoleuit, meritò non delectetur? nisi cui iuxta enndem Pindarum, frigida flamma cor atrum fabricauit. Prætermitto nunc simile huic Spartæ præconium, quod post Lesbicum cantum in memoriā ac honorem Terpandri illius prisci proclamari solet. Nam
D eadem ratione constare uidetur. Cæterùm uos Philtiadæ appello, qui apud Bœotios longè aliis præferri dignum ducitis, quoniam præclaris ortos parētibus uos esse prædicatis, quiq; apud Phocenses ob Daiphanti genus gloriari soletis, mihi, inquam, præsentes auxilióque sitis quum Lycormæ, Satilæiq; patrium Heraclidarum inter se partiuntur honorem, Stephanophoriámque instaurantes decantant, admodum decere ab Hercule prognatos, honores firmos ac gratos sortiri: quandoquidem quum ipse Græcos immensis affecisset beneficiis, haud dignum præmium retributionémque consecutus esset. Pulcherrimum hercle, ait, ac philosophia admodum dignum certamen pro-
E posuisti. Omitte igitur, heus inquam, uehemens illud accusationis genus, nec ægrè feras si aliquando plectantur qui scelestis improbisq; orti sunt parentibus, aut honorata illa nobilitate ac præminētia gloriari laudariq; desine. Decet enim, si uirtutis aut nobilitatis honorem in genere nostro retinere cupiamus, rationabiliter quoque ob scelerum ultionem permanentem haud indignari, sed rectè hæc inuicem concurrere, ac æqualiter dignéque conuerti æstimemus. Qui enim à Cimone prognatos egregiè Athenis honorari, à Lachare uerò ac Aristone oriundos despici, cum indignatione dolēs cernit, hic admodum uarius ac socors, immò potius contentiosus, Numiniq; molestus

esse uidetur. incusat enim quum uiri iniusti ac scelerati filiorum filios feliciter agere cernit: rursusq; criminatur si flagitiosorum improborúmque stirpem coërceri seu funditus tolli conspicit: pariterq; Deum reprehendit & accusar, siue iusti aut noxii patris filium affligit, seu incommodo afficit. Et hæc tanquam obstacula quædam tibi aduersus admodum infestos acerbósque accusatores illos statuo. Inde tanquam nexus reassumentes principium, ita circa diuinas affectos rationes, è tenebris ac irremeabilibus erroribus, cũ intrepida pietate ad officium reducamus, illisq; persuadeamus, nil Deum agere, quàm quod fas admodúmque decens esse dignoscatur: nos uerò neq; in his quæ quotidie gerere solemus, manifestam ueritatem ostendere seu exprimere posse: ueluti cur liberos eorum qui phthisi seu aqua intercute interierunt, sedere, pedésque aquæ immergere iubemus, donec mortuus cremetur. eo etenim pacto morbus transferri, seu ad illos transgredi minimè posse creditur. ac rursus quam ob causam capella si eryngitem herbam in os sumpserit, totum attrahat gregem donec pastoris superuentu depellatur. Sunt & quamplurima alia, quæ uires continent latentes, effectúsque producunt incredibiles, uelocitatéque aut tarditate stupenda ab aliis ad alia transgrediuntur. Nos uerò interualla iuxta tempus non loca admirari consueuimus. Vtrum enim magis stupendum, an pestis quæ in Aethiopia exordium sumpsit, Athenas impleuit, Periclem sustulit, Thucydidémque malè affecit: aut si ob Delphorum Sybaritarúmque flagitia in posteros randem scelerum uindicta defluxerit? Habent enim uires ab ultimis in prima relationes quasdam ac cognationes, quarum causam etsi ignoramus, non tamen sine ratione accidere certò sciamus. Proinde cur non solùm in hominum stirpem, sed publicè in ciuitates diuina uindicta aliquando grassetur, iustitiæ prætextum habere uidetur, quum res una ac contigua sit ciuitas, quæ nullam, ueluti animalia, mutationẽ admittit, neque alterum ex altero fieri solet, sed semper conformis, sibiipsiq; similis existit, uniuersasq; rerum quas agit causas ac gratias, quandiu communitatis nexum setiémque retinet, ac unitarem seruat, in se recipere consueuit. Nam si ob temporis spatium ex una ciuitate quis plures facere ueller, similis ei esser, qui ex uno homine plures efficere conaretur: quãdoquidem qui iam senior esser, prius iunior, olim uerò omnino adolescẽs erat. Essent equidem hæc Epicharmiis similia, ex quibus Sophistarum sermo auctus creuit, dum dicunt: qui olim mutuum accepit, nunc haud debet, quandoquidem alius factus est: & qui heri ad cœnam uocarus est, hodie inuocatus uenit, nam alius existit. Proinde mutationes in unoquoque nostrum maiores quàm publicè in ciuitatibus ætas facere solet. Si enim post annũ trigesimum quis Athenas reuiseret, cognosceret sanè nunc quoque uigentes mores, motus, disciplinas, studia, populiq; fauorẽ, iram & odiũ, ac reliqua id genus, admodũ priscis illis ac prioribus similia, cõformiaq;: hominis uerò formã uix notus ac familiaris post tãti spatiũ tẽporis occurrẽs agnoscere ualeret. At morũ uariationes, qui omni ratione, labore, passione, legibus quoq; facilè mutãtur, illi qui semper præsens est, absurditatẽ, admirãdamq; nouitatẽ continere uidẽtur. Cæterùm homo ex quo natus est, ad finẽ usq; unus uocatur: quumq; idẽ ciuitati ita permanẽti accidat, dignũ quoq; ducimus eã progenitorũ opprobriis obnoxiam

Eryngitis.

A xiam esse,quandoquidē meritò illorum gloria,honore,ac potentia frui cupit,idq; iustum esse arbitratur:nisi nniuersa negocia in Heraclitiū fluuiū uelimus immergere,in quem neminem bis ingredi aiūt,quin penitus moueátur,ac in alienam transeat naturam. Si igitur ciuitas res quædam contigua,& una perpetuáque serie compacta existit, necesse quoque est genus ex eisdem procedere principiis,potentiámque ac societatem referre quandā. Nam genitum,ab eo ex quo genitum est,secerni seu abesse tāquam opificium quoddam constructum minimè potest, quum ex ipso,non ab ipso genitum sit,ita ut pars quædam & debitè honorandi,& iustè plectendi contineatur circum-
B feraturq; in semetipsa. Et nisi ludere uiderer,assererē equidem Cassandri statuam ab Athenienſibus inæratam, longè iniustiora passam esse, ac Dionysii corpus post obitum à Syracusanis effossum,maiore affectum iniuria, quàm si in eorum filios diuina esset delata uindicta. Nam Cassandri statua sui natura nullam iniuriā accipere poterat,mortuúmque Dionysii corpus anima iampridem reliquerat. At Nysæo,Apollocrati,Antipatro, ac Philippo,cæterisq; omnibus à sceleratis parentibus ortis,admodum propria quædam progenitorum insita pars est,illisq; adhæret,non molesta siue onerosa,sed qua in uita nutriantur,gubernentur,ac sapiant. Non igitur mirum nec absurdum,quum *Filij quū maiorum possideant bona, meritò etiā illorum luunt scelera.*
C ex illis procedant,si ob eorum facinora uindictæ quoque partem desumant, quandoquidem quæ apud homines beata censentur,propter illos consecuti sint,ac possideāt. Et uniuersaliter,inquam, quicquid in medicina utile,idem quoque iustum esse censemus. Et profectò ridendns esset qui iniquum esse assereret pollicem urere,quum coxarum doleret uertebrum: seu præcordia laniare,quum hepar sanie marcescceret:uel si quis ob ungularum debilitatem summa bouum perungeret cornua. Ita & in uindicandis sceleribus, qui aliud quid iustum,quàm improbitatem sanare existimat, indignatúrque quū medicum cernit per uiam longè diuersam ad curandum procedere morbū,me-
D dicamentáque ob alia per alia insinuare, uelnti qui uenam incîdunt ut ab ophthalmia leuentur:ille profectò ultra sensum haud longè prospicere uidetur,nec considerat, præceptorem,quum ex pueris aliquem corripit,cæteros admonere:ac imperatorem,quum decimum quēque tollit, omnes ad officiū reducere. Proinde non solùm parti ob partem aliam,sed & animæ propter animam,longè plus quàm corpori ob corpus,affectus,uexationes,passiones, ac emendationes accidere solent. Nam ibi,ut uidetur,passioné mutationémque eandem innasci necesse est, hic uerò anima phantasiis acta ob timorem seu confidentiam,peior aut melior efficiatur necesse est. Adhuc me loquente
E susciplens Olympiacus:Videris,inquit,sermone isto magnā suppositisse materiam,animæ uidelicet immortalitatem. Quandoquidem uos,respondi,occasionem præstitistis,seu potius impulistis. Quemadmodū uerò Deus optimus maximúsque ex dignatione ac bonitate sua nobis concessit,ita ab exordio hucusque sermo noster processit. Et ille,Quandoquidem,inquit,Deum omnia inspicere,singulaq; inter nos distribuere cēses,inde quoque sequi arbitraris,animæ essentiam penitus incorruptibilem esse, an temporariam, ac post obitum aliquantisper supermanentem? Non uir,inquam, optime, adeò pusillus,ac leuicularum rerum curiosus est Dens, ut si nil diuini nobis ines- *Animæ immortalitas adstruitur.*

set,seu ad illius similitudinem firmi quid ac durabilis inditum foret,sed fo- F
liorum,ut Homerus ait,instar marcescemus,breuiq; omnino corrumpere-
mur,tantam nostri curam gereret,& rationē haberet, ac mulierculārū more
quæ Adonidis hortos in testis quibusdā uernantes plantant & ablaqueant,
quotidianas animas in carnem teneram mollemq;,ubi uitæ radicem haud al-
tius agere possent ad germinandum, inde quauis fortuita semper occasione
extinguēdas infunderet. Et si placet,alios omittamus deos,solumq; hunc no-
strum considerem us,qui ut primùm animas mortuorū à corporibus tanquā
fumum aut nebulam exhalasse nouit,placationes uarias defunctis instaurare,
honoresq; ingentes,ac uenerationes solennes tribuere iubet, scilicet ut cre- G
dentes circūueniat ac decipiat? Ego equidem animæ immortalitatē asserere
haud desinam,ni quispiam,ueluti Hercules Pythiæ auferens tripodem, fun-
ditus oraculum diripiat ac euertat: quandoquidem plurima talia apud nos
circunferuntur responsa,qualia Coraci quoq; Naxio edita ferunt:

Non homini sanctum est animæ cognoscere mortem.

Et Patrocles:Quisnā,inquit, ille fuit Corax? qualéque uaticinium? res enim
incognita mihi uidetur. Minimè,aiebam,sed nominis id uariatione contigit.
Nam qui olim Archilochū in acie trucidauit, Callondes appellabatur: erat
uerò ei cognomen Corax. Eiectus itaque à Pythia primò, sacris quoq; repul H
sus est,quoniam Musis sacrum peremisset uirum. Inde quum placationibus
quibusdam, inferiis ac precibus manes placasset,ob Archilochi expiandam
animam ad Tettigi instus est pergere habitaculum, quo Tænarus significa-
batur. Huc enim Tettigum Cretensem cum classe applicuisse, ciuitatémque
condidisse ferunt,ac iuxta animarum habitasse expiationem. Pariter quoque
Spartani Pausaniæ placare manes oraculo iussi sunt. Qui quum ex Italia sa-
crificulos,animarúmque accersissent conciliatores, sacrificiis nonnullis ex
sacello idolum extraxerunt. Vna igitur,inquam,est ratio, quæ diuinam pa-
riter prouidentiam,humanæq; animæ immortalitatem ostendit ac cōfirmat: I
nec alterum repudiare,alterum uerò amplecti datur. Quum enim post obi-
tum anima supersit,admodum decet,immò necesse est,illam aut præmiis aut
affici suppliciis. In uita etenim quemadmodum athleta decertat: quum uerò
certamen peregerit,tum debitum ex merito consequitur. Cæterùm quo pa-
cto anima quum illic existit, ob anteactam uitam remuneretur siue plec-
tatur,nil certi,siue quod affirmare audeamus uiuentes habemus: id enim peni-
tus nos celatum est,ac latet. Vindictam uerò quæ ob maiorum facinora in fi-
lios ac uniuersum debacchatur genus,manifestè aliquando cernimus:quan-
doquidem multos à sceleribus auertit,ac ne similia audeāt,deterret ac admo- K
net. Quū uerò nulla alia magis acerba, nec quæ anxiore afficiat tristitia, sit
pœna,q̄ quū quis cernit suos ob sua ipsius malè acta pati incōmoda, & affli-
gi:admodum ueritati consonū ac credibile esse uidetur,animā impii ac flagi-
tiosi uiri,quum post obitum conspicit nō statuas aut honores quosdam sub-
uerti,sed liberos,amicos,genere propinquos ac domesticos maximis subiici
tormētis,& ob suam scelestam uitam pœnas luere grauissimas,etiam ob lo-
uis honores,si concederetur,iterum iniustè agere seu peccare nolle. Habe-
rem quoque sermonem nuper auditum uobis referre,sed ne fabulas enarrare
uidear,

A uidear,illum silentio præteribo,ac solùm quæ manifestam præ se ferunt ueritatem,expediã. Minimè,Olympiacus ait,sed nobis eum recensseas. Quumq; alii quoque idem peterent: Permittite,inquam, ad finem usque,quæ dicere conor,perducere: inde,si uidebitur,fabulam quoque referam. uerè etenim fabula est. Bion,inquam,deum,quum in sceleratorum animaduertit filios,longè magis ridiculum esse asserit,quàm medicum qui ob aui & patris morbum nepoti seu filio medicamentum porrigit. Cæterùm alicubi res ineptè & absurdè se habent,alicubi uerò conuenientes ac similes existunt. Alius enim,nisi alter curatur,ab infirmitate haud liberatur. Nec qui oculorum dolore ue-
B xatur,seu febricitat,ideo melius habet,quoniam alteri emplastrum seu collyrium adhiberi conspicit. At sceleſtorũ supplicia ideo manifestè cunctis ostenduntur,quoniam uindictæ cum ratione inflictæ officiũ est,alios per aliorum animaduersiones compescere ac cohibere. Proinde Bionis assimilatio si rectè discutiatur,cernere erit ueritatem illum latuisse. Porrò si uir quispiam in morbum incidit grauem,non tamen penitus incurabilem seu exitialem,inde succedenti tempore ægroti incontinentia ac mollitia languor crescit,totúmque corpus grauat & occupat: filium uerò ipsius nondum ægrotantem, sed ob paternam naturam eidem morbo obnoxium, si medicus familiaris
C aut aliptes aliquis admoneat,éique ostendat,si bonus ille pater austeram amplexus esset diætam,obsonia bellariáque intermisisset, potationibus ac mulieribus abstinuisset,medicamentíque usus fuisset,assiduóque exercitio corpus defatigasset, ingentes dissipare ac repellere passiones ualuisset, scilicet quum parua illa semina ad tantam haud crescere potuissent magnitudinem: nónne qui filium sic hortatur ac instruit ut sui curam gerat,diligẽter se obseruet,& quum ualetudinariis sit ortus parentibus,principiis obstet,ac dum morbus curari potest,illum anticipet,eum quoque hoc pacto ab infirmitate eripere ac liberare uidetur? Et sanè,aiebant. Non igitur,inquam,rem ab-
D surdam seu ridiculam,sed admodum necessariam ac utilem peragimus,si regio morbo,melancholia ac podagra laborantium filiis nondum infirmis,sed ne aliquando pari ægritudine corripiantur, exercitium,diætam, ac pharmaca adhibeamus. Nam corpus ex corrupto prognatum corpore, nulla pœna, sed cura potius ac custodia dignum esse censetur: quæ si quis ob timiditatem animíque mollitiem (quandoquidem uoluptatibus priuant, laborémque ac molestiam inferre uidentur) supplicium appellare uelit, penitus repellendus est. Proinde quum corpus ex ualetudinario ortum corpore, custodiri ac obseruari dignum sit,nunquid malitiæ innatam similitudinem,in adolescen-
E tum germinantem ac pullulantem moribus,eousque sufferre ac sustinere decet,quoad prorumpens passionibus manifesta reddatur, malesapidúmque,ut Pindarus ait,ex præcordiis fructum euomat? An Deus nil Hesiodo sapientior esse uidetur? qui iubet ac admonet,

Non serito tristi rediens de funere mœstus
Progeniem,lauta sed cœna Perse deorum.

& tanquam genitura non modò prauitatem ac uirtutem,sed & tristitiam ac gaudium,hisq; similia referat ac suscipiat, hilares, lætos, ac gaudio perfusos, ad filiorum mittit procreationem. Verumenimuero perturbationum ac af-

sectuum discernere ac præscire similitudines priusquam apertè passionibus F
in nefanda erumpant scelera, ac manifestè cernantur, non humanæ uirtutis,
sed diuinæ potius sapiétiæ opus esse dignoscitur. Etenim ursorum, luporum,
ac simiarum catuli,cõfestim,adhucq; impuberes,à nemine præterquam à na-
tura instincti seu edocti,generis referunt ac repræsentant mores. At huma-
na natura,moribus,doctrina,& legibus constricta,sæpius scelera occultat,ac
probitatem honestatémque præ se ferre uidetur,ita ut penitus innatam pra-
uitatis maculam deleuisse,sceleráque fugasse credatur. Multo enim sæpe la-
tet tempore,ac tanquam uelamine obducta,uniuersa flagitia clanculum ce-
lasse deprehenditur,ita ut uix tormentis ac uerberibus improbitatis facinora G
quæque extorqueri & manifesta reddi ualeant. Nos uerò tum maximè ho-
mines iniustos fieri existimamus, quum iniuria afficere inchoant, intempe-
rantes quum uiolant,timidos quum fugiũt:ueluti si quis tum scorpioni acu-
leum inseri quum pungit,aut echidnis uenenum infundi quum mordent,fa
tuè ac stultè credat ac arbitretur. Non enim sceleratus quisque pariter fit,ac
manifestus redditur,sed ab initio insitam retinet prauitatem, tempore uerò
datáque opportunitate ac facultate fur furripit,tyrannúsque leges transgre-
ditur. At deus uniuscuiusque affectum ac naturam haud ignorat,utpote qui
magis animæ quàm corporis scrutator existit. Quapropter non eousque pœ H
nam differt,quoad uiolentia manibus, impudentia uoce, intemperantia pu-
dendis perficiatur. Quanuis non uelut ipse malè afficiatur,iniustum corripit,
neq; raptori tanquam niolatus irascitur,nec mœchũ quasi ipse contumeliam
passus sit,odio prosequitur,sed medicinæ gratia mœchum, auarum,& flagi-
tiosum quandoque corripit,ut malitiam tanquam morbum comitialẽ,priusq-
quam cuncta occupet,tollat,ac penitus auferat. Cæterùm paulò antè indi-
gnabamur quoniam tardè Deus in scelestos animaduerteret:nũc uerò quo-
niam nonnullorum habitum & affectum antequam iniuriam perficiant,oc-
cupat ac præuenit,accusamus,ignorantes sæpius præterito futurum, occul- I
túmque manifesto longè deterius ac terribilius esse. Vnde neque causas ob
quas aliquando improbos tolerare, nonnunquam uerò adhuc deliberantes
præuenire satius existit,intellectu nostro comprehendere ualemus: quemad-
modum nec cur ualetudinariis nonnullis aliquando medicamenta haud con
gruant,quibusdam uerò nondum ægrotantibus,sed longè periculosius illis
habentibus prosint,ac rectè conueniant,intelligere possumus. Cæterùm nõ
omnia parentum delicta in posteros Deus conuertit:sed quum ex prauo gi-
gnitur bonus,quemadmodum ex ualetudinario sanus,generis omnino pœ-
na illi,tanquam à malitia immunis sit factus, remittitur. Qui uerò ex scele- K
rata natus est stirpe,morbóque in similitudinem improbi labitur ac refertur
generis,hunc decet quemadmodum in hæreditatis ære alieno,ita & in pra-
uitatis succedere supplicio. Non enim Antigonus ob Demetrium,aut ex ma
lis Phyleus propter Augeam, neque Nestor propter Neleum pœnas dede-
runt. Quanuis enim ex flagitiosis orti essent parentibus, optimi tamen eua-
sere uiri. Sed quorum natura generis cognationem imitari ac referre solet,il-
los quoque uindicta scelerum æmulata similitudinem exagitare consueuit.
Quemadmodum enim progenitorum acrochordones ac lenticulæ quãdoq;
in filiis

A in filiis haud apparent,attamẽ in nepotum corporibus inde erumpunt (nam & mulier quædam græca quum nigrum enixa esset infantem,ob idq; adulterii damnata,progenies Aethiopis quarta inuẽta est.In corporibus quoque liberorum Pythonis Nisibẽsis, qui nuper uita functus est,hastę figura signum Spartanis conueniens,post tanti reuolutionem temporis tanquam ex altissima generis emicuit similitudine) ita plerunq; mores animæq; passiones quas priores celabant & occultabant generationes, natura longo pòst tempore producit,ac per alios ostentat & repræsentat,domesticásque seu uirtutes seu improbitates palàm cunctis in lucem profert, ac manifestè spectandas præ-
B bet. Hæc quum dixissem, obticui. Subridens uerò Olympiacus, Haud, inquit,te tanquam egregiè absoluto sermone à nobis laudari arbitretis, ne fabulam promissam manibus emittere uideamur:sed tum demum sententiam feremus,quum illam quoque audiuerimus.Sic itaque rursus exorsus sum.Soleus uir diuinus,Protogenis illius qui aliquando nobiscum uersatus est,familiaris & amicus,quum primo tempore in magna uixisset prodigalitate, breui uniuersam dilapidauit substantiam. Inde penuria ac necessitate cogente, omninm perditissimus effectus est hominum. Pœnitentia enim ductus, diuitias absque discrimine insequi cœpit. Contigitq; ei quemadmodum lasciuis
C illis hominibus,qui quum proprias haud obseruent ac curent uxores,alienas tamen per iniuriam insectari ac corrumpere nituntur. Quúmque à nullo abstineret flagitio,dum sibi spes lucri arrideret seu ostenderetur,substantiam haud magnam,sceleris uerò existimationem ingentem,breui collegit.Præcipuè autem eum decepit uaticinium ex Amphilochi redditum oraculo. illuc enim deum sciscitaturus miserat,num melius reliquam uicturus esset uitam.Cui ille respondit,tum melius eum acturum, quũ è uita migraret: quod & breui illi contigit. Quum enim ab alto super collum decidisset,nullo accepto uulnere,casu tantùm extinctus est.Quúmque iam triduanus ad sepul- *Soleus mortuus post triduum reuixit.*
D turam efferretur,subitò commotus ad sese reuersus est, admirãdámque deinceps uitæ mutationem instituit.Neque enim iustiorẽ alium in humanis commerciis,seu diuinis sanctiorem operibus,tũc temporis Cilices esse referebãt, haudq; inimicis tristiorem,quàm amicis iucundiorem, ita ut non paruo noti caperentur desiderio admodúmque cuperent tam repentinæ mutationis audire causas.Non enim fortuitò,quod & uerum erat, eueniisse arbitrabantur, ut tam scelestam anteactam uitam,tot tantisq; exornasset uirtutibus.Ille igitur Protogenis æqualibus & amicis ita enarrare solebat: quũ primùm corporis sensu excidisset, sibi ueluti nautæ qui euersa naui profundo absorptus
E est,ob mutationem accidisse.Inde quum aliquantisper animum recepisset,sesèq; cõfirmasset, respirare uisus est,animáque corporis onere leuata,latè circunspectare cœpit.Cæterùm priorum cernebat nihil. Astra uerò admodum ingẽtia,& multitudine inuicem distantia, splendorémque immensum atque colorem ostendere mirandum uidebat,tonóque resonare incredibili audiebat,ita ut animæ in lucis tranquillitate perquam facilè esset quoquouersum uehi,ac uelociter ferri. Quúmque multa & uaria præteriisset spectacula,defunctorum animas aẽre discusso tanquam bullas ardentes sursum leuari aiebat:quibus intrepidè ac omni deposita mole diruptis,humana emergere for-

ma. Non tamen æqualiter omnes moueri,sed partim miranda exilire leui- F
tate, ad supernámque uehi quietem ac tranquillitatem: alias uerò tanquam
pensi fusos in gyrum rotari,nunc sursum,nunc uerò repere deorsum,ac tur-
bato quodam motu inuicem miscęri, cohærereq; diutius,ac uix tandem di-
uelli. Cæteras itaque quum diligentius considerasset animas,agnoscere haud
ualuit. Duas tamen aut tres olim sibi notas quum conspexisset,illis congre-
di alloquiq; conatus est. At illæ auditu priuatæ,extráque sese positæ,penitus
sensu carebant,ac uelut amentes & insensatæ,omnem cõtactum uisumq; re-
fugiebant: primóque inter se errabundæ uolitabant: inde innumeræ pariter
occurrentes, inuicémque se complectentes,cohærentésque,ac impetu tan- G
quam connexæ,sine ullo discrimine in altum ferebantur,uocésque ignotas
ac inarticulatas luctu ac timore intermixtas emittebant. Aliæ uerò in sublí-
mi constitutæ,alacres ac claræ,inuicémque cum beneuolentia assiduè uersa-
ri conspiciebantur: ac ut cernere erat,tumultuantes illas repellebant,appro-
pinquantésque admodum acerbè ipsæ gaudentes increpabant. Ibi quendam,
non tamen liquidò,se cognouisse asserebat: adhuc enim puero se existen-
te ille uita functus erat. Ea itaque anima quum propius accessisset, Salue,
dixit, Thespesie. Quúmque admiratione ductus respondisset, se non The-
spesiũ, sed Arideum esse: antea,ait,dehinc uerò Thespesius,hoc est,diuinus H
eris. haud enim occidisti,sed fato quodam prouido deorum huc delatus per-
ueneristi,aliam uerò animam tanquam ancoram in corpore dereliquisti. Nũcq;
huius rei certissimum tibi sit indicium,mortuorum animas haud umbram fa-
cere,nec oculos contrahere ac aperire. Hoc quum Thespesius audiuisset,ma
gis cogitare,seq; colligere cœpit: circunspiciénsque considerauit tenuem si-
bi ac umbrosam cohærere nubeculam, illas uerò undique transparentes ac
lucentes, non tamen æqualiter omnes. quasdam enim colore plano, splen-
denti,ac lympido,purissimóque plenilunio similes esse animaduertit: non-
nullas uerò tanquam squamis minutísque cicatricibus stigmosas: alias autem I
facie inconcinnas,ac admodum deformes,nigrísque affectas notis: quasdam
uerò alias quasi obtusas,hebetes, penitúsque sensu priuatas conspexit. Sin-
gula uerò ille Thespesii enarrabat comes (nil enim prohibet animas homi-
Adrastia. i. num appellare nominibus) quemadmodum Adrastia Necessitatis ac Iouis fi-
necessitas secundum Platonem, in Phædro. fol. 248. m. lia,scelerum uindex acerrima,summo constituta esset loco, quam nemo fla-
gitiosus,neque magnus neque paruus, ui aut clàm effugere posset. Quúm-
que tres essent custodiæ ac expiationes,alios aliis affici tormentis asserebat.
Quosdam enim confestim, ac dum in corpore essent,pœnas dare: quiq; cor- K
pore culpam luerent, eorum breuissimum esse supplicium, mansueto quo-
dam modo multa purgatione digna remittente. At quorum maiora essent
delicta,sceleráque uehementiorem expeterent medicinam, illos dæmonem
post obitum tradere uindictæ aiebat. At qui penitus immedicabiles essent,ac
undique sceleribus obruti, hos tertiam atque immitissimam Adrastiæ mini-
Erinnys Adrastiæ ministra. stram Erinnyn,ad pœnam rapere, & inter errantes, & hac illácque fugien-
tes transcurrere,omnésque tandem deprehensos,sæuè ac miserabiliter in æ-
ternas,inauditas, nec uilas demergere ac præcipitare commemorabat tene-
bras. Emendationes uerò quibus adhuc in corpore constituti affligi solerét,

barbarorum

A barbarorum pœnis perſimiles eſſe aiebat. Quemadmodum enim apud Perſas qui plectuntur,ueſtibus tiariſque expoliantur,ac flagellantur,lachrymantéſque à tormentis ſolui precantur:ita ſupplicia quæ in pecuniarum ac fortunarum amiſſione,corporúmque uerſarentur cruciatu, non nimis aſperam habere afflictionem,nec quæ ex meritis ſcelera elueret,ſed ut plurimum ab opinione ſenſuq; dependêre referebat. Cæterùm qui ibi, inquit, impuniti euadunt,hûcque immundi perueniunt,hos uindicta corripit,ac cunctis exutos tegumentis,animæ commiſſa palàm oſtendit.Illa uerò nil retinet aut habet,quo facinora,ſcelera, ac flagitia tegere, abſcondere,ſeu palliare queat,
B ſed omnibus ſe paſſim ſpectandam præbere cogitur. Primùm igitur bonis (ſi ſaltem ſunt)parentibus tanquam degener,ac talibus indigna maioribus oſtẽtatur.Si uerò praui ei fuerint progenitores, illis quoque,ut maiori afficiantur cruciatu,in conſpectum perducitur:inde tormentis ſubiicitur: ubi tandiu pœnis excutitur,quoad ærumnis, doloribus,ac laboribus omne ſcelus eluitur.Hæc uerò ſupplicia,magnitudine ac acerbitate tantum carnales exuperare animaduerſiones aſſerebar,quantum ab inſomniis uera diſtare uiderentur.Proinde cicatrices ac notas ob has paſſiones aliis plus,aliis uerò minus permanere aiebat.Animarum enim,inquit,uarios illos omnigenóſque con-
C ſidera colores.Ater enim ac ſordidus,illiberalitatis ac auaritiæ indicium eſt. Sanguineus uerò,ac igni ſuccenſus,crudelitatis & atrocitatis.At glaucus color,intemperantiam uoluptatibus intermixtam deſignat. Qui uerò execrando inuidiæ detinentur morbo, hi uenenum ſanie mixtum, ueluti ſepiæ atramentum,ore euomunt. Siquidem anima prauitate & paſſionibus immutata,corpus quoque uariis diſtinguit coloribus. Vnus uerò tormentorum ac purgationis finis exiſtit uniuerſalis,quum concreta exempta eſt labes,animáque ſplendida, & ab omnibus maculis & labe redditur pura. Id niſi fiat, paſſionum ſubinde reuertuntur uiciſſitudines, notæque iterum excreſcunt.
D Quædam tamen breuiter ac facilè extinguuntur, nonnullæ uerò longius protelantur. Illæ igitur rurſus atque iterum tormentis ſubiiciuntur,quoad tandem decentem ſortiantur habitum & affectum. Nonnullas uerò uiolenta ignorantiæ ac uoluptatum ſpecies in brutorum corpora impellit. Quum enim rationis defectus,ac ſpeculationis ſegnities actuale ad generationem producit,admodum inſtrumenti deſiderio tenetur, quo cum concupiſcentiis perfrui ualeat,corpúſque animi neglecta uirtute, luxu repleri queat. In pecora itaque meritò anima ea detruditur, ubi omnibus priuata deliciis, neque quietis neque ſomni copiam conſequi ualeat. Hæc quum dixiſſet, per
E ingens ſpatium eum uelociter duxit. Ferebantur autem lucis ſplendore tanquam alis perquam facilè ac leuiter, tandémque ad hiatum quendam applicuerunt immenſum. Quò quum peruenirent,à priore ſpiritus ui deſtituti ſunt. Quod & aliis animabus accidere uidebat,quæ collectæ,illucq; delatæ, tanquam aues per gyrum illum circunuolabant hiatum, propius tamen accedere non audebant.Aſpectus uerò Bacchicis antris admodum ſimilis erat, locúſque ſyluis,uirore,herbis,uariiſque floribus ornatus apparebat.Aura uerò ex illo ſpirabat mollis ac lenis,odore mirando ſuauiq; temperata, quæ ingenti uoluptate(ueluti uinũ bibentes ſolet)animas afficiebat.Illæ uerò odo-

Qui ex hoc ſeculo impuniti euadunt, quomodo crucientur.

Finis purgationis quum exempta labes eſt.

ris captæ dulcedine ueſcebantur,diffundebantnr,ac placidè & feſtiuè inter ſe F
conuerſabantur.Locum uerò amœnum per gyrum amplexabantur Bacchanalia,& riſus,quem intermixtæ Muſæ dulciter canentes ac ludentes,iucunditate ac lepore implebant. Dionyſium uerò illac ad deos regreſſum eſſe,ac Semelem reduxiſſe,locúmque Lethen uocari aiebat.Theſpeſiũ uerò admodum immorari deſiderantem ac conantem,haud permiſit, ſed ui eum diuellens abſtraxit,enarrans pariter ac oſtendens,intellectum dulcedine uoluptatum liquefieri ac irrigari, irrationale uerò ac corporeum humectatum ac incarnatum corporis recordatione capi,qua inde ad genituræ deſideriũ & appetentiam traheretur,idq; ille animæ humore degrauatæ inflantem appella- G
bat aſſenſum. Aliam itaque uiam ingreſſi,admodum ingentem conſpexere craterem,in quem uaria exonerabant flumina, aliud Aphrico mari niuéque candidius,aliud puniceum,iridisq; inſtar uariatum. Alia quoque aliis coloribus infecta, proprium præ ſe ferebant ſplendorem. Quumq; propiùs acceſſiſſent,admirandi illi ac floridi magis ac magis præter candorem diſparuere colores. Tres uerò dæmones,triangulari ſimul aſſidentes figura,inuicémque flumina menſuris quibuſdam commiſcentes ac temperantes cernebat. Hucuſque Theſpeſii ductor Orpheum, quum uxoris reduxiſſet animam,peruenisſe aiebat. Quumq; haud rectè meminiſſet, inter homines ſermonem diſ- H
ſeminaſſe,Delphicum oraculũ,Apollinis ac Noctis eſſe commune,cæterùm nullum Apollinis ac Noctis eſſe conſortium:ſed hoc,inquit,Noctis ac Lunę commune eſt uaticinium,nullam firmam obtinens ſedem,ſed ubiq; inter homines inſomniis ac idolis uagum & errans. Ex eo enim,ut cernis,çommixta prodeunt ſomnia,quæ nerum falſo,ſimplexq; uario cõmiſcẽtes diſpergunt. Apollinis uerò oraculum haud,ait,cernis,nec uidere,aut altius aſcendere licet,quanuis non animæ moles te deprimat, ſed terrenum ac corpori annexum uetat. Conatus eſt tamen eum propius adducere, ac oſtentare lumen ex Tripode,ut referebat,per Themidis ſinus in Parnaſum tranſparẽs. Quod I
quum diligentius intueri uellet,ob ſplendorem cernere haud potuit. Cæterùm quum acceſſiſſet, uocem audiuit ſonoram mulieris, carmine nonnulla prædicentis, ac,ut ſibi uidebatur, tempus interitus ipſius præſagientis. Dæmon uerò Sibyllæ uocem illam eſſe narrabat,quam in lunæ globo circunrotatam, futura canere aiebat. Quúmque plura audire cuperet, uehementi lunæ impetu ac uertigine prohibitus eſt. Nonnulla tamen breuia intellexit, ueluti de Lesbio monte,ac Dicæarchiæ deflagratione,necnon & comma de tum imperante principe,

Quòd bonus exiſtat,ſed morte tyrannida linquet. K

Malorum pœnæ. Deinde ad pœnarum uertebãtur ſpectaculum. Et primò quidem Theſpeſius ſolùm aſpectu miſerando ac ærumnoſo afficiebatur:inde uerò inopinatus in amicos,domeſticos & contubernales uariis ſubiectos incidit tormentis,qui cruciatus grauiſſimos,pœnasq; diras ac horrendas ſuſtinentes, cum fletu appropinquabant. Tandem etiam proprium patrem ex barathro quodam,ſtigmatis ac notis plenum emergentem,manusq; tendentem conſpexit. Quem ſuppliciorum præfecti ſilere haud permittebant,ſed fateri ſubigebãt quemadmodum in hoſpites quoſdam extitiſſet ſceleratus,quos ob auri famem ueneno

A neno ſuſtuliſſet,quúmque cunctos latuiſſet mortales,hic ſe conuictum pœnas partim exoluiſſe, nonnullas autẽ adhuc exantlandas ſupereſſe referebat. Porro Theſpeſius metu ac horrore ſtupefactus,pro patre ſupplicare auſus non eſt. Conuerſus itaque,ac fugere intendens,non amplius manſuetum ac familiarem uidebat ductorem,ſed à quibuſdam aliis facie horrenda ſe impelli,ultráque progredi coactum cernebat. Longius itaque pergens,eos qui manifeſtè peccauerant,palámque flagitia perpetrarant,ſeu ob commiſſa ſupplicio affecti fuerant,non tam acerbè plecti,ſeu adeò affectu irrationali,ac tormentis affici intolerandis inſpiciebat. Qui uerò clàm iniuſtè uixerant,præ-
B textúque ac uirtutis opinione delituerant,hos ultra cruciamenta & anxietates,quidam inſiſtentes,interiora ac animæ ſecretiora propalare ac oſtendere,prætérque naturam inflexos ac curuatos,ueluti ſcolopendras marinas quæ hamum deuorauerunt,ſeipſos inuertere cogebãt. Quoſdam uerò protelantes, ac tergiuerſantes, ui detegebant, innumeráque ac latentia uitia in penitiſſimo ac remotiſſimo animæ receſſu celare oſtendebant. Alias quoque animas uidiſſe narrabar,quæ ſeſe amplexãtes,paritérque binæ,ternæ,ac plures cohærentes,uelut echidnæ, ob inimicitiarum ac iniuriarum reminiſcentiam,animíque prauitatem,ac eorum quæ in uita malè egerant,ſeu perpeſſæ
C fuerant,inuicem ſe deuorabant. Lacus quoque tres æquales,unum auro feruentem ebullientémque, alium ex plumbo frigidiſſimum, tertium uerò ex ferro aſperrimum eſſe referebat,iuxtáque dæmones nonnullos,tanquam fabros cũ inſtrumentis adſtare ferreis:quibus animas corripientes,partímque deuorantes,eas quæ lucro inſatiabiles fuerant,ob auritiámque ſceleſtè egerant,primò in aureum præcipitare lacum aiebat:ubi igni ſuccenſas, ac flammis relucentes,in plumbeum immergere:ibíque extinctas, & uelut grãdiné induratas,rurſus in ferream transferre paludem:ubi quum admodum nigræ ac horribiles redditæ eſſent,ob aſperitatemq; exiccatæ ac confractæ penitus
D formam immutaſſent,denuo in aureum proiicere lacum aſſerebat. Eas uerò animas grauiſſimos ac horrendos ob immutationem illam ſuſtinere dolores & cruciatus enarrabat. Omnium autem miſerrimam uindictã ac afflictionẽ earum eſſe aiebat,quæ quum pœnas iam exoluiſſe uiderentur,rurſus ac iterum comprehenſæ tormentis ſubiicerentur. Illæ uerò erant,ob quarum ſcelera in filios ſeu nepotes pœna redundarat. Quotieſcunque enim aliqua illarum in tortores incidebat,ſeu caſu aliquo obuiàm ferebatur,cum ira,uociferatione,ac clamore eam aggrediebantur:illæ uerò blaſphemantes, & improperantes,paſſionum ſigna oſtendere uidebantur: quúmque aufugere ac
E ſe abſcondere conarentur, haud ualebant. Aderant enim confeſtim uindictæ exactores,& caſtigatores,qui eas deprehenſas,eiulantes,ac ſeipſas deplorantes execrãtéſque,ueluti pœnæ,crudelitatis,ac immanitatis haud ignaras, iterum ad tormenta rapiebant ac trahebant. Præterea complures aliquando filios ac nepotes unà pendêre referebat,ac tanquam apes ſeu ueſpertiliones cõnexos ob iram,ac pœnarum memoriam quas propter progenitores perpeſſæ fuerant,ſtupefactos, ac omni ſpe deſtitutos agere. Poſtremò animas ad ſecundam cogi generationem uidit,ac inſtrumentis quibuſdam appoſititiis ac plagis,ab eius rei opificibus ui in omnifaria uerti ac transformari anima-

lia. Nonnullæ uniuersa parte impellebantur, aliæ uerò reuertebantur: aliquę F
autem omnino extinguebantur, ac euaneſcebant, ut alia uita, aliiſque damnarentur moribus. Inter quas & Neronis animam ſe uidiſſe aiebat, multis degrauatam incommodis, clauiſque ignitis undique transfixam. Quam quũ opifices in Pindaricæ echidnæ ſpeciem uertere, ac ui transformare conarẽtur, ut per uiſcera erumpens partu matrem deuoraret ac laniaret, lumen cõfeſtim ingens eluxiſſe referebat, uocémque ex ſplendore redditam imperaſſe ut in aliud bruti genus cicurius, ueluti in reptile iuxta lacus ac paludes commorans, tranſmutaretur. Eorum enim quæ iniuſtè egerat, partim pœnas dediſſe: boni quoque ſibi aliquid à deo deberi, quoniam optimum ac deo ac- G
ceptiſſimum Græcorum genus ex ſeruitute ac oppreſſione liberaſſet. Huc uſque ſpectaculum proceſſiſſe referebat. Quum uerò reuerti deberet, in maximo ob timorem periculo ſe conſtitutum fuiſſe aiebat. Mulierem enim quandam ſpecie admiranda, magnitudinéque ingenti ipſum corripuiſſe, dixiſſéque: Heus tu, ut rectius ſingula reminiſcaris, huc adſis: uirgámque ignitam tanquam ſculptoriam, qua illi characterem inureret, protuliſſe, ſed ab alia quadam prohibitam eſſe. Ipſum uerò tãquam Syringæ impulſu, flatu admodum uchementi ac uiolento, corpori incidiſſe, & ferè à recordatione ipſa ſuſpexiſſe.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET *Domino, D. Sebaſtiano, Brixinenſis eccleſiæ, & optimarum literarum optimo Antiſtiti, Ottomarus Luſcinius* S. D.

QVanquam nulla fortunæ meæ ratio, nulla eruditionis, aut rei alterius ſplendor ac dignitas, licere mihi permittat ut ad celſitudinem tuam, Præſul reuerendiſſime, literas aut xeniola miſſitare auſim: quandò nihil eſt in hac mea tenuitate, quod eximijs illis ueréque heroicis uirtutibus tuis reſpondere poſſit: cogit tamen hinc publica quædam & communis mihi cum multis tui admiratio, qui laudatiſſimorum Brixinenſium *Epiſcoporum gloriam æquare, aut certè longo etiam interuallo poſt te relinquere, uno omnium ore prædicaris: hinc priuata quædam neceſſitudo, qua me iampridem à dignitatis tuæ fulgore deterritum, ac penè conſternatum, mira quadam humanitate es complexus, dignum etiam iudicans hunc homuncionem, qui inter tuos numeretur, põtificijs cohoneſtetur fauoribus, ac ſpe pulcherrima ad benigniorem aliquando fortunam emergendi foueatur. Itaque ſi non intelligam quod uulgus hominum, ingenuè fatear me piſtillo quouis obtuſiorem. Porrò autem ſi non eloquar, uereor ne ad hoc quoque habear inuidus, aut certè quod ad priuatum attinet negocium, omnino ingratus. Neque eſt, ſi fugere uelim rem multis etiam nominibus honeſtam, cur rudem prætexam infantiam: quaſi uerò non diuina præconia ex infantium ore atque lactentium, ut auctor eſt uates cœleſtis, iamolim prodierint ſuis numeris omni ex parte perfecta. Liceat igitur iam mihi bonis auibus* ἀλλοῖς ἀλλοῖσι τὸ ὅμοιον *(ita enim commodius dixero græce) perpetuis attollere præconijs, & quod præſtare non poſſum, ſaltem ab eo exigere uotis, qui ſedulus eſt uirtutis ſpectator, ac ſolidum præmium. Ita enim fiet, ut gloria tua ſeculis omnibus uiuacior, nunquam ſit intermoritura. Proinde quò teſtatiſſimus ſit tuæ R.P. animus meus, beneficij accepti perpetuò tenax, hortatu nobilis & doctiſſimi iurium*

Doctoris

Doctoris Ambrosij Hippophori, Canonici tui, & patroni mei amiciſsimi, ſcriptoris illius quo nõ eſt alter grauior, Plutarchi cõmẽtariolos quoſdã latinitate donare tuæ R.P: auſpicijs aggreſſus ſum, utinam tam felici ſucceſſu, quàm diligenti Ambroſio meo morem gerendi conatu: quòd ex huius epiſtola didicerim, te illius auctoris impendiò ſcriptis animum oblectare: quippe qui non aliter quàm conuiuiũ lautitijs plurimis, ac epulis multifariam inſtructum, non modò delicato, ſed etiam auidiſsimo lectori faciat ſatis. Mirum autem quàm mihi arrideat, quòd in hoc ab Eraſmo noſtro non diſsides. Nam præceptor ille meus nunquam ſatis pro meritis laudatus, quum fortè in lucubrationẽ meam de Muſica incidiſſet, & me Plutarchi monimentis alicubi adiutum ſubodorari ſeſe indicaret, neque ego maximopere tum repugnarem: Rectè, inquit, agis Luſcini, qui hunc auctorem tibi facis familiarem. Eſt enim tanti apud me momenti, ut ucl ſolum ſui ſtudioſo eruditionem minimè uulgarem allaturum credam. Sunt autem hæc quibus admolitus ſum manũ, non uſque adeò tum à pontificali dignitate, tum ab indole etiam tuæ R.P. ut ne dicam à noſtra item religione, multum abhorrentia. Quid enim tam ſalutare cognitu eſt, quàm uirtuti ſtrenuè nauaturo operam, quo pacto deeſſe non debeant optima quæq; eò pertingendi quò tendit, inſtituta? Deinde quandò in omnium uotis iam eſt felicitas, & nemo non execratur miſeriam, ut nil aliud accedat, ex ſola improbitate eam comparari: Philoſophiam denique, rerum humanarum moderatricem, ut nuſquam non præſtò eſſe gerendis negocijs debeat, nec ita liberali quoque conuiuio illam excludi fas eſſe. Hæc ſumma eſt præſentium Plutarchi lucubrationum, ſuccinctarum planè, ſi quis uerba numeret, cæterùm ſi uim metiaris & enẽrgiam, iuſtis uoluminibus comperies cumulatiores. Quo magis mirandum, doctiſſime princeps, quis malus genius hanc opinionem mentibus humanis inuexerit, ut in huiuſmodi græcarum literarum monimenta, uentres quidam & pecudes malè feriatæ cauſam reijciant nocentiſſimæ horum temporum peſtis, qua non uſu uenit id, quod ijs de quibus ſic cecinit poeta:

Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
Corpora: ſed ne uniuerſa in priſtinum relabantur chaos, iam propemodum periculum eſt. Niſi enim maturè proſpiciamus quomodo illud non iamiam futurum ſit ſublata eccleſiaſtica monarchia & legibus, ego haudquaquã uideo. Atqui cum Græcorum decretis quo pacto utrunque pugnet ex diametro, in procliui eſt iudicare. Homerus in maximo procerum Achiuorum conuentu, multorum principatum damnat, monarchiam aſſerit, Vlyſſe ita pronunciante:

οὐ μὲν πως πάντες βασιλεύσομεν ἐνθάδ' ἀχαιοί.
οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεύς. Et quæ deinceps ſequũtur. Itẽ quod ad leges attinet, Δημώδεις ὁ ῥήτωρ ἴσφ πόλεως εἶναι ψυχὴν τὸν νόμον. ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα περιεσὼ ψυχῆς πίπτει, ὅτω καὶ πάλιν μὴ ὄντων νόμων καταλύεται. Sed de his alibi copioſius. Quæ tua eſt bonitas, ſumma eruditio pari iuncta eloquentiæ, princeps humaniſſime, tuq; ſimiliũ epiſcoporũ, feſſis iam rebus Chriſtianis, ad eum modum quo nuper coràm commentabamur, ſuccurrite: & quo facilius poteſtis, eo etiam propenſius uelle debebitis. Peculiaris hæc laus eſt Brixinenſis eccleſiæ, uiros inſigniter eruditos illi nunquam defuiſſe. Atque iſthuc cum aliàs, tum uerò hac potiſſimùm tẽpeſtate uidere licet, qua doctiſſimus ipſe apprimè doctis Canonicis præſides, ut ne obticeam nobilitatem generis, ſingularem animi candorem, & morum feſtiuam quandam comitatem. Quæ ut donemus alibi paria inueniri ſingula, uix tamen eodem credimus uſpiam omnia confluxiſſe. Denique ſi uerum eſt quod dicitur, expertos in

omnibus melius iudicaturos, dabitur mihi uenia, si laudatissimũ μυσοῖον Brixinense, quod toties sensi non esse sibi dissimile (id est semper beneuolum, & Gratijs quoque ipsis humanius) merita non fraudem gloria, quam illi quoque uelim esse sempiternam, & ita in dies gliscentem, ut tua R.P. simul cum ipso omnem maiorum splendorem superet, & posteris perpetuum fiat uirtutis & eruditionis exemplar: cui me meáque omnia dedo & commẽdo unicè. Valeat tua R.P. & Canonicis uenerabilibus, lõgéq; doctissimis Doctoribus, uel Hippophori nostri ore salutem meóq; nomine comprecetur, ijs saltem quorum etiamnũ teneo nomina, clarissimo D. Ruepero Decano, Blasio Aichorn, utrique Stamlero, Ludouico Emerschofer, Nicolao Leopoldo, Sigismundo Han, & si qui sunt quorũ mihi excidérunt nomina. Valeat denuo R.P.T. Ex Argentorato.

PLVTARCHI CHAERONEI DE EO QVOD DOCENDA SIT VIRTVS, LIB.

Ottomaro Luscinio interprete.

DE uirtute consultamus & ambigimus, num docendus sit quispiam ut rectè sapiat, iustè agat, ac bene uiuat. Miramur deinde si rhetoribus id detur negocii, aut magistratui, ædificatoribus, uel agricolis, milléque id genus aliis, quòd uiri boni nomen H
duntaxat obtinét ut Hippocentauri, Gigantes, & Cyclopes, in quibus tamen nihil inculpatum aut innocuum, si res gestas excutias, quod ad uirtutem attineat, neque mores à prauis affectibus liberos & incorruptos inuenias. Atque ut donemus naturam sua sponte in illis honesti quippiam decorique producere, id tamen rebus longè dissimillimis & alienis, ceu fructus quidam syluæ incultæ agrestique implicitus, floccescit nimirum, planeq; obscuratur. Canere proinde discunt homines, saltare, literas, agriculturam, equo insidere, calceari, uestiri, pocula ministrare, & coquere. At quę, malùm, dementia est, ô mortales, quum hæc omnia præter disciplinam non liceat I
commodè agere, ut uos probè homines uitã instituisse, nulla disciplina, nulla adhibita ratione aut arte, sed fortuitò putetis contingere? Adde quòd uirtutem quum discendam negamus, prorsus tollimus, quandò disciplina generatio quædam est, qua fœtus in animo discentis à doctore producitur. Itaque si à discendo mortales cohibeas, & doctrinam omnem sustuleris, uideberis haud dubiè cuncta extinxisse, rebúsq; ipsis perpetuũ inuexisse interitũ. Cæterùm, ut auctor est Plato, ob pedis ad lyram imparilitatem, dum malè cõgruit cum modulatione saltatio, neque frater unquam cum fratre pugnã capessit, aut amicus dissidet amico, urbésue inter se hostiliter decertant, ut extrema K
quæq; & facere & pati cogantur. De accentus item ratione nemo dicere poterit aliquando in ciuitate ortam seditionem, num uidelicet Telchinas penãflexè, aut aliter sit legendum. Ad hæc in ædibus fortè priuatis inter maritũ & uxorẽ nulla adhuc nata dissensio est super telis, staménne an trama subtegmẽ ipsum uocetur. Et hæc quidẽ quũ ita se habeãt, nemo tamẽ libro protinus aut telæ lyræ'ue manũ admouet, nisi peritus, etiamsi nõ sit periculũ ne quid inde accidat incommodi: at neminem non pudet haberi ludibrio, cunctisque ridiculum fieri, adeò ut Heraclitus insciam non absurdè celari magis

A gis quàm turpiter prodi uoluerit. Atque idem ille uxorem, domum, remp. aut principatū rectè tractari ab alio quàm perito arbitrabitur? Diogenes igitur puero quodam obsonium comedēte, pædagogo illius manum impegit, scitè admodum ei qui non doceret, non illi qui nihil disceret, peccatum imputans. Denique communis ille catini usus & calicis, haudquaquam ulli decorè contingit, si à puero non fuerit aptè assuetus, ut ne dicam turdos etiam edere, obsonari, ac pedes simul cōrinere: & nos rem familiarem administrare gnauiter, remp. coniugiū, alimoniam, & principatū, mutuisq; pro dignitate rei cuiusq; respondere officiis, rudibus citra erratū putabimus ac fortuitò
B accidere? Aristippus à quodam inrerrogarus, an esset ubiq;: subridēs air: Naulum igitur mihi, si nusquā non sum, indubiè non perierit. Ad eum sanè modum si nō fiunt mortales disciplina meliores, periisse impendia dixeris quæ fiunt in pædagogos, à lacte ipso primū pueros in disciplinā accipientes. Nā ut nutrices manibus corpus effigiant, ita illi mores componēdo, in primum uirtutis uestigiū collocant. Et Spartanus ille rogarus, quid cōmodi afferret præceptorū opera: Honesta, inquit, pueris illi faciunt iucunda. Docēt proinde, quo pacto incedētes proni incumbāt itineri: digito salsamentum uno cōtingant, pisce geminis: cibum aliter discindār, aliter carnes: palliū corripiētes
C corpori quomodo aptent. Igitur quod dicat aliquis aduersus impetiginē & rediuiam paratā esse medicinam, laterū autē dolori, febri & insaniæ nihil esse quod medeatur: hoc perinde est ac si contēdas, minutulis rebus & puerilibus instituta quædam, ac proditas esse rationes, certaq; rei gerendę consilia, cęterùm arduis illis atque perfectis nullam esse moderationem, adeoq; uanam in iis tractandis exercitationem, tum nihil præter miseriam uideri. Denique ut ridiculus habetur qui dicit, Oportet remum impellere eum qui didicit: ita & is quoque qui aliis artibus permittit disciplinam, & ea spoliat uirtutem, diuersum sanè nonnihil agens à Scythis. illi enim, ut testis est Herodotus, ser-
D uis eximunt oculos, nempe mācipiis: uerùm hic noster seruilibus & ancillātibus disciplinis rationem ceu oculū imponēs, uirtuti eam uidetur adimere. Iphicrates dux ad Calliam Gabrii filium scisscitantē, Quis nam es? num sagittarius, scutifer, eques, aut armiger? Nihil horum, inquit, sed omnibus hisce imperans. Fallor igitur si non desipit, qui iaculari, arma gestare, fundam impellere, & equitem agere, iudicabit ad doctrinam pertinere: imperium autem administrare, & ductitare exercitum, ita ut fortè cuiquam illa obuenerūnt, adesse. Adde quòd maiori laborat uecordia, qui prudentia hæc posteriora geri diffinierit, nihilque tribuit doctrinæ, sine qua tamen perspicuum
E est nullum aliarum artium esse incrementum, nullum operæprecium. Postremò obscurum non esse arbitror, ducem hanc esse rerum omnium, certámque rationem & ornamentum, quæ ad bonam frugem sui studiosos solet perducere, uel hoc potissimùm argumento, quòd nisi quis maiore affectu ministrorum quàm artis præscriptique cuiusdam & legis conuiualis teneatur, non deest ne cœnæ quidem sua gratia, si pueros habeat pocillatores, ad assandum, partiendum obsonia, reliquáque id genus gnauiter obeunda munia exercitatos, artéque instructos.

CLARISSIMO VIRO ALEXIO TVRZONI SERE-

nissimi Hungariæ regis à thesauris, Erasmus debeatur S. D.

NE *solis lamijs existimes oculos esse emissitios, uir ornatissime, aut soli Midæ prælongas aures: en nos tanto locorum interuallo dirempti, etiam istuc usque porrectis auribus atque oculis, audimus quid optimus quisque de te prædicet: spectamus ac suspicimus raras animi tui dotes, quibus longè ditior es, quàm thesauris regijs, etiam si tuum esset quicquid dispẽsandum accepisti. Quin potius quòd te non usum nouimus, haudquaquam aurium aut oculorum nostrorum curiositati tribuendum est, sed quemadmodum tonitrui strepitus procul auditur etiam surdastris, ac fulguris emicantis iubar procul etiam cæcutientium præstringit oculos, ita uirtutum tuarum splendor famáque nusquam gentium non penetrat. Nos uerò natura penè dormitabundos hisce temporibus expergefacit necessitas, ut homines uirtute præstantes & cognoscere studeamus, & cognitos demereri: non aliter quàm qui uiribus hostium pressi metuunt extrema, è regionibus quãlibet longinquis adsciscunt auxilia, & nusquam non habent aures atque oculos, uidelicet captantes si quid alicunde præsidij rebus laborantibus affulgeat. Itaque quum perspiciamus homines quosdam, si tamen qui tales sunt, homines dici merentur, deuotis animis & coniuratis copijs imminere bonarum literarum exitio, (quibus ut ingenuè fatcor me debere plurimum, ita fatentur & illæ se nonnihil uicissim & mihi debere) non pudet undiquaque præstantium heroum emendicare præsidia aduersus Gotthorum ac Vuandalorum istorum insanas incursiones, ut prorsus uideatur actum non modò de linguis ac politioribus literis, uerumetiam de disciplinis omnibus homine libero dignis, ni contingat non unus aliquis Camillus, sed multi propugnatores, qui tantum ualeant ingenio, uirtute, & auctoritate, quantum aduersarij ualent insania, malitia, & impudentia, quibus rebus sine controuersia ualent plurimum. Extinctis autem huiusmodi studijs, quæso quãtulum aberit uita nostra à uita pecudum, ferarum ac piscium? Atque ut hanc legationem publico studiorum nomine non detrectarem ad te suscipere, uir clarissime, ceu calcar addidit Ioãnes Antoninus Cassouiensis, uir moribus non minus integris quàm cãdidis. Apud me certè fidei spectatissimæ sit oportet, cui corpusculum hoc uitro fragilius ausim credere, quod tamen nulli seni medico uel fidẽtius uel felicius unquam credidi, quàm illi iuueni. Is mihi quum hic esset, nunquam desistit prædicare quàm propensus esset animi tui fauor erga rectorum studiorum cultores, tum autem quantum apud inclytum Hungariæ regem polleres gratia, quantum apud Hungaros omnes auctoritate. Quid multis? persuasit hanc legationem nec mihi nec studijs infeliciter cessuram. Orator itaque pro literis ueniens, ab ipsis literis munusculum adfero, duos Plutarchi libellos, qui utinam per me tam disertè loquantur latinis auribus, quàm hactenus græcè peritis loquebantur. Mihi certè non mediocre negocium exhibuit ipsa Plutarchicæ phraseos subtilitas, sensusq; reconditi ex retrusis omnium auctorum ac disciplinarum apothecis sic deprompti connexique, ut non orationem, sed centonem, aut ut melius dicam, musaicum opus existimes, ex emblematibus exquisitissimis cõcinnatum. quod ut illi fuit facillimum, qui pectus habebat instructissimum omni genere literariæ supellectilis, ita difficillimum est interpreti, quid unde decerpserit, obseruare, præsertim quum plerique scriptores non extet, è quorum pratis decerpsit suos floseulos, unde corollas hasce contexuit. Præter hanc difficultatem habet concisum quiddam & abruptum,*

subitò

ſubitò lectoris animum tranſmouens in diuerſam regionem: ut iam non ſolùm requirat undiquaque doctum, uerumetiam attentum ac uigilantem. Denique Bœotus quidem eſt Plutarchus, ſed aurem animúmque Bœotum longè ſubmouet à lectione. De mendis interim librariorum nihil dicam, quæ tamen ueluti ſalebræ non rarò curſum noſtrum remoratæ ſunt. Vicimus quidem permultas: nonnullas, ſed admodum paucas, tranſiliimus uerius quàm ſubmouimus. Verùm omnem difficultatem abunde penſat utilitas argumenti. Socrates philoſophiam è cœlis deduxit in terras, Plutarchus introduxit in cubiculum, in conclaue, in thalamos ſingulorum. In huiuſmodi campis nunc ideo uerſor libentius, quod eò tumultus uideam deueniſſe rem Chriſtianam, ut de Chriſto loqui parum ſit tutum, ſiue bene loquaris, ſiue malè: adeò ſub omni lapide ſcorpius dormit. Plutarchus autem in his libellis ea tractat, quæ quiuis quouis tempore mox in uſum uitæ depromere poſſit. Quo magis admiror, quicquid hic author prodidit de moribus, non teri manibus omnium, non à pueris diſci. His certè libellis, quanquam & olim non indiligenter lectis, ſentio me nonnihil profeciſſe, dum attentius uerſo, dúmque penitius introſpicio. Sunt uitia quæ ſenectus uel tollit, uel ſaltem mitigat: cæterùm ira, quam in iuuenibus acuit ſanguinis feruor, ac rerum inſcitia, in ſenibus repubeſcit, nimirum ob ætatis imbecillitatem, niſi rerum uſus ac philoſophiæ ratio pharmacum præſentaneum admoueat. Quin & curioſitatis uitium utrique ætati, pubeſcenti uidelicet ac repueraſcenti, familiare uidetur, niſi quòd in pueris nomen habet lenitatis, in ſenibus ſuſpicionis. Et ſi Peripateticis credimus, pueris hic ueluti ſtimulus additus eſt ad rerum cognitionem, ſenibus ceu remedium aduerſus lethargum, ac ueternum, aut ſubmonitor potius aduerſus captionem. Rerum alienarum curioſitas adeò me nunquam tenuit, ut propriarum etiam ſecurior ſim quàm expediat: Cæterùm iraſci celer, at ſic, ut placabilis eſſem. Nõnunquam antecurrit hic affectus, ac fallit animi propoſitum, præſertim ubi quod peccatur, cum impudentia malitiáque coniunctum eſt. Et tamen unum è paucis eſſe me puto, qui grauatim ac ſeriò diſcedunt ab amicitia, quíque capitaliter læſi, ídque non ſemel, poſſunt non μνησικακῆσαι. *Fortaſſis tuæ prudentiæ, ingeníque lenitati non eſt opus talibus remedijs, niſi quòd tantum negociorum ſuſtinenti perdifficile eſt non alicubi commoueri. Certè nullus eſt mortalium tam abſolutus, ut non habeat quo proficiat, etiã ſi deſit quod corrigat. Bene uale uir clariſſime. Baſileæ, pridie Cal. Maias, Ann. M. D. XXV.*

LECTORI.

VT è quibuſdam difficultatibus ac mendis me non omnino infeliciter explicui, lector amice, ita nonnulla reſtabant in quibus ipſe mihi non uſquequaque ſatisfeci. Nondũ enim comperi quid ſit ἐμπειχὴ πῶας, cuius meminit in libello περὶ τ̃ ἀοργήτου. Cæterùm quod habetur in eodem, καὶ φύγαι παρεμπεσῶντες, ἐς ὅκα τὰς ἀθάλατται οἱ μὴ ἴσασι θάλασσαν, primùm ſic uerteram, quaſi Arcadion iuberet Philippum aliquò profugere, ubi nemini notus eſſet. Id poſtea quum diſplicuiſſet, ſic uerti, quaſi maledicus ipſe iuſſus eſſet fugere aliquò gentium ubi nemo noſſet Philippum, ut παρεμπεσῶντες referatur ad Philippum, aut certè legatur παρεμπεσῶντων. Cæterùm excuſo iam libello, uenit in mentem, non abſurdè poſſe referri ad ipſum Arcadionem, qui Græcos iuſſerit ab eo deficere. Eſt autem uerſus ex Odyſſeæ λ. quo Tireſias hortatur Vlyſſem ut procul fugiat à maritimis:

Εἰς ὅκα τῆς ἀθάλατται οἳ μὴ ἴσασι θάλασσαν. Id eſt,
Donec eos adeas qui non nouere thalaſſam.

Plutarchus ad ſuũ negociũ reflectẽs carmẽ, ex θάλασσαν fecit Philippũ: ex ἀφίκτου ἀφίκτου, quod in hoc ſenſu ἀπαράτου ſumatur oportet. In libello de curioſitate, pro ἐκπῆξαι, quod erat in editione Aldina, legendum arbitror ἐκπῆξαι, ἀπὸ τῆ ἔτνους πηξῆς, quòd, ut teſtantur uenandi periti, tale quiddam ſolet addi canibus, quo nares offenderentur ſi uellent olfacere nondum eo ſubmoto. His te fraudare nolui lector, libenter & alia communicaturus, ſi quid rectius erit compertum. Bene uale.

PLVTARCHI CHAERONEI DE COHIBENDA IRACVNDIA DIALOGVS SYLLAE ET FVNDANI, Iacobo Bleſdamo interprete.

G

SYLLA. RECTE mihi facere uidentur, Fundane, pictores, qui priuſquã abſoluant opera ſua, ex interuallo temporis ſolent ea contemplari, propterea quòd dum ea ſeponunt, nec in oculis habent, frequenter iudicando faciunt ut nouum ſit iudicium, quo tenue diſcrimen magis attingitur, id quod celat aſſiduitas & aſſuetudo. Quoniam autem fieri non poteſt, ut homo à ſeipſo ſeiunctus, ac interrupto ſenſu aſſiduitatis, rurſus ex interuallo ſemet adeat, immo ea res uel maximè faceret unumquenque deteriorem ſuiipſius iudicem quàm aliorum, proximũ H fuerit ut amicos quiſq; ſuos ex interuallo contẽpletur, pariterq; ſeipſum illis contemplandum exhibeat, non an breui cõſenuerit, & utrum corpus melius an deterius habeat: ſed mores potius acuitã oportet inſpicere, an his aliquid boni tempus addiderit, aut aliquid mali detraxerit. Ego igitur quũ hic alter ſit annus quòd Romam aduenì, deinde hic menſis quintus quòd tecum ago conſuetudinem, non arbitror admodum eſſe mirandum, quòd ob iugenii tui dexteritatem, ad ea bona quæ prius aderant, tantũ incrementum, tantaq; facta eſt acceſſio. Cæterùm ubi uideo tantã illam ingenii uehementiã, & igneũ ut ita dixerim, ad iram impetum, rationis magiſterio uerſum in tãtam morũ I
lia. x placabilitatẽ ac mãſuetudinẽ, ſubit illud meo cum animo loqui: O diui quãto eſt iam mollior! Ita Græci quidẽ de Hectore iam exanimi. Cæterùm hæc mollitudo nõ adfert ſegnitiem aut diſſolutionem, ſed non aliter quàm terra cultu ſubacta, lenitatem accipit ac profunditatem conducibilem ad fertilitatem: ita animus pro impetu illo ac uehementia lenitatem accipit à prudẽtia. Vnde liquet & illud, iracundiam ac ferociam non per ætatem ſimul cum deficiente corporis uigore, neque ſuapte ſponte nelut emarceſcere, ſed honeſtis quibuſdam ac placidis rationibus ſanari. Quanquam ſanè (nam uerum apud te non tacebitur) Eros amicus, qui hæc nobis renunciabat, ſuſpectus K erat, quaſi ob beneuolentiam ea teſtificaretur de probis ac bonis amicis, non quæ adeſſent, ſed quæ deceret adeſſe: etiamſi, quod tu noſti, non ſolet facilè huc adduci, ut in cuiuſquam gratiam cõcedat de ſentẽtia. Verùm & ille nũc à falſi teſtimonii crimine liberetur: & tu, quandò præbet ocium ipſa profectio, enarra nobis ueluti curationem tuiipſius, ac medicinam quampiam, qua uſus, animum iracundum reddideris adeò tractabilem, ſimplicem, ac ra-
FVNDAN. tioni audientem, obtemperantémque. Itáne non conſideras, amiciſſime Sylla, ne & ipſe ob amicitiam ac beneuolentiam qua nos proſequeris, hallucineris

A cineris alicubi in iudicandis noſtris? Siquidem Eroti, quum frequéter ne ipſe quidem ſtabilem habeat animum, & in Homerica perſuaſione permanenté, ſed exacerbationem odio uitiorum, ueriſimile eſt nos illi uideri manſuetiores, quemadmodum in picturis figurarum mathematicarum tranſmutandis, netæ quædam, quæ ſonum reddunt acutiſſimum, collatæ ad alias netas, ordinem accipiunt hypatarum, quæ ſonant grauiſſimè. Neutrum horum acci- SYLLA.
dit, ô Fundane: ſed agè, fac quod dico, nobiſque gratificare. Atqui in his FVND.
quæ multa pulchrè dicta à Muſonio meminimus, eſt & illud ô Sylla, his qui uelint eſſe ſalui, ſemper curandam eſſe uitam. Nec enim opinor conuenire,
B ut quemadmodum elleborus in curationē adhibitus, ſimul cum morbo eiicitur, itidem eiiciatur & ratio, quam oportet in animo manentem, continere ſeruaréque iudicium. Neque enim pharmacis aſſimilis eſt rationis uis, ſed cibis ſalubribus, placidè habitum bonum gignens in his quibus facta fuerit familiaris. Cæterùm admonitiones & obiurgationes adhibitæ malo uigenti tumentíque, paulatim quidem ac uix perficiunt quod agunt, nihil autem differunt à paſtillis odoriferis, qui morbo comitiali obnoxios erigunt quidem collapſos, non liberant tamen à morbo. Ac cætera quidem mala, etiam tum qúum uiget morbi uis, utcunque cedunt, & admittunt ora-
C tionem opiferam, aliunde uenientem in animum: uerùm ira, non quemadmodum ait Melanthius,

Acerba patrat, mentem ab ædibus ſuis
Alias in ædes transferens,

ſed expellens ex ædibus, denique & excludens, non aliter quàm iſti qui ſeſe ūnà cum ipſis ędibus incendūt, ita tumultu, fumo, caligine cūcta intus replet ira, ut nec uidere poſſis, nec audire eos qui cupiunt ſubuenire. Quapropter nauis in mari tēpeſtate periclitás ſine nauclero, citius aliunde recipiat gubernatorem, quàm orationem alienam admiſſurus ſit homo qnū impetu & ira
D ceu fluctibus iactatur, niſi paratam habeat domi rationem. Sed quemadmodū qui expectant obſidionem, contrahunt & in promptu collocant quibus eſt opus, nihil ſpei collocantes in his quæ ſunt extra ciuitatem: ita maximè nos oportet aduerſus iracundiam auxilia è longinquo petita, nimirum è philoſophia, comportare in animū, ne quum tempus aduenerit eorum uſum poſtulans, non facilè poſſint aliunde inuehi. Neque enim tum audit animus eos qui foris ſunt, ob tumultum, niſi intus habeat ducem, ipſius uerba celeriter accipientem, & intelligentem quid in quaq; re præcipitur. Cæterùm ira ubi audierit, ea quidem quæ ſenſim ac placidè dicuntur, negligit: rurſus aduer-
E ſus eos qui acerbius inſtant, iritatur. Etenim quum ira ſuperba ſit ac præfracta, quæq; omnino difficilè moueri patitur ab alio, non aliter quàm undique fatellitio communita tyrannis, ex ſeſe habeat oportet domeſticū aliquid ac familiare, quod ipſam diſſoluat. Itaque iraſcendi aſſiduitas, ac frequenter in iram impingere, habitum peruerſum gignit in animo, quem appellant iracundiam, huc tandem deducens hominem, ut facilè commoueatur, útque ſit amarulentus ac moroſus, poſtea quam animus redditus eſt ulceroſus, ac leues ob cauſas ægreſcens, ac de quibuſlibet mouens querimonias, non aliter quàm ferrum tenue & inualidum, non fert denuo ſculpentis manum.

Cæterùm ratio iudex, quæ protinus inſtat ac premit iracundiam, non ſo- F
lùm præſenti medetur malo, uerumetiam in reliquum tempus firmum reddit animum, ut non facilè morbo tentetur. Mihi quidem igitur poſteaquam ſemel atque iterum iræ reſtitiſſem, accidit id quod Thebanis, qui quum primùm repuliſſent Lacedæmonios, tum, ut uidebantur, inuincibiles, poſtea nullo in prælio ab iiſdem ſuperati ſunt. Iam enim intelligebam, ratione prudentiáque uictoriam eſſe parandam. Videbam autem non ſolùm frigore offuſo deſinere iram, quemadmodum dixit Ariſtoteles, uerumetiam metu admoto extingui. Quinetiam, per Iouem, ſubito oborto gaudio, iuxta Homerum, multis efflоruit, atque exporrectus eſt animus ira turbatus. Itaque G
mihi perſuaſum eſt, non omnino malum eſſe immedicabile, ſi qui modò uelint. Neque enim ira ſemper ex magnis ac ualidis initiis oritur, ſed uel dicterium, uel iocus, uel ridere quempiam, uel innuere, aliáque huius generis multa, complures ad iram concitant: uelut Helena fratris filiam alloquens:

Electra uirgo longa temporis mora
Me fari adegit.

& cætera quæ inibi ſequuntur: uiciſſim audit à uirgine,

Nunc quidem ſerò ſapis,
Quæ tum penates turpiter reliqueris. H

Itidem Alexandrum offendit Cliſthenes, qui, quum in cõuiuio circunferretur ingens patera, Nolo, inquit Alexander, bibendo cõmittere, ut mihi Aeſculapio ſit opus. Quemadmodum flammam pilis leporum aut ſtuppis paleiſq; ſuccenſam, facile eſt cohibere: quòd ſi corripuerit ſolida, ac ſpiſſitudinẽ habentia, mox corrumpit ac ſimul perdit

Surſum inualeſcens opera fabrorum ardua,

ut dixit Aeſchylus: ita qui ſtatim initio animaduertit, & animum uidet paulatim ex leuibus dictis ac ſtuppea ſcurrilitate fumum & incendiũ colligere, I
non opus habet magno negocio, ſed frequenter ipſo ſilentio ac negligendo reſtinguit. Nam ut incẽdium, qui non addit materiam, extinguit, ſic & iram quiſquis non aluit naſcentem, nec eam flatu concitauit, ſeipſum ſeruauit ac ſubtraxit incẽdio. Proinde quanquam alioqui multa dicẽs ac præcipiẽs utilia Hieronymus, mihi tamen non ſatisfecit in hoc quod dicit, ob celeritatem in nobis non eſſe ſenſum iræ naſcentis, ſed natæ duntaxat, ac præſentis. Neque enim ullum eſt uitium, quod dum colligitur ac concitatur, habeat æquè manifeſtam originem & incrementum: quemadmodum eruditè nos docet Homerus, dum Achillem quidem mox è ueſtigio facit animo diſcruciari, dicto K
prouocatum: ſic enim ait:

Sic ille, hunc nubes conrexit nigra doloris.

Agamemnonem uerò, quanquã multis uerbis prouocetur, tamẽ inducit lẽtum ad iraſcendum. Ea ſi quis ſtatim initio ſubtraxiſſet illis, ac progredi uetuiſſet, nõ eouſque increuiſſet diſcordia. Proinde Socrates quoties ſenſit ſeſe acerbius cõmoueri aduerſus amicorũ quempiã, uelut immĩnẽte fluctu maritimã antennam dirigens, præbebat ſeſe dictis, ac uultu arridebat, faciemq; placidiorem oſtendebat. Itaque alteram in partem deflectendo, atq; in diuerſum

nitendo

A nitendo quàm quò uocabat affectus animi,seruabat seipsum incõcussum &
inuictũ. Est enim quoddam,ô amice,iræ,ceu tyranni,dissoluendæ initium,si
non obtemperes nec auscultes illi imperãti ut acriter uocifereris,ut truci sis
aspectu,ut cædas teipsum:sed si quiescas,nec iram ceu morbum uentilatione
& clamore reddas uehementiorem. Nam ea quæ facere solent amantes dum
adlasciuiunt,dum occinunt,dum coronant fores amicæ,habent utcunq; al-
leuiationem non ingratam,nec inelegantem.

Aduenies autem non clamore effero,cuius,
Aut quis,sed fixi dilectæ basia amicæ,

B Hæc iniuria si est,fateor sum iniurius.

Præterea quæ permittuntur lugentibus,complorare ac lamentari,boná do-
loris partem unà cum lachrymis educunt. Contrà ira uehementius incitatur
his quæ faciunt ac dicunt qui ea sunt occupati. Proinde quiescere optimum
est,aut effugere,aut occultari,sesecq; ad silentium uelut in portum recipere,
quemadmodum solent qui senserunt epilepsiam oborientẽ,ne concidamus,
aut potius ne in quenquam irruamus. Nam in amicos & potissimùm & fre-
quentissimè irruimus. Nec enim amamus omnes, nec omnibus inuidemus,
nec omnes metuimus. Cæterùm nihil est quod non inuadat,& in quod non
C faciat impetum ira,sed irascimur tum inimicis & amicis,tum liberis ac parẽ-
tibus,ac per Iouem etiam diis,denique bestiis,ac uasis anima carentibus,quẽ-
admodum fecit Thamyris,

Cornuq; rumpens,auro id obuinctum licet,
Modulosq; rumpens fidibus intensæ lyræ.

Ac Pindarus seipsum deuouẽs nisi arcus manibus laceratos in ignem cõiice-
ret. Xerxes uerõ etiã ipsi mari notas ac plagas incussit,ac monti misit epistolas:Atho infelix,ad cœlũ usq; porrecte,ne meis operibus facias tuos lapides magnos,& ad elaborandum difficiles,alioqui excisum te proiiciam in mare. *Xerxis epistola ad Athonem.*

D Multa enim sunt horrenda quæ designat ira,multa rursus ridicula. Quapro
ter nullus est animi morbus,qui magis uel habeatur odio, uel contemnatur
magis. Profuerit autem utrunque cõsideasse. Ego igitur nescio quidem an
rectè fecerim, attamen quum hinc medendi fecissem initium, quemadmo-
dum Lacones solent in Helotibus(sic enim illi uocant homines mediæ cõ-
ditionis inter seruos & ingenuos) ostendere quàm fœda res esset ebrietas,
ita in aliis didici qualis esset ira. Ac primùm quidem sicut Hippocrates ait
eum morbum esse grauissimum, qui faciem ægrotantis quammaximè mu-
tet in diuersum: ita conspiciens alios ob iram maximè sibi excidere, ac uul-
E tum immutantes,colorem,incessum, uocem, in diuersum uertere, hinc ue-
lut imaginem eius mali mihi fingebam , admodum dolens siquando tam
formidabilis & commotus uiderer amicis,uxori,ac liberis,non tantùm aspe-
ctu truci,& ad consuetudinem inamœno,uerumetiam uocem emittens im-
mitem & asperam,quemadmodum in alios familiares incideram,qui neque
mores,neque formam,neque sermonis gratiam, nec affabilitatẽ & comita-
tẽ in colloquio præ ira seruare possent. Itaq; Caio Graccho, qui fuit orator
& moribus acerbus,& in dicendo uehementior, fistula erat modulata, qua
cantores uocem paulatim uel intendunt, uel remittunt, tonos ad id aptos

occinentes. Hanc ſeruus tenens dicenti adſtabat à tergo, tonúmque accom- F
modabat placidum ac manſuetum, quo clamorem illius reuocabat, uocíſque
contentionem & aſperitatem adimebat. Quemadmodum argúta paſtorum
cera compacta perſtrepit fiſtula, modulos ſomnum conciliantes blandè occi
nens, ita oratoris iracundiam ſedabat. Quòd ſi mihi famulus eſſet diligẽs &
elegans, haud moleſtè tulerim ſi in ira ſpeculum adferret, quemadmodum
nonnullis offerunt ubi lauerint, nulli uſui futurum. Cæterùm ſi quis ſeipſum
contempletur præter naturam affectum conturbatúmque, nó parum habeat
momenti ad infamandum iræ morbum. Nam & Mineruam aiunt qui ioco-
ſis fabúlis delectantur, quum tibia caneret, à Satyro admonitam, non aduer- G
tiſſe quidem tum animum:

Non te decet forma iſta: mitte tibias,
Sume arma: buccas, ut decet, componito.

Cæterùm ubi figuram oris uidiſſet in amne quodã, offenſam tibias abieciſſe:
quanuis ars deformitatis ſolatium habet aptã modulationem. Ac Marſyas,
ut uidetur, lingula quapiam inſerta tibię, ac folliculis ori circumpoſitis, ſimul
& uiolentia flatus ſtridorem cohibebat, & uultus deformitatem corrigebat,
atque inæqualitatem celabat:

Auro fulgenti hirſutum caput undique cinxit, H
Ac tenerum loris os à ceruice reuinctis.

E diuerſo ira inflans ac diſtendens indecorè uultum, fœdiorem etiam uocem
emittit & inſuauiorem,

Fides mouendo non mouendas mentium.

Mare quidem quum uentis turbatum, algam & fucum reiicit, aiunt purgari.
Verùm ira, animo exæſtuãte & inuerſo, ſermones reiicit impudicos, amaru-
lentos ac ſcurriles: quibus primùm ipſos loquentes conſpurcat, oppletq; in-
famia, quippe qui talia ſemper quidẽ in ſeſe contineant, iiſque ſordibus abũ-
dent, cæterùm per iram quod latebat aperiant. Vnde fit ut pro leuiſſima re, I
uidelicet oratione, grauiſſimas (ut ait Plato) dent pœnas, dum pro hoſtibus
ac maledicis & improbis habentur. Hæc itaque dum conſidero & obſeruo,
fit ut placidè reponam apud me, ſempérque habeam in memoria, quod in
febri quidem bonum eſt, ſed melius in ira, linguam ſimplicem ac leuem ha-
bere. Nam lingua febricitantium ſi minus affecta ſit ſecundum naturam,
malæ quidem rei ſignum eſt, cauſa nequaquam. At irafcẽtium lingua poſt-
eaquam facta eſt aſpera ſordidaq;, ac diffluens in ſermones abſurdos, emit-
tit ferocem & cõtumelioſum ſermonem, immedicabilis inimicitiæ parentẽ,
ac latentis maleuolentiæ proditorem. Neq; enim indiluta uini potatio refun K
dit quicquam tam petulans ac moleſtum, quàm ira. Atque illa quidem riſui
& luſui curæ ſunt, hæc uerò bili ſunt temperata. Ac in cõpotationibus qui-
dem qui ſilet, moleſtus grauiſq; eſt familiaribus: cæterùm in ira nihil decen-
tius eſt, quàm quum adeſt ſilentium: quandoquidẽ commotio pectora occu-
pans, non ualet utriqne perſuadere ut linguã cohibeat futilem. Iam non hæc
tantùm reputare licet ei qui attenderit quomodo ſint affecti quos ira corri-
puit, uerùm aliam etiam iræ perſpicere naturam: uidelicet quàm non gene-
roſa res ſit, neque uirilis, nec prudentiam obtinens, nec animi celſitudinem.

Tametſi

A Tametsi uulgus hominum,quoniam ira turbas ciet,putat esse agilitatem:& quòd minax est,credit esse fiduciam:& quòd intractabilis est, opinatur esse fortitudinem. Nonnulli etiam crudelitatem interpretãtur esse dexteritatem ad res grandes gerendas:& implacabilitatem putant esse constantiam:denique morositatem difficultatémque faciunt odium uitiorum,idq; non rectè. Nam ipsa facta,ipsæ commotiones,ipsi habitus multam arguũt humilitatem atque imbecillitatem, non solùm ob id quòd pueros diuexant,quòd in mulierculas exacerbantur,quòd canes, equos & mulos putant esse pœnis afficiendos,quemadmodum Ctesiphon pancratiastes mulæ recalcitrans:uerùm
B etiam in cædibus tyrannicis,dum in amarulentia conspicitur illorum pusillanimitas,dumq; in eo quod agunt,perspicitur quid patiantur,res similis uidetur serpentum morsibus,quos ubi iam inflammati fuerint,summumq; cruciatum adferre cœperint,medici uehementer obligant ac premunt inflationem in locis dolentibus. Quemadmodum enim tumor accidit ex magna in carne plaga, ita in mollissimis animis si quis se præbeat dolori,hoc ipso quo maior est imbecillitas,hoc maiorem elicit iracundiam. Atque hac de causa mulieres iracundiores sunt uiris,ægroti sanis,senes ætate uigentibus, & infelices felicibus. Iracundissimus enim est auarus aduersus dispensatorem, lurco
C aduersus popinatorem, zelotypus aduersus uxorem,glorioſus in maledicos. At longè sæuissimi sunt uiri qui honores ambiunt in ciuitatibus,aut seditionem,splendidã,ut ait Pindarus,molestiã. Sic ex eo quod maximè dolet & ægrotat in animo,maximè ob imbecillitatẽ nascitur ira, nequaquã neruis adsimilis animi,sicut dixit quidã:sed est intentio contractioq; animi supra modum intumescentis in affectibus ad ultionem prouocantibus. Itaq; malarũ rerum exempla,spectaculũ præbent non iucundũ,sed utile duntaxat ac necessariũ. Cæterùm quum eos qui placidè leniterq; sese gerũt in ira, uel spectare uel audire existimẽ esse pulcherrimũ,incipio contemnere istos qui dicunt: *Seditio, splendida molestia.*

D Læso uiro,uir sustinendus est tibi. Item illud:

Impinge ceruici calcem,impinge & usque ad solum.

aliaq; dicta ad ultionem iritantia, per quæ nonnulli iram ex conclaui mulierum in conclaue uirorum transferunt,haud rectè. Nam fortitudo in cæteris comes sociaq; iustitiæ,mihi uidetur de sola mansuetudine digladiari, quippe quæ ipsam magis deceat. Siquidem non rarò contingit ut homines deteriores superent meliores. Cæterùm erigere trophæa in animo aduersus iracundiam,(qui cum difficile est cõfligere,ut inquit Heraclitus. quicquid enim uelis,uita emitur)magnæ cuiusdã est ac palmariæ uirtutis,quippe quæ uerè ceu
E neruos ac tendones habeat rationis iudiciũ aduersus animi cupiditates. Quas ob res semper studeo colligere ac legere,non solùm ista quorundam philosophorum,quos qui sapiunt,affirmant carere bili,sed regum potius ac tyrannorum dicta factaq;,uelut illud Antigoni,cui quum milites iuxta tentorium clàm maledicerent,existimantes eum non audire,baculo foras prolato,Papę, inquit,non uos aliquò longius hinc digressi,malè loquemini de nobis? Præterea quum Arcadion quidam Achiuus non desineret maledicere Philippo, monitusq; ut fugeret ubicunq; locorum essent qui non nossent Philippum, ubi pòst aliquo casu rursus esset uisus in Macedonia,amici erant authores ut *Idẽ paulò aliter refertur in Apophthegmatibus.*

puniretur. nec enim oportere negligi tantam petulantiam. Philippus autem F.
quum occurriſſet homini, humaniter cum eo colloquutus, mox etiam xeniis
ac donis ad eũ miſſis, poſtea iuſſit eos percontari quomodo iam de ſe loque-
retur apud Græcos. Cunctis autem teſtificantibus eum hominem iam mirũ
Philippi laudatorem eſſe factum: Ego igitur, inquit, melior medicus quàm
uos. In Olympiis autem quum conuicia iacerentur in ipſum, ac nonnulli di-
cerent Græcos dignos eſſe ſupplicio, qui beneficiis affecti à Philippo, malè
de ipſo loquerentur: Quid igitur, inquit, facerent, ſi illos læderem? Egregia
uerò ſunt quæ Piſiſtratus fecit erga Thraſybulum, quæq; Porſena erga Mu-
tium, quæq; Magas erga Philemonem, qui quum à poëta publicè taxatus eſ- G
ſet in theatro hiſce uerſibus:

En rege ab ipſo literæ adſunt tibi Maga,
At his receptis non uides miſer Maga
A ui procellæ te in Parætonium mare Iectum,

ſatelliti mandauit ut nudo enſe ceruicem duntaxat attingeret, moxq; comi-
ter abiret. deinde miſſis talis, ac ſphæra, tanquam puerulo qui non ſaperet,
dimiſit. Ptolemæus uerò grammaticum irridens quòd literas neſciret, roga-
bat quis fuiſſet pater Pelei. Atque ille: Dicam, inquit, ſi tu prius dixeris quis
fuerit Lagi pater. Hoc dicto tetigit regis ignobilitatem, cunctiq; indignè fe- H
rebant, uelut intolerabile conuicium. Hic Ptolemæus: Si regium, inquit, non
eſt ferre quum dicto tangitur, nec illud regium eſt, dictis quẽquam attinge-
re. Alexander uerò amarulentior ſolito fuit in his quæ geſſit aduerſus Calli-
ſthenem & Clitum. Sanè Porus captus quum hortaretur eum ut ſe regaliter
tractaret, ac rege percontante, nunquid præterea? In hac uoce, inquit, regali-
ter, inſunt omnia. Quapropter deorum regem, Milichion, hoc eſt placidum,
Athenienſes uerò, ni fallor, Mæmacten appellant, à benefaciendi promptitu-
dine. Cæterùm quæ pœnas infligunt, Erynnides uocant ac dæmonia, numẽ
uerò aut olympium minimè. Itaq; ſicut de Philippo qui Olynthum ſubuer- I
terat, dixit quidam: At talem ciuitatem non poſſet condere: ita dicendum eſt
de ira: Subuertere quidem, perdere ac diruere potes: erigere uerò ac ſeruare,
parcere ac munire, manſuetudinis eſt & clementiæ, & moderationis: hoc eſt,
Camilli eſt, Metelli eſt, & Ariſtidis ac Socratis. Cæterùm inſerere ſemet alie-
nis ac mordere, formicarum eſt & murum. Quin inſuper quum ſimul & ad
uindictam reſpicio, ulciſcendi rationem quæ per iram geritur, comperio ple-
runque irritam, ut quæ morſu labiorum, ſtridoribus dentiũ, inanibus incur-
ſionibus, conuiciis præter dementes minas nihil habentibus, cõſumitur. De-
inde fit, quod in curſu pueri ſolent facere, qui quoniam ſibi temperare non K
ualent, ridiculè cadunt priuſquam perueniant ad metam ad quam feſtinabãt.
Vnde non malè Rhodius ille aduerſus miniſtrum imperatoris Romani uo-
ciferantem ac ferocientem: Non curo, inquit, quid tu dicas, ſed quid ille ta-
ceat. Itidem & Sophocles, quum Neoptolemum & Eurypilum armaſſet:

Torſere, inquit, tela ſine conuiciis
Armorum in orbes æreorum.

Fortitudini cur non opus ira.

Nam nonnulli quidem barbari ferrum ueneno tingunt. Cæterùm fortitudo
non eget ira, ſi quidem à ratione tincta eſt. Porrò quod furore & ira corrũ-

ptum

A ptum est,facilè frangitur,estq; putre. Proinde Lacedæmonii pugnaturis iram adimunt concentu ribiarum,ac Musis rem diuinam faciunt antequam incăr prælium,quò uidelicet ratio permaneat in illis. Et quum hostem uerterint in fugam,non eum persequuntur,sed reprimunt iram,quippe quæ facilè reuocari possit,non aliter quàm eiusdem mensuræ gladiolos. Contrà ira innumeros sustulit ante uindictam,ueluti Cyrum,ac Pelopidem Thebanũ. Agathocles uerò quum conuiciis incesseretur ab his quorum ciuitatẽ obsidebat,placidè ferebat:quumq; dixisset quidam,Figule,unde persolues hospitibus mercedem?ille arridẽs,si istam,inquit,excidero. In Antigonum autem quidam è
B muro dicteria iaciebant,quòd esset deformis:Attamen,inquit,uidebar mihi formosus esse. Verùm ubi cepisset ciuitatem, uendidit irrisores, testatus sese cum dominis illorum loquururum si rursus in ipsum iacerẽt conuicia. Quin & uenatores & oratores uideo uehemẽter labi præ ira. Aristoteles refert,Saryri amicos,quum litem habent,aures illius obturare cera,ne quum ab hostibus conuiciis afficitur,propter irã causæ cognitio turbetur. Quin nobis ipsis quoq; frequenter accidit,ut ulciscì non queamus seruum qui deliquit. Aufugiunt enim,minis ac dictis territi. Itaq; quod nutrices dicere solẽt pueris, Ne plora,& accipies:hoc non inutiliter dicetur iræ,Ne festina,ne clama,ne ur-
C ge,atque ita citius quæ uis fient,ac melius. Etenim pater ubi uidet filium tentantem ferro secare quippiam,aut findere,ipse arrepto ferro facit. Itaque qui iræ intercepit è manibus ultionem, ipse turò, nullóque detrimento, atque eriam utilitate,punit commeritum,non seipsum uice illius quem ulciscì uolebat:id quod non rarò facit ira. Cæterùm quum omnes animi cupiditates egeant assuetudine ueluti domitrice,quæ exercitatione superet impetum rationi rebellem & intractabilem, non alibi maius est certamen heris inter famulos,quàm aduersus iram. Neque enim aduersus hos oboritur neque inuidia,neque metus ullus,neque ambitio,sed iræ etiam assiduæ, quæ multas pa-
D riunt offensas & errores, ob faciendi quod uelis licentiam, uelut in lubrico loco abripientes animum,nemine obsistente aut prohibente. Nec enim fieri potest,ut in eo affectu nihil peccans,cohibeat rebelles animi motus,nisi quis multam illam quod uelit faciendi licentiam,multa lenitate circunsepserit,ac nisi multas uoces tolerauerit uxoris & amicorum incusantium lenitatem & socordiam:quibus potissimùm exacerbabat & ipse aduersus famulos, ueluti quos corrumperem non castigando. Tandem uerò cognoui quòd primùm quidem præstaret illos reddere deteriores tolerantia,quàm si quis amarulentia & ira deprauet seipsum,dum corrigere uult alios. Deinde quum niderem
E multos hoc ipso quòd frequenter non punirentur, pudescentes timidos esse, quódque his mutandorum morum initium magis esset ignoscentia, quàm ultio,atque adeò per Iouem,cõspicerem eos nutu sine responsatione, promptiúsque seruire quibusdã,quàm aliis cum plagis ac flagellis, persuasus sum, rationem magis herilem esse,& principatui gerendo accommodam, quàm iram. Non enim sicut poëta dixit,

Vbi enim est timor,& pudor hic est:

sed contrà pudescentibus innascitur timor, sobrietatem adferens. Cæterùm assidua uerberatio, non admissis precibus aut excusatione, nequaquam hoc

efficit in ſeruis,ut pœnirear peccaſſe,ſed ut proſpiciant ne ſentiantur pecca- F
re. Terriò,ſemper memor,ac mecum reputans & illud,quòd nec is qui nos
docuit iaculari,prohibuit ne mitteremus ſagittam,ſed ne aberraremus à ſco-
po:ita nec obſtabit quò minus ſumas pœnas,ſi quis doceat id facere tempeſti-
uiter,moderatè,utiliter,& quemadmodum decet:conor iram ſubducere ma-
ximè, non denegans iis qui puniuntur,pro ſe reſpondendi facultatem, ſed
audiendo quid adferant. Nam cum ipſum tempus gignit in perturbatione
quo ſeſe occupet,& inducit cunctationem remittentem impetum iræ,tum
iudicium inuenit modum, ac decentem pœnæ modum. Ad hæc non relin-
quitur ei de quo pœna ſumitur,occaſio reluctandi aduerſus correctionem, ſi G
non per iracundiam,ſed reuictus puniatur: nec iam adeſt,id quod eſt turpiſ-
ſimum,ut famulus uideatur iuſtiora loqui, quàm dominus. Proinde quem-
admodum Phocion poſt Alexandri mortem, non ſinens Athenienſes an-
te tempus commoueri,nec facilè credere rumori:Si hodie,inquit,uiri Athe-
nienſes, Alexander mortuus eſt,& cras & perendie erit mortuus: ſic nimi-
rum oportet hominem iræ impulſu ad uindictam properantem,ſibiipſi ſug-
gerere:Si hic hodie peccauit, & cras & perendie uerum fuerit eum peccaſſe:
neque quicquam erit periculi ſi paulo ſerius det pœnas:ſed ſi præproperè pu
nitus fuerit, ſemper uidebitur non peccaſſe: quod iam frequenter accidit.
Quis enim noſtrum uſqueadeo moroſus ac ſæuus eſt, ut puniat ac flagris H
cædat ſeruum,quòd ante quinque aut decem dies aduſſerit obſonium, aut
menſam ſubuerrerit, aut tardius auſcultauerit? & tamen hæc ſunt ob quæ
protinus ut acciderunt, ac recèns admiſſa ſunt, turbamur, exacerbamur, &
implacabiles ſumus. Quemadmodum enim per nebulam corpora, ita per
iram maiora uidentur commiſſa,quàm ſunt. Quapropter oportet illico ho-
rum,hiſq; ſimilium præceptorum reminiſci: deinde quum liberi ab affectu
iam nobis ipſi ſuſpecti eſſe deſierimus,ſi pura ratione ſibiq; conſtante uidebi-
rur admiſſum ſcelus,animaduertere, nec tum diſſimulare, nec ultionē omit- I
rere eorum,ueluti ſolent quos edendi deſtituit appetentia. Neque enim per-
inde culpandum eſt præſente ira punire,quàm ubi ſe remiſerit,nō punire,ſed
remiſſum ac diſſolutum fieri:ut idem accidat nobis,quod ſolet pigris nautis,
qui dum eſt tranquillitas,commorantur in portu,deinde periclitantur ueli-
ficantes. Nam nos quoque neglecta rationis manſuetudine ac mollitudine
in puniendo,properamus id facere adueniente ira, ceu flatu periculoſo. Ac
cibo quidem ſecundum naturā utitur,qui eſurit:ultione uerò tum rectè quis
utitur, quum iam nec ſitit,nec eſurit,nec iam opus habet ad puniēdum, ue-
lut obſonio ad edendum:quin potius quum longiſſimè cœperit abeſſe ab ap- K
petitu uindictæ,neceſſariò rationem ac prudētiam admouens. Neque enim,
quemadmodum refert Ariſtoteles apud Tyrrhenos ad tibiam ſeruos cædi
ſolitos,ſic oportet ad uoluptatē pœnæ ceu rei iucundæ appetitu ſatiari gau-
deréque:rurſus ubi punieris,pœnitentia cruciari: quorum illud ferinum eſt,
hoc muliebre:ſed abſque dolore ſimul & uoluptate,eo rempore quo uiget
ratio,pœnas ſumere,nulla iræ relicta occaſione. Hæc itaque fortaſſe non ui-
detur iræ medicina,ſed depulſio potius,& cautio ne quid peccetur eorū quę
ſolent per iram committi. Quanquam & ſplenis tumor ſolet ſimul accidere

cum

A cum febre: cæterùm is ubi resederit, febrim alleuiat, sicut inquit Hieronymus. Porrò ubi mecũ recolo quibus modis nascatur ira, uidebã alios aliis de causis in eam incidere, quibus omnibus probabiliter hæc accidit opinio, ut se conteni negligiq; credant. Quapropter his qui se defendũt quasi iure irascãtur, sic oportet succurrere, ut quod admissum est, quamlongissimè remoueamus à suspicione contemptus & confidentiæ, transferentes ad opinionẽ dementiæ, necessitatis, morbi, aut infelicitatis, quemadmodum fecit Sophocles:

Neque mens enim, ô rex, quamlibet uigens, manet,
Fortuna quibus est tristis, immò his excidit.

B Ita fecit & Agamemnon, qui Briseidis ablationem in Aten reiicit. Nihilominus mox cupit satisfacere, ac

Donare ingentia dona.

Nam rogare, non est contemnentis. Et qui læsit, dum se præbet humilem, amouit contemptus suspicionem. Verùm hæc non oportet expectare cũ qui ira correptus est, sed iuxta illud potius Diogenis: Hi te deridẽt, ô Diogenes: Ego uerò, inquit, non derideor. ut non credat ad se pertinere, nec existimet se contemni, sed illum magis cõtemnat, qui per imbecillitatem, aut errorem, aut præcipitantiam, aut incogitantiam, aut ob seruile ingenium, aut ob seniũ

C aut iuuentutem deliquit. Famulis autem & amicis, modis omnibus talia sunt remittenda. non enim quasi non possimus ulcisci, aut quasi frustra simus molituri uindictam, negligimur ab his, uerùm ob humanitatem aut beneuolentiam. Nam alii potius negligunt nos ut placabiles, alii ut amantes. Nunc uerò non tantùm aduersus uxorem, seruos & amicos, quum contemnimur ab illis, exasperamur, sed & in caupones, in nautas, in muliones, in ebrios frequenter ob iracundiam irruimus, dum nos putamus ab his contemni. Quinetiam & canibus latrantibus, & asinis in nos impingentibus indignamur: quemadmodum fecit ille, qui quum uerberare uellet agasonem, atq; ille cla-

D maret, Athenienſis sum: Atqui tu, inquit asino loquens, Athenienſis non es. eumq; uerberauit, multasq; plagas inflixit. Attamen huiusmodi perpetuas ac frequentes iras, quæ paulatim in animis colliguntur, potissimũ gignũt in nobis, amor nostri, morositas cũ deliciis ac mollitie cõiuncta, non aliter q̃ examen apum aut uesparũ. Proinde ad mansuetudinẽ nullum maius uiaticum, q̃ facilitas ac simplicitas morum erga famulos, uxorem, & amicos, uidelicet si possimus rebus præsentibus esse contenti, nec egere multis ac superfluis.

Ar qui nec assis, qui nec elixis nimis,
Nec plus minúsue, nec cibis gaudet modo
E Medio apparatis, sic ut apposita approbet,
Sed nix nisi adsit, non bibit, nec è foro
Panem edit, eq; uasculis frugalibus
Testaceísue haud attigit piscem, neque
Lecto incubat stratísue nisi tumentibus,
Non aliter ac mare fundo ab imo concitum:

sed uirgis ac uerberibus mensæ ministros cogit accelerare, non sine cursu, clamore ac sudore, perinde quasi non cibum adferant, sed ulcerũ cataplasmata: is imbecillis est, uitam uiuẽs iurgiosam & querulam, nec sentit se sibi pau-

latim iracundiæ uitium contraxisse,quemadmodum ex assidua tussi,crebris- F
que concussionibus contrahitur ulcerosa ac pituitosa corporis affectio. Ita-
que consuefaciendum est corpus,ut per frugalitatem facilitatemq; discat sibi
sufficere (etenim qui pauca requirunt, non frustrantur multis) utq; nihil tu-
multus mouens cibi gratia, silentio utatur his quæ fortè contigerunt, ut ne
multis de causis irascentes & indignantes,ingurgitemus nos opsonio insua-
uissimo tum nobis,tum amicis,uidelicet ira.

Hac cœna haud possit contingere tristior ulla,
dum famuli uerberantur,uxor conuiciis afficitur propter cibum adustum,aut
fumum,aut salis defectum,aut panè frigidiorem. Arcesilaus uerò quũ hospi- G
tes quosdam unà cum amicis acciperet cõuiuio,apposita est cœna, sed deerat
panis, nimirum pueris oblitis emere:quo quidem in casu quis nostrum non
rupisset parietes clamore? At ille ridens, Quàm,inquit,res est apta conuiuiis
apparandis,esse sapientem. Socrates uerò quum è palæstra redeũtem Euthy-
demum casu duxisset ad conuiuium,Xanthippe quum irata surrexisset, dixis
setq; conuicia,tandem etiam mensam subuertit: Euthydemus autem surgens
abire cœpit,dolore affectus. Tum Socrates: At domi tuæ nuper, inquit,nón-
ne accidit ut gallina quædam subuolans idem hoc efficeret? nos tamen non
indignabamur. Oporter enim cum comitate,risu,ac beneuolentia amicos ac- H
cipere,non adducentes supercilium,nec horrorem ac tremorem incutientes
ministris. Consuescendum est autem,ut faciliter assuescamus & uasculis qui-
buslibet,nec hoc magis utamur quàm illo, quemadmodum nonnulli pocu-
lo quopiam è multis sibi delecto,sicuti narrant Marium adamasse poculi ge-
nus quod nerytũ uocãr, ut nequaquam biberet ex alio. Similiter affecti sunt
erga lecythos ac strigiles,ex omnibus unum adamantes: deinde si quod isto-
rum comminutum fuerit,aut perierit,grauiter ferũt,ac pœnas sumunt. Pro-
inde qui ad iram propensus est,huic abstinendum est à raris ac insignibus,
uelut à poculis sigillis ac lapidibus precios is,propterea quòd si pereant,ma- I
gis turbantur,quàm ob ea quæ paratu facilia sunt & uulgaria. Itaque quum
Nero aulæum quoddam apparasset magnificum spectaculum tum pulchri-
tudine,tum precio: Declarasti,inquit Seneca, te esse pauperem: nam si hoc
amiseris,non possis alterum parare simile. Et sanè euênit ut naue demersa
periret aulæum: at Nero reminiscens Senecæ,moderatius tulit. Cæterùm fa
cilitas in rebus utendis etiam erga famulos reddit hominem facilem ac man-
suetum. Quòd si tales reddit erga famulos,haud dubium est quin multo ma-
gis erga amicos,& erga illos in quos gerimus imperium. Videmus autem &
seruos nuper emptos,de eo à quo empti sunt percontãtes, non an sit super- K
stitiosus,non an inuidus, uerùm an iracundus. Atque in uniuersum, si adsit
iracundia,uidemus neque uiros posse ferre uxorum pudicitiam, nec uxores
uirorum amorem,nec amicos mutuam inter se consuetudinem, adeò ut ne-
que coniugium neq; amicitia tolerari possit si adsit iracundia. Contrà si non
adsit,etiam ebrietas res est toleratu facilis. Nam ipsa Dei ferula satis est ad ca
stigandum ebrium,nisi addita iracundia,uinum indilutũ, pro Lyæo & Cho-
rio,quæ Bacchi sunt cognomina,à soluendis curis choreisq; ducendis impo-
sita,reddat Omesten ac Mænolen, quæ crudelitatis & insaniæ sunt cogno-
mina,

A mina. Atque insanię quidem, si sola sit, medetur Anticyra: quòd si mixta fuerit iræ, tragœdias ac fabulas excitat. Cæterùm nec inter ludendum ac iocos oportet iræ dare locum, propterea quòd inimicitiam adsciscat beneuolẽtiæ: nec in colloquiis ac disputationibus, eò quòd ex cognoscendi studio gignit contentionem: nec in iudicando, nam uiolentiã addit authoritati: nec in docendo, desperationem enim adfert, ac studiorum odium: nec in rebus prosperis, eò quòd auget inuidiam: nec in aduersis, aufert enim misericordiã, quoties se præbent difficiles ac præfractos his qui simul dolent. Sic Priamus:

Obiurgatores procul hinc, procul ite molesti.

B Num uobis deest luctus, ut huc me curaturi

Veneritis? Contrà morum facilitas aliis quidem opitulatur, alia uerò componit, alia condulcat. Vincit autem mãsuetudine & iram, & omnem morum difficultatem, quemadmodum de Euclide narrant, cui quum frater ob dissidium dixisset, Peream ni te fuero ultus: At ego, inquit, peream ni tibi persuasero. Hoc dicto mox uertit in diuersum fratris animum. Polemon itẽ, quum in hunc quidam diceret conuicia homo qui gemmis delectabatur, & in sigilla precios insaniebat, nihil quidem respondit, uerùm in unum quoddam sigillum erat intentus, eiusq; naturam explorabat. Id ubi sensit homo:

C Non sic, inquit, Polemon, sed ad lucem contemplare, uidebitur multo melius. Aristippo posteaquam ipsi cum Aeschine nescio quid iræ incidisset, & quidam illi diceret: O Aristippe ubi nunc amicitia uestra? Dormit, inquit, sed eam ego excitabo. Adiitq; Aeschinem: Adeó ne, inquit, tibi uideor modis omnibus infelix & insanabilis, ut ne moneri quidem merear abs te? At Aeschines: Non mirum, inquit, si cum in omnibus me præcellas ingenio, hic quoq; prior úideris quid esset facto opus:

Etenim ferocem non modò mulier caprum,
Verùm & puellus scalpitans tenera manu

D Flectit facilius quàm palæstes quilibet.

Nos uerò bestias feras cicuramus, ac luporum catulos mansuefacimus, etiam leonum catulos in ulnis circunferentes, ac post hæc & filios, & amicos, & familiares per iracundiam eiicimus, in seruos autem ac ciues iræ ceu noxiæ bestiæ liberas habenas laxamus, morbum nostrum hoc prætextu extenuantes, quasi uitiorum odio commoueamur, nó rectè, sed ita nimirum, quemadmodum & in cęteris animi morbis, dum aliud appellamus prouidentiã, aliud ingenuitatem, aliud pietatem, à nullo liberari possumus. Et sanè quemadmodũ dixit Zenon sperma mixturam ac temperaturam esse ex omnibus animæ uiE ribus reuulsam: ita nidetur & ira semé quoddam esse ex omnibus animi perturbationibus commixtum: siquidem & à dolore, & à uoluptate, & à ferocia decerpta est. Tum ab inuidia quidem hoc habet, quòd malis gaudet alienis. Cæterùm homicidio deterior est. Nam illud conatur ira, non ne quid ipsa patiatur mali, sed ut male habeat, modò funditus perdat alium. Habet autem & ex concupiscentia sibi quod est insuauissimum, innatum: siquidé libido adest alterum afficiendi molestia. Itaque quum luxuriosorum ædes adimus, tibicinam audimus mane canentem, ac lutum, ut quidam dixit, uini, fragmentáque coronarum, ac famulos uidemus in foribus crapula grauatos. At iracundo-

tum ac difficilium hominum indicia uidebis in uultibus famulorum, & in F
cicatricibus, & in compedibus.

At cantor unus in ædibus asperi uiri
Nunquam deest ploratus,

dum flagris cæduntur œconomi, dum torquentur ancillæ, ut qui uident has iræ molestias in ipsis concupiscentiis ac uoluptatibus, cõmisereãtur. Verumenimuero quibus accidit ut uerè ob uitiorum odiũ frequenter ira corripiantur, hos oportet iræ nimietatem & intemperantiam detrahere, simulq; credẽdi facilitatem si quid defertur de his quibuscum habent consuetudinem. Siquidem hæc causa potissimùm exaggerat iram, quum is qui pro bono habi- G
tus est, apparet improbus: & qui uisus est amare, incidit in dissidium ac reprehensionem. Porrò mores meos profectò nosti, quanto impetu rapiantur ad beneuolendum ac fidendum hominibus. Itaque quod usu uenit his qui per uacuum eunt, ubi magis innitor amori, ibi pecco magis, lapsusq; molestè fero. Atque hanc quidem ad amandum immodicam propensionem mihi penitus insitam, nondum possem eximere. Cæterùm aduersus credendi facilitatem fortassis utar freno, uidelicet Platonis cautione. Ait enim Heliconẽ mathematicum sic laudare hominẽ, tanquã animal natura mutabile: itaq; metuere, ne qui in ciuitate rectè fuerint educati, quũ sint homines, & ab hominibus prognati, declarent alicubi naturæ imbecillitatẽ. At quomodo ait Sophocles: H

Pleraque furum turpitudo, nil quidem
Est aliud, ac mortalium deprehensio:

uidetur nos supra modũ incessere ac deiicere. Attamen hæc iudicandi de nobis morositas, & ad accusandum immodica propensio, nos reddit modestiores in ira. Etenim quod subitò ac præter expectationem acciderit, reddit attonitos. Cæterùm oportet, ut alicubi dixit etiam Panætius, uti Anaxagoræ exemplo, & quemadmodũ ille in filii morte dixit, Sciebã me genuisse mortalem: hoc unumquéq; nostrum subiicere his qui nos peccatis ad iram prouo I
cant: Sciebam me non emisse seruũ sapiẽtem, Sciebam me non parasse amicũ affectibus uacuum, Sciebam quòd uxorem duxissem mulierem. Quòd si quis illud Platonis semper assonans alienis peccatis, Nuncubi & ego talis? rationẽ ab externis referat introrsùm, & alienorum erratorũ incusationi interserat cautionem, non admodum execrabitur aliena peccata, considerans sibiipsi multa opus esse uenia. Nunc unusquisq; nostrum dum irascitur ac punit, Aristidis Catonisq; uoces infert: Ne furator, ne mẽtitor: quare cessator es? Deniq;, quod est omnium turpissimum, irascentes increpamus iracundè, quæq; per iram commissa sunt, per iram castigamus, non quidem ut medici solent, qui K
amaram amaro pharmaco bilem eluunt, sed exacerbantes potius & exasperantes. Itaq; quum hæc mecum repeto, simul conor etiam aliquid detrahere curiositati. Nam omnia exactè obseruare ac deprehendere, & quicquid gerit famulus, in medium adducere, quicquid agit amicus, quicquid exercet filius, quicquid clanculum garrit uxor, multum adfert irarum & frequentium & quotidianarum, quarum caput est morum difficultas ac morositas. Deus igitur, quemadmodum dixit Euripides, quæ sunt immodica tangit,

Irarum caput morositas.

Curanda uerò parua fortunæ sinit.

Ego

A Ego porrò non arbitror quicquam esse committendum fortunæ, neque dissimulandum ei qui sapit, sed concredenda alia quidem uxori, alia uerò famulis, alia amicis ueluti principibus, principum præfectis quibusdam, rationalibus & gubernatoribus, sic ut ipsa ratio tractet ea quæ potissimũ ad rem pertinent, quæq; sunt momenti maximi. Etenim quemadmodum minutæ literæ uisum, ita pusilla negocia, quoniã magis reddunt intentos, pungunt & commouent iram, malam hinc consuetudinem sibi contrahentem ad maiora. Super omnia uerò illud Empedoclis magnum quiddam ac diuinum existimabam, ieiunum esse à malitia. Laudabam interim & illas non inuenustas, nec B abhorrentes à studio sapientiæ actas in precibus consuetudines, annum à re uenerea uinoq; puros uiuere, colentes interim Deum temperantia: aut rursus à mentiendo certum tempus abstinere, nosipsos interim obseruantes, ut uera loquamur tum in ludicris, tũ in seriis rebus omnibus. Deinde hisce rebus instruebam animum meum, ut qui non minus amet pietatem, quàm philosophiam, ut primùm paucos dies sacros sine iracundo transigerem, uelut absq; temulentia uinoq;, non aliter quàm si celebrassem Nephalia aut Melisponda, in quibus uinum attingere, aut luxui indulgere, fas nõ est: deinde idem faciebam mensem unum aut dũos, paulatim mei ipsius periculum faciens. Sic tem C pore proficiebam ad ulteriorem malorũ tolerantiam, diligenter attendens & conseruans meipsum, cum uerbis bene ominãtibus, placidum, iræq; nacuum, purum & à dictis improbis, & à factis absurdis, & à cupiditate, quæ ob uoluptatem exiguam & inuenustam, tum turbas ingentes, tum pœnitentiam turpissimam adduceret. Vnde, ut opinor, etiam Deo aliqua ex parte adiuuante, ipsa experiẽtia declarauit illud esse uerè iudicatum, quòd placabilitas hæc & mansuetudo & humanitas, nulli familiariũ perinde grata est, nulli tam amica, nec tam molestia carens, quàm ipsis quibus hæc adsunt.

Nihil fortunæ committendum.

Christiano homine digna appendix.

D EIVSDEM DE CVRIOSITATE, EODEM INTERPRETE.

OPTIMVM fortasse fuerat prorsus fugere domum haudquaquam perflabilem, aut tenebrosam, aut frigori uentísque obnoxiam, aut alioqui morbidam. Cæterùm si quis ob assuetudinem loco delectetur, licet uel translato lumine, uel aliò transpositis scalis, uel ostiis alibi apertis, alibi rursus occlusis, illustriorem, magisq; perflabilem, ac salubriorem reddere. Ac nonnulli ciuitatibus huiusmodi rerum E transmutatione profuerunt: quemadmodum & meam patriam spectantem ad Zephyrum uentum, ac solem tendentem ad occasum à Parnaso accipientem, ferunt ad exortum fuisse uersam à Chærone. Empedocles autem physicus montis cuiusdam profundum inter rupes hiatum, grauem ac morbiferũ, eò quòd Notum uentum efflaret in uicinos campos, obstruxit, atq; ita uisus est pestilentiam è regione depulisse. Itaque siquæ sunt cupiditates pestiferæ noxiæq;, tempestatem ac tenebras inuehentes animo, optimum quidem fuerit eas expellere, atque ad solum usque demoliri, quò nobis ipsis paremus aẽrem apertum, lucem ac spiritum purum. Quòd si minus hoc placet, certè il-

lud adnitendum erit, ut quibuſcunque modis licebit, tranſlatis ac inuerſis F
quæ nos offendunt, reddamus ea nobis aptiora commodioráque: uelut ecce
protinus curioſitas ſtudium eſt quoddam cognoſcendi mala aliena, mor-
bus qui neque ab inuidentia purus eſſe uidetur, nec ab improbitate. Cur, ô
homo inuidentiſſime, in alienis malis perſpicaces habes oculos, in tuis cæ-
cutis? Inuerte cognoſcendi ſtudium, & iſtam curioſitatem ab externis tranſ-
fer ad ea quæ ſunt intra te. Si cordi eſt aggredi malorum hiſtoriam, habes af-
fatim domi quod agas.

Inſula quàm multa, uel drys oppletur aquæ ui,

tantam reperies multitudinem erratorum in uita tua, malarumq; cupiditatũ G
in animo, nec minus negligentiæ in his quæ fuerat officii præſtare. Etenim
quemadmodum ſcribit Xenophon diſpẽſatoribus rerum domeſticarũ ſeor-
ſum eſſe repoſitam ſupellectilem quæ pertinet ad ſacrificia, ſeorſum quæ ad
conuiuia, rurſus alibi repoſita quæ pertinent ad agriculturã, alibi quæ ad bel-
lum: itidem tibi digeſta ſunt mala partim quæ proficiſcuntur ab inuidia, par-
tim quæ à zelotypia, partim ab ignauia, partim à parſimonia. hæc recenſeto,
hæc recognoſcito, feneſtras unde proſpectus in uicinos, aditusq; curioſitatis
obturato. Cæterùm alias aperito uias, quæ ducũt in uirorum conclaue quod
tibi domi eſt, in cõclaue muliebre, in loca in quibus uerſantur famuli: illic ha- H
bet iſtud percontandi ſtudium & curioſitas negocium nec inutile, nec im-
probum, uerùm utile ac ſalutiferum, quum ſibi quiſque ſic loquitur:

Quò lapſus? quid feci? quod mihi munus omiſſum eſt?

Nunc uerò, ſicut fabulæ narrant Lamiam domi quidem canere cæcam, ocu-
los habentẽ in uaſculo quodam repoſitos, uerùm ubi prodit foras, reponere,
ac tum oculatam eſſe: ita quiſque noſtrum foris & in rebus aliorum ob ma-
leuolentiam ſibi curioſitatem uelut oculum imponit. In noſtris autem ipſo-
rum erratis ac malis frequenter labimur præ ignorantia, ad hæc nec oculos
habentes, nec lucem. Quapropter homo curioſus hoſtibus utilior eſt quàm I
ſibi. Siquidem illorum mala coarguit, profertq;, commonſtrans illis quid ſit
cauendum, quídue corrigendum. Porrò pleraque quæ domi geruntur, non
Odyſſ. 2. animaduertit, uidelicet attonitus ſtudio negociorum alienorũ. Proinde Vlyſ
ſes ne cum matre quidem prius colloqui uoluit, quàm ex uate percontatus
eſſet ea quorum gratia deſcenderat ad inferos. Ea quum audiſſet, tum demũ
& ad matrem ſeſe uertit, & alias mulieres percontatus eſt quænam eſſet Ty-
ro, & quæ formoſa Chloris, & quam ob rem mortua ſit Epicaſta,

Dum triſtem laquei nodum trabe nectit ab alta.

Nos uerò mirè ſecuri, ignariq; eorum quæ ad nos ipſos pertinent, aliorũ ge- K
nus inquirimus, uidelicet quòd auus uicini fuerit Syrus, auia uerò Thræſſa.
Ille uerò debet talenta tria, nec uſuram perſoluit. Quin & huiuſmodi diſqui-
rimus, unde illius uxor rediit domum, quid hic & ille ſoli in angulo collo-
cuti ſunt. At Socrates obambulabat ambigens quid Pythagoras dictis ſuis
perſuadere uoluerit, quid Ariſtippus in Olympiis cum Iſchomacho congreſ-
ſus interrogarit, cur Socrates diſputans ſic afficiat adoleſcentes, curq; qui uel
puſilla quædam dictorum illius ſemina & exempla cepiſſet, ſic fuerit com-
motus ut corpore cõcideret, fieretq; modis omnibus pallidus & gracilis, do-

nec

A nec nauigaſſet Athenas ſitibundus & incẽſus,hauſiſſetq; de fonte, ſimulq; & uirum & huius ſermones ac philoſophiam didiciſſet, cuius hæc erat ſumma, ut quiſque norit ſua ipſius mala,quò uidelicet ab his liberetur. Atqui nonnulli propriam uitam uelut inamœniſſimum ſpectaculum non ſuſtinent intueri,neque rationem ueluti lucem ad ſeſe reflectere, ac circunducere: uerùm animus omni genere malorum ſcatens,horrens ac metuẽs quæ ſunt intus,exilit foras,uagaturq; circa aliena,nutriẽs ac ſaginans animi uitium. Etenim quemadmodum gallina in ædibus frequenter, quum cibus ſit appoſitus,ſubit angulum,ibiq; ſcalpens terram,

B Sicubi,ut in ſimo,uel granum appareat unum:

itidem qui curioſitatis uitio laborant,prætermiſſis interim ſermonibus inſtitutis ac narrationibus, aliisq; quæ nullus uetat percontari, nec quiſquã moleſtè fert ſi quis interroget, occulta ſecretáque mala totius domus efferunt. Atqui ſcitũ eſt illud,quod Aegyptius reſpondit interroganti quid ferret obuelatum:Ideo,inquit,obuelatum eſt. Tu uerò cur curioſe ueſtigas quod occultatum eſt?Si nihil eſſet mali,non fuiſſet occultatum. Et ſanè in alienas ædes non eſt mos ingredi quenquam,niſi prius pulſarit fores: quanquam nũc adhibentur ianitores. olim mallei, circuliue penſiles illiſi foribus efficiebant

C ut ſentiretur ingredi uolens,ne matremfamilias alienus in opere deprehenderet,aut uirginem,aut uapulantem famulum,aut clamãtes ancillas. Curioſus autem ad hæc ipſa clàm ſubit, pndicæ domus rectéq; conſtitutæ nequaquam libenter ſpectator futurus,etiam ſi quis uocet: ea uerò quorum cauſa clauis,repagulum,ac ueſtibulum adhibentur,retegit & effert in uulgus. Atqui uentorum hi nobis ſunt moleſtiſſimi,ſicut ait Ariſton,qui nobis reuellũt pallia.Curioſus autem non pallia uicinorum,neque tunicas,ſed parietes detegit,fores reſerat, & ad teneram uſque uirginem non aliter quàm uẽtus penetrat,irrepitq; per omnia,bacchanalia, choreas,ac pannychidas, quæ noctu

D celebrantur Dianæ, perſcrutans & exquirens quod calumnietur. Ad hæc, quemadmodum Cleonis,quem taxat uetus comœdia,

In Clopidis mens erat,in Aetolis manus:

ſic hominis curioſi mens ſimul eſt in ædibus diuitum,in caſis pauperum,in aulis regum,in thalamis nuper nuptarum,ſcrutans omnia omnium negocia, tum hoſpitum,tum præſidum:atq; id quidem haud citra periculum: ſed perinde ac ſi quis guſtet aconitum curioſitatis uitio,ſcire cupiens quale ſit,priusquàm ſentiat,tollitur è medio:ſic qui potentiorum inquirunt mala,prius abſumunt ſeipſos quàm intelligant. Etenim qui ſolis radios, largos ſanè atque

E omnibus diffuſos,intueri nolunt,ſed ipſum ſolis orbem impudenter obtuentur,ac lucem in ſemet auerti cogunt audaces,excæcantur. Itaque ſcitè Philippides comœdiarum ſcriptor,quũ rex Lyſimachus ipſi dixiſſet: Quid è meis rebus tibi impartiam? Quiduis,inquit,ô rex,modò ne quid arcanorũ. Etenim quæ regũ ſunt iucũdiſſima pulcherrimaq;,foris expoſita ſunt,conuiuia,diuitiæ,ſolennes conuentus,munificentiæ. Verùm ſi quid arcanum eſt,ne adeas, néue moueas. Nõ celatur regis gaudium quum res ſunt proſperæ, neq; riſus ludentis,neque quum apparat aliquem humanitate ſeu beneficio proſequi. Quod occultatur,formidabile eſt,triſte, inamœnum, inacceſſum, ſuppuratæ

cuiuſdam iracundiæ theſaurus, aut ultionis profunda in animo uerſatio, aut F
zelotypia in uxorem, aut ſuſpicio quæpiam in filiũ, aut diffidentia erga amicum. Fuge nigram iſtam & condenſantem ſe nubem: ſenties tonare ac fulgurare ſimul atque eruperit quod nunc latet. Quænam igitur fugiẽdi ratio? Si contrahas & adſtringas, ut dixi, curioſitatem, potiſſimùm autem ſi mentem uerteris ad ea quæ magis proſunt, iuuãtq;. Curioſe perquire quæ ſunt in cœlo, quæ in terra, quæ in aẽre, quæ in mari. Vtrũm paruarũ rerum contemplatione delectaris, an magnarum? Si magnarum, circa ſolem curioſus eſto, ubi óccidat, & unde exoriatur. Quære cur luna uelut homo ſubinde mutetur, ubi tantum luminis aſſumpſerit, unde rurſus quod amiſit, reparauit: G

Vbi iam uideri deſiit, quî fiat ut
Primùm noua ac uultu decora prodeat,
Senſim uſque ad orbis aucta plenitudinem:
Rurſum ubi decorem enituit ad ſummum, ſtatim
Seneſcat imminuta, donec nulla ſit.

Atque hæc quidem ſunt arcana naturæ, nec indignatur ea deprehendentibus. At magna cõtemnis. Curioſus igitur eſto circa minora, quî fiat ut in his quæ terra producit, alia perpetuò floreant & uireant, omniq; tempore uernent, opes ſuas oſtentantia: alia rurſus nũc quidem ſint illis ſimilia, nunc rurſus uelut homo negligens rei familiaris, qui ſemel omnes facultates profu- H
dit, nuda mendicaq; relinquantur. Deinde quamobrem alia quidem fructus edant proceros, alia anguloſos, alia tortuoſos aut rotundos. Fortaſſis eam ob cauſam non es harum rerum curioſus, quòd in his nihil inſit mali. Quòd ſi omnino neceſſe eſt curioſitatem in malis, quemadmodum ſerpẽtem in lethi-

Hiſtoriarũ copiæ cornu.

feris ſyluis ſemper ali uerſariq;, ducamus illam ad hiſtorias, atque illinc nobis congeramus copiam minimè malignam, abundantiamq; malorum. Hic enim inſunt ruinæ uirorum, profuſiones facultatum, corruptiones uxorum, incurſiones famulorum, calumniæ amicorum, apparatus ueneficiorum, inui I
diæ, zelotypiæ, naufragia familiarum, eiectiones principum. Hiſce temet expleto, his te oblectato, nemini moleſtiam aut dolorem allaturus eorum quibũs cum uiuis. Verùm, ut uidetur, curioſitas non gaudet perantiquis & obſoletis malis, ſed calidis ac recentibus, nouasq; tragœdias libenter ſpectat: cum comicis autem & argumentis hilarioribus non admodũ gaudet habere commercium. Proinde ſi quis de coniugio quopiam loquatur, aut de ſacrificio, aut de deductione, indiligenter & oſcitanter audit curioſus, aitq; ſibi pleraque iam antè audita eſſe, iubẽtque narrantem conferre ſermonem in pauca, aut prætercurrere. Quòd ſi quis aſſidens referre cœperit uitiatam uirginem, K
aut adulteratam uxorem, aut inſtitutam litem, aut diſſidium fratrum, hîc neque dormitat, neque cauſatur deeſſe ocium,

Quin alias quærit uoces, atque admouet aures.

Atque illud, Heu ut magis in aures fertur mortalium malum, quàm felicitas: uerè dictum eſt de curioſis. Quemadmodum enim cucurbitulæ, quod in carne deterrimum eſt, ad ſe trahunt, ſic curioſorum aures deterrimos quoſq; ſermones attrahunt: &, ut melius dicam, ſicuti ciuitates habent portas quaſdam nefaſtas, ſiniſtríque ominis, per quas educũt ſupplicio capitis deſtinatos, ſor-

déſque

A desq; ac purgamenta eiiciunt, nihil autem purum aut sacrum per eas uel ingreditur, uel egreditur: ita per curiosorum aures nihil probum aut uenustum transit, sed sermones de cædibus aditum inueniunt, atque ibi uersantur, impuras & impias fabulas secum deferentes.

Semper canens in ædibus manet meis

Ploratus. Hæc est curiosis musa ac siren unica, neque quicquam est istis audire iucundius. Siquidem curiositas est libido audiendi secreta retrusaq;. Nullus antem occulit si quid habet boni: quandoquidem hic simulantur adesse bona etiam quæ non adsunt. Proinde curiosus, qui appetit co-

B gnoscere mala, obnoxius est morbo gaudēdi de malis aliorum, liuoris & inuidiæ fratri. Nam inuidia dolor est de bonis alienis. Cæterùm epicharecacia, uoluptas est ex alienis malis concepta. Cæterùm utrunque nascitur ex affectu immani ferinóque malitiæ. Adeò uerò molestum est unicnique, si quis ipsius mala retegat, ut multi moriantur citius, quàm ut medicis aliquid secretorum morborum uelint ostendere. Agè si Herophilus aut Erasistratus aut Aesculapius quum esset homo, tenens remedia & instrumenta iuxta domum adstans percontatus fuisset num quis haberet fistulam iuxta posticum,

C aut num uxor cancrum in membro pudendo: quanquam huius artis curiositas salutifera est, attamen nemo, ni fallor, non abegisset percontatorē, qui nō expectata necessitate inuocatus uenisset ad aliena mala cognoscenda. Atqui curiosi hæc eadem, atque his etiam peiora disquirunt, idq; non ut sanent, sed tantùm ut retegant: unde non iniuria habentur inuisi. Nam & telonis indignamur, grauitérque ferimus, non quum decerpunt aliquid ex his quæ palā importantur, sed quoties inquirentes quæ sunt occulta, in alienis uasis ac sarcinis uersantur: & tamen illis hoc permittit lex, & damno afficiuntur ni fecerint. Contrà curiosi perdunt ac proiiciūt sua ipsorum negocia, dum intenti sunt alienis. Neque frequenter ennt rus, eò quòd non ferant quietem

D ac silentium agrorum. Quòd siquando sese post longum tempus eò contulerint, uicinorum nineas intuentur potius quàm suas, percontantúrque quot boues uicino perierint, aut quātum uini illi acuerit, citóque recurrunt in urbem his expleti. Itaque qui uerus est agricola, nec eum sermonē libenter recipit, qui sua sponte uenit ex urbe. Dicit enim: Itáne mihi fodiens dicet quibus conditionibus compositæ lites sint? Nam nunc harum rerum curiosus obambulat sceleros ille. Cæterùm curiosi fugiunt rusticationem, uti rem quampiam inanem, frigidam, neque quicquā habentem tragœdiæ: ad tribunalia, fora & portus se recipiunt, Nihil ne noui? Nam manè nō eras in foro.

E Quid igitur? num tribus horis existimas immutatam esse ciuitatem? Et tamē siquis habeat tale quippiam quod narret, descendit ex equo, datáque dextera, & exosculatus hominem, consistit auscultans. Quòd si quis fortè obuius dicat nihil esse noui: tanquam offensus, Quid ais? inquit: Non fuisti in foro? Non præteristi stationem, nec incidisti in eos qui uenerunt ex Italia? Itaque laudanda Locrensiū lex, quæ si quis peregrè reuersus rogasset, nunquid noui? eum mulcta afficiebat. Quemadmodum enim coqui optant uberem pecudum prouentum, piscatores piscium: sic curiosi optant annonam malorum, ac negociorū multitudinem, nouitatésque, & rerū mutationes, quò semper

curiositas quid. et sup. fol. 211

inuidia quid.

Curiosi meritò inuisi.

Locrensiū lex in curiosos rerum nouarum percontatores.

habeant quod uenentur mactentq;. Quin & Thurienſium legibus rectè cau F
tum eſt,quæ uetant in comœdiis taxari ciues,præterquam adulteros & curioſos. Siquidem uidetur & adulterium eſſe curioſitas alienæ uoluptatis, inquiſitioq; ac perſcrutatio rerum quæ ſic aſſeruantur,ut pleroſque lateãt. Ipſa uerò curioſitas,paralyſis eſt ac tabes,renudatióque rerum non efferendarũ. Itaq; ferè fit,ut multa cognoſcendi ſtudiũ,comitetur garrulitatis uitiũ. Quapropter & Pythagoras ſolitus eſt iuuenibus indicere ſilentium quinquẽne, quod ille uocabat echemythiam,à continendo ſermone. Cæterùm fieri non poteſt,ut curioſitatem nõn comitetur maledicentia. Etenim quæ libenter audiunt,ea libenter effutiunt: & quæ ab aliis ſtudioſe colligunt,apud alios cum G
uoluptate efferunt. Itaque morbus hic præter alia mala adfert & illud,quòd impedimento eſt quò minus aſſequantur quod cõcupiſcunt. Etenim omnes illos obſeruant celantq;,neque libenter aut faciunt quicquam uidẽte curioſo,neq; dicunt audiente: uerùm & conſilium differunt,& negociorum conſiderationes in aliud reiiciunt tempus, donec è medio ſe tollat homo talis. Quòd ſi fortè ſubitò ſuperuenerit curioſus dum quippiam arcani ſermonis habetur,aut rei ſeriæ geritur,non aliter quàm fele prætercurrente ſolent piſcem,ita tollunt è medio quod erat præ manibus & abſcõdunt,adeò ut plerunque quæ cæteris audire ſpectaréque licet, his ſolis nec audire nec ſpectare detur. Quamobrem prorſus omni fide caret homo curioſus. famulis enim H
& hoſpitibus citius credimus epiſtolas, aut literas, aut ſigilla, quàm amicis aut familiaribus curioſis. At Bellerophontes ille ne aduerſus ipſum quidem ſcriptas literas quum portaret, reſignauit, ſed abſtinuit manum ab epiſtola regis,quemadmodum abſtinuerat ab eiuſdem uxore,nimirum eadem animi temperantia. Siquidem intemperantiæ eſt curioſum eſſe, non aliter quàm adulterum eſſe. Adiuncta eſt autem curioſitatis morbo grauis ſtultitia ac dementia. Nam præteritis(quæ plurimæ ſunt)communibus ac publicis mulieribus, ad concluſam ac ſumptuoſam ferri,frequenter,ut accidit, deformem, I
inſignis cuiuſdam inſaniæ dementiæq; eſt. Atqui idem faciunt curioſi, præteritis multis ac pulchris ſpectaculis,prælectionibus,ſtudiis, ac diſputationibus,alienas perfodiunt epiſtolas, aures admouent uicinorum parietibus, ac ſuſurros miſcent cum famulis & uxorculis,nec id ferè citra periculum,certè ſemper cum infamia. Proinde conducibile fuerit curioſis ad morbi depulſionem, ſi quàm maximè fieri poteſt, recordentur quæ antè compererunt. Etenim ſi quemadmodum Simonides dixit ſe quum ex interuallo temporis aperiret ſcrinia,alterum quidem quod mercedibus erat dicatum, inuenire plenum,alterum quod gratiis erat ſacrum,uacuum: ita ſi quis ex interual- K
lo curioſitatis penum aperiat inſpiciátque multis inutilibus. ſuperuacaneis & inamœnis rebus plenum,fortaſſis ipſum rei facies offendet, quum apparuerit modis omnibus inamabilis ac nugatoria. Nnuc agè, ſi quis aggreſſus ueterum libros,ex his peſſima quæq; decerpat,ac librum habeat hinc cõpoſitum, uelut ex Homericis uerſibus qui acephali dicuntur, aut ex tragicis ſolœciſmis,aut ex his quæ Archilochus aduerſus mulieres indecenter & intemperanter dixit,ſeipſum interim traducens,an non is uideatur tragicis dignus imprecationibus,

Malè

A Malè pereas,mortalium excerpens mala?
Quin & absque tragicis imprecationibus indecora est & inutilis collectio repositioq; peccatorum alienorum: qualis erat illa ciuitas, quam Philippus ex pessimis quibusq; ac deploratissimis conditā, ex re uocauit πανώπολιν. Itaq; curiosi dum undiq; colligunt congeruntq;,non uersuum aut poematum,sed alienæ uitæ lapsus,errata,ac solœcismos,inuenustissimum & iniucundissimū malorum grammatophylacion circunferunt,suam ipsorū memoriam. Quē-
admodum igitur Romæ quidam picturas ac statuas,ac per Iouem etiā puerorum uenalium ac mulierum formas pro nihilo ducentes, obuersantur cir-
B ca forum,in quo uenundantur portenta,inspicientes perquirentésque mutilos tibiis,felium instar habentes cubitos,aut quibus sunt tres oculi,aut qui capitis forma passerem repræsentant, aut siqua alia species commixta, aut si quod portentum abortiuum:cæterùm si quis assiduè perducat illos ad huiusmodi spectacula, citò res ipsa satietatem ac nauseam pariet: ita qui curiosi sunt circa lapsus alienæ uitæ, circa probra generis, circa turbas ac peccata quæ inciderūt in ædibus alienis,primùm omnium recognoscāt semetipsos, meminerintq; quòd ex alienorum malorū obseruatione nullam neq; gra-
tiam neque utilitatem retulerint. Igitur ad huiusmodi morbi depulsionem
C plurimum profuerit,si consuescamus exercere nosmetipsos initio è longinquo facto,atque hoc pacto discamus in hoc affectu tēperare nobis. Quoniā enim ex assuetudine natum est incrementum morbi paulatim in peius proficientis,eodem modo sumus pariter & de exercitatione temperātiæ disputaturi. Proinde sumamus initiū ab his quæ & celerrimè fieri possunt,& maximè uulgaria sunt. Quantulum enim negocii est,per uias, sepulchrorū inscriptiones non legere? Aut quid habet difficultatis,inter deambulādum literas parietibus inscriptas oculis præterire,tacitè nos ipsos commonentes,in illis nihil esse scriptum quod utilitatem aut oblectationem adferat:sed me-
D minit ille illius in bonum,& amicorum optimus hic est quispiam,multáque his similia illic uisuntur,plena nugamentorum? Quæ uidentur quidem nihil officere quum leguntur,lædunt tamen clanculum,eò quòd gignūt in nobis studium disquirendi quæ nihil attinent. Et quemadmodum nenatores non sinunt canes aberrare, & quemlibet odorem persequi, sed loris retrahunt reuocantq;,olfactum illorum seruātes purum & integrum officio peculiari, ut acrius inhæreat uestigiis,

Naribus inquirens uestigia summa ferarum:

sic oportet & curiositatem ad quiduis spectandum audiendúmue excurren-
E tem atque oberrantem,cohibere ac retrahere,quò seruetur ad utilia. Etenim sicuti leones & aquilæ dum ambulāt,ungues uertunt introrsum,ne aciē illorum & cuspidē deterant:sic existimantes curiositatem ad multorū cognitionem aciem quandam & acumen habere,ne consumamus illud neq; hebetemus in rebus deterrimis. Secundo uerò loco cōsuescamus, siquādo præterimus fores alienas,nō introspicere,neq; in ea quæ sunt intus, oculis irrumpamus, curiositate manus utentes uice: sed illud Xenocratis in próptu sit, qui negauit quicquam referre,utrū pedes an oculos inferas in ædes alienas. Neq; enim iustum,neque honestum,ac ne iucundum quidem spectaculum est,

Hoſpes uidere turpe ſi quid intus eſt. F
Nam ea quæ uidentur in ædibus,fermè ſunt huiuſmodi:uaſcula humi iacẽtia,aut ancillæ ſedentes,nihil uerò ſerium,nihil iucundum. Cæterùm turpe eſt ad hæc obiter diuertere mentis oculos,huc intendere aciem ingenii,hiſq; aſſueſcere malum eſt. Diogenes quidem quum ſpectaret Dioxippum Olympionicen curru inuehi,nec ualentem interim oculos auertere à formoſa muliercula quæ ſpectabat pompam,ſed reſpectantem,ac circuntorquentem ad illam oculos: Videte,inquit,athletam à puellula collo obtorto uinci. Curioſos autem uideas pariter ad quoduis ſpectaculum flectere ceruicem ac circumagi,poſteaquam eos ceperit aſſuetudo curaq; oculos per omnia circun- G
ducendi. Oportet autem,ut arbitror,ſenſum nequaquam foris deuagari, ueluti famulam,abſque cuſtode:uerùm quum ab animo dimittitur ad negocia, in illis uerſari, celeritérque renunciare quod mandatum eſt:deinde rurſus decenter intus apud rationem uerſari,illique attendere. Nunc autem accidit illud quod ait Sophocles:

Deinde uerò uiri non tenentis habenas
Liberi equi ui rapiunt. Ita ſenſus deſtituti recto,quemadmodum diximus,ductu atque exercitatione,ultro excurrunt,ac plerunque ſecũ unà trahunt animum ad quæ non oportuit,tandem dant illum præcipitem. Vn- H
de illud quidem falſo iactatum eſt de Democrito,quòd ſponte ſibi ademerit oculos, admouens eos ſpeculis igni candentibus, & ab his repercuſſu accepto,ne quid obturbarent menti,ſubinde uocantes ad res externas,ſed ſinerent illam intus ſeruare domum, uerſaríque in rebus intelligibilibus, uelut obturatis quæ in uiam ſpectant feneſtris. Illud tamen ueriſſimum eſt, quòd rarò mouent ſenſum,qui plerunque mentis agitatione utuntur. Siquidem & muſæa quammaximè procul ab urbibus collocabant, & noctem uelut amicam intelligentiæ, uocabant euphronen, uidelicet arbitrantes quietem & aſſiduitatem illam,nullis interpellantibus aliarum rerum curis,multum ha- I
bere momenti ad inuentionem eorum quæ inquiruntur. Ac ne illud quidẽ arduum eſt ac difficile,quoties homines in foro ſeſe uiciſſim conuiciis ac maledictis impetunt, non adire:aut ſiquando multorum concurſus fuerit,manere ſedentem:quòd ſi tibi non temperas,ſurgere,atque abire. Nã ſi teipſum curioſis admiſcueris,nullius bonæ rei fructum inde capies. Plurimam uerò capies utilitatem,ſi curioſitatem auertas, uíque coerceas, ut conſueſcat obtemperare rationi. Ab hoc initio proficiẽs ad acriorem exercitationem,rectè feceris ſi theatrum in quo quid iucundi recitatur, prætereas, ſiq; amicos ad ſaltationis aut comœdiæ ſpectaculum ſecum abducere conantes repellas, K
aut ſi clamore in ſtadio circóue exorto non aduertas oculos. Quemadmodum enim Socrates monebat cauendos eſſe cibos qui non eſurientes inuitarent ad edendum,ſimiliter & potum qui non ſitientes ad bibendum: itidẽ oportet & nos,omnia ſpectacula,omnéſque recitationes cauere fugeréque quæ nos ad ſe cogunt allectantq;,quum illis nihil ſit opus. At Cyrus nolebat aſpicere Pantheam:uerùm quum Araſpus diceret mulieris formam dignam eſſe quam contemplaretur:Ob hoc ipſum igitur,inquit,magis abſtinendum eſt ab ea. Etenim ſi tuum ſequutus cõſilium illam adiero,fortaſſis ipſa rurſus mihi

A mihi persuaserit ut ad ipsam commeem,etiam quum non uacabit,spectemq́
& assideam,neglectis interim multis seriis negociis. Eundem ad modū nec
Alexander uenit in conspectum uxoris Darii,quum prædicaretur esse decē-
tissima specie:sed huius matrem conueniens anum,puellam ac formosam ui-
dere non sustinuit. Nos dum in uxorum cubicula clàm immittimus oculos
etiam à senestris pensiles,nihil flagitii nobis uidemur admittere, qui curio-
sitatem nostram patiamur illabi influeréque per omnia? Est igitur & ad iu-
stitiam exercendam utile, nonnunqnam & quod iustum est, prætermit-
tere, quò consuescas procul abesse à factis iniustis. Similiter & ad pudici-
B tiam condncit nonnunquam à propriis uxoribus abstinere , nequando
commouearis in alienas. Hanc denique consuetudinem adducens curiosita-
ti,tenta nonnunquam & eorum quæ ad te pertinent,nonnulla dissimulare,
nec in aures admittere:& si quis uoluerit aliquid earum rerū quæ domi tuæ
gestæ sunt, renūciare,differas,uerbáque quæ de te dicta uidentur,repellas ab
auribus. Siquidem Oedipodem curiositas maximis inuoluit malis. Etenim
quum de seipso perquireret,quasi non esset Corinthius,sed hospes,obuium
habuit Laium,quo perempto, propriáque matre in matrimoniū ducta, do-
tísque nomine regnum adeptus,qunm iam uideretur beatus,rursum inqui-
C siuit de seipso:idq́ quum non permitteret uxor, uehementius etiam redar-
guebat senem conscium, nihil non admouens quo cogi posset ad proden-
dum arcanum. Tandem quum rei suspicio iam illnm torqueret, & senex
exclamasset,

Heu me eloquendi iam premit necessitas:

nihilo secins tamen curiositatis uitio deuinctus ac discruciatns,respondit:

Ac me audiendi,audire oportet attamen.

Vsq́ adeo dulcis quædam est amaritudo,nec cohiberi potest curiositatis titil-
latio,uelut ulcus semetipsum cruentās dū fugitur. Cæterùm qui sit hoc mor-
D bo liberatus,naturáque placidus,neque gnarus ullius mali,dicturus est:

O diua quàm sapis malorum obliuio.

Quapropter & aduersus hæc est consuetudo ducenda,ne redditam epistolā
mox ac protinus soluamus, quemadmodum faciunt pleriqne, qui si manus
sint tardiores,dentibus epistolæ uincula dilacerant. Tum sicunde ueniat nū-
cius,ne accurramus,neq́ surgamus loco. Si quis amicus dixerit, Habeo nō-
nihil nouæ rei quod tibi dicam:Imò potius si quid habes quod utilitatem ac
fructum adferat. Quum ego quondam Romæ dissererem,Rusticus ille quē
pòst occidit Domitianus gloriæ illius inuidens,me loquentem audiebat,at-
E que interim satelles accedens,Cæsaris epistolam illi reddidit: atque orto si-
lentio,méque sermonem interrumpēte,quò posset epistolam legere,noluit,
nec prius resignauit,quàm ego finissem orationem,ac dimisissem auditoriū.
Qua quidem in re omnes uiri grauitatem admirati sunt. Verùm ubi iam quis
quibuscunque potest modis alens curiositatis morbum ualidum ac uiolen-
tum reddiderit,non iam facile est eam cohibere,propterea quòd ob assuetu-
dinem fertur rapitúrque ad ea quæ uetita sunt. Verùm hi resignāt epistolas;
secretis amicorum conciliis semet ingerunt,sacrorum spectatores fiunt quæ
uidere fas nō est,loca inaccessa calcant,facta dictáque regū scrutantur:& ta-

men tyrannos,quos neceſſe eſt omnia cognoſcere, inuiſiſſimos reddit ho- F
minum genus quos aures ac delatores appellãt. Primus itaq; Darius minor
quoſdam habebat auſcultatores,quos ὠτακούστας uocant,ſibiipſi diffidens,nul-
lóſque non ſuſpectos habens ac metuens. Dionyſii uerò delatores huiuſmo
di Syracuſanis admiſcuerunt:unde nouatis rebus hos primùm apprehenſos
Syracuſani expulerunt. Etenim delatorũ genus ex curioſorũ gẽte familiaq;
eſt. Ac ſycophantæ quidem inquirũt ſiquid quis mali uel decreuit,uel fecit.
Curioſi uerò etiam calamitates uicinorum quę præter animi decretum acci-
dunt,exquirunt,atque in uulgus efferunt. Dicitur autem & Aliterii cogno-
men ex curioſitatis uitio primùm eſſe natum. Quum enim,ut eſt ueriſimile, G
ualida fames eſſet apud Athenienſes,nec hi quibus erat frumentum,proferr-
rent in medium,ſed clàm noctúque domi molerent, iſti obambulantes ob-
ſeruabant molarum ſtrepitum,unde cognomen inditum Aliteriis. Simili de
cauſa narrant Sycophantarum cognomen ortum. Quum enim lege uetitũ
eſſet,ne quis exportaret ficos: qui prodebant ac deferebant exportantes,Sy-
cophantæ dicti ſunt. Proinde nec illud fuerit inutile curioſis, quò pudeat
ipſos ſui,ſi cogitent ſeſe ſimili cognatóque ſtudio teneri,quo tenẽtur hi qui
maximè ſunt inuiſi moleſtíque cunctis.

GVLIELMI BVDAEI REGII SECRETARII AC Electi Pariſienſis, ad Iul. II. Pont. Max. in librum Plutarchi de Tranquillitate animi, præfatio.

QVum dudum ad te legatus, beatiſsime pater, Iuli ſecunde, Pontifex maxime, cum aliis clariſsimis uiris à Chriſtianiſsimo rege miſſus eſſem, emetiendáque nobis eſſent itinera longa ac impediti ſſima, librorum quendam faſciculũ inter ſarcinas noſtras inculcaueram, qui nobis tot dierum tædia leuare aliquantulũ poſſent, quaſiq; animo noſtro uiatici loco eſſe. Hunc tertio aut quarto quàm uiã inuimus die, exoleſcẽte ſenſim domeſticarum rerum memoria, liberioréque iam & feriato ab extrarijs curis animo, reſoluere tũm demum ac recenſere cœpimus. In ijs uolumen quoddã græcum Plutarchi Chæronenſis, Traiani olim principis præceptoris, ſeſe obtulit, quod de Euthymia illa à philoſophis celebrata inſcribitur, quæ, ut Latinorũ doctiſſimis placuit, ſecura ac tranquilla animi conſtantia dicitur. Huiuſmodi inſcriptionis illecebra captus, cõfeſtim librum auidiſſimè legi. Cuius explicatio quum expectatione mea non ferè minor eſſet, nec plus mihi liber fronte promittere, quàm receſſu præſtare uideretur, primũ idoneum ducebam in quo traducendo ingenioli noſtri uires alere poſſemus, induſtriamq; noſtram, quum per ocium licuiſſet, exercere: dixiſſem experiri, ſed non nunc primùm ſpecimen noſtri hoc in genere facimus. Quum uerò hoc animo aliquandiu agitaſſem, in mentẽ mihi uenit, non ultrà cunctandum eſſe, ſed quo ocio, quoq; negocio, primo quoque die hoc mihi aggrediendum eſſe, ut librum tumultuario ſtylo conuerſum ſub nomine tuo ederẽ, ſimul, quandoquidem cum eximijs uariorum ordinum uiris legatus ego à ſecretis regis renunciatus erã (atque adeò non ut unuſquiuis ex numeroſa illa decuria, ſed ut certus quidã, ut ſpero, nõnulliusq; cõmendationis, ne quid inſolentius dicã) ut regis, primariorumq; aulicorum expectationi gratũ aliquid facerem, qui ad exhibendæ tibi obedientiæ munus, ſpectatiſsimos uiros collegatos meos delegiſſe, atque futuros tibi ex ſententia animi uidebantur, ſimul quoniam ad ſacroſanctã iſtam tuã amplitudinem uenire ab obſeruãtiſsimo,

eodemq;

eodemq; maximo eius filio iussi eramus, ut emerẽdæ paternæ indulgẽtiæ, quantũ ad me pertineret, hoc ueluti thusculo numini tuæ sanctitatis oblato, facilius litaremus. Præclarè uerò mccũ actum iri arbitrabar, quòd hoc facultatulæ nostre documentũ, nominis istius uelamẽto quodã quasi amuleto, ab omni aut carie uetustatis, aut etiã liuore atq; obtrectatione tutũ posteritatis memoriæ cõmẽdaretur. Munus autẽ est, si ad amplitudinẽ aut tuã, aut Põtificiã spectes, prorsus indignũ quod in cõspectũ tuũ ueniat: sin ad nostrã tenuitatẽ, nõ modò ad humanitatis cõditionẽ descenderis (quod te haud dubiè facturũ festiuus ille ingenij tui cãdor spõdet) dignissima, nisi nimiũ mihi mea placẽt, inscriptione, quæ maiestati isti dicetur. Est enim beatitudo dũtaxat sublunaris, & quam mortalium capere cõditio potest, cõpositus & sedatus animus, omni perturbatione uacãs, uirtutis fiducia subnixus, cõscientia sua fretus, imminentiũ omniũ securus, ut quẽ nihil peruellere quicquã, nedum offensare possit & lædere. id quod omnino liber noster effecturũ se pollicetur. Porrò in ista augustissima amplitudine hãc esse beatitudinẽ sitã, cũ cõsensus mortaliũ admittit, qui nõ alio eam nomine uocandã esse cẽseant, tũ uerò æstimatione ipsarũ rerũ facilè colligi potest. Siquidẽ cũ huiusmodi beatitudinẽ esse ex summorũ uirorũ sentẽtia dixerimus, quonã alio potius in statu, quàm in hoc, imò uerò in quónã præterea esse dicemus? Qua enim iã uoluptate immodica, aut inofficiosa titillari potest omniũ hæc uirtutũ choro apta atq; cõserta dignatio? Qua ægritudine animi, aut quo mœrore cõtrahi, omnibus felicitatis numeris cumulata mortalitatis cõditio? Quid timere deniq; ista Deo æqua potestas, cuius uestigijs reges supra etiã humanũ fastigiũ eminẽtes, maiestatis splẽdore præstricti, nec obtutũ eius ferẽtes, summissis Christo fascibus, æquo animo aduoluũtur? Postremò quid ultrà potest q̃ cœlestia cupere, qui nihil iam supra se dignũ uideat in quo animi sui affectũ explere queat? Hãc igitur industriæ nostræ fœturam uere nouo excusam, plausibilissimo nomini tuo dicamus, opus si ex auctoris ipsius maiestate expẽderis, argumẽtiq; grauitate, dignũ certè quod Iulianas glãdes, Põtificiorumq; insignũ decus gestet. sin ex nostra facultate slyloq; metiaris, ne cariosissimo quidẽ bibliothecæ tuæ forulo dignũ. Verũ cõdonãbis nõnihil incõmoditati rei. fortasse enim liber tersior limatiorq; exiret, si in officina illa domestica & stataria, instrumẽtoq; iusto, nõ uiatorio excuderetur. Quod enim succisiui tẽporis requicti iustæ subducere, qđ uespertina antelucanaq; lucubratione cõparcere mãsionatĩ potuimus, hoc totũ in hoc opere institucdo, excudẽdo, limãdo cõsumpsimus.

Vale columẽ Christiani nominis, hocq; munusculũ nostrum ea benignitate prosequere, qua legationis nostræ aduentũ excepisti. Romæ Calendis Maij, M. CCCCC. V.

PLVTARCHI CHAERONEI DE TRANQVILLITATE ET SECVRITATE ANIMI LIB.

Gulielmo Budæo Parisiensi, Regio Secretario interprete.

PLVTARCHVS PACCIO S.

SERIVS tuam epistolam accepi, in qua me hortabaris, ut quippiã ad te & de animi trãquillitate scribere, & de his quę in Timæo accuratiore indigere tibi enarratione uidentur. Equidẽ quũ Eroti amico nostro nauigãdũ actutũ Romam esset literis raptim à Fũdano optimo uiro acceptis, nec ideo spaciũ habere meo modo incũbendi ad ea quæ optabas, nec rursus sustinere uacuis omnino manibus hominẽ à nobis amissum esse uideri, delecta quædã de tranquillitate animi ex cõmẽtariis cõfectis olim nobis decerpsimus. Nec

uerò,ut opinor,in huiusmodi cõmentatione, dicendi lautitias,exquisitumq; F
anxiè sermonis lepõrẽ cõsectaris,tãtumq; rationẽ habes doctrinæ cuiusdam
ad instituendã uitã adminiculatricis. Atq; bene quidem actũ esse puto, quòd
quũ necessitudinũ tibi iura,eaq; nõ uulgaria,cum principibus intercedãt,fo-
rẽsiq; gloria nemini cedas in iudiciis agẽtiũ,nõ ideo,ut tragicus ille Merops,
ad suspiciẽtis beantisq; te coronæ plausum futiliter obstupescis. Sæpe quoq;
te audire meministi,nec articulariũ morbũ calceo quãuis precioso leuari,nec
anulo reduuiã,ut nec capitis dolorẽ sedari diademate. Quis enim tandẽ pe-
cuniarũ usus ad uitãdã animi ægritudinẽ, aut ad uitã placidè ac securè trãsi-
gendã,quis aut gloriæ, aut inter aulicos eminẽtiæ, nisi quibus hęc habere cõ G
tigit,ipsi scitè iis quæ habuerint,uti norint:rursusq; quũ caruerint,eorũ desi-
deriũ ferre?Hoc autẽ quid est aliud,quàm ratio assueta & præmeditata,pati-
bilẽ animæ partẽ rationisq; expertẽ,erũpentẽ identidẽ reprehendere cõse-
stim,nec ultrà expatiari,& ab instãtibus affectibus transuersam ferri sinere?
Proíde quẽadmodũ Xenophõ iubebat secũdis maximè rebus homines deo-
rũ meminisse,eosq; tũ enixius uenerari,uidelicet ut quũ res tulisset, maiore
eos fiducia quicquid ipsis opus esset,poscerẽt cõciliatos iã & propitios:haud
aliter cõmentationes eas quæ sedãdis perturbationibus appositissimæ sunt,
præsumptas recõditasq; esse oportet,dutaxat apud mentis cõpotes,ut multò H
antè præparatæ lõgè sint utilissimæ. Vt enim truculenti canes,& ad omnem
uociferationẽ cõsternabiles,ab una tamẽ uoce solita & nota sibi demulcen-
tur,sic animę efferatos affectus nõ parui est negocii cõponere ac permulcere,
nisi cõmentationes solitæ ac familiares præstò sint & ad manũ, quæ turbulẽ-
tos eos & percitos protinus cõsopiãt. Cæterũ qui ita censent,ad uitã per trã-
quillitatẽ agendã nõ multa agere oportere nec priuatim nec publicè,hi pri-
mò magno nobis parabilẽ animi trãquillitatẽ faciunt,utpote inertia segni-
tiaq; uenalẽ,& tãquam ægrotũ,sic unumquenq; hortãtur uersũ illo tragico,

Mane miselle tuis in lectis inmotus. Siquidẽ quũ noxiũ est medi-
camentũ corpori sepulta illa segnities,tũ nihilo melior animæ medicus est I
ęgritudinis & turbulẽtię torpor,& mollitia socordiaq;,amicorũ,necessario-
rũ,patriæq; desertrix. Deinde etiã falsum est,homines minimè actuosos trã-
quillè uitã ducere:alioqui trãquillioré mulierũ uitã,quàm uirorũ esse opor-
tuerit,nẽpe quę domi plerunq; excubare sessitãtes soleãt,sellulariis in officiis
occupatæ. Nũc uerò quũ Aquilo ad tenellas uirgines perrũpere nõ possit,ut
Hesiodus inquit,animi tamẽ ægritudines,perturbationes,malæ mẽtis habi-
tudines ex zelotypia,superstitione,ambitioneq; & inani gloria (quarũ rerũ
numerũ nemo inire potest)gynæceũ etiã irrepũt. Laertes uerò annis uiginti K
in agro secũ,ut dicitur,uiuẽs unica tantũ cũ anu,inter cibos ei potusq; ancil-
lãte,patriã & domũ,atq; adeò regiã fugitabat, & nihilo secius tamẽ mœrorẽ
uultuosamq; desidiã cõtubernales habebat. Quid quòd hoc ipsum nihil age-
re,nõnullos sæpe ab recta animi cõstitutione deturbauit?ut ecce apud Ho-
merum, Assidet hic pedibus pernix Ioue natus Achilles
Nauibus,indulgens iræ,fugitansq; tenaci
Proposito pugnam,procerum populíque coronæ
Concilia auersans,hominum illustrantia nomen,

Corde

A Corde liqueſcit iners, rurſuſq; ſubinde requirit
Prælia, ſeq; ciet ſæui in certamina Martis. Propterea ipſe marceſcere ſe
ocio ægrè ferés, ſtomachãter inquit: Pódus iners terrę ſedeo cuſtodia claſſis.
Itaq; ne Epicurus quidẽ ille uoluptatis aſſertor author eſt iis qui aut ambitioſi
natura, aut ſunt auidi gloriæ, ut ſe ocio dedãt, ſed ut ad gerẽdam rẽpub. natu-
ra duce accedãt: quippe homines ad agẽdũ natos haudquaquã æquo animo
inturbidoq; laturos, ſe ea re orbatos eſſe, quam in primis cõcupierint. Quãq;
ille ineptus, qui ad rẽpub. adſciſcat eos qui ſibi ab ea tẽperare nequeãt, & nõ
eos potius qui gerẽdæ reip. facultatẽ habeant. Neq; uerò multitudine pauci-
B rateq; negociorũ, ſecuritatẽ animi anxietatẽq; metiri cõuenit. Honeſta enim
omittere, nõ minus quàm turpia agere, moleſtũ eſt, ut prædiximus, & turbu-
lentũ. Qui autẽ unã ſibi agẽdam uitã, & omni anxietate uacuã præciderunt,
ut agricolarũ nõnulli, aut cœlibũ, aut regũ, hos ſcitè Menãder his ferè uer-
bis tota errare uia, ut dicitur, admonet: Opinor ego locupletes homines, ô
Phania, quibus neceſſe nõ eſt uerſurã fœneratò facere, nec noctu ingemiſce-
re, nec ſurſum deorſum ſe uertẽtes, hei mihi, dictitare, ſuauioremq; quendam
ſomnũ mollioremq; dormire. Vt uerò is accedẽs, locupletes itidẽ atq; inopes
affici animaduertit: Nimirũ, inquit, cognatũ quiddã ſunt atq; congenitũ, uita
C & mœſtitia. Voluptuariæ enim uitæ comes ea eſt, per inopiã traductæ cõſe-
neſcit. Enimuero quẽadmodũ meticuloſi, & inter nauigandũ nauſeantes, in
prægrãde ſubinde nauigiũ ex nauicula trãſiliũt, atq; illinc rurſus in triremẽ,
melius iamiamq; ſibi fore ſperãtes, quoad ſeſe tandẽ nihil promouere, & (ut
ita dixerim) actu agere ſenſerint, ut qui bilẽ quoq; ſecum gentiũ ignauiamq;
circunferãt: ſic uitæ genus aliud atq; aliud identidẽ capeſſere, à moleſtiis per-
turbationibusq; animũ eximere nequit, cuiuſmodi ſunt imperitia rerũ, incõ-
ſiderata temeritas, nec ſcire, nec poſſe rectè pro re nata præſentibus uti: hæc
opulẽtos iuxtà inopesq; exercẽt, hæc & maritos & cœlibes mœrore afficiũt.
D Nõ aliam ob cauſam ſalutẽ multam foro quidã dicẽtes, uitam rurſus umbra-
tilẽ nõ perferũt. Propter hæc eadẽ in aulas ſeſe regũ nõnullos omni ope in-
ſinuantes, incepti rurſus piget. Implacidiſſima res eſt ægrotantes, ut inquit
Ion: nam uxor faſtidio eſt, medicum incuſant, lectulo ſuccenſent, deniq; ami-
cus inuiſens moleſtus eſt, abiensq; rurſus offendit. Poſtmodum uerò remit-
tente morbo, temperamentoq; reddito ſenſim uenit ſanitas, iucunda iam o-
mnia faciens & placida: adeò qui oua pridie, amylum, & primarium panem
faſtidioſe expuerat, cibarium poſtridie panem auidiſſimè cum naſturtio co-
meſt. Tantum eſt in ratiocinatione momentum ad unumquodq; uitæ inſti-
E tutum immutabũdum: ea uis ad uitam feliciter rraducẽdã. Alexander quum
audirer Anaxarchum mũdos eſſe infinitos diſſerẽtem, illachrymaſſe dicitur:
percontantibusq; amicis, ecquid lachrymis dignum ei contigiſſet: An indi-
gnum eſt, inquit, nos flere, ſi quum infiniti mũdi eſſe dicantur, hauddũ unius
domini facti ſimus? Crates contrà manticam fordidumq; palliolum geſtans,
per lũſus & riſum uiram quaſi dies feſtos aduſq; extremum egit. Atqui Aga-
memnoni graue erat quòd multis imperitarer:

Noueris Atriden Agamemnona, quem ſuper omneis
Iuppiter exercet, penitusq; laboribus angit.

Diogenes quum inter uenales de lapide addiceretur, auctionantem præco- F
nem cauillabatur humi iacens, assurgeréque illo iubente nolebat: Quid tandem, inquiens, si piscem addiceres? Iam uerò Socrates è uinculis philosophabatur, inter sectatores suos differens. Ecce tibi alia ex parte Phaëthon in cœlũ scandens, lachrymabundè expostulás quòd nemo patris ei currus equósque aurigandos præbet. Porrò quẽadmodum calceus ad uari pedis figuram obtorqueri etiam solet, pes uerò non item ad obtorti calcei: hunc in modum mentis habitudines quamlibet oblatam uiuendi rationem similem sibi reddiderint atque consentaneam. Nec uerò iis qui optimam uitam elegerunt, suauem quoque uitam consuetudo efficit, ut quidam uoluerunt, sed pruden- G
tia potius uitam optimam eandem suauissimámque facit. Agedum igitur scaturientem in nobis fontem animi securitatis defecatissimum atque expurgatissimũ facere aggrediamur, ut quæ nobis extraria aduentitiáque impendẽt, accommodata quadrantiáque ingenti æquitate animi ferendo faciamus. Siquidem rebus ipsis malè cedentibus, iracundè succensere non conuenit, utpote ad quas ira nostra prorsus nihil pertineat. Cui uerò id cõtigit, si malè cedẽtia arte emẽdauerit, is sanè cõmendabiliter egerit. Proinde Plato humanã uitã cum alea cõparabat, in qua optimus quisq; iactus aleatori maximè expe
tẽdus est: sed utcunq; tamẽ ceciderit, adhibẽda artificiosa cura est, ut eo quod H
casus tulerit, quãrectissimè utatur. Quorũ tamen ipsorũ alterũ in nobis sitũ non esse, aleæ uidelicet iactũ: alterum situ esse, si sapiẽtes sumus, id quod sors attulerit, æquo ut animo excipiamus, & ut unicuiq; locũ distribuamus, quò magis cõmodet id quod bene ceciderit, quoq; minus incõmodet id quod retrouersum cesserit. Verũ inertes homines, degendæq; uitæ ignari, instar morbosi corporis hominũ, qui nec æstũ ferunt nec rigorẽ, ut in rebus secũdis exporrecta fróte perfusi seruare modũ nequeunt, ita in aduersis obdùcta atque caperata fœdissimè cõtrahuntur. Conturbãtur igitur ab utrisq; uel in utrisq; potius à se, nihiloq; secius in iis quæ bona esse credũtur. Theodorus ille co- I
gnomento Atheus dictitare solebat, uerba se auditoribus dextera porrigere manu, sed illos sinistra accipere. Indocti autẽ fortunã sæpenumero dexterã se eis applicantẽ, ad læuam indecorè uertẽtes sese statuunt. Prudẽtes melius, q ueluti apes ex thymo aridissima asperrimiq; succi herba mel rẽ suauissimã cõficiũt, sic ex rebus ipsi incõmodissimis sæpe quippiã cõducibile sibi accõmodatumq; eliciũt. Id quod maximè meditandũ est, ac multa animi exercitatione laborãdũ. Vt enim qui in proteruã canẽ lapidẽ librãs, quũ ab illa aberrãs, nouercã non destinatò percussisset, Ne hoc quidem, inquit, modo malè sic & fortunã retrorsum quàm uolumus cedentẽ emẽdare, aliorsumq; uerte- K
re licet. Exilii causa solũ uertit Diogenes, ne sic quidem malè: philosophiæ enim ansam illud ei præbuit exiliũ. Zenoni Citieo unica nauis reliqua erat: hãc ut audisset ipsam cum uectoribus, cum mercibus, cum puluisculo, ut dicitur, periisse: Præclarè, inquit, mecũ fortuna agis, quæ me ad pallium illud obsoletum, atq; ad porticum impellis philosophicam. Quid igitur tandẽ nobis obstat quò minus illos imitemur? A magistratu quopiam excidisti? ruri uitam ages, circa tua priuatim negocia satagens. In principis amicitiam insinuare te magno ambitu contendens, repulsam tulisti? tutò, nulloq; undecũque

A que tibi exhibito negocio uiues. Rursus negociis multis curísque implicaris,ut ne aqua quidem calida usque adeò mollia membra foueat, quod ait Pindarus,honores & gloria cum potestate iuncta suauem laborem faciunt, & facilè exudabilem. Atenim quædam te angit offensio ex delatione, aut inuidia,aut atroci ignominia:secundus hic flatus est, ad Musas & in Academiam ferens:id quod Platoni accidit,quum in Dionysii amicitia quasi sæua tempestate deprehensus esset. Proinde non minimum momentum ad animi tranquillitatem facit,diligenter insignes & famigeratos homines animaduertere,si quid fortè simile aliquando iisdem ex causis perpessi sunt. Orbitas,
B exempli gratia,mœstitiam tibi affert:respice Romanorum reges,quorum ne unus quidem moriens filio regnum reliquit. Inopiam æquo ferre animo nequis, quisnam igitur aut Bœotiorum esse malles quàm Epaminondas, aut Romanorum quàm Fabricius? Sed demus uxorem tuam adulteratam esse, nostine illud Agidis epigramma apud Delphos? Audistin' Alcibiadem uxorem eius Timæam cóstuprasse,puerúmque ipsum quem pepererat, Alcibiadem uocitare solitam,ad ancillas insusurrantem? Hoc tamen Agidi non obstitit quò minus clarissimus uir maximúsque euaderet: non magis quàm Stilponi filia impudica, quò minus hilarissimè uiueret omnium seculi sui
C philosophorum. Quod ei opprobrium quum Metrocles obiiceret: Hoccine igitur, inquit, peccatum meum est, an filiæ? Filiæ, inquit, peccatum est, sed tuum infortunium. Quî fieri, inquit, potest? nónne peccata etiam lapsus sunt? Prorsus, inquit ille. at lapsus non eorum quorũ lapsus sunt, aberraméta quoque sunt? Certè, inquit. Quid aberramenta? non eorum quorum aberramenta, etiam infortunia? Huiusmodi ille sermone placido, & è philosophica placabilitate, Cynici illius hominis maledicta inania, & irrita oblatramenta esse docuit. Agè iam plerosque non modò amicorum ac propinquorum uitia, sed etiam, si diis placet, inimicorum exacuunt. Conuicia enim, iræ,
D inuidiæ, improbitates, infestissimæq; riualitates, eorum sunt maximè tabes, in quibus ipsa insunt: conturbant tamen & iritant imperitos, non aliter atque uicinorum iracundiæ, aut familiarium morositates, aut seruitiorum praua quædam ingenia, quibus tu ipsis permoueri solitus, uidere mihi ut illi apud Sophoclem medici amaram bilem amaro quoque medicamento eluunt, sic tu haud è dignitate tua morbis illorum, prauísque animi affectionibus obstruire, parilique mentis acerbitate respondere. Quas uerò res agis, nec simplicibus ex, nec frugi moribus quasi organis appositissimis, sed asperis bona ex parte contortísque mouentur. Porrò hæc corrigere cum maius est
E quàm ut præstare possis, tum uerò ne alioqui quidem facile. Quod si istis, ut ita dicam, natis utens, non aliter atque medici dentariis scalpellis anteribúsque utuntur (ita uocant fibulas quasdam quibus uulnera commissa coalescunt) Si igitur iis utens, mansuetudinem moderationémque præ te ubique pro re nata tuleris, profectò non magis aliena petulantia atque improbitate offendêre, quàm tuæ ipsius affectionis conscientia lætabere. Nam eos ita agere non ab re arbitraberis, non magis quàm canes quum oblatrant, indignè natura sua facere. Alioqui si huic imbecillitati atque pusillanimitati indulgens, alienis te etiam malis degrauari cótempseris, fallent te mi-

ſerum atque in dies ægreſcentem moleſta multa, ueluti in locum quendam F
depreſſum ſubſidentémque influentia. Quid quòd nonnulli philoſophorũ
miſerationem improbauerunt, qua ad aſpectum calamitoſorum hominum
afficimur, boni uiri contendentes eſſe, opitulari propinquis afflictis & iacẽ-
tibus, non etiam condoleſcere, aut pari animi remiſſione fortunæ concede-
re? Iam quod maius eſſe nemo inficias ibit, nec ſi noſmetipſos peccaſſe quid
ſenſerimus, ac prauo ingenio eſſe, propterea nos animo concidere ac mente
ægreſcere ſinunt: citra enim triſtitiam hæc emendanda eſſe. Quæ quum ita
ſint, uide etiam atque etiam, ne perabſurdum ſit, permittere nobis uſquequa-
que indignari atque ſuccenſere, ſi non nemo eorum queis cum commercii G
quid habemus, parum blandè aut etiam inclementiuſculè nobiſcũ fortè agit.
Equidem uereor Pacci amiciſſime, ne nos amor noſtri fallat, nec tam infen-
ſum in oblocutorum proteruiam animum, quàm nimium de nobiſmetipſis
merentem præferamus. Etenim uehementius ad res quaſdam quodam cum
ſtupore affici, prætérque dignitatem expetere eas & conſectari, aut rurſus
auerſari, & ab eis abhorrere, nimirũ ſimultates hæc inter homines offenſio-
néſque afferunt, quum alii aliis acceptum ferant aut hæc ſibi intercepta eſſe,
aut quòd in illa incurrerint. Quòd ſiquis pro rerum euentis uerſatilem præ-
bere quoquo ſe uerſum ſeruata moderatione aſſueuerit, dextera ille ſanè fa- H
cilitate cum hominibus uerſari paſſim didicerit. Agè uerò intermiſſum il-
lum nobis ſermonem de rebus ipſis reſumamus. Quomodo enim febrien-
tibus amara omnia atque ueſca ſtatim guſtata uidentur, quoadúſque alios ui-
derint eadem illa quæ moroſe ipſi expuerint, nulla prorſus ſumentes ingrati
ſaporis ſignificatione, quo loco demum non in cibum iam aut potum, ſed
in ſeſe potius culpam, in morbúmque reiiciunt: ſic nos ſi quæ non ſine que-
rulo mœrore tranſigimus, iiſdem alios defungi magna animi æquitate atq;
adeò hilari uultu uiderimus, nimirum rebus ſuccenſere ipſis tantopere de-
ſinemus. Verumenimuero ut animi conſtantiam in rebus aduerſis retinea- I
mus, operæprecium eſt non tranſmittere illa conniuentibus, ut aiunt, ocu-
lis, quæ præclarè aliquando nobis, atque ex animi ſententia ceſſerint, con-
cinnáque mixtura cum deterrimo quoque euentu ſecundiores compenſa-
re. Nunc uerò quum oculos prænitentium rerum aſpectu præſtrictos, ad
floridos herbaceóſque colores auertere recreandi cauſa ſoleamus, contrà
mentem noſtram ad mœſtifica intendimus, uímque ei afferentes cogimus ad
pœnitendarum maximè rerum recordationem incumbere, eámque à prædi-
cabilibus præ ſeq; ferendis inuitam, propè dixerim, renitentémque conuel-
limus. Atqui ſubit nunc mihi appoſitiſſimè huc transferri poſſe id quod in K
hominem olim curioſum dictum eſt, aliena ad ſe nihil pertinentia perſeru-
tantem: Quid, malûm, homo maleuolentiſſime, aliena uitia miluinis ocu-
lis cernis, tua uerò tranſmittis noctuinis & conniuentibus? Quid mala tua,
uir beate, tam accuratè perſpicis, præſentariáque ſemper & recentia iugi re-
cordatione facis, à præſentibus autem bonis auerſam mẽtem habes? Et quẽ-
admodum cucurbitulæ medicinales deterrimũ ſanguinem ex carne eliciũt,
ſic tu peſſima quæq; tuorum in te congeris ipſum, nihilo illo Chio negocia-
tore melior, qui quum uinum multum primæq; bonitatis uenderet, ipſe ſibi

acidum

A acidum in uappamq; deprauatum cõquirebat. cuius seruus quum ab eo fortè aufugisset, sciscitaretur q; ab illo quispiam qua causa impulsus dominũ reliquisset, Quia quum in manibus, inquit, ei bona essent, mala tamen conquirebat. Huius similes multi, suauissima potulenta transmittẽtes, ad aspera prauáque se conferũt. Non sic Aristippus, idoneus ipse quasi in libra ad propendentem malorum lancem non uergere, sed ad leuiorem sublimem sese tollere. Hic quum prædium amœnissimum perdidisset, percõtatus est ab uno eorum qui sese ei maximè condolescere simulabant, fortunæq; succẽsere: Nónne unicum, inquit, tibi prædiolũ esse nosti, mihi uerò agros reliquos tres esse?
B certè, inquit ille. Quin igitur, inquit, tibi potius condolescimus? Furori enim simile est perditis indolescere rebus, non illætari uerò incolumibus: utq; pusilli pueruli quum quis eis unum ex multis ludicrum inuolauerit, reliqua omnia disiicientes lachrymantur & eiulãt: ad hunc modum à fortuna una nos in particula conturbatos, reliquas omnes res nobis inutiles facere lamentantes & queribũdos. Atenim quid habemus? dicet aliquis. Immò uerò quid nõ habemus? hic gloriam, ille domum: hic uxorem ex sententia, ille amicum fidelem. Antipater Tarsensis quum moriens bona quæ in uita habuerat, in digitos mitteret, ne prosperam quidem Athenas nauigationem ex Cilicia omi-
C sit. Neque uerò communia hæc & transtatitia prætereunda sunt, ratioq; horũ utcunque habenda, quòd uiuimus, quòd ualemus, quòd solem cõspicimus, quòd nec bellum est, nec seditio, quòd terra arabilem se præbet, & mare nullo propè negocio cuiuis nauigabile. Postremò quòd loqui, quòd tacere liberum est, & negociari, & ociari. Enimuero harum rerum præsentia, tranquilli animi materiam pinguiorem nobis dederit, si earundem absentiæ desideriiq; imaginem animo nostro affixerimus, subinde nos ipsi admonentes, quàm sit ægrotantibus exoptata sanitas, paxq; bello implicitis, quàm in uotis peregrino sit & ignobili, gloriã nomenq; tali tantaq; in ciuitate adipisci: rursus quàm
D acerbum sit iam quæsitis excidere. Nec enim, ut opinor, horum & huiusmodi magnum tum quicquam ac optabile erit, quum deperditum fuerit: incolume nihil erit: quippe nihil eo magis censetur quod esse desierit: nec possidenda hæc nobis ut præclara, nec tanta anxietate seruãda sunt, excubantibus assiduè, ne iis tanquam dignis uisendisq; rebus spoliemur: habita autem & salua, negligenda & quasi transtatitia paruipendenda. Hæc enim utenda fruendaq; cum gaudio uel eò maximè sunt, quò iacturam eorum, si sors ita tulerit, placabilius moderatiúsque feramus. At uerò multi poëmata, ut Arcesilaus aiebat, aliena, imagines & statuas operæprecium esse putant exquisitè & ad
E manus, singula uicissim accedentes, accurataq; mentis atque oculorum intentione contueri, suam ipsi uitam negligẽtes, quanquam considerationes permultas animaduersionesq; habentem, easq; non iniucundissimas, extrorsum spectantes, alienas sortes suspiciẽtes, adulterorum similes, qui suas uxores fastidientes, alienis inhiant, toto quidem illi cœlo, ut est in prouerbio, aberrantes. Permagni enim refert ad constantẽ illum animi statũ, se in primis ipsum, suáque unius atque peculiaria æstimare: sin minus, ad inferiores certè perpendos intẽtionem auertere: non ut uulgus hominum in diuersissimam partem ad admirãdos eos quos summa ad fastigia rerum extollat quoties uoluit

fortuna iocarì. Exempli gratia, uincti & nexi ſolutos beatos eſſe autumãt, hi F
uerò liberos, liberi rurſus eos qui ius ciuitatis habeant, hi item diuites, atque
hi præſides, præſides itidem reges, poſtremò reges deos, quos etiam ipſos re-
gni pœnitet, niſi fulminis, propemodum dixerim, fulguriſq; potẽtes ſint. Ita
fit ut quum ſuperiorum eſſe pares non poſſint, intra ſuam, quod aiunt, claſ-
ſem haud unquam acquieſcant. Non mihi curæ ſunt opes Gygis illius præ-
diuitis, inquit ille Thaſius: necdum me magna eorum admiratio cepit: neque
deorum mirificis operibus æmulor, neque item magnificæ inhio tyrannidi:
longè enim longè hæc ab oculis meis abſunt. Hæc ille Thaſius. Ecce tibi con
trà alius quidam Chius, atque item alius Galates, aut Bithynus, non conten- G
tus ipſe quòd aut gloriam, aut magiſtratum inter ciues adeptus ſit, ſed etiam
(ſi diis placet) lachrymabundè expoſtulat niſi ſenatoria geſtet. Hoc etiam ut
dederis, niſi præturam gerat: atq; ut hoc indulſeris, niſi & conſulatum. Deni-
que conſulatum addideris, pœnitenda omnia uidebuntur, niſi renunciatus
quoque prior ſit. At hoc quæſo quid eſt aliud, quàm ingratitudinis cauſas in
fortunam colligentem ſeſe excruciare, atq; ipſum ſibi perpetuò pœnas pen-
dere? Compos uerò mentis homo, non ſi unus aut alter mortaliũ, qui ſexcen
ties centena millia Solis ſpectatores, alumniq; terræ ſumus, nominis eum glo
ria præſtat, aut etiam diuitiarum affluentia, lamentabundus protinus & abie- H
ctus compreſſis, ut inquiunt, manibus ſedet, immò uerò quum bene præcla-
req; actum eſſe ſecum præ infinita ærumnoſorum hominum multitudine ui-
deat, ſortem ſuam uitamq; quoties in publicum prodierit, amplectitur. Porrò
apud Olympia uictori nemini eſſe licuit unquam, ut non cum primo quoq;
prodeunte committeretur, nullo arbitrio permiſſo deligẽdi ſecum congreſ-
ſuri. In uita uerò noſtra rerum conditio facultatem unicuique præſtat ſe ſor-
temq; ſuam cum multis multorúmque contendenti, celſum erectumq; animi
eſſe, magisq; adeò uiſendũ aliis & admirabilem ſe præbere, quàm ipſum alios
admirantem, niſi tamen tãta ſit præditus improbitate, ut Briarei æmulum ſe
aut Herculis facere non uereatur. Itaque quum primarium quendam uirum I
lectica uehentem mirabundus ſuſpicies, demiſſis continuò oculis lecticarios
etiam deſpicito. Rurſus quum Xerxem illum rate nauibus apta Helleſpon-
tum traiicientem mirabere ut beatum, reſpice & illos territantibus flagris ma-
ris emiſſarium per Athon effodientes, atque item alios naſo auribusq; de-
mutilatis excarnificatos ob ratem illam æſtu quatiẽte ſolutam: ſimul arbitra-
re eos te tuamq; conditionem ingenti commendatione proſequenteis. So-
crates quum amicorum quidam dixiſſet, Magno omnia ueneunt in urbe, mi-
na enim Chium uinum, purpura tribus minis conſtat, mellis autem hemina K
quinque drachmis: manu eum prehendens, in penumq; farinariam ducens,
obolo, inquit, ſemiſextarius uenit: uilis igitur annona. Inde in olearium tra-
ducens, duobus, inquit, æreis ſextarius. non magno igitur omnia in urbe. Si-
mili modo & nos ſi quem audierimus dictitantem, tenuẽ ac pudẽdam fortu-
nam noſtram eſſe, quòd nec conſulatũ geramus, nec alium magiſtratũ: dice-
re illi poſſumus, præclaram ſplendidamq; noſtram cõditionem eſſe, nec eam
ſtipem oſtiatim petimus, nec inter phalangarios uectiarioſq; ſubeũdis ac mo-
liendis oneribus fatigamur, nec aſſentatorum more ſupparaſitari potentibus
cogimur.

A cogimur. Tametsi (quandoquidem eò iam amētiæ uentum est, ut ex aliorum magis nostra cuiusque uita, quàm ex sese ipsa pendeat, naturaq; nostra in degenerem quandam inuidámque affectationem deprauata, non tam propriis lætari solet, quàm alienis bonis angi) si non modò tu uisenda illa & famigerata in illis inspexeris, quos tu perquam beatos, atque in gremio Iouis, quod aiunt, esse putas, sed tanquam reducto ac retracto uelo speciosissimo, transmissa gloria illorum & externa specie penitus introspexeris, profectò intestina multa peracerba permolestáque deprehendes. Pittacus ille quem & sapientia, & fortitudine, & iustitia præditum fuisse cõstans admodum fama est,
B quum conuiuas quosdam hospites suos acciperet, superueniens mulier mensam euertisse iracundè dicitur: quo facto quũ conturbatos hospites animaduertisset: Vnusquisque uestrum, inquit, malo quopiam affectus est: mecũ uerò ne hoc quidem rerum statu nunquã non præclarè agitur. Hic in foro beatus esse existimatus, quum primùm limen domus contigit, iam non dico miser, sed miseria esse uidetur: uxor ibi omnia obtinet, omnia imperiosissimè arbitratur: ibi semper & passim cum ea pugnandum est. Permulta uobis dolẽt, mihi omnino nihil dolet. Huiusmodi complura tum gloriæ, tum opibus, tum regno etiam hærent, sed uidelicet multitudini pullatæ prorsus inanimaduer-
C sa. obtenditur enim ille fastus, post quem ea omnia latent.

Felix Atride Graiûm decus, undique cedunt
Fata beate tibi, dum fors extollit alumnum.

Extraria ista beatitudo circunfusis armis, equis, & exercitu: agè audi uiciſſim penitissimam uocẽ malè affectæ mentis ad istã glorię insolentiá reclamantis:

Iuppiter implicuit grauibus me sortibus ingens.

&, O felices ac beatos, qui procul omni discrimine ignobiles, inglorii, hac uita defuncti sunt. His aliisq; huiuscemodi commentationibus exhaurire sensim licet querelosam illam animi iniquitatem, & fortunæ conuiciatricẽ, abii-
D cientemq; sese præ aliorum admiratione animum, & se suaq; prementem erigere. Enimuero constantem illum tranquillúmque statum animi mirum in modum frangit, altioribus spiritibus ad assequendum quippiã quàm pro uiribus niti, quasiq; grandioribus uelis proportione uehi: quippe immodica nobis atque immensa affulgente utcunque spe temerè pollicentes, deinde non respondente successu fortunam statim iniquitatis geniúmque nostrum postulamus, quum temeritatis potius nosmetipsos damnare deberemus. Ceu uerò fortunæ succensendũ sit, quòd uel aratro sagittam eiaculari nequeas, aut boue incitato uenari lepusculum: quasiq; iniquus quispiam deus iis aduersetur,
E qui euerriculis ceruos irrito conatu uenantur, & non uesania potius atq; improbitate sua impossibilia etiam perficere aggrediantur. Huius uerò erroris causa est perditus amor sui. Homines enim nimium de se meriti, dum primas ubiq; partes sibi magna contentione tribuunt, peruicacia prouecti nihil intentatum relinquunt. nec enim illis satis est locupletibus simul & facundis & conuiuiis festiuissimis iucundissimisq; esse, ad hæc regũ amicis, & in magistratu esse, nisi & canes & equos primæ bonitatis habuerint, atq; adeò, si diis placet, coturnices & gallinaceos: alioqui animo esse composito nequeũt. Dionysius senior non satis habuit se maximũ sui temporis tyrannorũ esse, sed in-

dignum esse ratus quòd Philoxeno poëtæ in poëtica, Platoni autem esset in F
differendi facultate secũdus, præ impotenti ira percitus, illum quidem in latumias demisit, hunc uerò in Aeginam uenũdatum ablegauit. Non sic Alexander, cui quum Brison, quícum in curriculo de pernicitate certabat, consulta tarditate blandiens uisus esset de suo iure decessisse, uehementer indignatum esse ferunt. Scitè igitur Homerus quum de Achille dixisset,

Qualis erat Danaûm Martis certamine nemo, subdidit & illud:
Egerit ast alius causas præstantius illo.

Megabyzus Perses quum in officinã Apellis aliquando conscendisset, loquitari nescio quid de arte pictoria cœpit. Huius ineptias non ferens Apelles: G
Priusquam, inquit, sermone te proderes, nonnullam de te opinionẽ præbuisti, auro scilicet isto cum purpura silentium honestantibus: nunc uerò officinarii etiamnum pueri, qui pigmenta mihi terunt, tua ista blacteramenta rident. Sunt qui Stoicos ludificari nos putent, quum sapientẽ illum suum, quẽ ipsi sibi fingunt, non modò prudentem esse, & iustum, & fortem constituũt, sed & oratorem, & imperatorem, & poëtam, & regem denique uocant, atque iidem illi omnia hæc sibi nomina nihilominus adscisce re non erubescãt, & si sibi tandem desperanda esse senserint, continuò ægreferant: quod quàm sit rationi consentaneum, ipsi uiderint, quum deos quoque nouerint ipsos H
alium alio numine contentos acquiescere, ut hic Enyalius cognomento dicatur, quòd bellico furori præsit: ille Mantous, quòd uaticiniis: alius Cerdous, quòd lucris. Vnde Iupiter apud Homerum Veneri rebus bellicis interdicit, ut nihil ad eam pertinentibus: nuptiarias autem & geniales curare eam iubet. Adde quòd quædam natura dissident, eorum quæ nobis exoptanda uidentur: ut uerbi gratia, qui dicendi studium aut disciplinarium artium capessit, hunc ociosum esse oportet, omniq; negocio uacantem. Ciuiles rursus magistratus & regum amicitiæ negocia facessere solẽt, crebráque auocamenta afferre. Vini & carnium plenior usus, corpus quidem ualidum athle- I
ticaq; firmitate facit, animum uerò imbecillũ & fragilem. Postremò immodica in re aut augenda diligentia, aut seruanda anxietas, diuitiis cogendis cumulandisq; conuenit. Contemptus contrà & despicientia magnũ auspicandæ philosophiæ instrumentum est, & philosophandi propè dixerim tyrocinium. Itaq; non omnium sunt omnia, uerùm elogio Pythico obtemperãtem sese nosse statim oportet, ita naturam consulere, eáque authore unum quiddã potius capessere, quàm ad aliud aliudq; institutũ uitæ trãseuntem, naturæ ipsi uim afferre. Curribus equus, aratro bos cõgruit, accelerãti naui adnare aptus delphin, uenando autẽ apro canis ferox accõmodatus. Quòd siquis ideo an- K
gitur, quòd leo strenuus idem ac catellus blandulus in uiduæ gremio alitus esse non potest, is ingenti nimirum stoliditate præditus est. Atqui hoc nihilo melior est ille, qui simul Empedoclis modo, aut Platonis, aut Democriti, de mundo scribere uult, entiúmque naturam perueſtigare, simul cum prædiuite uetula concumbere, ut Euphorion: aut eorũ similis esse qui cum Alexandro ad multam noctem comessari solebant, ut Medius ille, idem indignũ esse censens atq; uix ferendũ, nisi & propter immẽsas opes insignis non minus Ismenia sit, & propter uirtutẽ nõ minus Epaminonda. Cursores porrò suis præmiis

A miis acquiescentes, luctatores facilè suas sibi coronas habere patiũtur. Spartam sortitus es, inquit Solon, hanc legibus institutisq; ornato. Minimè uerò, inquit idem, diuitias uobiscum uirtute permutauerimus, quum hæc propria res ac stabilis sit, diuitiæ uerò precariæ, & ad aliũ atq; alium subinde trãseuntes. Strato physicus quum audisset Menedemum plures multo discipulos q̃ se habere: Ecquid, inquit, magnopere mirandum est, si plures sunt qui lauari, quàm qui ungi uolunt? Aristoteles ad Antipatrum scribens, Alexandro, inquit, prædicabile id ac præ se ferendum est, non modò quòd quamplurimis gentibus imperitet, sed etiam quòd rectam de diuinis præter alios opinionẽ
B habere possit. Proinde qui hoc modo lætabilia sua ipsorum prædicandaq; dixerint, nec usqueadeo nihili faciẽda, hi proculdubio admirãdis alienis haudquaquã intabescent. Nunc uerò quũ nemo nostrum uitem ficus ferre dignũ censeat, nec oleam uuas, nos tamen ipsi criminamur assiduè, ingratáque inexplebilitate premimus, nosq; adeò nostri pœnitet, nisi primas partes inter diuites simul & disertos, domi & militiæ, inter philosophos & milites, denique inter assentatores, & eos qui fidenti ingenuáque simplicitate ueraces esse nosc untur, postremò inter præparcos profusosq; feramus, tametsi naturã cernimus mirè nos cõdocefacientẽ. Vt enim fera animalia aliis alia uictitare natu-
C ra comparatũ est, nec omnia aut seminibus lectis ali, aut esu carnium, aut effossis radicibus uoluit, sed alia alios esitare cibos: similiter eadem ipsa natura uaria uiuendi instituta humano generi dedit, armẽtario, aratori, aucupi, piscatori. Oportet igitur unumquẽq; nostrum quod appositissimũ sibi esse intellexit, id sumere, totoq; opere incũbentẽ ad illud, de possessione eorũ decedere, quæ ad alios pertinere senserit: alioqui ridiculus erit Hesiodus quũ dicit,

Æmulus est figulus figulo, atque fabro æmulus artis
Protinus est consors.

Siquidem non iam artis aut instituti consortio ducuntur ad æmulationẽ ho-
D mines, sed & diuites disertorum, & nobiles diuitum, & causidici captiosorũ, atque adeò histrionum plausibiliter in theatris fabulas peragentium, aut saltatorum, aut denique seruorum in aulis regum successus, liberi homines atq; ingenui antiquis familiis orti ad stuporem usque admirantes, dum sua omnia pœnitenda ducunt, conturbant ipsi sese, nec mediocri animi ægritudine conficiunt. Quòd autem unusquisque securitatis anxietatisq; conditoria ac conceptacula qnasiq; scaturigines in suopte animo habeat, & omnino bonorum malorúmque Homerica illa dolia, non quidem, ut aiebat ille, in Iouis limine deposita, sed intus in anima sita, hominum sanè discrimina declarãt, quos
E affectionibus animi uariè moderari uidemus. Etenim insipientes bona quoque præsentia transmittunt, pereuntiáque negligunt: usqueadeo ad futurum uergunt intentissimæ semper eorum curæ. Prudentes contrà acri se recordatione in rem præsentem reducentes, uel ea quæ iam non sunt, instare etiã atq; adesse faciunt. Quippe id quod adest, quodq; præsens est, momento tantùm temporis contingendum se præbens, secundum hoc sensum effugiẽs, nec nostrum ulla esse, nec nostra interesse insipiẽtibus uidetur. Atque ut funarius ille in Plutonis æde pictus, quicquid funis ex sparto intorsit, asellum propter se astantem exedere totum ignauiter sinit: haud secus ingrata ac torpẽs mul-

torum obliuio,prætereũtia commodùm bona excipiés,præclarè res omneis F
geſtas,egregia facinora,ſuauiſſima ocia, amœnos hilaresq; conuictus, deniq;
omnem uitæ partem genio & uoluptati datam obliterans atq; exoleſaciens,
non ſinit eorum uitam unam atque eãdem eſſe ex præteritis præſentibúſque
rebus aptam atque conſertam,heſternamq; uitam à præſenti, præſentémque
rurſus à craſtina diſcriminãs,facta omnia infecta exoleſcente eorum memo-
ria reddit.Porrò qui in philoſophorum ſcholis augmenta corporum ſuſtule-
runt,uidelicet perpeti exhauſtu uaneſcente ſubſtantia,uerbo quidem ii faciũt
unumquenq; noſtrum alium atq; alium à ſeipſo.At qui præterita non conti-
nent tanquam perfluente memoria,nec identidem repetũt, hi iam non uer- G
bo,ſed re ipſa ſeſe faciũt in dies inopiores, inaniores,ex craſtino pendentes,
quaſi uerò nihil iam ad eos annotina, nuperrima,heſterna pertineant, atque
etiam quaſi ipſis prorſus ea non obtigerint.Itaque conſtans animi ſtatus hoc
modo interpellatur.Agè uerò quemadmodum muſcæ in terſiſſimis ſpeculis
arreptantes delabuntur,aſperis uerò hærẽt crenuloſisq; locis facillimè:ſic ho
mines ex iucundiſſimis placidiſſimisq; rebus decidentes, triſtiſſimarum rerũ
recordationem tenaciter apprehendunt: immò uerò quemadmodum apud
Olynthios locum quendam eſſe aiunt,quod ex re ſumpto nomine Cantha-
roletron dicitur,in quem congeſti ſcarabei foras erepere nequeunt, ſed diu H
multúmque intus uolutati,orbéſque nequicquam ducentes intereunt ad ex-
tremum: ſic homines in malorum memoriam reuoluti,eniti poſthac non poſ
ſunt,nec reſpirare.Proinde ut pictores fuſcos in tabulis colores, omninóque
ſubducendos oculis,prænitentibus aliis & uiſendis coloribus inducere atq;
interlinere ſolent:ſic homines in ſuo ſibi animo triſtia quæq; maximè ſilen-
dáque euenta,memorandis aliis & prædicabilibus premere oportet, & tan-
quam obruere.Nam deleri omnino præterita nõ poſſunt,nec item in poſte-
rum præſtari prorſus,duntaxat ab homine.Tam eſt enim uaria,multiplex,re-
ciprocabilis mundi huius harmonia,quàm lyræ eſt,aut arcus:nec in humanis I
quicquam eſt quod purum, ſyncerum,ſimplexq; ſit. Verùm ut Muſica ſonis
acutis & grauibus conſtat,& Grammatica literis uocalibus & mutis:at mu-
ſicus grammaticúſque eſt,non qui horum alterutris illorúmque offenditur,
ſed qui utriſque uti,miſceréque accommodatiſſimè nouit:haud aliter ſapien
ter is demum inſtituiſſe uitam uidetur,qui diuerſiſſimos rerum euentus,mu-
tuóque ſibi obuerſarios miſcere ſcitè didicit,ſecundos cum aduerſis compen-
ſando.Nam ut ſeorſum bona,mala,ponantur,humanæ uitæ commoditas nõ
admittit,ſed temperamentum quoddam ex utriſque conflari conuenit, ſi re-
ctè de iis ſtatuere uolumus. Non eſt igitur conſentaneum alteris eorum inge K
miſcere,& tanquam oneri iniquo ſuccumbere animo concidentes, ſed de-
terrimi cuiuſque euentus uim atque impreſſionem, meliorum rerum recor-
datione retundere,omninoq; commodis incommoda ueluti inuolucro quo-
dam uelantes, totius uitæ tenorem ex proſperis aduerſisq; rebus concretum
ac coagmentatũ,quaſi concentum quendam efficere harmonica ratione tem
peratum.Nec uerò,ut Menander putauit,homini ſtatim nato præſtò genius
eſt aliquis auſpicandæ bene uitæ initiator,rectéque degendæ magiſter,ſed ut
Empedocles potius,bini nos genii,bifariæ ſortes, quibus ille multa nomina

uariáque

A uariâque indidit, in lucem protinus editos accipiunt, iam inde authoratos sibi datosq; pari propè dixerim mancipii iure. Harum omnium affectionū impendentia semina aiebat genituræ nostram suscipere, ideoq; ductum uitæ nostræ non libratum & æquabilem, sed salebrosum potius atque asperum esse: proinde sapienti meliora in uotis esse, deteriora uerò etiam in expectatione, utrorūque autem temperamento ipsum uti sapientem neutram in partem nimium. Nec enim is solùm suauiter ad crastinum diem accedit, quod Epicurus ait, qui peruenturus ad eum nec ne sit, susq; deq; facit: sed & opes, & gloria, &
B potentia, & dominium eos maximè exhilarant & perfundunt lætitia, qui obuersarias uitæ conditiones, atque è regione positas, si res ita tulerit, æqui boni facturi sunt. Quippe uehemens cuiusque rei appetitio comitem formidinem habet illius amittendæ, quæ hebetem ipsa lætitiam atque identidem interpellabilem facit, perinde atque flammam flatu uiolētiore inhibitam. Quem uerò ratio docuit præfidenter & intrepidè ita fortunam alloqui:

Si dederis, perlætus ero: repetiueris, æquus:

hunc nimirū sese fretum, præsentariis rebus suauissimè frui oportet, nec succurrente iacturæ cogitatione, metu subinde uellicari. Anaxagoras accepto de filii morte nuncio, Ego, inquit, quum genui, interiturum sciui, & ei expe-
C ctationi sustuli. Hæc Anaxagoræ affectio tam nobis imitāda est, quàm est admirabilis. Vnicuiq; certè infortunio subtestari illicò licet: Sciebam precarias me opes, nec trabali clauo fixas, ut aiunt, possidere, omninóque utendas accepisse. Haud ignarus eram, qui mihi potentiam dedissent, eosdem adimere quoque posse. Noueram uxorem probam esse, sed mulierem quoque. Denique non me latebat amicum hominem esse, animal natura facilè deprauabili, ut Plato dictitabat. Profectò qui affectuum suorum rationē hoc modo comparauerit, illáque sibi subsidia rationis præstruxerit, si quid ei præter uotum aut retrorsum fortè cesserit, nec tamen improuisum, quum uulgaria illa nun
D quam admiserit, Haud unquam existimassem, In magna spe eram, Hoc nunquam futurum arbitratus sum: tum uerò subsilientis micantisq; cordis inæquabilitatem absterserit, confestimq; ex turbulento & percito compositum constansq; sibi reddiderit. Carneades aduersorum casuum prosperis maximè in rebus admonere solebat, quòd omne improuisum cum ægritudine animi totum, & quodam quasi deliquio excipi natum esset. Iam primùm Macedonia quota tandem pars est imperii Romani? At Perses quum illam amisisset, non modò fœdis lamentis fortunam ipse suam prosecutus est, sed plerisque etiam miserabilis in primis, atque infortunatissimus hominum uidebaE tur. Ecce tibi eadem ex parte Aemylius prouincia deuicto illo decedens, terræ ac maris imperio successori cedens, coronis & plausu excipiebatur, quum omnes eum inter sacrificia laudibus in cœlum ferrent, idq; haud immeritò, atque adeò meritissimò: quippe hic precarium se imperium accepisse meminerat, ille cōtrà nec opinato impræceptóque sibi casu à regni fastigio deturbatus erat. Enimuero Homerus luculento admodum exemplo docuisse mihi uidetur, quàm uulnificentiora sint ea quę improuiso inopinatóque feriūt. Vlysses peregrè reuersus, repentinæ morti canis sui illachrymauit: uxori suæ flenti assidens non illachrymauit. Siquidem iam inde aduentans præsumpta

lachrymantis uxoris imagine, erupturum haud dubiè in re præsenti affectum F
ocioſè mancipauerat ſibi, offirmatóque prius animo in poteſtatem redegerat: canis uerò nec opinato interitu perturbatus eſt, quum ſpacium in re improuiſa non haberet affectus uim inhibendi. Vt in ſumma dicam, rerum contra uotum cedentium partim natura ægrè grauatéque feruntur, partim deprauata opinione grauari corruptáque conſuetudine didicimus, quæ ipſa maxima pars eſt. Aduerſus illa precium eſt operæ promptum & ad manus Menandri illud habere: Nihil admodū atrox paſſus es, niſi id tu tibi fingis. Nam quid id tua refert, ſi nec carnem perſtringit, nec ad animam penetrat? uerbi cauſa, ignobilitas patris, ſtuprū matris, primi ſubſellii adempta dignatio, præ- G
reptæ palmæ iniuria, quid ad te hæc attinent? ſiquidē his quoq; præſentibus nihil te uetat corpore atque anima rectè atq; adeò rectiſſimè affectū eſſe. Aduerſus hæc quæ natura ipſa offenſionis aliquid habent, morbos puto & ærūnas, & mortes neceſſariorum, opponendum eſt illud: Hei mihi: ſed quid hei mihi? nihil enim non humánū paſſi ſumus. Etenim nullus magis ſermo, nec celerius reprehendit patibilem animæ partem, quum tranſuerſa trahitur ab affectibus, & ut ita dicam, rationis frena momordit, quàm qui cōmunis nos, naturalisq; neceſſitatis admonet, cui neceſſitati coalitus homo atq; implici- H
tus eſt corporis concretione, quem unum nexum in ſeſe obluctanti fortunæ præbet, cætera omnia tutus, quæ præcipua ipſa ſunt & maxima. Demetrius quum Megarenſium urbem cepiſſet, à Stilpone percontatus eſſe dicitur, ecquid ſuarum rerum direptum fuiſſet? Ad quem ille, Neminem, inquit, auferentem mea uidi. Nam quum fortuna cætera omnia diripere populariq; ſibi permiſerit, adhuc tamē huiuſmodi quippiā in nobis habemus ipſi, quale nec ferre Achiui, nec agere poſſint. Non igitur æquum eſt, obterere uſque eò naturam atq; abiicere, tanquā nihil fortitudinis, nihil tolerantiæ habētem, neutiquam fortunæ uiolentiæ parem. Sed quum probè norimus id quod in homine fortunæ obnoxium eſt, contemnendā, & exiguam noſtri partem eſſe, I
futilem, & ad primam quanq; impreſſionem cedentem, mollitie propemodum friabili: potioris uerò partis imperium nos tenere, in qua ipſa maxima quæq; bona quaſi illabefactabili loco ſita, uera quoq; gloria, diſciplinæ, & ſtudia ad uirtutem pertinentia, eſſentiam ſuam habent nulla ui exemptibilem, nunquam interituram: hæc inquam nos ſcientes, inuictos animi, præfidentes nobis, futurorum ſecuros eſſe decet, idq; ad fortunā dicere, quod Socrates ad Anytū & Melitum criminatores ſuos ſimulās ſe dicere, re uera dicebat ad iudices: Anytus & Melitus interficere me poſſunt, incommodo aut detri- K
mento afficere nō poſſunt. Vt enim fortuna morbis uariis obruere, opes interuertere, ad tyrannū aut populū criminari potuerit, non potuit certè malū aut ſocordē, aut demiſſum, degeneremq; animi, aut etiā maleuolū facere, dūtaxat uirū bonū, uirilitate ac magnitudine animi præditū: & ut ſemel dicam, nō potuit rectā animi cōſtitutionem adimere, quæ multo plus certè homini confert ad uitam tranſigendā, q̄ ars gubernatoria ad emetienda maria. Neq; enim gubernator, quantūuis peritus, æſtuantē undam cōponere, nec impetu ſæuientis flarus retundere quoquo modo poteſt: non magis quàm portum ubiuis nanciſci, quoties ei ex alto reuehi libitum ſit. Sed ne illud quidē ars ei præſtiterit,

A præſtiterit,ut tempeſtate deprehenſus conſtanter ac intrepidè neceſſitate defungatur:hactenúſque ipſa iuuat,ut tantiſper dum locum arti eſſe non deſperat,expanſa uela deducés utcunq; cum tempeſtate decîdat.ab hoc iam ignauus compreſſis manibus ſedet,atque interim dum malus exiſtit uentorum ui demerſus,uibranti pauore contremiſcit.At in homine prudente compoſitus animus cum corpori ſerenitatem affert,continentia uidelicet & uictu laboréque temperatis morborum cauſas materiamq; abſtergentibus,tum ſi quod extrinſecus fortè argumentum perturbationis exiſtat,in quod animus homi
B nis quaſi in ſaxoſum uadum incurrerit,expedita,inquit Aſclepiades,ſuſpenſaq; antenna tranſilit.Quod ſi quid atrocius ingrnerit,maiusq; quàm ut præſtari ab homine,aut etiam perferri potuerit,nó longè eſt portus,enaréque eſt è corpore perinde atq; è lembo ſolutili,uectorémque iam non capiéte. Stulti uerò non tam uitæ deſiderio quàm mortis terrore tanquã de corpore penduli,conſertis cancellatim manibus hærent,non aliter atque Vlyſſes è caprifico pependit,quum ſub ſe fremétem Charybdim perhorreſceret:quem Homerus ſcribit deprehenſum in freto Siculo eò redactum eſſe, ut nec conſiſtere poſſet præ uiolentia protrudentis eum flatus,nec rurſus enauigare, eodem inhibente,quaſiq; lupum auribus teneret,ut eſt in prouerbio,nec prehenſam
C arborem tenere ultrà præ laſſeſcentia,reiq; natæ incommoditate, nec item poſſet dimittere præ territantis monſtri pauore. Enimuero ſi quis naturam animæ noſtræ uel quoqno modo ſubodoratus ſit,ſecnmq; reputauerit trãſitum ex hac uitæ conditione ad aliam meliorem fieri per mortem,aut certè non deteriorem,profectò is non modicum iam uiaticum habet,quo ſe ad ſecuritatem animi ac tranquillitatem conferat,mortis ſcilicet contemptum. Etenim cui licet tum prævalente uirtnte,quæ propria & peculiaris eſt homi nis,ſuauiter uiuere,tum alienis ab homine rebus, & præter naturam inditis, præpotentibus,propriáſque res ipſas obruentibus, demum præfidenter ani-
D mum deſpondere, ut ſecum ipſe dicat:Abire ſanè, abire mihi licebit primo quoque tempore,atque bona Dei uenia quum ipſe uoluero:ecquando huic obſecro,aut moleſtum quid,aut inextricabile, aut turbulentum denique accidere poſſe arbitremur? Quiſqnis uerò ille eſt qui celebratum illud protulit, Anteuerti tibi fortuna, teque occupaui,atque omnes tuos aditus quanlibet arctos intercepi: is nimirum non peſſulis,non clauibus, non ſtructuris animaſſe ſeſe erexiſſeq; uidetur, ſed decretis potius philoſophicis,elogiiſque ſapientum,quæ tamen ipſa in medio poſita ſunt, obuiáque omnibus,atque adeò in manibus, duntaxat ſumere uolentibus. Neque uerò deroganda iis
E fides eſt,quæ poſteritatis memoriæ conſecrata ſunt,neque eorum quicquam deſperandum ueluti inimitabile,ſed quàm mirari ea & ſuſpicere decet, & quodam quaſi afflatu numinis eorum obſtupeſcere,tam ſeſe oportet ad æmulationem comparantem ita ſpecimen ſui facere,ut rudimento in paruis poſito,maiora deinceps maioráque audendo proficiatur in ſummã.Verùm ſummopere uidẽdum,ne harum rerum meditationes ex animo excutiamus, néue ſæpe hæc animo agitare grauemur, totóque,ut dicitur, pectore cogitare. Neque hoc magnopere negocium faceſſet.Siquidem ut moleſtiam nobis affert,ſocordiq; imbuit atq; inexercita mollitie ſuauitas quædam animi,quæ in

prona quaque re maximè nulliúſque negocii uerſata,ex ingratis infeſtiuiſq; F
rebus referre pedem,& ad ſuauiſſimas quaſque cõuerti,praua quadam indul
gentia permittere ſibi didicit:ita ſi quis morbi,laborum, exilii imagines agi-
tandas animo affingere aſſueſcat,& ad unumquodq; ſingillatim perpenden-
dũ excutere diligenter ratiocinationis ſuę uires imperauerit ſibi,hic hic pro-
culdubio deprehendet, quæ moleſta,atrocia,horrenda uidentur,uana reuera
atque aſpernabilia magna ex parte exiſtere,atque ut ſemel dicam,plura fron
te minitari, qnàm receſſu efficere. Atenim multitudo Menãdrium illud per-
horreſcit:Non eſt qui uiuus gloriari poſſit,hoc ego nõ patiar: nempe igno-
rantes quantum ad uitandam triſtitiam conferat meditari & aſſueſcere incõ- G
niuentibus atque etiam ferocientibus oculis fortunam obtueri, nec cogita-
tionibus indulgere tenellis,ac uerſatilibus deliciis & umbratili uitæ coalitis,
ad omnem ſpei fulgorem præſtrictis,nulli non rei cedentibus. Tametſi Me-
nandro ita reſponderi poteſt:Non eſt omnino dicere, Viuus hoc non patiar,
ne ſit ſanè:at eſt dicere,Viuus hoc non faciam,non mentiar,non ueteratoria
uerſutia circunſcribendis hominibus utar,non interuertam,non inſidioſe ca-
ptabo.Hoc enim quum in nobis ſit poſitum,maximum iam eſt adminiculum
erigentibus ſeſe ad animi ſecuritatem:quo modo uice uerſa facinoroſa con-
ſcientia inſtar eſt in anima ulceris in corpore,utpote quæ pœnitentiam relin H
quat lancinantem iugiter,peruellentémque animam.Nam quũ alias omneis
triſtitias tollere ratio ſolita ſit,ſolam hæc eadem pœnitentiam facit ſua ſpon-
te incitabilem præ pudore,quaſiq; mordicus impetentem ſeſe atq; excarnifi-
cantem.Quemadmodum porrò qui rigente febre perfrigeſcunt,aut æſtuan-
te exuruntur,acrius infeſtiúſque afficiũtur,quàm qui æſtu rigoréue exterius
hæc eadem pariuntur:ſic obtuſiores triſtitias habent fortuita & temeraria,ut-
pote aduentitias.Atqui illud,Nemo mihi alius propter me inculpandus eſt,
quod ſceleribus perpetratis ſuccłamari flebiliter ſolet, graue ſuapte natura
uulnus,grauius etiam facit,atque altius adigit. Ita nec ædificiorum elegãtia, I
nec auri pondus,nec generis nobilitas,nec imperii magnitudo,nec denique
facundiæ lepos,dicendiq; acrimonia,tantam uitæ ſerenitatem afferunt, tamq;
placidam tranquillitatem,quantam affert animus ab negociorum anxietate
feriatus,procul prauis conſiliis ſecum,ut dicitur,uiuens,qui uitæ fontem(in-
genium & mores intelligi uolo,à quibus commendabiles actiones manant)
inturbidum ac defecatum habens,actiones omneis ſuas hilaris,uelutíque aſpi
rante numine celſus ſemper erectúſque profert,quarum perenni reminiſcen
tia paſcitur ſuauiore ac certiore Pindarica illa ſpe,ſenectutis,ut ipſe inquit,
altrice. Nec uerò,ut Carneades dictitare ſolebat, odorata fruteta, quanuis K
acciſis ſtirpibus,aut etiam conuulſis exhauſta,ſuaueolentiam tamen ad mul-
rum tempus referunt:in animo uerò ſapientis actiones honeſtæ gratam quã-
dam recordationem,ſempérque recentem non relinquunt.Qua ipſa recor-
datione lætitia illa inteſtina ueluti perenni riuo perfuſa uiret ſemper,& tan-
quam fruticatur, pudendo eorum errore, qui ſubinde lamentabundi uitam
iſtam criminantur, malorum conciliabulum dictitantes eſſe, quoddámque
quaſi exulantium conuenticulum, in quod tanquam ſolum uertentes ani-
mas ſupernè ablegatas eſſe. Equidem Diogenis illud dictum memorabi-

le eſſe

A le esse censeo, qui quum Lacedæmone peregrinum quendam conspicaretur ambitiosissimè se ad diem festum componentē: Quid, inquit, uiro bono nónne dies omnis festus est? nempe, si sapimus, etiam festiuissimus. Est enim mūdus fanum quoddam sanctissimum, & maximè Deo dignum. in hoc homo fanum nascendo admittitur, non quidem spectatum simulachra fabrefacta, ac sensus expertia, sed solē, lunam, sydera, à quibus uitæ motúsque principia manant, quæ prouidentia nobis uisenda præbuit, ut sensibilia sanè sint intelligibilium simulachra atq; imitamenta, ut Plato inquit. Adde flumina nouā semper aquam euehentia, terrámque tum stirpium tum animalium generi pabu-
B la proferentem. Huius celebritatis ac spectaculi initiaturam ueriſſimè atque auspicatum uitam nostram, securitatis animi perfusiq; gaudii plenā esse oportet, nec expectanda nobis saturnalia, bacchanalia, quinquatria, quod plerique faciunt, qui hos aliosq; dies festos aduentantes magna expectatione, ineuntésque denique lætitia gestiente, iocóque excipiunt, ut in quibus licentiore laxamento uenali sese risu oblectent, mercedes histrionibus & saltatoribus animi causa pensitantes. Quid uerò indignius, quàm quòd per huiusmodi lūdos in pertinacissimum silentium compositi, atque hoc maximè agentes, ut dicitur, considemus (nemo enim aut lamentatur initiando, aut flet Pythia spe-
C ctando, non magis quàm si esuriat super saturnalia) eas autē celebritates quarum Deus anthor nobis ipse, & propè dixerim præsultor est, per lamēta, acerbitates animi, ærumnosamq; uitam transigentes, fœdamus plerunque atque funestamus? Indignissimum certè illud, quòd quum organis in concentū pulsatis, inflatis, tactis, oblectemur, atque aniculis itidem concinentibus, ad hæc animalia lusitantia, tripudiantia, libentes spectemus, rursus ululatu, fremitu toruo, trucique eorūdem aspectu offendamur, nihilominus nostram ipsorū uitam tristem, tetricam, uultuosam, infestissimis affectibus, negociis, curisq; inexplicabilibus obrutam, omninóque intemperiis actam cernentes, non mo-
D dò laxamētum quoddam nobis respirandiq; spacium implorare nequeamus, sed neque alios ad id nos hortāteis audiamus. Quorum si monitis feriatis, ut aiunt, auribus, & ut inquit Comicus, perpurgatis daremus operā, simul præsentibus pro re nata citra ullius reprehensionem uteremur, simul præteritorum grata recordatione acquiescceremus, postremoq; ad futura intrepidè ac præfidenter certa atque alacri prælucente spe nobis accederemus.

NONIVS MARCELLVS IVNIO MAVRO.

natissimo iuueni Francisco Dilfo salutem dicit.

NVlla uitia grauiorem afferunt perniciem, Franciſce charissime, quàm quæ uirtutis specie fucantur. Quorum de genere est immodica uerecundia, quā Græci uocant ἀναισχυντίαν. Atque hoc noxium germen optimis quibusque ac generosissimis ingenijs potissimùm innascitur: quod si ui tētes euellere, succedit aliud nocentius: si relinquas, multam malorum uim secum inuehit. Cæterùm si cauta moderatione corrigas, optimus est innocentiæ custos, ac uirtutum omnium uelut ornamentum. Et rectè quidem Aristoteles negat pudorem esse uirtutem, sed in adolescentibus affectionem probam, bonæq; spei indolem arguentem. Ita comicus ille senex: Erubuit, sal-

ua res est. Verùm is si immodicus sit, celat uitia, ne possint sanari, quemadmodum scripsit Flaccus: Incurata malus pudor ulcera celat. Et Plato censet hunc affectum largioribus inuitatiunculis excutiendũ. Obstupefacit ingenij uigorem. Vnde prisci primum insaniæ gradum, quem gignere dicitur strychnum drachmæ pondere potum, lusum pudoris uocauerunt. Nec rarum est cernere quosdam huiusmodi pudore sic delirantes, ut mens abesse uideatur. Breuiter, non solùm ad discendum ac iudicandum, uerumetiam ad dicendum, & ad omnem honestam uitæ functionem reddit inutiles. Itaque hunc Plutarchi libellum, quẽ Linguæ nostræ appendicem esse uolui, eò libentius uerti, quòd ipse repetens animo uitæ peractæ seriem, comperio me non alia re magis peccasse, quàm ἀναισχυντίᾳ, neque quicquam infelicius mihi cessisse, quàm ea quæ contra animi mei sententiam amicorum improbis flagitationibus tribui. Quoniam autem animaduerti cum eximijs naturæ tuæ dotibus multũ uerecundiæ multumq; facilitatis esse coniunctum, hoc libello te uelut antidoto munendũ putaui, nequãdo pudor exeat in ἀναισχυντίαν: quæ an tibi hactenus damno fuerit, nescio, certè illi acceptum fero, quòd serò cognoui tam felix & amicum ingenium. Quòd si maturius contigisset, tuo quoque, ni fallor, bono contigisset. Sed non te remorabor diutius à Plutarcho, ex quo melius audies hæc omnia. Bene uale. Basileæ, postridie Purificationis. Anno à Christo nato M. D. XXVI.

PLVTARCHI CHAERONEI DE VITIOSA VERECVNDIA LIB.

Mosmo Rotterdamo interprete.

EX HIS quæ terra producit, quædã sunt non modò suapte natura syluestria infrugiferáque, uerumetiam mitibus frugiferisq; seminibus ac plantis suo incremento officientia: attamen hæc agricolæ iudicant argumẽta soli nequaquam mali, sed pinguis ac feracis. Itidem sunt & affectiones animi per se quidẽ non bonæ, sed tamen ceu germina quædam ac flores bonæ indolis, quæq; semetipsam rationi colendam commodè possit exhibere. In his numero & eam quam Græci uocant dysopiam, hanc dicere possis uitiosum pudorem, aut stupidam uerecundiam, quæ signum quidem est haudquaquam malum, quũ sit causa mali. Etenim qui pudescunt, frequenter eadem peccant quæ solent impudẽtes, nisi quòd illi quum peccant, dolore molestiáque afficiuntur, non autem delectantur, quemadmodum isti. Quisquis enim pudore uacat, nõ sentit dolorem ex turpiter factis. Contrà qui facilè pudescit, citò commouetur, non solùm obiectis his quæ uerè turpia sunt, uerumetiam quæ speciem habent turpitudinis. Siquidem immodicus pudor ἀναισχυντία dicitur, hinc imposito nomine, quòd uultus quodammodo simul cum animo uertatur, locoq; dimoueatur. Quemadmodum enim καταφορὰν, quam pronitatem aut putiditatem latinè possis dicere, definiunt dolorem in nobis efficientem ut uultum demittamus: sic pudorem adeò nos afficientẽ, ut non audeamus obtueri quos oportebat, ἀναισχύνειν appellant, uoce composita ex ἀνὰ aspectu, & ἀν particula quæ difficultatis habet significationem. Vnde orator quidem ille de impudẽte dixit, quòd in oculis haberet non κόρας sed πόρνας, id est non pupillas, sed scorta, uidelicet

A uidelicet ludens ex ambiguo uocis κόρη, quæ & uirginem ſonat, & oculi pupillam. At è diuerſo qui facilè pudeſcit, animum plus ſatis muliebrẽ ac mollem in uultu præ ſe fert, extenuans interim uitium ſuum, & id quo uincitur ab impudente, pudorem appellans. Itaque Cato dicebat ſibi magis placere adoleſcentes qui rubeſcerent, quàm qui palleſcerent: rectè conſuefaciens illos docensq́, probrum eſſe metuendum magis quàm reprehenſionem, & ſuſpicionem potius quàm periculũ. Attamen immodicus ille metus ſuſpicioq́ probri eximenda eſt ex animo, eò quòd ſæpenumero fit in nonnullis, ut dũ
B non minus metuunt audire malè, quàm affici malis, deterreantur ac reſiliant ab honeſto, quòd non queant perpeti infamiam. Nec horum ſanè fouendus eſt affectus, qui tam molles ſunt & imbecilles: neque rurſus laudandus eſt ille animi rigor & immobilitas. Cæterùm in hoc quòd quis

Intrepide fixisq́ oculis contra aſpicit omnes,
Lucet Anaxarchi uis, improbitáſque canina.

Quin magis arte conandum eſt, ut ex utroque modulata quædam fiat temperatura, quæ ſimul & à perpetuo fixóque obtutu tollat impudentiam, & à nimia modeſtia tollat imbecillitatem. Eſt profectò & difficilis horum curatio, nec abſque periculo fit ab exceſſibus huiuſmodi reuocatio. Sicut enim
C agricola quum euellit ſylueſtre germen & infrugiferum, ibi ualidè impacto ligone ſubuertit radicem, aut admoto igni incendit: cæterùm quum uitem aggreditur putandam, aut mali arborem aut oleaſtrum tractat, circunſpectè manum admouet, metuens ne quid ex his quæ ſana ſunt, reſecet: itidem philoſophus quum ex adoleſcentis animo eximit inuidiæ infrugiferum germẽ, quódque non facilè manſueſcit, aut intempeſtiuum pecuniæ ſtudium, aut quum libidinis intemperantiam execat, cruentat premítque, ac ſectionem & cicatricem profundam facit. Cæterùm quoties ad delicatam tenerámque animi partem ſermonem adhibet auocantem à uitio, qualis eſt ea quæ im-
D modico pudore commouetur ac turbatur, cauet ne imprudens ſimul reſecet ingenuum pudorem. Nutrices enim dum frequenter preſſius extergunt ſordes ab infantibus, nõnunquam & carnem unà cum ſordibus abſtrahunt, lædunt́q. Proinde non eſt committendum, ut dum modis omnibus ab adoleſcentibus ad uiuum uſque pudorem immodicum extundimus, incogitãtes eos reddamus, ac præter modum improbos: quin potius quemadmodum ii qui demoliuntur ædes ſacris ædificiis contiguas, quæ proxima ſunt & continentia, manere ſinunt, ac fulciunt: ita dum immodici pudoris uitium attingimus, cauendum eſt ne ſimul & illa detrahamus, quæ contigua ſunt pudori,
E modeſtiæ ac manſuetudini. Nam ſub his latitat, his adhæret uitioſus pudor, palpans & aſſentans immodicè uerecundo, uelut humano ciuilíque, ac ſenſum habenti communem, minimé que rigido ac præfracto. Hanc ob cauſam Stoici his de rebus diſſerturi, protinus ipſo etiam nomine diſtinxerunt erubeſcentiam ac uitioſum pudorem à uerecundia, ne ſi commune uocabulum reliquiſſent, uitio darent occaſionem lædendi: uerùm nobis concedant nominibus citra calumniam uti, uel potius largiantur nobis Homerico more loqui. Siquidem ille dixit,

Valde pudor mortale genus lædítue iuuátue.

Et haud malè quidem lædendi uerbum priore loco posuit. Fit enim pudor F
utilis ratione, quæ & detrahit quod redundabat, & quod erat moderatum relinquit. Illud igitur in primis persuadendum est ei qui immodico pudori obnoxius est, quòd affectu noxio teneatur (nihil autē est noxium, quod idē sit honestum) quodq; non oporteat uoluptatem capere quoties laudibus demulcetur, dum pro graui, excelso, ac iusto, prædicatur elegans & hilaris: neq; quemadmodum Euripidis Pegasus

Pauitando cessit insidenti plus satis Bellerophontæ,

ita sese præbeat quibuslibet rogantibus, atque ad illorum humilitatem simul & semetipsum deiiciat, metuēs ne audiat durus & inexorabilis. Etenim Boc G
choridi Aegyptio, quum esset natura sæuus, Isis (ut ferunt) immisit aspidem, quæ circumuoluta capiti supernè obumbraret, uidelicet quò iustè iudicaret. At pudor immodicus mollibus & effœminatis imminens, nec ualens ad ullā petitionem renuere aut cōtradicere, & iudices auertit à iustitia, & in consultatione sedentibus obturat os, multaq; cogit tū dicere tum facere incōsultè. Cæterùm qui improbissimus est, semper huius affectus dominus ac superior est, sic excutiens pudoris affectum, ut nunquam pudefiat. Itaque pudor immodicus dum nullam interpellationē potest repellere nec submouere, perinde ut ager supinus ac mollis, turpissimis tum factis tum cupiditatibus per- H
uius est. Nā huiusmodi pudor, malus custos est teneræ ætatis, quemadmodū dixit Brutus sibi non uideri eum ætatis florem rectè collocasse, qui nihil negaret. Rursus malus est thalami & fœminei conclauis curator, sicut apud Sophoclem loquitur illa adultero, iam facti pœnitens:

Suasu impulisti, blandiendo illecta sum,

Itaque pudor immodicus, posteaquā intemperantiam ad turpia procliuem magis etiam non obsistendo corrupit, omnia præbet inuadentibus immunita, patentia, procliuia: & in dando quidem perdunt ingenia sceleratissima: obsequendi uerò facilitate, & immodico pudore corrumpunt etiam uere- I
cunda. Non interim commemoro detrimenta rerum utilium quæ parit immodicus pudor, dum mutuum dant quibus diffidunt: dum sponsores fiunt pro quibus nolunt: dum laudant quidem illud, Sponde, sed præstò est noxa: cæterùm eo in rebus gerendis uti non possunt. Quàm multos autem hic morbus sustulerit, nemo facilè recensuerit. Siquidem Creon dum sic Medeam alloquitur:

Mulier satius est hostis ut fiam tibi,
Quàm, si obsequar nunc, gemere dira in posterum:

aliis quid esset agendum præscripsit: at ipse stulto pudore uictus, dum unum K
diem poscenti dat, subuertit domum. Nonnulli uerò etiam quum cædes & uenena suspicarentur parari, tamē ob pudorem uitiosum subuersi sunt. Hūc in modum periit Dion, non quòd ignoraret sibi à Calippo strui insidias, sed quia puduit obseruare amicum & hospitem. Sic Antipater Casandri filius, uocato ad cœnā Demetrio: deinde postero die quum uicissim esset uocatus ab ipso, puduit recusare, ne uideretur ei diffidere, qui ipsi fisus fuisset. Quum isset igitur, super cœnam interfectus est. Cæterùm Polyperchon pactus talenta centum, receperat Casandro sese perempturum Herculem Alexandri

ex

A Barſine nothum,deinde ad cœnam uocabat. Porrò quum adoleſcens ſuſpectam quidem haberet eam uocationem, metuerétque ſibi, cæterùm excuſaret incommodam ualetudinem,Polyperchon ueniens ad illum prior ita loquutus eſt:O puer,imitare morum paternorum facilitatem humanitatémque, niſi profectò metuis nos, quaſi tibi ſtruamus inſidias. Adoleſcentulus autem pudefactus, ſequutus eſt : illi uerò peracta cœna eum iugularunt. Non eſt igitur ridicula,quod aiunt quidam, nec illiberalis, ſed prudens illa Heſiodi ſententia:

Ad cœnam uoca amicum,ne accerſiueris hoſtem.

B Ne ſis immodicè pudens erga oſorem, neque ſubmoueris eum qui uidetur fidere.etenim ſi uocaris,uiciſſim uocaberis:& cœna accipies, ſi fueris acceptus,tinctura,ut ita loquar,cuſtode diffidentiæ,pudore mollita abiecta. Conandum eſt igitur, ut hic morbus multorum cauſa malorum propellatur, primùm per exercitationem facto initio,more eorũ qui aliis in rebus quippiam meditantur,à puſillis,& ubi non difficile ſit contrà oculos tollere:ueluti ſi quis tibi propinet in cœna quũ ſatis biberis,ne te moueat pudor inutilis,neque tibi ipſi uim facias,ſed deponito poculum.Rurſum aliquis prouocat ad talos inter pocula, ne pudeſcas, neque metuas ſi petaris dicterio,

C ſed imitare Xenophanem Lagi,quem quum Hermoneus meticuloſum uocaret,quòd nollet cum ipſo talis ludere,confeſſus eſt ſe non modò timidũ, ſed uehementer etiam timidũ & meticuloſum eſſe aduerſus inhoneſta.Rurſus incidiſti in hominem ineptè loquacem, qui te apprehendit, & inhærens complexu retinet:ne ſis hic immodicè pudens, ſed interruptum ſermonem urge & abſolue. Nam huiuſmodi recuſationes ac diſcuſſiones, quoniam in minoribus malis præparant exercentq; ad excutiendum inutilem pudorem, conſuefaciunt nos ad maiora. Atque hoc ſanè loco non alienum fuerit commemorare quod dixit Demoſthenes. Etenim quum Athenienſes geſtirent

D Harpalo ferre auxilia,iámque aduerſus Alexandrum armarentur, derepentè apparuit Philoxenus,quem Alexander maritimis negociis ducem præfecerat. Quum uerò populus attonitus metu conſileſceret,Quid faciant, inquit Demoſthenes, ſi ſolem uideant, qui non poſſint obtueri lucernam? Quid enim facturus es in arduis negociis,ſi rex interueniat,aut populus pudore obticeſcat, quum familiari propinanti,poculúmque porrigenti, non poſſis recuſare,neque garrulum apprehendentem effugere,ſed homini nugaci præbeas teipſum quoad illi lubet immorari, non habens tantum roboris ut dicas, Videbo te poſthac,nũc non eſt ocium?Iam uerò aduerſus laudes,

E adulantium,non inutilis fuerit in rebus leuioribus meditatio exercitatióque ad expellendum uitioſum pudorem:quod genus ſit,in amici cõuiuio citharœdus inſcitè canit,aut comœdus magno emptus inſcita actione perdit Menandrum,pleriſque plaudentibus & admirantibus:Non fuerit,opinor, moleſtum aut difficile cum ſilentio audire, nec illiberaliter laudare ſupraquam tibi uideatur. Quòd ſi in his tibi non temperas, quid facies amico recitante malum carmen, aut ſcriptam orationem oſtendente? Nimirum illiberaliter ridiculéque laudabis,ſimúlque cum cæteris adulantibus applaudens augebis tumultum. Quomodo igitur reprehendes in negocio ſerio delinquentẽ?

Quomodo in gerendo principatu, aut in nuptiis, aut in administranda re- F
publica non rectè se gerentem admonebis? Nam ego quidem nec Periclis
illud probarim, quod respondit cuidam amico postulanti ut pro se ferret fal
sum testimonium, cui coniunctum erat iusiurādum: Vsque ad aram, inquiēs,
amicus sum. Nimis enim propè iam accessit. Cæterùm qui è longinquo sese
consuefecerit ut neq; dicentem laudet præter animi sententiam, neq; canēti
applaudat, neque scommatis parum dextrè ludenti arrideat, non committet
ut eousque progrediatur aliquis, ut uel dicere audeat homini in huiusmodi
negociis non plus satis uerecundo: Iura pro me, dic falsum testimonium, aut
pronuncia præter iustum. Itidem oportet & pecuniam mutuam flagitātibus G
obsistere, consuetudine multò antè parata in rebus neque magni momenti,
neq; recusatu difficilibus. Archelaus Macedonum rex, quum ab ipso pocu-
lum aureum postularet quidā inter cœnam, qui nihil ducebat honestū præ-
terquam accipere, iussit ministro ut id Euripidi daret: & hominem illū intui-
tus, Tu quidem, inquit, dignus es qui poscas, nec accipias: hic uerò dignus est
qui etiā non postulans accipiat. pulchrè declarans, non ex pudoris arbitrio,
sed ex iudicii delectu donationem ac largitionem esse faciendam. Nos uerò
sæpenumero modestis hominibus ac familiaribus quum egent contemptis,
aliis instanter improbéque flagitantibus damus, non quòd dare uelimus, sed H
quòd negare non ualeamus: quemadmodum Antigonus senior quum fre-
quenter Biantem molestè flagitantem tulisset: Date, inquit, Bianti talentum
uel ui. tametsi is regum omnium maximè erat exercitatus & instructus di-
ctis ad huiusmodi postulationes excutiendas. Etenim quum aliquando Cy-
nicus quidā petisset ab ipso drachmā, Non est, inquit, regū dare drachmā. &
quū ille subiecisset, Ergo da mihi talentū: respōdit, Atqui nō est Cynici acci-
pere. Diogenes quidē obambulans in Ceramico, petebat à statuis. Id factū
admirantibus respondit, se in hoc exerceri, ut assuesceret frustrari postulatis.
Nobis autem primùm exercitatio sumenda est in rebus uulgaribus, ac medi- I
tandum in paruis negare iis qui flagitant præter meritum accepturi, ne de-
sit quod respondeamus maiora recusaturi. Siquidem nullus, ut inquit Demo
sthenes, qui quod habebat, insumpsit in quæ non oportebat, quæ non possi-
det si contingant, utetur in quæ oportet. Quoties autem deficimus circa ho
nesta, redundantes in superuacaneis, oritur multiplex turpitudo. Ad hæc ui-
tiosus pudor non modò malus & imprudens dispensator est pecuniarum,
uerumetiam maioribus iu rebus non admittit utiliter consulentem rationē.
Etenim ægrotantes non accersimus medicum peritum, ueriti familiarem
offendere: ac liberis præceptores eligimus eos potius qui nos huc ambitu K
suo prouocant, quàm idoneos. Quin & in litibus frequenter non patimur
eum patronum dicere, qui causæ utilis est, & rei forensis peritus, sed amici
cuiuspiam aut cognati filio gratificantes, tradimus apud populum agendam
causam. Postremò permultos cernere est ex eorum numero qui philosophię
uacare dicuntur, quum sint Epicurei ac Stoici, nō delectu neque iudicio uer-
santes cum amicis ac familiaribus, uerùm ultro se præbentes illis impudenter
aliquid postulantibus. Agè igitur & ad hæc multò antè in rebus uulgaribus
ac pusillis nosmetipsos exerceamus, assuescentes neque tonsore, neque pi-

ctore

A ctore per immodicum pudorem uti,neque in ſordido diuerſorio manere, ſi copia ſit melioris,eò quòd caupo frequenter ſalutarit nos:ſed in conſuetu-
tudinem ducamus,etiam in minimis eligere quod melius eſt:ſicut Pythago-
rici ſemper cauebant nequando dextro femori læuum imponerent, neque
parem numerũ pro impari ſumerẽt,quoties in cæteris eſſet æqualitas. Quin
& illud ducendum in conſuetudinem, ne quum rem diuinam facimus, aut
nuptias celebramus, aut aliud huiuſmodi conuiuium apparamus, uocemus
ſalutantem aut ultro accurrentem potius quàm beneuolum & humanum.
Etenim qui ad hunc modum ſeſe conſuefecerit exercuerítque, haud facilè
B capietur,quin potius tutus erit in negociis grauioribus. Ac de exercitatio-
ne quidem hæc ſufficiunt. Cæterùm rationum ad hæc conducibilium illa
prima eſt,quæ nos docet & commonefacit,quòd omnes affectus ac morbos
ea ſequuntur quæ per illos nidemur nobis effugere:uelut ignominia, glo-
riæ ſtudium: dolores,uoluptatum amorem:labores,mollitiem: & ambitio-
nem uincendi,ſequitur uinci & condemnari. Cæterùm illud palàm accidit
immodico pudori,ut dum fumum uitat ignominiæ,in ignem ſeſe coniiciat.
Etenim quos pudet eis cõtradicere qui improbè moleſti ſunt petendo quod
æquum non eſt,poſtea pudefiunt ab illis qui meritò uocant in ius: dúmque
C metuunt leuem reprehenſionem, frequenter confitentem pudorem ſuſti-
nent. Nam amico petenti pecuniam,dum præ pudore non audent contradi-
cere,paulò pòſt indecorè pudeſcunt redarguti:& aliquibus auxilium polli-
citi,litigare coguntur: deinde ſubuerſis amicis latitant ac fugitãt. Quin per-
multos uitioſus pudor, poſteaquam eos inutili promiſſo de nuptiis aut de
filia ſororéue cõſtrinxit,rurſus in diuerſum mutata ſententia mentiri cogit.
Etenim qui dixit omnes Aſianos uni ſeruire homini, eò quòd non poſſent
unam ſonare ſyllabam, Non, haud ſeriò dixit, ſed facetia luſit. Cæterùm
qui pudore tenentur uitioſo,etiamſi nihil omnino dixerint, tantùm addu-
D ctis ſuperciliis,aut in terram demiſſo uultu licet multa inconſulta & abſur-
da obſequia effugere. Nam ſilentium Euripides ait ſapientibus reſponſi lo-
co eſſe. Et fortaſſis aduerſus improbos magis opus erit ſilentio,quandoqui-
dem humanioribus licet nos excuſare. Quin & multa crebráque uirorum
illuſtrium ac bonorum reſponſa conueniet in promptu habere ac meminiſ-
ſe aduerſus eos qui noſtro pudori uim faciunt, quod genus eſt illud Pho-
cionis ad Antipatrum:Non potes me ſimul & amico uti, & adulatore. Rur-
ſum quod reſpondit Athenienſibus flagitantibus ab eo ut aliquid adderet
in feſtum, ſimúlque applaudentibus: Pudet, inquit, uobis addere, & huic
E non reddere. Calliclem oſtendens ipſius fœneratorem. Non enim turpe eſt
fateri paupertatem,ut ait Thucydides,ſed re ipſa non effugere turpius eſt. At
qui ob imbecillitatem mollitiémque animi non audet ob pudorem ineptum
reſpondere petenti:

Non eſt in antro argentum amice candidum,

mox ueluti proiecto arrabone,

Compedibus obſtrictus tenetur,non faber
Quas cudit ære,ſed pudor quas addidit.

Perſæus autem quum noto cuidam mutuam daret pecuniam,apud forum ac

menſam fecit cautionem,memor uidelicet illius Heſiodii dicti: F

Et fratri teſtem ridens adhibere memento.

Verùm quum ille admirans dixiſſet, Adeóne Perſæ legaliter ſcilicet, inquit,ut amanter recipiam,nec legaliter repoſcam. Multi ſiquidem ob immodicum pudorem initio non cauentes ne fallantur, pòſt cum amicitiæ detrimento coguntur legibus experiri. Contrà Plato quum Heliconi Cyzicено daret ad Dionyſium literas, commendauit illum ut humanum ac modeſtum: deinde in calce literarum aſſcripſit:Hæc autem tibi ſcribo de homine, animante natura mutabili. Xenocrates tametſi moribus alioqui eſſet auſteris, tamen pudore uictus, literis commendauit Polyperchontem, homi- G nem minimè probum, ut res indicauit. Hunc ubi complexus eſſet Macedo, rogarétque num qua re opus haberet,popoſcit talentum. Atque ille quidem dedit,cæterùm Xenocratem per literas admonuit,ut poſthac diligentius circunſpiceret quos commendaret. At Xenocrates ignorabat quem commendabat. Nos uerò quos comperimus,idque frequenter,improbos,in hos non modò literas commendatitias profundimus,uerumetiam pecunias, ipſi nobis noxam accerſentes, haudquaquam cum uoluptate, quemadmodum ii qui meretricibus & aſſentatoribus ſua largiuntur, ſed moleſtè grauitérque ferentes poſtulantium impudentiam, quæ nobis iudicium ſubuertit, op- H primítque. Porrò ſicubi aliàs, certè aduerſus eos qui nos pudore grauant, dicere licet illud:

Intelligo quæ ſim patraturus mala,

ſi falſum præbuero teſtimonium,aut ſi præter æquũ iudicauero,aut ſi ſuffragium rulero negocio inutili,aut ſi mutuum dedero non reddituro Quapropter habet hoc peculiare pudor uitioſus,quòd quum cæteras cupiditates ſequatur pœnitentia,hic nõ ſequitur,ſed protinus in ipſis factis adeſt. Nam & quum damus,diſcruciamur:& teſtimonium ferétes, pudeſcimus:& auxiliãtes,infamiam contrahimus:& non obſequentes,redarguimur. Quoniá enim I imbecilliores ſumus,quàm ut poſſimus poſtulantibus recuſare,etiá illa pollicemur iis qui nos urgent,quæ præſtare nequaquam poſſumus,ueluti commendationes in principũm aulas,& interceſſiones apud præſides, dum nec uolumus,nec audemus dicere:

Non nouit nos rex,ſed alios potius reſpicit.

Hoc pacto Lyſander quum offendiſſet Ageſilaum, gloriæ tamen cauſa cupiens uideri plurimum apud illum poſſe,non erubuit excuſare adeuntibus, iubens illos ad alios ire,& illos tentare qui plus ipſo ualerent apud regem. Nec enim turpe eſt non omnia poſſe. Cæterùm quum non poſſis, aut ido- K neus ſis ad talia negocia ſuſcipienda, ad hæc recipienda pudore protrudi, præterquam quòd turpe eſt, ſummam etiam adfert moleſtiam. Cæterùm aliunde proficiſci debet,ut in his quæ uirium noſtrarum ſunt, & honeſta,libenter obſequamur iis qui noſtrum requirunt officium, non coacti pudore, ſed uolentes. In noxiis uerò & inhoneſtis conuenit illud Zenonis ſemper habere in promptu,qui quum incidiſſet in adoleſcentem quendam ipſi familiarem, iuxta mœnia furtim ambulãtem, audiſſetq; quòd fugeret amicũ à quo poſtulabatur ad ferendum falſum teſtimonium:Quid ais,inquit,ignaue?ille

A ue?ille ausus est te malo iniuriáque afficere,nec erubescit,& tu illi pro iustitia non audes obsistere?Proinde qui dixit,

Improbos aduersus homines armat improbitas probè:

malè docet sic ulcisci malitiam, ut illam imitemur. Cæterùm quisquis improbitatem illorum qui impudenter ac fronte perfricta obstrepunt,pari impudentia retundit, nec turpia concedit, uerens facere inuerecunda, rectè iuréque facit,id quod faciunt quicunque sapiunt. Iam uerò obscuris & humilibus,nulliúsque precii hominibus quum obturbant,non magni negocii fuerit obsistere, uerùm tales cum risu quoque & salibus nonnulli submo-
B uent: quémadmodum Theocritus,quum in balneo duo strigilem commodatò peterent,quorum alter erat peregrinus,alter notus fur: Te,inquit,non noui,te noui.Itaque ioco repulit ambos. Lysimache uerò apud Athenienses Mineruæ quæ Polias dicitur, sacerdos, mulionibus sacra adducentibus, iubentibúsque ut infunderet: Non faciam, inquit, ne hoc quoque fiat patrium,& in consuetudinem ueniat.Item Antigonus ad adolescentem quépiam,qui prognatus quidem ex elegante uiro belli duce,sed ipse ignauus ac mollis,postulabat tamen ob id cæteris anteferri: Apud me, inquit, ô adolescens,uirorum, non parentum uirtutibus præmia sunt. Attamen si qui nos
C grauat pudore,nobilis sit ac potens,quod hominum genus difficillimè recipit excusationem, nec patiens est repulsæ, præsertim quoties in iudiciis ac suffragiis interpellant: quod Cato iuuenis etiamnum fecit erga Catulum, fortassis alicui nec facile uidebitur,nec necessarium.Siquidem Catulo summa erat apud Romanos auctoritas,ac tum Censuram gerebat. Adiit autem Catonem tum ærarii quæstorem,deprecaturus pro quodam cui Cato multam dixerat,eóque supplicem se præbuit,quò precibus eum uinceret cogerétque:nec finem fecit donec Cato non ferens deprecatoris improbitatem, Turpe fuerit,inquit,Catule,te Censorem,quum hinc nolis discedere, à mi-
D nistris meis abstrahi. Móxque Catulus erubescens simul & iratus discessit. Quin illud potius considera quod fecit Agesilaus, quódque Themistocles humanius simul ac modestius. Nam Agesilaus patri iubenti ut in causa quadam præter leges pronunciaret:Imò,inquit,abs te pater à puero didici parêre legibus: quamobrem nunc quoque tibi obtempero, cauens ne quid faciam præter legem. Themistocles autem Simonidi petenti quiddam iniustum:Nec tu,inquit,bonus poeta fueris, si præter numerum canas: nec ego bonus princeps,si præter leges iudicem. Quanquam autem non ob pedem lyræ modulis parùm respondentem,quemadmodum dixit Plato, & ciuita-
E tes cum ciuitatibus,& amici cum amicis dissentiétes,leuissima tum faciunt, tum patiuntur:sed ob id potius,quòd in his quæ sunt legum ac iustitiæ, peccent: attamen sunt qui quum in modulis ac literis metrísque ad unguem obseruent quod artis est, ab aliis tamen postulant, ut in obeundo magistratu,ut in iudiciis ac negociis negligant honestum.Proinde quod dicam,maximè seruandum est erga tales.Interpellat te rhetor in iudicio sedentem, aut cócionator in concilio uersantem,promittito,si ille solœcismum committat in dicendo procœmio,aut barbarismum faciat in narratione.Nó enim id uolet,propterea quòd turpe non tam sit quàm uideatur,adeò ut nonnullos ui-

deamus in dicendo ne uocalis quidem cum uocali concurſum ferre. Rurſus F
ubi moleſtus eſt nobilis quiſpiam, & in precio habitus, iubeto ut ſaltans fo-
rum, aut diſtorto uultu tranſeat. Quod ſi recuſet, tum tibi loqui tempe-
ſtiuum erit, ac percontari, utrum ſit turpius ſolœciſmum admittere, aut diſ-
torquere uultum, an uiolare legem, tranſgredi iuſiurandum, ac præter ius
& æquum malo bonum poſthabere. Ad hæc quemadmodum Nicoſtratus
Argiuus quum ab Archidamo ſolicitaretur ingenti promiſſa pecunia, tum
coniugio cuiuſcunque uellet Lacænæ ut Cromnum traderet, reſpondit
Archidamum non ducere genus ab Hercule, quòd ille obambulans ſoli-
tus eſſet improbos afficere ſupplicio, ipſe autem ex bonis faceret improbos: G
itidem & nobis ad hominem qui poſtulet honeſtus ac probus haberi, dicen-
dum eſt, ſi moleſtus ſit, & pudorem noſtrum urgeat, quòd nec ipſi deco-
ra faciat, nec ipſius uel claritate uel uirtute digna. Cæterùm in uulgari-
bus illud uidendum ac diſpiciendum, an auarum huc pudore poſſis adige-
re, ut abſque cautione credat talentum: an honoris auido perſuadere ua-
leas, ut locum honoratiorem alteri cedat: an ei qui gaudet gerere magi-
ſtratum, quum iam imminet gloriæ, ut temperet ab imperando. Profectò
meritò uideatur abſurdum, ſi quum illi in cupiditatibus ſuis ac uitioſis af-
fectibus inflexibiles rigidique & immobiles perſeuerent, nos qui non ſo- H
lùm eſſe uolumus, uerumetiam eſſe nos profitemur ſtudioſos honeſti, &
amantes æqui, non temperemus nobis, ſed ſubuertamus abiiciamúſque
uirtutem. Etenim ſi qui nobis moleſti ſunt, gloriæ potentiæue cauſa id fa-
ciunt, abſurdum eſt eos qui aliorum mores componunt & educant, ſei-
pſos dehoneſtare, ac ſibi ſiniſtrum conflare rumorem: quemadmodum ma-
lè audiunt, qui in certaminibus perperam addicunt præmia, quí ue in co-
mitiis ſuffragia ferunt ad gratiam, officio parùm honeſto aliis parantes pa-
latia, coronas, & gloriam, ſibiipſis bonam opinionem & honeſtum detra-
hunt. Quòd ſi, qui noſtrum pudorem urget, pecuniæ cauſa moleſtus eſt, I
quî fit ut non protinus ſuccurrat, abſurdum eſſe, propriæ opinionis ac uir-
tutis iacturam facere ut huius aut illius crumena reddatur onuſtior? Verùm
iſta quidem ſuccurrunt permultis, nec ignorant ſeſe à recto deflectere, non
aliter quàm ſolent ii qui quum coguntur ingentes epotare calices, ægrè
ac ſuſpirantes, uultúmque diſtorquentes perficiunt quod imperatum eſt.
Sed uidetur animi imbecillitas ob corporis temperaturam & aduerſus calo-
rem malè compoſita, & aduerſus frigoris rigorem. Nam & quum laudantur
ab improbis, geſtiunt, ac dilatantur: & erga querimonias ac ſuſpiciones eo-
rum quibus negarunt obſequium, meticuloſi ſunt, ac probri plus ſatis me- K
tuentes. Sed oportet aduerſus utrunque muniri, ut nec territantibus nec
aſſentantibus cedamus. Thucydides igitur exiſtimans inuidiam neceſſa-
riò comitem eſſe potentiæ, dicit illum recto conſilio duci, qui in maximis
rebus eligit quod inuidiæ eſt obnoxium. Nos uerò exiſtimantes per-
difficile eſſe inuidiam effugere, in querimonias autem non incurrere, aut
efficere ne quid accedat moleſtiæ ab iis quibúscum habemus conſuetudi-
nem, uidentes prorſus impoſſibile, rectè nobis conſuluerimus, ſi ſimulta-
tes improborum ſuſcipere malimus, quàm iure meritóque criminantium,

illis

illis præter bonum & æquum obsequentes. Ac laudes quidem ab improbis proficiscentes, quum sint fucatæ & insynceræ, modis omnibus cauendæ sunt: nec oportet ab his sic affici, quemadmodum afficiuntur sues dum fricantur ac titillantur, ut nosipsos facillimè præbeamus utendos cuiuis uolenti, deiicientes nos, & ad scalpturam accommodantes. Etenim qui præbent aures palponibus, nihil differunt ab his qui crura præbent supplantantibus: nisi quòd turpius subuertuntut cadúntque tum ii qui pœnas remittunt hominibus improbis, quò uidelicet misericordes, humani, faciléque uocentur; tum isti qui contrà simultates & accusationes haudquaquam necessarias nec periculo uacantes suscipiunt, persuasi ab his qui ipsos laudant, tanquam soli sint uiri, soli aduersus adulationem inuicti: denique ora & uoces eos appellant. Itaque Bion tales similes esse dicebat amphoris, quòd auribus facilè circunferrentur: quemadmodum narrant Alexinum sophistam inter ambulandum multa mala dixisse in Stilponem Megarensem: quum autem quispiam ex iis qui aderant, dixisset: Atqui ille te nuper laudauit: Per Iouem, inquit, uir enim optimus est, ac præstantissimus. Contrà Menedemus quum audisset quòd frequenter ab Alexino laudaretur, At ego, inquit, semper uitupero Alexinum. Itaque uir malus est & is qui malum laudat, & is qui à bono uituperatur. Vsque adeò à talibus nec flecti poterat nec capi, seruans præceptum illud quod Antisthenæus Hercules præcepit filiis, ne quam haberent gratiam iis à quibus laudarentur. Hoc autem nihil aliud erat, quàm non uinci stulto pudore, nec mutuò adulari laudantibus. Sufficit autem opinor illud Pindari, cui quum quidam dixisset, quòd ipsum ubique & apud omnes prædicaret: Et ego, inquit, refero tibi gratiam, efficiens ut uera prædices. Igitur quod aduersus omnes affectus conducit, huius oportet eos qui facilè uincuntur inutili pudore, quoties morbo superati præter animi sententiam peccant ac subuertuntur, firmiter meminisse, notásque morsus ac pœnitentiæ defixas in animo, reuocare, seruaréque in longissimum tempus. Sicut enim uiatores posteaquam semel in lapidem impegerunt, aut nautæ posteaquam ad scopulum fregerunt nauem, si meminerint, perpetuò metuunt cauéntque non illa tantùm, uerumetiam alia illis similia: ita qui turpidinem damnâque ex uitioso pudore accepta, assiduè ingerunt animo pœnitentia morsúque uulnerato, in similibus postea reuocabunt seipsos, nec facilè patientur sese à recto cursu deduci.

PLVTARCHI CHAERONEI DE CVPIDITATE DIVITIARVM LIB.

Hermolao Barbaro interprete.

HIPPOMACHVS aliptes, quibusdam laude efferentibus prælongum quempiam, ac prælongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamen idoneum: Sanè, inquit, si suspensa in alto corona foret detrahenda. Idem licebit dicere in hos qui pulchra ptædia, qui amplas ædes, qui pecuniæ uim stupent, atque his in

rebus felicitatem ſitam eſſe ducunt: ſanè, ſi quidem uenalis eſſet emenda felicitas. Quanquam permultos uideas, qui malint eſſe diuites, ſimúlque miſeri, quàm dato argento parare felicitatem. At non emitur nummis animus liber omni moleſtia, ſuáque contentus ſorte, nec magnanimitas, neque tranquillitas, neque libertas. Diuitem eſſe, non eſt diuitias contemnere, nec immodicas opes poſſidere, ſed non egere ſuperuacaneis. A quibus igitur malis liberant diuitiæ, ſi ne hoc ipſum quidem adimunt malum, ſui cupiditatem? quum potus ſedet ſitim, cibus famem ſanet. At ille qui dicit, da pallium Hipponacti, uehementer enim algeo: pluribus impoſitis palliis offenditur, ac diſſicit. Cæterùm argenti cupidinem non extinguit argentum, nec aurum auri: neque ſi plura poſſideas, coercetur plura poſſidendi cupiditas. Quin idem dicas licebit diuitiis, quod in medicum competit impoſtorem: Pharmacum tuum, morbum auget. Nam illæ quum ſuſceperint homines egentes pane, tecto, mediocribus indumentis, & obſonio quolibet, implent cupiditate auri, argenti, eboris, ſmaragdorum, canum, equorum, uidelicet à neceſſariis ad periculoſa, rara, paratu difficilia, & inuſitata traducto appetitu: quandoquidem nemo pauper eſt earum rerum quæ naturæ ſufficiunt: neque quiſquam unquam fœnore mutuum accepit, ut farinam, caſeum, panem, aut oleæ baccas emeret: ſed hunc ſumptuoſa domus æri alieno reddidit obnoxium, illum contiguum ſuis agris oliuetum, alios arua frumentaria ſeu uineta, nonnullos mulæ Galaticæ, alios equi iugiferi uehicula magnifica cum plauſu ducentes, præcipitarunt in barathrum pactorum, uſurarum, pignorum. Deinde fit, ut quemadmodum hi qui non ſitiétes bibunt, neque eſurientes edunt, etiam ea quæ ſitientes atque eſurientes ſumpſerant, reuomunt: ſic hi dum ſuperuacanea & inuſitata appetunt, ne neceſſariis quidem potiuntur. Atque iſti quidem ſunt huiuſmodi: cæterùm eos qui nihil inſumunt, poſſident autem permulta, ſempérque plura deſiderant, magis etiam admirabitur qui meminerit Ariſtippi. Nam is ſolitus eſt dicere: Siquis multum ederit, multumq; biberit, nec unquã expleatur, adit medicos, percontatur quid ſit morbi, quæ ſit affectio, qua ratione queat leuari. At ſi quis habens quinq; lectos, requirat decem: ac decem poſſidens menſas, alteras totidem coemat: quumq; multum adſit agrorum, multum pecuniæ, non tamen expletur, uerùm in alia inhians uigilat, nullisq; omnino rebus ſatiari poteſt, hic non exiſtimat ſibi opus eſſe à quo curetur, quiq; oſtẽdat quibus ex cauſis morbus is ſit ortus. Ac ſanè qui quum nõdum biberit, ſitiat, futurum expectes ut is ſimul atq; biberit, ſiti liberetur: eum uerò qui continẽter bibat, nec ullum faciat finem, huic non expletione, ſed purgatione iudicamus opus eſſe, iubemusq; uomere, quippe qui nõ perturbetur inopia, ſed acore caloreq; quopiam, qui præter naturam ineſt. Ergo qui eget atq; inopia laborat ex eorum numero qui parãt facultates, fortaſſe quieſcet parata domo, aut inuẽto theſauro, aut amici cuiuſpiam ope perſoluto, liberatus ære alieno à fœneratore. Aſt qui plura quàm ſat eſt poſſidet, plura nihilominus cõcupiſcẽs, hunc nec aurũ nec argentũ ſanare poteſt, nec equi, nec oues, nec boues, ſed uomitu ac purgatione opus habet. Neq; enim huius morbus eſt penuria, ſed inſatiabilitas, amórque diuitiarum, à prauo & à ratione alieno iudicio proficiſcens,

Diuitem eſſe.

E poeta quopiam.

A proficiſcens,quod ineſt in eo.Id niſi quis reuellat ab animo, ceu malũ tranſuerſum inhærens,non deſinet immodicis egere,hoc eſt, deſiderare ea quibus non eſt opus. Medicus ad hominem ingreſſus lecto affixum, ſuſpirantẽ, ac cibum capere recuſantem,ſimul atque tetigerit eum, ac percontatus fuerit,deprehenderítque non teneri febri,animi morbus eſt, inquit: ac diſcedit. Nos igitur quum uiderimus hominem lucris attenuatum, ſumptibus ingementem,à nulla turpitudine moleſtiáque temperantem,quæ modò conducat ad rem faciendam,quum domos habeat,agros,armenta,mancipia,ueſtes, quo tandem morbo dicemus hunc hominem teneri,niſi animi paupertate?
B Quandoquidem pecuniarum inopiam, quemadmodum ait Menander, uel unus amicus benemerens ſuſtulerit:at illam animi penuriam ne uniuerſi quidem explent neque uiuentes, neque uita defuncti. Quare illud elegan-ter in hos dictum eſt à Solone:

Haud eſt finis opum fixus mortalibus ullus.

Alioqui hi qui ſapiunt,naturæ modum habent præſcriptum, adéſtque finis aliquis uſus,ueluti ſtimulo & interſtitio circũſcriptus. Iam uerò eſt & illud auaritiæ proprium,quòd hæc cupiditas ipſa ſibi repugnat ne ſatietur, quum reliquæ magis ad id adiuuent. Itaque nemo probus ab obſoniis abſtinet ob
C idipſum quòd ſit auidus obſoniorũ,nec à uino quòd uini ſit appetens, quẽ-admodum iſti à pecuniis abſtinent ob pecuniæ cupiditatem. Et ſanè nónne morbus inſaniæ ſimilis ac miſerandus uideatur,ſiquis ob id non utatur ueſte, quòd algeat: neque pane, quòd eſuriat: neque diuitiis, quòd diuitiarum ſit auidus?Sed iiſdem in malis ſunt, in quibus Thraſonides ille: Nam intra me eſt,licet hoc mihi,& uolo,ſed non facio:quemadmodum ſolent hi qui inſaniſſimè amant.Sed poſteaquam omnia concluſero,obſignaueróque,aut uſurariis ac negociatoribus denumerato, tum alia coaceruo uenórque, urgeo famulos, agricolas, debitores. Deum immortalem, num quem hominem
D uel miſerrimum uidiſti amantem infelicius? Sophocles interrogatus, poſſetne congredi cum muliere: Bona uerba, inquit, ô homo: nam liber iam ſum factus, & ab inclementibus iſtis ac furioſis dominis aufugi ſenectutis beneficio. Elegans enim eſt, ut cum uoluptatibus ſimul deſinant & cupiditates: quas neque uir poteſt effugere, quemadmodum dixit Alcæus, neque mulier. Atque id non accidit in cupiditate diuitiarum, ſed magis tanquam acerba grauíſque domina cogit quidem ut pares, cæterùm uetat ne fruaris. Et cupiditatem quidem acuit,uoluptatem autem ſubducit. Stratonicus igitur Rhodienſium luxuriem taxauit, quum diceret eos ædificare tanquam
E immortales, obſonare tanquam breui tempore uicturos. At auari parant quidem opes tãquam ſplendidi,utuntur autem ut ſordidi, & labores tolerãt quum careant uoluptatibus. Itaque quum Demades adeſſet aliquando Phocioni prandenti, uiderétque menſam illi parcam ac frugalem eſſe: Demiror te Phocion,inquit,qui rempublicam adminiſtres, quum poſſis ad iſtum ptandere modum. Nam ipſe uentri gerebat magiſtratus, adeò ut quum exiſtimaret Athenas minus eſſe quàm ut ſuo luxui ſuppeditare poſſent, è Macedonia quoque commeatum pararet. Vnde & Antipater hunc iam ſenem conſpicatus, dicebat, uelut è ſacro peracto, nihil eſſe reliquum

prater linguam & uentrem. Te uerò quis nó admiretur infeliciſſime, ſi quú F
poſſis iſtum ad modum uiuere, uitam adeò ſordidá, adeò ab homine alienâ,
nemini quicquá impertiens, tam incomis in amicos, tam non munificus er-
ga rempub. tamé affligeris, uigilas, operaris, captas hæreditates, ſubmittis te,
quum tantum habeas ocii uiaticum, nempe ſordidam parſimoniam? Narrát
Byzantium quendam, quum mœchum in deformi uxore deprehendiſſet, di-
xiſſe: O miſer, quid opus eſt Sapragoræ dote? Agè tu quidem ſceleſte miſces
ac ſubtaxas reges, quòd opes ſibi comparent, regúmque præfectos, tum hos
qui dominari in repub. primáſque tenere uolũt: at his quidem neceſſitas eſt,
dum ob ambitionem, faſtum, & inanem gloriam, exhibent conuiuia, largiũ- G
tur, ſatellitium alunt, munera mittunt, álunt exercitus, dum qui ſingulari cer
tamine congrediuntur, redimunt: tu uerò tantum negocii ſuſtines pertur-
Coelbes uitá uiuere. bans ac diſtorquens teipſum, quum cochleæ uitam uiuas, ob animi ſordes ac
parſimoniá: omnia moleſta perfers, nullum inde fructum capiens: haud ſecus
atq; balneatoris aſinus, qui quum ligna ſarmentaq; deportet, ſemper tamé fu
mo ac fauillis eſt oppletus, nec unquam particeps ſit neque balnei, neq; te-
poris, neque munditiei. Atque hæc dixerim aduerſus aſininam iſtam, ac for-
micarum uitę ſimillimam diuitiarum cupiditatem. Eſt autem & aliud auari-
Auaritia fe- 4 *rina.* tiæ genus ferinũ, nempe eius quæ calumniatur, quæ captat hæreditates, quæ H
circumuenit, quę pluribus negociis inuoluit ſeſe, quę curis diſcrneiat, nume-
rátque quot adhuc ex amicis ſint ſuperſtites: atque hæc omnia quum faciat,
nulla tamen ex parte fruitur quæſitis. Itaque quemadmodum uiperas, can-
tharides, ac phalangia magis deteſtamur atque odimus quàm ipſos urſos ac
leones, propterea quòd interficiant ac perimant homines, nullum uſum ca-
pientes ex his quos occiderint: ita magis conuenit infenſos eſſe his qui per
ſordes ac parſimoniam mali ſunt, quàm his qui per luxum. nam aliis eripiũr,
quibus ipſi uti neq; poſſunt, neque ſolent. Vnde fit ut illi quidem quum abũ
dant, & quod ſatis ſit habent, inducias agant abſtineantq; à bello, quẽadmo- I
dum reſpondit Demoſthenes his qui credebant Demadem deſiiſſe malum
eſſe: Iam enim, inquit, ſaturum uidetis, ueluti leones. At his qui uerſantur in
publicis officiis, idq; ad nullam rem nec iucundam, nec utilem, nullę prorſus
inducię neque feriæ ſunt cumulandi diuitias, propterea quòd ſemper inanes
ſint, ſempérque egeãt omnibus. Ac iſti ſanè, dixerit quiſpiam, liberis & hæ-
redibus ſeruant ac recondunt opes, quibus dum uiuunt, nihil impertiunt: ue-
rùm perinde accidit ut in muribus qui in metallis aureis ueſcuntur arenulis,
nec licet per eos auro potiri, niſi mortui ſectione aperiantur. Porrò filiis at-
que hæredibus qua de cauſa cupiunt multam pecuniam & amplas relinque- K
re facultates? Nimirum ut hi quoque ſeruent aliis filiis, non aliter quàm fa-
ciunt canales fictiles, quæ nihil ipſæ in ſe recipiunt humoris, ſed omnes
alia in alia transfundunt aquam, donec aliunde quiſpiam uel calumnia-
tor uel tyrannus extiterit, qui cuſtodem illum intercidat, eóque commi-
nuto, aliò diuitias auertat ac deriuet: aut donec, quemadmodum dicunt,
aliquis qui ſit totius generis ſceleratiſſimus, omnia bona ſolus deuoret.
Non enim ſeruorum tantùm liberi naſcũtur laſciui, iuxta Euripidis ſenten-
tiam, uerumetiam ſordidorũ, quemadmodum Diogenes facetè taxauit hoc

hominum

A hominum genus, quum diceret præstare arietem esse uiri Megarensis,quàm filium.siquidem quum erudire uidentur,& instituere,perdunt ac deprauãt, inferentes in animos eorum pecuniæ studium,ac parsimoniam,ueluti munitum quempiam locum in hæredibus ædificantes,in quo tutò seruetur hæreditas.Nam hæc sunt quæ monent ac docent: Lucrator, ac parcito, tantiq; te ipsum esse putato,quantum habueris. Atqui istud non est instituere,sed contrahere sarcirequę marsupium,quò capere seruarèque possit quod fuerit immissum.Quãquam marsupium tum deniq; redditur sordidum,ac malè olẽs, posteaquam immissum fuerit argentum.At auarorum liberi priusquam acci- *Auarorum dogma.*

B piant diuitias,implentur amore diuitiarum ab ipsis pareutibus: quibus illi sanè dignam pro institutione mercedem rependunt,dum eos non ob id amãt quòd multum ab illis sint accepturi,sed oderunt quòd nondum accipiãt.Etenim quum ab illis didicerint uihil admirari præter diuitias, nec aliò uitæ rationes referre,nisi ut quamplurima possideant,non sinunt eos uiuere,putátq; tantum sibi adimere tempus,quãtum illis adiecerit. Quas ob res uiuis adhuc parentibus clanculum utcunq; surripiunt ac suffurantur uoluptatem, fruuntur,& tanquam de alieno impertiunt amicis, & * si quid audierint, insumũt in animi libidinem: uerùm ubi defunctis parentibus claues acceperint ac si- * ὅ, τι ἂν ἀκούσῃ τι μαι-

C gilla,tum protinus alia uitæ species,uultus grauis & austerus,atque inaffabilis, non exercetur lusus colophon, non sphæra,non tracheliſmus, non academia,non lycæum,sed seruorum examinatio,syngrapharum inspectio,cum diſpensatoribus ac debitoribus disceptatio,tum occupatio ac solicitudo quæ prandio priuet,quæq; noctu secum in balneum agat.Cæterùm exercitamenta in quibus fuerat institutus, & aqua Dirces negliguntur. Quòd si quis illi dixerit, Nõ audis philosophum?quî possum? iuquit:non est mihi ocium patre mortuo. O te miserum, quid tibi reliquit pater conferendum cum eo quod abstulit?nempe libertatem,& ocium: quanquam non tam ille abstulit, *θάνατ. fortè, λαιθαδέ-νια.*

D quàm ipsa rerum opulentia,quæ tibi circunfusa,tuiq; uictrix,inflammat te,ut apud Hesiodum uxor,absque titione,crudeliq; tradit senectuti,tãquam præproperas rugas & canos inducens animo,uidelicet curas è studio diteſcẽdi, eq; negociis nascẽtes,per quæ marcescit alacritas,splendor & humanitas.Sed dicet aliquis,At non uides quosdam splendidè pecuniis utentes? Sed tu (sic enim respondebimus) nou audis Aristotelem dicentem, alios quidem uti, alios uerò abuti,perinde quasi neutrum ad rem pertineat?Verùm illos, quod est diuitiarum proprium,nec oruat,nec iuuat, hos uero lædit etiam,ac dehonestat.Agè sanè consideremus in primis quisnã sit usus iste,cuius gratia ma-

E gnifacimus diuitias:num est earum rerum quas requirit natura?At in his nihilo plus habent locupletes,quàm hi qui fortuna sunt mediocri. Verùm opulentia res est profectò leuis,nec admodum suspicienda, quemadmodum dictum est à Theophrasto,si Callias Atheniẽsium locupletissimus, & Ismenias Thebanorum locupletissimus,iisdem usi sunt quibus Socrates & Epaminondas.Nam sicut Agathon tibias è cõuiuio relegauit ad mulieres,satis esse iudicans confabulationem eorũ qui aderant:ita stragulas purpureas, mẽsas precioſas,cunctaq; superuacanea submouerit,qui uideat diuites iisdẽ rebus uteutes,quibus & pauperes.Nou Protinus areuti temonem imponito fumo,

Intereáque labor mulûmque boúmque ualentum, F
ſed aurificum,tornatorum,uuguentariorum,coquorum, ſi rerum inuſitatarum luxus per temperantiam probè eiiciatur. Quòd ſi ea quæ natura requirit,etiam diuitum ſunt communia,diuitiæ uerò ſeſe iactãt de ſuperfluis, Scopámque Theſſalum laudaueris,qui rogatus cur domi tantum haberet rerum ſuperuacanearum & inuſitatarum:Immô his,inquit,ſuperuacaneis felices ſumus,ac beati,nou illis neceſſariis:uide ne pompam magis, ac ſolennes ludos laudare uidearis,quàm uitam. Patrium Bacchanalium feſtum olim populariter atque hilariter agebatur. pompa erat, amphora uini clematíſque, deinde
Bacchanaliũ pompa. hircum trahebat quiſpiam,hunc alius ſequebatur nucum cophinum geſtans, G
poſtremo loco phallus erat. At iſta nunc deſpiciuntur,obſcurantúrque,nimirum dum obiter circunferuntur aurea uaſa, magnificæ ueſtes, dum aguntur currus ac perſouæ.ita quæ erant neceſſaria atq; utilia in diuitiis,ea ſunt obruta ſuperfluis & raris. Verùm pleriſq; noſtrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiam,uel potius ob ruſticitatem,quum Neſtoris domum uideret inſtructam menſis,ueſtibus ſtragulis,uino ſuaui,nõ admiratus eſt eum rebus neceſſariis & utilibus abundantem:cæterùm apud Menelaum conſpicatus ebur,aurum,& electrum,obſtupuit,dixítque:

Talis adeſt aula hæc,qualis Iouis altitonantis. H
Plurima dictu mira,ſtupor me habet aſpicientem.

Porrô Socrates aut Diogenes dixiſſet,Quàm multa hic miſera,inuſitata,ſtulta! riſus me capit aſpicientem. Quid ais uir muliere deterior?quum debueris ſubmouere purpuram ac cultum,ut illa deſineret deliciarum rerúmque peregrinarum amore laborare, tu contrà exornas ædes perinde quaſi theatrum aut ſcenam ingredientibus? Huiuſmodi felicitatem adferunt diuitiæ, quæ ſit ſpectatorum ac teſtiũ,aut certè nulla. At temperatũ eſſe, philoſophũ eſſe, de diis ſcire quæ ſcitu ſunt neceſſaria,id ſemper idẽ eſt,etiamſi uniuerſi neſciant mortales:ſed proprium iubar magnámque lucem habet in animo, & gaudiũ I
domeſticum parit,ipſo ſuo ipſius fruente bono,ſiue uideat aliquis,ſiue lateat omnes & deos & homines. Huiuſmodi quidem res eſt uirtus, ueritas diſciplinarum Geometriæ & Aſtrologiæ. An cõuenit huic phaleras iſtas diuitiarum,monilia,puellariáque conferre oſtentacula? Si nemo uideat nec aſpiciat, uerè cæcæ ſunt, & orbæ luce ſuut diuitiæ. Siquidem dives quum ſolus cœnat cum uxore ſeu familiaribus, non faceſſit negocium menſis conuiualibus,neque poculis aureis, ſed utitur quibuſlibet,ac plebeis:adeſt uxor nullo auro,nulla purpura inſignis,ſed ſimplici cultu. Verùm ubi iam cœua,hoc eſt pompa & ſpectaculum adornatur,fabuláque diuitiarum inducitur,tum è na- K
E poëta quopiam. uibus effert lebetéſque tripodéſque,ordine diſponuntur lucernæ,contrahuntur calices,mutant pocillatores,reueſtiunt omnia,omuia mouent,aurum,argentum gemmis additum,palàm ſe diuites eſſe cõfitentes:cæterùm abeſt alacritas,abeſt temperantia,etiam ſi ſolus cœuet.

PLV-

grauiores sint animi morbi, quàm corporis,

Marcho Tullio Cicerone interprete.

HOMERVS quidem ubi mortalium animantium genera con templatus esset, horumq; uitæ rationem & statum inter se contulisset, in hanc uocem erupit, omniũ quæ in terris & spirarent, & serperent, nihil esse calamitosius homine: principatum haud sanè felicem homini tribuens, ut in malorum expensione primas teneat, atq; B excellat. At nos hominem tanquam iam uincentem calamitate, iamq; animãtium omnium pronunciatum miserrimum, ipsum cum seipso conferimus, ut propriis malis secum ipse certet, eum in corpus atque animum partientes. Quod quidẽ negocii nequaquam fuerit inutile, sed uehementer ad rem pertinens, nimirum ut intelligamus, utrum per animum, an per nosipsos miserius uiuamus. Nam morbus quidem natura corpori innascitur, uitium uerò & malitia primũ actus est ab animo proficiscens, deinde morbus eiusdem. Quanquam non paulo æquiore animo ferendum erat, si uel id quod peius est, esset medicabile, uel leuius esset quod est immedicabile. Proinde quum C uulpes Aesopica de uariegata maculis pelle cũ pardali certaret (nam hæc corpus summa cute florulentũ, uariisq; picturatũ notis ostentabat: illi contrà flauor quidã erat squalidus, minimeq; iucundus aspectu) Atqui, inquit, si me introspexeris iudex, uidebis me pardali magis uersicolorẽ. significans morum dexteritatem ad complures usus respondere. Dicamus igitur ipsi nobis: Cõplures quidẽ, ô homo, morbos ac mala corpus tuũ & gignit ac prodit ex sese, & foris incidentes accipit: uerùm si teipsum intus aperueris, uarium quoddam, ac multis refertũ malis penum reperies, ac mundum quendam miseriarũ reconditum, quemadmodũ inquit Democritus, non quidẽ foris incidẽtium, D sed ipso in solo, ipsaq; in terra suos habentiũ fontes, unde scaturiant. Hos elicit malitia, copiosum ac largum fluxum præbens affectibus. Quòd si corporis morbi, pulsibus arteriarũ, aut coloris rubore deprehenduntur, hosq; feruor aut facilis lassitudo solet arguere, contrà animi mala plerosq; ita fallunt, ut non habeantur pro malis, nimirũ ob idipsum periculosiora sunt, quòd sui sensum adimũt ægrotãti. Siquidẽ corporis morbos ratio sana percipit, at animi morbos ipsa simul ægrotans nõ potest de suis iudicare malis quibus laborat, propterea quòd ægrotet ea pars, cuius erat iudicare. Proinde inter primos ac maximos animi morbos ponẽda est dementia, per quam fit, ut plerisq; im- *Demẽtia præcipuus animi morbus.* E medicabilis ac domestica sit, & cõuiuat & cõmoriatur malitia. Etenim sanitatis initium est, si qui laborat, sentiat sibi opus esse remedio. Rursum qui nõ uidet quibus eget, propterea quòd non credat sese ægrotũ, etiamsi præstò sit qui medeatur, tamẽ recusat, nec admittit curationẽ. Nam inter corporũ morbos pernicioſiores sunt hi, qui sui sensu uacant, quod genus sunt lethargus, capitis dolor, morbus comitialis, febres, atq; hæ potissimùm febres, quę uitiosum humorẽ uehementer exacerbant, ac sensum uelut in organo perturbantes, mouent chordas non mouendas mentiũ. Quapropter medici concedũt quidem ut ægrotet homo, at ita, si qui ægrotet, nõ ignoret se malè habere: id

Iliad. 5.

quod in omnibus animi morbis ſolet uſu uenire. Neq; enim qui deſipiũt, neq; F
qui ſunt temulenti, neq; qui faciunt iniuriã, ſibi uidentur peccare: uerumetiã
ſunt qui tum officioſe ſe facere putãt. Febrim enim nemo uocat ſanitatẽ, neq;
tabem quiſquam appellat bonã habitudinem, neq; podagram pedum uelocitatem, neq; pallorẽ nominat ruborẽ: at iracundiæ multi fortitudinis nomen
imponunt, amorẽ amicitiæ nomine palliãt, inuidiã æmulationis, timiditatem
diligentiæ, qua res in tuto collocentur. Hinc fit, ut illi quidẽ medicos accerſant, quippe qui intelligant quid morbus poſtulet: è diuerſo hi fugitent philoſophos, ueriti ne non aſſequantur eas res in quibus delinquunt. Atque his
quidẽ rationibus adducti, dicimus ophthalmiam, id eſt oculorũ morbum, eſſe G
leuiorẽ inſania, podagrã phreneſi, propterea quòd ille morbũ intelligens, uociferans accerſit medicũ, cui quũ adeſt, faciem inungendam, capitiſq; nenam
ſecandam præbet. Porrò Agauẽ inſanientẽ audis ob morbũ etiam ſibi chariſ-
E poëta quo- ſima non agnouiſſe. Adducimus domũ è monte pampinum recèns deciſam,
piam. felicem captum. Nam qui corporis morbo tenetur, is protinus in lectulũ ſeſe
coniicit, atq; interim dum curatur, quietẽ agit. Quòd ſi paululũ exerat ſeſe,
commoueatq; corpus exagitante æſtu, aſſidentiũ aliquis blandè dicens, Mane
miſer quietus in ſtratis tuis, cohibet hominẽ atq; compeſcit. Cõtrà qui animi
morbis laborãt, tum maximè ſunt in negocio, minimeq; quieſcunt. Nam ut H
agas aliquid, ab animi impetu proficiſcitur: at impetus uehementia à morbo
naſcitur. Itaque non ſinit animũ eſſe quietum, adeò ut quũ maximè opus eſt
homini tolerantia, ſilentio atque ſeceſſu, tum maximè pertrahant illum ſub
dium, aperiantq; iræ contentiones, amores, dolores, cogantq; multa tum facere nefaria, tum loqui nequaquã accõmoda tempori. Itaq; quẽadmodũ periculoſior eſt tempeſtas quæ uetat in portũ appellere, q̃ ea quę cohibet à nauigando: itidẽ quæ in animo accidũt tempeſtates, grauiores erunt, quæ non ſinunt hominẽ contrahi, neq; rationẽ perturbatã conſiſtere, ſed nullo gubernatore, nullis fulturis in perturbatione atque errore, pernicioſo curſu procul I
auecta, præceps in metuendũ aliquod incidit naufragiũ, ſuamq; ipſius uitã illiſa cõminuit. Proinde his quoq; de cauſis grauius eſt animo quàm corpore
ægrotare, propterea quòd hi tantùm patiantur, illi non ſolùm patiantur, uerumetiã faciãt malè. Denique quorſum attinet de morbis multa uerba facere? ipſum tempus nos admonet. Videtis ingentẽ hanc multitudinẽ, & confuſaneã, omniq; ex hominũ genere permixtã turbam hic circum tribunal ac forum congregatã? Non in hoc conuenerunt iſti, uti diis patriis rem diuinã faciant, non ut cõmunia inter ſe ſacra peragãt, non uti Aſcræo Ioui Lydorum
fructuum primitias ferant, non Baccho furioſum thyrſum, ſacris noctibus & K
communibus epulis Orgia celebrãtes: quin magis ceu morborum ui, uicibus annuis recrudeſcente, huc ad lites & condicta certamina ueniunt ſuas facultates collaturi. Porrò cauſarũ multitudo, negociorumq; ueluti collectæ pituitæ, in unum incidit forum, inflammatq; & conſtipat illud perdentibus ac pereuntibus. Quæ febres iſta faciunt? qui epialí? quæ inſiſtentiæ, aut incidentiæ? aut quæ caloris intemperãtia? quę humoris exundantia? Si litem unãquãque uelut hominẽ perconteris unde nata ſit, unde uenerit: hanc ira præfracta peperit, illam inſana contentio, aliam iniqua cupiditas. FINIS.

GVLIEL-

GVLIELMI BVDAEI PARISIENSIS, REGII SECRETARIJ, IN LIBROS PLUTARCHI DE FORTUNA ROMANORUM & ALEXANDRI MAGNI, PRÆFATIO, AD CLARISSIMUM ERUDITISSIMÚMQUE VIRUM PETRUM COTHARDUM, PRIMUM PARLAMENTI PRÆSIDEM.

QVVM in animo mihi esset, Petre Cotharde, aliquod tibi documentum ingenioli nostri dare, quumq; toto, ut dicitur, pectore cogitarem, cuius tandem generis id tibi gratissimum foret, inter euoluenda Plutarchi Chæronensis scripta, incidi in libros ipsius duos, quos de fortuna Romanorum & Alexandri Magni composuit. In his quum animaduertissem eum fortunam ac uirtutem ueluti in certamen committere, inter se contendentes utrius earum priores partes in tantis amplificandis imperijs fuerint, in mentem mihi uenit, si hoc opusculum latinum feciſſem, id nimirum appositissimè me tibi dicaturum. Siquidem non facilè dici potest, uirtus an fortuna, utra maior in te fuerit. Nam si mihi per pudorẽ liceat (immò uerò si per te, cui omniũ minimè assentationẽ placere intellexi) merita tua percensere, nullus, sat scio, erit, ab liuore modò liber, quin tecũ etiã fortunã malignè egisse putet, si tamen præclarius cũ ullo agere potuit. Sed rursus eadẽ mihi uidetur æquissima in te fuisse, ut cui cõtigerit principẽ augustissimi ordinis esse, ex quo ueluti uno suggestu tot tantaq; animi ornamẽta satis eluceſcere poterant, illudq; amœnissimũ, quod habere te dicunt in numerato ingeniũ, exaudibilissime sese ac testatissime promere: quanquã in nonnullos alios nostri quoq; ordinis, illos etiamnũ ad unguẽ factos homines, haud iniquior hæc ipsa fortuna fuerit, quibus quum ipsis tibiq; fortè, ut fit, obuiã in publico factus sum, aues mihi albas uidere, ut dicitur, uideor, ita mihi in diẽ illũ totũ bene augurari soleo. Quippe in hac temporũ iniquitate, quũ integri homines & priscæ dignationis uiri in publicum prodeant, haud dubiè maiore admiratione ab omnibus suspiciuntur: siquidẽ quo rarior uirtus, eo plausibilior. Hanc igitur nostri ingenioli fœturã, tumultuario sanè incubatu excusam, ut tibi iandudũ debitam, nũcupamus. Verumenimuero antequã hoc spectaculũ committimus, duo mihi præfanda sunt. Prius te monendum habeo, ne tantam tibi expectationẽ huius spectaculi facias, quasi in scena Roscius, ut aiunt, futurus sit. Vide, obsecro te, ne si actor inscitè quid enunciauerit, continuò moroſe fabulam ipsam exigas. Putato te authorem ipsum, id est Plutarchum, audire, erratum suppliciter deprecãtẽ, si quid insulse elocutus sub alieno cœlo fuerit. Tametsi apud te meo etiam iure ueniam petere possum, qui quum me scires non exotica eruditione, non Transalpina imbutum, sed hac modò Cisalpina, & propè dixerim adulterina leuiter illitum (Cisalpinam dico, immò uerò Cispontanam) non indignum tamen censueris, qui inter hoc scriptorum uulgus nomen darem. Fidem enim mihi interdum feciſti, haud inuita me prorsus Minerua genus hoc scribendi capeſsisse. Alterum enim nunc eruditiũculæ nostræ specimen edimus. Illud alterum à te impetrandum nobis est, ne priusquam totum opus perlegeris, aliquid de eo statuas. Hoc ideo autẽ dico: quidã istius ordinis uir in primis doctus ac perpolitus, sed censorij supercilij, cui libellum hunc nostrum percenſendum miseram, ut eo familiarissimè utor, quum ad eum postridie ueniſsem, Vereor, inquit, ô noster, ne tuum opusculum lectorem malè lecturientem inueniat. Cur? inquam. Quia quum uendibiliora, inquit, sua scripta reliqui plerunque facere soliti sint blandis lenocinioſisq; principijs, tu cõtrà subobscuro tetroq; principio lectorẽ de industria, propè dixerim, deterres: nisi fortasse, inquit, sepiam imitatus es: illa enim in liquida aqua deprehẽsa, ut piscatorem effugiat, atramentum effundere sibi solet, quò magis intra turbidam atramq; undam fal-

lat. Ita tu uide, inquit, ne quod non satis intellexeris, uerborũ sententiarumq; ambage inuolueris, ut lectori iudicium eripias. Quid, malùm, inquam, facerem? interpretem me meministin' esse, non enarratorem? Sed uereor, ait, ne ut semel de principio sibi lectores persuaserint, de toto perinde opere statuant. Quasi uerò, inquam, horum iudicium flocci faciam, qui à prima charta oscitabundi ad extremam transultare solent, sicq; de unoquoq; scribente iudicare. Tibi enim illisq; paucis scribimus, pulsu dignoscere cautis quid solidum crepet, quorũ prorsus à uulgo abhorret iudiciũ. Cæteris dissliceã licet, dum ijs perpaucis approbantibus ratio mihi iudicij mei constet, in quos literarũ spes ueluti inclinata recumbit. Te igitur Petre cãdidissime, immò uerò lectores omneis rogo, ut si in libelli nostri fronte tanquã in luto hæserint, ut certè ipsi hæsitauimus, fortasse exemplaris uitio, quod uix unum nacti sumus, ne ideo minus alacriter ad penetralia pergant: his etenim Plutarchus non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem cogitat, ut speciosa debinc miracula promat. Vale felicissime. Parisiis, XV. Calend. Septemb. M. D. III.

Gulielmi Budæi ad lectorem tetrastichon.

Fortunæ elogium blandus mihi perlege lector,
Pollice sic presso fauerit ipsa tibi.
Mox quoq; propensus uirtutem audire memento,
Sic tibi uirtutis detur amore capi.

PLVTARCHI CHAERONEI PHILOSOPHI CLARISSIMI, DE FORTVNA ROMANORVM LIB.

Gulielmo Budæo Parisiensi, Regio Secretario, interprete.

VM multa sæpe ingentiaq; certamina uirtus & fortuna inter se decertauerũt, tũ uerò hoc in præsentia decreturæ sunt, de Romanorum utique imperio ueluti iudicio contẽdentes, utrius tandem hoc facinus, utra hanc genuit tantam potentiam. haud immeritò. Locuples enim hoc erit ei testimoniũ secundum quam iudicatum fuerit, uel non leue potius erit aduersus crimina refutamentum. Etenim malè audit uirtus, ut bonum, sed dispendiosum: fortuna uerò ut instabile quid, tametsi bonum: illam nullo se operæprecio affligere, hanc nullo trabali, ut dicitur, clauo beneficia sua figere. Proinde quis neget utri earum addicta Roma fuerit, aut commodissimam uirtutẽ, quæ bona in bonos tanta contulit, aut fidelissimam felicitatẽ, tanto iam tempore dona sua incolumia asseruantem? Ion igitur poẽta in iis quæ prosa oratione scripsit, fortunam inquit & sapiẽtiam, res diuersissimas, simillimarum rerum effectrices esse, utranque enim uiros augere, ornare, in gloriam euehere, in opes, in imperia. Quid uerbis opus percensendis omnibus? Ipsam omnia nobis edentem conferentemq; naturam, quidam fortunam esse autumant, quidam uerò sapiẽtiam. Itaque speciosam huiusmodi disceptatio, mitificamq; dignationem urbi Romæ comparabit, ut cuius gratia in quæstionem ueniat, terra, mare, cœlum, astra, utrum à fortuna sint, an potius à prouidentia condita.

Equidem

A Equidem(quanquam ferè uirtus & fortuna inter se pugnare dissideréque so
lent)de tanti nimirum imperii potentiæq; coagmento, fœdere eas icto con-
spiraſſe,ex compoſitóque coëunteis,humanarum rerum pulcherrimam con-
ſummaſſe,ſartámque adeò & tectam reddidiſſe,nõ ab re mihi perſuaſiſſe ui-
deor. Et quemadmodum Plato ex igne inquit & terra,ut neceſſariis & pri-
mis,uniuerſum procreatum mundum,ut uiſibilis tractabilisq; eſſet, hac uti-
que libramentum firmamentúmque conferente,illo coloré,formam,& mo-
tum,at medias naturas aquam & aërem,extremorum diſſimilitudinem miti-
gantes,accommodantéſque coagmentaſſe per ſeipſas, commiſcuiſſeq; mate-
B riam:hunc in modum exiſtimo tempus quod Romanum nactum eſt oriens
imperium,benignitate deûm fortunam uirtutemq; commiſcuiſſe, & coniu-
gaſſe,ut ſumpta accommodata utriuſque ui,auguſtum prorſus beneficúmque
ſacellum humano generi abſolueret,firmamentúmque adeò ſtabile,& ſempi
ternum elementum,quod aberrantibus fluctuabundisq; humanis rebus an-
coræ inſtar eſſet,ut inquit Democritus. Rurſus,quemadmodum Phyſici di-
cunt mundum non fuiſſe mundum, nec potuiſſe corpora in unum coëuntia
communem ex omnibus ſpeciem edidiſſe, ſed eorum partim minutis huc te-
merè & illuc iactatis & dilapſantibus,& complexus fugiẽtibus, partim craſ-
C ſioribus compactioribúſque acria inter ſe certamina,turbidóſque motus con
cientibus,iactationem magnopere,& ueluti æſtum extitiſſe,corruptionibúſ-
que,& erroribus,& tanquam naufragiis permixta omnia fuiſſe antequã ter-
ra ex concretis inter ſe corporibus iuſtam magnitudiné indepta, ſuopte ipſa
libramento fixa, cæteris quoq; naturis fixam ſedem præbuit: ad hunc propè
modum maximis inter homines potentatibus & imperiis, prout fortuna tu-
liſſet,agitatis,interq; ſe offenſantibus,quòd uidelicet nulli prequalerẽt,omnes
autem adniterentur,incredibilis internicio,errórque,& omnium immutatio
fuit,quoad inualeſcente augeſcentéque urbe Roma,partímque ſui ſibi cœli
D gentes populóſque,partim genere abhorrenteis, tranſmarinóſque regũ prin
cipatus accommodante,ſedem tandem eam maxima quæq; habuerũt præſi-
diúmque,& tanquã pacis mũdum,imperiiq; orbem nullo errore uerſatilem,
omnimoda quidem iis uirtute ingenita, qui huiuſmodi rerum competẽtiam
præmoliti ſunt, multa uerò fortuna conſpirante, ut hinc iam licebit proce-
dente oratione demonſtrare. Enimuero nũc mihi uideor uelut ab edita ſpe-
cula fortunã uirtutémque deſpicere,ad huius commiſſum certaminis ingre-
diẽteis:ſed uirtutis quidé mitis inceſſus,& aſpectus æquabilis,adhibétque ad
contentionẽ uerecundã quandã ambitionẽ in uultu eminenté,ſed longè re-
E linquitur præproperante fortuna. Deducunt autem eam & cateruatim ſtipãt
Arma cruenta uiri geſtantes marte perempti,aduerſis iidem uulneribus ob-
ſiti,ſanguine ſtillantes ſudore mixto,ſemifractis innitentes ſpoliis. Agedum
percontemur,ſi placet,qui tandé hi ſint. Fabricios eſſe aiunt, & Camillos,&
Lucios,& Cincinnatos,& Fabios Maximos,Claudios Marcellos,& Scipio-
nes. Video & C. Marium fortunæ infenſum. Mutius etiamnũ Scæuola uſtu-
latam manum oſtentat uociferans: Num hanc quoq; fortunæ dabis? Marcus
quoq; Horatius,uir ille ſtrenuus,propter ripã Tyberis Tyrrhenis telis obru-
tus,claudicante crure exultans,uelut ex imo uortice ſucclamat:An ego for-

*Vt in carmi-
nibus Sibylli-
nis: Ἴσα κόσμος
ἔσται,id eſt
erit mundus
immũdus,hoc
eſt incõditus.*

tuitu etiam mutilatus ſum? Huiuſcemodi habitu comitatus uirtutis ad cõmit- F
tendum certamen incedit. At uerò fortunæ pernix quidẽ motus, & confiden
tiores ſpiritus, ſpeſq; ferociens. Relicta autẽ uirtute longè anteuertẽs præſtò
eſt, nec ſolitis tamen ipſa pennis ſublimis, aut ſummos in ungues arrecta uo-
lubili pilæ inſiſtens, lubrica ancepsq; accedit, ſubindéque acerba diſcedit: ſed
ut Spartiatæ Veneré aiunt Eurotam traiicientẽ, ſpeculo, mundo, ceſtoq; po-
ſitis, haſtam ſcutúmque ſumere Lycurgo ſeſe comentem, ſic fortuna deſtitu-
tis Perſis & Aſſyriis Macedoniam celeris peruolitauit: excollatoq; protinus
Alexandro, Aegyptũ & Syriã regna circunferens peragrauit, identidémque
conuerſa Carthaginenſes ſuccollauit. Poſtremò in palatium ſe conferẽs, tra- G
iecto Tyberi, poſitis (ut credere par eſt) alis, exutis talaribus, abiecta inſtabili
ueſtigiáque fallente pila, ita Romam ingreſſa eſt, ut conſtanter permanſura:
taliſq; nunc ſeſe ad iudicium ſiſtit, non incomperta, ut inquit Pindarus, nec
geminum temonem uerſans, ſed Iuſtitiæ Suadæq; ſorór, Prouidentiæq; filia,
quo modo generis eius ductum explicuit Alcman, inter manus geſtans de-
cantatiſſimum illud Copiæ cornu, non pomorum exuberantium aſſiduè ple-
num, uerùm quæ fert cũque omnis terra, omnéque mare, ad hæc quæ amnes,
portus, metallorúmque uenæ, largiter copioſeq; fundens. Clari egregiiq; ui-
ri non pauci cum illa uiſuntur, Numa Pompilius ex Sabinis, & Priſcus ex H
Tarquiniis, quos aduenas peregrinosq; reges in Romuli ſolio cõſtituit. Pau-
lus Aemylius à Perſe & Macedonibus illibatum & integrum exercitum re-
portans, incruenta uictoria triumphans, fortunam in cœlum laudibus effert.
Effertq; & Cæcilius Metellus Macedonicus ſenex, ſuccollantibus elatus qua-
tuor filiis conſularibus, duobúſque item conſularibus generis, nepotibúſque
ornatiſſimis uiris, clariſſimis rebus domi militiæq; geſtis. Aemylius Scaurus
ex obſcura uita, obſcuriore genere ortus, nouus homo, &, ut dicitur, terræ fi-
lius, ab ipſa ſublatus magni princeps conſeſſus eligitur. At uerò Cornelium
Syllam ex Nicopolis meretriculæ ſinu aſſumptum, ſuſtollẽs ipſa ſuper Cim- I
bricos etiam Marii triumphos, ſeptemq; conſulatus, imperiis dictaturisq; af-
fecit. Is ſe ſuáſque res geſtas omneis fortunæ uendicans, cum Sophoclis Oe-
dipo uociferat: Fortuna ego me parente prognatum fero. Et Romana qui-
dem lingua felix uocitabatur, Græcis uerò hunc in modum ſcripſit: Lucius
Cornelius Sylla uenuſtus. hoc enim modo apud nos Chæroneæ trophæa &
Mithridatica inſcripta ſunt: nec ab re, quippe plurimum ueneris habet non
nox, ut Menander tradidit, ſed fortuna potius. Nónne igitur ſi quis in auſpi-
canda hac concertatione à fortuna ſteterit, poſſit Romanos teſtes ipſos cita-
re ueluti fortunæ plus quàm uirtuti tribuentes? Nempe Virtutis apud eos K
Numantinus Scipio templum ſerò multíſque pòſt annis ſacrauit: poſt quod
Marius Virtutis & Honoris, ab hoc Mentis Aemylius Scaurus, ſub Cimbri-
ci belli tempora natus. Hi quum iam oratorum rhetorúmque argutiæ in ur-
bem irrepſiſſent, huiuſmodi nomina rerum honoribus proſecuti ſunt. Sapien
tiæ uerò ad memoriam noſtram nulladum ædes ſacrata eſt, non magis quàm
prudentiæ, aut magnanimitatis, aut tolerantiæ, aut continentiæ. At fortunæ
delubra eximia, & antiqua, & propè dixerim cum primis urbis fundamentis
coniecta ſunt. Primus fortunæ delubrum Ancus Martius ſubſtruxit, nepos

idem

A idem Romuli,rexq; ab eo quartus.Is fortunã uirili nomine dicauit, propterea fortaſſe quòd in uictoria fortiter obtinenda priores ſunt etiã fortunæ partes.Muliebris fortunæ templum ante Camillum extructum eſt, quum Marcum Coriolanum infeſto Volſcorum exercitu in urbem uadérem muliebres retro blanditiæ in Volſcos auerterunt.Hæ mulieres cum matre uxoreq; eius legatione ſuſcepta,exorauere peruiceréque tãdem ut patriæ parceret, barbarorúmque illinc exercitum abduceret.Quo tempore fortunæ fertur ſimulachrum hanc quum ſacraretur uocem edidiſſe:Sãctè me legibúſque patriis fœminæ conſecratote. Furius porrò Camillus quum Celticum ignem reſtin-
B xit,Romamq; oppenſam auri æquilibrio à libræ lance decuſſit, nec prudentiæ,nec fortitudinis ædem,ſed Aii tantùm Locutii in uia noua extruxit,quo in loco ante bellum Gallicum uocem à Marco Decio auditam noctu illac tranſeunte inquiunt,bellum illud inſtare denunciãtem. Quam uerò ad Tyberim fortem fortunã uocant, quod eſt ualidam,ſtrenuam,& bellacẽ,perinde atq; omnem in ea egregiè uincendi uim ponentes, in hortis extruxerũr à Cæſare populo legatis,utique illum exiſtimantes fortunæ quoque benignitate maximum euaſiſſe, quod ipſe teſtatus eſt. Nã Caium Cæſarẽ dicere uererer in tantum ab ea faſtigium euectum, niſi hoc ipſe profiteretur: qui ubi
C Pompeius à Brunduſio ſoluit,pridie Nonas Ianuarias ſole in bruma exiſtente,mare quidem nullo negocio traiecit,fortuna dubio procul hyemem inhibente. Aſſecutus autem Pompeium copiis ingentibus inſtructũ tum maritimis,tum terreſtribus,in ſtatiuisq; tum agentẽ,ipſe contrà paruis tranſportatis copiis,reliquis quę ſub Antonio Sabinóque erant,ſubſequi cunctantibus, ſuſtinuit,nauiculam clàm ingreſſus,in ſeruiq; habitu compoſitus, ut nauicularium gubernatorémque falleret,ipſe ſeſe fluctibus cõmittere.Porrò quum ad fluminis oſtium gubernatorem obluctantibus undis citatóque æſtu erumpendi ſpem abieciſſe cerneret, tum demum retecto uultu ſeſe prodens, Agẽ
D uir,inquit,generoſe,aude:nihil quicquã timeas:fortunæ tantùm uela uentíſque permitte: denique quũ Cæſarẽ uehas, Cæſaríſque fortunã,aude fidentiſſimè cum eo nauigare,peregrè ire,militare,exercitũ agere. Profectò fortunæ unius fuit tranquillitatem mari,calorem hyemi,ſegnibus pernicitatẽ,ignauis ſtrenuitatẽ imperare,quodq; fide maius eſt,fugã Pompeio, Ptolemæo hoſpitis necẽ,uidelicet fortuna præſtante ur & Pompeius interiret,nec Cæſar ſcelere obſtringeretur. Quid?filius eius qui primus Auguſtus dictus eſt, nónne nepotem in militiã mittens,à diis forritudinẽ quidem Scipionis ut illi darent optauit,Pompeii autem beneuolẽtiam,ſuámque ipſius fortunam?nempe ſibi
E adſcribens ut ingenti operi fortunã artificem, quippe quæ ipſum Ciceroni, Lepido,Panſæ, Hirtio,& Marco Antonio commendans, rebus illorum geſtis,manibus & uictoriis in inſolitam amplitudinem ſuſtollens, hóſque uiciſſim premens,uni ei gradum reliquit ad tantum ſcandenti faſtigium.Illi nanque Cicero res urbicas,Lepidus bellicas adminiſtrabat, Panſa uincebat, Hirtius cadebat,denique Antonius illi à ſenatu boníſq; deſciſcebat. Nam Cleopatram quoque Cæſaris ego fortunæ aſſignauerim,ad quem uelut ſcopulum illiſus ille,& tandem abſorptus eſt,ut unus ſupereſſer Cæſar. Memoriæ proditum eſt,quum mutua conſuetudine familiariſſimè uterentur, ſæpenumero

ſeſe ludo illis oblectantibus aut pilæ,aut teſſerarum,aut altilium etiam certa- F
mine coturnicum,aut gallinaceorum,nunquam non uictum Antonium abi-
re,reprehenſumq; eum ingenuè ſæpe ab uno amicorum,qui uaticinãdi peri-
tia ſeſe apud eum uẽditabat,iiſque ferè uerbis admonitũ: Quid tibi cum hoc
iuuene?faceſſe ab eo primo quoque tempore. Clarior es rerum geſtarũ glo-
ria,ætate ſenior es,pluribus imperas,operã in bellis nauaſti, rei militaris uſu
præſtas:uerùm tuus,inquit,genius geniũ huius ueretur,tuáque fortuna,alio-
qui per ſe ampla,illius fortunæ aſſentatur: quòd niſi longiſſimè hinc abeas,
haud dubiè te deſerto ad eum iamiámque trãſibit. Hos habuit fortuna teſtes,
quos ad hoc iudicium citaret. Veniamus nunc ad ipſarum rerum teſtimonia: G
quæ diſquiſitio nobis à primordiis urbis repetẽda eſt. Iam inde igitur quis ne-
get ad Romuli genituram,ſalutem,educationem,& auctum,præſtantiſſima-
rum quidem ueluti fundamenta uirtutum iacta,uerùm à fortuna ſubſtructa?
Principio enim quod ad genituram partúmque ipſorum urbis conditorum
pertinet,mirificæ cuiuſdam felicitatis fuiſſe uidetur,utpote quorum mater
ex diuino compreſſu peperiſſe dicitur:& ut Herculem genitum longiſſima
nocte inquiunt,die cõtrà quàm per naturam licet inhibito,remoratóque ſo-
le:haud aliter ſub conceptum proſeminationémque Romuli memoriæ pro-
ditum eſt,ſolem deliquium paſſum iuſto eius cum luna coitu,ſimiliter atque H
Mars deus Syluiáque mortalis id horæ coierant. Quod idem quoque ipſi
Romulo contigit quum è uita migrauit. Aiunt enim Nonis eum Capratinis
ſub ſolis deliquium non comparuiſſe, quam diem ad hoc tempus celebrem
ſolennémque habent. Verumenimuero genitos eos tyranno interimere uo-
lente,fortunæ beneficio ſuſcepit non barbarus, non trux facinoris miniſter,
ſed clementia quidam & humanitate præditus, ita ut ne interficeret. Flumi-
nis ripa,quà alluuies expatiari ſolebat,herbido prato ueſtita erat. hãc obum-
brabant arbuſta humilia. ibi ille infantes exponit propter caprificum,quam I
ruminalem uocant. Lupa tum fortè orba,lacte exuberans,diſtentíſque ſupra
modum grauata uberibus, leuari onere cupiens, infantibus amplexabunda
incubans ſugendas papillas præbuit. Auis autem ſacra, quem Picum Mar-
tium nocant,ad eos uentitans, lenitérque eis inſidens,eorum oſcula ungui-
culis diducens,in ea turundam indebat conſueti ſibi cibi. Propterea rumina-
lem caprificum nuncuparunt, priſcis utique Latinis rumam papillam uoci-
tantibus,quam lupa ingeniculãs infantibus ſummiſerat. Ex eo factum,ut lo-
ci illius accolæ diu infantes nullos omnino exponerẽt, ſed omnes quotquot
geniti eſſent tollerent, in Romulíque honorem & imitationem educarent.
Profectò quòd tandiu fefellerunt apud Gabios educati & inſtituti, ut à nul- K
lo non ignoraretur Syluiæ filios Numitoríſque nepotes eſſe, uaframentum
id fortunæ commentúmque uidetur,nimirum id agentis, ne ante edita faci-
nora generis modò inuidia interirent,ſed ut rebus potius egregiis geſtis ho-
minibus innoteſcerent,uirtutíſque exemplis editis documenta ſui prima da-
rent. Hic mihi in mentem uenit dictum quoddam Themiſtoclis, magni pru
dentíſque imperatoris. Quum enim Athenis iuniores quidam eo imperato-
res proſperè rebus geſtis Themiſtocli ſeſe præferendos cenſerent,ita reſpon-
dit Themiſtocles,ut diceret, poſterum olim diem feſto cum die contendiſſe,
obſtrepentem

A obſtrepentem illum ſolicitúmque eſſe dicẽtem, ſe uerò pridie apparata fruẽda per ocium præbere: at illum reſpondiſſe, uera prorſus poſterum diem dicere, ſed ſi non fuiſſem, inquit, ubinam terrarum eſſes? Sic abſque me, ille inquit, Medis aduentantibus, quiſnam ueſtri nunc uſus eſſet? Hoc itidem mihi uidere fortunam uideor ad uirtutem Romuli dicere: Splendida quidem & ampla tua geſta, documentúmque dediſti diuino te ortam ſanguine generéque eſſe, ſed cernis tamen quàm longè tibi præſtem. niſi enim ego tum beneuola officioſaq; affuiſſem, aut ſi deſeruiſſem prodidiſſemq; paruulos, tu quo tandem modo, aut unde effulgeres? Niſi fera tum, inquam, fœmina occurriſ-
B ſet lactis exuberantia præturgida, magíſque quem aleret, quàm quo aleretur ipſa quæritans, ſed aut natura efferata, aut fame ſtimulante, uide ne hæc inſignia quæ nunc ſunt, fana, regiæ, theatra, ambulationes, fora, baſilicæ, gurguſtia paſtorum eſſe oportuerit, armentariorúmque ſtabula, Albano uiro Tyrrhenóue aut Latino ſeruientium. Proinde cum omnibus in rebus potiſſima principium pars eſt, tum maximè in condendis urbibus, quod hæc urbs ipſa fortunæ haud dubiè debet, quæ eius conditorem ſeruauit. Virtus Romulum magnum fecit, at fortuna quoad fieret ſeruauit. Agè uerò Numæ regnum quod diuturnum fuit, quanta omnium conſenſu felicitas traduxit? Nam E-
C geriam nympham Dryadum unam, ſcitam quandam deam, uiri huius amore captam, ſui illi indulſiſſe conſuetudinem, inſtituentem informantémque ueluti adoleſcentem rempub. fortaſſe fabuloſum ſit: ſi quidem qui dearum alii connubia aſſecuti traduntur, diiſq; chari alioqui fuiſſe, Pelei, Anchiſæ, Aemathiones, haud omnibus uſquequaque uoto competentibus, mœſtitia nulla ad extremum beatitudinem interpellante uixerunt. At uerò Numa ſecundam planè fortunam contubernalem habuiſſe uidetur, diſceptandiſque in rebus aſſeſſitantem, imperiiq; adeò ſociam: quippe quæ ciuitatem Romanam in finitimorũ infeſtiſſimis odiis, ueluti turbidiſſimis æſtuariis undabundóque ma-
D ri agitatam excipiens, inteſtinis tot inſuper malis diſcordiisq; languentem, furores omnes aduerſos odiáque tanquam flatus reſtinxit. Et ut alcyonum nidulamenta mare benignè ſuſcipiens, connutricanti tranquillitate hyeme ſeruat incolumia: haud aliam fortuna tranquillitatem rebus inducens obtendensq;, nullo prorſus morbo, periculo, tumultúue inſignem, recèns inſtituto populo, & adhuc (ut ita dixerim) uibranti, ſpaciũ altius dedit radices agendi, inualeſcentémque in dies ciuitatem inſtitutis legibúſque firmandi ocioſe nullóque negocio. Porrò quemadmodum onerariam actuariámue nauem non ſine plagis multis contingit multáque ui fabricari compingiq;, malleis,
E clauis, coagmentis, ferris, & bipennibus, ceſſare autem abſolutam ad certum quoddam tempus neceſſe eſt, quoad tenaces nexus clauiq; conſuetudine fiãt, alioqui ſi mollibus adhuc fluidíſque commiſſuris deducatur, continuò mare tranſmiſſurá laxatis hiulcisq; compagibus: ſic qui primus Romam rex cõdidit, ex agreſtiũ paſtorumq; turba uelut ex roboribus ualidis eá coagmentãs, labores haud ſpernẽdos pertulit, non minimis in bellis periculisq; conflictatus, neceſſitate coactus in ortu ſtatim urbis laceſſentes hoſtes arcere. At qui ſecundũ hunc regnũ ſuſcepit, firmãdo irroborandoq; urbis augmento benignitate fortunæ laxamẽtum adeptus eſt. Quòd ſi tum Porſena quidã infeſto

mœnia exercitu Tyrrhenoq; uallo tum etiam fluida tremebundaq; cinxisset, F
aut Bellonæ instinctu percitus aliquis Marsicæ defectionis princeps, aut Lucanus quispiam turbulentus homo, rerumq; nouarum studiosus, aut urbi infensus, aut pacis aduersus consiliis, qualis postea Mulius, aut Sylla ille ferox, aut postremò Telesinus, unico ueluti ex composito signo dato, tota armata Italia philosophum Numam inter sacrificia suppliciáque deorũ classicis undique oppressisset bellicum occinentibus: profectò haudquaquam paria tantis rerum fluctibus ac procellis rudimenta urbis fuissent, nec in tantam clarissimorum hominum coaluissent multitudinem. Nunc autem mihi uidétur id temporis quietæ res, apparatus & uiaticum ad sequentia bella fuisse, popu- G
lusq; Romanus athletæ modo à multis sub Romulo certaminibus initis, tribus & quadraginta annis per ocium se exercens, uires futuris hostibus pares collegisse: nihil enim aduersi infestam Romam habuisse tempore illo dicitur, non famem, nõ pestem, non soli sterilitatẽ, non aut æstatis denique aut hyemis intemperiem: facilè cerneres non humano tempora illa consilio, sed diuina quadam procurari fortuna. Clausæ igitur ea tempestate Iani portæ, quas belli fortunam uocant, utpote quæ belli tempore reserabãtur, pacis uerò occludebantur. At uerò mortuo Numa apertæ sunt Albano commisso bello: rursusq; aliis sexcentis super alia bellis continenter excipientibus per annos H
quadringentos & octoginta. Pace clausæ sunt post Carthaginẽse bellum cõposita Caio Attilio Titoq; consulibus. A quo iterum anno exeratæ sunt continentibus ad Actiacam usque Cæsaris uictoriã bellis. Tum demum Romana arma haud ita multo tempore cessauere. etenim Cantabrorũ Galatarumq; tumultus in Germanos grassantium, pacem illam disturbarunt. Hactenus testimonia prosperæ Numæ fortunæ memoriæ sunt prodita. Enimuero qui deinceps reges ab hoc fuere, fortunã mirificè coluerunt, ut urbis Romæ caput, ut urbis altricem, ut denique urbis columen, ut Pindarus inquit. Hoc au
tem sic æstimare licet. Fanum est magno Romæ honori habitum, quod Vir- I
tutis ipsi uocant, serò multisq; pòst seculis à Marco Marcello extructum, eo qui Syracusas cepit. Est & alterum eius quam ipsi Mentem uocãt, sed & hoc Scaurus consecrauit Aemylius, circiter Cimbrica tempora natus, quum iam Græcorum logi & argutiolæ scitaq; disserẽdi genera in urbem immigrassent. Sapientiæ uerò fanum ad hoc æui nullum habent, non magis quàm temperantiæ, aut tolerãtiæ, aut magnanimitatis. Fortunæ permulta habẽt tum antiqua, tum eximia, in omnibus propè insignibus urbis locis regionibúsque di-
Fortuna Virilis. cata. Et uirilis quidem fortunæ templum ab Anco Martio quarto eorum re-
ge extructum, quòd plusculam sibi fortunam ad indipiscẽdam uictoriam af- K
Muliebris. fuisse quàm fortitudinem crediderat, ideo sic uocatum. At muliebris fortunæ, à mulieribus quæ Coriolanum auerterunt exercitum, in urbem hostiliter agentem, cõsecratum nullus non nouit. Quid quòd Seruius Tullius, qui regum omnium maximè popularis fuit, iusq; ciuile maximè tutatus est, à quo suffragiorum militiæq; iura diligenter constituta sunt, quiq; Censor primus fuit, idem uitę & temperantiæ obseruator, fortissimus idem, & uir prudentissimus, sese tamen ipse fortunæ uendicabat, suiq; regni opes acceptas illi ferebat, uulgò ut prædicaret consuetudinem sibi cum fortuna intercedere, quam

per

A per feneſtram quandam delabi ad ſe in cubiculum aiebat,quam nunc Feneſtellam portam uocant? Extruxit igitur in Capitolio fortunæ fanum Primigeniæ dictæ,necnon obſequentis fortunæ,quaſi dicas indulgẽtis, aut ut nõnulli interpretantur,clementis. Sed Romanis hactenus nominibus uſi, iam hinc græcè huiuſmodi conſecrationum numina percenſere conabimur. Iam primum igitur Idiæ,id eſt priuatæ fortunæ delubrum in palatio ſitum eſt. Eſt & Ixeutriæ,id eſt uiſcatricis,tametſi id nominis ridiculum eſt,ſed non ab re tamen tranſlatione id dante,ac ſi dicas,tenaciter attrahẽtis quicquid illi hæſiſſet. Ad fontem muſcoſum,Partheni, id eſt uirginis fortunæ fanum eſt. In B magno angiportu fortunæ Euelpidis. Eſt & ad Veneris, Maſculæ fortunæ ædicula,ad hæc ſexcenta alia honorifica fortunæ cognomenta,quorum Seruius bonam partem ſacrauit,nimirum animaduertens,in adminiſtrandis rebus humanis maximum uel potius unicum fortunam momentum eſſe,quod ipſe uel omniũ maximè expertus eſſet, quippe ex hoſtili captiuóque genere ad regium faſtigium euectus. Nam Coriolanorum oppido ab Romanis ui capto,Ocriſia uirgo captiua, cuius nec uultum obſcurare nec mores fortuna potuit,Tanaquili dono data,Tarquinii regis uxori ſeruiuit. Hæc ex aſſecla quodam(quos clientes Romani uocant) Seruium genuit: quanquam C ſunt qui id negent,uirginémque affirment Ocriſiam primitias aſſumere ex regia menſa libamentáque ſolitam,ad focúmque ferre,olim quum pro more id faciens in ignem libamenta porriceret, prolificum uiri genitale ex fauilla ſurrectum ſenſiſſe,hocq; illam ſtupore attonitam Tanaquili uni detuliſſe: illam autem (ut erat perſpicaci ſolertíque ingenio) in honore puellam habuiſſe non ſecus ac nympham,ut quæ huiuſmodi uiſum nõ ſine deũm numine accidiſſe exiſtimaret. Laris quidam autumant hunc amorem fuiſſe, nõnulli Vulcani. Edito porrò Seruio, quum adhuc infantulus eſſet,affulgere è capite eius ſplendor nõ abſimilis fulgetræ niſus eſt. Antias aliter tradit. D Seruio enim ait Getaniam uxorem fuiſſe,qua morte ſublata,quum ex mœrore ægritudinéque animi in ſomnum,ut fit,delapſus eſſet,uiſam faciem eius matri comitibúſque,quæ tum aderant,igne obſplenduiſſe, quod uiſum fidẽ feciſſe,ex igne eum genitum,omenq; haud dubium fuiſſe ad nec opinatum illi regnum,quod Tanaquilis opera poſt Tarquinii mortem adeptus eſt,tametſi omnium minimè regum ad regnum appoſitus, aut regni auidus fuit, quippe qui deponendi regni,ni uxor obſtitiſſet,conſilia agitauerat. Moriẽs enim illa creditur ad iuſiurandum eum adegiſſe,ſe in imperio permanſurũ, quæq; ad triumphum Romanorum moribus obtinendum pertinerent,eorũ E nihil non admiſſurum. Proinde Seruii regnum uſquequaque fortunę delegandum eſt,ut quod inſperatò nactus,inuitus quoque retinuerit. Verùm ne uideamur in priſca ſecula uelut in loca cæca ex illuſtribus perſpicníſque pedem referre,agè relictis regibus ad notiora iam geſta nobilioraq; bella orationem traducamus: quibus fiduciam ipſis fortitudinémque affuiſſe quis tãdem non fateatur cum uirtutis adiutrice,ut inquit Timotheus? Sed tam facilè rerum ſucceſſus affluens,undæq; ut ita dicam,impetus in tantas opes amplitudinémque euehentis, non manibus hominum,non ui humana hoc eſſe comparatum imperium clamitat,ſed deorum ductu potius auſpiciiſque, ur-

Primigenia.

Idia.

Ixeutria.

Parthenos

Euelpis.

Maſcula.

gentísque adeò fortunæ uelis. Trophæa alia super alia eriguntur, triumphi F
triumphos excipiunt, arma sanguine calentia nouo subinde sanguine abluũ-
tur, uictorias numerant nõ cadauerum spoliorúmue aceruis, sed subactis re-
gnis, populísque in seruitutem redactis, insulis continentibúsque classibus
suis patefactis. Ea est Romanorũ imperii magnitudo. Vna pugna Philippus
Macedoniam perdidit, una clade accepta Antiochus Asiæ cessit, uno prælio
uicti Carthaginenses Libyen amiserunt. Denique uir unus unius exercitus
impetu imperio Armeniam adiecit, Pontum Euxinon, Syriam, Arabiã, Al-
banos, Iberas, & omnino quæ cis Hyrcanos Caucasumq; sunt. Ter illum ui-
ctorem uidit Oceanus terras ambiens. Numidas in Libya ad littora usq; me- G
ridiana repulit. Hispaniam Atlantico tenus subegit cum Sertorio desciscen-
tem. Albanorum reges insectans, intra Caspium pelagus compulit. Bella hęc
omnia egregiè profligauit publicæ fortunæ ope adiutus: ab ea uerò destitu-
tus, sua tandem ipsius sorte cecidit. Enimuero magnus ille Romanorum ge-
nius, non ut Macedonum ad dieculam aspirans, aut breuiculo tempore flo-
rens, nec terrestris modò ut Lacedæmoniorum, aut maritimus ut Atheniẽ-
sium, non serò excitus ut Persarum, aut confestim elangueſcens ut Colo-
phoniorum, sed iam inde à primo urbis ortu compubescens, coalescés, rem-
publicam contrectans, uno deinde tenore, terra, mari, in pace, in bello, in H
Græcos, in barbaros, fideliter permanens. Is Annibalem Pœnum, torrentis
instar per Italiam effusum, intestinis inibi simultatibus ciuilibúsq; discordiis
exhausit, nullo Carthagine supplemento pecuniáue missis. Is Cimbrorum
Teutonumq; exercitus magna diremit locorum temporúmque intercape-
dine, unus ut par esset Marius uicissim cum utrisque confligens, neu semel
irruentia trecenta millia inuictorum armis hominum Italiam obruerent. Nõ
aliam ob causam Antiochus belligerante Philippo distinebatur, uicissimq;
Philippus periclitante Antiocho antè iam fractus ocio senescebat. Mithri-
dates Martico flagrante bello Italia, Sarmaticis distringebatur Basternicisq; I
bellis. Denique Tigranem suspicio Mithridatici belli tempore inuidiáque
inhibebant, quoad illo demum uicto sese simul ut perditum iret, intulit. Agè
uerò in maximis reipublicæ calamitatibus fortuna nónne afflictam ciuitatẽ
erexit? Castrametantibus ob capitolium Gallis, arcémque obsidentibus, exi-
tiosa citat populis contagia morbi. iidem euadere noctu aggressi, quũ morta-
les omnes latuissent, fortuna tamen mirè exaudibiles temerariúsque casus fe
cerunt. De qua aggressione non absurdum forsitan fuerit plusculis disserere.
Ab insigni illa Romanorum ad Alliam clade, pars Romam cursu quàm
poterant concitatissimo contendentes, terrore omnia tumultúque complẽt. K
Ad quorum trepidos nuncios maxima pars populi quà cuique proximum
fuit dilapsi, paucis in Capitolium confugientibus, quæq; tolerandæ obsidio-
ni erant, illuc raptim comportantibus, pars à prælio effusa statim fuga Veios
conuenientes, dictatorem Furium Camillum creant. Hunc prosperis olim
rebus populus elatus damnatum peculatus urbe ciecerat, tum autem aduer-
sis perculsus afflictúsque casibus suppliciter ab exilio reuocabat, ultro impe-
rium deferens iudicio non obnoxium. Verùm ne temporum iniquitate ma-
gis ille quàm è legum præscripto magistratum accepisse uideretur, neu tan-

quam

A quam complorata republica palantis conuenæq; exercitus armis ad imperium raptus, oportere occurrebat castrensem imperii delationem senatus auctoritate affirmari, qui in Capitolio obsidebatur. Caius igitur Pontius erat uir impiger. hic mandata ad senatum quum se perlaturum recepisset, ingens adiit periculum. eunti fallendum per medios hostes erat, quum excubiis uallóque circundata arx undique esset. Is ut ad amnem peruenit, suberibus latis incubans, corpus uectabuli leuitati credens, secundo se flumini permisit, à quo clemẽter placideq; deuectus, alterã ad ripã nullo negocio peruenit. Vnde digressus per hostium rarissima uadebat, ex ignium ipsa raritate silentioq;
B solitudinem captans. Ad collis inde prærupta quum uenisset, quà molliorem cunque ascensum compererat, arrepens, quáq; aspera supinitas eniteñdi præbebat adminicula, ad hæc in salebrarum anfractus sese insinuans, omni ope, omnibúsque, ut aiunt, ungulis connixus ad summum tandem euasit. ibi à uigilibus admissus, mandata obsessis exposuit, acceptóque decreto rursus quà uenerat, ad Camillũ regressus est. Cæterũ postridie luce orta, barbarus quidam locum temerè oculis, ut fit, lustrãs, cum summa pedum uestigia, fallentísque se pedis lapsus, tum in obtrito flaccescentéque gramine quà terrena loca erant, obliquos corporis tractus & surreptãtis uestigia animaduertens,
C popularibus suis detulit. Hi uiam interpretati se ab hostibus edoctos, tentádæ rei consilium capiunt, noctúque quà infrequẽtissima interdiu obseruauerant scandentes, canes etiam excubitores, uigilúmque comites, nedum uigiles ipsos somno sopitos latuerunt. Nec ideo tamen Romana fortuna uocis indiga fuit, quæ tantum malum prodere indicaréque posset. Anseres Iunoni sacri ad deæ templum alebantur. Hoc animal cum natura facilè consternabile est, & ad omnem strepitum solicitum, tum id temporis premente cibariorum inopia neglectum, tenuis à fame somni erat. proinde illico senserunt hostes iugum superasse, turbidóque admodum id clamore prodidere aduo-
D litantes. Armorum deinde splendore consternati, clangore uehementi Romanos, & ad omnia collis loca pertingente exciuere: qui re ut erat animaduersa, hostes celerrimè deturbatos in præceps impulerunt. Miratur se nunc etiam fortuna commemorandis his casibus. Canis in crucem sublatus, anser in eleganti grabatulo gestatoriolóue quãdecentissimè sedens. Mirificas hæc species fortunæ opes ostentat, ad résque omnes explicandas, atque unde minimè sperares, solertissimam facultatem, quippe quæ absoluendis suis cœptis mentem quidem amentibus & rationis expertibus suggerat, animos autẽ & fiduciam exanimatis & excordibus. Nam quis tãdem non stupeat, reiq; adeò
E miraculo in torporem mentis abeat, qui temporis illius mœstitiam, sequentiúmque seculorum felicitatem attentius reputauerit? Qui sursum uersus intuens, nobilitatem, & precia donariorum, artium specimina, ambitiosissimas urbium liberalitates, coronas regum, denique quæ fert cunque terra, mare, insulæ, & continentes, postremò quæ amnes, quæ stirpes, quæ campestria, collina, & metalla: qui omnium, inquam, horũ primitias decorè inter se certantes, speciéque locum illum uenustatéque honestantes, pro rei dignitate æstimauerit, ut hęc parum abfuerit nihil quicquam ut essent, nusquam ut uiserentur, utq; quum horrendáque tetráque caligine barbarísque gladiis &

ſanguinariis animis omnia tenerentur,abiecta rationiſque expertia ac ſocor- F
dia altilia anſam urbi ſalutis præbuerint? Vt denique & magnos illos ciuita-
tis principes,optimóſque bello uiros,Manlios,Poſthumios,Papyrios,nobi-
lium poſteritati familiarum proauctores, anſeres tantùm non perditos exci-
tarint,ut patriam patriúmque deum tuerentur? Quòd ſi id uerum eſt quod
Polybius in ſecundo hiſtoriarum tradit quas de Gallis ſcripſit qui urbem tũ
ceperunt, Gallos accepto nuncio uri ſe domeſtico bello, finitimis barbaris
per occaſionem ac ſolitudinem fines eorum ingreſſis,omniáque armis obti-
nentibus,facta cum Camillo pace digreſſos,ne tum quidem in diſceptatio-
nem uenit,Romanis fortunam ſalutis cauſam attuliſſe, quippe diſtinentem G
hoſtes,aut etiam Roma nec opinato modo conuellentem. Tametſi quod ſa-
tis dignum operæprecium circa hæc diutius immorari,quæ nihil certi ſatis
exploratiue habent? Nam priſca Romanorum geſta corrupta, ut Polybius
tradit,confuſiſq; commentariis multa rerum obſcuritate inuoluta ſunt. Se-
quentis æui clariora illuſtrioráque acta benignitatem fortunæ manifeſtius
cernendam præbent. Nam Alexandri mortem huic quoque ipſi adſcripſe-
rim,uiri cum felicibus cœptis,tum clariſſimis facinoribus, tum inaudita ſpi-
rituum ferocia,ab exortu ad occaſum emicantis aſtri cuiuſdam modo iam-
iamq; in Italiam armorum fulgetras eiaculaturi,ut erat illi expeditionis præ- H
textus Alexander Moloſſus à Brutiis Lucaníſque ad Pandæſiam obtruncatus.
Quanquam re uera in omnes æquè ferebatur homines,cum glorię indipiſcendæ
ampliandíque imperii cupidine, tum uerò æmulatione Herculis Liberíque
patris expeditionum terminos ſuperandi. Romanam uerò potẽtiam audiebat,
bellicúmque robur Italiam ingreſſuro exacuti mucronis inſtar oppoſita. etenim
celebre eorum nomen ad eum peruenerat, eximiáque fama ueluti pugilum bellis
innumeris exercitorũ. Et profectò haud incruẽto marte decerni potuiſſet,ut
arbitror,ſi inuictis ad id temporis armis,tam celſi I
iugiq; impatientes ſpiritus inter ſe conflixiſſent. Multitudine enim erant ad
centũ & triginta millia bellicoſi omnes & ſtrenui, equeſtri iidem pedeſtriq;
certamine perinde rem gerere aſſueti.

PLVTARCHI CHAERONEI DE ALEXANDRI FORTVNA VEL VIRTVTE, LIBER PRIOR,

Interprete Gulielmo Budæo.

HAEC uerò fortunæ oratio eſt,proprium ſuúmque unius opus
cenſentis Alexandrum regem eſſe: refellẽda uerò ex parte phi- K
loſophiæ,imò Alexandri potius frementis ſtomachantíſque ſi
gratuitum adeptus fortuitúmque imperiũ uidebitur,quod ſan-
guine multo,uulneribúſque aliis ſuper alia acceptis cumulans, noctes com-
plureis inſomnes belligeransq; dies traduxit marte cruentos,cũ inuictis bel-
lo imperiis,innumeríſque gentibus,amnes idem incommeabiles,editiſſimáſ-
que rupes,conſilio,tolerantia,fortitudine & moderatione ſuperans. Equi-
dem eum exiſtimo egregiis ipſius geſtis ſeſe inſcribentem, fortunam hunc
in modum alloqui: Apage te à me fortuna,deſine quæſo meæ obtrectare uir-
tuti,

A tuti,noli mihi conuulſam adimere gloriam. Tuum erat facinus Darius,quem ex ſeruo & aſtande Perſarum regni compotem feciſti. Tuus etiam Sardanapalus,cui regni inſignia purpuram carminati detuliſti. Ego uerò per Arbela aduſque Suſa peruaſi obuia quæq; ſubigens. Cilicia mihi Aegyptum latè patentem aperuit,Ciliciámque Granicus,quem,ut ſcis,ipſum per Mithridatis Spithridatiſque corpora traieci. Mirari tete per me tibi licet in incruẽtis integríſque regibus. nempe illi fortunati erant,Ochi,Artaxerxæ,quos in lucem ſtatim editos in Cyri ſolio ſtatuiſti. At meum quidem corpus nõ pauciſſima ueſtigia fert oblucantis fortunæ, non à me ſtantis. Iam primùm in
B Illyriis caput mihi ſaxũ,piſtillũ uerò collum cõtudit:ad Granicu caput barbaricus enſis diſcidit,ut ad Iſſum femur:apud Maracadartas ſagitta ſuræ oſſe diffiſſo defunctus ſum. Reliqua iam Indorum uulnera, tum humero ſagittæ ictu traiecto,tum in Gandridis crure. ad hæc apud Mallotas ſagitta arcu miſſa accepto in pectus uulnere ferro penitiſſimè immerſo, poſtremò piſtillo in ceruicem adacto,quum fractæ ſunt admotæ mœnibus ſcalæ,ibi unum fortuna me deprehenſum intercipit,non claris ipſa tantum illud facinus,ſed barbaris ignobilibus condonãs. Quòd niſi Ptolemæus cetrã mihi ſedulus prætendiſſet,Lymnæúſque mille pro me telis exceptis tutabũdus cecidiſſet, de-
C nique ni Macedones ira animíque impotentia inſtincti mœnia ſubruiſſent, barbarus ille certè ignobiliſque uicus monumentum Alexandri fuiſſet. Ipſa uerò expeditio mea quid aliud quàm procellæ,ſquallores,fluminum uoragines,præcipitia auibus inacceſſa,belluarum inuſitatæ ſpecies,feri uictus, præfectorum mutationes,ſubindéque proditiones? Nam quod ad præcedentia pertinet,uniuerſa Græcia poſt Philippica demum bella ueluti ab animi deliquio palpitabunda ſubſultabat. Thebæ abiectis armis Chæronicum puluerẽ ſuo curſu excitauerant. Athenæ iunctas manus ſuppliciter protendebãt. Macedonia malè cogitans ad rebellionem ſpectabat, Aëropíque filios. Irrupe-
D rant Illyrii, Scythæ occaſioni imminebant, ſi fortè finitimi res nouas molirentur. Perſicum aurum per populares ubique homines affluens Peloponneſum ſolicitabat. Ad hæc exhauſtis Philippi theſauris,fœnus etiam acceſſerat ducentorum (ut Oneſicritus inquit) talentorum. In tanta ille rerum omnium inopia,tam turbulentis rebus commodùm adoleſcens,uixdum adeò puerili ætate exacta, Babylonem auſus eſt Suſaque illa ſperare. Babylonem Suſaque dico?imò uerò gentium omnium imperium ſpondere ipſe ſibi, triginta peditum millium,quatuor equitum numero fretus. Tot enim erant, ſi Ariſtobolo credimus:ſin Ptolemæo regi, triginta millia peditum, quinque
E equitnm : ſi uerò Aneraximeni, ad tria & quadraginta peditum, quinque equitum & quingentos. Egregium uerò permagnúmque ei fortuna uiaticum in hanc expeditionem ſeptuaginta prærogauit talenta, ut Ariſtobolus prodidit:nt Duris tradidit, triginta dierum commeatus. Atenim inconſultus temerariúſque Alexander tam ſpernendo apparatu in tantas opes profectus? Minimè. Quis enim maioribus unquam pulchrioribúſque rerum opportunitatibus fretus ad res gerendas profectus eſt? animi magnitudine, rerum intelligentia, moderatione, fortitudine, quibus eum rebus philoſophia ad hanc obeundam expeditionem inſtruxerat. Profectò ab Ariſtotele

Alexãdri primum belli ſuſcipientis facultates.

præceptore plusculum quàm à Philippo patre habens potiendarum rerum F
instrumentum, in Persas transiit. Verumenimuero scribentibus Alexandrum dictitare solitum, Iliadem & Odysseam usque se quaque secutas uiatici sibi instar fuisse, Homero hoc tribuentes credimus. Si quis uerò dixerit Iliadem & Odysseam pro laborum solamento fuisse, amœnóque ocio, uiaticum autem ei fuisse reuera elogia philosophiæ, commentariósque sapientum de animi fiducia, fortitudine, moderatione, animíque magnitudine editos, aspernamur cõtinuò, nimirum quòd ipse nihil aut de argumentis colligendis, aut de effandis scripserit sententiis, quos syllogismos, quæq; axiomata uocant, quòd nec in Lyceo Peripateticorum more ambulauerit, nec in G
Academia quæstiones disceptauerit. his enim rebus philosophiam finiunt, qui in edissertandis eam rebus, non in gerendis esse putant. Quasi uerò Pythagoras & Socrates aliquid in uita scriptitarint, aut Arcesilaus & Carneades philosophorum longè nobilissimi, tametsi nullis illi profligandis huiuscemodi distringebãtur bellis, non barbaris regibus ueluti cicurandis, non urbibus græcis inter feras gentes condendis, non leges fœderúmque iura docendis illegibus inhumanísque gentibus, in ocio illi uitam traducentes, scribendi tamen parteis sophistis reliquerũt. Vnde porrò tandẽ philosophari crediti sunt? ex dictis? uitæ institutis? an uerò ex præceptis? Agedum ex iis- H
dem Alexandrum quoque spectemus. ex iis sanè quæ dictitauit, actitauit, docuit, philosophus inuenietur. Iam primum id quod maximè mirum est, si tibi ita uidetur, æstimemus. Alexandri discipulos cum Platonis Socratísque contendamus. Hi igitur dociles homines linguæ quoque commercio oppor tunos docebant, si nihil aliud, certè græcæ linguæ gnaros, & ne sic quidem tamen multis persuaserunt. nam Critiæ, & Alcibiadæ, & Clitophontes philosophiæ præscripta quasi frenos respuentes, quà eos impetus tulit, aliò se proripuere. Alexandri uerò disciplinam si attendas, Hyrcanos connubia docuit, ut agriculturam Arachosios. Sogdianos parentes alere perpulit, nec in I
posterum interimere. Persas matres reuereri, earúmque connubiis abstinere. Admirabilem philosophiam! propter quam Indi Græcos deos colunt. Scythæ mortuos iam sepeliunt, non colunt. Et Carneadis eloquentiam miramur, quòd Clitomachum, Hasdrubalem prius dictum, genere Carthaginensem, ad Græcorum se instituta formare perpulerit. Zenonis obstupescimus affectus, quòd Diogenem Babylonium ad philosophandum pellicere potuerit. Alexandro Asiam perdomitante Homerus passim legebatur. Persarum, Susianorum, ac Gedrosiorum pueri Euripidis atque Sophoclis tragœdias canebant. Socrates peregrinos Athenis deos inducens, delatorum K
crimina uitare non potuit: propter Alexandrum Bactra & Caucasus Græcorum deos adorauere. Denique Plato unicam reipublicæ formam præscribens, nulli ut ea uteretur persuadere potuit, ut supra modum seuera. Alexander oppidis supra septuaginta inter barbaras gentes conditis, disseminatis per Asiam Græcorum uitibus, immitem tandem efferatámque uitam ut exuerent peruicit. Postremò Platonis quidem leges unus & alter forsitan legimus, Alexandri uerò hominum millia permulta usi sunt & utuntur. Proinde beatiores mihi uidentur multo qui ab Alexandro subacti sunt,

quàm

A quàm qui eum effugerunt: quippe hos nullus perditissimè uitam agentes. arcuit, illos ad feliciorem uitam uel inuitos uictor traduxit. Itaque ut Themistocles dixisse fertur, quum extorris patria ingentibus affectus est à Persarum rege donis, urbes idem stipendiarias treis adeptus in frumentum, singulas in uinum, & in pulmentaria: sed ut dixisse fertur, O pueri, perieramus nisi periissemus: hoc itidem mihi uidetur, iustiúsque adeò dici posse de iis qui ab Alexandro in ditionem redacti sunt: Haudquaquam mansuescerent, nisi prius uincerentur: haudquaquam Alexándriam Aegyptus habuisset, nec Mesopotamia Seleuciam, nec Sogdiana Prophthasiam, nec Bucephaliam India, nec accolam grœcam Caucasus urbem: quibus urbibus pristina exoleta feritate deterrimi quiq; mores in meliores usu transierunt. Quòd si philosophi in eo sibi maximè placent, quòd asperos sœuósque hominum mores mitiores dexterioréque reddere se autument, permulta uerò populorum millia ad humanitatem Alexander commutasse, efferatáque, ut ita dicam, interpolasse ingenia reperitur, certè philosophum eum censeri existimaríque par est. Porrò quam in primis admirantur Zenonis rempublicam, qui ipse Stoicæ sectæ fundamenta iecit, hœc in unam illam summam colligitur, ne oppidatim aut per singulos discriminatim populos habitemus, suis quique legibus institutúsque dirempti, sed ut omnes existimemus homines populares nostros municipéque esse, una ut sit uita, perinde ut mundus unus, ueluti unius armenti compascuo in agro compáscentis. Hoc Zeno scriptum reliquit, quasi insomnium quoddam aut simulachrum philosophicæ ciuilitatis legúmue æquabilitatis effingens. At uerò Alexander quod uerbis traditum acceperat, re ipsa præstitit. Non enim, quemadmodum Aristoteles ei author fuerat, ut Grœcis se ducem, barbaris dominum præberet, útque illos ut amicos & necessarios honori haberet, cum his uerò ut cum belluis atque adeò stirpibus ageret, ita sese comparans, exiliis quæ plerunque bellorum semina sunt, discordiisque infidis imperium suum fœdauit: uerùm quum se diuinitus missum communem uniuersorum disceptatorem existimaret, constituendíque mundi rebus arbitrum, quos uerbis inter se conciliare non poterat, armorum ui subigens, in unum omnia componens, perinde atque propinatitio poculo uitas, mores, connubia, uiuendi instituta miscens, patriam quidem omnes orbem terrarum existimare uoluit, cognatos uerò uiros bonos, alienigenásque prauos: ad hœc Grœcos & barbaros non chlamydem, non peltam, non acinacem, non candyn (apud Persas regium capitis gestamen est) dirimere, sed Grœcos uirtute potius, barbaros uitio internosci. Denique uestes, mensas, matrimonia, uiuendi modum, communia existimare, sanguine utique inter se liberorúmque pignoribus uincta. Demaratus, ut aiunt, Corinthius, hospes amicúsque Philippi, quum Alexandrum Susis uidisset, gaudio perfusus & illachrymans, ingentis dixit gaudii exortes fuisse Grœcos qui antea obierant, quandoquidem Alexandrum non uidissent in Darii solio sedentem. Equidem quod ad me attinet, quibus id Grœcis cernere licuit, eos non magnopere beatos censuerim duntaxat propter hoc spectaculum, utpote quod fortunæ fuerit, uulgatiúmque regum: illa uerò uisenda augustáque sponsalia auidè

mihi ſpectaturus fuiſſe uideor,quum ſub uno auro inſigni tentorio coactis in F
eoſdem penates,eandémque menſam centum Perſidibus ſponſis, totidemq;
Macedonibus & Græcis,coronatus ipſe primus hymenæum orſus, & tanquam Philoteſium canticum accinens,maximis potentiſſimíſque populis in amicitiam coëuntibus,unius ipſe ſponſus,omnium uerò auſpex idem & cóciliator,hos cum illis legitimo cóiugio uinciebat. præcupidé enim dixiſſem, I nunc barbare ſtolidéque Xerxes,multis te nequicquam laboribus iungédo Helleſponto angito.hoc potius pacto mentis reges compotes Aſiam Europæ iungunt,non lignis,non ratibus,non inanimis affectuúmque expertibus uinculis,ſed amore legitimo,caſtis coniugiis,liberorũ pignoribus gẽtes G
inter ſe uincientes. Cæterũm Alexander Perſarũ cultu inſpecto,Medicá quidem ueſtem admittere noluit,Perſicam uerò ſumpſit,illa longè uiliorem.ex barbarico enim ornatu inſolentiſſima quæq;, &,propè dixerim, tragica reſpuens,ut tiaram,ut candyn,ut ſubligacula,miſcellaneum quoddã geſtamen ex Perſico Macedonicoq; habitu inſtituit,ut auctor eſt Eratoſthenes, diuerſis quidem ut philoſophus utens, ut communis autem imperatórque rexq; clementia præditus,honore ueſti habito,eorum quos armis obtinuerat,animos ſibi concilians, quò magis in fide permanerent,Macedones ut ſibi imperãtes,amore,nõ ut hoſtes odio proſequentes.Contrà uerò inſulſi rebusq; H
ſecundis inſoleſcentis animi erat,puram quidem chlamydem admirari, purpura uerò intextam tunicam grauari : aut rurſus illa aſpernari,hæc uerò ſuſpicere,pueri more infantuli mordicus amictum retentantem,quo ipſum patrius mos ueluti nutrix induit.Belluas captantes homines,ceruorum ſibi tergora obuoluunt:plumatíſque tuniculis amiciuntur qui ad aucupia exeunt: taurorum conſpectum uitant qui puniceas ueſtes geſtant, ut elephantorum qui candidas,nimirum quòd iis coloribus iritentur & efferentur belluæ.At ſi magnus ille rex gentes indomitas ferarum in modum manſuefaciens,uer- I
naculis eas ueſtibus aſſuetíſque uiuendi inſtitutis demulſit, placidioréſque reddidit,cum animi eorum iniquitatem ad obſequium reuocans, tum uerò ægritudinem leniens,uitio etiamnum,ſi diis placet,uertunt, nedum ſapientiam admirantur, quòd leuiculo momento in quemlibet habitum ſe formando,uniuerſæ Aſiæ moderatus eſt ueluti populariter obſequenti,corpora quidem armis ſubigens, animos uerò cultus genere pelliciens. Quid, malùm, Ariſtippum Socraticum laudibus efferent, quòd ſordido amictu Mileſiáque uiciſſim chlamyde utens,in utroque tamen decentiam ſeruabat:Alexandro crimini dabunt,quòd patria ueſte honori habita, non etiam eorum aſpernatus eſt quos ditionis ſuæ fecerat? quanquam ingentium rerum cœ- K
pta moliens,in huiuſmodi ſeſe habitum cõponebat. haudquaquam enim Aſiam latrocinii modo perſultans lacerare paſſim diuexaréque inſtituit,perinde atque prædam ſpoliáque inſperatæ felicitatis futuram, quomodo poſtea Annibal Italiam, & antea Treres Ioniam,& Scythæ Mediam inuaſerãt: uerùm uni omnino uerbo omnia quæ ubique terrarum ſunt audientia, unũ unicæ reipub. populum cunctos homines efficere uolens,ita ſe comparabat. Proinde ni deus ille qui Alexandri huc animã demiſerat,eã præproperè reuocaſſet,haud ſcio an lex una cunctos homines regeret, unúmque ius ueluti

commune

A commune lumen ad uniuersos pertineret: nunc uerò terra qua parte cunque Alexandrũ non uidit, perpetuis propè dixerim tenebris damnata est. Primũ igitur expeditionis eius consilium, philosophum fuisse uirum eum declarat: quippe qui non sibi delicias, non opes conquisiuerit, sed uniuerso mortaliũ generi concordiã, sed pacẽ, sed inter se commerciũ efficere cogitarit. Videamus iam uoces eius, quandoquidẽ regũ principumq; mores maximè ex mẽte uocibus depromuntur. Antigonus senex sophista quodã ei cõmentariolũ de iustitia inscriptum porrigente: Stolidus es, inquit, qui quũ me uideas alienas urbes uexantẽ, nihilominus apud me sermonẽ de iustitia habeas. Dionyb sius tyrannius censere se dictitabat, ut pueros talis, sic uiros iureiurando fallẽdos. In Sardanapali inscriptum monumento hoc uisitur: Hæc habui quæ uoraui, quæq; per iniuriã abstuli. Quis istis dicteriis tum uoluptuariã uitam neget, tum impietatem, tum iniuriam, uiolentissimamq; improbitatẽ promi? Ab Alexandri dictis regia modò insignia, & ab Ammone ortum, nataléscq; tolle, iam Socratis, aut Platonis, aut Pythagoræ uidebuntur. Sed nunc nõ illas expendimus uerborum insolentias, quas simulachris eius poetæ statuísque adsculpere solent, non ad ipsius modestiam respicientes, sed opes potius & potentiam attendentes, cuiusmodi illud est:

C Aereus in cœlum suspectans fare quid aiat:
Iuppiter, asserui terram mihi, tu assere cœlum. Et rursus:
Alexander ego Ioue natus. Hæc igitur poetæ, ut diximus, fortunæ ipsius blãdientes affingere soliti sunt. At uerò usurpatorũ ab ipso reuera dictorũ puerilia primũ percensenda sunt. Hic igitur quum pedum pernicitate æquales omnes facilè præstaret, amicis ut ad Olympia se conferret flagitãtibus, sciscitatus est num reges Olympiæ certarent. Quibus id negãtibus, Iniquũ, inquit, certamen esse oportet, in quo uictori quidẽ priuato esse licet, regi uerò uicto. Quum pater eius Philippus apud Triballos femore lãcea tra- *Alexandri apophthegmata.*
D iecto, periculo defunctus, mœrore tamẽ angeretur claudicãtis cruris deformitate: Sustine, inquit ille, pater: ne uereare in publicũ te agere, quò magis uirtutis ingrediendo memineris. Hæc & huiusmodi alia, nónne animi dicta sunt philosophiæ præceptis imbuti, qui honesti splẽdore captus, flocci iam faciat corporis detrimẽta? Aut nũ tandẽ potest aliusmodi esse, qui suis ipse uulneribus insultet, qui in nulla non corporis parte uictoriæ monumẽta gestet urbiũ expugnatarũ, dedentiũ se suaq; regũ, nõ erubescens ipse, nõ cicatrices tegens, sed tanquã uirtutis expressa simulachra strenuitatisq; documenta circunferens? At siquando Homeri carminum perpensio aut in ludis literariis,
E aut super conuiuium fieret, alio aliud, ut fit, præponente, hoc ipse ut omniũ præstantissimum probabat:

Regnatorq; bonus simul atque acerrimus hasta.

uidelicet interpretatus quam laudẽ Homerus aliquot antea seculis de Agamemnone temerè scripsisset, legem hanc sibi latam esse: adeò dicere solitum ferunt eodem uersu Homerum Agamemnonis uirtutem commendasse, Alexandri uerò uaticinatum esse. Proinde quum traiecto Hellespõto iam Troiam conspicatus heroica gesta cogitabundus recoleret, ad eumq; indigena quidam uenisset, pollicens se, si uellet, Paridis ei lyram daturum: Minimè,

inquit,illa mihi opus est,quandoquidem Achillis lyram habeo, ad quam ille F
recreabatur. Hæc uirorum,inquit, fortium laudes canebat, illa uerò Paridis
mollem quandam & effœminatam harmoniam amatoriis modis psallebat.
Philosophi porrò animi est,sapientiæ amore capti,sapientésque uiros in pri-
mis suspicere. Hoc in Alexandro autem ut in regum fuit nemine. Et quo-
nam modo apud Aristotelem se habuerit,satis,ut arbitror,dictum est. Quòd
uerò harmonicum Anaxarchum inter paucos amicorum honorificè habue-
rit, quòd Eleo Pyrrhoni primùm sibi obuio millia decem aureorum dede-
rit,quòd Xenocrati Platonis familiari quinquaginta dono talenta miserit,
denique quòd Onesicritum Diogenis Cynici discipulum gubernatorem G
præfectura ornauerit,à plerisque traditum. Iam uerò cum Diogene ipso
ad Corinthum agente collocutus, adeò uitam eius obstupuit, animique
eius dignitatem admiratus est,ut sæpe quum in mentionem eius incideret,
diceret: Nisi Alexander essem, Diogenes forsan essem:id est, literarum stu-
diis me addicerem,nisi reapse philosopharer. Non dicit,Nisi rex essem,Dio-
genes forsan fuissem:nec nisi dives,nec nisi Argeades. non enim fortunam
sapientiæ præferebat,nec purpuram & diadema manticæ & sordido ami-
culo:sed, Nisi Alexãder essem, haud scio an Diogenes fuissem:id est, si mihi
in animo non esset græca barbaricis confundere, totámque continentem H
peragrando ad humaniorem uictum perducere,ad hæc terræ oceanique fi-
nibus repertis,oceano Macedoniam admouere, in omnéque genus homi-
num disseminare Græciam,iuráque & pacem transfundere, nequaquã cer-
tè insigni deliciarum affluentia sessitarem, sed æmularer, ut opinor, Dioge-
nis inopiam. Nunc mihi bona tua uenia, Diogenes, liceat exequi id quod
in animo habeo. Ad Herculis imitationem me contuli,ad æmulandum Per-
seum me comparaui: uolo Liberi patris, mei progenitoris, generísque mei
proauctoris, uestigia persequi : uolo rursus in India uictores Græcos festi-
uis choris saltabundos cernere: uolo Caucasi ulteriores accolas, montanos I
ferósque homines, Bacchanaliorum admonere. Iam uerò uiri quidam illic
perhibentur esse solidiori cuidam atque adeò nudę assueti philosophiæ,san-
cti homines, suis legibus uiuentes, deo prorsus addicti, supra Diogenem
etiam frugi, ad hæc manticæ non egentes,ut qui in diem horámque uiuant,
terra ipsis assiduè cibaria recentia suppeditante, potúmque fluminibus: cu-
bile uerò illis strata passim arborum folia, herbáque solum scatens. Per me
illi Diogenem noscent, Diogenésque illos. Percutere habeo barbaris nu-
mum græcæ ciuilitatis nota signandum. Agè iam in gestis eius fortunæ'ne
temeritas,& imperiosa quædam uis impotentiáque bellica eminet, an stre- K
nua potius uirilitas,iustitia,moderatio,clementia, ad hæc in gerendis rebus
decentia,ingeniíque acrimonia uigilanti solertíque consilio omnia transi-
gentis? Profectò in actibus eius, uirtutum discrimina neutiquam adnotare
licet,ut hoc fortitudinis fuisse dicas,illud humanitatis,& aliud continentiæ:
sed unumquodque eius facinus ex uniuersis concretum uirtutibus uidetur:
ut uerissimè de eo Stoicum illud dici decretum possit,quicquid sapiens agit,
id omni ex uirtute agere:ut in omni actu certæ cuiusdã uirtutis primæ esse
partes uideãtur:aduocet autem & alias illa eundem in finem contendenteis.

Proinde

A Proinde in Alexandro cernere est humanitatem belligerantissimam, mitem fortitudinem, frugi liberalitatem, iracundiam exorabilem, amorem modestum, animi remissionem non uacantem, lassescentiam haud irrecreabilem. Ecquis tandem bellis præter eum dies festos inseruit? Ecquis inter lasciuas comessationes expeditiones sumpsit? Ecquis inter res gerendas, urbésque adeò obsidendas, bacchabundis choris, nuptiisque & hymenæis indulsit? Ecquis denique inimicis lacessentibus infestior, aut miseris clementior, aut indigis benignior? Hic mihi succurrit ut referrem illud de Poro rege memoriæ proditum, qui quum ad Alexandrum uinctus adductus
B esset, percontante Alexandro, quonam modo de se uictorem statuere censeret: Regio, inquit, modo. Rursus percontante Alexandro, ecquo alio modo? Prorsus, inquit, nullo: in illo enim omnia insunt. Haud secus nunc mihi subit, singulis Alexãdri gestis succlamare, philosophicè: in hoc enim omnia. *In philosophia omnia.* Rhoxanes amore captus, Oxyatræ filiæ, quum inter bello captas saltaret, non illi uim attulit, sed in uxorem accepit, haud dubiè philosophicè. Darium conspicatus iaculis multis confossum, non continuò sacra diis fecit tanquam diuturno profligato bello, aut pæana cecinit. Quid igitur? nempe adempta sibi chlamyde defunctum Darium texit, uidelicet fortunæ regiæ genituram
C occulens, philosophicè. Matris olim arcanam epistolam legens, quum Hephæstion fortè, ut fit, assidès, ingenua simplicitate adlegeret, hoc animaduerso ipsum quidem non inhibuit, admoto uerò ori eius anulo, quasi obstricta amici fide, silenda obsignauit: id quoq; philosophicè. Nam si hæc philosophicè facta non sunt, quæ tandem alia sunt? Agedu contendamus nunc cum huius, aliorum facinora, qui sine cõtrouersia philosophi ipsi habiti sunt. Socrates Alcibiadem eodem secum lecto cubitantem illibatum abire perpessus est. Alexander Philoxeno maritimæ oræ præfecto scribenti ad eum, puerum in Ionia esse inusitata formæ uenustate, flore ætatis præstantissimo, scisciten-
D téque per literas, nunquid uellet ad se mitti, acerbissimè rescripsit: O perditissime hominum, ecquid unquam huiusmodi in me nosti, qui mihi hisce lenocineris uoluptuariis obsequiis? Xenocratem suspicimus omnes, quòd Alexandro talenta ei quinquaginta dono mittente, ipse illa non attigit, dedisse uerò non? Quid ni? non perinde quæso aspernari pecunias arbitramur eum qui largitur, atque eum qui non admittit? Illorum memoriam colimus, qui contemnendæ mortis nobis elogia reliquerũt: hoc quoties autem Alexander telis impetitus, in territãtem mortem obnixus usurpauit? tametsi recta quidem iudicia omnibus ineste remur, natura suapte sponte ducem no-
E bis sese ad honestum capessendum offerente. Atqui philosophi uel eo præcipuè uulgo longè præstant, quòd ualida solidâque iudicia habeant ad adeũda discrimina: quippe qui huiusmodi quædam anticipata in animis habeant, quale illud Homeri:

Augurium felix patriam tutarier unum.

Aut illud Demosthenis: Finis etenim uitæ mors est omnibus, uel si se quis in conclaue penitus abstruserit. Atqui uiros bonos egregiis semper cœptis incũbere, bonam sibi spem proponentes decet: quicquid uerò Deus dederit, id generosè ferre. Sed hi tum franguntur animorum habitus, quum horrenda

instare cernuntur,iudiciaq; elidunt aduentantia pericula. Pauor enim non F
modò memoriam,ut Thucydides inquit,excutit,sed quoduis etiam constitutum,quemuis conatum,quemuis mentis impetum.

PLVTARCHI CHAERONEI DE FORTVNA AVT VIRTVTE ALEXANDRI LIBER POSTERIOR.

XCIDIT heri nobis,ut opinor,dicere,artificiis multis Alexandri seculũ clarisque felix ingeniis fuisse: quã- G
quam id non tam Alexandri,quàm fortunæ illorum habendum est, ut quibus testem contigerit arbitrúmque nanciscí,cum acri ad æstimanda artium specimina iudicio,tum uerò suppeditantibus opibus ad maxima quæque operæprecia auctoribus ipsis persoluenda. Proinde quum aliquot pòst annis Archestratus uenustus admodum poëta,in multa inopia nominisque obscuritate senescceret,ad eum quidam dixisse fertur: At si Alexandri cótemporaneus fuisses,in singulos ille tibi uersus Cyprum aut Phœnicem daret. Equidem existimo,qui tum fuerunt artifices,eorum præ- H
stantissimum quenque non tam sub Alexãdri tempora, quàm propter Alexandrum fuisse. Vt enim fruges aëris temperie liquidioréque cœlo exuberant,haud secius bonæ artes eximiáque ingenia benignitate,honorificentia, humanitatéque regia euocãtur,contráque inuidia, sordibus, morositate eorum qui rerum potiuntur,restinguuntur & langueſcunt. Dionysius, ut fertur,tyrannus quum quendam citharœdum primi nominis audiret, talentũ ei se daturum spopondit:postero uerò die hesternam sponsionem reposcenti,Heri,inquit,oblectatus à te tantisper dum canebas,te quoque uicissim in- I
iecta spe oblectare uolui:proinde congruum operæprecium recepisti,hilarás idem,& mox redhilaratus. Alexander Phereorum tyrannus(sic enim solùm appellandus est,ne cognomentum suggilletur) tragœdum quendam quum spectaret,supra modum in misericordiam uersus est,ita afficiente eum auriũ uoluptate. Prosiliens igitur ex theatro accelerato gradu abibat,indignũ esse fremens,si qui tot ciues excarnificatus sit,is Hecubæ Polyxenæq; casibus illachrymasse uidebitur. Nec multum abfuit,quin tragœdum malè mulctaret, uidelicet quòd animum eius tanquam ferrum mollierat. Archelaus quum uideretur malignè munera dare,non semel hoc cauillo à Timotheo cantore taxatus est:Scilicet tu terrigenæ pecuniæ faues. Cui Archelaus non incon- K
cinnissimè: At tute aues. Scytharum rex Anteas Ismeniam tibicinem bello captum iussit super cœnam canere. Omnibus autem admirantibus,& præ uoluptate plaudentibus,iureiurando affirmauit,suauius se interdum equum hinnientem audisse. usqueadeo aures habebat à Musis abhorrentes,animámque in præsepiis,imò uerò audiendis asinis quàm equis appositiorem. Quod igitur artium augmentum apud huiusmodi reges? Quis artibus honor, aut Musis haberi potest? Quanquam ne apud illos quidem ius suum obtineant, qui artium peritiam se tenere profitentur, utpote qui æmulatione & odio

iustos

A iuſtos euertant artifices. Qualis rurſum Dionyſius, qui Philoxenum poëtam in latumlas demiſit, quòd tragœdiam eius emendare iuſſus, ab exordio totam ad umbilicum una litura circunduxit. Erat autem in huiuſcemodi rebus Philippus quoque ſeipſo minor, & iuniori ſimilior, ut qui hæc ſerò doceri occœpiſſet. Vnde diſceptante eo cum quodam fidicine de pulſandarum fidium ratione, quum ſibi probè hominem refellere uideretur, * renidens, ut inquiunt, * ridens.
ille, Dii melius, ô rex, ait, nec uſqueadeo miſer ſis, ut hæc me melius ſcias. At uerò Alexander probè ſciens quarum ſe rerum ſpectatorem atque auſcultatorem præbere oporteret, quarúmq; item certatorem, ſuaptéque manu acto-
B rem, meditabatur aſſiduè ſtrenuus armis euadere, & ut inquit Aeſchylus, grauis armiluctator, formidoloſus hoſtibus. Hanc auitam artem habens, & per manus ab Aeacidis & Hercule traditam, cæteras etiamnum artes honori habendas cenſebat, non æmulandas quoque: & ut nobilitatem amplectebatur uenuſtatémque artificum, ita earum oblectamento haud temerè ſeſe ad imitationem conferebat. Aequales eius fuerũt tragœdi quidem Theſſalus & Athenodorus. Hi quum inter ſe de arte contendentes in certamen aliquando ueniſſent, choragorum quidem uice Cypri regibus fungẽtibus, iudicum uerò præfectorum nobiliſſimis, uictorq; ad extremum Athenodorus euaſiſſet:
C Parte, inquit, emptum regni uellem, ne Theſſalum uictum uideré. nec quicquam ultrà uerborum cum iudicibus fecit, aut ullo prorſus modo iudiciũ improbauit: nimirum dignum eſſe ratus, cæteris ſe omnibus antecellere, iuri uerò concedere. At comœdi fuerũt Lycon & Scapheus. Huic quum in comœdia quadam flagitatorium uerſum inſeruiſſet, arridens decem talenta dedit. Cytharœdi fuerunt cum alii, tum Ariſtonicus: qui quum in pugna ſuppetias cuidam ferret, egregiè pugnans cecidit. Huic Alexander ſtatuam Pythiis æream ponendam curauit, citharam tenentem haſtámque protentam, uõ hoc modo uiro illi tribuens, ſed & muſicam quoque hoc honore proſequés, quæ
D uiros faceret, quæq; inſtinctu lymphatico impetúque impleret eos qui in ea ritè educati eſſent. Nam & ipſe olim Autigenide tibicine Harmation nomõ modulante, uſqueadeo mente captus, modulamenti incitatu exarſit, ut concuſſis armis proripiens ſeſe, manus in adſtantes intẽderet, teſtimonium Spartiatis præbens illud canere ſolitis, Vrget enim in ferrum ſcitè fidibus canere. Erant etiam æquales eius Apelles pictor, & Lyſippus ſtatuarius. Horũ ille fulminiferum pinxit eouſque expreſſe ac concinnè, uulgò ut dicerent, duorum Alexandrorum illum quidem Philippi nulla ui ſuperabilem, hunc uerò Apellis nulla arte imitabilem. At uerò Lyſippus quum primùm Alexandrũ
E finxiſſet ſupina cœlum facie ſuſpectantem, quo modo Alexander ipſe ſuſpicere ſolitus erat, affiexa leuiter ceruice, adſcripſit quidam haud illepidè:

Aereus in cœlum ſuſpectans fare quid aiat?
Iuppiter aſſerui terram mihi, tu aſſere cœlum.

Quam ob cauſam Alexander Lyſippum unum ſtatuas ſibi fingere uoluit. ſolus enim uidebatur affectus eius ære exprimere, Alexandríque uirtutem cum lineamẽtis referre. Cæteri uerò ſupinitatem ceruicis, oculorum feſtiuitatem, blandámque alacritatem imitari ſtudentes, uirilem leoninumq; aſpectum retinere nequiuerũt. Inter aliorum artificũ turbam Staſicrates architectus erat: *Staſicrates*

architecti de effigiando Alexandro consilium.

hic nihil lenocinii,nihil lepôris,nihil festiui assequi in facie cupiens, ad ma- F
gnificentissimum opus se comparabat, dignúmque quod Alexandri unius
opibus faciendum susciperetur. Quodam igitur tempore ad eum insinuatus
improbauit imagines eius pictas,statuasq; tum fusiles,tum sculptas,opera esse
dictitans inertiũ ignauorúmque artificum. Ego enimuero ô rex,inquit,cor-
poris tui simulachrum condere deponereq; constitui in uiua ac nũquam in-
teritura materia,& cum perpetuis radicibus fibrata,tum uerò mole libramẽ-
tóque nulla ui agitabilibus. Thracius enim Athos, quà eminentissimus con-
spicuusq; maximè est,latitudines altitudinésque habet proportione inter se
accommodatas,membráque & artus,& eorum interstitia corporis speciem G
præbentia. hic si afformetur elaboreturq;,Alexandri effigies & esse & uocita-
ri potest,ut mare quidem imis sedimentis attingat,at uerò manibus, siniſtra
quidem amplum admodum oppidũ amplexabunda gestet,dextra uerò perẽ-
nem fluuium ex ampulla libans effundat in mare. Aurũ uerò,inquit,æs,ebur,
ligna,pigmẽta,sigilla minuta & uenalia abiiciamus,quæ aut furto intercide-
re,aut igni liquescere possunt. His Alexander auditis,excelsos artificis spiri-
tus fiduciamq; admiratus collaudauit. Cæterùm,ô Stasicrates, inquit,Athon
quiescere sinito. etenim abunde est petulantiæ, regis unius eum esse monu- :
mentum:me uerò Caucasus ostendet,& Emoda,& Tanais, & Caspium pe- H
lagus. Hæc operum certè meorum simulachra erunt. Sed per deos immorta-
leis,éstne aliquis,qui si huiusmodi opus absolutum cernat, existimet eius for
mam,habitum & speciem fortuitu & temerè facta? nullus certè, ut arbitror.
Quid fulminiferum? quid quem cuspide nitentem uocant? quid(malùm) sta-
tuæ amplitudo sine arte à fortuna absolui non poterit,aurum, æs,ebur,mul-
tam & precioſam materiam suppeditante affatim, largéque suggerente: uir
uerò amplus, immò uerò hominum amplissimus,sine uirtute à fortuna effi-
ci poterit,arma,stipendia,urbes,equosq; comparante? ceu uerò imperito hæc I
duci uires aut ornatum afferant,& non inertiæ potius socordiæq; documen-
tum magno quoque suo periculo præbeant. Præclarè enim Antisthenes ho-
stibus optanda omnia à diis esse bona dicebat,præter fortitudinem: etenim il-
la tandem armis præstantium fore,non illa possidentium. Quapropter natu-
ram inquiunt ceruo animali ignauissimo cornua magnitudine uiscuda aspe-
ritatéque ingenerasse,nimirũ specimen dantẽ,qui audere ipsi,fiduciámq; im-
perare sibi nequeũt, nullum iis armorũ apparatum belliq; instrumentũ usui
esse. Hoc sæpe modo fortuna socordibus stolidisq; opes & imperia adsciscés,
quibus ipsi demũ degeneres arguuntur, adstruit honestatq; uirtutẽ, utpote in
qua una sita sint amplitudo decorq; uiri. Enimuero, ut inquit Epicharmus, K
mens cernit,mens audit,reliqua autẽ surda cæcáque sunt, & rationis indiga.
Atqui sensus facultates quasdam peculiares habere uidẽtur,mens uerò quòd
prosit,quòd ornet, quòd deniq; uincat,quòd præstet,quòd imperet, reliqua
uerò surda,cæca,inanima,redundẽt & morẽtur, deformentq; se absq; uirtute
possidentes, sic reapse deprehẽdere licet. Siquidẽ iisdẽ opibus,eodẽ imperio
freta Semiramis fœmina classes instruebat,phalãgas armabat, Babylones cõ-
debat,rubrũ deniq; mare nauigio perlustrabat, Aethiopiæ atq; Arabiæ subi-
gendis populis: Sardanapalúsque uir quidem natus, domi purpuram carmi-
nabat,

A nabat,inter pallacarum turbam ſupinus,in humerosq; iacens: cui lapideã ponentes ſtatuam,ſecum ipſam ſaltantem barbarico ritu,argutuliſque digitis ſupra caput ueluti concrepitãtem,adſcripſerũt:Ede,bibe,Veneri indulge: nam cætera prorſus nihil omnia. Crates auream Phrynes meretriculæ effigiẽ Delphis poſitam quum uidiſſet,exclamauit,Græcorum id petulantiæ trophæum erectum eſſe. At qui Sardanapali aut uitam aut monumentum(nihil enim,ut arbitror,differunt)uiderit, hoc fortunæ bonorum trophæum ſanè eſſe dixerit. Quid igitur tãdem?ſinemus fortunam poſt Sardanapalum extremis etiã, quod aiunt,digitis Alexandrum attingere? aut amplitudinem eius ſibi & po
B tentiam uendicare? Ecquid autem ab illa præcipuum ſuprà quàm cæteri aſſolent reges accepit,armorum,equorum,telorum,pecuniarum,militum? Quin igitur iſtis fortuna,ſi poteſt, magnũ Ariddæum facit?quin magnum Amaſin, aut Ochon,aut Oarſen,aut Tigranem Armenium,aut Bithynium Nicomedem?quorum ille candidam faſciã inſigne regni ad Pompeii pedes abiiciens, fœdiſſimè regnum depoſuit,ueluti in prædam concedens:Nicomedes uerò raſo capite pileum aſſumens,Romanorum ſeſe libertum pronunciauit. Proinde rectius fortunam dixerimus humiles,meticuloſos, animiq; demiſſos facere. Quemadmodum porrò prauitatẽ non rectè infortunio dederis,ita for-
C titudinem & prudentiã nõ ſine iniuria,accepta felicitati tuleris:tametſi Alexandri imperio præcipuè fortuna cenſetur,quippe quæ illuſtris in illo,inuicta,celſa animi,innocentia prædita clementiáque fuerit. At uerò occumbente eo Leoſthenes dicebat,hanc immenſam potentiam errabundam,& huc illuc incurrentem,Cyclopi ſimilem fuiſſe,qui poſt exoculationẽ manus quoquouerſus intentabat,nunquam non aberrantes à deſtinato propoſito. Haud abſimili,inquit,uertigine ſub imperatoris deſiderio ferebatur hallucinabũda imperii magnitudo,irritis ubique conatibus ſe fatigans. Rnrſus quemadmo-
D dum emortua corpora ab anima deſerta non iam concreſcunt coaleſcúntue, ſed deſinunt diſſoluunturq; à ſeſe,uaneſcuntq; & exoleſcunt, hunc in modũ imperium amiſſo Alexãdro moribundum palpitabat,motabatur, languebat, Perdiccis,Seleucis, Meleagris,& Antigonis inter ſe diſſidentibus, tanquam ſpiritibus adhuc calentibus, pulſibúſque micantibus:ad extremũ marceſcens, & iam tabidum,ut obortis undique ſcatuit lumbricis, degeneribus regibus, fractiq; animi ducibus. Enimuero ipſe Hephæſtionem aliquando caſtigans, ut fertur,cum Cratero ſimultates exercentem:Quæ tandẽ,ait,tuæ ſunt opes, aut quod tuum facinus,ſi quis tuum tibi Alexãdrum demat?Hoc itidem nũc ego ad illius æui fortunam dicere non dubitarim: Ecqua tua amplitudo,ec-
E qua tua gloria?nunc ubi tua autem potentia, nunc ubi inuicta uirtus,ſi quis tibi Alexandrum dempſerit?Si quis,inquam,dempſerit in armis peritiam, in opibus liberalitatem,in magnificentia moderationem,in certaminis diſcrimine fiduciam,in uictoria clemẽtiam?Agè fac,ſi potes,alium magnum ducem, ut opibus liberaliter non utatur,ut non ante acies ſuas progreſſus diſcrimina ſubeat,ut amicos honori non habeat,ut non in captos miſericordem ſe præbeat,ut in fruendis uoluptatibus ſibi temperare nequeat,ut in occaſiones bene gerendæ rei non immineat,ut à uictoria exorabilis nõ ſit,poſtremò ut inceptorum compos clementem ſe non præſtet. Iam uerò quis magnus in po-

tentatu cum ſtultitia & flagitiis? Tolle uirtutẽ fortunati hominis, iam uſque- F
quaque paruus erit, in conferendis beneficiis ob ſordidam parſimoniam, in exudandis laboribus ob mollitiem, apud deos ob ſuperſtitionem, erga bonos ob inuidiam, inter uiros ob ſocordiã, inter mulieres ob affectus uoluptarios. Et ut ignari artifices ſimulachra parua prægrandibus ſedimentis fulcientes, ipſorum breuitatem arguunt: haud aliter fortuna quum exiguum hominis animum conſpicuis effert rebus, & molem habentibus, conſpectiorem eum, & propè dixerim tractiorem per ora hominũ facit, leuitate errabundũ & fluitantem. Idcirco non in habendis rebus, ſed in utendis potius magnitudo ſita eſt, quandoquidem regni paterni infantes etiamnum pueri hæredes eſſe G
ſolent: ut uerbi cauſa Charillus ille, quem unà cum crepundiis Lycurgus in Phidition delatũ loco ſui Spartæ regẽ renunciauit. Non enim protinus magnus erat infans, ſed qui infanti potius paternum regnum, quum interuertere poſſet, integra tutelari fide reſtituit. Aridæum uerò quis magnum facere poſſet, quem nihilo ab infante differentem, purpura modò infantiliter inuolutum Meleager in Alexandri ſolio conſtituit? Quanquam ô bene factum, ut pauculos intra dies appareret quo tandem módo uirtute regnant homines, & quo fortefortuna. Pro imperio enim certanti ueluti hiſtrionem ipſe ſubmiſit, immò uerò diadema orbis terrarum tanquam per ſcenam traduxit: H

Fœmina onus tulerit ſcapulis, ſi ſuſtulerit uir.

E contrario uerò dixerit aliquis, aſſumere potentatum, & tanquam in humeros tollere opes & imperia, & mulieris fuerit, & pueri fortaſſe. Siquidẽ Oarſæ & Dario Bagoas eunuchus Perſarum regnum humeris ſublatum impoſuit, at magnum iam aſſumptum imperiũ ueluti contento corpore ferre uerſaréque ſine magno negocio, nec oneri ſuccumbentem contundi cõtorquerĩue pondere, moléque rerum, uiri id eſt profectò uirtute & ſolertia celſisq; animis præditi. Quæ quidem omnia in Alexandro fuerunt: cui etiam, ſi diis placet, temulentiã nonnulli obiiciunt. Fuit enim in rebus gerendis cum ma- I
gnus in primis, tum uerò ſobrius & uigilans, non temulentus, non imperii licentia bacchabundus, cuius qui minimam partem nacti ſunt, temperare ſibi nequiuerunt. Leuiſſimus enim quiſque quum aut re numaria antecelluerit alios, aut in ciuileis quoquo modo honores incurrerit, inopinata ſtatim felicitate laſciuire ſolet. Ecce tibi Clitus ad Amorgum tribus aut ad ſummum quatuor depreſſis Græcorum nauibus, uocitari ſe Neptunum paſſus, tridentémque geſtans. Parte alia Demetrius (cui quotam ipſi partem fortuna ex Alexandri opibus duobus, ut dicitur, digitulis primoribus carpens attribuerat?) Iouem ſe uocari æquis ſuſtinuit auribus, nec iam ad eum legati mitte- K
bantur ab urbibus, ſed theori, id eſt oracula ſciſcitaturi, reſponſaq; eius oracula dicebantur. Iam uerò Lyſimachus, qui loca ad Thraciam uergentia quaſi regni extrema obtinebat, eouſque inſolentiæ ferociæq; euaſit, ut diceret: Nunc demum Byzantii ad me ueniunt, quum lancea cœlum attigi. Ibi Paſiades Byzantius, qui tum fortè aderat, Approperemus, inquit, ne lanceæ iſte mucrone medium cœlum pertundat. Tametſi quid in iſtis magnopere reprehendi poteſt, quibus licebat ipſis propter Alexandrum animi eſſe elatiſſimos, quum iam Clearchus Heraclię tyrannus geſtauerit fulmen, unúmque

liberorum

A liberorum Tonitrum appellitarit? Quid quòd Dionysius Apollinis se filium nominauit, in epigrammate scribens,

Doride de nympha Phœbi complexibus ortus?

Quid quòd pater eius mille, atque adeò decem millibus ciuium interfectis, prodito per inuidiam hostibus fratre, matre quoque anicula, non expectato ut paucis è uita diebus cederet, trucidentè præfocata, ad hæc in tragœdia scribens, Etenim tyrannis est genitrix iniuriæ: filiarum tamen unam Virtutem, Temperantiam alteram, & aliam Iustitiam nominauit? Sunt qui sese Euergetas uocitarint, id est benefícos: sunt qui Callinicos, id est egregiè uictores:
B nonnulli Soteras, id est seruatores: quidam Megalos, id est magnos: atq; eorũ nuptias alias super alias admissariorum more inter mulierum greges propalam pernoctantium, puerorúmque stupra quis est qui scribendo assequi possit? ad hæc aleam interdiu, cantus in theatris, noctem cœnas, diemq; prandia deficientem? Contrà uerò Alexãder prandio quum primùm diluculasset accumbebat, cœnæ uerò iam appetẽte nocte. Bibebat inter sacrificandum, alea ludebat cum Medio febricitans. Ludebat iter faciẽs, simul & sagittare discẽs, & è curru desilire. Rhoxanes amore captus, eam unam uxorem soli sibi duxit, Darii uerò Statiram imperio rebúsque ita exposcentibus. erat enim ope-
C ræprecium hoc pacto genera inter se uineiri. Cæteras omneis Persides tãto modestia præstitit, quanto fortitudine Persas. Inuitam nullam uidit: quas uidit autẽ, magis etiam aspernatus est, quàm quas non uidit. Mireq; quum cæteris omnibus blandus esset, solis uenustis superbũ se præbebat. nam de Darii uxore, eleganti in primis forma, nullum unquã uerbum commendanda eius uenustate emisit: defunctæ uerò regiè usqueadeo iusta fecit, miserieorditerq; fleuit, ut fidẽ eius integritas nõn faceret præ tanta humanitate, summaq; probitas iniuriæ arcesseretur. Siquidẽ Darius primùm admodũ commotus est potentiæ eius ætatisq; licentia. erat enim tum eorũ unus, qui rerum potiri Ale-
D xandrum fortunæ beneficio rebãtur: simul ac autẽ accuratè omnia perscrutatus, id quod erat comperit, Non usqueadeo igitur, inquit, res Persarum eõploratæ sunt, nec prorsus ignauos nos imbelleisq; dixerit, qui ab huiusmodi hoste superatos audierit. Equidẽ quod ad me attinet, prosperũ rerum euentũ, in summamq; belli uictoriã à diis opto, ut benefícentia quoq; Alexandrũ superem. ambitiosa enim quædã me cepit æmulatio, elementiorẽ eo uideri. Sin de me actum est, Iupiter auite Persarum, uosq; dii regii oro obtestorq;, nullus in Cyri solio præter unũ Alexandrũ sedeat. Ita adsciscebatur Alexãder testibus ipsis diis. Vsqueadeo omnia uirtus uincit. Adscribe, si placet, Arbela fortunæ,
E & Ciliciam, & cætera imponentis manus bellíque opera. Fortuna sanè Tyron ipsi exciderit, fortuna Aegyptum ei aperuerit, per fortunam Halicarnassus ceciderit, & Miletus capta sit. Fac fortunæ beneficio Euphratẽ deseruisse Mazæũ, Babyloniamq; planitiẽ cæsorũ corporibus stratã, num etiam à fortuna temperans, aut benenolente fortuna continẽs fuit? Aut num fortuna præsidio quodã munito animũ eius securũ præstare potuit, ut ne à uoluptatibus lãcinaretur, neu libidinibus sauciaretur? Atqui hæc & huiusmodi erant quibus Darium uicit: cætera armorũ equorumq; strages erant, prælia, cædes, fugæq; hominum. Ingenti uerò, & haud dubiè decretoria clade uictus est Da-

rius,quum Alexandrum uoluptatibus,laboribus,beneficiis inuictum admi- F
ratus,uirtuti eius,animi magnitudini,fortitudini,iustitiæq; ueluti fasces sum-
misit. Enimuero peltis,sariſſis,in bellico impetu,in conserenda manu,in ar-
morum dimicatione inuicti etãt Tartias Dinomenis,Antigenes Pellenæus,
Philotas Parmenionis:at aduersus libidines,mulieres,aurum & argentũ,ni-
hilo meliores bello captis. Nam Tartias quidẽ quo tempore Alexander Ma-
cedonas obæratos liberauit, fœneratoribus ære alieno pro omnibus dissolu-
to,allegato ex composito creditore falso professus se debere,fraudisq; tandẽ
compertus,sese propè perdidit, nisi Alexander re cognita hoc eum crimine
liberasset,simul etiam permisso ut argentum auferret: utique postquã recor- G
datus est,Philippo quondam ad Perinthum pugnãte,sagitta in oculo ictum,
non antè quàm hostes fusos fugatosq; cerneret,eximendum telum præbuis-
se. Antigenes uerò inter causarios qui in Macedoniam remittebantur, falle-
re sperans,quum in turba profiteretur, manifestus simulatæ ualetudinis, fuit
integris ipse uiribus uir cum bello strenuus,tum corpore cicatricibus obsito.
quam ob causam stomachante Alexandro, causamq; percontante, Telesip-
pes se amore deperire fassus est,à qua quũ diuelli perpeti nõ potuisset, abcũ-
tem ad mare prosequi constituisse. Rursus cuius esset muliercula,Alexandro
rogitante, & quicum de ea agendũ esset:quũ ille ingenuã esse dixisset,Quin H
igitur,inquit,donis illã & promissis ut resistat perpellimus? Vsqueadeo nul-
li non amanti indulgẽtior quàm sibi ipse fuit. Iam uerò Philotas, Parmenio-
nis filius,nescio quomodo & ipse incontinẽtia lapsus est. Antigona in capti-
uorũ turba ad Damascum captorum Pellæa quædam mulierecula erat specie
commẽdabilis,eadem olim ab Autophradate capta quum in Samothraciam
nauigaret. Huius amore uecors Philotas,uir ãlioqui ferreus, ita tum mollis
fluxusque fuit,ut præ uoluptate compos mentis non esset,atque adeò incau-
tus silenda pleraq; mulierculæ effutiret. Quid enim,inquit,Philippus ille nisi I
Parmenio?quid hic Alexander nisi Philotas?ubi porrò Ammon, ubi dracones,
si nolimus ipsi? Huiusmodi mulier sermones ad quãdam familiarium de-
tulit,illa rursus ad Craterum,subindéque Craterus Antigonam clàm capti-
uam ad Alexandrum admisit,qui Philotæ quidẽ manum neutiquam adiecit,
opera uerò mulierculæ totum eum clàm excussit, plusq; septẽ annis nusquã
suspicionem prodidit, non in uino temulentus,non ob iram iracundus, de-
nique non ad amicũ,qui nihil nõ credere Hephæstioni solitus esset, nullo-
rumq; non consiliorũ conscium eum facere. Quippe ferunt olim matris eum
epistolam resignantẽ,lectitantemq; secum mussitabundè,quũ admoto sensim
capite Hephæstion adlegeret,inhibere eum non sustinuisse: exempto uerò è K
digito anulo,signaculum ori eius appressisse. Vocẽ certè obtuderim,si omnia
percẽscam,quibus ipse optimè imperium administrasse,maximéque è digni-
tate regia probatur. Vt enim magnus propter fortunã fuerit, maior certè uel
ob idipsum,quòd fortuna rectè usus est:quoq; magis fortunam eius extule-
ris,uirtutem eo magis commendaris, nempe propter quam dignus fortuna
fuit. Agè iam incrementi eius primordia, imperiiq; auspicatum repetamus,
uideamusque quod tandẽ in ipsis fortunæ facinus fuerit, propter quod Ale-
xandrum fortunæ beneficio magnum euasisse contendant. Prò dii immorta-

les,

A les,quin igitur eum integrum,incruẽtum,ſarctum,ut dicitur,& tectum,nullis denique copiis adhinniens modò equus in Cyri ſolium erexit,ut Darium olim Hyſtaſpæ filium? aut quin id ei mulier eblandiebatur à uiro,ut Atoſſa quondam Xerxi à Dario eblandita eſt,ita ut ad ueſtibulum ei diadema accederet ultro? Aut ut Paryſatis Diabagoæ,qui poſito habitu tabellarii regiam arrectámque citarim ſumpſit? Huic enim repentè nec opinatum orbis ſorte imperium obtigit,haud ſecus atq; Athenis Theſmothetæ & Archontes ſortitò creari ſolent. Vis igitur doceam quonam pacto homines propter fortunam imperant? Deficiẽte olim Argiuis Heraclidarum familia, ex qua regem
B creari mos illis antiquus erat,ſciſcitantibúſque illis Deus reſpondit,aquilam oſtenſuram:paucisq; diebus aquila ſupernè deuolás ſuper Aegonis domo ſedit. ſic rex creatus eſt Aegon. Rurſus in Papho rege ob flagitia ab Alexándro eiecto,quum rex alter nõ reperiretur,quòd Cinyradarum gens funditus deleta exiſtimaretur,unum tandem tradunt inuentum inopem, ultimiq; nominis hominem in hortulo quodam neglectum,uixq; ſe ex eo tolerantem. Ad hunc qui miſſi erant quum ueniſſent, aquam elicibus deducentem offenderunt. Terrore uerò perculſus eſt,militibus manum in eum iniicientibus,præiréque porrò iubentibus,quoad ad Alexandrum deductus,obſoleta plagula
C amictus, rex eſt pronũciatus, aſſumptaq; purpura unus eorum eſſe cœpit qui regis ſodales uocitabantur. Erat tum ei nomen Alynomo. Sic reges efficiunt fortunæ beneficia,ad noua honorum inſignia promouentia nec opinantes, celeritérque tranſcribentia nihil minus quàm id ſperantes. Alexandro uerò quid ſupra dignationem? quid citra ſudorem? quid incruẽta uictoria? quid citra pulueris,ut dicitur,tactum? poſtremò,quid inelaboratum obtigit? Amnes ſanguine mixtos bibebat,quos cæſorum corporibus iunctos traiiciebat: herbam fame enectus edebat,quam primam offendiſſet:obrutas altis niuibus gẽtes adiit:urbes ſub terram merſas excîdit: pugnantia maria nauigauit, arida
D Gedroſiorum Arachoſiorúmque littora permenſus: in mari prius etiã quàm in terra ſtirpes uidit. Quod ſi ut hominem, ita fortunam affari liceat,ita ſanè dixerim:Nunc ubi tu,aut ecquando Alexandri rebus geſtis aditum præbuiſti? ecquod tandem ſaxum incruento per te marte cepit? ecquã ei urbem præſidio uacuam obieciſti? ecquam inermem phalãgem? ecquis aut rex ignauus, aut imperator ſocors,aut dormitabundus cuſtos inuentus? ecquis amnis facilè commeabilis? ecqua mediocris hyems? ecqua æſtas non infeſta? Apageſis hinc fortuna,faceſſe ad Antiochum Seleuci,faceſſe ad Artaxerxem Cyri fratrem,proripe te ad Ptolemæum Philadelphum. illos enim ſuperſtites etiam
E patres,reges appellitarunt,præliis illi uincebant illamentabilibus, feſtos illi dies per pompas & ſpectacula ad extremum uitæ agebant, denique illorum quiſque per ſummam felicitatem in regno conſenuit. En tibi Alexandri corpus,ſi nihil aliud,certè ab imis unguibus ad uerticem ſaucium,acciſum, contuſum,ab hoſtibus denique cæſum & iaculo,& gladio,& torti libramine ſaxi. Propter amnem Granicum enſe diſſecta galea capillo tenus. Ad Gazam ſagitta humero ſaucius. In Maragandis ſagittæ ictu ſura, ita ut à tibiæ radio fractum os diſſiliret. In Hyrcania oblæſo lapide collo, quo ictu tenebris ob oculos offuſis ad dies multos cæcitatem timuit. Propter Aſſacanos talo Indi-

* ridens. eo telo icto,quo tempore ad assentatores * renidens dixisse fertur: Hic quidem sanguis meus,non sanioſum quid,quale ex deorum uulneribus effluere creditur. Ad Issum ense femore traiecto à Dario,ut Chares inquit, manus cum eo conserente.Ipse uerò Alexander magna cum fide ad Antipatrũ scribens,Contigit,inquit,mihi pugione sauciari in femur adacto,sed unde nulla pernicies aut illico aut postea secuta sit. Apud Mallos tripedanea sagitta ictus,spiculo per loricam & pectus ad ceruicẽ pertingente, ut author est Aristobolus. Traiecto Tanai Scythas in fugam uersos,equo etiam ad centum & quinquaginta stadia insectatus est,infesto alui profluuio remoratẽ. Euge fortuna,quæ Alexandrum magnum facis, nouísque subinde macte esse incrementis iubes,undique corpus eius lancinans, omnem corporis partem uulneribus patefaciens: non ut Minerua quondam pro Menelao stans, tela in firmissima quæque armorum ueluti manu dirigens,obiectisq; lorica,fascia & balteo tenorem iactus frangens, summum tantùm corpus scarificans, eliciendo in speciem cruore:sed nuda potius telis uitalia præbens, uulnera per media ossa infligens,deprehẽso undique corpore,uisum insuper ingressumq; obsidens,insequentem interpellans, uincentem distringens, spes deniq; eius ludificans. Profectò nullus mihi regum infestiore fortuna usus esse uidetur, etsi in multos ingruit aspera ac inuidens. Siquidem quum alios fulminis instar abscidisset,& ad internecionem perdidisset,aduersus hũc unum pertinax & inexpiabile odium ineluctabileq; exercere obstinauerat, ut aduersus Herculem antea. Quos enim Typhonas ei prodigiosos q; gigantas non allegauit cum ipso dimicaturos? Quos hostes autẽ aduersus eum non muniuit armorũ apparatu,amnium altitudine, præcipitiorũ salebris,inusitata belluarum feritate? An nisi celsi essent eius animi,maioréque uirtute subnixi,quàm ut fortunæ præsidio fretus esse,ex eaq; pendere uideretur, posset non de statu deiici? non tantæ rerum moli succumbere? toties instruenda acie,toties armandis copiis,tot obsidendis urbibus,tot insectandis hostibus,denique toties desciscentibus populis,& mox susceptum regem auersantibus? postremò populis contempto rectore,equorum more lasciuientibus, regibúsque improbissimè ferocientibus,emorsis,ut dicitur,frenis,Bactra,Maracanda, Sogdianos gentes infidas hydræ instar excîdens,assiduè suboleſcentis aliis atque aliis bellis? Di eam aliquid absurdum fortasse, sed dicam tamen,idq; uerum. Non pridem Alexander hac opinione propter fortunam excidit, ut crederetur Ammonis filius esse. Quis enim diis genitus periculosa æquè & molesta & operosa exantlauit certamina,præter Iouis Herculem? tametsi illi quidem uir improbus leones prehendere, apros insectari, aues absterrere imperitabat, uidelicet his eum distinens,ne maioribus perlustrando orbe uacaret, aut ulciscendis Antæis, aut Busiridibus ab hominum cædibus inhibendis. Alexandro uerò uirtus diuinum & è dignitate regia certamen imperabat,cuius erat finis non aurum illud quod mille camelis circunferebatur,non deliciæ Medicæ,aut mensæ,aut mulieres, non Calydonium uinum,aut Hyrcani pisces, sed ut iisdem institutis uniuersos institutos homines,uni quoque imperio audientes, unique uiuendi rationi assuetos redderet. Hunc quum à teneris,ut aiunt, unguiculis insitum amorem coalitúmque haberet, uenientibus olim

à Persarum

A à Persarum rege legatis ad Philippum (& ierat tum peregrè Philippus) festiuè eos Alexander, admodúmque hospitaliter excipiēs, nihil quicquam puerile ab eis percontatus est, qualia multa solét alii, aut de aureo arbusto, aut de pensilibus hortis, aut quibus rex utitur insignibus, sed totus in ea uersus, quibus imperia censeri maximè solent, rogitabat quantæ Persarum copiæ, quo in loco rex acie instructa dimicaret, quale illud Vlyssis:

Arma ubi sunt illi mauortia, & unde caballi?

quæ uiarum compendia sursumuersus à mari tendentibus: ita ut stupescentes peregrini dicerent: Puer hic rex magnus, noster uerò opulentus. Quum au-
B tem mortuo Philippo in animo haberet Hellespontum traiicere, totúsque in spem apparatúmque gerendarum rerum uersus, copias Asiæ admouere gestiret, ecce tibi fortuna distinere eum, auertereq; adeò insistit, & retrorsus inhibere, exhibitisq; identidem negociis moras undique nectere. Iam primùm finitimis barbarorum solicitatis, Illyrica Triballicaq; bella commenta est: quibus à superioribus bellis ad Scythiam usque & Histrum reuulsus, longè latéque procurrens, omnibus periculis ingentibus dimicationibusq; perdomitis, porrò denuo profectus ad trāsitum festinabat, quum illa rursus ei Thebas ob pedes incussit, Græciæq; bellū pro offensaculo obiecit, acerba illi tristissimiq;
C exitus necessitate imposita, cum quibus ei gentibus generis cognationísque necessitudo intercederet, eas cæde, ferro, igneq; propulsandi. Inde iam trāsiit, ut Philarchus author est, sumptis triginta dierū commeatibus: ut Aristobolus, septuaginta talentis. Quo tempore quū domesticas possessiones regiosq; redditus maxima ex parte inter amicos distribueret, Perdiccas unus offerente eo, nihil quicquam accipere uoluit: percontatúsque ab eo, Tibi uerò Alexander ecquid ipse recepisti? quum ille spes se sibi relinquere diceret: Et nos igitur, inquit, harum participes erimus. Indignum enim est tua potius accipere, quàm quæ Darii sunt sperare. Sed quæ tandem spes erant, quibus ille fre-
D tus in Asiam exercitum transmittere constituit? Nempe non opes erant ampliſſimis urbium mœnibus metiendæ, non classes per medios montes uelificantes, non flagra, non compedes, barbarica cruciamenta maris. Quid igitur? Nimirum quod ad externa pertinet, oppidò quàm generosus in paucis armis ambitiosissimúsque conatus, æqualium æmulatio, certamenq; sese cōtendentis cum gloria & uirtute sodalium. Ipse uerò in sese ingentes spes habebat, pietatem in deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, beneficentiam, aduersus mortem intrepidam expectationem, robur animi, humanitatem, appellandi dexteritatem, ingenii candorem, in explicandis consiliis
E constantiam, in gerendis rebus celeritatem, & in primis adipiscendæ gloriæ propositū, quod luculenta exempla per decus absoluere solet. Quocirca nec concinnè Homerus, nec ut par erat, qui Agamemnonis speciem tribus ex imaginibus aptam coalitámque similitudine illa finxit:

Assimilis caput atque oculos patri altitonanti,
Balteus est Martis, Neptunum pectus adæquat.

Etenim Alexandri ingenium, si quidem ex multis ab ipso creāte Deo aptum & consertum uirtutibus est, nónne Cyri spiritus, Agesilai temperantiā, Themistoclis solertiam, Philippi experientiam, Brasidæ fiduciam, Periclis dicen-

di uim,administrandæq; reipublicæ scientiam habere iure dixerimus? Quan- F
quam si uetustiores repetamus,Agamemnone temperantior erat:quippe ille
captiuam iustæ uxori prætulit, hic à captis abstinere sibi imperare sustinuit
antequam iustè nuptæ fuerũt. Animi uerò magnitudine uel magnum Achil-
lem præstitit:quippe parua pecunia Hectoris defunctum uendidit, hic uerò
grandi ære Darium funerauit. Rursus ille munera ab amicis, iræq; ponendæ
precium accepit,hic hostes armis uictos,etiamnum opibus cumulauit. Nam
Diomedem quidem pietate antecelluit.etenim ille cum diis pugnare confi-
dentissimè sustinuit:hic autem omnia deorum cœpta per decus euadere sem-
per arbitratus est. Postremò charior necessariis Vlysse quoque fuit: siquidem G
illius mater morte mœrore obiit,huius uerò hostis mater præ desiderio eius
commori obstinauit. Ad summam,si & Solon è fortuna in administranda do
mi republica uersatus est, & Miltiades foris militiæq; rem gessit,si denique
Aristides innocens fortunæ benignitate fuit, nullum iam protinus uirtutis
opus erit,hocq; nominis uerbique inane quiddam uitę nequicquam gloriam
meretur, nimirum id sophistis commentis, legumque latoribus. Sin horum
unusquisque omniumque similium egẽs aut diues,debilis aut ualidus,defor-
mis aut pulcher,longæuus aut breuis æui,pro fortunæ ipsius uarietate esse so-
let,at magnum imperatorem,aut magnum legumlatorem,aut denique ma- H
gnum in magistratibus & publicè fungendis officiis sese quisque uirtute ra-
tionéque præstat,agedum Alexandrum consideremus uniuersorum conten-
tione. Iam primùm igitur Solon Athenis tabulas nouas instituit,quam Sisa-
σεισάχθειαν. chthiam nuncupauit,quasi dicas oneris excussum. Alexãder pro iis qui uer-
suram fecerant,fœneratoribus dissoluit. Pericles Græcis tributorum colla-
tione exhaustis,extructis passim fanis arcem Athenarum adornauit. Alexan
der barbarorum opes raptas in Græciam importandas curauit, templáque
diis extruenda locari decem talentorum millibus iussit. Brasidan in Græcia I
famigeratum fecit auditum ad Methonem eum ferociter percursasse,disiecto
circa maritimam oram hostium exercitu. Alexandri uerò atrocem illum sal-
tum,& auditu incredibilem,& uisu horrendum, præcipiti saltu sese è muro
librantis in hostes, hastis, spiculis, ensibus protinus illum excepturos,cui æ-
quius quàm fulmineo igni assimilare possumus erumpenti è nube, & à tur-
bine rapto? cuiusmodi quondam uisa ignitis armis offulgentia deorsum fer-
ri uidentur. Cæterùm illi stupore primùm perculsi,quà cuique proximum
fuit, trepidi refugerũt:deinde quum hominem unum animaduertissent mul-
tos ferociter impetentem, restitere. Ibi uerò fortuna, magna egregiáque be-
neuolentiæ exempla in Alexandrum edidit. Quippe ipsum ignobili in ui- K
co deprehensum,murisque interceptum inclusit:hos uerò qui suppetias ei fer
re properabant,ob idq; in muros iam scandenteis,suffractis contritisque sca-
lis deturbatos pessundedit. Ex iis autem qui tres omnino mœnibus arrepen-
tes,indéque sese librantes, Alexandrum seduli circunsteterant,unum confe-
stim abripuit,nullóque dum tentato certamine è medio sustulit. Crebris al-
ter sagittis confixus,hoc modò à morte aberat,quòd & uisus & sensus com-
pos erat. At uerò foris irritæ Macedonum uociferationes nequicquam mœ-
nia offensantium,quum in promptu nec machina nec tormentum ullum es-

set:

A ſet: quinimmò opitulandi ſtudio enſibus mœnia tundentium, inermiq; adeò manu cæmenta perrumpere, tantúmque non mordicus conuellere adluctantium. Ibi ille uerò rex fortunatus, ille fortunæ aſſiduæ cuſtodia, & propè dixerim ſatellitio tutus, feræ tum beſtiæ modo indagine cinctus, proditus, auxilii inops, non de Suſis aut Babylone, non de Bactris expugnandis, dignis ſatis operæpreciis dimicabat. Nam ingentia claráque certamina ut ſucceſſum non habeant, dedecoris certè nullam notam inurunt. Verùm infeſta uſqueadeo fortuna fuit, & barbarorum fautrix, contráque Alexandrum peroſa, ut nomen etiam eius, quantum in ipſa fuit, deleuerit, torq; rerum geſtarum gloB riam deformarit, nedum corpus uitámque peremerit. Haud enim pœnitenda fortuna fuiſſet, ſi propter Euphratis ripas, aut ad Hydaſpem mortem ipſe oppetiiſſet: nec pudendus exitus, ſi ad manus cum Dario ueniens, Perſarum impetu opprimeretur, equis, enſibus, copidibus (falcati gladii genus eſt) confertim pro rege pugnantium: aut ſi Babylonis muros ſuperare nixus, ab ingenti ſpe deuolueretur. Sic Pelopida, ſic Epaminondas, quorum certè interitus uirtuti decus potius quàm aduerſæ fortunæ teſtimoniũ attulerunt. Huius uerò fortunæ, de qua nunc agimus, cuiuſmodi tandem præ illis exemplum fuit? In extrema barbarie, intra ignobilis oppiduli mœnia, orbis terrarum doC minum intercipientis occulentisq;, pudendisq; eundem armis, temeréque inuento miſſili pulſatum diu & impetitum, ad extremum conficientis. Etenim diſciſſa copide galea, uulnus etiam in capite accepit. excuſſa arcu ſagitta perfracto thorace papillaribus oſſibus adacta eſt, haſtili prælongo eminente, & uulnus aggrauante, cuſpidis uerò ferro quadrantali latitudine, trientali ſiciliquo minus longitudine. Porrò (quod ſummum aduerſorum eſt) quum rectà & contemptim graſſantem in ſe quendam enſe territabũdum exceptum ipſe pugione confodiſſet, trepidus interim quidam piſtillum ex piſtrino raptum in ceruicem illi inflixit: quo ictu tenebris ob oculos offuſis, ſenſibus quoque D conturbatus eſt. Ipſa uerò uirtus præſtò tum illi affuit, quæ cum fiduciam ei, tum uerò robur, acreq; opitulandi ſtudium circunſiſtentibus eum accendit. Lemnæi enim, & Ptolemæi, & Lennati, & qui mœnia cunq; aut ſuperauerãt aut perruperant, circunſtantes eum, ueluti uirtutis munimentum erant, charitate amoreq; regis, corpora, facies, animas diſcrimini obiiciẽtes. Haud enim pro ſeruãdis bonis regibus fortunę fauore cæteri diſcrimina ſubeunt, aut etiã mortem oppetunt, ſed uirtutis amore potius, haud ſecus atque apes regi ſeſe ſuo philtrorũ ui comites addere, eumq; ſtipare cernimus. Quotus enim quiſque qui huius rei ſpectator ſui ipſe ſecurus fuiſſet, non hoc dixiſſet, ingens ſe E fortunæ certamen cum uirtute ſpectare, in quo barbariæ partes indigniſſimè per fortunam prævalerent, Græciæ uerò ſupra uires per uirtutem obſiſterẽt? Quòd ſi illi ad extremum ſuperiores euaſerint, fortunæ nimirum, inuidíque genii, Nemeſisq; opus id fore. Sin hi tandem prævaluerint, uirtutem, fortitudinem, charitatem, fidémque, palmam reportaturas, ut quæ ſolæ Alexandri fuerint. Quippe reliqua, potentiam & apparatũ, claſſes & equitatũ, & omnino exercitus medio fortuna muro interſepſerat. Cæterùm barbaros in fugã uerſos Macedones, ſubindeq; occidione occiſos, urbis etiam excidio ſepelierunt: Alexandri uerò nullus iam uſus erat, ut qui raptim exportatus, telum,

atque adeò bellum in præcordiis haberet,uinciq; & claui inſtar erat ſagitta F
thorace cum corpore traiecto. Telum autem ex uulnere conuellere conãtes
ferrum non ſequebatur.penitus enim inſederat in pectoris ſolidiſſimis, quæ
cordi prætenduntur. Sed rurſus arundinem quatenus extabat excindere cun
ctabantur,ueriti ne penitus os diſcuneatum intolerabileis cruciatus cieret,ac
ſanguinis multa uis imitus erumperet. Quam cunctationem Alexãder quũ
uideret,ipſe primùm conatus quà è thorace prominebat arundinem execa-
re.deficiente deinde manu,ex uulneriſq; tumore torpido pondere graueſcẽ-
te,medicos iuſſit intrepidos id agere,animum integris ſaucius ipſe addẽs,im-
mò uerò circunſiſtentium partim grauiter increpitans flenteis & præter mo- G
dum condoleteis,partim deſertores appellans opem ei afferre nõ ſuſtinẽteis,
interim ipſe ad amicos inclamitans: Quid,malũm,tãtopere pro me meticu-
loſi eſtis? Fidem ergo non facio,mortẽ me non timere, ſiquidẽ mihi timetis.

PLVTARCHI CHAERONEI, CVM PRINCIPIBVS maximè philoſophum debere diſputare, lib.

Hermolao Barbaro interprete.

IN amorem inſinuare ſeſe,& in aliorum amicitiam inſe- H
ri,& alios in amicitiam recipere, eamq; colere,quæ mul-
tis ſit tum publicè tum priuatim utilitatẽ ac fructum al-
latura,id hominum eſt ciuilium,honeſtate & humanitate
præditorum,nõ gloriæ cupidorum, quemadmodũ non-
nulli dicant. Quin contrà potius is & gloriæ ſitiens,&
probri metuens uidetur,qui reformidat ac neretur ne di-
catur ſtudioſus & obſeruans eorum qui poteſtate præcellunt. Alioqui quid
dicit is qui ſanabilis eſt,& philoſophũ deſiderat? Vtinam ſim Simon ille co-
riarius,aut grammatiſta Dionyſius,è Periclis aut Catonis familia,uti mecum I
confabuletur,mihiq; aſſideat, quemadmodũ Socrates illis. Et Ariſton Chius
quum malè audiret à ſophiſtis,quòd cum omnibus quicunq; uellent, diſpu-
taret,dicere debuit immò feras quoque intelligere ſermones qui prouocent
ad uirtutem. Et nos refugiemus habere conſuetudinem cum uiris potẽtibus
& optimatibus,perinde quaſi immites ſint ac feri? Philoſophiæ doctrina non
eſt huiuſmodi ſtatuarum artifex,ut ſigna fingat quæ in baſi muta ſtent,& ſen
ſus expertia,quemadmodum dixit Pindarus,ſed agilia ſtudet facere quæcun-
que aggreditur, negocioſa, uiuáque. Addit impetus quibus excitentur, ad-
dit iudicium quod inuitet ad utilia,addit delectũ quo ſequamur potiora, ad- K
dit prudentiam,animiq; magnitudinem,cum manſuetudine cauteláque con-
iunctam. Per quas res uiri ciuiles libentius habent familiaritatem & conſue-
tudinem cum præcellentibus dignitate uiris,ac præpotẽtibus. Etenim ſiquis
medicus ſit egregius,libentius illi medebitur oculo,qui pro multis circunſpi-
ciat,multóſque cuſtodiat. Ita philoſophus eius animi curam libentius aget,
quem uidet pro multis ſolicitũ, quémque oporteat multis ſapere, multis eſſe
philoſophum,multis exhibere iuſtitiã. Etenim ſi peritus artifex fuiſſet in ex-
quirendis & contrahendis aquis, cuiuſmodi narrant Herculem, ac ueterum
complures,

A complures,non gauiſus eſſet fodere in extremis oris iuxta corui rupem ſubulcicam illam Arethuſam,ſed amnis alicuius perennis fontes aperuiſſet ciuitati & exercitui,regum arbuſtis ac ſaltibus. Audiuimus ſanè Homerũ, Minoa dei oariſtẽ appellantem,hoc eſt,interprete Platone,familiarem ac diſcipulum. Neq; enim cenſebat priuatos homines,aut ædiũ cuſtodes,aut ociosos,eſſe deorũ diſcipulos,ſed reges:quibus ſi cõtigerit rectum conſiliũ,iuſtitia,probitas,fortitudo,cõtinuò futurum eſt ut omnes adiuuentur, fructumq; capiãt,qui cum eis habent cõmercium. Ferunt ſi eryngiũ herbam unaquæuis capra ſumpſerit in os,primũ ipſam ſiſti,deinde reliquum omnẽ gregem cum
B illa conſiſtere,donec accedens caprarius herbã eximat. Eiuſmodi quædã uis & acrimonia fluit à poteſtate,quæ ignis in morẽ depaſcatur ac diſſipet quæcunq; propius admota fuerint. Atqui philoſophiæ ratio ſi in hominem priuatũ inciderit gaudentẽ ocio,ſeſeq; ueluti centro ac ſpacio geometrico,corporis neceſſitatibus circunſcribentem, nihil transfundit in alios,ſed parta in uno illo tráquillitate & ocio marceſcit,ſimulq; cum eo deficit. Verũ ſi principẽ aut magiſtratum,& in negociis uerſantẽ attigerit,atq; hunc expleuerit honeſtate,per unũ prodeſt cõpluribus,quẽadmodũ fecit Anaxagoras Pericli familiaris,Dioni Plato,Pythagoras Italiæ primatibus. Ac Cato ipſe reli-
C cto exercitu nauigauit ad Athenodorũ. Scipio Panætiũ accerſiuit, quũ à ſenatu legatus eſſet,uirũ qui æqui atq; iniqui rationẽ haberet,uelut inquit Poſidonius. Quid igitur oportuit dicere Panætiũ? Si quidem eſſes Cato aut Pollux,aut alius quiſpiã priuatus,cupiens mediã urbis lucem effugere, per ociũ in angulo quopiã philoſophorum ſyllogiſmos reſoluens ac nectens,lubens te docendũ ſuſcepiſſem,tuaq; uterer conſuetudine: ſed poſteaquam es Pauli Aemylii bis conſulis filius,nepos autẽ Scipionis Aphricani,eius qui Hannibalem Carthaginenſem deuicit,haud diſſerã tecum. Cæterùm quod dicunt nonnulli duplicẽ eſſe philoſophiæ rationẽ,alteram ipſo in animo ſitã,Hege-
D monis,id eſt ducis Mercurii munus:alterã in efferendo & enunciãdo poſitã, atq; organicam,id friuolũ eſt,cõiungendumq; cum illo quod dici ſolet:Hoc nouerã antequam Theognis natus eſt. Quanquã ea diſtinctio nihil obſtiterit,propterea quòd tum eius rationis quæ ſita eſt in animo,tum eius quæ poſita eſt in enunciãdo,finis eſt amicitia:huius quidẽ erga alterum, illius uerò erga ſeipſum. Ergo qui per philoſophiã omnia refert ad uirtutẽ, ipſum ſecũ concordem,ſibiq; conſentientẽ,ac talem ut ipſe de ſe nihil queratur,pacis & gaudii plenũ,ſemper ſibiipſi amicũ ac beneuolentẽ reddit hominem. Nõ hic ſeditio,non impiũ bellum in mẽbris,non affectus parũ dicto audiẽs rationi,
E nõ cupiditas cum cupiditate pugnans,nõ concurſus cogitationis cum cogitatione,nõ uelut in cõfinio cupientis ac pœnitẽtis aſperitas ac turbulentia cum delectatione coniuncta,ſed amica pacataq; omnia:per quæ fit,ut unuſquiſq; pluribus fruatur bonis,ac ſeipſo gaudeat. At enunciatiuæ rationis muſam Pindarus negat olim quæſtus auidã & operariã fuiſſe:ego ne nunc quidẽ eſſe puto,ſed inſcitia & honeſti neglectu,cõmunem illũ Mercuriũ negociatorẽ ac mercenariũ eſſe redditum. Neq; enim conſentaneũ eſt, Venerẽ ſacrifici ſui filiabus indignatã fuiſſe,quòd primæ tẽtarint odia ſerere in adoleſcentulos:Vraniam autem & Calliopen & Clio gaudere his qui ſermonem

irum de capris.

ac doctrinam pecuniæ gratia tradant. At mihi sanè sic uidetur, Musarũ effe- F
cta muneraq; magis quàm Veneris esse cum amicitia beneuolentiaq; cõiun-
cta, magisq; ad hæc paranda conducere. Nam gloria famaq;, quam nonnulli
doctrinæ finẽ faciunt, uelut initium ac seminariũ amicitiæ diligebatur. Quin
potius hominũ uulgus in totum gloriã beneuolẽtia metiũtur, arbitrãtes nos
eos duntaxat laudare quos amamus. Verùm sicut Ixion Iunonẽ insequẽs, in
nubẽ incidit, sic isti pro amicitia falsum amicitiæ simulachrum populare ua-
gumq; amplectuntur. At is qui sapit, si in administrãda repub. uersetur ac ne-
gociis, is tantum gloriæ desiderabit, quantum satis est ad conciliandum illi
Authoritas unde concilietur. in rẽbus gerẽdis authoritatẽ, quæ nascitur inde, quòd uir optimus creditur. G
Neq; enim iucundũ est neq; facile, prodesse, si quis nolit prodesse: ut autẽ ue-
lis, facit opinio, fidẽsq; tibi habita. Sicuti lumẽ bonum est nõ tam his qui ui-
dentur, quàm his qui uident: itidẽ fama his qui sentiunt potius, quàm his qui
non negliguntur. At is qui semotus à publicis negociis secũ ipse uiuit, quiq;
finem boni collocat in ocio & quiete, ut gloriã in turbis hominũ, in theatris
per omnẽ populum circumuolantem, non aliter quàm Venerẽ Hippolytus
quòd castus esset, procul salutat, ita eam quæ à probis cordatisq; uiris profi-
ciscitur, idem haud aspernatur. Opes, famam, ac potẽtiam regiam, nec opor-
tet requirere in amicitiis, neque fugere tamen, si cum modestis moribus hæc H
fuerint coniuncta. Neque enim philosophus adolescentes requirit formo-
sos & ucnustos, sed tractabiles, compositos, & discendi cupidos. Neque rur-
sum si quibus adest decor & forma, hósque æui, id deterret philosophũ, neq;
pulchritudo alienat aut abigit à curandis his qui digni sunt. Itaque si princi-
pis dignitas ac potentia simul contigerit homini modesto & humano, non
abstinebit ab huius amore beneuolentiaq; philosophus, neq; metuet hominũ
rumores, ne dicatur aulicus, & principum cultor.

Quicunque Venerem fugit, insanit nimis,
Non aliter atque hi qui student bona tollere. I

Similiter & isti qui erga tam splendidam amicitiam optimatum eodem mo-
do sunt affecti. Ergo philosophus à negociis alienus, non refugiet nec ab-
horrebit ab huiusmodi. At ciuilis eos etiam audire cupiet, non obstrepens
ac molestus, nec aures infarciens importunis ac sophisticis disputationibus:
uerùm cum his qui cupiunt, gaudebit & disputare, & ociari, & libenter ha-
bere familiaritatem.

Bis sex dierum iter, sero arua fertilem
Berecynthium agrum.

Hic si nõ solùm agricolationis studiosus fuisset, uerumetiã hominũ, num li- K
bentius fereret agrum, qui tantã hominũ multitudinẽ alere posset, quàm illũ
Antisthenis agellũ, quem aiebat sibi uix sufficere? Respondes te malle. At si
te rogẽ, nũ uniuersum orbẽ curandũ suscipere uelis? Recuso, inquis, sanẽ. Epi
curus summũ bonũ in ocio altissimo cõstituens uelut in portu trãquillo, qui
nullis agitetur undis, nullo strepat fragore, dicit nõ modò pulchrius esse be-
neficio afficere quàm affici, uerumetiã iucũdius. Nam nulla res perinde parit
Gratiarũ nomina ab alacritate, gau- gaudiũ, ut beneficentia. Sapiebat autem qui Gratiis indidit nomina, Aglaiæ,
Euphrosynæ, ac Thaliæ. Siquidẽ hilarẽ esse, & gauderc in cõferendo bene-

ficium,

A ficium,id & maius eſt & purius. Quapropter multi ſæpe pudore ſuffundũ- *dio, & florulentia.*
tur quum beneficium accipiunt: ſemper autem gaudent quum beneficium
præſtant. Porrò de multis bene merentur,qui eos reddunt bonos, quorum
opera plures indigent. Ac rurſum qui ſemper corrumpunt principes,reges
ac tyrannos,nempe delatores,criminatores & adulatores,ab omnibus exi-
guntur,puniunturq́,ut qui non in unum calicem lethale uenenum mittãt,
ſed in fontem publicitus fcatentẽ,& quo uident omnes uti. Quemadmodũ
igitur narrant Calliæ adulatores in comœdiis taxatos fuiſſe,quòd eos nec
ignis,nec ferrũ,nec æs arcere potuerit quò minus ad cœnam uentitarent,te-
B ſte Eupolide: porrò Apollodori tyrãni,Phalaridis ac Dionyſii familiares &
amicos magno tumultu expulerũt,torſerũt,inuſſerunt,& execrabiles ac de-
uotos reddiderunt,quòd illi unum modò læderent, hi multos per unũ im-
perium gerentem: ſic hi qui cum priuatis hominibus habent conſuetudinẽ,
efficiunt ut ipſi ſibi moleſtia uacent,ſintq́ innocui & placidi:ſed qui princi-
pis malos mores aut ſententiam mutat, ubi res poſtulat eum emendans, is
quodammodo publicitus philoſophatur,ac rempublicã corrigit,ut uniuerſi
gubernentur. Sacerdotibus reuerentiam & honorem reſpublicæ impendũt,
quòd à diis poſtulent bona non ſolùm ſibiipſis,amicis,ac familiaribus, uerũ
C etiam in commune omnibus ciuibus,quum tamen ſacerdotes non id efficiãt
ut dii ſint bonorum datores,ſed tales quum ſint,inuocant. At philoſophi qui
cum principibus uiuunt,eos reddunt meliores ac moderatiores,& ad benefa
ciendum propenſiores:unde par eſt eos etiam magis gaudere. At ego quidẽ
ſic exiſtimo,eum qui lyræ fabricandæ ſit artifex, libentius facturum lyram
ac promptius,ſimul atque cognouerit futurum ut eius lyræ poſſeſſor The-
banorum urbem mœnibus cingat,quemadmodũ fecit Amphiõ,quàm cuius
poſſeſſor ſit Lacedæmoniorum ſeditionem cõpoſiturus,incinens ac deliniẽs
eos,ita ut fecit Thales. Itidem faber libentius faciet clauum ,ſi percontatus
D intellexerit futurum ut is Themiſtoclis imperatoriam nauem gubernet pro
Græcia propugnãtem,quàm ſi Pompeii nauem eſſet gubernaturus, cũ pira-
tis nauali bello pugnantis. Quid igitur putas de doctrina cogitare philoſo-
phum? Nempe illud: Quiſquis hunc inſtituendum acceperit uir ciuilis, & a-
ptus principibus,is toti reipublicæ profuerit,exhibens iuſtitiam,condens le-
ges, puniens nocentes,euehens moderatos ac bonos. Mihi uerò uidetur &
nauium opifex elegans libentius clauum fabricaturus fuiſſe,qui audiſſet fu-
turum ut is Argo gubernaret,pro qua omnes eſſent ſoliciti: & faber ligna-
rius non tam libenter compoſiturus aratrum aut plauſtrum, quàm tabulas
E illas in quibus Solon leges ſcripturus eſſet. Et ſanè philoſophorum ratio-
nes,ſi principum & rempublicam adminiſtrantium animis inſcribantur,in-
figantúrque ſic uti inhæreſcant,legum uim nanciſcuntur. Siquidem & Plato
nauigauit in Siciliam, futurum ſperans ut philoſophiæ decreta & leges &
facta gigneret in Dionyſii negociis: uerùm reperit Dionyſium ceu librum
lituris egentem,ac maculis mendíſque plenum, nec remittentem tyranni-
dis tinĉturam,qua longo iam tempore fuerat imbutus, ut non facilè poſſet
elui. Faciles autem adhuc & mutabiles ſint oportet,qui honeſtas accipiant
rationes.

IN PRINCIPE REQVIRI DOCTRINAM,

Menino Rectoris interprete.

PLATO rogatus à Cyrenenſibus, ut ſibi leges ſcriberet, ſcriptáſque relinqueret, ac reipublicæ ſtatum componeret, recuſauit, dicens eſſe perdifficile leges condere Cyrenenſibus, qui tam eſſent feliees. Nihil enim tam ſuperbum, nihil tam intractabile ac moroſum eſſe, quàm hominem quem felicitatis opinio corripuerit. Quapropter difficile eſt his G qui gerunt imperium, de imperio conſulere. Reformidant enim rationem ceu principem admittere, ne potentiæ bonum quod habere uidentur, impediat, ſi id adſtringat, & ſeruire cogat honeſto. Idq; faciunt, quòd ignorēt ſententiam Theopompi Spartanorum ducis, qui quum primus in Sparta regiæ poteſtati adiunxiſſet magiſtratus Ephoros, deinde uxor dixiſſet, probro illi futurum ſi filiis traderet minus imperium, quàm accepiſſet ipſe: Imò maius, inquit, relinquo: nimirum hoc maius, quo firmius. Nam quum acerbitatem ac ſæuitiam imperii remiſiſſet, unà cum inuidia uitauit & periculum. Quanquam Theopompus ex imperio uelut magno flumine deductis riuis, quan- H rum aliis dedit, tantum ſibi detraxit. At ratio quam adfert ſapientiæ ſtudium, ſi principi aſſideat, ei ceu domeſticus cuſtos adiuncta bonæ ualetudinis, ſublato eo quod eſt periculo obnoxium, quod ſanum eſt relinquit. Sed plerique reges ac principes parùm cordati, ſtatuarios imperitos imitātur, qui credunt coloſſos magnos & amplos uideri, ſi tibiis uehementer diductis, ſi latè diſtentos & hiantes finxerint. Nam hi quoque grauitate uocis, toruitate uultus, ac morum trueulentia, fugáque conſuetudinis humanæ, maieſtatem & authoritatem imperii ſibi uidentur imitari, nihil prorſum à coloſſorum ſi- I gnis diſcrepantes, qui quum foris heroicam ac diuinam quandam ſpeciem præ ſe ferant, intus pleni ſunt terra, lapide, plumbo: niſi quòd iſtud coloſſorum pondus rectitudinem illorum ſtabilem & immotam ſeruat: at ineruditi duces ac principes, propterea quòd intus malè librati ſint, ſæpenumero uacillant, ac ſubuertuntur. Etenim quum baſi non rectè poſitæ ſublimem ſuperſtruunt poteſtatem, ſimul cum ipſo pondere nutant, & ad ruinam inclinantur. Verùm quemadmodum oportet ut ipſa regula primùm recta ſit, nihil habens obliquū, deinde cætera ſibi admota, quatenus ſibi congruūt, exæquet: conſimili modo princeps poſteaquam imperium in ſeipſo parauerit ac direxerit, uitámque ſuam compoſuerit, tum debet ſibi applicare eos quibus K imperat. Nec enim cadentis eſt alium erigere, nec ignorantis docere, nec incompoſiti componere, nec ordinare inordinati, nec imperare eius qui non pareat imperio At qui parū ſapiunt, illud præcipuū imperii bonum eſſe ducunt, quòd nullius imperio ſubiaceant. At Perſarum quidem rex omnes pro ſeruis habebat, præter uxorem ſuam, cuius maximè cōueniebat eſſe dominū. Quis igitur imperabit principi? Nempe lex, omniū regina, & mortalium, & immortaliū, ut ait Pindarus: non iſta quidē lex foris in libris aut ligneis ſcripta tabulis, ſed uiua illi inſita ratio, ſemper cōuiuēs ac familiaris principi, nec

Imperium non ſpacio locorū, ſed ſtabilitate metiendum.

unquam

A unquam animum ſuo ductu,ſua moderatione deſtituens. Nam Perſarum rex unum habebat cubicularium,cui hoc negocii mãdatum erat, ut diluculo ingreſſus illi diceret:Surge rex,atq; ea cura negocia,quæ te curare uoluit Meſoromaſdes. At erudito prudentique principi intus in animo adeſt,qui ſemper idem dictet ac iubeat. Polemon dicebat amorem eſſe deorum obſequiũ ad proſpiciendum adoleſcentulis. Sed uerius quis dixerit, Principes miniſtros eſſe Dei ad curam ac ſalutem hominum,uti bona quæ Deus illis largitur,partim diſtribuant,partim ſeruent. Vides in ſublimi cœlum hoc immenſum,quod terram undique liquidis ulnis amplectitur? Illud quidem demittit

Principis munus.

E poeta quopiam.

B ſeminum quibus opus eſt principia,terra uerò producit:creſcunt autem partim imbribus,partim uentis,partim ſtellis ac luna confouentibus: porrò ſol ornat omnia,omnibus uim amoris ex ſeſe admiſcens. Sed tot tantiſque muneribus ac bonis quæ dii largiuntur,non licet nec frui nec uti rectè, ſi deſit lex,iuſtitia,& princeps. Itaque iuſtitia quidem legis eſt finis,lex autem principis opus, princeps uerò Dei ſimulacrum adminiſtrantis uniuerſa, nihil egens Phidia ſtatuario, neque Polycleto, neque Myrone, ſed ipſe ſeipſum per uirtutem Deo ſimilem reddidit, ac fabricatus eſt ſtatuam omnium uiſu iucundiſſimam,ac magnificentiſſimam. Quemadmodum enim Deus in cœ-

C lo pulcherrimum ſuipſius ſimulacrum conſtituit ſolem ac lunam, talis eſt in republica imago ac lumen princeps, qui Dei reuerens, iuſtitiam tuetur, hoc eſt,Dei rationem geſtat,nempe intellectum,non ſceptrum,aut fulmen, aut tridentem, qua ſpecie ſeipſos nonnulli fingunt ac pingunt, ſtultitiam ſuam, quòd uideantur inacceſſi, reddentes inuidioſam. Offenditur enim Deus his,qui tonitrua, fulmina, radiorum iaculationes imitantur: delectatur autem his, qui ſuam æmulantes uirtutem, ſemet in honeſtate & humanitate reddunt adſimiles,atque hos in maius prouehit,impertiẽs ſuam æquitatem,iuſtitiam,ueritatem,ac manſuetudinem. Quibus rebus nihil eſt diui-

D nius,neque ignis,neque lux,neque ſolis curſus, neque exortus & occaſus aſtrorum,nec ipſa æternitas aut immortalitas. Non enim felix eſt Deus uitæ ſpatio,ſed eò quòd eſt princeps uirtutis. Nam hoc eſt numen. Porrò uirtutis decus eſt,in quod gerit imperium. Anaxarchus igitur,quum Alexandrũ de Cliti cæde diſcruciantem ſeſe conſolaretur, dixit ad hunc modum, Clito iuſtitiam contigiſſe,quæ diis aſſideat,ut quicquid à rege fieret, fas iúſque uideretur. Idq; nec rectè, nec utiliter, quum regem errari pœnitentem animare ad ſimilia patranda exiſtimaretur. Quòd ſi hiſce de rebus ſimilitudines ſunt conferendæ,non aſſidet Ioui iuſtitia,ſed ipſe iuſtitia faſq; eſt,léxque

Iuſtitiæ laus.

E tum antiquiſſima,tum exactiſſima. Veteres ita & loquuntur, & ſcribunt, & docent, abſque iuſtitia principatum rectè gerere ne Iouem quidem ipſum poſſe. Atque eadem uirgo eſt iuxta Heſiodum, nimirum incorrupta, pudoris,modeſtiæ, & utilitatis amica, unde & reuerendos cognominant reges. Conuenit enim ut hi maximè reuereantur, qui minimè timent. Cæterùm principem magis oportet timere ne quid mali faciat, quàm ne quid patiatur. Nam hoc ex illo naſcitur. Atq; hic eſt principis metus,& humanus, nec ingeneroſus,ut his quibus imperat,metuat,ne quid ſe inſcio lædantur: Non aliter atque canes nocturnam ac laborioſam agentes ouium in ſeptis cuſto-

E poeta quopiam.

diam, simul atque trucem audierint feram, timent nõ sibi, sed his quæ custo- F
diunt. Epaminondas autem Thebanis in ludos quosdam festos & compo-
tationes solutis, solus adibat arma, mœniáque, dicens se sobrium esse, ac ui-
gilare, quò liceret aliis ebrios esse, ac dormire. Præterea Cato in Vtica, ui-
ctore Cęsare, reliquos omnes iussit ad mare uocari. eos simul atque impositis-
set, ac prosperam esset nauigationem precatus, ipse reuersus domum, sibi ne-
cem sua manu conscisiuit, docens uidelicet, quibus debeat timere princeps, &
quæ debeat contemnere. Contrà Clearchus Ponti tyrannus, arculæ inclu-
sus serpentis in morem dormire solitus est. Et Aristodemus Argiuus in cœ-
naculo domicilium habebat ostio pensili, cui imposita lectica dormire con- G
suenit unà cum amica. Puellæ mater scalas detrahebat, eásque rursus appo-
nebat orta luce. Quantopere creditis hunc horruisse theatrum, palatium, cu-
riam, conuiuium, qui è cubiculo sibiipsi carcerem fecerit? Itaque qui uerè
sunt reges, timent his in quos habent imperium: contrà tyranni eos ipsos ti-
ment: proinde metum augent aucta potentia, propterea quòd quo pluribus
imperant, hoc plures metuunt. Nec enim consentaneum est, neque decens,
id quod à nonnullis philosophis dictum est, in hyle, id est materia, quæ cun-
cta patiatur, quæque innumeris negociis recipiat necessitates, casus, commu-
tationes, latêre deum admixtũ, sed supra nos in sublimi, iuxta naturam, quæ H
his in rebus semper hoc modo se habet, in sanctis, ut inquit Plato, fundamẽ-
tis fixus sedens, recta perficit iuxta naturam obambulãs. Quemadmodum in
cœlo solem pulcherrimum sui simulachrum, quod se ceu speculo repræsen-
tet, ostendit his qui illum per se possunt intueri: ita in ciuitatibus iustitiæ lu-
cem, huiusque rationem uelut imaginem constituit, quam felices ac prudẽ-
tes effingunt è philosophia, ad summam rerum pulchritudinem accommo-
dantes sese. Hunc autem animi habitum nihil est quod gignat in nobis, nisi
ratio è philosophia proficiscens: ut idem nobis accidat, quod Alexandro, qui
quum Corinthi uidisset Diogenem, eiúsque probasset ingenium, ac uiri pru- I
dentiam ac magnitudinem esset admiratus, Ni Alexãder essem, inquit, Dio-
genes essem. aliquantulum, ut ita dicam, onustus sua felicitate, ac splendore
potentiáque, uelut impedimentis & ocium negantibus ad capessendam uir-
tutem, inuidens tamen interim Diogeni pallium ac peram, quibus ille inui-
ctus erat & insuperabilis, non quemadmodũ ipse, armis, equis, & fastis. Li-
cebat igitur philosophantem simul & affectu fieri Diogenem, & fortuna ma
nere Alexandrum. Et ob hoc magis etiam Diogenẽ fieri conueniebat, quòd
Alexãder esset: ut qui aduersus magnam fortunam, turbulentam ac procel-
losam, multis opus haberet fulturis, magnóq; gubernatore. Nam in imbecil- K
libus, humilibus, ac priuatis, eò quòd ut sunt stulti, ita parum possunt offen-
dere, molestia quædam ueluti malis somniis perturbat animum, qui nequeat
à cupiditatibus expergisci: at potestas coniuncta cum malis moribus, mole-
stiam adiungit cupiditatibus. Verum est illud Dionysii, qui dicebat se tũ ma-
ximè capere fructũ ex imperio, quũ quæ uellet celeriter efficeret. Itaq; uehe-
mẽter est periculosum, uelle quæ non decet, eum qui quæ uelit, facere possit,

At simul ac dictum est uerbum, res ipsa peracta est.

Malitia celerem nacta cursum ex potestate, quemuis incitat affectum: parat

irani,

A iram,inuidiam,amorem,adulteriũ,auaritiã,proſcriptionem: ac ſimul ut uerbum dictum eſt,actum eſt de eo qui ſuſpicione offendit,periũtque delatus. Et quemadmodum docent phyſici, fulgur poſterius erumpere quàm tonitru, prius tamen apparere, ſicuti ſanguis prius apparet quàm uulnus, propterea quòd ſonitum quidem excipiant aures,lumini uerò uiſus occurrat,ſic in imperiis ſupplicia præuertunt accuſationes,& prius emicant condemnationes quàm probationes:

Illic enim ira iam nequit reſiſtere,
Hamata ſicut ancora æquori fero.

B Niſi rationis pondus frangat ac premat potentiam,uti princeps ſolem imitetur,qui quum altiſſimus eſt,ad polum ſeptentrionalem euectus,tum minimum mouetur,curſum tutum reddens tarditate. Neque enim fieri poteſt ut malitia lateat in poteſtate. Verùm eos quidem qui morbo comitiali ſint obnoxii,ſi in frigus aliquod incidant,eóque corripiantur,continuò capitis oc cupat uertigo,ac uacillatio morbum arguens: at indoctos & ineruditos ſimul atque fortuna paululum extulerit,opibus ac gloria aut potentia ſubuectos in altum,protinus oſtendit caducos: imò potius quemadmodum in uaſis inanibus non queas dignoſcere integra ſint an nitioſa, uerùm ubi infu-
C deris aliquid,tum apparet quà perſtillent:ſic animi putres non ferentes potentiam,effluunt cupiditatibus,nempe iracundia, faſtu, inſolentia. Sed quid attinet de his dicere, quum minima etiam nobilium & illuſtrium uirorum delicta calumnientur homines? Cimoni uinum obiiciebatur, Scipioni ſomnus,Lucullus ob cœnas ſumptuoſiores male audiit.

AD D. ALEXANDRVM VI. PONT. MAX. CAROLI Valgulij Brixiani, Cardinalis Valentini Secretarij, præfatio.

Sapientibus accepi,beatiſſime Pater,non modò magiſtratum atque imperiũ patefacere ingenium adminiſtrantis uiri,& naturã ac mores,ſed uirũ quoq; oſtendere ipſius magiſtratus & imperij uires,dignitatem ac poteſtatẽ. Nam quum tam uariæ multiplicesq́, ſint hominum naturæ,tam abditæ aliquorum mentes, occultáque ingenia,ut non modò ab alijs rectè percipi iudicariq́; non poſſint, ſed multi ne ipſi quidẽ ſciant quid præſtare poſſent ſi experiundi ſui facultas aut neceſsitas daretur:in magiſtratu ac principatu uir conſtitutus,q̃ ſit prudens,q̃ iuſtus,q̃ continens, q̃ beneficus, atque omnino penetralia cordis mentisq́; ſuæ aperiat neceſſe eſt. Contrà uerò & ſunt,& fuerunt aliqui,quorum certè mores reprehendi nõ poſſunt,ſed neque imperij magiſtratúsue dignitatem tueri,nec ipſius poteſtatem magnificẽtius exercere,nec uires latius explicare ſciuerunt. Rurſusq́; alij authoritatem magiſtratus excellentia ingenij auxerunt, & præclariorem reddiderunt quàm acceperint. Te uerò,ſanctiſſime Princeps,ſedes Petri iuſtiſſimum eſſe,te prudentiſſimum,te pacis & quietis amantiſſimum oſtendit quotidie magis. Tu quoque ipſam ſedem his ipſis uirtutibus,& pluribus alijs exornas,dignitatíque eccleſiæ atque authoritati,præſtantia ingenij,conſilij altitudine,& animi magnitudine ac robore, ſplendorem addis & ornamentum. Ceremoniarum præterea, cultusq́; diuini diligentiſſima obſeruantia,pietatéque ac religione ipſam condecoras: téque auguror,quin potius compertum habeo,dies ac noctes meditari quomodo poſsis augere ſedis

apoſtolicæ maieſtatem: quanquam hoc tempore perquam ſit arduum. Nam uſque adeò creuit perfidia Chriſtianorum hominum, tantam licentiam abutendi eccleſiæ bonis ſibi Principes uſurparũt, ut quæ ad decus utilitatemq; Chriſtiani populi altitudo mentis tuæ cogitat & concipit, tranſigere perquam ſit difficile. Rectè enim cogitata, prudentérq; cõſultata, externa aliqua ui atque perfidia, aut difficultate pecuniaria impedita, ſæpe retardãtur. Equidẽ ſic eſſe exiſtimo, quòd quẽadmodũ bonitas primùm orta eſt, ſubitò emerſit improbitas, & lux effulſit, continuò tenebræ ſubſecutæ: ita quũ primũ Chriſtus claues regni cœlorũ Petro tradidit, protinus aduerſarius noſter ipſis obſtacula & impedimẽta excogitauit, atq; ita ſemper ut poſſeſſor nouus illarum creatur, pro ingenio proq; natura illius maiora minoraq; molitur impedimenta & machinatur. Quare ut te nouit, beatiſſime Princeps, æquitate & ſapiẽtia præſtãtem, pietate ac religione inſignẽ, teq; perpetuò cogitantem quomodo ad iter ſalutis reuocare poſſis deerrantes iandudum Chriſtianos, in ſolio Petri fuiſſe collocatum: ſic ipſe omnes ſuas acies in peruerſis & inquinatis potẽtum hominum in ſedem apoſtolicã mentibus armauit, ne tua optima uoluntas, ſaluberrimáq; conſilia, tantum fructum reip. Chriſtianæ parent, nec uirtus probitasq; tua ut meretur eluceſceret. Veruntamen dubitandum nõ eſt, quin æquitas ſuperatura ſit iniquitatem, & optima uoluntas tot maturis conſilijs, diligentiáq; gubernata, prauas & impias uoluntates aut oppreſſura ſit, aut ad ſanitatem reuocatura. Sed quoniam in adminiſtrãdis rebus tum publicis, tum priuatis, in cuiuſq; animo naturalia etiam impedimẽta quædam non parua exiſtunt, quibus fit ut uita hominum, in quocũq; ſint ſtatu, uarijs perturbationibus afficiatur, & animus noſter in deliberando, conſilióq; capiendo in diuerſas ſententias diſtrahatur, & quaſi bello inteſtino uexetur, de eo genere toto Plutarchus, rerum humanarum uir peritiſſimus, & in omni genere ſapientiæ præſtantiſſimus, accuratè & acutè libellum græca oratione compoſuit. Eum ego, quia fundamẽta continet uirtutum moralium, & ad res agendas magnopere conducit, in linguam noſtrã conuerti, & nomini ſanctitatis tuæ dedicaui: cui me quoque ipſum iampridẽ dedicaui, & cõſecraui.

PLVTARCHI CHAERONEI DE VIRTVTE MORVM LIBER,

Carolo Valgulio Brixiano interprete.

DE Virtute quæ ad mores ſpectare dicitur atque exiſtimatur, maximè uerò uti à contemplatiua differt, quòd animi affectum materiæ, & rationem formæ gerentem uices habeat, differere propoſitum eſt, quæq; ſit eius ſubſtantia, & quomodo naturaliter ſubſiſtat, & utrum ea pars animi quæ illam ſuſcepit, propria ratione ſit compoſita & moderata, an particeps ſit alieni: idque ſi ita eſt, num ut ea K
que cum præſtantiore ui commixta ſunt, an potius quod ueluti præfectura quadam atque imperio utatur, alterius particeps eſſe principis dicitur poteſtatis. Quòd autem uirtus omnino à materia ſemota atque impermiſta eſſe ac permanere poſſit, latiſſimè patêre arbitror. Sed aliorum præſtat breuibus recenſere ſententias, non hiſtoriæ magis cauſa, quàm ut noſtra clariora atq; firmiora explicatis illis exiſtant. Menedemus itaque Eretrienſis multitudinem ſuſtulit uirtutum ac differentias, quaſi una eſſet, ac pluribus nominibus uteretur. Idem enim temperantiam ac fortitudinem & iuſtitiam, ueluti gla-

Virtus à materia ſemota.

dium

A diũ & enſem appellari. Ariſto Chius unã & ipſe ſubſtantiã uirtutis faciebat, eámq; appellabat ſanitatẽ: ſed differentes numeroſasq; fieri aſſerebat, quum aliud atque aliud ſpectaretur: ut ſi quis uiſum noſtrum cum alba contuetur, albiuiſum: & cum atra, atriuiſum appellare uelit, aut quid aliud huiuſmodi. Nam quum uirtus quid ſit agendum, quídue fugiendum conſiderat, prudentiam appellari contendebat: cupiditates uerò coërcentem, & modum uoluptatibus adhibentem, temperantiam: quæ autem in ſocietatibus, & rebus cum aliis contrectandis uerſatur, iuſtitiam: quemadmodum gladius quũ ſit unus, aliud aliàs ſecat: & ignis in diuerſas agit materias, eadem utens na-
B tura. Videtur autem & Zeno Citieus in eandem deſcendere ſententiam, definiens iuſtitiam eſſe prudentiam quæ ſuum cuique tribuit, in rebúſque aſſumendis temperantiam, & in perpetiendis fortitudinem. Et qui ipſum tuẽtur, cenſent in his ſcientiam à Zenone prudentiam appellari. Chryſippus uerò ſuam cuique qualitati ratus uirtutem attributam eſſe, examen, ut inquit Plato, nec uſitatum nec cognitum excitauit uirtutum. Vt enim à forti ac manſueto fortitudinem & manſuetudinem, & à iuſto iuſtitiam, ſic à gratioſo gratioſitates, & à bono bonitates, & à magno magnitudines, à pulchro pulchritudines, atque alias huiuſcemodi dexteritates, comitates & urbani-
C tates in numero uirtutum ponens, multis abſurdíſque nominibus nihil indigẽtem reſerſit philoſophiam. Communiter autem inter hos omnes conuenit, uirtutem eſſe principis animi diſpoſitionem, & facultatem quandam à ratione manantem, quin potius ipſam eſſe rationem: ídque firmum & ratum & immutabile habent, nec putant id animi quod ratione uacat, affectibúſque perturbatur, diſcrimine ullo, naturáque ipſa animi ab eo quod ratione præditum eſt, eſſe diſtinctum: ſed eandem animi partem, quam intellectum principémque appellant, continuis mutationibus conuerſionibúſque obnoxiam, & in affectionibus, & per uarias habitus uel diſpoſitionis
D mutationes uitium fieri atque uirtutem, ac nihil in ſe habentem quod ſit expers rationis, dicíque à ratione auerſum, quum motus animi auidè concitatus, ac uehemens atque impotens, ad aliquid abſurdum præter delectum rationis effertur. Affectum enim eſſe dicunt rationem improbam atque effrenatam & proteruam, ex prauo peccantéque iudicio ortam, quum uehemẽtiam robúrque accepit. Hi autem mihi ignoraſſe uidentur, quòd quiſque noſtrùm uerè duplex compoſitúſque eſt, nec illam animi duplicitatem præuidiſſe, ſed tantùm perſpicuam illam, quæ eſt animi & corporis, commixtionẽ. Quòd uerò ipſius animi in ſeipſo compoſitum ſit quiddam biforme atque
E diſſimile, quaſi alio corpore rationis experte atque participe commixtum & compactum, Pythagoram neſciuiſſe non eſt conſentaneum, coniecturam faciẽtibus à ſtudio muſicæ illius uiri, quam animo pacandi ſedandíq; eius gratia adhibebat, tanquam nõ uniuerſus præceptioni doctriníſque obtemperaret, nec à uitio ratione diſtraheretur, ſed alio quodam perſuadendi præſidio indigeret, & formatione atque conciliatione, niſi omnino ad philoſophiam intractabilis atq; inobediens eſſet futurus. Sed apertiſſimè & conſtanter atq; indubitatè Plato intellexit, quòd huius mũdi animás nec ſimplex eſt, nec incõpoſitus, nec uniformis, ſed ex eiuſdem atque alterius poteſtate cõmixtus,

Virtus quid.

Affectus.

tum eodem ſemper ſe modo regens & uerſans, unóque ac ſimili ordine utẽs F
conſtanti atque prævalido, tum in contrarios errabundóſque motus ac circulos diuiſus, primordium diſſidii & mutationis, ortibus & corruptionibus quæ fiunt in terra, dedit. Humanus quoque animus pars uel ſectum quum ſit uniuerſi, & rationibus numeríſque ad illorum cœleſtium exemplum cõpactus, nec eſt ſimplex, nec unius modi, ſed alterum habet intelligentiam atq; rationem, quam præſtare naturaliter imperaréque homini couueniens eſt: alterum uerò turbulentiam affectuum habet, impóſque rationis eſt, & erroribus refertum, & ſua ui ſuáque ſponte inordinatum. Quo rurſus bipartito, aliud ſemper cum corpore uerſari, ipſumq; colere ſuapte natura deſiderat, G
& appellatur concupiſcentia. Alia uerò pars interdum ipſi ſe dedit appetentiæ, quandoque uerò rationi uim robúrque ſuppeditat, eáque dicitur iraſcentia. Declaratur autem in primis differentia compotis rationis atque intelligentiæ partis, itinere contrario aduerſus concupiſcibilem & iraſcibilẽ, quòd hæ aliæ ſunt & diuerſæ, quum ſæpe non obtemperare ei quod optimũ eſt, ac reluctari, manifeſtò deprehendantur. His principiis plurimùm uſus eſt Ariſtoteles, ut ex eius ſcriptis latè patet. Poſtea uerò iraſcibilem concupiſcentiæ attribuit, quòd ira libido quædam ſit uindictæ: perpetuóque uſus eſt parte affectibus perturbata, rationéque carente, tanquam differenti ab ea H
quæ eſt particeps ipſius: non quia omnino ſit expers rationis, quemadmodum ea animi pars qua ſentimus, nutrimentúmque ſuſcipimus, & uegetamur: nam hæc omnino rationem non audiunt, & modo quodam ſurda ex carne germinarunt, ac penitus in corpore ſunt demerſa. Quæ uerò affectionibus obnoxia eſt, quanquam propria caret ratione, & eſt expers eius, alioqui tamen ut eam audiret, ad ipſamq; ſe cõuerteret, cederet, & informaretur, natura facultatem conceſſit, niſi in totum perdita profligatáque exiſtat à uoluptate, uictúque intemperanti. Qui autem admirantur quomodo parêre rationi poſſit id quod rationem nõ habet, hi mihi nõ uidentur mente compleI
cti, quantæ ſint rationis uires, & quò penetrent occupando, & ducendo non duris quidem, nec renitentibus modis, ſed informantibus, & ad cedendum parendúmque diſponentibus: quæ res eſt omni neceſſitate ac uiolentia ad tranſigendum efficacior: quandoquidem ſpiritus ac nerui, & oſſa, & reliquæ corporis partes ratione carent: ſed quum animi motus oritur, quatiente quaſi habenas ratione, omnes intenduntur, & expediuntur, & parent. Pedes ad curſum parati, manúſque ad iaciendum atque capiendum, id animo cogitante, ſunt præſtò. Præclarè autem poeta id quod ratione uacat, & affectus habet turbidos, & cum ratione conformatur, his carminiK
bus ante oculos ponit:

Illi, dum lachrymans luget præſente marito,
Formoſæ malæ lacrymarum rore madebant.
Vxorem ſed flentem animo miſerantis Vlyſſis
Lumina palpebris ſtabant immota quietis,
Cornua ceu & ferrum, mente occultante dolorem.

Declarant id quoq; in formoſis, quos tangi uetat & ratio & lex, pudendorũ fugæ & receſſus, quæ iacent, ac minimè commouentur. Quæ res præſertim amantibus

A amantibus uenire ſolet uſu, quum poſtea ſororis aut filiæ amatores per imprudentiam fuiſſe cognouerunt. tum enim ſeſe contraxit cupiditas & inhorruit, corpúſque partes ſuas conſentientes cum iudicio præbuit. Enimuero cibos atque opſonia ſæpe aliqui perlibenter aſſumpſerunt, qui poſtquam ſenſerunt & didicerunt aliquid ſe impurum & illegitimum ediſſe, non modò iram morſumq; iudicio adhibuerunt, uerùm & corpus ad opinionem conuerſum & completum, uomitiones nauſeantéſque diſturbationes occupant. Vereor autem, ne omnino friuola puerilíaque oratione exequi uidear, pſalteria, lyras, pectidas, tibiáſque perſequens, & quæcunque muſicæ conſo-
B na, & inde appellata architectantur homines. Affectibus humanis inanimata conueniunt, ſimúlque ſient & concinunt, & unà intemperanter feruntur, iudicia, affectiones, moréſque utentium referentia. Nam & Zenonem in theatrum ad citharam canente Amœbeo, eamus dixiſſe diſcipulis ferunt, ut perdiſcamus quæ inteſtina, & nerui, & lingua ac oſſa, rationis rhythmíque participantia, & ordinis concentum uocémque edunt. Sed his prætermiſſis libenter eos interrogarem, ſi canes & equos auéſque domeſticas uident cõſuetudine quadam & educatione ac præceptione uoces prudentes reddere, rationíque obtemperantes motus & habitus, actionéſque moderationem
C quandam & utilitatem noſtram continentes, Homerúmque dicentem audiunt, Achillem equos hominéſque hortari ſolitum ad pugnam: cur adhuc admirantur ac dubitãt, id quod iraſcitur in nobis, & cupit, & dolet, & lætatur, obedire prudentiæ, ab eaque affici, cum & incola ſit, nec abſciſſum, nec extrinſecus fictum, neque ulla neceſſitate aut plagis formatum, ſed à natura dependeat, cum ea ſemper uerſetur, educetur, & conſuetudine compleatur ac more? unde rectè appellati ſunt mores. Sunt enim mores, ut compreſſe di- *Mores quid, & unde dicantur.*
cam, qualitas animi ratione uacantis. Quod nomen inditum fuit propterea,
D quòd qualitatem hanc & differentiam à more ipſe animus irrationalis à ratione conformatus capit. Cui quidem non eſt conſilium, commotiones animi & affectus ſtitpitus euellere, (neque enim poteſt, nec opus eſt, nec expedit) ſed terminum quendam & ordiuem ei præſcribere, moraléſque uirtutes conſtituere: quæ quidem ſine affectione motúque non ſunt, ſed ſymmetriæ ipſorum, & mediocritates. Imprimit enim & informat ipſa prudentia commotarum affectionum uim, habitúmque conſtituit urbanum. Tria enim hæc in animo eſſe dicunt, potentiam, affectum, & habitum. Poteſtas principium eſt & materia affectus, ut iracundia, uerecundia, atque huiuſmodi procliuitates. Affectus eſt ipſius potentiæ commotio quædam. Habitus uerò,
E uis & conformatio potentiæ in parte irrationali à conſuetudine inſita. Si perperam à ratione ductata & recta fuerit affectio, uitium exiſtit: ſin probè, emergit uirtus. Sed quoniam non omnem uirtutem mediocritatem faciunt, nec moralem appellant, de earum uirtutum differentia altius repetito principio dicendum eſt. Rerum omnium alia abſolutè quodammodo ſe habent, ut terra, & cœlum, & aſtra: alia erga nos modo quodam affecta ſunt, ut bonum, malum: eligendum, fugiendum: uoluptas, dolor. Vtrunque ratio complectitur. Superioris generis ſcientia eſt, & contemplatio. Ex altero, quod uidelicet nos reſpectat, deliberandi facultas oritur: & a-

Sapientia & prudentia qd differant.

gendi huius uirtus est prudentia, illius uerò sapientia. A sapientia autem dif- F
fert prudentia in eo, quòd à contemplãdi genere ad actiuum affectionibúsque agitatum, conuersione & respectu quodam facto secundum rationem prudentia subsistit. Quapropter prudentiæ fortuna opus est, sapientia uerò ne consilio quidem eget ad suum finem consequendum. in æternis enim, & eodem semper modo se habentibus uersatur. Et quemadmodum Geometria non consultat utrum triangulus internos angulos habeat duobus rectis æquales, sed nouit: (sunt enim consilia earum rerum, quæ aliàs aliter se habent, non autem firmarum atque immutabilium) sic mens contemplatiua, prima stabilia, unam sempiternámque naturam habentia, nullísque ob- G
noxia mutationibus exercens, à consilio capiendo libera est. At prudentiam in rebus errorum ac turbulentiæ plenis immersam, sæpe cum fortuitis misceri necesse est, & consultatione in rebus dubiis uti, & ubi consuluerit, iam agere irrationali quoque assistente atque præsente, & simul à iudiciis tracto. motione enim indigent animi naturali, qui quidem in affectione mores efficit, ratione indigens moderatrice, ut ille motus mediocris adsit, nec ultra modum citráue consistat. Quod enim uacat ratione, & affectionibus scatet, commotionibus utitur tum uehementioribus & concitatis, tum mollioribus lentioribúsque quàm conueniat: quo fit ut in omni actione nostra H
officium uno modo perficiatur, & pluribus ab eo discedatur. Assecutio enim signi, una simplexque est, aberratio autem multiplex, siue quid præstet mediocritati, siue ab ea superetur. Huius igitur quæ in rebus agendis uersatur rationis, secundum naturam munus est, immoderatos redundantésque affectus & commotiones coërcere ac resecare. Vbi enim præ imbecillitate atque mollitia, ac metu uel torpore motus refugit, officiúmque & honestatem deserit, tum præstò est illum excitans & subleuans. Vbi uerò contrà sese effert insolenter plurimus atque inconditus & inordinatus, uehementiam I
aufert & reprimit, atque ita affectuum commotionẽ moderans, & intra terminos continens, uirtutes morum in parte animi experte rationis constituit, inter excessum atque defectum medium obtinentes locum. Non tamen omnem uirtutem in mediocritate inesse dicendum est, sed est quædam minimè indiga eius animi partis quæ est rationis impos, in pura constantíque mente constituta, sapientia uidelicet atque prudentia, suapte natura perfecta, præstantiáque rationis & summitas ac uis, qua summa diuinitas scientiæ atque beatitudo intenditur. Hæc uerò corporis gratia necessaria, & affectuũ
& commotionum egens, quibus tanquam instrumentis & ministeriis ad res agendas utatur, irrationalis animi haudquaquam existens interitus, nec ex- K
tinctio, ordo atque modus, sua quidem ui, & ipsa qualitate summitas est, quantitate uerò mediocritas circuncidens & amputans quod redundat & deest. Quoniam autem mediũ multipliciter dicitur: quod medii genus uirtus teneat, dicendum uidetur. Commixtum igitur, medium est simplicium, ut albi & nigri fuscus color: & quod continet & cõtinetur, ipsius continẽtis & contenti, ut duodenarii & quaternarii octonarius numerus est medius: & quod neutrius extremi particeps est, ut boni & mali quod est indifferẽs. Nullo ex his modo uirtus medietas dicẽda est. neq; enim commixtio est uitiorũ,

neque

A neque continet ſuperatum, neque complectitur excedens id quod decet, neque omnino ab affectionum motibus libera eſt, in quibus eſt magis & minus. Fit ergo, in primisq; dicitur medietas ei qui eſt in ſonis atque harmonia congruenter. Ea enim uox eſt cõcinna, quemadmodum in fidibus poſtrema & ſuprema, quarum alterius nimiam acuitatẽ, alterius grauitatem deuitat: ipſaq; quum ſit motus atque potẽtia in irrationali anima, quod ſolutum & languidum eſt, aut intentum, atque omnino plus & minus ab appetitione naturali amputat & demit, modum atque conſtantiam affectibus adhibens. Fortitudinem itaque mediocritatem eſſe dicunt timiditatis & temeritatis, quarũ alia
B ſuperatur à modo, altera ei præſtat in iraſcentiæ affectu. Liberalitatem uerò auaritiæ & prodigalitatis. Manſuetudinem indolentię & crudelitatis: ipſamq; iuſtitiam in commerciis nec minus nec plus quàm cõueniat tribuentẽ. Temperantiam autẽ in medio ſtuporis ſiue inſenſibilitatis & intemperantiæ ſemper cupiditates refrenantẽ. In quo maximè apparet cognitio differentiæ partis animi quæ eſt expers, & eius quæ eſt compos rationis, & quantum inter affectum interſit & rationẽ, oſtendit. Haud enim à continentia differret temperantia, nec ab intemperantia diſcreparet incontinentia, quum utraque in uoluptatibus cupiditatibúſque uerſetur, ſi idem in animo eſſet, quod natura-
C liter appetit, & quod iudicat. Nunc autem temperantia eſt, quum quaſi pecudem irrationalem animam, obedientem ac mitem ratio regit & tractat, in cupiditatibus ipſa utens cedente, moderationem & id quod decet ſuſcipiente. At continens agit quidem & ipſe illam ualida ratione, ac ſuperante cupiditates, uerùm non ſine dolore parentem, ſed obliquam, & tergiuerſantem ducit, tanquam plagis & freno coactã atq; compulſam, certamine inteſtino atque tumultu completus: quale ſimilitudine quadã Plato fingit in iumentis eſſe uehiculũ animæ trahentibus, quum deterius ſub iugo cum meliori colluctatur, & aurigã conturbat, reſiſtere à tergo, & ſumma cura contendere acri-
D ter coactum ſemper, ne punicea ẽ manibus excidant lora, ut inquit Simonides. Quare non cenſent uirtutem perfectam eſſe continentiam, ſed diminutam. non enim medietas exiſtit ex conſonantia praui ad bonũ, neq; reſecatus eſt affectus uehementior, neque obtemperat prudentiæ, nec cum ea conſentit appetitus, ſed accipit & facit dolorẽ neceſſitate repreſſus, tãquam in ſeditione hoſtis & inimicus ſimul habitat, odoribus ſimul & pæanibus & gemitibus completus eſt continẽtis animus, propter inæquabilitatẽ atq; diſſidiũ. Quam ob cauſam incontinentiã eſſe diminutũ uitiũ, & intemperantiã ex toto uitium arbitrãtur. Quum enim habeat affectũ, & rationẽ improbã & per-
E turbatam, tum cupiendo ad id quod turpe eſt prolabitur, tum improbè iudicando cupiditatibus aſſentitur, ſenſumq; abiicit peccatorũ. At incontinentia ratione iudiciũ rectum tuetur, affectione uerò ualidiore quàm ſit ratio, præter iudicium fertur. Vnde ab intemperantia differt, quòd in incontinẽtia ab affectu ſuperatur ratio, in illa ne pugnat quidẽ: in hac contradicens cupiditates ſectatur, in illa cum aſſenſione ſubſequitur: in hac cũ dolore particeps eſt malefactorum, in illa cum uoluptate: in hac inuitus honeſtatẽ prodit, in illa libens turpitudinẽ amplectitur. Et harum quoq; differentiã non modò facta, ſed etiam oratio declarat. Intemperantum enim ſunt uoces huiuſmodi:

Gratia quæ,uel quid iucundum,ſi Venus abſit F
Aurea?curæ hæc quum non mihi erunt,moriar.

Et alius inquit:Bibere,& eſſe,& Venere uti,cætera ego omnia additamenta uoco.Hic toto ex animo cum uoluptatibus conſentit, easq; tuetur. Nec minus qui dixit,Sine me interire,hoc enim mihi expedit:iudicium cum affectu ægrotans habet.Continentiæ uerò longè aliæ,ac diſcrepantes:Rectè ſentientem me uiolat natura. Et illud:Hei hei cœlitus inuectum eſt hominibus malum, quum quis meliora uidet probatq;, deteriora ſequitur. Simul & illud: Trahit iam uis iræ,nec queo reſiſtere,littoralis ut hamus ancoræ in mari. Littoralem hamum appellat auerſum à ratione,ac minimè aptum,ſed animi im- G becillitate atque mollitia iudicium abiicientem. Neque illa ſunt ab hac ſpecie remota:Ceu nauis terræ pendeo laqueis.Secundus flat uentus,ac nos non tenent rudentes.Rudentes uocat iudicia turpitudini repugnantia, deinde tanquam ab impetu uenti ab affectu concitato refracta. Et certè intemperãs uelis paſſis ad uoluptates à cupiditatibus fertur,& ſeſe illis dedit,ad easq; dirigit. Obliquus uerò incontinẽs,& tanquam ſe cupiens efferre,atq; expellere affectionem effrenatã,hac demum trahitur, & in turpitudinẽ incidit. Qua in re Anaxarchum irridebat Timo, cui fiducia iuſta inerat, conſtantiáque ingens.

Robore Anaxarchum dicunt uiguiſſe canino, H
Qui quanquam ſic eſſet,erat miſer attamen,ut fert
Fama:trahebat enim genium ſtimulando uoluptas,
Quam plerique ſolent forteſque horrere ſophiſtæ.

Non enim ſapiens eſt continens,ſed temperans:nec ſtultus incontinens,uerùm intemperans.Nam temperans rebus honeſtis gaudet:intemperans uerò ne turpibus quidem dolet.Sophiſtici igitur animi eſt incontinentia,habentis quidem rationem,ſed quæ rectè intelligit,conſtanter tueri non ualentis. Taléſque inter ſe differentias habent incontinentia & intemperantia. At con- I tinentia rurſus & temperantia eaſdem habent rata rationum comparatione contrarias.Morſus enim,& dolor,& ægritudo nondum continentiam reliquerunt: temperatus uerò animus undique eſt æquabilis & pacatus conuenientia & concordia expertis animi rationis,& compotis eius, tranquillitate admirabiliq; quiete ornatus & compoſitus,in quem intuens dicas:Conciderant uenti,iam & tranquillus ſine uento pontus erat: nanque ipſe deus ſedauerat undas uehementes,inſanos rabidosq; motus cupiditatum reſtinguente ratione,& quibus natura indiget,eos ſibi conſentientes obtemperãtéſque in actionibus uoluntariis parante,ut neque rationem præcurrãt,nec terga uertant,nec ordinem turbent,nec dicto non ſint audientes:uerùm ut omnis mo K tus,quocunque uelit ratio ducere,paratus ſequi,ceu lactens pullus cum equa ſimul currat,Xenocratis confirmans ſententiam,dicentis quòd uerè philoſophantes ſponte agunt,quæ cæteri metu legis facere ſolent inuiti,tanquã uerberibus canes,ac ſtrepitu muſtelæ, à uoluptatibus repulſi formidine ſuppli- * πεῤῥόπους. ciorum. Quòd autem in animo quiddam circa cupiditates huiuſcemodi * firmitatis ſenſus & differentia fiat,quaſi re quadam cum illis pugnante & contradicente,perſpicuum eſt:quanquam nonnulli aſſerunt affectum aliud à ratione non eſſe,nec inter duo diſſidium ac ſeditionem,ſed unius nominis in

utranque

A utranque partem mutatiouem celeritate atque uelocitate ſua noſipſos latentem,non præuidentes,quòd idem in animo eſt, quod naturaliter cupit, pœnitet,iraſcitur,timet,& ad turpitudinem fertur uoluptate ductũ:& quod receptui canit,uagãsq; fuſius reuocat. Libidinem enim,iram,metum, & cætera huiuſmodi,opiniones eſſe,& iudicia peruerſa & praua,non in peculiari una parte animi,ſed totius principis animi mométa,ceſſiones,aſſenſus,& motus, & ideo operationes quaſdam eſſe paulo momento concidẽtes, ut puerorum curſus impetum & concitationem ad errorum procliuitatem præ imbecillitate atque inſtabilitate habent. Et hæc primùm quidem in operatione & ſen-

Affectus non in peculiari animi parte, ſed totius animi momenta ſunt.

B ſu. Nemo enim,inquiunt,in ſeipſo appetentis in id quod iudicat ſentit conuerſionem,nec contrà in id quod appetit iudicantis. Nec ab amore diſcedit is qui amat,quando conſiderat abiiciendum eſſe amorem, & aduerſus ipſum eſſe pugnandum. Nec rurſus deſinit ratiocinari & iudicare, quando à cupiditate mollitus cedit:uerùm & ratione affectui contrait,& in ipſo adhuc eſt, ac iterum ab affectione correptus cogitatione erratum percipit,& neque affectu rationem interimit,neque conſiderando ac reputando ab affectione eſt liberatus:atque ita ſe huc & illuc transferẽs, princeps animus utriuſque medius & communis exiſtit. Igitur hi quum modò cupiditatem, modò cupidi-

C tati oppoſitam rationem,animum,cui natura principatum tribuit, fieri arbitrantur,nihil mihi differre uidentur ab his qui non rentur aliud eſſe uenatorem,& aliud feram,ſed idem corpus mutatione utens,nunc feram eſſe,nunc uenatorem fieri:quorum illi in re clara hallucinantur,hi uerò teſtificãtur contra ſenſum,non unius mutationem,ſed duorum inter ſe pugnam & contentionem percipientem. Quid ergo dicunt:nónne id hominis,quod deliberat & conſilium quærit,ſæpe in duo ſcinditur,& in contrarias diſtrahitur ſententias,quum dubitatur an quid ſit utile? At illud eſt unum. Rectè quidẽ reſpondemus,ſed euentum diſſimile eſt. Non enim ſecum ipſa pugnat prudentia,

D uerùm una utens facultate, diuerſa init conſilia atque rationes: quin potius una ratio eſt,in aliis uerſans rebus tanquam materiis differentibus. Quo fit ut ægritudo in cogitationibus uacuis affectione non inſit, neque quaſi uiolati præter ſententiam alterum probent, ni Hercule aliquis affectus tanquam in trutina deliteſcat. Nam id ſæpe uſuuenit,ut non ratio rationi,ſed ambitio,aut contentio,aut metus oppoſitus diſceptãtium ſententiis inter ſe,duorum ſpeciem præbeant,ut in his declaratur:

Sed pugnare metus,retro pudor ire uetabat.

Et in hoc: Iugulari graue eſt,ſed gloriam parit: uiuere autem turpe,ſed ineſt

E uoluptas. Et in rerum contrectandarum iudicia illabentes affectus plurimam iniiciunt moram. In ſenatu uerò conſiliiſq; principum qui ad gratiam loquũtur,non duarum ſententiarum probant alteram,ſed alicui affectioni adhæreſcunt,prodita & ſpreta utilitate. Quapropter in ciuitatibus quas regũt optimates,magiſtratus non ſinunt oratores affectus cõmouere. Recto enim pondere ratio ad id quod eſt iuſtum repit:quòd ſi affectus inſit,pugnam committit atq; diſſidium uoluptas ac dolor cum eo quod iudicat & deliberat. Quod ita eſſe declarant in philoſophia conſiderationes, in quibus nonnunquã contingit,ut ab aliis cum dolore quiſquam trahatur, & ſæpe à ſententia abduca-

tur. Quin ipſe Ariſtoteles, & Democritus, & Chryſippus quædam quæ antea probauerant, ſine perturbatione ac morſu cum uoluptate repudiarunt, quia contemplanti diſcentíque animo nullus officit affectus. Verùm in his rationis expers animus quieſcit, nec eſt curioſus. Quocirca quum ueritas ſe aperuit, eam ratio amplectens, libenter falſitatem declinauit, propterea quòd in ipſa eſt credendi mutandæq; ſententiæ poteſtas. Nam conſilia & iudicia in rebus agendis, multorúmque uiuendi rationes affectibus obnoxię, ancipitem uiam rationi atque difficultatem præbent, occupatæ ac perturbatæ ab irrationali ſeſe contra ipſam uoluptate aliqua aut metu aut ægritudine attollente. Horum arbiter eſt ſenſus ac iudex, utrunque contingens, nec ſi alterum uincit, ipſum uictum necauit, ſed ui trahit renitens. Qui enim amanti conſulit, ratione aduerſus affectum utitur: quaſi ſimul in anima inſit utrunque, & tanquam manu aliam inflammatam partem palpante & premente, ac duo diſſidentia ſentiente. In conſiliis quoque quæ uacant affectu, & in conſiderationibus quas plurimas habet contemplandi genus, ſi æquæ paréſque ſint, iudicium non inde oritur, ſed dubitatio: quæ eſt quum intelligentia à contrariis probabilibus ſiſtitur & firmatur: ac ſi pondus aliquod alteri accedit, pars uictrix ita diſſoluit alteram, ut nec dolorem ullum faciat, nec opinioni aduerſetur. Atque omnino ſi ratio rationi opponi uideatur, non fit duorum & diuerſorũ ſenſus, ſed unius in differentibus uerſantis opinionibus. Quãdo uerò irrationale, cui quidem à natura tributum eſt ut ſine ægritudine nec ſuperare nec uinci poſſit, cum ratione depugnat, protinus tanquam duo animam ipſa pugna diuidit, ac differentiã manifeſtam facit. Non ſolùm igitur ab ipſa pugna, ſed nihilo ſecius à cõſecutione, quòd aliud eſt affectionum principiũ ac fons, & aliud rationis, licet uidere. Quum enim amare liceat bonæ indolis aduirtutem filium atq; ingenuum, liceatq; malum & intemperantẽ: contingat præterea ſine ratione uti in liberos ſuos & parẽtes ira, & pro eiſdem aduerſus hoſtes & tyrannos eadẽ uti cum ratione, ut ibi contẽtionis atq; diſſidii affectionis contra rationem ſenſus exiſtit, ita hic obedientiæ & conſecutionis eiſdem affectus quaſi influentis, & ſeſe dedẽtis: quandoquidem uir probus uxorem ſecundum leges eo animo ducit, ut modeſtè cum ea uitam degat: poſtea uerò diuturna conſuetudine gignente affectum, cogitatione percipit ſe intenſius diligere atque amare, quàm ſibi propoſuerat. Quemadmodum etiam adoleſcentes urbanos nacti magiſtros, utilitatis cauſa primùm eos ſequuntur & imitantur, poſtea etiam amant, & pro familiaribus atque diſcipulis amatores exiſtunt & appellantur. Idem uſuuenit in ciuitatibus aduerſus principes probos, & uicinos, & affines, qui à neceſſitudine aliqua officii inter ſe uerſari inceperunt, deinde imprudẽtes quaſi influunt in beneuolentiam, attrahente id quod afficitur, atq; perſuadẽte ratione. Qui uerò dixit, duplex eſt pudor, alter non malus, alter domorũ labes, nónne apertiſſimè uidetur intra ſe hunc affectũ ſentire ſæpe rationẽ ſequẽtem, & ab ea in ordinẽ modumq; redactũ, ſæpeq; abhorrentẽ rationẽ, ſegnitiis cunctationibusq; opportunitates atque negocia labefactantem: hiq; ipſi quodam modo propter euidentiam ſibi obſequentes, timiditatem uerecũdiam uocãt, & oblectationem gaudium, & formidines cautiones, quòd bonas appellationes à nullo ſolere

reprehendi

A reprehendi ſciant: quandoquidem eoſdem affectus rationi adhæreſcentes his nominibus uocant, obſiſtentes uerò & expugnantes rationem, illis. Et quando lachrymis & tremoribus, coloriſq; mutationibus coarguuntur, pro ægritudine ac metu morſus qnoſdam & contractiunculas nominant, & honeſto promptitudinis nomine cupiditates diminuunt, ſophiſticos, non philoſophicos ardores, & à negociis fugas hominibus moliri uidentur. Quanquam illi ipſi gaudia, uoluntates, & cautiones, bonas affectiones, & non inaffectiones uocãr, rectè hoc loco nominibus utentes. Fit enim bona affectio ratione non extirpante affectum, ſed ad modũ atque ordinem redigẽte. At praui & incon
B tinentes quid patiuntur, quum patrem matremq; amati aut amatæ loco iudicant eſſe diligendam, & tamen diligere non poſſunt: quũ uerò iudicant amãdam eſſe meretricem, adulatorémue, continuò amant? Nam ſi in affectu eſſet iudiciũ illud amandi, uel odio habendi, amor & odium ſequi oporteret. Nũc autem contrà euenit, quum aliquibus cõſiliis affectum adhæreſcere, & quædam deprecari atq; reiicere uideamus. Quapropter quum dicunt, rebus uiolatis non eſſe iudicium in affectu, ſed id tantùm, quod motum effrenatum & exuperantem excitat, aliud eſſe in nobis quod iudicat, & aliud quod afficitur, confitentur: quemadmodũ quod mouet, & quod mouetur, diuerſum eſt. Ipſe
C uerò Chryſippus multis locis definiens patientiam & continentiam, quum eas aſſerat habitus eſſe eligenti rationi obtemperantes, perſpicuum eſt quia rebus coactus eſt fateri aliud in nobis cui paretur, & aliud quod paret. Quum uerò dicant omnia peccata eſſe paria, & omnes culpas æquales, ſi in aliis ueritatem non cernunt, non eſt in præſentia refellendi conſilium. nam in pleriſque perſpicuitatem & euidentiam oratione impugnare uidentur. Omnem enim affectum uitium eſſe contendunt, & omnes peccare, qui aut dolore, aut metu, uel cupiditate afficiuntur. magnæ enim affectuum differẽtiæ ſecundum plus & minus cernũtur. Quis enim dicat formidinem Dolonis parem timori
D Aiacis fuiſſe, referentis pedem, & ab hoſtibus gradatim diſcedẽtis, & paulùm genua alternantis? aut quis conferat dolori Platonis, Socratis morte ſuſcepto, ægritudinem Alexandri ob Clitum ad conſciſcendam ſibi mortem concitati? Et quod præter ſpem accidit, maiorem inurit dolorem, quàm id quod euenire rationi erat conſentaneum: ut ſi quis expectet ſe aliquem uiſurum manſuetudine & morum gratia ornatum, & in admiratione habitum, & eum deprauatum peruerſumq; intelligat, ut in Philota Parmenioni cõtigit. Quis ira pari dicat in Anaxarchum uſum fuiſſe Nicocreontẽ, & Magam in Philemonem, utrunque ab illis contumelia affectum? Alter enim piſtillis ferreis con-
E tundi & concidi Anaxarchum fecit: alter uerò nudum enſem à carnifice Philemonis ceruicibus imponi iuſſit, deinde abire incolumem. Quocirca neruos animi iram Plato appellabat, quia acerbitate animus intẽdatur, & mãſuetudine remittatur. Hæc igitur & alia huiuſmodi explodẽtes, intentiones affectuũ & uehementias non dicunt fieri ſecundum iudicium, in quo peccandi eſt facultas, ſed morſus & contractiunculas ac diffuſiones eſſe, plus & minus ipſo rationali ſuſcipientes: quanquam & in ipſis iudiciis fieri uidentur differẽtiæ. Nam & paupertatem alii malum, alii magnum malum, nonnulli etiam ſummum malum iudicant, ut etiam eius uitandæ gratia in ſcopulos mariaq; ruãt.

Mortem uerò alii quia priuentur bonis, alii propter ultiones ſub terra ſempiternas, horrendaq; ſupplicia, malum eſſe cenſent. Corporis ſanitas ab aliis, quia ſecũdum naturam eſt & utilis, amatur, aliis maximum bonum eſſe uidetur, nec diuitiarum ullam gratiam, aut liberorum, aut regnorũ eſſe, demumq; uirtutes nec utiles nec conferentes eſſe abſque ſanitate arbitrantur. Ex quo apparet, in iudiciis ipſis alios magis alios minus peccare. Sed hæc nunc non eſt refellendi locus. Illud autẽ ex eo colligendum eſt, quod & ipſi concedũt, à iudicio aliud eſſe ipſum irrationale, in eo quòd dicũt affectum maiorem ac uehementiorem fieri, nerbis diſcrepantes, in rebus autem conſentientes cum his qui affectus & irrationale à ratione atq; iudicio differre contendũt. In his uerò quæ de illegalitate Chryſippus ſcripſit, cæcam eſſe iram pronunciat, & quòd ſæpe non ſinit cernere quæ apertiſſima ſunt, & præcepta ſæpe obſcuret. Ac paulò progreſſus, Naſcẽtes, inquit, affectus extrudunt ipſas rationes, & quaſi aliter uideatur, uiolenter ad contrarias actiones propellunt. Deinde teſtimonio utitur Menandri, dicentis: Hei mihi miſero, ubinam mentes noſtræ? & tamen eo tempore eſſe in corpore, quum non hæc, ſed illa deligimus. Rurſum Chryſippus pergens inquit: Quum animali ratione prædito natura dederit omnibus in rebus ratione uti, & ab ea gubernari, nos illam ſæpe uiolentiore aliquo impetu utentes reiicimus. euentũ probans ex diſcrepantia & contentione affectus cum ratione. Ridiculũ profectò eſſet, ut Plato dicebat, aliquẽ eſſe ſeipſo præſtantiorẽ, & rurſus deteriorẽ: & alium eſſe continentem ſui, alium incontinentem. Quomodo poſſet fieri, eũdem ſeipſo meliorem, & rurſus peiorem eſſe, aut ſimul uincere ac uinci, ni modo quodam eſſet cuiuſq; animus natura duplex, & aliud bonũ, aliud malũ in ſeipſo haberet? Sic igitur qui deteriore utitur obtemperante meliori, continens ſui eſt, atq; præſtantior ſeipſo. Qui uerò per negligentiã patitur ut princeps animus irrationalẽ effrenatumq; ſequatur, & ei ſubminiſtret, is dicitur ſeipſo inferior, & incontinens ſui, & præter naturã affectus. Nam quum ratio ſit diuinitus homini data, conueniens eſt eam præſtare atq; imperare ei quę caret ratione, tum quia originẽ ducit à corpore, tum quia natura ſua completur affectibus, & illorũ fit ſimilis, & eos induit, & cum illis cõmiſcetur. Quam rem declarant appetitus corporis naturales, & cõmoti, & repreſſi, quando uidelicet in corporis mutationibus nehementius concitantur uel remittuntur. Quare iuuenes uehemẽtes ac temerarii ſunt, & in appetitibus inflammati, & furẽtes & rabidi, propter ſanguinis copiam & caloris. At in ſenibus concupiſcẽtiæ fons, qui quidem eſt in iocinore, reſtinguitur, paruusq; fit & imbecillis: uiget autẽ magis ratio, affectibus unà cum corpore tabeſcẽtibus. Et hoc ipſum deniq; ad affectus informat ferarum naturas. Non enim prauis aut rectis opinionibus aliis uires & impetus ad ea quæ uidẽtur horrẽda & grauia, inſunt, & aliis irreparabiles timores, & animi fugæ, ſed ſanguinis ſpiritus & corporis uires differentias affectuum efficiunt, è carne tanquã à radice affectibus germinãtibus & educẽtibus qualitatẽ atq; diſcrimen. Quòd autem humanũ corpus cum appetitibus affectatis conſentiat, unaq; commoueatur, pallores arguunt, rubores, tremores, cordisq; pauitationes, & cõtrà diffuſiones in ſpe atq; expectatione uoluptatum. Verùm quãdo mẽs ipſa per ſe ſine affectu mouetur, corpus agit quietem,

Iuuenes cur temerarij, ſenes cõtrà prudentiores.

A tem,& ſibi conſtat,propterea quòd mentis agitationes nihil cũ corpore habent commune,ſi(uerbi gratia)aliquid è diſciplinis mens attingat,in quibus non eſt irrationali locus. Ex quo etiam patet duo eſſe,& facultatibus inter ſe differentes. Omnium autẽ omnino rerum & ipſi affirmant, & latè patet,alia habitu complexuq; regi,alia natura,alia irrationali animo,quædam adhibita etiam ratione & intelligentia,quorum ſimul omnium particeps eſt homo,& in omnibus his differentiis ortus eſt. Nam & habitudine continetur,& aliter natura & ratione utitur atq; intelligẽtia,& coniunctum etiam habet irrationale ingenitumq; affectus principiũ ac fontem, non accerſitũ,nec aduocatũ,
B ſed neceſſarium,nec ex toto extirpandum,ſed cultu & præceptore indigẽs. Vnde nec Thraceũ nec Lycurgeum rationis munus eſt unà cum perniciosis excindere,ſimulq; interimere quæ in affectibus ſunt utilia, uerùm tanquã ſator bonus & urbanus agreſtia & luxuriãtia amputare ac reſecare,deinde colere, & ad utilitatẽ cõſtituere. Nec enim qui temulentiam uerentur, uinũ effundunt, neq; affectũ qui perturbationes timent auellunt,ſed ei adhibent modum. Bobus quoq; & equis ſaltus & rebelliones & contumaciã non motus nec actiones auferunt,affectibusq; domitis & obedientibus ratio utitur,haud enernata,nec ſtirpitus exciſa ex animo miniſtrandi facultate. Curribus enim
C equus, aratro bos,at apro intentanti lethum animoſus eſt inueniendus canis, inquit Pindarus. Quibus longè ſunt utiliora affectuum iumenta,quum uidelicet rationi auxiliantur,& concordes ad uirtutem diriguntur: ut ira fortitudini, ſi adſit modus, iuſtitiæ odiũ improbitatis, indignatio in eos qui præter dignitatẽ ſecunda utuntur fortuna:quando amentia ſimul & contumelia inflammatus animus indiget coërctione,aut nimiæ indulgentiæ opus eſt amicitia,aut miſericordiæ humanitate,aut communi gaudio,communiq; dolori, beneuolentia uera,nec ſi quis cupiat euellere, aſſequetur. Quòd ſi qui amorẽ unà cum furioſo amore eiiciunt, peccant profectò: nec illi quidem rectè faciunt,qui cupiditatem propter auaritiam uituperant. non enim diſcrepãt ab
D illis qui curſum propter lapſus,& iactum ne ultrà iaciatur extinguunt,& qui penitus cantus propter diſſonantiam odio habent. Verùm ut in ſonis Muſica concentum non extinctione grauis & acuti,& in corporibus medicina ſalutare non internecione caloris & frigoris, ſed cum ſymmetria & quantitate temperationibus ipſorum perficit:ita in anima mores, quando à ratione affectuũ potentiis ac motibus æquitas adhibetur ac moderatio. Tumenti enim corpori & inflammato ſimilis eſt ægritudinẽ ſe uehementer afflictantis,& lætitia effuſè geſtientis,timoréque attoniti animus non lætans, nec dolens, nec
E metuens. Rectè igitur Homerus quũ dixit,Viri boni non mutatur color,nec timet nimis:metum non abſtulit,ſed nimium metum:ut fortitudo,nõ deſperatio & amentia:& audacia,non temeritas fiat. Quare in uoluptatibus nimia tollenda eſt cupiditas,& in ultionibus nimium improbitatis odium. ita enim alius non ſtupidus, ſed modeſtus: alius iuſtus, non ſæuus, nec acerbus erit. Quòd ſi penitus affectiones tollerentur,fieríque id poſſet, in multis ratio ſegnis,obtuſa & languida eſſet,ut gubernator deſtitutus à uentis. Quam rem intelligentes latores legum, in rebuspublicis cupiditatem gloriæ & æmulationes inter ciues ſerunt. Contra hoſtes autem tubis,aliiſque modis iram ex-

citant,& amorem augẽt pugnandi. Non modò enim in poẽmatis, ut inquit F
Plato,artificem & elaboratum,qui Musarum afflatu correptus est, ridiculum
ostẽdit esse,uerùm & in bello affectus furore numinis percitos,nec posse sus-
tineri, & esse inuictos:quos etiam uiris deos infundere Homerus canit,

Sic fatus,robur magnum inspirauit Achiuûm Pastori. - Et illud:

- Non hic sine numine diuûm Hæc furit: - affectum adhibentes
rationi tanquam impetum & currum. Hosq; ipsos uidere licet iuuenes sæpe
laudibus excitare,ac sæpe obiurgationibus castigare,quorum aliud uoluptas,
aliud dolor consectatur. nam obiurgatio & uituperatio inurit pœnitentiã &
pudorem,quorũ aliud est genere dolor,aliud metus,quibus maximè ad emẽ- G
dationes correctionesq; utuntur: ut Diogenes laudante quendam Platone,
Quid uerò,inquit,habet ille grauitatis,qui tot per annos philosophiæ operã
dedit,ac nullum affecit dolore? Haud ita quidem disciplinas quis dicat,ut Xe-
nocrates dicere solebat, esse ansas philosophiæ, ut iuuenũ affectiones, pudor,
cupiditas,pœnitentia,uoluptas,dolor,& gloriæ cupiditas,in debita cõueniẽ-
teq; uia iuuenem expeditè perfecteq; constituunt: ut rectè dixisse pædagogũ
illum Laconem credamus,effecturum sese dicentem,ut puer honestis gaude-
ret,& turpibus angeretur: quum nihil maius,nihil præstabilius homini libe-
ro educatione eruditionéque congrua & debita excogitari possit.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, DOMINO

Hermanno Xylonio, Imperialis monasterij apud Vuerdenam Vuestphaliæ, Abbati doctissimo, Gybertus Longolius S. D.

QVotidie,uel potius in dies singulos, amor & obseruantia in te mea crescit. quotidie enim magis ac magis clarissimi tui ingenij & industriæ fructus edis uberiores. Nam ut taceam summã istam maximarũ rerum, territorij & prædiorum administrationẽ, quæ εὐφυΐαν quẽdam animum (ut ista nostra ætas exposcit) desiderãt: ita quoque religionis negocia sustines, ut nihil tibi antiquius, nihil charius esse cognoscam, quàm gregem tibi commissum ad diuinæ scripturæ cognitionem, ueram quidem illam philosophiam, & perpetuum studiorum præmium, perducere. Quanquam autem id quidem sit & humanitatis, & fortassis officij tui, quum tamen tanto temporis decursu nihil propè minus in cœtibus istis celebratum sit: uidere mihi uideor omnes istas sodalitates in eam propè consuetudinem uenisse, ut unicam pietatem & religionem existiment, à manibus & bibliothecis bonas literas & humanitatis libros detestari. Sed tu ut omnia prudenter & cum summo iudicio agis: ita illud quoque ferendum tibi minimè, arbitratus es. Nam conductis artium doctoribus non uulgariter peritis, adolescentiam iuuentutémque quæ in tuam disciplinam sese tradidit & insinuauit, ita instituí & formari curas, ut nihil planè ad Reipublicæ & disciplinæ Christianæ œconomiam spectans, illos latere patiaris. Hoc uerò est quod iam nunc fieri & oportet, & opus est. Nam cum præclaras opes & ampliſsima prædia homines pij Ecclesiæ donauissent, an in segnes aliquot & ignauos homines alendos, & non potius in educanda adolescentum ingenia, qui uiri doctrina nobiles facti, populum docere, solari, monere, castigare possent, hæc contulisse credas? nóme impiissimos œconomos dixeris, qui ipsi omnium artium ignari & rudes, ne prodatur illorum stultitia, discipulos longè rudiores, ne dicam stolidiores,

ſtolidiores,non legunt,ſed fraude & uerſutijs in carceres ſuos ducunt.Sed quid eſt,quæſo,quòd hæc apud te,qui ſæpe mecum cum ſummo animi dolore & cruciatu iſta deplorare ſoleas?Satis eſt & longè aliam & potiorem tibi eſſe mentem,quæ quid rectum, quid laudabile ſit,anima duerſione conſequi poteſt.Quam quoniam conſtantem & firmam eſſe cognoui:non precibus aut obteſtatione aliqua,ut in propoſito maneas,mihi nunc utendum eſſe duxi.In gymnaſio duntaxat procurando conſtantiam firmitatémque & animi & uoluntatis requiro.Nihil,mihi crede,ſanctius,nihil præclarius,nihil Deo gratius feceris unquam.Quod ad me uerò attinet,priuſquam hinc diſcedo,μνημόσυνον,ueluti pignus perpetuæ noſtræ neceſſitudinis,apud te relinquere decreui: nimirum Plutarchi aliquot opuſcula,de moralibus illius partim in hoc à me conuerſa,ut ex longa & diutina Galeni lectione me recrearem: partim etiam temporis fallendi gratia. ſiquidem iſta feci Latina circa hilaria,cum propter populum,qui tum peſſimo in ocio eſt,me in bibliothecam intimam abdidiſſem.Qualiacunque autem ſunt,non puto neque tuæ præſtantiæ, neque gymnaſio tuo ingrata futura.Etenim multa continent,quæ τὰ κοινὰ adminiſtrantes ſcire refert.Et à Plutarcho hic expreſſum uides nõ minus doctè quàm copioſè ſenectutis eiuſq; πρὸς πάθος encomium:ad quam cum perueneris(peruenies autem utiq;,ſi,ut facis, omnes animi bonorúmque reliquorum dotes in hoc unum conferas,quò pijs,bonis,ſtudioſis auxilio ſis, nihilq; de præſtanti illa tua uoluntate remittas unquam) non dubito,quin prudentiam & doctrinam uiri multum tibi prodeſſe poſſe confitearis. Quod ut facias,non eſt quod quicquam te moneam. Vale Abbatum omnium princeps. Quod uerò quæris, quàm diu hic,non multos ſanè dies,ſed certum non habeo.ſimul ac conſtituero,ad te ſcribam.Coloniæ,Calend.Maij.

NVM SENI GERENDA SIT RESPVBLICA, PLVTARCHI CHAERONEI LIBER VNVS.

D MAGNVM ſanè te laudum Pindari buccinatorem mi Euphanes eſſe cognoui,quum eius uerba nunquam non in ore habeas:& illa quidem in primis, quæ de ludis Græciæ ab eo & rectè & conuenienter fabricata ſunt: Occaſio,inquit,uirtutem in ſummas tenebras deiecit. At uerò quum non paucæ nos à ciuilium negociorum geſtione occaſiones abſtrahant atq; auocent,earumq; de numero non in poſtremis deſidia, animiq; eneruatio,quam mollitudinem uocant,exiſtat:poſtremam nobis,ueluti à ſacra linea,ſenectutem eliciunt.Quaſi uerò maximè illa ſit,propter quam & honoris & gloriæ ſtudia hebetiora & tardiora fiãt/ſtraq; ſicut athleticis certaminibus,ita quoq; ciuili-
E bus negociis procurandis,ſuos ueluti fines terminosq;, quos prætergredi in rem non eſſe arbitrantur,conſtitutos eſſe prædicant.De hoc autem negocio, ut plerunq; mecum ipſe diſceptare ſoleo, ita quoque iam nunc tecum agere animus eſt:quò uidelicet intelligas,in Reip.negociis adminiſtrãdis quàm ſit neceſſaria ſenum opera:deinde, ne uiam hanc ſanè longã ſatis & communẽ, qua uterq; progreſſi huc uſque ſumus,relinquas:néue tanquam cognitum & iam inde ab ineunte ætate aſſuetum amicum,Remp. uidelicet, cum alio,eoq; inſolito(ut taceam interim cum quo ne liceat quidem ullo tempore familiaritatem conſuetudinemq; inire)commutes.Cæterùm,ſi me audies,quæ ſemel

Orditur à Chria,ut ſolet

Occaſio uirtutem obſcurauit.

Prouerb.

Propoſitio, & totius ſcripti ſumma.

animo tuo constituta & decreta sunt, hæc mecum prosequare, his inhæreamus, neq; aliū uitæ, q̄ bene uixisse, nobis finem præscribamus: nisi ipso quod F
restat exiguo uitæ spacio aliud quicquam, quàm prolixum illud tempus quo uiximus, tanquam frustra planè & temerè transmissum tritumq; conqueri, & incusando deplorare libeat. Etenim non tyrannis & iniusta dominatio, quémadmodum ad Dionysium dixisse quendam ferunt, glorioſum sepulchrū con cinnauit: sed à monarchia scelere & iniuriis plena ne tātillum quidem cessauisse, hoc uerò calamitatem longè magis accuratam exquisitioremq; attulit. filium quoq; illius iam regno exutum, & inter priuatos uitam agentem, philosophiæ professor Diogenes Corinthi conspicatus: Quàm facis, inquit, tuo G
Diogenis scōma in Dionysium.
genere indigna, ô Dionysi? nō enim nobiscū hic te ociosum, & ab omni metu securū, sed istic cū tyrānis domicilio incluſum, non aliter ac patrē tuum fecisse nouimus, uitam consumere oportebat. Resp. porrò quæ à ciuibus probitate claris secūdum legum præcepta gubernatur, non honestum modò uiri, qui nō tam imperare quàm imperium reuereri & pati didicit, sepulchrum
Gloria honestissimum sepulchrum.
est, quàm (ut uerè dicam) gloria quædam anteactæ uitæ, quæ aduersus mortem collocari soler. Hoc uerò est, Simonide authore, quod postremum sub terras penetrat. Qui uerò propter senectutem à magistratu sese abdicant, iis H
Senectutē imperiū sibi non debere abrogare, ab honesto confirmat.
omnis humanitatis honestatisque amor ceu extinctus abiicitur atque deponitur: iis rerum optimarum studium, ptæ illorum quæ ad uitam subleuandam pertinent, cupiditate defatigatum, ante tempus restinguitur: his actuosæ & diuinæ illæ animæ partes, præ corporeis istis, quæ permotionibus & affectibus agitantur, contemptiores humilioresque iudicantur. Hoc uerò si quis laudet: ut ab honesto quamlongissimè abest, ita quoque auribus turpia illum loqui censuerim. Quid enim istud aliud est, ac lucri faciendi, pro quo nullos labores impendas, desiderium atq; cupiditas? Multo profectò rectius Thucydides censuit, qui gloriæ & honoris studiū non senectutis absentia, sed communibus ciuilibusq; rebus rite procurandis definiuit. Quarum sanè adminiI
strationem ne apes quidem & formicas unquam abiicere, mirationem in primis magnam facit. Ecquis enim nostrum est, qui uel unquam ex apicula fucū factum nouerit? Atq̄ quosdam uideas, qui eos quibus ætas iam ingraueſcit, à rep. ad priuatas ædes ablegant, quò istic ociosi & desides non aliud faciant, quàm quod uenter & gula iubent. Quinetiam uirtutis eius quæ in agendo consistit, facultatem omnem ob hoc illis adimunt, quò non aliter ocio, ac neglectum rubigine ferrum, tentari solet, torpescant. Longè mihi potior Cato-
Catonis de senio præceptū
nis sententia uisa est, qui senectutem pluribus & sibi peculiaribus incommodis obnoxiam, turpitudinis nota in inuidiam nō uocandam censuit. At iner- K
tia, quæ timiditatem & uitæ mollitiem coniunctam habet, extra culpam esse nequit. Non enim propter ista tantùm senectus in turpitudinem uenit: sed ciuili imperio sibi abrogato, ad ignaua uitæ officia labi illam necesse est: & in gynæcæum scilicet aut in agrum sese abdens, quid rerum istic messores agāt, quid hi qui spicas legunt, curioſe contemplatur. Vis paucis dicam?

Fit Oedipus quispiam, & insignia ænigmata.

In senectute num adeunda sit Respub.
Si uerò nunc in senectute aliquis, neque priusquam ætatis annum quinquagesimum agat, ad Remp. (ueluti de Epimenide Cretensi, quem adolescētem dormitum

A dormitum iuisse,& in senectute à somno excitatum ferũt) omni scilicet trã-
quillitate uitæ,& ocio,quæ sequi potuit,relictis,accedat,& in forenses contẽ-
tiones occupationésque ciuiles descendat,maximè cum se exercitatione nul
la formauerit,neque in ciuilibus negociis, immò ne cum ipsis hominibus sa-
tis uersatus sit:huic rectè forsitan unus aliquis quod à Pythia ex Apollinis
oraculo responsum est,obiecerit: Serò nunc ades,

Regnum simul atque imperium à me postulans:
Sed limen aulæ serius pulsas modò.

Non aliter ac si comessator aliquis rudior & imperitior noctu errans, nõ re-
B gionis,non urbis locorum,sed ipsius uitæ,cuius rationem non satis sit exper-
tus,mutationem moliatur. Porrò Simonidis dictum,Ciuitas uirum docet:ut *Respub. uirũ docet.*
celebre,ita quòque uerum est:sed apud eos maximè locũ habet,quibus abun-
de satis temporis,quo doceri & institui disciplinis istis, quæ contentionibus
ciuilibus & forensibus negociis exacuuntur,suppetit. At ne hæc etiam satis
profuerint,nisi talem nanciscantur naturã,quæ & laboris sit patiens, & nullã
fortunæ aduersitatẽ reformidet. Hæc non omnino sibi malè quispiam aduer-
sus eos qui iam annis graues ad Remp.uiam parant,dixisse uidebitur: uerùm
qui mentis & rationis rectè compotes sunt, longè aliter sentiunt. Quis enim *Confutatio.*
C ignorat,non adolescentiam modò, uerumetiam iuuentutem à communi &
publica rerum procuratione,ut cum maximè,abhorrere? Neq; uerò id solum
sententiam nostram probat: sed & testimonia fori nobiscum faciunt. Præco-
nes cum militarem concionem conuocant,non Alcibiadas, non Pytheas ad *A militari cõ-*
suetudine p-
batio.
suggestum uocant:sed illos tantùm,qui annos quinquaginta iam numerant,
horum uerò sententiam & consilium exquirunt. Nondum enim militaris di
sciplina ab ea consuetudine adeò abhorret,neque credẽdum,illam usum atq;
tractationem eius rei tantum neglexisse,ut ista patiatur obliuione obrui. Ca- *Cato senex*
to cum annos octoginta natus esset,reus factus,& causam suam ipse sustinẽs, *reus causam*
D dixisse fertur: Perquam graue esse,apud quos uixeris,causam tanquam apud *dixit.*
alienos dicere. Cum Antonium Cæsar Augustus extinxisset,imperia eius nõ
minus popularia quàm regia fuisse perhibentur:atq; eo maximè tempore,cũ
extremum sibi uitæ diem instare uideret. Nam ipse iuuẽtutis insolentiam le-
gibus morum latis sæpè castigans,dixisse fertur:Audite senem iuuenes,cuius *Augusti senis*
aliquando iuuenis uocem senes audiuere. Et Periclis imperium amplissimum *ad iuuẽtutem*
apophthe-
gma.
tunc fuisse constat,cum is senectute conficeretur. nam & illo tempore Athe
nensibus belli suscipiendi author suasorq; fuit:& cum temerè illorum exer-
citus in armatos hostes ferretur,quorum numerus immanis (sexcenta propè
E millia hominũ fuisse prædicant)extitit, non solùm arma populo ademit, sed
& portarũ claues,ne quis minus tẽpestiuè in hostes excurreret, subduxit. At
uerò de Agesilao quæ à Xenophonte scripta sunt,quid obstat quò minus au *Encomiũ Age*
silai senis ex
Xenophonte.
thoris uerbis referãtur? Cuius,inquit,iuuentutẽ illius senectus nõ plurimũ su
perauit? Quis uerò hostibus etiam ætate florenti adeò formidolosus fuit, atq;
Agesilaus,uel tunc quoq;,cum uitæ suæ tempus maximum transegisset? Cu-
ius,quęso,ab hac uita discessus,maiorẽ hostibus lætitiã uoluptatemq; peperit,
ac Agesilai,quãuis illam senectute maturã satis fuisse constet? Quis unquam
commilitones firmius confidentiúsque Agesilao animauit, iam tum etiam,

cum ſenectus iuberet illum uita cedere? Quis unquam etiam iuuenis maiori F
deſiderio,quàm Ageſilai iam longa ætate & uita defuncti,deſiderata eſt ab-
ſentia?Hos uerò uiros cum à tantis & tam præclaris factis nulla ſerior ætas
abſterruit:ecquid nobis,qui remp.non tyrannide, non bellis,nõ urbis uaſta-
tionibus agitatã,ſed in deliciis tenemus,& in qua legibus & præceptis, quas
Comparationis locus à minore, hoc eſt à poëtis ad duces & magiſtratum. iuſtitia magiſtra dictauit,contentiones & extra bella certamina decernere li-
cet:ne idem faciamus,timorem trepidationemq; iniiciet?At eſſet fortaſſis ali-
quid quod metui poſſet,niſi ipſi nos non belli pacisq; adminiſtratoribus,ue-
rùm poëtis etiam & ſophiſtis uiliores inferioreſque profiteri uelimus. Quis
Simonidis ſenis in theatro victoria. Simonidem decrepitum iam in lyrico certamine (ſic enim,ſi placet,χόρους uer- G
tamus)uiciſſe ignorat?niſi uerſiculos,quos epigramma hac de re contextum
extremos habet,mentiri arbitremur,

Iam decies octo meſſes Simonidis ætas
Viderat,ut laudem uictor ab arte tulit.

Sophoclis præſtans ſenectus. Quid uerò Sophocles cum à multis quaſi deſipiẽs in iudicium uocatus eſſet,
nónne parte quadã fabulæ illius quam Oedipum Colonæum inſcripſit,iudi-
cibus recitata,mirificè ab omnibus probatus eſt?Principium autem hoc eſt:

Hoſpes huc agè ad Euippi campum — Accede,locus dabit optimas
Sedes,albus eſt Colonus: — Vbi uocalis luſcinia H
Virentibus in uallibus — Frequens cantillat.

Hoc carmen cum mirificè omnibus arrideret,à tribunali tanquam à ſpecta-
culis cum plauſu & uocũ congratulatione populus illum domũ uſq; proſecu-
tus eſt. Nam quòd ab illo epigrãma ſequẽs factũ ſit,extra dubitationẽ res eſt:

Herodoto Sophocles carmen conſcripſit,ut annos
Quinquaginta ſibi & quinque abiiſſe uidet.

Quid uerò de Philemone Alexiq; comœdiarum ſcriptoribus dicemus,quos
uictoriæ corona ornatos ipſa etiã in ſcena mors occupauit? Quinetiã traditũ
Paulus clarus comœdiarum in ſenio ſcriptor. eſt Eratoſthenis & Philochori hiſtoriis,tragicum poëtam Paulum cum iam I
annum ſeptuageſimũ cõfeciſſet,octo fabulas,quas in extremo ætatis tempo-
re quatriduo confecerat,in certamẽ adduxiſſe.Hæc cum cogitando animad-
uertimus,ecquis hercle negauerit turpiſſimum eſſe,noſtros ſcilicet in tribu-
nalibus & ſubſelliis ſenes,ſcenicis iſtis authoribus,quorum amor laudis nul-
la ſenectutis iniuria extingui potuit,ignauiores ignobilioresq; uideri?qui ſan
ctiſſimis certaminibus ualere iuſſis,adminiſtrationis ciuilis perſona depoſita,
non noui ſatis quam aliam induere geſtiant. Nam à regia dignitate agricul-
turæ ſtudiis operam dare uelle, oppido humile & abiectum eſſe uidetur: non
Paralios.Suidas, παρα-λος nauis ſacra quæ in Delphos ſacrorũ cauſa quotãnis mittebatur. aliter ac alicubi Demoſthenes de ſacra Atheniẽſium triremi, quam Paralion K
uocant,dixiſſe fertur,eam ſcilicet indignè tractari,cũ Midiæ ligna, uallũ,cõ-
meatumq; cõuehat. At multo indignius certè eſt,uiros qui magiſtratũ geſſe-
re,ſacrorũ munere negociorũ relicto,relicto ampliſſimo Bœotiq; magiſtratu,
abdicato Amphictyonum primo & ſacro totius Græciæ cõſeſſu, priuatã uitã
degere uelle. Tu uerò ſi ex iis aliquem conſpicias aut farinam aut acinos ui-
naceos metiẽtem,uel etiã lanas tractãtem,nónne protinus tritũ hoc prouer-
Prouerbium. biũ,Equi ſenecta,de illo uerũ eſſe uidebitur?uidebitur ſanè,multoq; maximè
quũ à nemine coactus huc ſeſe deiecerit. At ex illiberalibus iſtis artibus tra-

ctare

A ctare aliquam,aut mercaturam facere,quum ſimul Rempublicam moderaris,profectò non diſſimile uidetur, ac ſi quis caſtam & liberam matronam, cõſciſſis eius ueſtimentis,& iniecto his quæ natura tecta eſſe iubet, qualicũque tegumento,in cauponam aliquò aut ganeum ableget, atque iſtic deſidere compellat. Ciuilis enim uirtutis dignitas & amplitudo ſi ad domeſticas curas & priuatum quæſtum deſcendat, proculdubio labefactatur. Quòd ſi autem uitæ fructum & tranquillitatem ciborum cupediis & uoluptate metiuntur,atque ob id ſenes qui in magiſtratu ſunt, ut in iis paulatim marceſcant,inuitant:non uidentur mihi uitam illorum turpiore imagine conſequi B & exprimere potuiſſe. De uenereis quoque ſi hæc per reliquum uitæ tẽpus colere inſtituunt, minus ſanè bene iudicant. nam quum in fluctibus mediis iactentur,nondum in portum nauim ſubductam meminere. An uerò quemadmodum in Herculem non ſine ioco quidam ludentes,non rectè illum delicato Omphalæ peplo ueſtitum ab ancillulis Lydis uapulaſſe,ſeſeq; in illarũ contubernium inſinuaſſe ferunt:ſic quoque nos,leonina detracta pelle,magiſtratu dico depoſito,conuiuia ſecuri agitabimus, eáque non ſine cantu & tibiis? An magis nobis Pompeii Magni uox audienda, ut certè eſt, qua L. Luculli de ſe iudicium iugulauit? Nam is cum exercitum ducere, magiſtra- C túmque gerere deſiiſſet,ad lauationes,opiparas cœnas,pomeridiana conuiuia animum adiecit:neque id ſolùm egit,uerumetiam non magnificè minus quàm imprudenter(cum non quæ ſenectuti,ſed adoleſcentiæ conueniebãt, meditabatur)ædificauit. Interim tamen Põpeium,ut honoris & imperü cupidum,de ambitione,quaſi præter ætatem ea flagraret,accuſare uituperareq; non deſiit:donec rurſum à Pompeio exaudiret,longè eſſe intempeſtiuius ſenem deliciis adfluere,quàm magiſtratum gerere uelle. Huic ipſi uerò Pompeio ualetudine quandoque adfecto, cum medici iuſſu turdus quæreretur (erat tum fortè anni tempus cum eius auis copia nõ ita parabilis eſt)adſtante D quodam,& apud Lucullum multos farciri adſerente,neque adfectauit, neq; ad illum miſit:uerùm dixiſſe fertur:Putatis,niſi delicatè & molliter uiuêret Lucullus,deſineret uiuus eſſe Pompeius? Quòd ſi uerò ex hiſce uoluptatibus natura oblectamenta atque delectationem quærere pergat:certè ſenile corpuſculum propemodum omnibus his, ſi paucula,ſed neceſſaria excipias, uale dixit. Neque enim Venerem modò,ut cum Euripide loquar, offenſam habent ſenes:ſed & ad cibi potioníſque delectationem palatum admodum obtuſum & languidum poſſident. Etenim quibus guſtu fruimur, leniter ea planè & tanquam in ſuperficie illos adficiunt. Quocirca longè duco præ- E ſtantius,uoluptates,quas non corpus,ſed animus creare ſolet:neque rurſus ignobiles illas & illiberales,qualibus delectatum ferunt Simonidem,ſectari. Nam cum in eo plerique improbum illud pecuniarum ſtudium,quam auaritiam uocant,notarent atque carperent, dixiſſe proditur,Senectuti ſeſe hoc debere,quòd omnibus uoluptatibus priuatus,& ceu expoliatus,ab eo tantũ ſenium illius aleretur,quod quæſtum & lucrum ſuppeditaret. At pulcherrimas & ampliſſimas uoluptates,quibus etiam Deos ipſos uel ſolis uel præcipuis delectari credendum eſt,è Republica capere licet. Neque aliæ ſunt iſtæ,quàm beneficiorum in alios proba collocatio:deinde actionum uitæ,ne

Magiſtratus mercatores.

Pompeius Luculum uoluptuarium ſenem perſtringit.

Senibus nulla oblectamenta præſtantiora, quàm quæ è Repub. capiũt Eſt autem à iucundo hortatio.

Exempla claro-rum artifi-cum qui præ-ter artis me-ditationem e-tiam neces-saria uitæ ne-glexerunt.

cum honestate pugnent, recta institutio. Niciam pictorem usque adeò artis F
suæ operibus oblectatum ferunt, uti à domesticis & familiaribus suis sæpe
fuerit percontatus, num lauisset, num prãdium comedisset. Quinetiam Ar-
chimedem geometricæ tabulæ adfixum ministri ui auellere, & ut lauaret, ue-
stibus sæpe exuere solebant: interim tamen à meditationibus & studiis, etiã
dum ungeretur, diuelli non poterat. Nam corpusculum unguentis delibu-

Cani tibicinis oblectatio.

tum, undique figurarum notis depingebat. Canus tibicen, quem & tibi iux-
tà mecum notum scio, dicere consueuit non nouisse homines quibus cane-
ret, quàm ipse se plus quàm auditores oblectare soleat. nam si illud intellige-
rent, futurum esse ut non amplius ab his mercedem accipiat, uerùm illis qui G
ad se audiendum ueniunt, præmium dare cogeretur. Hæc cum animo lu-
stramus, quantum uoluptatis cumulum suppeditent honestarum actionum
uirtutes, publicarum rerum administratio, propensus ad quoslibet iuuandos
amor, facilè intelligimus. Atque etiam uoluptates istas non ex illo numero
esse perspicimus, quæ titillatione quadam & pruritu, ueluti in corpore leues
frictiones, delectationem adferunt. etenim instabiles istæ sunt, & quiescere
hominem non patiuntur. præterea titillationem quam adferunt, non liberã,
sed inflammationi, quam frequens uenarum pulsatio iritat, sociatam habẽt.
Quæ uerò ab honestis & præclaris factis oriuntur, quales illius esse constat H
qui quæuis opera & magistratum rectè procurat, non aureis Euripidis alis,
sed Platonicis illis & cœlestibus pennis sunt adsimiles. his anima prudentiã
amplitudinemq; cum gaudio adepta, fertur & uolat. Excita iam nunc quæso
memoriam, & quæ olim tibi audita sunt, ad eam illa reuoca. Epaminondam

Epaminondæ uoluptas ma-xima uictoriæ recordatio.

aiunt cum plerique rogarent quid illi in hac uita maximo fuisset oblectamẽ-
to, respondisse, Leuctricæ pugnæ à se, patre matréque superstitibus feliciter
commissæ uictoriã. L. Sylla ab intestinis bellis & seditionibus Italia à se pur-

Sylla præga-dio profundè soporatus.

gata, Romam cum ueniisset, profundo admodum sopore, præ gaudio & uo-
luptate anima quasi spiritum reuocãte atque redintegrante, sopitus est. Atq; I
istud quidem ipse de se in commentariis suis scriptũ reliquit. Demus Xeno-
phonti, nullam esse auditionem laude suauiorem: uerùm, me iudice, nullum
spectaculum, nulla rerum recordatio, nulla denique animi cogitatio tantum
delectationis efficere potest, quantum eorum quæ in magistratu & Repub.
tanquam in splendido aliquo & publico spectaculo à te facta sunt, contem-

Ex poeta alio quo.

platio. Quinetiam gratia factis benigniter concordans, & beneuolentiæ iu-
stæ consentiens laus, cultorem & amatorem uirtutis tanquam lumine & de-
liciis quibusdam perfundit. Neque gloriam, ueluti athleticam coronam ue-
tustate longa aridam & squallentem despicere oportet: sed rebus iam propè K
ueteratis, noua aliqua & recens gratia, quæ priorem superet, & illius ueluti
stabilimentum quoddam illustre sit, adiicienda est. Sic enim factitare solent

Deliaca nauis omnium apud Athenienses ele-gãtissima, quã sacrorũ causa in Delon mit-tere solebant.

quibus Deliacæ nauis cura commissa est. Nam quotiescunque illa uitiũ ali-
cubi facit, adsunt qui eximant & abiiciant corrupta, noua uerò alia sup-
pingendo sufficiant: atque ita æternam & interitui non amplius ab eo tem-
pore, quo primùm structa est, obnoxiam custodiunt. At gloriæ simul & flã-
mæ ut persimilis, ita quoq; haud difficilis conseruatio. modicis enim fomẽtis,
ut perdurẽt, opus habẽt. si quis uerò & extingui ea, & frigere planè sinat: nõ

sine

A sine magno negocio ut iterũ ardeant effecerit. Quemadmodũ autẽ Lampis, qui à multarum possessione nauium nauclericus uulgò dictus est, cum interrogaretur aliquando, qua ratione tantas opes sibi & diuitias parasset: Magnas, respondit, haud difficulter: paruas autem non sine laboribus, & multo tempore: eadem sanè ratione ciuilem dignitatem consequi, & gloriam per magistratum adipisci, haud promptum & facile est: uerùm ubi ea fueris adeptus, ut incrementum suscipiant, & qualibuscunque initiis orta amplificentur, id uerò in promptu & facile est. In amico quem nobis cõciliauimus, seruando retinendóque, non frequentibus & magnificis beneficiis, non offi-
B ciis opus est continuis: nam & exigua amoris indicia, quò indiuulsam amicitiam seruet, huic satis sunt. Populi uerò amicitia fidésque, tametsi non continuò ab iis qui præsunt, & quos in magistratu admirantur, aliquid accipiãt: at animi tamen illorum beneuolentia promptitudóque constat, modò illi procurationis curam diligentiámque non remittant, nec planè abiiciant. Neque uerò militaris uita in acie & conflictibus continua est, non semper oppugnandis oppidis intendit: uerùm interim & deorum epulas curat, celebrat conuenticula: ut interim ocium illud quod lusibus & nugis datur, silẽtio pertranseam. At tu uelim mihi causam dicas, quam ob rem gubernacula
C Reipub. non prenduntur? Num quia res sit grauis, & laboribus plena, quæq; interim nulla solatia, nulla oblectamenta dare queat? Non putarim quenquã ita iudicaturum: maximè quũ theatra, pompæ, digniora consessus loca, chori, Musæ, splendida gratia & Dei instar, totius curæ palatiique fastum mitigans honor, mirificam delectationem pariant, & gratiam non leuiter referant. Inuidia autem, quam omnium uitiorum & malorum quæ à Repub. timeri possunt, pessimum censent, haud quaquam senibus pertimescẽda est. Nã canes, ut Heraclitum dicere consueuisse ferunt, in ignotos latrant. At ipsum adeò principium, & honoris auspicatio, tanquam in ipsis tribunalis foribus,
D contentionibus certaminibúsque obnoxia est, & ingressum haud facilẽ præbet. gloria autem, cum qua diutius consueuere homines & uixere, neque difficulter, neque ferociter, sed benignè admodum admittitur. Huius rei gratia plerique fumo similem inuidiam censent. Primò enim & priusquam incendatur, de se satis copiosè sustollitur: posteaquam uerò flamma cœpetit emicare, euanescit paulatim, neq; haud facilè uspiam conspicari solet. in aliis autem rebus, quibus omnes excellentiam metiuntur, ut generis titulis, ut honoris & uirtutis, certatur quidem & disceptatur strenuè nonnunquam, ut id quod aliis decedit & aufertur, alii ad se rapiãt, sibíque adscribere possint.
E Porrò dignitas illa, & honorum delatio, quæ à tempote datur (hoc autem uerum senectutis honorarium est) æmulis in totum caret, & ad inuidiam transferri non solet. Etenim nullus planè honos est, qui in deferentẽ magis, quàm quibus defertur, sese transfert, ac is qui in senes effunditur. His adde, partem hominum ferè maximam, existimationem illam quam alii ab opibus, alii à dicendi facultate, alii ab eruditione expectant, nunquam sibi satis promittere audere: at reuerentiam illam & opinionem insignem, quam senectus pollicetur, quotusquisque ex his qui ad magistratũ aspirant, non aliquando sibi ad spem rapiat? Itaque qui multo cum inuidia tẽpore colluctatus est, deinde

Lãpidos nauclerí de diuitijs comparãdis dictum.

Magistratum non perpetuo alligatum administrationi esse.

Cõfirmatio à facili, & inuidiæ confutatio.

Ex poeta quopiam.

Prouerbium.

Inuidia fumo similis.

Senectutis laus inuidia caret.

ſedatis & tranquillatis rebus curſum inhibens, quod reliquũ eſt, in ciuili ad- F
miniſtratione progreditur, interim tamen hominum ſocietate familiaritatéque nõ relicta: haud ſanè quicquam à nauis gubernatore diſſidet, qui & cum uentis & fluctibus luctãdo nauigat quidẽ, & aëre trãquillato ſedata tẽpeſtate iã interim nõ defatigatus quieſcit, ſed porrò agere nauim nõ deſinit. In Rep.
Confirmatio ab utili. gerenda quo lõgius & diutius proceſſeris, hoc plures amicos, cõſodales plures paraueris. eos uerò omnes, ut à ſcenico magiſtro chorus ſolet, ſimul producere non licet: relinquere uerò & deſerere, ab omni æquitate alienum eſt. Ac ut annoſas arbores non facilè licet euellere, quòd radices multas & profundas iecerint: ita quoq; magiſtratum quem diu geſſeris, deponere difficile G
eſt, quum tot negociis implicatus animus ſit, quibus ſeſe explicare oppidò quàm eſt graue: & perturbationes & diſtractiones lõgè maiores abeuntibus ab illo, quàm ſi in eo uiuere perſeuerẽt, pariãtur. Quocirca ſiqua fortè inuidia, aut è ciuilibus certaminibus cõtentiones ſenibus ſuperſunt, authoritate extinguẽdæ ſunt. nõ enim terga uertere inermes planè & nudos illos opor-
Inuidiæ natura. tet. Siquidẽ qui inuidia flagrant, in illos plerunq; qui cedere uidentur, maiorẽ, quàm qui certando reſiſtunt, impreſſionẽ facere ſolent. Hnius rei teſtimo-
Epaminondæ ſenis patientia. nium habet quod ab Epaminonda ad Thebanos ſuos commilitones dictum eſt. nã cum hyemis tẽpeſtateq; ſæua ab Arcadibus, ut hyberna oppidatim ſub H
tectis agerent, inuitarentur, nequaquã illis hoc permiſit: Nunc enim uos, inquit, admiratione maiore dignos exiſtimabũt, cum ueſtra in armis exercitia luctasq; contemplabuntur. At ſi apud focum deſidẽtes, & fabas torrentes uiderint: eadem qua ſe & uos conditione habebunt. Vidésne hic quàm ſit reue rendũ ſpectaculũ, quum non modò dictis, ſed & factis ſenex ſe omnibus ho-
Senes inutiles. noribus dignum teſtatur? Qui uerò lectulo ſemper incumbit, aut in porticus alicuius angulo nugas garriens, naresq; mucco plenas emungens, totos dies deſidet, quis illum non contemnit? quis ut abiectum non deſpicatui ducit? Hoc Homerus ipſe teſtari uidetur, maximè qui auribus purgatis illius poema I
audiuere. Neſtorem apud eum in expeditione illa qua Troiam adorti ſunt Græci, & ſummè uenerati ſunt, & obſeruauere omnes: at ſenes illos qui domi ocium ſuum in deſidia conſumpſere, ut Peleus, ut Laertes, & inutiles & propemodum abiecti contemnuntur. Non enim confirmata illa exercitatio (habitum noſtri cum Græcis uocant) eadem ſibíque per omnia ſimilis, apud eos qui ſe remittunt, perdurare ſolet. Siquidem modicum relaxata, aut etiã reſoluta, mox rurſum iugi meditatione, & mentis agitatione continua, quæ dicendi agendíque facultatem excitet & expurget, opus habet. At ea in imbecillo corpore cum uſus poſcit, K

Splendor ut æris in neceſſitatibus micat.

Viri uerò ætate planè grandes hoc Reipub. commodiores, quàm hi qui præter ætatem uel exercitum ducunt, uel magiſtratum gerunt, exiſtũt, quòd reuerentia prudẽtiaq; ſpectabiles (quanquam nondũ plenè iſta adſint) quæuis Reipub. pericula propulſare, & ea maximè quæ ſubinde per ambitionem & inanem gloriam inter ciues incidunt, nouere. Hi non inſtar maris uentis procelliſque agitati ciues exagitant, ſed benignè & moderatè animos eorum tractant atque moderantur. Quam ob cauſam quoties in caſum grauiorem

&

A & pauorem urbes abducuntur,uiros quidem,ſed ſenectute graues,ad imperium depoſcunt. Etenim ex agro ſæpenumero ſenem, ciuitatis gubernacula non deſiderãtem,ſed planè recuſantem,ad publicum munus obeundũ (quò arrepto magiſtratũ turbulentas res componat,& in tuto collocet)compulerũt:nõ raro interim belli ducibus etiam claris,& qui in hoſtes miſſi,ſtrenuã præliis operã nauare potuiſſent,neglectis:neglectis itẽ oratoribus, quãtũuis clamoſis, & qui uno ſpiritu cõtinenter multa uerba fundere poſſint. Athenienſibus quondam in Timotheum & Iphicratem ſenes propenſis,rhetores Charetem quendam Theochare prognatum, ætate & corpore robuſtum, B prætulerunt. Sed ecquid ad hæc Timotheus? Dii meliora, inquit,niſi uobis ducem qui ad ſarcinas gerendas appoſitus ſit,deſideretis. Etenim qui bellicis rebus præeſſe debet,hunc non in fronte modò,uerùm & in tergo oculos habere oportet:neque conſilia ſua cogitationéſque in uſum communem concinnatas,ulla mẽtis adfectione animíq; permotione mutare ac repudiare par eſt. Sophocles cum ætate prouectior eſſet,Quàm libẽs,inquit,uenerea ut ferum & furioſum dominum relinquo. At in magiſtratu nõ ſatis eſt unum ſolummodo dominum,amorem uidelicet uel in pueros uel in mulieres inſanũ fugere:longè plures hic & multo furioſiores occurrũt:eius generis ſunt cõ- C tentiones grauiores,ambitio ut primas feras & partes maximas,libido,morbus inuidiæ,quo nihil fertilius,æmulationes, diſcordiæ:at ex iis multa prætermittit,multa obtundit,multa etiam planè extinguit, & ut frigeant, ſenectus facit. Neque tamen uſque adeò ab agendi illo impetu cohibet, quàm ab immoderatis illis ac flagrãtibus animi affectibus liberat. nam & ſobrios reddit,& ita componit,ut ad cogitationes ſuas diligentiam curámque non poſſint non adhibere. Porrò eſto, uideatúrque horum ſermo commodè caneſcẽtem, ſed iuuenili ſtudio iam tunc primùm ad Rempublicam properantẽ, iniecto ueluti pudore reuocare & reflectere, & ex longa in priuatis rebus D curandis deſidia,tanquam ex morbo ad exercitus aut Reipublicæ curationem excitatum ſenem meritò his uerbis incuſare:

Scnes ex agro ad imperium poſtulati.

Miſer maneto piger in cubilibus.

At eum qui perpetuò in Republica uixit, in fori certaminibus uerſatus eſt, cur mihi non ſines ad faces uſque ad extremum uitæ actum progredi? cur tu eum ex longa uita reuocatum,inſtitutum iter mutare cogis? Hæc cum facis, profectò expers omnis conſilii es,& quæ minimè decent,ſuadere omnibus exiſtimaris. Rectè ſanè ſenem qui uxorem accipiens coronis ſeſe ornat, & unguentis adfluit,deteſtaris,& illud ex tragœdia Philocteti dictũ ei ſuccinis: E

Quæ ſponſa nunc tibi aut puella nupſerit,
Euge ô miſer quid uis tibi cum nuptiis?

Neque certè hæc uerba tua aut abſurda aut intempeſtiua mihi uidentur:nam & ipſi quoque ſæpenumero in ſe talia ludunt:

Non mi iſta nupſit,ſed magis uiciniæ.

At qui iam cum uxore extra ullam culpam probè multos annos uixit, & eam propter ſenium nunc repudiare ſtudet, quò ſibi ſcilicet tantùm uiuat, aut illa repudiata pellicem in ædes adducit:non uideo qua ratione ſeſe à turpitudinis & ineptitudinis uitio uindicare poſſit. Eadem ratione ſenes qui

Timotbei Athenienſis apophthegma.

perpetuò aliis negociis implicati,in ſenio ad Rempublicam properant:ue- F
luti ſi quis aut Chlidon agriculturæ ſtudiis ſemper deditus,aut Lampon nau
clerus, aut ex horto philoſophorum quiſpiam magiſtratum ambiat, hos &
caſtigare,& ut in conſueto uitæ ocio ſe contineant, admonere par eſt. Pho-
cionem uerò,aut Periclem,ant Catonem aggreſſus quiſpiam,dicat: Hoſpes
Ex poeta quo piam. ſiue Athenienſis ſis,ſiue Romanus,aridæ ſenectutis tuæ curas & ſolicitudi-
nes abiice.deinde iubeat ne quid hi amplius in Republica agãt,non exerci-
tum ducant,non curiæ negociis præſint:ſed ancillula contẽti,ruſticis ſtudiis
ſeſe oblectent:& quicquid illis uel ætatis uel mentis reliqui eſt, id totum rei
familiaris procurationi impendant:hoc, inquam, ſi quis decernat & conſti- G
Confutatio. tuat,nónne ualde iniqua perſuadere conatur,& non mediocri iniuria Rem-
publicam afficit?Enimuerò dicet aliquis,quid in comœdia audiri ſolet?

Priuant capilli me niues ſtipendio.

Rectè ſanè hoc coniectas. Nam qui Marti operam dant, eos corporis &
ætatis flore, Vt quibus & bellum curæ eſt,& bellica facta:
eximios eſſe decet. Etenim ſenii canitiem quanquam galea condat, ipſa ta-
men membrorum compages & facultas(adſit licet alacritas animo)clàm &
paulatim grauata diſſolutaq; intercidit. At in.Iouis concilii fori & urbis mi-
niſtris,neque pedum officium,neq; manus operam:uerùm conſilium,proui- H
dentiam,& orationis uim,non quæ ſtrepitum turbamq; in populo concitare
nouit,ſed quæ de corde profecta, prudentiæ tranquillitatiſque magiſtra eſt,
poſtulamus. His & cani & rugæ,quæ ab aliis ridẽtur,authoritatis & experi-
entiæ teſtimoniũ dare,ad perſuadendũ non mediocre auxilium orationi ad-
iungere,& morum gloriã commendare poſſunt. Iuuentus enim imperata fa-
cere,ſenectus imperare debet. Certè Rempub.eam,in qua ſenum cõſilium,
iuuenum haſtæ primum locum obtinent,ſaluam eſſe arbitror. Neque in Ho-
mero mirificè magis quicquam laudatur,atque illud:

Conſedêre duces ſenio ſpectabilis ordo I
Neſtoris ad naues.

Hac de cauſa cum regio imperio Lacedæmonii optimatum ordinem adiun-
gere ſtuderẽt,& Pythias ad id maiores natu poſceret,Lycurgus apertius ſe-
nes pronunciauit. Ad hæc confeſſus ille Romanus celebris, ſenatus à ſenio
Senatus. etiamnum nuncupatur. Et ut lex diadema atq; coronam,ita natura honora-
bile & dignum magiſtratus ſymbolum caniciem eſſe uoluit. Quinetiam ho-
Canicies. γέρας, γεραίρειν. norariũ & honorari(liceat ſic γέρας & γεραίρειν conuertere)à ſenum dignitate
in uſu Græcæ linguæ ſunt:non ob id quòd in thermis lauent,& molliter ſe-
dendo uitam ocioſe tranſigant,uerùm quia regium in ciuitatibus locum cõ- K
ſequuti ſunt. Eius autem uirtutis proprium abſolutumq; bonum natura niſi
Virtus in ſenio perfecta. in ſenio non oſtendit,neque profert:non aliter ac plantæ ſerotinæ fructum
reddere tardiorem ſolẽt. Regũ quoque rex Agamemnon,cum à Diis opta-
ret ut ſibi conſiliarios decem ex Achiuis darent,qualis erat Neſtor (ſic enim
Græcos magnanimos,extra omnem rerum bellicarum reprehenſionem fu-
turos) non dubium quin ea precatione rem magni eſſe momenti,non in ci-
uilibus negociis duntaxat, uerùm & in belli adminiſtratione ſenectutem iu-
dicare uoluit. Nam Multas manus uincit prudens,unum licet,Conſilium.

Et

A Et unica ſententia ad perſuaſionem concinnata,in publicis negociis nõ mo-
dò maxima,ſed & pulcherrima efficere poteſt. At uerò regnum, quod inter
Reip.formas & perfectiſſimũ maximumq; eſt,quot labores & negocia ex- *Regnum labo*
hibet?ſanè multos dices. Nam Seleucum ſæpiſſime dicere ſolitum ferunt: Si *rioſum & pe-*
nouiſſent multi quàm ſit operoſum & moleſtum,tot duntaxat literas ſcribe- *riculoſum.*
re,legereq;,diadema etiam abiectum ante pedes ne ſubleuarẽt quidẽ. Philip- *Obiectio.*
pus autem cum in regione uenuſta admodum caſtra ponere pararet,nuncia- *Seleuci apo-*
returq; illi,iumentis non eſſe iſtic fœnum:O dii, inquit,qualis eſt hæc noſtra *phthegma.*
uita,quam etiam ad aſinorum commoditatem inſtituere cogimur?Hæc cum
B uides,tẽpus eſſe arbitrabere,quo regi iam ætate prouecto,ut diadema & pur-
puram regalia inſignia exuat, ſuadeas, & ut tunica ligonéque ſumpto, in a-
gro uitam degat, ne ſcilicet intempeſtiua canitiei ſuæ & minimè neceſſa-
ria facere uideatur. At hæc ſi neque Ageſilao, neque Numæ, neq; Dario di- *Confutatio.*
cere conuenit:tu nos interim ex Areopagitarum conſilio Solonem,è ſena-
tu Catonem, quia ſenes ſunt,ut eiiciamus, mandare non uereris? Quid ue-
rò de Pericle fiet?& hunc tuo conſilio ut ciuilium negociorum procuratio-
nem relinquat hortabimur?Sanè id tum erat laborandum,cum adoleſcens in
ſubſelliis laſciuiret,cum furioſas illas contentiones & per impotentes animi
C impetus impreſſiones in publica bona faceret. At poſteaquã illi & maturior
ætas,& experientia longior,prudentiam impartiuere:nunquid ei Remp. ut
mulierem qua aliquandiu abuſus fuit,repudiandam cẽſes?At Aeſopicæ uul- *Fabula.*
peculæ in mentem tibi ueniat,quæ erinacei in auferẽdis ricinis officium ad-
hiberi ſibi recuſauit.nam ſi hos,inquit,ſuctũ plenos abegeris,aderunt alii lõ-
gè magis ſitiẽtes. Senes quoque ſi à magiſtratu in hunc modum arceas,mox
conditionẽ iſtam affatim arripuerint iuuenes:ſed quales?gloriæ poteſtatisq; *Iuuentutẽ ine-*
auidi,ſitientes,quibuſque animus ad ciuilia negocia gerenda rudis in primis *ptam ad Rẽp.*
ac nullus propè eſt. Neque etiam unde illis eſſe poſſit uideo,quum neque ſi- *eſſe.*
D bi duces ad ſenilem magiſtratum habuerint,neque ipſi ſpectatores rerũ fue-
rint. An uerò illos qui nauibus præſunt, ſcripta de gubernãdis nauibus præ-
cepta experientes reddent?ſanè non puto. Verùm ſpectatorem certaminum
eorũ quæ cum fluctibus & immanibus uentorum certaminum eorum quæ
cum fluctibus & immanibus uentorum tempſtatibus ſunt(cum Tyndaridas
fratres fluctiuagi nautæ precibus inuocant) in puppi adſtitiſſe, id uerò eſt
quod gubernatorem peritum & ſciẽtem facit. Et temperare ciuitatem,mo-
derari populum,concionem commodè tractare,num iuuenis aliquis,qui li-
brum aut commentarium aliquem in Lyceo conſcriptum legerit,ipſe uerò
E gubernacula Reipub. nunquam prehenderit, contentiones experientia &
fortuna,quò à periculis & moleſtiis liber eſſet, ſcienter declinare in utran-
que partem non nouerit,num inquam iſta iuuenum aliquis poſſit?ſanè non
eſt quod hoc dicã. Cæterũ ſi nulla alia cauſa ſit,ob quam tenere Rẽp. ſenex *Magiſtratus*
debeat, non ſit illi contemnenda iuuentutis inſtructio, nimirum ut hãc qua *ſenilis, forma-*
poſſit ratione informet. Quemadmodũ autem literatores & muſicã docẽ- *tor iuuentutis.*
tes ipſi præludere prælegereque ſubſequentibus id diſcipulis ſolent:ita qui
ciuilia obit negocia, non uerbis,non oratione ſolummodo præit,ſed cum
Remp.adminiſtrat,tum factis & dictis ſimul adoleſcentes gubernat, & in

uiros fingit & format. In hunc uerò modum exercitati, non in palæstris, nõ F
iis locis quibus apud magistros qui membrorũ habilitatem frictionibus &
oleis extra periculum profitentur: uerùm ut in Olympicis & Pythicis maxi-
mis Græciæ certaminibus, indomitus cũ equo pullus, iuxta Simonidẽ, simul
currit: ita quoq; senectutẽ ipsi sectentur. Aristides cõtinuò adfuit Clistheni,
Cimon rursus Aristidi. Phocion à Chabria, à Fabio Maximo Cato nunquã
est digressus: Pompeius à Sylla, Polybius à Philemone nõ discessit. Nam ado
lescentes qui se prouectis ætate insinuant, hoc ab illis lucri possedere, quòd
illorũ administrationibus & factis ueluti innutriti & insiti, cũ gloria & au-
thoritate in publicis negociis experientiã usumq; facilẽ adipiscuntur. Cũ so G
phistæ quidã ab Aeschine illo qui Academicã philosophiã professus est, in-
terrogarent qua de causa cõiungeret se Carneadi, quũ tamen illius discipu-
Aeschinis philosophi dictũ. lus esse recusaret: At ego, respondit, Carneadis auditor tunc esse cœpi, cum
strepitum & garrulitatẽ beneficio senectutis oratio eius abiiciens, ad cõmu-
nem utilitatẽ se cõuertit. Senes autẽ qui in magistratu sunt, nõ uerbis solũ,
Ibi. sed & factis ab omni dictionis lasciuia & iactantia lõgissimè absunt. Ibim se-
runt, cum annosior facta fuerit, quicquid cœnosum uirosumq; halitũ spirat,
auersari, ut iis quæ pigmẽta redolent & suauia sunt, frui possit. ita neq; ullũ
decretum aut consilium à prouectiore ætate profectũ, turbidi quicquam ha- H
bẽt, uerùm certa omnia & cõstantia ab ea suppeditantur. Quapropter iuuẽ-
tutis gratia magistratum maximè gerere senes, ut iam sæpe nobis dictum est,
conducit. Etenim quẽadmodum aquam merumq; miscemus, quò furentem
Deum, ut cum Platone loquamur, sobrio altero castigatum tẽperemus: hũc
in modũ feruenti & flagrãti apud populum iuuẽtuti, & gloria & ambitione
furenti, senilis admixta reuerẽtia, quicquid intẽperatè & furiosè cõmittitur,
Confutatio à fine. corrigit & abscindit. Præter hæc uerò errãt & ii, qui nõ aliud esse existimãt
Remp. gerere, ac ad rem suam augendã nauigasse, aut militauisse: atq; ubi id
fueris cõsecutus, cessauisse. Nõ enim est Reip. finis qualecũq; munus publicũ I
quod ad indigentiã & usum esse debeat, uerùm uita animalis mansueti ciuilis
& cõmunis, quod natura quãdiu hanc lucẽ usurpat, ciuiliter, honestè & hu-
maniter uiuere debet. Eapropter nõ decet Remp. gessisse, sed gerere eã par
est: quẽadmodũ cõueniẽs est nõ ueritatẽ fassum esse, sed fateri: neq; iusta egis-
se, sed secundum iustitiã agere: neq; patriam parentes ciues amauisse, sed ama-
re. Ad hanc rem natura duce agimur: nobis has uoces dictat, sed quum non
funditus inertia & uitæ mollitia perditi sumus:

Multis pater te genuit utilem uiris.
Et nos feramus auxilium mortalibus. K

Senectutem nõ incusandã esse, sed potius morbos ætatis. At uerò qui corporis ualetudinẽ senilis & imbecillitatẽ culpãt, iniustè id fa-
cere uidentur. Cur enim non potius morbum aut cæcitatẽ, quàm senium in-
cusant? Quot enim senes ualentes & robustos, quot uerò adolescentes mor-
bis implicatos passim uidemus? Qua de causa non senes, sed infirmos reiice-
re, neque in horum locum iuuenes, sed ualentes substituere debebãt. Indicãt
Arideus ignobilis. historiæ, Aridæum iuuenem, Antigonum uerò senio confectum fuisse: uerũ-
tamen hic totius ferè Asiæ dominus extitit: at ille, tanquam è scena satellitis
muta persona, nomine tantùm regio, ab aliis apud quos firmum imperium

erat,

A erat,deſpicatus habebatur. Quemadmodũ ſi quis ſophiſtam Prodicũ aut elegiarum ſcriptorẽ Philetam,ætate quidẽ iuuenes,uerùm corporis ualetudine tenui & adfecta,& lectulo plerunque propter morbum incumbentes,magiſtratũ adire iubeat,ſtolidus & inſanus habendus eſſet:ita quoq; ineptire mihi uidentur,qui à re militari gerenda tales ſenes arcere tentant,qualem Phocionem,qualem Maſaniſſam Afrum,qualem Catonẽ Romanum fuiſſe cõſtat. Phocion ruentibus intempeſtiuè in bellum Athenienſibus,ſenes ad ſexaginta annos natos euocauit, & ut ſe ſequerentur imperauit. cum eam rem iniquo illi animo ferre niderentur, Quid,inquit,uobis hoc graue,quum me
B iam ſupra octoginta annos natum ducem ſitis habituri? Polybii hiſtoriis traditum eſt, Maſaniſſam annum nonageſimum agentem,relicto quatuor annorum ex ſe genito filiolo,ex hac uita migraſſe,& paulò ante exitum à uita Carthagineuſes prælio fudiſſe fugaſſeq; :pridie autem quàm id actum fuit,cũ multi illum ante tentoria panem ſordidum comedentem mirarentur,reſpõdit ſe id facere,qnia poſſet. Sophocles inquit:

Splendor ut æris in neceſſitatibus
Micat,pigreſcens diutius tectum ruit.

Phocionis elata ſenectus.

Nos uerò illam animi exultationẽ & facem,qua & rationamur,& memori-
C ter recordamur,ſapimusq;,& intelligimus,id agere adſerimus. Quocirca in bellis & apud exercitũ reges lõgè præſtantiores euadere,quàm cum ocium amplectuntur domi,adſueuerunt. Attalum Eumenis fratrem diuturniore ex ocio & pace ignaunm admodũ & propemodum animo diſſolutum redditũ conſtat.hunc ex amicis quidam,cui Philopœmeni nomen erat,ſatis illiberaliter paſcens,pinguem & plenum fecit. Quare Romanos ferunt per iocum ſubinde ab iis qui ex Aſia in Italiam nauigabant, interrogaſſe, num apud Philopœmenẽ rex gratia adhuc ualeret. Neq; Lucullo imperatores multos qui prudentiã cum factis coniungerent,clariores inueneris. At is cum ſe ui-
D tamq; ſuam ad ociũ tradidiſſet,& ſecurus,ut ſpongiæ cum tranquillitas maris eſt,domi ueluti mortuus & marceſcens deſideret,à Cliſthene liberto,cui ſenectutẽ ſuam curandã & paſcendã dederat, poculis amatoriis & incantamentis faſcinatus fuiſſe putabatur:donec Marcus illius frater,homine fugato ipſe rem domeſticã illius curaret.is quicquid deinde temporis & uitę illi ſuperfuit,quod ſanè quàm exiguũ fuit,ueluti pædagogus inſtruxit & gubernauit. At Darius Xerxis pater longè melius,qui in rebus grauibus & dubiis ſeipſo prudẽtioré euadere iactare ſolitus eſt. Et Atmas Scytha nihil diſtare putabat eos qui in ocio eſſent,ab iis qui equos curarent. Dionyſius quoq; ſe-
E nior interrogãti cuidã num ocioſus eſſet:abſit ne mihi tale quicquã unquã cõtingat,reſpõdit. Arcum autẽ continuò intentum rumpi ſolere:itidem & animũ,cum is remittitur. Quare qui concentus muſici ſtudioſi ſunt, niſi ſæpius animaduerſione diligenti hos auſcultent:& geometræ,ſi non reſolutionibus ſuis ſtudeant:numerandi ſcientiã profitentes,niſi quotidianis cõputationibus ſe exerceãt:quicquid habẽt eiuſcemodi facultatis,ſimul cum ipſo tẽpore illis elabitur.quanquam etiam earum artiũ profeſſio magis in contẽplando ſit,quàm in actionibns uerſetur. At ciuilis adminiſtrationis confirmata conſuetáque exercitatio,in dictandis conſiliis,in prudentia, in iuſtitia

In ſenes ignauos.

Attali ignauia.

Luculli ſocordia.

Darij clara ſententia.

Atmæ apophthegma.

consistit. Accedit ad hæc experientia, qua occasiones temporum artificiosè F
coniectantur: nerborum item facultas, ad persuasionem comparata. Itaque
semper aliquid dicere, facere, mente colligere, iudicare oportet, ne cum si-
namus ista ex animo excidere, tantarum uirtutum possessione priuemur.
quod cum fit, tum simul humanitatis amor, publicorum commodorū cura,
benefaciendi studium, quorum neque finis neque intermissio esse debebat,
simul exarescunt atque euanescūt. Iam si tibi pater esset mortalitatis expers
Tithonus, atque is propter senectutis incommoda, curatione in dies maiore
opus haberet: non arbitror te ab officio, quod iam aliquādiu præstitisti, uel-
le recedere, aut curationem illius, quæ & consolatione & auxilio suscipitur, G
πατρὸς καὶ μητρὸς. recusare posse. At patria, quam, ut nos à patre, ita Cretenses à matre uocant,
& senior multo, & plus iuris ac parentes in te habet. quinetiam annis & se-
nio grauis & misera, nec sibi satis sufficiens est, uerūm multa sedulitate & di-
ligentia, frequenti auxilio, continua curatione opus habet. hæc est quæ uirū
in magistratu ad se rapit & continet

Veste tenens, quamuis animo sis ipse uolenti.

Pythiades ut Olympiades. Nouisti me Apollini Pythio Pythiadas multas per festa Pythica iam diutis-
simè sacrificasse: uerūm non opinor te in hunc modum me allocuturum: Iam
satis est sacrificiorum, mi Plutarche, satis pomparum & saltationum: num te H
senem animaduertis? tempus corollas ponere iubet, senectus oracula relin-
quere mandat. Id si tu mihi faciendum minimè censes, tibi concedi uis ut
Iouis urbium forique præsidis ciuilia sacra, quibus iam olim initiatus es, &
uates princepsq; præfuisti, deseras & relinquas? Cæterūm, si uidebitur, omisso
aliquantum illo qui à Repub. auocat sermone, quæso ponderemus philoso-
phemúrque quàm sit illud certamen neque graue, neque senectuti indeco-
rum, quod nunc celebramus, maximè cum Respub. & multas & conueniē-
tes ætati huic quietes habeat. Quemadmodum enim cantores, qui in hac ar-
te assiduè uersandum sibi statuêre, uarios uocum ductus & modos, quos har- I
moniam musici uocant, meditari oportet, inter quos senes effecti neque in-
tensum illum & acutū, sed eum qui facilis est, & à moribus sedatioribus non
dissidet, formant & sectantur: ita quoque & factis & dictis (hæc enim homi-
nibus natura non aliter ac cygnis cantionem usque ad finem uitæ propria
esse uoluit) leues, mediocres, cōuenientes Reipub. administrationes senibus
aptare par est: neque ut intensam lyram, ita animos illorum remittere opor-
tet. Neque corpora, quia nec scaphiis, nec ferreis circulis, nec pilis plūbeis,
nec disco, nec armis adsimilata in pugna, quemadmodum anteà licebat, uti
ualemus sine exercitatione, negligentius tractamus. sunt alia studia, sunt ge- K
stationes, sunt deambulationes, quibusdam etiam & paruæ pilæ leuis sanè lu-
sus placet. hæc spiritum mouent, hæc salutarem & uitalem calorem elicien-
do refouent. Porrò ne tunc quidem senes suspiciamus cum planè seipsos
ocio & desidia ueluti stupidos rigidósque reddidere, neque rursus cum o-
In senes cu- mnem dignitatem & imperium usurpāt, neque quicquam negocii in Rep.
rioſos. agitur cui non interesse cupiant, senium uituperationi obnoxium ad eiusce-
modi uoces compellamus & cogamus:

O dextra, quam cupis iam nunc hastam tibi,

Sed huic

A Sed huic cupidini obstat imbecillitas.
Nam neque uirum ætate florentem potentémque, qui omnem publicorum negociorum administrationem sibi soli sumit, neque aliis cócedit quicquam, (non aliter ac de Ioue Stoici existimant) ferè quisquam laudauerit: maximè cum omnibus se ipse intrudit inferté, neq; propter gloriæ insatiabilem cupiditatem honoris aliquid, aut potestatis, quomodocunque ista ambiantur, per inuidiam consequi aliquem patiatur. Seni autem in comitiis passim omnibus occurrés ambitio, totos dies in iudicio & curia desidens curiositas, quodúis legationis, quoduis curationis munus ad se rapiés honoris cupidi-
B tas, hæc etiam si turpitudine uacent, laboriosa tamen & misera in primis cé-sentur. Nam si existimet cum benetuolentia se ista posse præter ætatem præstare, fallitur utique, quum in contrarium idipsum cedere facilè uideat. Etenim adolescentibus odium sui concitat, ut qui occasiones ad gerendas res sibi præripi indignè ferunt: deinde ne in medium quandoque ueniant, impedimento illos esse indignè ferũt: apud alios uerò ambitio ista honoris, & dignitatis, qua primas ferre possint, cupiditas, non minus odiosa, quàm senum aliorum auaritia, diuitiarum noluptatúmque sectatio existit. Quemadmodũ itaque Bucephalum iam senio cófectum Alexander, nisi necessitate coactus
C adhigere non solebat, uerùm antequam prælium iniretur, equis aliis exercitus lustrandi aciémque instituẽdi causa inuehebatur, eisdem mox dato signo relictis, & ascenso illo hostibus instare, periculum quoduis subire nõ recusabat: in hunc modum uir qui imperium ciuile habet, seipsum, si modò mente non caret, gubernet: quæ uerò tanta cura non egent, neque necessaria admodum sunt, relinquat, ut & hi qui ætate ualent, in exiguis ciuitatis negociis aliquid habeant quod agant: in magnis autem certaminibus alacriter ipse quod facto opus est faciat. Athletæ necessarios labores & utiles ne attingunt quidem, quò corpus minimè necessariis syncerum præstent: at nobis longè
D alia ratione faciendum cogitemus. Etenim quæ exigua sunt & uilia, relinquentes, ea tantummodo quæ serio digna studio sunt, tractemus. Cæterùm iuuentutem fortasse cuncta, ut Homerus ait, decent: atque ita plerunque omnia amplectuntur. Nam exilia, sed plurima, cum aggrediuntur, tum se populares atque laborioſos: cum uerò splendida & grauia, nobiles & magnanimos nominant. Non ignoro autem, contentione plenum & confidens factum suo tempore gratiam quandam huic ætati conuenientem acquirere.
At grauis annis & maturus uir, munus aliquod ex publicis, ut uectigaliũ locationes, portuum foríque curationes, legationes ad principes, profectiones *Quænam munera ciuilia senes deceant.*
E ad magnates, quæ non ad necessitatem, sed ad inseruiendum communi commodo comparata sunt, expectans & subire cupiens, herclè & miserabilis, & planè non imitandus mihi, aliis fortasse hoc & onerosum & ualde molestum existimabitur. Nam in hac ætate nõ alium magistratum gerere, quàm à quo & amplitudinem & dignitatem consequare, par est: qualis sanè in Areopago Athenis tibi nunc mi Euphanes traditus est: ut taceam interim patriam tuam, quæ tibi Amphictyonicam maiestatem, laborem dulcem sanè, onusq; minimè onerosum, quod non prius quàm uitam deponere poteris, cõsecrauit. Neque ad istos honores spontè uolare oportet: uerùm intuendum dili-

gentius quinam ſubterfugere illos conantur, his uerò imperia decernenda F
ſunt. Ergo nõ adfectantibus, ſed qui ſtrenuè recuſant: neque qui ſibi ipſi uidentur imperia accipere, ſed qui ſeipſos ueluti ſub imperia tradunt, imperia deferẽda ſunt. Nõ enim manum medico porrigere qui ſexaginta annos exceſſere, turpe Tyberius Cæſar dicere conſueuit: at ualde uidetur indecorum, manum extendere, quò calculos aut ſuffragia populi capiens, in magiſtratũ uenire poſſis. Id enim perquam eſt ignobile & humile, neque quicquam cũ grauitate & decoro magis pugnat. Tu uerò operam dabis ut patria te eligere, te aduocare ad ſe, te expectare, tuam ſenectutem uenerandã planè & cõſpicuam exoſculari, omnes item dextram tecum copulare geſtiant. Iam cum G
in ſenio magiſtratum adeptus es, & in concione uerba tibi facienda ſunt, caue protinus in ſubſellia irruas & irrumpas, neque iis quæ iſtic dicuntur, in morem gallinacei cantum reciprocantis oggannias, neque reuerẽtiam, qua adoleſcentes te ſuſpiciunt, cum in illorum certamina & rixas animum tuum pluſquam par eſt intendis, laxes & remittas: neque meditatione longa, dum non facilè fidem tibi fieri pateris, conſuetudinem eam nanciſcare, ut grauatè quod refertur audias: uerùm conniuere aliquando, & dare aliquid gloriæ illorum, quò emergere, & aggredi rem ipſi quandoque audeãt, oportet. Quin
etiam cum de rebus non magnis agitur, nempe neque de ſalute aut diſcrimi H
ne patriæ, neque de honore bonóue communi, perpetuò te in curia adeſſe, & quid iſtic agatur, curioſe ſatagere uelim: uerùm ubi eiuſcemodi ardua negocia incidunt, etiamſi nemo te uocet, properandum tamen eſt, & pro uiribus hic tibi itineris duces, qui manu te prehendant, & uiam parent, aduocãdi: aut certè lectica paranda qua geſteris: neque id ſine exemplo. Nam Appinũ Clandium hiſtoriæ tradunt, rebus Romanis prælio grandi à Pyrrho fractis, ſenatúque à rege monito, ut de pacis & fœderis ratione conſultaret, nequaquam acquieuiſſe: ſed is confeſtim per medium forum in curiam portari ſe mandat, amiſerat enim lumina. quò cum ueniſſet, in medio concionis I
adſiſtens, dixiſſe fertur, Cæcitatem quidem ſuam ſe hactenus animo haud æquo tuliſſe: at nunc quoque precari, uti ne audire quidem illos uſque adeò turpia & abiecta inter ſe conſultantes agentéſque poſſet. Hæc cum dixiſſet, multa ab iis acta uituperãdo, quædam ſecus docẽdo, adhortatus eſt ſenatum, uti ad arma deſcendentes, pro ſalute Italiæ cum Pyrrho dimicarent: atque id etiam perſuaſit. Cum Piſiſtratus blandè populum duceret, & iam illius artes ad tyrannidem ſpectare omnes ſuſpicarentur, neque quiſquam qui uel iſtud uindicare uel prohibere auderet, inueniretur: Solon arma expedita ante ædes collocauit, cines ad ſuppetias ferendas cohortatus eſt. Hoc cum Piſiſtra K
tus percepiſſet, nuncium Soloni miſit, qui ab eo quæreret, qua fretus audacia talia conaretur: Senectuti, inquit, confiſus feci. Veruntamen ad tam præclara facinora, ad quæ tantopere neceſſitas inuitat, hi tantùm qui ſenio ferè extincti ſunt, modò ſpiritum adhuc ducant, appoſiti ſunt & ualent. Leuia autẽ iſta ut dictum eſt, quæ adminiſtratione plena ſunt, quæq; plus negocii quàm utilitatis & neceſſitatis habent, honeſtè quidem ſenes recuſare poſſunt. Quinetiam ſæpe cum à ciuibus uocantur, & deſiderari ſuum aduentum ſentiunt, nõ confeſtim illis in publicum prodeundum, ſed hærere domi aliquandiu par eſt,

Tyberij apophthegma.

Appij Claudij ſenis præclarus in rempu. animus.

Solonis intrepida ſenectus.

A est,quò fide grauiores,maiore cum dignitate ab iis qui illorũ opera indigent, expectentur.Ad hæc multa silentio prætermittentes,iuuentuti quædam dicenda relinquant:atque adeò pro ciuilium honorum cupiditate hoc nomine certamen illis constituant.Porrò si illi intra mediocritatem non consistant,& terminos æqualitatis excedant:modestè & cum summa beneuolentia maledicẽdi rixandiq; turpitudinem senes castigent: odia si qua conciliata sint,mitigẽt. eos uerò qui in sententiis dicendis peccauerunt,communicato sine strepitu consilio,instruant & erudiant:rectè uerò rem gerentes, intrepidè commendent.Quin & uincendos aliquando se,quum tamen aliud suadendo possint,
B tradant:quò scilicet animi illorum augeantur, & audaciæ aliquid accrescat. quod uerò aliis deesse uiderint, hoc uerborum comitate suppleant, ut apud Homerum Nestor:

Nemo tuos carpat sermones inter Achiuos,
Nemo tibi dicat(licet hos finire recusas)
Quanuis sit iuuenis, nostro & de corpore natus.

At ciuilior multo est exprobratio obiurgatioq;, quæ non apertè & publicè, uerùm priuatim aduersus eos qui in Remp.bene affecti sunt,suscipitur. Curandum interim etiam est,ut morsu qui animos deiicere & in mœrorem uo-
C care potest,careat. Ad eam rem uerba benigna & placida conferenda sunt, quò sit occasio ad honestas administrationes,& prudẽtia illustri loco habeatur.hac uia senex populum benignum & placidum habiturus est. Neque hic aliter agendum,atque illi solent qui equitare discunt. nõ enim intractatis & nouis,sed mãsuetis & domitis equis uti solent.Si quem uerò labi nideris,caue animum despondere iuuenem sinas. erigendus tibi is est, & consolandus, quemadmodum ab Aristide Cimonem,à Mnesiphilo Themistoclẽ, cum populus illis indignaretur,& propter improbitatem & uitæ intemperantiã primùm malè audirent,ad honesta excitatos & cõfirmatos ferunt. Aiunt etiam
D Demosthenem,cum excidisset ab oratione apud populum,& id graui animo ferre uideretur:senem quendam ex iis qui Periclem quandoque audierant, correxisse,dixissecq;,quum non esset natura Pericli dissimilis, non rectè sanè illum pœnitere.Ad eum modum Euripides Timotheum,propterea quòd in arte musica quædam præter consuetudinem nouauerat,à populo exibilatum explosumq;,bono animo esse iussit:futurũ enim ut ipse mox omnibus theatris superior iudicaretur.Et ut paucis uerbis dicam, quemadmodum Romæ Vestalibus uirginibus tempus distributũ est quo primùm discant,deinde quæ percepta sunt peragant,postremò alias dein doceant: quemadmodum item
E uirgines quæ Dianæ Ephesinæ consecratæ sunt,primò illas ad sacram administrationem aspirantes,futuras sacerdotes(dicam Græcè melius)μυσταγωγὰς nominant,deinde sacerdotes,postremò πυροφόρους(eas,si placet,à sacerdotii munere liberas cõnectamus)hoc modo uir absolutus in ciuilibus negociis,primùm ubi didicit,tum regere & gubernare remp.iam initiatus aggreditur: postremò uerò & ipse alios quoque docet,& uelut in sacraria ducit. Non idem est concertantibus præesse,quod ipsum certare:at qui ciuilibus negociis certaminibúsque,quò patriæ aliquando prodesse possit,iuuenem instituit, & oratorem illum uerborum,actoremq; rerum formet,nõ certè is paruam operam

Demosthenes lapsus callidè à sene restitutus.

Collegiũ uirginum Dianæ Ephesinæ.

& uilem,ſed propemodum maximam reip. impendit. Lycurgus ſanè iu hoc F
negocio præclarè ſe geſſit. Nam ante omnia adſuefaciebat iuuẽtutem, ut idẽ
honoris ſeni,quod legiſlatori,deferrent. Quorſum uerò Lyſandrũ reſpexiſſe
Pulcherrimũ apud Lacedæmonios ſeneſcere. putas,cum pulcherrimum iactaret apud Lacedæmonios ſeneſcere? num quia
iſtic agriculturæ ſtudiis dediti ſenes ſint? num quòd illic fœnerare, aleam lu-
dere,interim etiam ſtrenuè potare(ſi diis placet)ſoleant? Haudquaquam: ue-
rùm quia nemo quiſquam iſtic ætatis maturæ ſit,qui munere aliquo publico
non fungatur. nam aut magiſtratum gerũt,aut paterna curatione rebus pro-
uident,aut in pueris educandis rectèq; inſtituendis occupati ſunt. ita nõ mo-
dò remp. ſed & iuuentutem uniuerſam regunt & gubernant. hinc in exerci- G
tationibus,hinc in literis,hinc in uictu rectè inſtituendo,adoleſcentibus uelu-
ti diſcipulis non ſanè leniter,non oſcitanter præcipiunt. Hac de cauſa fit, uti
his qui de ſe peccant,aut minus rectè officium faciunt,formidoloſi ſint: uene-
randi uerò & deſiderabiles his qui à probitate non diſcedunt. Colunt & ob-
ſeruant ſectanturq; illos adoleſcentes,cum decus & generoſum hoc quod in
ſe habent,amplificari,& in eo gloriari ſenes conſpicantur: maximè uerò cum
Inuidia in ſenibus turpiſſima. neq; inuidi neque liuidi fuerint. Id autem uitii quum ætati nulli (quanquam
in adoleſcẽtibus ſpecioſis ſcilicet æmulationis ambitionisq; nominibus nun-
cupetur)conueniat: in ſenibus certè nihil poteſt intempeſtiuius, nihil tetrius, H
nihil illiberalius notari. Qua de cauſa qui in ciuitatis procuratione egregius
eſt,hunc ab inuidia quamlongiſſimè abeſſe par eſt. Neq; uerò ut exoſi arbo-
rum uetuſtate marceſcentium truncí,ſtirpium proximè ſatarum incrementa
prohibent: ita quoque adoleſcentium & ætate florentium incremẽta ſuppri-
mere æquum eſt: uerùm candidè & benignè illos ſuſcipere, & ſemetipſum
iis qui in familiaritatem inſinuare ſe ſtudent,facilem præbere: neque etiã ad-
monitionibus tantùm,uerùm & utilibus conſiliis illos iuuare, quin & quan-
doque adminiſtrationis partẽ,ex qua gloriæ & laudis aliquid expectare poſ-
ſint,cedere,ad hæc munus aliquod in quo Reip. nihil damni timendum,ſed I
multis gratum & ad gratiam comparatum eſt, concedere decet. Quæ uerò
difficultatis & periculi aliquid habent,& confeſtim ut medicamenta mordẽ-
tia urentiaq;,dolorem,quem tamen poſtremò in laudem & utilitatem com-
mutant,adferunt,ad iſta profectò haud æquum eſt iuuentutem præcipitare.
Eſt etiam illiberale,negocia tumultuoſa ſeditioſaq; illis obiicere. Verendum
enim eſt,ne ab hominum turba rudes adhuc & minimè in negociis exercita-
ti malè tractentur. Sed in eo rerum ſtatu inimicitias grauiores, quàm ætati illi
conueniat,ſuſcipere ac ſubire decet. hoc enim nomine erga te adoleſcentium
fauor erit illuſtrior: ne dicam interim quàm & illos ipſos ad multa officiorũ K
aliorum munera promptiores alacrioresq; reddideris. Adiiciendum autẽ &
id eſt,ciuilem adminiſtrationem & philoſophię profeſſionem inter ſe omni-
no nihil diſſidere. non enim in dominatione legationibus, clamore in con-
cionibus immani,ſubſelliorũ inſana occupatione(quæ tamen ad eam uel ma
ximè pertinere quidam & dicunt & ſcribunt)æſtimanda eſt: neque philoſo-
phi opus eſſe credas,de pulpito diſceptare, & ſcholas librorum faſcibus one-
rare,quum tamen utroſque continua illa factorum dictorũmque, quam ante
oculos quotidie cernunt, exercitatio haudquaquam lateat. Vetùm aiunt,in

ſcholis

A scholis & porticibus curuato capite Peripateticum agere, ut Dicæarchus dicere consueuit,oportet:cum uerò rus abitur,aut ad amicum salutandum,non iam amplius. Socratem scimus nunquam inter scamna, neque de pulpito phi losophari consueuisse,neque statas familiaribus suis disputationis ambulationisq; horas hic præscribebat:uerùm ludendo plerũque,& cum res ferret,inter compotãdum etiam & in castris quosdam comitatus id agebat. Quinetiã sæpe in foro,postremò etiam in carcere,& ueneno iam dato, de philosophia loquebatur:atque ita primus philosophiam ueram,nõ uni aut alteri, sed cunctis mortalibus per omnem uitam,quouis tempore,quouis loco, actionibus

Socrates ubi & quãdo philosophabatur

B in quibuslibet,affectationibusq; in omnibus simpliciter esse utilẽ & arripiendam docuit. Ad eum sanè modum de ciuili procuratione censendum. Non enim imprudentes homines cum exercitum ducunt, scribas profitentur, aut concionibus populi fauorem captant,Remp.gubernare dicendi sunt,quum potius ad gratiam plebis emerendam,ac seditiones concitãdas, tam instructis ad pompam orationibus utantur,aut alioquin munus obeant ad quod necessariò allegantur. Porrò uir rerumpublicarum studiosus,qui & genus humanum & ciuitatem ex animo diligit,hic ueram procurationem habet,& ciuilis exinde dicendus, etiamsi nunquam paludamẽtum induat, dummodo eos

C quorum ingenium ad ciuilia negocia tractãda appositum est,ad honesta pronocet:quibus illud deest, excitet & adhortetur: postulantibus suam operam adsit: improbos ab instituto arceat & deterreat, probos confirmet. Profectò qui talem se præbet,hunc non leuiter publico bono studere certum est: quanquam non primus sit,cum in concilio conuocato seria res agitur,qui in curiã ueluti in theatrum properat:uerùm tanquam ad spectaculum aut recitationẽ aliquam cum gratia quoties aderit,ueniisse ut uideatur. Quòd si autẽ corpore adesse non sit facultas,adsit saltem animo:quærat quid gestum,quid tractatũ sit:uti approbare quod rectum,quod uerò secus factũ est,reprehendere pos-

D sit. Neque enim Aristides Athenis sæpe,neq; apud Romanos sæpe Cato magistratum gessere:uitam tamen omnem in patriæ commodis procurandis cõsumpserunt. Multa & præclara in belli negociis dux Epaminondas fecisse dicitur:at illius non minus præclara facinora cum neque exercitũ duceret,neque magistratum gereret,in Thessalia memorantur. Nam cum res in eum locum ducum imperitia ueniisset,ut in potestatem hostiũ ueniẽdum esset, iamq; omnia tumultibus plena uiderentur(instabant enim telis acrius hostes) relicta graui armatura,principiò sedauit animos,& milites metu exanimatos cõfidere iussit:deinde agmine quod dissipatum erat, coacto & constituto, pri-

Epaminondæ industria.

E mùm ex angustiis in æquiorem locum suos deduxit, & in hostes conuersus, ut se in fugam uerterent,author fuit. Cum in Arcadia Agis rex aciem instituta in hostes dirigere pararet, quidã ætate prouecta Spartanus exclamauit, meminisset malum malo medendum esse(iis etenim uerbis facilem ab Argis discessum notabat)& ne præsente hac intempestiua, ut Thucydides ait, animi promptitudine ad eũdem lapidẽ impingeret:hæc cum exaudiuisset Agis, institutum soluit,& recedens,uictor postea euasit. Consueuit uerò huic in foribus curiæ quotidie sella collocari,quo loco Ephori sæpe de concilio surgẽtes,de negociis maximis illũ consulebãt. Ferunt eum historiæ & prudentem

Agidis præclara facta.

admodum & peritum rerum fuisse. Qua de causa cum præ ætatis senio nullæ F
corporis uires supereſſent, plurimumq; totos dies lectulo decũberet, accersitus in forum ab Ephoris, surrexit quidem is, & ægrè difficulterq; promouẽs, cum in uia in pueros incidisset, ab iis interrogauit, num scirẽt quicquã quod necessitati magis pareret, ac seruum domino obedientem: respondentq; illi, impotentiam: hac uoce munerum suorum finem ratus, domum repedauit. Nam ut promptam ad res agendas uoluntatem frangere, honestum non est: ita cum illa nos reliquit, impetu uiolentiæ non est opprimẽda. Et Scipionem
Scipio histrio Lælij. in consiliis domi militiæq; Lælio usum adserũt: quare plericq; illum histrionẽ, Lælium uerò poẽtã per iocum appellabant. Ciceronis in consulatu gesta cla G
rissima quidem illa & amplissima pro Reip. salute, consiliis Pub. Nigidii
Epilogus. philosophi adiuta, ipse de se aliquoties Cicero testatus est. In tãta igitur ciciliũ negociorum uarietate ne unum quidem aliquid esse uidetur, quod à gubernaculis ciuitatis uiros senectute graues, quò minus optimis sui partibus, uerbis scilicet, sententiis, dicẽdi libertate, & sapida prudẽtia, ut cum poẽtis loquar, in medium consulant, arceat. Non enim manus, non pedes, nõ corporis robur, ciuitatis dũtaxat partes bonaq; sunt: ipsa anima, & animæ bona, iustitia, modestia, prudentia, (quæ serò tardeq; matureſcunt, & sua fiunt) ad hãc pertinent. An nõ est absurdum, te ædibus, agris, pecuniis, cæterisq; possessio- H
nibus uti frui: & patriæ, quæ cum omnibus tibi communis est, quæq; non uires roburq; ad obeunda munia, sed principes animi partes ad procurationem sui desiderat, nulli esse usui? Mercurii statuas senii habitu manibus pedibusq; truncatas, arrectis tamen membris fabricant. quo commento, in senibus eas corporis partes quæ uirium instrumenta sunt, modò ratione efficaci & fœcunda senes polleant, minimè necessarias esse significatur.

NICOLAI SAGVNDINI AD CLARISSIMVM IVreconsultum patricium Venetum, Marcum Donatum, in Plutarchi de ciuili institutione traductionem præfatio.

VM plerisque alijs humanitatem, eruditionem, animi magnitudinem tui, præstãtissime Marce, intelligere potui, tum uerò hoc maximè, quod te uehementi amore græcè dicẽdi sæpenumero flagrare animaduerti. Eius enim rei non propterea cupidum esse sentio, quòd ostentationis gloriolæue cuiuspiam studio rapiaris, quippe cuius spectata grauitas, sapienterq; institutæ ratio uitæ eiuscemodi te uacare affectionibus persuadere mihi facilè potest: neq; quòd græca facundia dictionisue peregrino lepore paulò altiusculè teipsum imbuere uelis, tanquã ad Athenienses quandoque aut Lacedæmonios pro suggesto sis habiturus orationem: quin ut latinam eloquentiam, qua plurimum uales, ueluti condimẽtis quibusdam aspergas, remq; satis per se comptam, copiosam, luculentam, suauem, pro uirili parte iucũdiorem, distinctiorem, locupletiorem, ornatioremq; reddere possis. Ad hæc, ut de doctis tum præsentis, tum futuræ ætatis hominibus optimè promeritus uideare, qui quæ apud Græcos digna natus esses, quibus in latinum uertendis operam impenderes, sedulò hæc latina efficeres. Etenim reuera, si liberè loqui licet, splẽdescit magis nescio quo modo, atque liquidius eluceſcit, & tanquam peregrinarum adiectione gemmarum & mercium conditior & illustrior

ſtrior latina oratio ſit, ubi græcanicæ ſupellectilis quippiam literatè, aptè, peritè demum intertexueris. Hanc ego humanitatem egregiámque uoluntatem tuam diu mecum ſummopere admiratus, digniſſimam continuò arbitratus ſum, quam ingenti commẽdatione & laude eruditiſſimus quiſque omni ſtudio proſequatur. Quid enim quæſo præclarius, quid præſtabilius homini contingere poteſt, quàm quæ honeſta natura ſunt, ſtudioſe expetere? quid fructuoſius, quid uitæ conducibilius, quam quæ ſemel expetenda delegeris, hæc ut tibi compares, elaborare atq; adniti? Nempe ut ijs potitus, ad commodũ uti queas. Quid denique liberalius, quid communius, quàm ea in uſum conferre hominum, & quidem ultro atque gratuitò, quibus adipiſcendis ipſe diu multúmque inſudaris, diligentiam, ſtudium, operam exhibueris, uigilias quamplurimas egeris, ſumptus neceſſe fuit pertuleris? Enimuero immortale nomen, & penè diuinos honores, his rationibus pleroſq; mortalium cõſecutos accepimus, propterea quòd ſuapte induſtria, felicitate quadã ingenij freti, optimarum inuentores artium atque excultores quum extitiſſent, his non contenti, ut qui non modò ſe ſibi, uerùm aliis quoque, atque adeò cuncto mortalium generi natos arbitrarentur, ſua inuenta, ſuorum quoque laborum & induſtriæ fructus, citra omnem inuidiam ſatis expolitè atque limatè ad poſteritatis utilitatem literis & memoriæ tradere deſtinarant. Hos tu Marce optime imitaris, horum inſtituta generoſe ſecutus, uirtutem in primis adamauiſti: humanitatẽ & bonas artes amplexus es: tale tibi ſumpſiſti negocium, unde clariſſimo tuo nomini immortalis gloria quæreretur, & bene de alijs promerendi facultas ubertim tibi ſuppeditari queat. Gratulor itaque tibi, quem non ad faſtum ingens ſplendor natalium rapuit, non ad ſuperbiam amplitudo magnitudóque patriæ traxit, non denique fortunæ & opes, & id genus perniciosæ illecebræ, ad uoluptates & luxum pellicere potuere, quandò præſertim pleroſque huc occæcatos ferri, atque præcipites ruere quotidie cernere licet: ſed uirtus, ſed probitas, ſed doctrina, & uitæ optima ratio ad humanitatem, comitatem, facilitatem præclarè inſtituit & perpulchrè ornauit: id quod hominum grauiſſimorum ſententia, opulentiſſimum patrimonium, opimus & fructuoſiſſimus ager, nobilitatis firmiſſima ſedes, ueræ ac ſolidæ gloriæ certiſſimum domicilium, tutiſſimũ uitæ ualidiſſimúmque præſidium ſemper habitum eſt, atque omnium quæ homini contingere poſſunt, antiquiſſimum & pulcherrimum. Et rectè quidẽ. uirtus enim una res omniũ eſt, ad quam nati præcipuè ſumus, quæ non temeritate & caſu, non cæcis affectibus, non effreni obſequio appetitus comparari poteſt, ſed ratione, uolũtate, conſilioq; expetita, & delecta diligentia, deinceps ſtudio, aſſidua opera, actionibus perficitur noſtris, nec alieno impulſu, neceſſitatéue ulla adhibita, ſed uolũtate libera, ductu atque iudicio noſtro finem aſſequitur. Hæc ſemel rectè poſſeſſa & parta, actis iam altè radicibus, ipſa ſui cuſtos uigilãtiſſimus eſt, ipſa ſe ſuis tuetur artibus, ſuis armis repugnat, & ab omni iniuria ſe fortiter uindicat, ægritudinem ab animis amolitur, culpa uacat, ſecuritate gaudet, ſe ipſa demum contenta uiuit & uiget, nunquam interitura, nuſquam offenſura, nullibi detrimentũ factura. Suis etenim innixa uiribus, nullis machinamentis fortunæ dimouetur loco, nullis improbitatis tormẽtis labefactatur, nullis inuidiæ morſibus læditur. Ego uerò ſortem uehemẽter indoleo noſtram, quæ ita tuliſſe uidetur, ut per occupationes priuatas & publicas tuas minus tibi licuerit græcis literis operam dare, atque cognitionem eius rei, reliquæ eruditioni tuæ uti cumulum quendam & adſcititium ornamẽtum apponere. Et hæc hactenus. Cæterùm ut de me aliquid dicam, fateor uir præſtantiſſime, humanitatem erga me atque beneuolentiam tuam multiplici ſignificatione rerum recognouiſſe. Illud uerò nõ iam odore quodam, & umbratis ſum ueſtigijs aſſecutus, quin luculenter perſpectum, ex-

ploratum,compertũ habeo,haud ſtetiſſe per te,quò minus honore & commodis auctus, rèliquum quicquid ſupereſt uitæ,in tranquillo locare,atque ſecurè degere poſſem.Quod etſi tantum tibi debitum ſoluere, gratiámque referre minimè poſſum,ſoluendo enim non ſum,tentare tamen aliquid in gratiam tuam uolui,quò meæ in te uoluntatis teſtimonium, & haud ingrati animi documentum daretur,ea in re potiſſimùm,in qua non ægrè nimis operam ipſe ponere poſſem,& eandem tibi fore iucundam exiſtimarem.Inchoaui proinde opus,abſoluiq;,hortantibus maximè, & mihi mea ſponte currenti calcaria propemodum adigentibus,Phœbo Capella,Marcóque Aurelio,uiris probitate, eruditione,natura egregijs,& ut mihi amore,cõſuetudine,familiaritate, & penè neceſsitudine quadam arctè deuinctis,ita nomini tuo haud uulgariter deditis,atque honoris & famæ obſeruantiſsimis tuæ.Illum ergo librum Plutarchi,uiri profectò illius grauiſsimi, qui omni ratione inſtituere conformaréque eum uidetur,qui remp.adminiſtrandam capeſſere animo deſtinarit,atq; in ciuitate futurum ſe principem,& patriæ ſalutarem ciuem exoptet,hunc inquam librum latinum de græco tuo nomini efficiundum ſuſcepi.Quem quidem idcirco mihi potiſsimùm in quo traducendo conſumerem operam,deligendum exiſtimaui,cum quòd ad hanc diem,quod ſcire poſsim,in latinum uertẽdum aggreſſus eſt nemo,tum uerò quòd mirum in modum rem eiuſmodi tibi poſſe accommodari ſum arbitratus.Ea enim in Rep. natus es,quæ magnitudine,fortunis,pulchritudine,uiribus,religione,fide,iuſtitia,opibus, imperij ditionisq; terra & mari amplitudine,antiquitate,authoritate, ſplendore, rerum geſtarum gloria,fortiſsimis ac præſtantiſsimis ciuibus,optimis temperamentis & legibus ita pollet,adeò nobilis eſt & illuſtris,ut non modò cæteris huius ſeculi ciuitatibus ſine ulla controuerſia antecellere uideatur, & iure præferri poſsit,uerumetiam cum ijs quas antiquitas tuliſſe traditur,quæq; rerum lõgè lateq; diu potitæ,pace & bello,domi & foris floruiſſe commemorantur,omnibus rebus,omni commẽdationis & laudis genere ſtrenuè contendere,atque,ut aiunt, ſuo Marte certare poſsit. Cæterùm ea uirtute, probitate,doctrina,prudentia uir es:ea integritate,ſapientia, fide,conſilio,abſtinenter, grauiter,innocenter, perſanctè,tum legatus, tum prætor dubijs temporibus atque difficilimis rebus remp. foris geſſiſti:talem in magiſtratibus & honoribus,qui tibi frequẽtiſsimè deferuntur,te domi iam oſtendiſti,atque in dies magis oſtendis: ita temperanter,tam lautè, ſic frugaliter & modeſtè rem domeſticam & familiarem tueris,ut meritò iam iudicio omnium,authoritate,exiſtimatione,gratia,in ciuitate exiſtas,& plurimum ualeas,magisq; quotidie te ualiturum ſuperis approbantibus confidendũ ſit.Tibi itaq; uiro optimo,& in florẽtiſsima Rep.clariſsimo ciui,opus hoc maximè cõuenire,atq; tuo nomini oportere dicari putaui.Hoc loco de grauitate Plutarchi,ipſius eruditione,exiſtimatione, prudentia, plurimarum & maximarũ rerum ſcientia,deq; in omni doctrinarũ genere ſingulari quadam cognitione,dicendũ mihi meritò arbitrarer, ni id omnino certiſsimis rationibus ſuperuacaneum futurũ animo cernerem.Ita enim fama nomenq; uiri illius percrebruit,tam per eruditorũ omnium ora uerſatur & uolitat,adeò locis omnibus ſcripta eius admirabiliter celebrantur,ut Græciæ iandiu fines trãſgreſſa,maria percurrerint,uniuerſam Italiã occuparint,nemoq; inter doctos & humanitatis cultores ſit,quẽ nomẽ,quẽ grauitas, quẽ rerũ ubertas,quẽ dicendi copia,quãta in illo fuerit,fugiat.Nam etſi græcus homo græcè ſcripta edidit ſua, uſque adeò tamen guſtata Italos delectarũt,ut omnes qui græcè ſciũt, pro ingenio & facultate dicẽdi quiſq; ſcriptis eius traducẽdis,eruditionis ſuæ,& quatenus græcè ualẽt,periculũ facere certatim inducãt animũ:& ut ſemel dixerim,is paulo indoctior,& penè inſulſior inter doctos & eloquẽtes haberi ſolet,q Plutarchi ſcripta ignorare

PLVTARchi laud.

rare omnino uidetur. Postremò opus ipsum quod latinum utcũque factum tuo nomini dedicaui, laudibus in præsentiarum efferre, & siue totius materiæ operis unum in argumentum redigere, seu membratim per partes diuidere, nequaquam consilium fuit. In manibus enim est, quod statim euoluas licet: nec legas modò, uerùm quoque perlegas, atq; identidẽ lectites: unde qua sapiẽtia, quo consilio, quo rerum ordine & iudicio, quibus institutis & rationibus totum hoc negociũ contexatur, animo percipere queas: &, ut ita dixerim, singulis diligenter expensis, quo rerum pondere, qua uerborum potestate & ui, qua dicendi serie explicata omnia sint, quanti denique facienda, haud difficulter considerare. Equidem qua fide, qua diligentia, quibus rationibus potui, res ipsas seuerè secutus, ueritatem sententiarum syncerè seruaui. Cæterùm uerbis ipsis eatenus indulgẽdum inseruiendumq; censui, quatenus commoditas linguæ, & tenor latinè dicendi permittere uisus est. Saluis enim rebus uerba ipsa quandoque mutare, & paululum inuertere, quò dicendi contextu & orationis æquabili filo religioni aurium modicè mos gereretur, non ab re neque alienũ putaui: quandò præsertim uel maiorum exemplo tutò id fieri posse, non nisi rudis rerum & imperitus, aut nimium pertinax ire inficias potest: modò si quæ singillatim uertendo numero reddere ut recepta sunt nequeas, usu scilicet repugnante uerborum, & grumulos eiusmodi & salebras æquore & planitie detrectante orationis, ui dein atq; pondere referendo, rebus ipsis integrè ratione & uia facias satis. Nec arbitror ullum tam iniquum rerum æstimatorem, tamq; acerbum atque inexorabilem fore iudicem, qui utriusque linguæ peritus, absurdum hoc facinus audáxue & toleratu indignum negocium dicere possit, negetq; fieri oportere, ubi per nominum uertendorũ asperitatẽ, si secus res pertractare uelis, duriter & ineptè cõmitti oratio, & penitus inconcinnè componi uideatur. Vale.

PLVTARCHI CHAERONEI, POLITICORVM, SEV DE CIVILI INSTITVTIONE OPVS, AD TRAIANVM IMPERATOREM,

Nicolao Sagundino interprete.

DIQVAM ad rem poëticum illud accommodari potest, ô Menemache, Ex Achæis nemo reprehendet uerba, nec obloquetur, uerùm res exitum inuenit nullum: haud absurdè iis quoque philosophis mihi conuenire uidetur, qui ut aliquam rem adeas adhortãtur quidem, sed nihil ipsi suggerere, nullámue rationem quonam pacto id fieri oporteat, afferre uidentur, sanè non illis absimiles, qui lucernæ ut ardeat lychnum emungunt, & manu contrectãt, cæterùm
E olei nihil omnino infundunt. Equidem te iamptidem ratione atque consilio uideo ad rempublicam capessendam impulsum, uolentem pro domestica nobilitate & gloria, in rebus patrię cum dignitate uersari, atque iuxtà & uerborum oratorem, & rerum actorem effici. Verùm quòd per ætatem tibi philosophiæ nauare operam minus licuit, neque in aperto & sub dio, ut aiunt, negociis te publicis, atque rei administratione ciuilis exercere quiuisti, & facta conspicere, unde non tam oratione & uerbis, quàm ipsis rebus exempla capere posses: proinde petis à me, ut tibi præcepta dem aliqua, quæ ad rempublicam administrandam, atque dignitatem tuẽdam attineant. Id quicquid est

operæ,tibi negare periniquum equidem duxi: opus uerò ipſum diligentia & F
deſiderio tuo,uoluntate item erga te mea dignum ut euaderet, uehementer
optaui. Demum,ut tu popoſciſti,uarietate ſum exemplorũ paulo accuratius
uſus:quippe qui ex induſtria multa undiq; congeſſi. Principio itaq; uoluntas
& propoſitum ipſum reipublicæ capeſſendæ ueluti fundamentũ aliquod firmum atq; prævalidum iaciẽdum eſt,ut ratione id atque iudicio proficiſci,nó
trepidationem animo ſolicitudinémue iniicere uideatur,æquè ac ſi res tanta
inanis ſtudio gloriæ,cótentionéue ulla,poſtremò ceſſatione & ocii gratia ſuſcipi uideretur. Nam ut quibus domi nil boni uſui eſt,libenter hi foris degũt,
atque nullo rerum uſu maximam partem temporis in foro abſumũt:ſic quo- G
que nonnulli quòd ſibi nihil operæprecium domi priuatimq; exhibetur curandum,publicis ſe propterea implicare negociis pergunt,non ſecus atque ſi
terendi ocii gratia ſibi duntaxat eò diuertendum eſſet. Plerique alii fortefor
tuna rempublicam attigere, qui mox faſtidio & rerum ſatietate affecti, inde
auerſi ad ocium ſe à negocio uindicare percupierunt:quod facile ſibi efficere
nequiuerũt,ut quibus idem accidit,quod iis qui geſtationis,ac paulùm exercendi ſui cauſa nauem ingreſſi,leuem futuram ac facilem nauigationem rati,
porrò tempeſtate ſubita in pelagus tracti,terram uerſus identidem ſpectant:
qui,etſi facti à ſe pœnitet,at nihilominus inuiti & anxii nauſea uertiginéque H
affecti manent in naui. Et hos candida in tranquillitate pulchellæ nauis curſu ſulcandi maris per iniuriam numinis cupido uana inceſſit. Hi mihi uidentur cum pœnitentia facti,tum uerò mœrore animi,maximæ rei detrahere,
quando aut aſſequendæ gloriæ ſpe adducti,poſtea in ignominiam incidunt,
aut terrori ſe aliis futuros opum ingenti ui rati,demum periculoſis ipſi negociis impliciti perturbantur. Enimuero qui ut ſibi maximè conuenit,& rationis & conſilii ductu pulcherrimum hoc reipublicæ gubernandæ negociũ capeſſunt,nulla hos harum rerum à propoſito abſterrere poteſt, nec pœnitet
nec piget cœptorum,ut retro cogitatione cogantur reſpicere. Nec enim tan I
quam ad nundinas & lucella eundum eſt iis,qui ſibi gubernacula reipublicæ
committi uolunt: quemadmodum Stratoclem illum & Dromoclidem accepimus ſolitos ſeſe mutuò ad meſſem auream inuitare, ſic enim ioco tribunal
& curiam appellitare conſueuerunt. Neque perturbatione commotum animi,atque affectu impulſum,in adminiſtrationem reipublicę uadere quenquã
oportet, ſubitario utique impetu ueluti numine raptum: quemadmodum C.
Graccho uſuueniſſe accepimus,qui ſub recentem fratris calamitatem à muneribus reipublicæ ſeſe abdicauit:mox contumelia maledictisq; percitus, aliquorum inflammatus ira,in munus publicum ſe rurſus recepit. Non multò K
pòſt negociorum faſtidio,& honorum ſatietate affectus, eiuſcemodi onus &
ſarcinam ponere cupiebat,quietis & ocii inops:cæterùm id conſequi ob magnitudinem cõtractæ iam potentiæ haud potuit,ut inde ad extremum perierit. Qui uerò æmulatione ambitioneq; ducti,fingere ſe,atque hiſtrionum in
morem ad ſpectaculum componere pergunt,hos rerum ſuarum tædium capiat demum neceſſe eſt: quandoquidem aut iis quibus imperitare cupiunt,
ſeruire coguntur:aut hos quibus obſequi maximè & placere uolunt,offendunt. Mihi quidem uidetur,eos cœpti mox pœnitere, & animo perturbari,

qui

A qui se in aliquem puteum temerè & ab re dimittunt: iis uerò rectè euenire, ut & rebus semper modicè atque modestè utantur, & nihil contingat quod ulla eos molestia & difficultate implicitos habeat, qui freti consilio, per ociũ, non præcipites, sed ex instituto eò descendunt: quippe qui actionum omniũ, atque uitæ totius finem honestum sibi constituunt & proponunt, nihil præterea aliud. Hac uoluntate, his artibus, hoc firmo incommutabilique innixum iudicio, uertere se inde ad mores ciuium cognoscendos oportet, ádque eorum penitus exploranda atque pertractanda ingenia. Quæ res temperamentis optimis atque rationibus constituta, eiusmodi est, ut appareat pluri-
B mum, ualeatq; longè necesse sit. Etenim statim mores & ingenia conari mutare populi, nouísque ea legibus moderari extemplo uelle, non modò non facile, uerùm ne tutum quidẽ omnino est, ut res quæ multo tempore, & ingentibus uiribus indiget. Proinde quemadmodum uini usus initio quidem arbitrio atque lege bibentis regitur, ubi uerò sensim ac placidè calefecerit hominem, immutare continuò incipit, atque nouis imbuere moribus: hac ratione decet uirum ciuilem, & rempub. tractare incipientem, tandiu ciuium moribus consentaneè uiuere, & se ad eorum naturam accommodare, atque scitè coniectura sectari ea & assequi, quibus populus soleat delectari, & qui-
C bus adduci facilè, donec opinione uirtutis, & fide iam comparata, authoritate inniti possit. Varii enim sunt populorum mores, uaria ciuitatum ingenia. Athenienſis populus facilè concitatur ad iram, at idem facilè ad misericordiam flectitur: celeriter suspicari, quàm tardè & leniter edoceri mauult. Vt ad opem ferendam ingloriis & humilibus promptior est, ita iocos atque ridicula libenter amplectitur. Eum coràm si laudes, delectatur: hunc ipsum si reprehendas, grauatè non fert. Formidabilis est uel principibus: idem dehinc humanus & clemens etiam hostibus. Alia Carthaginensium est natura, alia morum & uitę ratio. Acerbi sunt, tristes: facilè magistratibus parent: iidẽ sub-
D diti sunt molesti & graues: ignaui aduersus pericula: immanes & truces ira perciti: perstant pertinaciter in sententiis: ad iocos & urbanitatem duriores, quàm quos ulla ridicula mollire gratia possis. Iis nunquam probari posset illud Cleonis, qui iam coacto senatu, diis se inquit rem sacram fecisse, hospites lautè accepturum, precari perinde senatum in præsens dimitti, atque in diem insequentem reiici. Id risu Athenienses excipientes, continuò cœtum soluerunt. Multo minus Alcibiadem tolerandum censuissent Carthaginenses, cuius, dum sententiam frequenti senatu de re seria dicit, coturnix euolauit è sinu. Eam Athenienses auiculam studiosè per curiam cursitantes aucupati, Al-
E cibiadi reddiderunt. Vtrunque Carthaginenses necassent, utputa corruptos deliciis, atque per lasciuiam molliter contumeliantes: quandoquidem Hannoni, uiro insigni, quòd leonis in expeditione opera usus esset ad utẽsilia conuectanda, insimulantes affectatæ tyrannidis, pœnam exilii irrogarũt. Equidẽ arbitror ne Thebanos quidẽ destitutos fuisse quo minus hostium literæ quæ in eorum manus ueniissent, resignatæ perlegerentur: atqui Philippi tabellariis captis, qui literas ad Olympiadem datas deferrent, Athenienses non resignarunt, mariti peregrinantis arcanam uxoriam comitatẽ detegendã omnino atque reserandam minimè arbitrati. Rursus mihi non uidẽtur laturi fuisse

Athenienſes fiduciam atq; libertatem Epaminondæ,cui dies dicta quũ eſſet, F
cauſam ad populum dicere noluit:quin è theatro per concionem incedens,
ſeſe in gymnaſium omnibus ſpectantibus contulit. Multo minus Spartiatas
æquanimiter accepturos fuiſſe puto Stratoclis ſcurrilitatem,atque adeò inſo-
lentiam. Is enim perinde ac re optimè geſta uictoriæ partæ nuncium accepiſ-
ſet,ſupplicatio diis immortalibus ut publicè decerneretur rẽtulit,perſuaſitq;.
Non multo pòſt cladis acceptæ certo nuncio,proq; eo,illius factum populo,
ut par erat,indignè ferente,ſingulos rogitabat,num iacturæ quippiam feciſ-
ſent,quòd totum triduũ per ſe illa fuiſſent lætitia & opinione affecti. Enim-
uero aulici,& ut ſic dicam,eortales adulatores,uelut aucupes uoces imitan- G
tur auicularum,cæterisq; rebus ſimiles ſe fingunt, nempe ut hiſce artibus re-
gibus ſe maximè inſinuent atque commendent. Sanè ciuem qui remp. rectè
adminiſtrare uelit,mores & uias uúlgi effingere atque imitari minimè decet,
ſcire duntaxat ac probè tenere qua quiſq; maximè ratione capi adduciq; poſ-
ſit. Ignoratio enim eorum quibuscum tibi uiuendum eſt, ut opinione & ſpe
fruſtreris,ac cœptis ſæpenumero decidas,in cauſa eſt:quod non minus in ci-
uitatibus quàm in amicitiis regum uſu euenit. Mores proinde ciuiũ tum le-
niter atque ſcitè tractandos moderandóſque, meliores efficiendos aggredi
debes,eum tibi iam uires ſunt, & authoritas comparata apparet. Vulgi enim H
& multitudiuis rationes uiuendi derepente immutare,atque aliorſum tradu
cere,difficile nimirum & nimis arduum eſt. Cæterùm teipſum ita excolere,
ita mores exornare tuos,ſic uitam omnem tuam tueri debes,ut qui in aperto
medioq; ſpectaculo ante omnium oculos uitam acturus ſis,neminem celatu-
rus. Quòd ſi tibi nõ tam facile fortè fuerit uniuerſa omnino, ſiquæ ſunt,ani-
mi extergere uitia,penitúſque emaculare,illa certè tibi tollenda minuendá-
ue ſunt,quæ apparent maximè,primóque conſpectu occurrunt. Auditui &
memoriæ proditum eſt,Themiſtoclem, ut animum ad remp. capeſſendam ap
pulit,compotationibus comeſſationibúſque primo abſtinuiſſe,ſecundo loco I
uigiliis ſe ſolicitum & ſobrietati dediſſe, amicis dicere ſolitum, quò minus
dormiret,Miltiadæ ſolicitari trophæo. Pericles item rationẽ uiuendi,& cul-
tum corporis traditur immutaſſe. inceſſu tardo,orationéque leni uſus eſt,eõ-
poſitum os,& uultum ſibi conſtantem ſolitus præ ſe ferre: poſtremò manu
contenta intra amiculum,unam omnino uſurpaſſe uiam quæ ad forum & cu
riam duceret. Non enim cuiuſuis eſt,neque tractatu & factu facile,uulgus &
multitudinem ſalutaribus allici rationibus,& in officio contineri. Sat erit, ſi
uelut fera natura ſuſpicioſa & uaria,uoeem atque aſpectum rectoris minimè
reformidans,regimen & frenũ admittit. Vt hæc igitur præclarè curare opti- K
mum eſt,ita quoque uitam ſibi quiſque & mores pulcherrimè excolere de-
bet,quò prorſus omni nota uituperationéque careat: quandò præſertim eo-
rum qui reip. præſunt, non modò ſingula uerba,nec res tantùm publicitus
geſtæ animaduerti notariq; ſolent,ſed uirtus quoque,ioci ſimul & ſeria quæ-
que,domus,ipſa familia,uxor,cubile, curioſius conquiruntur. Quid hoc lo-
co commemorare Alcibiadem attinet?quem circa rem communem admini-
ſtrandam ſolertiſſimum habitum,atque inuictum compertum imperatorem,
uiuendi licentia atque animi ferocia perdidit: cuius cætera uirtus ob ſumptus
immoderationem,

A immoderationem,& uitæ luxuriam,parum reipub. uisa est profuisse, quandò Athenienses Cimoni uinum,populus Rom. Scipioni somnolentiã soliti exprobrare traduntur:quippe qui nihil præterea aliud, quod illis obiectari posset,haberent. Verùm in Cn. Pompeium inimicos cauillatos accepimus,unico digito caput scalpere deprehendum. Quemadmodũ enim indignius ferri, maioriq; haberi solet dedecori ue rucæ ficúsue in facie,quàm notæ næui atq; mutilationes in reliquo corpore:sic etiã ob eam,quæ pleroſq; omnes de principatu atq; ciuilibus magistratibus tenet,opinionem,utpote de re magna atq; dignissima,quæ omni facinore atq; temeritate uacare debeat, minima quæq;
B principum & remp. administrantium errata notantur,& pro magnis habentur. Eam ob rem Iulius Drusus Publicola haud immeritò claruit, quòd domus eius ex pluribus partibus uicinis cõspicua quum pateret, & quinq; eam talentorum omnino sumptu faber quidam auersurum atq; commodius directurum reciperet: Decem,inquit,dabo,si totam ita exponas conspicuam, ut uniuersi ciues,nedum uicini,perspicere queant,qua domi meæ ratione uiuatur. Nempe uir erat modestus ac frugi,nec ei fortè eiuscemodi domus perspicuitate opus erat,qui uirtutis egregiæ specimen,& præclaræ uitæ documenta eruditissima quotidie foris dabat. Vulgus igitur mores,uitã, actiones,con-
C silia omnia eorum qui reipublicæ præsunt, curiosissimè rimari atq; introspicere solet,etiamsi hoc altè admodum obtegas,& tanquã uelamentis obnubas & abdas. Nec minus hoc accidere amat ex priuatis,q̃ ex publicis studiis:quo fit,ut iidem alium ament & admirentur,alium oderint, & pro nihilo ducant. Cur igitur,dicet quispiam,sceleratorũ quoq;,nequiterq; uiuẽtium opera plerunque ciuitates utuntur? Propterea, quòd sæpe mulieres prægnantes humũ lapillosq;,nausea uerò affecti salsuginẽ, & id genus edulia persequuntur, sanè non multò pòst respuunt,atq; ab illis abhorrent. haud absimili ratione ob luxuriam & delicias populus,seu inopia melioru rectorum quibusuis uti-
D tur,mox eos abominatus negligit & minimi facit, eaq; in se dici sæpenumero delectatur,cuiusmodi sunt quæ Plato Comicus populũ usurpantem inducit:Apprehende,apprehende manũ quamcelerrimè meam, Agyrium decreturam imperatorem,& rursus quærentẽ peluim ac pennã scelus euomat. dicentem deniq;,Officit mihi linteum ad tribunal eunti, depascitur fœtulẽtum caput morbus teterrimus. At populus Romanus pollicẽte nescio quid Carbone,& iurisiurandi adiectione id affirmante,fore adiurauit contrà,asseueravitq; fidem se illi non habiturum. Lacedæmone uerò Demosthenes quidam in senatu author sententiæ fuit satis salutaris,& rei qua de agebatur,idoneæ:
E ad quam repudiandam pro indignitate authoris uisus est senatus propensior. Proinde Ephori alium ex senioribus delegerunt, cui id negocii sententiæ dicendæ demandauerunt:tanquam ex uase obsoleto & sordido ad purum bene imbutam rem transfundendã censentes,quò multitudini acceptior fieret. Tantum momẽti in rebuspublicis probitatis opinio possidet. Ad hæc uerò ciuile ius & gratia eloquentiæ non in postremis ducẽda est,uirtute magistra & principe. Non enim rhetoricã suadendi opificẽ, sed adiutricẽ esse debemus existimare. Qua ratione illud est corrigendũ Menãdri: Mores dicẽtis sunt qui persuadent,non oratio. Re enim uera utrũque est quod rem efficit,

mores nimirum,atque oratio:nisi quispiam dicere uelit,nauem à gubernato- F
re duntaxat dirigi,non à clauo quoque:& equitem esse qui equum in gyros
uersetur,non etiam frenum:ita ciuitatem quoq; oratorum uita & moribus re-
gi,non & oratione,nempe qua ueluti gubernaculis ac freno utantur,quibus
maximè uersatile animal,ut Plato inquit,tanquam è puppi regatur atq; uer-
setur. Quando enim reges illi magni,& Ioue sati,ut inquit Homerus,tametsi
sceptris & purpura nobiles,satellitibus constipati, deorum demum oraculis
inflati & tumidi,uulgus territare soliti,ac sibi subiicere, uolebant tamen uer-
borum oratores effici,gratiamq; dicendi nequaquam aspernabantur,concio-
nes,in quibus clari solent effici uiri, non negligebant, nec Iouem duntaxat G
consilii præsidem obseruabant,bellicosumq; Martem,aut militarem Miner-
uam,sed Calliopen quoq; uenerabantur,quæ regibus ueneranda comes ac-
cedit,ferociã atq; duritiam uulgi suadela leniens atque pudore : homo certè
priuatus de ueste atque habitu populari ciuitatem regere, uolũtatem populi
præualere,multitudinis moribus modũ facere nunquã poterit,ni oratione &
eloquentia prẽditus sit,quæ una suadeat, afficiat,flectat,ducatq; multitudinẽ.
At uerò gubernatores nauium aliis utuntur iussoribus,qui imperata excipiẽ-
tes ad alios deferant:qui autem rempublicam regere uult, mentem is secum
uelut gubernatorem habere debet: orationem insuper, quæ accepta mentis H
imperia demum in alios edat,ne idem ipse uoce extera indigere uideatur,néue
ut Iphicrates Aristophontis superatus oratione,melioré esse dicat aduer-
sariorum actorem,cæterùm suam ipsius causam longè potioré:ne sæpe quo-
que Euripidis illa in mentem ueniant, Vtinam miserum mortalium genus
elingue & infans sit,résque ipsæ pro uoce hominibus sint,quò qui grauitate
præstant orationis,pro nihilo habeantur. Quæ quidem Alcameni nimirum,
& Nesiotæ,& Ictio, reliquisq; sordidis illiberalibusq; opificibus dicere con-
cedendum est,dicendi commoditatis expertibus:ut Athenis quondam duo-
bus architectis propositis ad opus quoddam publicũ affabrè faciendum, uter I
esset præstantior quum quæreretur,alter disertior scilicet,& qui ad orandum
scitior atque comptior esset,orationem iam inde ab initio meditatus, ad po-
pulum eam de ædificio & opere habuit,affecit demum & mouit. Alter uerò
arte quidé longè præstantior,cæterùm dicendi imperitus,uerborumq; inops,
Viri,inquit,Atheniẽses,quæ iste pulchrè disseruit,equidem re efficiã. Ii sunt,
ut inquit Sophocles,qui opus omnino curandum suscipiunt,uelut ferrũ ina-
nime plagis obnoxium in incude tundentes procudant. At cultor ille canæ
Mineruæ,atque consultissimæ Themidis,quæ conciones agere, cœtúsque di
mittere nouit,oratione usus tanquam instrumento,nunc confingẽdo res in- K
ter se,atque aptè conglutinando,nunc quæ obstant operi,molliendo leniendóue,& quæ ut nodi grumuliq; circunstant stipitem,uel ut ferrum ferrugo,
repurgando,omnino ciuitatem exornat. Quas ob res Periclis remp.guber-
nandi ratio,uerbo quidem,ut Thucydides inquit,popularis esse uidebatur,re
uerò,ui & facultate orationis unius omnium primi uiri regebatur imperio,
quando Cimon erat uir ille quidé bonus, Ephialtes item, atq; Thucydides:
sed ab Archidamo rege Spartiatarũ idẽ interrogatus,uter,ipsẽne,an Pericles
luctа præstaret, haud facilè dixerim,respondit excipiens.ubi enim luctando

illum

A illum ego proſtrauero,mox ille dicendo cecidiſſe negat, denique ſpectatoribus ita rem habere perſuadet & euincit. Quæ quidem dicendi facultas & uis,nõ modò gloriam illi,uerùm quoque ſalutem ciuitati ferebat. eius enim dicto audiens ciuitas, ſuam ipſius conſeruabat felicitatem, alienis & exteris abſtinebat. Nicias uerò eandem rationem uoluntatémque ſubſecutus,haudquaquam obtinuit,miniméque adeptus eſt,propterea quòd ſuadendi commoditatis indigus erat,languidiore oratione tanquam obtuſo freno conatus populum flectere,atque quò uellet impellere,& unde commodum eſſet deducere:quin ui quadam compulſus ipſe profectus in Siciliam,attritis penè
B ciuitatis opibus,ingenti reipublicæ uulnere ſeipſum perdidit. Lupum quidẽ aiunt auribus teneri non poſſe,populum autem inde maximè duci oportet: non hiſce artibus atque anſulis,quibus ineptè ſatis & inuenuſtè inexercitati quidam,& eloquentiæ rudes ac imperiti,gratificari multitudini quæritant, & ſibi eam conciliare, epulis inquam, largitionibus,ſaltationibus, apparatu gladiatorum,ſpectaculorum editione,magnis demũ ſumptibus: quarũ rerũ ſtudioſos equidem ambitioſos magis quàm populares habẽdos cenſeo:quãdoquidem popularitas eſt,quæ ratione orationéque perſuadet populũ. Cæterùm eiuſcemodi rationibus & illecebris plebem ambire atque manſuefa-
C cere,nihilo mihi differre uidetur ab artificio uenãdæ decipiendæq; feræ. Porrò uiri ciuilis oratio ea ſit,quæ neque recens & theatralis,tanquam oſtentãtis cuiuſpiam,& mollibus atque floridis nominibus innectentis ſerta uideri poſſit:nec rurſus ut Pytheas dicere ſolitus traditur orationem Demoſthenis lucernam olere,exquiſitis ſcilicet curioſe commentis,duris ambitibus examuſſim & ad perpendiculum exactè compoſitam: uerùm ut muſicis placet leniter atque placidè fides tractari,non ui & impulſu concuti oportere: ſic & in eorum oratione,qui reipublicæ conſulunt,& operam nauant, exiſtere debet non aſtus,non calliditas: non ipſi aptè artificioſeq; tum dicendi, tum
D diuidendi ſibi laudem arrogent:quin ciuilis oratio ingenuitatis plena promatur,ferat præ ſe ueritatem & ſimplicitatem ſententiarum,libertatem quę patrem deceat,prouidentiam,curã,prudentiã:gratificandi ſuadendiq; modũ metiatur honeſto:grauibus id,aptis, idoneiſq; tum uerbis tum uerò ſentẽtiis efficiat:admittat in cauſis forenſem dicendi acrimoniam:ſententias,hiſtoriã, fabellas,tranſlationes,quibus maximè auditores mouentur,nõ refugiat,modò aptè id & modeſtè efficiatur,ut ille:*Nolite,inquit,Græciam altero captã *μὴ πείσατε
oculo. & ut Demades naufragia reipublicæ dixit à ſe tractari. item Archilochus:Ne Tantali ſaxum huic impendeat inſulæ. & Pericles,Aeginam ueluE ti oculis lippam Piræo detrahendam eſſe. Phocion uerò ſuper uictoria Leoſthenis,Pulchrum ſibi inquit uideri curſum,uerùm metuendũ eſſe belli exitum. Et ut ſemel dixerim,grauitas & amplitudo orationis his qui reipublicæ præſunt,maximè conuenit. Huic rei exemplo ſint orationes Philippicæ, & ex Thucydidis quam Sthenelaida Ephorus,quámque Archidamus rex Plataris habuit,quámue Pericles poſt peſtilentiæ cladem ad populum, Ephori, Theopompi,Anaximenis,hæ quibus copias armant,& inſtructas in aciem ducunt. Ad hæc non alienum eſt ab oratione ciuili, cauillo nonnunquam uti,atque interdum ridiculo,modò res non ad cõtumeliam fiat,neque ſcur-

riliter:quin ea ratione tractetur,ut ex usu dici & modicè uideatur reprehẽ- F
dendi alicuius detrahendíque studio. Maximè autem eiusmodi commendari
solent,quæ à lacessitis prius,non ipsis incipientibus,tãquam occurrentibus
aliorum in se cauillis reddi uidentur. Ex præparato enim his uti,& priorem
esse qui mordeat,scurræ & risum captantis esse uidetur, præterquam quòd
improbitatis etiam affert opinionem, ut illa Ciceronis & senioris Catonis,
atque Euxithei,qui Aristoteli familiaris fuit.hi enim mordebant sæpe dictis
incipientes. Atqui remordẽtibus ueniam simul & gratiam ipsa occasio præ-
bet,ut Demostheni,qui,quum is qui ut fur male audierat,lucubrationes eius
& nocturnas scriptiones paulo petulantius irrideret, respondit excipiens: G
Scio me tibi molestum,qui noctu lucernam accendimus.Idem ad Demadem
exclamantem, Demosthenes me corrigere uult, nempe sus Mineruam. At
ista,inquit,Minerua priore anno in adulterio deprehensa est. Lepidum etiam
illud Xenænethi ad ciues suos. Exprobrarãt ei quòd imperator exercitus ab
hostibus esset uersus ad fugam: At uobiscum,inquit,lepidissima capita aufu-
gi. Verùm illa uitanda uidentur in ridiculis,ut nihil nimis,ut ineptè non of-
fendas auditores, ut teipsum non admodum deprimas, ut non ignauum &
abiectissimum reddas,quemadmodum Democrates frequenti populo con-
cionem habiturus pulpitum quum ascendisset,sic se inquit ut ciues ipsos pa- H
rũ ualere,multúmque tumescere. Is clade apud Cherronesum accepta,proq;
eo ciuitate mœrore affecta,orationem ad populum pro suggesto habiturus,
Nolim,inquit,ciuitatem tanta calamitate afflictam,ut me ea de re deliberã-
tem audire necesse haberet. Vt enim pusilli animi hoc,ita superius illud pro-
fectò insani erat,quorum neutrum ciuitatem regenti uiro conuenire uideri
potest. Phocionis denique breuitatẽ dicendi omnes admirabãtur:quippe Po
lyenctus Demosthenem aiebat esse oratorem amplissimum,Phocionem ue-
rò persuadendo grauissimum. breuissima enim eius dictione uberrimas sen-
tentias contineri. Quamobrẽ Demosthenes ipse cæteros non magnificiens I
solitus dicere traditur,ut Phocionem surgere conspexisset: Verborum meo-
rum gladius iam surgit. Maximè itaque annitendum est,ut oratione non in-
teruacua meditatus cautè ad populũ utare:quandò etiam Pericles ille prius
quàm orsus esset orationem,precari,& uota facere consueuerat, ne uerbum
quidem ullum sibi in mentem ueniret,quod à rebus ipsis uideri posset paulo
alienius. Enimuero ad respondendum cauillis, & remordendum, exercita-
tione & usu est opus. Rarò enim afferri uidentur occasiones,è quibus dere-
pente pleraque oboriantur atque appareant. Quo factum est ut superari ple-
runque Demosthenes creditus sit,qui nactus occasionem,reformidare sepe, K
& rem differre quàm ex tempore respondere malle consueuisset. Alcibiadẽ
præterea memorat Theophrastus inter orandum quærere solitum non mo-
dò quæ diceret,sed etiam quo dictionis genere, quo deniq; modo ea sibi es-
sent dicenda:unde sæpenumero hæsitare rebus,& titubare in ipso orationis
cursu deprehensus esset. Sanè qui crebris ipsis, atque adeò ex ipsis occasio-
nibus rem opportunè aggrediuntur,auditores facilè mouent hi,& sibi con-
ciliãt,postremo quò uolũt impellũt sine negocio. Venit olim Athenas Leo
Byzantius,populo inter se dissidenti de concordia suasurus: ubi uisus pusil-

lus,

A lus,derisui habitus est. Id ut ille animaduertit, per occasionem, quid, inquit, uiri Athenienses,si uxorē meam uideritis?quid si se uestris illa subiiciat oculis?quæ tantilla est,ut uix me genū tenus pertingat. Maior hinc sublatus est risus. At,dixit excipiens,nos tantopere pusillos & breues,si inter nos dissidium esset,uix oppidum Byzantium capere posset. Quum in senatu Athenis de magnis honoribus Alexandro Macedoni decernendis ferretur, Pytheas orator acriter intercessit. Dicenti uerò cuidam, Túne Pythea ista ætate tantis de rebus uerba publicè facere audes? respondit:Atqui is quem deū uos decernere molimini,Alexander,me iunior est. Ad hæc,oratori ciuili uo
B ce ualida & spiritu opus est,quippe qui non ad quodlibet, sed ad ingens & pugnax certamen est descensurus, nequando defatigatus iam,& sensim extingui incipiens,à rabula quopiam & uocali uociferatione atq; clamoribus opprimatur. Eam ob rem Catonem accepimus tempus nequicquam terere solitum,& totam diem concionari, ubi populo se uel senatui, occupato scilicet alicuius gratia studióue,minus posse persuadere arbitraretur. De apparatu orationis & usu quæ dicta hactenus sunt, satis ei futura existimamus, qui hæc adeptus,uia hinc proficiscens,quæ reliqua sunt cósequi possit. Cæterùm ingressus geminos,quibus ad rempublicā capessendam eatur,compe-
C rio. Alteram quidem uiam compendiariam,ad splendorem & gloriam peridoneam, sed non ita tutam, neque citra periculum. Longiorem alteram,& humilem illam quidem atque pedestrem,sed satis securam,atque in tuto positam. Sunt enim qui de aliquo præclaro & grandi soluentes facinore,uelut de promontorio quodam in altum protinus uela dent, in mediam rempub. deferuntur,rati illud Pindari rectè dici:Inchoando operi pulchra uisu esse primordia iacienda. Videtur enim uulgus satietate atque fastidio quodā eorum quibúscum iam consueuit,ut in spectaculo nouum certatorem,ita eum qui recens rempublicam capessit, alacriter excipere. Celeritas enim incre-
D menti comparatæ potētiæ liuorem euincere omnem,& inuidiæ locum nullum uidetur relinquere: & ut inqnit Aristo, nec ignis concipit fumum,nec gloria gignit inuidiam, si repentè utrunque atque celeriter emicuerit. Illa enim aliunde alius carpit atque obtrectat,quæ paulatim & ocioſe uidet succrescere. Quo sæpenumero factum est,ut in foro plerique priusquam florere cœpissent,penitus elanguērint. Vbi uerò res ita agitur,ut de Lada memoriæ proditum est,cuius auribūs plausus spectaculi,atque sonitus ille carcerū dies noctésque obstrepere solitus dicitur,ut quocunque siue imperator seu legatus profectus esset,corona triumphóue magnificè donaretur: ubi, inquam,
E res sic succedunt,pari hic ratione tam contemptores quàm inuidi parū ualent,uel nihil potius. Hac uia Aratus gloriam consecutus est,qui Nicoclis tyranni interitum,gradum sibi ad capessendam rempublicam fecit. Hoc pactò Alcibiades sibi uiam muniuit,inductis Mantineis ut in Lacedæmonios cōspirarent. His Pompeius artibus nihildum ad senatum allectus,decernendū sibi triumphum curauit. Syllæ uerò intercedenti plures dixit esse qui solem orientem,quàm qui occidentem adorent. quæ simul audiuit Sylla, substitit, atque adeò cessit. Iam uerò Cornelium Scipionem nō temere populus Romanus adductus præter legem Consulem declarauit, sed pugnam atque ui-

ctoriam eius adhuc adolescentis Hispanienſem maximè admiratus,nō mul- F
to postea quę Tribunus militum apud Carthaginem gesserat. Quibus tamē
gestis Cato senior exclamauit:Solus sapit,cæteri ut umbræ mouentur. Ve-
rumenimuero hac tempestate,quando nullæ sunt amplius ciuitatibus expe-
ditiones sumendæ,nulla belli militiæq; relicta imperia, nullæ tyrannorū cæ-
des,nulla bella iure sociali suscipienda,quænam initia quispiam capere possit
reipublicæ præclarè administrādæ?Iudicia omnino,legationúmque functio-
nes ad rerum omnium principes reliquæ sunt:ad quæ quidē munera subeū-
da,uiris certè opus est ingenio præditis,lingua,rerum denique usu.Sunt ple-
raque præterea satis honesta & clara munia,tametsi iādiu neglecta & propè G
desita in ciuitatibus,quæ si reducenda cures,gloriam adferant. Quæ corru-
ptioribus institutis,& inconsiderata licentia damno atque dedecore ciuitatū
illata sunt,si tollas corrigāsue,ciuibus usui,honori tibi futura sint.Iam magna
aliqua atque difficilis causa pulcherrimè iudicata, integritas atque fides pa-
troni imbecilli clienti præstita, præsertim aduersus potentem litigatorem,
iuris atque pudoris contra petulantiam magistratus libera propugnatio, uiā
plerisquę muniuit,atque præclarum aperuit aditum ad rempublicam cum di
gnitate & gloria egregiè tuendam & gubernandam. Permultos alios uidi-
mus per inimicitias & contentionem auctos claruisse, adortos ex industria H
homines inuidiosa & formidabili authoritate pollentes. Maiore enim cum
gloria authoritas deiecti iam hominis ad eum qui deiecit transfunditur. Ve-
rùm probum ac frugi hominem,& uirtute præstantem uirum, ob inuidiam
oppugnare,ut Periclem Simmias,ut Themistoclem Alcmæon,ut Pompeiū
Clodius,& Meneclides orator Epaminondam,neque ad gloriam est deco-
rum, neque alioqui utile. Nam etsi decepta multitudo frugi hominem im-
pugnarit,mox errato animaduerso,& instigatoribus agnitis,si facti se pœni-
tuerit,iustissimam hanc simúlque facillimam mulctam peccati existimant, si
authorem facinoris atque impulsorem funditus perdāt. E diuerso improbo I
facinorosoq; homini,siue calliditate & astu,siue superbia atque fastu rempu-
blicam sibi subiiciēti,cuiusmodi Athenis fuit Cleon,qualis Clitophon, huic
omnibus officere uiribus, eius potētiam decurtare, audaciámque reprimere,
præclarum utique facinus, quo ad rempublicam capessendam luculentum
patefieri aditum cernere licet.Haud me fugit,aliquando plerosque, qui aut
senatui molesto & insolenti modum fecerunt,aut paucorum potentiam re-
pressérunt,ut Ephialtes Athenis, ut Phormio apud Elienses, authoritatem
hinc continuò atque uires adeptos:uerùm homini modò munera ciuitatis
subire incipienti,hæc ratio ingentis est periculi plena. Quocirca meliora ui- K
detur suscepisse auspicia Solon,qui quum inter se ciuitas dissideret, atq; per
factiones diuisa trifariā esset,in Diacrios,Pādieos,atque Paralios (hæc enim
omnino capita partium erant) nullis se immiscuit, nullis factiose se dedit,
quippe qui cunctis communē se præbuit,omnia dicens agensq; quæ ad con-
cordiam ferrent:quamobrem cōmuni consulto,& discordiarū transactor,&
legumlator egregiè declaratus est:ad extremum hac uia, his artibus ciuita-
tem constituit,& rempublicam optimis institutis ac legibus temperauit.Illu-
strior itaque ad rempublicam aditus atque gradus existit,qui eiuscemodi

principiis

A principiis proficiſcitur. Alteram uerò uiam,quam tardiorem quidem, ſed tutiorem eſſe monſtrauimus, plerique illuſtres uiri præoptauerunt, Ariſtides, Phocion, Pammenes Thebanus, Lucullus & Cato Romæ, Ageſilaus Lacedæmone. Etenim quemadmodum hedera naſcentis alicuius futuræ prævalidæ arboris ſtipitem undique amplexa,unà conſurgit & inoleſcit: ita illorum quiſque ſeniorem adoleſcens,& glorioſum inglorius ſubiens, ac ſe dedens,paulatim ſublatus,& ſenſim adactus, radicibus iam altè actis ſubnixus, extitit demum, atque ad rempublicam capeſſendam & gubernandam ſeſe idoneum præbuit. Siquidem Ariſtidem Cliſthenes, Phocionem Cha-
B brias, Sylla Lucullum, Catonem auxit Maximus, Pammenes Epaminondam,Ageſilaus Lyſandrum: tametſi hic importunæ gloriæ ſtudio, improbáque æmulatione laſciuiens,rectorem non multò pòſt reiecit,atque agendorum moderatorem petulantiſſimè aſpernatus. Cæteri ciuiliter & honeſtè ad finem uſque magiſtros obſeruauerunt, & cultu debito proſequuti ſunt, ut ſoli ſubiecta corpora,quæ quum inde ſplendorem accipiunt, uiciſſim & reddunt, & quidem, quoad eius fieri poteſt, illuſtrius atque plenius quod acceperunt. Verùm qui Scipioni gloriam inuidebant, eiúſque obtrectabant laudibus, actorem illum quidem eſſe iactabant, poetam uerò amicum Læ-
C lium. Lælius autem nihil hinc ſublatus, nunquam non uirtuti Scipionis atque gloriæ ſtuduit. Africanus Pompeii neceſſarius, etſi admodum humilis, uiſus eſt tamen Conſulatum appetere,Pompeius uerò aliis petentibus operam dabat. Africanus ubi id comperit, petitione deſtitit, inquiens, non tam Conſulatum,ſi fortè adipiſcatur,futurum gloriæ,quàm moleſtum & triſtem ſi Pompeio nolente neque opitulante illum aſſequatur. Quare factum eſt ut anno omnino circumacto ſaluis amicitiæ uiribus,Pompeii ope uoti compos effectus ſit. Proinde his qui alieno ductu ſe ad gloriã erigunt,illud quoque uſu euenit,ut hic una re multis ſimul mos geratur:ſiquid moleſti acci-
D dat,offendatur nemo. Quamobrem Philippus Alexandrum ſummonere ſolitus traditur,ut patre uitam adhuc agente atque regnante amicos ſibi conſuetudine,comitate,gratificatione,quoad licitum eſſet, comparare ſtuderet. Enimuero eiuſcemodi is ſibi magiſtrum ac ducem deligere debet, qui ad ciuitatis munera obeunda ſe idoneum uult,cuius non tam opibus & potentia quàm uirtute probitatéque inniti firmaríque poſſit. Quemadmodum enim non quæuis arbor uitis amplexus admittere & perferre uult,quin pleræque uitem ipſam præfocant,atque eius inoleſcentis progreſſus retundunt & opprimunt:ita in ciuitatibus,qui gloriæ duntaxat & principatui omnem na-
E uare uidentur operam,atque obnixè ſtudere,non unà quoque uirtutem excolere,iunioribus hi nullas uolunt exhiberi occaſiones rerum egregiè gerendarum,quin præclariſſimas quaſque res,tanquam futurę gloriæ ſegetem clàm per inuidiam ſubtrahunt,& iuuentutis florem ex induſtria flaueſaciũt. Hac ratione Marius in Libya,rurſus idem in Gallia, ópera Syllæ ad facinora præclarè patrata egregiè uſus ſubſtitit: denique & ea uti amplius noluit, nempe grauatus felicitate & curſu in dies augeſcẽtis gloriæ eius:tametſi obtentu, atque per cauſam anuli ſigillaris, conſuetudinem eius eſt uiſus abhorruiſſe. Etenim Sylla Quæſtor in Libya imperatore Mario miſſus ad

Bocchum,re feliciter gesta uinctum Iugurtham adduxit. Ea re, ut erat iu- F
uenis,& gloriæ paulò auidius affectator, neque felicitatem modicè tulit, &
Iugurthæ imaginem, ut fuerat traditus, in anulo quem gestabat, insculpsit.
Eam rem crimini dans Syllæ Marius,amicitiam eius posthac aspernatus est:
ad Catulum ille atque Metellũ claros tum uiros, alioqui infestiores Mario,
sese contulit, nec multò pòst Marium authoritate deiecit,& opibus omni-
bus exuit, concitato iam illo bello ciuili, ex quo parum absuit quo minus
Romana res funditus euersa periret. Pompeium Sylla iuuenem adhuc ipse
subuexit,cui aduenienti detecto capite solitus memoratur assurgere. Multas
idem imperitandi occasiones reliquæ iuuentuti suppeditauit, nonnullos G
aliquando uel languidiores excitando,uel inuitos inducendo, uel denique
per se animatos uehementius iritando. Quibus artibus militares ordines,
quibus ille præesset, ambitionis atque cupiditatis & æmulationis comple-
uit:quippe cui non tam cordi erat,ut unus cunctis imperitaret, quàm ut in-
ter multos magistros,& claros,primus ipse atque maximus haberetur. Eius-
cemodi ita uiros sequi oportet, & his inniti:non ut est regulus Aesopi, qui
humeris uectus aquilæ,prouolutus repente excussusq; decidit. Neque enim
ab illis surripienda est gloria,sed beneuolentiæ ac amicitiæ ductu accipien-
da:quandò præsertim ne imperare quidem quispiam rectè potest, ni prius H
ipse rite seruierit,ut inquit Plato. Consequens est,ut de amicitia rectè atque
sanctè constituatur,explosa simul cum Themistoclis,tum uerò Cleonis sen-
tentia. Hic enim ut primùm rempublicam attingere destinauit,uocatis ami-
cis omnibus,soluere se uelle dixit amicitiæ uincula, subdiditque rationem:
solere amicitiã pleraque recta & iusta subuertere,quòd homines rempubli-
cam administrantes,utpote affectu & mollitie occupatos quadam, sæpenu-
mero à uia deducit recti officii. Ei longè melius fuisset,auaritiam & conten-
tionem omnem animi procul eiicere,& sese omni prorsus inuidia atque im-
probitate depurare. Neque enim his ciuibus opus est, qui beneuolos atque I
amicos habeant nullos, sed qui temperati & frugi sint. Nunc uerò amicos
fugandos abigendósque ille quidem duxit,sed centum se capitibus adulan-
tium,atque quoquouersus palpantium circundatum,atque lingentium, ut
aiunt Comici,non intelligebat,ut qui modestis ac probis grauem atque tru-
cem se exhiberet,idem rursus multitudini imperitæ subiectum,atque in gra-
tiam inconditi uulgi senectutis mercenarium corruptorẽ præberet:& quod
omnium turpissimum est,colluuionem populi morbidam,ut aduersus opti-
mos quosque per insidias conspirarent,miris artibus concitaret. Themisto-
cles autem ei qui rectè honestéque ipsam rem communẽ gesturum affirma- K
rat,ut qui æquũ se omnibus parémque præstiturus esset:dic meliora,inquit:
nolim equidem in magistratu gerendo talem me esse, & ea ratione ad hoc
ascendere solium,ut nihil à me amplius habituri essent amici, quàm inimici.
Nempe ne is quidem rectè:nec enim debuit ciuitatem & munus commune
suis adductus studiis, suis ipse obsequutus affectibus, amicis permittere, &
tam perperam priuatis obstringere rationibus: quanquam idem petenti ab
se Simonidi nescio quid quod minus uideretur honestum, nec poetam in-
quit sibi uideri bonum, qui inconcinnum quippiam & absonum caneret:

nec

A nec magistratum frugi,qui contra ius fasq; cuipiam inseruiret. Iniquum profectò & miserandum omnino uideri potest,si gubernator nauis nauitas deligit,nauis præfectus rectorem qui puppi insideat, qui clauum scitè pertractet,qui è re sua nunc malum erigat,& antennam intendat, nunc ingruente uento uela in altum det:si architectus item magistérque operum operarios conducit,atque redemptorum delectum habet,non qui opus corrumpant,distorquéantue,sed qui attentè iussa excipiant, pérque affabrè munia exequantur:ciuilis autem uir præstantissimus opifex,simul atque reipublicæ capessit gubernacula, nõ deliget sibi ministros iisdem secum affectos studiis,
B eadem uoluntate coniunctos, eodem ueluti numine ad honesti cultum, & uirtutis amorem impulsos. Etenim si eorum utetur opera, quorum studia atq; rationes diuersæ & dissentaneæ sint,quorum ad aliud alius ui & iniuria perpetrandum pro studio impellat & flectat, nihilo mihi differre uidebitur ab eo qui opificem agens, imperitè & temerè perpendiculis ac normis utatur, non quibus opus dirigat, & pulchrè absoluat, sed quibus omnino destruat & deprauet. Amici enim habendi sunt his qui rempublicam administrant,pro instrumẽtis animatis,& ratione utentibus:quos,sicubi fortè aberrent,non tanquam comites ipsi sequi debemus:quin maximopere attendẽ-
C dum est,ita eos esse affectos,ut sponte sua etiam absentibus nobis ab officio non discedant. Id enim fuit quod Soloni uitio datum,animos ciuium pupugit,& uehementer offendit. Animo enim cum destinasset legem ferre, qua qui ære alieno impliciti essent,à sarcina leuarentur,quam leniendæ rei causa sisachthian, hoc est nouas decretas tabulas appellauit, cõmunicauit antea rem hanc cum amicis. Illi rem nefandam protinus commenti sunt: quippe legis ferundæ tempus præuertunt,& grande æs alienum contrahunt,ut paulò pòst promulgata lege creditoribus ipsis imponerent:effeceruntq; facinus, amplissimis ædibus atque magnificis prædiis coemptis ea quam modò in-
D teruertissent pecunia. Hinc Solon peßimè audiuit, perinde ac si ille iniuriam intulisset,quæ potius ab amicis ei illata fuerat. Agesilaus uerò ita studiosus amicorum extitisse commemoratur, ut seipsum sæpe imbecillum atque abiectissimum faceret,in morem Euripidei Pegasi pauens,atque longè amplius æquo cedens. Calamitosis enim amicis paulo studiosius & uberius opem ferendo, iniurias ipse ut uideretur sæpenumero committebat. Phœbidem accusatum, quòd iniussu senatus Cadmeam dẽmolitus esset, pœna exemit,& ut saluus fieret auctor extitit,subdens,eiuscemodi res quãdoque ex tempore ac raptim patrare necesse esse. Sphodriæ præterea, quòd
E Athenienßibus,non modò per id tempus amicis, uerumetiam sociis & fœdere iunctis, agrum Atticum inuasisset, in iudicio salute periclitanti affuit, & ut absolueretur effecit, filii amatoriis precibus molliter atque indecorè inductus. Fertur ad hæc epistola quædam eius ad tyrannum quendam pro amico Nicia in hæc uerba: Niciam, si insons est, dimitte: sin sons, mihi dimitte:omnino uerò dimitte. Enimuero Phocion ne genero quidem Charillo, repetundarum dicturo causam, adesse sustinuit, inquiens: Equidem mihi generum te ut hominem iustum & probum optaui. Quæ cum dixisset, deserto genero continuò inde sese proripuit. Timoleo Corinthius, ut

χρεώλυσια allegatio est debiti cõmunis.

fratrem, quò tyrannide abstineret, monitis atque precibus inducere atque F
persuadere nequiuit, his subinde nauauit operam qui illum interemerunt.
Non igitur ara tenus, ut Pericles dixisse fertur, iura amicitiæ sunt seruanda,
scilicet ne amico peieres, sed omnibus legibus, omni iure, cunctis denique
rebus officium est ciuis custodiendum, ubi neglectum aliquid ad magnam
aliquam noxam, & reipublicæ detrimentum referri queat, ut illud refer-
ri poterit, Sphodriam atque Phœbidem Lacedæmonios Agesilai opera de-
bitas non luisse pœnas. hi enim potissimùm Spartam ad cladem illam Leu-
ctricam uisi sunt attraxisse. Verùm in amicos leue quippiam committen-
tes, acerbè & grauiter ut animaduertas, ratio ciuilis non cogit: quin saluis G
rebus maximis, & in tuto positis, per ciuitatem & rempublicam licet ami-
cis adsis, & opem feras, quando præsertim id efficere potes citra inuidiam:
hoc est, si candidatis & honorem petentibus præstò sis, si administrationem
ullam committas, si legationem iis cures unde gloriam consequi possint,
& humanitatis specimen dare reconciliandis ciuitatibus, & discordiarum
tollendis seminibus. Verùm ubi res ulla proponitur magna quidem illa at-
que illustris, sed operosa & ardua, laborum & operis socium tibi assume
amicum, ut Diomedes: Quod si alterum mihi iuberis ut adiungam, postea
quî possum diui obliuisci Vlyssis? Cui quidem Vlysses gratiam perquam H
commodè & amicè retulit, inquiens ad Nestorem: Quos uides adductos e-
quos, ô senex, Thracii sunt, quorum dominum fortis Diomedes extinxit:
comites præterea omnes duodenos haud instrenuos. Et reuera amicis si tri-
buas laudem, nihil te minus quàm illos quos laudes, decorare uidebere. At
teipsum omnino amare sine riuali, solitudinis id comes est, auctore Platone.
Quamobrem cuiusque rei humaniter abs te, benignè, honestè, comiter
perpetratæ gratiam amicis quoque impertias oportet, ut hi de quibus sis be-
nemeritus, eosdem amicos tuos, te hortante maximè, utpote adiutores &
consiliorum participes, amare, laudare, & beneuolentia pariter prosequi I
animum indueant. Ex contrario, quorumuis amicorum inepta & incom-
moda postulata amoueas ipse depellásque necesse est: non tamen acerbè &
truciter, sed placidè lenitérque commonefaciendo, quæ abs te petunt, non
esse digna quæ ab illis impetrentur, quandò à uirtute atque existimatione
eorum iure abhorrere uideri possunt. Proinde lepidissimè omnium Epami-
nondas negasse fertur roganti Pelopidæ, ut cauponem quendam uinctum
atque conditum solueret, quem idem non multò pòst illa quam adamabat
orante dimisit, subdens, orata eiuscemodi conuenientius meretriculas quàm
uiros claros atque prætorios assequi oportere. Molestè Cato atque acerbè K
oranti Catulo Censori, Catoni ipsi consuetudine, amicitia, familiaritate ar-
ctè coniuncto, ut quendam iudicio eius obnoxium (erat autem Quæstor) di-
mitteret: Turpe est, inquit, nos qui iuuentuti bene instituendæ auctores es-
se debemus, à lictoribus & ministris irrideri nostris. Potuit certè uerbi de-
tracta asperitate atque amaritudine, re ipsa orata refutare amici, & simul o-
stendere, molestè se id atque inuitum facere, seueritate legum coactum, &
iuris ui. Præclarum profectò illud, atque honesti præferens speciem, inter
honores magistratúsque publicos amicorum inopiæ per occasionem opi-
tulati.

A tulari. Themistoclem Athenienſem legimus, ubi feliciter aduerſus barbaros pugnatum eſſet, quum in hoſtem mortuum incurriſſet torque atque monili & reliquo ornatu indutum, ipſum quidem ſponte præteriiſſe, ad amicū autem quendam conuerſum, accipe iſta, dixiſſe, tu: non enim Themiſtocles es. Plerunque enim hanc bene de amicis merendi commoditatem ratio ciuilis permittit, nec omnes ſunt Menemachi, ut aliis cauſam honeſtè defendendam demandes, quæ ſit ſcilicet aliquam allatura mercedem: aliis diuitem quidem & opulentum, ſed alioqui patrocinio & diligentia indigentem commendes: nonnullis opus aliquod publicum redimere cupientibus, uel locationē
B curantibus operam des. Epaminondam accepimus cuidam egeno iuſſiſſe, ab amico diuitiis affluente talentū unum peteret: à quo petitor ille facilè impetrauit. Percontanti poſthac, quid ita? quia is quidē, inquit, quum homo frugi ſit, inopia rerum premitur: tu uerò diues pleraque de publico peculatus. Ageſilaum Xenophon memorat ſolitum libenter amicis locupletandis operam dare, qui tamen opes atque diuitias minimi faceret. Sed quoniam omnibus corydalibus, ut inquit Simonides, criſtas enaſci neceſſe eſt, & quæuis reipublicæ adminiſtratio inimicitias & diſſidia quædam affert, maximè de his quoque conſiderandum uidetur ei qui in republica aliqua ratione uer-
C ſetur. Ariſtides atque Themiſtocles uulgò laudantur, ſoliti quoties ſiue legati ſeu imperatores publicitus mitterentur, priuatam ſimultatem & omnes inimicitiarum rationes in finibus agri Athenienſis deponere, reſumpturi, ſi ita uideretur, in reditu. Conſilium etiam Cretinæ Magnetis pleriſque uehementer probatur: Cum inter ipſum atque Hermiam, honorum quidem cupidum & animo promptum uirum, ſed exiguis fretum uiribus, inimicitię acriter & contentioſe exercerentur, extitit Mithridaticum bellum. Animaduerterat Cretinas ciuitatē eiuſcemodi bello de ſalute periclitari: proinde iubet Hermiæ gubernandam ciuitatem ſuſciperet, eáque ſalutariter uteretur:
D ſe enim è medio ſummoturum, atque aliò profecturum iam deſtinaſſe: quòd ſi alteras mallet ſuſcipere partes, ciuitate ipſe decederet, illi imperium & gubernacula reipublicæ relinqueret. metuendum nanque ſummopere, ne ob ambitionem & inteſtinæ contentionis ſtudia, ciuitas ipſa funditus interiret. Accepit conditionem Hermias, & optione propoſita, Cretinam bellicoſiorem profeſſus, & magis idoneum cui ſalus rerum committeretur, acceptáque uxore & liberis ciuitate abiit. Quem Cretinas comiter & humaniter proſecutus, iis opibus iuuit atque ornauit, quas ſolum uertentibus, quàm domi obſeſſis, magis uſui futuras exiſtimauit. Porrò ciuitatem extre-
E mis iam periculis proximam, præter ſpem omnium fortiſſimè eſt tutatus. Etenim ſi hæc exclamare, Amo liberos, ſed patriam magis amo, generoſi ac celſi animi eſſe exiſtimatur: cur non id cuiuis facillimum dictu, Odi illum atque male afficere cupio, ſed uehemēter patriam amo? Nolle enim eas inimicitias tollere, quibus etiam amicus ſit periturus, immanis eſt nimirum & admodum feri. Quare præclarè Cato & Phocio, quorum neuter inimicitias animo concipiendas ducebat, ſi quid in gerenda republica diſcreparet: quin pro ſuggeſto, & in publicis certaminibus, hoc durus uterque & inexorabilis habitus eſt, quòd præfractè nimis nuſquam proclinandum cenſebat, unde

reipublicæ commoda prodi pacto aliquo uiderentur. Cæterùm in rebus priuatis omni simultate longè abiecta, eorum ipsorum consuetudine comiter atque humaniter utebantur, à quorum rationibus in republica uehemẽtissimè abhorrebant: & rectè quidem: nullus enim ciuis pro inimico habendus est, nisi is ciuitati & rei communi hostis sit, atque eiuscemodi, qualis Aristio, & Nabis, & Catilina, tanquam morbus aliquis & uomica reipublicæ natus. Porrò si qui alicubi dissonant atque discrepare uidentur intensione laxationéque, hos amicè & placidè uelut musicũ ad modum atque concinnitatem oportet reducere: non si quis aliquatenus peccat, iracundè protinus hunc, duriter, atque per contumeliam adoriri: quin authore Homero mitius & moratius pertractare: Te scilicet equidem cæteros prudentia anteire arbitror. Item: Te certè scio melioré ista oratione excogitare facilè posse. His & similibus est utendũ, ubi moderatè quippiam amicus egit dixítue, ne aut honores eorũ molestè ipsi ferre uideamur, aut rerũ præclarè ab iis gestarum laudes parcè attingere. Hac ratione improbitatẽ aliquãdo detestantibus nobis, ubi uituperandi quippiam locus appareat, fides habebitur, ut iis qui uirtutis commẽdatione nunc decorem & dignitatem pro ueritate exaggerare, nunc improbitatem uituperare uideri possimus. Equidem à uiro ciuili alienũ minimè puto, in re honesta & iusta uel inimicis & aduersariis testimonio præstò esse, & in iudicio aduersus calumniatores eos tueri, & falso obiecta refellere crimina, quæ scilicet ab reorum institutis & rationibus abhorrere penitus uideãtur. quod non multò antè à Nerone factitatũ accepimus. Exercebantur miris modis inter ipsum atque Thrasean inimicitiæ: uerùm cuidam multa criminosè iactanti, atque Thrasean perperam iudicasse causam suã aiẽti, obstitit Nero, tantúmque abfuit ut criminibus de inimico contra ueritatẽ assentiretur, ut exclamarit: Vtinã tã me Thraseas diligat, quàm iudex æquus & rectus est. E diuerso non parum ciuili rationi conducit, si amicum facinus quodpiam admittentem liberè increpes, præsertim si alicuius inimici quidẽ, sed paulò integriore uita hominis mentionem habeas, dicásque: At ille non id patratum dictúmue uoluisset. Potes etiam per occasionem iis quos à recta ratione uiuendi ullibi uideas aberrare, parentũ uirtutis summonere, ut Homerus: Næ parùm sibi similem Tydeus natum progenuit. Et ad Scipionem Africanum Appius, cum in comitiis inter eos disceptaretur, Quàm, inquit, Paule præ indignatione iráque ingemiscerés, si filium tuum Censorem agẽtem sentires Philonico comite ad magistratum domo deduci, domum rursus eodem ipso consequente reduci. His rationibus tractata res, ut errantes corrigere, ita correctoribus ornamento esse atque laudi potest. Ciuili proinde animo Nestor Sophocleus lacessitus Aiacis iurgiis, respõdere uidetur: Nõ incuso, inquiens, te qui rectè agis, perperam loquens. Cato aduersatus erat Pompeio, rempublicam cum Cæsare, ut aiebat, labefactanti, atque ei impiè uim afferre conanti: at simul ad bellum deuentum est, idem iussit imperium Pompeio omnino demandandum esse, subdens, eundem posse magna mala ciere, qui & cõcita inhibere sciat. Enimuero uituperatio si mixta est cũ laude quæ ingenuitatẽ, non contumeliã uideatur prætendere, neq; iram & propè furoré excitet, sed pœnitentũ ueluti morsum inducat, lene id negociũ est,

& res

A & res obſequioſa uidetur:è contrario maledicendi atque obiurgandi profu-
ſa licentia,rempublicã tuentibus,& principibus ciuitatis dedecori eſt.Proin-
de animaduertere licet quæ in Aeſchinẽ Demoſthenes, cõtrà quæ in eundẽ
dixit Aeſchines,rurſus quænã Hyperides in Demadẽ ſcripta edidit, ea certè
Solon,aut Pericles,Lycurgus Lacedæmonius,Pittacúsue Leſbius nequaquã
dixiſſet:quanquam etiam Demoſthenes eiuſcemodi maledicentia in accuſa-
toriis duntaxat atque forenſibus cauſis utitur.Cæterùm orationes Philippi-
cæ omni omnino ſcurrili dicacitate carere uidentur.quæ quidem res præter-
quam quòd omnem cõfundit curiam,forum atque cõciones perturbat,plus
B quoque maledictorum auctoribus dedecoris ignominiæq; afferre uidetur,
quàm iis in quos euomunt. Præclarè itaque Phocion, maledico & dicace
quodam multa aduerſus eum concionem habentem iactante petulantiſſimè,
intermiſſa oratione ſubſtitit,& curſum illum uerborum inhibuit,donec uix
aliquando ille cõticuit:tum imperturbato animo Phocion pulpitum rurſus
conſcendit,inde ſuperiorem orationẽ continenter proſecutus. De equeſtri-
bus,inquit,atque pedeſtribus copiis iam audiſtis, reliquũ eſt ut de uelitibus
& leuis armaturæ milite diſſeram.Et quia pleriſque id non uidetur toleratu
facile, propterea quòd laceſſentum petulantia opportunitate reſpondendi
C haud incommodè ſæpenumero retundi poſſe atq; refutari uidetur,res proin
de uerbo debet eſſe breuiſſima,ira excandeſcentiáque carere,lenitatem præ-
ferre, ut ioco atque lepidè laceſſentem remordeas. Quemadmodum enim
emiſſa ſemel tela ſi in emiſſorem eadem reuehantur,ſoliditate quadam & ro
bore eius qui prior petitus eſt,retorqueri uidentur:ita uirtute atque pruden-
tia laceſſiti & petiti cauillũ iectũ, ad authorem ipſum redire uideri poteſt:
ut illud Epaminondæ in Calliſtratum Oedipodi & Oreſti parricidiũ The-
banis ſimul & Argiuis exprobrantẽ:Horum,inquit,patratores ſacinorũ ci-
uitatibus noſtris nos quidem exagitauimus,uos uerò extorres & profugos
D excepiſtis. Antalcides Spartiata Atheniẽſi cuidam Lacedæmoniis exprobrã-
ti,ſæpe à Cephiſo Attici agri mõte depulſis:at Lacedęmonii,inquit,nunquã
ab Eurota depulerunt Athenienſes. Facetiſſimè Phocion uociferanti De-
madi,Perdent te Athenienſes ſi inſanierint:te uerò,reſpondit,ſi ſani ſint.
Craſſus orator obiectanti Domitio quod muræna mortua,quam in piſcina
nutricaret,ploraſſet,occurrit excipiẽs:Atqui tu tribus elatis uxoribus ne la-
chrymatus quidem es. Hæc & eiuſmodi etiam ad uitam priuatam uſui eſſe
poſſunt. Quamobrem de his hactenus. Cæterùm ſunt nonnulli ad rempub.
capeſſendam ſic animati,ut eam omnibus ex partibus amplexari uelint,nihil
E omnino optimo ciui prætereundum exiſtimantes, quod quidem aliqua ra-
tione ad rempub.attineat,nec per eum ſtandum,quò minus cuncta curanda
diligenter ſuſcipiãtur.id quod Cato uiſus eſt ſentire. Laudatur perinde Epa-
minondas,qui Thebis inuidioſe atque contemptim decretus Telearchus,nõ
neglexit munus, inquiens non modò magiſtratu uirum oſtendi, uerumetiã
magiſtratũ uiro. Id itaque muneris amplitudine ipſe euexit,& clarum reddi-
dit. Fiebat enim antehac parui,& penè pro nihilo habebatur,quòd angipor-
tus & uiã per urbẽ ita curare neceſſe habebat,ut per cloacas & ſubterraneos
riuulos purgamenta quæque extergerent,& eiuſcemodi quiſquiliarum illu-

uies. Nos ipſi quoq; riſum fort mouemus prætereuntibus,& noſtram ope- F
ram circa eiuſmodi munia uerſari quotidie inuiſentibus. Qua in re illud An
tiſthenis memoria repetitū, poteſt nobis nunc auxilium ferre. Admiratione
quidam ſummopere teneri uidebatur,quòd Antiſthenes ipſe per forum ob-
ſonii & ſalſamenti neſcio quid deferebat. Ad quem Antiſthenes,deſine,in-
quit,mirari,mihi ipſi enim hæc,non aliis fero. Equidem è diuerſo hoc nomi
ne me defendere poſſum ſiqui accuſant:ſi tranſennæ,inquam, dimetiendæ,
ſi calci lutoq; ſubigendo,ſi comportādis lapillis ipſe impēdere uideor ope-
ram,& hiſce negociolis modum ſtatuere,non hæc priuatim mihi conficio,
ſed publico operi præſum,atque adeò ipſe patriæ operam & induſtriam do. G
Pleraq; enim ſunt,quæ ſi ru tibi ipſi,aut per teipſum pertractes & agas,abie-
ctus & ſordidus meritò exiſtimari poſſis. Hæc eadē ſi ciuitati publicitus ex-
hibere uidearis,nō illiberalis & degener,ſed generoſus ciuis haberi queas.
Magni eſt enim atq; perſtrenui animi,uel paruulas ciuitatis res curādas ſuſci
pere. Quidā Themiſtoclis illud magnificū eſſe putāt & glorioſum,quorum
ſententiæ Critolaus Periparetícus aſtipulari uidetur. Iactaſſe enim Themi-
ſtoclē hæc uerba accepimus:quemadmodū Salaminia & Paralos (ſic appel-
latæ naues Athenis) nō ad quodlibet opus,ſed omnino pro magnis & ne-
ceſſariis rebus ſolitæ erant è nauali produci,atq; nauigationem aliquā initu- H
ræ deduci,ita ſua ipſius opera remp. uti debere non ad quæuis,ſed pro maxi
mo & ampliſſimo quoq; munere:hac lege ſcilicet,qua rerum dominus deus
& mundi totius rex utitur. Magnas enim res deum attingere,paruas fortu-
næ committi,Euripides eſt author. Equidem ambitionem nimiam & cupi-
ditatem Theagenis parùm probo. Certauerat ille ſæpe,atque in publicis lu-
dorū ſpectaculis Græciæ uictor euaſerat,nec pugillari modò certamine,ue-
rū lucta & curſu. Is inuitatus ad cœnā eam & epulum quod de more heroū
parentalibus exhiberi ſolebat, dum ſingulis conuiuis portio quæcunq; pro
parte uirili contingeret,rite proponitur, ſe cōtinere nequiit quin exurgens I
diſco certaret,perinde atq; nulli id factitare ipſo præſente liceret. His artibus
ad M. C C. corollas aggeſſit,quarum pleraſq; paruo æſtimare haud iniuria
poſſis. Itaque nihil intereſt,mea quidem ſententia,inter illum & hos qui ad
cōmunem reip. partem ſe accinctos uolūt, nempe qui ſui ſatierate multitu-
dinē citò afficiūt,& pleriſq; omnibus oneri atq; moleſtiæ ſunt. Ad hæc ſi cō-
cupita adipiſcuntur, inuidiam concitant:ſin opinione falſi,& uotis fruſtrati
ſunt,facilè irridentur:& ſi quid curandum ſibi cōficiendúmque ſuſceperūt,
incipientibus fortè admirationem & laudem attulit idipſum, progredienti-
bus in ſubſannationem atque contemptum mutatur: & tale ſit, cuiuſmodi K
fuit illud Athenis. Metiochus in ore omnium erat uulgò iactantium: Me-
tiochus ducit copias, Metiochus uias curat, Metiochus exercet panarium,
Metiochus farinam tractat,Metiochus præeſt omnibus:Metiochus ergo lu-
gebit. Amicus is erat Periclis,cuius floréte tūc authoritate & opibus ad in-
uidiam uſq; atq; faſtidiū abuti ſolitus memoratur. Enimuero operā qui reip.
dar,populo ueluti amanti ita ſe exhibere debet, ut abſentis quandoq; deſide-
rium ingens appareat. id quod Scipionem Aphricanum ex induſtria facti-
taſſe legimus. ab urbe ſæpenumero ſecedebat, ruſticare perdiu ſolitus, ut &

inuidiæ

A inuidiæ quicquam detraherer,& respirãdi locum illis præstaret,qui splendo-
re uirtutis eius & gloria rerum gestarum opptimi uidebãtur. Timesias quoq;
Clazomenius,uir cætera frugi,& ciuis haud ineptus,ea cupiditate tamen, ut
cuncta ipse per se agere atque curare appeteret, contraxerat inde odium ci-
uium:quod ipsum tantisper latuit,dum tale quippiam usũ euenit:Carduelem
auiculam transenna captam adepti sunt quidam pueri.eorum unus ita manu
oppressit caput auiculæ, ut cerebellum excuteret.addiderũt reliqui, Vtinam
sic Timesiæ caput excerebrasses.Præteribat illac tum fortè Timesias, & uer-
ba excepit:nempe eum pueri ipsum esse non cognoscebant. Reputans rem
B secum diu,quorsum odia in se ciuium pertinerent, quandoquidem per par-
uulorum ora talia uolitarent,facilè intellexit. Conuersus domum,rem omnẽ
uxori narrat,atq; confestim collectis sarcinis,uxore comite rectà urbe profe-
ctus solum uertit,quippe qui sibi amplius in patria manendum nequaquam
existimauit. Non huic rei uidetur ualde absimile,quod Themistocli Athenis
accidisse fertur,qui tum ad cines suos conuersus, Quid ô fortunati,inquit,be
neficiis sæpe affecti defatigamini? Harum rerum aliis rectè quidam sunt usi,
aliis alii perperam uidentur abusi. Claro autem ciui,& reip.principi,nulla ci-
uilis muneris pars uidetur prætermittenda,quin consilio omnibus, beneuo-
C lentia,diligentia attendendum,& summa cura & studio singula uestiganda,
ne tanquam sacrum aliquod uas in naui sepositus, ciuitatis nouissimos casus,
atq; extremos usus opperiri uideri possit. Et quemadmodum rectores præ-
fecti nauium,alia ipsi suis conficiunt manibus,per alios aliis uelut instrumen-
tis utuntur,atque in puppi sedentes omnibus modum faciunt, siue circunfer
re quippiam,seu mutari,alióue transferri sit opus,utũtur nautis,proretis,ius-
soribus:est quando nonnullos ad se accersunt,quibus scilicet clauum & gu-
bernacula ipsa committant : hoc pacto ciuem rem communem administran-
tem,omnia circunspicere,moderari omnibus decet: cedendo nonnunquam
D pro tempore,ut alii honores & ciuitatis munera capessant: uocando interdũ
ad hæc quos idoneos ad res subeundas conspexerit,atque ciuiliter & aman-
ter hortando. Neque enim par est unum se quempiam uelle, qui munera o-
mnia ciuitatis suis ipse cõcionibus,suis decretis,sua demum authoritate, sua-
sione,consilio conficiat & absoluat. Plerique enim esse debent,fide,probita-
re,consilio,usũ rerum præstantes, quorum singulis munera singula deman-
dentur.id quod Periclem usurpasse accepimus.In expeditionibus foris ope-
ra potissimùm & imperio Menippi uti solebat: Ephialtæ artibus domi Are-
opagi senatum sensim deprimendo humiliorem effecit:authore Charino bel-
E lum aduersus Megarenses ut decerneretur obtinuit: Lampona ut coloniam
Thuriis deduceret ipse curauit. Et enim authoritatis & uirium in plures par-
tes eiuscemodi distributio,non modò inualescentem inuidiam minuere de-
curtareq; solet,uerumetiam ut quæ reip.usui sunt commodius peragãtur,fa-
cilè efficere uidetur. Vt enim manus in digitos distributa, non idcirco imbe-
cillior redditur,quin ad omnem usum aptior propterea est,& operis habilior
artifex: sic ad gerendam remp. qui alios quoque munerum participes uult,
efficacius is societate adductus opus absoluere potest. Qui uerò inexplebili
quadam cupiditate gloriæ & potentiæ studiorum uniuersam rem sibi arro-

πρωρὸν, custos in prora, hoc est proreta.

gant,& commiſſam ſingulariter uolunt, his plerunque præeſſe muneribus, F
atque modum exhibere coguntur,ad quæ ipſi nec natura idonei,nec exerci-
ratione & uſu accommodati & apti ſunt: & ut Cleonem legimus ad copias
ductitandas haud aptum fuiſſe, Philopœmenem ad rei naualis imperium,ad
concionandum Annibalem, quorum quidem errata nulla ratione excuſari
poſſunt:ad quos Euripideum illud aptè accommodari poteſt: Quum eſſes fa
ber lignarius,rem ipſam lignariam minimè exercebas: quũ oratione ad per-
ſuadendum parum ualeres, legationes inibas: quum in re familiari curanda
inertia torperes,remp.gubernare uolebas:calculandi ratiocinandiq; imperi-
tiſſimus quum eſſes, quæſtorem agebas: imbecillus & ſenex, ductitandi co- G
pias & foris imperitandi ſtudio flagrabas. Atqui Pericles Cimonem in rep.
adminiſtranda aſſumpſit ſocium,quandoquidem ipſe rerum domi potieba-
tur,ille autem inſtructis nauibus bellũ aduerſus Barbaros gerebat. Erat enim
alter ad rempublicam gubernandam aptior,ad bellicas res alter natura ipſa
accommodatior. Laudatur ſubinde Eubulus Anaphlyſtius,qui authoritate,
opinione,uiribus,opibusq; maximè pollẽs,nihil quod ad bellum & imperiũ
pertineret,unquam curandum ſuſcepit, ærario duntaxat locupletando penè
ſe addixit,unde uectigalia publicosq; prouentus mirum in modum auxit,&
rem communem apprime iis rationibus ampliorem effecit. Iphicrates uerò H
meditando declamandoq; domi,pleriſq; audiẽtibus deriſui habitus eſt. Nam
etſi eloquẽs erat,beneq; & aptè orare ſciebat, debuit tamen gloriã eam quæ-
rere,quæ republica pace & bello adminiſtrãda comparari & gigni ſolet,cæ-
terùm eiuſcemodi ſcholas & ſtudia rhetoribus & ſophiſtis cõcedere. Et quo-
niam natura id comparatum uidetur,ut ſuſpiciones atque querelæ facilè con
flentur ad uulgus & multitudinem contra hos potiſſimùm quibus authori-
bus reſpublica gubernetur,& pleraque ab omni crimine atque factione ſum-
mota ſuſpicionem tamen afferant per coniurationem atque ſeditionem tra-
ctari,quo fit ut ſodalitates & amicitiæ criminoſæ res uideãtur,ac male audiãt: I
eas ob res inimicitiæ quidem reuera & aduerſus ciues diſſidia nequaquã mi-
hi uidentur ſuſcipienda, negocium Chii illius Onomademi, uiri ſanè popu-
laris,qui ut ſe authore ac duce aduerſa in ciuitate factio ſuperata & uicta fuit,
omnes aduerſarios eiiciendos non cenſuit,uereri ſe inquiens,ne aduerſæ fa-
ctionis hominibus ad unum ciuitate exactis,inter amicos diſſidia fieri incipe-
rent:quod mihi quidem abſurdum omnino atque conſilii inops negocium
uidetur. Proinde ſi quam aliquando rem,magnam utique,& reip. ſalutarem
uulgus ſuſpicari uidetur,& propè formidabilem ducere,ob rem tum mihi fu
turum uidetur,non omnes ueluti ex compoſito eidem aſtipulari ſentẽtiæ,& K
idem ſentire uideri:quin conſultò duobus tribũsue per diſſidii atque conten
tionis ſpeciem renitẽtibus,rem in diſceptationem adductam belle & leniter
in commune tractari:ad extremum,hos ipſos qui contradicerent, uelut me-
lioribus rationibus ſuperatos,priore deductos ſententia manus dare. Hac uia
facilè allicias uulgus,& tanquam utilitatis communis habita ratione perſua-
ſum quocunque uelis inducas. In paruis autem rebus, quæ non magnopere
ſummam reipublicæ contingere uidentur,non erit ab re, ex ſententia animi
ciues atque adeo amicos inter ſe certare,explicatam ſingulis,nullibi omnino

diſſimulatam

A dissimulatam sententiam afferentibus. Hinc maximis in rebus populus inducetur principibus ciuitatis sententias suas dicentibus fidem habere, persuasus sanè singulos suo fretos consilio, saluti reip. rectè prospicere, non omnes ex composito conspirasse. Sanè uir optimus & ciuilis nunquam non natura ciuitati & multitudini præest, ea lege qua dux inter apes existit: quod eum qui rempublicam administrat, animaduertere in primis oportet. Quos uerò uulgò appellant magistratus, & quos decernunt honores, his equidem sæpe ac nimis studendum haud existimo. neque enim aut pulchrum aut populare uidetur, ambitiosè potentiam affectari: ut è diuerso ciuile non est, honores pu-
B blicè & de more decretos repudiare, & uocantis munera patriæ detrectare: quandoquidem ciuis boni esse uidetur, quodcunque patriæ munus rite delatum admittere, & id pro uirili parte curare, etiamsi humilius uideatur, quàm eius existimationi cui demandatur, cõueniat: quin hoc nomine maximè suscipi debet, atque paulo splendidius geri. Par enim est, ut qui magnis honoribus decorati sunt, ab iis minora munera uicissim ornentur. Verùm in adipiscendis primis & maximis magistratibus, ut sunt Athenis Prętores, Rhodi Prytanes, apud nos Bœotiæ principatus, cedendum aliquando est, & nonnihil alicubi per modestiam remittendum. Inferioribus autem honoribus maie-
C stas & splendor quidam studiosè adiiciendus, ne pari ratione aut in hisce cõtemni facilè posse, aut in illis inuidiam nobis ipsi facere uideamur. Ingredientem uerò subeuntemq; quęuis magistratum, illa uersare in primis animo, atq; adeò explicata habere oportet, quæ Periclem accepimus solitum seipsum duestem induceret, submonere: Attende Pericles, liberi sunt quos ipse regis, Græci sunt, ciues Athieniẽses. Super hæc id quoq; haud absurdè uidetur adiiciendum: Regeris ipse qui ciuitati præfectus es, Proconsulibus uicariis Cæsaris subdite:* non hi lonchæ sunt campi, non antiquæ Sardis, non illa Lydo-
rum potẽtia. Expeditiore tibi uestę utendum est, atque de prætorio ad tribu-
D nal & forum spectandum, non redimiculis capitis, non coronæ tibi est magnopere tribuẽdum, qui alios uides capiti imminere tuo. Histriones tibi sunt imitandi, qui actioni atq; certamini afferunt nonnihil ex se, affectus inquam exprimendis moribus, atque uenustatem agendi, cæterùm dictanti suggerentiq; uerba poëtæ sedulò obsequuntur, nihil numeri, nihil modi omnino trãsgressi. Hac uia tibi finibus ab iis præscriptis ac traditis, qui rerum sunt domini, non est excedendum, quãdò excessus eiusmodi nunc sibila & risum affert, sed plerisq; uelut sæuissimus astitit tortor, & securim è collo adiecit: id quod Pardalæ nostro accidisse scimus, præfinitos transgresso terminos. Alius in in-
E sulam deportatus, factus est, ut inquit Solon, Phelegandrius, Sicinitáue pro Athenieńse, genitale solum coactus uertere. Pueros quum uidemus parentũ sibi conniti induere calceos, seu corollas accommodare capiti, rem risu & ioco excipimus. Principes uerò ciuitatum, qui ineptè nimis ac stultè res à maioribus egregiè gestas commemorantes, hæc ciuibus suis ut imitentur iubẽt, excitare animos illi quidem conantur, uerùm ridiculè id tentare deprehenduntur, quandoquidem ea præcipiũt, quæ præsenti statui rerum nulla ratione congruere possint. Meritò itaque irridentur ab omnibus, & contemptui sunt. Nam pleraque adhuc extant ex factis antiquæ Græciæ, quæ temporibus

* Οὐ γὰρ ἐν Λυδῶν τῇ πολυχρύσῳ Σάρδεσιν, ἐν Ἀλίᾳ, id est, nõ hi sunt lancee cãpi.

hisce haud incommodè in usum uenire queant, quibusq; ætatis homines no- F
stræ bene institui confirmariq; possint. Etenim ei qui Athenis pro suggesto
orationem habeat, non absurdè commemorandum illud suggerendumq; ui-
deri potest, non quibus rationibus bella suscepta & gesta profligata sint, sed
Amnestia. qua clementia simul & sapientia Amnestia illa omnium consensu decreta sit,
hoc est, iniuriarum offensionúmue quæ triginta uiris rempub. occupantibus
ultro citroq; illatæ acceptæq; essent, obliuio. Referri etiam illud potest, quæ
sit mulcta irrogata Phrynicho, quòd tragœdiam recitasset qua Mileti conti-
neretur excidium: ad hæc decreta pompa, quam ciues coronati egerunt ac-
cepto nuncio, Thebas oppidum dirutum antea, & prorsus collapsum, instau- G
rari & refici à Casandro cœptum, quodq; renunciato Athenis ad mille quin-
gentos Argiuos interemptos, qui Lacedæmoniorum fauerent partibus, habi-
to senatu, purificatorium poculum circunferri per curiam decretum est. De-
nique quum per singulas domos exigenda uestigaretur pecunia, eius domus
consultò præterita est, qui modò uxorem duxisset. Hæc nunc quoq; sectari li
cet, atq; studere his artibus ad maiorum instituta & mores proximè accedere.
Cæterùm Marathona, Eurymedontem, Platæas, & superiorũ exempla tem-
porum, quę uulgus omnino tumoris & inertis inflationis atque fremitus im-
plere solet, prætermittenda, & ad scholas sophistarũ reiicienda uidentur. De- H
bet præterea pro se quisq; insonté, & crimine omni uacanté patriam princi-
pibus ac dominis rerũ repræsentare, nec minore curæ & studio amiciti á a li-
cuius præpotentis rectè cõparare, qua uelut saburra firmiter cõstitutus, eiusq;
uirtute innixus, certo patriæ præsidio sit: præsertim quandò Romani princi-
pes ciuili quodam studio, & innata quadam humanitate nõ inuiti optimè de
amicis mereri uolunt, beneficentiæ atq; benignitati nati. Hac ratione fructus
percipi possunt uberrimi, cuiusmodi Polybius & Panætius reportauit: quo-
rum uterque beneuolentia & consuetudine Scipionis maximopere patriam
adiuuit, & ingẽti felicitate affecit. Id Cæsar Augustus magnificè præ se tulit. I
Alexandria expugnata uictor ingressurus urbẽ, amici cuiusdã ciuis Alexan-
drini manũ prehendit, atq; cum eo honoris ergô familiariter confabulando
introiit. Timentibus reliquis ciuibus ne in direptionẽ militi darẽtur, proq; eo
pestem huiusmodi suppliciter deprecãtibus, parcere se inquit Augustus illis,
& omne ius belli libenter condonare, cum urbis magnitudiné miseratũ, tum
uerò conditoris Alexandri habita ratione, ad extremũ in gratiam illius ami-
ci familiarisq; sui. Num cum eiuscemodi gratia pecuniosissimi quique magi-
stratus, atq; locupletissimi quiq; prouinciarũ procõsulatus conferri possunt?
quibus pleriq; omnes adipiscendis ad aliena uestibula, re familiari neglecta, K
consenuisse uidentur. An illud Euripideũ mutandũ, & in hanc est sentẽtiam
conuertendũ? Si ulli est rei inuigilandũ, si domus aliorũ frequentissimè adeũ-
dæ, si subditũ se quispiam consuetudini principũ uult, iuuandæ decorandæq;
patriæ gratia hæc facere pulcherrimum est, cæteris in rebus iustæ honestæq;
amicitiæ tuendæ & amplectendæ. Quòd si patriam quisque pro uirili parte
obsequentẽ dominis exhibere uidetur teneri, nõ tamen eam idcirco seruituti
penitus obstringere, & abiectæ humilitati obnoxiam efficere debet, neq; cru-
re alterò obligato, collum præterea uinculis est submittendũ. Pleriq; enim si-

mul

A mul parua ac magna,nullo rerū diſcrimine,nullo delectu omnino habīto ad dominos referentes,probroſam patriæ ipſi aſtruere ſeruitutem uidentur, uel potius labefactare,& ueluti ſucceſſibus crebris euertere:quandoquidem eam paulatim meticuloſam & penitus conſternatam reddunt, & rebus omnibus irritam atque inopem faciunt. Etenim quemadmodum qui niſi adhibito medico cōſuetudine quadam adducti nec cœnare,nec lauare,nec aliud quicquā per ſe agere ſciunt,ii ne ualetudine quidem proſpera ſpontè naturáque data frui audent:ita qui cuicunque reip.decernendæ,cuicunque cœtui habendo, omni ſimul adminiſtrationi cenſuram atque iudicium principis afferendum
B putant, ii dominis ſeſe & patriæ reliquam libertatem amplius quàm ipſi principes uelint ſubiiciunt. Qua in re contentioſorum ambitio, atque uehemens & immoderata honorum cupido potiſſimùm in cauſa eſt.aut enim humiliores oppreſſos uolunt,quoad ciuitate coacti relicta profugi abeant: aut mutuis inter ſe ipſi concertaminibus inflammati,indignè ferentes ſicubi ſuccumbere atque poſtputari uideantur, principes ipſos ad res omnes adducunt,unde ſenatus,iudicia,populus, magiſtratus omnis,& reip.ſpecies funditus euertitur. At uerò qui rectè in ciuitatibus excellere uolūt,inferiores ii ciues æquitate,facilitate,beneficentia allicere debent, potentiores obſequio, comitate,
C modeſtia lenire:omnes denique bonis rationibus pacatos atque conſentientes retinere in ciuitate,ut id quod maximè cupiūt,rebus omnibus tranſigendis præeſſe meritò poſſint,hac ciuili ratione & uia uſi,tanquā medela abdita quapiā & arcana aduerſus omnes qui poſſint in ciuitatibus naſci morbos, ut beneficio atque commodo reip.quibuſdam aliquando cedere,quàm pertinaciter & obnixè damno & incommodo rei familiaris peruincere atque obtinere præoptandum cenſeant, aliorum unumquéque precando, & ſingulos condocefaciēdo quàm pernicioſa ſit res ciuitatibus pertinax atque obſtinata contentio. Nunc uerò nonnulli ueriti ne ciuitas tribulibus uicinis atque col-
D legis cum honore ac bona gratia domi cedere uideantur,coguntur poſtea ad rhetorum oſtia atque pragmaticorum in manus,haud paruo damno atq; dedecore diſceptationes inde exortas deferre. Medici quidē morbos quos euellere penitus nequeunt,extrinſecus diuertendos ad corporis ſuperficiem putant. Principes autem ciuitatum, ſi pacatam omnino ciuitatem & perturbationibus uacuam tueri cōſeruareq; haud poſſunt,in ea ipſa ciuitate ſupprimere atque abdere debent,& è rep.curandum ſuſcipere quicquid turbulenti & morbidi,quicquid ſeditioſi ineſſe compererint,nō foris uocare,& exteris palàm facere,ne medico alieno & aduectitiis medicamētis in re tā ſecreta reſp.
E indigere uideri poſſit. Voluntas enim atque propoſitū ciuilis uiri eiuſcemodi optandum eſt,ut ciuitatis ſecuritatem,& rērum tranquillitatem omnium expetat & amplexetur,perturbationem omnem, & gloriæ inanis ad inſaniā uſque cupiditatem omnibus uiribus fugiat & declinet:uerùm ſi quæ aduerſæ res & dubiæ accidant,præſenti animo adſit,intrepida fiducia roboreq; munitus. Quæ animi affectio facilè illos ſolet ſubire,qui pro patria hoſtibus repugnare,atq; ad res difficiles & tempora dubia reniti & dimicare alacres inducuntur. Cauendumq; nobis ſummopere eſt,& in primis optandū,ne ipſi nobis tempeſtatem aliquā concitemus,& malorum noſtrorū authores & prin-

cipes simus: uerùm si quo casu aduersitas irruperit, ulla nobis arte ab officio F
discedendum non erit, neque periculosè ciuitas commouenda, cui periclitãti
atq; labãti omnibus rationibus suppetias ferre debemus, & quam opera, stu-
dio, industria, fide nostra maximis tẽpestatibus fluctibusq; iactatã, uelut sacra
ancora sistere & firmare, quæ tempestates Pergamenis olim Nerone, Rho-
diis nuper Domitiano, Thessalis antehac Augusto imperatore acciderunt,
qui uiuum Petreium cremauerunt. Hoc in loco profectò uirum optimum
atque egregium ciuem nequaquam conspicarere uel silentio casum præter-
euntem, uel sibi extimescentem, uel denique se instanti periculo eximentem,
crimen atque facinus in alios transferendo: quin hunc ipsum nauigationem G
primum omnium obeuntem, legationis onus suscipientem, dicentémque in-
genti fiducia illa: En patratores sceleris assumus, auerte pestem Apollo. Ne-
que hæc modò, uerùm etsi omnino facinoris expers ipse sit, paratus tamen
accedat, ut unus pro omnibus, si in usum ueniat, pœnas luat, molem eiusmo-
di magno ac forti animo suscepturus: præclarum me hercle facinus, & quòd
sæpenumero unius uiri uirtute, unica præsentia animi, concitam iram retun-
dere ulciscendi, & pœnas sumendi flagrantem cupiditatem restinguere, de-
nique acerbitatem atque formidinem omnem fugare deiicereq; potuerunt.
Eiusmodi usu euenisse accepimus Buli & Sperchi Lacedæmoniis à rege Per- H
sarum. Simili ratione affectum Pompeium legimus defectionis pœnas à Ma-
mertinis exposcere atque omnino sumere animatum. Astitit Stheno ille, &
libera remissaq; fronte uerba fecit: non æquè nec iustè constituturum Pom-
peium, si unius ob noxam plerosque insontes damnandos capitis uelit: se
unum esse qui ciuitatem ad defectionem erexit, amicis quidem persuaden-
do, inimicis nerò uim afferendo. His ita affecit Pompeium, ut & ciuitati par-
cendo, & Sthenonem humaniter comiterq; habendo, facilè induxerit ani-
mum. At hospes quidam Syllæ, uirtute quidem ille simili usus est, sed non
Pompeio similem Syllam adeptus, fortiter atque ingenuè mortẽ obiit. Præ- I
netum enim oppidum Sylla quum ui cepisset, ciuésque ad unum necandos
constituisset, unum illum qui hospes eius fuerat, hospitii nomine exemptum
uoluit: ille cõtrà, Nolo, inquit, occisori patriæ salutis acceptæ gratiam habe-
re. simulq; ciuium se turbæ immisit, & unà cum reliquis trucidatus est. Ve-
rùm eiusmodi casus deprecari maximè deuoueréque meliora sperantem o-
portet. persanctè autem perq; religiosè feceris, si quoscunque magistratus pu-
blicè geras, honore uenerationéque summa geras. Honos uerò magistrati-
bus ille in primis habendus est, cõcordia atque consensu collegarum, & qui-
dem multo amplior, quàm qui impositione coronæ, atque purpura & auro K
contexta ueste comparatur. Proinde qui eadem fecisse stipendia, & eandem
militiam iniisse, demum iisdem inoleuisse temporibus, amicitiæ hæc idonea
satis initia esse putant, societatem uerò magistratus atque imperii tanquam
inimicitiarum atque dissidii causas horrent atque auersantur, iis id eueniat
omnino necesse est, ut unum è tribus malis effugere nequeant. aut enim col-
legam parem sibi, aut meliorem, aut inferiorem necessariò existimabunt. Si
parem, per factionem dissentire ab eo incipient, ne cedere uideantur. si præ-
stantiorem, inuidia & liuore flagrabunt. si inferiorem, contemnent: quando-

quidem

A quidem diuersa omnino ratione, præstantioribus morem gerere, inferiores ornare, paribus honorem habere deberent, cæteros amplecti benevolè, atque omnibus amicitiæ prosequi officiis. non enim per mensam & inter pocula, nec in uestibulis ipsis, societatem eiusmodi inuenerunt, sed communi ciuitatis consulto, & publica suffragatione. Quo fit ut benevolentiam hanc decernente patria, ueluti ius quoddam hæreditarium mutua charitate complexos perpetuò seruare atque tueri oporteat. Hinc Romæ Scipio malè dicitur audisse. in dedicatione nanque ædis Herculis, epulum quum splendidè & opiparè apparasset, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium præ-
B teriit. Etenim quanuis non inter se cæteris rebus uidebantur amare, par erat tamen societatis atque collegii comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaque, uiro certè cætera admirabili, comitatis parumper prætermissum officium, fastus & superbiæ notam inurere uisum est, quibus quæso artibus modestus quisquam alius & frugi homo haberi possit, qui existimationi collegæ per inuidiam detrahat? qui alicubi aberranti per malevolentiam insultet? qui factis præclarè gestis per æmulationem obtrectet? uel denique inde laudem benefactorum per ambitionem extorquens, sibiipsi postea per impudentiam arroget & adscribat? Equidem commemini iuuenem me quodam
C adhibito altero socio legatum ad Proconsulem decreto publico institutum, socium uerò casu quodam restitisse, neque legationis munus ad exitum usque prosequutum: me functum officio, & quæ publico nomine curãda susceperam, ex sententia cõfecisse. domum regresso, ac legationis iam absolutæ rationẽ publicè relaturo mihi patrem secretò iussisse ne dicerem, Accessi, dixi, feci: sed comprehẽso collega, Accessimus, diximus, fecimus: haud secus atque si rebus omnibus ipse quoque interfuisset, & operam mecum præsens conficiendis negociis impendisset. hac enim ratione nihil non modestè atque humaniter fieri, nec modò haud inuidiosè rem totam tractari, uerumetiam ni-
D hil de existimatione inde atque gloria detrahi. Hinc factum plerunque, & à præstãtissimis & maximis usurpatum est uiris, ut rebus præclarè ab se & prosperè gestis, sortem fortunámque impertire oportere censuerint. Sic Timoleo postquam tyrãnos Siculos deiecit ac sustulit, Fortunæ condidit templum quammagnificentissimè. Sic Pyrho admirantibus eum Athenienſibus, & honore ac laude prosequẽtibus, quòd Cottyn interemisset: Diis, inquit, habenda est gratia, quibus authoribus patratum facinus egregiè est, manu duntaxat & opera mea commodatò accepta. Iam uerò Theopompus Lacedæmoniorum rex, affirmanti cuidam propterea Spartam saluam & incolumem es-
E se, quòd regibus uteretur imperandi gnaris: Immò, inquit, & ciuibus & populo regibus obsequente. quanquam reuera ex altero alterum fit, atq; utrunque immutatim se continet. Proinde plurimorum hæc fertur sentẽtia, id maximè ad disciplinam ciuilem instituendam attinere, ut principibus ciuitatis, & rempublicam rectè administrantibus, ciues quoque bene moratos & temperatos exhibeas. Plures enim ubique inueniri qui regantur, quàm qui regunt. Rectoribus item rempublicam administrandi, parui definitique temporis potestatem dari: hos uerò qui in ciuitate uersantur, per omnẽ ferme uitam regendos exhiberi. Pulcherrimum itaque & utilissimum institutum ciuilis di-

ſciplinæ hoc eſt,ut principibus magiſtratibúſque quiſque obtemperet,etiam- F
ſi opibus ac natalibus inferiores eſſe aliquatenus uideantur. Indignum certè
& uehementer abſurdum negocium,tragœdiarum principem Theodorum,
Polúmue hiſtrionem aliquem mercenarium humili quādoque oratione affa-
ri,propterea quòd diadema & ſceptrum geſtat,in gubernanda uerò republi-
ca,atque rebus non confictis,ſed ueris,magiſtratum idcirco à diuite quopiam
& potente contemni & parui fieri,quòd priuatis nō ualet opibus,etiamſi re-
rum anguſtia & difficultate laborare uideatur.Nempe hoc nomine dum exi-
ſtimationi magiſtratus per contumeliam & contemptum detrahitur,reipub.
ipſius dignitas deiici ac premi uidetur,quandoquidem pro ſe quiſque maxi- G
mè ipſam auctam & ornatam uelle tenetur & debet, eíque ſuam ipſius glo-
riam,ſuam exiſtimationem adiicere. In Sparta Ephoris cedere reges debe-
bant:& ſi quis è reliquis ciuibus publicitus uocabatur, non ceſſim is neque
ocioſe, ſed curſim atque perproperè accedebat per forum, parendi ciuitati
ſtudium præ ſe ferens,honotéque ſe in eo affici ratus, quòd imperio ciuita-
tis obtemperare alacer uideretur. At uerò ſunt alii,inſolentes profectò &
prorſus agreſtes & inciuiles, qui tanquam inde ſibi nomen atque poten-
tiam uendicent,in publicis certaminibus ad oſtentationem uſque ludorum
magiſtros contemnunt,& contumelia conſultò afficiunt.In Dionyſiis pom- H
parum principes & ductores obiurgant, prætores rident atque ſugillant,&
præfectis Gymnicorum ludorum imponuntur,ſtulti ſanè,qui intelligere ne-
queunt,honorare quàm honorari quid præſtet, quàm ſæpenumero glorio-
ſius & honorificentius ſit. Maius enim ornamentum & decus affert homi-
ni præpotenti in ciuitate,ſi magiſtratum ipſe deducit,ac ei ſe comitem adhi-
bet,quàm ſi ipſe contrà deducatur à magiſtratu: immò hoc inuidiam parit,
illud ſolidam arguit gloriam, ut quæ à beneuolentia honorem habentium
proficiſcitur, præterquam quòd etiam ciuitati ipſi dignitatem addit & de-
cus. Pulchrum profectò ſpectaculum,& iucundum,ſi prior is ad ueſtibulum I
prætorii prætorem ſalute impertiat,atque eum amplexus ſpatiando per urbē
deābulet.Ciuile quoq; illud popularéue, maledictu aliquod magiſtratus per
iram prolatum æquo excipere animo, & non ægerrimè ferre, & uel illud
Diomedis per occaſionem ſubdere: Laus hinc & honos ſequetur. uel illud
Demoſthenis:At non modò Demoſthenes eſt,ſed initiorum moderator,ſed
pompæ agendæ princeps, ſed coronatus de more. Itaque ulciſcendi cupido
in aliud eſt tempus reiicienda,ut alterutrum certè uſuueniat. Nam aut poſt-
eaquam magiſtratu perfunctus fuerit, commodius iniuriam ulciſci poteri-
mus:aut ſi intermiſſione perſequendæ iniuriæ ira interea leniatur, lucro id K
deputabimus. Quòd ſi de commodis reipublicæ agatur, omni tum ſtudio,
opera,cura, fide & diligentia rei communi proſpiciendum erit,& aduerſus
quemuis magiſtratum ſolertiſſimè contendendum. Et ſi fortè ii quibus rei-
publicæ gubernacula tradita ſunt,ea urbanitate,modeſtia,prudentia uidean-
tur,ut facilè & ſine contentione quæ pro commodo reipublicę dicantur,ex-
cipiant,eos horum quibus ſit opus admonitos & planè edoctos oportet,qui-
bus teipſum ita pollicitum uelis atque depromptum, ut tua rebus agendis
opera uti queant.uerùm ſi quam his ſubeſſe ſegnitiem & cunctationem in-

telligas,

A telligas,uel improbitatem & fraudem ſuſpiceris,oratione, tum ſtudio,opera ſedulò reip. adſis neceſſe eſt. Reliquos quoq; ciues quibus fortè res nõ uſque perſpecta eſt,periculi admonitos imminentis oportet,nec ulla arte eſt negligendum,nec ciuitatis iura ac ſalus prodenda,per ſpeciem ſcilicet non decere priuatum ciuem principum & magiſtratum gerentium res & munus paulo curioſius diſquirere & ſcrutari,& hoc nomine adminiſtrationẽ aliis rite traditam ad ſe conari transferre. Parum hæc ualere, nullum obtinere locum omnino debent,ubi de ſalute rerum,& reipublicæ commodis agitur. Pulcherrimo enim iure,cum nunquam non rectè agenti,atq; ciuitatis ſaluti & com-
B modis præclarè proſpicienti, primæ reip. haud iniuria deferũtur. Fuiſſe refert Xenophon in exercitu quendam,non imperatorẽ quidem,non ducem,non præfectum,ſed prudentia,uirtute,conſilio, magnitudine animi facilè principem,qui talis extitit,ut Græcos perſeruarit. Philopœmenes quoq; inter res præclarè à ſe geſtas,illo maximè facinore claruit,quòd quũ Agis Lacedæmoniorum rex copias ad Meſſenam oppidum admouiſſet,& Achiuorũ dux reformidans cõgreſſum ſuppetias ire recuſaret,ipſe iniuſſu imperatoris ſtrenuis quibuſq; uolũtariis acceptis,atq; in aciem directis,hoſtes irrupit,& ciuitatem ſalute periclitantem hac uia metu atque periculo liberauit. Non tamen pro
C quibuſuis exiguis ſcilicet & parui momenti rebus nouitati ſtudendum eſt,& ordo ac modus rerum omnium perturbandus,ſed aut pro neceſſariis,& quæ dilationem ſine pernicie ferre non poſſint, quale Philopœmenis fuit negocium: aut pro rebus illuſtribus & præclaris, cuiuſmodi fuit Epaminondæ. Is enim contra legem definito ſibi imperio tempori quadrimeſtre ſpatium addidit,ingreſſuſq; Laconicam res Meſſenæ confecit. His rationibus extraordinariè innouandum aliquid eſt, ut uel neceſſitatis prætextu,ſi quà occurrẽdum erit uituperationi atque querelis,accuſationem deprecari poſſis, uel magnitudine atque decore facinoris inceptum commodè compẽſare. Celebra-
D tur ubique gentium Iaſonis illa Theſſalorum tyranni ſententia,quam uſurpaſſe in eos ſolitus traditur, quibus ullam moleſtiam aut uim intuliſſet: Qui magnis in rebus iuſtitiæ ſe cultorem haberi uult,eum ius aliquãdo in paruis uiolare neceſſe eſſe. Quanquam eiuſmodi uerba ueſtigio intelligi poſſunt præpotentis cuiuſpiam eſſe,cupiditate & ui,non ratione & lege res administrare uolentis. Hoc uerò rectè ciuile præceptum eſt, parua plerũque quibuſdam ratione concedenda eſſe,ut & maioribus reſiſtere abſtineréue poſſis,& hos qui ad peccandum paulo petulantius propenſi uidentur, facilè coërceas & retardes. Is enim moroſum atque prorſus difficilem populum efficere ſo-
E let,qui gubernacula reipublicæ tenens,nimium in omni re ſe & uehementer ſeuerum,aſperum,atque inexorabilem exhiber,nemini unquam cedens, nihil ulli condonans. Aſſuefacit nimirum is & inducit populum,ut pertinaciter atque contentioſe renitatur atque repugnet. Enimuero laxandus eſt aliquando,nt aiunt,pes,& fluctibus obſequendum, quando præſertim magna uentorum ingens uis nunc properè obſecundantium, nunc reflantium: & cum lepidè atque ſcitè alludendum aſſentiendúmque deorum ſolennibus ludis atque ſpectaculis celebrandis, tum uerò diſſimulandum, atque conſultò nonnihil prætereundum, tanquam nec uideris quicquam, nec audiueris: id

quod domi plerunque puerorum errata de industria non obseruantes, quasi F
nesciamus intelligamúsue,factitare solemus. Hinc maximè obiurgandi casti-
gandiq; acrimonia,& loquendi libertas,non uelut medicamentum identidē
usurpatum,seu uetus atque abolitum,proq; eo parum efficax,parumq; potēs,
sed ut uigens raritate ac fidem faciens,hos qui maiora grauioraq; commeriti
sunt,uehementius taxat,atque acrius mordere & pungere potest. Alexander
sororem cum quodam honesta forma iuuene consuescere quum accepisset,
haud rem grauatè tulisse fertur,dixisseq;, concedendum aliquatenus illi quo-
que esse,regno ut fruatur:quanquam non rectè,neque pro dignitate & offi-
cio uidetur eiuscemodi factis concedere, quem minimè oportuit petulātiam G
& perniciem regni uoluptati habendam existimare. Porrò uir ciuilis nequa-
quam pro uiribus populo permittendum censebit,ut in ciues per contume-
liam sæuiat,aliena bona diripiat,publica peculetur,uel perperam dissipet. sua-
dendo potius,condocefaciendo,terrendo denique petulantiæ omni atq; libi-
dini repugnabit: quales cupiditates ac pestes Cleon & pauit & auxit, acu-
leatumq; fucum,ut inquit Plato,in ciuitatē inuexit. Quòd si uulgus aliquan-
do uetus aliquod & patrium festum uel dei solenne prætendens, spectationē
largitionémue aliquam non admodum sumptuosam, & benignitatem haud
absurdam uidetur expetere, licet ei tum per magistratus & principes ciuitatis H
commoditate hac iucunditatéque frui. Pleraq; enim eiusmodi rebus à Pericle
aut Demetrio principe gestis inesse cōperiuntur. Cimon quoq; traditur de-
ambulacris spatiosis,platanis ordine cōsitis, atq; in uersum dilatis, forum ua-
riè exornasse. Catonem item accepimus,ut populum Romanū animaduer-
tit ad mutationem reip. pernicioſe propensiorē,Catilina rebus nouis studen-
te,& Caio Cæsare uariis stimulāte artibus,retulisse in senatu,persuasisseq;,ut
largitio decerneretur, quæ inopia & angustia rerū laborantibus distributim
exhiberetur. hoc nomine tumultum sedatum,hac uia seditionis suppressa se-
mina,atq; turbulentorum ciuium inhibitum impetum. Etenim quemadmo- I
dum medici est,magna ex parte corruptiore sanguine diminuto, parū ægro-
to deinceps innocui & salubris cibi afferre:sic uir ciuilis,& reipublicæ prin-
ceps,dempta prius ignominia,damnóue ciuitatis summoto,leui deinde gra-
tia & humanitate quascunque molestias & querelas leniet atque solabitur.
Erit quandoque ob rem,quod populum intelligas nimio flagitare studio,id
aliorsum traducere:quod Demadem fecisse accepimus. Ei Quæstorem agen-
ti,& prouentus ciuitatis curanti,Athenienses uisi sunt studio quodam indu-
cti auxiliares triremes iis uelle mittere,qui modò ab Alexandro desciuerant.
Iubētibus itaque pecunias depromeret,& sine mora repræsentaret: Sunt,in- K
quit, uobis uiri Athenienses paratæ pecuniæ, quas equidem in congiis de-
posuerā,quò singuli dimidiū mnæ acciperetis. Verùm si ad ista mauultis ero-
gari eas, per me licet uestris abutamini, & ad quæ complacitū est impenda-
tis. Hac arte populi substitit impetus:& ne distributione illa fraudaretur, ex-
peditionē posthabuit,& in Alexandrum nihil cōmeruit. Pleraq; enim incō-
moda non recta excutiendi uia amoliri atq; depellere possis, ut ad ea propul-
sanda insinuatione & ambiundi artificio opus sit. Qua ratione usum Phocio-
nem accepimus. Iussus enim copias in Bœotiam ducere,quæ tum expeditio

non

A non ei è republica fieri uidebatur, edixit, ut qui ex ephebis ad ſexageſimum annum in ciuitate eſſent, ipſum continuò ſequerentur. Reclamantibus uerò ſenioribus,& ætatem excuſantibus, nihil inquit abſurdi edicto cõtineri ſuo, ſiquidem ipſe octoginta natus annos copias ductitans unà profecturus eſſet. Hac ratione uulgi ſtudia retundere poteris, ſiquádo legationem uideris importunè flagitari, eiuſmodi decernendo, qui ad munus obeundum parum tibi idonei uideantur, easq; ſarcinas ac uaſa deferant iubendo, quæ impedimento magis atq; deornamento proficiſcentibus, quàm uel decori uel uſui omnino futura ſint. ad hæc te ipſum unà peregre profecturum pollicebere, modò
B quæ cõſtituiſſes, in expedito ſint. Maximè uerò omniũ eos huc puto trahendos,& iis id quicquid eſt negocii committendũ, qui ſuis inducti ſtudiis, harũ rerum authores hortatoresq; potiſſimũ uidebantur exiſtere: qui ſi munus recuſent, rem totam cuius ſe anthores uoluerunt, ipſi deſtruant. ſin ſuſcipiant, laboribus difficultatibusq; quoquouerſus impliciti, ſuæ ipſorum dementię & temeritatis pœnas primi omnium luant. Quòd ſiquod opus ingens ac utile curandum proponitur, ad quod conficiẽdum opera & diligentia multa opus ſit, hic annitendum eſt, ut optimos amicorum tuorum quibus rem perpetrandam cõmittas, deligas, uel ex idoneis omnino eos deſumas, qui facilitate atq;
C manſuetudine maximè præſtent: ut qui non per contentionem ſibi inuicem refragando, ſed conſentientes atq; cõcordes negocium ſunt abſoluturi, nempe prudentia ſine ſtudio æmulationis adhibita. Quin etiam tuam ipſius naturam expertus, ſi quid offeratur agendum, ad quod efficiendum alios te magis idoneos futuros intelligas, illis, ut qui plus ualituri, & rem commodius tractaturi ſint, adminiſtrationem & munus committes. Quam uiam Diomedem ſecutum accepimus, qui caſtra hoſtium exploratum quum mitteretur, poſthabitis fortioribus, eum ſibi delegit ſocium, qui prudentia maximè præſtaret. Natura enim comparatum uidetur, ut inter eos æmulatio contentioſa nõ in-
D naſcatur, qui diuerſa uirtute, diuerſis uiribus, non eodem ſtudii genere operam rei cuipiam dant, ac eam diſparibus quidem artibus, uerùm pari diligentia uoluntatéque curant. Quòd ſi fortè cauſam dicturus, ſeu legationem initurus, tu teipſum ad dicendum intelligas parum idoneum, uirum dicẽdi peritum adiutorem tibi ſociumq; muneris deſumere debes, ut Pelopidas Epaminondam. Sin ad alliciendum oratione populum parùm es natus,& à gratificandi ratione alienatior, lepidum aliquem atque obſequioſum delige tibi, ut Callicratidam facere ſolitum legimus. Si uerò ad labores tolerandos imbecilli tu es inefficaciq; corpore, induſtrium accipe & robuſtum, ut quondam La-
E machum Nicias. His artibus Geryonem admirandum accepimus. qui enim multa crura, pleraſque manus oculóſque habere dicebatur, unico cuncta animo conſilioq; adminiſtrabat. Itaque reipublicæ gubernatores non modò ad uſum ciuitatis opes & corpora cõferre debent, uerùm quoq; fortunas, uires, uniuerſas copias, concordibus atque conſentientibus animis contribuere, ut pro ſe quiſq; eandẽ rem quibus poſſit & ſciat curando excellat: non quemadmodũ Argonautæ relicto Hercule, coacti poſtea ſunt muliebri ductu ueneficiis & incantationibus ſeſe ſaluos facere,& aureum uellus furari. Neq; templum intrare uolentibus, foris eſt aurum omittẽdum,& ferrum nequicquam

introferendum:& quoniam iuris dicendi tribunal uelut commune omnibus templum patet,Iouis consiliarii & Themidis iudiciorum præsidis domiciliũ, cuestigio quẽque inde mouere oportet morbum auaritiæ,omnemq; comparandarum diuitiarum solicitudinem,tanquam ferrum ferrugine obsitum,ab animo amolitum,ad mercaturam & nundinas atque fœneratores & caupones reiicere,& seipsum aliorsum uertere ad recta munera expeditum,admonitum prius & pro comperto habentem eius semper corruptam futuram rationem uitæ,qui semel depeculari rempublicam,legere sacra,expilare sepulchra,bona amicorum surripere,negare credita, clientes prodere, falso testimonium dicere,animum induxit.Hunc,inquam,futurum consiliarium perfidum,iudicem irreligiosum,in magistratu gerendo quæstui & muneribus inhiantem,nullius, ut semel dixerim, iniuriæ omnino expertẽ. Qua de re mihi haud uidetur pluribus differẽdum uerbis. Ambitio uerò etsi speciosior uideri potest auaritia & lucrificiẽdi cupiditate, nihilo tamen minus mihi uidetur pernicios reipublicæ,quippe cui maior inest audacia,& quæ non deiectis neque ignauis innascitur animis,sed uouis,uigentibus & iuuenilibus: accedit plerunque obsecundatio quædam & fauor populi:quo fit ut extollantur magis & intumescant,nec contineri proinde possint, nec facilè à quouis se tractari permittant. Plato quidem ait,adolescentes à primis omnino annis admonẽdos esse,aurum extrinsecus uel gestare uel possidere nefas esse ei qui illud intrinsecus & animo ipso immixtum natura haberet:uirtutem,ut mea fert opinio,hoc nomine uolens significare: cuius primordia quædam,& ueluti semina homini innata,ad consummationem eius pertinent. Ea ratione commonefaciẽdos existimo,qui cupiditate honorum,& morbo ambitionis laborãt,eiusmodi aurum ab se possideri,quod nulla aspersum labecula, omni peste uacuum,nec inuidia ulla corrumpi,nec notari macula,nec sordibus ullis contaminari queat,quin memoria rerum priuatim publiceq; honestè gestarum in dies augeatur & crescat. Quamobrem nõ depictis opus est imaginibus,non fictilibus signis,non ex ære conflatis statuis,in quibus id quod apparet probariq; potest, totum alienum & foris affictum est: quandoquidem non is ab inuisentibus laudatur,cui stat opus, & aut pictus uel factus,aut denique fabrefactus atque compactus tubicen fortè quispiam uel satelles,sed is commendatur qui fecit. Proinde Cato referta iam urbe Roma signis & statuis,suamipsius sisti uspiã non permisit,malle,inquiens, causam cur sibi non steterit statua,quàm cur stet, requiri. Ii enim honores inuidiosi sunt,arbitrãturq; nulgò homines iis se habere gratiam, quia non accipiunt: è contrario ab iis sibi haberi qui acceperunt,cosq; grauãtur,atque quasi mercedem ea ab iis efflagitant,quibus indigere ipsi uidentur. Et ut qui præteruectus Syrtes,ad fretum delatus & æstuaria postea nauim euertit, nihil operæprecium is fecisse uideatur:ita qui Quæstor ærarium conseruauit,prouentus publicos auxit, Consul deinde factus, & ampliori præfectus muneri,repetundarum peculatũsue damnatus est. Nam etsi sub rupes prærupt as,cessumq; promontoriũ depulsus uidetur,mergitur tamen nihilominus & pessundatur. Magnus igitur ille,qui nulla eiusmodi rerum indigẽs,fugit ea & deprecatur,& omnino pro nihilo ducit. Quòd si gratiam & benignitatem populi studio huc prolapsi,

Ambitio reip. pernicies

repudiate

repudiare facilè,& ea carere non possis,satis sit tibi titulus & tabella, decretúmque publicum & uerba, perinde atque si inter ciues decertaretur, non præmio argenteo ingentis propositi precii,sed de re sancta certè, & ad corollam usque pertinente, cuiusmodi Epimenidem ex arce donatum accepimus,posteaquam expurgarat urbem. Anaxagoras uerò publicè decretis honoribus animo magno repudiatis, id sibi omnino postulasse commemoratur,ut quo die morte obiret, pueris qui disciplinis & artibus operam daret, permitteretur feriatos ociari & ludere. Septem etiam Persis qui magos interemerant,eorúmque soboli honoris causa illud decretũ est, * ut anteriore capitis parte tiaram gestarent:id enim signi facinus patraturi inter se ex opposito dederant. Honos uerò Pittaco habitus, ciuile aliquid præ se fert. Iussus enim quantum uellet ex eo agro sibi acciperet,quem ipse ciuibus uendicarat:quantum iaculum quod ipse iaculatus erat,pertransiit,tantundem accepit. Publius uerò Romanus tãtundem agri sibi quæsitum uoluit,quantum ipse qui claudus esset,uno die peragrasset arando. Honos enim non rei præclarè gestæ merces esse debet,sed signum permansuræ rei ad multum tempus,ut illi superius memorati honores diu manserunt. Ex trecentis autem statuis Demetrio Phalereo honoris erectis causa,nullam ærugo attigit,nullam squalor sordidauit,nullam uetustas attriuit,quippe quæ adhuc illo uiuẽte subuersæ omnes sublatæq; sunt. Demadis item statuas deiectas & obrutas, ac inde ad uascula quædam per contumeliam conflatas accepimus. Plerique alii eiuscemodi honores in contumeliam uersi,molesti odiosiq; habiti sunt: nec per improbitatem tantùm eorũ quibus decreti fuerant,uerumetiam uastitas & amplitudo immoderata,cur antiquarẽtur,causa extitit. Proinde fortissimus atque firmissimus honoribus custos,modestia adhibẽda est. Prægrãdes enim honores,utpote superbi & tumidi,æquè ut corpora uastæ & immoderatæ proceritatis,citò simul & facilè corruũt. Appello autem nunc honores,quos uulgus sic æstimat. Empedocle enim auctore, quod uulgò fas dicitur,sic ego quoque accipio. Nam honorem uerum & solidum,& gratiã quæ eorum continetur beneuolentia,qui beneficiorum memores,& gratiæ referendæ studiosissimi sunt,ciuilis uir nequaquam despiciet, neque cõmittet ut quasi existimari negligat,& ne suis uideatur placere, honorem ex industria fugitet & deuitet : quod sensit Democritus,quando ne canum quidẽ alluso uelut salutatio,neque equorum propemodum beneuolentiæ species uenatoribus equisonibúsque res omnino repudianda uidetur:quippe quam iucundam & utilem arbitrantur,putantq; affectionẽ eiusmodi cicuribus animalibus inculcandam,& penitus inferendam esse:qualis commemoratur Lysimachi canis,quales equos Achillis in Patroclũ fuisse poeta refert. Mihi proinde præclarius cum apibus agi uidetur,si cultores altoréseque suos salutare,& mansuetè accipere consuescant, quàm si infestis eos aculeis petant. Nunc uerò apes quidem fumo uexatæ,pœnas possessoribus temeritatis atq; ferociæ dant, equi lasciuientes & duri freno iunguntur,contumaces canes coërcentur collaribus,& quocunque uel inuiti aguntur. Hominem uerò homini nil aliud mansuetum & mitem reddit,quàm beneuolentiæ fides,iustitiæ & probitatis certa opinio. Quocirca rectè Demosthenes sensisse uidetur,

* εἰς τὸ μπρο σθεν τῆς κεφαλῆς τὴν τιάραν φορεῖν.

qui id maximè ſalutare ciuitatibus & firmum præſidium cenſet, ut tyranni F
nullam liberi populi fidem habeant. Etenim pars illa animi, qua fidem habemus aliis,& credulitate afficimur,lubrica nimirũ eſt, & facillimè falli inducíque poteſt. Et ut Caſandræ uaticinatio propterea nihil profuit patriæ, quòd erat apud ciues ingloria,& fides ei nõ habebatur,(ſic enim dicere adducitur:Incaſſum me deus uoluit uaticinari,quandò ante cladem inſana habita,poſt calamitatem ſapiens ſum appellata).ſic fides Archytæ habita,& in Batum beneuolentia ciuium,magnopere iis profuit,qui eorum opera & cõſilio uſi ſunt. Proinde primum & maximum omnium quæ exiſtimationi bonorum ciuium attribui poſſunt,fides certè eſt, quæ gradum ad agendũ cõ- G
ſtituit,& aditum magna capeſſentibus præſtat. propugnat ſecundo loco, armâtque & inſtruit bonos beneuolentia ciuium aduerſum obtrectatores & improbos:quandoquidem iuxta illud poeticum, ut mater ab infante ſuaui ſomno ſopito abigit muſcas,ita liuorem atque inuidiam procul propellit & amolitur. Aequat præterea uires,& parem plebeium patriciis,ignobilem illuſtribus,inopẽ diuitibus,& magiſtratibus priuatum facit:atque ut ſemel dixerim,uirtute ueritatéque accedente,reſpublica certis ſtatibus & ſecũdis gubernanda ſuſcipitur. quæ res tibi,ſi animaduertas exempla,notéſque,memoria rerum ratione contraria & diuerſa hominum affectione geſtarum, facilè H
compertior apparebit & euidentior. Dionyſii uxorem ſtupratam, liberoſq; prius omnifaria contumelia fœdè affectos,interemptos demum accepimus: ad extremum concrematis corporibus, in mare de naui cinerem ſparſum. At Menandro regi Bactrorum,homini frugi atque mitiſſimo,in expeditione & caſtris uita defuncto,cunctæ ciuitates regni,cunctíque populi inferias de more & iuſta magnificè communi conſenſu ſoluerunt. Poſtremò de reliquiis quum diu decertatum eſſet quibus potiſſimùm commendarentur, uix tandem inter omnes conuênit,ut æquè partitæ ſingulis diſtribuerentur pro rata parte,nempe quò monumentum illius uiri apud omnes pariter cum ue- I
neratione exiſteret. Agrigentini tyrannide Phalaridis liberati,publicè ſanciuerunt,nulli cœruleo colore ueſtimentum geſtare liceret,ideo quòd tyranni ſatellites,& corporis eius ſtipatores, eo colore ſubligaculis uti ſoliti erant. Perſæ ad hanc uſque diem homines unco naſo & amant, & pulchritudine præditos arbitrantur,in honorẽ Cyri,qui eiuſmodi naſo fuiſſe traditur. Quo fit ut amor ille ualidiſſimus atque ſanctiſſimus omnium meritò habeatur, quem per uirtutem quiſpiam à ciuibus & popularibus ſibi comparat. Honores autẽm qui ſpectaculorum,largitionum atque gladiatorum editione cõflantur,falſo quidem hi honores appellari uidentur,quippe qui à meretriciis K
adulationibus nihil diſtant. Natura ſemper id multitudini comparatum in promptu eſt,ut eroganti gratificantíque ſtatim arrideatur, & inſtabilis atq; unius diei ingentis gloriolæ ſpecies cõfeſtim exhibeatur. Rectè itaque mihi naturam multitudinis conſpicatus uidetur, qui primus dixit,largitionũ corruptelæ inductione libertatem populorum interiiſſe. uis enim omnis & robur frangitur multitudinis cupiditate accipiendi ſuperatæ & uictæ. quanquã corruptores uulgi admonendi mihi uidentur,ſeipſos primos iis artibus perdere atque peſſundare, quandò magno precio honores eiuſmodi ementes,

ferocius

A ferocius efficiunt uulgus,oſtenduntq; ipſum rerum potiri,& dandi auferendique munera poteſtatem penes eum poſitam eſſe. Et de largitione quidem hactenus. Verùm non idcirco circa munificentiam & benignitatem ciuilem ſordidè aut parcè erit agendum,ubi ſcilicet rebus ſuppeditantibus legum atque morum permiſſu fieri poſſit. maiore enim odio diuitem populus ſuggillare & perſequi ſolet, nihil per benignitatem & gratiam depromentem, quàm inopem & egenum qui bona ſurripiat publica & ſuppilet. hoc enim neceſſitate acerba domina ſtimulaute,illud malignitate atque cõtemptu fieri arbitrantur. Eſto itaque munificentia talis, quæ primò gratuitò & liberali-
B ter,non alicuius recti cauſa appareat. hac enim ratione ii quos affeceris beneficio, admirantur te, & facilè capiuntur. Secundo loco oblata occaſione prætendendæ urbanitatis frugalitatiſque uenerare deos, & per pietatem in honorem eorum opibus tuis utare. Magnopere enim affici multitudo ſolet, & in opinionem adduci colendos uenerandóſque eſſe immortales deos, quando pietatem eorum conſpiciunt,quos ipſi maximi ducunt,tam magnificè & alacriter diuina proſequentium,atque tot ſumptus haud grauatè impendentium. Et certè ut inquit Plato modulationem & cantum cum Lydium tum uerò Phrygium adimi adoleſcentibus oportere quos liberaliter
C inſtitutos uelis,quòd alter luctu atq; cõqueſtionibus deiicit atq; affligit animum,alter ad libidinem & luxuriam irritat, & præcipitem agit: ſic principẽ ciuitatis facere decet, ut ambitionem & ſumptus, quibus alitus iritatúſque animus atrocior & ferocior fit,& ſcurrilitate quadam prodiga luxuriari uidetur,omni ſtudio de ciuitate procul depellat atque eiiciat. Quòd ſi minus effici fortè id poteſt,ab iis certe abhorreat, atque eos declinet, & iis refragetur pro uiribus,qui talia expetunt,& pernicioſiſſimè ſtudent. Modicos uerò temperatóſque ſumptus ſemper putet idoneos bene moratæ ciuitati, quorũ finis neceſſarius honeſtúsue ſit, & ſuis iucundus & gratus, modò noxa o-
D mnino atque cõtumelia uacet. Et ſi fortè tibi adeò mediocres fortunæ ſunt, ut niſi centro & linea,ut aiunt,permenſæ,ad ea quibus tibi opus ſit,ſuppeditare minimè queant,non erit illiberale,non animi omnino ſummiſſi & humilis,inuoluntariam inopiam confiteri, dehinc locupletum ſumptibus cedere,ne contentionis inani ſtudio ad grande æs alienum conflandum ineptè cogare,unde teipſum non modò miſerandum omnibus,uerumetiam irridẽdum exhibeas. difficultate enim rerum implicitus, occultam diu & abditam inopiam tenere quî poteris? Nanque ſiue amicis moleſtiam & negocium exhibueris,ſiue creditoribus adulando alluſeris, deprendaris utcunque neceſſe
E eſt,iudicéſque teipſum non modò nullam gloriam, nullas hac uia tibi opes parare,uerum contemptum & dedecus adipiſci. Conducet itaque rebus tuis Phocionis atque Lamachi memoria ſæpenumero uſurpata: quorum alter flagitantibus quibuſdam Athenis ut ad ſacram rem faciendam quippiam etiam ipſe pro uirili parte tribueret,& diu quaſi daturo applaudẽtibus, Iniurius & impudẽs,inquit,profectò ſim,ſi ad rẽ diuinã uobis depoſcẽtibus aliquid dare animum induxero,huic autem Callicli,digito creditorem oſtendẽs, nihil reddidero. Lamachus uerò imperio expenſum referre ſolitus traditur,quantulũ ſibi in ueſtimentum atque crepidulas expendiſſet. Ermoni Theſſali ma-

giſtratum præ inopia ei deprecanti,matellam uini ſingulis menſibus,& ſari- F
nulæ modium de publico decreuerũt. His rationibus fit,ut neque ſateri inopiá dedecori ſit,& in ciuitatibus nõ deſint qui poſſint benignè & lautè accipere inopes,modò uirtus interſit rebus,& liberè eſſe uiuẽdum perſuaſum ſit omnibus. Quamobrem contineat ſe quiſque maximè, & rebus ſic conſulat,ſic modum conſtituat,ut nec in campum pedes aduerſus equites dimicaturus deſcẽdat,nec in ſpectaculis,epulis, & in ſcena inops cum locupletibus de magnificentia & gloria certaturus. Sanè uirtute innixus, animi præſentia rationéque fretus,ciuitatem regere pergit, ut inde non modò dignitas & maieſtas quædam exoriatur,uerùm gratia quoque & beneuolentia re- G
ctè concilietur,res profectò diuitiis Crœſi optatior lõgè atque præſtantior. Frugi nanque moderatúſque uir,non inſolens, non nimium ſui amans, nemini in ciuitate oneri eſſe poteſt,nulli acerbus & grauis,nulli uiſu inſeſtior. nam & ſalutabilis eſt,& natura communis,atque adire & affari uolentibus facilis:cuius domus non obſerata,nõ occluſa,ſed patens eſt omnibus, quò ſe quiſque uelut è tempeſtate & fluctibus in portum tutò recipere poſſit. Nec humanitatem duntaxat his rebus affert, quibus curandis ope ſimul & opera opus eſt,uerumetiam uota proſperè adſequentibus lætum ſe & hilarem exhibet,rurſus offenſis & aduerſitate ulla affectis dolentem & mœſtum. Nuſ- H
quam ulli moleſtus occurrit,nemini per importunitatem impedimento eſt, non longo ſeruorum & comitum agmine inſolens,non in balneis & theatris occupatione locorum curioſus, non deliciis & nimio ſumptu inſignis, & propterea inuiſus & grauis,ſed æquus & lenis:moribus,ueſte,uictu,educatione liberorum,uxoris atque familiæ cultu,ſimul modeſtia & humanitate rebúſque omnibus talis,ut facilè agnoſcere poſſis popularem hominem, qui ſe unum de cœtu haberi ciuium ex animo ſtudeat, qui beneuolum ſe & fidelem conſiliarium dubitatione æſtuantibus præbeat, afflictis patronum ſine mercede,connubiis amicitiiſque committendis facilem aptúmque cõ- I
ciliatorem. Hunc magnam partem diei in curia reipublicæ, in foro amicis impartire quotidie uidere licebit,reliquum uitæ ſpatium ea ratione diſpenſare,ut curas,ſolicitudinem,atque deſideria ciuitatis ad ſe undecunque conuertere,atque pro uiribus componere, & ad meliorem conditionem redigere prompto & alacri animo pergat, imitatus Cæciam, qui flando nubila ad ſe contrahere fertur. Non enim ceſſationem & ocium, quod plerique paſſim facere ſolent,quæritat,ſed reipublicæ præclarè adminiſtrandæ omnẽ operam,atque adeò uitam ipſam impendit: quibus artibus ciues ad ſe con-
uertere uult, edoctos atque bene admonitos, quæ ſit boni ciuis in rempu- K
blicam cura,qualis prudentia,rurſus cuiuſmodi aliorum ſint falſæ adulterinæq; adulationes, & pernicioſæ illecebræ. Iam uerò aſſentatores Demetrii alios non appellandos reges cenſebãt:quippe qui Seleucum elephantorum magiſtrum,Lyſimachum gazæ & ærarii cuſtodem,Ptolemæum nauarchum, Agathoclem præfectum inſularum dictitare conſueuerunt. Populus certè etſi prudentem & bonum ciuem initio fortè ſpernere,atque nonnunquam paruifacere uideatur,percognita tamen animaduerſaque ſimplicitate ueritatéque morum eius, eum poſtea ciuilem omnino uirum, eum popularem,

eum

A eum ciuitatis principem arbitrantur. Ex reliquis chorearum atque pomparum ductorem alium, epularum alium præbitorem, ludorum hūc magistrū, & aliàs alium arbitrantur & uocant. Et ut in conuiuiis usuuenit, Callias Alcibiadésue epulum præbet, & sumptum facit, Socrates autem obseruatur, ad Socratem omnes cōgerunt oculos. sic in sanis & liberis ciuitatibus Ismenias erogat & largitur, Lichas apparat edítque cœnas. Niceratus dux est pomparum, & choreas aptè committit: uerùm Epaminondas, Aristides, Lysander, magistratus gerunt, copias ductitant, imperiis ubique funguntur, domi ac foris rempublicam administrant. Huc itaque intueri oportet, non animis
B deiici, non expaueſcere & penè consternari gloriolā spectantē, quæ fauore atq; applausu uulgari, de theatris, de culina, de popina, de strage hominū repentè exorta & fragiliter comparata sit. Proinde nil honorabile, nil honestum, nihil præclarum & graue in se, nihil solidum continens, non diu mansura, parùm uictura, unà cum ludis & scenis ipsa quoque meritò peritura funditus est. Qui apiaria curant, & ipsis apibus ære & usu nutriendis operam sedulò dant, quas ingenti bombo & strepitu de cellulis conspicantur prodire, ualidas eas atque uberes esse coniectant. Quem uerò deus ciuilis & ratione præditi examinis curæ atque cultui præfecit, quiete is atque man-
C suetudine populi felicitatem eius potissimùm metitur, & coniectura consequitur. Et reliqua quidem Solonis præcepta & instituta amplexabitur, ac admittet, postremò pro uiribus imitabitur: illud autem admirabitur certè, sed hærebit diu & dubitabit, qua tandem uir ille ratione adductus, lege cauendum duxerit, qui scissa ciuitate per seditionem bifariam, neutri se parti addixerit, in ærarios eum oportere referri. Non enim corpore aliquo affecto & morbido, de membris iam morbo & uitio occupatis, initium cōualescēdi & salus speratur progredi posse: quin ubi uis ualidiorum membrorum prævalere inceperit, inde uelut quoddam temperamentum proficiscens, uires
D serpentis iam morbi reprimit, & in dies magis retundit: natura dehinc opitulante immutatio fit, & membra languore iam læsa ad salutem pristinam redeunt. Sanè populo seditionis uitio laboranti, non tamen graui & deplorato, sed quod curari aliquatenus inhiberíque queat, partibus sanis certè & bene ualentibus temperamentum salubre afferri debet, atque in hac medendi ratione perseuerandum est, ac penitus insistendum. Etenim uis atque uirtus bene ualentium partium, aptè, atque ut ita dicam, familiariter in membra morbida influens, mirum agit in modum. Pleræque autem ciuitates o-
E mnibus perturbatæ partibus, nulla ui foris compulsæ, nullam malorum castigationem adeptæ, radicitus subuersæ interieruut. Ciuibus itaque pereuntibus, nullo sensu moueri, nihil dolere, tranquillitatem animi, atque adeò indolentiam prædicare, uitam ociosam tanquam beatam uerbis extollere, perinde utique est, ac aliorū miseriis oblectari, & gaudere calamitatibus uideare. Imò Theramenis cothurnum induere debes, ut utrisque conuenias, neutris tamē addictus: qua ratione uideberis neutris iniuriam facere, & propterea non alienus: utrisque opitulari, proinde communis: nec concitabis aduersum te ullam inuidiam, scilicet quia sis solus expers malorum, cæteris calamitate afflictis, quippe qui uicem utrorunque pariter indolere uideri

possis. Iam uerò optimum & potissimum omnium illud est, longè latéque F
prospicere nequando seditio ulla erumpat, opus profectò rationis & disci-
plinæ ciuilis maximum & pulcherrimum. Etenim ciuitatibus illa sunt bona
Ciuitatibus quæ bona optanda. optanda maximè, pax inquam, libertas, feracitas cum agrorum, tum uerò
hominum, postremò concordia. At ad pacem comparandam hac tem-
pestate, nullius boni ciuis auxilio ciuitates indigere uidentur, fugato iam,
& de medio omni genere belli sublato, tum intestini, tum barbari. Liber-
tatis uerò tantundem possidetur, quantum rerum domini impartiendum
populis arbitrantur: amplius autem optare, utique non est utile. Feracita-
tem atque prouentus agrorum, anni temperiem, & clementiam cœli, mu- G
lierum partus, & parentibus similes natos, prognatis incolumitatem & so-
spitatem, modestissimus quisque sibi ac ciuibus à diis immortalibus postula-
bit. Reliquum ergo est, quod uiro ciuili nulla re inferius existimandum ui-
detur, ut rebus administrationi ciuium subiectis ita utatur uir bonus, sic mo-
deretur, ut amicitiæ & consensus inter ciues conciliari, contentiones & ini-
micitiæ tolli penitus uideantur, &, quod in amicorum dissidiis usuuenit, qui
se priorem iniuria affectum putat, eum priorem quoque adeas, atque oratio-
ne soleris, ostendásque te unà secum dolere, & iniuriam æquè ferre. His ia-
ctis, mœrorem lenire incipito, hominémque docere, non eos commendari H
solitos, qui aliis iniuriam intulerint, quíue pertinaciter & obnixè superare
contendant, sed qui illátam iniuriam animo æquo uel certè forti tulisse ui-
dentur. Hi enim non modò mansuetudine & morum facilitate, uerùm quo-
que prudentia & animi magnitudine præstant, propterea quòd paruis rebus
cedentes, maximis atque pulcherrimis obtinent & euincunt. Ad hæc priua-
tim singulos publicéque uniuersos admonitos & doctos oportet, conditio-
nem imbecillitatémque rerum præsentis Græciæ cernere. Bene enim cum
sapientibus agi existimandum est, si quietè ac cõcorditer uitam agere liceat:
quandoquidem nil sors præclarum reliquum fecit, de quo in medium de- I
certetur. Quis enim principatus, quod imperium, quæ gloriæ materies his
qui supersunt, relicta est? quæ omnino agendi potestas, quam quoduis decre-
tum Proconsulis facilè non inuertat, & destruere possit? quæue, etiamsi in-
tegra permaneat, digna haberi & idonea possit cui magnopere studeas, &
operam naues? Enimuero non semper incendia de sacris publicisue ædibus
initium sumunt, sed sæpenumero è domuncula, lucerna parumper neglecta,
ingens erumpit flamma: uel ignis sensim conceptus, palea deinde & fomen-
tis refocillatus, mirum in modum ardere incipit, & primis quibusque corre-
ptis, longius serpere, & maximam stragem dare. Ita seditiones in ciuitatibus K
non magnæ semper contentiones, nec de publicis rebus dissidia incendere
concitareq; solent, uerũ plerunq; priuatis creatæ offensionibus, in publicam
pestem certando progressæ sunt, studiis & contentionibus mutuis auctæ.
Quas ob res principem ciuitatis & uirum ciuilem oportet eiusce modi par-
ua futuræ cladis initia nihilo segnius præuenire, itáque curanda & oppri-
menda suscipere, ut aut nusquam existere possint, aut siqua extiterint, præ-
focentur, ne paulatim assumptis uiribus luculenter succrescant, postremò
suapte magnitudine rempublicam taxent & occupent. Quòd si tolli peni-

tus

A tus nequeant,ad eos ſaltem reiiciantur,ê quorum priuatis ſtudiis & diſſenſionibus ortum ſumpſiſſe uidentur. Attendendum præterea ſibi ducat, & aliis prædicandum,ſæpe uſuuenire,priuatis & paruis neglectis rebus, initio nulla cura, nullis medicamentis adhibitis, inde calamitates etiam publicas extitiſſe. Delphis maximam idcirco ſeditionem ortam accepimus,quòd Orgilaus Phalidis filius Cratetis ducturus filiam, dum rem ſacram de more facere uult,cratera ſtantem inter libandum ultro fortéque derepente ruptum animaduertens, portentum hoc deuouendum ratus,infectis nuptiis relicta ſponſa,cum patre inde confeſtim abiit. Ea re Crates infenſus, Orgilaum &
B fratrem non multò pòſt ſacrificantes adortus,ut præcipites ſe darent peſſum ire compulit. Iterum amicos familiaréſque ſupplices in templo Prouidentiæ impetu dato oppreſſit. Poſtremò Orgilai fratres Cratetem & factionis eius homines ex compoſito aggreſſi interemerunt, déque pecuniis, nuncupatis Piacularibus,inferiora templa ædificarunt. Adoleſcens Syracuſis quidam,amatæ adoleſcentis amici profecti peregrè ſibi creditæ ſtuprum intulit:rediens ille reſciuit facinus, ulturúſque iniuriam inuicem uxorem amici ſtuprauit. Re uulgari cœpta, maior natu ciuis in ſenatum retulit utrunque ab urbe eliminari, priuſquam ciuitas uelut contagio ſceleris infecta,ad di-
C uerſa propenſa ſtudia,& ad inteſtinas hinc profecta inimicitias,ſeipſam euertat:cæterum perſuadere ſenatum potis non fuit. Orta ſeditione,in diuerſasq; partes ciuibus raptis,quæ fuerat egregia ciuitas,maximis implicita malis,uariiſque agitata calamitatibus demum corruit. Iam ipſe tu tibi domi tenes certa exempla,inimicitias inquam Pardali atque Tyrrheni. Quæ in re parum abfuit quo minus urbs Sardes euerteretur, de paruis priuatiſque cauſis in ſeditionem & bellum inteſtinum impulſa. Ciuilem itaque uirum eiuſmodi tanquam in corpore aliquo uitia,quæ poſſunt emanare latius, nequaquam contemnere & floccifacere decet, ſed prouiſa eminus ſtatim oppri-
D menda ſuſcipere. Qui enim hæc proſpicit,& magna is quæ ſunt parua efficere,& parua ipſa in nihilum redigere poſſit, ut inquit Cato. Ad quæ perſuadenda nulla mihi uideri poteſt potior ratio,quàm ſi inducas animum, in tuis priuatis diſceptationibus manſuetum teipſum & exorabilem exhibere, atque in primis perſiſtere cauſis, nulla per contentionem concitandæ iræ gratia adiecta materia,nullis iritatis affectibus, quibus negocium magis exaſperetur, & æquo acerbius fiat. Iam lucta cæſtibúſque certantium manus loris uinciri leniter & pauxillum prohiberi conſueuit,nempe ut ictus molliter emittantur,& inflicta uulnera non magnum dolorem afferant, ne cer-
E tatores doloris commoti ſenſu, ad grauem & penè inſanabilem pugnandi excandeſcentiam prouehantur. Simili ratione in foro & ciuilibus controuerſiis ſat erit nudis explicatíſque rationibus cauſam ſimpliciter agere, non confictis ad libidinem criminibus, cõgeſtis maledictis undique,& iurgiis atque minis admixtis,tanquam ueneno tela inficere,eáque præacuta in aduerſarium per inſidias iactitare. quo fit ut cauſæ ſuapte natura leues atque priuatæ,ad publica crimina, deploratámque luem ſtudio & contentione trahantur. Qui uerò ſe talem in cauſis propriis exhibere poteſt, is profectò facilè perſuadere aliis, ut ſe uolentes libentéſque dicto eius audientes

exhibeant, quandò maximè publicæ ipſæ contentiones & controuerſiæ, ſi priuatas offenſiones ſubducas ac demas, leuiores effici ſolent, nec moleſtum quippiam inſanabileue omnino afferre.

FINIS.

BILIBALDYS PIRCKHEYMERVS NOBILI AC ERVditiſſimo uiro Bernardo Adelman, de Adelmansfelden, Eyſtetenſis ac Auguſtanæ eccleſiarum Canonico S. D.

IN Socratis eſt ſententia, uir clariſſime, decere filios, quemadmodum in ſubſtantia relicta, ita & in paterna ſuccedere amicitia. Eam ſæpius reuoluens, ac mecum reputans quo amore optimum quondam genitorem meum proſequutus fueris, non poſſum te quoque non amare, obſeruare, longéque uel precioſiſſima re aliqua hæreditaria chariorem æſtimare. Igitur quum nuper tanquam uſurariæ prauitatis hoſtis acerrimus efflagitaſſes ut Plutarchi commentarium de uitanda uſura, ex Græca in Latinam uerterem linguam, quamuis id mihi, tot alioqui curis degrauato, cum ob auctoris facundiam, tum ſententiarum grauitatem difficilimum uiderctur, malui tamen parendo temeritatis crimen ſubire, quàm negando ingratitudinis uitio accuſari. Negocium itaque aggreſſus, eodem & quidem perpetuo ſpiritu abſolui, tametſi mihi ipſi minus, at ſaltem deſiderio tuo ſatisfeciſſe uidear. Quis enim lympidũ ac purum græcæ eloquentiæ liquorem adeò feliciter in uas alterum transfunderet, ut priſtinam ſyncritatem retinere exiſtimarctur? Cæterùm quo fato accidiſſe dicam, ut uno eodémque tẽpore, tuo iuſſu fœneratorum fraudes coram doctis refricare, Senatus uerò Nurembergenſis ampliſſimi mandato, latronum ſcelera apud optimum imperatorem accuſare cogerer? Atqui uidete ne perſonam Herculis & cothurnos infanti aptaueritis, quum mihi res tam arduas demandaſtis, ſcu (ut rectius dicam) flagitia tractanda commiſeritis, uix diſcernenda, utrum illorum pernicioſius aut abominabilius exiſtat. Ille fraude & occultè nititur, hic ui & palàm rem aggreditur. ille uolentes tantùm ſubigit, hic & repugnantes proſternit. ille ſanguinem exugit, hic poſt cruorem uitam quoque adimit (o, ô ſecula, ô mores) ille ob uſurarium emolumẽtum ignominia notatur, hic uerò propter furta, cædes, latrocinia, palàm gloriatur, ac non ſolùm execrandæ prauitatis complices, ſed & receptatores ac protectores quos minimè decet inuenit. Ah infelix & miſera Germania, quæ poſt abiectam feritatem, depoſitam barbariem, CHRISTI receptam fidem, adeò in latrocinij exercitio perſeueras, ut rapacitatem præter omnium ius gentiũ, tanquã peculiare & inſigne ornamentum fortitudini attribuas. Quæ tamen abominanda ſcelera, tu uir præſtãtiſſime, nobili ortus ſanguine, Homerici Vlyſſis inſtar, ut inferni portas execraris. Sed omiſſis tandem inutilibus lamentis, Plutarchum noſtrum, rem ſuam agentem, & longè acriter uſurariam perniciem deteſtantem, audiamus.

PLV-

A PLVTARCHI CHAERONEI COMMENTARIVS QVOD NON OPORTEAT FOENERARI,

Bilibaldo Pirckheymero Patricio ac Senatore Nurembergensi interprete.

PLATO in legibus, aquam alienam uicinis haurire nō permittit, ni suis in fundis ad argillam usque terram effoderint, regionémque aqua carentem inuenerint. Etenim argilla naturam quū habeat densam ac pinguem, humiditatem cōceptam sustinet, nec facilè emittit. Eos enim aqnam alienam tum demum auferre decet, qnnm propriam possidere haud ualent. Indigentię enim legē fauere æquū est. Proinde ostensum est, in re pecuniaria quoq; legem esse, quæ inhibeat homines sub usura mutuari, ad alienosq; accedere puteos, ni antea domi exactissimè substātiam eorum scrutati fuerint, ac tanquam ex prato florido collegerint, quid eis utile, quídue necessarium existat. Nunc autem deliciis ac mollitie seu prodigalitate diffluētes, minus rectè iis quæ possident fruuntur, sed ab aliis ut plurimum quibus non indigent, mutuò sumunt. Cuius rei manifestum est indicium, quòd ob indigentiam non fœnerantur, sed ita demum, quum rem opulentam aliquā comparare uolunt. Ideóque testes adhibent, ac cautionem præstant, ne quis credat eos necessitate coactos fœnebrem sumere pecuniam. Et quid numularium seu negociatorem ambis, quum ex proprio peculio mutuari queas? Pocula habes, paropsides argenteas, pelues? subiicias hæc necessitati. At mēsam amœna Aulis uel Tenedos figulinis instruet uasculis, argenteis longè mundioribus, neque molestum ac grauem usuræ odorem olentibus, quæ tāquam rubigo quotidie sumptuositatem defœdat. Insuper haud Neomeniæ calendarúmue recordaberis, qui dies etsi sacratissimi existant, nefasti tamen ac execrandi ab usurariis redduntur. Nam pignora illis præstita nec Iupiter ipse saluare posset. Atqui uendere, preciúmque sumere erubescunt, de rebus uerò propriis usuram persoluere non uerecundantur. Cæterùm Pericles ille deæ ornatum quadraginta auri puri talentis distrahere haud turpe duxit, quoniam, ut aiebat, illo in belli usum consumpto, rursus non deteriorē reddere posset. Proinde nos quoque, tanquam in obsidionis necessitate, fœneratoris hostilis præsidium minimè recipiamus, ne cernere cogamur cuncta nostra in seruitutem rapi, sed mensæ, cubilis, supellectilis, ac diætæ supetflua abscindamus, nósque liberos sernemus, ut quum pinguior fortuna aspirauerit, nobis rursus ea restituere ualeamus. Equidem Romanorum uxores Pythio Apollini muliebrem mundum primitias dono dederunt, unde aureus crater Delphos missus est. Carthaginensium quoque mulieres capita raserunt, ac capillos in machinarum ac instrumentorum usum pro patria impēdere non dubitauerunt. Nos uerò opulentiæ uerecundia, pactis ac pignoribus fœneratoribus turpiter seruire sustinemus? Idcirco decens utilitate compensantes, ex inutilium ac superuacuarum rerum abscissione seu uenditione, libertatis templum nobisipsis, liberis ac uxoribus ædificare conemur. Siquidem in Ephesо Diana obæratis, quum in illius confugerint templum, asylū ac securitatem à fœneratoribus præstat: at frugalitatis asylum, & inaccessibile

Templum Dianę Ephesinæ oberatis pro asylo.

quidē,ubiq; modestis patet,regionē latā,ac multi ocii,hilarē & idoneā præ- F
bens. Quemadmodum enim Medico in bello ligneum murum deum Athe
nienſibus donare Pythia reſpōdit,illíque dimiſſa regione ac ciuitate,poſſeſ-
ſionēſque ac domos negligentes,ad naues ob libertatem confugerunt:ita &
nobis deus ligneam tribuit menſam,peluim figulinam,ueſtitum frugalem,ſi
ſaltem in libertate uiuere uelimus. Porrò

Si phaleratus equus deſit tibi frena remordens,
Et currus uelox,auro decoratus & oſtro,

cæteráque id genus, quæ uelociter fœneratores inuadunt ac diripiunt, at
aſino fortuito,aut caballo quopiam inſidens,hoſtilem ac tyrannicū fuge da- G
niſtam,non ignem ac aquam inſtar Medi exigentem,ſed libertatem inuadē-
tem,mulctámque inſcribentem,& quum non reddis,conuiciantem:ſin uerò
offers,haud accipientem:ubi uerò uendis,uili precio licitantem: quòd ſi non
uendis,cogentem:& quum iure contēderis,obuiàm euntem:ſi uerò ſubter-
fugeris,impellentem:& quum ad fores acceſſeris,excludentem:ubi uerò do-
mi manſeris, inſectātem,ac oſtium pulſantē. Sapienter igitur apud Athenié-
ſes Solon prohibuit ne corpora pro debitis pignori darētur,ne tandē omnes
in ſeruitutem redigerentur. Eſſet ſanè grauiſſimum,ſeruire tam iniquis,bar-
baris,ac agreſtibus ſeruis,quales Plato ait ignitos,ac pœnarū exactores, im- H
proborum animas apud inferos torquere. Etenim illi quoq; forum, impiorū
ſedes,debitoribus miſeris eſſe demōſtrant, uulturum inſtar eos deuorātes ac
laniantes,imisq; uiſceribus roſtrum condentes:cæteris autem uelut Tantalo
inſiſtentes,eos ne ex propriis quid guſtare ſeu tāgere ualeant,arcent. Proin-
de quemadmodum Darius Datin & Artaphernem catenis ac uinculis in-
ſtructos,quibus cum captiui alligarentur, Athenas miſit, ita illi uaſa chiro-
graphis & obligationibus plena, tanquam laqueos in Græciam inferentes,
ciuitates miſeras tranſcurrunt, implicant ac expilant, non ut Triptolemus
domeſticum fructum ſeminātes, ſed debitorum radices admodum laborio- I
ſas,fœnebres & ineuitabiles plantantes,quæ in gyrum pullulantes ac germi-
nantes,ciuitates ſuffocent & euertant. Porrò lepores ſimul parere, in utero
geſtare,& concipere ferunt: at maſtigiarum illorum ac barbarorum uſura,
antequam conceperit,parit. Dantes etenim confeſtim repetunt,& ponentes
tollunt, ex eóque fœnerant, quod antea pro uorſura extorſerunt: & ut eſt
apud Miſenios in prouerbio,

Eſt Pylus ante Pylum,ſequitur Pylus altera tandem:

ita & de fœneratoribus dici poteſt:

Vſuram fugat uſura,uſura altera reſtat. K

Quid quòd naturalia quoque derident,quæ aſſerūt ex nihilo nil gigni poſ-
ſe? quandoquidem apud illos ex eo quod non eſt,neque unquam fuit, uſura
generatur. Proinde publicanos agere turpe ducunt, quanuis lege permit-
tente:ipſi uerò præter legem publicanos agentes fœnerantur, ſeu ut uerius
dicam,fœnerando debita cōpilant. Qui enim pluſquā expenſum eſt ſcribit,
debitum cōpilare rectè dici poteſt. Equidem Perſæ ſecundū arbitrantur de-
lictum mentiri,primum uerò debitorem eſſe:quandoquidem qui debent, ut
Ephemerides plurimū mentiri cogūtur. At longè plus fœneratores in ſuis ephemeridibus

nugantur

A nugantur ac imponunt, scribentes misero illi tantum mutuasse, quum tamẽ multo minus acceperit. Siquidem mendacium causa lucri, non necessitate, neque ob indigentiam ab illis fieri solet, sed propter insatiabilitatem: quæ tamen in fine ipsis infructuosa ac inutilis existit, pernicioſa uerò miseris & iniuria affectis. minimè etenim agros quos debitoribus abstulerunt, colunt, neque domos ex quibus illos eiecere, inhabitant, nec mensas apponunt, nec uestibus illorum induuntur, sed primò debitores perdunt, inde delusos uenantur. Pascuntur enim tanquam ignis furens, ac assiduè auctus, pernicie ac uastitate infeliciter pereuntium, ex alio alium consumentes. Quinimò etsi
B uorsura sua ignem assiduè nutriant, illúmque sufflando accendant, minimè tamen plus habent, præter id solum, quòd succedenti tempore cognoscere possunt quot debitores pessum dedere, quot bonis spoliauere, unde extorserint, quóue cõgregatum & cumulatum collocauerint argentũ. Et hæc haud existimate me tanquam fœneratorum hostem enarrare,

Nanque meos nec equos mihi, nec rapuere iuuencos:

sed ut ostenderem illis qui adeò parati sunt fœnebrem sumere pecuniã, quãtum illiberalitatis ac turpitudinis res ea in se contineat, quodq; usuræ succũbere, extremæ sit dementię ac mollitiei. Habes? Ne fœnereris, quoniam non
C indiges. Non habes? Ne fœnereris, quoniã satisfacere haud poteris. Ita utraq; per se diligenter consideremus. Fertur Cato ad senem quendam improbum dixisse: Cur homo senectuti tot malis ac incommodis degrauatæ, scelerum quoque turpitudinẽ imponis? Pariter & tu, paupertati cui tot adsunt mala, ærumnas quæ ex usuris & debitis ortum habere solent, ne accumula, néue paupertati securitatem aufer, qua solùm à diuitiis differre uidetur. Est enim adagium facetum: Capram gestare non ualeo, bouem tamen superimponere laboro. Paupertatem ferre non potes, & tamen longè grauius tibi ipsi onus, fœneratorem scilicet, imponis, etiam diuitibus intolerabile. Quo pacto igi-
D tur effugiam? inquis. Rogas? quum manus habeas, pedes habeas, uocem habeas, homo existas, cui peculiare est amare ac amari, gratificari ac gratiam recipere, literas doce, pueros instrue, ianitoris officio fungere, nauiga, renauiga, nihil horum adeò turpe, nihílue tam molestũ, quàm audire, Redde. Rutilius ille Romæ aliquando Musonium quum conueniſſet, Muſoni, inquit, Iupiter seruator, quem tu imitaris ac sequeris, nunquid fœneratur? Et Musonius subridens, Nec fœnerat quidẽ, respondit. Rutilius etenim quum ipse fœneraret, illi quòd fœneraretur improperabat. Quàm Stoicalis petulãs hæc dementia? Cur enim Iouem seruatorem è cœlo detrahere necesse est, ac re-
E bus comparare manifestis quum nec hirundines, nec formicæ fœnerentur, quibus natura neque manus, nec sermonem, nec artem tribuit? Solent homines intellectus abundantia ac solertia, equos, canes, perdices, lepores, graculos instruere: cur igitur teipsum non excitas, indocilior graculis existens, raucior perdice, ingeneroſior cane? Nam si à nullo homine inueris, orando tamen, delectando, ac custodiendo emergere potes. Nónne cernis quẽadmodum multa subministret terra, multáque pontus? Proinde Mycillum aspice, Crates inquit, lanam cum uxore uerberantem, ac communi pugna famem fugientem. Rex Antigonus quum aliquando Cleanthem Athenis

Græcis sunt quæ latini diaria uocant.

Paupertas ærumnosa, sed secura.

conſpexiſſet,ita interrogare cœpit:Molis adhuc Cleanthes? Cui ille, Molo, F
inquit,rex,idq; uitæ ſuſtentãdæ gratia facio. Erat ſola uiri cura,ne à philoſo-
phia deſiſtere cogeretur:ideo manibus quas piſtrino ac molæ locauerat, de
aſtris,ſole,luna, ac deis ſcribebat. Nobis uerò ſeruilia hæc uidentur opera:
nũquid igitur ut liberi ſimus,fœneramur, uilibúſque adulamur hominibus,
ſtipamus,cibamus,dona ac tributa perſoluimus? Atqui non ob paupertatem
uſura præſtari ſolet,nemo enim inopi fœnerat,ſed propter ſumptuoſitatem.
Nam ſi uitæ neceſſariis contenti eſſemus,minimè uſurariorum genus peſſi-
mum inueniretur,quemadmodum nec Centauri,nec Gorgones. At deliciæ
Luxus fœneratorum parens. fœneratores fecerunt,nõ ſecus ac aurifices,unguentarios,ac tinctores. Haud G
enim uini ac panis gratia uſuram debemus,ſed ob fundos,mancipia,iumen-
ta,triclinia,ac menſas:liberalitérque expendentes ac dilapidantes, gloriam
ſterilem ac ingratam quærimus. Etenim qui ſemel in fœneratorum incidunt
uoraginem,ſemper debitores remanẽt,alium ex alio,tanquam equus frena-
tus aſcenſorem, ſuſcipientes. Cæterùm refugium nullum ad paſcua illa &
prata patet, ſed tanquam fatis acti, & cœliuagi illi Empedoclis dæmones,
miſeri errant.

Impellit æther nanque eos in pontum atrum,
Pontus ſubhinc in continentémque proiicit, H
Tellus eos rurſus agit ſolem in rapidum,
Hic ætheris dehinc implicat uertigini.

Alium uerò ex alio ſuſcipit fœnerator uel inſtitor Corinthius,inde Patren-
ſis,poſtea Athenienſis,quoad tandem ab omnibus exenteratus, penitus in
uſuras diſſoluatur & redigatur. Quemadmodum enim eum qui in lutũ eccí-
derit,uel aſſurgere, uel ita permanere oportet,ne ſi madido ac humido cor-
pore ſe circumagat ſeu uolutet,maiori inquinatione deſœdetur:ita in tran-
ſcriptionibus & mutui permutationibus, qui uſuræ ſe immergunt ac irre-
tiunt,ſemper grauiores fiunt:nílque à cholericis diſtant, qui contempta cu- I
ra,ac medici neglecto præcepto,tantum aſſiduè humoris colligũt, ut ab in-
firmitate tandem liberari ualeant minimè. Pariter &illi purgari haud ſuſti-
nent,ſed ſemper ac omni anni tempore cum dolore ac torſione uſuram of-
ferentes,confeſtim uſura altera affluente ac inſtante,iterum nauſeant & gra-
uantur. Quo pacto enim decenti remoto,liberi ſynceríue euadere poſſunt?
Nunc uerò ad opulentiores & molliores ſermonem conuertam,dicẽtes: At
ſeruis,lare,ac domo carebimus. Veluti ſi æger tumefactus ad medicum dice-
ret,Si aquam bibero,extenuabor ac macreſcã. Sed cur id facere recuſas, dũ-
modo ſanitatẽ adipiſcaris? Et tu quoque ſeruis careas,ut non ſeruus fias:ſiſq; K
poſſeſſionis expers,ne alterius poſſeſſio efficiaris. Vulturũ præterea ſermo-
nem audi. Nam altero uomente,& dicente ſe uiſcera eiicere, alter reſpõdit,
nunquid id graue? non enim propria,ſed mortui quem nuper dilaniauimus,
uiſcera euomis. Pariter & debitores fundos ſuos ac domos proprias haud uẽ
dunt,ſed fœneratoris,quem iuxta legem dominum ſibi conſtituerunt. At-
qui per Iouem,dicet quiſpiam,pater hunc agrum mihi dereliquit. Nimirum
& libertatem quoque,ac ingenuitatem pater tibi tribuit,quarum longè ra-
tionẽ maiorem te habere decet. Nam & manus tibi & pedes, qui te genuit,
fecit:

A fecit:at quum marcent,etiam merces illi qui amputat,persoluitur. Porrò Calypso Vlyssem uestem induit odoriferam,ab immortali corpore redolentem, donum & memoriam amicitiæ illius. At postquam euersa naui,udo & graui indumento in profundum traheretur,illam exuit ac abiecit,nudóque pectore tigno innixus,in terrã nando euasit: periculo uerò liberatus,nec uictu nec uestitu caruit. Atqui nónne tempestas apud debitores oritur,quum fœnerator elapso tempore instat?dicens,Redde:quasi diceret,

Condensat nubes,pontum quoque turbat ab imo,
Cumq; Euro incubuit Zephyrusq; Notusq; furentes,

B usuris usuras impellentibus. At ille aspera deprehensus tempestate,tam grauiter spirantibus resistere conatur flatibus. quum uerò enatare uel effugere haud potest,simul cum amicis ac fideiussoribus disparẽs,in profundum mergitur. Proinde Crates ille Thebanus, quanuis nullo ære alieno obstrictus,à neminéue molestatus,ob curas tamen solùm domesticas,molestiasq; familiares,substantiam octo reliquit talentorum,sumptóque baculo ac pera,in philosophiam ac paupertatem confugit. Anaxagoras quoq; nõ infertili se abdicauit fundo. Sed quid illos enarrare necesse est? Siquidem Philoxenus Melopœus uitam ac domum opulentissimam in colonia Sicula hæreditate na-

C ctus,quum delicias,uoluptates,ac indigenam consideraſſet inelegantiam,per deos,inquit,bona hæc haud me perdent,sed ego illa. aliisq; hæreditate relicta, enauigauit. At debitores quanuis ære alieno quotidie degrauentur,tributum persoluant,seruituti subiaceant,ac argento emungantur, sustinent tamen ac tolerant tanquam Phineus harpyias illas pennatas pascentes, quæ assiduè uictum diripiunt ac auferunt, non hora debita, sed ante uernum tempus frumentum ementes,ac priusquam oliua decidat, oleum ac uinum colligentes. tanti,inquit,recepi,& scribendo precium persoluit. At racemus adhuc firmiter pendet,uixq; sub Arcturi sidere uindemia demum peragitur.

D

AD LEONEM DECIMVM PONTIFICEM MAX.

Angeli Barbati pro inopia sua in Plutarchi Exilium supplicatio.

ETsi hoc Plutarchi de Exilio opusculum, summe Pontifex, minimè ad te pertinere uidetur,quem Deus optimus maximus in patriam restituit, & in terris principem locum tenere uoluit,id tamen non minus iure quàm necessitate tibi potissimùm nuncupamus. Iure etenim Medicũ familiæ prædarissimæ debetur quicquid literarum Græcarum adhuc extat,quarũ nullum uestigium reliquũ esset, nisi Laurentius pater tuus,uir nunquam satis laudatus,non priuati ciuis,sed summi optimiq; imperatoris opus executus,eas è Turcarum manibus uindicasset,grandi proposita pecunia,ut boni authores,qui impijssimæ gẽtis armis oppressi,inter cadauera urbiũ quasi sepulti iacerent,prodirent in lucem,& Florentiæ,urbis Italiæ florentissimæ,& per totam Italiam,& quàm latè Christianorum imperium patet,semina illa omnium liberaliũ artium,omniumq; uirtutum propagarentur: quandò in Græcia,ubi diu floruerant, tanto Christiani nominis hostiũ incendio deuastata, & ad sterilẽ quendam literarũ squalorem deducta,amplius germinare non possent. Quare iure optimo,rei Christianæ præsul sanctissime,quod tuũ est,in prima statim fronte tuo nomine munitum exire debet. Parum id

quidem Pontifici maximo: ſed & Deo, cuius uicarium geris, qui aurũ uel argẽtum offerre nequeunt, thus aut ceram offerunt, nec minus quàm cæteri exaudiũtur. Paramus tamẽ & alia quædã, Opuſculũ de iuſtitia, de Pluto, de Sympoſiis: quæ munuſcula ſi & ipſa non id genus ſunt, qualia offerũtur ab alijs, ignoſcas quæſo, quãdò literarum ſtudioſis nihil aliud eſt quod offerant. Nam & neceſsitas, quæ ad hoc de Exilio opuſculum tibi dedicandum nos impulit, ea fuit, ut exilium noſtrum non ullo ſcelere, ſed rerum penuria, & bellorũ tumultu, quod Plutarchus dum à me quoad fieri potuit latinè loqui docetur, uerbis ſolatus eſt, tu Pontifex ſanctiſsime re aliqua ſoleris, & ſacerdoti iam in omni rerum inopia conſenescenti, tua in bonorum morum & literarum ſtudioſos liberalitas, tantum ex tot tantisq; eccleſiaſticis bonis tribuat, quantum ad frigus diramq; famem propellendam ſatis ſit. Sed quoniam iam prologus fabula longior, quamdiutiſsimè & feliciſsimè ualeas, pater beatiſsime, literatorũ decus & præſidium, & uigeat ſemper ac floreat Medicum nomen & gloria, quorum patrocinium iampridem literarum ſtudia, ne pereant, fouet & alit.

PLVTARCHI CHAERONEI, PHILOSOPHI CLARISSIMI, DE EXILIO LIBELLVS,

Angelo Barbato interprete.

EX ſermonibus, ut ex amicis, optimus ille firmiſſimúſque habetur, qui in calamitatibus præſens adeſt, & indigentibus auxilium affert. Multos enim reperias, qui lapſis quidem amicis colloquantur, nec eos uerbis ſaltem deſerant: ſed ſicuti urinandi imperiti, dum pereuntibus opitulari conantur, unà complexi demergũtur: ita & hi ſua quadã inſcitia tantùm abeſt ut proſint, ut obſint uel plurimum. Amicorũ enim oratio, & eorũ qui ſuppetias ueniunt, conſolatio, non rei affligentis defenſio eſſe debet: quandò in rebus miſeris, nullis lachrymis, nullis eiulationibus quaſi choris quibuſdam tragicis ſit opus, ſed qui nos ingenuè admoneant, & libere docẽant. Triſtari nanque non modò in omni re inutile, uerùm uaniſſimũ & ſtultiſſimum eſt. Vbi uerò res ipſa ratione tractata atque detecta, non prohibet quin tecum colloquaris, & dicas, Nihil graue, niſi ſimules, paſſus es: ſit profectò ridiculum, nõ corpus percontari quid patiatur, nec animum, an hoc ipſo caſu deterior fiat, ſed totius triſtitiæ externis admonitoribus uti, qui unà nobiſcum doleant, unà indignẽtur. Quare quum ſoli ſumus, unuſquiſque de infortuniis quaſi oneribus quibuſdam animum ſuum diligentiſsimè examinet & ponderet. Nõ enim ut corpus rei grauãtis pondere premitur, ſic ſemper & animus: qui contrà potius rebus ex ſeipſo onus imponit & grauat, quę per ſe alioqui tolerabilia erant. Durus quidem natura eſt lapis, cryſtallus item frigida, nec extrinſecus uel ille duritiem, uel hæc concretionem ullam habet: exilium uerò, ignominia, & honorum amiſſio, ut cõtrà coronæ, magiſtratus, primiq; conſeſſus, non ſua natura, ſed noſtro ipſorum iudicio affligendi uel delectandi modum habent: unuſquiſque autem hæc ſibi leuia uel grauia, tolerabilia uel dura toleratu efficit. Hinc interrogatus Polynices:

Quid? patria carere, num grande eſt malum?
Eſt maximum, re maius ac uerbo malum.

Contra

A Cõtrà uerò Alcmanis ſentẽtia,ut ſcribit poëta quidã epigrãmatarius,qui ait:

Sardiaci patres ueſtro ſub culmine tecti,
Auratis celſas ueſtibus aut Macelas,
Concaua diſcinctus pulſarem tympana,qui nunc
Spartanis Alcman ciuibus annumeror,
Vatibus & Graiis:me dulcis muſa tyrannos
Dyſcyleon ſupra ſuſtulit & Gygeon.

Sola etenim opinio rem eandem his quidem utilem,ceu approbatam monetam,his uerò inutilem & noxiam reddit.Sed eſto graue ſit exilium,ut multi
B aſſerunt & prædicant:nam & ex cibariis multa amarulenta ſunt & actia,ſenſumq; mordentia:quibus tamẽ ſi mitium quid aut dulcium admiſceas, omnẽ illam ſaporis inſuauitatem tollas.Sunt prẽterea & colores quorum moleſtiã uiſus ferre nequeat, ſed eorum duritie & ui quadam incurabili confundi & perſtringi lumina contingat. Si igitur eius incommodi medicamen eſt umbræ admixtio,uel ad uiridia mitiaq; oculorum deflexio,cur non idem in aduerſis caſibus facere liceat,hisq; admiſcere quæ nunc tibi utilia benignaq; nõ deſunt,copiam rerum ſcilicet, amicos,negociorũ uacuitatem, & quòd nihil eorum indigeas,quæ humana uita neceſſariò requirat?Non equidem multos
C inter Sardianos eſſe puto,qui conditionem iſtam tuam non ſibi uel in exilio eſſe malint,ſicq; peregrè uitam agere æquiori animo ferant, quàm cochlearũ more teſtis ſuis ſemper inhærentium,cæteris bonis priuari,iis quæ domi ſunt, citra moleſtiam perfrui.Quare ut in comœdia amicum infelicem adhortatus quiſpiam ut bono animo eſſet,malamq; fortunam ulciſceretur,quomodo ulciſci poſſet interrogatus,ſapienter ulciſcendã eſſe reſpondit:ſic eam nos quoque ſapientiæ ſtudio dignè,ut par eſt,ulciſcamur.Qua enim ratione pluuiam nobis Boreámue defendimus?nempe ignem,balnea,ueſtimẽta quærimus,tectaq; ſubimus.neq; enim dum imbre perfundimur, deſidemus aut ploramus.
D Tibi quoque igitur eam uitæ partem, quam frigus & rerum inopia tentarit, apud unum aliquem recreare & fouere licet:neque aliis adiumentis indigeas, ſi iis quæ adſunt,ut ratio ipſa dictat uti uelis.Medicorum quidem cucurbitulæ exhauſto uitioſo ſanguine,ita reliquum alleuãt & conſeruant. At mœrori & triſtitiæ dediti ſemper ac queruli, quæ apud ſe peſſima ſunt ſine ulla intermiſſione colligendo & reputando,doloremq; inferentibus ſeſe ipſos atteren do,etiam quæ bona ſunt & utilia,mala efficiunt, & omni caſſa utilitate, eoq; id potiſſimùm tempore,quum auxilio opus erat.Illa enim duo fatorum do- *Duo fatorum dolia, iuxta Homerum.*
lia,quorum alterum bonis,alterum malis plenum ſcribit Homerus in cœlo
E eſſe,non Iupiter ſedens diſpẽſat,ut his mitia & bono aliquo permixta,his uerò mera malorum fluenta tranſmittat:ſed ex nobis ipſis,qui mẽtis ſunt compotes,ex rebus ſecundis,iis quæ aduerſa ſunt exhauriunt & infundũt,& potabiliorem iucundioremq; ſibi uitam efficiunt: contrà uerò multis mortalibus ueluti colis quibuſdam,quæ deterrima ſunt melioribus effuſis relinquuntur & permanent.Si ergo in quippiam inciderimus quod re uera malum ſit, hilaritatis aliquid & lætitiæ ſuperinduci debet, & peculiari aliquo bono,ex iis quæ expertis iam rebus reliqua ſunt,quod alienum & aduerſum ſit,lenien dum eſt.Quũ uerò ſuapte natura res ipſa nihil mali habet,ſed id quod affligit

ex inani quadam opinione consistit, tunc ut laruas formidantibus pueris in F
manibus tradimus & inuertimus, quò re perspecta uanos terrores cõtemnere assuescant: ita nos quoq; quod fragile, ac tragicis fabulis est persimile, diligentissima consideratione quasi manibus pertractãtes, detegere oportet: cuiusmodi præsens hæc tibi cõditio est de ea quam patriã opinaris, quũ natura nobis patriã nullam dederit, sicut nec domũ, nec agrum, nec fabrilẽ, uel medicorum officinã, ut Ariston inquit, sed hæc, & cætera id genus prout quisq; incolit, illisq; utitur, subinde illius fiunt, uel nominantur potius & dicuntur. Homo enim, ut Plato ait, plãta est quædã nõ terræ infixa, nec immobilis, sed & cœlestis, & ad cœlum ipsum inuersa, cuius corpus ex capite, uelut è sua G
quadam radice illud sistente & firmante, erectum manet. Hinc Hercules:

Argius an Thebanus, haud unam curo
Iactare, Græcia omnis est mi patria.

Longè tamen rectius Socrates, qui se nõ Atheniensem nec Græcum, sed ciuem mundanum esse dixit, ut si quis puta uel Rhodius, uel Corinthius dici uelit. Neque enim Sunio uel Tænaro aut Cerauniis seipsum inclusit.

Vides ut hunc immensus æther arduus
Coercet ulnis undique orbem mollibus?

Hi patriæ nostrę termini sunt, in quibus nec exul, nec hospes, nec peregrinus H
ullus est, ubi idem ignis, aer & aqua, iidẽ principes, rectores & præsides, sol, luna & lucifer, eædem quoque leges omnibus uno ordine, ab uno eodémque principe latæ, eadem solstitia & æquinoctia, Pleiades, Arcturus, tempora sementis, & plantarum omnium: unus autem rex & princeps Deus est, principium, medium, ac finem uniuersi tenens, qui uia recta peragit, & secundum naturam cuncta circuit: quem iustitia sequitur, omnium ultrix qui diuinam legem deseruerint, qua in omnes homines tanquam ciues cuncti natura ipsa dictante ũtimur. Quòd autem Sardis nõ habites, nihil refert: nec enim Athenienses omnes Colytum, nec Craneum Corinthii, nec Lacones habitant Py I
tanen. Nunquid ergo ii Athenienſium peregrini externiq; sunt, qui ex Melite in Diomida commigrarunt, unde & Maium mensem Metagetnionem appellant, & festum quoddam cognomine transmigrationis illius Metagetnia, hoc est, transuicinalia celebrant, quòd nõ inuiti, sed facili hilariq; animo uiciniam apud alios exciperent? Minimè id quidem dixeris. Quænam igi tur terræ pars, siue tantùm habitabilem, siue uniuersam contempleris, alia procul ab alia esse potest, quam Mathematici puncti rationem dimẽsione carentis, si ad cœlum respicias, habere euidentissimè ostendunt? At nos quasi formicæ uel apes, si ex una cauerna aut alueari exciderimus, hospites exter- K
niq; nobis esse uidemur. Quod idcirco fit, quia omnia propria & familiaria, ut certè sunt, facere ignoremus. Atqui stultitiam eius irridemus, qui lunam Athenis meliorem nitidioremq; esse dicat, quàm quæ Corinthi: & tamen in idem quodammodo uitium mentis incidimus, quum peregrè profecti, terrã, mare, aerem, cœlũ, ut diuersa aliaq; à consuetis esse contendimus. Liberi quidem & soluti à natura in lucem prodeũtes emittimur, ipsimet autẽ nos ipsos colligamus, locorumq; coarctamus angustiis, ac tectis includimus, & in parua tenuiaq; compellimus. Præterea uerò Persarum reges irridemus, quòd (si

modò

A modò id uerè dicitur) Coaſpæ unius aquam bibãt, cæterasq; mundi partes ſibi reddant * irriguas: quum ipſi quoque aliò tranſmigrantes, Cephiſum uel * ἀνυδρον.
Eurotam appetamus, aut Taygeti Parnaſſiq; deſiderio teneamur. Ita nobis terrarum orbem non modò irriguum, ſed & ciuitatibus & tectis caſſum uaniſſima opinione reddimus. At Aegyptii, regis iracundia & aſperitate in Aethiopiam commigrantes, rogantibus amicis ne liberos aut uxores deſerant, impudentius oſtenſis uirilibus, nec uxores nec liberos, quoad ea ſecum habeant, defuturos reſpondent. Quanquam decentius ſimul & grauius dici poteſt, ubi modica, qualia uita noſtra poſtulat, habere cõtigerit, ibi nemo nec ci-
B uitatibus, nec domeſticis laribus carere, nec externus ullo pacto eſſe poterit, dum iis mentem quaſi ancoram adhibeat, qua regatur & firmetur, omníque portu quocunque applicuerit uti queat. Amiſſæ enim diuitiæ, breui facileq; reparari nequeunt: patria uerò quælibet eſt, ſi uti ſcias, radicesq; habeas, quæ ubiq; coaleſcere & uiuere ualeãt, quales nec Themiſtocli, nec Demetrio Phalereo defuere: qui quum poſt exilium Alexandriæ inter amicos Ptolemæi principatum teneret, non modò in omni rerum copia uixit, ſed & Athenienſibus dona miſit ampliſſima. Themiſtoclem uerò regia liberalitate more principis uictitantem, uxori liberisq; ſuis ſæpius dixiſſe ferunt: Perieramus omni-
C no, niſi periiſſemus. Sicut & Diogenes, Canis cognomine, nuncianti, Te Sinopenſes è ponto exulem declararunt: Ego, inquit, illos hoc damno ſupplicio, ut in Ponto extremisq; Euxini littoribus perpetuò maneant & recludantur. Stratonicus autem non infacetus, hoſpitem percontatus in Seripho, cui crimini apud ipſos exilium indiceretur: audiens homines nequam illic exilio mulctari, Cur non tu quoque, inquit, nefarii aliquid patraſti, quò ex iſtis locorũ anguſtiis emigrares, ubi Comicus ait carycas fundis uindemiari, omniáque haberi quibus in inſula ſit opus? Nam ſi uana falſaq; opinione remota, ueritatem ipſam conſideres, qui unam duntaxat ciuitatem habet, hoſpitem alie-
D numq; cæteris omnibus inuenias. Quòd ſi tibi turpe iniquumq; uidetur, quẽpiam patria ſua relicta alienam incolere, in eaq; uitam degere, Spartam ſortitus es, hãc ornes, licet uilis ſit, cœliq; morboſi, licet ſeditionibus & rerum domeſticarum turbulentia laboret. Cui propriam fortuna abſtulit, ubicunque ſibi placeat, certè habitare permittit. Pulchrumq; illud Pythagoreorum præceptum: Vitam optimam elige: hanc tibi non inſuauem conſuetudo efficiet. Ad hanc quoque rem ſapientiſſimè ſimul & prudentiſſimè dici poteſt: Optimam iucundiſſimámque patriam elige: hanc tibi tempus patriam efficiet: & patriam quidem eam, quæ te nõ diſtrahat neque perturbet, aut huiuſmodi res
E imperet, ut, Pecunias confer, legatus Romã pete, ducem ſuſcipe, aut tuis ſumptibus publici muneris miniſterium exhibe. Quæ ſi quis mentis compos, nec omnino obliuioſo faſtu turgidus memoria teneat, exul uel Gyarum, uel ſalebroſam ſterilémque, nec plantis idoneam Cinarum, nullo mœrore, nullóque eiulatu optet habitare, nec earum uerba mulierum uſurpet, quæ apud Simonidem conqueruntur:

Purpureum tumidis mare me circunfremit undis.

ſed illud Philippi potius in mente habeat, qui quum in palæſtra lapſus ſurrexiſſet, corporisq; uidiſſet ueſtigium, conuerſus, Hercules, inquit, ut partis mi-

nimæ telluris natura participes,orbem appetimus uniuersum? Naxum te ali- F
quando uidisse puto:sin minus,Thuriam saltem,quæ non hinc procul abest:
quarum hæc quidem Orionis domicilium fuit,illa uerò cepit Ephialtem ac
Otum,quanuis corporis essent uastissimi. Alcmæon iuxta limosum Acheloi
aggerem inhabitauit,quò Eumenides,ut aiunt poetæ,effugeret:ego uerò po
tius,ut ciuiles magistratus,seditiones,& furiales calumnias declinaret,locum
uel angustissimum delegisse puto,ubi citra molestiam quietè uitam degeret.
Tiberius autem Cæsar in Capreis septennium ad obitum usque uixit, & il-
lud imperiale totius orbis sacellum,quasi in cor aliquod coarctatum,tandiu
aliò nusquam migrauit:cui tamen imperii solicitudines quæ afferebantur un- G
dique & affluebant,nec synceram,nec fluctuatione carẽtem insularum quie-
tem præbuere. At cui licet in paruulam aliquam egresso insulam magnis ca-
lamitatibus liberari,is profectò miser est, nisi seipsum alloquens uersus illos
Pindaricos sæpius quasi ad remedium canat:

Tenuem cupressum dilige,
Cretámque syluæ prodigam missam face.

Mihi parum quidẽ terræ datum est,unde & sine arboribus:at nec luctus for-
titus sum,nec seditiones,nec imperia principum, nec ministeria in ciuilibus
negociis,nec publici muneris impensas indeprecabiles. Quod alicubi nõ im- H
peritè dicere uidetur Callimachus: Ne metire schœno Persico sapientiã. cur
enim schœnis uel parasangis dimẽsa felicitate,lugẽdo ut infelices nos cruciа-
re debemus,quòd ducentorũ stadiorum insulam,at nõ quatnor dierũ ambi-
tu effusam,quanta est Sicilia,habitemus? Nam quid locorũ amplitudo ad uitę
tranquillitatem afferre potest? Nónne Tantalum in Tragœdia dicere audis,

Bis sex dierum qua uia est,
Berecynthios agros sero?

Qui paulò pòst inquit:

Cœleste numen animus olim permeans, I
Nunc serpit imus,hisce dictis me alloquens,
Condisce modico humana amore prosequi.

Nausithous autem spacioſa Hyperiæ regione relicta,eò quòd uicini Cyclo-
pes essent, in insulam transgressus procul ab aliis uiris, habitánsque imper-
mixtus hominibus, seorsum in undoso undiq; mari suauissimam ciuibus suis
uitam parauit. Cycladas quoque prius Minois filios, deinde Codri Neleiq;
habitasse ferunt,in quibus nunc amentes exules se pœnas dare putant. Quã-
uis quæ exularis insula agro Sceluntio non amplior? ubi tamen post expedi-
tionem Xenophon nitidam senectutem egit. Academia uerò ter mille dra- K
chmis emptus agellus, Platonis , Xenocratis atque Polemonis domicilium
fuit,ubi ociarentur, & totam uitam ducerent, uno excepto die,quo Xeno-
crates singulis annis Bacchanalium nouis Tragœdiis,ut aiunt, ornandi festi
causa in urbem descenderet. Et Aristoteli Theocritus Chius obiecit sæpius,
quòd apud Philippum Alexandrúmque degeret,ac Borbori fluenta Acade-
miæ præferret. Fluuius hic est Pellam ambiens,Borborus à Macedonibus di-
ctus. Insulas autem quasi dedita opera nobis commendat, & diuinis prose-
quitur laudibus Homerus,sic inquiens:

Appulit

A Appulit ad Lemnum, diuini & tecta Thoantis,
Et quæcunque deûm Lesbos domus alma recudit.
Dulichium hi patriam referunt, sed Echinadas illi,
Quæ sacræ longinqua tenent maria, Elida contra.

Ex illustribus præterea uiris diis charissimum Aeolum, sapientissimum Vlyssem, fortissimum Aiacem, hospitalissimũ Alcinum insulas incoluisse dicunt. Zeno autem quum eam quæ sibi adhuc reliqua esset, nauẽ cum oneribus mari demersam accepisset: Bene, inquit, agis, ô fortuna, quæ nos ad pallium uitamq; philosophicam compellis. Quare nihil esse censeo cur uir nec arrogan
B tiæ fumo, nec populari aura prorsus insaniens, in insulam aliquam coactus, fortunã accuset, sed laudet potius, quòd anxietatẽ mẽtis, & tædium peregrinationis, errores, pericula maris, foriq; tumultus à se remouerit, uitamq; stabilem, & ocii plenam, quæq; distrahi nequeat, ac uerè propriam sibi dederit, puncto & interuallo eorum quæ usus postulat, necessitate circũscripta. Quæ enim insula tectis, quæ ambulacris, balneisque caret? quæ pisces, lepores non habet, si quis uenatui animiq; relaxationi indulgeat? Adde, quod maximum, tibi sæpissime licere quietis esse compoti, quam sitiunt alii, quos dum ludunt alea, dum latent domi, curiosus uel calũniator aliquis perscrutatur insequens,
C eq; suburbiis hortisq; amœnissimis ad forum aulamq; inuitos trahit. At insulam adnauigat nemo qui te perturbat, aliquid petens, mutuò accipiẽs, adhortans spõdere, aut unà magistratum ambire, nisi è necessariis & domesticis qui sit optimus, tui desiderio compulsus: cætera uita quasi sacra, nulli prædæ obnoxia permittitur, si quis ociari & uelit & sciat. Qui uerò eos in beatorũ numero censet, qui circunuagantur, plurimumq; temporis in portoriis ganeisq; perdunt, perinde mihi facere uidetur, ac ille qui errantia sydera fixis & immotis feliciora esse putet, quanuis unumquodq; errantium syderum in una eademq; sphæra quasi in insula quadam circunferatur, & ordinem suum te-
D neat. Sol enim limites præscriptos non transcendet, ut inquit Heraclitus. Sin minus, furiis iustitiæ adiutricibus supplicium pendet. Cæterùm hæc, hisq; similia, illis dici & cani debent, quos in insula aliqua relegatos

Inuitos cohibet ponto circunflua tellus.

Tibi uerò, cui nullus certus definitur locus, sed qui uno tandem excluderis, omnium urbium copiam facit unius uetatio. Nam quòd non imperes, nec consulas, nullisq; præficiare ludis, tu illud ex aduerso statue, ne seditionibus quidem uexor, nihil publicè confero, nec præsidis ianuis inhæreo, nec quis prouinciã meam sortitus sit curo, an iracũdus, & toleratu difficilis. Verùm ut
E Archilochus, Thasi fertiles agros, uineásque contemnens, ob alia eius insulæ aspera & inæqualia loca, totam insulam damnat atq; accusat, eam quasi asini dorsum materia agresti plenam esse affirmans: ita & nos, dum ad illam modò exilii partem intendimus quæ gloria caret, negociorum uacuitatem, ocium & libertatem cõtemnimus. Quanquam Persarũ reges idcirco bearint, quòd in Babylone hyemem, in Media æstatem, in Susis uer iucundissimũ agerent. Est igitur ei qui è solo patrio migrarit, Cereris mysteriis Eleusi immorari, Bacchanalibus Argis solẽnia celebrare, Pythicis ludis Delphos, Isthmiis Corinthum transmeare, si spectaculorum studio teneatur. Sin minus, ociari, de-

ambulare,quidpiam legere,aut imperturbatum ſomnum carpere. Addas & F
illud Diogenis:Prandet Ariſtoteles quum uidetur Philippo, Diogenes quan
docunque Diogeni,neq; ullo ab negocio, ullo à principe uel duce conſueta
ſumendi cibi hora diſtrahitur. Quocirca è ſapientiſſimis & prudentiſſimis ui-
ris,pauciſſimos in ſua ipſorum patria funeratos inuenias. Nullo enim cogen-
te ſublata ancora aliò tranſgreſſi,uitæ ſtationem mutarunt,alii quidem Athe
nas,alii nerò Athenis relictis,in aliam orbis terrarū partem migrantes. Quis
unquam patriæ ſuæ tale præconium protulit,quale Euripides,ità inquiens?

Aliunde populus noſter haud hnc appulit,
Hæc terra nos genuit:alii ſedenim ciues G
Sunt comparandi cubicis iactatibus
Hincinde ducti,nec ſtabiliter conſiti.
Iactare ſi quid autem oportet fœminæ,
Nos temperati ſpiritum cœli trahimus,
Vbi nec æſtus,nec rigor hyemis ingruit,
Tum græca quæ fert regio,quæ fert & Aſia,
Vt dulce nectar hic habentes carpimus.

Qui licet patriæ tantas protulerit laudes, in Macedonia tamen totam apud
Archelaum uitam egit. Audiſti,puto,& hoc epigramma: H

Atticus Euphorione ſatus,ſub mole ſepulchri eſt
Aeſchylus hac iuxta pinguia culta Gelæ.

Etenim hic quoque in Siciliam ſoluit,& eo prior Simonides. Nam illam hãc
Herodoti Halicarnaſſei inſcriptionem, multi Herodoto Thurii tranſſcripſe-
re,quòd Thurios commigraſſet,& in eorum coloniam adſcriptus eſſet. Mu-
ſarum autem ſpiritus ille ſacer, & diuinus Troiani belli ſcriptor Homerus,
an non idcirco multis ciuitatibus controuerſiæ fuit, cuius earum ciuis ha-
bendus, quoniam nullam ſolam laudarit? Hoſpitalis uerò Iouis cultus,ma-
gnus multúſque eſt. Quòd ſi quis dicat hos omnes gloriæ honoriſq; capta- I
tores fuiſſe,ad philoſophos ueniat,& ſapientiæ ſcholas gymnaſiáque conſi-
deret,Lycium inquam,Academiam, Porticum, Palladiũ & Odeum. Si Peri-
pateticos enim amplexaris & obſtupeſcis,è Stagiris Ariſtoteles, Theophra-
ſtus ex Epheſo,Straton è Lampſaco,è Troade Glycon,Ariſton è Ceo,è Pha
ſelis Critolaus. Sin uerò Stoicos reſpicias, Zeno,Citieus, Cleanthes Lyſius,
Solenſis Chryſippus,Antipater Tarſenſis,Diogenes Babylonius. Athenien-
ſis uerò Archidemus ad Parthos uſque profectus, Stoicæ ſectæ ſucceſſores
Babylone reliquit. Quos ſi quæras quiſnam inſectatus exulare coegerit, in-
uenias neminem: ſed ipſi ſponte quietem ſecuti, cuins participare nequeunt K
qui domi nominis aliquid uel poteſtatis obtinent. Itaque quum cætera ſuis
nos doceant libris,hæc profectò re ipſa etiam docent. Et nunc quoque opti-
mus quiſque & probatiſſimus peregrè uiuit,nõ pulſus,ſed ſponte aliò tranſ-
greſſus: nec fugatus,ſed fugiens ipſe moleſtias,occupationes, negocia,quæ
patria afferre ſolet. Olímque antiquis illis, ut uidere eſt, lucubrationes quæ
pulcherrimæ extant, maximéque approbantur, adiuuante exilio à Muſis
peractæ abſolutæq; ſunt. Thucydides enim bellum ab Athenienſibus Pelo-
ponneſiiſq; geſtum,in Thracia iuxta ſyluam Scapten nomine conſcripſit,in

Eliæ

A Eliæ Scillunte Xenophon, in Epiro Philippus, Timæus Tauromenites Athenis, Megaris Atheniẽsis Androtion, in Peloponneſo poeta Bacchylides. Qui omnes, & alii plures patria exules, nõ animũ deſpondentes ſeipſos abiecerunt, ſed animi ſui excellentia acumineq; uſi, exilium à fortuna quoddam uiaticum accepere. Quo factum eſt, ut uel mortui uiuant & celebrentur ubique, quum contrà nullum eorum nomen ſuperſit, quorum factionibus electi ſunt. Quare ridiculus ſit profectò, ſi quis exilũ gloria carere arbitretur. Nũquid enim nominis nullius Diogenes? Quem quum uidiſſet Alexãder in ſole ſeſſitantem, ſtetit: & an re aliqua indigeret percontatus, accepit nihil aliud
B uelle, quàm ut pauliſper obumbrare ſolẽ deſineret. Cuius animi elatione ſtupefactus, ad amicos conuerſus dixit: Si Alexander non eſſem, Diogenes utiq; eſſem. An uerò inglorius & Camillus, qui Roma pulſus, Romæ ſecũdus cõditor celebratur? Nec Themiſtocles quidem exul gloriam quam inter Græcos habuit, perdidit, ſed apud barbaros etiam auxit. Nemoq; eſt adeò honoris contẽptor, adeò degener, qui Leocrates Themiſtoclis accuſator, quàm exul Themiſtocles, uel Clodius Ciceronis electior, quàm electus Cicero, aut Ariſtophon delator, quàm Timotheus patriá relinquere coactus eſſe malit. Cæterùm quoniam mouentur multi uerbis Euripidis, qui exilii uehemens accu-
C ſator apparet, uideamus quid ſingillatim roget, quídue reſpondeat:

Quid? patria carere, num grande eſt malum?
Eſt maximum, re maius ac uerbo malum.
Quodnam eſt genus, quod exules premit, mali?
Id maximum, quòd eis loqui non licet.
Seruile prorſum eſt, non loqui quod ſentias.
Potentiorum perferenda inſcitia eſt.

Primùm hæc nec rectè nec uerè cenſet. non enim ſeruile id tacere quod ſentias, ſed prudentiſſimi uiri, quum tempus & res taciturnitatem ſilentiúmque
D requirit: quod idem alibi rectius:

Tacere nunc oportet, nunc præſtat loqui.

Nam dominorum imperitiam ſtultitiamq;, non minus in patria, quàm in exilio patiare neceſſe eſt: & magis etiam domi quàm peregrè iniuſtè potentium calumniam uimq; timemus. Illud uerò maximum, & in primis abſurdum, dicendi libertatem exulibus auferri. Admiratione profectò dignum, Theodorum libertate dicendi caruiſſe, qui dicẽte ei rege Lyſimacho, Te patria, quoniam his moribus eſſes, eiecit: Certè, inquit, quòd me perinde ac Semele Bacchum ferre non poſſet. nec exterritus eſt, licet illi in ferrea cauea Teleſphorũ
E oſtenderet, cui oculos effoderat, nares amputarat, aures & linguã abſciderat, illudq; adderet, His afficio ſuppliciis, qui de me male merentur. Quid autem Diogenes? nunquid dicendi libertatem nõ habuit? qui caſtra Philippi ingreſſus quo tempore hoſtis Græciam inuadebat, quum quaſi ſpeculator ad eum duceretur: Nempe, dixit, tuæ auaritiæ & dementiæ ſpeculator ueni, qui breui temporis ſpacio de principatu ſimul & uita ueluti ad aleam periclitaturus accedas. Quid Carthaginenſis Annibal? nónne Antiocho, quanquam exul, reſpondit? qui quum inuitante occaſione hoſtes aggredi iuberet, quod fieri ſacerdos uiſcera prohibere diceret, regem iis uerbis increpuit: Tu facis quod

uictima,non quod uir prudentissimus dicat. Quinetiam geometræ, & linea- F
rum periti, quò minus de disciplinis,& his quæ norunt,liberè loquantur,
non prohibentur exilio, nedum probi boníque prohibeantur. Sed ubique
degener animus uocem impedit, linguam retorquet & angit,ac silere facit.
Nam illa quæ sequuntur eiusdem,

Alunt bonæ spes exules,ut dicitur,
Quæ sunt futura oculis fauentibus uident,

stultitiæ crimen sit potius,quàm exilii. Non enim qui didicerunt & sciunt
præsentibus uti,sed qui assiduè ex futuris dependent, & semper quæ desunt
appetunt, spe quasi rate quadam iactantur, quanuis suæ urbis pomœrium G
nunquam excesserint.

Patrii ne tibi non profuerunt hospites?
Bene rem gerito,nam malè gerentem omnes deserunt.
Non te generis euexit ad summum decus?
Malum carere est,nam genus me non aluit.

Verba hæc ingrata Polynicis accusantis exilium,utpote quod & consangui-
neis sit contemptui,& amicis careat,qui ex nataliũ splendore, quanuis exul,
regis nuptiis dignus habitus est,tantisq; uiribus & amicorum auxiliaribus co-
piis suffultus,expeditionem fecit,quantis paulò pòst ipse fateatur: H

Viri ex Mycenis,atque ab urbibus Danaûm
Adsunt mihi,tristem opem,at opportunam ut ferant.

Nec dissimilia matris uerba:

Tibi nuptiales ego faces non protuli,
Nec affuit Hymen,nec te Ismenus lauit.

quam lætari & bono animo esse oportebat,quum filium habitare in tãtis re-
giis audiret:ipsa uerò dolens inaccensas faces,nec Ismenum balnea præstitisse
lugens,quasi qui Argis ducunt uxorem,aqua & igne careant, fastus & stul-
titię uitia apponit exilio. At dicas,res est exul ignominiosa.Ignominiosa qui- I
dem amẽtibus, qui & pauperem esse,& caluum, & pusillum,& hospitem,in-
quilinumq;,uituperium esse putant. Cæterùm qui his non consentiunt, ne-
que subscribunt,bonos, quanuis pauperes,hospites,exulesq; sint, admirãtur.
Nónne ut Parthenonem & Eleusinium,sic Thesei templum omnes uenera-
ri uidemus?Atqui Athenis exulauit Theseus,in quas eius opera se homines
habitatum receperant: eamq; ciuitatem amisit,quam non aliunde habuit,sed
ipse condidit.Eleusini quid pulchri relinquitur,si nos Eumolpi pudeat,qui
ex Thracia transgressus,& tunc Græcos initiauit,& nunc initiat?Quid Co-
drus?quibus maioribus ortus?Nónne ex Melantho Messana exule Athena- K
rum sceptrum tenuit?Nam quis non Antisthenem laudet?qui dicenti, Phry-
gia mater tua est:Et deorum eadem mater,inquit.Cur nó tu quoq; tibi obii-
cienti exilium respondes:Herculis quoq; uictoris pater exul,& Liberi patris
item auus,quum ut inuestigaret Europam missus,

Phœnicia ortus,exulem gignit prolem
Bacchas cientem Liberum, Gaudentem furiosis coli honoribus.

De his enim quæ Aeschylus innuens & suboստendens inquit,

Apollinem castum exulem cœlo deum,

Linguis

A Linguis fauendum,ut ait Herodotus. Empedocles autem in suæ philosophiæ initio præfatus,

Vrget enim uetus ac stabilis sententia diuûm,
Quem scelerum metus ater agit,trepidúmque fatigat,
Dæmones hunc longæ sortiti tempora uitæ,
Pellitis à superûm facie per secula multa,
Quos ego nunc inter,diuis procul exul aberro:

non seipsum modò,uerum è seipso nos quoque omnes hic inquilinos,externos,exulesq; esse ostendit. Non enim sanguis,ait,& contemperatus spiritus,
B nobis animæ substantiam & principium præbuit,sed ex his terrenũ & mortale corpus fictum & compactum est. Animi uerò huc ortu suo aliunde profecti,peregrinationem quidem nomine mitissimo comminuit blandiendo: quod uerissimum autem, uagatur exul,diuinis legibus & decretis agitatus, & sic quasi in insula multo maris æstu circunflua,ut Plato inquit,more ostrei corpori annexus,quòd non recordetur nec recolat

E quantis opibus,quali & translatus honore,
Corporeis animus uinclis religatus inhæret:

Non Sardibus cum Athenis,nec Corintho cum Lemno Sciroq;,sed ipso cœ-
C lo,lunáque,cum terra ac terrestri fragilique uita permutatis grauissimè fert, & quasi peregrinus & hospes,modo degeneris plãtæ immarcescit,quòd hic ex loco in locũ minimi interualli trãsierit. Quanquã plantæ quidem regio aliis alia commodior est,ubi melius alatur & germinet. Homini autẽ felicitatem locus nullus,sicut nec uirtutẽ,nec animi prudentiam aufert. In custodia enim positus Anaxagoras quadraturam circuli scripsit: philosophabaturq; Socrates uenenũ hauriens, utq; familiares philosophiæ incumberẽt,adhortabatur, interim illis beatus apparẽs. Tantalum uerò & Phaëthonta,quanquã in cœlum ascendissent,poëtæ aiunt sua stultitia in magnas calamitates incidisse.

D

PLVTARCHI CHAERONEI DE DIFFERENTIA INTER ODIVM ET INVIDIAM LIB.

Incerto interprete.

NIHIL ferè ab odio differre inuidia,sed idem esse planè uidetur. Vitia enim multitudini hamorum similia sunt: quæ si cum pendentibus ex ipsis affectibus huc atque illuc moueantur,pluribus inter se nodis atque implicationibus connectũ-
E tur: ipsæ uerò quemadmodum in ægritudinibus accidit,aliæ ob aliarum dolorem cruciãtur. Felix enim tam eum qui odia gerit, quàm inuidum torquet. Idcirco beneuolẽtiam utriq; oppositam putamus. nihil enim est aliud,quàm bonorum erga proximum uoluntas. Odium uerò atque inuidiam eosdem animi affectus esse,quippe qui contrariam beneuolentiæ optionem habent. Sed quandò non æquè idem similitudines,ut differentiæ diuersum faciunt, per has perscrutemur indagemusq;, ab ipso horum affectuũ genere exordium sumentes. Nascitur itaq; odium ex opinione quam habemus, quòd is quem odimus,malus sit aut in uniuersum,aut quantum ad nos atti-

Beneuolentia quid.

Odiũ ex opinione nascitur.

net. Quum enim fieri sibi iniuriam nonnulli putant, ad gerenda odia prom- F
ptiores redduntur. Afferentes igitur iniuriam, & malos homines oderunt, &
iniquo animo ferunt. Inuident uerò his duntaxat, qui feliciter uiuere uiden-
tur. Quapropter inuidia quidem indeterminata est, perinde atque ægritudo
oculorum, quæ ad omnem splendorem turbatur: Odium uerò certis claudi-
tur terminis, quũ semper in aliquibus subiectis permaneat. Præterea odium
est etiam erga animalia ratione carentia. Feles enim cantharidésque nonnulli
oderunt, & rubetas & serpentes. Germanicus uerò neque gallum aspicere po
terat. At Persarum Magi mures interficiebant, tum quia illos oderant, tum
quòd diis immortalibus eius generis animal molestũ esse arbitrabantur: quod G
Arabes quoque & Aethiopes faciunt. Inuidia uerò duntaxat hominis, & er-
ga hominem est. neque enim inuidere inter se ferę possunt, quum nullum de
felicitate alterius iudicium habeant, neque gloria aut dedecore moueantur,
Odium inter bruta. quibus rebus inuidia augeri maximè solet. Odium uerò & inimicitias inui-
cem exercent, pugnantq; inter sese, quasi aduersus quosdam infidos. Aquilæ
enim draconésque inter se pugnant, cornices & noctuæ, ægithalli & achan-
tyllides, quorum nec cruor quidem, quum interfecti fuerint, commisceri po-
test: quòd si fortè miscueris, rursus fluit separaturq;. Credibile uerò est & ma-
ximum illud tam leonis in gallum, quàm elephanti in aprum odium, ex ti- H
more natum esse. Quod enim timent, facilè oderunt omnes. Hoc igitur inter
odium inuidiámque uidetur interesse, quòd illud in brutorum etiam natura
comperiatur, hæc humanum genus non excedat. Ad id accedit, quod iustè
inuidere nemo quisquam potest. Neque enim ad felicitatem suam quispiam
iniurius, & tamen inuidiosus est. Odio uerò complures iustè habentur, sicut
hi quos odio dignos appellamus, qui neque malorum consuetudinem fu-
giunt, neque abominantur, neque iniquo animo ferunt. Magnum uerò hu-
ius rei argumentum est, quòd nonnulli odio se habere quamplurimos faten-
Laudi datur odisse malos. tur, inuidere se alicui negarent. Odium enim malorum laudabile est. Idcirco I
fratris Lycurgi filium Charillum, Spartæ præfectum, probum & clementem
uirum laudantibus quibusdam, collega eius, Et quo modo, inquit, probus est
Charillus, quum ne in malos quidem sit acerbus? Thersitæ quidem turpitu-
dinem corporis uariè ac multifariam poëta descripsit, peruersitatẽ uerò mo-
rum breuiter, & ferè uno uerbo concluſit:

Odit & hunc magnus Pelides, odit Vlysses.

Maximus enim peruersitatis cumulus est, optimis uiris inimicum esse. Atqui
inuidere se omnes negant. Quòd si quis id eis ostendere conetur, mille excu
sationes adferunt, iratos se esse, aut metuere hominem aut odisse dicentes, aut K
alia quauis ratione huius affectionis nomen obumbrantes ac tegentes, quasi
hæc sola animi ægritudo celanda sit. Necesse est igitur huiusmodi ægritudi-
nes, sicuti plantas, iisdem & nutriri & coalescere: & aliæ quippe aliis facilli-
mè accedunt. Oderunt itaque quenque maximè, ut maximè proficere in ui-
tiis cernunt. His uerò magis inuidẽt, quos ad uirtutem rectiore tramite pro-
deuntes intuentur. Quocirca Themistocles quum adhuc adolescens esset, ni-
hil splendidum à se fieri dicebat: neminem enim adhuc se inuidum habere.
Etenim quemadmodũ cantharides lætioribus frumẽtis, & uiridioribus rosis
maximè

A maximè innaſcuntur,ita inuidia eos præcipuè tãgit qui boni ſunt,quíque ad uirtutem gloriámque graſſari uidentur. Rurſus magnitudo uitiorum odium auget. Idcirco calumniatores Socratis,utpote qui ad uitiorum culmen peruenerant,adeò oderunt uiri Athenienſes,auerſatíque ſunt,ut neque eis igné accendere,nec quærentibus reſpondere,nec qua illi ſeſe abluiſſent aqua, uti uoluerint,ſed eam perinde ac ſceleratam effundi iuſſerint, donec illi quum perpeti odium amplius non poſſent,ſuſpendio uitam amiſerunt. Felicitatis uerò magnitudo ac ſplendor ſæpenumero inuidiam extinguit. Neque enim credibile eſt,Alexandro aut Cyro inuidere quempiam imperitãtibus, & cũ-
B ctorum iam dominis. Sed quemadmodum ſol eius umbram,ſupra cuius caput adſtiterit,ſuis aſpergens radiis,aut prorſus extinguit,aut longè minorem reddit:ita felicitas quum magnam nacta altitudinem fuerit,& ſupra inuidiæ caput ſplendorem ſuum ſparſerit,eam attenuat expellítque. Inimicorum autem amplitudo ac potentia odium haudquaquam minuit. Ideóque Alexander inuidum quidem habuit neminem,exoſos uerò complures,à quibus tãdem per inſidias interfectus eſt. Simili modo infelicitas inuidos quidem cõpeſcit,inimicitias uerò nõ tollit. Oderunt enim etiam hoſtes ad extremam redactos calamitatem. At nemo eſt qui miſeris inuideat. Idcirco illud à quo-
C dam è noſtris Sophiſtis non ſine ratione dictum, Inuidos homines libenter cõmiſereri. Quapropter hanc quoque non paruam horum affectuum differentiam eſſe arbitramur,quòd odium neque felices,neque fortunatos deſerit:inuidia ob utrunque exceſſum facilè comminuitur. Iam uerò ex contrariis potius idipſum conſideremus. Diſſoluũt profectò inimicitias,odiúmque, ſi aut ſibi perſuaſerint nulla ſeſe iniuria affectos eſſe,aut quos uti malos oderant,bonos compererint,aut tertiò beneficiis placati fuerint. Extrema enim gratia,ut Thucydides inquit,etſi minor ſit,opportunum tamen nacta tempus,maiorem interdum iniuriam diſſoluit. Horum uerò primum inuidiam
D certè non minuit. quamlibet enim à principio ſibi perſuadeant nullam ſibi iniuriam inferri, non tamen à liuore abſtinent. nam reliqua augent potius inuidiam. His enim inuident magis qui boni uidentur,tanquam ſummũ bonum uirtutem conſecutis. Quòd ſiqua à felicibus beneficia accipiant,dolẽt, illis tum ob uolũtatem,tum ob potentiam inuidentes. illud enim uirtutis eſt, hoc felicitatis,utrunque bonum. Quapropter odium & inuidia omnino diuerſi affectus ſunt:ſiquidẽ his rebus illud ceſſat,hæc autem torquetur & creſcit. Iam uerò ipſam utriuſque affectus electionem conſideremus. Habentis enim odium eſt,obeſſe uelle. etenim potentiam eius ita definiunt,diſpoſitio-
E nem quandam,ac curioſam malè agendi uoluntatem. Ab inuidia uerò hoc abeſt. Neque enim inuidi multos è propinquis ac domeſticis ſuis perire uelẽt,neque ad extremam miſeriam redigi, ſed felicitatem eorum graui animo ferunt,prohibentq́,ſi poſſunt,eorum gloriam ac ſplendorem:extremam uerò calamitatem non optant,ſed ſi perinde ac ex altiſſimis ædibus, eam partẽ quæ ſuas obſcuriores reddit,depoſuerint,bene ſecum agi exiſtimant.

Inuidia uirtuti comes.

Simile.

Odij & inuidiæ diſcrimen.

FINIS.

CLARISSIMI MVSICA,

Carolo Valgulio Brixiano interprete.

VXOREM Phocionis, eius cui probo cognomẽtum fuit, dicere ſolitam accepimus, mundum ſuum eſſe conſilia ac decora imperatoria uiri. Ego uerò ſtudium doctrinæ magiſtri mei non mihi ſoli proprium eſſe ornamẽtum ſtatuo, ſed cõmune omnibus non alienis. Haud equidem ignoramus, clariſſima facinora imperatorum paucis tantùm militibus, aut uni ciuitati, gentiue uni, in rebus G
dubiis ac trepidis ſalutem peperiſſe: meliores ſeu milites, ſeu ciues, aut eiuſdẽ gentis homines haudquaquam feciſſe comperiemus. At uerò doctrinã, ſubſtantiam & robur felicitatis, & recti authorem conſilii, non uni familiæ ſoli aut ciuitati, ſed uniuerſo generi mortalium inuehere utilitatẽ uidemus. Quãto igitur commoda quæ à doctrina diſciplinísue proficiſcuntur, maiora ſunt omnibus imperatoriis conſiliis, tanto eius memoria ſtudio eſt & cultu digna maiore. Itaque altero Saturnaliorum die uir clarus Oneſicrates ad epulas inuitauerat uiros qui Muſicæ ſcientiam habebant. Erant autẽ Soterichus Alexandrinus, & Lyſias ex iis unus qui æra Muſica apud ipſum merebant. Poſt- H
quam uerò quæ aſſolent ſunt perpetrata, cauſam humanæ, inquit, uocis in præſentia quærere intempeſtiuũ atque alienum à conuiuio eſſe arbitror. ſobriore quæſtio ea indiget ocio. Quoniam autem optimi grammaticorũ de-
Vox quid. finiunt uocem aerem eſſe percuſſum cadentem ſub ſenſum auditus: atq; heri de grammatica quæſitum diſputatúmque fuit, tãquam de arte opportuna fabricandis per literas uocibus, ac ſacrario memoriæ promptis, ubi uelimus adminiſtrandis & diſpenſandis, quænam ſit altera ſecundum hanc obnoxia & congruens uoci ſcientia, uidẽdum eſſe puto. Ea eſt, opinor, Muſica. deos nãque canere, qui nobis ſolis uocem articulatam ſunt largiti, pium, & homini I
in primis conſentaneum eſſe arbitror. Quam rem Homerus quoque ſignificare hiſce uerſibus uidetur:

Phœbeas iras placabant carmine Achiui,
Per luces totas pulchrum pæana canentes,
Pugnantemq; ex alto: aſt pectora arcitenentis
Mulcebant cantus, & gaudia pertentabant.

Agitedum ſacri Muſicæ miniſtri, commonete ſodales, quis inuentor Muſicæ, quísue ea princeps uſus fuerit, à quibus quoque tempore auctum acceperit, & quinam ex iis qui Muſicæ ſcientiam coluere, in eo ſtudio excelluiſ- K
ſe exiſtimentur: quas præterea quótque ad res huius utilitas inſtituti demanet. Quæ quum magiſter dixiſſet, inſecutus Lyſias, Apud multos, inquit, agitatam quæſtionem clarè Oneſicrates in medium proponis. non modò enim Platonicorum plurima pars, inſignéſque Peripatetici de ueteri Muſica, déque eius labe ſtudioſe & accuratè ſcripſerunt, uerumetiam grammatici atque harmonici, ad ſummum apicem euecti doctrinæ, magnum ſtudium plurimámque operam in eam rem contulerunt. Cæterùm ingens eſt inter auctores diſſenſio. Heraclides in eo libro in quem colligit priſcos Muſicos,

primóſque

A primósque eius artis inuentores, Amphionem tradit, Ioue natum & Antiope, principem citharæ cantum excogitasse, eiúsque poësim, ut qui à patre doctus foret. Cuius rei fidem commentariis Sicyone depositis, quibus accurata percensio huiusce generis continetur, facit, atque inde sacerdotes Argiuas, poetas & Musicos commemorat. Eodem tempore Linum Eubensem inquit lamentationes & fletus carmine condidisse: hymnos Anthen ex Anthedone Bœotica, Pierium ex Pieria poemata de Musis, Philammonem uerò Delphicum, Latonæ, Dianæ, atque Apollinis ortum canticis edidisse modis, & choros circa Delphicum templum constituisse commemorat.

B In primis uerò Thamyræ Thracis canorum concinnúmque carmen ait fuisse, adeóque præcelluisse, ut Musas prouocare in certamen non dubitasse poetæ sint auctores. Hunc ipsum edidisse ferunt bellum Titanum aduersus deos dimicatum carmine conditum. Demodocúmque Corcyrẽsem, ueterem Musicum, excidium Ilii, & Veneris atque Vulcani connubium poemate cõcelebrasse. Ithacẽsem Phemium reditum à Troia, Agamemnone duce Græcorum, carmine ceciniſſe proditum est. haud quidem fuisse immunem metri numeríue rati dictionem poematum memoratorum Musicorum, sed qualis Stesichori fuit, & ueterum aliorum poetarum, qui carmina adhibitis modulis

C condidere. Terpandrum nanque tradit, citharæ cantus latorem legum, adiectis ad sua atque Homeri carmina per singulas leges modis, solitum in ludis cum concertatione editis canere, eundémque primum proposuisse nomina singulis citharæ fidiúmque legibus. Ad cuius imitationem Clonam primum tulisse leges tibiarum, prosodiáque feciſſe, tum deinde elegia & carmina cõdidisse: quo genere poematum Polymnestum Colophonium, ætate posteriorem, usum fuisse tradũt. Nomina autem tibiarum legũ, bone Onesicrates, apud eos hæc erãt: Apothetus, Elegi, Comarchius, Schœniõ, Cepion, Dius, Trimeles. Insequẽti tẽpore Polymnestia appellata reperta sunt. Leges fidiũ

D cantus, compluribus ante conditas leges tibiarum temporibus constat à Terpandro fuisse promulgatas. Is nanque primus nomina earum protulit, Bœotiam quandam unam uocans, Aeoliam aliam, Trochæam acutam, Orthiam uidelicet, Cepiona, Terpandriam, Tetraœdiam. Condidit præterea idẽ Terpander carmine procœmia ad cãtus fidium. Quod autem ueteres fidium * cãtus legibus constarẽt, Timotheus declarauit. Primas enim leges carminibus immiscens, dithyrambicam dictionem canebat, ne protinus aduersus priscã Musicam præuaricari uideretur. Et arte nimirum canendi ad fides Terpander præstitisse existimatus est, quaternásque in Pythicis ludis perpetuas ui-

E ctorias retulisse, publicis monumentis traditum est. Ac peruetustus sanè Musicus fuit, quandoquidem antiquiorem Archilocho fuisse Glaucus Italus libro quodam, quem de poetis & Musicis antiquis composuit, demonstrat. nã alterum eum inquit fuisse secundum primos illos tibiarum cantus conditores. Alexander in libro in quem collegit Phrygios Musicos, scriptum reliquit, primum Olympum transtulisse in Græciam, ad Dactylósque Idæos, fidium pulsus. Hyagnin uerò primum tibia ceciniſſe, deinde eius filium Marsiam, tum postẽa Olympum: Terpandrum æmulatum fuisse carmina Homeri, & Orphei modos. Orpheus nullum imitatus esse uidetur: quippe quum

* leges carminibus.

ante ipſum nullus,præter tibicines poetas,cum quibus nulla in re Orphica F.
res ſimilitudinem habet, fuiſſe tradatur. Tibiarum cantus conditor legum
Clonas,ut Arcades referũt, Tegeates fuit:ut uerò Bœotii,Thebanus. Secũ-
dum Terpandrum & Clonam fuiſſe Archilochum proditum eſt:quanquam
auctores ſunt qui tradant Ardalum Trœzenium priorem Clona tibianam
cõſtituiſſe Muſicã,Polymneſtumq; Meletis Colophonii filium poetã fuiſſe,
& leges Polymneſtum ac Polymneſtam feciſſe. Quòd autem Clonas pro-
mulgauerit Apothetum atque Schœnionem appellatas leges, monumenta
ſcriptorum commeminerũt. Pindarus item & Alcman poetæ modorũ eiuſ-
dem Polymneſti mentionem fecere. Sunt & qui nonnullas Terpandri legũ G
citharæ cantus ad Philammonem illum priſcum authorem trahant. Sed o-
mnino citharæ cantus Terpandri ratio,omni ex parte ſimplex perrexit eſſe
uſque ad ætatem Phrynidis. Haud enim antiquitus pro libidine cuiuſque,uti
nunc,licebat fidibus canere,nec rhythmos concentúsue tranſferre. In ipſis
nanque legibus accommodatam cuique tentionem tuebatur,cuius rei cauſa
id nominis inditum erat. Leges enim ſunt uocatæ,quoniam præſcriptũ quaſi
lege cautúmque erat,ne quis per quamlibet unam ſpeciem formámque ten-
tionis tranſgrederetur. Etenim quæ ad deos ſpectabant,extemplo abomina-
ti,ad Homeri ac cæterorum poeſim pro uoluntate atque arbitrio delabebã- H
tur:quam rem proœmia Terpandri declarant. Facta quoque tum primùm ci-
tharæ forma,uti auctor fuit Terpãdri diſcipulus Cepio,appellataq; eſt Aſias,
propterea quòd Leſbii fidicines,Aſiæ cultores,ea utebantur:quorum ultimũ
Pericletum uiciſſe Lacedæmone Carnia ferunt. Is erat Lesbius genere:quo
uita functo,perpetuæ gloriæ Leſbiorum,quam in cantu citharæ ad eam diẽ
obtinuerant,finem impoſitum fuiſſe memoratur. Errore quoque nonnulli
ducuntur,exiſtimantes Hipponactem parem fuiſſe temporum Terpandri,
quũ Pericletus antiquior Hipponacte tradatur. Poſtquã tibiarum fidiumq;
cantus pariter expoſuimus leges,ad proprias tibicinum orationem confe- I
ramus. Olympum tibicinem,de quo antè diximus,Phrygium,condidiſſe le-
gem quandam in Apollinem,Multiplicem uocatam. Hunc Olympum ex iis
unum fuiſſe memorant,qui ab illo primo Olympo,cuius Marſyas conditor
in deos muſicarum legum,amator ac doctor cantus tibiarum fuit, quémque
Olympum extuliſſe in Græciam harmonicas leges aiunt,quibus nunc Græ-
ci in deorum celebritatibus utuntur,genus duxerũt. Alii Multiplicem legem
Crateti diſcipulo Olympi uendicant,tametſi iunioris Olympi legem hanc
eſſe Pratinas teſtatur. Lex uerò quæ Curulis uocatur,ad Olympum maiorẽ
Marſyæ diſcipulum refertur:quem ſunt qui non Marſyam,ſed Maſſem uo- K
catum dicant,alii Marſyam,& Hyagnide natum,primo inuentore artis tibi-
cinæ,contendant. Curulem legem ab illo Olympo latam fuiſſe commenta-
rii Glauci de antiquis poetis docent. Vnde etiam cognoſci poteſt Steſicho-
rum Himerenſem,non Orpheum,non Terpandrum,non Antilochum,nec
Thaletam,ſed Olympum fuiſſe imitatum,Curuli lege & forma per dactylũ
uocata utentem,quam nonnulli Orthiæ legis eſſe dicunt. Alii à Myſiis eam
legem fuiſſe repertam. Traditur enim fuiſſe certos Myſios peruetuſtos tibi-
cines. Extat & alia quædam antiqua lex,Cradias uocata,quam ceciniſſe ti-

biis

A biis Mimnermum Hipponax tradit. Principiò nanque elegia extructa modis ad tibiam canebantur. Hoc indicant monumẽta Panathenæorũ de Muſicis certaminibus. Fuit & Sacadas Argiuus conditor modorum elegiorúmque habentium modos, poeta ſanè bonus, ac triplici inſignis de ludis Pythicis uictoria, id quod publica harum rerum monumenta declarant. Eiuſdem meminit Pindarus. Quum itaque ſint tres toni, authoribus Sacada & Polymneſto, Dorius, Phrygius & Lydius, in quolibet uno Sacadã aiũt feciſſe ſtrophã, & chorum canere docuiſſe, ſic ut Dorium prima, Phrygium ſecunda, Lydium tertia cantaret. Eámque legem propter tripertitam mutationẽ tri-
B pertilem fuiſſe uocatam ferunt: quanquam in commentarios Sicyonios, in quibus poetæ percenſentur, Clonas ut repertor legis tripertilis ſit relatus. Hic primus Spartæ ſtatus ordóque Muſicæ cultorum Terpandro auctore atque conſtituente fuit. Secundi uerò ordinis Thaletas Gortynius, Xenodamus Cytherius, Xenocritus Locrenſis, Polymneſtus Colophonius, & Sacadas Argiuus ſummam cauſam ſummáque merita habent, ut duces auctoresq; dicantur. Iis nanque auctoribus gymnopodiæ Lacedæmone, in Arcadia demonſtrationes appellatæ, & Argis Endymatia ſunt conſtituta. Thaletas, Xenodamus, Xenocritus effectores Pæanum, Polymneſtus Orthiarum quæ uo-
C cantur, Sacadas uerò Elegiorum fuit. Tametſi auctores ſunt qui tradant Xenodamum non Pæanum, ut inquit Pratinas, ſed Hyporchematum fuiſſe cõditorem. Fertur enim ipſius canticum quoddam, quod quidem permaneſtò eſt Hyporchema: quo genere poematis ipſe quoque Pindarus uſus eſt. Quòd autem Hyporchema & Pæan inter ſe differant, Pindari poemata, qui & Pæanes & Hyporchemata compoſuit, indicabunt. Leges tibiarum cantibus Polymneſtus ſanxit, & in Orthia appellata lege modulatione uſus eſt, ut quidam harmonici tradunt. nam ipſe pro comperto dicere nequeo, propterea quòd nihil habeo hac de re traditum à maioribus. In dubio quoque eſt
D an Cretenſis Thaletas effector fuerit pæanum. Nam Glaucus poſteriorem Archilocho fuiſſe tradit, Archilochíque modos imitatum, prẽterquam quòd eos Maronémque & Creticum rhythmum in ſtructuram modorum confertauit, quibus nec Archilochus ſit uſus, nec Orpheus, nec Terpander: & hæc à diſciplina tibicinali Olympi inquit feciſſe. De Xenocrate quoque Locrenſe, ex Locris urbe Italiæ, dubitari uideo, utrũm poeta pæanum fuerit. Argumenta quidem heroica geſta continentia condidiſſe, proditum eſt memoriæ, ac propterea nonnulla argumenta dithyrambos uocitaſſe, inferioremq; Thaleta ætate fuiſſe, Glaucus auctor eſt. Traditur etiã ab Ariſtoxeno inuẽ-
E torem enharmonii generis Olympum fuiſſe à Muſicis exiſtimatum, & ante ipſum omnia fuiſſe diatona atque chromatica, inuentionémque illã hoc maximè modo proceſſiſſe putabãt. Quũ in diatono Olympus uerſaretur, & frequens tranſueheret ad parhyparen diatonam modulum, tum à parameſe, tũ à meſe diſcedens, diatonúmque tranſgrederetur, animaduertiſſe pulchritudinem atque decentiam morum ex eo uocum cantu prouenientem, atque ita conſtantẽ pro rata parte rationibus complexionẽ, quam ſyſtema Græci uocãt, admiratum & amplexum, hoc genus effeciſſe in Dorio tono. haud enim quæ diatoni proprie ſunt, quæq; chromatis, pertingi, at neq; quæ harmoniæ,

Erat autem prima enharmoniorum huiuſmodi. Primum omnium ponebatur ſpondeus, in quo nulla diuiſio præ ſe fert proprium diatoni, ni quis reſpectans ad contentiorem ſpondiaſmum, ſpeciem id habere diatoni arbitretur. Verùm latè patet, qui id poſuerit, eum & falſum, & inconcinnum poſiturũ. Falſum, quia dieſi una minus eſt tono, qui tonus circa ducem iacet. Inconcinnum uerò propterea, quòd ſi in ui ac poteſtate tonia proprium contentioris ſpondiaſmi ſtatuatur, profectò euenerit ut duo perpetua diatona, alterum incompoſitum, compoſitum alterũ, poſita ſint. Nam in mediis, quas meſas uocant, enharmonium denſum locatum, quo nunc utuntur, ad poetã pertinere non nidetur. Facilius id intelligetur, ſiquis tibia canentem antiquo ritu, audiat. uult enim & ipſum ſemitoniũ in meſis eſſe incompoſitũ. Ac prima quidem enharmoniorum huiuſmodi fuere. Videtur autem Olympus auctum Muſicæ dediſſe innehendo, quòd in lucem ad eam diem non uenerat, nec fuerat à maioribus cognitum, auctorq; præclaræ Græcis Muſicæ & princeps ac dux fuiſſe. Eſt etiam rhythmorum ratio quædam. certa nanq; genera & ſpecies non modò rhythmorum adinuẽtæ ſunt, uerumetiam modorũ atq; rhythmorum artificũ excitatæ nouæ formæ. Sed Terpandri nouatio decoru quẽdam in Muſicam inuexit modum, quo poſtea Polymneſtus uſus, præclaræ & ipſe atque decenti formæ inhæſit. Similiter Thaletas & Sacadas peregregii, ac propè perfecti rhythmorũ effectores habiti ſunt, nec honeſta decoraq; forma exceſſere. Eſt alia Alcmanica Steſichoriaq; nouatio, nec ipſa quidẽ à pulchro honeſtoq; ac moderato diſcedẽs. At Crexus, & Timotheus, & Philoxenus, atq; eius ætatis poetę, importuniores & percupidi atque ſtudioſi nouandarum in Muſica rerum fuere, perſecutiq; ſunt typum ac formam eam quam nunc philanthropon & thematicon uocant. Sed omnino paucitas fidium, & locorum anguſtia, ſimplicitasq; & uerenda Muſicæ grauitas uiguit apud priſcos. Poſtquam autem de prima Muſica, deq; primis ipſius inuentoribus, & quibus auctoribus ſubinde per inſecuta tempora incrementũ ceperit, pro uiribus à me eſt diſputatũ, finem orationi meæ faciam, & Soterichonõ Muſica ſolũ, ſed cęteris quoq; liberalibus diſciplinis erudito uiro, locũ ad dicendum concedam. Nos enim magis ei Muſicæ parti ſtudiũ impendimus, quæ munere atque officio manuum abſoluitur. His dictis Lyſias orationẽ compreſſit: tum Soterichus in hunc modum eſt loquutus: De uerendo, atq; in primis diis grato inſtituto clarè Oneſicrates nos prouocaſti ut uerba faceremus. Probo equidem intelligentiam Lyſiæ doctoris, nec minus memoriã, quam in commemorandis primæ Muſicæ inuentoribus, atque iis qui de ea facultate conſcripſerunt, præ ſe tulit. Illud uerò tacitum non feram, ſola eum ſcriptorum monumenta ſequutum feciſſe fidem dictis ſuis. Nos uerò mortalem quenquam negamus fuiſſe repertorem Muſicæ bonorum, ſed Apollini omnibus uirtutibus & ſcientiis ornato, inuentũ munusq; hoc tribuendũ & acceptũ ferendum eſſe putamus. Haud enim tibia inuentum eſt Marſyæ, uel Olympi, aut Hyagnidis, ut aliqui opinantur: nec modò citharæ Apollo, ſed tibiarũ fidiumq; cantus eſt repertor. Argumento ſunt chori & ſacrificia quæ illi deo cum cantu tibiarum perpetrabantur, idq; cum alii, tum Alcæus hymno quodam teſtatur. Signum quoq; Apollinis in Delo dicatum eo habitu,

ut dextera

A ut dextera arcum teneat, siniſtra Gratias, quamlibet inſtrumentum Muſicū aliquod tenentem (nam alia lyram, tibias alia, quæ in medio eſt propoſitam ori fiſtulam continet) idem declarat. Nec putetis hæc uerba mea eſſe, aut hæc me comminiſci: Anticlem & Iſtrum auctores habeo, qui hæc ipſa tradidere in commentariis qui de conditoribus modorum inſcribuntur: adeóque uetuſta eſt ſigni eius dedicatio, ut opifices compares ætatis Herculis fuiſſe referantur. Puerum quoque Tempicam ferentem laurum Delphos tibicen comitatur. Et ex Hyperboreis ſacra cum tibiis, fiſtulis ac cithara mitti Delphos ſunt ſolita. Alii ipſum hunc deū ceciniſſe tibia ferunt, ut optimus poeta mo-
B dorum tradit Alcman, & à Pallade doctū fuiſſe Corinna prodidit. Eſt igitur Muſica ab omni parte auguſta, quandoquidem inuentum eſt deorum, & ea ueteres ſunt uſi pro dignitate atq; maieſtate ipſius, ut cæteris omnibus inſtitutis. At hoc tempore ſeueritate & grauitate ipſius repudiata, pro forti, uirili, auguſta, & diis immortalibus grata, præfractam quandam Muſicam, adulterā, calamiſtríſque inuſtam in theatra deducunt. Quare Plato indignanti animo eiuſmodi Muſicam fert, Lydiámque harmoniam deprecatur, quòd acuta, uehemens, & ſtridens ſit, & apta complorationibus. Primáque eius conſtitutio lugubris quædam res traditur fuiſſe. Ac primum Olympū funebre tibia car-
C mē in funere Pythonis lydio ritu ceciniſſe, in primo Muſicæ ſcripſit Ariſtoxenus. Melanippidē alii tradunt modulum illū inceptaſſe. In pæanibus uerò, Pindarus in nuptiis Niobes primum Anthippum docuiſſe lydiam harmoniā canit. Torebum alii nolunt primum eo concentu uſum fuiſſe, ut auctor eſt Dionyſius Iambus. Mixolydius autē concentus affectibus eſt refertus, & tragœdiis aptus. Reperiſſe eum Sappho Ariſtoxenus prodidit, ab ipſáq; Tragicos didiciſſe, qui poſtea cōiunxēre mixolydios modos cum Doriis, quorum alteri maieſtatem atque auctoritatem, alteri affectus afferūt. ex utriſque enim commixta eſt tragœdia. In commentariis uerò Harmonicorum proditū eſt
D id inuentum ad Pythoclidem tibicinem referri. Athenienſem Lamproclem inquit Lyſis, animaduertentem non ibi haberi diſiunctionem ubi fermè omnes arbitrabantur, ſed in acuto talem eius confeciſſe figuram formámue, qualem dixerit aliquis à parameſe ad hypaten hypatōn. Remiſſam itē lydiā, ſiquidem mixolydiæ eſt contraria, aſſimilem Iadi à Damone Athenienſi inuentam memorant. Plato igitur duabus iis meritò reiectis harmoniis, altera flebilem, ſolutum altera cantum habentibus, doricam, ut quæ accommodata foret moderatis ac fortibus uiris, delegit: haud Hercule ignarus, ut inquit Ariſtoxenus in ſecundo Muſicorum, in illis quoque aliquid ineſſe ad remp.
E conſeruandam utilitatis. Et magnam ſanè Plato operam Muſicæ ſcientiæ dedit, auditórque Dracontis Athenienſis atque Metelli Agrigētini fuit. Verùm quoniā multa grauitas in Dorio concentu inerat, maiore ipſum honore dignatus eſt: quanquā nō erat neſcius, Doria multa cātica, Virginalia uocata, ab Alcmane, Pindaro, Simonide atque Bacchylide fuiſſe tractata & condita, necnō proſodia & pæanes: luctus præterea tragicos dorico cōcentu decātatos, & amatoria aliqua eundē in concentū compoſita. Satis illi erāt quæ in Martem quæq; in Palladē canebātur, & ipſa ſpondea. nam ea ſatis uiriū habere ad roborandos animos hominum moderatorum iudicabat. At neque Ly-

Tragœdia ex mixolydijs ac Dorijs modis commixta.

diam Ioniâmue ignorabat. sciebat enim tragœdiâ uti talibus modis ſtructu- F
ráque cõcentuum. Iam uerò priſci omnes haud quidẽ quia imprudentes im-
peritíque forent ullius concentus & harmoniæ, certis quibuſdam ac defini-
tis uſi ſunt, nec ignorantia auctor cauſaq; fuit eiuſmodi anguſtiæ, & fidium
paucitatis. Nec ſanè Olympum, nec Terpandrũ, nec qui eorum ſectam ſunt
ſequuti, perpulit inſcitia ad circuncidendam multitudinem fidium, uarieta-
témque demendam. Teſtantur id poemata Olympi atque Terpandri, cæte-
rorumq; omnium eiuſdem generis Muſicorum ac poetarum: quæ quum tri-
fidia ſimpliciaq; forent, uſque adeo præſtabant uariis & multifidiis, ut nemo
unus Olympi modum poſſet imitari: & qui in multinerui, multitudinẽque G
uerſabantur, poſteriores eſſent. Quòd autem non inſcitia in ſpondiante tro-
po à trite priſci abſtinerẽt, eorum in pulſu uſus declarat: nunquam nimirum
ea cum parypate congruenter & conſonè uſi forẽt, ni eius peritię atque uſus
prudẽtes fuiſſent. Late igitur patet pulchritudine decentiáque morũ, qui in
ſpõdiante modo ob triren exemptã gignuntur, admonitis & captis ſenſibus
tranſuexiſſe modulum ad paraneten. Eadem ratio de nete. ea nanque in
pulſu fidium, & ad paraneten diſſonorum, & ad meſen conſonorum utebã-
tur. In modulo uerò, quia illis non apparebat accommodata ſpondiaco tro-
po, præteribatur: nec modò in iis, uerumetiã in ipſis cõiuncti nete. Sic enim H
omnes ea utebãtur, ut in pulſu & ad paraneten, & ad lichanon accommoda-
rent. At in modulo uel ipſius utentis perpudebat eos, propter inde prodeũ-
tes eius cauſa mores. Conſtat enimuero id ita eſſe etiã ex Muſicis qui Phry-
gii dicti ſunt. Nam Olympum ſectatoréſque ipſius non per imperitiam ab ea
ſuperſediſſe compertum habetur, quãdoquidem non tam in pulſu, quàm in
modulo, ubi conuenire exiſtimabant, in ſacris marris deũm, nonnulliſq; aliis
Phrygiis rebus eadem utebantur. Perſpicuum quoque in hypatis eſt, non ru-
ditate abſtinuiſſe eos ab illo tetrachordo in Doriis, quum mox eodem in cæ
teris tonis uterentur: quippe ſcientes nulla uidelicet alia cauſa cõmoti exime I
bãt à Dorio tono, quàm ut decus morum tuerentur, quorum honeſtatẽ de-
corumq; honori habebant. quale à Tragicis quoque obſeruatum uidemus.
necdum enim tragœdia ad hanc diem uſa eſt chromatico genere, nec enhar-
monio: cithara uerò multis quàm tragœdia uetuſtior ſeculis, à principio uſa
eſt. Et ſanè conſtat, chroma eſſe antiquius harmonia. De illa nanque intelligi
antiquitate in præſentia uolo, quæ ad uſum conſuetudinémque humanæ na-
turæ ſpectat. Nam ſi ad ipſam generũ reſpiciamus naturam, neutrum altero
antiquius comperiemus. Sed oro uos, ſi quis Aeſchylum aut Phrynichũ ab-
horruiſſe à chroma aſſerat propter inſcientiam eius, nónne ſit abſurdus? Pro- K
fectò idem contenderit ipſum Pancratem ignoraſſe chromaticũ genus, quo-
niam ab eo plerunq; abſtinebat. Quem, quum in quibuſdam ipſo uteretur,
non ruditate, ſed conſilio ac uoluntate abſtinuiſſe putandum eſt. ſtudioſe nã-
que imitabatur, id quod ipſe dicere ſolebat, Pindareum & Simonideum tro-
pó, illumq; omnino qui nũc antiquus appellatur. Eadẽ eſt de Tyrtæo Mãti-
nenſe, de Thraſyllo Phliaſio, de Andrea Corinthio, deq; multis aliis ratio,
quos omnes ſcimus auerſatos chroma, mutationem, uarietatem, multiner-
uiam, plurimáque alia, rhythmos, concentus, dictiones, modulationes, mo-

dorúmue

A dorúmue ſtructuras,actus,interpretationésue,quæ omnia interſerta eſſe poſ
ſunt. Telephanem Megarenſem ita fiſtulis pugnaſſe accepimus, ut opifices
ipſos tibiarum,ne manus quidem unquam ad tibias fabrefaciendas adhibere
permiſerit:ob quam maximè cauſam certamen Pythicum auerſabatur. Sum-
matim autem ut dicã:ſi quis omnes re aliqua non utentes damnandos igno-
rantiæ putat,ex eo cõiecturam inſcitiæ faciens ipſorum,quia re illa non utã-
tur,complures profectò priustemporis huius damnet neceſſe eſt, quũ Do-
rionios non uti modo Antigenidio,quia ipſum contemnãt,& contrà Anti-
genidios eadem de cauſa Dorionium reiicere uideamus. Fidicines quoq; ipſi
B deſiuerę propemodum frequentare ritum modúmque Timothei,& ad pul-
ſamina poematáque Polyidi ſeſe uerterunt. Iam uerò ſi quis rectè ac perſcię-
ter reputet,ueterа & noſtra comparando inter ſe, tum quoque in uſu fuiſ-
ſe uarietatem comperiet. Vtebantur enim ueteres uarietate in rhythmis,
quæ quidem eſt etiam magis uaria. in honore nanque habebant rhythmi-
cam uarietatem. Hoc nimirum tempore modos,illo uerò rhythmos ſtudioſè
& cupidè amplectebantur. Probatũ hactenus eſſe arbitror,non inſcitiã igno-
rantiáque,ſed conſultò abſtinuiſſe ueteres à præfractis, mollibus, languidiſ-
que canticis modis. Sed quid hoc mirandum eſt,quum multa in uita huma-
C na inſtituta uideamus exoleuiſſe, ſublato eorum uſu, non imperitia, uetùm
ſponte atque conſultò reiecta, quum animaduerſum perſpectúmque foret,
aliquibus in rebus contra officium decorúmque fieri? Reliquum eſt, ut Pla-
tonem non inſcitia nec impotentia cæteros repudiaſſe concentus, ſed quia
reipublicæ indecoros,ac minimè opportunos eſſe iudicabat,prudentémque
atque intelligentem omnis generis concentuũ fuiſſe demonſtremus. In mo-
litione animæ,quam fabricat in Timæo, ſtudium diſciplinarum ac Muſicæ
ſuum hoc maximè modo declarauit. Vnam principiò partẽ detraxit ex uni-
uerſo:ſecundam autem primæ partis duplam:deinde tertiam,quæ eſſet ſecũ-
D dæ ſeſquialtera,primæ tripla:tum quartam,quæ ſecundæ dupla eſſet: quintã
inde,quæ tertiæ tripla:deinde ſextam,octuplam primæ:poſtremò ſeptimã,
quę ſeptem & uiginti partibus antecederet primę:deinde dupla & tripla in-
terualla expleuit,partes inde rurſus deſecans,quas interuallis ita locabat, ut
in ſingulis eſſent bina media:hoc eſt,ut mox oſtendemus,ueſtibulum proœ-
miúmque harmonicæ Platonis peritiæ. Tres ſunt principes harmoniæ,à qui-
bus omnis medietas ſumitur, arithmetica, harmonica, geometrica. Ea-
rum alia præſtat pari numero, alia conſtat ratione pari, alia nec numero
pari,nec ratione. Igitur Plato harmoniam quatuor animæ elementorum,cau
E ſamq; ex diſſimilibus inter ſe iunctis conſonantiæ uolens harmonicè demõ-
ſtrare,duas in ſingulo interuallo animales medietates ratione muſica pro-
poſuit. Conſonantia diapaſon muſica interualla complectitur, quorum cõ-
paratiõnem pro rata parte rationum oſtendemus. Diapaſon in dupla ratio-
ne perpenditur,conficiens,imaginis gratia,duplam rationem ſex & duode-
cim. Protenditur autem hoc interuallum ab hypate meſõn ad neten diſiun-
ctarum. Quum igitur ſex & duodecim extrema ſint, hypate meſõn ſena-
rium numerum continet,nete diſiunctarum duodenarium. Sumantur dein-
de intercedentes numeri,quorum alteri extremo alter eſt ſeſquitertius, ſeſ-

quialter alius,octo uidelicet & nouem.ipsius enim senarii octonarius est ses- F
quitertius, nonarius sesquialter. Extremum quidem unum est huiusmodi,
alterum est ipsum duodecim numerus,nonarii sesquitertium,octonarii uerò
sesquialterum.His itaque numeris inter senarium & duodenarium insertis,
& diapason interuallo ex diatessaron atque diapente constituto,patet mesen
octonarium numerum habituram,parameses nonarium.Hoc ita constituto
talem rationem habet hypate ad mesen,qualem parames ad neten disiun-
ctarum.Ab hypate nanque ad mesen est diatessaron,à parames pariter dia-
tessaron ad neten disiunctarum. Eadem comparatio rationum in numeris
quoque reperitur.nam uti se habet sex cum octo,sic nouem cum duodecim: G
atque sicuti sex cum nouem,ita octo cum duodecim.sesquitertii illi sunt in-
ter se numeri,hi uerò sesquialteri.Et hæc ad studium scientiámque Platonis
disciplinarum declarandam in præsentia dicta sufficiant.Aristoteles quoque
Platonicus declarat harmoniam diuinam rem quandam esse, magnámque,
& maximè dignam ueneratione,sic inquiens:Harmonia,cœlestis est,natu-
ramq; diuinam & pulchram & humana augustioré habet.Ea quum ui natu-
rali sua quadripartilis sit, tres medietates tuetur, arithmeticam,harmonicá,
& geometricam, partésque ipsius & magnitudine atque præstantiæ nume-
ro,& parilitate mensuræ existunt & apparent.In duobus enim tetrachordis H
cantici modi concinuntur. Hæc sunt Aristotelis uerba. Constare corpus
eius inquit partibus dissimilibus, concinentibus tamen. Consonare item
ipsas medietates ratione numerorum:nam nete ratione dupla temperata cũ
hypate,diapason reddit consonantiam.Continet enim nete, ut demonstra-
uimus,duodenas unitates, hypate senas. Et parames consonam nouenas
unitates habere sesquialtera ratione cum hypate. Mese uerò,quam octonas
habere unitates diximus,cum eadem hypate sesquitertia ratione comparata
est.His maximè rata Musicæ interualla componuntur:Diatessaron,in quam,
quod in sesquitertia ratione: diapente, quod in sesquialtera: diapason, quod I
in dupla perspicitur.Sesquioctaua ité ratio quæ est,in unius ratione toni cõ-
seruatur.Ita euenit ut partes harmoniæ sic constitutæ, iisdem præstantiis &
superent & superentur à partibus, & medietates à medietatibus,præstantiâ-
que excessusue numerorum,& uis ac munus geometricum deprehendatur.
Has autem facultates sic se habere Aristoteles declarat, neten uidelicet ter-
tia parte sui mese præstantem, hypaten uerò à mese simpliciter superatam,
ut abundantes partes mutuo relatu respondeant. iisdem nanque partibus &
præstant & superantur sesquitertia & sesquialtera ratione. Talis enim est
harmonicus excessus. At nete ratione arithmetica præstans ipsi parames, & K
numero æquo parames antecedens hypate,excessus arithmeticos declarát.
Apparet & existit uis etiam geometrica, quum nete sit sesquialtera ipsius
meses,& parames hypates sesquialtera:& ipsa eadem parames præstat ipsi
mese parte octaua in ratione sesquioctaua constituta.Rursus nete dupla hy-
pates est,parames hypates sesquialtera, mese hypates eiusdem sesquitertia.
Numeris itaque & partibus, auctoritate quoque Aristotelis sic harmonia à
natura est comparata, summáque ope atque artificio ipsius constituta est
ex infinita finitaque, & parimpari natura, cum ipsa uniuersa, tum partes

eius

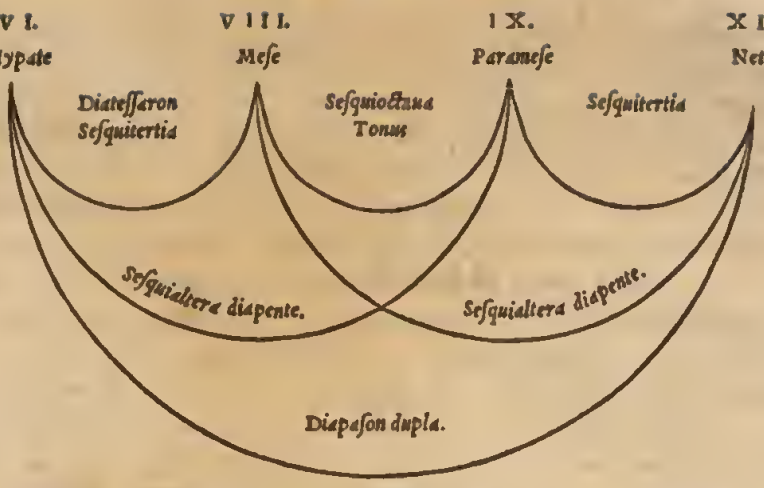

eius omnes. Ipſa etenim tota par eſt, quippe quadripertita terminis. At partes & rationes eius, tum pares, tum impares ſunt, tum etiam parimpares. Neten enim parem habet, ut quæ duodenûm ſit unitatum: Parameſen imparem nouenûm: Meſen parem, octonûm: Hypaten parimparem, ſenûm. Hoc pa-
C cto à natura comparata ipſaq; tota, & partes ipſius exceſſibus atque rationibus, & tota toti, & partibus partes inter ſe conſonant. Iam uerò ſenſus ipſi apto quodam temperamento corporibus inſiti, cœleſtes quidem illi, atque diuini, ſenſum & intelligentiam hominibus præſtantes, obtutus inquam, & auditus, unà cum uoce atque luce harmoniam demonſtrant. Cæteri comites horum ſenſus, eò quòd ſenſus ſunt, harmonia conſtãt: omnibus nanque mu neribns ſuis haud ſine harmonia funguntur. Qui quanquam inferiores ignobiliorésque ſunt illis, haud tamen ab harmonia diſcedunt. At illi numine quodam comite atque præſente, corporibus cum ratione atque intelligen-
D tia adhibiti, præpotentem præclarámque naturam quãdam ſortiti ſunt. Perſpicuum igitur eſt ex his quæ à me ſunt commemorata, ueterem illam Græciam ſtudium operâmque rerum omnium meritò impendiſſe maximam, ut in primis adoleſcentes Muſica erudirentur. Eorum enim animos molles ac teneros ad modeſtiam atque moderationem Muſica componi & temperari oportere exiſtimabant, quippe quam ad omnes occaſiones actionéſque o-
mnes quas intenderes, utilẽ & cõmodã eſſe putarent. Atq; in primis ad bellicos terrores, ad quos alacriter ac fortiter capeſſendos & ſuſtinendos, alii, ut
E Lacedæmones, tibiis canentibus Caſtorium appellatũ modum, inſtructa ornatâque acie cum hoſte conſerturi manus promouebantur. Alii ad cantum lyræ in certamen procurrebant: quo more pericula adeundi præliorum multis tempeſtatibus Cretenſes fuiſſe uſos memoriæ proditum eſt. Aetate noſtra pergunt etiam nunc uti tubis. Argiui in Stheniis apud eos uocatis, tibiæ cantu utebantur. Eos ludos primò in honorem Danai fuiſſe inſtitutos, inſecutis temporibus ad Iouem tranſlatos, ferunt. Tenet etiam nunc temporibus noſtris mos canendi ante tibicinem in Pentathlis, non cantum quidem inſignem ullum, antiquúmue, aut qualis apud homines illos conſueuerat cani, ut qui ab Hieracè compoſitus ad illud certamen quod Endrome uo-

catur,erat. Cæterùm tametsi nihil,ut inquam,ualidum præcinitur ac nobile, F
præcinitur certè tamen qualecunque aliquid. Famaq; est theatralem Musam
ignotam uetustioribus temporibus apud Græcos fuisse. tota enim hæc scien-
tia ad cultum deorum,& ad disciplinam iuuenum uertebatur,necdum ea tẽ-
pestate apud illos homines extructo theatro. In solis adhuc templis Musica
alebatur atque uigebat,in quibus honores deorum,& clarorum laudes uiro-
rum,cantu musico celebrabantur. Argumento est,condita postmodũ fuisse
theatra:nam uerbũ θεᾶσθαι,id est spectare significans, multò antè ἀπὸ τοῦ θεοῦ, id
est ab appellatione Dei sumpserat nomen. At nostris temporibus tantos au-
ctus differentiæ forma accepit,usque adeo discessit à more maiorum,ut nulla G
sit amplius disciplinæ mentio,nulla perceptio. Omnes qui Musicam attin-
gunt,accurrũt ad Musam theatralẽ. Sed heus tu,dixerit fortè aliquis, nihilne
à ueteribus adinuẽtum?nihilne innouatum fuit? Fateor equidem & ipse fu-
isse plurima reperta atque nouata ab antiquis,uerùm cum maiestate atq;
decoro. Qui hoc genus historiæ persecuti sunt,Doriam netẽ adscripsere Ter-
pandro,quum ea nullius in cãtu usus antea fuisset. Totus myxolydius tonus
inuentu nouo additus dicitur,& ex modis cantus Orthiis uocatis,is qui tro-
chæus signi dator appellatur. Inuentor præterea modorum Scoliorum,ut in-
quit Pindarus,Terpander fuit. Archilochus rhythmicam structuram trime- H
trorum,& in rhythmos non unigenos intentionem immutationémque, &
circa hæc ipsa pulsum inuenit:primúmque eum edidisse epoda, tetrametra,
procriticum,& prosodiacum. Eidem adscribitur auctus ipsius primi, à non-
nullis elegium. Ad hæc iambei ad Pæonem Epibatũ, & aucti heroi in pros-
odiacum & in Creticum intentio ad eũdem auctorem refertur. Pòst deinde
poetas tragicos ita usos,& Crexum admisisse,& exercendo pertractandoq;
deduxisse intentionem illam in dithyrambum. Præterea ipsorum iambeorũ
alia dicenda ad pulsum,alia esse canenda,Archilochum primum demonstras-
se memorant. Hunc etiam ipsum Archilochum existimant ad pulsum fidium I
primum cecinisse, atque inde ueteres omnes ad cantus percussisse neruos.
Tonus qui nunc hypolydius uocatur,inuentori Polymnesto tribuitur. Eũ-
dem longè maiorem effecisse ipsam solutionem & eiectionem tradunt. At
Olympum,illum inquam ad quem auctorem principem græcæ legalisque
Musicæ gloria refertur,genus ipsum harmoniæ & rhythmum qui prosodia-
cus dicitur,in quo est Mattis lex,& Choreum,quo ipse plurimum usus est in
sacris matris deûm,inuenisse proditum est. Nonnulli Baccheum quoque ad
ipsum repertorem trahunt. Sic autem antiquos uocũ modos se habere con-
stat. Lasus Hermionensis dithyrambicum in morem transpositis rhythmis, K
multitudinémque uocum secutus in tibiis,& pluribus atq; disiectis usus uo-
cibus,ad inflexiones mutationesq;,quæ prius non fuerant,Musicam perdu-
xit. Insecutus Melanippides fabricaror modorum,in priore nec ipse Musica
mãsit:at neq; Philoxenus,nec Timotheus uetere Musica contenti fuere. Nam
Timotheus,quum antè lyra plures quàm septem neruos nõ habuisset ad us-
que tempora Terpandri Antissæi, in plures uoces disiecit. Atqui & cantum
tibiæ simpliciorem antea plurima uarietate distinxit. Quumq; antiquitus ad
Melanippidem usq;,dithyramborũ poetam,tibicines à poetis stipendium ca-
perent,

A perent,primas agente poesi partes,& tibicines ipsis magistris ministrarent,is quoq; mos abolitus extinctusq; est,tãtaq; in Musicã est delapsa labes,ut ipsam Pherecrates Comicus specie mulicbri introduxerit in scenam,corpore fœdè lacerato,sciscitantemq; Iustitiam causam cladis,ac Musicam sic loquentem:

Dicam haud inuita,quandoquidem tibi
Audiendi,ac mihi fandi uoluptatem capit
Iræ impetus:Mi prima malorum labes
Melanippides fuit,qui duodenis
Fidibus me eneruauit.Nec tamen meis
B Finis ærumnis:Atticus Cinesias
Execrabilis,hexharmonios strophis
Anfractus insertans me male perdidit:
Nam dithyrambos condens bifores nisu
Ancipiti clypeorum ritu dextris
Similibus læuis mentem irritam fallit.
Sed neque miseriis hic modus fuit
Meis:Phrynis iniecto Strobilo quodam
Non antè cognito,irrequietis me
C Flexibus atque reflexibus uersando
Totam collabefecit,qninque neruis
Duodenas obstipando harmonias.
Neque adeò eum pœnitebat sceleris,
Quin repetebat ultro,si quid liquisset.
Iam uerò Timotheus,ô mihi chariſſima,
Perfodit me,& fœdissimè lacerauit.
Quis iste Timotheus?Milesius quidam
Pyrrhias:hic mihi innumera inuexit mala,
D Vicit & omnes inferendis cladibns
Quos memorauí:uicit inquam:mollésque
Ac formicarios nehens modos,méque
Sicubi sit nactus gradientem solam,
Soluit,dispescit in duodenos neruos,
Méque contorquens tanquam brassicas totam
Referſit hexharmoniis hyperbolæis,
Profaníque ac superuacuis fidium
Vocúmque inanibus pertentaminibus. Hæc inquit Musica.

E Meminit etiam Aristophanes Comicus Philoxeni,eumq; dicit intulisse modos cyclicis choris.Alii qnoque Comici absurditatem & indecẽtiam eorum qui Musicam lacerauere,commonstrarunt.Quãtam autem uim habeat & ad dirigendos & ad euertẽdos mores,quibus studiis,quibusq; disciplinis à prin cipio aliquis sit institutus,Aristoxenus declarauit.Thebanum quendam Telesiam refert,æqualem temporum eius,quum ab adolescentia in optima Musica educatus foret,ac probatorum poemata modosq; didicisset,cum aliorũ, tum Pindari,Dionysii Thebani,Lampri atq; Pratinæ,cæterorumq; qui præstãtes lyricorum pulsaminum habentur,& præclarè tibiis cecinissẽt,reliquis

quoque disciplinis non mediocrem operam dedisset, exacta uigentiore ætate F
usqueadeo captum fuisse scenica illa & uaria Musica, ut contemptis decoris
modis, in quibus fuerat educatus, ad discendos Philoxeni atq; Timothei mo-
dos, horumq; ipsorum maximè uarios, plurimamq; nouitatem habentes, ani-
mum applicaret: quumq; se contulisset ad efficiendos modos, attrectantem &
experientem frequentius, tentantemq; atque exercentem utrosque, Pindariũ
inquam & Philoxenium, in Philoxenio haud admodum proficere potuisse:
cuius rei causam inquit præclaram à puero ipsius institutionem fuisse. Quare
si cui cordi fuerit scitè beneq; Musica uti, antiquam imitator formam & mo-
dum, eúmque repleto cæteris doctrinis, & philosophiam adhibeto comitem, G
quæ quasi ipsum manu ducat. Nam ea potens est iudicandi quæ mensura ipsi
musicæ conueniat, quæue eam deceat, & quid eidem usui sit, quidq; sit utile.
Quum itaque tres sint partes in quas uniuersali partitione omnis diuiditur
Musicæ partes tres. Musica, diatonos, chroma, & harmonia: eum qui Musicam adierit, gnarum
poeseos, utentis his partibus, scientémque esse oportet, & compotem insuper
expressionis atque interpretationis, quam hermeniã Græci uocant, ipsa poe-
mata referentis atq; proponentis. Primum omnium intelligendum est, quòd
omnis disciplina eorum quæ Musica continétur, assuetudo quædam est, quæ
nondum accepit, cuius gratia singula quæ docentur, ipsi discenti sint discen- H
da. Deinde reputandum, quòd ad eiusmodi institutionem & perceptionem
nondum adhibetur enumeratio troporum. Quocirca pleriq; temerè discunt
quodcũque docenti aut discenti collibuit. At non ita prudentes agunt. omnẽ
enim hi temeritatem deprecantur atque repellunt, quales prisci illi Lacedæ-
mones, & Mantinenses ac Pellenenses fuere. nam quẽdam illi modũ unum,
aut omnino paucos delectos ex omnibus, quos uidelicet ad castigatos seue-
rósque mores pertinere existimabant, admittentes & asciscentes, ipsa Musica
utebantur. Perspicuum autem hoc fuerit, si quid quæq; scientia spectet & cõ-
templetur, reputauerimus. Constat harmonicam generum ipsius apti tempe- I
ramenti uocum, quòd Græci hermosmenon appellant, interuallorum, com-
plexionum, quas systemata uocãt, uocum, tonorum, & mutationum ipsarum
complexionum in se continere cognitionẽ: extra hæc ab harmonica nequic-
quam aliud petes, nec ultrà per ipsam progredieris. Quare nec ab ea postulan
da erit potestas iudicandi, utrum poeta propriè atque accommodatè assum-
pserit: quale in musicis diceremus hypodoriũ tonum in principio, uel hypo-
phrygium ac phrygium in medio, aut mixolydium ac dorium in egressu: ni-
hil huiusmodi spectat ad rem harmonicam, multorúmque aliorum indiget.
ignorat enim uim proprii. Neque uerò chromaticum, enharmoniúmque gẽ- K
nus secum afferent huius proprii & accommodati integram facultatem co-
gnoscendi, per quam conditi moduli mores appareãt & eluceant. id enim est
artificis munus. Latè itaque patet, aliam complexionis, aliam in complexione
extructæ modulationis esse uocem, quæ existimatio ad rem harmonicam nõ
Rhythmorũ ratio. pertinet. Eadem est rhythmorum ratio. nullus enim rhythmus accedet cum
absoluta proprii & accommodati potestate. Proprium autem hoc & accom-
modatũ, quod sæpe usurpamus, certos quosdam mores spectãtes, id dicimus,
quorum causam esse contendimus compositionem quandam, uel mixtionẽ,

uel

A uel utrunque,quale illud enharmonium Olympi genus in phrygio tono positum,pæoni epibato mixtum.hoc nanque mores primordii in lege Palladis creauit. Adhibito enim modorum rhythmorumq; opificio,& perdextrè atq; artificioſe ſolo rhythmo commutato,pro pæone uidelicet facto trochæo,enharmonium conſtitit Olympi genus. Et quãquam enharmoniũ idem ipſum genus,phrygiúſque tonus manſerunt,nihilo ſecius uniuerſæ complexionis mores magnam mutationem acceperunt. Etenim quæ in lege Palladis harmonia uocatur,plurimum diſtat in moribus ab ipſo communi uſu,& uulgo exercitato.Si igitur Muſicæ perito acceſſerit uis iudicandi, haud dubiè is erit
B in Muſica conſummatus. Nam qui doricè ſcit abſque ſcientia iudicandi,ipſi uſui eius quid ſit accommodatum, quídue ei conueniat,ptofectò quid agat ignorabit,neque etiam mores tuebitur,quandoquidẽ inter ipſos dorios modulatores ambigitur,utrum facultas harmonica (id quod aliqui opinãtur) ſit diſcernendi potens dorios modos,an cõtrà. Eadem eſt ratio totius rhythmicæ ſcientiæ. Sciet aliquis pæonem,neſciet quid ſit accommodatum ac proprium ipſi uſui eius,propterea quòd ſolam habeat ſolertiam ipſius pæonis intelligendi.Idem hoc ab ipſis pæonicorum rhythmorum conditoribus dubitatur,num res rhythmica præſidium in ſe habeat(id quod nonnulli inquiũt)
C huiuſmodi dignoſcendi,an uſque eò non progrediatur. Duæ igitur minimũ intelligentiæ neceſſariæ illi ſunt, qui internoſciturus diiudicaturúſque ſit quid proprium,& quid alienum. Primùm quidem cognitio morum,quorum cauſa compoſitio facta eſt,deinde earum rerum quibus ipſa compoſitio conflatur. Quòd itaque nec harmonica,nec rhythmica, nec partium reliquarum ulla,ipſa per ſe ſatis uirium habent ad cognoſcendos mores, & ad cætera iudicanda,hactenus dicta ſufficiant. Quum uerò tria ſint genera in quę aptum temperamentum uocum diuiditur,magnitudinibus complexionum, & poteſtatibus uocum, pariter & tetrachordorũ paria & æqua,in uno ſolo ueteres
D ſunt uerſati. Nam nec diatoni, nec chromatis ulla maiores noſtros cura inceſſit:nni tantùm enharmonio animum ſtudiumq; applicuerunt,& eius quidem ipſius unicæ complexioni,quæ diapaſon uocatur. diſcrepabant enim de chromate,conſentiebant propè omnes unam ſolamq; eſſe harmoniam. Haud igitur quiſquam peruidebit cuncta in re harmonica contenta, & circa ipſam uerſantia, qui ad eius unius nudam intelligentiam proceſſerit, ſed latiſſimè patet opus eſſe reliquis facultatibus cognitis, & uniuerſo atque integro corpore Muſicę,mixtionibus item & compoſitionibus partium. Solus purúſque harmonicus quodammodo circũſcriptus eſt. Vt autem abſolutè ſummatimq;
E dicamus, concurrere oportet ſenſum atque rationem in partibus Muſicæ iudicandis,ut neque præueniant ſenſus,quod citi & præproperi faciunt:neque ſequantur,quod tardi & pigri. Venire tamẽ uſu ſolet ſenſibus nõnullis propter naturalem quandam inæqualitatem,ut modò præcurrant, modò tardẽt. Quare circuncidenda ſuperuacua illa à ſenſibus ſunt, dandáque opera eſt ut ſimul cum ratione gradiantur. Nam ſemper eſt neceſſarium tria minima eſſe quæ in auditum cadãt,uocem,tempus,& ſyllabam ſiue literam. Sic enim fiet ut ab itinere uocis apta eius temperatio,à temporibus rhythmus,à ſyllaba literáue id quod dicitur cognoſcatur. Quòd ſi pariter non progrediantur,illa-

In partibus Muſicæ iudicandis neceſſarium eſt ut ſenſus unà cũ ratione gradiãtur.

tionem ſenſus fieri neceſſe eſſe. Conſtat enimuero & illud,ſi ſenſus ſepatare F
& diſtinguere ſingula quæ dicuntur, & comitari ſingulis nequeat, futurum
ut neque erratum in ſingulis,nec contrà rectum contueri poſſit. Primùm igi
tur de continuitate atque perpetuitate ſciendum eſt,perpetuum, continens,
& cohærens iudicanti ui adeſſe oportere,ptoptetea quòd rectè ac ſecus non
in ſegregatis diſiunctiſq; uocibus,aut temporibus aut literis,ſed in continuis
& cohærentibus creatur, quoniam mixtio in ipſo uſu quædam eſt partium
per ſe incompoſitatum. De conſecutione hactenus. Deinde conſiderandum
eſt,eos qui Muſicæ ſcientiam habent,non ſatis in ſe opis ad facultatem iudi-
candi habere.Haud enim fieri poteſt,quenquam unum conſummatum Mu- G
ſicum,& iudicandi potentem, ex ipſis quæ totius eſſe Muſicæ partes uiden-
tur,euadere poſſe,ex peritia uidelicet ea quę circa inſtrumenta,quæq; in can-
tu uerſatur,atque inſupet ab exercitatione ſenſuum: illa inquam,quæ ad in-
telligentiam aptæ uocum atq; rhythmotum temperationis pertinet,ac præ-
terea ex ipſa harmonica rhythmicáque facultate, & ex perſpicientia atque ſo
lertia quæ in pulſibus atq; dictionibus adhibetur, & ſi quæ aliæ reliquæ ſunt
Muſicæ partes. Quibus autem de cauſis euenìat ut apti ad iudicandum co-
gnitione & intelligentia omnium eatum partium eſſe nequeamus, annite-
mur proponere.Primùm,quoniam ea quæ nobis iudicanda ſubiiciuntur,alia H
perfecta ſunt,imperfecta alia. Perfecta,ut quodque poëma,id uidelicet quod
cantatur,aut quod tibiatum fidiúmue ſono redditur,& cuiuſq; φαντασία,quam
expreſſionem & actum dicimus,ut ipſa tibię ſonatio,aut cantatio,cæteráque
id genus.Imperfecta uerò, quæ ad ea pettinent & ſpectant, & eorum gratia
fiunt. Huiuſmodi nanque expreſſionis partes haud ipſæ quidem finis ſunt,
ſed finem ipſum ſpectant, & proptet finem petuntur. Horum itaque atque
huiuſmodi omniu opibus iudicium de moribus ipſius expreſſionis fiet, utrũ
proprii & accommodati propoſito poëmati aſſignentur, & reddantut ab eo
mores,qui ipſum ttactandum & exprimendum ſiue interptetandum deſum- I
pſit.Eadem ratio eſt in affectibus qui à poetica in poematis ſignificantut. Mo
rum ſiquidem magna erat ueteribus cura, & propterea ſeueritas ac minimè
cutioſum priſcæ Muſicæ,in ptæcipuo honore habebãtur. Grauiter olim uin-
dicaſſe Argiuos præuaricationem Muſicæ indicta pœna,& in eum animad-
uertiſſe,qui ſeptem plus fidibus apud eos uti,& mixolydite primus aggreſſus
foret,proditum eſt. Vir ille ſeuerus & uetendus Pythagoras, abtõgabat iudi-
cium in Muſica à ſenſibus petitum,tenuem ſubtilémque eius uirtutem diſcri
men mentis eſſe dictitans.Atque idcirco non auditu,ſed harmonia in ratio-
num pro rata parte comparatione conſtituta iudicabat,cenſebátque ſatis eſſe K
uſque ad diapaſon ſiſtete Muſicæ conſidetationem. At uerò Muſici noſtti
temporis pulchertimum omnium, maximéque decorum genus,quod uete-
res propter maieſtatem grauitatémque ipſius colebant, penitus repudiarunt,
adeò ut ne qualiſcũque perceptio curáque ſit pleriſque enharmoniorum in-
tetuallotum:tantáque ignauia atque ſocordia inuaſit eos,ut dieſin enhatmo-
niam ne ſpeciem quidem omnino cadentium ſub ſenſum præbete putent,
easq; de canticis atque modulaminibus exterminét,& iiſſe in nugas eos,apud
quos in aliqua fuerit exiſtimatione, quiq; hoc genere ſint uſi,dicere non ue-
reantur.

Morũ quondam magna cura.

A reantur. Ad quam eorum confirmandam ſententiam ualidiſſimum eſſe argumentum ſtuporem ſenſuum ſuorum arbitrantur, quaſi quod fugiat eos, id in ratione rerum eſſe, aut in uſum ullum uenire nequeat: ac, ſi diis placet, negãt magnitudinem illam poſſe recipi in conſonantiam, uti ſemitonium, & tonus, & reliqua huiuſmodi interuallorum recipiuntur. Quæ quum dicunt, nõ animaduerterũt, tertiam, quintam, ac ſeptimam ſeſe magnitudinem, cæca ignorantia ducti, tollere: quarum alia trium, alia quinque, ſeptem alia ſunt dieſum, atque omnino omnia interualla imparia tanquã inutilia deprecantur, ut quæ ſumi in conſonantiam nequeãt. Ea nanq; omnia ſunt, quæcunq; minima die-
B ſis impariter metitur. Vnde neceſſariò conſequitur, nullam tetrachordicam partitionem utilẽ eſſe, præter illam unam, per quam cõtingit pariibus omnibus uti interuallis. ea eſt ſyntoni & diatoni, ac toni chromatis. Quæ oratio atque exiſtimatio hominum eſt nõ modò aduerſantium iis rebus quæ ſenſibus ſunt perſpicuæ, uerumetiam pugnantium ſecum: quandoquidem talibus ipſi tetrachordorum diuiſionibus utuntur, in qnibus pars plurima interuallorum aut impar eſt, aut inſtar uicemq; imparis ſuſtinet. Molliũt enim ſemper lichanos & paranetas. Iam uerò & aliquas de ſtantibus uoces remittunt temerario quodam & experte rationis interuallo, ad eas relaxantes ac remittentes ipſas
C tritas ac paranetas. Atq; huiuſmodi uſum complexionũ maximè probari cẽnſent, in quo uſu pleraq; interualla à ratione ſunt auerſa, uocibus non modò quas natura moueri uoluit, uerumetiam nonnullis earum quibus eadẽ natura motum negauit, laceſſitis: id quod latè patet apud eos quibus talis exiſtimatio intelligendiq; facultas eſt conceſſa. Vſum autem conſentaneum uiro forti bonus Homerus docuit. demonſtrans enim multifariam utilem Muſicam eſſe, Achillem fecit digerentem & coquentem Muſica iram in Agamemnonem concitatam, quam Muſicam à ſapientiſſimo Chirone didicerat.

Hunc inuenerunt mulcentem pectora dulci
D Formoſaq; lyra, multo quæ uincta nitebat
Argento, ſpolium euerſa Eetionos ab urbe.
Hac ſe oblectabat, clarorum facta uirorum
Priſca canens, uſus iuuenis Chirone magiſtro.

Diſce, inquit Homerus, quo pacto Muſica ſit utendum. Decebat enim Achillem, iuſtiſſimi filium Pelei, clarorum uirorum laudes, & heroum facta canere. Docens præterea utendæ eius opportunum tempus, reperit exercitium utile atque iucundum ocioſo & negociis uacuo uiro. Nam quum bellator Achilles eſſet, & ad res gerẽdas natus, ob iram illi cum Agamemnone inter-
E cedentem, prælia detrectabat. Igitur Homerus exiſtimauit decere, & conſentaneum eſſe, animos herois acui ſeueris atque decoris cantibus, ut renocatis ad memoriam fortibus factis clarorum hominum, inſtructus atque paratus ad dimicandum cum hoſtibus foret: quod mox facturus erat. Talis nanque erat priſca Muſica, & ad id conferens. Audimus qnoque ipſum Herculem uſum Muſica fuiſſe, & Achillem, plurimóſque alios, quorum eruditor ſapiẽtiſſimus ille Chiron traditur fuiſſe, Muſicæ ſimul & iuſtitiæ atque medicinæ doctor. Summatim autem ut dicam, mentis atque prudentiæ uir compos, nõ ſcientiis crimini dabit ſi quis perperam nec rite illis utetur, ſed fraudi ac ui-

tio malè utentium adſcribet. Quare igitur qui capeſſendæ Muſicæ diſcipli- F
næ,adhibita decenti cura & conuenienti ſtudio operam & laborem in pueri-
li ætate conſumpſerit,is quod decorum honeſtúmque eſt laudabit & ample-
ctetur,contrariúmque uituperabit ac fugiet, uacabitq; uir talis omni indeco-
ra & turpi actione, & perceptis uberrimis à Muſica fructibus, afferet & ſibi
& reip.magna commoda,nulla nec actione nec oratione utetur incompoſi-
ta & inconcinna, decorum omni tempore & loco, & modeſtiam atque ue-
recundiam ſeruabit. Quòd igitur in bene conſtitutis rebuſpublicis ingens cu
ra ac ſtudium generoſæ Muſicæ tuendæ fuerit,teſtimonia multa alia afferre
poſſemus,uerùm his in præſentia contenti erimus. Terpander ſeditioné quæ G
Lacedæmonios uexabat,muſica ſuſtulit. Thaletem Cretenſem ſorte quadam
à Pythio edita,adiiſſe Lacedæmonios,eosq; peſtilentia,utentem ope Muſica
liberaſſe,author eſt Pratinas. Ipſe quoque Homerus cantu & Muſica,ui pe-
ſtilentiæ fuiſſe leuatos Græcos canit,ſic inquiens:

Argiui iuuenes placabant carmine Phœbum,
Per luces totas pulchrum pæana canentes,
Pugnantémque procul dicebant:pectora dini
Mollibant cantus,& gaudia pertentabant.

Hos uerſus,optime magiſter,tanquam apicem Muſicæ laudum, terminumq; H
orationis meæ,uelut ingentem molem de Muſica habitæ, poſui: nam & ipſe
uires poteſtatémque ipſius hiſce uerſibus demonſtrare nobis occupaſti. Cla-
riſſimum profectò ac princeps ipſius opus eſt, gratiſſima erga deos penſatio.
Inſequens & ſecundum,purgatio animi,& cócinna,apta,& congruens con-
ſtitutio ſyſtemáque,quam nos complexionem diximus. Hæc fatus Soteri-
chus,Habes poculares ſermones,bone magiſter,inquit. Admirationi habita
eſt oratio Soterichi, & apparebat in ore ipſius, atque uoce dicentis, Muſicæ
ſtudium. tum doctor meus,Cum cætera omnia,inquit, tum illud in primis in
utroque ueſtrum probo ac laudo,quòd ordinem quiſque ſuum decorúmque I
ſeruauit. Nam quæ citharœdum ſcire manibus utentem & opere conſenta-
neum erat,iis nobis epulas Lyſias condinit. Quæcúque uerò ad utilitatem ac
poteſtatem uſumq; Muſicæ ſpectabant,docens Soterichus,apparatiſſimis in-
ſtructiſſimisq; nos dapibus accepit. Illud uerò arbitror eos conſultò ac ſpon-
tè reliquiſſe mihi:neque enim damnabo timiditatis,quaſi ueritos ne Muſicá
uelut in comeſſationibus portionem alienam rapere uiderentur. Iam uerò ſi-
cubi utilis conferensq; eſt Muſica,in conuiuiis potiſſimùm eius utilitas appa-
ret & exiſtit,bonusq; id Homerus declarauit, cantum quodam loco ac ſalta-
tioné inquiens conuiuio dedicata & conſecrata eſſe. Nemo tamen ſuſpicetur K
ad oblectandum modò Muſicam utilem eſſe Homerũ exiſtimaſſe. latet enim
in carminibus ipſius altior & profunda quædam mens. in occaſiones náque,
cœnas inquam,& hilares ueterum conſuetudines,pro ſummo atque perútili
auxilio Muſicam recipiebat. Introduci enim Muſicá in epulis optimum eſſe,
ut noſter Ariſtoxenus refert,tanquá potenté reuellendi ac mitigandi feruidá
uini uim. Dicere enim uir ille ſolebat,adhiberi eam ad cõuiuia, quòd quũ ſæ-
pe merum plus æquo hauſtum mentem & corpus fallere conſueſcat haurien-
tium,circunſtãs Muſica ordine & méſura rata atq; mediocri reuocaret eos ad

Muſica conuiuijs potiſſimùm adhibẽda.

niſum

A niſum ſtatúmque contrarium,& adhiberet modum, & in trãquillitate atque conſtantia pacatum animum contineret. Homerus itaque priſcos ad eas occaſiones Muſica fuiſſe uſos cecinit. Iam uerò amici, quod ſummum omnium eſt, quodq; maximè uerendam eſſe Muſicam declarat, prætermiſſum eſt à uobis. Rerum enim omnium motiones, aſtrorúmque cõuerſiones, Pythagoras, Archytas, Plato, & reliqui ueteres philoſophãtes, nec fieri nec cõſiſtere poſſe abſque Muſica prædicarũt. omnia nanque opificem deum cum harmonia fabricaſſe contendũt. Sed alieno tempore hac de re à me prolataretur oratio. Supremum autem,& muſicum in primis eſto, adhibere cunctis rebus debitã
B & congruentem méſuram & modum. Hæc quum dixiſſet, pæanem cecinit, & Saturno liberisq; ipſius,& Muſis operatus, conuiuas dimiſit.

CAROLVS VALGVLIVS IN PLVTARCHI *Muſicam, ad Titum Pyrrhinum.*

C QVERITVR *comœdia uetus, cuius licentia increpandi mores erat liberior, in Muſicam fuiſſe iniectam labem: & execratur polluendæ eius authores, alioqui elegantis ingenij, poëtas, quòd auctis fidibus, & uarietate concentuum, dithyrambisq; conditis biſoribus, ac iucunda fraude gratis uulgo uerſibus, ex forti illa, ſeuera, decora, atque ſimplici Muſica, mollem quandam, illecebroſam, calamiſtratam, ac uariam intuliſſent. At quid inde mali? dicet aliquis. Ingens profectò, atque latiſſimè manans, & quidem in res potiores. Nullá ne ſunt mala, emolliri & languefieri animos ciuium? nullá ne amiſſi pudoris, & corruptorum morum? At quid id intereſt morum? Sanè plurimum. Nam animus noſter quaſi Tetrachordũ quoddam, intellectu, ratione, phantaſia, ac ſenſibus (ſi Platonicis credimus) conſtat. Intellectus diuinus eſt, in quo nil eſt niſi ſimplex ac purum & uniforme. Imaginatio ac ſenſus mortales partes ſunt, proinde mutationibus, uarietatibúſque refertæ. Media ratio propria humanæ eſt naturæ, arbitriúmque anceps habet inclinandi ad diuina & ad mortalia. Si igitur ratio, ut Meſe neruus, cum diuina illa parte quaſi neruo quodam ſe temperauerit, admirabiles morum concentus, ſimplices uidelicet, graues, decoros creabit. Sin ſe conſociauerit cum mortalibus, uarios, molles, indecoros parit. Tanta enim eſt uis canticis modis in utrãque partem, ut quales ipſi in animos præſertim teneros illapſi fuerint ciuiũ, decori, graues, ſeueri, aut contrà leues, languidi, uarij, ac molles, ita rationem ancipitem ac dubitantem ad conſortionem optimorum aut peſſimorum ſtipantium latera ipſius conſultorum, quorum conſilijs uel elegantes uel degeneres mores finguntur, pertracturi eſſe uideantur. Neminem autem eſſe puto tam ſtupidum, tamq; plumbeum, qui cantu non moueatur. Præclarè Theophraſtus in ſecundo Muſicæ inquit, naturam muſicæ eſſe motũ animæ inuecta à pertubationibus mala ab ea depellentem: quod ni muſica efficeret, ut uidelicet animum quò uellet pertraheret, naturam ipſius ommino nullam futurã. Hoc loco noſtri muſicam temporis lamentarer, ni iampridem complorata foret, facilè id patiente Franchino Gaffuro noſtri æui præſtanti muſico, cuius libros & eleganter & eruditè compoſitos, ferè nemo noſtrorum cantorum legit, tum quòd plerique grammaticam ignorẽt, tum liuore, quo plurimo id hominum genus laborare Heſiodus author eſt. Hoc autem à me ſolùm dictum ſit cohortandi eos quos ea mala tangunt, gratia, ut omni conatu ignorantiam, inuidiamq;, uelut peſſimas feras, ab animo depellant. Nam hæc me fari coëgit amor mu-*

Intellectus.

ſicæ muſicorúmque, quo incredibili teneor. Eorum ars & ſcientia omnis in paucis quibuſ- F
dam eſt ſyllabis: cantus nulli ferè ſunt ſine conſpecto libro, in quo nihil eſt deſcriptũ præ-
ter certas uotas & characteres. quòd ſi uerba cantilenarum quandoque proferuntur, de
medio ea uulgo pleraque accepta dices. Sed qualisnam erat apud ueteres Muſica iſta? di-
cet aliquis. A Plutarcho diſces, ſi ipſum accuratè legeris. longæ mihi explicandæ ambages
Muſica ueterum qualis. *forent, & alieno loco. Quicquid enim canebant, ferè eruditum, elegantiſſimum, & metri-*
co rhythmo compoſitum erat, ſiue laudes deorum, quales Hymni Orphei, qui extãt etiam
nunc: ſiue decora clarorum uirorum, uictoríſque in Olympia certaminũ, & reliquarum
celebritatum, quales Pindari & aliorum: ſeu nuptiæ, ut Pæanes eiuſdem, canerentur. In-
numera alia argumenta, funebria, complorationes, amatoria, apta epulis alia, ad depre- G
candam peſtilentiam alia, materiæ tragicæ & comicæ, perq; omnia genera, atque omnes
rhythmicas uarietates poëmata condita ad tibiam fidésue cantabantur, rhythmis, pulſi-
bus, modulis, concentibus, humana uoce, cunctis ſimul materiæ congruentes mores expri-
mentibus. Sed ut ſummatim dicam, ut author eſt Lucianus, argumenta & materiæ canti-
corum cantilenarúmque erant, ab orbe condito ad Cleopatræ uſque tempora geſtæ res,
quales Ouidius in Metamorphoſi cecinit: ad quarum cantum ueteres etiam ſaltabant. Ex
quo patet, neminem exercere muſicam ſaltationémue temporibus illis potuiſſe, quin eadẽ
opera animum multa cognitione priſcarum rerum compleret. Operæprecium facturum
me duxi canticum unum de ueteribus proponendo, quod Pythicum certamen uocabant. H
Argumentum erat pugna Apollinis cum dracone Pythone. Delona nomen toti cantico.
Partium eius nomina: Exploratio, Prouocatio, Iambicum, Spondeum, Saltatio. In prima
Apollo contemplatur an opportunus ſit dimicationi locus. In ſecunda prouocat draconem
Odontiſmos. *in certamen. In Iambico iam pugnatur. Hæc pars continet Odontiſmon uocatũ, quia dra-*
co frendens ſecat dentes, uulnera iam accipiens in corpus. Quarta uictoriam Apollinis.
Quinta ſaltantem ouãtémque uictoriæ ergò eundẽ declarat. Et hæc eſt una de legibus ti-
biarum, in qua rhythmi & moduli, eorúmque mores in canendo mutantur, prout partes
eius uarios actus continentes poſtulant. Et quoniam legis mentionem fecimus, aliquid de
lege muſica, déque alijs quibuſdam, quæ ad intelligentiam Plutarchi opem aliquam præ- I
ſtabunt, breuibus dicere conſtitui. Deinde calumniam quandam falſamque accuſationem
ab Ariſtoxeno philoſopho, Ariſtoteliſque diſcipulo, & Theophraſti æmulo, ac muſico-
Lex muſica quid. *rum longè nobiliſſimo, deprecabor. Lex itaque muſica modus canticus eſt, præſcriptam*
harmoniam ſiue concentum & rhythmum definitum habens. Nomen autem inditum le-
gis propterea, quòd quaſi lege præſcriptum eſſet, uocum fidiúmue tenſiones mutare non
licebat: quanquam Ariſtotelem dubitare non ignorem, num quia ueteres, quòd literis ca-
rerent, quarum monumentis crederent ſuas leges, cancbant eas, ne obliuioni mandarent,
atque ita abolerentur, ideo omnes cantus leges appellatæ fuerint. Legum aliæ erant pro-
priæ tibijs, aliæ citharæ fidibusque, aliæ communes utriſque. Nomen cuique ſuum aut à K
gentibus, ut Aeolia, Bœotia: aliæ à rhythmis, ut Orthia, Trochæa: à tropis, ut acuta, Te-
traœdia: ab inuentoribus amatoribusque earum, ut Terpandria, & Hieracia: aliæ ab ar-
Partium citharicæ legis nomina. *gumento, ut Pythicum certamen, & Curulis, ſumptum habent. Partium citharicæ legis*
ipſo pariente Terpandro, hæc nomina erãt, Eparcha, Eparchia, Metarcha, Catatropa,
Metacatatropa, Omphalos, Sphragis, Epilogos. Quorum nominum ratio etſi à me in præ-
ſentia non explicatur cauſa breuitatis (& certè difficilis eſt eius coniectatio) hunc tamen
uſum præſtabunt, ut hinc quoque non nimium tardi homines, quàm erudita omnia apud
Orthia. *ueteres muſicos eſſent, omnes intelligant. Orthia Palladis lex erat, argumentum bellicum*

continens,

A *continens: quod nomẽ Palladis declarat, duellis aptæ deæ: omnia, uox, cantus fidium, rhythmus, materia, bellicum concinebant, & personabant. Hanc legem quum Timotheus caneret, uir omnium regum atque Imperatorum clarissimus Alexander Macedo perpulsus est ad capessenda arma, & exclamauit eiusmodi esse cantica regia oportere. Orthiorum septem species erant, in quibus lex Palladis, quam dixi: & Trochæus dictus tubæ cantus signum militibus dantis. Curulis quæ dicitur lex, id ideo nacta est nomen, quoniam raptatum bigis Hectorem argumentum habebat. Castoriæ legis cantu sub Embaterio rhythmo compositæ, Spartani utebantur ad excitandum ardorem Martis in animis militum. Constabant autem leges illæ carmine numeroso, & ad alios atque alios affectus*

B *commouendos accommodatæ erant. Pauca hæc de lege musica pro re præsenti dicta sufficiant. De uoce Melos, quãuis uulgò nota esse uideatur, aliquid tamen dicendum duxi.* Melos. *Melos prima significatione membrum corporis dicitur. Quemadmodum enim multa uariaque membra in uno animantis corpore sunt, uaria atque diuersa officia præstantia, quæ tamen finem eundem uitæ conseruandæ spectant: sic quia diuersæ uoces mixtæ concorditer concentum unum conficiunt, cantum prouenientem inde Græci melos, nos modum modulúmque uocamus. Aut quia melos significat quod cuique curæ est, quasi nihil maiori curæ homini esse debeat, quàm cantus & musica, siquidem tantopere homines atque deos commouet melos, cantum dixere: nec absolutè quencunque cantum, sed har-*

C *monia tantummodo constantem. Est autem harmonia, ratio compositorum corporum primò: inde ratio mixtorum, ut uocum. Composita enim seruant nomina partium, ut si diceremus corpus animantis carnibus, ossibus, neruis, sanguine compositum esse. mixta uerò non seruant. Vt mulsum neque uinum est, neque mel, sed tertia quædam natura, quanquam est utriusque mixtione confectum: ita concentus neque acuta uox est, neque grauis, sed tertium quiddam, quod neque acuta neque grauis uox dicatur. Harmoniarum nomina uariarum apud ueteres usurpata hæc sunt: Doris, Ias, Aeolis, Phrygia, Lydia, Locrica, à Philoxeno inuenta. Harmonia aliquot locis pro enharmonio Plutarchus usus uidetur. Pythagoras eam sic definiuit, multimixtorum & diuersa sentiẽtium unio. Rhythmus* Harmonia.

D *uerò pater est metri, ut interpres inquit Aristophanis. Dionysius musicus de Pythagoreorum sententia in libro de similitudinibus sic de rhythmo inquit: Rhythmi & cantici moduli una propè est atque eadem essentia apud eos quibus graue tardum, & acutum celere uidetur: illi autem sunt Pythagorei. Quum autem interualla cantica in rationibus numerorum statuant, omnesque rhythmi in aliqua una ratione numerorum censeantur: (alij enim sunt duplares, sesquialteri alij, in rationeque alij alia) eiusdem esse naturæ modulus & rhythmus uidentur. Quumque præterea cõsonantia quæ de interuallis proficiscitur uocum, eorundem dogmate diapason in dupla statuatur, diapente in sesquialtera, & sic de reliquis: quum item rhythmici pedes omnes iisdem rationibus distincti sint (nam*

E *plerique, & elegantissimi quique in diapason ac diapente consonantia sunt constituti) cognationem inter se quandam atque familiaritatem habere uidebuntur. Hæc Dionysius. Differunt tamen. est quidem rhythmus harmoniæ semper comes, ex qua modulus & cantus oritur: cæterùm modulus in acuto & graui, rhythmus uerò in celeri & tardo motu spectatur. Qui motus in oratione consideratus, longum ac breue dicitur: in cæteris uerò rebus celere ac tardum: ut quum pedes sublati depressique alternis, apto & mediocri nisu pulsant terram, is motus celer & tardus nominatur: in metricis rhythmicisque pedibus, qui quidem sunt apta syllabarum compositio, quanquam inde acceperint pedum nomen, breuis dicitur, atque longus. Est autem in eo discrimen atque momentum, quòd acu-*

tum & graue qualitates ſunt, celere uerò ac tardum quantitates, ut infrà dicetur. Ariſto- F
xenus, Rhythmorũ, inquit, ductus innumeri ſunt, quemadmodũ & uocum tenſiones, tametſi ſemper definiti terminatiq; ſumuntur in uſum, ut primi, diſemi, triſemi, ac cætera temporum nomina rhythmicorũ. Proſodiacus, carminis cantusq; genus eſt à rhythmi genere appellatũ, in quo erat Martis lex. Spondeum genus & ipſum moduli & carminis ſub eo rhythmo compoſitũ. Huius tres ſpecies erant, Epibomiũ unum, dictum ab ara: Teleſteriũ aliud, ab ſacrificijs myſticis: Cureticum aliud, à Curetibus. Ad res diuinas ſpecies omnes accommodatæ erãt. Per dactylum modulus eſt ſub rhythmo dactylico cõpoſitus. Sic reliqua à Plutarcho huiuſmodi nomina cõmemorata cantus poëtici ſunt, indepti ab rhythmis appellationẽ, ut quod dicitur primum, procriticũ, maron, heroum, embaterium, creticum: G
hoc genus à Curetibus Cretenſibus, ut interpres inquit Ariſtophanis, quòd ſub eo rhy-
Virginalia. thmo canentes compoſitũ carmen, quatientes arma ſaltarent. Hactenus de rhythmo. Vir-
Epithalamia. ginalia ſpecies eſt poëmatis & cantus & ſaltationis, ut Epithalamia, quæ dicuntur poë-
Proſodium. mata ad uirgines ſpectantiũ. Proſodiũ poëmatis & cantici genus eſt adhibitum celebritatibus potiſſimũ deorum. Proſodij huius principiũ meminit interpres Ariſtophanis: Quid
Pæanes. pulchrius incipietibus, quid ue deſinentibus, quàm deum canere actores equorũ? Pæanes cantus & poëmatis genus eſt libationibus & nuptijs accõmodatum, quales hymni Pindari. Pæanumq; aliud genus antequã cum hoſte conſererent manus, ueteres Marti canebãt,
Proœmia. Apollini parta iam uictoria aliud. Proœmia genus & ipſa poëmatis. Hyporchema, poë- H
Hyporchema matis & ſaltationis. Gymnopodiæ chori erant Spartæ puerorũ, qui nudis pedibus cum
Gymnopodiæ tripudio laudes deorum canebant in honorem Spartanorum qui pro patria in Theræis
Endymatia. occubuerãt. Similiter Endymatia Argolica celebritas & ſaltatio. Sic & quæ dicitur En-
Endrone. drone. Carnia feſtum Apollinis apud Lacedæmonios. Strobilus ſpecies ſaltationis. Pyr-
Carnia. rhias nomẽ ſerui, à quo poſtea ſerui Pyrrhiæ dicti. Scolion melos, genus cantus erat quod
Strobilus. accubantes ad epulas, ordine accubantium non ſeruato canebant. Dicæarchus in libro de
Pyrrhiæ. muſicis certaminibus, Tria, inquit, erant apud ueteres genera canticorum: unum quod ſine
Scolion melos diſcrimine ab omnibus deinceps atque ordine cantabatur: alterum quod à peritiſſimis ac
ſcientiſſimis non deinceps, ſed altero ſemper præterito, & hoc Scolion ab ordine tali di- I
cebatur. Ariſtoxenus uerò & Phyllis muſicus hæc tradidere de Scolio. In celebritatibus nuptiarum ad unam mẽſam plurimis poſitis ſellis, accubantes ramũ myrteum laureúmue tenentes manu, proximo ſubinde præterito ſententias & amatoria ſyntona canebant. Periodus illa propter ordinem non rectum canentium, ſcolia, hoc eſt non recta appellabatur. Hæc interpres Ariſtophanis, qui & principiũ hoc ſcolij unius Timocreontis Rhodij refert: Vtinam ô cæce Plute nec terra, nec mari, nec continenti apparuiſſes, ſed Tartarum incoluiſſes, & Acherontẽ. nanq; te propter cuncta mortales circunſtant mala. Cyclij
Cyclij chori. chori, Cyclia dicebantur cantica, quæ eandem materiam continebant. Lagus ſiue Laſſus K
Hermionenſis primus exiſtimatur conſtituiſſe Cyclios choros, & dithyrambum in certamen deduxiſſe. Conditores Dithyramborum, corruptores eſſe Muſarum, ſophiſtasq; appellabant: de quorum numero Philoxenus, Cineſias, Cleomenes fuere, quos increpat comicus Ariſtophanes. De quibus Callimachus loquens, Spurij, inquit, & adulteri florent cantus. Erant enim illi Cyclicorũ magiſtri chororũ, eorumq; ſcripta multos habebant flexus atq; reflexus, quos muſici ſtrophas, antiſtrophas, & epodos uocant. Author eſt borũ interpres Ariſtophanis. Sciendũ enim eſt, in Tragœdijs atq; Comœdijs ſaltationes & cho-
Emmelia. reas duci ſolitas eſſe proprias cuiq;: ut quæ Emmelia dicitur, ppriè erat Tragœdiæ dica-
Cordax. ta, Cordax uerò Comœdiæ. Erat autẽ Cordax ſatyrica ſaltatio, à Libero patre inſtituta

India

A India domita, ut author est Arrianus in rebus Alexandri, quem nos in latinum sermonem uertimus. Tibicines fidicinésque illis Cyclij dicti adhibebãtur, cantusq; accõmodati metricis rhythmis. Partes porrò Musicæ sunt harmonia, rhythmica, metrica, organica, poëtica, saltatio. Hæc est diuisio uniuersalis Musicæ. harum partiũ artifices omnes musici appellantur, sed poëtæ & poëtica per excellentiam. Per dictionem Tonus tria significantur. Tonus enim dicitur interuallum, tanquam mensura quædam ipsius loci uocis, qua significatione tonum diapente maiorem esse tono diatessaron dicimus. Dicitur item tonus uniuersus locus systematis, quod nos (si modò rectè) complexionem interpretamur, accipiens perfectam, ut inquit Aristoxenus, complexionem illatabilis, ut Dorius tonus, Phry-

B gius, & reliqui huiusmodi tropi. Tertio dicitur tonus ipsa qualiscunque & quantacunq; tentio: qua significatione, qui canunt, alij tono graui, alij acuto dicuntur uti. Nec prætermittendum esse putaui admonere, Cruma, quem pulsum percussionemq; Latini interpretantur, esse speciem etiam cantus quandã tibijs ac tubis commodati. Nunc ad defensionẽ Aristoxeni, quem falso accusatum reprehensumq; fuisse diximus, descendamus. Damnatur quòd tonum in duas æquas partes, quas semitonia æqua nominant, diuidi posse censuerit: urgentq; ipsum & oppugnant acriter atque importunè rationibus numerorum mathematicis Pythagorei, & qui eorum sectam tuentur: de qua prius aliquid libandum esse existimaui. Qua re proposita & cognita, in promptu erit absolutio Aristoxeni. Com-

C plures factiones musicorum fuere, ut Archestratia, Hermippia, & aliæ: sed duæ longè eæteris præcelluere, Pythagoria, & Aristoxenia. Pythagoras quum ab operibus omnibus naturæ, ab agendis contemplandisq; rebus omnibus, ab uita quoque ipsa temeritatem atque inconstantiam exterminare, & in ordinem ea certum, constantémque rationem redigere conaretur, consonantias uocum, ut eas ab infido incertóque aurium arbitrio ad constans ecrtúmque mentis iudicium reuocaret, ratis rationibus numerorum accommodauit, consilia hunc in modum agitans, ut author est in Musica introductione Heraclides, sic scribens: Pythagoras, ut inquit Xenocrates, cogitando inuenit musica interualla sine numero ortum habere non posse, quòd respectus forent quanti ad quantum. Reputabat enim

D qua natura eueniente re, & causa consona atq; obsona interualla efficerẽtur, ascendensq; ad originem uocis, motum esse genitorem ipsius comperiebat, ac motum sine numero esse nequire: igitur & uocem ipsam cum numero coniunctam, proinde quantitatem, acutumq; & graue esse quantitates. Reliquam eius orationem breuitatis gratia prætermittimus. Ptolemais mulier Cyrenensis, Archytas, Aelianus, Panætius iunior eadem testantur, quorum seriem orationis Porphyrius fidei gratia ad uerbum recitat. Igitur consonantiam diapason uocatam in ratione dupla, diapente in sesquialtera, tonum in sesquioctaua statuebat, & reliqua uulgò nota. Porphyrius in commentarijs in harmonica Ptolemæi editis, instructus opibus clarissimorum philosophorum, Patonis, Aristotelis in primis, Theo-

E phrasti, Panætij, adscriptis ad uerbum eorum sententijs longa oratione explicatis, fertur aduersus Ptolemæum asserentem in uoce acutum & graue quantitates esse, & interualla musica quanta, sentientem cum Pythagoreis, & esse qualitates, & qualia, apertissimè demonstrat. Quibus omnibus in præsentia prætermissis, unius authoritate Panætij contentus ero, sic in libro de Geometriæ atque Musicæ rationibus & interuallis scribentis: Qui spacium, inquit, acutum inter atque graue diuidi media quadã uoce existimat posse, similis dicenti est, inter calidum & frigidum, candidum atque nigrum, sectionem mediam posse fieri. Facultas nanque consonantiarum non in magnitudinibus uocum, sed in qualitatibus spectatur. Quare quum mathematici dicunt, diapason in ratione dupla consi-

Musicæ partes.

Tonus tria significat.

Cruma.

Musicorum quondam factiones plures.

Diapason. Diapente. Tonus.

A naturam ſaperent: quales concentus omnes illi ſunt, qui multiplicibus & ſuperparticularibus congruunt, ut diapaſon, diapente, & reliqui. Reiecit uerò illos de numero conſonantiarum, qui à tali natura abhorrebant, qualis eſt diapaſon & diateſſaron, qui concẽtus nihil olet ſimplicitatis, & puritatis multiplicis, & ſuperparticularis, ſed conſors eſt permixtionis impuritatiſque ſuperpartientis analogiæ. Attamen Ptolemæus conatur demonſtrare extremas uoces illas concinere, ac tripertitam diſtinctionem, triplicémque ordinem concentuum facit, ut alius ſit omnium perfectiſſimus, quem Homophonum uocat: alter, quem Symphonum, degenerans à primo: tertius, quẽ Emmelẽ, degenerans à ſecũdo. Non hæc ignorabat, bone uir, Pythagoras: quin multas quoque alias ſciebat concinere Cõcẽtus tres.

B auribus mixtiones uocum, quæ aut nullis numerorum rationibus, aut deterrimis cõgruãt, qualibus noſtri æui cantores, quas tertias & ſextas uocant, utuntur. Sed diuinus ille uir, & elegantiſſimus, ut apis puriſſimum cœleſtem ſolùm rorem carpit, ita ſola nobiliſſima & ſimpliciſſima admittebat in rebus. Et quoniam Plutarchus meminit harmonicorum, ſciẽdum eſt harmonicos uocari eos, qui plus aurium quàm rationis iudicio tribuunt auctoritatis, ut Ariſtoxenij. Canonicos uerò, qui primas in iudicando partes, longéque ratas maximè, rationi adſcribunt, ut Pythagorei, genere tamen & ipſi harmonici. Ptolemæus mediam quandam uiam eſt ſecutus. tantum enim tribuit ſenſibus auctoritatis, quantum Ariſtoxenij: ac tantum rationi, quantum Pythagorei. Verum enim tum fieri in muſicis iudi- Harmonici Canonici.

C ciũ demõſtrat, cum ſenſus atque ratio nihil inter ſe diſcrepare uidẽtur. Id quod in Aſtronomia quoque demonſtrauit, cum uidelicet iudicium rationis cum oculorum iudicio conſentit. Hæc ad te potiſſimùm ſcribenda Tite putaui, percupiens in hac quoque te diſciplina, quanquam non ſine approbatione auditorum te canere intelligo, ut in cæteris quoque omnibus optimarum artium ornamentis, excellere. Nam & ipſe Ariſtoteles in libris de republica præcipit Muſicam ſtudioſe pueris eſſe diſcendam, ut protinus rectè lætari conſueſcant. Eiúſque utilitatem in tria genera partitur, ut aliud ad eruditionem diſciplinámque pertineat, ad purgationem animorum aliud, tertium ad iucundè traducẽdam in ocio atque trãquillitate ætatẽ, grauioribus curis inceſſentibus ſæpe animos muſica emol- Muſicæ utilitatis tria genera.

D litus & expulſis. Tria quoque genera modorum, quos melos Græci uocant, à philoſophis tradita proponit, quorum alios inquit moribus (ijs reor qui uirtutibus mãſuetioribus cõtinctur) congruentes, alios rebus gerendis accommodatiores, alios quaſi numine occupãdis animis aptos. Itaque morales quos nominat, præcipuè accommodatos eſſe ei utilitati quæ ſpectat ad eruditionem. Afflantes & corripientes conuenire expianti & perpurgãti ui commotorum, cum eas mentes ſubeunt, quæ nimium pronæ molléſque ſunt admittẽdis affectibus, illis præſertim quibus conſternatione formidinis atque miſerationis deijciuntur & affliguntur. nam & hos perfundere eiuſmodi animos innoxio quodam gaudio tradit. Harmonias præterea, quarum uis atque natura uaria eſt, alias, inquit, mora- Modi muſici tres.

E libus quos uocant modis, & diſciplinæ utilitati, alias purgantibus & afflantibus modis, cæteris alias congruere arbitratur. Atque adeò alios alijs modis & utilitatibus natura addictos & accommodatos & conſpiratos concentus eſſe contendit, ut Philoxenum conatum fabulas in Dorio concentu dithyrambo condere, impotentem ſui, & quaſi ſecundo amni in aduerſum renitentem, in Phrygium delatum fuiſſe prodiderit, uelut ſeuerus Dorius grauiſque concentus abominatus & abhorrens præfractam mollitiem materiæ, & carminis illecebras, libens appetenti, & importunè tanquam in ſuam poſſeſſionem ſeſe ingerenti, Phrygiæ harmoniæ ceſſiſſe uideretur. At hæc præclara & erudita cognitio compluribus iam antè ſeculis funditus exoleuit. Verùm quoniam neque uirgula diuina

in mentes ueterum ea ſcientia defluxerat, ſed inuentum humanorum ingeniorum extitit, tui muneris Tite atque officij fuerit, qui omnibus curis præterquam diſciplinarum' percipiendarum uacuus es ac liber, omni ſtudio eniti & elaborare, ſi ope partim mea adiutus, partim Plutarchi, ut poeticam muſicam excellentiſſimam, & diuiniſſimam omnium, cum iſta quæ uulgò celebratur, pro tua uirili parte coniungas atque componas.

THOMAE CRONMARO ARCHIPONTIFICI

Cantuariæ, Simon Grynæus S.

*RE*s eſt, Thoma Cronmare archipontifex, incredibilis quædam, animalium genus hoc totum quod ratione carere dicitur, cum nec paucioribus nec leuioribus uel bellorum & morborum, uel inediæ & famis, uel cœli denique ac tempeſtatum iniurijs, quàm illud noſtrum, obnoxium ſit, obſtupeſcenda quadam ſagacitate docilitatéque naturæ ſic proſpicere ſibi, ſic tueri ſeſe, ut quod in uaſta terrarum, in profunda marium magna parte abiectum, & ope humana deſtitutum eſt, non ſolum & generis tamen quæque ſui perennitatem per tot ſeculorum ſpacia ſeruent, ſed & commodè, idque propemodum non minus quàm nos in noſtro diuinum animal homines, inter tot etiam malorum formas, degat. Vetus igitur quæſtio, uerſatáque diu fuit, ecquid rationis uis aliqua conceſſa his quoque uideretur. Lucis hic certè uigere nonnihil haud obſcurè tot in conuictu mirandæ perſpicacitatis exempla probant. Equidem cum inter iſtos græcarum literarum receſſus innumeros, in quos diuertere liberale ingenium à Muſis ſeuerioribus tantiſper feriatum haud illepidè queat, hac quoque de re proditum non ineleganter hunc Plutarchi libellum uiderem, ſtudioſos inducere in haud iniucundam deambulationem, etiam haud inutile credebam. Quid enim ferendum minus eſt, quàm ullo induſtriæ genere, animantum ulli ſuccumbere hominem? aut quem non ſolicitet animalium promptitudo & ſedulitas, ignauiæ noſtræ non ſemel cœleſtis ſcripturæ ſententia obiecta? Inſpice formicam, inquit, piger. Tibi uerò potiſſimùm hanc noſtram lucubratiunculam inſcribere libuit, quoniam ei humanitati qua me cum iſtic eſſem, priuatus tum priuatum, literarum tantum ergò complectebaris, ſaltem aliquo ſtudio, ſi re nunc minus poſſem, reſpondere neceſſe uidebatur. Vale. Baſileæ, XXXIIII. Calendis Martijs.*

ARGVMENTVM DIALOGI.

Recitauerat magno ſtudioſorum aſſenſu plauſuq; uenationis encomium quidam: in quo cum de ui, uirtutéque animalium commemorata quædam fuiſſent, poſtea ubi ad cœnam uentum eſt, orta eadem de re acri, ut fit, diſputatione, atque alijs alij animantium generi ſagacitatis ingenijq; palmam tribuentibus, prout uel iudicio, uel erga uenatum animo affecto quiſque fuit, uim partim, partim contentionis calore iuuenili, in duas iam factiones coiuuium totum ſciſſum diſputando gliſcebat: ac quia diffiniri tum quidem nec tempus ſerè iam noctis, nec potatio, cui plus ſatis iuuenes indulſerant, quicquam permiſit, certamen poſtridie ui inſtauraretur, & coram arbitris lis hæc ut litigaretur, pactum ſtipulatiumque fuit. Arbitri Autobulus, Soclarus, Opiatus, ijdem & philoſophi, & naturæ animantum callentiſſimi delecti. Poſtridie igitur ubi primùm illuxit, conuenere iuuenes, magno factionis quiſque ſuæ ſtudio. Terreſtrium cauſam Ariſtotimus, marinorum Phædimus tuetur. Ante cõgreſſum ſeorſum ipſi inter ſe arbitri ſolida (ut uidetur) diſputatione rationem animalibus ineſſe conuinunt: hanc deinde iuuenum contentio ſuperueniens, immenſa exẽplorum copia, quanquam aliò tenedente, confirmat. Sententia porrò nõ in iuuenes, ſed in eos ſtringitur, qui rationem animalibus, tam certa argumentiorum exemplorumque ui comprobatam, negare ſint auſi.

SIT

A SIT NE RATIONIS ALIQVA IN BESTIIS

uis:tum utra animantium plus huius habeant,terreſtriáne,an aquatica, Plutarchi libellus,Simone Grynæo interprete.

AVTOBVLVS.

TYRTAEVM rogatus Leonidas qualem putaret,uatem,inqnit, ornandis iuuenum animis optimum, quoniam carminibus ille ſuis quandam non ſine mentis ardore,æſtúque gloriæ, iuuenibns uim inderet,omnis in bello periculi contemptricē. Vereor equidem,ne & uenatus encomium heri dictum, cupidos nobis uenandi iuuenes uehementer nimis impulerit,néue cætera ſuperuacua ac nihil eſſe cum ducant,ad hunc unum ſolumq; modis omnibus delabantur,quandoquidē ipſe quoq; mihi uideor,uelut recuperata iuuenta,præter ætatem concitatior nunc eſſe,ac quod Euripidis Phædra,

Maculoſis inſtans hinnulis,
Inhortari rabiem canum

geſtire:adeò me crebris ac plauſibilibus argumentis uſa oratio commouit.

SOCLARVS. Vera tu quidem Autobule dicis. nam & mihi uiſa eſt dicendi uim haud obiter intēdiſſe, cum ita iuuenibus præberet ſeſe,ut iis eſſet æquè florida & picturata:maximè uerò iucunda fuit ubi monomachiā appo ſuit. Quam quidem ob rem uenatio haud minima laude digna uideri poſſit, quòd cum,ſeu natura ſen diſciplina ſic comparante,dimicationem hominū inter ſe,eamq; ferro maximè,ſpectare homines aueamus,id illa ſtudium huc auertens,ſpectaculum nullo ſcelere contaminatum exhibeat, arte ac confidentia ratione prædita,cum inſana feráque ui & robore animalium in arenam deſcendente,ac illud Euripidis gloriante,

Anguſta eſt uis uiri quidem,
Sed pectoris aſtutia
Genus omne domat æquoris
Terræq;,animis tam diſcolor.

AVTOB. Atqui hinc inuaſiſſe Soclare in hominum genus immanitatē feritatémque dicunt,guſtata cæde,uulnera & ſanguinem animalium, uenādo prædámque agendo haud ægrè ſpectare,ſed his mactandis necandiſque gaudere ſuetam. Deinde,quemadmodum Athenis triginta tyrāni ſycophāram primum,merito,ut fertur,ſupplicio, ſecundum item, & ſimiliter tertiū affecerunt,hinc paulatim progreſſi etiam in bonos inuaſerunt, poſtremùm ne à ſummis quidem abſtinuerunt ciuibus : ſic qui lupum urſúmue primus ſuſtulit,fortiter feciſſe putatus eſt. Bos etiam & ſus,quia guſtaſſe fortè propoſita ſacra inſimularentur, digni morte uiſi ſunt. Hinc iam cerui, lepores, damæ'que uorati, ad ouium canúmque, ſæpe etiam equorum lanienam inuitarunt. Anſerem uerò cicurem,columbam domeſticam, & illum laudicœnum ſeruum pſittacum, non quo modo feles aut muſtelæ,cibi inediæ'ue cauſa,ſed luxns & cupedinandi gratia qui diſcerpſere concideréque primi, quicquid inditum natura ſanguinarium ferúmque homini fuit,ut confirmarunt,& ad omnem miſericordiæ ſenſum inflexibile reddiderunt,ſic oblitera-

uere naturæ hominum omni ferè ex parte manſuetudiné, quemadmodũ cõ- F
tra illam in abſtinenda ferarum cæde clementiã, Pythagorici humanitatis, &
ad miſericordiam propenſionis exercitium fecere. Vehemens enim res con-
ſuetudo, inita quantumuis leuibus cum affectibus ſocietate, longius proue-
here homines poteſt. Sed iſthuc haud uideo quonam pacto orationem in-
greſſi non cohærere aduerterimus neque cum heſterna, neque cum habẽda
hodie diſputatione. Heri ſiquidem, ut noſti, animalia omnia mente rationeq;
qualitercunque prædita eſſe, nec à Muſis abhorrentem, nec iniucundam de
marinarum terreſtriũmque ferarum intelligentia, iuuenibus iſtis uelitationẽ
exhibuimus, hodie, ni fallor, dirimẽdam, ſi modò prouocationibus iſtis pro- G
miſſisq; Phædimus & Ariſtotimus ſtant, quorum hic quidem terræ, ceu lon-
gè ſuperiora prouidentia animalia gignentis, cauſam ſociis hortantibus de-
fendendã ſuſcepit, ille uerò maris. SOCLA. Stant Autobule, ac præ-
ſtò ſunt ut unquam antea. inſtructos ſub auroram uidi. Verùm, ſi lubet, ante
cõgreſſum quæcunque generis cum diſputatione heſterna eiuſdem, heri di-
cta oportuit, ſed quòd uel tempus non ferret, uel ut in uino & inter pocula
non ſatis excuſſa fuere, repetamus. Nam iſthuc è porticu, ni fallor, nõ abſque
foréſi calore reſonabat, immortali mortale, immarceſcibili marceſcibile, in-
corporeo corporeum, ex aduerſo natura poſitum: cuius generis rationale H
quoque cum ſit, ei identidem ex aduerſo irrationale collocatum eſſe, & exi-
ſtere, nec inter iugationes tot hãc unam mutilam imperfectámque relinqui.
AVTOB. Quis iſthuc uerò amice Soclare concedi ſibi poſtulet, ratione
quidem prædituin rebus eſſe, ſed eadẽ uacans non eſſe, ut ſtatuat? Eſt equi-
dem, adeóque in omnibus animę expertibus multum & copioſum: nec ópus
eſt alio, quod quidem rationali opponatur: quoniam omne protinus inani-
me, nempe ratione mentéque carens & exanime, ei quod animam & perin-
de mentem ac rationem habet, ex aduerſo poſitum eſt. Si quis autem nõ mã-
cam eſſe naturam uolens, nihilominus quod ſit imbutum anima, in ratione I
pollẽs, ratione uacãs diuidat, erit alius qui illã ipſam imbutã anima naturam,
aut in phantaſticum phantaſia carens, aut in prædituin ſenſu, ſenſu deſtitutũ
partiatur, quò uelut æquilibres circa genus idem, obiectáſque ſibi, cum fa-
cultates tum orbitates natura habeat, æqualiter hinc inde propendentes. Si
uerò abſurdè facit, qui quod ſit imbutum anima, uel in prædituin ſenſu ſen-
ſus expers, uel in phantaſia prædituin expers phantaſiæ diuidit, ceu non o-
mne imbutum anima, protinus aut ſenſum aut phantaſiam habere natum ſit:
quanto iſthuc iniquius poſtuletur, ut quicquid imbutum anima eſt, in ratio-
ne pollens, ratione deſtitutum tribuatur, apud eos præſertim homines, qui K
nihil habere ſenſum putant, quod non idem intelligentiam habeat: nec ani-
mal eſſe ullum, cui non opinio quædam & ratiocinatio, ſic, ut ſenſus, ut im-
petus, congenitæ natura ſient? Natura enim, quam temerè nihil, aliquò o-
mnia inſtituiſſe haud falſo dicunt, non qui nihil quàm ſenſu afficeretur, ſen-
ſibus inſtruxit animal, ſed cum propria dediſſet multa, multa abhorrentia,
ſupereſſe uerò ne momentum quidem animans poſſet, ni cauere hæc, illa
ſeligere didiciſſet, utriuſque rei cognitionem quidem cuique animaliũ ſup-
peditat ſenſus: illa uerò quæ iã ſenſus ipſos conſequuntur, occupare perſequi
utilia

A utilia & amica,nocentia pernicioſa fugere repellere, fruſtra prorſus exigas ab his quæ nec ratiocinari,nec meminiſſe,nec iudicare, nec animum ad aliquam rem cogitandam intendere queant. A quibuſcunque enim in uniuerſum uel expectationem,uel memoriam,uel uoluntatem,uel ad rem aliquam ſe comparandi uim & propoſitum, uel ſpem,uel metum, uel cupiditatẽ, uel deſiderium detrahas,in iis nec oculorum(ſi habeant)uſus eſt quiſquam, nec aurium:ac omni omnino ſenſu phantaſiaq;,utilitatem ſcilicet nullam habente,carere præſtaret,quàm affici,dolere,laborare,quum quo hæc incommoda pellas,ſit nihil. Tametſi Stratonis phyſici liber eſt,in quo uir ille monſtrat,ne
B ipſum quidem omnino ſentire,citra mentem fieri. Nam & ſcripta perſæpe quanquam oculis pererramus,& uoces quanquam auribus inſonuerũt, fallunt,præterlabunturq;,aliò mentem auerſos:quę mox ubi redit,præteruecta ſingula relegens inſequitur,ueſtigátque. Igitur quod dici ſolet,

Vna mens audit,mens uidet,

Sunt cæca ſurda cætera: nempe totum quod oculis auribúſque fit, niſi præſtò mens eſt huc intẽta,ſenſus efficiendi uim nullã habet. Itaq; Cleomenes rex cum in conuiuio lepida quædam narratiuncula collàudaretur,rogatus ecquid elegantem putaret,Vos uideritis,inquit,nam mihi animus nũc
C quidem in Peloponneſo eſt. Neceſſe igitur,omnibus quibus ſit ſenſus,etiam mentem obtingere,ſi quidem nulla re quàm mente ſentimus. Eſto uerò ſenſum ad ſuum quidem opus,id eſt ſentiendum, mente nil indigere:quid autẽ ſi qui animali nocentis amicíque diſcrimen indicat quiſquis eſt ſenſus, abierit,quid ſupereſſe dicemus quod meminerit,metuátue infeſta,aut commoda deligat,aut quæ præſtò non ſunt, quomodo in poteſtatem ueniant, machinetur:quod item propugnacula,latibula, inſtrumẽta comparet:deniq; quod captis uiam inſidias elabeudi muniat?quæ cum ineſſe animalibus ipſi quoq; fateantur,nunquam deſinunt inſuper ſuis nobis in libris harum rerum etiã
D diffinitiones obtrudere. Propoſitum,inquiunt,annotatio quicquam perfungendi eſt:aggreſſio uerò,conatus ante conatum:apparatus, negocium ante negocium:memoria,pronunciati comprehenſio præteriti,cuius præſens ſit ſenſu conceptum. quorum cum nihil non rationis opus ſit, in omnibus inſuper animalibus omnia uiſuntur:qualia ſunt etiam quæ de intelligentiis & cogitationibus afferunt,quarum illas reſides intus ſtatáſque,has uerò mobiles notitias ipſi uocant. Affectus autem cuiuſque generis,cum in uniuerſum omnes,praua ut plurimum iudicia, prauas opiniones eſſe fateantur, mirum quî adeò ferarum ſtudia commotionéſque non agnoſcant,in quarum pleriſ-
E que cupiditas,pleriſque metus,ac profectò inuidia etiam & zelotypia percrebro reperitur. Ipſi uerò ſeu canis deliquit,ſeu equus errauit,caſtigant nõ fruſtra,ſed ad frugem,dolore ſcilicet triſtitiam eam quam pœnitentiam uocãt, incutientes. Iam cum uoluptatis,eius quidem quæ auribus accipitur, delinitio nomen ſit:ſed quæ oculis,præſtigium:ad feras utroq; uulgò utuntur. Ná & cerui & equi tibiis ac fiſtulis mulcentur:paguri facula cauernulis uel inuiti euocantur:aloſam cãtibus cieri,& ad plauſus emergere progredíque certũ eſt:aſio coram ſaltantum præſtigiis ludificata capitur,dum ipſa quoque rhythmi ſuauitatem effingere inſidiarum tuta,pari humerorum iactatione geſtit.

Qui uerò his de rebus ſtupidius iudicant,& nec deliniri,nec iraſci,nec me- F
tuere,nec adparari luſciniam,uerbi gratia,nec apem meminiſſe,ſed uelut ira-
ſci leonem,uelut metuere ceruum dicunt,non uideo quid facturi ſint ſi quis
non uidere etiam,non audire animalia,ſed tanquam uidere,tanquam audire,
nec uocem edere,ſed uelut edere, ac iam prorſus nec uiuere,ſed tãquam uiu-
uere contendat. Non magis enim hæc quàm illa, ſecus longè quàm res ipſa
clamat,dicantur,ut ego quidem ſum perſuaſus. SOCL. Ac me quoque
perſuaſum Autobule puta. Sedenim humanis moribus ritibúſque & nego-
ciis,tum etiam inſtitutis,animalium ſtudia iuxta collocare,cum uehemẽter à
dignitate generis hominũ totius abhorreat,tum uirtutis quo deſtinata ratio G
eſt,argumentũ nullum,nullos progreſſus,nullam deniq; affectionem in his
ipſis animalibus obtineat,dubito qui contulerit eius natura principiũ,ad cu-
ius hæc peruenire finem non poſſunt. AVTOB. Atqui iſtuc Soclare,
ne illis ipſis quidẽ abſurdum uiris uidetur. Cum φιλοστοργίαν igitur,id eſt ardẽ-
tem ex ſe procreatorum complexũ,ſocietatis iuſtitiæq; humanæ fontem eſſe
ſentiant,& eam in animalibus plurimam uehementemq; cernant,cum iuſti-
tia tamen nec fatentur nec iudicãt animalibus commercii quicquam inter-
cedere. Mulis autẽ num ſuſcitandæ prolis inſtrumentũ ullum deſit? certè ge-
nitale habent,habẽt uuluam, tum his cum illecebra utuntur,atqui prolifica- H
tionis finem interim non aſſequuntur tamen. Vide præterea an non ridiculũ
eſt,Socrates,Platonas,nec leuioribus cum uitiis conflictari, nec minus inſu-
per aut ſtultos,aut intemperantes,aut improbos,quàm quodlibet uulgò mã-
cipiorum eſſe fatentur: feris autẽ,quia non accurata,non conſummata pror-
ſus ad uirtutem ratione ſunt,uirtutem prorſus negant,ueluti non defectum
rationis, uitiúmque, rationale fateri neceſſe ſit, quo brutorum quidque la-
boret,cum timiditatẽ multis,multis intemperantiã & iniuſtitiã ineſſe uidea-
mus. Qui uerò expromptã perfectamq; ab iis quæ eam cõſequi idonea natu-
ra nó ſunt,rationẽ requirit,primũ perinde facit,ut qui uel turpitudinẽ ſimiæ I
uel tarditatẽ cochleæ negat,quòd neq; hæc formam felicioré, nec illa maio-
rem celeritatem indipiſci natura quiuit: deinde differentiam,quæ huic quidẽ
diſceptationi faceſſit negocium,nõ animaduertit. Nã ipſa quidẽ ratio natu-
ra datur: liberalior uerò abſolutiorq; ratio,cura & doctrina animalibus par-
te rationali conquiritur. Perfectam uerò quam requirunt rationem,ne homi
nem quidem qui habeat,proferre quenquã poſſunt. Quod uultus uultu,uo-
latus uolatu differt,(haud enim ſimiliter miluus & cicada uident,nec aquilę
ſimiliter & perdices uolant)hoc animal ratione præditum. Non æquè enim
quidq;,illud quàm late patet,rationis acuminiſque ſummũ contingit: quo- K
niã multa diuerſaq; probitatis,fortitudinis,& illius in re augẽda,domóue cu-
randa circunſpectionis exempla gradúſque ſunt,ut contrà fraudis,timidita-
tis,ſtoliditatis multa. Res eſſe teſtimonio poteſt, quæ illam nunc inter iuue-
nes contentionem ſuſcitauit. Velut enim differentia quędam ſit,hi terreſtria,
illi marina ad uirtutem propius accedere contẽdunt: quod quidem,aut cico-
niis hippopotamos,quorũ hæ patres alũt,illi conficiũt,idq; tantũ ineundi ma
tres poteſtas ut ſit,aut columbas perdicibus cõferẽti patet. Nã hi & oua pro-
ruunt,& fœminas perdũt,quia ab incubatu non admittantur: iſti in curã ex

parte

A parte succedunt,etiam oua fouentes,pullis cibum ultrò comminuentes,tum ubi è pastu serius uxor redit,alis pulsatam ad fœtum pullósque compellères. Asinis autem & ouibus Antipater cum sordes obiicit,miror quî linces hirũdinésque præterire sit passus,quorum hi sœcessu etiam facto urinam condunt interuertuntq́:hirundines uerò extra nidum podice auerso, mittere excrementa pullos docent. Tametsi cur non plantam planta rudiorem, ut ouem cane:aut herbam herba timidiorem,ut leone ceruum dicimus? Nempe quẽadmodum quæ uel moueri loco,uel uocem edere nullo pacto possunt,eorũ alterum altero celerius aut uocalius esse dicit nemo:ita quibus rationis sa-
B pientiæq; uis natura nulla prorsus inest,esse alterum altero perspicacius,ignauius,intemperantius,nullo modo potest. Cum inest autem nunc magis,nũc minus,ea diuersitate qua uidemus aliis aliter sese impertit. SOC. Atqui dici uix potest tamen Autobule,facilitate sagacitate iustitia societatéque uitæ,homo cæteris animalibus quantum præstet. AVTOB. Nempe illorum etiam pleraq; Soclare, partim mole,partim celeritate,partim oculorum acie,& aurium cõsummatione,longè post se homines omnes relinquũt: nec idcirco tamen aut cæcus,aut mancus,aut surdus homo est:ac quanquam nec manibus nec oculis,nec ui aut magnitudine certa membrorum nos natura
C fraudauit,tamen nihil hæc ad elephantum,ad camelum nihil. Eodem igitur pacto nec bruta dicemus,quia sapiũt minus,tardius cogitãt, cogitare sapere omnino nihil,nihil rationis habere,sed imbecillam habere & turbidã, qualis fortè sit oculus luscioſus & strabo. Equidem ni multa protinus doctrinæ literarumq; studioſos iuuenes,illum ê mari,hunc è terra cõgesturos sperem, mille tibi docilitatis,mille ingenuitatis brutorum exempla ingererem, quorum ex imperatoriis spectaculis reti scaphâque hauriendî copiam, inclyta nobis Roma maximam suppeditauit. Hanc illis igitur nouam intactámque ostentandę doctrinæ materiam relinquamus:tecum interea paululum adhuc
D quiddam,dum ocium est,dispicere libet. Sic enim statuo,in unaquaque animalis parte ut uim & officium,sic deprauationem & orbitatẽ,ac ueluti morbum peculiarem quendam esse,qualis oculi quidem cæcitas,tibiæ clauditas, balbuties linguæ,singularum singula,alterius uerò nullius sunt. Neque uerò uel cæcitas eius est quod uidere natum non sit,uel clauditas quod nõ ingredi,ut nec elinguium mutorúmue natura prorsus dici balbuties aut blæsitas potest. Vnde fit, ut nec errare, nec desipere, nec insanire quicquam possit, quod non sit sapere ratiocinari cogitare natura factum. Neque enim ægritudinem ullam recipit in se quicquam,nisi facultate præditum, cuius hæc pri-
E uatio quædam ac uelut orbitas sit. Dic mihi igitur,ecquid in canem rabidum incidisti? SOC. Ego uerò & in equos. AVTOB. Ac sunt qui boues etiam & uulpes in rabiem uerti dicant:sed canum exemplum sufficit incontrouersum planè, quo perspicuum fit, rationem & mentem habere haud contemptibile animal, qua confusa turbatáque, illa quam λύσσαν uocant rabies succedat: certè illæsis immutatísque cæteris oculorum & aurium sensibus fit. Ac quemadmodum qui hominem atra bili uexatum,delirumq́, aliud quàm mente motum, & ea parte qua sapimus colligimus memoramus turbatum dicit, ineptus est:nam ita loquendi consuetudo tenet, ut qui de-

ſipiant,apud ſe non eſſe,ratione menteq; excidiſſe dicamus:ſic qui canes ra- F
bidos aliud paſſos,quàm hac parte qua ſapere ratiocinari meminiſſe natura
ſolebant,turbatione quadã oppreſſos labefactatóſque,chariſſimos ignorare,
cibum ſolitum refugere,& quod ob oculos poſitum ſit, non cernere, credit,
is factum ex ſeſe non ſatis æſtimans,ſuſcepiſſe cum ipſa ueritate contentionẽ
uidetur. SOCL. Rectè tu quidem hæc mihi ſuſpicari uidere,quandoquidẽ Stoici Peripateticíque quàm uehementer in diuerſum ratione tendant,
ſcimus,quòd ortum alium iuſtitia nullum habeat, ſed euertatur neceſſariò,
nec conſiſtat diutius,ſi quidem animalibus ratio tribuatur. alterutrum enim,
aut his iniuriari neceſſe eſt,inquiũt,ſi nõ parcimus:aut in ſumma difficultate G
uitam uerſari,ſi non utimur:quippe per inediam ferarum propemodũ more
conſumemur,ſi uſu quem præſtãt animalia,deſtituimur. Mitto enim Nomadum & Troglodytarum innumerabiles myriadas,qui uictum præter carnes
nullum norũt:nobis,qui uiuere hominum uitam placidéque uidemur, quod
opus aut terra,aut mari,quæ in montibus ars,quis in uictu cultus ſuperſtes
erit,ſi,quemadmodum decet, ratione præditis & generis eiuſdem animalibus omnibus innocuè ac citra ipſorum detrimentum congredi pergamus?
Nullúmne igitur remedium,nullum pharmacum huius,aut iuſtitiam aut uitam hominum euertentis difficultatis ſubmouendæ tenemus, ni uetus ille H
rerum terminus & lex Heſiodi ſtat,qua ſic naturæ diuiduntur,ac ſeorſim generum utrunque degit,ut

Piſcibus atque feris liceat gentíque uolucrum
Graſſari in ſeſe,ratio queis abdita iuſti:
Aſt homini fas ſit leges & iura uereri:

ac quibus nullum nobiſcum iuſtitiæ cõmercium eſt,cum iiſdem nulla neque
iniuriæ ratio intercedat: quod dogma qui reiiciat,enm nec uſum,nec aditum
iuſtitiæ ullum ne anguſtiſſimũ quidẽ relinquere? AVTOB. Hæc tu prorſus è pectore hominum illorum exprompſiſti. Verùm haud permittendum, I
ut quemadmodum parturientes mulieres,ſic philoſophi partus accelerandi
medicinam appendant, quò lenius minoríque moleſtia iuſtum illud in lucem nobis enitantur: præſertim cum nec ipſi ſummis de rebus diſputanti
Epicuro,tam paruam rem,ac tenuem, atomum ſcilicet unum, uno tantùm
momento declinantem,locumq; ſyderibus,animalibus, fortunæ cedentem,
tum illa noſtra omnia ab interitu uindicantem,permittant,ſed & monſtrare
quod ſit obſcurum,& quod ſit notum tantùm ſumere cogant. Illud igitur de
animalibus iſti de iuſtitia diſputationi fundamentum ueluti certum exploratumq; ſubiicere tantiſper non decet,quandiu non eſt cõſentaneum,aut alio- K
qui è conſentaneis effectum. Nam ipſa quidem iuſtitia uiam habet aliã, nec
lubricam,nec præcipitem adeò,aut in manifeſta incommoda ducentem, ſed
quam Platone præeunte,meus quidem Soclare filius,tuus autem familiaris,
ſequi diſceréque uolentibus,haud uerò contentioſis, pandit. Equidem hominem,ſi iſto quidem pacto animalia tractentur, à ſcelere defendi nõ poſſe,
Empedocles etiam & Heraclitus tanquam uerum receperunt,ut qui ſubinde querantur calumnientúrque,bellum ac diram neceſſitatem naturam eſſe,
impromiſcuum ac ſyncerum nihil habere,ſed aſſiduis grauibusq; rerum cladibus

A dibus instaurari & consistere. quo loco, ipsius ortum etiam ex iniuria profluxisse dicunt: quippe in idem mortali immortaliq; coëunte, quod inde genitū sit, membris eius quod genuerit, discerpendis laniandísque necessario gaudere. Verùm nimis hæc uehementia ac acerba uidentur: aliud mitius remedium est, ut rationem animalibus non negans, sic iustitiam, si quis uti norit, nil prorsus lædens etiá. Eam rationem cum sapiētes isti ueteres induxissent, ingluuies postea cōspiratione cum uoluptate facta, eiecit, sustulitque rursus. iterum postea restauauit Pythagoras, commodum ex animalibus accipi citra iniuriá posse docens. Neq; enim iniuriū est, si quis societatis nescia uehe-
B mentérque nocentia castiget tollatq; : mansueta & amica homini, familiaria sibi reddat: laborum ad quos quīdq; idoneum uideatur, socia adiungat, equos asinos ad initum, tauros ad implendum armenta, quos Aeschyli Prometheus dare se nobis mancipiorum loco dicit, laborem ex parte in se recipiētia. Canibus autem ad ouium caprarúmque tutelam utentes, lac ipsi lanámque percipiamus. Neque enim uiui idcirco non potest, aut uictus perit homini, nisi lances piscibus plenas, nisi anserum iecinora ponunt? nisi boues, nisi hœdos in conuiuia crapulámque concidunt? nisi spectandis in theatrō animalium cædibus fatigantur? nisi in illorū exitio ludunt? dum alia ad præ-
C liandum adigunt inuita, alia belligerari nescia perdunt ultro. Nam qui ludere instituit, cum lusibus & iocis uti par est: nec, quod pueros Bion dicebat, ranas quoties colludunt, lapidibus petere, at illas iam non ioco, sed serio perire: sic nos uenari piscarique decet, ut à catulis pullísque miserabiliter abreptorum animalium cruciatibus & cædibus uoluptatem ipsi nobis struamus. Non enim qui utuntur animalibus, iniustè faciunt, sed qui pernicioſe, contemptim utuntur, & crudeliter. SOC. Inhibe cursum Autobule, ac in portum ab ista contentione deflecte. Nam qui huc accedunt, cum multi, tum uenatores sunt omnes, quos nec mutare facilè, nec perturbare necesse arbi-
D tror. AVTOB. Rectè mones. ac Eubiotum quidem, & patruelem meum Aristonem, tum illos Dionysii nepotes Aeacidem & Aristotimum, Nicandrum insuper Euthydimi filium, sylueſtris illius, ut Homerus uocat, uenationis artifices esse, & ob hoc ab Aristotimo futuros sat scio. Insulares autem istos contrà & maritimos, Heracleonem Megarensem, Philotimum Euboium,

Digressio ad contentionem.

Ac quibus æquora curæ,

circum se Phædimus habens ingreditur.

Tytides dubium est utris se iunxerit,

E ille noster æqualis Optatus, qui sæpe æquoreæ, sæpe montanæ

Capturæ exuuiis

Syluestrem colit æquè Dictynnamq; Dianam.

Sed quia ad nos accedit, à neutris stare certū est. Nū nā rectē amicule Optate coniicimus, communem mediumq; quendam iuuenili certamini te arbitrū ac moderatorē futurum? OPTAT. Rectè prorsus coniicis Autobule. defeciſſe iandudū Solonis legē uideo, quę se neutri seditionis partiū adiungētē punit. AVTOB. Sed age huc assīde, ut si teste sit opus, nō Aristotelicis cōmentariis, sed tibi negocium faceſſamus, quò hominis expertissimi fidem

secutis,ferre sententiam citra errorem liceat. OPTAT. Esto. SOCL. F
Agite iuuenes,cui priores debeãtur:ecquid inter uos cõuenit? PHAED.
Conuenit Soclare,sed post rixam longam.Sors enim fortunæ,ut inquit Euripides,filia,isti succenturiata terrestriũ iura prætulit. SOCL. Nunc igitur
Aristotime tu quidem ut dicas,nos ut auscultemus,tempus est. ARIST.
Pro terrestribus. Dicam,atque hoc forum litigantibus esto.Illa igitur quæ defendẽda hic putat,sub ipsum enixum facto in fœtas impetu prolem perdũt.Capitonũ uerò
Orditur à cõfutatione,sed perquã abrupta. genus quod transIittoranum uocãt,etiam mucore uiuunt suo.Polypus aũtẽ sub brumam seipsum uorans corrodensq;,

Desidet ignauo uitam pertæsus in antro, G

adeò uel piger,uel stupidus,uel certè uẽtre fam rabido,aut his forsan obnoxius omnibus.Vnde iterũ iterumq; Plato legibus edicit,imò magis adeò uotis flagitat,uenatus maritimi studiũ iuuenũ animos ne unquã incesseret, in quo uirium exercitatio nulla,nullũ sapiẽtiæ studiũ,nec eorum quę uel roboris uel pernicitatis uel agilitatis parandæ gratia tolerant homines, in isto cũ lupis,congris,scaris congressu quicquam reperiatur:cum hic longè secus,ferocia quidem, adeundi periculi studium & uoluntatem certamen inituris: astuta,circunspectionem & calliditatem insidias structuris:acria,uim & sedu litatem quidquam nobis persecuturis, exemplo suo mirè commendent in- H
culcentq;.quæ quidem illam uenationi gloriam peperere.Piscatus uerò nullam omnino ob rem celebratur:neque deorum quisquam Phædime aut cõgricida,quemadmodum lupicida Phœbus:aut mullipeta,quemadmodũ ceruipeta Diana,uocari passus est unquam.Quod quidem nihil est mirum,quãdò & homini aprum solum aut ceruum aut damam aut leporẽ capere,quàm uendere,honestius est:thynnum contrà carabũmue aut amiam obsonari libe ralius,quàm uenari putetur.Nempe res ignobilis & perplexa prorsus piscatio,planeq; inextricabilis cum sit,inglorium & illiberalẽ uenatũ hunc totum
Propositio. fecit.In uniuersum uerò,quoniam quibus rebus inesse philosophi rationem I
animantibus cõuincũt, propositum & apparatus,memoria & affectus suut, tum illa è nobis procreatorum cura:& erga hos qui fecerunt bene, beneuoleutia:qui malè,maleuolentia,reminiscentiáque malorum,ad hæc rerum necessariarum excogitatio,& uirtutis denique,ut fortitudinis,iustitiæ, temperantiæ,magnanimitatis significatio non obscura:uideamus ecquid maritima horum quidem ant nullum,aut perobscurum certè & uix coniiciendum uestigium relinquant,terrestria uerò lucidum & solidum uniuscuiusque nobis præbeant exemplum spectandum.Primùm igitur tauros ut cornibus dimicationem poscunt uide,ut insperso puluere ad luctam procingũtur:apros ut K
dentes acuunt. Elephantes autem materia,quam fodiendo ruendóque depascuntur,dentem hebetante obterenteq;,ad hos usus altero utuntur, alterius mucroni ad auertenda pericula parcunt.Leo inuolutis semper pedibus ambulat,tanquam uagina conditis intus unguibus,ne attritis acies retundatur, tũ ut ne ansa uestigãti præbeatur.Haud enim unguis leonini notam temerè inuenias,sed exigua ac cæca quædã uestigia tũ faciũt,cũ uacillauere & gressu titubauere. Ichneumon uerò sæpe audiuistis q̃ nihil à milite ad pugnam sese armante distet,adeò diligenter amicitur limo,corpusq; tot coriis loricatum

obglutinat

A obglutinat,in dimicationē cum crocodilo uenturus. Hirundinū uerò prius quàm incubationi ſe dant,apparatum nónne uidemus,quàm pulchrè feſtucis ſolidioribus primùm ceu fundamento iactis,molliores inſuper adfigunt? luti uerò (quo cæmēto ad ædificandum utuntur,& uelut glutino nidum relinunt)cum penuria eſt,ad lacum ſinúmne proximum aduolantes, ſummis alis ſic ſtringunt aquas,ut humeſcant liquore tantùm,nihil grauētur autem: mox concepto his puluere,illinnnt aſpera,hiantia glutinant,figuram operi nec anguloſam,nec multifidam, ſed æquabilem, & quantum id fieri poteſt ſphæricam maximè inducentes. Hæc enim omnium eſt cum firmiſſima,tum
B capaciſſima,atque adeò una quæ animantium inſidias egregiè defendit. Iam aranearum opus, communem & matronarum telis, & piſcatorum ſagenis archetypum, quot nominibus mirari neceſſe eſt? Nam & ipſa fili conſummatio ſubtilitáſque, & nodi telæ nec diſſolubiles nec ſtaminoſi, ſed inſtar membranæ leuis continui,& ceu uiſco adhibito glutinoſi:tum ipſa coloris tinctura,quiddam aëroſum caliginoſúmque,quò magis fallat, præ ſe ferens: denique illæ cum primis operis habenæ & gubernatio,protinus ut captiuus incidit,ipſa ſentire,& periti aucupis inſtar rete momento trahere ac proſilire docta,ni quotidie ſpectemus oculis,fide careāt,ac fabulæ uideātur,tam ſa-
C nè quàm iſtud quod ego in Africa coruos nuper aquæ penuria laborantes uidi iectis ſitulam lapidibus explere,& eò aquam adducere, dum contingi poſſet:ac in naui poſtea cum nautis abſentibus canis in amphoram oleo non plenam ſilices iniiceret,obſtupui quî in mentem ueniſſet, ac unde ſubiiſſet cani, grauibus ſubſidētibus leuiora tolli elidíque. Quale eſt etiā quod apes Cretenſes,anſeres Cilices conſueuere. hæ ſi quam oram procelloſiorem circūire neceſſe ſit, quò minus iactentur, lapillis paruis ceu ponduſculo ſtabiliunt ſeſe:iſti in traiectu Tauri montis aquilas ueriti,calculo quiſque bene magno in os indito,garrulitatem ac illud natura ſtreperum tantiſper
D compeſcunt,dum hoſtem clàm præterueĕti fallant. Eſt & gruum illud in uolatu celebre non minus. Nam ubi uentus exortus eſt maiori cum ui,& ſæuit cœlum,non(quo modo cum eſt trāquillum) frontatim ac lunato globi ſinu uolant,ſed in cuneum momento ſe traducunt,ac ipſo mucrone uentum diuidunt,circum latera fruſtra luctantē,ſic ut nihil acies turbetur. Eædem ad terrā delatæ, quibus eſt excubandum noctu,crurum alterutri corpore innituntur,altero adducto prehenſum lapillum tenent. Igitur illa in retinendo iugitas obrepere diutius ſomnum non ſinit,ſed ſtatim ut remiſere, decidens calculus excitat arguítque negligentem. Itaque non eſt cur iſtuc Herculis
E adeò quiſquam miretur,

Quòd alæ ſubdens arcum hærentem brachio,&
Dextra clauam regens manu,quieſceret:

ut nec illum qui clauſum oſtreum quomodo aperiendum eſſet,animaduertit primus,cum iſtuc antea percepiſſet ab ardeolis. Deglutit enim teſtam clauſam ardea,intusq; retentam diu agitat,mox ubi calore laſſam languentemq; ſenſit,ibi tum reddit iterum,hiantem iam & auulſam,ac quod eſui eſt,extrahit. Formicarum uerò diſciplinam induſtriámque domeſticam ut uerbis referre dignè ſaltem impoſſibile eſt,ſic in uniuerſum præterire minimè decet.

Nullum natura maximarum pulcherrimarúmque rerum tam anguſtum ſpe- F
culum habet: quoniam hic ceu pura quadam in guttula, uirtutis totius ſigni-
ficatio clariſſimè relucet. amicitiæ imago eſt, illa inter ipſas communicatio.
fortitudinis ſimulacrum, illa in ferendis laboribus alacritas. multa temperã-
tiæ, prouidentiæ multa, multa iuſtitiæ ſemina & argumenta ſunt. Cleanthes
igitur quanquam prædita eſſe ratione animalia minimè ſentiret, huiuſmodi
tamen ſe ſpectaculo interueniſſe fatetur. formicas quaſdam ad myrmeciam
adiiſſe, mortuam formicam ferẽtes: ex ea egreſſas quaſdam iis ueniſſe obuiã:
ibi tum uelut collocutas intrò rurſus rediiſſe. hoc factum iterum iterúmque.
poſtremò uermem has redimẽdi (ut uidebatur) mortui precium deſuper ex- G
tuliſſe: eum illas tradito mortuo leuaſſe, ac diſceſſiſſe. Iam uerò nota ſunt o-
mnibus, illa primùm in occurſu beneuolẽtia, dum uacuæ onuſtis cedunt uia,
ac tranſitum præbent: dum quæ uel geſtatu uel importatu difficiliora ſunt,
arroſa partiuntur prius, ac geſtabile pondus in plurimos diſtributum red-
dunt: dum ſemina exponunt ſiccántque ſub dio, quam rem pluuiæ ſignum
Aratus fecit,

Oua penetrali quando omnia progerit antro
Formica.

Quanquam ſunt, qui non oua, ſed fructus conditos
quoties æruginem præſentiſcunt, ac ob id corruptionem putrefactionemq; H
uerentur, exponere ſcribant. Omnem uerò intelligentiæ cogitationem ſu-
perat illa, ne rurſus in frugem exeant ſemina, procuratio. Neque enim ſicca
incorruptáue in antrum congeſta ſemina maneant, ſed mox humiditate loci
perfuſa lacteum quiddam contrahant, molleſcantq;, ac uerti in herbam per-
gant. Vt ne igitur pullulent, ac in frugem corrumpantur, alimentíque uim
amittant, durẽt autem & eſui ſint, umbilicum grani, quà mitti germen ſoler,
erodunt multo antè caſtrantq;. Eos uerò qui myrmecias, propterea quòd
perdidicerunt, ac ut medici hominum corpora, ſic ipſi has penitus perrepta-
runt, ſuas faciunt, haud recipio. Narrant autem, proximum ab ingreſſu deſcẽ I
ſum, nec rectum, nec cuiquam cæterorum animantium permeabilem, ſed fle-
xibus & ambagibus, anfractus quoſdam & obliquas ſemitas habentibus, in
tres cauernas deſinere, quarum una ſit ubi cœtus celebratur comitium, al-
tera eorum quæ in annuum ſeruãtur penum, tertia elatorum & uita functo-
rum cœmeterium. Videor porrò non abſurdè facere ſi formicis elephantos
ſubiungam, quò mentis uim maximis æquè ac minimis in corporibus intelli
gamus, nec tam minutis illis articulorum momentis euanuiſſe, nec his con-
ſumptam molibus. Elephantum igitur cæteri quidem hoc potiſſimùm mi-
rantur, quòd diſcendo, doctoribúſque ſe præbendo, in hominũ cœtibus eas K
in geſtu figuras & uarietates effingat, quarum elegantiam ac copiam uix
ipſa hominum induſtria exprimere aut memoria cõplecti facilè poſſit. Ego
uerò hiſce magis ex affectibus motibúſque quos ſuapte ſponte citráque do-
ctrinam tenet, uelut ſimplicibus & impermixtis ac inconfuſis, æſtimandam
beſtiæ intelligentiam putarim. Nam Romæ certum eſt cum haud ità pridem
ad geſtus quoſdam miros indipiſcendos, & motus euolutu difficilimos inge
minãdos antea quidem inſtituti fuiſſent, unum tardioris ingenii, quia ægrius
hæc aſſequebatur, ubilibet peſſimè audientem, & uerberibus ſæpe caſtigatũ,

deprehenſum

A deprehenſum noctu eadem illa ex ſeſe ad lunam meditantem molientemq;. In Syria uerò prius elephantum ſcribit Agnon,cum in ædibus cuiuſdam aleretur,ac ſeruus qui additus curator erat,de demenſo quotidie ſubtraheret,dimidioq; belluam fraudaret,ſedenim hero iam aliquando præſente conſideranteq; demenſum totum ſolueret, toruè tuentem, ac promuſcida cõtrahentem, hordei partem additam repuliſſe, ac quamexactiſſimè ſeparauiſſe, ſerui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentem. Alium uerò cum lapides & terram magiſter ad explendam menſuram pabulo miſcuiſſet, ipſum ex foco correptum cinerem in ollam magiſtri elixis iam carnibus inieciſſe. Quid? B is qui Romæ à puerulis promuſcidem ferro pungẽtibus laceſſitus, arreptum alteq; ſublatum puerum confecturus uidebatur,orto circunſtantum ingenti clamore,lentè in terram puerum applicuit rurſum,ac præteriit, pœnam ſatis magnam ſcilicet iudicans,timuiſſe tanti. De ſylueſtribus uerò,& more ſuo uiuentibus,cum multa alia,tum illud præſertim in tranandis fluminibus elegãs narratur. traiicit prior,cæteris hoc ſeſe dans,natu ſimul & mole minimus:cæteri interea ad ripam adſtant, quantumq; flumen ille magnitudine ſuperet, ſpeculantur. quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traiiciendum ſpem facit. Huc loci cum oratione uentum ſit, uulpem haud puto uel ob ſimilitudiC nem ingenii prætereundã. Poetæ igitur columbam Deucalioni ſcribunt arca emiſſam,quantiſper remearet,& eodem continuò ſe reciperet,tempeſtatis: poſtquam auolaſſet,ſerenitatis argumentũ dediſſe. Atqui Thraces etiamnum flumen glaciatum tranſituri,non aliunde quàm à uulpe documentum capiũt prius. leniter hæc ſuper glaciem incedens,auriculam admouet: ac ſi ſtrepitum ſubterlabentis aquæ captando conſequi poteſt,non ſatis altè,ſed tenuiter & inualidè fixam colligens,ſiſtit gradum,ac niſi quid uehemẽter urget, nuſquã promouet pedem. ſtrepitum uerò poſtquam audire nullũ poteſt,ſumptis animis traiicit. Quam rem non eſt cur quis ſenſus,qui quidẽ rationis expers ſit, D conſummationi adſcribat? ſenſum quippe inſecuta hæc ratiocinatio eſt, non ſenſus,qua colligitur,quod ſtrepat,moueri:quod moueatur,non eſſe fixum: quod non ſit fixum,liqueſcere dĩfluereq;:quod liquidum ſit,reniti non poſſe,ſed impelli & cedere. Dialectici uerò canem quoties ad iſta uenit uiarum diuerticula multifida,eo quod ipſi è pluribus diſiunctum uocant argumentationis genere uti,& hoc pacto apud ſe cõſtituere dicunt,aut hâc fera abiit,aut hâc. atqui neque hâc neque hâc,hâc igitur ut abierit reliquum eſt: eamq; ad rem nil ſenſum quàm apprehenſionem nudam conferre, rationem uerò & ſumpta,& è ſumptis ipſam mox cõcluſionem efficere. Atqui iſto quidẽ DiaE lecticorum teſtimonio,falſo nimirum & adulterino,canis nõ eget. Nam ſenſus ipſe,quâ elapſa fera ſit,ex ipſius ueſtigiis & curſu deprehẽdit, ualere longum tam diſiunctis quàm coniunctis iſtis Dialecticorum dicens. Ad hæc ſtudia ſunt officiaq; & opera innumerabilia, quæ uiſu nullo, ſed nec olfactu,ratione uerò ſola,ſola mente cum fieri tum deprehendi certum eſt,è quibus æſtimare naturam canis licet,cuius quidem illam inter uenãdum cõtinentiam, obedientiam,ſagacitatem,ridiculus ſim ſi recẽſere pergam, apud uos præſertim,qui iſta quotidie cernitis,tractatis. Romani certè illius ciuili bello perẽpti caput reſcindere iuſſus tandiu potuit nemo, quàm canẽ qui aſſeruabat de-

fendebatq; herũ,circunſtantes cõfodiſſent.Pyrrhus uerò rex, cum iter exer- F
citu faciens incidiſſet in canem occiſi hominis corpus ſeruanté,intelligeretq;
tertium iſtic diem per inediam durauiſſe,nec reliquiſſe corpus,ipſum quidẽ
cadauer ſepeliri,canem uerò unà duci & curari iuſſit.paucis pòſt diebus,cum
inquiſitio per exercitum fieret,ac milites ordine rege ſedente tranſirẽt,ade-
rat canis ipſe quoq; tacitus interim & triſtis: uerùm ubi cæſores heri accede-
re conſpicatus eſt,uociferatu horribili procurrit intonuitq;,ad Pyrrhum ſub-
inde conuerſus,ut non regi modò,ſed omnibus qui aderant,in ſuſpicionem
homines maximam uenirent.Statim igitur comprehenſi rogatiq;, cum leues
quædam coniecturæ concurriſſent,confeſſa cæde pœnas dedere.Idem Heſio- G
di ſapiẽtis illius canem feciſſe fama eſt,cum Ganyctoris Naucletii filios, quo-
rum manibus peremptus uates erat,prodidiſſet.Iſtuc uerò quod maiores no-
ſtri iAthenis iam tum agentes ſe uidiſſe narrare ſoliti ſunt,his quæ diximus
longè cõſpicuum eſt magis.Aeſculapii templum homo quidam clàm ſubiẽs,
magni ponderis auri argentiq; donaria ſurripuit,ac latẽre putans tacitè ſeſe
ſubduxit.Canis autem qui tum cuſtos erat templi, Capparus nomine, quo-
niam latratus ædituorum nemo curabat, ſacrilegum fugientem inſecutus eſt
ipſe:ac primò quidem ſaxis petitus non deſtitit: mox exorta iam luce propè
quidem non acceſſit,ſed oculis diligenter hominem ſeruans ſequebatur: ci- H
bum uerò obiectum ne contingebat quidem.iam ubicunque quieuiſſet ille,
excubabat hic iuxtà:rurſus cum procederet,ſurgens inſequebatur item. uia-
toribus etiam quicunque ſe obuiàm tum fortè tuliſſent,adulabatur, cum hũc
infeſtè ſemper allatraret,impeteretq;.Hæc cum qui furem perſequebãtur,ex
obuiis colorem ſimul & magnitudinem canis narrantibus ſciſcitando cõm-
periſſent,auidius iam urgentes, prehenſum hominem à Crommyone uſque
reduxerunt.Canis autẽ conuerſus exultans geſtiensq; præuolabat, ueluti ſuã
prædam capturamq; ſacrilegum illum faceret. Ei ut alimentum publicè da-
retur,tum ut ſacerdotibus cura huius perpetua incumberet,Athenienſes ſci- I
uerunt:uetus arbitror humanitatis in mulum maiorum ſuorum exemplum
ſecuti.Nam cum ædem quæ in arce ſacra Mineruæ eſt,Pericles moliretur,&
ſaxa plauſtris,ut fit,multis quotidie conueherentur, ex iis mulis qui hactenus
quidem ſtrenuè laborarant,ſed ob ſenectam manumiſſi iam fuerant, unus in
Ceramicũ quotidie deſcendere,plauſtris quæ ſaxa ſubuehebant,obuiare,ſem
per unà redire,unà uelut hortator currere ſolebat.Hoc animalis ſtudium mi-
ratus populus,ali publicẽ ſic quemadmodum annis defectum pugilem iuſſit.
Eos igitur qui nullum nobis cum brutis iuſtitiæ commercium intercedere
dicunt,rectè ſentire putandum eſt,ſi quidem marina & quæ in profundo de- K
gunt reſpiciamus,quandò in his nullus omnino gratiæ ſenſus eſt, amor nul-
lus,nulla ingenii ſuauitas:rectéque Homerus,

Glaucum te genuit mare,

de immanſueto & omnis ſocietatis experte dixit, quòd beneuolum mitéue
nil mare gignat.De terreſtribus autem ſi quis idem ſtatuat,illud ipſum immi-
tem ac ferum eſſe neceſſe eſt.Aut dicat ille nobis,quæ Lyſimacho iuſtitiæ cũ
Hyrcano cane neceſſitudo fuit, quòd illi extincto ſolus adhæſit, & capite hu
ius in rogum tandem illato, ipſus ſeſe in ignem ultro præcipitauit? Quæ ea-

dem

A dem,eodemq; modo feciſſe, quem Pyrrhus non rex ille, ſed priuatus homo educarat,fama eſt circum exanime heri corpus continuò hærentem, capulo cum efferretur aſſultantem, poſtremò in pyram ſeſe abiicientem ac comburentem. Quid? Poro regi in illa aduerſus Alexandrum pugna ſaucio,nonne multa elephas ſpicula leniter ac citra dolorē promuſcide uulneribus extraxit? & cum eſſet grauiter uulneratus ipſe quoque,non antè abiecit ſe tamen, quàm exanguem & nutabundum regem intelligeret. hic enim,ut ne durius ille caderet,ſenſim ſe humi prior demiſit, uelut ſtratū hero incumbenti præbens. Bucephalus autem quantiſper nudus erat, cōſcendendum ſe etiā equi-
B ſoni dabat: ornatus uerò regiis iam aulæis collaribusq;,neminem admittebat, Alexandro tantùm excepto: cæteris periculum facturis, aut alioqui propius accedentibus,ingenti hinnitu occurrere inſultareq;,ac niſi cederent,fugáque ſibi conſulerent,proterere ſolitus. Nec ignoro hanc uobis exemplorum turbam uideri promiſcuam & confuſam: atqui ſic animantum ſolertiorū negocia ſunt,ut in uno unius tantùm uirtutis ſignificationem comperire haud facilè poſſis. Eadē & ardentiſſimè ex ſe genita diligunt,& ambitioſiſſimè educant. Cumq; generoſitas inſit,eſt etiam intelligentia. nec uſquam uafrities &
C circunſpectio uel audacia uel fortitudine caret. ac ut diuidere cupias ſingula, ſecernereq;, clemētis & excelſi ſimul ingenii ſignificationem canes præbēt, ſtatim ut ſe demiſit is quem petunt,ardorem remittentes. Notum illud eſt,

Hi magno clangore ruunt,ſed cautus Vlyſſes
Humi decubuit,manibusq; abiicere ſceptrum.

Neque enim qui humi ſe deiicit,ac egeni ſpeciem præfert, amplius inuadūt. Eum certè qui inter Indicos primas tenebat,quiq; aduerſus Alexandrum depugnarat,in arenam productum, quantiſper ceruus aut aper nrſus'ue emitteretur, contemptim immotum iacuiſſe ferunt: ſedenim ubi leo cōſpectus eſt, excitatum momento pedibus arenam ſparſiſſe, uelut hunc antagoniſtam di-
D gnum ſe iudicaret, cæteros omnes deſpicaretur. Venatici quoque leporem cum inſequūtur,ſi qnidem necarunt ipſi,diſcerpere & ſanguinem auidè lambere gaudent: ſin,quod perſæpe fit,curſu confectū,ac ſpiritibus quantum ſupererat,extrema contentione conſumptis,exanimem aſſequūtur,prorſus nō attingunt: aſtant autem cauda tantùm geſticnlantes,quaſi nō pulpæ, ſed uirtutis ergō certaſſe uideri uelint. Aſtus autem documenta mirabilia cum ſint, miſſis graculorum,uulpium,luporum,gruumq; technis, notis nimium, teſte rei ſapientum illorum ueterū uetuſtiſſimo & ſapientiſſimo Thalete utemur, quem quòd aſtu feras ſuperaſſet,haud minimum admirationis conſecutū eſſe
E ferunt. Mulus quidam eorum de numero quibus aduehendi ſalis negocium dabatur,traiiciens flumen lapſus eſt non ſpontè: ſale uerò liquefacto exhauſtoq; ſurgens expeditior iam, ſenſit notauitq; cauſam. poſtea quoties flumen tranſiret,ex induſtria ſubmiſit merſitq; uaſa,deſidens leniter,ac utrunque in latus,quantum id fieri poſſet,nutans. Hæc ubi Thales accepit, pro ſale, lana ſpongiisq; compleri uaſa,clitellas imponi,& agi mulum rurſus iuſſit. ille cum de more ſe mergens,onus aqua ſubeunte uehementer grauaſſet,parum commodum ſibi hunc dolum ratus,ita deinceps cautè ſcienterq; traiicere ſolitus eſt,ut nec inuito quidem contingerent onus aquæ. Non diſſimile perdicum

commentum eſt,in quo quidem patrium illum interim amorem etiam ani- F
maduertas. Pullos quantiſper fugitare per ætatem non licet, aſſuefaciunt, ut
quoties uenator inſtet,ſupini ſternant ſeſe, gleba fecéue corpori ueluti inte-
gumento ſuperingeſtis. ipſæ uenatorem aliâ abducunt interim. circumagunt
enim ſe,ac impeditè uolant,tantumq; non deficere curſu ſimulant,captarum
hoc pacto ſpeciem tantiſper præbentes,dum procul à pullis hominem auel-
lant. Lepores in cubile ſe recepturi, catulos alium aliò transferunt, ſæpicule
iugeri etiam interuallo diſſitos,ut ſi uel homo uel canis ſubeat, idem omnes
in periculum ne uocentur. ipſi deinde impreſſis diſcurſu multiplici prius ue-
ſtigiis,ſaltu poſtremò ingenti inde abripiunt ſeſe,atq; ſic cubãt. Vrſus autem G
ueterno quem uocant appetente,priuſquam planè torpet,grauisq; & ſtupi-
dus iacet, locum repurgat antea,ac ſubiturus ſpecum,per reliqua quidẽ greſ-
ſu quantũ id fieri poteſt,ſuſpenſo maximè & leni,ſummis tantùm nixus ue-
ſtigiis incedit,poſtremò per terga uolutatus promouet corpus, agitq; in lu-
ſtrum. Elephãtorum fœminæ proxime uias,quò carniuoras crudeléſque be-
ſtias minimùm accedere ſciunt,fœtus cum primis edunt. Mares autem,quo-
ties abdomine & corpulentia impeditos eſſe ſe uident, ſeceſſione conſulunt
ſibi,ac latitando tuentur,quaſi fugiendo non poſſint. Quid erinaceorum in
defendendis tuendiſque ſe dexteritas,nónne prouerbio locum fecit? H

Scit uulpes multa, unum ſed magnum erinaceus:
Nam hac urgente(ſic ferunt)calyx uelut
Nucis caſtaneæ,circum ſpinas rotans,
Tutus iacet,nulla arte uulnerabilis.

Admirabilior eſt illa pro catulis ſolicitudo ac prouidentia. uites ſubit uinde-
miæ tempore,pedibúſque botrorum acinos in teram decutit: hos, iſtic circũ-
uolutatus,excipit confixos ſpinis. ac memini cũ iam olim nobis qui tum ade-
ramus omnibus ſpectantibus botri reptantis ingredientisq; ſpeciem præbe-
ret,adeò ſe cumulauerat atque oppleuerat uuis. mox ut ſubiuit antrum,par- I
tim nunc quidem ex ſe decerpendum,partim cõdendum catulis præbet. Cu-
bile uerò meatus duos faucium inſtar habet,ad Boreã alterum,alterũ ad No-
tum conuerſos. hos prout cœli mutationem præſentiuere, qualiter uela na-
uium ſolent,uicibus alterum in aduerſum uentum ſpectantem obſtruunt, al-
terum aperiunt. Atque hoc Cyzicenus quidam cum animaduertiſſet, nomen
ſibi ea ex re peperit,quaſi uentos prædicere ſyderali quadam ſcientia poſſet.
Iam ſocietatis & commercii uim non abſq; intellectus ſenſu elephantos oſten
dere,Iuba author eſt. foſſa ducta,eaq; fruticibus paruis &. humo leui obtecta
uenatores his ſtruunt. huc igitur quoties decidit aliquis,cæteri quicũque co- K
mitantur,congeſtam undiq; ſyluam ſaxáque iniiciunt,dum cauo foſſæ exple-
to egreſſus captiuo detur. Idem ſupplices diis immortalibus eſſe tradit: quip-
pe qui ſuopte ingenio & mari luſtrentur, & ſurgentem ſolem adorent pro-
ni,promuſcide uelut manu in cœlum ſublata. unde chariſſimum diis animal
eſſe conſtat uel Ptolemæi Philopatoris teſtimonio. is enim cum uicto Antio-
cho ſacra diis facere magnifica cuperet,ac inter cætera multa collatæ uictoriæ
præmia etiam elephantos quatuor immolaſſet,noctu proxima inſomniũ ha-
buit,quo multis iratum propter abſurdæ uictimæ genus numen minabatur.

Igitur

A Igitur expiatione ſedula placauit numen,& elephantos quatuor æreos in iugulatorum locum erexit. Haud minus eſt & leo ſocium animal. Graues annis & confecti iam in communem à iunioribus uenatū ducuntur:ac ubi curſu deſpondêre animum,ſedent,euentumq; pręſtolantur.iuuenes interea rem agunt.mox ut ſucceſſit,clamore in uitulini mugitus formam contemperato, ſignum dant,uocantq; ſenes.illi ſtatim ut ſenſere,accurrunt, ac in commune præda fruuntur. Sunt ſerarum amores etiam, idq; plurimarum,feri alii & rabidi,quemadmodum & hominum.alii nec ambitione barbara,nec inuenuſto congreſſu,qualis Alexandriæ Grāmatici Ariſtophanis corriualis elephas
B fuit.Coronariam eandem uterque deperibant, cum elephas quidem Grammatico haud ſegnius amorē ſtudiumq; declararet:poma forum tranſiens amicæ adferre,iuxtà diu aſſiſtere,cūctariq;, promuſcidem intra ueſtium ſinus inſerere, ac mamillarum decus blandè palpare contrectaréque ſolebat. Draco uerò cum Aetolam uirginem amaret,ad eam noctu commeare,corpus leniter ſubire,mox complecti,iuxtáque cubare,tum nullo prorſus dato incommodo,appetente iam luce,placidè diſcedere.id quia ſæpe fecerat,puellam cognati aliò tranſtulerunt. ille ubi amicam quam paſſim oberrando quæſierat, conſuetudine diei unius & alterius tantùm fraudatus reperit,non placidè ut
C antea,ſed iracūdè adortus,nexibus reliquis manus & corpus nodabat,extrema cauda crura flagellabat,amatoriam quādam indulgentemq; magis quàm uindicem iram declarans. Anſerem uerò & arietem Aegyptios, quorum ille puerum,hic citharistriam Glauciam deperibant, quoniam exempla celeberrima ſunt, & uos ſaturos propemodum narrationibus eſſe uideo,nunc quidē prætеribo. Sturni uerò coruiq; & pſittaci, quoniam loqui diſcunt, & uocis ſpiritum tam ſequacem,tam æmulum,penſandum formandumq; docentibus præbent,ea ipſa docilitate adeſſe patrocinariq; cæteris animalibus uidentur, & tantùm non uoce teſtari, etiam cæteris omnibus proferendi ſermonis,'&
D uocis articulandæ uim natura conceſſam. An uerò non uehementer ridiculū ſit,locum hac quidem in re cum his contendendi marinis relictum ullum putare,quibus ne ad muſſitādum quidem ſuppetiuit natura uocem:cum in horum natiuo,& quem nullo doctore didicere concentu,quanta facultas,quanta gratia ſit,poētarum eruditiſſimi ſuauiſſimiq; teſtantur, cantiones & carmina,ut quæq; dulciſſima ſunt,non aliis quàm luſciniarum cygnorúmque modulis comparantes.Ac quoniam in uniuerſum docere quàm diſcere, rationi confinius, & maioris cuiuſdam facultatis eſt,etiam hoc poſſe animalia, doctiſſimo uiro Ariſtoteli affirmāti credamus.Luſciniam quæ ad canendū pul-
E lum inſtitueret, obſeruatam, aſtipulatur certè, quòd inconcinnius canunt, quaſcunque matres ob exilitatē uocis amandant:docentur contrà quæcunque degunt unà, diſcuntq;, non quæſtus laudisue ſtudio, ſed quia modulari uolupe eſt,tum quia magis elegātiam quàm uſum uocis amauere.Cuius quidem rei cōmemorare uobis quod è multis Græci Romaniq; nominis hominibus accepi,iisq; qui interfuere,memorabile exemplū poſſum.Tonſor quidam officinam Romæ habens ex aduerſo templi quod forum Græcum uocant,picam prodigioſe ſtreperam & loquacem, humana uerba, ſerarum ſonos reddere,inſtrumentorum omnium garritus & ſtrepitus effingere,idque

nullo cogente, sed sponte sua assuefacientem sese, ac nihil indictum inimitarúmque relinquere gestientem, habebar. Accidit autem ut hàc diues quispiá ingenti tibicinum strepitu efferretur. hi quia nobilitati fama erant, & canere iussi fuerant, moram istic fortè, ut fit, diutius hominum studiis se dando canẽdoq; traxerunt. pica postridie muta elinguisq; fuit, adeò ut nec quam inter quotidianas necessitates uocem solita fuerat, mitteret. Præbuit his qui norãt antea, silentium subitum admirationem ingẽtem, tum illis ipsis qui adire hæc loca consueuerant, muta ac perturbata omnia cernentibus, tristitiam incussit. Venenum alii per eiusdem opificis homines datum, plerique tubarum uoce auditum obstupefactum, unáque uocem extinctam suspicabantur. Sed neutrũ fuit. apparabat quippe, omniq; ingenii studio intrò reuocato, uocẽ sic quemadmodum organum aptabat instruebátque. Subitò enim rediit, illuxitq; spectatoribus suis, non cõsueta illa ueteráque imitamenta, sed tubarum cantum iisdem prorsus periodis sonans, transitus omnes insuper, omnes numeros eodem planè pacto seruás. Coniunctius itaque quod dixi rationi, spontè quàm facile discere est. quanquam unum hoc disciplinæ docilitatisq; exemplum quod ipse Romæ uidi, uereor ut præterire queam. Canis mimo cuidam personam non unam repræsentanti, inter agendum adhærens, cum alios multos argumenti calamitatisq; illius' gestus proprios scitè effinxit, tum pharmaci quod soporiferum fingebatur, sed esse lethale debuerat, experimẽtum cum in ipso caperetur, panem in quo mixtum scilicet erat pharmacum, accepit, uoransq;, paulò post treméti titubátiq; & iam uix caput attolléti similis, postremùm porrectus uelut exanimis iacebat, trahendum auferendúmque se, sic ut drama postulabat, præbens. Vbi uerò ex his quę dicebantur fiebantq;, rempus esse animaduertit, primùm pauliſper cõmouit se, uelut profundissimo somno expergefactus, deinde caput leuás suspexit, postremùm mirantibus' omnibus surgens ibat ad quem debebat, quemq; requirebat drama, lætus & gestiens. Ingenium igitur mortales omnes & Cæsar ipse (aderat enim Vespasianus senior in Marcelli theatro tum) uehementer obstupuere. Atqui ridiculi fortasse sumus, qui animalia docilitatis ergò uehimus, quorum nos summis in rebus Democritus esse discipulos ostendit: aranearum texendo farciendóque: hirundinum ædificando: suauium uerò illorum cygni lusciniæq;, modulando carmine, & noce fingenda. Quid quod ex unoquoque trium medicinæ generum particulam hæ sibi magnam quandam & præclaram uendicant? Non solùm enim medicamentis utuntur: testudines origano: mustela cum serpentem glutiuit, ruta insuper uorata: canes herba, choleram infestam trahẽte: serpens illito marathro obductam caligantibus oculis pelliculam tenuante perscalpentéque: ursus post incubatum diutinum lustrum exiens, syluestri aro aluum constrictam hactenus acrimonia sua ciente: idẽ cum cœpit nausea, myrmeciam adiens, assidensq; linguam humore dulci fluentem exertam leuiter tandiu tenet, dum scatere formicis uideat, eas deglutit postea, uehementerq; iuuatur. Purgationem uerò qua ibis utitur, salsuginẽ scilicet adhibens, aduertisse & imitati postea Aegyptii dicuntur. Sacerdotes certè nulla istic aqua lustrantur, quàm unde hauserit ibis, quia medicatam aur alioqui insalubrem hæc auis non attingat. Hoc inquam medendi genere animalia non solo utũtur,

A tur,quandoquidem & cibi ſe moderatu pleraque curant. leones,lupi, carnibus farti nimium, abſtinent, cubandóque tantiſper ſe fouent, dum percoquant. Tigrim igitur narrant,quo tempore diætam certam præſtituerat,obiecto hœdo biduum totum abſtinuiſſe: tertio die eſurientem poſtulauiſſe aliud,felémque datum diſcerpſiſſe,cum hœdo ceu domeſtico iam & familiari parceret. Iam chirurgicen elephantos callere certò traditur. quippe ſpicula haſtáſque & tela uulneratorum corporibus adſtantes extrahunt,idque citra conuulſionem & damnum. Creticæ uerò capræ paſtu dictami telis eiectis,nónne grauidis eiiciendi partus oſtendêre uiam? Huc propetare uulne-
B ratas ſolum uideas dictamum quærere,dictamum ſequi. Minus iſta miranda uideantur,ſint licet miranda maxime, ſi tributam animantum generi ratiocinandi uim,numeríque notitiam inditam cogitemus, quales iſti Suſis ſunt boues. Hortos hi regios uerſatili machina, & modiolis hauſtoriis numero certis rigant:centenos modiolos in dies ſingulos ſinguli boum ducunt. plus non auferes,ne ſi adigere quidem aggrediare. ac ſæpe cum experimenti gratia imperatum fuiſſet amplius,ſubſiſtere,ac ſoluto penſo non progredi,compertum eſſe Gnidius Cteſias ſcriptum reliquit. Afri uerò Aegyptios ob hoc quidem rident,quòd Origem,quo die momentóque ſydus quod ipſi Soten,
C nos Sirium ſeu Canem uocamus, occidit, uocem edere fabulentur. ipſorum quippe capras, quoties cum ſole eodem planè loco ſtella hæc oritur, in ortum omnes conuerſas eò reſpicere:atque hoc ſyderis eius reuolutionum argumentum certiſſimum eſſe,cumq; decretis aſtronomicis prorſus congruere. Vt porrò ſibi imponat finem iam aliquando oratio, deſinatq;, agè ad iſtuc ſacræ anchoræ præſidium ſummum uenientes,de diuinatione uatidicáque animantum ui pauca dicamus. Neque enim parua ignobilisue, ſed ingens ac peruetuſta diuinandi pars augurium eſt. Illa quippe naturæ uolucrum celeritas,& ingenii promptitudo, tum repentina conuerſio ad incidentem quáli-
D bet phantaſiam expedita,utendam ſe diis uelut organum,& in motus,uoces, ſonos,habitus quoſcunque flectendam præbens,ſeu remorari ſeu promouere quidquam opus eſt,negocia & conatus hominum, ſic ut uentus nauigia, nunc quidem interpellat,nunc accelerat,& ad finem perducit. Itaque in uniuerſum omnes quidem aues deorum caduceatores Euripides,cygnorum uerò priuatum cóſeruum ſe Socrates uocabat,quemadmodum & reges etiam, Pyrrhus quidem aquila,Antiochus autẽ accipiter appellari gaudebat. Piſces uerò,ſtupidos & indoctos homines conuicio ſcommatéque uocare ſolemus. Cumq; decem millia myriadum ſint, quæ per animalia & uolucres diuinitus
E homini nunciantur,ne unum quidem eſt quod exhibere patronus ille maris poſſit. muta ſunt omnia,& prouidentiæ totius cæca,in impium & titanicum locum uelut ſacrilegorum conciliabulum abiecta & damnata,in quo omnis animi ratio & cogitandi uis extincta,ſenſus tantùm uix patua quædam ſcintilla mixta fluctuat, palpitantibúſque quàm uiuentibus ſimiliora uidemus.

HERACL. Erige ſupercilium Phædime,& ad pugnam te nobis inſulanis maritimisq; comparato:nihil hic ludicrum eſt,ſed certamẽ ualidum contentioq;, ſubſelliis adhuc & tribunali,ni fallor, dirimenda. PHAED. Patent equidem inſidiæ Heracleon, ſimul & dolus. heſternũ adhuc ructan- *Pro æquaticis*

tes,merſoſq; potu, ſobrius ut uides, egregius ille ex inſidiis nos adoritur.ac F
tergiuerſari quidem animus non eſt. non patiar enim,admirator Pindari qui
fui ſemper,ut iſtuc in me uatis eius meritò quadret:

Oblato qui moram nectit certamine,
Profundas deiicit nirtutem in tenebras.

Ocii ſiquidem abunde nobis eſt,ceſſantibus non horis,ſed canibus,equis,re-
tibus,& omni uerriculi genere,tum induciis hodie uniuerſæ terreſtrium ma-
rinorúmque animalium genti per hoſce ſermones conceſſis. Animo uerò ſe-
curo uos eſſe iubeo. utar enim ocio modeſtè,non philoſophorum opiniones,
non Aegyptiorum fabulas, non incertas Indorum Afrorúmue hiſtorias,ſed G
quæ ipſos qui mare colunt teſtes habent, quæq; conſpecta fidem ipſis ubi-
que faciũt oculis,ex infinitis paucula producturus. Tametſi quæ terreſtrium
animalium exempla ſunt, obſcurum nihil habent,ut quæ ipſis ſenſibus, ape-
riantur modò,ſponte ſe ingerant: aquatica uerò paucula cerni, atque id ægrè
permittit mare. fœtus autem & educationes, bella & pacem,quibus utuntur
inuicem,plerorunque prorſus abdit etiam. Vnde cum in obſcuro poſita per-
multa intelligentiæ memoriæq; & humanitatis piſcium argumenta ſint,faci-
le uidere eſt his noſtris partibus quantum incommodetur. Deinde terreſtria
illa,quia cum homine ueluti tribus gentíſque eiuſdem degunt, moribus hu- H
manis prorſus concolorãtur,ac non ſolùm educationis & diſciplinæ,ſed imi-
tationis etiam beneficium ſentiunt, quo quicquid auſterum & tetricum eſt,
ſic quemadmodum aquæ fluuiatilis commercio mare, miteſcit: quicquid in-
compoſitum & ignauum,dexteritate hominum excuſſum ſuſcitatur. Mari-
norum uerò uita immenſo interuallo hominum conſortio excluſa, peregri-
númque nihil, nihil adulterinum habens,ſua quædam & germana ac ueluti
indigena & impromiſcua eſt,idq; adeò loci magis quàm naturæ ratione. Nã
ipſa quidẽ natura quantum ex ſeſe conſequi diſcendo poteſt,totum colligens
cohibensq;,ſæpe quidẽ anguillas(ſacras uocant) cicures edit,quales Arethu- I
ſam habere conſtat: ſæpe uerò piſces cæteros,idq; multis in locis, indito no-
mine,dicto audientes: qualem & Craſſi murænam fuiſſe ſcribunt, cuius ille
mortem luxiſſe fertur: & cum obiiceret Domitius, An tu murænam luxiſti?
retorſiſſe,An tu uxores tres cum extuleris, unquam lachrymaſti? Crocodili
uerò ſacerdotum ſe clamantum non ſolùm uocem agnoſcunt, contrectariq;
ſuſtinent,ſed aperto rictu purgandos manibus dentes, & linteolo detergen-
dos præbent. Et Philinus optimus uir Aegypto ubi peregrinatus eſt reuer-
ſus nuper,apud nos narrabat,in urbe Antæi anum uidiſſe ſe in eodem cum
crocodilo grabato molliſſimo cubantem,cum huic ſe eleganter ille applica- K
ret. Tradunt etiam,Ptolemæo iam olim regi,cum crocodilum ſacrum fruſtra
diu,ſacerdotibus nequicquam ſcilicet clamantibus hortantibúſque uocaſſet,
obitum qui haud ita multò pòſt inſecutus eſt,portendi uiſum. Vnde precio-
ſæ illius diuinationis expers immunéue genus aquaticum non eſſe,ſatis li-
quet: quandoquidem & iuxta Suram uillam Lyciæ,inter Pheltum & My-
ronem ſitam,ſic è piſcibus auguria arte quadam captari uideo, quemadmodũ
ex auibus alibi,dum linguæ uoces, dum fugas, dum bella eorum ſpeculantur
& obſeruant. Ac eſſe quidem non aliena à nobis aquatica,aut nihil ſortẽ no-
ſtram

A ſtram prorſus miſerantia,ſatis hæc arbitror declarant. Induſtriæ uerò genuinæ illius meræq; & impermixtæ argumentum ingens eſt,quod uulgò mortales omnes uſu compertum tenemus.Neque enim natatilium quidquam,ſolis quæ affixa petris hærent,exceptis, aut mann prehendi, aut ſine negocio circunueniri ſuſtinet,quo modo lupis aſini, papilionibus apes, hirundinibus cicadæ,ſerpentes ceruis perſæpe capiuntur. Hinc enim λαίφοις græcè nomen eſt,haud à celeritate,quod putant quidam,ſed ſerpentis tractione ſorptioné-
que ductum.Ouis etiam pedis grauiore ſonitu lupum ſtulta uocat. Ad pardũ pleraque uel ſponte adcurrere,odore allecta,ſimiam cum primis,narrant.At
B enim marinorum in uniuerſum omnium,nullum propter ingenii ſagacitatem & ſuſpicacem circunſpectamq; aduerſus inſidias præſenſionem,capi uul gari negligentiue uenandi opera poſſe, ſed inſtrumentis omnigenis, & in his ipſis dolo uafritieque certa opus eſſe, declarant quæ quotidie uidemus. Nam & piſcatoriam arundinem craſſam eſſe non patiuntur,tametſi forti contra captorum reſultus opus eſt: ſed tenuem magis probant, ne iactæ umbræ latitudine animal alioqui ſuſpicax abſterreatur. Et funiculum ipſum nodorum uinculis nec multiplicibus nec aſperis faciunt, quandò & hinc dolum coniectant.Setis denique ad hamum appoſitis, albicantibúſque maximè,&
C maris aqnam colore proximè ſimulantibus,hocq; magis fallentibus,ex induſtria utuntur.Id uerò quod poëta dicit,

Hæc ſeſe plumbo ſimilis demerſit in altum,
Quale per agreſtis tranſmiſſum cornua tauri,
Piſcibus exitium portat cladémque futuram,

haud rectè intelligunt quidam,ſetis bubulis ueteres ad hami funiculos uſos eſſe putantes.κίρος enim,quod Græcis cornu eſt, etiam ſetam ſignificare, atq; κείρειν & κερὰν tondere & tonſionem,& apud Archilochum κιρσοπλόκων concinnandę comæ ſtudioſum,& quaſi fictorem inſtitoremq; formæ dictum.Eſt
D autem non uerum.equinis enim ſetis utebantur,atque iis maſculorũ tantùm, nam ſuas equæ lotio ſemper irriguas,exiles nimis & imbecilles reddũt. Ariſtoteles etiam nihil hic nouum exquiſitúmue poetam ſignificaſſe dicit,ſed ita ſolitos,cornu proxime hamum funiculum circundare, ne ſorpto hamo dentibus piſcium præcideretur. Curuis autem hamis ad mugiles amiasq; utũtur ideo,quoniam os illis anguſtius eſt,tum quia rectos uitant. Quanquam curuos etiam perſæpe mugil ſuſpectos habens circumnatat diu,cauda ab omni prius parte percellens eſcam,ac tantùm quod reuulſit glutiens.quod quidem niſi ſucceſſit,ore in anguſtum collecto contractoq;,ſummis tantùm labris ac
E uellicatim ſtringit eſcam. Labrax uerò animoſius etiam quàm elephas ipſe, quoties incurrit hamum,nõ alteri,quod ille,ſed ipſus ſibi telum extrahit. huc enim illucq; iactando caput,uulnus primùm patefacit, deinde calcitratus laborem ſuſtinet tantiſper, dum conuellat hamum. Vulpes autem ad hamum quidem temerè haud accedit,callida uitans dolum:capta uerò auertitur ſubitò.poteſt enim ob natiuam corporis tenacitatem mollitiemq; mutare & inuertere ſeſe. ergo poſtquam inteſtina foris omnia effudit, hamus ultro decidit.Hæc liquidè piſcium cum prouidentiam inſignem, tum eiuſdem, quoties oblata gerendæ rei occaſio eſt,uſum callidum & exquiſitũ docent. Sunt alia

In quibus coniunctum isti perspicaciæ societatis studium uidere est, cuiusmodi anthiæ sunt & scari. Searus ubi glutiuit hamum, cæteri qui tum adsunt apF
properant, funiculum abrodunt. Iidem si quis in nassam aberrauit fortè, caudam introrsum porrigunt, & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atque ad se reducunt. Violentius anthiæ succurrunt contribuli, reiectum in humeros funiculũ surrectis aculeis resecare, spinæq; asperitate refringere soliti. Atqui quod perielitãti alteri succurrere adesseue sustineat, terrestre scimus nullum, non ursum, non aprum, non leænam, non pardum. In unum quidẽ quæ generis eiusdem sunt, in theatris coëunt, & inter se discurrunt, alterum uerò alteri opitulari nec nouit nec cogitat: fugiunt resiliuntq;, & ab eo quod uulG
neratum concidit moritúrue, quam longissimè discedũt. Nam illa de elephantis bonæ uir historia in fossam congerentibus, ac delapsum aceruato syluæ tumulo eruentibus, absurda prorsus & aliena est, quasi edicto quodam regio librorum Iubæ credi sibi postulans. Quæ tamen ut uera sit, marinorũ certè pleraque docent, nec perspicacia nec societatis fide terrestrium omnium sapientissimo quidquã se cedere. Ac de societate quidem mox locus erit suus. Piscatores uerò postquam arundinem hamiq; iactum, piscium uelut stratagematis crebrò ludificari uidissent, ad inferendam uim conuersi, sagenis sic ut in capiendis Græcis Medi, cœperũt uti, quasi fugam nulla nec ratio nec industria H
irretitis semel expedire posset. Equidẽ uetriculis & plagulis mugiles iuliæq; capiuntur, tum mormuræ & sargi, gobii item & lupi. Iactani uerò, quos uocant, miluus, chrysus, scorpio, cum sagenis tum reticulo trahuntur illaqueati. Retium porrò genus uniuersum παγίδων, hoc est, tutum nihil relinquens, sed omnia circunueniens capiensq;, rectè Homerus uocat. Verumenimuero etiã hæc contra æstus galeis lupisq; inuenti. Lupus rete iam trahi sentiens, solum interea magna ui ruendo diuidendóque cauat, ac ubi latibulum aduersus insultus communiuit, iniicit abditq; se, & hic tantisper hæret, dum rete præteruehatur. Delphinus autem comprehensus, ac intra plagas esse uidens, æquo I
animo fert, nec se conturbat quidquam, quinetiã gaudet, in ista larga piscium copia magnificè scilicet sine negocio conuiuaturus. ubi ad littus porrò iam uentum est, eroso perruptóque reti auolat. quòd si fuga quidem euadere primùm capto non datur, periculi tamen nihil est: iuueo quippe circa collum insuto signant, dimittuntq; rursus: deprehensum postea uterberibus futuræ cicatricibus agnitum castigant: quod quidem perrarò accidit. Nam uenia data, uitáque semel restituta, plerique omnes in posterum continent se, ac ab iniuria facessunt. Cum sint autem id genus cautionum, circunspectionum, euasionúmque exempla mille, hoc unum sepiæ præterire nullo pacto pos- K
sum. uesiculam hæc (sic nominatur) collo dependentem habet atro liquore (atramentum uocant) plenam: hunc capta mittit, obscuratis circùm maribus, & tenebris inlatitare fugeréque uenantis aciem struens: Homericos planè deos imitata, quibus atra subinde nubecula hi quos seruatos uolunt, belli discrimini subducuntur suffuranturq;. Sed ista satis. Prædandi uerò insidiásque struendi uis quanta concessa marinis sit, æstimare calliditate plerorunque licet. Stella, quoniam quæcũque tetigit, solui liquefieriq; omnia certum est, accedẽtibus propinquantibusq; ultro se contrectandam tuta præbet. Torpedo

uerò

A uerò quam uim habeat, nemo neſcit: nempe qua non ſolùm tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete obtorpefacientem grauedinem piſcatorum manibus inducit. ac narrãt quidam periclitati ſæpe, ſi quis cum uiua elabitur, ſupernè interea manibus agitet aquam, uim ad manus remeantẽ, & tactum obſtupefacientem penetrare, aqua prius ómni, ut uidetur, mutata infectáque. Hanc igitur uim ſuam quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo ſuſcipit, nec periculum adit: inſidiatorem uerò circũiens, & tanquã ſpicula uim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primùm aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic ut iam nec tueri ſe, nec fugere poſſit, ceu uinculis con
B ſtrictum, alligatumque. Is uerò quem ex re nomine facto Piſcatorem uocant, notus multis eſt. hunc eodem cum ſepia commento uti ſolere ſcriptum Ariſtoteles quoque reliquit. acetabulum à collo dependens habet, extendi quoties remiſit, & in ſe rurſum concurrere cum recepit, momento ſolitum. hoc inſtar hami promittit, & piſcibus minutioribus ubi circũuolitant uellicandum præbet: paulatim deinde & leniter reuocat ad ſe, tantiſper adducens, dũ ore iam cõſequi piſciculos poſſit. Iam quod polypi tam uariè ſe pingunt, etiã Pindarus celebrat:

Aequorei aduerte ante omnia mentem
C Pelliculæ polypi, ſic urbes omnes adi. Et Theognis ſimiliter:
Diuerſam (inquit) polypus multicolor obtine mentem,
Et petram ſimili quanq; colore refer.

Chamæleon enim non qui quidquã ſtruere latitaréue inſtituat, ſed metu colorem mutat, meticuloſum natura animal & trepidum, quodq; conſequi etiã uenti copiam Theophraſtus ſcribit: quoniam parum abſit quin corpus totũ pulmo expleat: unde aura uiuere, & mutationibus perquam obnoxium eſſe coniicit. Iſthæc uerò polypi mutatio, haud morbi uis eſt. ex induſtria nempe ſeſe trãsformat, hac ſutela infeſta fallere, prædam in poteſtatem redigere ſoli-
D tus. hoc enim pacto & non cauentibus obrepit, & dolum ſtruentibus fucum facit. Ipſum brachia ſua rodere, falſum: à murænis autẽ metnere, uerum: quippe qui ab his infeſtetur, quas ipſe tamen non poſſit, lubricitate ſua continuò elabentes. Carabus contrà, eaſdem intra brachiorum complexum nactus cõficit quidem, nil læuore aduerſus aſperitatem proficiente: ipſe uerò intra polypi acetabula compulſus, perit. Hunc ſeſe perſequendi fugiendiq; circuitum ac uices, maritimæ ſagacitatis ac ſolertiæ meditationem & exercitamentum piſcibus natura dedit. Sed erinacei terreſtris uentorum præſenſionem neſcio quam iactat Ariſtotimus, ac gruum uolatus in cuneũ diſpoſitos miratur. Ego
E uerò erinaceum Cizycenum Byſantinúmue nullum, ſed maritimos exhibebo ſimul omnes. Hi quoties æſtum procellaſque præſenſere, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, néue tempeſtate iam ingruente auferantur, ſed petris firmè inhæreant. Illa uerò gruum ad uentum aciei commutatio, non unius, ſed uniuerſi maritimi generis eſt: ſiquidem & æſtum fluctuſque contra natando niti, & eadem de cauſa, aquaticis omnibus mos eſt. cauẽt quippe ne nẽtus à tergo incumbens, ſquamas ſurrigat cieatq;, atq; ita nudatũ & exaſperatũ corpus uulneret: unde in uentũ, obnixiq; fluctibus, curſum dirigunt. ſic enim à uertice ſciſſi fluctus, & branchias cohibent, & per ſumma

delati minus infestant,& horrorem nō incutiunt. Hoc igitur,quemadmodū F
dixi, commune piscium omnium est, acipensere tantùm excepto. secundum
uentos & fluctus meat hic,squamæ uulsionem nihil ueritus, ut quarum com
missuras ad os uersas habet. Quid quòd thynnus æquinoctia sentit & solsti-
tia,hominémque docet, astrologicis obseruationibus nihil opus esse? Nam
ubicunque hybernum occupauit solstitium,isthic hæret intrepidus,ad æqui-
noctium usque eodem in loco durans. Verumenimuero hoc callidum illud
est,quòd lapillum grus tenet,cuius lapsu expergiscatur: at quāto est obsecro
delphini callidum hoc magis, cui quia stare, aut unquam ab agitatione feria-
to esse fas non est(perēnis quippe mobilitas inest,ac uitæ motúsque finis idē) G
ubi somno opus habet,in summas aquas subleuatum corpus, supinū per pro-
funda altitudinis eius demittit,æstu quodam delatus,tantisper dum in uadum
impingat,solúmque sentiat:hic excusso somno,ronchóque edito ad summū
rursus meat,rursusq; demittitur,ac pronus fertur,motu quodā mirabiliter cō
posito quietē captās.Idem facere thynnus,ac eadem etiam de causa fertur.Ac
quia mathematicā conuersionū solis præsciētiam peregimus, cui ipsus etiam
Aristoteles suffragatur,arithmeticē nūc,immò uerò hercle ipsam prius opti-
cen uideamus,quam nec Aeschylū piscibus negasse putem.Sic enim inquit:

Huc læuum oculum thynni ritu admoue. H

altero siquidē obtusè cernunt.Hinc est quòd cum Pontū dextrorsus subeāt,
sinistrorsus egrediantur:scitè & prospicienter admodum salutem suam ocu-
lo perspicaciori credentes.Arithmeticen porrò,quia ad mutuam sociámque
maximè,ut uidetur, dilectionem & congressum numeris opus est, iidem ad
summum excolunt,adeò ut quoniam conuiuere & gregatim ire gestiūt, pha
langem totam figura cubica disponāt, solidum ex omnibus sex lateribus cir-
cundantes,ac ita quadrato quidem agmine,sed ancipiti fronte progredien-
tes.Explorator ergo latus unum si numeret probè,de uniuersa multitudine
iudicare momento possit:quoniā profunditatē agminis longitudini latitudi- I
niq; pari serie respondere cōstat. Hamiis ipsa nomē cōgregatio dedit, quem-
admodum & Pelamedis,ut uidetur. Cæterorum generum quæcúq; commu-
ne gregatimq; uiuunt,numerum recensere haud facile sit. igitur ad conuictus
& consortia quorundam saltem ueniamus. Quo quidē de numero cum pri-
mis est is,quo describendo atramenti plurimum Chrysippus cōsumpsit, pin-
notheras, primas in omnibus huius & physicis & motalibus libris habens.
Nam spongiotheram non uidit, alioqui haud taciturus. Pinnotheras igitur
cancrorum de genere est,pinnæ semper adhærens,ac ad conchā huius atrien-
sis instar excubans.hiare quippe pandiq; tantisper finit,dum piscículi quos ca K
pi posse speret,irrepserint:ibi pinnæ carnē uellicatu leni stringit,ac intra fau-
ces ipsius proripit sese. illa mox concham comprimit, prædam postea intra
claustra captiuam in commune partiuntur & uorant. Spongiā uerò non can
cer,sed aranæ simile animalculum identidem moderatur. Neque enim ina-
nimis est,sensúue aut sanguine caret spongia,sed petris sic ut alia multa adfi-
xa,motum quo nunc exporrigitur,nunc contrahitur,peculiarem quendam
habet,ductu tantùm admonitúque egens alieno. Igitur cum sit spissa minus,
mollis uerò,& alioqui per ignauiam & hebetudinem laxamētis dedita, quo-

ties

A ties edibile aliquid per inania ſubiuit,illo ſignificante contrahit ſe, & quod eſt ingreſſum, capit.cum primis uulſore propinquante tangentéue, à ſpongiothere monita ac perſtricta uelut inhorreſcit,tum corpus figens ſtipansq; adeò coartat,ut longè uulſu ſit difficilima. Purpuræ uerò publicitus congregatæ fauum ſic ut apes conſtruunt, in quo etiam parere dicuntur.cibo, qui alga & muſcus eſt,quantumcunque coëgerũt,concha deprompto excipiũt ſeſe,ac conuiuia uelut per circulum agitant,altera alteram foris ſic depaſcẽte. Quanquam harum ſocietatem & in amicitia fidem quis miretur,poſtquã ab omni maximè commercio abhorrẽs, marinorũ fluuiatilium lacuſtriumq;
B omnium maximè ferus crocodilus,ultro ſe tam miranda cum gratia trochili congreſſibus præbet? Auicula trochilus eſt circum paludibus & fluuiis uicinos locos agitans,crocodili ſatelles paraſitúſque,non domi,ſed reliquiis huius uictitate ſueta. Hæc ubi ſtertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc ſe pugilis inſtar armante,parari inſidias animaduertit,aduolat,ſomnum diſcutit,uoce partim,partim uellicatu roſtri. Hoc ille officio ſic demulcetur:patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari, & inter ſepta dentium carnes roſtro leniter excerpi mirificè gaudens:cuius uoluptatis cum ſatur eſt,ac os colligere iam,& rictum claudere parat,inclinata paulum ſuperiore man-
C dibula præmonet,totã uerò nõ antè demittit,quàm euolare trochilo quoq; collubitum uideatur. Is uerò quem gubernatorem uocãt, magnitudine formâque gobii piſciculus,foris quidem auium cum horruere, propter aſperitatem ſquamæ ſimilis,grandiorum balenarum cuipiam ſemper hæret,præitque curſum dirigens,ne uel in breuia cœnúmue impingat, uel in anguſtias ſeſe penetret,unde exitus non detur. Hunc balena ueluti temonem nauis ſequitur,ducíque fert haud inuita:ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum belluæ uenit,ſeu ſcapha,ſeu ſaxum,peſſum it ſtatim,perítque, in alui profunda merſum:hunc autem agnitum,ore uelut anchoram recipit,dormit
D unà,quieſcente quieſcit,progrediente progreditur,haud uſquã diu noctúue deſtituẽs. hoc niſi facit,errare impingeréque certum eſt. periere multæ, dum uelut gubernatore carens nauigium,delatæ ad terram ſunt. quod ipſi quoq; circa Anticyram uidimus. ac prius etiam multò,haud ita procul à Bunis ba- †
lena eiecta & putreſcente peſtem inuaſiſſe narrant. Huic tam arctæ marinorum inter ſe coniunctioni ac conuictui quid obſecro comparemus? Serpenti cum uulpe conuenire Ariſtoteles etiam tradit,ſcio:ſed idcirco,quia communis aquila hoſtis ſit. equo ſimiliter & aſioni, nempe hæc illius ſtercus aduolans aſſiduè uertit. Ego uerò nec apibus nec formicis ipſis intercedere tantũ
E inter ſe ſtudii dico. rempublicam cuncti cunctæq; curant quidem, ſed alter pro altero ſolicitus nemo eſt,de ſalute alterius inquirit nemo:quod quidem diſcrimen rectius perſpicietur,ſi antiquiſſima maximáque ſocietatis & commercii munia,ortum & procreationem dico, perpẽdamus. Primum omniũ, quicunque uel lacubus attigua,uel fluuios excipientia colunt maria piſces, ubi fœturæ tempus appetit,flumina ſecuti,manſuetiſſimas,minimumq; ſalſuginis habentes aquas ex induſtria petunt:ſeu quòd iſta tranquillitas commoda partubus eſt,ſeu quòd minus ſunt lacus & flumina belluis infeſta,rectiúſque curantur fœtus. Igitur pleraque in Euxino præcipuè pariunt. nam &

balenas non nutrit, ſed aut uitulos graciles, aut delphinos perexiguos, & F
fluminum maximorum hunc ſubeuntium admixtio, clemens grauidis, utilé-
que maximè aquarum temperamentum præbet. Cum primis uerò mirandus
anthias eſt, quem ſacrum piſcem Homerus uocat: tametſi magnum quidam
ſacrum intelligunt, quomodo os ſacrum magnum, & comitialem morbum
magnum ſcilicet, ſacrum uocant. quidam uerò communi ratione, quod in
tutela numinis ſit, ad hæc omnibus expetatur, dictum ſacrum putant. Erato-
ſthenes auratam uidetur,

Pernicémque, ſupercilióque flauente, ſacrúmque,

dicere. multi acipenſerem: nam & hic rarus eſt, & ægrè capitur, conſpici- G
tur autem circa Pamphyliam ſæpe. Anthiam igitur ſiquando piſcatores ce-
pere, ipſi conſpicui lætíque redeunt, nauiculas coronant, mox applicantes
plauſu & ſtrepitu accipiuntur, honorantúrque. Plerique uerò ſacrum anthiá
eſſe dicíque idcirco uolunt, quia quò loci eſt, bellua nulla compareat, tutoq;
ſpongiatores urinentur, ac piſces ipſi tuti pariant, hanc immunitatis ceu fi-
deiuſſionem nacti. Cauſam difficile colligere eſt: ſeu horrét anthiam belluæ,
qualiter elephantes ſuem, gallum leones: ſeu loca non infeſta prudés & me-
moria præditum animalculum agnita notat, aditque tantùm. Quanquam
matribus omnibus communis fortaſſe ex ſe genitorum cura eſt: mares auté H
nõ (quod hic impingit) prolem ipſi perdunt ſuam, ſed fœtibus immoriuntur
etiam, & oua, quod Ariſtoteles quoque docet, aſſeruant. Sunt uerò qui &
conſectantur fœminas, & oua genitali ſemine conſpergunt: quandò aliter
uix quidquam naſcatur eximium, ſed quod natum ſit, inabſolutũ maneat, in-
crementúmque ſolitum nõ attingat. Peculiariter phycæ alga uelut nido cõ-
ſtructa fœtum circundant, ac contra tempeſtates tuentur. At galei paterna
quadam indulgentia nulli animalium uel ſuauitatis, uel bonitatis ſummæ pal
ma cedunt. oua primùm, mox animal, non foris, ut cætera, ſed in ſeipſis edũt:
tum educant, geſtantq; ceu partu ſecundo quodam: ac ubi iam adoleuere, fo- I
ris emittunt: ludere & natare circum ſe docent: mox in ſe rurſum per os re-
cipiunt: inhabitandum, incolendúmque corpus præbent: locum, cibum, re-
fugium, tantiſper dum ipſis ex ſeſe præſidium certum ſit, ſuppeditantes. Mi-
randa uerò & teſtudinis eſt in educandis tuendiſque liberis cura. parit egreſ-
ſa mari haud procul: incubare uerò & in continenti degere quia diutius non
eſt, ſabulo primũ deponit oua, mox arena tenuiſſima molliſſimáque obruit:
ac ubi iam contumulauit probè, pedibus, ut alii putant, inſculpit ſignátque
locum, cognobilem ſibi reddens: ut alii, ab ipſo reſupinata marito fœmina,
teſtæ propriæ characterem ſphragidémque inſcribit. iam quod longè mira- K
bilius eſt, præſtituto die quadrageſimo (nam hoc interuallum ad maturitatẽ
oua perducendi iuſtum eſt) redit, ac ſuum quæque theſaurum agnitum, lon-
gè quàm illos auri argentíue loculos homines, alacrius lætiúſque recludit.
Crocodilorum autem cætera quidem finitima ſunt: locum uerò qnem excu-
batui deſignat, quibuſnam coniiciat modis, ratiocinio humano nullo depre
hendi poteſt: unde nec humanæ, ſed fatidicæ cuiuſdam facultatis illam beſtiæ
prædictionem eſſe putant. Nec altius enim nec inferius, ſed eo præſertim
loco ponit oua, quo ſummo Nilus auctu eo quidem anno terram abluturus

conditurúſque

A conditurúſque peruadet. Itaque qui ruſticus prior incidit, locum notat, ac ſummum cæteris nunciat fluminis incrementum. Adeò uerò locum commetitur,ut eo aquis operto,non opertus ipſe incubet. Excluſis autem pulliculis,quiſquis emergit protinus, nihil autem arripit eorum quæ fortè occurrerunt,ac neque uel ranam uel limacem uel feſtucam uel herbulã populatur ore lanians,eum morſu mater repentè necat:feroces cõtrà ac ſtrenuos amat colítque, iudicio, quod mortalium ſapientiſſimi conſueuerunt, non amans affectu. Phocæ etiam in ſicco pariunt. paululum deinde prouectis catulis guſtandum mare præbent,mox reducunt. id ita crebrò faciunt,dum ad-
B dita fiducia fluctibus credere gauderéque uideant. Ranæ uerò ololyſmo quem uocant,uelut amatorio epithalamióque carmine ad hoc compoſito, fœminas ad uenerem iritant: ac ubi iam allexere, noctem eam in commune expectant. coire quippe in aquis quidem non poſſunt,interdiu uerò ob metum nolunt:igitur nocte iam oborta in terram egreſſi complexibus indulgent liberè. per cætera uocis illa claritas impendente plunia cũ primis uſurpatur,eſtq; id huius euidentiſſimum ſignum. Sed quod mihi(prò marine Iupiter)propemodum malum, quàm abſurdum & ridiculum accidiſſet, circa phocas & ranas ut hærens, ſapiẽtiſſimi diuiniſſimíque marinorum omnium
C animalis obliuiſcerer? Quas enim luſcinias ſuauitati,quas hirundines indulgentiæ,quas columbas humanitati,quas apes ſummæ halcyonum induſtriæ conferamus:aut cuius natales,partúſque & dolores deorum quiſquam adeò reueritus eſt? Latonæ puerperio quam uolebat inſulam,ſed unicã conceſſam ſcimus. halcyoni uerò mare circa ſolſtitia totum tranquillum placidúmque parienti ſternitur. unde nullum eſt animal, quod quidem colunt homines, cuius beneficio ſeptem perpetuos dies, ac noctes totidem,media hyeme liberè nauigetur,omni tum per maria profectione longè quàm per continentem tutiore. Quòd ſi de ſingulis etiam uirtutum quas habet,paucis dicere cõ
D uenit,coniugis amans eſt adeò,ut non uno quodam,ſed quolibet anni tempore cohæreat, congreſſusq; huius admittat: haud quì procacula ſit adeò, quippe quæ alteri nulli prorſus miſcetur,ſed beneuolentiæ, qualiter nuptã decet,& amicitiæ ſtudio. Eundem grauem iam annis, & ægrè ſequentem, ſuſcepta cura fert fouétque ſenem,nuſquam deſtituens, nuſquam poſt ſe relinquens. Nam & humeris impoſitũ circunfert ubilibet, curátq;, & adeſt in mortem uſque. Iam uerò naturali quodam amore curáque prolis,ubi ſe gra uidam eſſe primùm ſenſit, ædificare protinus aggreſſa,non lutum qualis hirundinum mos eſt ſubigit,parietibus laquearibúsue adglutinandum:nec mẽ
E bris ſimul omnibus incumbit,qualiter apes fauum corpore toto ſubeuntes, in formam cellas hexangulam,pedum totidem,hoc eſt ſenûm,opera diſtinguunt:ſed organum unum ſimpléxque,inſtrumentum unum,roſtrum ſcilicet,aliud uerò ſedulitatis illius & erga liberos ſtudii ſui præſidium nullum coniunctum habẽs,qualia dii boni ſtruit,qualia molitur? difficile creditu eſt, niſi quis oculis perſpexit. fingit enim, imò uerò nauis inſtar fabricat, nouo figuræ genere opus, ſolum euerti mergíque fluctibus neſcium. componit quippe deuincítque conſerens inuicem acus piſciculi ſpinas, ac rectis aliis ceu ſtamini, tranſuerſas alias ueluti ſubtegmen implicat, mox conſertum

recuruat, & in orbem reducit, ac sic coaptat denique, ut opus nauigii specie F
turbinatum, ac qualo propemodum piscatorio oblongiusculo simile euadat.
perfectum littori quo fluctus extremi pertingunt, applicat. hic unda molli-
ter feriens, nondum firma satis hiantiáque procellarum uerbere deprehen-
sa, sarcire docet: solida uerò & iam cohærentia constringit, figítque adeò, ut
nec saxo nec ferro dissolui diffringíue facilè queãt. Qua quidem in re magna
cum primis admiratione dignum ostiolum est, sic modificatum figuratumq́,
ut hanc unam subeuntem recipiat, cæcum cæteris & abditum, ac aliud pror-
sus nihil admittens, ne undarũ quidem. Equidem arbitror nidum huius ne-
minem nõ uidisse: mihi certè quoties uidi tetigíue (uidi autem persæpe) istuc G
in animum subit dicere caneréque:

Talem quondam oculis Phœbea uidimus arce Deli,

corneam illam aram, inter septem quæ uocant mundi miracula celebratam,
quæ quidem citra glutinũ omne uinculúmque, dextris tantũ cornibus coa-
ptata ac commissa fuit. Atq; utinam musicũ me quadantenus & insulare, mu-
sicus & insularis deus Apollo, pelagicæ syrenis laudes candidè celebrantem
benignè placideq; ferat: istorũ uerò quæstiones quibus hic nos traducũt, cur
nõ aut congricida Phœbus, aut mullicida Diana uocetur, irrideat: non igno-
rantum Venerem etiam sacra ritúsque suos mari instituisse, ac præter cultum H
lucrumq́, mari natura gaudere. Lepti uerò Neptuni templo præfectos, ma-
rinum prorsus nullũ attingere, mullum Eleusinæ sacerdotes etiam pro sacro
colere, eodemq; Iunonis apud Argiuos antistité ob animalis reuerentiã pror
sus abstinere, notũ est omnibus. Marinũ quippe leporé exitialé homini mulli
necant, cum primisq; infestãt: unde studio quodã hominis duci, hominis cu-
rã gerere crediti, istam uicissim immunitaté obtinuere. Atqui & Dictynnæ
Dianæ & Delphinii Apollinis aræ templaq; per Græciã multa passim sunt.
Enimuero quem locũ ipse sibi deus peculiaré elegit, eum Cretensiũ posteri
delphino duce tenuerũt. Neq; enim quod fabulantur quidã, sumpta delphini I
specie deus ipse, sed ab illo delphinus, missus perq; mare cursum dirigés, clas-
sem perduxit Cirrhã. Iis etiã quibus à Ptolemæo Sotere Sinopi relictis, Se-
rapidis & Dionysii reuehendi negociũ datum fuerat, uentorũ ui præter ani-
mi sententiã supra Maleam abreptis, & iam à dextera Peloponnesum habẽ-
tibus, ac ob id perturbatis tristibusq;, delphinum ante prorã conspectũ narrãt
ueluti uocantẽ, ac ducẽ se in stationẽ quandã leni cursũ præbentẽ: illos uerò
de uia iam nihil solicitos tantisper prænatantẽ uiamq; monstrantẽ secutos,
dum cõstituerentur Cirrhæ: ibi factis pro reditu sacris, intellexisse è duobus
simulacris alterũ, Plutonis quod erat, tolli auferriq;: alterum Proserpinæ ef- K
fictum expressumq;, relinqui oportere. Est autẽ uerisimile, etiam quia musicẽ
delphinus amat, charũ esse deo. Qua quidẽ in re huic se Pindarus conferẽs,

Non delphinum, inquit, abditum elici,
Quem placido ponti de pelago,
Exciuit amabile tibiæ melos.

Imò uerò magis adeò ipsa animalis humanitas grata diis esse uidetur. Solus
enim delphinus hominẽ hoc quidem solùm nomine diligit, quia sit homo:
cæterorũ quæ per continentẽ degunt, uel nullum, uel quæ mansuetiora sunt
tantùm,

A tantùm,canis,equus,elephas,nutricatores modò & familiares colunt ſuos. Hirundines dum umbra & opportunitate neceſſaria potiantur, cõmigrant cohabitantq; nobis,per cætera hominem uelut beſtiam fugere & auerſari ſolent. Delphinis autem longè quàm cæteris ſecus, illa ſummis philoſophorũ tantopere deſiderata,ſordibus omnibus,omni fraude carens amicitia,ſolis cũ homine natura intercedit. Nam qui haud ullius ulla in re mortalis opus habent opera,benigni omnibus,omnibus amici,etiã opem tulere multis. Arionis exemplum qui ignoret,nemo eſt,perquam ſcilicet nobilitatum. Heſiodi uerò tu quidem in ipſo nos admonuiſti tempore,

B At non tibi fabula finem.

Oportebat enim,ſi quidem iſthuc de cane credi tibi poſtules,delphinos non præterire. Cæca fuit illa canis pro hero depugnatio, latratu tantùm & clamore cæſoribus inſultantis. Nemæum uerò quendam,cum fluctibus exanimis iactaretur,delphini excepere,mox alter alteri alacritate mira tradentes expoſuere Rhium,ut iugulatum oſtenderent. Enalum uerò Aeolium cum Phinei filiam quam amauerat,Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuam abieciſſent,eodem loci deſiliiſſe,& hinc à delphinis Lesbum incolumem deportatum,Lesbius Myrtilus auctor eſt. Quid illam erga Iaſſenſem
C puerum beneuolentiam & fidem memorem,flagrantiſſimi cuiuſdam amoris argumentum? ludere natare unà quotidie,ac contrectari manibus pati,ad hæc conſcendentem nõ refugere,ſed uectare lætus,ac quocunque dirigeretur,curſum flectere: cum omnes ad mare Iaſſenſes undique iam ſæpe ſpectaculo ſtupidi concurrerent. Sed enim oborta iam aliquando tempeſtate, nymbóque & grandine ualidis incumbentibus,delapſus puer ſub undis extinctus eſt. delphinus re animaduerſa,& cadauer quocunque iactaretur ſecutus, in continentem impete ſe tãdem unà eiecit,nec antè diuulſus eſt, quàm in ſicco expiraſſet: æquum haud dubiè iudicans,qui uitæ fuiſſet, mortis etiã cuius
D author ex parte fuerat,ſocius ut eſſet. Monumentum calamitatis eius Iaſſenſium monetæ etiamnum inſculptum,puer delphinum inequitans eſt. Hinc Cerani quoque fabella fidem habere cœpit. Parius hic genere, Conſtantinopoli iam aliquando iactum piſcium, in eóque delphinos captiuos plurimos iamiã mactandos emerat,ac mox dimiſerat,pecunia redemptos ſua,donatóſq; uita. paulò deinde pòſt quinqueremi,qua & ipſe & piratæ quidã uehebantur,inter Naxum Parúmque freto medio euerſa, pereuntibus cæteris omnibus,ipſe ſubeunte ſubleuantéque delphino,ſolus iuxta Zacynthi ſpecũ applicans ſaluus euaſit. Ceraneum ſpecum etiamnum uocant. Qua quidem
E de re iſthuc eſſe Archilochi putatur:

Quiuquaginta uiris ſupereſſe dedit Ceranum Neptunus pater.

Poſtea cum ſupremum Ceranus diẽ obiret,ac corpus igni affines iuxta mare traderent,delphinos circa littus innumeros comparuiſſe,ac ita ſeſe palã oſtẽtauiſſe narrant,quaſi intereſſe funeri ſignificarent,quippe qui non antè diſcederẽt,quàm iuſtis planè peractis. Vlyſſis autẽ parma quòd inſigne delphinũ habuerit,etiam Steſichorus docet. qua uerò maximè de cauſa,Zacynthii memorant,quẽadmodum Critheus teſtatur. Puerulus adhuc Telemachus cum fortè in mare quod iuxtà uorticoſum erat,per lubrica decidiſſet,excipiẽtibus

delphinis ab imóque reuehentibus euasit:hinc sculpturam annulo & umbo- F
ni signum pater delphinum inscripsit,gratia sic animali relata. Sed quoniã
fabulis abstinere iam à principio pactus,interea nescio quomodo dum intẽ-
tus delphinis sum, extra metam fidei prouectus longius,in ipsum Ceranum
& Vlyssem impegi,mulctam mihi ipsi statuo,diceréque facesso. ARIST.
Vobis igitur,uiri iudices,ferre nunc sententiam licet. SOCI. Atqui iá-
dudum Sophoclis illud nobis uidetur:

Coibit pulchrè sermo etiam nunc discrepans,
Ac in commune utrisque erit.

Si quidem enim quę disseruimus,inuicem in unum uterque componitis,ad- G
uersus eos qui rationem & prouidentiam negant animalibus,coniunctis ui-
ribus optimè consistetis.

PLVTARCHI CHAERONEI PHILOSOPHI CLARISSIMI AMATORIAE NARRATIONES,

Angelo Politiano interprete.

Aristoclea.

IN Aliarto Bœotiæ urbe puella quædam fuit forma præ- H
cellens, Aristoclea nomine, Theophanis cuiusdam filia.
Hanc duo amabãt iuuenes,Strato Orchomenius,& Cal-
listhenes Aliartius. Ditior Strato erat,multóque magis
puellæ amore incensus. Nanque eam forte fortuna in Le
badia uiderat,quum sese illa in Ercyna fonte commodũ
perlueret. Erat enim Ioui regi sacram cistam latura. Incer
tus quid ageret Theophanes (metuebat enim Stratonem, ut qui & opibus
& genere omnibus ferme Bœotiis anteiret) eius optionis Trophonium cõ-
sulere cogitabat. At Strato quum à uirginis domesticis magis ad sese illam
quàm ad Callisthenem uergere persuaderetur,operam enixè dabat,ut puel- I
læ ipsi coniugis optio daretur. Vt uerò Theophanes palam omnibus natam
interrogauit, cáque Callisthenem maluit, continuò apparuit iniquissimo
Stratonem animo tulisse. Post biduum igitur Theophanem Callisthenémque adiit,affirmãs uelle se amicitiam aduersus eos initam seruare,tametsi nu-
ptias deus sibi aliquis inuiderit. Laudant illi, eúmque ad nuptiarum epulas
uocant. Magnam uerò is sociorum ac ministrorum instruit manum, eósque
omneis inter ipsam turbam alium alibi dispersos ac uetuti latenteis esse iu-
bet,donec puella de more ad fontem qui Cissoëssa uocatur, descenderet, ut
uidelicet nympharũ sacris,quæ Protelea uocant,operaretur. Tum facto im- K
petu,qui in insidiis erant dispositi, puellam corripiunt. Ibi eam Strato ad se
trahere,Callisthenes contrà(ut decuit)retrahere ad se. Idem & utriusque so-
cii pro se quisque obnixè agere,donec puella inter repugnantium manus di-
lacerata exanimatáque est. Callisthenes igitur continuò ex omniũ sese ocu-
lis abstulit,neque postea compertum cuiquam,interemeritne se,an profugus
Bœotia exularit. Strato autem in omnium conspectu supra ipsam uirginem
ferro se iugulauit. Quum Phidon quidam Peloponnesiorum principatui
insidiaretur,Argiuámque urbem quæ sua patria esset, reliquis omnibus im-

peritare

A peritare uellet,dolum primò Corinthiis intendit. Misit enim qui ab eis mille adolescentes cum ætatis uigore,tum fortitudine præstantes peterent. Mittuntur igitur Dexandro duce. Quũ itaq; in animo haberet Phidon insidiari iis,ut Corinthum imbecilliorem efficeret,eaq; suo arbitrio uteretur(id enim unum totius Pelopõnesi ueluti propugnaculum esse intelligebat)rem omnẽ cum sociis quibusdam communicat. Inter eos & Abron quidam fuit Dexandri hospes. is ei insidias aperit:quo effectũ est,ut ante insidiarum tẽpus Corinthũ omnes incolumes discesserint. Vestigabat Phidon eius arcani proditorem,omniq; in id conatu incumbebat. Metuens uerò Abron unà cum cõ-
B iuge ac domesticis Corinthũ migrauit,atq; in Melisso(qui uicus est agri Corinthii)habitauit. ibi & filiũ suscepit,cui à loco nomen Melisso fuit:huius autem Melissi filius fuit Actæon,forma pariter atque modestia inter æquales excellens. Eum quamplurimi amarunt,sed omnium ardentissimè Archias ex Heraclidarum genere,qui cum diuitiis, tum potentia Corinthiis omnibus anteibat. Is quum persuadere adolescenti frustra tẽtasset,ad uim animũ adiecit. Profectus igitur comessabundus ad Melissi ædes,amicorum ac domesticorum magna stipatus caterua,puerũ abducere tentabat. Renitẽte igitur patre,unáque secum & uicinis qui concurrerant, miserum illum ad se rettahẽ-
C tibus,in repugnantium manibus Actæon discerptus est. Ita domum quisque digressi. At Melissus pueri cadauer in forum illatum miserabiliter ostentare, simul suppliciũ de sceleris authoribus efflagitare. Miserabãtur quidẽ omnes senem,prætetea tamen agebant nihil. Quum itaque re infecta domum rediisset,obseruato celebritatis Isthmiacæ tempore,conscenso Neptuni templo Bacchiadas implorabat,patríque sui Abronis beneficia commemorabat,inuocatíque diis præcipitem sese de templo iecit. Haud multò pòst æstus quidem ingens ac pestilentia urbem inuadit. Consultum igitur de ciuitatis salute oraculum respondit, Neptuni illam esse iram, non quieturam donec
D Actæonis mortẽ uindicarint. His Archias auditis(nanque is oraculo interat)Corinthum quidem minimè rediit,sed in Siciliam naui prætectus,Syracusas cõdidit:quumq; ibi duas filias suscepisset,à Telepho,cuius florem ætatis decerpserat,quíque in Siciliã secum nauigarat, per insidias est interẽptus.

Actæon

Vir pauper Scedasus nomine habitabat in Leuctris, qui est Thespiensis agri exiguus pagus. Huic filiæ duæ fuerunt, Hippo & Miletia,siue, ut quidam aiunt,Theano,& Euexippa. Erat autem Scedasus uir probus,atque aduersus hospites perhumanus, tametsi ille haudquaquam multa possidebat. Quum ad eum igitur duo Spartani adolescentes accessissent, perlibenter
E accepti sunt. Exarserunt illi uirginum amore, quóque minus quid auderẽt, Scedasi ptobitate prohibebãtur. Perrexerũt igitur in Pythonẽ,quò uidelicet iter instituerant,consultóque(ut res tulit)deo, domum regrediebantur, factóque per Bœotiam itinere,in Scedasi rursus domum se recipiunt. Is fortefortuna peregrè aberat,sed eius filiæ eos de more accipiunt:qui quum puellas incustoditas offendissent,uim in eas faciunt: quas quum supra modum accepta contumelia sese miseras afflictanteis uiderent, ambas interficiunt, iactíque in puteum cadaueribus, abeunt. Reuersus Scedasus puellas quidem nusquam uidet, omnia uerò quæ relicta à se forent, salua offendit: in-

Scedasi filiæ.

certúſque diutius rerum omnium perſtitit,donec admurmurante catella, & F
nunc ad ſe curſitante, nunc ad puteum frequentius redeunte, coniecit id
quod erat,atque ita filiarum corpora extraxit. Quum uerò ei uicini diceret,
uidiſſe ſe qui eius domum pridie eius dici ingrederentur,Lacedæmonios il-
los qui & ſuperioribus diebus apud eum ipſum diuertiſſent, tranſactum ab
iiſdem facinus proculdubio intellexit. Nam & ſuperioribus diebus ſæpe i-
pſas puellas laudabant,quíque eas deſponſaturi eſſent, beatiſſimos prædica-
bant. Lacedæmonem itaque proficiſci ſtatuit,rémque omnem ad Ephoros
deferre. Sed quum ad Argiuorum peruenisſet agrum, noctu præuentus in
diuerſorio reſtitit. Ibi & ſenem alium offendit Orei ciuem,quod in Eſtiæa- G
tide agro oppidum eſt. Quem quum & gementem, & Lacedæmonios di-
ris agentem uidet,interrogauit,ecquonam is malo à Lacedæmoniis eſſet af-
fectus. Narrauit ille ſubditum ſe eſſe Spartanorum ditioni, miſſum uerò in
Oreum,qui magiſtratu fungeretur, Ariſtodemum, omni prorſus crudelitate
atque iniquitate uſum eſſe. Nam quum,inquit, filium meum amaret, neque
precando quicquam pollicitandóque efficeret,ad uim conuerſus, eum de
palæſtra rapere aggreſſus eſt:prohibente uerò id palæſtræ magiſtro, ac non-
nullis adoleſcentibus opem ferentibus,ſtatim quidem Ariſtodemus digreſ-
ſus eſt,poſtridie autem inſtructa triremi adoleſcentem rapit, atque in ulte- H
rius littus trauectum uiolare nititur,fortiúſque reluctantem gladio iugulat.
Tum in Oreum regreſſus, conuiuium celebrat. Ego uerò interim facinus
indignum audio, natíque corpus humi mando. Tum Spartam contendo,
rémque omnem ad Ephoros defero:cuius illi rationem prorſus nullam ha-
buerunt. His Scedaſus auditis,uehemèter perturbatur. Nam & ſui rationem
nullam habitum iri exiſtimabat. ita uiciſſim hoſpiti ſuam calamitatem nar-
rat. Cohortatur ille,ne ad Ephoros accedat, ſed in Bœotiam redeat, liberíſ-
que ſuis tumulum condat. minimè id tamen Scedaſo perſuadet. Pergit igi-
tur Spartam,atque Ephoros conuenit. Neglectus ab his, reges adit. Mox I
populares ſingulos ambiens, ſuam calamitatem conqueritur. Quæ quum
omnia fruſtra cecidiſſent,tum uerò Scedaſus mediam per urbem currere,
manus ad ſolem tendere, tum ferire humum, furias inuocare:póſtque hæc
omnia ſibi mortem conſciuit. Haud multò igitur pòſt pœnas Lacedæmo-
nii dederunt. Nam quum uniuerſæ Græciæ imperitarent, omneíſque urbes
præſidiis firmaſſent, Thebanus Epaminondas quorquot ſuæ urbis præſi-
dium tenerent, ad unum trucidauit. Inſurgentibus uerò in bellum Lacedæ-
moniis,occurrunt Thebani ad Leuctra,loci uidelicet auſpicium captantes.
Nam & antea eo ipſo loco libertatem recuperarant, quo uidelicet tempo- K
re Amphictyon à Sthenelo in exilium pulſus, in Thebanorum urbem cófu-
git:qui quum Chalcidenſes uectigales feciſſet, tributi immunes Thebanos
reddidit, quippe qui Chalcodontem Euboœenſium regem interfecerit. Fuſi
igitur cæſi'que ad unum Lacedæmonii omnes, ad ipſum natarum Sceda-
ſi monumentum. Ferunt autem priuſquam in pugnam prodiretur, Pelopi-
dæ uni ex Thebani exercitus militibus,ſignis quibuſdam quæ aduerſa pu-
tarentur,exterrito,Scedaſum in ſomniis uiſum, qui bono eſſe animo iube-
ret:uenire enim in Leuctra Lacedæmonios,ſupplicium ſibi ſuiſque natabus
perſoluturos,

A perſoluturos: ſimúlque iuberet, ne antè in pugnam prodirent, quàm equi candidum pullum, qui paratus afforet, ad uirginum ſepulchrum immolarẽt. Pelopidam uerò militantibus adhuc in Tegea Lacedæmoniis miſiſſe in Leuctra dicunt, qui de eo ſepulchro anquirerent. req; omni ab indigenis cõperta, optima imbutum ſpe eduxiſſe exercitum, atque ita uictoriam reportaſſe.

Phocus Bœotius quidam genere erat, utpote ex Cliſante. Vnicam hic filiam habuit, forma atque modeſtia præcellentem. Triginta illam Bœotiorũ primarii adoleſcentes uxorem ſibi quiſque poſtulabant. Phocus uerò alias ex aliis nuptiarum moras nectebat, metuens uidelicet nequa uis inferretur. Po-
B ſtremò rogantibus illis, Pythium dixit eius ſe optionis conſulturum. Id illi auditum ægerrimè tulerunt, Phocúmque ipſum facto impetu interemerunt. In ipſo autem tumultu fugitans puella, per agros errabat, ſequebantur uerò adoleſcentes. Sed quum ea in agricolas incidiſſet, qui triticum in area coaceruarent, ſalutem per eos conſecuta eſt. occuluerunt enim ipſam agricolæ in tritico, atque ita à perſequentibus tranſmiſſa eſt. Quæ quum euaſiſſet, celebritate, quæ Bœotiis omnibus communis foret, obſeruata, Coroneam profecta, ad Itoniæ Mineruæ aram ſupplex conſedit. Ibi procorum iniquitatem narrans, nomen ſimul cuiuſque, ac patriã edocebat. Miſerabantur itaq; Bœo-
C tii puellam, atq; adoleſcentibus ſuccenſebant. Ei uerò quum hæc audiſſent, in Orchomenum confugiunt: à quibus repulſi, ad Hippotas abierunt, qui uicus prope Heliconem inter Thebas & Coroneã ſitus erat. Ab his igitur ſuſcepti ſunt. Poſt hæc mittunt Thebani qui Phoci interfectores ſibi dedi poſtulent. Quod ubi minimè impetrant, bellum eis Thebani unà cum cæteris Bœotiis inferunt. Eius belli imperator Phœdus fuit, qui tum princeps Thebanorum erat. Expugnato igitur uico munitiſſimo, quíque intra ipſum erãt, ad extremam ſitim redactis, comprehenſos Phoci interfectores comburunt, indigenas uerò ipſos in ſeruitutem abducunt, dirutíſque mœnibus ac domi-
D bus, agrum Thebani inter ſe Coroneíque diuiſerunt. Fertur uerò nocte ipſa quæ Hippotarum captiuitatem præceſſerit, uocem ſæpius ex Helicone auditam, quæ diceret, Adſum. Procos autem triginta uocem illam, ut quæ Phoci eſſet, agnouiſſe. Qua uerò die ad bellum prodierunt, monumentum ſenis, quod in Cliſante foret, croco fluxiſſe traditur. Phœdo autem Thebanorum principi atq; imperatori à pugna redeunti nunciatũ, filiã ſibi natam, quam ille accepto auſpicio Nicoſtratam appellauerit. Alcippus genere quidem La- *Alcippi filiæ.*
E cedæmonius erat, ducta uerò Damocrita uxore, binos ex ea fœminei ſexus liberos ſuſcepit. Is quum & optimè ciuitati conſuleret, & ea ageret quæ eſſe è rep. intelligeret, inuidiam in ſe eorum concitauit, qui aduerſas ei parteis in rep. fouerent: à quibus falſis ſermonibus perſuaſi Ephori, uelle Alcippum leges diſſoluere, exilio uirum mulctarunt. Exiuit ille quidem Sparta: Damocrita uerò uxor, quæ ſe uiro comitem unà cum filiabus præbere uellet, prohibita eſt. Quin & eius bona publicarunt, ne dos uirginibus ſupereſſet. Sed quum nonnulli puellas ſibi ob paternam uirtutem uxores poſtularent, ſeuatuſcouſulto ab inimicis prohibiti ſunt uxores illas accipere, quippe qui de ipſarum matre uotum dicerent auditum, ut ſibi quamocyſſime liberi ex nuptiis orirentur, qui patrem uindicarent. Quum igitur undecunq; Damocri-

ta impugnaretur,communem quandam totius populi celebritatem obſerua- F
uit,ad quam mos erat,ut unà cum uirginibus domeſticiſque omnibus atque infantibus mulieres conuenirent. Quæ uerò ex nobilitate eſſent,ſeorſum ipſæ à cæteris in magno quodam Androne pernoctabant. Ibi illa gladio ſub ueſte accincta,comites ſecum filias educit,noctúque in templum proficiſcitur,obſeruatóque tempore quo omnes myſterio interforent,quum occluſæ fores eſſent,magnam lignorum uim ad eas conſtipauit: quippe quæ ad manum,præſtóque forent, ad ſacrorum uſum conuecta. Tum ignem immiſit. Accurrentibus autem auxilio uiris,filias ipſa ſuas, tum ſeſe ipſam Damocrita gladio interfecit. Quapropter quum minimè haberēt in quos iram effunde- G
rent,extra fines Damocritæ natarúmque corpora proiiciunt. Quamobrem irato deo ingens ille traditur Lacedæmone terræmotus extitiſſe.

INDEX PROBLEMATVM DE CAVSIS NATVralibus *Plutarchi.*

QVam ob cauſam aqua marina non cedit in arborũ nutrimentum. Prob.I.

Quare ſemina maiora incrementa ab imbribus,quàm ab aquis quas nos rigando aſpergimus, ſuſcipiunt. Prob.II.

Quare paſtores ouibus ſalẽ obiiciunt. III.

Quare ex imbribus præſtantiores ad riganda ſemina,qui poſt tonitrua fulgurationéſque cadũt, quos ob id Aſtropæos appellant. IIII.

Quare,quum ſaporũ octo ſint genera,ſalſum quẽ uocant, in nullo fructu qui terra naſcatur,deguſtare licet. V.

Quare qui continenter per roſcida arbuſta incedunt, hæ partes corporis quæ rorulentis flagellis tanguntur,lepra fœdari ſolent. VI.

Quare hyberno tempore naues tardius in fluminibus ambulant, in mari non item. VII.

Cur,quum omnes humores, dum agitantur iactantúrque,frigeſcunt,ſolum mare fluctibus quaſſatum calidius euadit. VIII.

Quare mare hyeme minus amarum guſtatu deprehenditur. IX.

Quare uino adfundunt marinam,& piſcatoribus oraculum datum aiunt,quod iubeat Bacchum in mare mergendum: qui uerò procul à mari habitant, gypſum è Zacyntho torrentes iniicere cõſueuere. X.

Quare uomitãt nauſea correpti,magis qui mare, quàm qui flumina, etiamſi nulla tempeſtas ſit,nauigant. XI.

Quare cum in mare oleum funditur,ipſum & dilucidum & tranquillum euadit. XII.

Quare piſcatorũ retia hyeme magis quàm æſtate putredinem ſentiunt,quum cætera per æſtatem huic malo ſint magis obnoxia. XIII.

Quare apud Dorienſes non commoda fœni ſolet eſſe conuectio,aut quam ob cauſam,cum pluuium eſt cœlum,fœnũ haud bene comportatur. XIIII.

Qua de cauſa tritici ferax eſt pinguis & ſolidus ager:tenuior autem terra hordeũ magis profert. XV.

Quare triticũ in luto,in puluere uerò hordeum ſerendum eſſe aiunt. XVI.

Quare in funiculos piſcatorios, θρῖλλαι Græci nocant,ſetas ex equorum, quàm ex equarum caudis malunt. XVII.

Quare cum loligo apparet,magnæ tempeſtatis indicium eſt. XVIII.

Quare

Quare polypus colorem uariat. XIX.
Quam ob causam suum agrestium lachryma dulcis, ceruorum autem & salsa & improba. XX.
Cur scrophæ siue clementes porcæ & sæpius & aliis atq; aliis anni partibus fœtæ sunt, quum sues feræ omnes & semel tantùm quotannis & propè circa idem tempus, nimirum cum æstas appropinquat, pariant. XXI.
Cur ursi manum dulcissimam, & carnẽ illã esui gratissimã esse perhibẽt. XXII.
Cur ueris tempestate difficulter feras indagare liceat. XXIII.
Quare circiter plenilunia ferarum uestigia indagine psequi haud facile est. XXIIII.
Cur, cum per frigora ros cadit, ferarũ indagatio difficilis existit. XXV.
Cur bestiæ cum incõmodis adficiuntur, facultates à quibus auxiliũ expectãt, quærunt & explorant. XXVI.
Cur mustum, cum frigus dolia quibus continetur occupat, dulce diu permanet. XXVII.
Quare præ reliquis feris ursus minimè cassas rodit, quum & uulpes & lupi dentibus eos lacerent. XXVIII.
Quid est quamobrem aquæ frigidæ nihil mirabile habent, calidæ autem habent. XXIX.
Quare uites cum nimia ubertate lasciuiũt, & minus feraces sunt, & aliquando exarescunt: cuius rei causam quidam in syderationis morbũ referunt. XXX.
Cur uitis uino (qđ tamẽ in primis ex se sibi familiare habet) rigata arescit. XXXI.
Cur inter omnes arbores sola palma cõtra impositum onus adsurgit. XXXII.
Quare aqua de puteis hausta minus alit, quàm quæ de fonte aut cœlo manat. XXXIII.
Cur zephyrus uentorum omnium celerrimus fertur. XXXIIII.
Cur apes fumũ ferre nequeũt. XXXV.
Cur apes citius pungunt qui stuprum dudum fecerunt. XXXVI.
Quare canes relicto homine qui iecit, lapidem morsu infectantur. XXXVII.
Cur lupæ certo anni tempore omnes intra duodecim dies pariunt. XXXVIII.
Cur aqua in summa parte alba, in fundo uerò nigra spectatur. XXXIX.

D PLVTARCHI CHAERONEI DE CAVSIS naturalibus, G. Longolio interprete.

Quòd marina aqua non nutriat arbores. I.

QVAM ob causam aqua marina non cedit in arborũ nutrimẽtum? An ob id, quòd ne terrestria quoq; animantia alere possit? Etenim animal terrestrem quandam stirpem esse, cum Platone & Anaxagora Democritus existimauit. Non enim quòd animalibus marinis, ut piscibus, utilis est, & in alimẽtum desideratur, ob id quoque terrestres stirpes & arbores nutrire posse credenda est. Nam quum crassa sint radicum capillamẽta, aqua non subintrat, neq; sustolli grauitatis causa potest. Ipsa uerò grauitas & terrea eius substãtia, præter multa indicia quibus cõprobari posset, accedit quòd naues leuius in ea sidunt, & natãtes facilius sustinet. An ob id, quòd ea quæ siccitatẽ adferunt, arbores mediocriter lædũt: at marina aqua siccandi facultate prædita est. Sales enim non mediocriter putredini obsistunt. item cutis eorũ corporum quæ marina se lauant, confestim aridior asperiorq; tangẽtibus deprehenditur. An quia ut oleum arboribus inimicum, quibus adsunditur, cor-

Animal terre stris planta.

Aqua marina crassa & grauis.

Sal putredini obsistit.

rumpit:ita mare pinguedinis non exiguum habens, (ſcintillare aliquando F
Prouerbiũ,marina nõ infundenda flãmis. uidetur:& prouerbio dicere ſolemus, marinam aquam in flammas non eſſe infundẽdam)eadem facultate noxium ſit. An quia ſit minus apta quæ potetur,& propter terræ exuſtæ admixtionem,authore Ariſtotele,amarior reddatur. Nam lixiuium fit,cum ad cineres aqua dulcis adfunditur. Ab ea uerò deductione quicquid in aqua ad uſum potumque eſt,perditur & corrumpitur:quemadmodum inſitum noſtrum humorem febres in bilem commutãt.
Lixiuium.
Confutatio. At quòd plantas & ſtirpium aliquot in rubro mari creſcere adſerunt,uerum quidem id eſt,ſed fructum non ferunt.aluntur autem limo illo,qui per oſtia fluuiorum in mare uehitur.quare non longè à terra, ſed prope littora plurimum creſcunt. G

Semina pluuijs aquis magis quàm alijs gaudere. II.

QVAM ob rẽ ſemina maiora incrementa ab imbribus, quàm ab aquis quas nos rigando aſpergimus,ſuſcipiunt? Vtrum impetus ille imbrium ictu terram diuidens,& meatus(ut Laito uiſum fuit)referans,aditum ad radices faciliorem præbere poteſt? An hoc cum ueritate non conſentit, latuítque Laitum,multas etiam paluſtres ſtirpes,ut tipham,phleon,uluam,ſine incremento,cum ſuo tempore aquæ pluuiæ de cælo nõ manant, ſquallere. Ariſtoteles rectius cenſuit,qui imbres recentem planè & nouam, paluſtrem & nuperã H
& ueterem aquam eſſe dixit. An uerò & hoc magis opinioni quàm ueritati conſonare dicendum. Siquidem & fontanam & fluuialem recentem planè
Plato in Cratylo. & modò ortam nemo negare poteſt. Nam fluuium eundem, ut Heracletus dicere ſolebat, nemo facilè bis fuerit ingreſſus. Etenim continuò noua adlabitur & ſufficitur in illo aqua. Sed & illa minus quàm pluuia nutrire ſolet.
Pluuia aqua ſpiritoſa. An uerò cœleſtis aqua leuis eſt,& aëris ſpiritúſque plena:quare celerem ſua leuitate uiam ad plantas facit. Quòd uerò aere plena ſit,indicant bullæ quæ ex illius commixtione,cum decidit,creantur. An quod ab alito ſuperatur &
Concoctio. cõficitur,maximè nutrit. Hæc enim eſt concoctio,cui contraria eſt cruditas, I
Cruditas. quã cõcoquendi defectũ nominamus,cum alimẽta uehemẽtiora ſunt, quàm
Simplicia cõcoctu faciliora. ut quicquam cedãt. An quia leuia,ſimplicia, ſaporis expertia, citius magisq; cõmutantur. At tales imbres ſunt. nam in aere uentoq; creati,integri & nullius rei mixtione uitiati de cœlo cadũt. Fontana uerò cum terra qua profluit, & loci,quibus labitur,adfinitatẽ quandam habet:quo fit,ut pluribus naturis prædita,minus bona cẽſeatur,& nutrimento minus conueniens,tardiúſq; ab illius quod nutritur facultate ſuperata concoquatur. At quòd facilè in nutrimentũ conuertatur,putrefactio indicat. nam longè citius quàm uel fluuialis,
Concoctio, putrefactio eſt. uel quæ ex puteo hauritur, corrumpitur. at concoctio, putrefactio quædam K
eſt:quod Empedoclis teſtimonio firmatur:

Vinum eſt putreſcens ſub ligni cortice lympha.

An quòd in promptu ſit eius cauſæ inueſtigatio illis qui dulcedinem uſumq; pluuiæ aquæ,cum ſtatim flatu de cœlo præcipitatur,animaduertunt,exputa
Ranæ cur ſub pluuiam coaxant. mus. Videmus enim & pecudes hac magis delectari. Ranæ cum eandẽ exſpectant,præ gaudio mirificè uocem tollunt, quaſi ſcilicet hæc condimentũ paluſtris aquæ,eiuſdemq; ſeminarium quoddam dulcedinis exiſtat. Id autem futuræ pluuiæ ſignum Aratus indicat. Sic enim ait:

Aut

A Aut cum progenies miſerabilis,eſca colubris,
Ranarum patres ex undis uoce coaxant.

Quæ ſit cauſa quam ob rem paſtores ouibus ſalem obijciunt. III.

QVARE paſtores ouibus ſalem obiiciunt? An quia illas copioſiore alimento,quò citius pleniores & farctæ reddantur,uti cupiant? nam cibi cupiditatem acredo excitat,& meatus reſerans,ut per totum corpus commodè nutrimentum digeratur, procurat. Quam ob cauſam graciles, & quibus cibus nihil præſtat nutrimenti, Apollonius Herophili diſcipulus, non dulciariis, non halica,ſed ſalſamētis muria aliquantulum conditis alebat. corporis enim
B exilitas(ceu fictitios palpebræ pilos ſufficimus) cibos meatibus reſeratis ſibi apponit. An potius ſanitatis gratia ſales lingunt,quò ſcilicet nimia pinguedo præcidatur. Nam ſupra modum obeſæ in morbos incidunt: pinguedinem autem ſales colliquant & diſcutiunt. hoc & laniones obſeruantes, tum plerunque excoriare illas ſolent. facilius enim à carne cutis tum ſoluitur. Nam & tenuis & infirma redditur ab acredine, quæ prius pinguedine conglutinata & ueluti alligata fuerat. Quinetiam earum ſanguis attenuatur,neque ſales quēquam ex internis humoribus concreſcere patiuntur. Animaduertendum etiā
C num id fertilitatis ratione faciant,quò uidelicet ſalaciores reddantur. Nam & canes cum ſalſamentis ueſcuntur, citius grauidantur: & in nauibus marinis murium copiam numeroſiorem, quàm in fluuiatilibus, uideris: quòd ſcilicet in iis magis laſciuiant.

Acredo appetentiam cibi excitat.

Sal pinguedinis mala caſtigat.

Sal ad conceptionē facit.

Pluuia à tonitru,rigando utilior cæteris. IIII.

CVR ex imbribus, ad riganda ſemina, præſtantiores qui poſt tonitrua fulguráque,quos ob id Aſtropæos appellant,cadunt? An quia flatibus & ſpiritu ex aeris perturbatione & confuſione pleni ſunt? Flatus autem humorem agitans,ut admittatur digeraturq́,in cauſa eſt. An quòd tonitrua fulguraq́ calore contra frigus pugnantia creantur,ob id hyberno tempore cœlum mi-
D nimè,uerna uerò tempeſtate & autumno propter temperiei inæqualitatem plurimum tonare ſolet. Caliditas autem quum percoquendi facultatem habeat,humorem utiliter admodum,ut plantæ ſibi eo oblato potiantur, parat. An quia tonitrua fulminaq́ maximè uere contingere ſolent. Verni uerò imbres cum æſtatem anticipant, ſeminibus utiliores multo, magisq́ neceſſarii ſunt. Quamobrem regiones in quibus frequentes imbres per ueris tempeſtates exiſtunt(quemadmodum eſt Sicilia) numeroſos & generoſos fructus producere ſolent.

Aſtropæi.

Calor concoctionis parēs.

Sicilia ferax.

Salſum ſaporem in plantis non eſſe. V.

E QVARE,quum ſaporum octo ſint genera,ſalſum quē uocant, in nullo fructu qui terra naſcatur,deguſtare licet? Etenim oliua primò quidē amarum profert,una acidum: quibus commutatis,illa quidem pinguem,hæc uerò uinoſum ſuppeditat. Quinetiā in palmæ fructu ſapor acerbus,in punico malo auſterus,in dulcem commutantur. Sunt & mala punica,quæ, quantum in ipſis eſt,acidum producunt. nam acris quàm ſit in multis radicibus copioſus, norūt omnes. An quia ſalſum nihil genetet, ſed corrumpat: quare omnibus quæ plantis ſeminibuſque oriuntur,ad alimoniam inutile exiſtit. Quòd autem quibuſdam condimentum eſt,& ſuauitatem conciliat,fit quòd gulam ſa-

Sal cōdimētū.

tietate oppreſſam iritat. An quemadmodum marinam coquentes, ſalſum, & F
quod mordendi facultatem habet, auferũt: ita in calidis ab æſtu ſalſuginoſum
Sapor quid. euaneſcit. An quia ſapor, ut Plato docuit, eſt humor per plantas excolatus. Nam & marina colata (eſt enim terreæ ſubſtantiæ, & craſſarum partium) ſalſedinem exuit. Hinc eſt ut qui in littore fodiant, plerunque in potabiles ſcaturigines incidant. Ad hæc multi aquam dulcem de mari uaſculis cereis excolatam ab omni ſalſedine terreaq; ſubſtantia hauriũt. Ipſa autem tranquillitas & diutina flatuum ſuppreſſio, excolatam aquam, quia terream illam qualitatem cogit, neque miſceri ſinit, potabilem reddit. Atqui cum iſta ſic ſe habent: probabile ſanè eſt, plantas nec ſalſedinem aliunde ad ſe admittere: quòd ſi au- G
tem admittant, & ad incrementum illis faciat, excernere tamen in fructũ nõ poſſunt, quum terreum, & craſſarum partium, per meatuum tenuitates non
Salſedo ſpecies amaritudinis. tranſcoletur. An ſalſedinem amaritudinis quoque ſpeciem adſeremus: quẽ admodum Homerum feciſſe apparet:

Salſam ore expuit undam, & amaram,
Quæ ſtrepitu innumeroſa ſuo de uertice fluxit.

Et Plato utrunque hunc ſaporem extergendi eliquandiq; facultatem habere adſerit: ſed ſalſum tamen minus id poſſe, minusq; aſperum eſſe. Rurſum amarum aritudinis potentia excellentiorem, quum tamen utrunque adſiccet. H

Leproſi cur fiant, qui per roſcidas herbas nudi incedunt. VI.

QVARE qui continenter per roſcida arbuſta incedunt, his partes cor-
Ros attenuãtis uirtutis & exſiccantis. poris quæ rorulentis flagellis tanguntur, lepra fœdari ſolent? An quia ros attenuante facultate cutis humorem ſiccat, quod Laito uiſum fuit. An ſicut rubigo ſemina nondum ſicca tentat: ſic quoq; à rore humidis & teneris in ſuperficie ceu ſcalpello tactis partibus & eliquatis, leuis quædam aſpergo hinc expreſſa excarnes & exſangues plurimùm corporis partes, ut cruta, pedesq;,
Ros rodendi uires habet. qua cutis, lancinat & arrodit. Etenim quòd arrodendi uim ros habeat, teſtantur illi, qui ob gracilitatem meatuum medendam, bibere rorem ſoliti ſunt. I
Ros obeſitatis remedium. Quinetiam mulierculæ obeſiores, ueſtibus & molliuſculis lanis rorem excipientes, corporis pondus illo ſe eliquare poſſe arbitrantur.

Naues cur hyeme tardius aguntur in fluminibus. VII.

QVARE hyberno tempore naues tardius in fluminibus ambulant, in mari non item. Vtrum fluuiatilis aër, quũ ſemper tardus & grauis ſit; hybernis frigoribus tenuior molliorq; redditus, nauigãtibus magis obſiſtit: an eam impreſſionem potius in ipſos fluuios aer facit? Frigus enim aquam ſubigens, illam grauem corpulẽtamq; reddit. id autem à clepſydris diſcere licet. tardius enim aquã hyeme quàm æſtate ſubducunt. Theophraſtus author eſt, in Thra- K
Fons in Pangeo miraculoſus. cia non longè à Pangeo fontem eſſe, qui hyeme æquali ſcatnrigine plenus, pondus duplo maius quàm æſtate ferre poteſt. Quòd autẽ denſitas undæ nauigia fluuiatilia tardiora reddit, indicium eſt, quòd & onera longè grauiora hyeme ab iis ferri ſoleant. Etenim aqua quo denſior grauiorq;, hoc magis reſiſtit. At mare ne denſetur, calor in cauſa eſt. Raritas autem, mollities quædam eſſe uidetur: à qua quæ abſunt, denſari nequeunt.

Quòd humida quæuis cum agitantur frigent, mare ſolum calet. VIII.

CVR, cum omnes humores dum agitantur iactanturq; frigeſcunt, ſolum

mare

A mare fluctibus quaſſatum calidius euadit? An quia in aliis ferè rebus humidis caliditas acceſſoria eſt & peregrina, quæ motione exprimitur & diſcutitur: at caliditas mari innata, à uentis excitatur magis aliturq;. At quòd mare cali- *Mare calidũ.*
dum ſit, & frequens ſcintillatio eius, & quòd glacie, quantunuis ſit terreum & graue, non concreſcit, teſtatur.

Quòd hyeme mare non ſit adeò amarum. IX.

QVARE mare hyeme minus amarum guſtu deprehenditur? Hoc enim à Dionyſio, qui de aquæductibus tractauit, ſcriptũ proditur. Quòd uerò non *Dionyſius de aquæductibus.*
omnino expers ſit & indigẽs dulcedinis amaritudo maris, numeroſa illa quæ
B influunt in mare flumina efficiunt: Sol autem dulcedinem, & id quod potabile propter leuitatem in ſuperiores tendit partes, exſugit, atque id æſtate uehementius. Cæterùm hyeme, cum leuius iſtud propter æſtus abſentiam à ſole perſtringitur, dulcedinis portione bona in illo relicta, amarum immodicè illud & medicamẽtoſum temperatur. Hoc autem & paulo minus potabilibus aquis cõtingere ſolet. Etenim per æſtatem leuiſſimo illo & dulciſſimo quod in ſe habent, ab æſtu diſcuſſo, improbiores euadunt. Secus per hyberna tempora ſe habent. Effluit enim noua & recens, ueluti ex fontibus feritur: cuius & mare particeps fieri, quum & continuò agitetur, & tanta fluuiorum uis
C ſe continuò in illud eluant, credibile eſt.

Vinum marina dilutum melius euadit. X.

QVARE uino adfundunt marinam, & piſcatoribus oraculum datum aiunt, quod iubet Bacchum in mare mergendum: qui uerò procul à mari ha- *Bacchũ in mare mergendũ.*
bitant, gypſum è Zacyntho torrentes iniicere cõſueuere? An quòd calor aduerſus præfrigerationem profit. An quia illam maximè à uino extrahit, & extinguendo uires eius minuit. An quòd aquoſum flatuoſumq;, quod uino admixtum, & periculoſiſſimæ mutationi obnoxium eſt, ſiſtit, terreáſque partes, quæ adſtringi facilè ſolét, attenuat. Sales autem & marina quum id quod
D in uino extraneũ & ſuperfluens eſt, attenuent, eliquentq;: tum neq; odoris infacetiã, neq; corruptionem gigni ullã in uino ſinunt. Accedit ad hæc, quòd quicquid terreũ craſſumq;, id grauioribus ceu implicatum deorſum trahitur, & ſedimen fecémque in fundo conſtruens, uinum perpurgatum relinquit.

Nauſeabundi qui mare náuigant. XI.

QVARE uomitant nauſea correpti magis qui mare, quàm qui flumina, etiamſi nulla tempeſtas ſit, nauigãt? Nauſeam, præter reliqua, maximè ex *Nauſeæ pericula.*
ſenſibus odor, ex animi perturbationibus pauor creãt. Nam qui periculi imminentis cogitatione tanguntur, tremunt horrentq;, & aluus his humectior *Timentibus aluus ſoluitur.*
E euadit. At qui in fluuiis naui uehũtur, nihil horum percipiunt. Olfactus enim humanus ad dulcem & potabilem aquam commodè adſueuit: ipſa quoq; nauigatio ab omni periculo libera eſt. In mari ſe omnia aliter habent. nam odorem propterea, quia non adſueuere, peſſimè ferunt: & in præſenti quáquam periculum nullum, metu tamen uenturi caſus terrentur. Quam ob cauſam exterior tranquillitas nihil planè profuerit, quum anima motionibus agitata, ipſa deinde corpus uexet, & perturbationes concitet.

Oleum mare tranſlucidum & pacatum facit. XII.

QVARE, cum in mare oleum funditur, ipſum & dilucidũ & tranquil-

lum euadit? Vtrum ſpiritus (hæc eſt autem Ariſtotelis ſentẽtia) à leuitate exci- F
dens, neq; ictum neq; agitationem parit. An hoc ad exteriores rationes probabiliter ab eo dictum eſt. Verùm cum urinantes, ut adſerunt, oleum ore continent, quod in fundo lucis & perſpicuitatis cauſa cum flatu expuant, nemo his è ſpiritus lapſu cauſam dicere poteſt. Quam ob cauſam conſiderandum tibi eſt, num mare, quum ſit terreum & inæquale, propter denſitatẽ oleum extrudat & diſſipet, atque cum in ſeſe redit & concurrit, exigui meatus, qui intermedii relinquuntur, efficiant ut & oculis lucida uia & perſpicuitas tribuatur. An aer, qui mari commiſcetur, propter caliditatem lucidus eſt, turbato autem illo & inæqualis & obſcurus euadit. Quum itaque oleum ſua denſitate G
inæqualia leuiget, rurſus ad æqualitatem & perſpicuitatem redit.

Retia piſcatorum hyeme magis quàm æſtate putrent. XIII.

QVARE piſcatorum retia hyeme magis quàm æſtate putredinem ſentiunt, quum reliqua per æſtatem huic malo ſunt magis obnoxia? Vtrum, ut
In fundo maris caliditas maior quàm in ſumma parte. Theophraſtus cenſet, calor à frigore ſuppreſſus & ſubiectus, introrſum arctatur & cogitur, & ob id, quæ in ipſo maris fundo ſunt, nõ aliter ac in terra fieri ſolet, calidiora efficit. Hinc & fontana per hyemem tepidior plerũq; : quin etiam lacus & flumina per idem temporis in frequentiores uapores ſoluũtur. Etenim in profundo concluſus eſt à uincente ſuperãtéque frigiditate calor. H
An putrefactio quidem non ob id contingit: nerum cum aqua rigidior eſt, & in glaciem ui frigoris concreſcit, exſiccata retia à procellis magis atteruntur, quare corruptioni & putrefactioni propè æqualia patiuntur. Etenim ut arcuum nerui cum acrius contenduntur, diſrumpũtur: ita & retia hyemis tempeſtate rigida, cum turbatius mare eſſe ſolet, plerunque magis laborant. Qua de cauſa & colorum tinẽturis illa condenſare conſtringereq;, ueriti ſcilicet ne diſſoluantur, pergunt: quum tamen non ignorent, ad fallendos piſces, multò, ſi neque tingantur neque liniantur, eſſe magis accommodata: utpote quũ aeris quendam colorem, & qui planè in mari fallere poſſit, linum repræſentet. I

Cur pluuiæ fœno obſunt. XIIII.

QVARE apud Dorienſes non commoda fœni ſolet eſſe connectio, aut quam ob cauſam cum pluuium eſt cœlum, fœnum haud bene comportatur? Etenim cum adhuc uireſcit, neque ſiccatum eſt, meti ſolet: qua de cauſa cum humectum euadit, computreſcit. At ſegetes ante meſſem cum pluuiis rigantur, non mediocrem aduerſus calidos auſtrinosq; flatus opem reperiunt. nam hoc modo fructus in ſpica iam conformatus conſtitutusq;, cõcreſcere & denſari non permittitur: uerùm concretio illa explicatur, & à calore diſſoluitur, niſi terra rigata, humiditas ſpicam frigidiorem aquoſiorémque reddat. K

Triticum cur pingui, hordeum uerò tenui agro gaudet. XV.

QVA de cauſa tritici ferax eſt pinguis & ſolidus ager: tenuior autẽ terra hordeum magis profert? An quòd ſemina illa quæ ualentiora ſunt, alimento pluri & copioſiore egent: imbecilliora uerò tenui leuiculaq; contẽta ſunt. Hordeum autem imbecillius rariúſque eſt tritico: qua de cauſa neque alimentum copioſum grauéque ſuſtinere poteſt.

Triticum in luto, in puluere hordeum ſeri oportere. XVI.

QVARE triticum in luto, in puluere uerò hordeum ſerendũ eſſe aiũt?

An

A An quia illud alimẽto,ut paulò antè diximus,copioſiore pleniorẽq; opus habet:hoc autẽ ubertatis & uliginis eſt impatiens. An quòd denſius lignoſiusq; triticum in locis humectioribus mollius laxiusq; redditum,ſpecioſius creſcit: hordeo uerò,quia rarius eſt,ager ſiccior accommodus & utilis ab initio exiſtit. An quòd calor ad temperamentum, nequid noxiæ hordeũ admittat,conſentiens faciat:etenim frigidius hoc eſt. An quia uerẽtur, ne dum triticum in ſicco triturant,in id formicæ impreſſionem,ut ſolent,faciant:hordeum,quoniam & grauius eſt,& portatu difficilius,minus impetere ſolent.

Pili ex equorũ caudis aptiores ad funiculos piſcatorios,quàm equarum. XVII.

B QVARE in funiculos piſcatorios,ἐφυλκας Græci uocant, ſetas ex equorum,quàm ex equarum caudis malunt? An propterea quòd fœminis mares, ut in reliquis omnibus corporis partibus,ita quoque in pilis firmiores multo ſunt. An quòd lorio frequenter rigatæ & conſperſæ, deteriores equarum ſetæ reddi exiſtimantur.

Mares fœminis longè firmiores etiam in quibuslibet corporis partibus.

Loligo apparens & Polypus,tempeſtatis indicium. XVIII.

QVARE cum loligo apparet,magnæ tempeſtatis indiciũ eſt? An quia omnia mollia,propterea quòd carne nuda teneráque ſunt,utpote neque teſta,neque cute,neque ſquama ueſtita(quicquid enim illis duri & oſſeum eſt, C id totum intus habẽt:qua de cauſa & mollia nominari meruere) rigoris perquam ſunt impatientia. At iſta quia faciliter à tempeſtate afficiuntur,citò illã uenturam præſentiũt. Hac eadem de cauſa cum polypum in terram recurrere,& calculos flagellis comprehendere conſpexeris, uentorum, quanquam nondum flatum ullum animaduertere licet,tibi certum ſit indicium. At loligo,quòd carnem habet in primis mollem,& attritu facilem,propter frigus & maris conturbationes è fundo exilit.

Mollia μάλακα uocata piſcium genera, frigoris & turbationis impatientia.

Polypus cur colorem mutat. XIX.

QVARE polypus colorem uariat? An quòd, iuxta Theophraſti opiD nionem,animal eſt natura timidum: itaque cum perturbatur, commoto ſpiritu colorem inſtar hominis commutare conſueuit. Hinc illud quod dici ſolet,profectum eſt:

Nanque mali color immutatur.

An Theophraſtus ſatis quidẽ probabiliter,quod ad mutationẽ attinet,explanauit:ad ſimilitudinis uerò expreſſionẽ non omnino ſatis. Etenim colorem mutat,ſed tamen in hunc modũ,ut quibuſcunq; ſe applicuerit petris, has colore imitetur. Ad quod uidetur reſpexiſſe Pindarus. Marinæ,inquit,beluę colori mẽtẽ in primis adaptãs,omnibus ciuitatibus te accõmoda. Et Theognis:

E Sit tibi mens polypi,uario qui corpore petras
Quas capit,adnatans,haſce colore refert.

Tali quoque ingenio præditos eſſe perhibent,qui uerſutia & calliditate facilè exuperant cæteros, quiq; latendi & fugiendi artes non aliter ac polypus callent omnes. An quemadmodum nos ueſtitu quolibet utimur,ita is colorem quem uelit facilè induat. Vtrum uerò timorem tanquam affectionis quidem principiũ rectè Theophraſtus cõiectauit: quæ uerò ad cauſam propriè ſpectant,in aliis inueſtigãda ſunt? Itaq; ad Empedoclem animum conuertẽs, uide quæſo quid is dicat: Noſcens defluxus rerum quæcunque creantur.

Homines polypi.

Non enim ab inanimantibus duntaxat & plantis, non à terra mariq; solùm, F
Ab omnibus rebus defluxiones cadere. uerumetiam à saxis,ab aëre,à ferro continuò multa defluũt. Eius rei signum est,quòd paulatim uitiantur pereuntq; omnia. Fluunt enim perpetuò & intereunt. At defluxionibus ipsis attractiones impressionesq; moliuntur,cum ii quidem harum implicationes,alii ictus,alii uerò impulsiones circũductionésque substituũt. Maximè uerò à petris littoralibus,cum à mari alluente rigantur lauãturq;, frusta multa & fragmina exilia continuò defluunt,quæ aliis atque aliis coloribus insignia,non ad quodlibet corpus applicari possunt. Nam quæ meatibus densiora sunt,propterea quòd recipi per illos nequeunt,ab iis dilabuntur:quæ uerò rariores eos habent,illos sanè subingrediuntur. Iam ue- G
rò polypus carne planè foraminosa,meatibusq; pluribus distincta, atq; ob id defluxionum capax conspicitur:atque cum timore percellitur, spiritu mutato fugiens,ubi applicuit alicubi corpus, & coniunxit,defluxionibus quæ uiciniores fuerint,ad se receptis & attractis,his se planè tegit. Nam asperitudo cum mollitie coniuncta, flagella ad particulas quæ inferuntur extẽdit. Hinc, quòd nõ dissipãtur hæ,sed coaceruatæ simul in corporis superficie hærẽt,coloré proximæ cuiusq; rei repræsentãt. Clarum autẽ eius rei indiciũ est,quòd,
Chamæleon. nisi in timore,affectioni huic nõ est obnoxius polypus:neq; Chamæleon etiã unquam album colorem induit. Quamobrem uterque illas tantùm defluxio- H
nes admittit,quæ poris suis conuenientes & respondentes existunt.

Aprorum lachryma dulcis,ceruorum salsa. XX.

QVAM ob causam suum agrestiũ lachryma dulcis, ceruorum autem & salsa & improba? Horum certè causa est animantium istorum calor frigusq;. Etenim ceruus natura frigidus est:ex contrario aper animal est feruidum & æstuosum. Quam ob rem ille fugax est:sus uerò contra insectantem se defendere nõ ueretur,quo tempore,quia exardescit in furorem,lachrymam quoq; fundit:nam plurimo calore sursum in oculos,ut dictum est,sublato,

Erigit & setas,& flammas lumine spargit. I

& quod tum eliquatur,dulce reddi par est. Sunt quoq; nonnulli, qui ut à lacte serum,sic à sanguine turbato lachrymas prolici putarunt: in qua sententia & Empedoclem esse uideo. Quandoquidẽ ergo aprorum sanguis & crassus & ater ui caloris existit,ceruinus nerò tenuis & aquosus:meritò id quod in furore & trepidatione alterutrius excidit,eiuscemodi quoque habetur.
Lachrymæ unde.

Sues uillaticæ sæpe,sylvestres rarò pariunt. XXI.

CVR scrophæ siue clementes porcæ & sæpius & aliis atq; aliis anni partibus fœtæ sint,quum sues ferè omnes & semel tantùm quotannis, & propè circa idem tempus,nimirum cum æstas appropinquat,pariant:quod & uersi- K
culus iste,qui uulgò dicitur,comprobat:

Amplius haud pluit,ut fœtum sus edit agrestis.

Venus satietatis comes. An ob cibi copiam? etenim satietatis comes Venus est: quoniam ex alimenti ubertate excrementum genitale & plantis & hominibus sufficitur. At uerò sues quæ mansuetæ non sunt,non tantùm sibi ipsæ nictum comparant,sed timore occupati facere hoc coguntur, quum interim scrophis quæ domi aluntur,omnibus horis cibus partim quem natura suppeditat,partim qui à subulcis apparatur, suppetat. An id in ocii exercitiiq; rationem conferendum est.

Nam

A Nam illæ pigritia ſegnes,à ſubulcis non latè pabulandi cauſa uagantur:porrò hæ per montes & inuia errãtes,cum perpetuò curſitant, quicquid excrementi è cibo reſtat,facilè diſcutiunt,& in corporis molem abſumunt. An ob id,quòd ſimul & gregatim cum fœminis mares educati,uenereorum memoriam inuicem ſibi excitant, & appetitionem eliciunt: non aliter atque Empedocles in hominum genere id fieri ſolere aſſerit:

Hinc hominum generi ex aſpectu naſcitur ardor.

Ex aſpectu naſcitur amor.

A feris autem,quia non gregatim,ſed ſparſim uictum quæritant: quod amorem conciliare ſolet,abeſt:& quia rarius commiſcentur,omnis appetitus Ve-
B neris obtunditur extinguiturq;. An uerum eſt,quod Ariſtoteles ab Homero aprum χλοιῶν appellari cenſet,quòd alterò teſtium careat. fieri enim ex attritione(paſſim enim ſe truncis arborum affricat)uti teſticuli eius collidãtur.

Chlunes cur aper ab Homero uocatur

Vrſi manus carnem cur dulciſsimam habeat. XXII.

CVR urſi manum dulciſſimam, & carnem illam eſui gratiſſimam eſſe perhibent?An propterea,quòd corporis partes quæcunque alimentum bene coquunt,carnem in primis ſuauem habent. At uerò optimè cõcoquit,quod digerit commodè:digerit uerò commodè,quod continuò agitatur exercitaturq;.Vrſus autem quum pedibus anterioribus non incedat & currat dunta-
C xat,uerùm his ut manibus in cõprehendendo utatur,fit ut eam corporis partem plurimum mouendo exerceat.

Vernum tempus indagini ferarum minus aptum. XXIII.

CVR ueris tempeſtate difficulter feras indagare licet? Vtrum canes,ut ait Empedocles,

Naribus indagando ex corpore fruſta ferarum,

defluxiones,quas in ſyluis paſſim feræ relinquunt,excipiant: has uerò ſtirpiũ fruticumq; halitus per uer frequentes obſcurant confunduntq;,& ſenſum uehementia uerberantes, ne feras de odore deprehendere poſſint,conturbant,
D atq; ita canes in errorem inducunt. Hac de cauſa circa Aetnam montem neminem in uenationem incumbere perhibent: quia continuò iſtic prata colleſq; ut in uiridario flores extrudunt: & odoris ſuauitas circunquaque ſe diffundens,halitum ferarum intercipit. Extat & fabula,à Plutone Proſepinam iſtic flores legentem raptam: quare præ loci (qui tanquam aſylum quoddam ſit)ueneratione neminem iſtic animantia quæ ibi pabulãtur, uiolare audere.

Circum Aetnam incommoda uenatio

Plenilunium indagandis feris incommodum. XXIIII.

QVARE circiter plenilunia ferarum ueſtigia indagine perſequi haud facile eſt?An ob eam ipſam cauſam,quam modò recenſuimus.etenim copio-
E ſiorem luna cum plena eſt,rorem creat.Quam ob rem Alcmam rorem affatus,Iouis Lunæq; filiam illam uocat:O Iouis & almæ Lunæ filia Ros paſcendo adſis. Etenim ros pluuia quædam eſt,ſed debilis & exigua: quemadmodum quoque Lunæ calor imbecillus eſt. Quare inſtar ſolis quidem illum de terra ſurſum trahit,uerùm in altum rapere non ſatis ualidè poteſt,ſed ut demittat rurſus oportet.

Ros Iouis & Lunæ filia.

Ros hybernus,hoc eſt pruina,indagationem difficilem reddit. XXV.

CVR cum per frigora ros cadit, ferarum indagatio difficilis exiſtit? An propterea quòd cum non longè à luſtris, frigoris uitandi cauſa, feræ abſce-

dunt, nulla de se indicia præbeant. Quamobrem plerique illas à proximis F
abstinere locis adserunt, neque in pastum uastius excurrere, ne dum longius
per hyemem errant, in calamitatem aliquam grauiorem incidant. An quòd
indagantibus feras canibus, locorum uestigia obseruauisse satis non est, sed
& odorum halitus requiruntur. at ii nisi suauiter à moderato calore laxati so-
lutiq; sint, dispergi nequeunt. Eosdem autem frigus uehementius compin-
gens, nec fluere, nec ad sentiendi instrumenta surrepi patitur. Hac eadem de
causa neque uina neque unguenta per hyemem tam esse redolentia ferunt.
Etenim aër frigore concretus, halitus eorum claudit, & dissipari prohibet.

Bruta cum ualetudine laborant, sua quærunt remedia. XXVI. G

CVR bestiæ cum incommodis adficiuntur, facultates à quibus auxilium
Canes. expectant, quærunt & explorant? ut canes nausea correpti, cum bilem per
Sues. uomitum expellere conantur, gramen appetunt. sues ad fluuiatiles cancros
properant: quos ubi deuorauere, dolor capitis quo torquebantur, tollitur.
Testudo. testudo, gustata uipera, origanum rodit. ursus (ut aiunt) languidus formicas
Vrsus. lambendo mandit, atque eo remedio malum abolet. Atqui hæc quidem ne-
que experimentis neque casu aliquo docti cognouere. An quemadmodum
faun apes, cadauera uultures quãuis remotos odore ad se trahunt alliciuntq;:
ita quoque cancti sues, origanum testudinem, ursum formicæ, & conuenien- H
tibus quibusdam & natiuis odoribus fluxionibusque trahunt: cogitatione au-
tem, quæ sensu utilitatis ratione suscipitur, non tanguntur. An quòd corpo-
rum temperamenta, acredines, dulcedines, aliásque insolentes & alienas hu-
moribus mutatis qualitates, uarias & diuersas appetitiones animantibus, un-
de ægrotare contingit, pariant. Perspicuum id est in grauidis mulieribus, qui-
bus & lapides & terram præbent. Et medici qui paulo urbaniores sunt, ad
eos qui fastidio ciborum laborant, homines gulosos & corpore ualentes ad-
ducere consueuerunt. Traditum à Mnesitheo medico, eum qui ab initio in-
flammationis pulmonum cepas cõcupierat, ex morbo seruatum: qui uerò I
ficus optabat, interiisse, propterea, quòd appetitus ipse temperamẽta, tempe-
ramenta uerò affectiones sequantur. Idcirco uerisimile planè est, quotiescun-
que feræ non in exitiales & extremos incurrunt morbos, eiuscemodi affe-
ctione temperamentóque pollere, quibus ad salutaria appetitui sibi conue-
nienti auxilia & ducantur & agantur.

Mustum frigori expositum, dulce diu permanere. XXVII.

CVR mustum, cum frigus dolia quibus continetur occupat, dulce diu
permanet? An quia musti concoctio in uinosam qualitatem mutatio quędam
Concoctio à frigore prohibetur. est. Frigus autẽ concoctionem, utpote quæ à calido fit, prohibet. An è cõtra- K
rio naturalis & proprius uuæ succus dulcis est, quam ob rem cum dulcedinis
particeps fit, matureſcere dicitur. At frigus quum diffliationẽ intercipiat, ca-
lorem qui in musto est conseruat, & discuti non sinit. Atq; hæc quidẽ eadem
est causa quòd cum per uindemiam pluit, mustũ minus ferueat. feruor enim
à calore procuratur, frigus autẽ uim caloris cogit, & ut se contrahat facit.

Vrsus incidens in casses, eos minimè arrodit. XXVIII.

QVARE præ reliquis feris ursus minimè casses rodit, quum & uulpes
& lupi dentibus eos laceret? Vtrum quòd profundius dẽtes illi cõstituti, lina

uix

A uix queunt arripere,& labra quoq; crassa grandiaq; obstant quò minus dentibus ad ea pertingat. An quòd manibus expeditior, diuellere potius plagas & disrumpere conatur. An quòd & manibus & ore simul utitur, quum illis perrumpere lina, hoc uerò se à uenatoribus defendere contendit. Cum uerò nulla ratione se iuuari à corporis rotatione senserit, mauult rumpẽdis retibus totus incumbere (sic enim plerunq; & se euoluit & liberat) quàm dẽtibus uti.

Aquas frigidas miraculo non esse, sed tantùm calidas. XXIX.

QVID est quam ob rem aquæ frigidæ nihil mirabile habent, calidæ autem habent? Perspicuum autem est, ut harum causa caliditas est, ita illarum fri-
B giditatem esse. Non enim, ut quidam arbitrantur, illa æstus est, hæc uerò caliditatis priuatio: quasi illius quod non sit, causa esse quod existit, uideatur: sed natura demirationem istam raritati adsignauit. Hinc quoque, quæ rarius fiũt, magis cognoscere auemus. *Rara mirationi magis subiecta.*

Altum uides & infinitum hunc æthera,
Et quam tenet complexus ulnis humidis.

Qualia per noctem spectacula præbent, qualem interdiu pulchritudinem, quam admiramur, dum naturam harum inspicimus, habent. Etenim & irides, & uariæ nubium picturæ, quæ bullarum instar, dum radiis nubes finduntur,
C ornatæ sunt, per diem conspiciuntur.

Vites lasciuientes præ pinguedine terræ exarescunt. XXX.

QVARE uites cum nimia ubertate lasciuiũt, & minus feraces sunt, & aliquando exarescunt? cuius rei causam quidã in syderationis morbum referunt. An hoc eo modo fit, quo hirci cum pinguitudine nimia grauantur, minus sunt fœcundi, & ad saliendum uix efficaces. Semen enim redundantia est alimenti eius quod in corporis appositionem alioqui cedere debebat. Itaque cum animal aut stirps cum corporis bona habitudine pingueſcit, & plena fit, indicium est quòd nutrimentum in se consumat, neque ex eo quicquam o-
D mnino superfluere: aut si quid redundat, id & exiguum & ignobile esse. *Semen, alimẽti redundantia.*

Vitis uino rigata arescit. XXXI.

CVR uitis uino, quod tamen in primis ex se sibi familiare habet, rigata arescit? Vtrum quemadmodum in ebriosis, calore uini humorem capitis dis- *Ebrij caluitio obnoxij.*
cutiente, caluitium accedit. An calidum natura putrefactionem molitur. Nam, ut ait Empedocles:

Vinum est putrescens sub ligni cortice lympha.

Itaq; cum adfunditur extrinsecus plantæ, ignis uim in uitẽ exerit, & nutrientis humidi facultatem exurit omnem. An astringẽdi potestate præditum cum
E penetrarit se in radices, neq; floridã, & quę alioqui liberaliter crescit, stirpem, aquã ingredi patiatur. An quòd id uiti præter naturã sit, ut quod ex ea manauerit, in ipsam rursus recipiatur. Nam humor qui in stirpe florenti existit, alere quidem potest, uerùm postea neque apponi, neque pars eius amplius fieri.

Palma arborum una contra pondus adsurgit. XXXII.

* CVR inter omnes arbores sola palma contra impositum onus adsurgit? Vtrum quòd ignea & spirabilis facultas, qua maximè pollet, cum tentatur & iritatur, sese exercens magis & magis erigit. An quoniam pondus ramos subitò urgẽs, aërem omnem qui in his est, oppressum cedere retrò cogat, qui

* *Hucusq; Aldinum exemplar sumusecuti: quæ sequuntur, ex Mediolanensi sunt exẽplari.*

deinde reſumptis paulò uiribus,aduerſum onus actius rurſus inſtat. An mol- F
les & teneræ uirgæ impetum non ſuſtinentes, cum onus quieſcit, paulatim
ſe erigunt,& ſpeciem,quaſi contra illud adſurgant,præbent.

Aqua de puteis hauſta minus alit, quàm cœleſtis aut fontana. XXXIII.

QVARE aqua de puteis hauſta minus alit quàm quæ de fonte aut cœ-
lo manat?An quia frigidior magis ſit,& parũ quoq; aeris habeat.An quòd ſa
lis multũ immixta ſibi de terra habeat:ſal autẽ maciem,ſi quid aliud,facit.An
quòd pigra,nec curſu exercitata , qualitatẽ aliquam malã adquirat, quæ ſtir-
pibus & animantibus contraria,in cauſa eſt quòd nec bene cõcoquatur,nec
nutrire quicq̃ poſſit.Hinc & ſtagnãtes aquæ minus probę cẽſentur,quòd in- G
iurias quas uel ab aeris mala qualitate,uel à terra accipiũt,digerere nequeãt.

Zephyrus uentorum omnium celerrimus. XXXIIII.

CVR Zephyrus uentorum omniũ celerrimus ꝓulgò fertur,& Homerus:

Nos quoque cum Zephyri curramus flatibus unà.

Aër nebuloſus uentorum curſum inhibet.

An quòd aere perpurgato,& minimè nebuloſo,flare ſoleat.Aeris enim den-
ſitas & impuritas uentorum curſum non mediocriter impedit. An quòd ſol
radiis ſuis flatum frigidũ perſtringens,quò uelocius feratur,author eſt.Quic-
quid enim frigidi uentorum ui contrahitur,id à calore ueluti hoſte ſuperaiũ,
longius & citius propelli credendum eſt. H

Apibus fumus hoſtis. XXXV.

CVR apes fumum ferre nequeunt? Quòd meatus ſpiritus uitalis ſanè
quàm anguſtos habeant. At is fumo interceptus & concluſus, angit,& pro-
pemodum ad mortem apes adigit. An acredo amaritudóque fumi in cauſa
eſt. gaudent enim dulcibus apes, neque alio nutrimento aluntur: itaque,ut
contrariam & noxiam rem propter amaritudinem,fumum deteſtantur.Qua
de cauſſa mellarii cum fumum abigendis apibus faciunt,amaras herbas,ut ci-
cutam & centaurium,incendere ſolent.

Apes aculeo in mœchos ſæuiunt. XXXVI. I

Apes animal munditiæ ſtudioſum.

CVR apes citius pungunt qui ſtuprum dudum fecerunt? An quòd ani-
mal eſt munditiæ & elegantiæ perquam ſtudioſum: præterea olfactus ſenſu
ualet plurimùm.Quum itaque impuri congreſſus propter impudicitiam &
immoderatam libidinem ſoleant eſſe immũdiores:& citius ab apibus depre-
henduntur, & odium uehementius aduerſus illos concipiunt. Vnde apud
Theocritum iocoſe Venus ad Anchiſen à paſtore ablegatur, uti apum acu-
leis propter adulterium commiſſum pungatur.

Te confer ad Idam.
Confer ad Anchiſen,ubi quercus atque cypirus K
Creſcit,apum ſtrepit atque domus melliflua bombis.

Et Pindarus: Paruula fauorum fabricatrix, quæ Rhœcum pupugiſti aculeo,
domans illius perfidiam.

Canes relicto homine lapidem inſectantur. XXXVII.

QVARE canes relicto homine qui iecit, lapidem morſu inſectantur?
An quia neque cogitatione comprehendere quicquam, nec reminiſci (qui-
bus ſolus homo uirtutibus ualet)poteſt: itaque quum mente non diſcernat à
quo iniuria fuerit illata,id tantùm quod ob oculos minaciter uerſatur,inimi-
cum

A cum esse existimat, déque eo uindictam sumere parat. An lapidē, dum per terram mittitur, feram aliquā esse autumans, pro ingenio hanc prius capere conatur, deinde cum uiderit se opinione sua frustrari, hominem rursus inuadit. An quòd & id quod missum fuerit, & hominem ipsum æqualiter odit, & id quod proximius est, insectatur.

Lupæ omnes certo anni tempore pariunt. XXXVIII.

CVR lupæ certo anni tempore omnes intra XII dies pariunt? Antipater in libro de animalibus, partum lupas proiicere adserit cum glandiferæ arbores florem abiiciunt, quo gustato, uteri illarum referantur: cum eius copia
B non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucē uenire posse: præterea regiones illas à lupis non uastari, quæ glandium quercuumq; feraces non sunt. Quidam ad fabulam Latonæ referunt, quæ cum uterū ferret, nec uspiam tuta præ Iunone esse posset, duodecim diebus, quibus in Delum proficiscebatur, in lupum à Ioue mutata, ut deinceps omnes lupæ eo ipso tempore parere possint, impetrauit.

Aqua in superficie alba, in fundo nigra. XXXIX.

CVR aqua in summa parte alba, in fundo uerò nigra spectatur? An quòd profunditas nigredinis mater est, ut quæ solis radios prius q̄ ad eam descen-
C dant obtundat & labefactet. Superficies autē, quoniam cōtinuò à sole afficitur, cādorē luminis recipiat oportet. Quod ipsum & Empedocles approbat.

Et niger in fundo fluuii color extat ab umbra,
Atque cauernosis itidem spectatur in antris.

An limo plerunque oppletus fluminum marisq; fundus, talem de se colorem per solis reflexum parit, quali utiq; is præditus est. An probabilius est, aquam minimè, quæ illis est, puram & synceram esse, sed terrea qualitate (utpote quę continuò, quà currit uel agitatur, aliquid ex ea aduehat) imbutā, cum ad fundum residet, turbidiorem & minus perspicuam effici.

D

PLVTARCHI CHAERONEI PROBLEMA, NVM philosophari conueniat inter pocula, ex primo sympositacôn eiusdem, Ottomato Luscinio interprete.

QVOD uulgò dici solet, Odi memorem compototem, ô Sossie Senecion, quidam in præmolestos & nimium pertinaces compotationum magistros rectè aiunt competere: quòd Dores in Sicilia conuiuiorum ac mensarum præpositum compellando,
E haud ita multum absurdè Mnamona, id est memorem, uocitarint. Neque desunt rursus quibus de hoc adagio alia insedit opinio. Præscribi enim eo legē quandam putant conuiuiis, ne ulla dictorum ibi factorúmque posthac habeatur memoria, quandò obliuionem & fetulā patrio instituto maiores Baccho consecrarunt, ceu uel parum conueniat erratorū inter pocula deinceps comminisci: aut si qua in parte peccatum sit, puerilis ac leuis reprehensio sufficiat. Nam & tibi iam planè perspicuum est, uetè sapientem esse, ex Euripidis sententia, ineptiarum obliuionē. Cæterùm si quis à uino & potationibus protsus exulare uelit retum gestarum memoriam, hic nó modò Philopœo nego-

cium faceſſere uidebitur, qui ad menſam egiſſe pugilem dicitur, ſed & præ- F
ſtantiſſimum quéque philoſophorum ac eloquentiſſimũ contra ſe teſtem admittat oportet, nempe Platonem, Xenophontem, Ariſtotelem, Speuſippum, Epicurum, Prytanem, Hieronymum, & Dionem illum ex Academia, quorũ idem ſtudium fuit omnium: quando quidem operæ precium id quoque uidebatur, inter pocula iactatos ſermones literarum monimentis commendare. Denique haud mediocriter nobis iudicant profuturum, ſi paſſim non tam ea quæ inter nos, quàm quæ alibi per Græciam eruditè ſuper cœnam dicuntur, ſtylo excipiamus, cum omnia, tum illa in primis quę bonam frugem ſint allatura. Proinde in hoc ego totus incumbens, tres ad te libros cum ſingulis decẽ G
dedi propoſitionibus, mox daturus & reliquos, modò ſint tempeſtiui, & à Muſis Bacchoq; nihil abhorreant. Prima autem earum propoſitionũ de philoſophando eſt inter pocula, méminitq; illius apud Athenienſes obortæ poſt cœnam quæſtionis, Num utendum ſit in combibonum cõſeſſu philoſophicis rationibus, uel quomodo, aut quatenus. Sanè Ariſton fortè tum præſens, Deum immortalẽ, inquit, inuenias nonnullos qui philoſophis nihil cum uino & potationibus conuenire contendant, quiq; ita illos relegent à conuiuio, ut ne loco quidem ullo dignẽtur. Atqui ego, amice, inquam, quos refers adſertores, nulli ſunt. Etiamſi non ſim neſcius, quàm appoſitè quidam nobis H
obturbent, qui philoſophiam decere haudquaquam exiſtimant ut inter pocula ſermones miſceat, non minus equidem, quàm uerendas ac honeſtiores matronas. Perſas item ut conſultò facere ſolitos ferunt, quòd ad ebrietatem & tripudia inuitant ſcorta & pellices, cæterùm coniuges miſſas faciãt, ne honore uxorio abuti uideantur: ita rectè facturos prædicãt, qui muſicam & ioculatoriam adhibeant cõuiuio, à philoſophia autem ueluti ſupercilioſa, & iocorum ignara, penitus temperent, ac eam ne digito quidẽ contingant. Quotus enim quiſque noſtrum eſt, qui inter conuiuãdum aut uelit ſapere, aut certè poſſit? Iſocrates itaque ſophiſta, uino & potationi indulgens, auſcultanti- I
bus & crebro ad dicendum inuitantibus amicis, tantillũ iſtuc reſpondit: Quę mearum ſunt uirium, neque huic loco conueniunt, neque tempori: quæ congruunt, in iis ego parum ualeo. At ubi hæc refero, reclamat Craton, & agè, inquit, per Bacchum te obteſtor, ſi non ueſanus abiurarit omnem prorſus rationem, quiſquis hoc nixus argumento omnem è conuiuio gratiam ſuſtulerit. Etſi non me clam eſt, quanto diſcrimine quis eliminet è cõpotatione rhetoricum ſermonem, & philoſophicum. Nam quod propriè ad philoſophiam attinet, quæ ratio quædam eſt & diſciplina uiuendi, ſi nihil habet quod delectet aut doceat, meritò exploditur: ſin modum rebus imponit, & opportuni- K
tatem agendorum conſectatur, quis eam nõ admittat? Alioqui ne modeſtiam quidem, quod planè crediderim, admiſſurus, neque iuſtitiam. æquè enim & in illis quoque dimouendis honeſtum cauſabitur. Porrò ſi comeſſationibus ac ſympoſiis indulgendum eſt ad eum modum qno in ſacris epulis Oreſtis illius inſani conuiuis, eſt quo nos in rudi & indomita turba non infeliciter philoſophia ſolemur. Deinde ſi Bacchum eundem eſſe conſtat & Liberum & Lydium, id eſt, eum ſimul qui ad ingenuè agendum inſtruit, & mores cuiuſuis ut boni ſunt maliue, diligenter explorat, atque iſthuc cum nunquam non facit,

tum

A tum uerò potissimùm linguæ laxatis habenis,absurdum esse puto,ut ne dicã etiam stultum,quòd intempestiuis clamoribus affatim per summam licentiã locus conceditur,& uerbis à ratione profectis nil uspiam patere debet, dolendúmque apprimè,si iis destitui patiamur conuiuia. Quasi uerò in potatorum conuentu de iis solùm inquirere liceat, quæ ad sese ingurgitandum sint accommodata, quantum uidelicet exhaurire queat compotor, & quo præscripto uino utaris,reiecta interim prorsus philosophia,haud aliter quàm si ea quæ ratione potest plurimum,in rerũ usu nihil ualere uideatur. Quando igitur tu Cratoni primas in hoc certamine tribuis,illíque reluctari nefas
B ducis,etiamsi finem ille ac formulam ad pocula philosophandi neglexerit, id quod per lusum quendam non illepidè apud contentiosos & sophistas,ad quos ea res potissimùm attinet,tractaretur, quòd uideas iam in cœnam nos uenire,quò Mattem simul adducamus comitem.Itaque quum ad dicendum me ille inuitaret,ita exorsus:Primùm sedulo,inquam,conuiuii cuiusque ratio mihi habenda uidetur,an uidelicet præsentes habeat complures ad bene dicendum appositos:quemadmodum in Agathonis conuiuio Socrates,Phædros,Pausanias,Erimachos,& quod pulchrius est,Charmides,Antisthenes, Ergogones,& alios qui ad hosce propius similitudine quadam accedunt, ut
C uidelicet tum permittamus eos iucundis fabellis philosophari,Bacchum nõ tam nymphis quàm musis coniungentes:sic enim felicius gratiæ omnis largitor utrisque comitatus accedet,quarum illæ corpus uoluptate quadã eximia capiunt,eæ autem & animum. Nec obest quòd in tali doctiorum hominum cœtu pauciores quidam indocti considerent.nam ex ea consuetudine illi nonnihil accipient eruditionis. Et sicut mutæ literæ ex commistione uocalium in concinna & rectè articulata erumpunt uerba:ita rudes isti ex sapientum conuictu & ipsi quoque tum demum sapere incipient. E diuerso si in multitudinem indomitam incidamus,quæ omnem citra delectum alitem,
D fistulam,aut chordam quàm philosophum audire malit, sanum illud in primis tyranni Pisistrati consilium nobis captandum existimo, qui orto inter se & filios dissidio,quum inimicos ex hoc uehementer lætari animaduerteret,cõcionem cogit,atq; nihil tam se cupere ait ex animo,quàm ut dicto audientes habeat liberos: uerùm quia id perquam difficile factu sentiret,in cõtrarium mutatam esse sententiam: quippe qui iam parendum sibi censeret filiis,illorúmque sequi uellet decreta.Ita philosophus sicubi conniuas se nactum senserit nihil attentos,si quà citra dedecus fieri poterit,leuiter & quasi per transcursum diligere conabitur & amplecti illorum mores:quippe non
E admodum nescius,rhetorum quidem id esse muneris,ut oratione & dicendi copia professioni suæ respõdeant,cæterùm philosophos quoque haberi eos qui taceant ac colludant,simúlque dum sales uicissim inter alios & iactitant & accipiunt. Denique sicut extrema est peruersitas,ut ait Plato,quum prorsus iustitia uaces,ad id tamen eniti,ut uir bonus esse uidearis:ita prima est sapientia ut philosophum agas,neque tamen illud ex professo, sed quasi per lusum atque iocum agas,quæ sunt hominũ doctissimorũ. Nã sicut Mænades apud Euripidem,inermes quidem illæ & sine ullo ferro,minutulis quibusdã thyrsis ferientes,eos quos adoriuntur uulnerant:ita uerorum philosophorũ

urbani morſus, quos ridentes quoque torquent in eos qui non ita prorſus F
ſunt inuulnerabiles, nonnihil commouent illos, ut ſui diſſimiles reddantur.
Cæterùm ut ego quidem uenari conjecturis ualeo, ex uariis ſermonum generibus nonnulli conuiuales dicuntur, atque illi nimirum, quos exhibet hiſtoria, quóſque in promptu eſt è medio rerum humanarum uſu accipere, quod genus ſunt ad philoſophiam exempla, & pleraque ad pietatem ac fortium & magnanimorum uirorum egregia facinora. Proximi deinde qui in humanitatis & beneuolentiæ affectum ui ſua rapiunt auditores, atque iis ſi quis obiter, & fermè ita ut nemo deprehendat utatur, probè nimirum edocuerit potatores: dictúque haud facile, quantis incommodis exemerit ebrie- G
tatem. Huc accedit, quòd alii buglossam admiſcent uino, & rebus conuiualibus plurimum ariſtereonis pauimento, & capillum Veneris aſpergunt, quòd herbis huiuſmodi conſentaneum ſit lætitiam inter conuiuas ac beneuolentiam coaleſcere. Idq; non ſine Homericæ illius Helenæ exemplo, quæ mero medicamenti nonnihil adhibuit. Quanquam nondum mihi perſpicere illi uidentur, quòd ea fabula ab Aegypto itinere longo circumlata, in uerba benigna ac placida decorè admodum finierit. Siquidem Helena in Homeri Odyſſea conuiuis narrat

Quid toleraſſe uelit, fortis quid fecerit aut uir, H
Vt feriat patiens immiti uerbere corpus.

Nepenthes pharmacũ, quo uſa eſt Helena.

Et hoc planè erat Nepenthes pharmacum, & nihil planè aliud quàm indolentia: ſermo utique tempeſtiuus, & rebus præſentibus gnauiter gerendis aut ferendis ex æquo accommodatus. Proinde qui ciuiliores habentur, etiáſi pro tempore non ineptè referant philoſophos, nihil tamen uidentur uiolẽtis urgere demonſtrationibus, ſed ueriſimilia magis leni ſuadela ſectantur. Itque Platonem uideas in conuiuio, ubi rem perpetuis agit dialogis, de ſummo bono diſſerit, & prorſus partes ſuſtinet Theologi, non tamen intendere neruos demonſtrationis, neque ut alibi aſſolet, cauſam fulcire coloribus, ac I
robur tale addere, quod euincere nequeas: quin magis quibuſdam molliuſculis lemmatis, exemplis, & lepidis fabellis, homines quò mauult adigit. In conuiuio igitur agitari cõuenit quæſtiones mitiores, problemata familiaria, interrogationes iucũdas, non captioſas ac lubricas, quibus rudiores illaqueentur, aut quas auerſati ſuffugiant ac declinent. Quemadmodum autem in cõuiuio per choreas & tripudia moueri combibones legibus eſt permiſſum, at armis in ſeſe mutuis concitari, aut ad iacula urgeri, non modò inamœnũ efficit conuiuium, ſed & noxium eſt atque peſtiferũ: ita animos faciles haud dubiè quæſtiones & iucundæ, non ſine fructu demulcent, & delinimentis K
agitant: amarulentæ ac nimium intricatæ iuxta Democritum, quandò difficultatem ingerunt imperitis, triſtes auditores reddunt & anxios. Id enim ap

Sermonis cõui ualis eadẽ ſit quæ uini communio.

primè expedit in conuiuiis, ut ſermonis eadem ſit quæ eſt uini communio, quòd omnes citra delectum bibunt, nulla dignitatis habita ratione. Cæterùm qui perplexas quæſtiones inter conuiuas ſuſcitant, quantum ad communionẽ & mutua beneuolentiæ officia attinet, non ſunt grue illa æſopica uulpeculáue multo æquiores. Fabella ſic habet: Vulpes uafra in lato lapide fabas

Aeſopica fabula.

elixas grui conuiuæ appoſuit, uerùm ſine ullo eius emolumento: quippe oris acumini

A acumini quoties lubricæ admouebantur fabæ,mox elapſæ ridiculam omnibus gruem fecere. At rurſus alibi grus uulpi in lagena cœnam apparat, ſibi quidem ſatis idoneam,quòd ob colli longitudinem & exilitatem demittere in decliue roſtrum per lagenæ anguſtias facilè poſſet,& illinc cibum ſumere:atqui uulpecula tali opportunitate deſtituta,inediam perpeti cogebatur. Ad eum ſanè modum philoſophi quidã intempeſtiuas argutias & dialectica problemata cantillantes,obturbãt aliis qui concinere huic cantilenæ parùm callent. E regione alios uidere eſt longè diuerſo intẽtos carmini,nempe nugacibus deliramentis,dum uerbis ſellulariis & forenſibus obſtrepunt:quibus
B utrinque diſſidiis id in conuiuio perit, quod in primis ſpectabatur, & cuius ſolius ratio erat habenda,dulcis uidelicet & iucunda amicorum conſuetudo: atque ita fit ut Bacchus uergat in contumeliam. Vt autem Phrynichi & Aeſchyli tragœdiam in medium afferentes,quò affectus moueant,protinus audiunt,Quomodo hæc ad Bacchum? ita mihi non ſemel cordi fuit, dùm potatorum coronæ permiſtus eſſem, in qua de principibus & republica uerba fiebant,ut hominem ſatrapam compellarem:Heus tu uir bone, num hæc ad Bacchum?Nam ut donemus calice in medio poſito, ſertíſque inter conuiuas uiritim diſtributis, quæ uindex ille noſter Bacchus ueréque liberator
C nobis imponit,canere quempiam ea quæ uocantur Scolia, non tamen pulchrum id quidem eſt, neque conuiuio accommodum. Quanquam iſthuc non ea ratione, quòd ex obſcurarum cantionum genere illa eſſe perhibeantur: ſed quia primò omnes pari concentu pæana deo canebant: deinde alterum carmen cœptum, quo myrtum ex ordine uiciſſim modulaturi accipiebant, id quod uocabant aſarcon,ab eo quòd à cantu ceſſans alium ſufficeret, ut crediderim, appellatum: quum non ita multò pòſt circunlata lyra,argutè pulſarent artis periti,omiſſis illis qui à muſica erant alieni: Sco- *Scolium.*
lium planè hoc uocatum, quod neque commune eſſet omnibus,neque ad-
D modum facile. Etiamſi non ſum neſcius,pleroſque alia teneri ſententia, qui myrtum eo quo prædiximus ordine circunferri negant, ſed de lecto potius in lectum trãſmitti:primúmque canentem primario ſecundi hanc miſſitare ſolitum,& illum mox tertii lecti primario, poſt hæc ſecundum ſecundo: adeò ut ex illa uarietate,& præter ordinem facta miſſitatione,cantilena nomen inuenerit.

~~PHILIPPVS MELANCHTHON~~ BERNARDO Mauro S.

Plutarchi cõuiualem quæſtiunculam,qua ſacras aliquot Pythagoræ notas,ceu ἱερογλύφος interpretatur, Latio utcunq; uindicaui,planè αὐτοσχέδιον πεποίμαι, quo alijs quæ frequẽs in manibus habeo, præluderẽ. Eam tibi Bernarde elegantiſſime,dicare uiſum eſt,& illi quo iam tyro exerceris,declamandi aptam generi,ſiue græcè,ſiue latinè uoles,& obeundæ adoleſcentiæ tuæ neceſſariam παρέργιον. Quid enim tam præſtes oportet,q̃ τὸ παῖς ἀγαθὸς καλῶς ξυνομιλᾶν,ut Platonis utar uerbis? hoc eſt,ne qua uſpiã hirundinũ trahare cõſuetudine. Mihi crede,nihil eſt ualidius ad fingẽdos mores,ad formandã eruditionẽ,honeſto bonorum cõmercio. Meminiſti,quos ad

Dionysium uersiculos Theognidis scripsit Diogenes, omni uulgatos, ut inquit, Græciæ,

Εθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐθλὰ μαθήσεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
συμμιγῆς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

EX OCTAVO CONVIVIALIVM QVAESTIONUM libro Plutarchi Chæronensis, de nota Pythagorica qua hospitem hirundinem recipi nolebant,

Philippo Melanchthone interprete.

SYLLA Carthaginensis, aliquanto pòst tempore quũ Romam uenirem, liberaliter me salutatoriis (ut uocant) epulis excepit: quibus amicos cum plerosque alios, tum maximè Leucium quendam Tyrrhenum Moderati Pythagorici discipulum accersérat. Is quum forte fortuna Philinum nostrum animatis agnosset abstinere (quod pro ordinis studio coniicere licet) in Pythagoræ mẽtionem prorupit. Inter cætera, Locrẽsem illum, iuxta uulgi opinionem, esse negauit: Tyrrhenis adseruit, apud hos enatum, alitum, eruditúmque: indicio symbola esse, qualia fermè sunt,

Quum lecto exurrexeris, stragula turbato.
Ollæ uestigium in cinere, confundito.
Sarum ne transilito.
Hirundinem in contubernio ne habeto.
Adunca unguibus domi ne nutrito.

Isthæc, ait, quum Pythagorici passim & scribant, & doceant, soli tamẽ re ipsa Tyrrheni obseruant, assiduo iam olim ac iugi sancita studio. Hisce ab Leucio dictis, in primis quod de hirundine uberius disputarat, uidebatur absurdum, auiculam innoxiam, dein & humanæ societatis non experrem, cum exiimiis illis sæuitia sanguinísque libidine animantibus quibus aduncí sunt ungues, conferri. Neque enim rectè Leucio probabántur, qui scitum hoc symbolum aliò referebant, in consuetudinem uidelicet uitiligatoris cuiuspiam, criminibus infestiuo murmure conuictorem exagitantis. Is enim uelpicis, uel perdicibus, uel gallis commodius notari poterat, auibus multò maximè garrulis, quandò & hirundini cum hoc garriẽdi stridendíque perpetuo morbo nihil est commune. Tum Sylla Carthaginensis, id esse commenti, ablegari ab domo familiaríque conuictu hirundinem, prodigii causa, quòd uitæ sanguiníq; cognato ferale habent. Terei familiam fetunt partim fuga sibi consuluisse, partim horrenda quædam & nefaria passam, iam nunc quoque Daulidum nomine celebrari. Gorgias sophista contrà eminus ad se properantem cõtuitus hirundinem: Nec admodũ, ait, hæc quoque bella. Agè num id prodigii non est stridulæ illi luscinię commune, quam eidẽ obnoxiã tragœdiæ domo nõ reiiciunt? Rectè, inquam ego, & hæc ad rem faciebant Sylla: uerũ qua ratione quæ aduncis sunt unguibus, non admittantur, primùm specta, dein ut eadem habeatur ominoa hir undo. Carnem depasci solet, uenaturq; sacras

A sacras illas Musis canoras cicadas. Humi uolirans oberrat, exiguas captat bestiolas, authore Aristot. Insuper unà nobiscum uersari solita, immunis nostro tecto utitur, neque quicquam parit commodi: quum contrà ciconia neque tegulis tuta nostris, neque uspiam aut facultatibus aut studio adiuta, officio tamen sese, ceu mercede communis impensæ in terram collato, redimat. Nã quæ uitæ hominum aduersa animantia insidiantur, serpentes, bufones, absumit enecâtque. Hirundo uerò nostra tantisper abusa ope, pullo edito ac educto auolat ingrata, deinde & in recessus quosdam desertos, ignorabilis. Iam quod grauissimum uidetur, animantium duo sunt omnium quæ nostro utũ-

Iuuat; legi, nõ uano ductus argumento.

B tur hospitio, musca & hirundo, quæ nulla queunt arte cicurari, neque ullo nobiscum officio aut ductu communicant. Musca ne molesti quicquam patiatur, prehensari horret. Hirundo suopte ingenio exosa hominem, adeò diffidit, ut & mansuefieri non possit, & nihil non suspectum pauitet. Quæ siquidẽ non accuratè nimium, nec quasi ad regulã dispensa uolo, sed feriendi referiendiq; studio in mediũ collata. certemus enim mutuis licet sententiis. Opinor qui cauet hirundinem, infidum, leuem, ac ingratum conuictorem, non quemuis pro tempore occursantem, mensæ, tecti, ac reliqui domestici commodi gratia subreptantem, familiari consuetudine dignabitur. Hæc

C quum dixissem, sat mihi uerborum uidebar feciſſe. nam & reliqua penè symbola moralibus atgumentis expedieram audacius. Interpellat Philinus, Ollæ uestigio turbando significari, ne quam pristinæ iræ indicem notam in animis nostris relinquamus, quin qnum effetbuit, omnia continuò pacanda, abolendâque iniuriæ monimenta. Iam in confundendis stratis nihil esse secreti quibusdam uidebatur, sed pudorem tamen & thalami reuerentiam indicari differebatur. Ab amico non auferendum onus, quid aliud, quàm adiutare laborantem, nihil ocio, nihil inertiæ dandum? Leucius interum quum hæc disceptantur, neque commendans, neque reprehendens quicquam, agit silentium &c.

AMPLISSIMO SENATORI NICOLAO CLERICO

R. *Britannus* S. D.

CVm legissem nuper consolatoriam Plutarchi ad uxorem, placuit mihi mirificè: eámque uertere in latinum uolui. Est enim uisa plena artis, plena ingenij, ac prudentiæ reconditæ epistola. hac ille uxorem consolatur, quæ luctu ob mortẽ filiæ confecta, emori propè uidebatur: & quò facilius dolorem omnem imminuat, præoccupando illa cõplectitur, quæ in filia inerant ornamenta, & bona: negátque ullam esse causam, cur his moueri debeat: hortatúrque ut ita de filia cogitet, quasi adhuc uiuere uideatur. Tum sermones aliorum de uxore refert, quòd ea corporis çontusiones ac uerberationes neglexerit, quibus aliæ mulieres quodammodo delectari solent. Quod cum esset summi cuiusdam mœroris argumentum, Plutarchus tamẽ contra aliorum opinionem id illud constantiæ adscribit, laudátque eam quòd in mœrore ac luctu moderatam se præbuerit, illa insectãdo, quæ aliæ facere solẽt, ut & corpus cõtundant, & mœrores concedãt: earúmque leuitatem inde coarguit, quòd hæ pro rebus leuibus, ut purpura & unguento, pugnent & contendant: lachrymas autẽ

quod eſt turpiſsimum,tolerent,& eas ſponte etiam augeant: paulatímque magis ac magis uxorem laudat,quæ auſteritatem illam circa corpus ſæpe in aliis reprehenderit: locíſque conſtantiæ in ea laudanda utitur plurimis,tum quòd mortem filiorum antea forti animo tuliſſet:tum quòd hoc etiam tempore,quo Timoxena filia eſt mortua,decoro quodam & pulchro ſilentio domum cohoneſtarit.Deinde conſuetudinem lugẽdi imperioſam dominam eſſe dicit, à qua nc uolentes quidem poſſimus noſmetipſos liberare:rurſuſque eorum inſulſitatem prouit,qui in luctu corpus extenuant: errorémque illum conuincit ſimilitudine:immoderati quoque luctus turpitudinem & immanitatem à cæteris morbis oſtendit,& caſibus, qui omnes curationem recipiunt. His locus ab immortalitate animorũ ſubiungitur,qui ad leniendũ doloré eſt ualidiſsimus:& ab his bonis quæ ipſa morte eſt conſecuta:quem locum mirabiliter ad remouendum luctum tractat. Argumentatur etiam à priſcis legibus,quæ omnem funeris apparatũ in morte infantium tollebant. concludítque ex his ita eſſe agendum in morte noſtrorum,ut nihil neque in corpore neque in animo perturbatum appareat.Sed ago ineptè,qui te has res docea ipſas,quas tu melius quàm quiſquam noſtrum,teneas. Tantum abs te peto,ut tenuiſsimam hanc laboris partem comiter & placidè accipias.Hanc quidem à nobis cum liberalitas tua,tum etiam uirtus atque animi moderatio extorſit. Vale.

PLVTARCHI CHAERONEI CONSOLATORIA H

ad uxorem,Roberto Britanno interprete.

Plutarchus uxori ſalutem dicit.

QVEM ad me de filiæ morte miſiſti nũcium,eum in itinere Athenas proficiſcentem aberraſſe puto. Egò uerò cum Tanagram iter facerem,audiui de filiæ interitu. Arbitror equidem illa quæ ad ſepulchrum pertinent, iam confecta eſſe: & ſint ſanè facta ut tibi uidetur: neque nunc neque in poſterum aliquid ad dolorem ualeant.Si uerò ita uiſum eſt ali- I
quid differre,ut meam cognoſceres ſententiam,méque leuius,quàm ſi id factum eſſet,laturum putaſti,hoc quidem ſuperuacaneæ moleſtiæ,ac ſuperſtitionis duplicatio eſt:quorum tu mihi minimè particeps uideris. Tantum mea uxor uide,ut me,ac te ipſam in tranquillo & quieto ſerues. Ego quidem uideo,& quantum ſit illud quod accidit,mente atque animo diffinio. Quòd ſi incurrã in tuum aliquem immoderatum dolorem,hoc grauius etiam,quàm ipſa calamitas, animũ uulnerabit meum. Atqui neque ipſe è quercu neque è petra ſum natus. Tu enim optima es teſtis,cui communis tot natorum educationis cura nobiſcum domi fuit,hanc filiam tibi poſtulãti poſt quatuor fi- K
lios natam eſſe:mihíque imponendi illi tui nominis, quod egregiè dilexi, occaſionem dedit. Eſt uerò cur qui tantarum rerum amore flagrarit, priuatim animo moueatur,cum de illius gaudio,quo alios delectabat,non fucoſo, ſed uero, & omni ira & querela uacuo cogitet: ipſa quoque natura fuit admirabili ſtudio,& manſuetudine:& ſiue contenderet, ſiue redamare ſtuderet,delectationem ſimul & cogitationem humanæ conditionis præ ſe ferebat.* Nõ enim ſolùm auiam prouocabat ut infantibus aliis, uerumetiam ut inſtrumentis, quibus gaudebat, & oblectamentis, quibus ætas puerilis capi ſolet,

A solet,mammam admoueret,sicuti cum ex mensa priuata,ea quæ haberet ornamenta distribueret,hísque lubentissimè communicaret,qui ipsam exhilararent. Verùm non uideo,mea uxor,cur his,talibúsque rebus dum illa uiueret,delectati,nunc ad perturbationem atque angorem illarum cogitatione traduci debeamus. Sed uereor rursus ne cogitatione ipsa etiam dolorẽ augeamus:quemadmodum Clymene dicit,fugiens ac reformidãs semper nati monumentum,Odi corneum facilem paratu arcum. Valeant gymnasia,quæ mihi nati monumentum referũt. Natura enim omnia molesta fugit. Sed necesse est quemadmodum illa se nobis iucundissimum præbuit amplexum,&
B spectaculum,& auditionem,sic de illa cogitare, ut nobiscum adhuc uiuere uideatur:plusque ad lætitiam additum, quàm de dolore auctũ. Est enim profectò sermonum quos cum aliis contulimus,congrua,neque nobis non utilis,opportuna usurpatio:neque iacere debemus: neque mœrores ac mœstitias,quę permultæ illas uoluptates exceperunt,incusare. Atque illud qui uenerunt dicunt,iidémque mirantur,te neque uestem lugubrẽ sumpsisse, neq; ut tibi ullo modo aut pedissequis uerberationem inferres, adduci potuisse: neque ullo apparatu ad magnificentiã sumptúmque funebris orationis esse usam,sed omnia comptè & tacitè cum necessariis egisse. Ego uerò minimè
C hoc quidem mirabar,si tu,quæ nunquam à theatro aut pompa gloriã quæsiisti, neque utilem eam magnificentiam putasti, quæ ad uoluptatem fieret,in rebus seueris & austeris quod tutũ simplexq; esset,tibi seruandum duxeris. Non enim solũ in Bacchanalibus oportet eam quæ sit prudens,incorruptam esse,sed existimare nihilominus illam in fletibus procellam,& doloris commotionem egere moderatione:quæ pugnet non contra charitatem eã quę est in liberos,ut nõnulli putant,sed contra animi intẽperantiã. Equidem homini pio & beneuolo in suos,gratulamur,quôd eorũ qui è uita excesserunt,desiderio,& honore & memoria moueatur:hæc uerò fletuum in-
D explebilis cupiditas,lachrymas,corporis cõtusiónes laceratiónésque afferẽs, nihilo sanè est honestior,quàm illa quæ in uoluptatibus uersatur immoderatio. Iure quidem ueniam cõsequitur,quôd huius mœstitia atque acerbitas pro uoluptate illi q inhonestis est delectatus rebus,superesse uideatur. Quid enim absurdius,quàm risum nimium aut immodicũ gaudium è uita tollere, his uerò fletuum & lamentationum fluctibus ex uno fonte deductis in uniuersum prorumpere:ac nonnullos unguenti quidem & purpuræ causa cum uxoribus pugnas edere,tonsuras uerò lamentabiles,nigras uestes, deformes sessiones,& discubitus laboriosos concedere? Quodq; omniũ est grauissimũ,
E seruos aut famulas,si qui supra modum ac præter æquum puniant, resistũt ac prohibent:quæ tamẽ acerbam illam punitionẽ in luctu,& casibus in quos se sponte coniecerunt,negligunt,qui ipsi etiam facilitate & humanitate indigent. Sed nobis inter nos mea uxor nihil est opus ista pugna:neq; arbitror opus fore. Equidem quantum ad eam frugalitatẽ pertinet,quæ est circa corpus,& austeritatem quæ in moderatione uictus uersatur,nemo unquam philosophorum fuit,qui nobiscum egerit,quem non obstupefeceris:neq; ciuiũ quisquam,cui non spectandam animi tui simplicitatem & in sacris faciendis & supplicationibus & spectaculis præbueris. Iam uerò & ad eius generis cõ-

flictum magnam constantiam in morte atq; interitu filii, qui omnium natu F
erat maximus, ostẽdisti: & tum cũ pulcher ille Charon prius, quàm nos ipsi,
exiret de uita. Teneo memoria cum mecum hospites à mari iter facerent, es-
setq; mihi de morte filii nunciatum, simul eos unâ cum aliis domũ uenisse:
qui cum omnia tranquillitate & silentio composita uiderent, idémque illud
de morte cum aliis recẽsuissent, nihil graue aut acerbum accidisse iudicabãt,
sed inanem & uanum sermonem temere prolatum esse. tãta tẽperantia illo
tempore domum ornasti. quod quidem ornatus nullam, confusionis rerum
magnam facultatem dabat. Atqui istũ propria mamma enutristi: passa quo-
que es incisionem mammæ, ac tumorem. Hæc quidem sunt generositatis, & G
charitatis erga suos. Licet uerò uidere ut multæ matres gestiant, cum ab aliis
liberos in sinum ac manum acceperint, tanquam oblectamenta quoq; pue-
rilia habeant sua: easdem autem postquam illi sunt mortui, ingratos atq; ina-
nes luctus effundere. Quod nulla ab his beneuolentia fit. Est enim beneuo-
lentia consideratum quiddã, & pulchrum: sed illa exiguo naturali affectu fa-
cta ad uanam gloriam commixtio & cõtemperatio, agrestes & furiosos atq;
intractabiles luctus reddit. Quod minimè uidetur Aesopum fugisse. Dicit e-
nim, cũ Iupiter diis honores distribueret, etiam Luctũ postulauisse. dedit igi-
tur illi hoc, ac sumpsit: sed apud eos tantùm, qui probarent, atq; ita uellẽt. atq; H
hoc quidem principiò fit. Se enim ipsum quisq; inducit in luctũ & mœrorẽ:
cum uerò is tempore confirmatus, & coniunctus educationi domesticus etiã
est factus, ne si uelint quidẽ hi qui admiserunt, illo defungi possunt. Quam-
obrem pugnandum in foribus contra illum est: neque prodendum est præsi-
dium uestiũ laceratione, aut capillorũ uellicatione, aut aliis rebus ullis eiuf-
modi, quæ enim in dies occurrunt, & eos quos complexæ sunt flectunt, par-
uum atque angustum, & inexplicabilem, & immitem, & ad omnem strepitũ
expaueſcentem sensum animi atque intelligentiam reddunt: ut eiusmodi
implicita erroribus, propter lamẽtationem neque ridendi facultatem ullam, I
neq; lucis aut humanitatis partẽ obtineat. hoc autẽ mali genus, neglectio cor-
poris, unctionum balneorum aliusque uiuendi rationis contẽptio subsequi-
tur. Quod contrà fieri decuit, ut cum animus esset æger, à corpore ualido &
forti subsidium peteret. hebescit enim ac languescit magis animi dolor, tan-
quam in tranquillo unda, cum corpus ipsum aliqua delectatione excipitur. si
uerò ariditas & asperitas ex mala uictus ratione subsequitur, nihil bõni ac
synceri à corpore ad animum præter dolores ac luctus tanquam acerbas ac
difficiles quasdam exhalationes reduci potest, ut ne uolentes quidem se ipsos
facilè possint colligere. His perturbationibus animus ita malè affectus impli K
catur. Et quidem, quod maximum, in primisque formidãdum illi putant, nõ
timuerim malarũ mulierum ingressus, uociferationes, & collachrymationes,
quibus mœstitiam illã exacuũt, neq; per se neque per alios sinũt marcescere.
Teneo sanè quale nuper certamẽ subieris, cum Theonis sorori auxiliũ ferre
cuperes: pugnaresq; cõtra mulieres cum clamore ingrediẽtes, & uelut ignẽ
intempestiuè ferentes. Amicorum ædes cum flammis exuri homines uidẽt,
extinguit quisq; quantũ ui & celeritate ad eam rẽ ualet: animis cõmotis ali-
mẽta suppeditant: oculorũ inflammatione laborantẽ manus admouere, etiãsi
uelit,

A uelit, nullo modo ſinunt: neque ipſi eam inflammationem attingunt. Hic uerò luctu cõfectus ſedet, obuium ſe præbens omnibus quæ fortè inciderint tanquam fluctus: ipſamq; calamitatẽ ex pruriente & parua ad magnam & laborioſam afflictionẽ mouet, atque iritat. Horum quidẽ te rationem habiturã intelligo. Tu uerò perſæpe ad illud tẽpus conare cogitationẽ traducere, quò cum nondũ hæc eſſet nata, nihil cur fortunã accuſaremus haberemus: deinde hoc contende, ut hoc tempus illi accommodes: tanquam is iampridem noſtrarum rerum fuerit ſtatus, qui nunc eſt. Enimuero, mea uxor, ipſius naſcẽdi cõditionem moleſtè ferre uidebimur, ſi immoderatius nos, quàm ſuperiori-
B bus temporibus, geramus. mediũ uerò illud tempus obliuiſci non decet: ſed tanquam nobis gratificatũ ſit cum illa frui eſt datum, id uoluptatis loco ponere debemus: neque id boni, quod eſt exiguum, magnum infortunium putare: neque ſi eum uitæ curſum, quem ſperabamus, fortuna non dedit, erga eum quem dedit, ingrato & tardo animo eſſe. Sanè quidem bene de Diis ſentire & loqui, ergaq; fortunam placatum non querulum eſſe, pulchrũ & iucundũ affert fructu. qui uerò in tantis rebus memoria bonorũ maximè diſtrictus fuerit, is ſi ad ea quæ ſunt in uita ſplendida & clara, animũ à tenebris & tumultibus conuerterit, aut omnino extinguet dolorem, aut rerum
C miſtione contrariarum eum paruum & lãguidum efficiet. Quemadmodum enim unguentum ſemper equidem delectationẽ olfacienti affert, contraq; ea quæ ſunt maleolẽtia hominibus medetur: ſic iſta bonorum in calamitatibus cogitatio, his qui à memoria bonorũ non abhorrent, neq; omni ex parte fortunam incuſant, præſentiſſimum tradit ſubſidium. Quod ne faciamus, honeſtas ipſa deterret: ne uitam hanc qua fruimur, tanquam librum, ſi una quadã macula ſordeſcat, cæteris puris atq; integris, criminari uideamur. Quòd autẽ iuſtis rectisq; cogitationibus quæ ad uitæ conſtantiam ducunt, mortuorum fœlicitas colligatur, ipſaq; fortuna declinationes & lapſus inferat non ma-
D gnos, perſæpe in uita audiſti. Si uerò nos quoque his rebus quæ extra nos ſunt, ut ſolet uulgus, oportet gubernari, & fortunæ incommoda recenſere, & ad fœlicitatem iudicibus uti hominibus abiectis ac uulgaribus, noli eas lachrymas attendere, eoſq; luctus, quos effundunt qui ædes tuas ingrediuntur, quoſq; omnibus deprauata quadã conſuetudine ad extremum uſque perducunt: ſed illud magis cogita, quomodo illi tui ſimiles eſſe cuperẽt in liberis, domo, & uita: durúmque eſſe, alios nõ recuſare quo minus tuam fortunam etiam eo adiuncto quod nunc te angit, lubenter admittãt: te uerò præſentẽ accuſare: atq; iniquo animo ferre: neq; ex ipſo fortunę uulnere ſentire quàm
E grata eſſe debeant ea quæ ſunt ſeruata, & quæ adhuc extant: ſed quemadmodũ hi faciunt qui Homeri in principio & fine claudicãtes ſeligũt uerſus, neglectis his quæ & multa, & in illius operibus poeticis ſunt maxima: ſic ea quę ſunt in uita mala, ſtudioſe ſectari, & criminari. Qui uerò bonis incõſtãter & cõfuſe incũbunt, ſimile quiddã auaris & ſordidis hominibus pati uidẽtur, qui multa coaceruãtes & colligẽtes, præſentibus nõ utuntur: amiſſa moleſtè grauiterq; ferũt. Quòd ſi te ob id huius miſeret, quòd ea cõiugii & liberorũ expers deceſſerit, habes rurſus ab aliis cur te oblectes, cũ illorũ cauſa nullius iſtorum nõ compos & particeps fuiſſe uideare. Non enim hæc ſpoliatis ma-

gna uideri debẽt,præſertim ſi perparua adhuc bona obtinent. Illa uerò ad F
locum omni luctu & mœrore uacuum profecta, nihil ut luctu & lachry-
mis conficiamur,eget. Quid enim eſt cauſæ, cur nos illius cauſa aliquid ma-
li nobis creemus, cum illi de cætero nihil triſte aut luctuoſum ſubeun-
dum proponatur? Ipſæ enim magnarum rerum ſpoliationes tum de-
mum mœrorem ac luctum ſolent inurere,cum contrà quàm à nobis eſt po-
ſtulatum & rogatum,fiũt. Tua quidem Timoxena paruis eſt ſpoliata rebus.
parua enim nouit,& paruis eſt delectata: quorũ uerò neque ſenſum habuit,
neque ad cogitationem aut per ſe ipſa,aut per alios peruenit,quonam pacto
iſtis ſpoliari iure dici poteſt? Equidẽ quæ ab aliis accipis,q ſe à multis audiſſe G
dicũt,nihil poſt mortem mali eſſe,neque mœrorem ullũ,atque omnia mor-
te deleri, uideo fore ut ab earum fide rerũ te & ſermo à maioribus acceptus,
& arcana ſigna in ſacris Dionyſii initiatorũ deterreãt: quę nos qui initiati ſu
mus,cõmunia eſſe inter nos ſcimus. Cũ igitur animus ſit immortalis,& per-
petuus,potésne exiſtimare idem illum paſſurum eſſe, quod aues,quæ captæ
in manus hominum ac poteſtatem uenerunt? Quòd ſi hæc longo tẽpore lu-
xurioſe corpore uſa eſſet,& uitæ manſuetudo quædam propter rerum mul-
tarum experientiam,multáſque uitæ & familiaritatis rationibus contractas
conſuetudines accreuiſſet,iterum ſoluta his curis rurſus ingrederetur:neque H
his undique inuoluta calamitatibus & infortuniis quæ hominũ natura fert
& conditio,quieſcere unquam aut ceſſare poſſet. Noli exiſtimare ſenectutẽ
propter rugas aut canitiem, aut imbecillitatem corporis male audire,aut cõ-
uitiis lacerari: aut eam iccirco eſſe difficillimam, & acerbiſſimam,quòd nihil
animus ipſe ſentiat poſt mortem,cum memoriam ac recordationem eorum
quæ fiunt poſt ipſam mortem,deſideret: aut quòd habitum cultúmque cor-
poris,quẽ habuit, ea de cauſa flectar & deformet,cum obſeruet quid in po-
ſterum paſſura ſit. Hæc quidem mortua meliora & præſtãtiora quàm habuit
unquam in uita, habet, tanquam antea ab eruca molli & languida im- I
pedita,nunc ad quod nata eſt & creata diſceſſit. Sicuti enim ignis,ſi quis ex-
tinguit, repẽtè deficit: rurſuſq; celeriter augetur,& colligitur. Fas Orci por-
tas tranſire quamcitiſſime,cum rerum quæ illic fiunt,permagnum amorem
à natura inſitum habeamus:& quandiu his corporis concludimur ergaſtulis,
randiu molleſcere & tanquam pharmacis liqueſcere uideamur. Hoc cuiuſ-
modi ſit,& quid in eo maximè ſit uerum,magis priſci atque auiti oſtendunt
mores, qui neque infantibus pueris inferias ferebant: neque cætera faciebãt
quæ par eſt alios pro mortuis facere. nondum enim his terra eſt commu-
nicata, neque eorum quicquam,quæ terra naſcuntur. neque ſepulchra ex- K
ſtruebant: neque monumenta,nec propoſitiones mortuorum amabant,neq;
corporibus aſſidebant. Hos enim lugere prohibẽt leges,perinde ac ſi impiũ
ſit eos lachrymis proſequi,qui in meliorẽ & magis diuinũ locũ tranſmigra-
rũt: quibus cum ſit diffidere, quàm credere difficilius,cum quem leges iubẽt
ordinem exterius habere debemus: intus etiam maior puritas & temperan-
tia eſſe debet.

Splendidiſſimo

SPLENDIDISSIMO VIRO HIERONYMO CAPO Ferrato, Sedis Apostolicæ Datario, Robertus Britannus S. D.

CVm admirarer rerum copiam ex Plutarcho, quæ nondum essent latinis literis illustratæ, essentq; cognitione dignissimæ, desiderio sum incensus eas uertendi. Itaque absoluta consolatoria ad uxorem, repentè laboreui ac studium ad uitas decẽ oratorum contulimus: qui cum suis temporibus singuli in suo genere principes fuerint, tum certè ita unusquisque floruit scribendo, ut ex eorum fontibus, non Græcorum solùm, sed propè etiam Latinorum tota eloquentia profluxisse uideatur. Horum multa in republica cum facta tum dicta egregia, magnam suppeditant materiem imitandæ illorum uirtutis: multa etiam in bello gesta animose, aliorum animos ad similem animi magnitudinem incitant atque inflammant. denique etiam labores ac uigiliæ, quas tot tantásque susceperunt scientiæ adipiscendæ gratia, stimulos animis nostris addunt & peracres ad eandem scientiam consequendam, & ad cætera uitæ officia tenenda ac tuenda non leuiores. Ego uerò cum mihi hominem & ad uirtutis præstantiã alacrẽ, & ad literas sustẽtãdas strenuũ quærerẽ, te ipsum inueni, qui ex media illa antiquorũ & doctissimorũ Romanorũ familia (qua ex gẽte quondã omnis omniũ rerũ magnarũ & laudatissimarũ ubertas dicẽdiq; copia est ducta) nõ minorẽ uirtutis gloriã obtines, quàm doctrinæ. Quas res si aut intermori, aut imminui aliquo modo paterere, tardius fortasse ad hanc animi uoluntatem, atque hoc consilium descendissem: sed cũ esset in te uirtus eximia animi, singularis doctrina, summa subtilitas, cúmq; eadem res ipsas etiã in summis occupationibus & opibus (quod ualdè tuã exornat gloriam) quotidie augeres, rei magnitudo atq; honestas effecit, ut non uereremur si nosmetipsos tibi traderemus. Non est obscurum quod dico. Notæ sunt legationes, quas summa uirtute obiisti à summo Pontifice ad regem Gallorum, aliásque nationes permultas: nota ingenij tui, consilij, grauitatis, constantiæ monumenta: quæ cũ à nobis leguntur, & tibi ualent ad gloriam: & alios talis tantæq; uirtutis imitandæ desiderio non mediocriter incẽdũt: cum hoc, quod plerisque incredibile uidebatur, apertè testere, palámque ostendas, fuisse quondam in Italia homines ea uirtute, ea magnitudine animi, ea doctrina, ut nullum esset uirtutis genus, nullũ munus, quod non cum didicissent diligenter à puero, tum in ipsa florenti ætate studiosè exercerent. Hoc legebamus antea in libris historiisq; doctissimorũ hominũ, nunc, ut inquit noster Vergilius, uel uester potius, uidemus ante oculos, planéq; intuemur. Quocirca abs te peto iam, oróque uehementer, ut hos meos labores æquo animo, út soles cætera, excipias. Quòd si institutum hoc meum per te quoque adiuuas, ut facturum cõfido, in omni difficultate, laborisque contẽtione animũ fortem atque inuictũ quoad fieri poterit, retinebimus. Vale.

PLVTARCHI CHAERONEI VITAE DECEM ORATORUM.

ANTIPHON.

ANTIPHON patrem quidem habuit Sophilũ, ipse uerò fuit Rhamnusius. Is à patre eruditus, & sophista erat: cui discẽdi causa aiũt Alcibiadẽ, cum adhuc esset adolescẽs, operã dedisse. Hic bonitate ingenii ac naturæ, uim facultatémque dicendi nactus, ut nõnulli affirmant, se ad rempublicam cõtu-

lit,ludúmque instituit,& à Socrate in disputationibus non contẽdendi causa F
sed refutandi dissentiebat,ut est apud Xenophontem:orationesque scripsit
quasdam rogantibus ciuibus,quibus in iudiciis pro se uterentur. Ex his qui
ante hunc fuerunt,nemo fuit cuius oratio in genere iudiciali uersaretur: sed
ne ex his quidem qui in illius incidissent ætatem,eò quòd scribere soliti non
essent,non Themistoclis,non Aristidis,non Periclis,licet his multa & uaria
argumenta ad scribendum tempora suppeditarent. neque tamen imbecil-
litate à scribendo abstinebant, ut licet cognoscere ex his quæ ab historicis de
unoquoq; eorũ sunt dicta:de quibus antè mẽtionem feci. Equidẽ quoscunq;
possumus ex uetustissimis repetentes meminisse, qui eandem orationis for-
mam tractarent,eos ad Antiphontem iam senẽ respexisse reperiemus,ut Al- G
cibiadem,ut Critiam,ut Lysiam,ut Archinoũ. Primus uerò rhetoricum ar-
tificiũ tradidit factus senex, ob idque Nestor uocabatur. Cecilius nerò in eo
libro quem ipse priuato suo studio scripsit,dicit se coniectura moueri ut exi-
stimet hunc Thucydidis scriptionẽ sibi ad imitandum proposuisse: ob idque
ab eo ualde laudatur. Hic & accurate dicebat, & ad persuadẽdũ apte & calli-
dè inueniebat,eratque in rebus dubiis uersutus,& ex occulto aggrediebatur,
& ad leges & commiserationes orationem maximè splendidã cõtorquebat.
Fuit autem bello Persico, & iisdẽ quibus Gorgias Sophista tẽporibus, paulo
eo iunior,estq; tempore productus donec popularis reipub. status à quadra- H
ginta tyrannis euersus fuit,cuius rei idẽ ipse uidetur author fuisse,cum quidẽ
duabus præfectus nauibus ac dux,multis reportatis uictoriis,multis societati-
bus constitutis,armatisque ab eo robustis hominibus, ac sexaginta impletis
nauibus,ipse legatus persæpe Lacedæmonẽ proficisceretur cũ Ætionia muris
est munita. Postquã uerò quadraginta tyranni euersi sunt,is cũ Archeptole-
mo uno ex quadraginta deprehensus,proditionisque dãnatus,sine sepultura
proiectus fuit, cumq; posteris suis publicarum tabularum authoritate infamia
notatus. Alii uerò à triginta sublatum fuisse scribunt,sicuti Lysias in ea quã
scripsit pro Antiphontis filia,oratione. huic enim erat filiola cuius hæredita- I
tem controuersam Calæschrus fecit. Quòd uerò à triginta sit interfectus,
scribit Theopompus X V. philippica. hic autẽ patre Lysidonida mitior fuit:
& Cratinus de eo ut de non malo in Pityne mẽtionem facit. Quomodo igi-
tur si (ut ante est dictũ) à triginta est interfectus, fieri potest ut rursus cũ qua-
draginta tyrãnis fuerit? Est & alia de eius morte opinio,eum iam senẽ Syra-
cusas nauigasse quo tempore superioris Dionysii tyrannis conualuit: &
quæstione mota inter epulas quodnam esset optimũ æs,multúsque uarias opi-
niones ea de re afferentibus,dixisse illum hoc optimum esse,quo Armodii & K
Aristogitonis statuæ essent conflatæ. Quod cum audisset Dionysius,ac secum
reputaret orationem illam ad inuadẽdum spectare,illũ occidi iussit. Alii hãc
causam iubendi ut occideretur,fuisse aiunt,quòd illius comœdias lingua &
conuitiis proscinderet. Feruntur uerò huius rhetoris orationes sexaginta, ex
quibus quinq; & uiginti falso illi attribui scribit Cecilius. Hic cum sub Pla-
tone esset,pecuniæ studio unà cum Pisandro scripsit comœdias. Fertur etiã
alias scripsisse & priuato quodam studio,& cum Dionysio tyranno:cúmque
ad poeticam magis incumberet,artem medendi dolori composuit,ut quem-

admodum

A admodum ægris ac morbo afflictis à medicis curatio petitur, sic ille liber his qui dolore premerentur, tanquam medicina aliqua esset. Atque is cum ædes Corinthi iuxta forum ædificasset, his hanc inscriptionem in uestibulo addidit, posse se mœrore ac luctu oppressos, uerbis leuare. cúmque doloris causas didicisset, laborátes solabatur. Sed cum hanc artis rationem minorem quàm ut sibi conueniret arbitraretur, ad Rhetoricen animum studiúmque applicuit. Nec uerò desunt qui eũ librũ q̃ est scriptus à Glauco Rhegino de Poetis, Antiphonti adscribant. In primis autẽ laudatur liber quem de Herodoto, & contra Erasistratum de simulachris, & is quem de accusatione pro se ipso
B scripsit, & is quo Demosthenem ducem accusat, quòd contra leges aliquid promulgasset. Scripta quoque ab eo contra Hippocratem medicũ oratio est, eumq; indicta causa damnauit decretũ quod factum est Theopompo remp. obtinente, quo etiam quadraginta tyranni conciderunt. Decretum autẽ quo Antiphon fuit iudicatus, Cecilius tradit. Visum Senatui est una & uigesima die magistratus. Scripsit Demonicus Alopecensis. Philostratus Pelleus duci uirorum dixit. De illis uiris quos duces ostendunt legationem obiisse apud Lacedæmonios cum damno atque incommodo ciuitatis Atheniẽsium, & ab exercitu nauigare cum naue militari, ac terra pedibus iter per Deceliam face-
C re, Archeptolemum scilicet & Onomachum & Antiphontem comprehendere, atque in iudicium adducere, ut pœnas dent: eos uerò exhibeant duces, & secum decem quos illis uidebitur ex senatusconsulto delectos sument, ut de his cum aderunt, iudicium fieri possit. Ipsos uerò conuocẽt Thesmothetæ postero die, & introducãt: qui posteaquam introducti & in ius uocati fuerint, tum proditionis eos accusent patroni decem de quibus est dictũ: & duces, & alii, si cui ita uideatur. Cum uerò contra eos feretur sententia, ea ad hanc legem dirigatur quæ de proditoribus est lata. Hoc subscribitur decreto. hæc proditionis erat mulcta. Vtinam Archeptolemus Hippodami filius
D Agrilithes adesset. Vtinã & Antiphon Sophili filius Rhamnusius adesset. In hos ita est animaduersum, ut duodecim uiris tradantur, bonáque in ærarium referantur, ac decima pars regionis deo adiudicetur, utque domus diruantur, limitesq; in circuitu ponãtur, addita inscriptione, eas Archeptolemi & Antiphontis proditorum esse. Dinarchi uerò domum ad eandẽ legem publicare, neque licere Archeptolemum Athenis, neque ulla in regione in qua dominẽtur Athenienses, sepelire, & infamem esse Archeptolemum, & Antiphontem, & genus ipsorũ, si qui aut spurii, aut legitimi fuerint. Quòd siquis eorum aliquem quos aut Archeptolemus aut Antiphon genuerit, adoptet, is
E infamis esto. Hæc uerò in columna ænea scribere, cui & decreta imponantur quæ de Phrynicho sunt facta.

ANDOCIDES.

ANDOCIDES patre natus erat Leogoro, qui Athenienſibus ineundæ pacis cum Lacedæmoniis, aliquando author fuit. Natione uerò Cydathenæus uel Thoreus, genere Eupatridarũ, atq; à Mercurio, ut scribit Hellanicus. Cerycum enim genus ad eum attinebat. Quo factum est, ut cum Corcyrei contra Corinthios contenderẽt, aggressus sit aliquando cum Glauco-

ne instructis uiginti nauibus illis suppetias ferre. Postea uerò impietatis accu- F
satus, quòd ipse Mercurios cõscidisset, ac mysteria Cereris uiolasset, cum antea dissoluta atque immoderata fuisset uita, quódque noctu lasciuiens sacrarum imaginum ornamenta fregisset, uocatus est in ius. Posteaquam uerò seruum dedere recusauit quem accusatores in quæstionem petebãt, ferunt delatum esse, & ad oblatam secundæ accusationis causam in suspicionem perpetrati facinoris uenisse. His de rebus cum esset factum iudiciũ, elapsus est, cum se sceleris authores indicaturum promitteret. Itaque omni studio curáque intentus eos reperit qui in sacra iniurioſi fuissent, in quibus patrem etiam indicauit: cumq; cæteros omnes conuicisset, perfecit ut extremo supplicio affice G
rentur: patrẽ uerò licet iam deditũ, liberauit, cum illum multas utilitates ciuitati allaturum polliceretur. nec tamen abfuit à uero. Multos enim Leogoras conuicit, qui pecunias publicas in priuatũ usum cõuerterent, & aliis quibusdam flagitiis essent obnoxii. Hisce de causis omni molestia atque errore accusationis est liberatus. Cũ uerò Andocides ob eas res quas in rep. gessisset, magnam gloriam esset cõsecutus, nauium & ipse gubernator & administrator est factus: ac Cypri Regibus, multisque aliis illustribus hospitio fuit cõiunctus, cum Aristidis filiam unam ex ciuibus cõsobrinam suam clam domesticis & familiaribus eduxit, & ad Cypri Regẽ dono misit. cuius rei causa cũ
uideret fore, ut aliquando in iudiciis periclitandũ esset, rursus illam è Cypro H
est furatus: eúmque deprehensum Rex dedidit. cũ uerò aufugisset, uenit in ciuitatem quo tempore trigintauiri res diiudicabant. à quibus cum esset uinctus, rursus aufugit, donec paucorũ ille dominatus euerteretur, iam tum triginta tyrannis imperium accipiẽtibus. Hoc exilii rempore Elidem incoluit, & cum Thrasybuli familiares in ciuitatem redirent, ipse quoque est reuersus. Missus uerò pro pace ad Lacedæmonios, cum improbè uideretur in hoc instituto uersatus, aufugit. De his omnibus facilè licet ex orationibus quas scripsit, intelligere: quarum aliæ quidem defensionem continent de sacris, aliæ in
totum deprecationis partibus funguntur. Ipsius uerò de indicatione eorũ qui I
sacra uiolassent, extat oratio, & contra Phæacem, & pro pace defensio. Atque illis quidem temporibus militauit cum Socrate philosopho. Principium uerò nascendi illi fuit Olympiade septuagesima octaua, principe in rep. Athenienſium Theogenide. Ex quo constat ipsum centum annis Lysia antiquiorem fuisse. Illius autem monumentum Hermes Andocidis appellatur.

LYSIAS.

LYSIAS patrem habuit Cephalum Lysanium Cephali filium. Is natio- K
ne Syracusanus fuit. Cum uerò Athenarum desiderio teneretur, seq; in eam ciuitatẽ transferri cuperet, simulq; Pericles Xantippi filius hunc esse Athenis amicum ac hospitio coniunctũ suaderet, pecuniæ studio, uel, ut nonnullis uidetur, Syracusis elapsus, cum in his Gelo tyrannidẽ exerceret, Athenas uenit quo tempore Philocles cum Phrasicle princeps in repub. esset, secundo anno post octogesimam & secundam Olympiadem. Primùm quidem cum clarissimis Athenienſium erudiebatur: postquam uerò ciuitas coloniam ad Sybarim misit illam quæ Thurii denominata est, abiit cum fratre Polemarcho seniore.

A niore. Huic quoq; alii erãt duo, Eudidus & Brachillus, patre iam mortuo annos natus quindecim. Praxitele in rep. dominante, ut hæreditatis particeps fieret, illic manſit, cum apud Tiſiam & Niciã Syracuſanos inſtitueretur. cũq; domum comparaſſet, ac hæreditatem eſſet conſecutus, egit in ciuitate annos tres & ſexaginta, donec Clearchus remp. obtineret. deinceps uerò Callia dominante ſecunda & nonageſima olympiade, propter illas quæ Siciliæ cauſa Athenienſibus acciderãt calamitates, motuq; quum ab aliis ſociis facto, tum ab iis maximè qui Italiã incolebãt, accuſatus quòd partes Athenienſiũ ſequeretur, cum aliis tribus eſt elapſus. Athenas uerò cum ueniſſet, Callia præfecto
B reip. poſt Cleocritum, cum iam quadringenti uiri remp. ſub ſuam ditionem redegiſſent, in ea egit. Cum autẽ naualis pugna apud Aegos flumen eſſet cõmiſſa, ac triginta uiri remp. recepiſſent, annis ſeptem elapſis inde declinauit, ablatis ſecum facultatibus, ac fratre Polemarcho. Ipſe autem diſcedens ex domo Amphithyri in qua aſſeruabatur, tanquã perditus atq; euerſus egit Megaris. Tribubus uerò ad illius reditum incumbentibus, quòd ipſe utiliſſimus omnium ciuitati uiſus eſſet, data mille drachmarum pecunia, ac clypeis ducẽtis, miſſuſque cum Hermane ſubſidiarios milites mercede conduxiſſet trecentos & duos, quodq; ſuaſiſſet Thraſylio Elienſi quẽ hoſpitio exceperat, ut
C aliquot talẽta daret, his de cauſis cum ſcripſiſſet Thraſybulus ius ciuitatis illi poſt reditum dandũ eſſe, cũ nullus eſſet in rep. magiſtratus ante Euclidẽ, populus Athenienſis donũ ratũ habuit. Cũ uerò Archinus eum accuſaſſet quòd contra leges feciſſet, cum legẽ antè q̃ lata eſſet, promulgauit, ſuccubuit, ac reliquũ tempus à rep. remotus cõſumpſit, æquali cũ cæteris ciuibus iure utens: obiitq; annos natus tres & octoginta, uel ut nõnulli ferũt, ſex & ſeptuaginta, aut, ut quidã, ſuprà octoginta: uiditq; Demoſthenẽ adoleſcentẽ. Natũ autẽ ferunt Philocle magiſtratum gerẽte. Illius aiunt orationes trecentas, & uiginti
D quinq;, ex his autem legitimas eſſe ducẽtas & triginta, ſicuti refert Dionyſius & Cecilius: in quibus bis tantum uictus fuiſſe dicitur. Eſt uerò ipſius quoque oratio quam de decreto inſcripſit Archinus, quo reip. rationem complectebatur. Scripſit aliã etiam contra triginta tyrannos. Erat autem ad perſuadendum petappoſitus, & in orationibus quas multis priuatis hominibus dabat, breuiſſimus. Scripſit item artificiũ rhetoricum, & conciones, & epiſtolas, & encomia & epitaphia, & amatoria, & Socratis defenſionem, quæ eſt in iudices contorta. Is ad uerbum uidetur quidem facilis ac ſimplex, cum tamen ſit grauis. Demoſthenes quidem in oratione contra Neæram hunc Metaniram adamaſſe dicit. Poſtea autẽ fratris Branchyli filiam in uxorem duxit. De hoc
E ipſo, ut diſerto, & ad dicendum omnibus ſubſidiis inſtructo, in Phædro mentionem facit Plato, & de Iſocrate ſeniore. Scripſit autem ad eum epigramma Philiſcus, homo & Iſocrati notus, & Lyſiæ ſocius. Ex quo apertum eſt illum annis ſuperiorem fuiſſe, idq; ex his quæ à Platone ſunt dicta, intelligi poteſt. Sic enim ille, O Callipes filia Polyegore, cura & ſolicitudine oſtendes quantum ſapias, & quantum præſtantiæ habeas. Hunc uerò ad aliam formam accommodatum, & in cæteris uitæ officiis alterum ſumentem corpus, neceſſe erit uirtutis præconem Lyſiæ beatum ac dæmonem aliquem parere, datum contra ea quæ morte ſunt ſublata, ipſum ſapiẽtia immortalẽ, quem tum ani-

mi mei ac lucis amicum omnibus ac uniuersis mortalibus hanc defuncti uir- F
tutem ostendere oportebit. Scripsit quoque Iphicrati orationē, & hanc quidem contra Armodium. alteram uerò qua Timotheum proditionis accusat. atque earum utraque uicit. Cum autem Iphicrates res à Timotheo gestas reciperet atque agnosceret, conaretuŕq; illam proditionis actionem reddendis rationibus recreare ac tueri, eiq; ea de causa dies dicta esset, scripta à Lysia oratione est defensus. atque is quidem succubuit: Timotheus uerò ingenti pecunia est mulctatus. Recitauit autem in Olympiadis celebritate orationem prolixam, cum de Dionysio euertendo Græci inter se conspirarent.

G

ISOCRATES.

ISOCRATES patre natus est Theodoro, qui sacris mediocrium præerat ciuiū. Hic habuit obsequiosos tibicines, eorumq; causa maximas est consecutus diuitias, ut sumptus in filiis instituēdis abunde suppeditaret. Erant & huic alii, Telesippus & Diomnestus: erat etiam filiola ex quo genus ipsius ad tibicines in comœdiis ab Aristophane & Stratido transfertur. Natus autē est octogesima septima Olympiade, cum quidem Lysimachus Myrrhimusius annos natus esset duos & uiginti, ac Platone septem annis senior. Puer quidem cum esset, erudiebatur nihilo segnius quàm quisquam Athenienſium. Is H
Prodicum Chium audiebat, & Gorgiam Leontinum, & Tisiam Syracusiū, & Theramenem rhetorem: quem cum triginta tyranni comprehendissent, atq; ad Vestam consiliariam confugeret, solus cæteris conturbatis ad ferendū auxilium surrexit: ac diu quidem magistratibus restitit: deinde ab ipso est reprehensus, cum ita diceret, acerbius id sibi ad dolorem fore, si quis amicorum sua causa calamitatem subiret. Illius ferunt artes quasdam esse, quas sibi comparauit cum à calumniatoribus in iudiciis premeretur. hæ sunt Botonis nomine inscriptæ. Causa uerò reip. non attingendæ fuit uocis gracilitas, & minimè expedita & soluta linguæ tarditas, & timiditas quædā, & earum calami- I
tatum contemplatio quæ maioribus suis in bello contra Lacedæmonios acciderant. In cæteris constanter stetisse est uisus: tantumq; unam habuit orationē de retributione, ludoq; instituto, ac re deliberata & animo agitata. Philosophari ac scribere est aggressus, ac Panegyricum & quasdam in genere deliberatiuo legit orationes, quas scripserat: alias uerò aliis parauit, ratus ita Græcos ad ea quæ officio honestatiq; sunt consentanea, posse incitare. Quod institutum cum minimè fœliciter succederet, destitit postea aliis orationes scribere. Ludum autem tenuit primùm in Chio: cum, ut nonnulli tradunt, nouem haberet auditores: ex quo cum uideret numeratam mercedem, collachrymans K
inquit, Vt meipsum his præbui uēndū! Is uerò sui copiam fecit his qui uolebant, primus suppeditās orationes quæ de rep. cōtenderent, in quibus elaborauit: magistratusq; in Chio constituit, & patriæ suam remp. tradidit. Argenti autem tantum, quantum ex Sophistis nemo, comparauit, ut etiam in trierarchorum numerum peruenerit. Auditores habuit centum: multos quidem alios, sed in primis Timotheum Cononeum, quó cum multas adiit ciuitates, cum illas scriberet epistolas quæ sunt à Timotheo missæ ad Athenienses: ex quo talentum dono accepit ex his quæ ē Samo missæ essent pecuniis.

Dedit

A Dedit se quoque illi ad audiendum Theopompus Chius, & Ephorus Cumęus,& Aſclepiades qui tragœdias ſcripſit,& Theodectes Phaſilites,qui has tragœdias iterum ſcripſit.Huius eſt monumentum ad Cyamitin iter facientibus Eleuſinem ea parte qua eſt ſacra uia,in cæteris nunc diſſipatum & deletum:intus clariſſimos poetarum ſecum conſtituit,ex quibus ſoli extant Homerus,Leodamus Athenienſis,& Leocritus,qui author legum Athenienſibus ferendarum fuit.Ferũt autem nonnulli Hyperidem & Iſęum & Demoſthenem,cum Rhetoricen doceret,ad Iſocratem ſtudioſè acceſſiſſe:eiq; dixiſſe,ſe quidem mille drachmas quibus docebat,præbere non poſſe:daturos ue-
B rò ducentas,ut dimidiam artis partem diſcerent:Iſocratem autem reſpondiſſe:Vt nõ contendamus Demoſthenes de hoc negocio,quemadmodum pulchros piſces integros emimus,ſic ſi diſcere uoles tu,totam hæreditatem artis facultatisq; dicendi tradam.Mortuus uerò eſt Chęronida remp.obtinente,cũ ille ad palæſtram Hippocratis nuncios de calamitate apud Chęroniã accepta audiſſet,ſeq; ipſum è uita quatridui abſtinentia exegit,tria uerſuum Euripidis præfatus initia:Danaus quinquaginta filiarum pater,Pelops Tantalius ad Piſam ueniẽs,Sidoniam urbem Cadmus aliquãdo relinquens:octauo & no-
C nageſimo uitæ anno,uel ut nonnullis uidetur,cẽteſimo, cum Græciam quater uidere ſeruiẽtem pati nullo modo poſſet.Anno antè,quàm mortuus eſt, uel ut nonnulli ferunt,quatuor,ſcripſit Panathenaicum, Panegyricum uerò annis decem,alii quindecim dicunt,cui multa & à Gorgia Leontino & Lyſia ſunt adiecta.Ipſam de retributione orationem ſcripſit annos natus duos & octoginta.illas ad Philippum paulò antè quàm eſt mortuus. Cum uerò iam eſſet effœta ætate,filium ex Plathane Hippiæ rhetoris filia adoptauit. Ex his autem tribus quos ex uxore habuit, minimus natu ſatis uberes magnáſque tenuit diuitias,non ſolum quòd à certis notisque hominibus exigeret pecuniam,uerumetiam quòd à Nicocle Rege Cypri,qui ipſe erat Euagoræ filius,
D uiginti talenta pro ſcripta à ſe illi oratione accepit. Quæ res cum illi magnã conflaret inuidiam,treis triremes prompſit, & ad reip.utilitatem contulit.& cum accuſaretur,bis quidem ille excuſatione imbecillitatis uſus,ſe filii opera & oratione purgauit.tertiò uerò cum affuiſſet,conſumpſit non pauca. Cum uerò pater diceret ſe ſolum ſeruũ cũ filio miſiſſe,*Enimuero diſcede, inquit: nam pro uno duos habiturus es ſeruos.Certauit uerò in eo certamine quod eſt ab Artemiſia ad Mauſoli ſepulchrũ conſtitutũ.Huius laudatio non extat. Scripſit quoq; Helenę encomium,& aliud quo Areopagitas laudat. Alii quidem aiunt hunc cum nouem dies à cibo abſtinuiſſet,è uita exceſſiſſe:alii qua-
E tuor,cum illa uidiſſet ſepulchra quæ his qui ad Chæroniam bello cecidiſſent, confecta eſſent.Scripſit autẽ & Aphareus eius filius orationes.Sepultus quidem eſt cũ propinquis, propè uerò Cynoſarges in tumulo. dextera parte eſt ipſius pater Theodorus,& filius,& ipſorũ mater,& Anaco huius ſoror,amita oratoris,atque Aphareus filius adoptiuus, & patruelis eius Socrates filius Anacus,quæ fuit ſoror Iſocratis,& eius frater Theodorus, qui eodẽ erat nomine quo pater,& nepotes pueri Apharei quem adoptauerat, & huius pater Theodorus,uxorq; Plathane,Apharei adoptiui mater.Et quidem iuxta hos erant menſæ ſex,quæ nunc minimè extãt.Ipſius uerò Iſocratis in monumẽto

erat aries cubitorum ſex, ſuper quem erat apum domuncula cubitis alta ſeptẽ, F
coniecturaliter atque ænigmaticè addita, quæ ipſa quoque periit. Erat etiam
ipſius menſa quæ poetas continebat: & ipſius præceptores, in quibus Gorgiã
ad ſphæram aſtrologicam reſpicientem, ipſumq; Iſocratem eam præbentem
uidere erat. Eſt & illius in Eleuſine ænea erecta ſtatua ante porticũ ſub Ti-
motheo Cononæo, quæ ita inſcribitur, Timotheus honorẽ amicitiæ deferẽs,
atque hoſpitalitati, deabus illis Iſocratis imaginem poſuit, opus Leocharis.
Feruntur autẽ huius orationes ſexaginta, ex quibus illius ſunt propriæ quin-
que & uiginti, ut ſentit Dionyſius: ut uerò Cecilius, octo & uiginti. aliæ fal-
ſo huic adſcribũtur. Ab oſtentatione autem planè abhorrebat, ita ut cum ali- G
quando ad eum tres diſcendi cauſa acceſſiſſent, duos quidem admiſerit, tertiũ
uerò reiecit, cum ita diceret, in poſterum ſe uenturum eſſe, nunc quidem ſibi
ex prominentibus ædificii partibus eſſe ſpectandum. Solitus uerò eſt fami-
liaribus dicere, ſe quidem decem minis docete: illi uerò qui uocis firmitatem,
& animi in dicẽdo fortitudinem ipſum doceret, ſe decem millia minarũ da-
turum. & cum interrogaretur cur ipſe qui doceret alios, ſibi docendo non
eſſet ſatis, reſpondit coticulas quidem ipſas ſecare nõ poſſe, eas tamẽ ferro ſe-
candi uim ac facultatem dare. Sunt uerò qui eum artem ſcripſiſſe dicant: alii
qui non arte aut uia, ſed exercitatione uſum contendant. A ciue mercedem H
exegit nunquam: familiaribus autem iniungebat, qui ſe ad conciones confer-
rent, ut dicta exciperent eorum qui concionem haberent, ad ſeq; deferrent.
Socratis mortem immoderatè ferre eſt uiſus, ut atratus ipſe ſequenti die in
publicum prodierit. Cum autem rurſus non nemo interrogaret quæ uis eſſet
rhetorices, reſpondit, poſſe de paruis rebus amplè, de magnis etiam ſummiſſè
dicere. Cum autem aliquando in conuiuio apud Nicocreontem Cypri tyrã-
num eſſet, eumq; qui adeſſent hortarẽtur ut diſputaret, reſpõdit, Quibus ſum
ad dicendum uehemens, nunc deeſt tempus: quibus uerò nunc tempus adeſt,
his ego uehemens nõ ſum. Sophoclem uerò tragœdum cum uideret amoris I
ſtudio puerum laudare, Decet Sophocle, inquit, nõ ſolùm manus, uerumetiã
oculos in poteſtate habere. Cum autẽ Cumæus Ephorus è ſchola inerter ac
ſine ullo fructu diſceſſiſſet, cumq; à patre cum ſecunda mercede miſſus rurſus
luderet, bigam ipſum appellauit. hunc tamen uirum coluit ſatis: cuius rei cau-
ſam ipſe reddidit. Fuit uerò ad uenerem pronus, ita ut cum ceruical croco ha-
beret madefactũ, etiam uelo nuptiali circa lectũ extẽſo uteretur. Iuuenis qui-
dem cum eſſet, uxorem non duxit: ætate uerò ingraueſcente cum amica uer-
ſabatur, quæ ipſa Lagiſce appellabatur. ex hac filiolam habuit, quæ duode-
cim nata annos, antequã nuberet, extremum uitæ obiit diem. Plathanẽ Hip- K
piæ rhetoris uxorem in matrimoniũ adſciuit, cum illa filios haberet treis, ex
quibus Aphareũ, ut eſt ante dictum, adoptauit, cui æneã iuxta Olympũ tan-
quam in colũna erexit ſtatuã. Huic eiuſmodi addita inſcriptio eſt, Aphareus
patre natus Iſocrate hanc poſuit ſtatuã honoris deorũ & parentũ gratia. Fer-
tur quoque adhuc puer examinator fuiſſe: eſtq; eius in Sphęriſtra ſacerdotum
poſita ſtatua, ex qua intelligi poteſt hunc puerum adhuc examinatorem fuiſ-
ſe, ut nonnulli affirmare non dubitarunt. Bis tota uita in certamen eſt uoca-
tus: primùm quidem cum ad retributionẽ illum Megaclides conuocauit: cui
reſpondendi

A reſpondendi facultatem morbus præcidit:ſed miſſo filio ſuperior fuit in cauſa.Secundò uerò,cum ad retributionem triremium cauſa ſuſceptam à Lyſimacho eſt uocatus:à quo cum uictus eſſet,trierarchiæ onus ſubiit. Erat quoque ipſius picta imago in eo loco quem Athenienſes πίναξιν appellant. Hic uerò Aphareus ſcripſit quidem orationes,ſed paucas, in genere iudiciali & deliberatiuo. Scripſit quoq; tragœdias ſeptem & triginta,ex quibus duas inter ſe contrarias fecit. Exorſus autem docere à Lyſiſtrato uſque ad Soſigenẽ annos octo & uigintiſex, doctrinæ præmia eſt aſſequutus. Matris uerò Iſocratis & Theodori,eiuſdémque ſororis Nacûs imagines in ſumma arce ſunt
B poſitæ:ex quibus illa quæ eſt matris,nunc ad Hygian poſita eſt,illa Nacûs nó extat.Habuit liberos Alexandrum quidem ex Cœco,Ouſiclẽ uerò ex Lyſia.

ISAEVS.

ISAEVS genere erat Chalcidenſis. Athenas uerò miſſus,Lyſiæ præceptori operam dedit propter nominis ſimilitudinem,& in rebus agendis calliditatem.Itaque niſi quis ualde peritus ſtyli eorum fuerit,in multis orationibus diſcernere utrius rhetorum ſint,non poſſit.Floruit uerò poſt Peloponeſiacũ bellũ,ut licet ex ipſius orationibus coniicere,& uſque ad Philippi impe
C rium peruenit.Is ocii fugiendi cauſa Demoſthenem mille drachmarum precio inſtituit, ob îdq; maximè excelluit. Ipſi uerò Demoſthenis exhortatorias ſcripſit orationes,ut ferunt nonnulli.Orationes reliquit quatuor & ſexaginta,ex quibus quinquaginta ſunt legitimæ,& eius propriæ. Scripſit item priuatas artes. Primus uerò ſchematis uti cœpit, & ad urbanitatem animi ſententiam & cogitationem conuertere: quod maximè imitatur Demoſthenes. Huius quoque in Theſeo meminit Theopompus.

AESCHINES.

D

AESCHINES natus patre eſt Atrometo, qui initio cum triginta fugeret tyrannos,ipſe poſtea unà cum aliis populum ad priſtinam libertatem reuocauit:tribu uerò Cothocides, quæ ipſa neq; genere neque opibus erat celebris. Adoleſcens cum eſſet,ac robuſtus uiribus,ad gymnaſia ſtudium laborémque contulit.Poſtea cum uocis firmitate ac robore ualeret, ſe in tragœdiis exercuit:& ut Demoſthenes dicit, ſubſcribens,ac tertias agens partes in bacchanalibus Ariſtodemi arbitratu ſemper fuit,colligens in ocio ueteres tragœdias:ac puer adhuc literas didicit,patre doctore ac magiſtro:adoleſcẽsq; in
E uario bellorũ genere militauit. Hunc nonnulli Iſocratem & Platonẽ audiſſe ferunt.Cecilius quidẽ Leodamantẽ dicit.Verſatusq; in rep.eſt non obſcurè, propterea quòd Demoſtheni Demoſthenisq; ſuffragatoribus aduerſaretur. Legationes obiit & multas alias, & ad Philippum de pace:in qua accuſatus à Demoſthene eſt, quòd illius cauſa Phocenſes euerſi eſſent, quodq; ipſe author belli introducẽdi fuiſſet cũ ab Amphictyonibus ad Amphiſſeos legatus eſt creatus,ipſiq; Amphictyones portum ſtruxiſſent:quo facto ad Philippum confugerunt,& Philippus adiutore Aeſchine res ipſas eſt aggreſſus,ac Phocidem cepit. Sed ſententia Eubuli Spinthari Proualluſii, qui tum ſummam

apud populum potestatem obtinebat, subleuatus triginta suffragiis euasit. F
Sunt qui dicant rhetores orationes defendẽdi capitis causa aliis scripsisse: sed
calamitate ea quæ ad Chæroniam accepta est, iudicia sunt intermissa. Postea
uerò cum Philippo mortuo Alexander impetũ in Asiam faceret, Ctesiphon-
tem in ius uocauit, quòd decernendis Demosthenis honoribus ipse contra le-
ges scripsisset: quo in certamine cum septimam suffragiorum partem non ob-
tinuisset, Rhodũ confugit, cum à mulcta mille drachmarum persoluenda, ad
quam fuerat damnatus, animo ac uolũtate abhorreret. Alii tunc infamiæ no-
tatum dicunt, quòd ciuitate exire nollet, & ad Alexandrum prouocare: quo
mortuo, rebúsque Athenienſium uario tumultu agitatis, ipse Rhodum abiit: G
ludóque in ea urbe instituto, omnibus qui uellent, se ad docendum dedit. Is
ostendendi studio habitam à se cõtra Ctesiphontem orationem Rhodiis re-
citauit: cumq; omnes mirarentur potuisse illum his pro se in iudicio dictis su-
perari: Minimè sanè, inquit, mirati essetis Rhodii, si contra ea dicentem De-
mosthenẽ audissetis. scholamq; illic reliquit, quæ Rhodiacus ludus est appel-
lata. deinde Samum nauigans, atq; in insula habitans, non ita multò pòst est
mortuus. Fuit autem uoce canora, & ualida: quod tum ex his quæ dicit De-
mosthenes, tum ex Democharis oratione intelligi potest. Illius uerò oratio-
nes feruntur quatuor contra Timarchum pro legatione contra Ctesiphon- H
tem: hæq; solæ sunt legitimæ. Nam ea quæ Deliaca inscribitur, Aeschinis non
est propria. Profectus quidem est ad causam dicendam pro sacris in Delo pa-
tronus constitutus, sed eam non habuit orationem. huius enim in locum, ut
dicit Demosthenes, Hyperides est subrogatus. Fratres uerò Aphobum &
Democharem habuit, ut ipse idem est author. Primus uerò Athenienſibus il-
lam in Tamynis uictoriam secundam nunciauit: quo factum est ut corona à
populo donaretur. Alii autem dicunt Aeschinem nullo præceptore aut ma-
gistro usum esse, sed ex eo quòd scribam ageret in foro, iudiciorum formam
ac modum calluisse. Primùm quidem apud populum habuit orationes con- I
tra Philippum: cúmque ex eo magnam consecutus esset gloriam, decreta est
illi ad Arcades legatio: ad quos cum ueniſſet, eum motum eorum animis at-
tulit, ut innumerabiles contra Philippum conspirarẽt. Timarcho uerò adul-
terii actionem intendit: quo ab eo deserto certamine, Timarchus est libera-
tus, ut quodam loco scribit Demosthenes. Delectus quoque est legatus ad
Philippum pro pace contra Ctesiphontem & Demosthenem: in qua se ipse
ipse quàm Demosthenes gessit præstantius.

LYCVRGVS.

K

LYCVRGVS patrem habuit Lycophronẽ Lycurgi filiũ, quem trigin-
ta tyranni interfecerunt. Huius mortis causa fuit Aristodemus Batethes, qui
quæsturã Græciæ nactus, cum populariẽ in rep. statũ ualere uideret, fuga se à
populi aspectu ac iudicio abripuit. Tribu uerò Butades, genere Eteobutes
fuit. Primùm quidem Philosophiæ studio se dedidit, in quo magistro est usus
Platone philosopho: deinde factus Isocrati familiaris, uersabatur in rep. præ-
clarè, cum dicendo, tum faciendo: & iam illius fidei pecuniarum administra-
tio ac dispensatio erat commissa. Quæstor uerò est creatus ad trium quin-
quenniorum

A quenniorum ſpacium decem & quatuor millium talẽtorum: uel, ut nonnulli aiunt, decem & octo millium ſexcentũm quinquaginta. Atq; hunc honorẽ cum illi Stratocles rhetor decreuiſſet, primùm quidem eſt electus: deinde cũ lege præſcriptum eſſet ne quis ultra quinquennium publicæ pecuniæ curam adminiſtraret, quodam ex amicis ad huius honoris prærogatiuam adſcripto, ipſe operam ſtudiumq; in regenda ac diſpenſanda pecunia nauauit. Huius ad res gerendas incredibilis fuit conſtantia & hyeme, & æſtate: & ad bellicos apparatus delectus, remp. multis rebus meliorem & firmiorem reddidit, triremesq; populo trecentas inſtruxit, & in Lycio gymnaſium fecit, palæſtramq;
B ædificauit, ac ſpectaculum præfectorũ in Bacchanalibus conſummauit. Tantamq; huic priuati homines in depoſito fidem habuerunt, ut ducentorum & quinquaginta talentorum cuſtodiam tenuerit, pluráque quæ ad pompam luſtrationemq; facerẽt, tum ex auro tum argento ciuitati comparauit, uictorias utiles: multaq; inchoata neq; planè perfecta opera abſoluit, & naualia, & rerum repoſitorium neceſſariarum: ipſeq; & fundamentorum iaciendorum in ſtadio Panathenaico, & eiuſdẽ ſtadii perficiendi author fuit: eam quoq; reip. attulit utilitatem, quòd alueum qui erat Atheniẽſibus permoleſtus, æqualem fecit: ad quod conficiẽdum, fundum à Dinio quodam accepit: qui cum illum
C prius poſſideret, tamẽ quò ipſi Lycurgo gratificaretur, eũ fundũ reip. in perpetuũ obligauit. Penes hũc fuit ciuitatis cuſtodia, & ſceleratos cõprehendẽdi poteſtas: quos omnes ita eiecit, ut ſophiſtarum nonnulli dicerent Lycurgũ non atramento ſed fato calamum contra improbos illinentem conſcribere. Itaque cum eſſet ab Alexãdro poſtulatus, populus nequaquam hunc dedendum exiſtimauit. Legationes obiit cum Polyeucto & Demoſthene ad Peloponeſum, aliasq; ciuitates nõnullas, quo tempore Philippus ſecundũ bellum geſſit contra Atheniẽſes. Magna ſemper Athenis fuit gloria, ſemperq; æquitatis laude ualuit, ut illud in iudiciis uſurparetur, Lycurgicum patrono uide-
D batur adeſſe auxilium. Tulit uerò leges, unam ut de Comœdis certamen cõtrouerſum continuò in theatro celebraretur: in quo qui eſſet uictor, in ciuitatem adſcriberetur: cum antè adſcribi ius non eſſet: certamenq; relictũ reſtituit. tum illã, ut Aeſchyli, Sophoclis, Euripidis, poetarũ ſtatuæ ex ære conflatæ erigerentur, utq; eorũ tragœdiæ publicis mandatæ tabulis ſeruarẽtur. Hãc quoq;, ut recitatis tragœdiis legere ex aduerſo cõtra eas liceret: neq; eis tamẽ ius reſpondendi daretur. Tulit etiã legẽ, nt nemini neq; Athenienſiũ neq; Athenas incolentiũ hominẽ liberũ ad ſeruitutẽ ex captiuis ſine prioris domini ſententia emere liceret. Ad hoc etiã ut Poſidonis certamẽ non minus tribus
E anniuerſariis choris põpisq; in Piræo fieret, uictoresq; non paucioribus q̃ decem minis donarentur: qui ſecũdo loco uictores iudicarẽtur, octo: qui tertio, ſex. Tulit quoq; ne mulier Eleuſinẽ uehiculo iter faceret, ne tenuiores ditioribus eſſent inferiores. Si uerò aliqua eſſet deprehẽſa, ſex millibus drachmarum mulctaretur. cui legi cum uxor non paruiſſet, idq; calumniatores atque inuidi deprehendiſſent, his Lycurgus talentum dedit. cũmque poſtero die ea de cauſa apud populũ accuſaretur, Ego dedi, inquit, nõ accepiſſe uideor pecuniã. Cum autẽ uectigaliũ exactor manus in Xenocratẽ Philoſophũ inieciſſet, eumq; ad carcetem abduceret, huic factus obuius baculũ in caput intulit:

ipſumq; Xenocratem liberauit:illum uerò inhoneſti atque indecori facinoris F
authorem in carcerem coniici iuſſit. Hanc ob cauſſam cum eſſet collaudatus
Lycurgus,paucíſque elapſis diebus cum Lycurgi filii illi obuii fuiſſent, Non
tardè,inquit, o filii patri ueſtro gratiã habui. A,multis enim laudatur quòd
cum uix opitulari potuerit,auxilium tulerit tamẽ. Tulit uerò & decreta Eu-
clide quodam Olynthio uſus,homine ad iſtam decretorum rationem appoſi-
tiſſimo. Cum uerò abundaret diuitiis,eſſetq; bene nummatus & copioſus,ue-
ſtem unam gerebat & æſtate & hyeme,quam cum temporis ratio ac neceſſi-
tas poſtularet, induebat. Is dies noctéſque cogitatione rerum erat erectus,
quòd eum natura ad res ex tempore ſuſcipiendas & gerendas nõ ſatis aptum G
genuiſſet:& quõ facilius excitaretur, & cogitatione uti poſſet, lectulum ha-
bebat ſuppoſitum,in quo pellis tantùm uilloſa erat,& puluinar. Cumq; non
nemo eum accuſaret quòd ſtudio uerborum intentus,ſophiſtis mercedem
daret,Verum,inquit: ſed ſi quis liberos me ipſo meliores facturum recipiat,
huic ego non mille drachmas,ſed dimidiam facultatum partem dabo. Erat
in eo ſumma in loquendo libertas propter generoſitatem. Cum aliquan-
do Athenienſes iſtum concionantem non admitterent, eiectus exclamauit,
O flagrũ Corcyreũ,quàm multis talentis es dignũ! Rurſus cum Alexandrũ
in numero Deorum reponerent, Et qualis,inquit, hic Deus,cuius templum H
qui egredientur,aqua eos aſpergi oportebit?Is cum animã exhalaſſet ſuã,tra-
diti ſunt ipſius liberi undecimuiris. Sed cum Meneſæchmus accuſaret popu-
lum,ſcriptorq; in ea accuſatione eſſet Thraſycles, Demoſthenéſque quandiu
fuit in exilio,per literas Athenienſibus ſignificaret illos malè audire propter
Lycurgi liberos,facti populũ pœnituit,ſuntq; illi dimiſſi,cum eos Democles
qui fuit Theophraſti diſcipulus, defenderet. Ipſe uerò, & ex conſanguineis
nonnulli publicis ſepulchris ſunt decorati: ſuntq; ipſorum monumenta co-
ram deprecatrice Minerua in hortis Melanthii philoſophi menſæ cõſtructæ,
Lycurgi ac liberorum ipſius inſcriptæ nomine: quæ ad noſtram uſque ætа- I
tem peruenerunt. Quódque eſt maximum, duo millia talentorum quotan-
nis in reditum cõſtituit, ſexaginta antea cum eſſent. Cum uerò inſtare mors
uideretur,cuperetq; rerum à ſe in rep. geſtarum rationem reddere, ſe in Se-
natum deferri iuſſit:in quo qui illum auderet accuſare, præter Meneſæchmũ
inuentus eſt nemo:cuius criminationes cum refutaſſet,ipſe domum eſt redu-
ctus:ac tota uita iuſtus habitus,hominúmque laudatus ſermonibus, exceſſit è
uita,cum nulli certamini unquam ſuccubuiſſet,licet multorum accuſatorum
inuidiam conatúmque ſubiiſſet. Filios autem habuit tres ex Calliſtone Abro-
nis filia:ipſiúſque Abronis qui rerum militarium Græciæ erat quæſtor,ſoro- K
rem duxit in uxorem,quo tempore Chærondas reip. gubernacula tenebat.
De hac affinitate facit mentionem Dinarchus in illa contra Paſtiũ oratione.
Liberos reliquit Abronẽ,Lycurgũ,Lycophronem:ex quibus Abron & Ly-
curgus ſine liberis ſunt mortui:ſed Abron celebris claruſque in rep. fuit. Ly-
cophron uerò Calliſtomachen in uxorẽ duxit, is qui Philippo ſemper fuit
hoſpes: ex eaq; Calliſtonẽ genuit. Hac uerò ducta in uxorẽ Cleõbrotus A-
charnéſis Dinocratis filius ſuſcepit Lycophronẽ. Iſtũ quidẽ auus Lycophrõ
in adoptionẽ adſciuit. Hic autẽ nullo relicto filio eſt mortuus. Poſt mortẽ Ly-

cophronis

A cophronis uxorẽ ſibi adiunxit Calliſtonẽ Socratis filiã, filiumq; habuit Symmachum. Huic liberi fuerunt Ariſtonymus, Charmides, Philippe. Ex iſta & Lyſandro Medius eſt natus, qui & ipſe ex Eumolpidis interpres eſt factus. Huius & Timotheæ Glauci filiæ liberi fuerunt Laodamia & Medius, qui ſacris Poſidonis Erechthei præfuit: & Philippe, quæ ſecundò ſacra Mineruæ tenuit. Hanc prius in uxorem duxit Diocles Melittenſis, ex eaq; habuit Dioclem, qui contra armatos milites exercitum duxit. Hic liberos ſuſcepit Philippidem & Nicoſtratẽ uxore Hediſte Abronis filia. Themiſtocles autẽ qui Theophraſti ſucceſſor fuit, Nicoſtratẽ ſibi cũ ſumpſiſſet uxorẽ, ex ea Theo-
B phraſtum & Dioclem habuit. Ordinauit uerò ſacra Poſidonis Erechthei. Huius rhetoris orationes feruntur quindecim: ſæpeq; à populo eſt corona donatus, & ſtatuam conſecutus. Ipſius uerò ænea ſtatua in Ceramico eſt poſita ex decreto quod factum eſt Anaxicrate remp. obtinẽte: cuius quoq; authoritate uictum & ipſe in Prytaneo accepit, & Lycurgus, & maximus natu ipſius conſanguineorum: Lycurgoq; mortuo Lycophron qui natu erat maximus, de huiuſmodi dono contẽdit. Orationes uerò pro ſacris habuit multas, uocauitq; in ius Autolycum Areopagitem, & Lyſiclem ducem, & Demadem Demii filium, & Meneſæchmum, multosq; alios, contra quos omnes uictoriam
C reportauit. Accuſauit quoque Diphilum, quòd is media columnarum capita argenteo metallo cõfecta, quæ impoſita onera ſuſtinebant, auferret, atque ita non ſine magna legum imminutione ad ſummas diuitias perueniſſet: cuiuſmodi facinus cum extremo ſupplicio uindicaretur, is ut periret effecit, drachmasq; quinquaginta ex ipſius facultatibus ſingulis ciuibus diſtribuit: quarum ſumma ad talenta centum & ſexaginta excreuit: uel, ut nonnulli aiunt, minam. Accuſauit quoque Ariſtogitonem & Cleocratem & Autolycum, quòd hi cum ſerui eſſent, ſe tamen pro liberis gererent. Vocabatur uerò Lycurgus. Ibis Lycurgo, Xenophonti noctua adſcribebatur. Ducebãt enim ge-
D nus ab Erechtheo terræ filio, & Hephæſto. Proximè autem ducebãt à Lycomede & Lycurgo, quos populus publicis ſepulchris cohoneſtauit. Ipſaq; generis deductio eorum qui ſacra Poſidoni faciebant, in tabula eximia eſt Erechtheo poſita, quæ ab Iſmenio Chalcidẽſi eſt picta, & Lycurgi ſtatuæ è ligno confectæ, ipſiusq; liberorum Abronis, Lycurgi, Lycophronis, quas Timarchus & Cephiſodotus Praxitelis filii confecerant. Huius uerò tabulæ ponẽdæ author fuit Abron eius filius, ſortitus ex genere illam in ſacris obeũdis dignitatem atque excellentiam, quam fratri Lycophroni ceſſit: ob idq; Abron porrigens illi tridentem pingitur. Omnium uerò quę adminiſtrauit & rexit,
E deſcriptionem fecit, eamq; in columna ante palæſtram ab eo conſtructam poſuit, ut his qui uellent inſpiciendi poteſtas eſſet. Nemo ſanè hunc uirũ fraudis conuincere potuit. Scripſit quoq; ut Neoptolemus Anticlis filius corona donaretur, eiq; ſtatua erigeretur, quòd Apollinis aram in foro ex oraculo ab eo edito inaurandã eſſe denũciarit. Honores etiã Euonymo Diotimi Diopithis filio decreuit, quo tempore Cteſicles in rep. gubernanda erat princeps.

DEMOSTHENES.

DEMOSTHENES Demoſthenis & Cleobules filius tribu Pæanien-

sis,relictus à patre cum esset annos natus septẽ,& soror quindecim,totũ illud F
tempus quo patre orbatus fuit,apud matrẽ egit,cum se Isocrati ad audiendũ
daret,ut nonnulli aiunt:ut uerò plurimi, Isæo Chalcidensi, qui ipse Isocratis
erat discipulus,cum is Athenis ageret,studio æmulãdi Thucydidis, & Plato-
nis Philosophi incensus: quẽ,ut nonnullis uidetur, primũ sibi magistrũ pro-
posuit:ut uerò Hegesias Magnes refert,cum Callistratus Aphidnæus rhetor
illustris & præfectus equitũ arã Mercurio in foro poneret, habiturusq; apud
populũ orationẽ esset,rogauit pædagogũ,ut hunc audire liceret.quẽ cum au
disset,cœpit amare illius dictionẽ:eumq; breue ad tempus audiuit,donec ab-
fuit ab urbe.Posteaquã uerò Callistratus in Thraciã confugit, tũ Demosthe- G
nes factus adolescens Isocratẽ & Platonẽ audiuit.deinde Isæo audiendo,quẽ
domum receperat,quinquennio elaborauit,propositis sibi ad imitandum il-
lius orationibus.Vt uerò Ctesibius scribit in eo libro qui est inscriptus de phi
losophia,à Callia Syracusano Zethi Amphipolitani, à Caricle autẽ Carystii
Alcidamantis accepit orationes,quas imitandi causa diligẽter lectitabat. Cũ
uerò ad legitimã ætatem peruenisset,ac pauciora quãm esset æquũ,à tutori-
bus recepisset,cum essent Aphobus Theripides,Demophon uel Demea,quo
tempore Timarchus reip.præerat,eos tutelę malè gestę accusauit,in primisq;
Demophontem,qui matris ipsius erat frater. Atq; à singulis talenta decẽ mul H
ctæ causa postulauit,ipsosq; uicit.Ipsam uerò condemnationẽ paruifecit, aliis
quidem pecunia,aliis uerò etiã gratia liberatis. Cum autem Aristophon iam
propter senectutẽ dignitati quã habebat, nõ posset esse satis, Choragus De-
mosthenes est factus, ac Midiam Anagyrasiũ qui illum choragi officio fun-
gentẽ percussérat, in ius uocauit:acceptisq; tribus drachmarũ millibus, ab ac-
cusatione destitit. Nec uerò desunt qui dicant eum in speluncam descende-
re solitum,in eaq; philosophari abrasa dimidia parte capitis,quò sibi exeun-
di facultatem præriperet:& lecto recumbere peranguſto,ut celeriter excita-
retur,ut ita facultatẽ dicendi consequeretur.Et cum humerũ exercẽdo inde- I
corè moueret,obeliſco, uel(ut nonnullis uidetur)gladiolo è laquearibus sus-
penso coercebat,ut timore ab ea deformitate cessaret. Ac iam cum in dicẽdo
proficere uideretur,iustæ magnitudinis speculum sibi comparauit, in quo se
ipse contemplans meditabatur:ut quæ à natura deessent,studio & diligentia
consequeretur.isq; circa Phalericum respiciẽs,ad ipsos fluctuum impetus at-
que accessus meditabatur: ut siquando populus tumultu concitaretur, sedem
ipse retineret,neq; de gradu deiiceretur.Cúmque angusto esset spiritu,fertur
Neoptolemo histrioni mille drachmas dedisse,ut integras periodos forti ac
uirili spiritu enunciaret. Cum uerò se tum ad rempub. contulisset, cum in K
duas partes ciues diuisi essent,ut alii pro Philippo starent, alii populi bono-
rúmque omnium utilitati studerent, eam partem delegit, quæ Philippo ad-
uersaretur:sempérque ut his qui à Philippo premerentur,subsidium ferret ci-
uitas,author & dux consulendo fuit,eandẽ rationẽ administrãdę reip.sequu-
tus,quã & Hyperides & Nausicles & Polieuctus, & Diotimus. Ex quo etiã
ciuitati socios fecit Thebanos,Eubœenses,Corcyreos,Corinthios,Bœotios,
multos prætèrea alios. Cum uerò aliquando concionando indecorè exci-
disset,domum abiit:cui cum fortè Eunomus Thriasius iam senex factus esset
obuius,

A obuius,adhortatus illum est,in primisque Andronicus histrio,cum ita diceret, orationes illius pulchras ac splendidas esse, actionem tantùm deesse, eorũq; meminisset quæ in concione ab ipso dicta essent. Cuius oratione permotus Demosthenes,se ipsum Andronico tradidit. Ex quo interrogatus qd primũ in dicẽdo esset,respõdit actionẽ: quid secũdũ & tertiũ,simul actionẽ respõdit. Cũ uerò rursus in cõcionẽ accederet,ac nõnulla iuueniliter proferret,exsibilatus est,ut & Antiphanes & Timocles illũ in Comœdiis exagitarint. Per terrã, per fontes, per fluuios hoc pacto cũ iuraret, apud populũ tumultũ cõciuit. Iutauit quoq; pro Asclepiõn,antepenultima acuta Asclépion.

B ostẽditq; ea quæ diceret,recte dicere, φ ipse Deus quietus esset ac beneuolus: in quo sæpe tumultus populi est concitatus. Cũ uerò ociũ ac studiũ audiẽdo Eubolidẽ dialecticũ Milesiũ cõsumeret,omnia in qbus ipse deficere & claudicare uideretur,emẽdauit. Cũq; esset in cõuẽtu Olympico,auditetq; Lamachũ Terinæi filiũ Philippi atq; Alexãdri encomiũ recitãtẽ,atq; in Thebanos & Olynthios inuehẽtẽ,assurgens ueterũ poetarum de rebus ab Olynthiis & Thebanis præclarè gestis testimonia protulit,ita ut in cæteris Lamachus silẽtio sibi impositio etiã ex conuẽtu fugeret. Cũ uerò essent q habitas à Demosthene cõtra Philippũ cõciones ad eũ ipsum deferrẽt, ferunt illum dixisse,

C Ego iam tũ cum Demosthenẽ audiui,decreui cũ uiro mihi bellũ esse. Ipsius quidem orationes militibus propter bellicas copias quæ in his inesse uidereẽtur,Isocratis uerò Athletis persimiles esse dicebat,quòd hæ quandam talem delectationem afferrent,qualem è theatris percipere homines solent. Cum autem esset annos natus septem & triginta,his qui à Dexitheo contra Callimachum disputabant,sub quo legati ab Olynthiis ad petendas suppetias uenerant,posteaquam bello à Philippo premerentur,auxilium ferendum esse suasit:deinceps uerò quo tempore Plato est mortuus, Philippus Olynthios euertit. Nouit sanè etiam Demosthenem Xenophon ille Socraticus, & ado-

D lescens,& robusta iam ætate. Hic quidem res Græciæ post pugnam apud Mãtineã duce Chariclide corruentes,semper in aliquo uigore tenuit & sustẽtauit,tutoribúsque prius in ius uocatis superior fuit in causa. Cum uerò post condemnationem Aeschines fugeret,illum equo Demosthenes est prosecutus:cúmque Aeschines se iam comprehendi putaret, ob idque prolaberetur, illum erigens Demosthenes est consolatus, eíque talentum argenti dedit. Hic út populus exercitũ in Thaso aleret,cõsuluit, adídque ipse trierarchus nauigauit. Annonæ autem præfectus cum esset, in eúmque actio furti esset intenta, liberatus eo iudicio est. Cum uerò Elatiam Philippus occuparet,

E ipse cum his qui pugnaturi in Chæronia essent,se coniunxit,ex quo ordinẽ relinquere est uisus. Cum fugientis chlamydem rubus coerceret, tum Demosthenes conuersus,Hæc,inquit,uiuum capit. Notatum hoc in clypeo habuit ac signatum,Bona fortuna. orationémque habuit in eorum funere qui in bello cecidissent. Postea uerò cum ad urbis refectionem studio curáque intentus esset, murorum curator delectus, ex priuatis facultatibus ad eam rem expensas fecit minas centum:ad spectacula autem mille contulit: triremésque conscendit: atque omni ex aditu ad socios nauigans, pecunias coẽgit. quas ob res persæpe ipse corona est donatus, primùm quidem à De-

momele,Aristonico,Hyperide,corona aurea: postremùm uerò à Ctesiphó- F
te.cumq; decretum illud tanquam contra leges factum Diodotus atque Aeschines accusassent,ipse pro se defensione usus ita uicit, ut actor septimam suffragiorum partem non acceperit.Ac cum Alexander iterum in Asiam exercitum ductaret,Harpalúsque Athenas cum pecuniis facultatibúsque fugeret,hũc quidem primò recipere prohibuit,deinde posteaquã nauigio est ingressus,acceptis mille daricis acquieuit.cúmque Athenienses hominem Antipatro dedere uellent,repugnauit,scripsitq; ut ea quam secũ attulerat Harpalus pecunia in summa arce deponeretur,útque Harpalus eius ipsius pecuniæ numerum ac summã diceret.quod cũ populus approbasset, dixit Har- G
palus septingenta ac quinquaginta esse talenta,uel paulo plura,ut refert Philochorus.Postea autem cum Harpalus è carcere aufugisset (in eo enim asseruabatur donec aliquis ab Alexandro ueniret) ac in Cretam,uel (ut alii aiunt) in Tænarum Lacedæmoniæ oppidum iter faceret, accusatus Demosthenes corruptelæ est, eò quòd neque numerum depositæ pecuniæ, neque custodũ carceris negligentiã indicasset:uocatusq; in iudicium ab Hyperide, Pythæo,Menesæchmo, Himeræo, Patrocle: quorum opera effectum est ut Areopagitarum sententia condẽnaretur:uictúsque aufugit,cum mulctæ solu- H
endæ non esset futurus satis: accusatúsque est quòd triginta talenta accepisset.Vel ut nõnulli aiunr,ea de causa aufugit,quòd iudiciũ eiusmodi æquo animo ferre nullo modo posset.Postea uerò cum Atheniẽses Polyeuctũ legatum ad Arcades misissent ut eos à Macedonum societate deterreret, neq; Polyeuctus persuadere posset, præclarus Demosthenes unà dicendi partes assumens persuasit.Cuius rei causa cum eum admirandum quendam hominem omnes ducerẽt,paucis elapsis diebus decretum de illo reuocando est factum,ex eóque missa est triremis quæ illum adueheret:decreueruntq; Athenienses ut triginta illa talẽta quibus mulctatus fuerat Demosthenes, ex ærario ad struendam aram Ioui salutari in Piræo conferrentur,atque ita libera- I
retur.Hoc decrerum scripsit Demõ Pæanieus Demosthenis cõsobrinus, qui tum rursus rempublicam administrabat.Cum ad Lamiam Græci Antipatrũ conuocarent,cœpissentq; Athenienses ob prosperum nuncium sacra diis facere,tum Demosthenes uersus ad Agesistratum qui erat unus è sociis,Athenienses,inquit,non eandem quam alii,habent de ipsis rebus sententiam.Scio enim Athenienses ad dicendum esse instructos, & in stadio certare & scire & posse:in cursu autem pleniore & maiore non posse. Cúmque Harpalũ Antipater sustulisset,minaretúrque nisi Atheniẽses rhetores dederent,se urbem euersurum,Demosthenes relicta ciuitate sibi saluté fuga quæsiit:ac pri- K
mùm quidem in Aeginam confugiens,ad Acræum consedit. Sed cum uereretur ne non satis opportunus hic locus capiti ac uitæ seruandæ esset, se in Calabriam transtulit.Cum autem Athenienses,rhetores ipsũmque Demosthenem dedere statuissent,in Posidonis templo cõsedit.cúmque ad eum Archius q Phygadotherus nomine dicebatur,accederet,is qui Anaximeni rhetori successerat,ísque ei suaderet ut exurgeret,tãquam ipsi Antipatro amicus esset futurus:huic Demosthenes,Neque cum tragœdias ageres,mihi persuasisti,neque nunc consulens persuadebis. & cum Archius uim inferre conaretur,

A retur,prohibuerunt hi qui ad urbis cuſtodiam erãt conſtituti.tum Demoſthenes,Non ſalutis,inquit,egens in Calabriam confugi,ſed ut impietatis & uiolentiæ in Deos,Macedones conuincerem. Refert quidem Demetrius Magnes in illius ſtatua carmen elegiacum poſtea ab Athenienſibus ſcriptum fuiſſe: Hic ſi quantum animo, tantum ualuiſſet & armis,
Græcorum haud Macedo perdomuiſſet opes.
Illius imago iuxta aram duodecim Deorũ eſt poſita, manu atque opera Polyeucti confecta:atque ut nonnullis uidetur,repertum eſt hoc ſcriptum, Demoſthenes Antipatro ſalutem dicit.Genus uerò mortis quo obiit,tradit Phi
B lochorus,hunc ſcilicet epoto ueneno obiiſſe.huic aſſenſus Satyrus dicit hũc calamum momordiſſe,quo epiſtolam ſcribere cœperat:quo guſtato mortuũ eſſe.Eratoſthenes autem ſcribit hunc cum iandiu Macedones formidaret,in circulo cõeauo quem circum brachium ferebat,uenenum ſeruaſſe. Sunt uerò qui eum compreſſo ſpiritu mortem ſibi conſciuiſſe dicant.alii uenenum quod in balteo tegebatur,guſtaſſe.Cum uerò Philippus extremũ uitæ diem obiiſſet,uenit in publicum ſplendida ueſte indutus,licet ipſius filia adoleſcẽtula paulò antè mortua fuiſſet, propter eam quam ex Macedonis morte capiebat uoluptatem.Thebanis autem,cum bellum contra Alexandrum gere-
C rent,adiutorem ſe præbuit,ſempérque Græcos contra illum cõfirmauit.Itaque Thebas cum euertiſſet,hunc ſibi dari ab Athenienſibus petiit : minatúſque eſt niſi darent. Cúmque in Perſas exercitum duceret, ac claſſem ab Athenienſibus poſtularet,Demoſthenes contradixit,cum ita diceret,incertũ eſſe an non etiam contra eos qui præbuiſſent,uteretur.Liberos ex una uxore reliquit duos: quæ ipſa erat filia cuiuſdam eorum qui Eudoeimum Heliodorũ propinquitate cõtingebãt:filiámq; unã,quæ puella adhuc cũ eſſet, antequã nupſit eſt mortua.Habuit uerò etiã ſororẽ,quæ nupta Lachi Leueonei nepoti Democharẽ genuit,uirum & in rebus bellicis perſtrenuum,&
D oratione forenſi nullo inferiorem. Eſt autem ipſius imago in Prytaneo dextra iter faciẽtibus ad Veſtam.Primus qui huic ſuccinctus fuerat gladius,unà cum ueſte extat. Permultas uerò habuit orationes eum Antipater rhetores ab Athenienſibus poſtulauit.Ac uix ita multò pòſt Athenienſes in Prytaneo uictum propinquis Demoſthenis præbuerunt: mortuóque ſtatuam in foro erexerunt,quo tempore princeps in republica erat Gorgias: cuius muneris petendi author fuit Demochares illius nepos:cui ipſi rurſus Laches Leueoneus Democharis filius idem munus petiit cum Pytharatus rempublicã obtineret,decimo die poſt illam huius imaginis in foro poſitionem: & uictum
E decretum in Prytaneo & ipſi,& conſanguineis eius,& propinquorum ſemper natu maximo:& eõſeſſum in omnibus certaminibus.ſuntq; decreta pro utriſque deſcripta.Hæc uerò Democharis imago in Prytaneũ eſt adducta, de qua antè mentionem fecimus.Feruntur autem orationes huius propriæ ſexaginta quinq;.Nec deſunt qui illum luxurioſe uixiſſe dicant,hiſque eum uſum ueſtibus,quæ magis mulierum quàm uirorum uiderentur:ſolitúmque in dies comeſſationes inſtituere, & magno eũ luxu & apparatu uiuere: quo factũ eſt ut Batalus appellaretur. Alii uerò ſpecioſa appellatione, & auribus pergrata,à nomine nutricis detorta, hunc ita ad eõtumeliam appellatũ aiũt,

Diogenes autem Canis cum iſtum aliquãdo uerecundantem quòd eſſet in caupona,uideret,eúmque ſecedentẽ,Quanto magis,inquit,ſeceſſeris, tanto magis in caupona eris. Hunc quidẽ propius contemplans,Scythã in orationibus eſſe dicebat,in pugnis uerò urbanum. Accepit autẽ aurũ ab Alphiate, qui fuit unus ex his qui populi moderandi habenas tenebant, qui miſſus ad Regem legatus,clàm uenit cum pecunia,ut ea populi moderatoribus diſtributa, bellum illud contra Philippum conſepeliret:eúmque à Rege acceptis daricorum millibus tribus priuatim corruptum ferunt. Anaxilam uerò quendam Oritem,qui illi hoſpitio erat coniũctus,comprehenſum,tanquam ſpeculatorem ab hoſtibus miſſum,in eculeum coniecit:à quo cum nihil torquendo auferre poſſet, eum duodecimuiris tradere conſtituit. Cum autem aliquando in concione ab Athenienſibus dicere eſſet prohibitus,dixit pauca habere ſe quæ illis dicere optaret. Itaque facto ab Athenienſibus ſilentio, Adoleſcens,inquit,ætatem ſimul atque uidit,aſinum conduxit in urbe.cum autem dies medius eſſet,ac ſol uehementer efferueſceret,eorum uterque ſub umbra aſini quieſcere cupiebat. Vrgebat uerò alter alterum,locator quidem cum diceret ſe aſinum non umbram locaſſe: conductor uerò, cum ſe circa aſinum omnem poteſtatem habere cõfirmaret. atque hæc cum diceret,abiit. Hunc autem cum Athenienſes cohiberent,orarentq; ut orationem hanc ad finem uſque proſequeretur: Deinde, inquit Demoſthenes, de aſini umbra audire uultis:me uerò de rebus neceſſariis dicentem audire recuſatis. Cum uerò Polus hiſtrio uerſus Demoſthenem diceret ſe duorum dierum certamine talentum mercedis loco accepiſſe,Ego,inquit,unius diei ſilẽtio talẽta quinque pro mercede accepi. Cùm autem concionando uoce uteretur incongrua atque inconcinna,eſſetque tumultus concitatus,hiſtriones quidem ex uoce, oratores uerò ex ſentẽtia ſpectari dixit oportere. Cúmque huic Polyeuctus probro daret quòd aſſidua meditatione & commentatione ad dicendum uteretur,Ego ſanè erubeſcerem,inquit,ſi cum pro tanto támque potenti populo conſultem,me ita darem ad dicendum,ut extemporali facultate delectarer. Scribunt quoque nunquam illum lychnum extinxiſſe quo in diiudicandis orationibus utebatur,donec ad quinquageſimum annũ peruenĩſſet. Ipſe uerò ſe aquæ potorem fuiſſe dicit. Nouit quoque ipſum Lyſias Rhetor,uidítque Iſocrates dignitate in republica florentẽ uſque ad eam pugnam quæ fuit in Chæronia. Videre eum etiam nonnulli philoſophorũ qui erant à Socrate. Plurimas uerò orationes dixit ex tẽpore,cũ ad eas perbellè natus uideretur. Qui uerò ipſum corona aurea donandũ eſſe primus ſcripſerit,fuit Ariſtonicus Nicophanis filius Anagyraſius : interceſſit autẽ Diõdas.

HYPERIDES.

Hyperides patre natus erat Glaucippo Dionyſio,tribu Colittenſis. filium habuit eodem quo & pater erat nomine,rhetorem illum,& orationes ſcriptitantem:ex quo rurſus Alphinus eſt natus. Is cum Platonis Philoſophi auditor unà cum Lycurgo & Iſocrate fuiſſet, rempublicam Athenienſium tenuit quo tempore Alexander rerum Græciæ eſt potitus:déque ducibus & triremibus quas ab Athenienſibus petiit,contradixit. Idem non dimittendi exercitus

A exercitus q in Tænaro erat,author fuit.cuius rei causa beneuolo esse in ducem exercitus animo putabatur. Primùm uerò mercede causas dixit. Cum autem particeps fuisse uideretur pecuniarum quibus Persarum Rex certorum hominum animos corruperat,cœpit luxurioſe hilaritérque uiuere: delectúsque trierarchus,cum Philippus Byzantium euertit,missus est ut Byzãtiis eodem anno auxilium ferret. Cæterisque omne munus functionémque publicam fugientibus, solus sustinuit choragum agere,expensasq; suppeditare. Nonnullos ex familiaribus Demosthenis in ius uocauit:cúmque ipse reus legum malè latarum à Dionda esset factus,aufugit. Amicus uerò his cũ
B esset qui familiares erant Demostheni & Lysicli & Lycurgo, ad extremum usque amicitiam illam nõ defendit:sed posteaquam Lysicles & Lycurgus è uiuis excessissent,eáque de Demosthene esset opinio,ut ab Harpalo pecunia corruptus uideretur,designatus ab omnibus(solus enim inuictus contra omnem corruptelam stetit)ipsum Demosthenem accusauit. Cæterùm ab Aristogitone legum malè latarum actio contra hunc est intenta,quòd ut alienigenæ qui erant iuxta Chæroniam,ciues fierent,scripsisset,útque seruis libertas daretur,& sacra & liberi & uxores in Piræum deferrétur. quod ille iudicium fuga à suo capite declinauit. Cum autem accusaretur quòd in decreto
C quod fecerat,multas leges prætermitteret, Considera, inquit, Macedonum arma. nõ ego decretũ illud scripsi,sed pugna quę fuit in Chęronia. Ac postea quidem Philippus metu adductus huic sublationem mortuorum concessit,cum eam antea præconibus qui ex Lebadia uenerant,denegasset. Iterũ uerò post illas ad Cranonem calamitates postulatus est ab Antipatro: cumq; eum populus daturus uideretur,fugit è ciuitate ad Aeginam cum his qui cõdemnati fuissent. cúmque Demostheni occurrisset propter illã quæ ex causa dictione contra illum orta fuerat contentionem, illinc se abripiens, ui comprehensus in templo Posidonis ab Archia est,qui Phygadotherus no-
D mine dicebatur. Is genere erat Thurius,antea histrio, tũc Antipatro auxiliũ ferebat:deinde cum torqueretur,sibi linguam amputauit,ut nihil eorũ proferret quæ occulta esse reipublicæ interesset:atq; ita est mortuus. Hunc Hermippus linguam sibi præcidisse cum in Macedoniam proficiscereturdicit, eúmque sine sepultura proiectum esse: Alphinóque ipsius consobrino,uel ut nonnullis uidetur,Glaucippi cuiusdam filio, opera medici alicuius qui propter amicitiam id persuaserat,corporis potestatem esse datam,atque ita ussisse,atque ossa ad consanguineos pro legibus institutísque Athenienſium ac Lacedæmoniorum reportasse. Non solùm enim eos qui supplicio sunt affe-
E cti,perpetuo exilio non mulctant,sed ne uetant quidem eos in patria regione cõsepeliri. Alii uerò hunc abductum unà cum aliis in Cleonas mortuum esse dicũt,quo in loco linguam sibi præcidit,sicuti antè est dictum. Cúmque ossa consanguinei accepissent,ea sepulturæ honore unà cũ propinquis ante Hippadûm portas cohonestarũt,ut refert Heliodorus tertio de monumẽtis libro. nunc uerò subuersum est monumentum:estq; incertum, sit'ne hoc, an illud potius. Conciones habebat is quidem,sed ex scripto,eásque literis mãdatas referebat. Sunt qui hunc Demostheni anteponãt. Huius feruntur orationes septuaginta septem: quarum quinquaginta duæ illius sunt propriæ.

Is ad uenerẽ libidinẽ paulo erat procliuior,ut etiam introducta Myrrhine, F
qua amica assiduissimè utebatur,filium eiiceret:habebátque in Piræo Aristagoram,in Eleusine in priuatis possessionibus amicam Thebanam, quæ pro quæstu uiginti minas quotánis accipiebat.Huic nullus dies ab inambulatione in eo loco in quo pisces uenibant, uacabat. Cum autem Phryne ipsius amica impietatis acculata fuisset,de eo quoque,ut congruebat,quæsitum est num huius communis suspicio ad eum pertineret:(hoc quidem ipse initio orationis ostendit)cúmque illa condemnationi proxima uideretur,adduxit eam in medium:discissáq; ueste mulieris pectora iudicibus ostẽdit: cuius pulchritudinem cum iudices intuerentur, liberata omni molestia est. Comple- G
xus etiam est libro quem scripsit, occulta contra Demosthenem crimina: sed ita,ut deprehenderetur.Nam cum ipse morbo ægrotaret, uenit Demosthenes ad ædes illius tanquam quid ageretur obseruaturus:librúmque qui contra se erat scriptus,arripuit. quæ res cum Hyperidi stomachum feciſſet, Hic quidem,inquit Demosthenes,amicorum lædet neminem:hostem uerò, ne quid contra me moliatur,deterrebit.Decreti quoque ab eo honores sunt Iolæ,qui se Alexandro uenenum daturum promiserat:fuítque socius ac particeps belli Lamiaci cum Demosthene:funebrémque pro his qui eo in bello cecidissent, orationem magna cum omnium admiratione habuit. Cum H
uerò Philippus ab Eubœa nauigare contenderet,Athenienseſq; in eum inimicitiis armatum gererent animum,ex distributione triremes confecit quadraginta: primusq; pro seipso ac paruulo filio duas triremes dedit. Cúmque Delii inter se contenderent utros templo Apollinis Delphici præesse necesse esset,delectúsque esset Aeschines qui de ea re diceret, decreuit Areopagitarum consilium,ut ad id muneris Hyperides uocaretur:estq; ipsius Hyperidis Deliaca inscripta oratio. Obiit legationem ad Rhodios.Cúmque ab
Antipatro legati uenissent,ipsumq; Antipatrũ ut optimum laudarent, his se opponens Hyperides,Scimus,inquit,istum esse optimũ:sed tamẽ nobis nihil I
optimo domino est opus.Ferunt sine actione solitum concionari: tãtúmque rem,prout gesta esset, recensere: neque tamen iudices moueri animo, aut molestè ferre unquam sunt uisi.Missus etiam est ad Elios, ut oratione Callippum athletam defenderet,in quẽ corrupti certaminis actio intendebatur: superiórque ex ea causa discessit.

DINARCHVS.

DINARCHVS Socratis Sostrati erat filius,Enchorius quidem,ut nõnullis uidetur:ut quibusdam, Corinthius.Cum uerò admodum adolescens K
Athenas ueniſſet quo tempore Asiam Alexander habitatoribus frequẽtauit, Theophrasto qui Aristoteli in ludo successerat, se ad audiendum dedit. Is uersatus cum Demetrio Phalereo est. Maximè uerò se reipublicæ tradidit post Antipatri mortem,ex oratoribus aliis quidem morte è medio sublatis, aliis uerò fuga ereptis.Hic cum Casandro amicitia esset coniunctus, maximam uim argenti coaceruauit uenditis orationibus quas rogantibus conscripsit. Peruenit autem in numerum summorum oratorum, non cum ad populum procederet,(neque enim poterat)sed cum orationes scriberet: ac

cum

A cum Harpalus discessit, plures scriptæ sunt ab eo contra eos qui accusati pecuniatū ab hostibus acceptarū essent, eásque accusatoribus dedit. Post uerò tẽpus illud cū accusatus esset quòd ad Casandrū & Antipatrū colloquendi gratia uenisset circa ipsum tẽpus quo Munychia est capta, cū ab Antigono & Demetrio illa est præsidiis munita, ex facultatibus cõflata ingenti pecunia fugit in Chalcidẽ. In exilio uerò cū mãsisset annis quindecim, multis opibus cõparatis rediit opera ac studio familiariū Theophrasti, qui illi, cæteríſq; qui unà exulabant, reditum in patriam aperuerunt. Cum autem diuerteret apud hospitem socium, íque iam senex, & oculorum acie debilis, argentum
B amisisset, uellẽtque hospes hoc ipsum inuestigari, diem illi dixit: ac tum primùm in iudicio dixit: eáque extat oratio. Feruntur uerò quatuor & sexaginta orationes illius propriæ: harum nonnullæ à quibusdam Aristogitoni adscribuntur. Hyperidem hic uolebat imitari, uel, ut nonnulli aiunt, Demosthenẽ, propter incitatum & affectus plenũ orationis genus. Illius schemata habent suos quoque imitatores.

DECRETA.

DEMOCHARES Lachetus Leucontheus petiit Demosthenì Pæa-
C nienſi statuam ære conflatam in foro, ac uictum in Prytaneo, & ipsi, & ex consanguineis semper natu maximo, quòd is multa & præclara in rempublicam Athenienſium cõtulerit: multáque reipublicæ sapienter consulendo attulerit, facultatésque ad communem omniũ utilitatem conferre nõ dubitarit: quódque talenta octo dederit cum populus Athenienſis Eubœam in libertatem uendicauit: triremémque alteram cum Cephisodotus Byzantiũ nauigauit: & alteram, cum Chares, & Phocenſium duces Byzantium sunt missi: multósque ex his qui capti in Pydne & Methone & Olyntho à Philippo fuerant, redemerit: sumptúsque uiris fecerit, cum Pandionidis à sum-
D ptuum onere abhorrẽtibus, milites qui deerant, armauit, ac dedit: muríſque reficiẽdis à populo præfectus ac delectus, ipse liberaliter atque ex suis facultatibus integrè tria talenta ad hoc ipsum consumpserit: duósque aggeres circa Piræum defossos dederit: & post illam in Chæronia pugnam talentum ad reipublicæ utilitatem contulerit: & rursus ad curam frumenti in summa annonæ caritate talentum porrexerit: quódque beneuolentia & consilio Thebanos, Eubœos, Corinthios, Megarenses, Achæos, Locros, Byzantios, Messenios socios populo Athenienſi fecerit: copiáſque populo ac sociis constituerit, pedites quidẽ mille, mille etiam equites: cõstitutámq; ut exteræ gẽtes
E ac nationes darent pecuniam persuaserit: quódque socii ad bellũ ipsius hortatu plura quàm quinquaginta talenta reipublicæ subleuandæ causa contulerint: & ne Peloponnesii Alexandro contra Thebanos adiutores se præberent, datis pecuniis obita etiam apud eos legatione prohibuerit: tum etiam quòd multarum aliarum rerum & pulcherrimarũ cum reipublicæ esset præfectus, author populo fuerit: quibus, quantum in eo fuit, Græciæ libertas, & populi in republica potestas optimè confirmari posset. Hic uerò aufugit euerſo populo propter paucorum dominatum: obiítque in Calabria, propter eam qua erat erga populum beneuolentiam, cum quidem essent missi duces

ab Antipatro ad ipſum:iſque nihilominus erga populum beneuolẽtiam illã F
ſolitam retinuerit:neq; cum appropinquare hoſtis aut periculum uideretur,
quicquam populo Athenienſi indignum facere eſt uiſus. Princeps in repu-
blica Pytharatus Laches Leuconeus Democharis filius munus à Senatu po-
pulóque Athenienſi Demochari petiit,ſtatuã ſcilicet æream in foro,uictúm-
que ſemper ei qui ex conſanguineis eſſet natu maximus,& cõſeſſum in cer-
taminibus,quòd & beneficus in populum Athenienſem,& conſultor per-
bonus fuerit & ſcribendo,& rẽpublicã gubernando,& legationem obeun-
do:eáque contulerit in rempublicam beneficia,ut & muri illius opera refe-
cti fuerint:& arma,& tela,& machinæ comparatæ: quódque quadriennali G
bello urbem tutam ſecurámque ſeruarit:pacémque & fœdus ac ſocietatem
cum Bœotiis inierit: quarum rerum cauſa his qui populum euertiſſent, eſt
elapſus,eorumq; uitauit furorẽ. quódque primus contraxerit imperium tum
eorũ qui bonis ſuis pepercerũt,tũ eorũ qui legationẽ ad Lyſimachũ obierũt:
& quòd ad populi utilitatem atque uſum triginta argenti talenta acceperit:
& rurſus alia cẽtum:legationémque ſcripſerit ad Ptolemæum in Aegyptũ,
ex qua qui nauigaſſent, quinquaginta talenta populo retulerunt: legatio-
némque ad Antipatrum obierit:ex eáque uiginti talenta reportarit: atque
Eleuſinem populo recuperarit: cum quidem populo ipſe perſuaſor, popu- H
lus uerò ad huius conſilium uoti compos fuerit:& quòd in Democratia fu-
gerit:neque illas paucorum dominatus partes ſequi,neq; populo euerſo un-
quam magiſtratum attingere ſit uiſus:ſolúſque ex omnibus qui tum rempu-
blicam tenebant,alieno inſtituto rempublicam mutari nõ ſiuerit, ne in De-
mocratia quidem: legéſque ac iudicia, facultatéſque omniũ in ſumma tran-
quillitate conſeruarit propter ſummam in republica moderanda prudẽtiam:
neque ullo unquam Democratiam læſerit aut dicto, aut facto. Lycophron
Butades Lycurgi filius adſcripſit uictum ſibi in Prytaneo deberi pro eo mu-
nere quod à populo Lycurgo Butadæ eſt datum: quo tempore Anaxicra- I
tes rempublicam obtinebat:atque Antiochidus Prytaneo præeſſet. Strato-
cles Diopitheus Euthydedis filius dixit, Poſtquã Lycurgus Butades Lyco-
phronis filius à maioribus accepit propriam à longo tempore & domeſticã
erga populum beneuolẽtiam,& proaui ipſius Diomedes ac Lycurgus: quo-
rum uita honoribus à populo affecta, & mors publicis ſepulchris in Cera-
mico propter illorum uirtutem decorata fuit:ipſeq; Lycurgus cum reipubli-
cæ præeſſet,multas & pulchras leges patriæ tulit:factúſque publicæ pecuniæ
quæſtor,quinquennio ei munneri præfuit: diſtributúſque ex communi reditu
millibus octingentis & noningentis talentis,ac multò antè propter fidem à K
priuatis hominibus mutuò accepta ingẽti pecunia,ſexcentis ſcilicet & quin-
quaginta talentis,ea cum reipublicæ ratio utilitáſque poſtularet,conſumpſit:
in quibus omnibus cum ſingulari æquitate & iuſtitia uerſari,eáque admini-
ſtrare uideretur,ſæpe à ciuitate corona eſt donatus. Ad hoc etiam delectus à
populo,permagnam pecuniam in ſumma arce coaceruauit:Deúmque orna-
tu cohonẽſtauit: ac uictorias perutiles, réſque ad pompam, luſtrationéſque
idoneas,ornatúmque aureum comparauit:ut centum homines caniſtris one
rati ad ea ferenda & comportanda deſiderarentur. Delectus autem ad belli

apparatus,

A apparatus,arma permulta,& telorum millia quinque in ſummam arcem intulit:ac triremes nauigabiles trecentas parauit:quarum alias quidem refecit: alias uerò à principio in totum conſtruxit:præterea accepta quotidianorum operum præfectura,naualia,atque armamentarium, & theatrum Dionyſiacum perfecit:ſtadiúmque Panathenaicum aliquando conſummauit: & gymnaſiũ ac Lycium cõparauit,multíſque aliis rebus conſtructis ciuitatẽ exornauit. Cúmque Alexander Rex uniuerſam euertiſſet Aſiam,totámque Græciam ſuis auſpiciis tenere & regere optaret, Lycurgum ſuis conatibus aduerſantem,ſibi dari à populo petiit.quod populus contempto omni metu
B recuſauit:& cum rerum in republica geſtarum rationem in ciuitate libera, & in qua populus dominaretur,ſæpe redderet,integer atq; inculpatus ſemper eſt uiſus. Itaq; ut omnes intelligant quid ſit quamobrẽ hi qui pro populi poteſtate & libertate rempublicam ſibi ſumma æquitate regendam duxerint,& uiui plurimi fiant,& mortui gratiarum actionem cum perpetua & ſingulari laudatione cõſequantur: bonis auibus uiſum eſt populo laudare Lycurgum Butadem Lycophronis filium uirtutis ergò, atque æquitatis:ipſiúſque ſtatuam ex ære in foro ſtatuere, excepto eo loco,in quo ne ponatur , lex interdicit : uictúmque in Prytaneo dare ei qui ex conſanguineis
C Lycurgi natu erit maximus:idque non ad duos aut treis annos, ſed in perpetuum:ipſiúſque decreta rata eſſe omnia:eáque in columnis lapideis à populi ſcriba imponi,ſuſpendi,atque in ſumma arce iuxta anathemata collocari:ad perſcriptionẽ uerò quæ fiet in columnis,populi quæſtorem quinquaginta drachmas dare ex his pecuniis quæ ad decreta illius in ærarium ſunt redactæ.

FINIS.

STEPHANVS NIGER ANTONINO AC *Gulielmo Pratis ſalutem.*

QVVM *pater ueſter uir clariſsimus, & qui maximum ſui deſiderium in citeriore Gallia,ob eam qua in adminiſtrandis rebus utitur æquanimitatem,reliquit,hinc eſſet abiturus,ei pollicitus ſum, me de fraterna beneuolentia opuſculum compoſiturũ,ac ſub ueſtro utriuſque nomine in lucem editurum: quod & quamprimum perfecimus, & ſtatim ad uos ferendum curauimus, ut mei erga uos amoris perpetuum eſſet monimentum. Supereſt ut id quamſæpiſsime perlegatis,eius monitis libenter pareatis. Quod ſi, ut ſpero,feceritis,æternam nominis memoriam apud poſteros quoque aſſequemini. Nam, ut inquit Ouidius,fratrum quoque gratia rara eſt. Valete.*

STEPHANI NIGRI DE FRATERNA BENE- F
VOLENTIA OPVSCVLVM, ANTONINO AC Gulielmo, illustrissimi uiri Antonii Prati, utriusque Galliæ magni Cancellarii filiis, dicatum.

ACHILLES atque Helene, quum alter ad Troiam, altera in Aegypto moraretur, licet amoris incẽdium intuitu maximè excitetur, uno tamen aurium sensu ad eam compulsi sunt inter se beneuolentiam, ut post obitum eorũ manes in Leuce Ponti insula mutua frui consuetudine à Philostrato dicã- G
tur. Odatis quoq; Omartæ ultra Tanaim imperantis filia, & Zariadres Hystaspis Mediæ regis frater, ex nocturna tantùm uisione se mutuò usque adeò (ut refert Athenæus) dilexerunt, ut eam Zariadres patri, cum spontè assequi non ualuisset, inuito surripuerit. Accidere enim solet, ut cum alicuius probitatem uirtutésque audimus, ita nescio quo pacto afficiamur, ut haud secus eum diligamus, ac si nõ modò sæpe uidissemus, uerũ & eius consuetudine iandiu usi fuissemus. Non erit itaque mirandum, si ego quoque audita uestra uirtutis indole, & quæ prę uobis probitatis insignia feratis, ea, uos licet nunquam conspexerim, sim beneuolentia prosequutus, quæ me ad hoc H
de fraterna beneuolentia opusculum ad Plutarchi æmulationem elaborandum adegerit. Quod utrique uestrũm fore non ingratum speramus. Ea etenim continet, quæ si quandoque perlegere haud molestum fuerit, plurimum ad contrahendum, atque in dies magis augendum inter uos amorẽ sunt profutura. Quare ut ad te sermonem conuertam, nihil est quod te magis deceat Antonine puerorum iucundissime, quàm ita uitam agere, ut omnes tuo merito fateantur, cum cæteris te quidem hominibus amicè simul ac beneuolè uiuere, fratrem uerò ea prosequi beneuolentia ac pietate, ut ad amorem nil
Fraterna charitas. omnino accedere possit. Quid enim fraterna charitate præclarius? quid illu- I
strius excogitari potest? quid contrà, odio, simultate, seditionéque turpius, & à quo magis ipsa abhorreat natura? Nam si rectè considerabimus, naturam idcirco nobis fratres tribuisse cõperiemus, ut externis amicitiis minus indigeremus. Cui enim rectius ac liberius tutiúsque nostra committemus consilia, nostras aperiemus uoluntates, quàm his qui & eodem utero editi, & sub hisdem parentibus educati, eadémque mensa à tenella ætate alti, trimodium, ut aiunt, salis nobiscum ederint? Sed nonnulli ad eam interdum rediguntur insaniam, ut omissa domestica necessitudine, neglectis fratribus, in quærendis externis amicitiis satagant: qui profectò nil aliud mihi agere uidentur, K
quàm si innatum sibi membrum spontè abscinderent, factitiúmque pro eo concinnare insertaréque niterentur. Ipsa nanque amicitiarum ac consuetudinum innata nobis cupiditas, maximo esse documento debet, ut fratres obseruemus ac colamus, eorumq; amicitiam in perpetuum cõseruemus, quãdò ἄφιλοι, καὶ ἄμικτοι, καὶ μισάδελφοι nullo pacto uiuere possemus. Cęterùm quid externis multisue opus est amicitiis, cui fraterna nõ desit? Sunt enim multæ uariæq; amicitiæ, si ad eã quam inter fratres uoluit esse natura, cõparentur, umbræ quædã ac ficta ueræ necessitudinis idola. Cuius arctissimum natura uinculum

A culum si quis dissoluerit ac contempserit,qua tandem fide externas amicitias culturus sperabitur? Nam mihi penitus desipere atque insanire uidebitur,qui sibi firmam,constantem,ueramq; amicitiam cum eo fore persuasum habebit, qui fraternam prodiderit. Quis enim Eteoclis necessitudinem, Atrei consuetudinem non abhorreat ac despiciat? Quis contrà Pollucis amicitiam nõ expetat,libenterq; amplectatur? qui apud se in fratrem susurrantem quendã pugnis interemit, & quum immortalitate à Ioue optimo maximo donaretur, semideum se fieri maluit,ut Castori diuinitatem impertiret. Nullus est praterea,ne improbus quidem,qui Chariclem Antiochumq; Ponticos non cõ-
B temnat ac criminetur,qui quum paternà inter se diuiderent bona,poculum argenteum conciderunt,uestémque mediam abscidẽrũt, ut neuter altero ditior opulentiorq; abiret. At egregium barbarorum fratrum non de argenteo cratere,uilissimóque indumento,sed de Persarum imperio iudicium memoratu dignum quis non summis prosequatur laudibus? Dario enim Persarum rege defuncto,alii quidem Ariamenem natu maiorem rerum potiri dignum iudicabant,pars uerò ad Xerxem Atossæ Cyri filiæ ac Darii filium imperiũ deferebant. Ariamenes igitur ex Medis non hostilem in modum,sed placidè ac benignè,perinde atque ad æquũ iudicium descendebat. Xerxes uerò præ-
C sens regia omnia obibat munia: aduentanti autem fratri, quum diadema capiti detraxisset,tiaramq; insigne regium deposuisset,obuiàm processit,eúmque benignè salutauit,donáque ei mittens,ferẽtibus, ut his uterentur uerbis, imperauit: His te in præsentia Xerxes frater decorat muneribus: quòd si Persarum suffragio consensuq; rex declarabitur, tibi primum apud se locum fore pollicetur. Ariamenes autem: Ego,inquit,munera quidem libenter suscipio, summam uerò rerum ad me spectare contendo: primam autem secundũ me dignitatem fratribus conseruabo,primóque omnium Xerxi. Itaque Persæ huiusce disceptationis arbitrium Artabano Darii fratri demandarunt. Xerxes
D multitudinis suffragio fretus,iudicium detrectabat: sed à matre tandẽ impulsus,Artabani arbitrium subiit: qui quum utriusque rationes audiuisset,ac secundum Xerxem iudicasset,Ariamenes statim exurgẽs,fratrem adorauit,apprehensaq; eius dextera in solio eum regio collocauit, seq; illi in posterũ beneuolum exhibuit. Maximam igitur fraternæ charitatis pietatẽ in eo pectore habitasse par est existimare, propter quam se regia dignitate defraudari pro nihilo duxerit. Quapropter si tantum fraternæ beneuolentiæ specimen barbaris fuisse ingeniis exploratũ habemus,quis humanitatis professor non erubescat minimam quoq; simultatis fraternæ scintillam animo insidere? Quid
E Pittacus ille,nónne quanto fratris teneretur desiderio, facilè ostẽdit? qui quũ essent'ne sibi pecuniæ, interrogatus esset, duplo sibi plures esse quàm uellet, respondit,quòd scilicet fratrem germanũ sibi fata rapuissent. Cæterùm quid externis exemplis diutius immoror? quum Aphricanus Scipio nos manifestè doceat,nullam esse amicorum tantam iucunditatẽ,quæ fraternæ non sit charitati postponenda. Lucio enim Scipioni fratri Aphricanus ipse, nondum Asiatico,legatus in Asiam proficisci maluit, quàm ut ab eo prouinciæ sors in Lælium arctissimo sibi familiaritatis uinculo iunctum transferretur. Marcus quoque Fabius tanto beneuolentiæ studio fratrem prosecutus traditur,ut in-

A ῥωπ χρονίαν, hoc est, quòd unicus esset Vlyssi filius. Sed tu hoc deplorare nõ poteris. es enim à parentibus uno iam & eo optimo fratre donatus, quippe qui ea sit morũ probitate insignitus, ea futuræ doctrinæ ac prudentiæ indicia unà tecum præ se ferat, ut uniuersa Gallia uestram utriusque indolem admiretur, optimam de utroque spem concipiat. Quare istiusmodi te fratrem non diligere solùm, sed & uehementer amare (ut facis) æquum est. Quid de parentibus loquar? quorum alterius quidem tam uariæ ac multiplices sunt uirtutes, ut quum Prata sit ortus familia, ἀρέτων λειμὼν, hoc est, uirtutum pratum meritò appellari possit. Nam ut in uirenti prato uarii ac diuersicolores cum sum- *Pratorum familia.*

B ma animi oblectatione spectãtur flores, ita in patre tuo, grauissimo, uitæq; integerrimo uiro, quæcunque ad excolendum animum faciunt uirtutes, clarissimè elucent. Cuius in utroque iure peritiam si respexeris, utriusque Galliæ oraculum: si in iudicandis prudentiam & æquitatem, Rhadamanthum atque Aristidem: si in dicendo facundiam, Gorgiam non iniuria appellaueris. Altera uerò à teneris usque annis adeò se intra castitatis ac pudicitiæ terminos continuit, ut si priscis illis temporibus nasci contigisset, eam populus Romanus, pace Sulpitiæ pudicissimæ dixerim, ad Veneris simulachrum ex Sibyllinis libris dedicandum fuerit electurus. Quare summopere tibi Antonine mi

C nitendum est, ut istiusmodi parẽtibus, quum in cæteris omnibus, tum uel maximè in obseruanda fraterna beneuolentia morem geras. Quod si feceris, & à tam præclaris parentibus minimè degeneraſſe uideberis, & fraternam charitatem externis ac futilibus amicitiis, tuo summo decore præposuisse ab omnibus existimaberis.

FINIS.

λ 010 400